

S. Ambrosii
Epistolæ
H
L07.

Med.
1490

J. Ireland Tucker
Milan 17th 1857

Dr. Tucker

180 hand-coloured & drawn initials

$8,800.–

Editio Princeps of the Letters of Saint Ambrosius.

Saint AMBROSIUS.
Epistolae [edited by Georgius Cribellus]
Milan, 1490 • Leonardus Pachel

First edition. 188 leaves

Ordo epistolarum sancti Ambrosii.

AMbrosius iusto. Pulchre admones frater: ut epistolares fabulas & sermonem absentium ad interpretationem cōferam⁹ oraculi cælestis: interrogans me quid significet illud didragmum cuius dimidium hebreus præcipitur offerre pro redēptione animæ suæ. Quid. n. tam consociabile: ꝗ̄ de diuinis rebus sermonem contexere? Est autem dimidium didragmi dragma. Redemptio autem animæ fides. Fides ergo dragma quam illa mulier in euangelio (ut legimus) amissam diligenter requirit: lucernam accendens: & imundans domum suā: & si inuenerit conuocat amicas & uicinas: petens congratulari eas secum: quod inuenerit dragmam quam perdiderat. Magnum enim damnum animæ: si quis fidem amiserit: uel gratiam: quam fidei precio acq̄siuit sibi. Et tu ergo accende lucernā tuā lucerna tua oculus tu⁹ est: ille īterior oculus. s. mētis. Istam lucernam accende: quæ accipit oleum spirituale & lucet ī tota domo sua. Quære dragmam redemptionem animæ tuæ: quam qui amiserit: turbatur: qui inuenerit: exultat. Est & redemptio animæ misericordia. Redemptō enim animæ hominis: diuitiæ eius sunt: quib⁹ utiq̄ fit misericordia: quæ sumptu pauperes iuuat. Fides igitur gratia: grā miā: misericordia redemptio est animæ: quæ dragma hoc est integro precio summæ plenioris expenditur. sic enim scriptum est dicente domino ad moisen. Quod si acceperis computationem filiorum israel in uisitatione ipsorum: & dabūt singuli redemptionem animæ suæ domīo: & non erit in iis ruina in uisitatione eorum: Et hoc est ꝙ dabunt: quotquot perambulant uisitationem: didragmi dimidiam partem: ꝙ ē sm̄ didragmum sanctum: uiginti oboli didragmum: dimidia autem pars didragmi illatio domino. omnis qui intrauerit uisitare a uiginti annis & supra: dabunt illationem domino. Qui diues est: non adiiciet: & qui pauper est: nō minorabitur a dimidia parte didragmi: cum cœperint dare oblationem domino: & exorarē pro animabus suis. Et accipies pecuniam illationis a filiis israel: & dabis illam in opus tabernaculi testimonii: & erit filiis israel legitimum memoriale in conspectu domini: & orare ꝓ animabus uestris. Ita ergo deerat uel diues qui plus offerret: uel pauper qui minus haberet: si in pecunia dimidium didragmum istud non in uirtute esset? Vnde aduertendum ꝙ nō materialis ista sed intelligibilis dragma sit: quæ ex æquo ab omnibus conferenda existimabatur. Deniq̄ etiam de illa cælesti esca (esca autem & delectatio alimenti cælestis sapientia est: qua uescebantur in paradiso locati: qui erat indeficiens animæ cibus: quem uocauit mānna diuinus sermo) ita legimus: distributionem factam per singulas animas. ut æqualis fieret diuisio. Et collegerunt sm̄ dispositionem moisi is qui plurimum & qui minimum: & mensuram fecerunt gomor: & non abundauit & superfuit ei qui multum: & ei qui minus: non defuit. Vnusquisq̄ enim pro numero animarum qui apud se erat in tabernaculis: collegerunt per singula capita gomor idest mensuram uini: sicut habet interpretatio. Est autem mensura sapientiæ: quæ si supra mensuram sit: nocet: quia scriptum est: noli esse multum sapiens. Et paulus docuit sm̄ mensuram dari diuisionem gratiarum: cum dicit. Quia unicuiq̄ datur manifestatio spiritus ad utilitatem: alii sermo sapientiæ: alii sermo scientiæ: alii fides: sapiētiæ per spiritum: scientiæ sm̄ eundem spiritum: fides in eodem spiritu: & diuidi eam gratiā sm̄ uoluntatem spiritus. Quod diuidit: æquitatis est: ꝙ autem sm̄ uolūtatem suam diuidit: potestatis: uel quia id uelit unicuiq̄ conferre: ꝙ profuturum nouerit. Gomor ergo mensura est: & mensura uini ꝙ lætificat cor hominis. Quid autem nisi sapiētiæ potus iocūditas cordis est? Hoc est illud uinum ꝙ miscuit in cratere sapientia: & offert bibendum: ut sumamus nobis sobrietatem & prudentiam: ꝙ ea æqualitate transfundi oportet sensibus & cogitatōnibus nostris & omnibus motibus: qui intra hanc nostram sunt domum: ut sciamus posse abundare omnibus: deficere nulli. plenius autem de sanguine christi ītelligitur: cuius ad gratiam nil minuitur: nichil adaugetur. Et si parum sumas: & si plurimum haurias: eadem perfecta est omnibus mensura redemptionis. pascha quoq̄ domini hoc est agnū ita patres epulari iubentur: ut sm̄ numerum animarum epulētur suarum. Neq̄ plures neq̄ pauciores: neq̄ aliis plus dari: aliis minus: sed sm̄ animas singulorum. Ne aut fortiores amplius sumāt: aut infirmiores minus. Gratia enim æqualis singulis diuiditur: redemptio diuiditur: donū diuiditur. Neq̄ plures oportet esse nequis uacuus spei & redemptionis recedat. Plures sunt

q̄n aliq extra numerũ ſunt ſancti numerati ſunt oẽs:& capilli eorũ.Cognouit.n.dñs q ſunt
ipſi⁹.Neq; pauciores:ne magnitudine grãæ ſit ad recipiẽdũ ĩfirmior. Et ideo oẽs æqualitatẽ
deuotionis & fidei deferre præcepit ad paſcha dñi.i.ad trãſitũ.paſcha ãt eſt:q̄n aĩa irratiõa-
bilẽ deponit paſſionẽ:ſumit ãt bonã cõpaſſionẽ:ut cõpatiatur chriſto:& trãſitũ eius ĩ ſe ſu-
ſcipiat:ut ĩhabitet ĩ ea & deambulet:& fiat ei⁹ deus.Grã itaq; æqualis ꝑ oẽs:uirtus ãt diuer-
ſa ĩ ſingulis.Vnuſqſq; ergo portionẽ cõpetẽtẽ ſuis uiribus ſumat:ne aut fortior ĩdigeat:aut
oneretur ĩfirmior.Habes hoc ĩ euãgelio:qa merces æqualis oĩbus ſoluitur ĩ uinea laboran-
tib⁹:ſed pauci ad brauiũ:pauci ad coronã ꝑueniũt:pauci dicũt repoſita eſt michi corona iu-
ſticiæ.Alia eſt.n.merces liberalitatis & gratiæ: aliud uirtutis ſtipẽdiũ:laboris remuneratio.
Ergo didragmũ redẽptio eſt:ĩmo dimidiũ didragmi.Redimit ãt nos a morte: redimit a ſer
uitute:ne ſubiecti ſimus mundo:cui renunciauimus.Vnde dñs ĩ euangelio dicit ad petrũ:ut
uadat ad mare:& mittat hamum:ĩ ore piſcis iuẽtum ſtaterem ſumat:& det pro domino &
pro ſe:exigentibus didragma.Hoc eſt igitur didragma ꝙ exigebatur ſecundum legem: ſed
non debebat illud filius regis ſed alienus.Quid enim ſe chriſtus redimeret ab hoc mundo:
qui uenerat ut tolleret peccatum mundi?Quid ſe a peccato redimeret: qui deſcenderat ut
omnibus peccatum dimitteret?Quid redimeret a ſeruitute:qui ſe exinaniuerat:ut uniuer-
ſis libertatem daret?Quid ſe redimeret a morte:qui carnem ſuſceperat:ut morte ſua om-
nibus reſurrectionem acquireret?Non utiq; opus habuit redemptione redemptor uniuer-
ſorum:ſed ſicut circũciſionem accepit:ut legem impleret:& ad baptiſmum uenit:ut imple-
ret iuſticiam:ita etiam didragma exigentibus ſolutionem non recuſauit:ſtatim ſtaterem ꝓ
didragmo iuſſit pro ſe & petro dari.Maluit enim ſupra legem ſoluere:q̄ id ꝙ erat legis: ne-
gare.Oſtendit autem contra legem iudæos facere:qui ab uno didragmum exigerent: cum
dimidium didragmi exigẽdum moiſes preſcripſerit.Et ideo & pro ſe & pro petro tanq; ſin-
gulas dragmas in ſtatere ſolui mandauit.Bonus ãt cẽſus chriſti:q ſtatere ſoluitur: qa ſtatera
iuſticia eſt:iuſticia ãt ſupra legẽ.Deniq; finis legis chriſtus ẽ ad iuſticiã oĩ credẽti. Hic ſtater
ĩ ore piſcis ĩuenitur:illi⁹ piſcis quẽ capiũt piſcatores hominũ:illi⁹ piſcis q ponderat ſmones
ſuos:ut igne examinatos ꝓferat.Hũc ſtaterẽ neſcierũt iudæi:quẽ ꝓditori dederũt. Lex ãt di
midiũ didragmi ꝓ redẽptiõe aĩæ exigit: q̄ dragmã deo deputat:qa totũ didragmũ uẽdicarẽ
nõ poterat.Vix.n.ĩ iudæo uel portio deuotiõis poterat ĩueſtigari.Qui ãt uer⁹ ẽ liber:uerus
hebreus: tot⁹ eſt dei: totũ ꝙ habet:libertatis ẽ.Nichil habet illi⁹:q libertatẽ recuſat dicẽs. Di
lexi dñm meũ & uxorẽ & ĩfantes:nõ abibo liber.Quod nõ ſolũ ad dñm ſed ẽt ad ei⁹ referẽ
ĩfirmitatẽ:q ſe ſubiecerit mũdo:ꝙ diligat mũdũ uel mẽtẽ ſuã.i.nõ huius auctorẽ uolũtatis.
Nec ſolũ ad uxorẽ ſed ẽt ad delectationẽ refert:quæ domeſticã nõ illã æternã curã ſuſcipit.
Huic ergo ad limen & oſtiũ ſuũ dñs ſuus aurẽ ꝑtundit:ut meminerit ſermonis ſui quo ſui-
tutẽ elegit.Et ideo tu chriſtiane iſtũ ne imiteris:qa tibi ſcriptũ ẽ:nõ ut didragmi dimidiũ(ſi
tñ uis ꝑfectus eſſe)deo offeras:ſed ut oĩa tua uẽdas & des pauperibus. Nec ut portionẽ ſui-
tutis mũdo reſerues:ſed ut totũ te abneges:& dñi crucẽ tollas: & ſequaris eũ. Cognouimus
itaq; ideo dimidium didragmi lege poſtulari:quia dimidiũ generi hui⁹ mũdi ſuabatur.i.cõ-
uerſationi ſæculari & uſui domeſtico:& poſteritati reſeruabatẽ:qbus neceſſe erat & ſortem
ex ſorte.i.trãſmiſſionis deputari.Vnde & dñs tentantibus ſe phariſæis ſubdola ĩterrogatio-
ne:utrũ ſuaderet cẽſum dari cæſari:reſpõdit.Quid me tẽtatis hypocritæ?oſtẽdite michi nũ-
miſma cẽſus.At illi obtulerũt ei denariũ:ĩ quo erat imago cæſaris.Ait illis.Reddite quæ ſũt
cæſaris:cæſari:& quæ ſunt dei:deo.Oſtẽdẽs illos ita eſſe imperfectos:q ſibi ꝑfecti uiderẽtur:
ut prius cæſari q̄ deo ſoluerẽt.Quibus.n.prior eſſet cura mũdi:ab iis prius ſoluẽdũ foret ꝙ
erat mũdi.Vnde & ait.Reddite.i.uos reddite quæ ſunt cæſaris:apud quos figura & imago ĩ-
uenitur cæſaris.Illi ergo hebrei pueri ãnanias azarias miſael:ille daniel ſapiẽtior:q nõ ado-
rauerũt imaginẽ regis:q nõ receperũt eã:q nihil de illa mẽſa regis accipiebãt: nõ tenebãtur
ad ſolutionẽ tributi.Nichil.n.eorũ quæ ſub rege terreno erant poſſidebãt.Ergo eorũ imita-
tores nõ ſoluũt tributũ quibus portio deus eſt.Ideo dñs ait.Reddite.i.uos reddite qui ꝓtuli-
ſtis imaginẽ cæſaris:apud quos ĩuenitur:ego ãt nihil debeo cæſari:quia nihil huius mundi
habeo.Venit.n.huius mũdi princeps:& ĩ me ĩueniet nihil.Nihil debet petrus:nihil apoſtoli
mei:quia nõ ſunt de hoc mũdo.Et ſi ĩ hoc mũdo ſunt:ego miſi eos ĩ hũc mundum. Sed iam
nõ ſunt de hoc mũdo:quia mecum ſunt ſupra mundum.Ergo ꝙ diuinæ legis eſt:ſolui iube-
tur:nõ ꝙ cæſaris.Et tñ & ipſum ꝑfect⁹.i.prædicator euãgelii iam nõ debebat:qui plus præ-
dicabat.Non debebat filius dei:nõ debebat & petrus ĩ adoptionẽ a patre aſtitus ꝑ gratiam:
ſed ne ſcãdalizentur inquit:uade ad mare & mite hamum:& eum piſcem qui primus aſcẽ-

derit tolle:& apto ore eius īuenies ibi ſtaterē:illū ſumēs da iis pro me & te.O magna myſte-
ria:dat dimidiū didragmi ꝙ lex iubebat:& non negat ꝙ legis eſt:quaſi factus ex muliere ſub
lege:factus ſm īcarnationē locutus ſum:ex muliere ſm ſexū:mulier ſexus eſt:uirgo ſpecies:
ſexus generis:uirgo ītegritatis.In quo ergo uenit ſub lege:ī eo factus eſt ex muliere.i.ī corpo
re.Et ideo didragma ſolui iubet ꝓ ſe & petro:qa uterqꝫ ſub lege generati.Iubet ergo ſm legē
ſolui:ut eos qui ſub lege erāt redimeret.Et tñ ſtaterē dari iubet:quo uectes īponerēt ori ſuo:
ne ex multiloquio peccatū admitterēt.Et iubet dari ī ore piſcis repertum.ut agnoſcerēt uer-
bum.Qui.n.ꝙ legis ē exigebāt:cur ꝙ legis eſt neſciebāt?Verbū.n.dei ignorarī nō debebāt:
quia ſcriptum ē:ꝓpe eſt uerbum ī ore tuo & ī corde tuo.Totum igitur didragmum deo ſol-
uit qui ſæculo nihil reſeruauit.Deo.n.iuſticia ſoluit̄ quæ eſt mētis ſobrietas.Deo ſoluit̄ ſer-
monis cuſtodia quæ ē ſermonis ſobrietas.Corde.n.credit̄ ad iuſticiam:ore āt cōfeſſio fit ad
ſalutē.Pōt autē & dragma ꝓ ueteri teſtamēto accipi:didragmū ꝓ utriuſqꝫ teſtamēti præcio:
quia ſm legē unuſquiſqꝫ ꝑ legē redimebat̄.Qui autē ſm euangelium redimitur:ſoluit drag-
mam ſm legē.ſanguine redimit̄ chriſti ſm grām:geminam hñs redēptionē & deuotionis
& ſanguinis.Nec.n.fides ſola ad ꝑfectionē ſatis ē:niſi ēt baptiſmatis adipiſcat̄ grām: & ſan-
guinē xp̄i redēpt⁹ accipiat.Bona ergo dragma q̄ deo ſoluit̄.Nō eſt dragma denari⁹ſed diuer-
ſum ē.Deniqꝫ ī denario imago cæſaris ē:ī dragma imago dei.Quia uni⁹ē dei:ad imitationē
ipſi⁹:ab uno īcipit:& ī īfinitū diffundit̄.Et iterū de īfinito numero ī unū quaſi in finē oīa re-
uertūtur.Quia deus:& principiū:& finis oīum eſt.Vnde nec numerū monada: ſed elemētū
numeri quib⁹ ea cura ē appellauerūt.Et ꝓpterea dixim⁹ quia ſcriptū ē:ego ſum α.& ω.pri-
m⁹ & nouiſſim⁹:& audi iſrael.Domin⁹ deus tuus dominus unus eſt.Et tu ergo ad ſſ̄itudinē
domini unus eſto atqꝫ idē.Nō hodie ſobrius:cras ebrioſus:hodie pacific⁹:craſtina die litigio
ſus:hodie frugi:craſtia die īcōtinēs.Mutat̄.n.unuſquiſqꝫ morū uarietate: & fit alter ī quo nō
agnoſcit̄ ꝙ fuit:& īcipit eſſe ꝙ nō fuit:ſui degener.Graue eſt.n.mutari in peius:ſed eſto ſicut
imago ī dragma īmutabilis eūdē habitū ſuans.Quottidie uidēs dragmam.attēde imaginē:
hoc eſt uidens legē:attende ī lege imaginē dei xp̄m.Quia ipſe imago dei īuiſibilis & incor-
ruptibilis.Luceat tibi uelut ī ſpeculo legis.Cōfiteī eū ī lege:ut eū ī euangelio recognoſcas.Si
cognouiſti ī mandatis:recognoſcis ī opibus.Vale:& ſi nō ī fructuoſe didragmū iſtud cōmiſſū
mihi arbitraris:iterū ſiquid habes:cōmittere ne dubitaueris. II

AMbroſius ſimpliciano.Motū te cum legeres:ſignificaſti mihi:quid ſibi uelit:ꝙ
moiſes poſt oblatū ſacrificium & īmolatas domino ſalutares hoſtias:dimidi-
am ꝑtē ſanguinis ī crateras miſerit:dimidiam autē ad altaī effuderit.Sed quid
eſt ꝙ ipſe dubites:& a nobis requiras:cum fidei & acquirēdæ cognitionis diui
næ grā totum orbē ꝑagraueris:& quottidianæ lectioni nocturnis ac diurnis
uicibus oē uitæ huius tp̄s deputaueris:acri præſertim īgenio ēt īntelligibilia complectens?Vt
pote qui ēt philoſophiæ libros q̄ꝫ a uero ſint deuii demōſtrare ſoleas: & plæroſqꝫ tam īanes
eſſe:ut prius ſcribentum ī ſuis ſcriptis ſmo q̄ꝫ uita eorum defecerit.Tamē quia collatio ſer-
monis ut pecuniæ:magno eſt uſui:atqꝫ ea maximus ī cōmune emolumentum negociatio-
nis ꝑfectus paratur:ꝙ mirabilis ſit iſta ſanguinis diuiſio:reticere nō queo.Pars.n.eius mora-
lem ſapientiæ diſciplinā uī ſignificare:pars myſticam.Illa quæ in crateras mittitur:moralis
eſt:hæc quæ ad altare effunditur:myſtica:eo ꝙ diuino munere & a ꝑiratiōe quadam huma-
nis īfundat̄ mentibus:ut cōuenientia & fidei plena de deo ſentiant.Deniqꝫ qui locuti ſunt de
eius maieſtate & de cæleſtibus:uel apoſtoli uel ſancti ꝓphetæ:nō niſi ex reuelatiōe demon-
ſtrata ſibi loqui auſi ſunt.Vnde paulus & raptum ſe ī paradiſum:& audiſſe ſe uerba quæ nō
licet hoī loqui:ī epiſtola ſua teſtificat⁹ eſt.Stephan⁹ quoqꝫ uidit cælos aptos & ieſum ad de-
xteram dei ſtantem.Et dauid ꝓpheta uidit ſedentem.Nam de moiſe quid loquar:de quo di-
cit ſcriptura:ꝙ nō ſurrexit amplius ꝓpheta ī iſrael ſicut moiſes:qui uidit dominum facie ad
faciem ī oīb⁹ ſignis & ꝓdigiis:quæ fecit ī terra ægypti.Myſtica ergo deo libant̄: qui ſplendo
re diuinæ ſapientiæ:cui⁹ pr̄ & genitor eſt:īflāmat aīæ uigorem:ac mentem illumīat: Sapīa
autem dei chriſtus:ī cuius pectoī recūbebat ioannes:ut de prīcipali illo ſecretoqꝫ ſapīæ hau-
ſiſſe diuīa ꝓderet myſteria:deniqꝫ ipſe cōſci⁹muneris hoc ſcripſit:qui ſibi ꝙ acceperat:uendicaī
& ſuo aſſignaī īgenio reformidabat.Sed & ipſe domin⁹ dicebat apl̄is os ſuum apiens:accipi
te ſp̄m ſcm̄:quo declarauit ſe eſſe qui moiſi dixerat:ego apiam os tuum:& īſtruam te quid d
beas loqui.Ergo hæc ſapīa diuina īenarrabilis īꝑmixta atqꝫ īcorrupta ſcōrum aīs ſui īfundit
grām:& cognitionem reuelat:ut ſpeculent̄ ei⁹glīam.Illa autem moralis ſapīæ diſciplina eſt:

quæ mittit̃ ĩ crateras:& ex ill' ꝑcipit̃ atq; haurit̃. Crateres igit̃ ſenſuum receptacula. Crateres
oculi ſunt duo: aures ſunt: nares ſunt: os quoq; & aliæ ꝑtes cõuenientes muneri. Oculi. n. uiſũ
recipiũt & miniſtrant: auditũ aures: odorẽ nares: ora guſtatũ: & cætera. In iſtos crateras uer-
bũ illud ĩ quo eſt pricipatus ſacerdotii ul' ꝓphetæ: effundit ſanguinis ſui ꝑtes: ut uiuificet atq;
animet irrõnabiles portiones: & faciat rõnabiles. Deniq; ubi legis diuinæ ꝓcepta numerauit
atq; ãnũciauit ppl'o: theoriã poſtea ĩtelligibil' illi⁹ arcæ teſtimonii uel cãdelabri uel thymia-
matis locutur⁹ ĩmolauit hoſtias & libauit: ſanguinis ꝑtem ĩfundens altarib⁹ ſacris: ꝑtem ãt ĩ
fudit craterib⁹. Fit ergo diuiſio myſticæ illi⁹: hoc ẽ diuinæ moralitq; ſapiæ. λογοσ. n. diui-
ſor ẽ aĩarũ atq; uirtutũ: λογοσ ãt uerbũ dei ualidũ & acutũ ꝙ ꝑtrãſit & penetrat uſq; ad di-
uiſionem aĩæ: uirtutes quoq; diſtinguit & diuidit: cuius miniſter moiſes diuiſione ſanguinis
uirtutũ genera diſtinxit. Et qa nihil præ cæteris ĩ lege niſi xp̃i aduentus annũciat̃: atq; eius ꝑ
figurat̃ paſſio: uide ne iſta ſit hoſtia ſalutaris: quam uerbũ deus ĩ ſemetipſo obtulit: atq; ĩ ſuo
ĩmolauit corpoř: ꝙ primo moralẽ ĩ euangelio ſed etiam ĩ lege docuit diſciplinam: & ĩ ſua pa
tientia atq; ĩ ip̃o actu & ope mõſtrauit: tanq; ĩ crateras ita ĩ moř̃s nr̃os ſenſuſq; tranſfũdens:
uelut ſubſtantiam quandam & uitalia ipſa ſapiæ: qbus m̃tes hoium uiuificauit ad uirtutis ſe
minariũ & ĩſtituta pietatis. Deĩde accedens ad altař effudit hoſtiæ ſuæ ſanguinem. Itaq; ſiue
ita hæc accipias: pius ut arbitror ſenſus eſt: ſiue ſm ſalomõem uelis: cõcurrit æque. Vt qa ſan
guinem miſit ĩ crateras moiſes ꝓpheta: cognoſcas ip̃m eſſe ſanguinem de quo ſcriptũ eſt: qa
ſapia miſcuit ĩ crateř uinũ ſuũ dicens: ut relinq̃rent ĩſipientiam & q̃rerent ſapiam. Haurit̃ er-
go de crateř ſapia: haurit̃ diſciplina: haurit̃ ĩtellect⁹: haurit̃ correctio: haurit̃ uitæ emendatio:
haurit̃ morũ & cõſiliorũ tempatio: pietatis gr̃a: uirtutis ĩcrementũ: fons ubertatis. Q ð uero
ad altař effũdit ſanguinem: ĩtelligas licet ablutionem mũdi: remiſſionem oĩum pccõrũ. Et. n.
ſanguinem illũ ad altař q̃i hoſtiam effũdit ad multorũ exhaurienda peccata. Agnus. n. hoſtia
ẽ: ſed agnus nõ irrõnabilis natuř ſed diuinæ potentiæ: de quo dictũ eſt. Ecce agnus dei: ecce q
tollit pcc̃m mũdi. Nõ ſolũ. n. mũdauit ſanguine delicta uniuerſorũ: ſed etiam diuina poteſta-
te donauit. An nõ tibi uĩ effudiſſe ſanguinem ſuũ: de cuius lateř ſupra ip̃m paſſionis altař aq̃
cucurrit & ſanguis? Vale & nos parentis affectu dilige: ut facis. III

AMbroſius ſimpliciano. Quantus ſit unuſqſq; ĩ ſuo muneř: exemplo debet eſſe
lectio: quæ iuř te mouit: ꝙ moiſes ille quo nemo ꝓſentius deũ uidit: neq; ſurre
xit ãplius ĩ iſrael ꝓpheta q deũ facie ad faciẽ ſicut moiſes uideret: ille q quadra-
gĩta diebus cũ deo iugiter & noctibus fuit: cũ legẽ accipet ĩ mõte: ille (ĩquã) cui
deus dabat quos loq̃ret̃: ſmones: ĩuenit̃ magis aaron fr̃is cõſiliũ q; ſuũ ꝓbaſſe.
Fuit ergo qſq; hoium moiſe prudẽtior & inſtructior? Atq ip̃m aaron poſtea cũ maria circa
æthiopiſſæ ꝑſonã legim⁹ erraſſe: ſed hoc ip̃m diligẽter diſcute: ubi moiſes ſcia ꝑpõderet: ubi
aaron cõſilio. Moiſes magn⁹ ꝓpheta q de xp̃o dixit: ſicut me ip̃m audietis: & de quo ipſe dñs
ait: ſi moiſen & ꝓphetas nõ audiũt: nec ſi qs ex mortuis ad illos abierit credẽt. Ergo ĩ cã ꝓphe
tiæ præfert̃ moiſes ſicut ꝓpheta: ubi ãt cã & mun⁹ & officiũ ſacerdotii eſt: ꝓfert̃ aaron ſicut
ſacerdos. Tractemus ergo ip̃m locũ. Immolatus erat hircus ꝓ peccato: & oblat⁹ ĩ holocauſtũ.
Quæſiuit eũ poſtea moiſes. & cõbuſt⁹ erat. Et irat⁹ eſt moiſes ad filios aaron eleazar & itha-
mar: q ſupfuerãt: dicens. Quař nõ mãducaſtis ꝙ oblatũ eſt ꝓ peccato ĩ loco ſcõ? Q m̃ qdem
ſancta ſanctorũ ſunt hæc uobis manducař: ut auferatis pcc̃m ſynagogæ: & ĩtus manducandũ
eſſe: ſicut mihi ꝓceptũ eſt: ait. Cũ ergo iratũ eũ uidiſſet aaron: placide rñdit ei. Si hodie obtu-
lerint ꝓ pccõ ſuo holocauſta ſua cõtra dñm: & acciderĩt mihi talia: manducabo ꝙ ꝓ peccato
hodie obtulerũt? nũqd placebit dño? Et audiuit moiſes & placuit illi. Quid iſta ſignificent cõ
ſiderm⁹. Nihil peccař: ſolius eſt dei: emendař ſapientis eſt: & corrigeř erratũ: & pœnitentiam
gerere peccati. Id tñ eſt difficile ĩ hac uita hoium. Quid. n. tam rarũ q; ut ĩuenias uirũ: qui ſe
ip̃m coarguat: & ſcm̃ cõdemnet ſuũ? Rara itaq; cõfeſſio de peccato: rara pœnitẽtia: rara ĩ hoĩ
bus uerbi ei⁹ aſſertio. Repugnat. n. natura: repugnat uerecũdia. Natura qa oẽs ſub peccato: &
q carnem gerit culpæ obnoxius eſt. Ergo repugnat natura carnis & illecebra ſæculi ĩnocen-
tiæ ĩtegritatiq;: repugnat etiam uerecũdia: quia erubeſcit unuſqſq; ꝓpriam culpam fateri: dũ
ꝓſentia magis q; futura cogitat. Stupebat autem moiſes peccati uacuam repire aĩam: ut exu
uias erroris deponeret: & nuda culpæ ſine ullo ſui pudore diſcederet. Sed non inuenit: quia
cito ĩpetus irrationabilis præuenit: & flamma quædam celerrimi motus animam depaſcit̃:
atq; exurit ei⁹ ĩnocentiam. Præponderant. n. futuris præſentia: & uiolenta moderatis. & plu
ra paucioribus: & iocunda ſeriis: & aſperis mollia: & triſtibus læta: & illecebroſa rigidioribus:

& præpropera tardiorib⁹. Velox.n.est iniqtas:q̃ ad nocendũ occasiões suggerit: quia ueloces pedes ei⁹ad effundendũ sanguinem. Lenta at̃ uirt⁹ois & diuturna cũctatrix añ iudicat: & adorienda icipit. Ita mens boni: speculatrix cõsiliorũ suorũ est: priusq̃ examinat qd decorũ atq̃ honestũ: iniqtas uero ope cogitationem añuertit. Pigra igit̃ & uerecũda est pœnitentia: qa p̃mit & reuocat p̃sentiũ pudor. Solis.n.itendit futuris: quorũ spes sera: tardior fruct⁹: & iõ petitio ipsa tardior. Inter hæc spei & uirtutis molimina p̃currit ipudentia: & spæcie p̃sentium pœnitẽtia excludit̃: & tanq̃ exurit̃ affectus eius: & huiusmodi abolet̃ i uiciis. Querit eã lex: & nõ iuenit. Ambusta ẽ.n.feruor̃ & fumo iniqtatis: & idignatio qdã legis mouet̃. Dicit moises deuorãdã fuisse pœnitentiã i scis scõrũ: sacerdotes q̃i segniores icrepat. Respõdit aaron p̃uidũ deber̃ esse iudiciũ sacerdotale: nec facile male sanæ cõsciæ cõmittendũ id muneris: ne fiat error deterior priore. Vase.n.fœtido uel oleũ uel uinũ facile corrũpit̃ ac deteriorat̃. Quomõ autem poterat: ubi ignis alien⁹ erat: pccm̃ exuri: & hoc sub cõspectu dñi cui & occulta sũt cognita? Nũquid põt placer̃ dño si qs cũ adhuc uerset̃ i iniqtatibus: & iniusticiam corde iclusam teneat: dicat se ager̃ pœnitentiam? Simile est ac si qs ager̃ se sanũ simulet: magis ægrotabit. Quia nihil ei p̃desse põt simulatõ sanitatis: cũ uerbo adũbret̃: nõ ullo fulciat̃ subsidio uirtutis. Ignis itaq̃ alienus est libido. Ignis alienus ẽ oẽ iniustæ icẽdium cupiditatis. Ignis ẽ alienus ois ardor auariciæ: Hoc igni nemo mundat̃ sed exurit̃. Nam ubi iste ignis alienus ẽ: si qs i cõspectu se offerat dñi: ignis eũ cælestis absumit: sicut abiud & nadab quos exussit ignis cælestis: pariter cũ iis q̃ p̃ pccõ sacris fuerant oblata altaribus. Qui ergo uult mundar̃ pccm̃ suum: ignẽ a se remoueat alienum: illi soli igit̃ se offerat q̃ culpam nõ hoĩem exurit. Qui sit iste ignis: audi dicẽtẽ. Quia iesus baptizat i spũ scõ & igni. Hic ẽ ignis q̃ siccauit hœmorrohisæ p̃ duodecim annos sanguinẽ p̃fluẽtẽ. Hic ẽ q̃ pccm̃ zachæi abstulit dicẽtis q̃ dimidium bonorum suorum daret paupibus: & si cui q̃cq̃ abstulit: redder̃t quadruplũ. Hic ẽ ignis q̃ abstersit culpam latrõis. Ignis.n.cõsumẽs est q̃ dixit ei. Hodie mecũ eris i paradiso. Illos itaq̃ sanauit: i q̃bus simplicẽ & puram reppit cõfessionẽ: nihil malignũ nihil fraudolentũ. Deniq̃ iudas ad remediũ p̃uenire nõ potuit: cũ diceret peccaui q̃ tradideri sanguinẽ iustũ. Qui alienum ignẽ uoluebat i pector̃ suo: q̃ eum iflammauit ad laqueum. Indignus.n.remedio fuit: qa nõ itimo m̃tis cõuersus igemuit: & sedulo gessit pœnitẽtiã. Tantæ.n.pietatis ẽ dominus iesus: ut & ipi donaret ueniam: si xp̃i expectasset miam. Hanc ergo culpam sacerdotes non auferunt: neq̃ pccm̃ ei⁹q̃ i dolo se offert: & adhuc i studio delinq̃ndi ẽ. Nõ.n.possunt epulari i eo q̃ plenum fraudis & f̃pẽtis iteri⁹ cicatricis ẽ. Cib⁹.n.sacerdotis ẽ i pccõrum remissiõe. Vnde ait princeps sacerdotum. Me⁹ cib⁹ ẽ ut faciã uoluntatẽ p̃ris mei q̃ i cœlo ẽ. Quæ est uoluntas dei: nisi ea: cum cõuersus igemueris: tunc saluus eris. In illo ergo subdolo cibus nullus est. Deniq̃ nec ipse epulandi suauitatẽ cape põt: i quo nõ sincæra & pura cõscia ẽ. Amaritudo.n.fraudis epulãdi suauitatẽ obducit: nec p̃mittit mala cõscia: ut reficiat & pascat obnoxium animum pœnitẽtia. Ideo ergo talis affectus: talis petitio: talis pœnitẽtia nõ ẽ usui aut uoluptati sacerdotibus. Meritoq̃ hyrcus ille q̃ p̃ pccõ oblat⁹ ẽ i holocaustum: qa nõ fuit sincæra hostia: exustus ẽ: qa i ei⁹ sacrificio ignis alien⁹ rep̃t⁹ ẽ. Nõ est itaq̃ cõplacitum & acceptum sacrificium deo. Nõ ẽ.n.acceptum nisi q̃ fuerit i diuitiis sincæritatis & ueritatis p̃batum. Ideo & alibi legis duos hircos: unum i quo sors dñi: alterum transmissiõis: illum i quo sors dñi: offerri atq̃ imolari p̃ pccõ: illum uero i quo sors transmissiõis: dimitti i desertum: ut accipiat pp̃li iniqtates uel alicuius pccõris. Sicut.n.duo sunt i agro: & un⁹ eorum assumit̃: alius derelinq̃t̃: ita sunt duo hirci: un⁹ q̃ ad sacrificium ẽ utilis: ali⁹ q̃ i desertum dimittit̃. Hic nulli usui neq̃ edẽd⁹ neq̃ epuland⁹ a sacerdotum filiis. Sicut.n.ex iis q̃ alimẽtorum sunt: q̃ bonum est edit̃: q̃ iutile aut malũ: p̃iicit̃: ita & bona opa epulatoria dicimus: q̃ sunt esui. Nõ placebit ergo domino: si manducet sacerdos sacrificium i quo fraus sit oblatiõis: nõ sedulæ cõfessiõis sincæritas. Et iõ hircus iste i desertum dimittendus est: ubi errauerunt p̃res nr̃i: errauerunt i eo & nõ potuerunt ad resurrectõis terram p̃uenir̃: sed iteriit a terra memoria eorum. Deniq̃ q̃ sint epulatoria opa audi. Et erunt sabbata terræ nobis escæ. Epulatoria.n.& refectoria reqes i deo: q̃ facit aĩ tranq̃llitatem. Vnde & nos ẽt i s̃moẽ reqescam⁹. Vale: & nos ut diligis dilige: qa nos te diligim⁹. IIII

AMbrosius irenæo. Moueri te significasti mihi eo q̃ legeris: abominanda apud ægyptios imolemus deo sed habuisti quo istud solueres q̃a i genesi scriptum ẽ q̃ ægiptii pastorẽ pecorum abominabant̃. Non utiq̃ pp̃ hoĩem sed pp̃ pecora. Illi.n.aratro terram iuertebant: abraham autem & iacob & postea moises dauid: pastores fuerunt: regalem q̃ndam i hoc muner̃ disciplinam iduentes: Ode-

rātergo ægyptii imolata sacrificia.i.pfecta studia uirtutum & plena disciplinæ. Quod ergo uiciosi oderunt:hoc apud bonos sincærum acpiū ē.Op⁹ uirtutis detestat luxuriosus helluo: refugit ægypti⁹:ita corpus ꝙ illecebras diligit:aduersat aiæ uirtutes: abominat ipium: refugit uirtutum disciplinas:& oia oga q̄ huiusmodi sunt.Quæ ergo ægyptius refugit:ægyptius ille & nō hō:hæc tu āplectēr:q̄ hēs humanitatis sciam.Illa āt declina:q̄ illi sequunt atq; eligūt qm̄ sibi duo ista cōgruer nō possunt:prudētia & isipiētia.Itaq; sicut iis q̄ i quodā censu iprudentiæ atq; itempantiæ sunt abdicat se prudentia:abdicat cōtinentia:ita eorū exors ois iīipiens ē atq; icōtinēs:q̄ i bonis atq; i hr̄ditate sapiētis uiri sunt & cōtinentis.Deniq; sanctæ illæ tali cōiugio lia & rachel una laboriosa altera aspiratio fortis:refugiētes nō generis necessitudinē sed morū discrepātiā:cū uiri exerciti iacob s̄mōe edoctæ essent ꝙ uellet discedeē: ut labā & filiorū ei⁹ iuidiā declinaret atq; ignauiā :rn̄derūt. Nunqd ē nobis portio aut hr̄ditas i domo pr̄is nr̄i:& nō sicut alienæ existimamur ei⁹Vēdidit.n.nos:& deuorauit p̄ciū nr̄m.Ecce primū qa ignau⁹ & iuid⁹ laboriosam & disciplinæ tenacē alienat a se ac defugit:se seq; cupit separar.Qm̄ eas oneri eē cernit sibi:& putat se lucrū fecisse ꝙ alienauit eas:& hoc eē suū p̄ciū iudicat:euq; fructū uoluptatis suæ.Nūc audiam⁹ quo mō q̄ habet uirt⁹: nō habeat ignauia.Aiūt.n.oēs diuitiæ & gloria quātulit de⁹ pr̄i nr̄o:nobis erit & filiis nr̄is.Merito deo arbitro dicūt esse sublata:qa ipse ē auctor bonorū:cui⁹ gr̄a ignaui exuunt:qa decorē hr̄ditatis diuinæ cape iprobi atq; ifirmi nō q̄unt:succedit āt itetus:& sp̄m i se fortis hēns.Quis āt fortis nisi solus de⁹ q̄ oia coercet & regit⁹His ergo debet hr̄ditas dei. Vn̄ & isaias dicit. Est hr̄ditas credētib⁹ i dn̄o.Et pulchre ait ē hr̄ditas:ipsa.n.sola hr̄ditas ē:alia nō ē.Neq;.n. cæc⁹ thesaur⁹ hr̄ditas ē:neq; caduca oia hr̄ditatis hēnt cōmodū.Sola est illa hr̄ditas:in qb⁹ est portio deus. Vnde sanctus d[illegible] dicit.Portio mea dn̄us.Et alibi.Hœres fact⁹sum testimoniorū tuorū.Videas q̄ possideat [illegible]:mādata dei:oracula ei⁹:p̄cepta ei⁹.In his diues ē:his pascitur:i his delectatur quasi i oib⁹ diuitiis.Hæc ergo possidētes lia & rachel patrias opes nō reqrebāt: i qb⁹ erat pecunia adultera:irrōnabilis spes:& sp̄ualis exps uigoris.Deniq; quasi diuites & liberæ nō eū diuitē sed egetē arbitrabant.Ois.n.bonarū & liberaliū cōsors disciplinarū neminē iīipiētiū diuitē putat sed iopē atq; egenū:abiectū quoq;:& si regalib⁹ diuitiis affluat:& supb⁹ auro suā iactet potētiā.Fugiēda igit ē taliū societas:& si aliqua generis copulent necessitudīe. Noxiæ .n.sunt cōuersatiōes cū iīipiētibus:& ificiūt sobriā metē ac decolorāt.Quia Sicut adhærens sancto sactus eris:ita cū peruerso peruersus eris.Frequenter.n.accidit ut quis contra propositum suum intemperantem audiens cum uelit ipse continentiæ disciplinam tenere:fuco isipientiæ coloretur:meritoq; contrariæ sibi sunt:& repugnantes disciplina atq; insolentia. Vnde cum uir exercitatus earum sententiam quæreret:uocem emittunt probatæ iam diuturno exercitio uirtutis.Nunquid est nobis portio aut hæreditas i domo patris nostri⁹Idest: consulis nos utrum uelimus ab eo recedere⁹quasi uero non cognoueris ꝙ nullam habeam⁹ cupiditatem eius societatis:neq; nos dulcis pluribus sæcularium diuitiarū cupiditas teneat aut læticia luxuriæ.Hæc sunt quæ nos misera aliena nobis duximus.Hæc sunt quæ plena i opiæ atq; egestatis arbitramur.Adiiciunt etiam causam successionis:quia ueram gloriam & boni thesauri copias amisit laban :in quibus maximus uigor datus est mentis:& bona moneta imaginis dei & similitudinis:quia spiritualem monetam amisit:quia splendida magis sæculi elegit q̄ uera & utilia uitæ suæ:quorum decor expertem diuinorum bonorum præterit.Quoniam ille quæ putat pulchra:in iis se fallit ipsum & decipit.Vnde audi eius uerba & iudicia.Secutus sanctum iacob & filias suas ne forte apud eas suorum uiciorum reperiret aliquid:& reuocandi ad se haberet auctoritatem:coarguens iustū:cū rōne esset redargutus:& nihil respōdere ac referre posset:quo eū deberet tenere:si annunciasses iquit mihi:emisissem te.Inquo prodidit quid iustus fugerit:ne eum psequeretur:ne deduceret:ne tali comitatu p̄ri patus p̄cederet:primum ꝙ multorum dn̄orum macipio se subiicer nō debuit:ut ab eo tanq̄ seruulus dimitteretur.Deinde quia uir exercitio itētus & quærens ueram uiam ad uirtutem p̄seq:nō hoēm deductorem sed oracula q̄siuit cœlestia:quæ me(inquit)hinc p̄cepunt abire: & nunc comitantur uiantem.Sed quo mō me dimisisses⁹An cum læticia tua:q̄ plena ē mœstitudinis⁹cum tympanis silicet atq; organis immoderata modulantibus: & sonis tibiarum suauibus isuauia resultantibus:sonis disonis:crepitibus discrepantibus:uicibus multis: cymbal aiam feriētib⁹.His me delectari posse credidisti⁹his reuocari⁹Hæc sūt q̄ ego fugi: nec uereor uerborū tuorū iuidiā.Fugi:ne me talia seqrēt:ne qd de tuis accipiēs abirē.Nō.n.talib⁹ deductorib⁹ ad eccl̄iam xp̄i puēit:ad q̄ tēdebat iacob:ut eo deduceret pplorū copias: iucheret nationū diuitias:posteritatē ifunderet:fugiēs umbrā ianiū rerū:p̄ferēs isensibilib⁹ simulacris

uirtutũ ſpirãtẽ decorẽ :plauſibilib⁹ ꝓponẽs feria . Vides.n.queadmodũ cõuiuia gẽtiles ador
nẽt:feſta ãnũciẽt :ſed ea piis mẽtib⁹ ĩfeſtiora ſunt :qa iis plæriqꝫ decipiũtur :dulcib⁹ capiunt
epulis :capiũtur ſaltantiũ choris :dũ ieiunia nr̃a fugiũt:dũ ea ſibi aſpera putãt :dũ corpori no
xia & moleſta arbitrant̃ .An opinat⁹ es qa aurũ tuũ deſiderarẽ:Sed nõ hẽs aurũ igit̃ examia
tũ quo iuſti ꝓbant̃ .An qa argẽtũ cuperẽ:Sed nõ hẽs argẽtũ :q nõ hẽs ſplẽdorẽ alloquii cœle
ſtis .Sed fortaſſe ſperaui ꝙ adiiceres mihi ad obſequiũ fuulos tuos .Ego uolo liberos q̃ro:fu
gio fuos peccati.Sed forte comites itineris & duces uiarũ neceſſarii fuerũt. Vtinã ſeq poſſet:
ego illis mõſtrarẽ dñi uias.Sed q deũ neſcitis:uias ei⁹ quo mõ nouiſtis:Vias ei⁹ ĩgrediũt̃ elec
ti a dño .Nõ qcũqꝫ eas ĩtrãt :ſed tñ nemo excludit̃.Seq̃tur q parat⁹ ẽ :ĩgrediat̃ uiã q̃ ducit ad
me ſopotamiã :ut q eã petit:p aq̃s trãſeat :aq̃s tigris atqꝫ euphratæ :fortitudĩs atqꝫ iuſticiæ:
p lachrymas pœnitẽtiæ:baptiſmũ gr̃æ.In ea ẽ uirt⁹exercit⁹ dei:oẽs.n.q ſibi ĩ eccl̃ia:deo mili
tãt .In ea ẽ grex ille ĩſignis diuerſarũ uirtutũ :quẽ iacob ſibi elegit.Oĩs.n.ſine ſigno aĩa :ĩdoc
ta & ĩerudita ẽ:diſciplinarũ neſcia:q̃ autẽ ĩſignita :eadẽ diues opum:& gr̃arũ opima.Ad eã q
uenit :iratũ fr̃em recõciliet pri⁹ .Ad eã q uẽit :ſichimã ꝓcioſam illã & actuoſam ĩhĩtet uirtu
tũ officinã :ubi læſæ caſtitatis grauis ultio.Ad eam q̃ uẽit luctet̃ cũ deo:ut ad imitationẽ ei⁹
ſe exerceat:ad humilitatẽ xp̃i & paſſiões ei⁹cõgrediat̃.Tollat crucẽ ſuã & ſeq̃tur xp̃m.Deniqꝫ
bon⁹ cõgreſſor nõ æmulat̃ nõ ĩflat̃ :ĩmo ẽt bñdicit cõgrediẽtẽ ſibi tali munet̃.Seq̃mur ergo
ſcm̃ iacob & uias ei⁹:ut pueniam⁹ ad eas paſſiões ad eas cõgreſſiões:pueiam⁹ ad murũ :pueia
m⁹ ad patiẽtiã matrẽ fideliũ :& ad pr̃em iſaac.i.iocũditatis capacẽ :læticiæ redũdãtẽ. Vbi iã
patiẽtia:ibi læticia :q̃a p⁹ tribulatiões patientia :patientia ãt ꝓbatiõem opatur:in qua ẽ ſpes:
de qua nõ cõfundimur :qm̃ q nõ fuerit cõfuſus crucẽ xp̃i :nec xp̃us cõfundetur in eo .Vale fi
li & nõ erubeſcas pr̃em interrogare:qui non erubeſcis in paſſionibus xp̃i gloriari. V.

AMbroſius fælici comenſi ep̃o.Et ſi hĩtu corporis min⁹ ualebã:tñ ubi fmonem
una nimis mihi pectoris tui legi:ñ mediocrẽ ſũpſi ad cõualeſcẽdũ gr̃am qĩ quo
dã tui aloquii pulegio refot⁹:ſimul q̃a celebrẽ utriqꝫ nr̃m ãnũciaſti diẽ affore:
quo ſuſcepiſti ſũmi gubernacula ſacerdotii:de quo añ momẽtu cũ fr̃e nr̃o baſ
ſião loq̃bar .Ortus .n.fmo de baſilicæ q̃ꝫ cõdidit apl̃orũ noĩe:dedicatiõe: dedit
huic fmoni uiã :ſi qdẽ ſignificabat ꝙ ſedulo tuæ quæreret ſcitatis p̃ſentiã .Tũ ego nr̃is fabul̃
ĩtexui diẽ natal̃ tui:q foret ĩ exordio ĩp̃o calendarũ nouembriũ :euqꝫ(ſi nõ fallerer)appropin
quaſſe :& craſtina celebrãdũ die:uñ poſthac nõ excuſaturũ :ꝓmiſſi ego de te:qm̃ & tibi id de
me licet .Promiſſi illi :exegi mihi.Preſũptũ.n.hẽo ꝙ affutur⁹ ſis:qa debes adeſſe.Nõ ergo te
magis meũ ꝓmiſſũ tenebit q̃ꝫ tuũ ĩſtitutũ :q id ĩ aĩum ĩdueris :ut ꝙ oportet facias .Aduertis
itaqꝫ qa nõ tã ꝓmiſſi audax:q̃ꝫ tui cõſcius fr̃i ſpopondi. Veni igit̃ ne duos ſacerdotes redargu
as :te q ñ affueris :& me q tã facile ꝓmiſerim.Natalẽ ãt tuũ ꝓſeq̃mur nr̃is orõnib⁹:& tu nr̃i ĩ
tuis uotis ñ obliuiſcaris .Te nr̃ ſp̃s comitabit̃:tu quoqꝫ cũ ĩgredieris fm tabernaculũ ꝙ dr̃ ſcã
ſcõrũ:facito nr̃o more :ut nos quoqꝫ tecũ ĩducas cũ ſpũ.Adolẽs aureũ illud thymiamaterion:
nos ne ĩtermiſeris .Ip̃m ẽ.n.ꝙ ĩ fo tabernaculo ẽ:de quo plena ſapĩæ orõ tua ſicut ĩcẽſũ diri
git̃ ad cœleſtia .Ibi arca teſti undiqꝫ auro tecta .i.doctrina xp̃i:doctrina ſapĩæ dei.Ibi dolium
aureũ hẽns mãna:receptaculũ ſilicet ſpiritual̃ alimoniæ:& diuinæ ꝓmptuariũ cognitionis .
Ibi uirga aaron ĩſigne ſacerdotal̃ gr̃æ aruerat ante:ſed ĩ xp̃o refloruit .Ibi cherubin ſup tabu
las teſti:lectiõis cognitio ſacræ.Ibi ꝓpiciatoriũ:ſupra ꝙ ĩ excœlſis de⁹ uerbũ ẽ :imago ĩuiſibil̃
dei:ꝙ tibi dicit loq̃r tecũ deſup ꝓpiciatoriũ:de medio duorũ cherubin.Sic.n.loquit̃ nobiſcũ:
ut nos ei⁹ fmonẽ ĩtelligam⁹:ul̃ qa nõ mũdana ſed ĩtelligibilia loq̃t̃ ſicut agit.Apiã ĩ parabol̃
os meũ .Vbi .n.xp̃s :ibi oĩa:ibi doctrina ei⁹:ibi peccatorũ remiſſio :ibi gr̃a:ibi ſeparatio mor
tuorũ ac uiuẽtiũ .Et aaron qdẽ ſemel ſtetit ĩ medio eorũ obiiciẽs ſe:ne mors trãſiret ad ui
uẽtiũ agmĩa a fũerib⁹ mortuorũ .Hic ãt q̃ſi uerbũ ſemp ſtat ĩ ſingul̃:quẽ nos nõ uidem⁹ ĩtra
nos:ſeparãs rõnabiles uirtutes a cadauerib⁹ paſſionũ lethaliũ & peſtilẽtiũ cogitationum.Hic
ſtat q̃ſi q in hũc mundũ uenerit:ut aculeũ mortis hebetaret :deuoratoriũ ei⁹ obſtrueret:uiuẽ
tibus æternitatẽ gr̃æ daret :defunctis reſurrectionem cõcederet .Huic tu militas bonam mi
litiam :huius depoſitum cuſtodis :huius pecuniã fœneras :fm ꝙ ſcriptũ eſt:fœnerabis genti
bus.Bonũ fœn⁹ ſp̃ualis gr̃æ:ꝙ ueniẽs dñs cũ uſuris exiget:& cũ te bene diſpẽſaſſe ĩuenerit:da
bit tibi plura ꝓ paucioribus :eritqꝫ mihi fructus dulciſſim⁹ ;ꝙ meũ in te iudiciũ cõprobabit̃.
Ordinatio nõ rep̃hẽdit̃ q̃ꝫ accepiſti p ĩpoſitionẽ manuũ mearũ & benedictionẽ ĩ noĩe dñi ie
ſu .Fac ergo bonũ op⁹ :ut ĩ illo die mercedẽ ĩuenias :& ego ĩ te :& tu ĩ me req̃eſcam⁹ .Multa
meſſis xp̃i:ſed pauci oparii:& difficile repiunt̃ q adiuuẽt. Verũ hoc uet⁹ :ſed potẽs ẽ dñs qui

mittat oparios i messē suā. Certe i illo ordie comēsiū iā plærisq; cœperūt credere magisterio tuo: & doctria tua uerbū dei receperūt: sed q dedit credētes: & adiutores dabit: quo & tibi ex cusandi auferat necessitas: q; seri⁹ nos iuiseris: & mihi crebrior tuæ præsentie refundat grā. Vale & nos dilige ut facis. VI.

A Mbrosi⁹ irenæo. Pythagoricū mādatū i aliquorū scriptis ꝑdicari iueim⁹: q; ille discipulos suos cōem atq; uitatā pplo ꝓhibuerit igredi uiā: sed hoc un assūpse rit: nō ē icognitū. Nā cū ex pplo iudæorū (ut plærisq; arbitrātur) gen⁹ duxerit: ex ei⁹ disciplina deriuauit etiā magisterii ꝑcepta: meritoq; magn⁹ apd philoso phos hit⁹ æqualē (ut aiunt) uix reperit. Legerat itaq; i exodo: moisi diuino ꝑceptū eē oraculo: solue calciamētū pedū tuorū. Id etiā ꝑceptū iesu nauæ uidelicet: ut detritæ & popularis uiæ deponerēt puluerē: q uiā dñi ambulare desideraret. Legerat ꝑceptū eidē moisi: ut mōtē cū sa cerdotib⁹ ascēderet: ppls āt dorsū starēt. Sepauit igit sacerdotes a pplo: & postea ipm moisē itra nubē itroire ꝑcepit. Vides diuisiōes? Nihil i sacerdotib⁹ plebeiū reqri: nihil pplare: nihil cōe cū studio atq; usu & morib⁹ icōditæ mltitudis? Sobriā a turbis grauitatē: seriā uitā: sīgulare pōd⁹ dignitas sibi uēdicat sacerdotal. Quo mō.n. pōt obseruari a pplo q nihil hēt secretū a pplo: dispar a multitudie? Quid.n. i te mirer: si sua i te recognoscat: si nihil i te aspiciat: q; ultra se iueniat: si quæ i se erubescit: i te quē reuerēdū arbitrat offēdat? Supegrediamur igit plebeias opiniōes: & strata qdā regal cōuersatiōis detritæ uiæ orbitas declinem⁹ ac uulgaris semitæ so lu: q; currit ille: cui⁹ uita leuior cursore: de quo dr: trāsiuit & nō uidit: sed qram⁹ nobis uiā iac cessā ꝑmoīb⁹ isolētiū: iuiā opib⁹ ipitorū: q; null⁹ maculosus dterat maculos⁹. s. ignauiæ suæ sor dib⁹: & fumo iqtatis oblit⁹: tenebrisq; & pietinis qbusda aiæ ruiosus: q nullā uirtutis suauitatē gustauerit: aut certe limis eā spectādā magis q; directo affectu: & apto sinu mētis suscipien dā arbitrat⁹ sit: & q; plærisq; amāt: q sibi facœti atq; urbani uident: pulchritudinē sapiæ i de decus uersutiæ trāsfigurātes: uerā nō ituēs grām: ita q; i nocte posit⁹ nō credit i die uiuetibus. Quia de numero theanorū & sabæorū ē deficiētiū & auertētiū se a ueritate de qb⁹ dicit iob. Videte uias theanorū & semitas sabæorū: qa cōfusione icidēt q i ciuitatib⁹ & diuitiis spē hent Ita & uos isurrexistis i me sine misericordia: uñ uiso uulnere meo timete. Has igit deuias se mitas declinātiū: & illū deficiētiū puluerē: q pp suā appetētiā ceciderūt sæpe i deserto: dereli qm⁹: cōuertamur āt & sequamur sapiæ uiā quā nō calcauerūt filii glorificantiū se & iactātiū iterit⁹ ignorat: mors nescit: qa deus direxit eā: abyssus dixit nō ē i me: mare dixit ñ ē mecū. Sed si qris uiā sapiæ & disciplinæ: colere deū atq; ei subditū eē: sapia ē: abstinere āt a peccatis: disciplia ē. Quid igit nobiscū isti⁹ sæculi uia: i q ē tētatio: imo ipa uita hōis tētatio ē: & exili or q; ꝑmo fabularū: hitare i luteis domib⁹ dies & noctes i lucris poner: & de lucris semp cogi tare: & sicut mercenari⁹ diurnā mercedē qrere: atq; ut cicadas aiūt: aura quadā pasci cupidi tatū? Vere sicut cicadas: qa de die i diē uiuūt: questuq; rūpunt suo. Quid.n sūt alid hoīes nulli us pōderis nulli⁹ disciplie: nisi ut uideant sicut cicadæ ad morte nati diurnā: strepētes magis q; loqntes? Qui sub ardore feruētiū cupiditatū se mulceāt cātu sibi noxio statiq; occidāt: nul lū fructū ferētes nihil hēntes grāe. Horū igit uiæ noxiæ tortuosæq; serpētiū: q uenenato lap su corporis se se trahūt: atq; i spirā neqciæ se se colligūt: & eriger nō queūt ad cœlestia: Ingre diamur āt portas dñi: portas iusticiæ: quos iust⁹ q fuerit igressus cōfiteē dño. Sed hæc pauco rū igressio. Vñ dñs ait: qa angusta porta & arta ē uia quæ ducit ad uitam: & pauci sūt q iueni unt eam. Lata autē porta & spaciosa uia q; multi gradiūtur: ad mortē dirigit: & uiatores suos eo ducit. Sit ergo uia nr̄a angustior: uirt⁹ exuberātior: trames pressior: fides sublimior: calles artior: uigor mētis exūdās: semitæ erectæ: qa iflexibilia. Sūt uirtutū uestigia. Vñ salomon. o q dreliqrūt semitas rectas sit gress⁹ ad supiora: qa meli⁹ ē ascēder q; descēde. Deniq; sicut lectū ē hodie: uæ iis q descēdūt i ægyptū. Nō utiq; trāsire i ægyptū: criosū ē: sed trāsire i mores ægyp tiorū: trāsire i eorū ꝑfidiā: escæ ciuitatē: luxuriæ deformitatē: q eo trāsit descēdit: q descēdit ca dit. Decliem⁹ itaq; ægyptiū hoēm & nō deū. Viciis.n. suis ēt ipe res ægyptiorū i ptātē ē dat⁹: cui⁹ cōparatiōe moises de⁹ existimat⁹ ē: ipans regnis: subiiciēs sibi ptates. Vñ ei dictū legim⁹ Faciā te i deum regi pharaoni. Vale & nos ut facis: quasi filius dilige. Liber secundus. VII.

A Mbrosi⁹ simpliciano. Proxie cū ueteris amoris usu familiaris iter nos ꝑmo cæderē tur: delictari te isinuasti mihi: cū aliqd de pauli apl̄i scriptis corā pplo ad dispu tandū assūere: q; eius ꝓfundū i cōsiliis uix cōphēdat: sublime i sentētiis audiētē erigat: disputātē accēdat: tū qa i plærisq; ita se ipe suis expoat sermōib⁹: ut is q tractat: nihil iueniat qd adiūciat suū: ac si uelit aliquid dicer: grāmatici magis q; disputatoris

fugatˢ munerˢ.In eo tamen tũ qm̃ & ueteris affectũ amiciciæ & ꝙ pl⁹ eſt:pr̃næ gr̃æ amorem
recognoſco :nã uetuſtas habet aliquid cũ plurib⁹ cõſociabile:patri⁹ amor nõ habet :tũ quia
nõ ieiunũ me feciſſe iã:qđ poſtulas arbitrat⁹ es:parebo uolũtati tuæ :admõit⁹ ꝑferti & ꝓuo
cat⁹ exẽplo meo :qđ mihi nõ difficillimũ :quia nõ magnũ aliquẽ ſed me ip̃m imitabor :cũ ĩ
meos nõ magnos aliquos uſus reuertor .Et de cõſiliis quidẽ :cũ beatæ uitæ imago atq; effigi
es nr̃o ſmõe exprimeretˢ putam⁹ eã factã cõplexionẽ:ut plurib⁹ fortaſſe aliis tibi certe amã
ti nr̃i nõ ĩprobemur licet difficili⁹ ſit tuo iudicio ꝗ̃ pluriũ nõ diſplicerˢ .Sed iudicii põđ⁹ affec
tu ableuas:eoq; mihi blandior .Hæc ãt ep̃la qm̃ te abſentẽ offendit :de ſn̈iis pauli eſt ap̃li. q
nos a ſuitute ĩ libertatẽ uocat dicẽs :ꝑcio ẽpti eſtis:nolite fieri ſui hoĩũ :oſtẽdẽs libertatẽ no
ſtrã ĩ xp̃i eſſe ſap̃ia .Quæ ſn̈ia magno a philoſophis fluctuata atq; iactata ẽ diſputatiõis mo
limĩe dicẽtib⁹:qa oĩs ſapiẽs liber:oĩs autẽ ĩſipiẽs ſuiat.Sed multo hoc pri⁹dauid dixit:qui ait:
ſtult⁹ ſicut lũa mutatˢ :ſapiẽs.n.nõ metu frangitˢ nõ ꝑtãte mutatˢ :nõ attollitˢ ꝓſperis:nõ triſti
b⁹ mergitˢ.Vbi.n.ſap̃ia:ibi uirt⁹ aĩ :ibi cõſtãtia & fortitudo.Sapiẽs ergo idẽ ẽ aĩo:nõ minuitˢ
nõ augetˢ rerũ mutatiõib⁹ :nec ut paruul⁹ fluctuat :ut circũferatˢ oĩ uẽto doctrĩæ :ſed mãet ꝑ
fect⁹ ĩ xp̃o:fũdat⁹ caritate:radicat⁹ fide.Sapiẽs ergo defect⁹rerũ ignorat & uariũ aĩum neſcit:
ſed fulgebit ſicut ſol iuſticiæ :q ĩ regno pr̃is ſui fulget.Vñ tñ hoc pleni⁹ hauſerit philoſophia:
de q̃ pr̃um diſciplĩa & prudẽtia :cõſiderem⁹ .Nõne prim⁹ noe cũ aduertiſſet qa ĩſipiẽter fili⁹
ſu⁹ cham riſerat nudatũ pr̃em:maledixit ei dicẽs:maledict⁹ cham:ſeru⁹ domeſtic⁹ erit ſrĩb⁹
ſuis:& ꝑpoſuit ei fr̃es ei⁹ dñ̃os :q ſapiẽter pr̃is ſenectutẽ honorãdã putarũt ?Nõne ẽt fons il
le diſciplinarũ oĩum iacob ubertatẽ diſputatiõis h⁹ oĩum pectorib⁹ ĩfudit :q ſap̃iæ merito ꝑ
lat⁹ ẽ fr̃i ſeniori?Deniq; pr̃ pi⁹ q ĩter duos filios affectu certaret pr̃no :ſed diſcreparet iudicio
(affect⁹ .n.neceſſitudĩe fertˢ :meritis ãt iudicia formantˢ)cũ diuideret alteri gr̃am :alteri miſe
ricordiã:ſapiẽti gr̃am:ĩſipiẽti miam:qa ad uirtutẽ ſe ꝓpriis uirib⁹erigerˢ nõ poterat:nec ſpõta
neũ greſſũ attollere :bñdixit eũ:ut ſuiret fr̃i ſuo:& eẽt ip̃i⁹ ſu⁹ :oſtẽdẽs ita deteriorẽ eẽ ſuitu
te ĩſipiẽtiã :ut remedio ei ſuit⁹ ſit:qa ſtult⁹regere ſe nõ põt:& niſi moderatorẽ hẽat:ꝓcipitatˢ
ꝓpriis uolũtatib⁹ .Diligẽs ergo pr̃ & cõſulẽs :ſuũ eũ fr̃is ſui fecit:ut ei⁹ regeretˢ cõſilio .Ideo ĩ
cõſultis pp̃lis ſapiẽtes quiq; adhibentˢ rectores:q plebeiã ĩſipiẽtia uigore ꝓprio regãt ut potẽ
tiæ ſpe dñ̄æntur.Quo uel ĩuitos auctoritate ꝑtãtis ſubiiciat ad obædiendũ prudẽtiorib⁹ :&
obſeq̃ndũ legib⁹ .Impoſuit igitˢ ĩſipiẽti uelut ĩdomito iugũ:& cui ĩ gladio ſuo uiuẽdũ dixerat:
libertatẽ negauit :ne temeritate laberetˢ:ꝑfecit ei fr̃em :cui⁹ auctoritate & moderatõe ſubiec
t⁹ ꝓficeret ad cõuerſionẽ .Et qa ſuit⁹ hẽt diſcretionẽ (ẽ.n.neceſſitatis ĩfirmior :uolũtatis for
tior:qa pulchri⁹ ẽ bonũ ꝙ nõ ex neceſſitate fit ſed ex uolũtate)iõ prĩo ei iugũ ĩpoſuit neceſſi
tatis:poſtea bñdictionẽ ei uolũtariæ ſubiectiõis ĩpartiuit.Nõ igitˢ natura ſuũ facit ſed ĩſipien
tia :nec mãumiſſio liberũ :ſed diſciplina.Deniq; eſau liber nat⁹ ẽ:& ſu⁹ fact⁹ ẽ.Ioſeph uẽdit⁹
ĩ ſuitutẽ ẽ:& elect⁹ ẽ ad ꝑtãtẽ :ut ſuis ẽptorib⁹ ĩparet .Nõ dedignabatˢ tñ obſeqũ ſedulitatis :
ſed tenebat uirtutis faſtigiũ:cõſeruabat libertatẽ ĩnocẽtiæ:ĩtegritatis auctoritatẽ.Vñ pulchre
pſalmiſta ait:ĩ ſuũ uenũdat⁹ẽ ioſeph:humiliauerũt ĩ cõpedib⁹ pedes ei⁹:ĩ ſuũ(ĩquit)uenũdat⁹
ẽ:nõ ſu⁹ fact⁹ .Humiliauerũt pedes ei⁹ :nõ aĩam ei⁹.Quo mõ.n.humiliata ẽ aĩa :de q̃ dicit :
ferrũ ꝑtrãſiuit aĩa ei⁹ ?Nã cũ aliorũ aĩa .ſ.peccatũ trãſeat (ferrũ.n.peccatũ ẽ ꝙ ẽ penetrabile)
ioſeph ſc̃i aĩa ita nõ patuit peccato:ut magis peccatũ ip̃a penetraret .Deniq; nec herilis illece
bræ flexus ẽ delinimẽto :nec ĩmerito flãmas ñ ſenſit libidĩs:qa maiorẽ diuinæ flagrabat ar
dorẽ gr̃æ .Vñ & hoc pulchre de eo dictũ ẽ :qa eloqũ dñ̃i uſſit eũ:quo reſtrixit ignitas diaboli
ſagittas .Quo mõ hic ſu⁹ :q erudiuit prĩcipes pp̃li ĩ illa frumẽtaria diſpẽſatiõe :ut futuræ in
opiæ cõſuleret & declinãdo ꝓuideret ?Aut quo mõ ſu⁹ :q totã terrã acq̃ſiuit:& uniuerſũ po
pulũ ægyptiorũ ĩ ſuitutẽ redegit ?Nõ ut cõditiõe ſuitii ignobilˢ irrogaret :ſed ut tributũ cõſti
tueret:ꝑter poſſiõnẽ tñ ſacerdotalẽ ꝗ̃ a tributis ĩmunẽ reſeruauit:ut ap̃ ægyptios quoq; ĩuio
labilis hẽretˢ religio ſacerdotalˢ .Nõ fecit igitˢ eũ ſuũ uẽditio .Nã utiq; negociatorib⁹ erat uẽ
dit⁹ .Verũ ſi ꝑciũ ſpectes:mľtos iuẽes :q emerũt ſibi puellas forme elegãtioris q̃rũ amorˢ cap
ti turpi ſuitio ſe ſe dederũt.Videbatˢ apeme cõcubĩa darii regis ſedẽs ad dexterã ei⁹:auferẽs đ
capite ei⁹ diadẽa:& ſuo ĩponẽs uertici:palmis faciẽ ei⁹ ſiniſtra mãu uerberãs ꝗ̃ rex apto ore ĩ
tuebatˢ gaudẽs ſi qñ arrideret ei mľer:ꝙ ſi ea ĩdignaretˢ :miſũ ſe atq; afflictũ putaret:ut ꝑtãte ſũ
miſſa blãdicias obtexeret & cõciliari eã ſibi đꝑcaretˢ .Sed qđ iſta magno allegam⁹ ãbitu?Nõ
uidem⁹ plerũq; ĩ ꝑtãtẽ piraticã uľ ĩmaniũ barbarorũ r̃dactos parẽtes a filiis redimi?Nũqđ le
ges pecũiæ potiors ꝗ̃ leges nãæ?Nũqđ ĩ ſuitute accreſcitˢ pietas?plæriq; ẽptors leonũ ſũt & tñ
ñ dñantˢ leõib⁹:ſed ita ſubiiciũtur uerſa uice :ut ſi exaſperatos eos excutetˢ ceruice toros uide
rint :fugiant & deliteſcant.Nihil ergo præiudicat pecunia:quæ plærũq; ſibi dñ̃os emit:nihil

tabulæ auctionales:quib⁹ ẽptor frequẽter adiudicat̃ atq̃ addicit̃ cõtract⁹ nõ mutat gen⁹: nec
ſapiẽtiæ libertatẽ adimit. Deniq; famulo ſapiẽti multi (ut ſcriptũ ẽ) ſeruiũt liberi:& ẽ fu⁹ ĩtel
ligẽs qui regat dños ſtultos. Quẽ ergo magis liberũ cẽſes? ſola ẽ ſapiẽtia libera:quæ diuitib⁹
paupes præficit:& quæ ſuos ꝓpriis fœnerare dñis facit:fœnerare nõ pecuniã ſed ĩtellectũ:
fœnerare talentũ illi⁹ dñici æterniq̃ theſauri:qui nũq̃ corrũpit̃:cui⁹ & uſura ꝓcioſa ẽ:fœnera
re illud ĩtelligibile eloqorũ argẽtũ cœleſtiũ:de quo lex dicit:fœnerabis gẽtib⁹: tu autẽ ñ mu
tuaberis. Quod hebre⁹ fœnerauit gẽtib⁹:ĩpe aut nõ accepit a ppl̃is doctrinã:ſed tradidit:cui
apuit dñs theſaurũ ſuũ:ut gẽtes pluuia ſmonis ſui faceret humeſcere:& fieret pñceps gẽtiũ:
ĩpe ãt ſupra ſe pñcipẽ nullũ hẽret liber ẽ ergo q ſapiẽs ẽ:ꝓcio ẽpt⁹ oraculorũ cœleſtiũ: illo au
ro illo argẽto ẽpt⁹ ſmonis dĩni:ꝓcioq̃ ẽpt⁹ ſanginis:nõ.n.minimũ ẽ ẽptorẽ agnoſcet̃:ꝓcio
ẽpt⁹ grãe:q audiuit & ĩtellexit dicẽtẽ. Qui ſititis:ite ad aquã:& qcũq̃ ñ hẽtis argẽtũ:ite emi
te & bibite & mãducate. Liber ẽ ille q ꝓgrediẽs ĩ bellũ:ſi uiderit mulierẽ bonã aſpectu:& de
ꝑdat⁹ opes inimicorũ ſuorũ:reptã illic cõcupierit eã:dẽptis ſupfluis & ĩdumẽto captiuitatis
detracto:ĩ uxorẽ eã ſibi copulauerit:iã nõ fuã ſed liberã. Intelligit.n.famulatuĩ prudẽtiã &
diſciplinã nõ ſubiacet̃. Ideoq̃ lex dicit:nõ uenũdabit̃ pecũia. Oẽ.n.ꝓcioſũ nõ ẽ dignũ. Et iob
dicit. Attrahe ſapiẽtiã ĩ ĩteriora. Nõ illi cõparabit̃ æthiopiæ' topatiũ ꝙ auro hẽtur argẽtoq̃
ꝓcioſius. Sed ñ ille ſolũ liber q dñm licitatorẽ nõ ꝑtulit aut tollẽtẽ digitũ nõ uidit:ſed ille ma
gis liber:q ĩtra ſe liber ẽ:q legib⁹ nec liber ẽ. Legẽ ſciẽs nec pſcriptã eẽ morib⁹ nõ cõditiõib⁹:
& meſurã offõrũ cõſentaneã nõ hõis arbitrio:ſed nec diſciplinis. Vtrũ igit̃ iſte liber tibi tm̃
mõ:an qdã celſior uĩ & pfect⁹ morib⁹? Vnde uere ait ſcriptura. Quia paupes diuitũ ꝓpoſiti
erũt:& priuati utiq̃ admĩſtrãtiũ. An tibi liber uĩ q pecũia ſuffragiũ ſibi emit? Qui plauſũ
magis ppl̃i q̃ iudiciũ reqrit prudẽtiũ? Ille ergo liber eſt q ppl̃arib⁹ auris mouet̃? ille q refor
midat ſibilũ uulgi? Sed ñ iſta libertas:quã mãumiſſus accipit:& palma lictoris donat⁹ acqui
rit. Nõ.n.mũificẽtiã ſed uirtutẽ libertatẽ eẽ arbitror:quæ nõ ſuffragiis defert̃ aliẽis:ſed ma
gnanimitate ꝓpria uẽdicat̃ ac poſſidet̃. Sapiẽs.n.ſemp liber:ſemp honorat⁹:ſemp is qui p̃
ſit legib⁹. Deniq̃ iuſto nõ ẽ poſita lex:ſed iniuſto. Iuſt⁹.n.ĩpe ſibi lex ẽ:nõ hẽns neceſſe lõgi⁹
ſibi arceſſet̃ formã uirtutis quã corde ĩcluſã gerat:ſcriptũ hẽns op⁹ legis ĩ tabulis cordis ſui:
cui dictũ ſit. bibe aquã de tuis uaſis:& de puteorũ tuorũ fontib⁹. Quid.n.nobis tã ꝓximũ
q̃ dei uerbũ? hoc ẽ uerbũ ĩ corde nr̃o & ĩ ore nr̃o ꝙ nõ uidem⁹ & tenem⁹. Sapiẽs ergo liber:
qm̃ q ea facit q̃ uult:lib̃ ẽ. Sed nõ oĩs bõa uolũtas:ſed ſapiẽtis ẽ:oĩa q̃ bõa ſũt uelle. Odit.n.ma
lũ quia ꝙ bonũ ẽ elegit. Ergo ſi ꝙ bonũ ẽ elegit:arbiter electiõis & eligẽs opatiõis liber eſt:
quia ꝙ uult facit. Liber ergo ſapiẽs. Sapiẽs oĩa q̃ facit:bñ facit. Qui ãt bñ facit oĩa:recte fa
cit oĩa. Qui uero recte facit oĩa:utiq̃ ĩoffenſe & irrephẽſibiliter & ſine dãno & cõmotione
ſui facit oĩa. Cui igit̃ hoc ſubẽ:ut ĩoffẽſe faciat:faciat irrephẽſibiliter:faciat ſine cõmotiõe ſui:
ſine dãno:nihil ĩſipiẽter facit:ſed ſapiẽter oĩa. Qui ãt ſapiẽter facit:nihil hẽt ꝙ metuat:me
tus.n.ĩ peccato ẽ. Vbi ãt nulla formido:ibi libertas:ubi libertas:ibi ptãs faciẽdi ꝙ uult. So
lus ergo ſapiẽs liber ẽ. Et.n.qui neq̃ cogi põt:neq̃ ꝓhiberi:is nequaquã fu⁹. Sapiẽtis aũt ẽ
neq̃ cogi neq̃ ꝓhiberi. Nõ ẽ igit̃ ſeru⁹ ſapiẽs:ꝓhibet̃.n.qui nõ fũgitur iis q̃ deſiderat. Quæ ãt
deſiderat ſapiẽs niſi ea q̃ uirtutis & diſcipliæ ſũt:ſine quib⁹ eẽ nõ põt? In ĩpo.n.ſũt:nec diuel
lunt̃ ab eo:ꝙ ſi diuellũtur:iã nõ ſapiẽs:qui ſit ſine uirtutis uſu ac diſciplina:quib⁹ ĩpe ſe frau
det:ſi nõ ſit uolũtari⁹ uirtutis ĩterpres. Qđ ſi cogit̃:mãifeſtũ ẽ ꝙ ĩuit⁹ faciat. In oĩb⁹ ãt factis
aut a uirtute correctiões ſũt:aut a malitia ꝓlapſiões:aut media aut ĩdr̃ia uirtutis. Nõ coact⁹
ſed uolũtari⁹ executor ẽ ſapiẽs:qm̃ oĩa q̃ placet agit:maliciæ fugitãs:nec ſomniũ ei⁹ admittit
Differẽtib⁹ ita nõ mouet̃:ut nullis momẽtis ſicut uulg⁹ hõnum huc atq̃ illuc ĩclinet̃:ſed tã q̃ ĩ
ſtatera mẽs ei⁹ æqua lãce pendeat ut neq̃ ad uoluptaria ꝓpendat:neq̃ oĩo ad ea q̃ ſũt aduer
ſanda:uel leuiter ſtudiũ ĩclinet ſuũ:ſed ĩ mobilis mãeat affectu. Vnde liquet quia nihil ĩuit⁹
facit ſapiens:neq̃ cogit̃:quia ſi fu⁹ eſſet:cogeret̃:liber igit̃ eſt ſapiens. Apoſtolus quoq̃ ſic de
finit dicẽs. Nõ ſũ ergo liber? nõ ſũ apl̃s? Sed adeo liber:ut cũ ſubĩtraſſent quidã tẽtar̃ libertatẽ
ei⁹ nec ad horã ĩpe (ut ĩpe ait) cederet ſubiectõi:ut ueritas euãgelii ꝓdicar̃t. Qui ergo nõ ceſſit
uolẽs ꝓdicauit. Vbi uolũtas:ibi merces uolũtatis. Vbi neceſſitas:ibi obſequũ neceſſitatis. Melior
ergo uolũtas q̃ neceſſitas. Velle ergo ſapiẽtis ẽ:paret̃ & fuir̃ ĩſipiẽtis. Hæc etiã apl̃i definitio
dicẽtis. Si.n.uolẽs hoc ago:mercedẽ hẽo:ſi ãt ĩuit⁹:diſpẽſatio mihi credita ẽ. Sapiẽti igit̃ mer
ces đfert̃ ſapiẽs ãt ex uolũtate facit. Liber itaq̃ ſm aplm ſapiẽs. Vñ & ĩpe clamat. Vos.n.ĩ li
bertatẽ uocati eſtis:tm̃ ne libertatẽ ĩ occaſionẽ carnis detis. Seqſtrata lege:xp̃ianũ ne ĩuit⁹ ui
deat̃ legi ſuccũbet̃:uocat ĩ euãgeliũ:ꝙ uolũtes & ꝓdicat & opant̃. Iude⁹ ſub lege:xp̃ianus ꝑ
euãgeliũ. In lege ſeruit⁹:ĩ euãgelio libertas:ubi cognitio ſapientiæ. Oĩs ergo qui xp̃m recipit:

ſapiens :qui autem ſapiens liber:omnis igitur chriſtianus & liber & ſapiens docuit me tamē
apoſtolus ꝙ ultra ipſam libertatē ſit:ut & ſeruire libertas ſit. Cum liber (inquit) eſſem oīum
me ſeruū feci :ut plures lucri facerē. Quid ē ultra libertatē niſi hēre ſpiritu gratiæ :charita
tē hēre? libertas .n. liberū facit oīb⁹:charitas amicū deo . Vnde ait xp̄us:uos autē dixi amicoſ
Bona charitas :de qua dicit :p charitatē ſp̄ūs ſeruite īuicē. Seruiuit & xp̄us :ut oēs liberos face
ret . Man⁹ ei⁹ ī cophino ſeruierūt:qui nō rapinā arbitrat⁹ eē ſe æqualē deo formā ſerui acce
pit:& oīa oībus fact⁹ ē:ut oībus ſalutē afferret:cui⁹ īmitator paul⁹:& q̄ſi ſub lege erat & q̄ſi
ſine lege uiuebat ꝓ eorū utilitate quos cupiebat lucrari:& īfirmis uolēs fiebat īfirm⁹:ut eos
cōfirmaret:& currebat ut cōpræhēdeīt & corp⁹:ſuū caſtigabat:ut ptātes æreas ī xp̄o triūpha
ret. Eſt ergo ſapiēti & ſeruire libertas. Vnde colligit̄ :qa ſtulto & impare ſeruit⁹ ē:& ꝙ pei⁹ ē:
cum pauciorib⁹ præſit :pluribus dn̄is & grauiorib⁹ ſeruit. Seruit .n: ꝓpriis paſſionib⁹: ſeruit
cupiditatib⁹ ſuis:quarū dn̄atū nec nocte pōt fugere nec die :quia ītra ſe dn̄os hēt: ītra ſe ſui
ciū patit̄ ītollerabile. Gemina .n. ſeruit⁹ ē :altera corpris: aīarū altera:dn̄i āt corporis qdē ho
mines:aīarū autē maliciæ & paſſiōes:a quib⁹ ſola aī libertas ſapiētē uēdicat:ut ſeruicio ei lice
at exir̄. Quæram⁹ igit̄ illū uē ſapiētē uē liberū q quāuis ſub pluriū hoīum dn̄atu degat:libē di
cit qs ē q mecū iudicio cōtēdat? Tu ſol⁹ manū tuā a me abſtine :a cui⁹ cōſpectu n̄ potero me
abſcōdere & timor tu⁹ n̄ me pcellat:quē ſecut⁹ dauid rex ait. Tibi ſoli peccaui . Regali .n. ſub
mix⁹ faſtigio q̄ſi legū dn̄s legib⁹ re⁹ nō erat:ſoli deo obnoxi⁹ tenebat? q dn̄s ē ptātū. Aliū au
di liberū . Mihi aūt ꝓ minimo ē ut a uobis diiudicer aut ab humāo die:ſed neq: me ip̄m di
iudico . Nihil n. mihi ſū cōſci⁹:q autē diiudicat me:dn̄s ē. Vera libtas ſp̄ūalis hoīs:qa diiudicat
oīa:ip̄e autē a nemine diiudicat̄ :nec a quocūq: creaturæ pticipe:ſed ſoli deo ſe ſubditū nouit:
q ſol⁹ ſine peccato ē:de quo dicit iob:uiuit dn̄s:q ſic me iudicat. Sol⁹ .n. ille pōt iudicar̄ iuſtū:
cui⁹ ī cōſpectu cœlū nō ē mūdū:nec ſtellarū pura & clara lumīa . Quis ē q ſophoclea ī mediū
ferat carmīa dicētia:iuppiter mihi p̄eſt:null⁹ autē hoīnū? Quāto āntiqor iob? quāto uetuſtior
dauid? Agnoſcāt ergo de n̄ris ſe hēre q̄ūq: p̄ſtātiora locuti ſunt. Quis igit̄ ſapiēs niſi q ad
ip̄a pūcit dīnitatis ſecreta:& māifeſtata ſibi cōgnouit occulta ſapiæ? ſol⁹ igit̄ ſapiēs q duce
deo uſus ē ad cognoſcēda ueritatis cubilia & mortal' hō īmortal' dei hæres & ſucceſſor ē fact⁹
p grām & qdā iocūditatis pticeps :ſicut ſcriptū ē ppea unxit te de⁹ de⁹ tu⁹ oleo læticiæ præ
coſortib⁹ tuis. Si qs igit̄ ꝓpri⁹ ip̄a ītroſpiciat rerū negocia:cognoſcet quāta ſapiēti adiumēta :
& quāta ī ip̄is īſipiēti refragia ſint:qd huic adiumēto libtas illi īpedimēto fuit⁹ ſit. Inſurgit .n. ſa
piēs q̄ſi uictor debellatis a ſe ac triūphatis libidī tiori ignauie mœſtitudī cæteriſq: uicis:dōec
ea de poſſiōe ſuæ mētis eliminet & oīb⁹ termīs finibuſq: ſuis ꝓpulſet atq: arceat. Q m̄ dux
cautior nouit excurſ⁹ cauer̄ latrocinātiū & q̄dā furta belli:quæ iniqſſimi aīme n̄ræ aduerſarii
ignitis ſæpe ptētāt ſpicul' ſūt .n. nobis quædā & ī pace prælia :& ī bello pax. Vn̄ & ait ille. fo
ris pugnæ :īt⁹ tīores. Sed ī his oīb⁹ ſupam⁹ pp eū q dilexit nos dicit:qa neq: anguſtiis neq: p
ſecutiōib⁹ neq: fame piculo morte terret̄. Qui uero hæc timet :q mortē reformidat :quo
mō nō ſu⁹? Seruit pfecto & miſerā qdē ſuitutē. Nihil .n. ſic aīam ad oēm ſuitutē deiicit:quo
mō formido mortis quo mō .n. ſe erigat abiect⁹ & uilis ſenſus atq: ignobil' demerſus ī oēm ī
firmitatis uoraginē uite h⁹ cupiditate? Vide q̄: ſu⁹ :abſcōdā me(īqt)& ero gemēs & tremēs
ſup t̄rā:& erit oīs q īuenerit me:occidet me. Itaq: q̄ſi ſu⁹ ſignū accepit:nec ſictn̄ necē potuit
euader̄ ſuit igit̄ peccator formidī :ſuit ēt cupiditati:ſuit auariciæ:ſuit libidini :ſuit malicie:
ſuit iracūdiæ: & ur̄ h⁹mōi ſibi liber? ſed magis ſuit q̄ſi ſub tyrānis poſit⁹ illi autē liberi ſūt:q
legib⁹ uiuūt lex autē uera ſmo rect⁹:lex uera n̄ īſculpta tabul' nec ære īciſa ſed īp̄ſſa mētib⁹ at
q: īfixa ſenſib⁹:qn̄ ſapiēs n̄ ſub lege ſed ip̄e ſibi lex ē:op⁹ legis ī corde ſuo cōtinēs:naturali ſibi
ſtilo & quadā īſcriptiōe formatū tm̄ ne igit̄ cæcitatis ē:ut n̄ uideam⁹ māifeſtas rerū exp̄ſſio
nes :& uirtutū imagines? Et q̄: īdignū:ut ppl'i ītegri obœdiāt humāis legib⁹:quo ſint liberta
tis pticipes :ſapiētes āt uerā legē nec exp̄ſſā ad imaginē dei uerā q: rōnē ſigniferā libertatis
negligāt & dereliquāt:cū ī ea tāta libertas ſit:ut puuli ſuir̄ uiciis neſciam⁹:aliēi ab ira:exorteſ
auariciæ:ignari libidīs Quā miſerū igr̄ ut q naſcimur ī libtate:moriamur ī ſuitute. Sed hoc
fit leuitate aī atq: īfirmitate morū. qa curas īanes uoluim⁹:& opamur ſupuacua:ſapiētis aūt
cor actūq: & op⁹ radicatū eē decet atq: īmobile hoc docuit moiſes qn̄ man⁹ ei grauiores fie
bāt :ita ut uix ſuſtineret eas ieſus nauæ:ideoq: uīcebat ppl's:qn̄ n̄ pfūctoria gerebāt opa ſed
plēa pōderis atq: uirtutis: n̄ nutātis aī nec titubātis affectu ſed fūdatæ mētis ſtabilitate. Er
go ſapiēs extēdit man⁹ ſuas ſtult⁹ āt cōtrahit:ſic ſcriptū ē. qa ſtult⁹ cōplex⁹ ē man⁹ ſuas:& uo
rauit uiſcera ſua:carnalia magis cogitās q̄: ſp̄ūalia at n̄ filia iudæ:q expādēſ manum clāuit ad
dn̄m:tu ſcis qa falſū teſtioniū aduerſū me dn̄t. Meli⁹ ē arbit̄ta n̄ peccar̄:& īcider̄ ī calūniaſ accu
ſatiū q̄: pccm̄ ſbir̄ ſb īpūitatis ſamie ea ergo cōtēptu mortiſ ſuauit īnocētiā ſed nec filia iepte

quæ uotum patris de immolatione sua proprio atq; hortatorio firmauit assensu. Nō enim ego de conteptu mortis libros philosophorū depromo: aut gymnosophistas indorum quorū præceptis calani laudatur respōsum alexandro: cum eum iuberet sequi. Qua me (inquit) laude dignum græciam petere poscis: si possum cogi facere q nolo? Et uere plenus auctoritatis sermo: sed magis mens libertatis. Deniq; & epistolam scripsit. Calanus alexandro. Amici psuadent tibi: manus & necessitatem inferre indorū philosopho. nec in somniis uidentes nostra opera. Corpora enim transferes de loco ad locum: animas non coges facere q nolunt: non magis q saxa & ligna uocem emittere. Maximus ignis uiuentibus corporibus dolorem inurit: & gignit corruptionem: super hunc nos sumus: uiuentes enim exurimur. Non est rex neq; princeps qui extorqueat nobis facere q non proposuimus. Nec similes sumus græciæ philosophorum: qui uerba pro rebus meditati sunt ad opinionis celebritatem: nobis res sociæ uerbis: & uerba rebus: res celeres & sermones breues: in uirtute nobis libertas beata est. Præclara uerba: sed uerba: præclara cōstātia sed uiri. præclara epistola sed philosophi. Apud nos autem & puellæ de mortis appetentia sublimes usq; ad cœlum erexere uirtutum grad?. Quid theclam quid agnen quid pelagiam loquor: quæ tanq; nobilia uitulamina pullulātes ad mortem quasi ad immortalitatem festinauerunt? Inter leones uirgo exultauit: & rudentes bestias spectauit intrepida. Et ut nostra cum indorum gymnosophistis cōferamus: q ille uerbis gloriatus est: sanctus laurentius factis probauit: ut uiuus exureretur: & flammis superstes diceret. Versa māduca: haud degener abramidarum & maccabæorum puerorum quorum alii super flammas canebant: alii cum exurerentur non rogabant ut parceretur: sed iuebebantur: ut amplius persecutor inflāmaretur. Liber igitur sapiens: Quid autem sublimius sancta pelagia: quæ uallata a persecutoribus prius q tamē ī eorum cōspectū ueniret aiebat. Volens morior: nemo me continget manu: nemo oculo proteruo uiolabit uirginem. Mecum feram pudorem: mecum incolumen uerecundiam. Nullum prædones lucrum suæ capient īsolentiæ. Pelagia christū sequetur: libertatem nemo auferet: nemo captiuam uidebit liberam fidem: insignemq; pudiciciam & prosapiam prudentiæ. Quod seruum est: hic manebit nullos in usus debitum. Magna igitur piæ uirginitatis libertas quæ septa agminibus psecutorum: inter maxima pericula integritatis & uitæ nequaquam inclinata est. At non ille cui dominatur ira: subiicitur enim iugo peccati. Non enim iracūdus peccatum effodit. Qui autem peccatum facit: seruus est peccati. At non ille liber qui seruit auariciæ. Non potest. n. possidere uas suum. Non ille liber qui seruiens desideriis & uoluptatibus uago fluitat errore. Non ille liber qui curuatur ambitu: seruit enim alieno imperio: sed ille liber qui potest dicere: omnia michi licent: sed ego sub nullius redigar potestate. Esca uentri: & uenter escis. Ille liber qui ait. Quid enim libertas nostra iudicatur ab infideli conscientia? libertas igitur sapienti non insipienti conuenit. Quoniam qui deligat lapidem in fundibulo: similis est ei qui dat ī prudenti claritatem: se ipsum uulnerat: atq; sibi potius dum intorquet iaculum: affert periculum. Certe sicut tormento acerbatur & geminatur malum saxi ruina: sic insipientis ī libertate ruina uehementior est. Recidenda igitur insipienti potestas non adiicienda libertas est: seruitus enim ei conuenit: Ideoq; addidit: spinæ nascuntur in manu ebriosi: seruitus autem ī manu imprudentis. Quia sicut ille suis uulneratur poculis ita insipiens suis factis. Ille bibēdo se peccato īserit. iste operando se culpæ adiudicat: & factis suis trahitur in seruitutem. Videbat se paulus in captiuitatem trahi a lege peccati: & ideo ut liberaretur: confugit ad libertatis gratiam. Non sunt igitur liberi insipiētes quibus dicitur. Nolite fieri sicut equus & mulus: quibus non est intellectus. In freno & chamo maxillas eorum constringe qui non appropinquant tibi. Multa flagella peccatorum. Quia multis flagellis opus est ut eorum imprudentia coerceatur. Disciplina hoc exigit non inclæmentia. Deniq; qui parcit baculo suo: odit filium suum: simul quia unusquisq; grauius suis peccatis flagellat. Grauia enim delictorum pondera grauia criminum uerbera: sicut onus grauantur graue & infligunt animæ cicatrices: & putrescere faciunt mentis ulcera. Deponamus igitur tam grauem seruitutis sarcinam. renunciemus luxuriæ ac deliciis: quæ nos quibusdam astringunt nexibus cupiditatum: & uinculis ligant: nihil. n. psunt deliciæ stulto. Et quicūq; a puericia dederit se deliciis mā ebit ī seruitute. ut uiuens mortuus sit. Recidat ergo luxuries: deliciæ resecentur Et si quis fuit luxuriosus: ualedicat superioribus: recisa. n. uinea fructum affert: semiputata frondescit: neglecta luxuriat ideoq; scriptum est tanq; agricultura homo imprudens: Et tanq; uinea homo egēs sensu: si reliqueris eum. desertus erit. Colamus ergo corpus hoc nostrum: castigemus illud: redigamus ad seruitutem non illud despiciamus: sunt enim membra nostra arma iustitiæ sūt

& arma peccati. Si eleuentur: arma iustitiæ sunt: ut peccatum in iis non dominetur: si mortuum fuerit peccato: non regnabit in eo culpa: & erunt membra nostra a peccato libera. Nō obœdiamus igitur cupiditatibus eius: neq; exhibeam⁹ membra nostra arma iniquitatis peccato. Si uideris mulierem ad cōcupiscendum eam: membra tua arma peccati sunt. Si locut⁹ es ad solicitandam eam: lingua tua & os tuum membra peccati sunt. Si abstulisti terminos a patribus positos: membra tua arma peccati sunt. Si festinasti uelocioribus pedibus ad effundendum inocentium sanguinem: membra tua arma iniquitatis sunt. Contra: si uidisti egenum: & induxisti in domum tuam: membra tua arma iusticiæ sunt. Si eripuisti iniuriam accipientem: uel eum qui ducebatur ad mortem: si scidisti chirographum debitoris: membra tua arma iusticiæ sunt. Si confessus es xp̄m (arma enim itellectus labia sapientiæ) labia tua membra iusticiæ sunt. Qui potest dicere: oculus eram cœcorum: pes claudorum: pater infirmornm: membra eius membra iusticiæ sunt. Ergo liberati a peccato quasi precio empti sanguinis xp̄i non subiiciamur seruituti hominum uel passionum. Non erubescamus peccatum nostrum fateri. Vide q̄ liber qui poterat dicere: non reueritus sum multitudinem populi: ut non ānunciarem in conspectu omnium peccatum meum. Qui enim confitetur domino: exuitur a seruitute. Iustus enim accusator est sui in principio sermonis. Non solum liber: sed etiam iustus: sed iusticia in libertate est: & libertas in confessione. Simul. n. confessus quis fuerit absoluitur. Deniq; dixi ꝓnunciabo aduersum me iniusticiam meam domino: & tu remisisti impietatem cordis mei. Mora ergo absolutionis in cōfitendo est: confessionē sequitur peccatorum remissio. Sapiens est igitur qui confitetur: liber cui peccatum dimissū est: nulla iam trahens æra peccati. Vale & nos dilige ut facis: quia & ego te diligo. VIII.

Ambrosius faustino. Acerbo te doliturum dolore obitū germanæ tuæ nō ignorabam. Non tamen ut a nobis te ablegares: sed ut nobis redderes. Nam & si minus iocunda solatia mœrentibus: tamen non nunq̄ necessaria sunt. Tu āt abisti in secreta montium: & inter ferarum diuersaris spelæa omni humanæ cōuersatiōis usu abdicatus: & q̄ graui⁹ ē: iudicio tuo. Tātūne de te cōmeruit germana tua: ut propter quā excellere ap̄ te debuit conditio humana: quæ tam egregiam fœminam tulit: propter eam ap̄ te minoris prærogatiuæ sit? Illa certe uita excedens hoc se mulcebat solatio: q̄ te sibi superstitē derelinqueret: parentem nepotibus: præsulem paruulis: auxiliatorem destitutis. Tu ita te & nepotibus & nobis abnegans: ut consolationis illius fructū non sentiamus. Illa te cara pignora uocant non ad dolendum sed ad consolandum: ut cum te uident: matrem sibi non credant obisse: in te eam recognoscant: in te eius præsentiam teneant: in te uitam eius sibi manere arbitrentur. Sed doles q̄ dudum florentissima repente occiderit. Verum hoc nobis cōmune non solum cum omnibus sed etiam cum ciuitatib⁹ terrisq; ip̄is est. Nempe de bononiensi ueniens urbe a tergo claternā: ip̄am bononiam: mutinam: regium derelinquebas: in dextera erat brixillum: a fronte occurrebat placentia: ueterē nobilitatem ipso adhuc nomine sonans: ad leuam apœnini inculta miseratus & florentissimorum quondā pp̄lorum castella considerabas: atq; affectu relegebas dolenti. Tot igitur semirutarum urbium cadauera terrarūq; sub eodem conspectu exposita funera non te admonent unius sanctæ licet & admirabilis fœminæ decessionem consolabiliorem habendam: præsertim cum illa in perpetuū prostrata ac diruta sint: hec autem ad tempus quidem erepta nobis meliorem illic uitam exigat? Itaq; non tam deplorandam q̄ prosequendam orationibus reor. Nec mœstificandam lachrymis tuis sed magis oblationibus animam eius domino cōmendandam arbitror. Verum forte afferas securū te de meritis eius ac fide: nequire tñ ferre desiderium q̄ eam iam non uideas s̄m carnem: idq; tibi summo dolori sit. Nec illud te mouet apostolicum q̄ ait: quia neminem nouimus ex hoc secundum carnem: & si cognouimus secundum carnem xp̄m: sed nunc iam non nouimus. Caro enim nostra perpetua esse ac diuturna non potest: necesse est occidat ut resurgat: necesse est resoluatur ut requiescat: ut fiat quidam finis peccati. Et ideo multos cognouimus secundum carnem: sed nunc iam nō nouimus. Ipsum dominum iesum cognouimus (inquit apostolus) secundum carnem: sed nunc iam non nouimus. Iam enim carnis deposuerat exuuias: iam specie hominis non uidebatur: iam pro omnibus mortuus erat: & omnes in illo mortui: sed ut per ipsum renouati & uiuificati spiritu iam non sibi sed xp̄o uiuerent. Vnde & alibi ait idem apostolus. Viuo autem iam non ego: uiuit autem ī me xp̄s. Meritoq; qui ante cognouerat s̄m carnem xp̄m: iam operationes eius inuisibiliter agnoscens: iam non carnem eius sed potentiam scrutans: q

añ ꝑsecutoꝛ discipulos hominis & pedisequos carnis īfestis odiis urgebat: postea doctor gētiū factus ueneratores maiestatis eius ad prædicationē euangelii instruere atq; informare cœperat. Et ideo addidit: si quis in xp̄o noua creatura .i. qui perfectus in xp̄o noua creatura ē: quoniam qui caro est: īperfectus est. Deniq; ip̄e dominus ait. Non permanebit spiritus meus in istis hominibus: quoniam carnes sunt. Carnalis itaq; non est in xp̄o: sed si quis in xp̄o est: noua creatura est: nō naturæ nouitate formatus sed gratiæ. Vetera itaq; quæ secundum carnem erant: transierunt: facta sunt noua omnia. Quæ illa? nisi quæ scriba doctus in regno cælorū nouit: similis illius patris familias qui profert de thesauro suo noua & uetera neq; uetera sine nouis neq; noua sine ueteribus. Ideo & ecclesia dicit. Quia noua & uetera seruaui tibi. Sed transierunt uetera .i. legis mysteria abscondita in xp̄o: facta sunt omnia noua. Hæc ē noua creatura: de qua apostolus ad galatas ait. In christo enim iesu neq; circūcisio aliquid ualet neq; præputium sed noua creatura. Per quam iam renouata caro floret: & fructum inuenit gratiæ: quæ ante inueterati flagicii spinas habebat. Quid ergo est ꝙ mœreamus: si iam ad animam dicitur: renouabitur sicut aquilæ iuuentus tua? Quid est ꝙ ingemiscamus pro mortuis: cum iam reconciliatio mūdi ap̄ deum patrem facta sit per dominum iesum. Quoniam ergo christi beneficia tenemus: cum ap̄ omnes tum ap̄ te pro christo legatione fungimur: ut noueris irreuocabilia eius esse dona: ut credas ꝙ semper credidisti: nec nimio mœrore tuam in dubium adducas sententiam: quia ideo peccatum factus est dominus iesus: ut tolleret peccatum mundi: & essemus in illo omnes iusticia dei: iam non culpæ obnoxii: sed iusticiæ remuneratione securi. Vale & nos dilige: quia nos te diligimus. VIIII.

AMbrosius bellicio. Iactatum te graui ægritudine significasti mihi credidisse in dominum iesum: etiam cœpisse reualescere. Ad salutem igitur ea infirmitas fuit: plus aculei ꝙ̄ periculi ferens: quia diu ꝓmissum remordebas. Hoc ē ꝙ ait. Percutiam & sanabo. Percussit infirmitate: sanauit fide. Vidit enim interiorē affectum tuum non uacuum piæ cupiditatis sed excuti dilatiōibus. Et ideo admonere maluit: ita ut salutem non læderet: deuotionem excitaret. Quo modo enim saluti noceret qui solet dicere: ut legimus in euangelio: ego ueniam & curabo eum? Ergo & cū a tuis īuitaretur: ut īuiseret domum tuam: sine dubio dixit: ego ueniam & curabo eum. Et si nō audisti eū: ille tn̄ quasi deus īsensibilr̄ locut⁹ ē. Et si nō uidisti eū: ille tn̄ ꝙ te īcorporalr̄ īuiserit dubitari nō pōt. Sed uidisti eū q credidisti ei: uidisti eū q recepisti eū hospitio tuæ m̄tis: uidisti eum sp̄u: uidisti eū oculis interioribus. Tene ergo hospitē nouū diu expectatū sed sero susceptū: in quo & uiuimus & sumus & mouemur. Gustasti igitur fidei prima exordia: nō fiat uerbū occultum in corde tuo. Hæc oīs gratia est: hoc oē mun⁹. Nemo .n. penetralia dom⁹ de ingressu æstimat. Si qdem oīs fructus in interioribus est. Neq; .n. sapiētis est a fenestra respicere ī domum: & stulticia hominis audire ꝑ ostium. Alia sunt sacramētorū perfectorū mysteria: quæ oculus nō uidit nec auris audiuit quæ præparauit de⁹ diligētibus eū: ut dixit scriptura. Alia sunt illa quæ de gloria futura ānuntiarunt ꝓphetæ: quibus reuelatum est: & euangelizarunt sancti: spiritu dei misso de cælo in quæ cōcupiscunt & angeli uidere: ut ait apostolus petrus. Alia sunt illa: ī quibus est mundi redemptio: peccatorum remissio: gratiarum diuisio: sacramentorū participatio: quæ cū acceperis: tunc miraberē tantum donatū esse homini: ut illud māna ꝙ miramur fluxisse de cœlo iudæis: nec tantæ operationis iudices ad salutem fuisse. Illud .n. quicunq; acceperunt: in deserto mortui sunt præter iesum nauæ & caleb. Hoc sacramentum quicunq; gustauerit: non morietur in æternum: sanet te dn̄s iesus. Vale.

Liber tertius. X.

AMbrosius simpliciano. Videbamur proxime ī disceptationes īcidisse philosophiæ: cum de apostoli pauli epistola sumentes exordium: tractaremus: ꝙ omnis sapiens liber. Verum postea cum petri apostoli epistolam legerē aduerti: ꝙ omnis sapiēs etiam diues. Nec sexum excepit. Qui fœminas ornatum omnem non in preciosis monilibus sed in bonis moribus: habere scripserit. Non enim inquit sit extrinsecus capillorum implicatio aut auri circūpositio aut habitus uestimentorum ornamentum: sed ille abscondit⁹ cordis homo. Duo sunt igitur & esse hominem in homine & illum esse diuitē: qui sibi nullarum diuitiarum usum requirat. Pulchre autem cordis hominem dixit: eo ꝙ totus sapientiæ sit absconditus sicut ipsa sapientia quæ nō uidetur sed intelligitur. Nemo ante petrū tali expressione usus est: ut diceret cordis hominem. Exterior enim homo plurima in se membra

habet: interior autem cordis homo totus ſapientiæ eſt:plenus gratiæ plenus decoris.In ĩcor
ruptione(inquit)quieti & modeſti ſpirit⁹qui eſt ante deum diues.Et uere diues qui in cõſpec
tu dei poteſt diues uideri :in cuius cõſpectu terra exigua:mundus ipſe anguſtus eſt.Sed ſolũ
illum deus diuitẽ nouit qui ſit diues æternitati :qui non opũ ſed uirtutum fructus recõdat.
Q uis autem ante deum diues niſi quiet⁹ & modeſtus ſpiritus qui nunq̃ corrumpitur?Nõne
tibi uidetur diues qui habet pacem animi: trãquillitatem quietis:ut nihil concupiſcat :nullis
exagitetur cupiditatum procellis:nec uetera faſtidiat:& noua quærat:& ſemp deſiderãdo fi-
at ĩ ſũmis diuitiis inops?Ea eſt pax uere diues quæ ſuperat oẽm mentẽ.Diues pax:diues mo
deſtia:diues fides.Fideli.n.totus mundus poſſeſſio ẽ.Diues ſimplicitas.Sunt.n.& diuitiæ ſim
plicitatis quæ nihil diſcutit:nihil cõtractum:nihil ſuſpectum:aut fraudolentum putat: ſed pu
ro ſe fundit affectu. Diues bonitas quam ſi quis ſeruauerit:paſcitur in diuitiis cœleſtis hære-
ditatis:& ut antiquioribus exemplis ſcripturæ utamur:beatus(ĩquit)uir quem arguit domi-
nus.Ad monitionem autem dei ne recuſaueris. In fame liberabit te a morte:in p̃lio de ma-
nu ferri liberabit te:& a flagello linguæ te abſcondet.Feræ beſtiæ pacifice erunt tibi:& ſcies
ꝙ in pace erit domus tua.Mitigatis enim carnis huius paſſionib⁹:quæ militãt aduerſum ani
mam ſolent:tabernacula tua ſine perturbatione erunt:domus ſine offenſiõe:ſemen ſine de-
fectu:poſteritas ſicut odor agri pleni:ſepultura ſicut meſſis.Si quidem quando alii ſuum defe
ctum arbitrantur:tunc aceruus tritici ſui ſupernis maturus infertur apothecis :merito iuſtus
ſemper fœnerat:iniquus indiget.Ille iuſticias fœnerat mandatum dei pauperibus & egenis:
at uero inſipiens & ꝙ putat ſe habere:nequaquam poſſidet.An putas illũ poſſidere qui the-
ſauro ſuo die & nocte incubans auara & miſera torquetur ſolicitudine? Ille uero eget: & ſi
alii diues uidetur:ſibi pauper eſt:qui non utitur eo ꝙ habet:q̨ adhuc alia rapit:alia deſiderat.
Vbi.n.nullus cupiditati modus:qui fructus diuitiarum?Nemo eſt diues:qui ꝙ habet: ſecũ hic
auferre non poteſt.Q uod.n.hic relinquitur:non noſtrum ſed alienum eſt. Diues enoch qui
ꝙ habuit:ſecum tranſtulit:& omnem illum bonitatis ſuæ cenſum cœleſtibus intulit recep-
taculis:qui ideo raptus eſt:ne cor eius malicia mutaret.Diues elias qui uirtutum ſuarum the
ſauros curru igneo ſublimis ſedibus æthereis inuexit .Et tamen iſte non mediocres diuitias
hæredi reliquit quas ipſe non amitteret.Q uis hunc pauperem uel tũc dixerit:cũ uictus quot
tidiani indigens alimonia:mitteretur ad uiduam:ut paſceretur ab ea:quando ad eius uocem
cœlum claudebatur & aperiebatur:quando ad eius uerbum hydria farinæ & uas olei non de
ficiebat per triennium ſed abundabat:nec minuebatur uſu ſed replebatur?Q uis illum pau-
perem dixerit:ad cuius uoluntatem deſcendebat ignis:quem in uia flumina non conclude-
bant:ſed in ſuum fontem recurrebant: ut ſicco propheta tranſiret pede?Duos finitimos ue-
tus hiſtoria deſcribit regem achab & pauperem nabutham:quem horum pauperiorem quẽ
ditiorem credimus?Alter regali fulcro diuitiarum p̃ditus ĩ explebilis inſatiabiliſq; opib⁹ſuis:
exiguã paupis uineã deſiderauit. Alter aſpiciẽs aĩmo βασιλευοντασ πολυχρυσουσ
τυχασ imperialeſq; gazas:ſuo erat contentus palmite.Nõne uidet̃ hic magis diues: hic ma
gis rex:qui ſibi abundabat:ſuas regebat cupiditates:ut nihil alienum concupiſceret :ille autẽ
egentiſſimus:cui aurum ſuum uile:alienus palmes precioſiſſimus exiſtimabatur? Sed qua ra
tione egentiſſimus cognoſce.Q uia diuitiæ iniuſte congregatæ euomuntur:radix autem iu-
ſtorum manet:& palma floret.An non egentior paupeṙ is qui tanq̃ umbra præterit? Hodie
ĩmpius exaltatur:cras non erit nec inuenietur aliquis locus eius.Q uid ẽ itaq; diuitem eſſe ni
ſi abundare?Q uis autem abundat qui ſit animo contractior?Q ui autem animo contractior
utiq; anguſtior.Q uæ igitur in anguſtiis abundantia?Non ergo diues qui non abundat. Vn
de pulchre dauid diuites inquit eguerunt & eſurierunt. Q uoniam cum haberẽt ſcriptura-
rum theſauros cœleſtium:eguerunt:qui non ĩtellexerunt:& eſurierunt:qui nullum ſpiritual̃
gratiæ guſtarũt cibũ.Nihil igit̃ affectu ſapiẽtis ditius nihil ĩſipiẽtis egẽtius.Nã cũ regnum dei
pauperũ ſit:qd eſſe locupletius põt?Et ideo præclare apoſtolus:o altitudo inqt diuitiarũ ſapiæ
& ſcientiæ dei. Præclare ẽt dauid qui ĩ uia teſtimoniorũ cœleſtiũ quaſi ĩ oĩb⁹ diuitiis delecta
batur.Exp̃ſſe moiſes qui ait:neptalin ſatietas accipiẽtiũ.Neptalin abũdantia ſignificat̃ latina
interpretatione uel dilatatio.Ibi ergo abũdantia ubi ſacietas.Vbi ãt fames cupiditatũ ubi in
explebilis apetentia:ibi utiq; paupertas. Sed quia uix ulla rei pecuniariæ uel mũdi hui⁹ cu-
piditas ſatietatẽ habet:ideo addidit:& replebitur benedictione.Secũdũ hæc petrus apoſtolus
definiuit nõ ĩ auro & argẽto & idumẽtis fœminarũ eſſe ornamẽtũ:ſed ĩ occulto cordis hoĩe
atq; abſcõdito:unde nulla ſe exuat cultũ pietatis:ornatũ gratiæ:uitæ æternæ heredirateẽ.Va-
le & nos dilige quia nos te diligimus.

XI.

AMbroſius irenæo.Inter legēdū cū paululū requieuiſſem animo:quia lucubratō
ne deſtiteram:uerſiculum illū mecū cœpi uoluere:quo ueſperi ī uigiliis uſi fue-
ramus.ρωαιοσ καλλοσ παρατουσυιουσ τωνανθρωπων ωσ ωρ-
αιοι · ϝοδεσευαγγελιζαντων αυτον.Et uere nihil ſpecioſiꝰ illo ſum
mo bono:cuius etiam prædicatio ſpecioſa eſt nimis: & maxime perſeuerantis
ſermonis proceſſus:& quædam apoſtolicæ prædicationis ueſtigia.Sed illa qui poſſunt?Qui-
bus donanit deus:non ſolum ut xp̄m ānunciarēt ſed ēt pro illo paterentur.Nos quātū poſſu
mus ītendamꝰ illo animū:& ī illo ſimus:illud animo teneamus ꝙ ē pulchrū:decorū:bonū:ut
fiat illuminātione & fulgore eius ſpecioſa aīa noſtra:& mēs dilucida.Nam ſi oculi noſtri cū
aliqua obducuntur caligine:paſcūtur agrorū uiriditate & ſpecie nemoris uł collis herboſi:om
nem inæqualitatem ægreſcentis obtutus repellunt:& quadam ſalubri ſpecie pupillæ ipſæ at
qꝫ orbes colorari uidentur:quanto magis hic mentis oculus:cū illud ſūmū ītuetur bonum:&
ī eo uerſatur atqꝫ eo paſcitur:ſplendeſcit atqꝫ enitet:ut fiat illud ꝙ ſcriptū eſt. Tanꝗ adipe &
pinguedine repleatur aīa mea.Deniqꝫ qui ſcienter agnoſcit animas gregis ſui:curam adhibet
herbis campeſtribus:ut ſint ei paſcua plurima:herbis.n.ſuauioribus & agni pinguiores fiūt:
& ſuccus lactis ſalubrior:quibus paſcuis uſi ſunt diuites illi qui mādcauerunt & adorauerūt.
Sunt.n.bona fidei paſcua:in quibus collocatur ſanctus dei.Eſt ergo & fœnum quo alunt̄ gre-
ges ouium:qui emittunt uellera ſapientiæ & dant amictum prudētiæ.Et fortaſſe hoc eſt fœ-
num montanū ī ꝙ uerba deſcēdunt ꝓphetæ ſicut nix ſuꝑ fœnū.Et ꝙ diligenter colligit ſapi
ens:ut ſint ei oues ad ueſtitū ſpiritualis utiqꝫ uelaminis.Habet ergo cibū ſuū & amictū anima
quæ illi ſūmo bono adhæret:ꝙ eſt diuinū:ꝙ apoſtolus petrus ſuadet quærendū:ut ꝑ eius co-
gnitionis acquiſitionē diuinæ ſimus cōſortes naturæ.Huius cognitionē aperit ſanctis ſuis d̄
us bonus & donat hoc de theſauro ſuo bono:ſicut teſtificat̄ lex ſacra dicens:quia iurauit dn̄s
patribus tuis dare tibi & aperire theſaurū ſuū bonū:de quo thæſauro cœleſti dat pluuiā terr̄
ſuæ benedicere oīa opera manuum tuarum.Hæc eſt pluuia eloquiū legis ꝙ irrorat aīam il
lam fæcundam & fertilē bonorū operū: ut habeat humorem gratiæ.Huiꝰ boni cognitionē
quærebat dauid ſicut ipſe ſignificat dicens.Vnam petii a domino:hāc requirā:ut īhabitē in
domo domini oēs dies uitæ meæ:& uideā delectationes domini:& cōſiderē tēplū eius.Deni
qꝫ hoc eſſe ſūmū bonū:ſubtexuit ſtatim ī eodē pſalmo.Credo uidere bona domini ī terra ui
uentiū.Hic.n.quærit̄:illic facie ad faciē plene uidetur.Hoc bonū ī domo dei eſt:ī illo ſecreto
eius ac receſſu.Vnde iterū ait. Replebimur ī bonis domꝰ tuæ.Alibi quoqꝫ hāc ſūmā eſſe be-
nedictionis exꝓſſit dicēs.Benedicat te dominꝰ ex ſion:& uideas quæ bona ſunt hieruſalem.
Ideo beatꝰ qui illic habitat ī ingreſſu fidei hoſpitioqꝫ mētis:deuotiōis hītaculo:cōuerſatione
uirtutis.In illo igit̄ ſimꝰ:atqꝫ ī eo maneamꝰde quo & iſaias dicit.Quā ſpecioſi pedes euāgeli
zātiū pacē euāgelizātiū bōa.Qui ſt̄ q euāgelizāt niſi petrꝰ niſi paulꝰ niſi oēs apoſtoli?Quid
euāgelizāt nobis niſi dn̄m ieſū?Hic ē pax nr̄a:hic ē bonū illd̄ ſūmū:qa ipſe bonꝰ ex bono.Ex
arbore.n.bona bonus fructus legit̄.Deniqꝫ & ſp̄s eius bonus q ex ipſo accipit & deducit dei
ſuulos ī uiā rectā.Quis āt habens ſp̄m dei ī ſe:neget bonū:cū ipſe dicat.An oculus tuus neqꝫ
eſt qa ego bonus ſum?Hoc bonū ueniat ī aīam noſtrā:ī noſtræ mētis uiſcera:ꝙ ꝓpicius deus
dat petētibus ſe.Hic ē theſaurus nr̄:hic eſt uita noſtra:hic eſt ſapīa nr̄a:iuſticia nr̄a: paſtor nr̄
& paſtor bonus:hic eſt uita noſtra.Vides quanta bona:in uno bono?Hæc bona nobis prædi
cant euangeliſtæ.Hæc bona requirēs dauid ait.Quis oſtendit nobis bona?Et oſtēdit ipſum
eſſe bona ſubiiciens:ſignatum eſt in nobis lumen uultus tui.Quis autem lumen uultus pa-
tris niſi ſplendor gloriæ & imago inuiſibilis dei:in quo & uidetur & clarificatur pr̄:ſicut ipſe
clarificat filium ſuum?Ipſe eſt ergo dominus ieſus bonum ſummum ꝙ nobis ānunciatum a
prophetis:prædicatum ab angelis:promiſſum a patre:euangelizatū eſt ab apoſtolis. Qui no
bis tanꝗ maturitas aduenit:nec ſolū tanꝗ maturitas ſed tanꝗ maturitas in montibus adeſt:
ut nihil acerbum nihil ī maturū ī noſtris cōſiliis ſit:nihil īmite nihil aſperū ī operibus ac mo
ribus qui primus euangelizans bona affuit. Vnde ait ipſe:qui loquebar adſum.i. q loquebar
in prophetis:adſum in corpore ꝙ ſuſcepi ex uirgine:adſum interior imago dei:character ſub
ſtantiæ:& adſum ut hō:ſed qs cognoſcit me?Hoīem.n.uiderūt:ſed opibꝰ ſupra hoīem cre
diderūt.An nō ut hō:cū lazarū fleret:& rurſus ſupra hoēm cū eū reſuſcitaret? An nō ut hō: cū
uapularet:rurſus ſupra hoēm:cū totiꝰ mūdi pcc̄m tolleret?Ad illū igit̄ ꝓperemꝰ:ī quo ſūmū ē
bonū:qm̄ ipſe ē bonitas:ipſe patiētia iſrael:q ad pœnitentiā te uocat:ne uenias ī iudiciū:ſed
accipias pccōrum remiſſionē. Agite(inqt)pœnitētiā.Ipſe ē de quo clamat amos ꝓpheta: ex
grite bonum.Ipſe ē ſummum bonum:q nulliꝰ īdiget:& abundat oibꝰ.Facile abundat:ī quo

plenitudo diuinitatis habitat corporalr̃.Facile abundat:de cuius plenitudine oẽs accepimus:
& ĩ illo repleti ſumꝰ ut dicit euãgeliſta.Hoc igit̃ uerũ & ſũmũ bonũ ſi illo cõcupiſcibili ſuo &
delectabili aĩa guſtauerit:& duabꝰ his hauſerit affectionibus excludẽs dolorẽ & formidinẽ:in
credibiliter exæſtuat.Oſculata.n.uerbũ dei modũ nõ capit nec expletur dicẽs:ſuauis es dñe:
& ĩ iocũditate tua doce me iuſtificationes tuas.Oſculata dei uerbũ:concupiſcit ſup oẽm deco
rem:diligit ſup oẽm læticiã:delectat̃ ſup oĩa aromata:cupit frequẽter uidere:ſæpe itẽder̃: cu
pit attrahi:ut ſeq poſſit.Vnguẽtũ(inqt)examinatũ eſt nomẽ tuũ:ꝑpterea te diligimus adole
ſcẽtulæ:ꝑpterea certamus:ſed cõphendere te nõ poſſumus.Attrahe nos:ut poſſimus curr̃
re:ut unguẽtorũ tuorũ odore accipiamus uirtutẽ ſequẽdi.Feſtinat ẽt iterna myſteria uidere:
ipſam regem uerbi:ipſam boni illiꝰſummi habitationẽ:& lucẽ eius & claritatẽ:ĩ illo ſinu ac
receſſu primo feſtinat audire ſmones eiꝰ:& cũ audierit:ſup oẽm ſuauitatẽ accipit.Doceat te ꝓ
pheta q guſtauit & ait.Quã dulcia faucibus meis uerba tua:ſup mel & fauũ ori meo.Quid
.n.aliud deſideret aĩa quæ ſemel ſuauitatẽ uerbi guſtauerit:quæ ſemel claritatẽ eius uiderit?
Moiſes ĩ monte poſitus:quadraginta diebus legem accipiẽs:cibũ corporis nõ requirebat.Eli-
as ad illam feſtinãs requiẽ rogabat ut acciperetur a ſe aĩa ſua.Petrus aſpiciẽs & ipſe ĩ monte
dñicæ reſurrectionis gloriam:nolebat deſcẽdere dicẽs:dñe bonũ eſt nos hic eſſe.Quanta igi
tur illa diuinæ ſubſtantiæ gloria:quanta uerbi bona:ĩ quæ cõcupiſcũt & angeli ꝓſpicere.Ani
ma igitur quæ illud uidet:corpus hoc nõ requirit:minimamq; ſibi familiaritatẽ cũ eo debere
eſſe itelligit:renũciat ſæculo:abducit ſe a uinculis carnis:exuit oĩbus uoluptatũ iſtarũ nexibꝰ.
Deniq; ſtephanus ieſum uidebat:& lapidari nõ formidabat:imo cũ lapidaretur:non ꝓ ſe ſed
ꝓ illis a quibus perimebatur rogabat.Paulus quoq; raptus uſq; ad tertiũ cœlum:cũ corpore
eſſet an ſine corpore neſciebat.Raptus(inquam)in paradiſum:uſum ꝓprii iam nõ ſentiebat
corporis:& audiẽs uerba dei:quo modo ad corporis ĩfirmitates deſcẽderet erubeſcebat.Ita-
q; ſciens quid uidiſſet in paradiſo uel quid audiſſet clamabat dicens.Quid adhuc uelut uiuen
tes de hoc mundo decernitis?Ne tetigeritis ne attaminaueritis ne guſtaueritis quæ ſunt om
nia ad corruptelam ipſo uſu.Volebat.n.nos in figura eſſe iſtius mundi non in poſſeſſione at
q; uſu:ut ita utamur hoc mundo tanq; non utamur:tanq; prætereũtes non tanq; reſidẽtes:
ambulantes tanq; in imagine ſæculi non in cupiditate:ut uelociſſima diſputatiõe ipſam ima
ginem huius mundi tranſeamus.Deniq; ipſe fide ambulans nõ ſpecie peregrinabatur a cor-
pore aderat domino:& cum eſſet in terris:non in terrenis ſed in cœleſtibus conuerſabatur.
Ergo anima noſtra quæ deo uult appropinquare:eleuet ſe a corpore:ſemper illi ſummo ad-
hæreat:illi bono ꝙ eſt diuinum ꝙ eſt ſemper:& ꝙ erat ab initio:& ꝙ erat apud deum:hoc ẽ
dei uerbum.Ipſum eſt illud diuinum:in quo uiuimus & ſumus & mouemur:ipſum ẽ ꝙ erat
in principio:ipſum eſt ꝙ eſt.Dei.n.filius ieſus chriſtus in nobis(inquit)eſt:in quo non fuit ẽ
& non:ſed eſt in illo fuit.Ipſe dixit moiſi:ut diceret:qui eſt miſit me.Cum hoc igitur anima
noſtra ſit:& ſit(ſi fieri põt)ſemp:ut & noſtrũ poſſit qs dicer̃.Anima mea ĩ manibꝰ tuis ſemp.
Erit ãt:ſi nõ ĩ carne ſit ſed ĩ ſpiritu.Erit ſi ſe terrenis nõ miſceat.Cum.n.ad carnalia reflectit̃:
tunc ei illecebra obrepit corporis:tũc ira & ĩdignatione exæſtuat:tũc mœſticia afficitur:tunc
ſupinatur per arrogantiam:tunc dolore affligitur.Hæ ſunt ægritudines animæ graues:qbus
plærunq; ad mortem cogitur:dum oculi eius cæcantur:ut non uideant ueræ lumen gloriæ
& diuitias æternæ hæreditatis.Quod ſi eos ad deum ſemp ĩtendat:accipiet a chriſto fulgo-
rem ſapientiæ:ut illuminatum in agnitione dei habeat obtutum:ut uideat illã ſpem noſtræ
uocationis:aſpiciat illud ꝙ eſt bonum & placitum & perfectum.Quod.n.bonum complaci-
tum patri:ꝙ complacitum:perfectum:ſicut habes ĩ euangelio:ubi dicit dñs:diligite inimicos
ueſtros:ut imitemini prẽm q pluit ſup iuſtos & iniuſtos ꝙ ẽ utiq; bonitatis.Et poſtea cõclu-
dit dicẽs.Eſtote ꝑfecti ſicut pater ur̃ q ĩ cœlis ẽ:ꝑfectus ẽ.Charitas.n.ꝑfecta eſt:deniq; plenitu
do legis ẽ.Quid ãt tã bonũ q̃ charitas quæ malũ nõ cogitat?Et ideo terras fugito:in qbus in
uidia eſt:ubi ambitio:ubi cõtẽtio.Boni ergo illius capacẽ ſe anima tua ꝓbeat:ut ſupra nubes
uolet:ſicut aquila renouetur:ſicut aquila pẽnas emittat:ut renouatis alarum remigiis alta pe-
tere non reformidet:hanc habitationem relinquat:terrenum.n.habitaculum grauat animã:
exuat uetera:abiiciat erroris deſideria:abluat oculos ſuos ut uideat illum fontem ueræ ſapiẽ-
tiæ:illũ fõtẽ uitæ æternæ:q affluit atq; exũdat oĩbꝰ:nulliꝰ ĩdigẽs.Quis.n.dedit illi:cũ ex ipſo
& ꝑ ipm & ĩ ipo oĩa ſint?Vitæ igit̃ fons ẽ ſũmũ illud bonũ:& quo uiuẽdi ſubſtãtia miniſtrat̃
oĩbꝰ.Ipm ãt ĩ ſe habet uitã manẽtẽ:a nullo quaſi ĩops accipit.Largit̃ bona aliis:nõ aliũde aſſu
mit ſibi.Neq;.n.nr̃i ĩdiget.Vnde & ait ex ꝑſona hoĩs:qm̃ bonorũ meorũ nõ ĩdiges.Quid er-
go pulchrius q̃ ei appropinquare:ei adhærer̃?quæ maior uoluptas eſt?ꝙ is qui uiderit & de

fonte aquæ uiuæ gratis guſtauerit:quid poteſt aliud deſiderare?quæ regna?quaſd poteſtates?
quam pecuniam?cum aduertat q̃ miſeræ etiam hic regum cōditiones ſint:q̃ mutabiles im
perii ſtatus:q̃ exigua uitæ huius ſpacia:quanta in ipſo imperio ſeruicia:cum ad aliorum non
ad ſuum uiuant arbitrium?Quis autem peculiatus ad uitam æternam tranſit:niſi uirtutum
fultus peculio:ꝙ receptum omnibus:ſolis diuitibus impoſſibile pronunciatur?Non ergo his
uti beatum eſt ſed illud uidere quo iſta deſpicias:& uana ueri refellas:atq; inania & caſſa iudi
ces:illam nudæ ueritatis pulchritudinem diligas:quæ has ſæculi fucoſiſſimas uanitates redar
guat.Erige igitur oculos anima tuos:illos de quibus tibi uerbum dei dicit.Corde nos cepiſti
ſoror mea ſponſa:corde nos cepiſti uno ab oculis tuis.Aſcende in palmam: uince ſæculum:
ut teneas uerbi altitudinem.Imaginem iſtam mundi foris relinque:foris maliciam :itroduc
autem mentis bonitatem:quæ habet gratiam in ligno uitæ:ſi lauerit ſtolam ſuam: & ingre-
diatur in ciuitatem:quæ uera eſt prima ſanctorum:in qua eſt dei tabernaculum:circa ꝙ ſcri-
bæ domini prætendunt:ubi non dies aut ſol aut luna lumen miniſtrant:ſed ipſe dominus lu
men eſt totam illam ciuitatem illuminans.Eſt.n.lux mūdi.Non utiq; lux uiſibilis ſed anima
rum quæ in hoc mundo ſunt: intelligibilis claritudo: quibus ſe ſplendenti lumine rationa
bilis infundit prudentiæ:& ut prædicatur in euangelio:incorporeæ uirtutis inflammans ua
pore ſecreta mentium animorumq; penetralia.Si quis igitur incola eſſe cœperit illius ciuita
tis ſupernæ:incola uidelicet conuerſatione ac moribus:non diſcedat ab ea:non exeat:non re
flectat ueſtigium: non corporis dico ſed mentis ueſtigium.Non reuertatur retro. Retro lu-
xuria:retro impuritas eſt.Deniq; aſcendens ad montem loth:retro reliquit ſodomitana flagi
cia.Quæ autem reſpexit retro:non potuit ad ſupiora euadere.Non ergo pedes tui retro ſed
mores reuertantur.Non fiant manus tuæ remiſſæ:& deuotōnis tuæ ac fidei gema diſſoluta
Non fiat uoluntatis tuæ recidiua infirmitas:non ullus intercurſus criminum. Si ingreſſus es.
mane:perueniſti:conſiſte:ſaluans ſalua animam tuam.Aſcendens directum attolle gradum:
nullus inde tuto redit.Hinc uia:inde ruina eſt. Hinc aſcenſus:inde præcipitium.Aſcendendi
quidem labor:ſed deſcendendi periculum.Sed potens eſt dominus:qui te fundatum illic cu-
ſtodiat:ſeptum propheticis muris & apoſtolicis turribus.Ideo tibi dicit dominus:intrate cal
cate quia aſſiſtit uindemia.Intus non foris ſimus.Et in euangelio dei filius dicit.Qui eſt in te
cto:non deſcendat uaſa ſua tollere.Non utiq; de hoc tecto dicit:ſed dicit de illo :extendit cæ
lum ſicut cameram. Intus ergo eſto intra hieruſalem:ītra animam tuam pacificam mitem
atq; tranquillam.Non exeas de ea:neq; deſcendas uas tuum iſtud aut honoribus aut diuitiis
aut arrogantia attollere.Intus eſto:ut per te alienigenæ non tranſeant.Peccata animam tu-
am non tranſeant:uanæ operationes & cogitationes inanes non tranſibunt: ſi ſuſcitaueris
bellum pro deuotionis & fidei certamine:pro ueritatis ſtudio aduerſus paſſionum illecebras
& ſumpſeris arma dei aduerſum ſpirituales nequicias & aſtutiam diaboli:qui pertētat ſenſus
noſtros fraude ac dolo:quem manſuetus bellator facile proterit:qui nō ſerat iurgia :ſed ſicut
decet ſeruum domini:cum modeſtia fidem doceat:& eos qui aduerſantur redarguat. De hoc
dicit ſcriptura.Qui manſuetus eſt:bellator exurgat:& infirmus dicat:omnia poſſum in eo q
me confortat.Hac fide fretus etiam qui infirmus eſt præualebit:& erit ſancta anima eius:&
ſtillabunt ei montes prophetici uel apoſtolici dulcedinem:& colles fluent lac:qualis ille col-
lis qui lactis potum corinthiis dabat:& fluent ei aquæ de ſuis uaſis & puteorum ſuorum fon
tibus:uel de uentre eius aquæ uiuæ:ſpirituales uidelicet quas fidelibus ſuis ſpiritus ſanctus mi
niſtrat:qui etiam animam tuam dignetur rigare:ut abundet in te fons aquæ ſalientis in uitā
æternam.Vale & nos ut filius dilige:quia nos te ut parentes diligimus.

XII.

AMbroſius irenæo.Vbi ſuperiorem abſolui epiſtolam:& perferendam tibi tra-
didi:uenit in mentem illud ꝙ dominus ī manu aggæi prophetæ locutus eſt di-
cens.Si tempus uobis eſt:ut habitetis in domibus cælatis?Quid ergo iſtud eſt:
niſi in ſuperioribus habitandum non ī ualleſtribus & ſubterraneis habitaculis?
Qui enim infra terram habitant:non poſſunt ædificare templū dei & dicunt.
Non uenit tempus ut ædificetur domus domini:ſimul quia luxurioſorum eſt hypogea quæ
rere captantium frigus æſtiuum:eo ꝙ reſoluti deliciis æſtus aliter ferre ac tollerare nequeāt:
Et ideo requirant umbroſa penetralia:uel ꝙ deſidioſi ignaua ſub terris agant ocia:deinde ꝙ
tenebroſa illos & opaca delectent magis: quibus operiri flagitia ſua credant:ſecundum illud.
Tenebræ circundant me & parietes:quem uereor?Sed fruſtra hoc ſperant:cū profunda abyſ
ſi & abſcondita deus cernat:& omnia depræhendat ante q̃ fiant. At non elias in hypogeis

non elisæus habitabant.Deniq; alter mortuū uiduæ filium tulit ad superiora:in quibus con
sueuerat sedere:& ibi eum resuscitauit:alteri quoq; sunamitis illa magna mulier(ut scriptura
testificatur)in superioribus hospitium parauit:& ibi concipiendæ sobolis: quia nō habebat:
meruit prærogatiuam:eiusdemq; resuscitati pignoris uidit miracula. Quid de petro dicam
qui ad horam nonam ascendens in superiora baptizandarum gentium cognouit mysteria?
At uero paricida absalon in ualle sibi regis titulum statuit:& ī fossam proiectus est :cum esset
peremptus.Ergo sancti ascendunt ad dominū:flagiciosi ad uicia descendunt:sancti in monti-
bus:criminosi in uallibus.Deus.n.montium ē:& non deus ualliū.Qui ergo illic.i. in domib9
habitabant:uallestribus:in quibus nō habitat deus:domū dei in se habere non poterāt.Hāc
.n.dominus quærebat ab illis domū:ut semet ipsos ædificarent:atq; intra se dei templum ui
uis fidei lapidibus attollerent.Neq;.n.terrenorum parietū constructiones:& siluestriū ligna
culminum desiderabat:quæ cum fuissent:manus diruerat hostilis:sed illud templum quære-
bat ꝙ ī hominū cōderetur mentibus: q̄bus dicendū foret:uos estis templum dei:ī quo habita
ret dn̄s iesus:& unde ad redemptionē uniuersorum ꝓcederet:ut ī utero uirginis sacra reperi-
retur aula:in qua rex habitaret cælestium: & corpus humanū fieret dei templum:ꝙ ēt cū so-
lutum esset:ī triduo resuscitaretur. Sed hāc domum luxuriosi ædificant:qui cælatas inhabi-
tāt domos:& cælato argento delectantur.Sordet.n.illis purum argētū: ita & istis sordet sim
plicis habitationis locus:sinautem spacia domorum:& adiiciendo adiiciunt:coniungētes do
mum ad domum & uilam ad uilam:effodiunt terram:ut elementum quoq; eorū cedat habi
taculis:& quasi terræ filii intra eius recondantur uterum:& abscondātur aluo.Isti plane sunt
de quibus dicit hieremias. O qui ædificant domum suam non cum iusticia. Qui.n. cū iusti-
cia ædificat:non in terrenis ædificat sed in cælestibus.AEdificasti(īquit)domū:metir̄ supio
ra ei9:pflatilia distincta fenestris:& cōtignata cedro & illita minio.Metitur āt superiora q cō-
templatus iudicium dei:iudicat iudicium humilis & iudicium pauperis.Qui autem in auari-
ciam intendit & in sanguinem innocentis:ædificat superiora cum iudicio:nec mensuram te
net:quia non habet christum:nec aspirare sibi diuinæ flatus explorat gratiæ:nec pleni lumi-
nis splendorem requirit:nec illitaminio habet cænacula:cui non pōt dici:sicut resticula cocci
nea labia tua.Non sepelietur(inquit)huius modi.Qui.n.uiuum se sub terram infodit: & tā
ꝙ; in sepulchro sepeliuit:eripuit sibi mortuo requiem sepulturæ. Depositus itaq; in ualle cor-
poralium delectationum non inuenit sepulchrum de quo possit resurgere.Huius modi ergo
uir nec templum deo ædificat:quia non nouit tēpus correctōnis suæ.Quo modo.n.possuut
tales homines templum ædificare:qui quasi feræ ac bestiæ ī spelæa ferarum & bestiarum la-
tibula se se receptant:atq; in foueas se serpentium more demergunt:& consuetudine fraudo
lentæ uulpis infodiunt?Sed nec sepulchrum sibi condit qui ante tempus moritur.Viuens.n.
mortuus est:nec audit uocem aggæi.i.epulantis ut interpretatio declarat.Quoniam non in
greditur tabernaculum dei in uoce exultationis & confessionis sonus epulantis. Quo modo
.n.uocem eius audit qui opera eius non uidet?Nam si uideret audiret uerbum ꝙ in eius ma-
nu factum est:delectatus eius actibus quibus pulsauit & apertum est ei:& descendit ī eius ani
mam:ut epuletur in eo sincæritatis & ueritatis cibos.Ergo quia non audiuit: fit iterum ī ma
nu aggæi uerbum & dicit:surgite de cælatis & depressis malicia domibus:& ascendite in mō
tem scripturarum cælestium:& cœdite lignum sapientiæ:lignum uitæ:lignum conditionis:
& dirigite uias uestras:ordinate actus uestros ut habeāt ordinem suum debitum:qui necessa
rius & utilis est ad ædificandam domini domum.Nam si non feceritis:nec cælum dabit ro-
rem suum.i.sermo cælestis qui sicut ros descendit super fœnū:non temperabit feruidos cor-
poralium motus passionum:nec ignita restinguet diuersarum spicula cupiditatum: nec terra
eius.i.anima fructus dabit:eo ꝙ arescat: nisi repleatur irriguo uerbi dei:& perfundatur a rore
cælesti spiritualis ubertate gr̄æ.Et quia sciebat desides esse habitantes in hypogeis & uolup-
tatum gurgustiis:excitabo(inquit)illis spiritum zorobabel de tribu iudæ & iosedech sacerdo
tem magnum: ut incitentur ad ædificationem diuinæ domus.Nisi enim dominus ædifi-
cauerit sibi domum in uanum laborauerunt qui ædificant eam.Ipse est zorobabel iugis re-
dundantia:utpote fons uitæ & uerbum dei:per ꝙ omnia & ex quo omnia & omnia in ipso.
Hæc dicit redundantia.Si quis sitit ueniat ad me & bibat.Hoc est profluuium indeficientis
meatus.Profluuium quoq; nocturnum legimus ꝙ est zabulon.i.propheticum :sed etiam &
ipsum huius fluenti infusione resplenduit: per ꝙ euanuit illud profluuium uanitatis in ieza-
bel:quæ inimica ueritati & aduersaria prophetarum eloquiis:ita dilacerata est canum morsi
bus:ut nullum eius superesset uestigium:sed toto corpore suo:cum oībus posteritatis suæ in-

ignibus extingueretur. Ipse igitur zorobabel ex tribu iudæ: ipse iesus magnus sacerdos & ex tribu designatus & nomine: duo significari uidentur: & unus exprimitur. Quia idem quasi potens natus ex potente: quasi redemptor ortus ex uirgine: in utriusq; idem naturæ diuersitate diuiduæ: unius filii dei ueritatē gigas salutaris ipleuit. Excitaturus itaq; a mortuis zorobabel sanctū ait. Adhuc ego semel mouebo cælū & terram. Et maria & desertū mouerat ante hæc: cum de ægypto liberaret populū suū: quādo ī cælo columna erat ignis: terra iter fluctus: mur⁹ ī mari: uia ī aqua: ī dserto messis quottidiana frugū cælestiū multiplicabatur. Petra soluebatur in fontes aquarum: sed mouit & postea in passione domini iesu: quando cælum tenebris obductum: sol refugit: petræ scissæ: tumuli aperti: mortui resuscitati: draco uictus ī fluctibus suis uidit piscatores hominum: non solum nauigantes in mari: sed etiam ambulantes ī periculo. Desertū quoq; motum: quando infructuosus nationum populus in messem cœpit deuotiōis & fidei flauescere: & eousq; deserti & gentiū cōmotio facta est: ut apostolorū quos direxit ad gentes uocandas: tanta esset & tam uehemens prædicatio: ut in omnem terram exiret sonus eorum: & in fines orbis terræ uerba eorum. Tanta (inquam) commotō deserti: ut plures filii fierent desertæ q̄ eius quæ habebat uirum. Et floreret desertum ut lilium: introirent electa gentium ad residuos populi: quo reliquiæ saluæ fierent per electionem gratiæ. Et replebo (inquit) domum hanc argento meo & auro eloquiis cælestibus quæ sunt sicut argentum igitur examinatum. Et ueri claritate luminis: sicut auro spirituali ī sanctorū occultis mentibus refulgente. Has diuitias confert ecclesiæ suæ quibus intelligibiles thesauri replentur. Et gloria augetur domus super priorem gloriam: quam populus habuit electus. Pax. n. & trāquillitas animæ super omnem domus gloriam est: quia pax superat omnem sensum. Hæc est pax super pacem: quæ dabitur post tertiam cōmotōnem cæli maris terræ deserti: quando destruet omnes potestates & principatus. Cælum. n. & terra transibūt & omnis istius mūdi figura: & unusquisq; in romphæa insurget ad fratrem suum. i. uerbo penetrāte medullas animæ: ut destruatur quicquid est contrarium: currus ex ephren & equus ex hierusalem: ut zacharias dixit: & sic erit pax per omnia. Nullis obsistentibus corporis passionibus aut incredulæ mentis impedimentis: fiat in omnibus christus: subdita patri exhibens corda uniuersorū. Vnde & ad ipsum solū mystice dr. Sumam te zorobabel: & ponā te sicut signaculum quia te elegi. Etenim cum fuerit anima nostra pacifica: ut dicatur ei conuerterē cōuerterē sunamitis q̄ pacificā significat: & ut tuo nomine utar: irenicen: tunc accipiet ī se sicut signaculum christum. i. imaginem dei: ut sit ad imaginem. Quoniam qualis cælestis: tales & cælestes. Et oportet nos portare imaginem cælestis. i. pacem. Atq; ut sciamus uerum esse: habes in canticis: in ultimo: iam perfectæ animæ dici: q̄ & tibi dicat dominus iesus. Pone me ut signaculum in brachium tuum: ut luceat pax in corde tuo: & in operibus tuis christ⁹: & formetur in te sapientia & iusticia & redemptio. Vale fili & nos dilige: quia nos te diligimus.

Liber quartus. XIII.

AMbrosius irenæo. Differētia charitatis utrum sit aliqua apud deum: eorum qui a puericia crediderint: & eorum qui iuuentutis aut posterioris ætatis p̄cessu: prudenter requirendū putasti. Nam hoc quoq; scriptura diuina non p̄termisit: neq; intactum reliquit: siquidem dominus deus noster ad iohel p̄phetā nō ociose ait. Lamētar ad me sup sponsam præcinctam saccū in uirū eius uirginalē: dolens synagogā quæ ātea uirginitate sua desponsata dei uerbo foret: uel animā certe quæ de bonis meritis decidisset: ita offendiculum incidisse peccatorum flagiciis: ut odia contraheret: & inquinamento impietatis ac perfidiæ obsoleta sordibus miserabili esset despectui: longe mutata ab illius sponsæ gratia: quæ ante meruerat audire: sponsabo te mihi in fide & iusticia & misericordia. Nec immerito lamentabilis: pronuntiatur quæ tantorum munerum amiserat precium. Et uirtutum dotalium tam graue subierat dispendium: ut ei uirginalis sponsus eriperetur. Nostris. n. meritis uerbum dei nobis aut uiuit aut moritur. Nam si bona studia atq; opera nostra sint: uiuit atq; operatur in nobis dei uerbum: si tenebrosæ cogitationes operationesq; nostre sint: occidit nobis sol iusticiæ. Et ideo lamentandum præcipit pro ea animæ. Nam sicut illis gratulandum & epulandū est: cum quibus sponsus est: ita illi animæ legendum: cui sponsus fuerit ereptus: sicut de apostolis scriptum est in euangelio. Quoniam cū auferetur ab eis sponsus: tunc ieiunabūt in illis diebus. Ergo & hæc anima habebat ante læticiā & exultationē: cū haberet parthenicō logon Et ideo nō ieiunabat: quia dies erant epularum & refectionis: cū adesset sponsus inuehens (quibus aderat) ubertatis affluentiam: cælestis alimēti copia uini rigat⁹: quo corda hominū lætifi-

cabantur:ſed poſtea ꝙ ſponſum factis amiſit ſuis:iubetur in cilicio agere pœnitentiā peccorū
ſuorū:& deflere ſemet ipſam:quia mortuꝰeſt ei crucifixus ꝓ ea xp̄s:qui ē parthenicos logos.
Si a prima ætate cōuenit:nec alteriꝰ aīa hæc uī experta copulā:ſed a pricipio uirginalē fidei
ſuæ florē xp̄o dicauit:atq; ipſi primis fœderata pietatis myſteriis ſacros iuuēcula cultus rece
pit:ipſa eſt iſraelitica aīa ueteris ꝓſapiæ ex genere patriarcharū:quæ ſi inoffenſum fidei ſer-
uaſſet curriculū:magni meriti foret ſponſa uerbi uirginalis:tanꝙ illa quæ appræhendit iuſti
ciā & obuiauit illi quaſi mater & quaſi mulier a uirginitate:ſuſcipiet illā. Altera quoq; eſt ac
quiſita ex gentibus: & utraq; ſponſa uniꝰ uerbi ꝙ eſt magnū myſteriū:idq; tibi demōſtratur
in libro regnorū:ſi quidem dauit duas uxores habuit:achinaam iſraelitē & abigeam acquiſi-
tam ſibi poſtea:illam rigidiorem:iſtā miſericordiæ plenā & grāæ:hoſpitalē ac liberalē aīam:
quæ reuelata facie patrem uidit ſpeculata eius gloria :quæ ſuſcepit diuinū illū rorē paternæ
gratiæ:ut habet nominis interp̄tatio.Quid āt ros patris niſi dei uerbū:ꝙ humore fidei atq;
iuſticiæ īfudit corda uniuerſorū?Pulchre igitē huic aīæ uerus dicit dauid ꝙ illi abigeæ dictū ē.
Benedictus dominꝰ deus iſrael:qui miſit te hodie huic obuiā mihi:& benedicti mores tui.Et
iterū dicit ei.Aſcēde ī pace domū tuā:uide audiui uocē tuā:& reueritus ſum faciē tuā.Deniq;
ēt ī canticis hæc uerba ſunt ſponſi ad ſponſam.Oſtēde mihi faciē tuā:& iſinua mihi uocē tu
am.Et tūc quidem dimiſſa eſt:qm̄ alterū habebat uirū qui dicebat̄ hebraice nabal :latine inſi
pientia:durus:inhoſpitalis:inhumanus:ingratus:qui officia neſciret referre:ſed poſtea ꝙ de-
functus eſt uir eius:ſolutam a lege uiri accepit eam ſibi ī uxorē ꝓpheta dauid:per cuiꝰ copu-
lam eccleſiæ crediturae ex gentibus ſignificantur myſteria:quæ amiſſo uiro cui ante iuncta
fuerat:tranſiuit ad chriſtū:cenſu pio diues humilitatis & fidei:miſericordiæ quoq; dotata pa
trimonio. Sed hoc loco non iſta deploratur:ſed illa achinaam quæ fuit maleformis ī fratrē.
Et ideo illis frater factus eſt ī cōmotionē.Vnde ex perſona eorū dictū eſt.Poſuiſti nos in pa-
rabolam in gētibus:cōmotionem capitis populis.Quam nutantem īueniens diabolus:ſicut
leo diruit:& iocunditatem eius abſtulit.Vineam eius & ficum euertit:ſub quibus ſolebat an
te requieſcere:& areicere fecit fructus eius:quos aridos miſeratus atq; albētes ſiccitate nimia.
dicit ad prophetam deus.Lamētare ad me ſuper ſponſam præcinctam cilicio & ſuper uirum
eius uirginalem.i.ſuper animæ huiuſmodi uel ſynagogæ uirum mortuum:cui loco alio ex
poſtulans dicit:eo ꝙ oblita præpoſiti ſui:oblita charitatis:ī memor gratiæ:deuia diſciplinæ:
ſuperiorem uxoris affectum amiſerit.Meritoq; ſuis eā ſermonibus redarguit :memorans &
reteſens eiuſdē blādicias & pietatis uocabula.Nō ſicut domæſticū me uocabas:& patrē & ini
tiatorem uirginitatis tuæ?Ergo huic animæ cui per intemperantiam eius mortuum dei uer
bum eſt:& ille parthenicos logos occidit:luctum indicit:itērceſſorem adhibet:ut uocetur ad
pœnitentiam:quo poſſit mereri miſericordiā.Ille autem(quæ bona intellectu & decora in
aſpectu ualde)ſicut abigea acquiſita ſibi erat ī prælio:deuictis aduerſariis & mortuo uiro qui
uallatus nequiciis ſpiritualibꝰ repugnabat ac reſiſtebat:ne ſibi ſpecioſa uxor adimeretur:qua
ſi uictor & diligens ſponſus iocunditatem confert & gratiam:emundans eam ab omnibus
pulchritudinis eius impedimentis:& exuens ueſtimentis captiuitatis:ut depoſitis omnibus
capitis ſui capillis.i.peccatorum criniculis:qui quaſi ſuperflui noſtro in corpore uidentur:qm̄
ſi uir comam nutriat:ignominia eſt illi:in unitate fidei:in uirum perfectum:in mēſurā æta-
tis plenitudinis chriſti ſtudeat occurrere:ut omnem deponat animi perturbationem:& cha-
ritate fundata augeatur in domino ieſu:& uniuerſa acquirat incremēta corpori.Hæc eſt ani
ma illa quam lex demonſtrat tibi in ſpecie mulieris bonæ:quam uideris in prædam & con-
cupieris accipere in uxorem tibi:induces(inquit)eam in domum tuam:ut tota ei cōmittas
interiora domus tuæ:omnium tuorum uiſcerum poſſeſſionem:auferas eius ſuperflua :ton-
deas lapſus & nouacula non ſatis acuta:ne faciat dolum tuarum exuuias paſſionum :atq; in-
anes ſenſus recidas.Ideo ait:rades eius caput:quo nulla obſtacula patiantur oculi ſapientis q
ſunt ī capite eius.Et ſedebit(inquit)triginta diebꝰ ī domo tua:peccata ꝓpriæ deplorās natiui
tatis:& cōmēta neqſſimi pr̄is diaboli:q uult cōgregar̄ q̄ nō generauit:ut huiꝰ myſtici numeri
purificatione mundata :coniugii claues adipiſcatur.Et pulchre ait .Poſtea intrabis ad eam :
ut totus ingrediaris in animam tuam :atq; intra ip̄am te colligas :& in ea habites:apud eam
cōmorere :in ip̄a tibi ſit omnis conuerſatio ut ſis non in carne ſed in ſpiritu :& proponas ad
iūgere eam tibi ad conſortium uitæ :ſciens quoniam cōmunicabit tecum de bonis: & perfū
ctus eius gratia dicas.Puer autem eram ingenioſus:& ſortitus ſum animam bonam.Et illa ti
bi reſpondeat.Aſſumam te & inducam te in domum matris meæ & in ſecretum eiꝰ quæ cō
cepit me.Bona mater animarum hieruſalem illa quæ in cælo eſt .Erit ergo uxor tua:& inue

niens te oſculabitur te. Et ſi poſtea diſplicuerit tibi ꝙ caſtiget corpus ſuū & ſeruituti redigat:
nō patieris eam ſeruire.i.uoluptatibus corporis: nec ſubiicies eam carni: ſed liberam perma-
nere patieris: nec alienabis eam: hoc eſt.n.uendere: nec contemnes eam: ſed permittes ſerui-
re eam deo ſuo in caſtitate fidei & bonorum operum ſobrietate. Vale & nos dilige: quia nos
te diligimus.

XIIII.

AMbroſius irenæo. Superiore epiſtola ſcripſimus liberādam ab aduerſariis ani-
mam noſtram: & cum ea indiſſociabilis uitæ ſubeundum conſortium. Et quia
ſermo iſte nobis de deuteronomio exemplum aſſumpſit aſſertionis ſuæ: quo
loci ſubiectum eſt de uiro qui duas uxores habebat: unā odibilem alterā ama-
bilem: non profunctorie motus uideris: ne forte duas animas iſtum ſibi aſciuiſ
ſe aliquis intelligat: ꝙ fieri nequaquam poteſt. Verum ipſe non ignoras ꝙ interdum ſcriptu
ra cum allegoriam dicit: alia ad ſpeciem ſynagogæ: alia ad eccleſiam: refert: alia ad animam:
alia ad uerbi myſterium: alia ad diuerſas ſpecies & qualitates animarum: quæ diſcernit qui di
iudicat ſpiritu. Vnde ſequenti capitulo legis non duas animas ſed diuerſas qualitates unius
animæ compræhenſas arbitror. Eſt.n.amabilis animæ ſpecies: quæ concupiſcit uoluptaria:
quæ laborem fugit: compūctiones declinat: iudicium dei negligit. Ideo amabilis quia dulcis
& ſuauis ad tempus uidetur quæ mentem nō afficiat ſed oblectet. At illa altera triſtior quæ
zelo dei conficiatur: ſicut uxor ſeuera ſcortari comparem ſuum nolit: non patiatur nō ſinat:
nihil indulgeat corpori: nihil uoluptati & delectationi relaxet: abdicet occulta dedecoris: du-
ra laborum ſequatur: grauia periculorum. Si igitur pepererint ei ambæ: non poterit (inquit)
primitiuum filium amabilis in hæreditatis inſtitutione præponere primitiuo filio odibilis:
cum ſciat odibilis filium primitiuum eſſe: in quo non tam ꝑlationem ſimpliciter ſignificari
puto quaſi inter primitiuos duos: q̄ꝫ expreſſionem ſolum odibilis filium primitiui habere
prærogatiuam. Primitiuus.n.primogenitus eſt: ſancti āt primogeniti ſunt: qa oīs maſculus
adapiēs uuluā ſanctus domino uocabitur. Nō tamē oīs primogenitꝰ ſanctꝰ. Nō.n.ſanctꝰ eſau:
q utiq; primogenitꝰ: ſancti āt primogeniti ſunt. Deniq; habes ī numeris. Ecce tuli leuitas de
medio filiorū iſrael ꝓ oī primogēito q apit uuluā: a filiis iſrael: mihi.n.ī quo die ꝑcuſſi oē pri
mitiuū ægypti: ſanctificaui oē primogenitū iſrael. Ergo leuitas ꝓ primogenitis accepit qī ſan
ctos: ſanctos.n.primogenitos eſſe cognoſcimꝰ ex epl'a ad hebræos ſcripta: ī qua hēmꝰ: ſed ap
propinquaſtis ſion mōti & ciuitati hieruſalē: & decē milibꝰ angelorū & eccl'iæ primitiuorū.
Ergo ſicut primogeniti eccl'iæ ſci: ſic & leuitæ: qm̄ ipſi quoq; primogēiti. Nō.n.naſcēdi ordīe
ſci ſed ſcificatōis munerē. Leui.n.tertiꝰ filiꝰ fuit liæ nō primꝰ utiq;. Qui āt ſcificatꝰ: ipſe aperit
uuluā. Quā uuluā? Audi dicētē. Errauerūt pccōres ab utero. Quia ītellexiſti prīogēitū q apit
uuluā: ītellige uterū bōæ mr̄is a quo n̄ errāt ſci ſed pccōres. Leuitæ āt auferūt d̄ medio iſrael:
qa nihil hēnt cōmune cū populo: cuiꝰ primogenita ſæcularia deſtruunt. Primogenita.n. ſæ-
culi: alteriꝰ mr̄is ſunt: a cuiꝰ utero ſegregatꝰ paulus ē: cū ad grām uocaret dei. Et ideo de me-
dio populi ſegregatꝰ: uerbū recepit ꝙ ē mediū ī corde nr̄o. Vnde & illud dictū ē. Medius āt ue
ſtrū ſtat quē uos nō uidetis. Nō ocioſus itaq; nobis a lege ī legē excurſus fuit: ut primogenitū
nō eſſe amabilis illius.i.remiſſioris & uoluptariæ filiū doceremꝰ: quāuis ꝓpoſiti capituli uer-
ba hoc exprimāt dicēte ſcriptura: nō poterit filiū amabilis primitiuū ꝓponer̄: cū ſciat filium
odibilis primitiuū eſſe. Ille eſt uere primitiuꝰ: q ſanctæ matris ſanctus ē partus: ſicut illa uera
mr̄: a cuius utero nō errāt ueri filii ſed pccōres. Ergo ille nō uere matris filius: non primitiuus
uerus ſed quaſi primitiuꝰ iuuat̄ ſumptu: ne egeat: nō ut diues ſit honorat̄. Hic āt dupla ex oī
bus accipit ut abundet: ſicut ēt ī geneſi habes pr̄iarchas a fratre ſuo ioſeph geminæ ſingulos
ſtolæ donatos munere: cū remitterentur ad pr̄em: ut ſignificarēt fratrē reptū ioſeph quē de-
functū eſſe crediderat pater. Primogenitus itaq; hæreditatis accepit prærogatiuam dicente
ſcriptura. Hic eſt initiū filiorum eius: & huic debētur primogenitalia. A primogenito igitur
dei filio primogeniti ſancti: & ab illo initio (quia ipſe eſt initium & finis) initiū ſanctus nūcu
patur: initiū filius: cui debetur primitiarū prærogatiua ſm illud ad abrahā dictū. Eiice ancillā
& filiū eius: non.n.hæres erit filius ancillæ cū filio meo iſaac. Quod magis ad hæreditatem
uirtutum q̄ꝫ pecuniæ ſpectare diuino oraculo docetur: dicente deo. Omnia quæcunq; dixit ti
bi ſarra: audi uocem eius: qm̄ in iſaac uocabit̄ tibi ſemen. Quæ erat alia ī iſaac: niſi ſauctitatis
hæreditas quæ nobilitaret pr̄em? Et filiū qdē ancillæ ſuꝑ nationes præfecit quaſi ſimpla con
ferens patrimonii: filio āt ſarræ dupla dedit: cui nō ſoulm temporalia ſed ēt ſupna & ꝑpetua
collata ſunt. Vale & nos dilige: quia nos te diligimus.

XV.

AMbroſius irenæo. Pertuliſti ad me q̃ſi filius quæſiuiſſe aliquos de te: quid ſib
uelit ꝙ tam ſeuere lex īmundos eos dixerit qui alieni ſexus uterent̃ ueſtib⁹ uel
uiros ſcilicet uel mulieres: ſic.n.ſcriptū eſt. Non erit res uiri ſup mulierē: neq; ī
duetur uir ſtolā muliebrē: quia ī mundus eſt dn̄o omnis qui fecerit hoc. Et ſi
uere diſcutias: incōgruū eſt ꝙ ip̄a abhorret natura. Cur.n. homo nō uis uideri
eſſe ꝙ nat⁹ es? Cur alienā tibi aſſumis ſpeciē? Cur mētiris fœminam uel tu fœmina uirum?
Suis unūquēq; ſexum induit natura indumētis. Deniq; diuerſus uſus: diuerſus color: mot⁹:
inceſſus: diuerſæ uires. Apoſtol⁹ inquit: mulier ī ſilētio diſcat cum oī ſubiectiōe. Docere autē
mulieri nō permitto: neq; dn̄ari in uirū. Q uā deforme autē uirū facere opa muliebria. Ergo
& pariant: ergo parturiāt qui criſpāt comā ſicut fœminæ. Et tamē illæ uelant̃: iſti belligeran
tur. Verū hn̄ant excuſatiōnē qui patrios uſus ſequūtur ſed tamē barbaros: ut pſæ ut gotthi ut
armenii. Maior quidē ē natura q̃ patria. Q uid de aliis dicim⁹: qui hoc ad luxuriā deriuandū
putāt: ut calamiſtratos & torquatos hn̄ant ī miniſterio: ip̄i ꝓmiſſa barba: illos remiſſa comas?
Merito illic non ſeruat̃ caſtimonia: ubi nō tenet̃ ſexus diſtinctio. In quo euidētia naturæ ma
giſteria ſunt dicēte ap̄lo. Decet mulierē non uelatā orare deū? nec ip̄a natura docet uos? Q đ
uir quidē ſi comā hn̄at: ignominia ē illi. Mulier uero ſi capillos habeat gl̄ia eſt illi. Q m̄ q̇dē
capilli pro uellamine ei ſūt. Hæc ſunt quæ referas requirētibus. Vale & nos ut filius dilige:
qa nos te ut parentes diligimus.

XVI.

AMbroſius irenæo. Popoſciſti ut ſūmā ep̄læ quæ ad epheſios ſcripta ē: īculcare-
mus tibi: quæ obſcurior uideret̃: niſi ei⁹ diſtinctiōes colligas: quib⁹ pſuadendū
putauit ap̄ls de dei regno nobis nō deſperādum. Propoſuit itaq; primū ꝙ hōis
maximū ſolet eē ad ſtudia uirtutis incitamentū: præmiorū ſpē: & ꝓmiſſorum
cæleſtiū hæreditatē: quæ ī poſſeſſione xp̄i & reſurrectiōe appropīquauerit. Dei
de ſubiecit nō ſolum in paradiſum reditū nobis reformatū eſſe p xp̄um: ſed etiā cæleſtis ſolii
honorē per cōſortiū xp̄i corporis: carni huic eē īpartitū: ut de aſcēdendi poſſibilitate iā nō du
bites: qui cōſortia tua ī carne xp̄i regno cæleſti adhærere recognoſcas: p ſanguinē ei⁹ recōcilia
tiōem factā omnium quæ uel ī terra uel in cælo ſunt. Q ui iō deſcēdit ut impleret omnia per
apoſtolos: ꝓphetas: ſacerdotes cōfirmationē uniuerſorū: & cōgregationē gentiū: finem autē
eſſe ſpei nr̄æ charitatem ip̄ius: ut augeamur ī ipſo per omnia: quia ip̄e eſt caput uniuerſorū:
ad quē omnes ſm̄ menſuram opatiōis ī unū corpus ædificatione charitatis aſſurgimus. Nō
ergo deſpandū ꝙ capiti ſuo membra adhæreant: præſertim cum in adoptionem filiorū dei
ab inicio ſimus prædeſtinati per ieſum xp̄m ī ip̄o: quā prædeſtinationē probauit aſſerens il-
lud ꝙ ab initio prænūciatum eſt: quia relinquet homo patrem & matrem: & adhærebit uxo
ri ſuæ: Et erūt ambo ī carne una: ſacramentum xp̄i & eccl̄ie. Si ergo adæ & euæ copula ſacra-
mentum magnū eſt in xp̄o & in eccl̄ia: certum eſt ꝙ ſicut eua os de oſſibus uiri fuit & caro de
carne eius: & nos mēbra ſimus corporis xp̄i: os de oſſibus xp̄i & caro de carne eius. Nulla āt
epiſtola tantū benedictiōis īcrepuit ī plebē dei quantū iſta: in qua nō ſolū benedictos nos a
deo: ſed ī omni benedictiōe benedictos & ſpirituali & in cæleſtibus ſignificauit diuinæ locu-
ples gr̄æ teſtis: & prædeſtinatos nos ī adoptionem filiorū: in filio quoq; dei nos cumulatos
gratia: abūdaſſe ea ad cognoſcēdum myſteriū æternæ uolūtatis. Tum præterea in plenitudi
ne temporū: cum pacificarent̃ oīa in xp̄o: & quæ in terra ſunt & quæ in cælo: ſorte nos in
ip̄o cōſtitutos: ut quæ legis ſunt īplerent̃ ī nobis: & quæ gratiæ. Cum etiam ſm̄ legem elec
ti uideremur ī iuuentutis ætate: quæ eſt uita īmaculata: nihil habentes laſciuiæ puerilis & ſe
nilis infirmitatis. Docti quoq; predium nō ſolum aduerſus carnem & ſanguinē: ſed etiam ad
uerſus omnem militiam ſpiritualis nequiciæ: quæ eſt in cæleſtibus: uiuidis gerere uirtutib⁹.
Itaq; ſicut illis ſortito obtigit captarem ex hoſte terrarum poſſeſſio: ita nobis cecidit ſors gra
tiæ: ut ſimus poſſeſſio dei qui renes poſſidet noſtros. i. ſeminarium caſtitatis & temperātiæ.
Q ueris hāc ſortem agnoſcere: recordare illam quæ cecidit ſuper matthiā: ut in duodecimum
apoſtolorū numerū ſubrogaret̃: ſed etiā ꝓpheta dauid ait. Si dormiatis inter medias ſortes.
Eo ꝙ is qui medius inter ueteris ſortē & noui teſtamenti eſt recūbens in utroq;: ad regni cæ-
leſtis tranquilitatē aſciſcit̃. Hanc ſortem filiæ ſalphe petebant hæreditatis paterne: & earum
petitio diuino iudicio ꝓbata eſt: ſed illæ petebāt in umbra: ſalphe.n. umbra oris ſignificatur
In ūbra ergo ſm̄ōis petebāt: loq̄bāt̃ ꝙ ñ reuelabat̃. Pn̄æ itaq; hr̄ditatis petitio ſalphe filiab⁹
ī umbra ſermonis erat: nobis autē eſt in euangelii ſplendore & reuelatione gratiæ. Simus
itaq; nos poſſeſſio dei & ille nobis portio: ī quo ſunt diuitiæ gloriæ & hr̄ditatis ei⁹. Q uis.n.

diues niſi ſol⁹ deus qui oĩa creauit :Sed multo magis diues miſericordia qui oẽs redemit .Et
nos ſm carnis naturã iræ filios & cõmotiõi obnoxios mutauit q̃ſi auctor naturæ:ut ſim⁹ fili
pacis & charitatis.Quis.n.mutaꝛ̃ naturã p̃t niſi q creauit naturã :Itaq; ſuſcitauit mortuos:&
uiuificatos ĩ xp̃o ſedere fecit ĩ cæleſtibus ĩ ipſo dño ieſu.Nõ quo qĩq; hoĩum prærogatiuã ſe-
dendi meruerit in illa ſede dei:de qua pr̃ ſoli filio dixit:ſede a dextris meis:ſed qa in illa carne
xp̃i per cõſortium eiuſdẽ nature caro oĩs hũani generis honorata ẽ.Nam ſicut ille ĩ nr̃a carne
ſubdit⁹ legiꝛ̃ p unitatẽ carnis & obædiẽtiã corporis :ĩ quo fuit obædiẽs uſq; ad mortẽ: ſic &
nos ĩ illi⁹ carne cõſidem⁹ ĩ cæleſtib⁹ .Nõ ergo ſedemus ſed ĩ xp̃o ſedem⁹ :q ſolus ſedit ad dex-
terã dei fili⁹ hoĩs ſicut ip̃e dixit .A mõ uidebitis filiũ hoĩs ſedẽtẽ ad dexterã dei .In eo.n.abũ
dauit gr̃a ei⁹ & bonitas ſup nos ĩ xp̃o ieſu:ut opib⁹ mortuos p fidẽ redẽptos:ſaluatos gr̃a tan
tæ donaret liberalitatis mũere :ĩ quo uelut reſuſcitata etiã ip̃a natura nouæ ſenſit creaturæ
gr̃am:ut ĩ bonis opibus ambulem⁹ creati ĩ xp̃o:q añ obnoxiæ hæreditatis uicio generaui-
m⁹.Et.n.ſublatis inimiciciis quæ erãt ante ĩ carne:pax fc̃a uniuerſitatis ẽ ĩ cælo:ut eẽnt hoẽs
ſicut angeli ĩ terra:ut eẽnt gẽtes unũ atq; iſraelitæ:ut ĩ homine uno & nou⁹ hõ & uet⁹ſublato
pariete maceriæ:q utrũq; diſſidioſo obice diuidebat:ĩter ſe cõueirẽt.Nã cũ hui⁹ natura carnis
irã & diſcordias ac diſſenſiões excitauiſſet :lex nos dãnatorũ nexuiſſet uĩculis :xp̃s ieſus ĩſolẽ
tiã atq; ĩtẽperantiã carnis mortificatiõe cõpreſſit:legẽ mãdatorũ ĩ decretis euacuauit ĩ qbus
oſtendit nõ ſm lr̃am ĩterpretãda legis ſpiritualis dogmata:cũ & ſabbati ignaua ocia & corpo
ralis ſupflua deſtrueret circũciſiõis :atq; oĩb⁹ acceſſũ ad p̃rem ĩ uno referaret ſp̃u quo mõ.n.
põt diſcordia eẽ:ubi una uocatio:unũ corp⁹ & un⁹ ſp̃us ẽ:Quid.n.aliud deſcẽdẽs opat⁹ ẽ dñs
ieſus niſi ut de captiuitate nos ĩ libertatẽ uẽdicaret:& illã captiuitatẽ uictã pfidiæ uĩculiſ ſibi
captiuã faceret :alligatã ſapiẽæ cõpedib⁹ mittẽte unoquoq; prudẽte pedes ſuos ĩ cõpedes ei⁹:
ſicut ſcriptũ ẽ:& cũ deſcẽdiſſet aſcẽderet ut ĩpleret oĩa & nos oẽs de plenitudĩe ei⁹ acciperẽm⁹:
Ideoq; primũ repletos ſpiritu ſuo poſuit ĩ eccl̃ia apl̃os: pphetas alios :alios euãgeliſtas :alios
autẽ paſtores & doctores :ut eorũ ad hortatiõib⁹ cõiuuaret pfect⁹ credẽtiũ :& miniſterii fidel'
op⁹ creſceret .AEdificat⁹ unuſqſq; ædificatiõe uirtutũ ĩ meſurã ætatis ĩterioris:q̃ meſura p
fectior uitæ ĩmaculatæ .i.pfecti uiri accipiẽs de plenitudĩe xp̃i recepit gr̃æ plẽitudinẽ. Quis
autẽ uir pfect⁹ ẽ niſi ille q abſolut⁹ ĩfantia puerilis ĩgenii atq; adoleſcẽtiæ ĩcerto ac lubrico:&
ĩmoderato iuuẽtutis calore in uiri pfecti firmitatem ſucceſſerit:atq; ad illã morũ maturitatẽ
adoleuerit:ut nõ facile deuii diſputatoris alloqo flectaꝛ̃:& q̃ſi quadã doctrĩæ irrõnabilis turbi
diore ĩ ſcopulos iactẽt pcella :ad erroris remedia ſe cõferẽs .Et q ueritatẽ nõ ſolũ ĩ ſmõe ſed
etiã ĩ opibus ſequaꝛ̃ ſuis :& ædificationẽ charitatis ĩ ſe ſuſcipiat ut ĩ unitate fidei & agnitiõis
occurrat .Et q̃ſi mẽbrũ nõ deſit capiti ſuo .i.xp̃o q ẽ caput oĩum :ex quo totũ corp⁹ fideliũ &
ſapiẽtiũ p harmoniã rõnabilẽ uerbi: hoc eſt.n.συναρμολογουμενον αρμονια του
λογου δεδεμενον.i.harmonia uerbi cõpaginatũ & cõpactũ atq; cõnexũ p oẽm iũcturã
miniſtrationis:ĩ menſurã uniuſcuiuſq; ptis augmentũ corporis facit:ĩ ædificationem ſui in
charitate :ut aſſurgat unũ tẽplum dei ĩ omnibus:& unum domicilii cæleſtis habitaculum in
ſpiritu uniuerſorum :In quo nõ ſolum ſanctorum hominũ:ſed omniũ credẽtium :omnium
etiã ſupiorũ rõnabiliũ uirtutũ ac ptãtũ:cõnexiõem fidei ſpirituſq; accipiẽdã arbitror:ut p har
monia quãdam uirtutũ ac miniſteriorũ corpus unũ & oĩbus rõnabilis naturæ ſpiritualibus
ad hæreat capiti ſuo xp̃o ita ædificatiõis cõpage cõnexa :ut ne tactu qdẽ iũctura ſingulorum
adhærentiũ diſcrepare uideaꝛ̃ .Hoc ẽ.n. qd̃ haphen dixit græcus.της χορηγιας κατενερ
γιαν εν μετρω:ꝙ nõ difficile erit tanti architecto ſm meſurã uniuſcuiuſq; meritorũ ac fi
dei conuẽientem ſibi cõnectere:cum ædificatio charitatis ruinam offenſionis excludat atq;
obſtruat .Non eſt ergo dubitandum cæleſtiũ poteſtatum ad hæſura ad hoc templum ædifi
candum conſortia :incongruũ quippe intelligi ꝙ ita aſſurgat humanæ charitatis ædificatio
in templum dei:ut fiat in nobis habitatio dei in ſpiritu non ſic autem in cæleſtibus poteſta
tibus .Cuius rei gratia ut maturius in nobis huiuſmodi ædificatio procederet:hortatur nos
apoſtolus aperire oculos cordis :eleuare ad ſuperiora :agnitionem dei impenſe quærere:ue
ritatem diſcutere :abſcondere in corde mandata dei :deponere erroris deſideria: dedecoris
occulta:renouari per gratiam ſacramentorum:temperare iracundiam :commotionem an-
te occaſum ſolis relaxare:cauere ne ſuperiora tua occupet aduerſarius :ſpiritus ille habens
poteſtatem:qui ſe inmerſit in cor iudæ:& comminuit animæ eius ianuas:ne poſſet reſiſtere:
furem excludere :mendacem auertere .Exurgere a mortuis :ſobrietatem aſſumere :uxorem
uiro ut eccleſiam chriſto debere eſſe ſubditam:uirum pro uxore animam ſuam offerre:ſicut
ſe pro eccl̃ia tradidit xp̃s .Poſtremo q̃ſi bonũ bellatorem ſumere arma dei ac prætendere

ſemper non ſolum aduerſus carnem & ſanguinem:ſed etiam aduerſum ſpirituales nequiciaſt
ne a ſuis emoliri: ab extraneis capi poſſit. Hæc breuiter cōprehenſa ut potui perſtrinxi. Vale
fili & nos dilige:quia nos te diligimus. XVII.

Mbroſius clericis. Plærūq; hūanis obrepit mētib⁹:ut aliq̄ leui pſtricti offenſiōe
ſi nō illis cedant ꝓ ſtudio uolūtaria:offō deſiſtāt. Q̄d ī alio genere hoīum tole
rabile:ī iis uero q rei dīnæ ītēdūt:plenū doloris. Sūt.n.aliq ī clericorū munere:
qb⁹ inimic⁹ obrepe ſtudet:ſi alias eos ñ potuerit circūuenire:ut læſis huiuſmōi
ferat cogitatiōes. Q̄d mihi ꝓdeſt ī clero maneṙ:ſubire iniurias:labores ꝑpetiṙ:
q̄ſi nō poſſit ager me⁹ me paſceṙ:aut ſi ager deſit:q̄ſi aliter exerceṙ ſūptū nequeā? Itaq; h⁹mōi
cogitatiōibus et boni mores ab offō retrahūṫ:q̄ſi uero hoc ſolū ſit ī clerico:ut ſūptū expediat
ſuū:& nō ut dīnū ſibi poſt mortē poti⁹ ſubſidiū locet:q̄q̄ ille poſt mortē abūdet:q tut⁹ hic
potuerit decerneṙ aduerſū tot inimicorū īſidias. Vñ eccl'iaſtes ait. Optimi duo ſup unū:qb⁹ ē
merces bōa ī labore ipſorū:qa ſi ceciderit un⁹:alter erigit ſociū ſuū. Vbi ſūt duo optimi ſup
unū:niſi ubi xp̄us ē:& is quē xp̄us tueṫ? Quia ſi ceciderit q cū dñō ē ieſu:erigit eū ieſus. Sed q̄
rōe dixit ī laboṙ ipſorū? Ergo & xp̄⁹ laborat. Vtiq; laborat q ait. Laboraui clamās. Laborat ſed
ī nob. Deīq; ad puteū fatigat⁹ ſedebat. Sed quo mō laboret docuit nos ap̄l's mioṙ exēplo dicēs
qs ifirmaṫ & ego ñ ifirmor? Docuit & ip̄e dñs ſua uoce. Æger erā:& ñ uiſitaſtis me:nud⁹ erā:
& ñ opuiſtis me. Laborat ut me iacētē erigat. Vñ ī eliſſæo figura dñi ꝑceſſit q ꝓiecit ſe ut mor
tuū erigeṙt:ī quo ſymbolū ē ꝙ nobis xp̄s cōmortu⁹ ſit:ut nobis reſurgeṙt. Proiecit itaq; ſe uſq;
ad nr̄am xp̄s fragilitatē ut nos erigeret. Proiecit ſe:nō cecidit:ſed erexit cōſortē. Ip̄e.n.conſor
tes nos ſibi fecit:ut ſcriptū ē. Quia unct⁹ ē oleo iuſticiæ præ cōſortib⁹ ſuis. Vñ pulchre ait ec
cleſiaſtes. Q m̄ q ceciderit erigit ſociū ſuū:nō ip̄e erigiṫ. Xp̄us.n.nō alteri⁹ auxilio atq; ope erec
tus ē:ſed ip̄e ſe reſuſcitauit. Deniq; ſoluite(iqt)hoc tēplū:& ī triduo illud reſuſcitabo:hoc autē
dixit de teplo corporis ſui. Nec imerito erect⁹ nō ab alio q nō cecidit. Nā & ille qa ſo erigiṫ
cecidit:& q cecidit:īdiget auxilio ut erigaṫ. Q̄d & ſubiecta doceṫ dicēte ſcriptura. Væ illi uni
cū ceciderit:& nō ē ſs q eū erigat:qa & ſi dormiāt duo ē calor illis. Cōmortui.n. ſum⁹ xp̄o:
& ideo cōuiuim⁹. Xp̄s nobis cōmortu⁹ ē ut nos calefaceret:q ait:ignē uēi mitteṙ ī terrā. Mor
tu⁹ erā:ſed qa ī baptiſmate cōmortu⁹ xp̄o ſū:accepi lumē uite a xp̄o. Et q ī xp̄o moriṫ:ꝑ xp̄m
calefactus uitæ & reſurrectiōis uaporē accep̄. Frigid⁹ erat puer:calefecit eū eliſſæus ſpiritu ſuo
dedit ei uitæ calorem. Condormiuit ei:ut eum calor quietis eius qui in ſymbolo conſepultus
ei fuerat excitaret. Frigidus itaq; eſt qui non moritur ī xp̄o. Calefieri nō pōt cui ignis ardens
non appropinquat. Inualeſcere non pōt alteri q ſecū nō habet xp̄m. Et ut cognoſcas ſm̄ my
ſteriū dictū nō ſecūdū numerū quia optimi duo q̄ unus:ſubiecit:myſticū. Et ſpartum triplex
nō corrūpitur. Tria.n.quæ nō ſunt cōpoſita:nō rūpitur. Trinitas itaq; incōpoſitæ naturæ rūpi
nō pōt:quia deus unū & ſimplex & icōpoſitū ē quicquid ē. Quod āt ē ꝑmanet: nō ſubiicitur.
Bonū eſt itaq; adhærere alteri:& iſerere collū ī torques eius:& ſubiicere humerū & portare il
lum:nec tædiare ad uincula:quia de domo alligatorū exiuit qui regnet:puer ille qui ſup regē
ſeniorē & ſtultū eſt:ideoq; qui eū ſequūtur:alligati uinculis ſunt. Deniq; paul⁹ uinct⁹ ieſu xp̄i.
Vnde & ipſe ieſus captiuam duxit captiuitatē. Non ſatis uiſum ē ei ſoluere captiuitatem quā
diabolus impoſuerat:ne iterum liberos uacanteſq; īuaderet:ſed perfecta abſolutio exiſtima
ta eſt:ſub xp̄o degere & iniicere pedes ī cōpedes ſapientiæ ipſius:captiuū eſſe:ut ſis liber ab ad
uerſario. Recte puer:qm̄ puer nat⁹ eſt nobis. Et ueṙ optim⁹ puer:cui dictū ē a pr̄e deo. Magnū
tibi ē uocari puerū meū. Sapiēs quoq;:ut euāgeliū docet:qa ꝓfitiebat ætate & ſap̄ia. Cōuenie
ter ēt paup:qa cū diues eēt:paup fact⁹ ē:ut nos ſua iopia ditarṫ. Et iō ñ faſtidit ī regno ſuo pau
pē ſed exaudit eū:& liberat ex oīb⁹ āguſtiis & moleſtiis ſub hoc ergo uiuam⁹:ut res ille ſenior
& ſtult⁹ pōtatē ſupra nos nl'lā hēat. Qui dū uult regnaṙ q̄i uolūtatis ſuæ dñs:nec ſb uicul' eſſe
dñi ieſu:īueterat⁹ ī pccis:ſtulticiæ īcidit deformitatē. Quid.n.ſtulti⁹ q̄ relictis cæleſtib⁹ ad ter
rēa ītēdiſſe:& poſthītis ꝑpetuis elegiſſe ea q̄ caduca ſī & fragilia? Nēo ergo dicat:ñ ē nob por
tō ī iacob:neq; hr̄ditas ī iſrael. Nemo dicat:nō ſum in clero quia ſcriptum eſt. Date leui cleroſ
eius. Et iterum dauid ait:quia is qui inter cleros duos medius requieſcit:ip̄a ad ſuperna alis
euolat ſpiritualibus. Nō dicas de deo tuo:grauis mihi ē:nec de loco tuo:īutilis mihi ē:qa ſcrip
tū ē. Locū tuum noli reliquere. Vult.n.auferre eū aduerſari⁹:uult te abducere:qa īuidet ſpei
tuæ īuidet mūeri. Sed tu quicūq; ī clero es dñi:portio ei⁹ & poſſeſſio:noli recedeṙ de dñi poſ
ſeſſiōe:ut dicas dñō poſſediſti renes meos:ſuſcepiſti me ex utero mr̄is meæ. Et ille tibi q̄ſi
bono ſeruo dicat tranſi recūbe. Valete filii:& fuite dñō:qa bon⁹ dñs. Liber qntus. XVIII:

AMbrosiꝰ horontiāo. Prophetæ ꝗdē cōgregationē gentiū: atq; ecclie ānūcia
rūt ædificationē futurā: ſed tñ qa i ecclia ñ ſolū fortiū aiarū iugis ꝓfectꝰ: ue
rūetiā ifirmorū lapſus: & rurſus cōuerſio ē: iō poſſumꝰ ex ꝓpheticis libris
colligere quē ad modū aut p̄clara illa & fortis aia ſine ulla gradiať offēſſiōe:
aut ifirmior labať: aut lapſa repet ac reformet gradū. Itaq; ſicut i cāticis cāti
corū beatæ illiꝰ aiæ cōtinuos ꝓceſſꝰ legimꝰ: ita i michæa: de quo nobis ꝓphe
ta ſmo exortꝰ ē: cōſideremꝰ lapſæ cōuerſionē. Nō .n. ocioſe te mouit: & tu
bethleē domꝰ ephrata: ꝙ dictū ē ab hoc ꝓpheta. Quo mō .n. pōt domꝰ furoris eē: ubi xp̄us
natꝰ ē: Hoc .n. exprimūt locorū uocabula: ſed illuſtrāt opationū myſteria. Ac primū cōſiderē
mꝰ qd iterp̄tatiōis i latio hēat michæas. Significat āt qs a deo: uelut alibi inuenimus: qs iſte
morathi filiꝰ: .i. hæredis. Quis autē hæres niſi filiꝰ dei q ait: oia mihi tradita ſūt a p̄re: Et cum
ip̄e eēt hæres: nos eē uoluit cohæredes. Merito qs iſte nō e pp̄lo unꝰ: ſed electꝰ ad gr̄am dei:
i quo loqť ſp̄us ſanctꝰ q ꝓphetare cœpit i diebꝰ ioathan & achaz & ezechiæ regū. Quo ordie
ſignificať uiſiōis ꝓfectꝰ. A malis .n. regibꝰ ad boni regis ꝑueīt tp̄ra. Et iō qm̄ aia afflicta ſub
malis añ laborabat regibꝰ quē ꝓceſſū cōuerſionis ſuæ hēat: cōſiderādū uř. Deſtructa erat q̄ſi
ifirmior: & oīs mūitio eiꝰ fcā erat uia trāſeūtiū & icurſus paſſionū: luxuriæ deliciis reſoluta:
ac cōtrita erat: ac relegata a facie dñi. Turris eiꝰ ſqualida erat: quæ poſita ē (ut i iſaiæ cantico
legimꝰ) i medio florētis uineæ. Squalet & eni: qñ uitis areſcit & ouis ſua errat. Regrediēte āt
uitis uiriditate uł oue ſplendet. Nihil .n. ſqualidiꝰ iniqtate: nihil ſplēdidiꝰ iuſticia. Ad hāc tur
rim reuocatur ouis quando anima reuocatur a lapſu: & i illa oue xp̄i regnum redit: ꝙ eſt ini
tiū: qa ip̄e ē initiū & finis uel initiū ſalutis: ſed tñ corripiť prius: eo ꝙ tā grauiter errauerit: &
dicitur ei: ut quid cognouiſti mala: nūquid rex non erat tibi: Hoc eſt hēbas regē: q te regeret
& tueretur: deuiare a iuſticiæ tramite non debuiſti: relinquere uias dñi q tibi rōnabiles ſenſꝰ
impartiuit. Vbi erāt cogitationes tuæ: ubi conſilia: qbus præuidere iniuſticiam: ꝓpulſare ini
quitates inſito tibi uigore potuiſti: Cur cōpræhēderunt te dolores parturientis ut parturires
iniquitates: & pareres iniuſticias: Nullus .n. maior eſt dolor: q̄ꝫ is qui peccati mucrone uulne
rat cōſcientiam: neq; ullum grauius ē onus q̄ꝫ peccatorum ſarcina: & pondus flagiciorum.
Deprimit animam curuat uſq; ad terram ne ſe erigere poſſit. Grauia fili grauia nimis delicto
rum pondera. Deniq; illa in euangelio mulier quæ curuata erat: ſpeciem pretendens animæ
laborantis: a xp̄o potuit ſolo erigi. Huic ergo animæ dicitur: uiriliter agæ: & appropinqua
filia ſion ut parturias. Dolores .n. parturientis tribulationem operātur: tribulatio patientiā:
patientia probationē: probatio ſpē: ſpes autē non cōfundit in æternum. Simul egeritur at
q; excludiť omne ꝙ aduerſum eſt bonis moribus: ne reſidentia eius fructeſcant ſemina: at
q; in nouos iterū germinēt partus. Hec ocioſe dantur ei cornua & ungulæ: ut cōterat omneſ
manipulos areæ ſicut uitulus libani. Niſi .n. manipuli contriti fuerint: paleæ uentilatæ: fruc
tus apparere interiores & abſolui nequeūt. Cōminuit igitur atq; excutit prius anima profici
ens paſſionū ſupflua: ut fructꝰ ſuos demonſtrare poſſit in ip̄a ſegete. Quāta aduerſa ſunt: que
partus ipediāt bonos: hæc prius extirpāda ſūt: ne his fructifera internecenť aiæ ſata. Tūc ēt
illud ꝓſpicit prouidꝰ aiæ cōſultor: ut cōcludat eā in uoluptatibꝰ ſuis: atq; intercludat eiꝰ cupi
ditates: ne in iis delecteť. Vtiles .n. ſūt correptiones parētis q nō parcit ut obœdientē p̄ceptiſ
ſalutaribꝰ p̄ſtet aiam filii ſui. Virga .n. uiſitat ſicut legimus. Viſitabo i uirga iniquitates eorū
Itaq; q uirga maxillā ꝑcutit iſraeliticæ aiæ erudit eā ad diſciplinā patiētiæ dñica correptiōe:
Nemo .n. deſperare debet quicūq; corripiť atq; arguiť. Qui .n. diligit filiū: corripit. Nemo de
remedio diffidat. Ecce tibi ubi domꝰ furorem uidentis erat: ibi domus panis eſt. Vbi crudeli
tas: ibi pietas: ubi pœna inocentiū: ibi uniuerſorū redēptio: ſicut ſcriptū ē. Et tu bethleem do
mus ephrata nō es minima iter pricipes iudæ. Ex te .n. exibit priceps in iſrael. Bethleem do
mus panis eſt: ephrata domus furorem uidentis. Hoc habet interpretatio iſtorum nominū
In bethleem natus eſt de. Maria chriſtus eadem autem bethleem quæ ephrata. In domo
igitur furoris generatus ex xp̄us: & ideo iam non domus furoris ſed domus panis: quia panē
recepit eum qui deſcendit de cælo. Domus āt panis furorē uidētis ephrata: quia illic herodeſ
dum xp̄m requirit: ꝑimi ſtatuit infantulos: unde uox in rama audita ē rachel plorantis filios
ſuos. Sed iam nemo timeat: quia requies illa quā quærebat dauid: audita eſt i ephrata: iuen
ta eſt i campis ſiluæ. Tunc adhuc ſilua erat nationum cōgregatio: ſed poſtea q̄ꝫ in xp̄m credi
dit: fructuoſa fcā ē: qa benedicti uentris fructū recep̄. Mortua ē ergo rachel parturiēs: qa iā tūc
q̄ſi p̄riarche uxor furorē herodis uidebat: q nec minuſcule etati pepcit. Simul qa i ephrata &
pepit beniamin ſp̄e ſupiorē myſterio poſteriorē: paulū .ſ. Qui añ q̄ꝫ generareť: ñ mimos dolo

res mrī præſtitit :cuius filios pſequebatur. Et illic mortua & ſepulta eſt :ut nos cōmortui &
cōſepulti cū xp̄o ī eccleſia reſurgamus .Inde.n.alia interpretatiōe uł fæcūdata:uel repleta fruc
tibus:ephrata ſignificat.Hic tamen.i.in libro ꝓphetico iuenim⁹ ολιγοστοσ ει .i. in pau
cioribus es.In matthæo autē:& tu bethleem dom⁹ iudæ non es in paucioribꝰ.Ibi domus iu
dæ :hic domus ephrata:in quo uerborū diſcrepantia nō ſenſuū eſt.Nā & iudæ interior uidit
furorem :& exterior pertulit.Et in paucioribꝰ eſt qa pauci ſunt qui itrant in domū panis per
anguſtam uiam .Et nō eſt ī paucioribus.i.de ꝓficientibꝰ:q̄ xp̄m nō agnouit.Hec minima ē q̄
dom⁹ benedictiōis :& diuinæ gr̄æ receptaculū:& ī eo minima cui is qui aliqd confert xp̄o uī
deferre.Et q̄ appetit eccleſiā :xp̄m appetit .In quouis minimo.n.xp̄s aut læditur aut honora
tur ſm ꝙ ip̄e ait .Q d.n.uni horū minimorū feciſtis:mihi feciſtis .Ipam autē bethleem eſſe
q̄ eſt ephfrata docet lectio geneſis :ubi ait.Mortua eſt autē rachel & ſepulta ē in uia ephrata:
ip̄a ē bethleem .In uia ſepulta ē ſancta rachel:que typ⁹ fuit eccłiæ:ut trāſeūtes dicāt:benedic
tio dn̄i ſuper uos:& uenīetes ueniāt in exultatione.Omnis itaq̄ aīa que recip̄ panē illum deſ
cedentem e cælo:domus panis eſt:hoc eſt panis xp̄i:quæ hītantis in ſe panis cæleſtis firma
mento alitur :& corde cōfirmatur .Vnde & paulus ait .Oēs.n.un⁹ panis ſumus .Omnis aīa fi
delis :bethleem eſt:ſicut hieruſalē dr̄:q̄ pacem & trāquillitatem habet ſuperioris hieruſalē: q̄
in cælo eſt .Verus panis eſt q̄ fractus & cōminutus ſatiauit uniuerſos .Quinta autē traditio
hoc hēt :dom⁹ panis :beth domus eſt:leem panis dr̄.De aliorū traditionibꝰ pp pfidiā iudaicā
ne ip̄i ſe redarguerent :uel ab ip̄is præteritū putam⁹ uel ſublatū ab aliis.De iudæ quoq̄ tribu
eſſe bethleem docet lectio ī iudicū libro .Quia uir ille leuita accep̄ ſibi cōcubīnā de bethleē
iudæ:& irata ē ei cōcubina eiꝰ:& rediit ī domū p̄ris ſui ī bethleem iudæ .Egreſſus itaq̄ xp̄us
a diebꝰ ſæculi (tunc .n.nobis icip̄ ſæculū:quando dies ſalutis)& egreſſus ad curādā uiā dedit
iſrael uſq̄ ad tp̄us parientis :cui aduenit xp̄us:aduenit fæcūditas :aduenit partꝰ:ſicut aduenit
eccleſiæ:quæ pepit plures q̄ꝫ q̄ filios habebat:& peperit ſeptē.i.legitimos:trāquillos pacificos
Incipit ergo cōcipere aīa :& formari ī ea xp̄s:quæ receperit aduētum eiꝰ :& paſcitur īdiuitiis
eiꝰut nihil ei deſit:ut uidētes eā ēt aliæ aīæ reuertant̄ ad uiā ſalutis:& erit ei pax:ſed nō pōt ꝓ
bari niſi tētationibꝰ .Tunc .n.pax eiꝰ exiſtimabit̄ ꝙ trāquillitas :cū excluſerit uanas cogitatō
nes uel cōpreſſerit :cū mot⁹ oēs edomuerit paſſionū iſurgētium :icrebuerint anguſtiæ: pſecu
tio:fames:picułū :gladiꝰ.Tūc erit(inquit)pax:qa ī his oībꝰ ſupam⁹ pp eū q̄ nos dilexit:qm̄ cō
fidim⁹ ī eo:qa neq̄ mors neq̄ qduis tētationū nos ab eiꝰ diuellat charitate & ſeparet .Tūc er
go dabit tētatiōes :eiꝰ ut iuſti ꝓbentur .Et dn̄s quidē dat tētatiōes ea uolūtate :ut neminē de
cipi uelit .Sed qa plærīq̄ uincūtur infirmi tētatiōibꝰ:q̄ fortes ſūt ꝓbātur.Tunc illis erit ros a
dn̄o :tūc requies: tūc erit aīa iuſti :ſicut catul⁹ leonis ī ouilibꝰ.Q d euāgelico exēplo ad xp̄m
referre nō dubitaueri:qa ip̄e dixit.Tūc iuſti fulgebūt ſicut ſol in regno p̄ris ſui. Cōprimēt .n.
quadrigæ eiꝰ :irratiōabiles .ſ.ipetꝰ:& mot⁹ iſtiꝰ corporis ſedabit̄ illud:foris pugnæ:intꝰ timo
res:ſed ubiq̄.i.itus & foris trāqllitas erit:& nō eritq̄ rn̄deat & reſiſtat bonæ uolūtati:qa obæ
dietia carnis ſublato pariete maceriæ :cum fuerint utraq̄ unū :oēs abolebit diſcordias. Si q̄
autē aīa iſirma ſicut ille ſm carnē iſrael:titubauerit:& ab illa xp̄i charitate pſecutōibꝰ turbata
ſe aliquātulū ſeparauerit :corripit̄ atq̄ arguit̄ q̄ſi iſida q̄ſi ingrata q̄ſi icredula:quæ liberata a
uanitatibus ſæculi in eas reſpiciēdo reciderit:a qua nō munera nō taurorū ſacrificia ſed tantū
mō ut bonū cognoſceret :iuſticiā faceret :poſtulatū eſt .Renūciatum ē(inquit)tibi hō qd ſit
bonum:aut quid dn̄s exquirit a te:niſi ut facias iudiciū & iuſticiā:& diligas miſericordiā:& pa
ratus ſis ire cum dn̄o tuo?Sed qa nō ſeruauit hæc illa infirmior aīa :ideo dn̄s ait .Heu me qa
factus ſum ſicut q̄ colligit ſtipulā ī meſſe :& ſicut racemū ī uindemia .Audiēs ergo hæc ꝓphe
ta in quo loquebat̄ deus :ait ad illam aīam .Heu me aīa ꝙ non ē plenus timoris a terra. Vel
ſi ip̄e dn̄s dicit:miſatꝰ futuras pro peccatis ultiones : atq̄ pro noſtris erroribus ingemiſcens .
Audiens hæc anima quia ſeminum ſuorū fructus nō colliget:nullum meſſe amiſſa firmamē
tū iueniet ſui.Premet oliuam:& unctionē læticiæ non habebit:neq̄ bibet uinum iocundita
tis.Cognoſcens etiam in operibus carnis omnia plena ſanguinis plena circūſcriptionis :frau
dum:fallaciæ:ficta officia pietatis:compoſitas ſimulationes:& inimicos ſibi omnes qui ī do
mo ſunt:ideoq̄ proximi ſibi corporis motus cauēdos:qui ſunt graues animæ noſtræ aduer
ſarii:conuertitur:& de deo ſperare incipit :& itelligens uere inimicam ſibi carnem exiſtere:
ait ad eā. Noli ſup̄ gaudere mihi inimica mea :qa cecidi :ſed reſurgā :quia ſi ſedero ī tene
bris:dn̄s illi minabit me .Cōſiderās ēt iſultare ſibi aliquā ptātē quæ reſiſtebat ſibi :ne meliꝰ
rem ſequeret̄ uiā:& inequitare ꝙ tradita eſſet in interitū carnis ut diuerſis attereretur malis
quæ uel a domino ꝓpter peccatorū ſolutionē decerneretur uel ab iniquo propter inuidiam

cõuerſionis :ut ad ſe reuocaret afflictã :dicit. Adhuc irã domini ſuſtinebo :qui uel lapſam ca-
ſtigat:uel tibi poteſtatem affligendi dedit qa peccaui:ſuſtinebo tamẽ donec iuſtificet cauſam
meam .Niſi.n.cõfeſſa fuero :& exoluero precia iniquitatum mearum:non potero iuſtificari.
Cum autem fuero iuſtificata :ſoluens duplicia peccata:educet iudicium meum deponẽs indi
gnationem :quia ſatiſfactum ſententiæ eſt. Educet me ad lumen ut uideam iuſticiam eius &
aſpiciam delectationem eius. Videbit hoc lumen reconciliationis meæ inimica mea.i.diabo
li nequicia:& operietur confuſione quæ nunc dicit :ubi eſt deus tu⁹. Videbit in me miſericor
diam eius :uidebit pietatem eius .Et ideo non audiamus eum quandoq; in aduerſis aliquibuſ
ſæculi :cum aut dolor corporis eſt :aut filiorũ amiſſio uel cæterarum neceſſitudinum :non
audiamus(inquã)dicentem :ubi eſt deus tuus? Tunc eius tentationes cauendæ ſunt :cum gra
uis urget dolor:tunc animam ægrã aduertere ſtudit. Ergo anima quæ illum non audierit in
ſidiantem ſibi uidens poſtea mirabilia dei:uidens ſe in cælo :diabolum autem ſicut colubrũ
reptantem in terreſtribus :gratulabitur dicens. Quis deus ſicut tu:auferens peccata:& tranſfe
rens impietates ? Qui non fuiſti memor indignationis tuæ :ſed ſicut in mari merſiſti iniqui-
tates noſtras ſicut ægyptium plũbum:& rediſti ad miſericordiam uoluntarius :quã gemino
contuliſti munere :dimittens peccata atq; abſcundens ſm ꝙ ſcriptum eſt .Beati quorũ remiſ
ſæ ſunt iniquitates & quorum tecta ſunt peccata . Alia enim ſanguine filii tui abluis :alia do-
nas nobis : ut bonis operibus & confeſſionibus noſtros errores tegamus . Quod ergo ait:
auferens peccata :ad remiſſionem pertinet:quia penitus ea tollit:ita ut non ſint:quorum me
mor non erit. Quod uero ait tranſferens iniquitates :eo ꝙ cõfitentibus nobis lapſus noſtroſ:
& obumbrantibus eos bonæ operationis fructu :referantur in auctorem culpæ:Et peccati in
centorem . Quid enim aliud agit qui culpam fatetur :niſi ut aduerſantis nequiciæ ſpiritualis:
dolo ſe & malicia tranſductum probet ? In eo itaq; gratias agit anima iſta :quia & aufert do-
minus peccata :& tranſfert iniquitates :& demergit in profundum maris. Quod poteſt & ad
baptiſmum referri :quo ægyptius mergitur: hebreus reſurgit :& quo altitudine ſapientiæ &
bonorum operum abundantia tegantur peccata ſupiora:per diuitias miſericordie dei noſtri:
qui memor promiſſionis ſuæ quã dederat abrahæ:hæredem eius animam non eſt paſſus pi
re :& illa quidem anima hec reuocatur modo. Tu autem fili quia primo flore pueritiæ es hæ
res eccleſiæ quæ te ſuſcepit & tenet :perſeuerato in propoſito memor gratiæ dei & muneris
ꝙ per impoſitionem ſuſcepiſti manuũ mearũ:ut & in hoc gradu ſicut ĩ miniſterio ſacro fidẽ
tuam demonſtres atq; induſtriam :& expectes remunerationem domini ieſu. Vale & nos ut
filius dilige:quia nos te diligimus. XVIIII.

AMbroſius horontiano. Superiore epiſtola de ea anima ſermonem cõtulimus:
quæ itineris ſui deuios aliquos habuerit anfractus :ut uetus iſrael ſecũdum car-
nem fluctuans:quia & ipe liberabitur per domini noſtri ieſu xpi gratiam :cum
intrauerit plenitudo gentium:licet iſta leuiore errore cõuerſione ſe ſe reforma
uerit. Hac uero epiſtola de eccleſiæ filia nobis ſermo ſit:quã dominus ieſus quẽ
ad modũ prĩo ſuſcepit erudierit cõſũmauerit ĩ ſuo euãgelio:cõſiderem⁹. Suſcepit itaq; eã pri
mo tuẽdã ĩ cõfuſiõe poſitã. Exul.n.paradiſi ubi niſi ĩ cõfuſiõe degeret aĩa uniuſcuiuſq; hoĩs?
deduxitq; eã ĩ bethleẽ. Iã ꝑfect⁹ ſuſceptæ aĩæ ſignificat̃:ꝙ aſcẽdit ad domũ panis:ĩ q̃ famẽ fi-
dei & ſterilitatẽ neſciat .De nr̃arũ aĩarũ genere & ordĩe loquor:qb⁹ nos uiuim⁹ & mouemur:
nõ de aliq̃ ſpẽaliter. Nõ.n.de ꝓprietate & ſpẽ alicui⁹ ſed de genere(ut dixi)aĩarũ diſputãdũ pu
tam⁹. Deſcẽdit ĩ ægyptũ xp̃s:patrociniũ & ductũ nr̃e aĩe ferẽs:ĩde rediit ĩ iudæam. Fuit ĩ deſto
fuit ĩ capharnaũ:fuit iuxta fines zabulũ:circa maritima:trãſiuit p ſata:fuit ĩ bethphage:fuit in
ephren.in bethania:ĩde trãſiuit ĩ paradiſũ: ubi ſe capiẽdũ dedit :paſſ⁹ ẽ ĩ golgottha .Oẽs iſti ꝓ
ceſſ⁹ aĩe nr̃e ſũt:p quos exercitata gr̃am pie iſtitutiõis ĩuẽit . Nã poſtea q̃ excluſa de paradiſo
cõditio hũana ĩ adã & eua ĩ caſtello religata ẽ :uagari cœpit huc atq; illuc: errabũda circũfereñſ
ueſtigia ſine ullo delectu. Tp̃re cõplacito ſibi exinãiuit ſe dñs ieſus:ut exulẽ ĩ ſe ſuſcipet :& ue
teri reformaret gr̃æ. Itaq; iuẽtã recurſo anfractu erroris reuocauit ad paradiſũ:ut euãgelii do
cet lectio p ſata eã duxit:ut ieiunã paſceret:primũ ĩ deſto deĩde ĩ capharnaũ agri nõ urbis ĩco
latu:deĩde iuxta fines zabulõ:circa nocturna ꝓfluuia.i.ꝓphetarũ obſcuriora ænigmata ut diſ
ceret p̃tẽder̃ ad fines gẽtiũ :quo oẽs cõuẽirẽt:nec fieret fluct⁹ uite h⁹ & ꝓcellas:qa hẽt xp̃s na
ues tarſis:ĩtelligibiles.ſ.q̃ ꝑcurrãt mar̃:& ad tẽpli cõſtructionẽ pias merces deuehãt. In h⁹mõi
nauib⁹ nauigat xp̃s:& ĩ puppe tã q̃ bon⁹gubernator trãqllo q̃eſcit mari. Cõmoto excitat̃ & ĩ
crepat uentos:ut ſuis tranquillitatem refundat. Tranſiens quoq; ad gentes hanc animam libe
rat:que legis uinculis tenebat̃ :ne trãſiret ad nationum conſortia. Venit in bethaniam ĩ locũ
obœditionis :iõ ibi mortu⁹ ſuſcitat̃. Cũ.n. caro ſubdita fuerit aĩe tũc iã nõ q̃ſi mortua iacet

in ſepulchro ſuo conditio humana :ſed reſuſcitatur per gratiam xp̄i. Ibi etiam ſe pro dei no
mine paſſioni diſcit offerre de loco obæditonis(ut ioannes docet)in ephrē ducit̄.i.ad bono
rum fructuū fæcunditatem:inde in bethaniam reducitur.i.obædientiam. Semel enim quæ
piæ ſubiectionis fructum guſtauerit ſeruare eam & in ea probari ſæpius :nequaquā recuſat
Vnde iam probata hieroſolymam uenit digna quæ ſit templum dei:in qua xp̄us habitaret.
Deniq; ſedens ſuper pullū aſinæ dominꝰ ieſus cum gratulatione & gaudio inocentis ſuſcipit̄
ætatis .Poſtea in paradiſo uerba uitæ æternæ docentur .Vnde etiā dominus ſe permiſit ca-
pi:ſicut ioannes ſcribit euangeliſta:ſignificans animam noſtram uel potius condictionem
humanam ſolutis erroris uinculis eo unde eiecta erat in adā: per xp̄m regreſſam .Vnde &
latroni illi confitenti dicitur .Amen amen dico tibi :hodie mecum eris in paradiſo.Ille dixe
rat memento mei:cum ueneris in regnum tuum :xp̄s non de regno reſpondit:ſed ad cām:
hodie mecum eris in paradiſo.i.reformandū eſt ante ꝙ amiſſum eſt:poſtea conferendū id
ꝙ augendum eſt :ut per paradiſum ad regnum perueniat̄ :non per regnum ad paradiſum .
Seruatur diſcipulis ꝙ plus cōferatur pro laboribus :ideoq; incolatum promiſit:regnum di
ſtulit .Itaq; is qui ſub ictu mortis cōuertit̄ & cōfitet̄ dn̄m ieſum:mereatur incolatum paradi
ſi.Qui uero multo ante ſe exercuit :& xp̄o militauit:acquiſiuit populorum animas :ꝓ xp̄o
ſe obtulit :habeat paratum ſtipendiis ſuis dei regnum :cuius ſe remuneratiōe donatum gau
deat .Ideoq; petro dicitur :tibi dabo claues regni cælorum .Ex latrocinio cōuerſus requiem
habet :in apoſtolatum probatus accepit poteſtatem .Hæc eſt anima euangelica: hæc eſt de
gentibus :hæc filia eccleſie :longe meliore curſu q̄ illa ex iudæa proiecta ad dominum ieſū
& ad ſuperiora ſe bonis conſiliis & operibus attollens :quā ſuſcepit in golgottha xp̄us :ubi
adæ ſepulchrum:ut illum mortuū in ſua cruce reſuſcitaret.Vbi ergo in adam mors omniū:
ibi in xp̄o omnium reſurrectio .Vale fili: & nos dilige:quia nos te diligimus. XX.

AMbrbſius horontiano .Non ocioſe quærendū putaſti quæ ſit rei diuinæ hære
ditas :& cur tanto exiſtimetur nonne :ut propter eam plæriq; etiam mortem
ſuam offerant.Verum ſi conſideres quia & uſu humano hereditatis pecunia
riæ gratia facit ut uenerabiliora fiant iura pietatis :quia hoc quoq; plus defert̄
parentibus :ne læſa pietas patris ulciſcatur ſe exheredatione uel abdicatione
cōtumacis pignoris :mirari ꝑfecto deſines quæ ſit tāta diuinæ hereditatis appetētia .Eſt āt
hæreditas ꝓpoſita xp̄anis oibꝰ :ſic.n.dicit iſaias .Eſt hereditas credētibꝰ ī dn̄m. Quæ ſperat̄
ex repromiſſiōe nō ex lege .Qđ ueteris teſti exēplo ꝓbat̄ dicēte ſarra.Expelle ancillā & filiū
eiꝰ n̄.n.hr̄s erit filiꝰācillæ cū filio meo iſaac.Filiꝰſarræ iſaac filiꝰācillæ iſmael:hi an̄ legē ſūt.Er
go ātiqor reꝓmiſſio q̄ lex.Nos ſm̄ iſaac filii ꝑ reꝓmiſſionē:iudei ſm̄ carnē filii ācille.Nobis
mr̄ libera quæ nō parturiebat :& poſtea ex repromiſſiōe effudit peperitq; maſculū :illis mr̄
agar generans in ſeruitutem liber eſt cui gr̄a ꝓmittitur :ſeruꝰ cui iugū legis iponit̄. Priꝰ ergo
nobis repromiſſio q̄ illis lex:& ſm̄ naturā antiquior libertas q̄ ſeruitꝰ.Libertas igit̄ ex repro
miſſiōe :ex lege ſeruitꝰ .Sed licet repromiſſio ip̄a ante legem ſit :ut diximꝰ:ex repromiſſiōe
autē libertas :ī libertate charitas:ſm̄ legē tn̄ ē charitas q̄ maior libertate ē .Nō ergo ſerui.Et
quo mō ſcriptū ē:laudate ſerui dn̄m:Quo mōip̄e ap̄lus ait :ſed ut ſerui xp̄i faciētes uolūtatē
dei ex aio cum bona uoluntate :Verū ē & ſeruitꝰ libera quæ ē uolūtaria :de q̄ ap̄ls ait. Qui
liber uocatus ē :ſeruꝰ eſt xp̄i .Hæc ē ſeruitꝰ ex aio nō ex neceſſitate.Itaq; nos ſerui quidem
ſumus creatoris nr̄i :ſed libertatē hēmus:quā ꝑ gr̄am xp̄i accepimꝰ generati ex repromiſſiōe
ſm̄ fidē .Vnde quaſi ex libera geniti deferamꝰlibertatis ſacrificiū ſignati infronte:ſicut libe-
ros decet :ut nō cōfundamur ſed gloriemur ſignati ſpiritu non carne .Quibus recte dr̄:ſtate
& nolite iterū iugo ſeruitutis cōtineri .Nō dixit nolite ſeruire:ſed nolite iugo ſeruitutis conti
neri .Eſt.n.grauiꝰ iugū ſeruitutis q̄ ſeruitꝰ.Deniq; iſaac filio ſuo eſau petēti benedictionē ait.
Ecce ab ubertate terræ erit tibi hitatō & a ror̄ cœli a ſūmo:& ſuꝑ gladiū tuū uiues & ſuies fr̄i
tuo.Erit āt cum depoſueris & ſolueris iugū illius a collo tuo.Quo mō iſtud cōuenit :ut ſuiat
cū ſoluerit iugū fratris a collo ſuo:niſi diſtātiā eſſe ītelligamꝰſuitutis:Quæ igit̄ ſit differētia:
ipſa nobis exponat lectio.Bonꝰ iſaac & bonus nobis:q ſm̄ ip̄m ī libertatē naſcimur: & bonꝰ
pater utriq; filio.Deniq; ꝙ utrūq; diligeret:circa alterū affectu probauit:circa alterum bene-
dictiōe.Seniori .n.filio dixerat:ut cibū deferret ſibi:& acciperet benedictionē:ſed dū ille mo
rā facit :& cibū agreſtē & ferīſem reqrit :fr̄ iunior domeſticū detulit ex ouiū grege .Bonꝰ ci
bus oium xp̄s ē:bonꝰ cibus ē fides :ſuauis cibꝰmiſericordia:iocūdꝰcibꝰ gr̄a.Hos cibos epulat̄
ppl̄s eccl̄ie.Bonꝰ cibꝰſpiritꝰ dei:bonꝰ cibꝰ peccatorū remiſſio. At uero ille ꝑdurus cibus rigor

legis terrorq; pœnarum. Agreſtis cibus obſeruãtia litteræ potius q̃ gratia indulgentiæ. Deni
q; ille populus ſub maledicto: nos in benedictione. Velox cibus fides: prope eſt enim uerbũ
in ore tuo & in corde tuo: tardior cibus legis. Deniq; dum lex expectatur: populus errauit.
Contulit igitur benedictionem pater impigro & fideli filio: ſed quia bonus pater erat: ſerua
uit & ſeniori filio benedictionem: ut eum ſeruum faceret fratris ſui: nõ quo familiam ſuam
degeneri uellet ſeruituti addicere: ſed quia is q regere ſe non poteſt & gubernare: ſeruire de
bet: & ſubditus eſſe prudentiori: ut eius regat conſilio: ne ſua ſtulticia præcipitetur & labat
temeritate. Pro benedictione igitur huiuſmodi confertur ſeruitus. Deniq; inter bona annu
meratur: inter collatam terre ubertatem & rorem cœli a ſũmo. Sed quia dixerat ſuper gradi
um tuum uiues: ne ei fortitudinis aut poteſtatis noceret præſumptio: addidit ſeruies fratri
tuo: ut carnis fructus uberes & diuinæ rorem adipiſcaris gratiæ: & eum ſequaris qui te ſuo
gubernaculo regat. Sed tunc erit iſtud cum depoſueris iugum eius a collo tuo: ut uoluntariæ
ſeruitutis mercedem habeas: non iniuriam ſubeas neceſſitatis. Inhonora huiuſmodi ſeruit9:
quæ neceſſitate cogitur: honorata autem quæ pietate defertur. Vnde apoſtolus. Si uolens
hoc ago: mercedem habeo: ſi inuitus: diſpenſatio mihi credita eſt. Melius utiq; mercedis pre
mium q̃ diſpenſationis obſequium eſt. Nos igitur non contineamur ſeruitutis iugo: ſed cha
ritate ſpiritus ſeruiamus: quia dicit apoſtolus. Per charitatem ſpiritus ſeruite inuicem. Ti
mor legis eſt: charitas euangelii. Deniq; initiũ ſapientiæ timor domini. Plenitudo autem le
gis charitas. Tamen & ip̃a lex dicit & in hoc uerbo omne mandatum inſtauratur: & ĩ iſto
uno (inquit) ſermone impletur diliges proximum tuum. Hoc eſt igitur ꝙ propoſuimus
quia & ſi ex lege ſeruitus: tamen ſecundum legem libertas. Charitas enim libertatis: timor
ſeruitutis eſt. Eſt igitur & charitas legis & ſeruitus charitatis: ſed lex charitatis prænũcia eſt:
charitas euangelii piæ ſeruitutis arbitra eſt. Non ſuperflua itaq; lex quæ tanq̃ pædagogus p
ſequitur infirmiores. Infirmitatem dico morum non corporum. Infãtes enim ſunt qui fa
ri uerbum dei neſciunt: qui eius opera non recipiunt. Nam ſi ætas ſenectutis uita immacu
lata: utiq; ætas adoleſcentiæ eſt uita maculoſa. Lex ergo pædagogus fuit. i. nomos: donec fi
des ueniret. Et quaſi infirmi (inquit) cuſtodiebamur a lege: cõcluſi in eam fidem quæ reuelã
da foret. Poſt q̃ autem fides aduenit. Non dicit euãgelium ſed fidem: ea eſt enim ſola fides
quæ eſt in euangelio. Nam licet iuſtitia dei in eo reuelatur: quæ eſt ex fide in fidem: tamen
ſic illa legis eſt fides: ſi ei accedat fidei plenitudo. Merito ergo fides iſta quaſi ſola dicitur: qa
illa ſine hac fides non eſt: ſed ĩ hac cõfirmatur. Deniq; ubi hæc fides uenit: plenitudo aduenit:
aduenit filiorum adoptio: ceſſauit infirmitas abiit infantia: in uirum perfectum aſſurgim9:
xp̃m induimus. Quo modo igitur infirmus & paruulus eſſe poteſt: in quo xp̃s eſt dei uirt9:
Ergo ad perfictionem uenimus: perfectionis præcepta accepimus. Audiſti hodie lectum: ñ
poſſum ego a me facere quicq̃: ſicut audio & iudico. Audiſti lectum: ego non accuſo uos:
ego non iudico: ego non accuſo: moiſes uos accuſat: in quem ſperatis. Audiſti lectũ: ſi ego
teſtimonium perhibuero de me ipſo: teſtimonium meum non eſt uerum. Didici qualis iu
dex: qualis teſtis eſſe debeam. Non enim quaſi infirmus dicit: non poſſum ego a me facerẽ
quicq̃ ſed infirmus ille: qui ſic intelligit. Nihil quidem ſine patre facit filius: quia cõis opera
tio & unitas poteſtatis eſt: ſed hoc loco quaſi iudex loquitur: ut cognoſcamus homines in iu
dicando: ꝙ non ex uoluntate noſtra & poteſtate ſed ex æquitate debeamus formare ſenten
tiam. Conſtitue aliquem reum coargutum & conuictum criminis non aſtruentem deffenſ
ſionis genera ſed deprecantem ac uoluentem ſe ad genua iudicis: reſpondet ei iudex. Non
poſſum a me facere quicq̃. Iuſticia in iudicando non potentia eſt in iudicando. Ego nõ iudi
co ſed facta tua de te iudicant. Ipſa te accuſant: & ipſa te condemnant. Leges te adiudicant:
quas iudex non conuerto ſed cuſtodio. Nihil ego ex me profero: ſed ex te forma iudicii ĩ te
procedit: ſecundum ꝙ audio iudico: non ſecũdum ꝙ uolo: & ideo iudicium meum uerum
eſt: quia non uoluntati indulgeo ſed æquitati. Conſideremus itaq; quæ ſit iudicandi religio.
Dminus cæli atq; terrarum: iudex omniũ dicit. Non poſſum a me facere quicq̃ ſicut audio
& iudico. Et homo dicit domino ſuo: neſcis quoniam poteſtatem habeo dmittere te: &
poteſtatem habeo crucifigere te? Quare dominus non poteſt? Quia iudicium (inquit) me
um uerum eſt. Non enim quæro uoluntatem meam ſed uoluntatem eius qui me miſit. i. nõ
uolũtatẽ hoĩs quẽ uidetis: ñ arbitriũ hoĩs quẽ uos hoĩem tãtũmõ iudicatis: nõ uolũtatẽ carnis:
q̃a ſpiritus prõptus: caro autem infirma: ſed uoluntatem diuinam quæ auctor legis arbitraq;
iudicii eſt. Similiter & teſtis uerus eſt: qui non ſibi ſed alii fert teſtimonium. Scriptum eſt. n.
laudet te proximus tuus & non os tuum. Pulchre autem dicitur iudæis myſtice: ego uos nõ

indicio.i.ego uniuerſorum redemptio:ego peccatorum remiſſio uos nõ iudico: quia me nõ
recepiſtis.Non iudico qui libenter indulgeo.Ego non iudico qui ſanguine meo redimo pec-
catores:ego non iudico qui deleo iniquitates:& memor non ero. Ego non iudico qui malo
uitam ꝙ mortem peccatoris.Ego non iudico:quia non damno:ſed iuſtifico cõfitentes. Moi
ſes uos accuſat:ille uos arguit:in quem ſperatis:ille accuſat uos:quia iudicandi non habet po
teſtatem:quæ eius debetur auctori.Ille ergo in quem ſperatis accuſat:iſte in quem ſperar̃ no
luiſtis abſoluit.Magna iudæi imprudentia merito accuſantur in criminibus ſuis:quia accuſa
torem elegerunt:& bonum iudicem refutarunt.Ideoq; deeſt illis abſolutio:pœna nõ deeſt.
Recte ergo fili a lege cœpiſti in euangelio confirmatus es:a fide in fidem:ſicut ſcriptum eſt.
Iuſtus.n.ex fide uiuit.Vale & nos dilige:quia nos te diligimus. XXI.

Ambroſius horontiano.Quæſiſti a me:utrum anima cæleſtis eſſe uideatur ſub
ſtantiæ.Non.n.aut ſanguinem aut ignem aut neruorum harmoniam animã
putas:ut uulgus philoſophorum iterpretatur:aut(ut illa patricia quædam eo-
rum proſapia platonis diſputat:ꝙ ipſum ſe mouet:& non mouetur ab alio)ip
ſa tibi anima uidetur.Vel certe ut ariſtoteles acri ingenio quintum quoddam
elementi genus induxit:probaſti.i.enthelechian:ex quo cõponeres & uelut fingeres animæ
ſubſtantiam.De quo tibi æſdræ librum legendum ſuadeo:qui & illas philoſophorum nugas
deſpexerit:& abditiore prudentia quam collegerat ex reuelatione:perſtrinxerit:eas ſubſtan-
tiæ eſſe ſuperioris.Apoſtolus quoq; & ſi non expreſſe:tamen intelligendum nobis reliquit
quaſi bonus magiſter & ſpiritualis agricola:occultis doctrinæ ſeminibus excitãs diſcipulorũ
ingenia:ꝙ animæ noſtræ potioris creaturæ ſint & cuiuſdam præſtantiſſimæ naturæ.Cũ.n.
dicit quia uanitati creatura ſubiecta eſt non ſponte ſed propter eum qui ſubiecit ĩ ſpe: qm̃ &
ipſa creatura liberabitur a ſeruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum dei.Oſtendit
non mediocrem animarum eſſe gratiam quarum uigore & uirtute in adoptõnem filiorum
dei aſſurgit humanum genus:habẽs ĩ ſe ꝙ ad ſimilitudinem & imaginem dei tributũ ẽ ſibi.
Animæ.n.neq; tactu aliquo cõpræhenduntur:neq; uiſu corporeo uidentur:& ideo præferũt
illius incorporeæ & inuiſibilis naturæ ſimilitudinem:& ſupergrediuntur ſubſtantia ſua cor-
poreã & ſenſibilẽ qualitatẽ.Quæ.n.uidentur:tpalia ſunt:tpalia ſignificãt: temporalibus ag
glutinantur.Illa autem quæ non uidentur:æterno illi & ſummo adhærent bono atq; ĩ ipſo
uiuunt & ſunt & mouentur:nec ab eo ſi bonis conſulunt:ſe patiũtur ſeparari ac diuidi.Vna-
quæq; ergo anima uidens ſe corporeo iſto clauſam gurguſtio quæ tamen terrenæ huius ha
bitationis cõſortio non degenerauerit:ingemiſcit grauata corporis huius cõiunctõne. Quia
corruptibile corpus grauat animam:& inclinat terrenum habitaculum mentem multarum
cogitationum:ſimulq; cognoſcens quia per fidem ambulat nõ per ſpeciem:peregrinari uult
de corpore & adeſſe ad dominum.Aduertimus igitur quo modo uanitati creatura ſubiecta
ſit non ex uoluntate ſua ſed ex diuino arbitrio:ꝙ diſpoſitum eſt:animas corporibus coniun
gi oportere propter ſpẽ earum:ut dum ſperant bona:dignas ſe præſtent cæleſti remuneratõ
ne.Omnes.n.nos oportet adeſſe ad tribunal chriſti.Ideo uniuſcuiuſq; anima ꝓuideat repen-
denda ſibi merita conuerſationis ſuæ.Et pulchre ait propria corporis.i. ꝙ ſanctus cepit regẽ
dum:ut ſi bene rexit:præmium referat:propter ꝙ ĩ ſpe ſubiecta eſt:ſi male:ſupplicium :quia
non ſperauit in deum:nec ad illam adoptionem filiorum:& ad ueræ libertatem affectauit
gloriæ.Docuit igitur apoſtolus ꝙ humãi generis creatura ſubiecta uanitati ſit. Quid.n.tam
ſubiectum uanitati ꝙ homo & ꝙ anima eius?De conſortibus eius dicit:cum ſumus in cor-
pore iſto:ingemiſcimus grauati.Sed & dauid dicit:homo uanitati ſimil' factus eſt. Et uniuer
ſa uanitas omnis homo uiuens.Vita itaq; hominis:in hoc ſæculo uanitas eſt: huic uanitati
ſubiecta eſt anima.Itaq; ſanctus cũ facit quæ ſunt corporis:non ſponte facit:non uolens: ſed
propter eum qui ſubiecit in ſpe:facit:ut ei pareat.Ab hoc igitur exẽplo animæ ꝓgrediamur
ad creaturas r̃liquas.Propone tibi ſolem lunam & ſtellas:quæ cæli lumina: & ſi præclaro ful
gent nitore:creaturæ ſunt tamen:& ad quottidianum miniſteriũ uel ſurgunt uel occidũt:ſer
uiẽtes diſpoſitõni creatoris æterni:miniſtrãtes ſplendorẽ quo ueſtiunt̃:atq; die nocteq; emi
cãt.Quotiẽs ſol iſte obtexitur nubibus:quotiẽs obiectũ afferũt terræ:cũ eregiõe ei⁹ luminis
ſui radius fuerit repcuſſus:oriuntur ipſi:ſed ut ait ſcriptura:luna nouit occaſus ſuos.Nouit qñ
pleno orbe ſuo luceat:quãdo exinanito:ſtellæ quoq; nebulis obductæ uaneſcũt: q̃ ſuſtinent
miniſteriũ hui⁹ mũdani uſus:nõ ſpõte utiq; ſed ĩ ſpe.Quia ſperãt ẽt hui⁹ laboris gr̃am ab eo
q ſubiecit eas.Iõq; pp eũ ſuſtinẽt.i.pp ei⁹ uolũtatẽ.Nec mirũ ſi patiẽter ſuſtinẽt:cũ ſciãt dñm

ſuum & creatorem omnium:ſiue quæ in cælo ſiue quæ in terra ſunt:ſuſcepiſſe noſtri corpo
ris fragilitatem:noſtræ cōditionis ſeruitutem.Cur ergo illa ſeruitutem corruptionis ſuæ nō
patienter ſuſtineant:cum dominus omnium pro toto mundo ſe humiliauerit uſq; ad mor-
tem:ſerui formam ſuſceperit:peccatum mundi:maledictum etiam pro nobis factus ſit? Illi⁹
ergo imitantes bonitatem cæleſtes creaturæ licet ingemiſcant:ꝙ mundi huius uanitati ſub
iectæ ſint:conſolantur ſe tamen:ꝙ liberabuntur a ſeruitute corruptionis in libertatē gloriæ:
cum filiorum dei adoptio uenerit:quæ eſt uniuerſorum redemptio.Cum.n.intrauerit pleni
tudo gentium:tunc omnis iſrael ſaluus erit.Cui.n.non ignoſcit populo:qui ignoſcit ēt illi ꝑ-
ſecutori ſuo q̄ dixit crucifige crucifige:ſanguis ei⁹ ſup nos & ſuper filios nr̄os?Sed qa uanitati
ēt cæleſtis ſubiecta creatura eſt:licet iſtud ī ſpe:ēt horū ꝑfidiā & temulentiā ⁱuanitate huius
mūdi lapſam ꝑtinere ad ueniā patietur ueritatis pietas & redēptio uniuerſitatis.Ergo ut con
cludamus:& ille tantus ac talis ſol & illa luna quam noctis tenebræ non operiunt:& illæ ſtel
læ quæ ſunt ornamenta cæli:ſeruitutem corruptionis nunc ſuſtinent:qa corruptibile oē cor
pus.Si qdem & cæli peribunt:& cælū & terra ꝑteribit.Poſtea āt & ſol & luna & cætera ſtella
rum lumina requieſcēt ī gloria filiorū dei:qn̄ erit deus oīa ī oībus:q & ī te & ī nobis ſit ꝑ ſuā
plenitudinē & miſericordiam.An ipſos quoq; angelos q ī iſtius mūdi laboribus diuerſa ſuſti
nent miniſteria:ſicut ī apocalipſi legimus ioānis:non ingemiſcere credimus:cū adhibentur
pœnarū & excidiorū miniſtri?Qui habētes uitā beatā mallent utiq; eā ī illo ſuperiore tran
quillitatis ſuæ ſtatu currere:q̄ꝫ noſtrorū peccatorum pœnis ultricibus interpolari.Et.n.q gau
dent unius peccatoris redēptione:utiq; tantorū peccatorum erumnis īgemiſcunt.Si igitur ēt
cæleſtes creaturæ & poteſtates ſeruitutem corruptionis ſuſtinēt ſed ī ſpe:ut ꝓ nobis poſtea
& nobiſcū lætentur:ēt nos paſſiones huius temporis futuræ ſpe & expectatione conſolemur
gloriæ.Vale fili & nos dilige:quia nos te diligimus:

XXII.

AMbroſius horontiano.Superior epiſtola tuæ inquiſitōni reſpondit.Hæc meæ
reſponſionis portio eſt quæ non ſoluat ſed impleat ſuperiorem. Nam dum ul
teriora recenſeo:mouit me fateor quia addidit:ſcimus.n.ꝙ omnis creatura cō
gemiſcit.Cum in priore capitulo ſine adiectione dixerit:quia creatura uanita-
ti ſubiecta eſt.Non.n.omnem creaturam ſed creaturam ſubiectam dixit.Et ite
rum ait.Quoniam & ipſa creatura liberabitur a ſeruitute corruptionis. Tertio autem addi-
dit ꝙ omnis creatura congemiſcat. Quid ſibi igitur uult iſta adiectio?Niſi forte quia nō om
nis creatura ſubiecta uanitati eſt:& quia non omnis uanitati ſubiecta eſt:non omnis a ſerui-
tute corruptionis liberabitur.Quid enim liberetur a ſeruitute quæ uanitatis & corruptionis
eius expers atq; immunis ſit?Omnis autem congemiſcat non in ſuo ſed in noſtro labore: &
comparturiat illum fortaſſe ſpiritum ſalutis:ſpiritum iocunditatis:expectās adoptionē filio
rum dei:ut communem de redemptione humani generis conſequatur læticiam & exultatō
nem.Aut propter charitatem igitur ſuam omnis ingemiſcit noſtrum laborem: aut propter
membrum ſui corporis:cuius caput chriſtus eſt:ſed ſiue ita:ut diximus:ſiue ſimpliciter ſubie
ctam creaturam omnem dixerit congemiſcere & comparturire:ut uoles ītellige. Nunc illud
conſideremus ꝙ adiecit.Non ſolum autem illa ſed etiam nos primitias ſpiritus habētes ipſi
intra nos ingemiſcimus:adoptionem filiorum expectantes:redemptionem corporis noſtri.
Quid ſit adoptio filiorum:ſuperior pagina docet.Et ideo exponēdi ſenſus gratia ad ſuperio
rem recurrēdum eſt paginam.Qui ſpiritu(inquit)facta carnis mortificat uiuet.Nec mirum
ſi uiuat:cum filius dei fiat:qui habet ſpiritum dei.Adeo filius dei:ut nō accipiat ſpiritum ſer
uitutis ſed ſpiritum adoptionis filiorum:eouſq; ut teſtimoniū ſpiritui noſtro ſanctus ſp̄s red
dat:ꝙ ſumus filii dei.Teſtimonium autem hoc eſt ſp̄s ſancti:ꝙ ipſe eſt:q̄ clamat in cordibus
noſtris abba pr̄:ſicut ad galatas ſcriptū eſt.Sed & illud grande teſtimoniū ꝙ filii ſum⁹ dei: qa
ſumus hr̄des dei:cohr̄des āt chriſti.Cohæres āt eſt eius q conglorificatur ei.Conglorificatur
uero ille q patiēdo ꝓ ipſo:cōpatitur ei.Et ut hortetur nos ad paſſionē:adiūgit qa oīa quæ pa-
timur:minora ſunt:& indigna:quorū ꝓ laboribus tanta repēdatur futurorum merces bono
rum:quæ reuelabitur ī nobis:cum ad dei imaginem reformati gloriam eius facie ad faciem
aſpicere meruerimus.Et ut magnitudinem reuelationis futuræ extolleret:addidit ꝙ & crea-
tura hanc reuelationem expectet filiorū dei:q̄ nunc uanitati ſubiecta eſt, non ſponte ſed in
ſpe:quia ſperat de chriſto gratiā miniſterii ſui:uel quia & ipſa liberabitur a ſeruitute corrup-
tionis:ut aſſumatur ī libertatem gloriæ filiorum dei:ut ſit una libertas creaturæ & filiorum
dei:cum reuelata fuerit eorum gloria.Verum nunc dū reuelatio procraſtinatur: cōgemiſcit

omnis creatura expectans adoptionis & redemptionis noſtræ gloriam: parturiens iam illũ
ſpiritum ſalutis & uolens liberari a uanitatis ſeruitio:cui coniunxit apoſtolus etiam ſancto-
rum gemitum:qui habent primitias ſpiritus:nam & ipſi ingemiſcunt. Quãuis.n.de ſuo me
rito ſecuri ſint:tamen quia futura eſt adhuc redemptio totius corporis eccleſiæ:compatiun-
tur.Cum.n.adhuc membra patiuntur corporis ſui:quo modo alia membra licet ſuperiora
non compatiuntur membris unius corporis laborantibus? Vnde puto dixiſſe apoſtolum qa
tunc & ipſe filius ſubiectus erit qui ei ſubiecit omnia.Qui.n.adhuc laborant:nondum ſubie
cti ſunt:ĩ quibus fortaſſe adhuc ſitit xp̃s:adhuc eſurit:in quibus nudus eſt.Eo ꝙ non impleant
uerbum dei:non induant chriſtum:qui eſt indumentum credentium:amictus fidelium.Sed
& illi in quibus æger eſt:adhuc medicina indigent:& ideo nondum ſubditi.Subiectio.n.iſta
uirtutis eſt non infirmitatis.Deniq; in fortibus & facientibus mandatum dei:ſubiectus ẽ dei
filius.Nunc autem magis in iis laborat qui non ſubueniunt laborantibus q̃ ĩ illis qui ſibi po
ſtulant ſubueniri.Hæc eſt pia interpretatio & uera ſubiectionis domini ieſu:qui ideo ſe ſub-
iicietut ſit deus omnia in omnibus.Senſum apoſtolicum percurrimus :nunc conſideremus
qui ſunt primitias ſpiritus habentes.Et ideo legem ĩterrogemus quid ſit ꝙ primitiarum uel
initii nomine declarauerit.Initia(inquit)areæ & lacus tui non fraudabis.Et infra. Initia pri-
mitiarum tuarum inferes in domum domini dei tui.Aliæ ſunt primitiæ:aliæ decimæ. Pri-
mitiæ maioris gratiæ:ſanctificationis obſeruantiſſimæ.Ideo placuit abel quia non eſt ſuum
munus moratus:qui de primitiuis ouium obtulit.Licet aliqui diſtantiam uelint eſſe ĩter pri
mitias & primogenita.i.quæ primo naſcuntur:eo ꝙ collectis ſeminibus quaſi ex omnibus
initia offerantur areæ:tamen de meſſe ꝙ primum tollitur:id offertur domino:ſed de hoc ali
as.Sanctificari autem uidetur primitiarum munere tota areæ meſſis:ſed ipſæ ſanciores pri-
mitiæ ſunt:ſimiliter ſancti primitiæ ſunt domini:præcipue apoſtoli.Primum.n.deus poſuit
in eccleſia apoſtolos qui & plæraq; prophetarunt:& euangelizarunt dominum ieſum :quia
primi receperunt eum.Recepit eum ſymeon propheta :zacharias propheta: ioannes filius
eius:nathanael:in quo dolus non erat:& ideo ſub ficu requieſcebat:ioſeph qui dicebatur iu-
ſtus:qui ſepeliuit eum.Iſti ſunt primitiæ fidei noſtræ:ſed tamen eadem cæterorum natura
ſeminum:quæ primitiarum.Licet in aliquibus minor gratia.Potens eſt.n.deus ex lapidibus
excitare filios abrahæ.En tibi exemplum de ipſo domino ieſu. In reſurrectõne mortuorum
primogenitus ex mortuis dicitur.Eundem ipſe apoſtolus primitias ſignificauit dicẽs.In chri
ſto omnes uiuificantur:unuſquiſq; autem ĩ ſuo ordine.Primitiæ chriſtus: deinde ii qui ſunt
chriſti:qui in aduentum eius crediderunt.Eadem in illo corporis ueritas quæ in nobis:ſed ta
men & primogenitus ex mortuis dicitur:quia primus reſurrexit:& primitiæ: quia ſcientior
omnibus fructus:qui etiam cæteros conſortii ſui fructus ſanctificauit.Ipſe etiam initium eo
rum qui ad imaginem:quaſi imago inuiſibilis dei:in quo ſecũdum diuinitatem nihil corpo
reum nihil temporale quia ſplendor eſt gloriæ paternæ & imago ſubſtantiæ eius.Produxi-
mꝰ ſmõem epiſtolarũ:dũ uolumꝰ qd ſint primitiæ,ſignificarẽ.Primitiæ ergo nr̃i: apoſtoli ele
cti ex omnibus præſentis tp̃is fructibus:quibus dictum eſt & maiora his facietis. Fudit.n.ſe ĩ
eos gratia dei.Iſti(inquam)ingemiſcebant expectãtes redemptionem corporis totius: & ad
huc ingemiſcunt:quia multorum eſt labor qui adhuc fluctuãt.Et ſi aliquis ad ſuperiora ſe lit-
toris ſubſiſtat:& adhuc medio corpore cædatur fluctibus:ingemiſcit & comparturit: donec
totus euadat.Ingemiſcit utiq; qui adhuc nobis dicit:quis infirmatur & ego non infirmor?
Non ergo nos moueat ꝙ ita ſcriptum eſt:qui primitias ſpiritus habentes ipſi intra nos inge
miſcimus adoptionem filiorum expectantes:redemptionem corporis noſtri.Senſus.n.aper
tus eſt eo ꝙ primitias ſpiritus habentes ingemiſcunt:adoptionem filiorũ expectantes.Quæ
adoptio filiorum:redemptio totius corporis:quando facie ad faciem quaſi dei filius p adop-
tionem uidebit illud diuinum & æternum bonum.Eſt.n.adoptio filiorum in eccleſia domi-
ni:quando clamat ſpiritus:abba pater:ſicut habes ad galatas.Sed illa erit perfecta:quando re
ſurgent omnes in incorruptione honore gloria:qui mereantur faciem dei uidere.Tunc.n.ue
re redemptam ſe humana iudicabit conditio.Vnde apoſtolus gloriatur dicens:quia ſpe ſalui
facti ſumus.Saluat.n.ſpes ſicut & fides:de qua dicitur:fides tua te ſaluum fecit.Ergo creatura
quæ non ſponte ſed in ſpe uanitati ſubiecta eſt:ſpe ſaluatur:ſicut & paulus cum ſciret lucrũ ſi
bi eſſe mori:ut cũ chriſto eſſet ſolutus corpore:permanebat in carne pp eos quos xp̃o acqre-
ret:ſpes ãt qd ẽ niſi futurorũ expectatio.Vnde ait.Spes ãt q̃ ur̃:nõ ẽ ſpes. Non.n.q̃ uidentur:
ſed quæ non uidentur:æterna ſunt.Nã ꝙ uidet qs qd ſperat?Videmur.n.tenerẽ ea q̃ uidemꝰ.
Quo mõ ergo q̃ tenemus ſperamꝰ?Nihil igitur eorum quæ ſperantur ur̃.Oculus.n.nõ uidit:

nec auris audiuit quæ præparauit deus diligentibus eum. Ergo ſi ſperari non poteſt ꝙ uidetur: nō bene habent aliqui: nam ꝙ uidet quis quid & ſperat? niſi & forte ſic intelligas: nam ꝙ uidet quis quid & ſperat? uel quid expectat? Quia illud uerum eſt quia id ſperamus ꝙ non uidemus: & ideo quamuis abeſſe uideatur a nobis: expectamus illud per patientiam. Expectās .n. expectaui dominum: & reſpexit me. Ideo ergo expectamus patienter: quia bonus eſt dominus ſuſtinentibus eum. Et uidetur conuenire quia reddidit patientiam. Expectamus quæ ſperamus & non uidemus. Multum .n. facit qui ſperat ea & expectat quæ non uidentur: & ꝓpterea ꝙ intendat mentem ad illud: omne ꝙ eſt ſuſtinet. Pulchre autem dicitur: ſpes autem quæ uidetur non eſt ſpes: de poteſtatibus iſtius ſæculi: de dignitatibus: diuitiis. Vides neſcio quem faſcibus præminentem & curribus: nihil habet ſpei in curribus qui uidentur: nec in ipſo cæli elemento ſpes eſt: ſed in domino cæli. Nec chaldæus in ſtellis ſpem habet quas obſeruat: nec diues in poſſeſſionibus: auarus in uſuris: ſed ille ſpē habet qui in eum ſpem ſuam ponit quem non uidet .i. in domino ieſu: qui medius nr̄m ſtat & non uidetur. Deniq; quæ oculus non uidit: nec auris audiuit quæ præparauit dominus diligentibus eum. XXIII.

AMbroſius horontiano. Concatenantur ſibi epiſtolæ noſtræ: ut tanq̄ inter p̄ſentes uideamur ſermonem cædere. Ita ego ex tua interrogatiōe: tuq; ex mea explanatione epiſtolis ſcribendis materiam damus. Moueri .n. te indicaſti: de quo ſpiritu dictum ſit quia poſtulat pro nobis gemitibus īenarrabilibus. Superiora igitur repetamus: ut lectio manifeſtet ꝙ quærimus. Similiter (inquit) & ſpiritus adiuuat infirmitatem noſtræ orationis. Nonne tibi uidetur ſpiritus ſanctus qui adiutor nobis ē ſicut ille cui dicitur. Adiutor meus es tu: ne derelinquas me: neq; deſpicias me deus ſalutaris meus? Quis .n. alius ſpiritus qui poſſit docere paulum quid oraret? Docet autem ſpiritus chriſti: ſicut & chriſtus orare diſcipulos ſuos. Quis autem poſt chriſtum doceret niſi ſpiritus eius: quem ipſe miſit ut doceret & dirigeret noſtras orationes. Oramus .n. ſpiritu: oramus & mente. Vt bene mens poſſit orare: præcedit ſpiritus: & deducit eam in uiam rectam: ne obrepāt carnalia: ne minora ne etiam maiora uiribus. Vnicuiq; .n. datur manifeſtatio ſpiritus ad utilitatem. Deniq; ſcriptum eſt. Petite magna: & parua adiicientur uobis. Petite cæleſtia & terrena adiicientur. Ergo uult nos maiora petere: non in terrenis morari. Ille autem ſcit quid tribuat diuidens ſingulis pro ut uult. Dicit .n. interdum ſciens menſuram quam nos ignoramus: non poteſtis hæc modo accipere. Peto mihi paſſionem martyrii: ſpiritus promptus eſt: ſed uidens infirmum carnis meæ: ne dum maiora cupio: minora amittam: dicit nō potes hæc accipere: quales occaſiones habui: & de ipſo prope fine reuocatus ſum. Nouit .n. bonus medicus quæ eſca cui apta ſit infirmitati & cui tempori ad profectum ualitudinis. Interdum opportunitas eſcæ ſanitatem reddit: ꝙ ſi importune aliquis accipiat aut non conuenienter: implicatur periculo. Ergo quia nos neſcimus: quid oremus & quo modo oporteat: poſtulat pro nobis ſpiritus ſanctus: eſt enim aduocati noſtri ieſu: & poſtulat gemitibus ieffabilibus. Dolet enim pro nobis & chriſtus: & deus pater dicit. Ventrem meum doleo. Et frequenter indignantem eum legimus & dolentem. Gemit autem ut auferat peccata noſtra: doceat nos agere pœnitentiam. Eſt enim pius gemitus & plenus auctoritatis de quo dicit propheta. Et gemitus meus non eſt abſconditus a te. Non enim latebat ut adam ſed dicebat. Ecce ego paſtor: & grex iſte quid deliquit? Ego peccaui: in me uindica. Ex hoc igitur gemitus ſpiritus dei & ille prophetæ gemitus: bene ineffabilis quia cæleſtis. Ea enim quæ in cælo audiuit paulus: ineffabilia audiuit: ut fari ea homines non debeant: ſed quæ occulta hominibus: deo nota ſunt. Nouit enim omnia qui ſcrutator eſt cordis: ſed illa ſcrutatur quæ mundauit ſpiritus. Nouit ergo deus quid poſtulet ſpiritus: & quæ ſpiritus ſapientia ſit: quia interpellat pro ſanctis: ſicut habes quia & ſpiritus interpellat pro nobis. Pro quibus enim chriſtus paſſus eſt: & quos ſanguine mundauit ſuo: pro iis interpellat & ſpiritus. Vale & nos ut filius dilige: quia nos te diligimus. XXIIII.

AMbroſius marcello. Apud me decurſus eſt tui textus negocii ꝙ non ītuliſti ſed recepiſti: quia erat & pietatis neceſſitas: & probandæ in pauperes liberalitatis uoluntas. Cognoui: autem ſecundum ſacræ formam præceptionis: in qua me induit & beatiſſimi apoſtoli auctoritas: & tuæ doctrinæ ac uitæ forma & diſciplina. Nam cum ipſe arguerem ꝙ adhuc inter uos maneret ueternoſum iurgium: cognoſcendi mihi neceſſitatem partes impoſuerunt. Erubui recuſar̄ fateor: cum p̄ſertim

togati utriuſq; partis inuicem ſe laceſſerent dicentes:ut meo ſub examine liqueret: cui parti maiora iuris uel iuſticiæ ſuffragia forent. Quid plura? cum iam concluſi eſſent dies & paucarum horarum ſupereſſet ſpacium:quibus tamen alia audiret præfectus negocia :petierunt cauſæ patroni prorogari paucorum dierum tempora:ut ego reſiderem cognitor. Tantus ardor erat chriſtianis uiris:ne præfectus de epiſcopi iudicaret negocio. Aiebant præterea neſcio quæ geſta indecora & pro ſuo quiſq; ſtudio iactabat:quæ epiſcopo potius iudice q̄ præfecto examinari oporteret. His confuſus:ſimul admonitus apoſtolicæ præceptionis quæ arguit dicens. Nonne de iis qui itus ſunt:uos iudicatis? Et iterum. Sæcularia igitur iudicia ſi habueritis:contemptibiles qui ſunt in eccleſia:illos conſtituite ad iudicandum:ad uerecundiam ueſtram dico. Sic non eſt inter uos ſapiens quiſq̄ qui poſſit iudicare inter fratrem ſuum :ſed frater cum fratre iudicio contendit & hoc apud infideles? Recepi cognitionem ita tamen: ut compoſitionis eſſem arbiter. Videbam enim ꝙ ſi pro tuis iudicarem partibus:poſſet ille nō acquieſcere:ſi pro illo ferretur ſententia:obœdiret tua & ſanctæ ſororis defenſio. Erat ergo iniqua decernendi conditio. Poſſet etiam illis uideri ſuſpecta neceſſitudinis ſacerdotalis gratia. Quando enim uictus quemuis alium q̄ ſe æquiorem putat? Et ꝙ uerum eſt:erant ueteſti iurgii intolerabilia utriq; parti diſpendia:ſi finis eius aut fructu careret aut liberalitatis ſolatio. Cum igitur anceps iudicium:ius controuerſum: multiplices ab utraq; parte actiones cernerem:inuidiæ plenas ſupplicationes:reſcriptorum quoq; obreptiones obtexerent :aduerterem etiam graui conditione illum ſi uiciſſet:acturum de duplis fructibus & de ſumptibus annoſæ litis:tuo autem officio non conuenire:ut expenſas iurgii poſceres :nec competere ut quicq̄ de fructibus poſſeſſor ageres quos percepiſſes :malui iurgium compoſitione cædere:quam pronunciatione acerbare. Alia enim habebant excitari iurgia. Tum ꝙ eſt grauiſſimum: & ſi iurgia ſublata forent: erant tamen odia manſura quæ apud bonos mores diſpendii ſunt. Inter hos æſtus poſitus:cum me perſona ſacerdotis:fœminei ſexus :uiduæ grauitas amici quoq; contemplatio trino quodam non perfunctorio conueniret nomine: illud ſequendum putaui:ut neminem uinci uellem:& omnes uincere. Nec fefellit ſententia. Viciſtis enim omnes germanitati:uiciſtis naturæ:uiciſtis ſcripturæ dicenti. Quare non magis iniuriam accipitis? quare non magis fraudem patimini? Sed putas te grauatum iactura iuris: damno pecuniæ. Meliora utiq; ſacerdotibus damna q̄ lucra ſæculi ſunt. Beatius eſt enim dare q̄ accipere. Sed forte dicas:fraudem non debui pati: iniuriam non debui perpeti: damnum ſubire. Quid ergo? inferre uelles? Sed & ſi tu non inferres: ille ſe paſſum diceret. Itaq; uide quid dicat apoſtolus:quare non magis fraudem patimini? ut prope uideatur qui non patitur feciſſe. Tolerare enim debet qui fortior eſt. Verum quid ego ita tecum ago:quaſi hoc meum & non tuum ſit? Tu enim obtuliſti quaſi arbiter litis:ut ſoror in diem uitæ ſuæ poſſideret partem prædii:poſt obitum eius fratri cederet omnis poſſeſſio. Neq; quicq̄ cum uel tuo uel eccleſiæ conueniret nomine:ſed ſibi haberet:ſi ita mallet: ut nihil diſpenſaret eccleſiæ. Hoc cum ego prædicarem & præferrem tantam animo tuo infuſam liberalitatis gratiam reſpondit germanus tuus:placere ſibi oblationem ſi metus deteriorandæ poſſeſſionis decederet. Quem ad modum enim fœmina & ꝙ eſt amplius uidua: poſſeſſionem regeret tributariam? Quid ſibi profuturum ꝙ ſibi iura poſſeſſionis cederes:ſi maiora ex incultu agri ſubeunda ſibi damna arbitraretur? Mouebat hoc utriuſq; partis togatos. Itaq; omnium conſpirante aſſenſu placuit ut. Lætus agrum ſuſciperet:& certum numerum frumenti uini olei ſorori quotannis penſitaret. Ergo ſanctæ germanæ tuæ non ius ſed ſolicitudo deceſſit :non fructus ſed culturæ labor:non redditus ſed incerti euentus quædam(ut dicitur uulgo)alea. Si tempeſtates uentorum graues prouentum impedierint: ſorori tamen tuæ ſua ubertas manebit. Si nimia ſiccitate aruerint locorum gignentia:ſorori tamen tuæ ſata non minuetur fæcunditas. Sibi aſcribit. Lætus conditionem oblationis ſuæ: ſi neceſſitates temporum & extraordinariæ incubuerint exactiones. Germana tua beneficio tuo & diſpendio Læti immunis erit. Lætus autem ſe proprietate locorum ſolabitur. Viciſtis ergo omnes:lætus quia ius loci adeptus eſt ꝙ non tenebat: ſoror quia annuis potietur fructibus: iam ſine lite ſine iurgio:nemo tamen plenius nemo glorioſius q̄ tu uiciſti: qui dum erga ſororem confirmari uis liberalitatem tuam :in utrunq; eam fraternæ conſortem neceſſitudinis contuliſti. Nam & fratri conceſſiſti proprietatem : & ſorori uſus fructum. Nihil autem adimitur eccleſiæ ꝙ pietati acquiritur. Charitas enim non damnum ſed lucrum chriſti eſt. Deniq; charitas fructus ſpiritus ſancti eſt. Apoſtolico igitur charactere cognitio decurſa eſt. Dolebamus ante ꝙ litem haberes. Profuit iurgium:ut formam indueres apoſtolicæ uitæ &

præceptionis. Illud sacerdotio non congruebat: hæc transactio & apostolicam decet normã.
Nec uereare ne immunis sit atq; exors ecclesia liberalitatis tuæ. Habet & illa fructus tuos &
quidem uberiores: habet fructus doctrinæ tuæ: habet tuæ uitæ stipendium: habet fæcundita
tem: quam tuis institutis rigasti. His diues redditibus nõ quærit temporalia quia æterna pos
sidet. Addidisti autem ei non solum apostolicos sed etiam euangelicos fructus. Dominus. n.
dixit. Facite uobis amicos de iniquo mãmona. Fecisti & tu amicos & q mirabile est: ex dissi
dentibus. Fecisti in ius germanitatis redire fratres: fecisti eos hac charitate: hac gratia securos
esse: q suscipiantur ĩ æterna tabernacula. Christo igitur auctore & duobus arbitris sacerdoti
bus te qui formam prior dedisti: me qui sententiam prompsi: facta pax non claudicabit: quã
do tanta fidei conuenerunt suffragia: ut perfidia non possit esse sine pœna. Arabit lætus soro
ri: cui antea alienos inuidebat labores: messem lætus sorori colliget: in qua ante ferre nõ po
terat alienas donationes: deferret fructus ad sororis horrea: & hoc lætus faciet: recepta iam
etiam nominis sui proprietate. Tu interea conformatus in apostolum christi: assumens pro
pheticam auctoritatem dices ad dominum. Possedisti renes meos. Hæc melius christũ pos-
sessio decet: ut uirtutes sacerdotis possideat sui: hos fructus capiat: qui sunt integritatis & con
tinentiæ: & q est amplius: charitatis & tranquillitatis. Vale & nos dilige: quia nos te
diligimus. XXV.

AMbrosio religioso sacerdoti omnipotentis dei: gratianus augustus. Cupio ual-
de ut quem recordor absentem: & cum quo mente sum: cum eodem corpore
sim præsenti. Festina igitur ad me religiose sacerdos: ut doceas doctrinam uere
credentem: non quo contentioni studeam: aut uelim magis deum uerbis q
mente complecti: sed ut magis aperto pectori reuelatio diuinitatis ĩsideat. Do-
cebit enim me ille quem non nego: quem fateor deum ac dominum esse meum: non ei obi
iciens quam in me uideo creaturam: qui christo nihil me addere posse confiteor. Verum ta-
men ut etiam patri me commendem: filium prædicando: non ego in deum uerebor inuidi-
am: non me talem laudatorem putabo: qui diuinitatem uerbis augeam. Ego infirmus & fra
gilis: quantum possum prædico: non quantum est ipsa diuinitas. Rogo te ut mihi de ipso tra
ctatu quem dederas: augendo illic de spiritu sancto fidelem disputationem: scripturis atq; ar-
gumentis deum esse conuincas. Diuinitas te seruet p multos annos: & cultor dei æterni quẽ
colimus iesum christum. XXVI.

BEatissimo augusto gratiano & christianissimo principi ambrosius episcopus.
Non mihi affectus defuit christianissime principum. Nihil enim habeo quod
hoc uerius & gloriosius dicam. Nõ (inquam) mihi affectus defuit: sed affectum
uerecundia retardauit: quo minus clæmentiæ tuæ occurrerem. Reuertenti ta-
men si non occurri uestigio: occurri animo: occurri uoto: in quo maiora sunt
officia sacerdotis. Occurri dico. Quando enim abfui: quem toto sequebar affectu: cui sensu ac
mentibus inhærebam? Et certe maior animorum præsentia est: tuum quottidianum iter le
gebam: nocte ac die in tuis castris cura & sensu locatus orationum excubias prætendebam:
& si inualidus merito: sed affectu sedulus. Et hæc quidem cum pro tua salute deferebamus: p
nobis faciebamus. Nihil hic adulationis est quam tu non requiris: ego alienam nostro duco
officio: sed plurimum gratiæ quam dedisti. Scit ipse nostri arbiter quem fateris: & in quem
pie credis: refici uiscera mea tua fide: tua salute: tua gloria: meq; non solum officio publico
debitas pendere preces: sed etiam amore priuato. Reddidisti enim mihi quietem ecclesiæ:
perfidorum ora atq; (quod utinam) & corda clausisti: & hoc non minore fidei q potestatis
auctoritate fecisti. Nam quid de litteris recentibus loquar? Scripsisti tua totam epistolam ma
nu: ut ipsi apices fidem tuam pietatemq; loquerentur. Sic abraham sua manu quondam ui-
tulum occidit: ut hospitibus epulantibus ministraret: nec in ministerio religioso aliorum ad
iumenta quæsiuit. Sed ille priuatus aut domino & angelis: aut domino in angelis deferebat:
tu imperator dignatione regali honoras infimum sacerdotem. Sed domino defertur: cum
seruulus honoratur. Ipse enim dixit: quod uni horum minimorum fecistis: mihi fecistis. At
ego humilitatem tantummodo prædico in imperatore sublimen: ac non amplius fidẽ: quã
uere conscia meriti tui mente dixisti quã docet te ille quem non negas? Quis enim alius do
cere te potuit: ut ei non obiicias quam in te uides creaturam? Nihil moralius: nihil expressi-
us dici potuit. Creaturam enim christum dicere: pro obiectu contumeliæ est: non pro con-

feſſione reuerentiæ.Deinde quid tam inſolens q̃ id eum exiſtimare quod nos ſumus?Docuiſti igitur me a quo te diſcere uelle profiteris:nihil tale adhuc legi:nihil tale audiui. Quam pium autem illud q̃ admirabile:ꝙ in deo non uereris inuidiam:de patre remunerationem ꝓ filii amore præſumis:& laudando filium:non ei te poſſe aliquid addere confiteris: ſed uelle ut etiam patri te filii prædicatione commendes.Quod utiq; ſolus te docuit ille q dixit.Qui me diligit:diligetur a patre meo.Addidiſti ad hæc quia tu infirmus & fragilis: non te talem laudatorem putabis:ut diuinitatem uerbis augeas:ſed quantum poſſis prædices: nõ quantũ eſt ipſa diuinitas.Hæc infirmitas in chriſto fortior eſt:ſicut & apoſtolus dixit: cum ĩfirmor: tunc potens ſum:hæc humilitas excludit fragilitatem. Veniam plane & feſtinabo ut iubes: ut hæc præſens audiam:ut hæc præſens legam:cum ex tuo ore procedunt. Miſi autem duos libellos quorum iam quia tuæ clæmentiæ ſunt probati:periculum non uerebor. De ſpiritu uero interim ueniam ſcriptioni peto:quoniam quem iudicem mei ſim ſermonis habiturus agnoui.Interim tamen ſententia & fides tua de domino & ſaluatore deprompta de dei filio redundat ad aſſertionem uberrimam:per quam ſancti quoq; ſpiritus diuinitas ſempiterna credatur:ut non ei obiicias quam in te uides creaturam:nec deum patrem domini noſtri ieſu chriſti ſpiritui ſuo exiſtimes inuidere.Quod enim creaturæ caret communiõe: diuinum eſt.Si dominus fauerit:huic etiam clæmentiæ tuæ ſatiſfaciam uoluntati :ut cuius accepiſti gratiam:eum plane in dei gloria præminentem ſuo nomine exiſtimes honorandum. Beatiſſimum te & florentiſſimum deus omnipotens pater domini noſtri ieſu chriſti tueri ætate prolixa:& regnum tuum in ſumma gloria & pace perpetua confirmare dignetur domine imperator auguſte:diuino electe iudicio:principum glorioſiſſime.

XXVII.

AMbroſius ualentiniano imperatori.Et ſi ſuperioris legationis meæ fides ita approbata ſit tibi:ut ratio eius a me non quæreretur:ſatis enim claruit eo ipſo ꝙ aliquot dies retentus ſum intra gallias:me uiolẽtia maximo non recepiſſe :ne q̃ iis aſtipulatum quæ ad uoluntatem eius magis q̃ ad pacem protenderent: deniq; non commiſiſſes ſecundam legationem:niſi primam probaſſes: ſed qa regredienti mihi decernendi ſecum impoſuit neceſſitatem:ideo hac epiſtola expoſitionem legationis meæ inſinuandam putaui:ne cuiuſq̃ ſermo uiri prius uana intexeret q̃ reditus meus integra & ſincæræ ueritatis expreſſa ſignaculo manifeſtaret. Cum perueniſſem treuiros: poſtridie proceſſi ad palatium.Egreſſus eſt ad me uir gallicanus præpoſitus cubiculi eunuchus regius.Popoſci adeundi copiam:quæſiuit nũ reſcriptum haberem clæmentiæ tuæ. Reſpõdi haberi Rettulit non poſſe me niſi in conſiſtorio uideri.Dixi non eſſe hunc morem ſacerdotalem:certe eſſe aliqua:de quibus ſerio deberem cum ſuo principe cõfabulari.Quid plura?Cõſuluit eum:ſed eadem referenda credidit:ut liqueret etiam priora ex illius arbitrio deprompta.Dixi tamen alienum id quidem a noſtro munere:ſed me recepto officio nõ defuturum: gratam mihi eſſe humilitatem in tuo præſertim:& ꝙ uerum eſt:fraternæ pietatis negocio. Vbi ſedit in conſiſtorio:ingreſſus ſum aſſurrexit ut oſculum daret. Ego inter conſiſtorianos ſteti:hortari cœperunt alii ut aſcẽderem:uocare ille.Reſpondi ego.Quid oſcularis eum quẽ non agnoueris?Si.n.me agnouiſſes:nõ hoc loco uideres.Commotus es(inquit)epẽ?Non(inquam)iniuria:ſed uerecundia ꝙ alieno conſiſto loco.Et prima(inquit)legatione ingreſſus es conſiſtorium.Nec illud(inquam)mei erroris fuit:uocantis non ingredientis uicium eſt Cur (inquit)ingreſſus es? Quia(inquam)tunc ut inferiori pacem petebam:nunc ut æquali. Cuius(inquit)beneficio æqualis es?Reſpondi omnipotentis dei:qui ualẽtiniano regnum ꝙ dederat reſeruauit.Ad poſtremum erupit dicens.Quoniam me luſiſtis & ille bauto qui ſibi regnum ſub ſpecie pueri uendicare uoluit.Qui etiam barbaros mihi immiſit:quaſi ego nõ habeam quos poſſim adducere.Cum mihi tot milia barbarorum militent:& annonas a me accipiant.Quod ſi ego tunc quando ueniſti:non eſſem retentus:quis mihi obſtitiſſet & uirtuti meæ?Ad hanc ego leniter:non opus eſt(inquam)ut commouearis:cum cauſa nulla ſit cõmotionis:ſed patienter audias quæ referantur iſtis. Propterea & ego ueni:quia prima legatione dum mihi credis:per me deceptum te eſſe aſſerebas.Glorioſum mihi eſt hoc pro ſalute pupilli imperatoris.Quos enim epiſcopi magis q̃ pupillos debemus tueri? Scriptum eſt enim iudicate pupillo & iuſtificate uiduam:& eruite iniuriam accipientem. Et alibi. Iudices uiduarum & patres orphanorum.Tamen non explobrabo beneficium meum ualẽtiniano: ut uerum eloquar.Vbi ego tuis legionibus obſtiti:quo minus influeres in italia?Quibus rupibus?qua acie?quibus numeris?An uero corpore meo clauſi tibi alpes? Vtinam hoc meum

eſſet:obiectionem non timerem:non uererer criminationes tuas. Quibus promiſſis luſi te:
ut paci acquieſceres?Nonne intra gallias iuxta urbem mogontiacum comes uictor occurrit
mihi quem direxiſti ut pacem rogaret?In quo ergo te fefellit ualentinianus:qui prius pacem
a te rogatus eſt ꝗ poſtularet?In quo fefellit bauto qui deuotiōem imperatori exhibuit ſuo?
An quia principem ſuum non prodidit?In quo ego te circunſcripſi? Qui ubi primum ueni
cum diceres ꝙ ualentinianus ad te quaſi filius ad patrem uenire deberet: reſponderim: non
eſſe æquum ut aſpero hyemis puer cum matre uidua penetraret alpes. Sine matre autem
tanto itineri:dubiis rebus committeretur?De pace nobis legationem commiſſam: non de
aduentu eius promiſſionem:ſpondere nos id non potuiſſe:certum eſt: quod mandatum nō
erat:me certe nihil ſpopondiſſe:adeo ut diceres expectemus:quid uictor reſponſi referat. Il-
lum autem liquet me retento perueniſſe mediolanum:negatumq; ei ꝙ poſtulabat. De pace
tantum conſpirare ſtudia:non de aduentu imperatoris:quem moueri non oporteret. Præ-
ſens eram ubi uictor rediit. Quo modo ergo reuocaui ualentinianum? Legati iterum miſſi
ad gallias qui eius aduentum negarent. Apud ualentiam gallorum me reppererunt milites
utriuſq; partis qui cuſtodirent iuga montium:offendi reuertens. Quos ego tuos reuocaui
exercitus?quas de italia reflexi aquilas?quos immiſit barbaros bauto comes?Et quid mirum
ſi hoc bauto feciſſet:tranſrhenanus genere:cum tu miniteris imperio romano barbarorum
auxilia:& turmas tranſlimitanas:quibus commeatus prouincialium tributa ſoluebant? Vi-
de autem quid interſit inter tuas minitationes:& ualentiniani auguſti pueri manſuetudinē.
Tu flagitabas quod barbarorum ſtipatus agminibus:italiæ te infunderes:ualentinianus hun
nos atq; alanos appropinquantes galliæ per alamanniæ terras reflexit. Quid habet inuidiæ
ſi bauto barbaros cum barbaris fecit decernere? Quoniam dum tu militem romanum oc-
cupas:dum is aduerſum ſe utrunq; prætendit:in medio romani imperii ſinu iuthungi popu
labantur rhetias. Et ideo aduerſus iuthungum hunnus aſcitus eſt. Idem tamen quia de finiti-
mo proterebat alemanniam:etiam de uicinia mali urgebat gallias:coactus eſt triumphos ſu
os deſerere:ne tu timeres. Confer utriuſq; factum. Tu feciſti incurſari rhetias: ualentinianus
ſuo tibi auro pacem redemit. Aſpice illum quoq; qui tibi ad dexteram aſſiſtit:quem ualenti-
nianus cum poſſet ſuum dolorem ulciſci:honoratum ad te redire fecit. Tenebat eum in ſuis
terris:atq; in ipſo nuncio necis fraternæ frenauit impetus. Ne tibi uicem & ſi non parilis di-
gnitatis:eiuſdem tamen neceſſitudinis rettulit. Confer ergo te iudice utriuſq; factum. Ille ti-
bi fratrem tuum uiuentem remiſit:tu illi uel mortuum redde. Quid illi reliquias germani
abnegas:qui tibi aduerſum ſe auxilia non negauit?Sed uereris ne exuuiarum redditu reno-
uetur militibus dolor?Hoc enim allegas. Quem uiuentem deſeruerunt:eum defendent per
emptum?Quid eum mortuum times:quem occidiſti cum poſſes reſeruare? Hoſtem(īquit)
meum peremi. Non ille tuus hoſtis:ſed tu illius. Ille iam non ſentit defenſionem. Tuam cau
ſam conſidera. Si quis aduerſum te hodie imperium in his partibus uſurpandum putet:quæ
ro utrum te hoſtem illius dicas:an illum tibi. Niſi fallor:uſurpator bellum infert: imperator
ius ſuum tuetur. Ergo quem non debueris occidere:eius reliquias negas?Habeat ualentinia-
nus imperator uel fratris exuuias:pacis tuæ obſides. Et quo modo allegabas ꝙ eum non mā
daueris occidi quem prohibes ſepeliri?Poterit igitur credi ꝙ ei non inuideris uitam: cui eti-
am ſepulturam inuides?Sed ad me reuertar. Audio te quæri ꝙ ſe ad theodoſium imperato-
rem potius contulerint:qui ſunt cum ualentiniano imperatore. Quid igitur futurum ſpera-
bas:cum tu refugientes eos ad pœnam poſceres:captos necares:theodoſius autem muneri-
bus ditaret: donaret honoribus? Quos(inquit) occidi? Reſpondi ei: balionem. At quem
uirum?qualem bellatorem?Hæccine fuit iuſta cauſa exitii:ꝙ imperatori ſuo fidem ſeruauit?
Non ego(inquit)eum iuſſi occidi. Reſpondi. Hoc audiuimus ꝙ occidi iuſſus ſit. Sed(inquit)
ſi ipſe ſibi uim non intuliſſet:iuſſeram eum deduci cabylumnum & ibi uiuum exuri. Reſpō
di. Ergo propterea & illud creditum eſt ꝙ eum occideris. Quis autem ſibi parcendum puta-
ret:cum occiſus ſit bellator ſtrenuus:miles fidelis:comes utilis?Ita tum diſceſſi:ut ſe tractatu-
rum diceret. Poſtea cū uideret me abſtinere ab epiſcopis qui cōmunicabant ei: uel q aliquos
deuios licet a fide ad necē petebāt:cōmotus eis iuſſit me ſine mora regredi. Ego uero libēter:
& ſi me plæriq; īſidias euaſurum nō crederēt. Ingreſſus ſum iter:hoc ſolo dolore ꝑcitus ꝙ hy

ginum epiſcopum ſenem in exilium duci compi:cui nihil iam niſi extremus ſupeſſet ſpś.Cū
de eo conuenirem comittes eius: ne ſine ueſte:ſine plumatio paterentur extrudi ſenem: ex
truſus ipē ſum .Hæc eſt expoſitio legationis meæ .Vale imperator & eſto tutior aduerſus
hominem pacis inuolucro bellū tegentem. Vale.

XXVIII.

AVguſtiſſimo imperatori theodoſio ambroſius.Et ueteris amiciciæ dulciſ mihi
recordatio eſt:& beneficiorū quæ crebris meis interceſſionibus ſūma gratia in
alios contuliſti :gratiæ memini.Vnde colligi poteſt quod nō ingrato aliquo
affectu aduentum tuū ſemper mihi ante hac exoptatiſſimum declinare potue
rim .Sed qua cauſa hoc fecerim :breuiter expediam .Soli mihi in tuo comita
tu ius nature ereptum uidebam audiendi:ut & loquēdi priuarer munere .Motus.n. frequen
ter es ꝙ ad me perueniſſent aliqua quæ in conſiſtorio tuo ſtatuta forent. Ego ergo expers
cōis uſus ſū:cum dicat dominus ieſus nihil eſſe occultū quod nō manifeſtetur?Verecūdia igiť
qua potui :ſatiſfeci imperiali arbitrio:& proſpexi ne aut ipē cauſam cōmotionis habeas :cū
id egerim :ne quid ad me de imperialibꝰ deferatur ſtatutis :aut ego cum fuero præſens :aut
non audiam per metū omniū:& quaſi cōniuctis famam ſubibo :aut ita audiam :ut mihi au
res pateant :uox intercludatur:ut audita non poſſim eloqui :ne eos qui in ſuſpitionem pro
ditionis uenerint lædam in periculo.Quid igitur facerem ?non audirem?ſed aures non poſ
ſem cæra ueterum fabularū claudere.Prodere?Sed quod in tuis iuſſus timerem :in meis uer
bis deberem cauere ne quid cruentum cōmitteretur.Tacerem?Sed quod miſerrimum forte
omnium: alligaretur cōſcientia :uox eriperet.Et ubi illud:ſed ſi ſacerdos non dixerit errāti:
is qui errauerit :in ſua culpa morietur. Et ſacerdos reus erit pœnæ quia non admonuit errā
tem ?Accipe illud imperator auguſte quod habeas fidei ſtudium :non poſſum negare:quod
dei timorem:non diffiteor .Sed habes naturæ impetum quē ſi quis lenire uelit :cito uertes
ad miſericordiam :ſi quis ſtimulet :in maius exuſcitas:ut eum reuocare uix poſſis .Vtinam
ſi nemo mitigat:nullus accendat :libenter eū comitto tibi:ipē te reuocas :& pietatis ſtudio
uincis impetum naturæ.Hunc ego impetum malui cogitationibus tuis ſecreto cōmittere ꝙ̄
meis factis publice fortaſſis mouere.Itaqꝫ malui officio meo aliquid deeſſe ꝙ̄ humilitati: &
requiri in me ab aliis ſacerdoti auctoritatem ꝙ̄ a te deſiderari in me amantiſſime honorifi
centiam :ut repreſſo impetu integra eſſet conſilii eligendi facultas .Prætendi ægritudinem
corporis re uera grauem & niſi a uiris mitioribus uix leuandam :uel emori tamen maluiſſē
quā aduentum tuum biduo aut triduo non expectarem.Sed quid facerem nō erat. Factum
eſt in urbe theſſalonicenſium quod nulla memoria habet :quod reuocare non potui ne fie
ret .Immo quod ante atrociſſimum fore dixi:cum totiens rogarem :& quod ipſe ſero reuo
cando graue factum putaſti :hoc factum extenuare non poteram .Quando primum audi-
um eſt :propter aduentum gallorum epiſcoporum ſynodus conuenerat :nemo non in
gemuit:nullus mediocriter accepit :non erat facti tui abſolutio in ambroſii communio-
ne.In me etiam amplius commiſſi exaggeraretur inuidia.Si nemo diceret dei noſtri recon-
ciliationem fore neceſſariam: an pudet te imperator hoc facere quod rex propheta auc-
tor chriſti ſecundum carnem proſapiæ :fecit dauid ?Illi dictum eſt: quia diues qui haberet
plurimos greges: unam pauperis ouem propter aduentum hoſpitis eripuit & occidit :
& cognito quod in hoc ipſe argueretur quia ipſe feciſſet :ait : peccaui domino .Noli ergo
impatienter ferre imperator: ſi dicatur tibi : tu feciſti iſtud quod dauid regi dictum eſt
a propheta . Si enim hoc ſedulo audieris : & dixeris peccaui domino . Si dixeris rega-
le illud propheticum : uenite adoremus :& procidamus ante eum : & ploremus ante do
minum noſtrum qui fecit nos : dicetur & tibi : quoniam pœnitet te :dimittit tibi do-
minus peccatum tuum : & non morieris . Iterum cum plebem numerari iuſſiſſet da-
uid : percuſſus eſt corde :& dixit ad dominum :peccaui uehementer quod fecerim hoc
uerbum : & nunc domine aufer iniquitatem ſerui tui quod deliqui uehementer. Et
miſſus eſt iterum ad eum nathan propheta qui ei trium optionem conditionum offer
ret:& quam uellet eligeret.Famem tribus annis in terra:aut tribus menſibus fugeret a facie
inimicorū ſuorū:aut triduo mortē i terra.Et rn̄dit dauid :anguſtiæ ſunt tria hæc uehemēter

uerū tamen incidam in manu domini :quoniam multæ misericordie eius nimis :& in manus hominis non incidam .Culpa autem erat quoniam uoluit scire numerum toti⁹ plebis quæ secū erat :quod scire deo soli debuit reseruare .Et cū (iquit)mors fieret in plebe:ipo primo die ad horam prandii cum uidisset dauid pcutientem angelum i plebem:ait dauid. Ego peccaui:& ego pastor malignum feci:& hic grex quid fecit ?Fiat manus tua in me &. in domum patris mei.Itaq; pœnituit dominum:& iussit angelo:ut parceret plebi :sacrificium aūt offerret dauid.Erant enim tunc sacrificia pro delictis :hæc nunc sunt sacrificia pœnitentiæ. Itaq; ea humilitate acceptior deo factus est.Non enim mirandum peccare hominem sed illud repræhensibile:si non se cognoscat errasse:non humiliet deo.Iob sanctus & ipse potens in sæculo:ait:peccatum meum non abscondi:sed coram plebe omni annunciaui.Ipsi immani regi saul dixit ionathas filius suus.Noli peccare in seruum tuum dauid :& ut quid peccas i sanguinem innocentem :occidere dauid sine causa?Quia & si rex erat:peccabat tamē:si occideret innocentem.Deniq; etiam dauid cum iam regno potiretur :& audisset abner innocentem occisum a ioab duce militiæ suæ:ait:innocens sum ego & regnum meum a modo & usq; in æternum a sanguine abner filii ner:& ieiunauit in dolore .Hæc ideo scripsi: non ut te confundam :sed ut regum exempla prouocent :ut tollas hoc peccatum de regno tuo. Tolles autem :humiliando deo animam tuam .Homo es:& tibi uenit tentatio :uince eā . Peccatum non tollitur nisi lacrymis & pœnitentia.Nec angelus potest nec archangelus: dominus ipse qui solus potest dicere:ego uobiscum sum:si peccauerimus:nisi pœnitentiam deferentibus non relaxat .Suadeo rogo hortor admoneo:quia dolori est mihi :ut tu qui pietatis inauditæ exemplum eras:qui apicem clæmentiæ tenebas :qui singulos nocentes non patiebaris periclitari:tot periisse non doleas innocentes.Et si in præliis fœlicissime egeris : & si in aliis quoq; laudabilis :tamen apex tuorum operum pietas semper fuit :id tibi inuidit diabolus quod habebas præstantissimū .Vince eum:dum habes adhuc unde possis uincere.Noli peccato tuo aliud peccatum addere:ut usurpes quod usurpasse multis officit.Ego certe in omnibus aliis licet debitor pietati tuæ: cui ingratus esse non possum: quam pietatem multis imperatoribus præferebam :uni adæquabam .Ego inquam causam in te contumaciæ nullam habeo sed habeo timoris:offerre non audeo sacrificium:si uolueris assistere.An quod in unius innocentis sanguine non licet :in multorum licet?Non puto .Postremo scribo manu mea quod solus legas .Ita me dominus ab omnibus tribulationibus liberet :quia non ab homine neq; per hominem sed aperte mihi interdictum aduerti. Cum enim essem solicitus: ipsa nocte qua proficisci parabam: uenisse quidem uisus es ad ecclesiam : sed mihi sacrificium offerre non licuit . Alia prætereo : ut potui cauere . Sed pertuli amore tuo ut arbitror.Dominus faciat ut omnia cum tranquilitate cedant .Multifarie deus noster admonet :signis cælestibus :prophetarum præceptis:uisionibus etiam peccatorē uult nos intelligere:quo rogemus eum:ut perturbationes auferat :pacem uobis imperantibus seruet :fides ecclesiæ & tranquilitas perseueret :cui prodest christianos & pios esse imperatores .Certe uis probari deo omnis rei temp⁹:ut scriptum est .Tempus (inquit)faciendi domine .Et tempus beneplaciti deus.Tunc offeres :cum sacrificandi acceperis facultatem :quādo hostia tua accepta sit deo .Nonne me delectaret habere gratiam imperatoris:ut secundū uoluntatem tuam agerem:si causa pateretur ?Et simplex oratio sacrificium est:hæc ueniam refert:illa offensionem :quia hæc habet humilitatem :illa contemptum .Dei enim uox est: ꝙ malit ut fiat mandatum eius ꝙ̄ deferatur sacrificium .Clamat istud deus :ad populū moises annunciat:ad populos paulus prædicat.Id facito quod intelligis in tempore plus placere. Misericordiam (inquit)malo quā sacrificium.Quare non illi magis sint christiani qui peccatum condemnant suum quā qui defendere putant?Iustus enim in exordio sermonis accusator est sui .Qui se accusat cum peccauerit :iustus est: non ille qui se laudauerit .Vtinam imperator etiam ante mihi potius credidissem quam consuetudini tuæ :dum puto ꝙ cito ignoscis :cito reuocas:ut sæpe fecisti:& tu præuentus es: & ego non declinaui quod cauere non debueram .Sed gratias domino quia uult seruulos suos castigare ne perdat .Istud mihi commune est cum prophetis :& tibi erit commune cum santis .An ego gratiani patrē non oculis meis præferam ?Debet ueniam sancta alia pignora tua.Dulce mihi nomen antetuli quibus amorem communiter detuli .Amo diligo: orationibus prosequor .Si credis sequere.Si inquam credis agnosce quod dico .Sinon credis ignosce quod facio in quo deum præfero.Beatissimus & florentissimus cum sanctis pignoribus fruaris tranquillitate ꝑpetua imperator augustæ.

CLæmentissimo principi ac beatissimo imperatori theodosio augusto ambrosius episcop⁹. Exercitus semper iugibus fere curis sum imperator beatissime: sed nunq̄ tanto in æstu fui quāto nūc. Cum uideo cauendū ne quid sit quod ascribatur mihi etiam de sacrilegii piculo. Itaq̄ peto ut patienter sermonē meū audias. Nam si indign⁹ sum qui a te audiar: idignus sum q̄ pro te offeram: cui tua uota: cui tuas comittas pces. Ipse ergo nō audies eum quē pro te audiri uelis? Nō audies p se agentē: quē pro aliis audisti? Nec uereris iudicium tuū: ne cum indignū putaris quē audias: indignum feceris q̄ pro te audiatur? Sed neq̄ imperiale ē libertatem dicēdi negare: neq̄ sacerdotale quod sentiat non dicere. Nihil. n. i uobis iperatoribus tam populare & tam amabile est: q̄ libertatē etiā in iis diligere qui obsequio militiæ uobis subditi sunt. Si quidē hoc interest inter bonos & malos principes q̄ bōi libertatē amāt: seruitutē improbi. Nihil etiā in sacerdote tam piculum apud deum: tam turpe apud homines q̄ quod sentiat: non libere denūciare. Si quidē scriptū est. Et loquebar de testimoniis tuis in conspectu regum: & nō cōfundebar. Et alibi. Fili hominis speculatorem te posui domui israel in eo (inquit) ut si auertatur iustus a iusticiis suis & fecerit delictum: quia non distinxisti ei: hoc est nō dixisti quid sit cauendum: non retinebit memoria iusticiæ eius: & sanguinē eius de manu tua exquirā. Tu autē si distinxeris iusto ut nō peccet: & ipe nō peccauerit: iustus uita uiuet: qa dixisti ei: & tu animam tuā liberabis. Malo igitur iperator bonorum mihi esse tecū q̄ malorū cōsortiū: & ideo clæmentiæ tuæ displicere debet sacerdotis silentiū: libertas placere. Nam silentii mei periculo iuolueris: libertatis bono iuuaris. Non ergo importun⁹ indebitis me interfero: alienis ingero: sed debitis obtempero: mādatis dei nostri obædio. Quid facio primum tui amore: tui gratia: tuæ studio cōseruandæ salutis. Si id mihi uel non credit uel interdicitur: dico sane diuine offensæ metu. Nam si meum periculū te exueret: patiēter me pro te offerrem: sed nō libenter: malo. n. te sine meo acceptū deo esse & gloriosum periculo: sināt silentii mei dissimulatiōis q̄ culpa & me ingrauat: nec te liberat: malo importuniorē me q̄ iutiliorem aut turpiorē iudices. Si quidē scriptum est dicēte sancto apostolo paulo: cuius nō potes doctrinam refellere. Insta oportune iportune: argue obsecra increpa in omni patiētia & doctrina. Habemus ergo & nos cui displicere plus periculi sit: præsertim cum etiam iperatoribus non displiceat suo queq̄ fungi munere: & patiēter audiatis unūquēq̄ p suo sug gerentem officio: imo corripiatis si non utat militiæ suæ ordine. Quod ergo in iis libēter accipitis: qui uobis militant: nū hoc in sacerdotibus potest molestum uideri: cum id loquamur nō quod uolum⁹ sed q̄ iubemur? Scis. n. lectum. Cum stabitis an reges & præsides: nolite cogitare quid loquamini: dabitur. n. uobis in illa hora quid loquamini. Non enim uos estis qui loquimini sed spiritus patris uestri qui loquitur in uobis. Et tamen si in causis rei publice loquar: quāuis etiam illic iusticia seruanda sit: non tanto astringar metu: si non audiar. In causa uero dei quē audies: si sacerdotem non audies: cuius maiore peccatur periculo? quis tibi uerum audebit dicere si sacerdos non audeat? Noui te pium clæmentem mitem atq̄ tranquillū: fidem ac timorem domini cordi habentem: sed plærūq̄ aliqua nos fallunt. Habent aliqui zelum dei sed non secundum scientiam. Ne igitur hoc etiam fidelib⁹ animis obrepat: cauendum arbitror. Noui pietatem tuam erga deum: lenitatem in homines: obligatus sum beneficiis tuarum indulgentiarum. Et ideo plus metuo: amplius solicitor: ne etiam ipe tuo me postea iudicio cōdemnes q̄ mea aut dissimulatione aut adulatione prolapsionē nō euitaueris. Si in me peccari uiderē: nō deberem tacere: scriptū ē. n. si frater tuus ī te peccauerit: corripe illum primo: deinde increpa duobus & tribus testibus: si te non audierit: dic ecclesiæ. Causam ergo dei tacebo? Quid igit̄ sit quod metuam cōsiderem⁹. Relatum est a comite orientis militarium partium: incensam esse synagogam: idq̄ auctore factum episcopo. Iussisti uindicari in cæteros: synagogam ab ipō ædificari episcopo. Non astruo expectandam fuisse assertionem episcopi. Sacerdotes. n. turbarum moderatores sunt: studiosi pacis. Nisi cū & ipi mouentur iniuria dei aut ecclesiæ cōtumelia. Sit aliquis iste episcop⁹ feruētior ī exustiōe synagogæ: timidior ī iudicio. Nō uereris iperator ne agescat sniæ tuæ: ne puaricetē nō times? Nō etiā uereris quod futurū ē: ne uerbis resistat cōmiti tuo? Necesse erit igit̄: ut aut puaricatorē aut martyrē faciat. Vtrūq̄ alienū tpribus tuis: utrūq̄ psecutiōis istar.: si aut puaricari cogatur aut subire martyrium. Vides quo inclinet causæ exitus: si fortem episcopum putas: caueto martyrium fortioris: si inconstantem: declina lapsum fragilioris. Plus enim astringitur qui labi infirmum cœgerit. Hac proposita conditione puto dicturum episcopum: quod ipe ignes sparserit: turbas compulerit: populos concluserit: ne amittat occa-

sionem martyrii:& pro iualidis subiiciat ualidiorem.O beatum mendacium quo acquiritur sibi aliorum absolutio:sui gratia.Hoc est imperator quod poposci & ego:ut in me magis ui dicares:& hoc si crimen putares:mihi ascriberes.Quid mandas in absentes iudicium?Hēs præsentem:hēs cōfitentem reum.Proclamo ꝙ ego synagogam incenderim:certe ꝙ ego illis mandauerim:ne esset locus in quo xpus negaretur.Si obiiciatur mihi:cur hic non incē derim:diuino iam cremari cæpit iudicio:meum cessauit opus.Et si uerū quæritur:ideo segnior fui:quia non putabam hoc uindicandum.Quid facerem quod nullo ultore sine pmio foret.Tangunt hæc uerecūdiam:sed reuocant gratiam:ne fiat opus quo dei sūmi contrahatur offensio.Esto tamen:nemo episcoporum ad hoc mun⁹ cōueniat.Rogaui.n.clæmentiā tuam:& licet ipse hoc reuocatum adhuc nō legerim:reuocatum tamen constituam⁹.Quid si alii timidiores dum mortem reformidāt:offerant ut de suis facultatibus reparetur synagoga:aut comes ubi hoc compererit primo constitutum:ipse de xpianorum censu exædificari iubeat?Habebis imperator comitem præuaricatorem:& huic uexilla cōmittes uictricia:huic labarū?Hoc est xpi sacratum nomine qui synagogam instauret quæ christum nesciat.Iube labarum synagogæ inferri:uideamus si non resistunt.Erit igitur locus iudæorū perfidiæ:factus de exuuiis ecclesiæ:& patrimonium quod fauore christi acquisitum ē xpianis:hoc transferetur ad donaria perfidorum?Legimus templa idolis antiquitus condita de manubiis cimbrorū:de spoliis reliquorum hostium.Hunc titulum iudæi in fronte synagogæ suæ scribent.Templum impietatis factum de manubiis xpianorum.Sed disciplinæ te rō imperator mouet.Quid igitur est amplius:disciplinæ spēs:an causa religionis?Cedat oportet censura deuotioni.Non audisti imperator quia cum iussisset iulianus reparari templū hierosolymis:quod diuino qui faciebant repagulum:igne flagrarunt?Non caues ne etiam nunc faciat?Adeo a te non fuit iubendum:ut iulianus hoc iusserit.Quid tamen mouet? Vtrum quia quodcūq; ædificium publicum exustum est:an quia synagogæ locus?Si ædificio incenso moueris uilissimo quid enim in tam ignobili castro esse potuit:non recordaris imperator quantorū romæ domus præfectorum incensæ sunt:& nemo uindicauit?Immo si quis imperatorum uoluit factū seuerius repræhendere:eius magis qui tanto est perculsus dispendio:causam grauet.Quid igitur dignius ut calinici castri in parte aliqua ædificiorum incendium:an urbis romæ uindicandū existimaretur si oporteret?Tamen constantinopoli dudum domus episcopi incensa est:& filius clæmentiæ tuæ intercessit apud patrem ut & suam hoc est filii iperatoris iniuriam:& domus sacerdotalis incendium non uindicares.Non consideras imperator ne & hoc cum uindicari iusseris:ipse iterum interueniat ne uindicetur?Sed bene illud acquisitum est a patre filio.Dignum erat enim ut suam iniuriam prius ipse donaret.Bene illud cum gratiæ distinctione diuisum est:ut & filius pro sua:& pater pro filii iniuria rogaretur.Hic nihil est quod filio reserues:& uide ne quid deo deroges.Non est ergo causa tante cōmotiōi idonea:ut ppter ædificii exustionem in populum tam seuere uindicetur.Multo autem minus quia synagoga incensa est:pfidiæ locus:impietatis domus:amentie receptaculum:quod deus damnauit ipse:sic.n.legimus per os hieremiæ dicente domino deo nostro.Et faciam domui ubi inuocatum ē nomē meū sup ipam:in qua cōfiditis uos:& loco quē dedi uobis & patrib⁹ uris:sicut feci sylo.Et piiciā uos a facie mea:sicut pieci frēs uros oē semē ephrē.Et tu noli orare p populo isto:& noli postulare illis misericordiā:& neq; accesseris ad me p illis qa nō exaudiā te.Aut non uides quid isti faciūt in ciuitatib⁹ iudæ?Deus se p ill⁹ prohibet rogari quos tu uindicādos putas.At certe si iure gentiū agerē:dicerē quātas ecclīæ basilicas iudæi tpre iperii iuliani icenderit:duas damasci:quarū una uix reparata est:sed ecclīæ nō synagoge ipendiis.Altera basilica informibus horret ruinis.Incensæ sunt basilicæ gazis:ascalone:berito:& illis fere locis omnibus:& uindictā nemo quæsiuit.Incensa ē basilica & alexandriæ a gentibus & iudæis quæ sola pstabat cæteris:ecclīa nō uindicata est:uindicabitur synagoga?Vindicabitur etiā ualētinianorum phanū icensum?Quid est.n.nisi phanū:iquo ē couētus gentiliū?Licet gētiles duodecī deos appellent:isti tringinta & duos æonas colant:quos appellant deos.Nā & de ipis compirelatū & præceptū ut in monachos uindicaretur:qui prohibentib⁹ iter ualentinianis quo psalmos canentes ex cōsuetudine usuq; ueteri pgebant ad celebritatem maccabæorum martyrum:moti insolentia incenderunt phanum eorum in quodam rurali uico tumultuarie cōditū.Quot se offerre hēnt tali optioni:cū meminerint tpre iuliani illū qa arā deiecit:& turbauit sacrificiū:damnatum a iudice fecisse martyriū.Itaq; nunq; alias ille iudex qui audiuit eum:nisi psecutor hitus ē:nemo illū cōgressu:nemo illum unquā osculo dignū putauit.Qui

niſi iam eſſet defunctus :timerem imperator ne in eum tu uindicares :quamq; uindictam
cæleſtem non euaſerit ſuo ſuperſtes hæredi . Sed refertur cognitionem mandatam iudici:
ſcriptumq; eo quod non referre debuerit ſed uēdicare . Requirenda quoq; ſublata donaria: ut
omittam alia Incēſæ ſunt a iudæis eccleſiarū baſiliciæ :& nihil redditum eſt: nihil repetitū
nihil quæſitū. Quid autem habere potuit ſynagoga in caſtro ultimo: cum totum quicquid
illic eſt: non multum ſit: nihil precioſum nihil copioſum ? Quid deinde de incendio potuit
rapi iudæis inſidiantibus? Artes iſtæ ſunt iudæorum uolentium calumniari: ut dum iſta que
runtur :mandetur extra ordinem militaris cenſura iudicii :mittatur miles fortaſſe dicturus
quod hic aliquando ante tuum imperator dixit aduentum. Quo modo poterit nos chriſtus
iuuare qui pro iudæis aduerſus chriſtium militamus? Qui mittuntur ad uindictam iudæo
rum: ſuos perdiderunt exercitus :noſtros uolunt perdere . In quas præterea non proſiliant
calumnias: qui etiam chriſto falſis teſtimoniis calumniati ſunt? In quas non proſiliant calum
nias homines & circa diuina mendaces? Quos non auctores ſedicionis fuiſſe dicant ? Quos
non appetant :etiam quos non recognoſcant :ut catenatorum ordines innumeros ſpectent
de chriſtiano populo :ut captiua uideant colla plebis fidelis :ut condantur in tenebras dei ſer
uuli: ut feriantur ſecuribus :dentur ignibus tradantur metallis: ne pœna cito tranſeat ? Hunc
dabis triumphum iudæis de eccleſia dei ? hoc trophæum de chriſti populo? hæc gaudia impe
rator perfidis ? hanc celebritatem ſynagogæ ? hos luctus eccleſiæ ? Referet iudæorum popul9
hanc ſolemnitatem i dies feſtos ſuos: & inter illos profecto numerabit quibus aut de a mor
ræis aut de chananæis triumphauit: aut de pharaone rege ægypti aut de nabuchodonoſor
rege babyloniæ manu liberari potuit . Addet hanc celebritatem ſignificans ſe de chriſti po-
pulo triumphum egiſſe. Et cum ipſi romanis legibus teneri ſe negent :ita ut crimina leges
putent: nunc uelut romanis legibus ſe uindicandos putent ? Vbi erant iſtæ leges :cum incē
derent ipſi ſacratarum baſilicarum culmina ? Si iulianus non eſt ultus eccleſiam :quia præ
uaricator erat :tu imperator ulciſceris ſynagoge iniuriam quia chriſtianus es ? Et quid tecū
poſthac chriſtus loquetur ? Non recordaris quid dauid ſancto per nathan prophetam man
dauerit? Ego te de fratribus tuis minorem elegi: & de priuato imperatorem feci: ego de fruc
tu ſeminis tui in ſede imperiali locaui . Ego tibi ſubieci nationes barbaras :ego tibi pacem
dedi: ego tibi inimicum tuum in poteſtatem tuam captiuum deduxi. Frumentum non ha
bebas ad exercitus alimoniam: ipſorum hoſtium manu patefeci tibi portas :aperui horrea:
dederunt tibi hoſtes tui cōmeatus ſuos quos ſibi parauerant . Ego perturbaui hoſtis tui con
ſilia :ut ſe ipſe nudaret :ego ipſum uſurpatorē imperii ita uinxi ac mentem eius ligaui: ut cū
haberet adhuc fugiendi copiam :tamen cum omnibus ſuis tanq; metuens ne quis tibi peri
ret :ipſe ſe clauderet :ego comitem eius atq; exercitum ex altera parte naturæ :quos ante
diſperſeram :ne ad belli ſocietatem coirent :ad ſupplementum tibi uictoriæ congregaui .
Ego exercitum tuum ex multis indomitis conuenam nationibus quaſi unius gentis fidem
& tranquilitatem & concordiam ſeruare præcepi. Ego cum periculum ſummum eſſet: ne
alpes infida barbarorum penetrarent conſilia: intra ipſum alpium uallum. uictoriam tibi cō
tuli :ut ſine damno uinceres . Ego te triumphare feci de inimico tuo: & tu de plebe mea daſ
meis inimicis triumphum? Nōne propterea maximus deſtitutus eſt :quia ante ipſos expe
ditionis dies cum audiſſet romæ ſynagogam incenſam: edictum romam miſerat :quaſi uin
dex diſciplinæ publicæ? Vnde populus chriſtianus ait: nihil boni huic immineret . Rex iſte
iudæus factus eſt: deffenſorem iſtum diſciplinæ audiuim9. Quem mox chriſtus probauit
qui pro peccatoribus mortuus eſt . Si de ſermone hoc dictum eſt :quid de ultione dicetur ?
Ille igitur ſtatim a francis & a ſaxonum gente: in ſicilia: ſiciæ: petauione :ubiq; deniq; terra-
rum uictus eſt . Quid pio commune cum perfido? Abolenda cum impio ſunt etiam impie
tatis exempla . Quod illi nocuit :& quo uictus offendit :hoc non ſequi debet ſed damnare
qui uicit . Itaq; illa tibi non quaſi ingrato recenſui :ſed quaſi iure collata enumeraui :ut his
admonitus cui plus collatum eſt: plus diligas . Deniq; hoc reſpondenti ſimoni dixit domi-
nus ieſus: recte iudicaſti :ſtatimq; conuerſus ad mulierem quæ pedes eius unguento unxit :
typum eccleſiæ gerens :ait ſimoni. Propter quod dico tibi :remiſſa ſunt peccata eius mul
ta: quoniam dilexit multum :cui autem minus dimittitur :minus diligit . Hæc eſt mulier
que in domū phariſæi intrauit: & eiecit iudæum: chriſtū autem acquiſiuit. Eccleſia. n. ſynago
gā excluſit :cur iterū tētat ut apđ xp̄i famulū: hoc ē de pector̄ fidei đ domo xp̄i ſynagoga ex
cl'dat ecclām? Hæc ego ip̄ator amor̄ & ſtudio tui ī hūc ſmonē cōtuli. Debeo. n. bn̄ficiis tuis q
b9 me petēte libaſti plīmos de exiliis: đ carcerib9: de ultiæ necis pēis ut malle debeā p ſalute

tua ẽt offensionẽ tui aĩ nõ timerẽ (Nemo maiorẽ fiducia utitẽ ꝙ q ex affectu diligit. Nẽo certe
debet lædere qui sibi consulit) ne tot annorum conceptam cuiuscunq; sacerdotii gratiam
uno momento amittam. Et tamen non damnum gratiæ deprecor sed salutis periculum.
Quanq; quantum est imperator: ut quærendum aut uindicandum non putes quod in hũc
diem nemo quæsiuit: nemo unq; uindicauit? Graue est fidem tuam pro iudæis periclitari.
Gedeon cum occidisset sacratum uitulum: dixerunt gẽtiles: dii ipsi iniuriam suam uindicẽt.
Quis habet synagogam uindicare? Xpus quem occiderunt: quem negauerunt? An deus
pr uĩdicabit eos q nec prẽm recipiũt q filiũ ñ recepũt? Quis habet ualẽtinianorũ hæreſim ue
dicare: quam pietas tua quo modo uindicat: cum eos excludi iusserit: nec conueniendi usur
pare copiam? Si iosiam tibi obiiciam regem deo probatum: hoc in istis damnabis quod in
illo probatum est. Certe si mihi parum fidei defertur: iube adesse quos putaueris episco-
pos: tractetur imperator quid salua fide agi debeat. Si de causis pecuniariis comites tuos cõ
sulis: quanto magis in causa religionis sacerdotes domini æquum est consulas? Consideret
clæmentia tua quantos insidiatores habeat ecclesia: quantos exploratores: leuem rimam si
offenderint: figent aculeum. Secundum homines loquor. Cæterum plus hominibus deus ti
metur: qui etiam imperatoribus iure præfertur. Si amico suo aliquis: si parenti aut propi
quo deferẽdũ existimat: recte ego & deferẽdũ deo & eũ pferẽdũ oĩbꝰ iudicaui. Cõsule tibi ĩpa
tor: aut paterẽ me cõsulerẽ mihi. Quid rñdebo postea si cõptũ fuerit data hinc auctoritate ali-
quos xpianorũ aut gladio aut fustibus aut plumbis necatos? Quo mõ hoc purgabo factum?
quo modo excusabo apud episcopos? Qui nunc quia per triginta & innumeros annos pres
byteri quidam gradu functi: uel ministri ecclesiæ retrahuntur a munerẽ sacro & curiæ depu
tantur: grauiter gemunt. Nam cum ii qui uobis militant: certo militiæ tempore seruentẽ:
quanto magis etiam eos considerare debetis qui deo militant? Quo modo (inquam) hoc
excusabo apud episcopos qui queruntur de clericis: & impressione graui uastari scribunt ec
clesias? Hoc tamen in noticiam clæmentiæ tuæ peruenire uolui: de hoc (ut placet) arbitrio
tuo consulere & temperare dignaberis. Illud autem quod me angit & iure angit: exclude
atq; eiice. Ipse facis quicquid fieri iussisti. Aut si ille facturus non est: malo te magis esse clæ
mentem ꝙ illum non fecisse quod iussus est. Habes in quibus domini adhuc debes circa im
perium romanum inuitare clæmentiam. Habes quibus ampliꝰ ꝙ tibi speres. Illorum gra
tia: illorum salus te in hoc sermone conueniat meo: ne causam tuam alieno cõmittas iudi
cio. Integra adhuc tibi sunt omnia. In hoc me ego deo nostro pro te obligo: nec uerearis
sacramentum. Nunquid deo displicere poterit: quod pro eius emendatur honorificentia?
Nihil mutaueris certe in illa epistola: siue missa siue nondũ missa ẽ: dictari iube aliam quæ
plena fidei plena pietatis sit. Tibi integrum sit emendare: mihi non est integrum dissimu-
lare. Antiochenis tuam donasti iniuriam: inimici tui filias reuocasti: nutriendas apud affi-
nem dedisti matri hostis tui: misisti de ærario tuo sumptus. Hæc tanta pietas: tanta erga de
um fides hoc facto offuscabitur? Tu igitur qui armatis pepercisti hostibus: & seruasti inimi
cos tuos: ne quæso tanto studio putes uindicandum in christianos. Nunc imperator ro-
go: ut non aspernanter acceperis me & pro te & pro me timentem. Sancti enim uox est.
Vt quid factus sum uidere contritionem populi mei: ut offensam incurram dei? Ego certe
quod honorificentius fieri potuit feci: ut me magis audires in regia: ne si necesse esset
audires in ecclesia.

XXX.

AMbrosius episcopus beatissimo principi & christianissimo imperatori ualen
tiniano. Cum omnes homines qui sub dictione romana sunt: uobis militent
imperatoribus terrarum atq; principibus: tum ipsi uos omnipotenti deo &
sacræ fidei militatis. Aliter enim salus tuta esse non poterit: nisi unusquisq;
deum uerum hoc est deum xpianorum a quo cuncta reguntur: ueraciter co-
lat. Ipse enim solus uerus est deus: qui intima mente ueneretur. Dii enim gentium dæmo
nia: sicut scriptura dicit. Huic igitur deo uero quisquis militat: & qui intimo colendum reci
pit affectu: non dissimulationem: non coniuentiam: sed fidei: studium & deuotionis im
pẽdit. Postremo si non ista: consensum saltẽ aliquem non debet colendis idolis & propha
nis cærimoniarum cultibus exhibere. Nemo enim deum fallit: cui omnia etiam cordis oc
culta mãifesta sunt. Ergo cũ a te ĩperator xpianissime fides deo uero sit exhibẽda: cũ ipsiꝰ fi
dei studiũ cautio atq; deuotio: miror quo mõ aliquibꝰ ĩ spem uenerit ꝙ debeas aras diis gẽ
tium tuo instaurare præcepto: ad usus quoq; sacrificiorum prophanorum præbere sũptu.

Q d̄.n. iādudū uel fiſco uel arcæ ē uēdicatū:de tuo magis cōferre uidebeř ꝙ de ſuo reddeř.Et de diſpendiis querunt qui nūq̄ noſtro ſanguini pepcerūt:q ipſa eccleſiarū ædificia ſubruerūt petunt etiam ut illis priuilegia deferas qui loquendi & docendi noſtris cōmunē uſum: iuliāi lege proxima denegarunt :& priuilegia illa quibus ſæpe decepti ſunt etiam xp̄iani . Nō nullos enim illis priuilegiis partim per īprudentiam partim ꝑpter publicarum neceſſitatū moleſtias declinandas :irrætire uoluerunt :& quia non omnes fortes īueniuntur:etiam ſub pricipibus xp̄ianis plæriq̄ ſunt lapſi .Sed hæc ſi iam ſublata non eſſent:auferenda tuo imperio coprobarem .At cum per totum fere orbem a pluribus retro principibus inhibita interdictaq̄ ſint:romæ autem a fratre clæmentiæ tuæ auguſtæ memoriæ gratiano fidei ueræ ratione ſublata ſint :& datis antiquata reſcriptis:ne quæſo uel fideliter ſtatuta conuellas uel fraterna præcepta reſcindas.De negociis ciuilibus ſi quid ſtatuitur :nemo putat eſſe temerandum: & præceptum de religione calcatur?Nullus obrepat iuniori ætati tuæ:ſiue ille gentilis eſt qui iſta depoſcit:non debet mentem tuam uinculis ſuæ ſuperſtitionis īnectere:ſed proprio ſtudio docere & admonere te debet quē ad modum ueræ fidei ſtudere debeas:quando ille tāto motu ueri uana defendit .Deferendum meritis clarorum uirorū & ego ſuadeo:ſed deum certum eſt omnibus præferendū .Si de re militari eſt cōſulendum :debet exercitati in præliis uiri expectari ſententia:conſilium cōprobari.Quando de religione tractatus eſt: deum cogita.Nullius iniuria eſt:cui deus omnipotēs antefertur .Habet ille ſententiā ſuā.Inuitum non cogitis colere quod nolit:hoc idem uobiſ liceat impator:& unuſquiſq̄ patienter ferat:ſi ñ extorqueatur impatori quod moleſte ferret:ſi ei extorquere cuperet impator .Ipſis gentilibus diſplicere conſueuit præuaricantis affectus .Libere.n.debet defendere unuſquiſq̄ fidelē mentis ſuæ & ſeruare propoſitum .Quod ſi aliqui nōe xp̄iani tale aliquid decernendum putāt :mentem tuam uocabula nuda non capiant :nōa caſſa non fallant .Quiſquis hoc ſuadet:ſacrificat :& quiſquis hoc ſtatuit.Tolerabilius tamen eſt unius ſacrificium ꝙ lapſus omnium .Totus hic xp̄anorum pꝛ̄iclitatur ſenatꝰ.Si hodie gentilis aliquis impator (quod abſit) arā ſtatueret ſimulacris:& eo cōuenire cogeret xp̄ianos :ut ſacrificantibus intereſſent :ut oppleret anhelitus & ora fidelium cinis ex ara:fauilla de ſacrilegio: fumus ex buſto: & in ea curia ſententiam diceret:ubi iurati ad aram ſimulacri in ſententiam cogerentur: propterea enim interpretantur aram locatam :ut eius ſacramento (ut ipſi putant)unuſquiſq̄ conuentus conſuleret in medium :cum curia maiore iam chriſtianorum numero ſit referta: perſecutionem eſſe crederet chriſtianus :qui cogeretur tali optione ad ſenatum uenir̄ quod fit plærunq̄: nam etiam iniuriis conuenire coguntur .Te ergo imperatore chriſtiani in aram iurare cogentur ?Quid eſt iurare niſi eius quem teſtere fidei tuæ præſulem: diuinam potentiam confiteri .Te imperatore hoc petitur & poſtulatur :ut aram iubeas eleuari: ſumptum ſacrificiis prophanis dari. Sed hoc non poteſt ſine ſacrilegio decerni .Vnde rogo te:ne id decernas :ſtatuas :uel in eius modi decreta ſubſcribas. Conuenio fidē tuam chriſti ſacerdos .Omnes conueniremus epiſcopi niſi incredibile hoc & repentinum ad aures perueniſſet hominum ꝙ tale aliquid eſſet uel in conſiſtorio ſuggeſtum tuo:uel a ſenatu petitum:ſed abſit ut hoc ſenatus petiſſe dicatur .Pauci gentiles communi utuntur nomine . Nam & ante biennium ferme cum hoc petere tentarent :miſit ad me ſanctus damaſus romanæ eccleſie ſacerdos iudicio dei electus libellum quem chriſtiani ſenatores dederunt & quidem innumeri poſtulantes nihil ſe tale mandaſſe: non congruere gentilium iſtius modi petitionibus :non præbere conſenſum.Queſti etiam publice priuatimq̄ ſe non conuenturos ad curiam :ſi tale aliquid decerneretur.Dignū eſt temporibus ueſtris hoc eſt chriſtianis temporibus ut dignitas chriſtianis ſenatoribus abrogetur :quo gentilibus ſenatoribus prophanæ deferatur uoluntatis effectus ?Hunc libellum ego fratri clæmentiæ ueſtræ direxi .Vnde conſtitit non ſenatum aliquid de ſuperſtitionis impenſis mandaſſe legatis.Sed fortaſſe dicatur :cur dudum non inter fuerint ſenatui :cum iſta peterentur . Satis loquuntur quid uelint qui non interfuerunt :ſatis locuti ſunt qui apud imperatorem locuti ſunt.Et miramur tamen ſi priuatis reſiſtendi romæ eripiunt libertatem qui nolunt eſſe liberum tibi non iubere quod non probas non ſeruare quod non ſentis . Et ideo memor legationis proximæ mandatæ mihi conuenio iterum fidem tuam:conuenio mentem tuam:ne uel reſpondendum ſecundum huiuſmodi petitionem gentilium cenſeas :uel in eius modi reſponſa ſacrilegium ſubſcriptionis adiungas .Certe refer ad parentem pietatis tuæ principem theodoſium quem ſuper omnibus fere maioribus cauſis conſulere conſueſti . Nihil maius eſt religione : nihil ſublimius fide . Si ciuilis cauſa eſſet :

diuersæ parti responsio seruaretur :causa religionis est:episcopus conuenio .Detur mihi exẽplum missæ relationis :ut & ego plenius respondeam :& sic de omnibus consultus clæmẽtiæ tuæ parens respondere dignetur .Certe si aliud statuit :episcopi hoc æquo animo pati & dissimulare non possumus:licebit tibi ad ecclesiam conuenire:sed illic non iuenies sacerdotem aut inuenies resistentem .Quod respondebis sacerdoti dicenti tibi:munera tua non quærit ecclesia quia templa gentilium muneribus adornasti. Ara xp̄i dona tua respuit:quoniam arã simulacris fecisti .Vox.n.tua manus tua:& subscriptio tua opus est tuũ:obsequium tuũ dñs iesus recusat & respuit :quoniam idolis obsecutus es: dixit enim tibi .Non potestis duobus dominis seruire .Priuilegia tua sacratæ deo uirgines non habent & uendicant uirgines uestæ Cur sacerdotes dei requiris quibus petitiones prophanas gentilium prætulisti? Alieni erroris societatem suscipere nõ possumus. Quid respondebis his uerbis: puerum esse te lapsum? Omnis ætas perfecta xp̄o est.Omnis deo plẽa puericia fidei cõprobatur.Paruuli etiam xp̄um intrepido aduersus persecutores ore confessi sunt .Quid respondebis germano tuo?None tibi dicet uictum me esse non credidi: quia te ĩpatrem reliqui :mori non dolui quia te heredẽ habebam .Imperio me decedere non ingemui:quia imperia mea præsertim de religione diuina :omnibus sæculis mansura credebam?Hos ego titulos piæ uirtutis erexeram:has de sæculo manubias:hæc spolia de diabolo:has ego de aduersario omnium exuuias offerebam in quibus æterna uictoria est.Quid mihi plus potuit meᵘs hostis auferre?Abrogasti decreta mea quod adhuc ille qui contra me leuauit arma :non fecit .Nunc grauius telum corpore recipio: ꝙ a fratre mea statuta damnant.Melior ꝑpte mei apud te piclitor.Illa enim mors corporis: ista uirtutis est.Nunc mihi abrogatur ĩperiũ & quod est grauius abrogatur a meis.Et id arrogatur quod in me etiam mei aduersarii prædicarunt .Si uolens acquieuisti .damnasti fidem meam :si inuitus cessisti:prodidisti tuam .Ergo quod grauiᵘ est:& in te periclitor .Quid respondebis etiam patri:qui te maiore dolore coueniet dicens .De me fili pessime iudicasti qui putasti ꝙ ego gentilibus cõniuentiam præstitissem.Nemo ad me detulit :arã esse ĩ illa romana curia :nuꝗ̃ tantum nefas credidisti :ꝙ in cõmuni illo xp̄ianorum gentiliũꝗ̃ concilio sacrificarent gentiles:hoc est insultarent gentiles præsentibus christianis :& inuiti christiani interesse sacrificiis cogerentur .Multa & diuersa crimina me imperante cõmissa sunt :ultus sũ quæcunꝗ̃ sunt depræhensa :si quis tunc latuit:debet ergo dicer̃ me probasse quod ad me nemo detulerat?De me pessime iudicasti:si mihi superstitio aliena non fides mea seruauit imperium .Vnde cum aduertas impr̃ deo primũ deinde patri & fratri iniurias irrogari si quid tale decernas :peto ut id facias quod saluti tuæ apud deum intelligis profuturũ .Relatio symmachi præfecti urbis romæ. XXXI.

Ubi primum senatus amplissimᵘs semperꝗ̃ uidetur subiecta legibus uicia cognouit :& a principibus piis uidit purgari famam temporum proximorum :boni sæculi auctoritatem secutus:euomuit diu pressum dolorem :atꝗ̃ iterum me q̃relarum suarum iussit esse legatum.Cui ideo diui principis denegata est ab improbis audientia:quia non erat iusticia defutura domini imperatores ualentiniane theodosi & arcadi inclyti uictores ac triumphatores semper augusti .Gemino igitur functus officio:& ut præfectus uidetur gesta publica prosequor:& ut legatus ciuium mandata cõmendo .Nulla est hic dissensio uoluntatu:quia iam credere homines desierunt :aliquorum ministri regum coguntur se studio præstare si discrepent :amari coli diligi :maius imperio est.Quis ferat obfuisse rei publicæ priuata certamina?Merito illos senatus insequit̃:q potentiam suam famæ principis prætulerunt.Nr̃ autem labor pro clæmentia uestra ducit excubias .Cui enim magis cõmodat:ꝙ instituta maiorum ꝙ patriæ iura & fata defendimᵘs: ꝗ̃ temporum gloriæ ?Quæ tum maior est :cum nobis contra morem parentum intelligitis nil licere.Repetimus igitur religionum statum qui rei publice diu profuit.Certe numerẽtur principes utriusꝗ̃ sectæ:utriusꝗ̃ sentẽtiæ:proximus eorum cærimonias patrum coluit: recentior non remouit .Si exemplum non facit religio ueterum :faciat dissimulatio proximorum .Quis ita familiaris est barbaris :ut arã uictoriæ non requirat ?Cauti in posterum sumus:& talium rerum ostẽta uitamus.Reddatur tamen saltem nomini honor qui numini denegatus est .Multa uictoriæ debet æternitas uestra & adhuc plura debebit .Aduersentur hanc potestatem quibus nihil profuit :uos amicum triũphis patrociniũ nolite deserere. Cũctis potentia ista uotiua est:nemo colendam neget quam profitetur optandam .Quod si huius ominis nõ ẽ ẽt iusta uitatio:ornamẽtis saltẽ curiæ decuit abstineri?Præstate oro uos ut ea

quæ pueri ſuſcepimus:ſenes poſteris relinquamus.Conſuetudinis amor magnus eſt.Merito diui conſtantii factum diu non ſtetit.Omnia uobis exempla uitanda ſunt: quæ mox remota didiciſtis.AEternitatẽ curamus famæ & nominis ueſtri:ne quid futura ætas inueniat corrigendum.Vbi in leges ueſtras & uerba iurabimus:qua religione mens falſa terrebitur:ne in teſtimoniis mentiatur?Omnia quidem deo plena ſunt:nec ullus perfidis tutus eſt locus:ſed plurimum ualet ad metum delinquendi etiam præſentia religionis urgeri. Illa ara concordiam tenet omnium.illa ara fidem conuenit ſingulorum:neq; aliud magis auctoritatem facit ſententiis noſtris q̃ ꝙ omnia quaſi iuratus ordo decernit.Patebit ergo ſedes prophana ꝑiuriis:& hoc inclyti principes mei probabile iudicabunt qui ſacramento publico tuti ſunt? Sed diuus conſtantius idem feciſſe dicitur:cætera potius illius principis æmulemur qui nihil tale eſſet aggreſſus:ſi quis ante ſe alius deuiaſſet.Corrigit enim ſequentem lapius prioris:& de repræhenſione antecedentis exempli naſcitur emendatio. Fas fuit ut parens ille clæmentiæ ueſtræ in re adhuc noua non caueret inuidiam.Num poteſt etiam nobis eadem defenſio cõuenire ſi imitemur quod meminimus improbatum?Accipiat æternitas ueſtra alia eiuſdem principis facta:quæ ĩ uſum dignius trahat.Nil ille decerpſit ſacrarum uirginum priuilegiis:repleuit nobilibus ſacerdotia:romanis cærimoniis non negauit impẽſas: & per omnes uias æternæ urbis lætum ſecutus ſenatum:uidit placido ore delubra:legit inſcripta faſtigiis deum nomina:percunctatus eſt templorum origines:miratus eſt conditores. Cumq; alias religiones ipſe ſequeretur:has ſeruauit imperio:ſuus enim cuiq; mos cuiq; ritus eſt: uarios cuſtodes urbibus & cultus mens diuina diſtribuit.Vt animæ naſcentibus: ita populis fatales genii diuiduntur.Accedit utilitas quæ maxime homini deos aſſerit.Nam cum ratio omnis in operto ſit:unde rectius q̃ de memoria atq; documentis rerum ſecundarum cognitio uenit numinum?Iam ſi longa ætas auctoritatem religionibus faciat:ſeruanda eſt tot ſæculis fides:& ſequendi ſunt nobis parentes qui ſecuti ſunt fœliciter ſuos.Romam nunc putem? aſſiſtere atq; his uobiſcum agere ſermonibus. Optimi principes patres patriæ reueremini annos meos:in quos me pius ritus adduxit:ut utar cærimoniis auitis: neq; enim me pœnitet uiuere meo more quia libera ſum.Hic cultus in leges meas orbem redegit:hæc ſacra annibalem a mœnibus: a capitolio ſenonas reppulerunt.Ad hoc ergo ſeruata ſum: ut longæua repræhendar?uideam quod inſtituendum putatur?Sera tamen & contumelioſa eſt emẽdatio ſenectutis.Ergo diis patriis diis indigetibus pacem rogamus. AEquum eſt: quicquid omnes colunt:unum putari Eadem ſpectamus aſtra:commune cælum eſt: idem nos mundus inuoluit.Quid intereſt qua quiſq; prudentia uerum requirat? Vno itinere non poteſt perueniri ad tam grande ſecretum:ſed hæc ocioſiorum diſputatio eſt. Nunc preces non certamina offerimus.Quanto commodo ſacri ærarii ueſtri ueſtalium uirginum prerogatiua detracta eſt?Sub largiſſimis imperatoribus denegatur quod parciſſimi præſtiterunt?Honor ſolus eſt in illo uelut ſtipendio caſtitatis.Vt uittæ earum capiti decus faciunt:ita inſigne ducitur ſacrificii:uacare muneribus.Nudum quodam modo nomen immunitatis requirunt: quoniam paupertate ac diſpendio tutæ ſunt.Itaq; amplius laudi earum tribuunt:qui aliquid rei detrahunt. Siquidem ſaluti publicæ dicata uirginitas creſcit merito: cum caret præmio. Abſint ab ærarii ueſtri puritate iſta compendia: fiſcus bonorum principum non ſacerdotum damnis ſed hoſtium ſpoliis augeatur.Vllumne lucrum compenſat inuidias?Et quia auaricia in mores ueſtros non cadit:hoc miſeriores ſunt quibus ſubſidia uetera decerpta ſunt. Etenim ſub imperatoribus qui alieno abſtinent qui reſiſtunt cupiditati:ad ſolam detrahitur amittentis iniuriam:quod deſiderium non mouet auferentis.Agros etiam uirginibus & miniſtris:deficientium uoluntate:legatos fiſcus retentat. Oro uos iuſticiæ ſacerdotes: ut urbis ueſtræ ſacris reddatur priuata ſucceſſio.Dictent teſtamenta ſecuri: & ſciant ſub principibus non auaris ſtabile eſſe quod ſcripſerint.Delectet uos iſta fœlicitas generis humani: cœpit cauſæ huius exemplum ſolicitare morientes.Ergo romanæ religiones ſub romana iura non pertinent?quod nomen accipiet ablatio facultatum quas nulla lex:nullus caſus fecit caducas?Capiunt legata liberti:ſeruis teſtamentorum iuſta cõmoda non negantur:tantum nobiles uirgines & fatalium ſacrorum miniſtri excluduntur prædiis hæreditate quæſitis. Quid iuuat ſaluti publicæ caſtum corpus dicare & imperii æternitatem cæleſtibus fulcire præſidiis:armis ueſtris:aquilis ueſtris:amicas applicare uirtutes:pro omnibus efficacia uota ſuſcipere & ius cum omnibus non habere?Itaq; melior eſt ſeruitus quæ hominibus impenditur.Rem publicam lædimus cui nunq̃ expedit:ut ingrata ſit. Nemo me putet ſolam cauſam religionum tueri:ex huius modi facinoribus orta ſunt cuncta romani generis incom-

moda. Honorauerat lex parentum ueſtales uirgines ac miniſtros deorum: uictu modico iu-
ſtiſq; priuilegiis: ſtetit muneris huius integritas uſq; ad degeneres trapezitas qui ad merce-
dem uilium baiulorum ſacræ caſtitatis alimenta uerterunt. Secuta eſt hoc factum fa-
mes publica & ſpem prouinciarum omnium meſſis ægra decepit. Non ſunt hæc uicia
terrarum: nihil imputamus aſtris. Nec rubigo ſegetibus offuit: nec auena fruges neca-
uit: ſacrilegio annus exaruit. Neceſſe enim fuit perire omnibus quod religionibus ne-
gabatur. Certe ſi eſt huius mali aliq; exemplum: imputemus tantam famem uicibus an-
norum. Grauis hanc ſterilitatem aura conſtrinxit: ſilueſtribus arbuſtis uita producitur:
& rurſus ad dodonæas arbores plebis ruſticæ inopia conuolauit. Quid tale prouin-
ciæ pertulerunt: cum religionum miniſtros honor publicus paſceret? Quando in uſum
hominum concuſſa quercus? quando uulſæ ſunt herbarum radices? quando alternos re-
gionum defectus deſeruit fæcunditas mutua: cum populo & uirginibus ſacris commu-
nis eſſet annona? Commendabat enim terrarum prouentus uictus antiſtitum: & reme-
dium magis q; largitas erat. An dubium eſt ſemper pro copia omnium datum quod
nunc inopia omnium uendicauit? Dicet aliquis ſumptum publicum denegatum alienæ
religionis impendiis. Abſit a bonis principibus iſta ſententia: ut quod olim de commu-
ni quibuſdam tributum eſt: in iure fiſci eſſe uideatur. Nam cum res publica de ſingu-
lis conſtet: quod ab ea proficiſcitur: fit rurſus proprium ſingulorum. Omnia regitis: ſed
ſuum cuiq; ſeruatis: pluſq; apud uos iuſticia q; licentia ualet. Conſulite certe munificen-
tiam ueſtram: an hæc publica uelit exiſtimari quæ in alios tranſtuliſtis. Semel honori
urbis delata compendia deſinunt eſſe tribuentium: & quod a principio beneficium fu-
it: uſu atq; ætate fit debitum. Inanem igitur metum diuino animo ueſtro tentat incu-
tere: ſi quis aſſerit conſcientiam uos habere præbentium: niſi detrahentium ſubieritis in-
uidiam. Faueant clæmentiæ ueſtræ ſectarum omnium arcana præſidia: & hæc maxime
quæ maiores ueſtros aliquando iuuerunt: uos defendant: a nobis colantur. Eum religio-
num ſtatum petimus: qui diuo parenti culminis ueſtri ſeruauit imperium: qui fortuna-
to principi legitimos ſuffecit hæredes. Spectat ſenior ille diuus ex arce ſiderea lachry-
mas ſacerdotum: & ſe culpatum putat more uiolato: quem libenter ipſe ſeruabat. Præ-
ſtate etiam diuo fratri ueſtro alieni conſilii correctionem: tegite factum quod ſenatui
diſplicuiſſe neſciuit. Si quidem conſtat ideo excluſam legationem: ne ad eum iudicium
publicum perueniret. Pro exiſtimatione eſt temporum ſuperiorum: ut non dubitetis
abolere quod probandum eſt principis non fuiſſe: Sancti ambroſii reſponſio contra ſym-
machi relationem. XXXII.

AMbroſius epiſcopus beatiſſimo principi & clæmentiſſimo imperatori. Valen-
tiniano auguſto. Cum uir clariſſimus præfectus urbis ſymmachus ad clæmen-
tiam tuam rettuliſſet: ut ara quæ de urbis romæ curia ſublata fuerat: reddere-
tur loco: & tu imperator licet adhuc in minoris æui tyrocinio florentibus no-
uus annis: fidei tamen uirtute ueteranus obſecrata gentilium non probares:
eodem quo comperi: puncto libellum obtuli: quo licet comprænhenderim quæ ſuggeſtioni
neceſſaria uiderentur: popoſci tamen exemplnm mihi relationis dari. Itaq; non fidei tuæ
ambiguus ſed prouidus cautionis & pii certus examinis hoc ſermone relationis aſſertioni
reſpondeo: hoc unum petens: ut non uerborum elegantiam ſed uim rerum expectandam
putes. Aurea enim (ſicut ſcriptura diuina docet) eſt lingua ſapiētium litteratorum: quæ pha-
leratis dotata ſermonibus: & quodam ſplendētis eloquii: uelut coloris precioſi coruſco reſul-
tans: capit animorū oculos ſpe formoſi: uiſuq; perſtringit. Sed aurum ſi diligētius manu: tra-
ctes foris precium: intus metallum eſt. Volue quæſo atq; excute ſectam gentilium: precioſa
& grandia ſonant: ueri effœta defendunt. Deum loquuntur: ſimulacrum adorant. Tria igitur
in relatione ſua uir clariſſimus præfectus urbis propoſuit quæ ualida putauit. Quod roma
ueteres (ut ait) ſuos cultus requirat: & q; ſacerdotibus ſuis uirginibuſq; ueſtalibus emolumē-
ta tribuenda ſint: & q; emolumentis ſacerdotum negatis fames ſecuta publica ſit. In pri-
ma propoſitione: flebili roma queſtu ſermonis illachrymat: ueteres (ut ait) cultus cæri-
moniarum requirens: hæc ſacra (inquit) annibalem a mœnibus: a capitolio ſenonas rep-
pulerunt. Itaq; dum ſacrorum potentia prædicatur: infirmitas proditur. Ergo annibal
diu ſacris inſultauit romanis: & diis contra ſe dimicantibus uſq; ad muros urbis uincen-
do peruenit. Cur ſe obſideri paſſi ſunt: pro quibus deorum ſuorum arma pugnabant?

Nam de ſenonibus quid loquar:quos capitolii ſecreta penetrantes romanæ reliquiæ nõ tu-
liſſent:niſi eos pauido anſer ſtrepitu prodidiſſet?En quales templa romana præſules habẽt.
Vbi tunc erat iuppiter?An in anſere loquebatur?Verum quid negem ſacrorum ritus mili-
taſſe romanis? Sed etiam annibal eoſdem deos colebat. Vtrum uolunt igitur eligant. Si in
romanis uicerunt ſacra:in carthaginenſibus ergo ſuperata ſunt:ſi in carthaginenſibus trium
phata:nec romanis utiq; profuerunt. Faceſſat igitur inuidioſa illa populi romani querela:nõ
hæc roma mandauit. Aliis illa eos interpellat uocibus. Quid me caſſo quottidie gregis inno
xii ſanguine cruentatis?Non in fibris pecudum:ſed in uiribus bellatorum trophæa uictoriæ
ſunt. Aliis ego diſciplinis orbem ſubegi. Militabat camillus qui ſublata capitolio ſigna: cæſis
tarpeiæ rupis triumphatoribus reportauit:ſtrauit uirtus quos religio non remouit. Quid
de atti io loquar:qui militiam etiam mortis impendit?Aphricanus non inter capitolii aras:
ſed inter annibalis acies triumphum inuenit. Quid mihi ueterum exempla profertis? Odi
ritus neronum. Quid dicam bimenſtres imperatores & terminos regum cum exordiis co-
pulatos?Aut forte illud eſt nouum:barbaros ſuis exceſſiſſe finibus?Nunquid etiam illic chri-
ſtiani fuerunt:quorum miſerabili nouoq; exemplo alter captiuus imperator:ſub altero cap-
tiuus orbis fefelliſſe quæ uictoriam promittebant:ſuas cærimonias prodiderunt? Nunquid
& tunc non erat ara uictoriæ?Pœnitet lapſus:& uetuſta canicies pudendi ſanguinis traxit ru
borem Non erubeſco cum toto orbe longæua conuerti:uerum certe eſt:quia nulla ætas ad
perdiſcendum ſera eſt. Erubeſcat ſenectus quæ emendare ſe non poteſt. Non annorum cani
ties eſt laudanda:ſed morum:nullus pudor eſt ad meliora tranſire. Hoc ſolum habebam cõ-
mune cum barbaris:quia deum antea neſciebam. Sacrificium ueſtrum ritus eſt beſtiarum
cruore reſpergi. Quid in mortuis pecudibus quæritis dei uoces? Venite & diſcite in terris
cæleſtem militiam. Hic uiuimus: & illic militamus. Cæli myſterium doceat me deus
ipſe qui condidit: non homo qui ſe ipſum ignorauit. Cui magis de deo ꝗ deo credam?
Quo modo poſſum uobis credere qui fatemini uos ignorare quod colitis?Vno(inquit)
itinere non poteſt perueniri ad tam grande ſecretum. Quod uos ignoratis: id nos dei
uoce cognouimus. Et ꝙ uos ſuſpitionibus quæritis: nos ex ipſa ſapientia dei & uerita-
te compertum habemns. Non congruunt igitur ueſtra nobiſcum. Vos pacem diis ue-
ſtris ab imperatoribus obſecratis: nos ipſis imperatoribus a chriſto pacem rogamus. Vos
manuum ueſtrarum adoratis opera: nos iniuriam ducimus: omne quod fieri poteſt:de-
um putari. Non uult ſe deus in lapidibus coli. Deniq; etiam ipſi philoſophi ueſtri iſta
riſerunt. Quod ſi uos ideo chriſtum deum negatis quia illum mortuum eſſe non cre-
ditis:neſcitis enim ꝙ mors illa carnis fuerit non diuinitatis:quæ fecit ut credentium iam ne
mo moriatur:quid uobis imprudentius qui contumelioſe colitis & honorifice derogatis?
Veſtrum enim deum lignum putatis. O contumelioſa reuerentia. Chriſtum mori potuiſſe
non creditis?O honorifica peruicacia. Sed uetera(inquit)reddenda ſunt altaria ſimulacris:or
namenta delubris. Repoſcatur hæc a conſorte ſuperſtitionis:chriſtianus imperator aram ſo
lius chriſti didicit honorare. Quid manus pias & ora fidelia miniſterium ſuis cogunt ſacrile-
giis exhiberẽ?Vox imperatoris noſtri chriſtum reſultet:& illum ſolum quem ſentit loquatur:
quia cor regis in manu dei. Nunquid imperator gentilis aram chriſto leuauit? Dum ea quæ
fuerunt repoſcunt:exemplo ſui admonẽt quantum chriſtiani imperatores religioni quam
ſequuntur debeant deferre reuerentiæ:quando gentiles ſuperſtitionibus ſuis omnia detule-
runt. Dum cœpimus:etiam ſequamur. Nos ſanguine gloriamur:illos diſpẽdium mouet. Nos
hæc uictoriæ loco ducimus:illi iniuriam putant. Nunꝗ nobis amplius contulerunt ꝗ cum
uerberari chriſtianos atq; proſcribi ac necari iuberent. Præmium fecit religio quod perfidia
putabat eſſe ſupplicium. Videte magnanimos per iniurias per inopiam per ſupplicium. Nos
credimus:illi cærimonias ſuas ſine quæſtu manere poſſe non credunt. Habeant(inquit)ue-
ſtales uirgines immunitatem ſuam. Dicant hoc qui neſciũt credere ꝙ poſſet eſſe gratuita uir
ginitas:prouocent lucris qui diffidunt uirtutibus. Quot tamen illis uirgines præmia promiſ
ſa fecerunt?Vix ſeptem ueſtales capiuntur puellæ. En totus numerus quem infulæ uittati ca-
pitis:purpuratarum ueſtium murices:pompa lecticæ miniſtrorum circunfuſa comitatu:pri-
uilegia maxima:lucra ingentia:præſcripta deniq; pudiciciæ tẽpora coegerunt. Attollant mẽ
tis & corporis oculos:uideant plebem pudoris:populum integritatis:concilium uirginitatis.
Non uittæ capiti decus:ſed ignobile uelamen:uſui nobile caſtitatis:non exquiſita ſed abdica
ta lenocinia pulchritudinis:non illa purpurarum inſignia:non luxus deliciarum ſed uſus ie-
iuniorum:non priuilegia non lucra:omnia poſtremo talia:ut reuocari ſtudia putes:dũ exer-

centur officia. Sed dum exercetur officium: studium prouocatur: suis castitas cumulatur dis-
pendiis. Non est uirginitas quæ precio emitur: non uirtutis studio possidetur. Non est itegri
tas quæcunq; tanq̃ in auctione: nummario ad tempus solicitatur compendio. Prima castita
tis uictoria est facultatum cupiditates uincere: quia lucri studium tentamentum pudoris est.
Ponamus tamen subsidia largitatum conferenda uirginibus: quæ christianis munera redū-
dabunt? quod tantas opes sufficiet ærarium? Aut si arbitrantur solis uestalibus conferēdum:
non pudet ut qui totum sibi sub imperatoribus gentilibus uendicarunt: idem sub principib⁹
christianis non putent nobis sortem debere esse cōmunem? Sacerdotibus quoq; suis & mini
stris queruntur alimenta publica non præberi. Quantus hinc uerborum tumultus increpu-
it. At contra nobis etiam priuatæ successionis emolumenta recentibus legibus denegantur:
& nemo conqueritur. Non enim putamus iniuriam: quia dispendium non dolemus. Si pri-
uilegium quærat sacerdos: ut onus curiale declinet: patria atq; auita & omnium facultatum
possessione cedendum est. Quo modo hanc gentiles: si haberent ingrauarēt querelam: ꝙ sa-
cerdos ferias ministerii sui emat totius patrimonii sui damno: & priuatus uniuersæ commo
ditatis dispendio usum publici mercetur obsequii: prætendens communis salutis excubias:
domesticæ inopiæ se mercede solatur: quia ministerium non uendidit sed gratiam compa-
rauit. Conferte causas. Vos excusare uultis decurionem: cum ecclesiæ excusare non liceat sa-
cerdotem. Scribuntur testamenta templorum ministris: nullus excipitur prophanus: nullus
ultimæ conditionis: nullus prodigus uerecundiæ: soli ex omnibus clerico commune ius clau
ditur a quo solo pro omnibus uotum commune suscipitur: officium cōmune defertur: nulla
legata uel grauium uiduarum: nulla donatio. Et ubi in moribus culpa non depræhēditur: tm̄
officio mulcta præscribitur. Quod sacerdotibus phani legauerit christiana uidua: ualet: quod
ministris dei: non ualet. Quod ego non querar: sed ut sciant quid non querar: compræhēdi.
Malo enim uos pecunia minores esse q̃ gratia: sed referūt ea quæ uel donata uel relicta sunt
ecclesiæ: non esse temerata. Dicant & ipsi quis templis dona detraxerit quod factum est chri-
stianis. Quæ si facta essent gentilibus: redderetur potius q̃ inferretur iniuria. Nunccine de-
mum iusticia prætenditur: æquitas postulatur? Vbi tunc erat ista sententia: cum direptis chri
stianorum omnium facultatibus: ipsos uitales anhelitus spiritus inuiderent: & nullis uſq; ne-
gata defunctis inhiberent supremæ commercia sepulturæ? Quos gentiles præcipitarūt: ma-
ria reddiderunt. Fidei ista uictoria est: ꝙ & ipsi iam facta maiorum carpunt suorum: sed quæ
melioratio ut eorum munera petant quorum gesta condemnant? Nemo tamen donaria de
lubris & legata aruspicibus denegauit: sola sublata sunt prædia quia non religiose utebantur
iis quæ religionis iure defenderent. Qui nostro utuntur exemplo: cur non utebātur officios?
Nihil ecclesia sibi nisi fidē possidet. Hos redditus præbet: hos fructus. Possessio ecclesiæ sum-
ptus est egenorum. Numerent quos redemerint templa captiuos: quæ contulerint alimenta
pauperibus: quibus exulibus uiuendi subsidia ministrauerint. Prædia igitur intercepta non
iura sunt. En quod factum quod triste piarī nefas: fames (ut aiunt) publica uindicauit: qa usui
omnium proficerē cœpit quod proficiebat commodis sacerdotum. Propterea ergo detractis
(ut aiunt) arbusta exuta corticibus succo miserabili deficientium ora lambebant: propterea
chaoniam frugem glande mutantes: rursus in pecudum pastus: & ad infœlicis uictus alimen
ta reuocati concussa quercu famem in siluis miseram solabātur. Noua uidelicet prodigia ter
rarum quæ nunq̃ ante acciderant: cum superstitio gentilis toto orbe ferueret. Re uera quan
do ante uacuis auenis seges: fallas auari uota lusit agricolæ: & spem rusticæ plebis quæsita sul
cis frugis herba destituit. Et unde græcis oracula habitæ suæ quercus: nisi quia remedium sil-
uestris alimoniæ cælestis religionis donum putarunt? Talia enim suorum munera credunt
deorum. Quis dodonæas arbores nisi gentium populus adorauit: cum pabulum triste sacri
nemoris honore donaret? Non est uerisimile ꝙ indignantes eorum dii id pro pœna intule-
rint quod solebant placati conferre pro munere. Quæ autem æquitas: ut paucis sacerdotib⁹
dolentes uictum negatum ipsi omnibus denegarent: cum inclæmentior esset uindicta q̃ cul
pa? Non est igitur idonea quæ tantam ægritudinem mundi fallentis causa constrinxerit: ut
uirentibus segetibus subita spes anni adulta moreretur. Et certe ante plurimos annos tēplo-
rum iura toto orbe sublata sunt. Modone demum diis gentilium uenit in mentem suas iniu
rias ultum iri? Propterea nec assueto cursu nilus intumuit: ut urbicorum sacerdotū dispendia
uindicaret q nō uindicauit suorum? Esto tamen si superiore anno deorū suorū iniurias uindi
catas putant: cur præsenti āno cōtemptui fuere? Iam. n. nec herbarū uulsis radicib⁹ rusticana
plebs pascitur: nec baccæ siluestris explorat solatia: nec cibū de sentibus rapit: sed opū læta fœ

liciũ dũ meſſes ſuas & ipſa miratur:expleuit uoti ſatietate ieiunium:uſurarios nobis reddidit
terra ꝓuẽtus.Quis ergo tã nouus humanis uſibus:ut uices ſtupeat ãnorũ?Et tamẽ ẽt ſuperio
re ãno plæraſq; nouimus ꝓuincias redundaſſe frugibus.De galliis q̃d loquar ſolito ditiorib⁹?
Frumẽtũ pãnoniæ quod nõ ſeuerãt uẽdiderũt.Et ſecũda rhetia fertilitatis ſuæ nouit iuidiã.
Nã quæ ſolebat tutior eſſe ieiunio:fæcunditate hoſtẽ i ſe excitauit.Liguriam uenetiaſq; au-
tumni frumẽta pauerũt.Ergo nec ille ſacrilegio ãnus exaruit:& iſte fidei fructibus ãnus efflo
ruit.Negẽt ẽt ꝙ largo fœtu uineæ redũdauerint.Itaq; & meſſem fœneratã recepimus:& li-
beralioris uindemiæ beneficia poſſidemus.Poſtrem⁹ ſupeſt & maxim⁹ locus:utrũ ea q̃ uobis
ꝓfuerint iperatores:reſtituere ſubſidia debeatis.Ait.n.Vos defendant:a nobis colãtur.Hoc ẽ
fideliſſimi principes quod ferre nõ poſſumus:q̃a exprobrãt nobis ueſtro ſe nomine diis ſuis
ſupplicare:& uobis nõ mãdãtibus ſacrilegium imane cõmittũt:diſſimulationem ꝓ cõſenſu i
terpretãtes ſibi.Habeãt præſidia ſua:ſuos ſi poſſunt:illa defendãt.Nam ſi iis a q̃bus colũtur:
auxilio eſſe nõ poſſunt:quo modo poſſunt uos defendere:a q̃bus nõ colũtur?Sed maiorũ(in
quit)ſeruãdus eſt ritus.Quid ꝙ oĩa poſtea i melius ꝓfecerũt?Mund⁹ ipſe q̃ uel primũ coactis
elemẽtorũ ꝑ ĩane ſeminibus tenero orbe cõcreuerat:uel cõfuſo adhuc idigeſti opis caligabat
horrore:nõne poſtea diſtincto cæli maris terrarũq; diſcrimine rerũ formas quibus ſpecioſus
uidetur:accepit?Exutæ humẽtibus tenebris nouum terræ ſtupuerẽ ſolem:dies i exordio non
refulget:ſed i ꝓceſſu temporis icremẽto luminis micat & caloris exæſtuat.Luna ipſa quæ ꝓ-
pheticis oraculis ſpes eccleſiæ figurat:cũ primum reſurgẽs i menſtruas reparat ætates: tene-
bris noctis abſcõdit:paulatimq; cornua ſua cõplens uel e regione ſolis abſoluẽs clari ſplẽdorẽ
fulgoris irrutilat.Exerceri i fructus terræ ãña neſciebãt:poſtubi imperarẽ aruis ſolicitus cœpit
agricola:& iforme ſolum ueſtirẽ uinetis:ſilueſtres animos domeſticis mollitæ cultibus exue-
rũt.Anni ipſius ætas prima quæ nos uſu parili colorauit:nutu gignentium ſed i proceſſu lap
ſuris floribus uernat:poſtremis adoleſcit fructibus.Nos quoq; æui rudes ſenſus habemus in-
fantiæ:ſed mutati in annos ingenii rudimenta deponimus.Dicant igitur in ſuis omnia ma-
nere debuiſſe principiis:mundum tenebris obductum quia ſplendore ſolis illuxerit: diſplice-
re.Et quanto gratius eſt animi tenebras depuliſſe q̃ corporis:fideiq; iubare micuiſſe q̃ ſolis?
Ergo & mundi:ſicut omnium rerum:primæua uiam mutarũt: ut uenerabilis canæ fidei ſe-
queretur ſenectus.Quos hoc mouet:repræhendant meſſem quia ſera fæcunditas eſt: repræ-
hendant uindemiam:quia in occaſu anni eſt:repræhendant oliuam quia poſtremus eſt fru-
ctus.Ergo & meſſis noſtra fides animarum eſt:eccleſiæ gratia meritorum:uindemia eſt:quæ
ab ortu mundi uirebat in ſanctis:ſed poſtrema ætate ſe diffudit in populos:ut aduerterẽt oẽs
non rudibus animis irrepſiſſe fidem chriſti.Nulla.n.ſine aduerſario corona uictoriæ: ſed ex-
ploſa ea opinione quæ ante cõualuit id quod erat uerum iure prælatum:ſi ritus ueteres dele-
ctabant:cur i alienos ritus eadem roma ſucceſſit?Omitto abſcõditam ꝑcio humũ: & paſtora-
les caſas auro degeneri renitentes.Quid(ut de ipſo reſpõdeam quod querũtur)captarũ ſimu
lacra urbiũ uictoſq; deos:& ꝑegrinos ritus ſacrorum:alienæ ſupſtitionis æmuli recepunt?Vn
de igitẽ exemplum ꝙ currus ſuos ſimulato almonis i flumine lauat cybele? Vnde phrygii ua-
tes & ſemꝑ iuiſa romanis nõ æquæ carthaginis numina?Quam cæleſtem aphri mitram:ꝑ-
ſæ plæriq; uenerem colunt:pro diuerſitate nominis nõ pro numinis uarietate:ſic deã eſſe &
uictoriã crediderũt: quæ utiq; munus eſt nõ poteſtas:donatẽ nõ dominatẽ:legionũ grã nõ re-
ligionũ potẽtia.Magna igitẽ dea quã militũ multitudo ſibi uẽdicat:uel ꝑliorũ donat euentus.
Huius aram ſtrui i urbis romæ curia petũt:hoc eſt quo plures cõueniũt chriſtiani. Omnibus
i templis aræ:ara ẽt i templo uictoriarum:quãdo numero delectantur:ſacrificia ſua ubiq; cõ
celebrãt.Quid eſt niſi iſultare fidei:unius aræ ſacrificiũ uendicare?Ferẽdũne iſtud ut gentilis
ſacrificet:& chriſtianus iterſit?Hauriãt oẽs(inquit)hauriãt uel inuiti fumũ oculis:ſymphoni
am auribus:cinerẽ faucibus:thus naribus:& aduerſantiũ licet ora:excitata focis noſtris fauilla
reſpergat.Nõ illis ſatis ſunt lauacra nõ porticus nõ plateæ occupatæ ſimulacris.Etiãne in cõ-
muni illo cõcilio nõ erit cõmunis cõditio?Obſtringetur pia ſenatus portio obteſtãtiũ uocib⁹:
adiurãtiũ ſacramẽtis?Si refutet:uidebitẽ mẽdaciũ ꝓdere:ſi acqeſcat:ſacrilegiũ cõfiteri.Vbi(in
quit)i leges ueſtras & uerba iurabim⁹?Ergo mẽſurã quæ legibus tenetẽ icluſa:cærimoniis gẽ
tiũ ſuffragiũ colligit:fidẽ ſtringit iã nõ ſolũ præſentiũ ſed abſentiũ ẽt?& quod ẽ amplius:ipe-
ratores fides ueſtra pulſatẽ?Vos.n.cogitis ſi iubetis.Cõſtãtius auguſtæ memoriæ nõdũ ſacris
initiat⁹ myſteriis cõtaminari ſe putauit ſi aram illam uideret.Iuſſit auferri:nõ iuſſit reponi.
Illud auctoritatem facti habet:hoc ꝑcepti nõ habet.Nemo ſibi de abſentia blandiatur:pſenti
or eſt q̃ ſe animis inſerit q̃ qui oculis proteſtatur.Plus.n.eſt mẽte cõnecti q̃ corporẽ copulari.

Vos senatus cogendi concilii præsules habet: uobis coit uobis conscientiam suam nō diis gē tium præstat: uos liberis suis non tamen fidei suæ præfert. Hæc est charitas expetenda: hæc est charitas maior imperio: si fides tuta sit quæ seruat imperium. Sed fortasse aliquem moueat: ita fidelissimum principem destitutum: proinde quasi meritorum precium caducis æstimetur præsentium. Quis. n. sapiēs nō i orbe quodam atq̧ circuitu locata humanarū rerum nouit negocia: quia nō eosdem semp successus habēt: sed uariant status & mutāt uices? Quē beatiorem. Cnæo pompeio romana templa miserūt? At is cum tribus triumphis terrarum cinxisset orbem: pulsus acie: bello profugus: & sui terminis exul imperii: canopei manu spadonis occubuit. Quem nobiliorem cyro persarū totius orientis terræ regem dederunt? Is quoq̧ cum principes potentissimos aduersantes uicisset: uictos reseruasset: muliebribus armis fusus interiit. Et ille rex qui superatos etiam consessus honore donauerat: execto capite & itra utrem plenum cruoris satiari iussus incluso: fœmineis imperiis ludibrio fuit. Adeo i istius uitæ curriculo non paria paribus sed longe diuersa referuntur. Quem etiam magis sacrificiis deditum q̄ carthaginensium ducem amilcharem repperimus? qui cum toto prælii tempore inter acies positus dimicantes sacrificium faceret: ubi partem suorum uictam esse cognouit: i ipsos quos adolebat: se præcipitauit ignes: ut eos uel coruore suo restingueret: quos sibi nihil profuisse cognouerat. Nam de iuliano quid loquar? qui cum responsis aruspicum male credulus esset: ademit sibi subsidia reuertendi. Ergo in cōmnni casu non est cōmunis offensa. Neminem &enim promissa nostra luserūt. Respōdi lacessentibus tanq̄ nō lacessitus. Refellēdæ &enim relationis: nō exponēdæ supstitionis mihi studium fuit. Te tamē imperator ipsa eorū relatio faciat cautiorem. Nam cum de superioribus principibus texuisset: quia prior eorum numerus cærimonias patrum coluit: recentior nō remouit: addidisset etiam si exemplū religio ueterum non facit: faciat dissimulatio proximorum. Euidenter docuit q̄ & fidei tuæ debeas: ut gentilicii ritus non sequaris exemplum: & pietati: ut fratris statuta nō uioles. Si. n. pro suis dumtaxat partibus eorum dissimulatōnem principum prædicarunt: qui cum essent christiani: decreta tamen gentilium minime remouerunt: quanto magis amori debēt deferre fraterno: ut qui dissimulare deberes: etiam si qd forsitan nō pbares: ne fraternis derogares statutis: & nūc teneas qd̄ & fidei tuæ & germāitatis necessitudini iudicas cōuenir. XXXIII.

CLæmentissimō imperatori & beatissimo augusto ualētiniano ambrosius eps. Dalmatius me tribunus & notarius mandato (ut allegauit) clæmentiæ conuenit tuæ: postulans ut & ipse iudices legerem sicut elegisset auxentius. Nec tñ expssit eorū nomina qui fuerāt postulati: sed id addidit q̄ i cōsistorio esset futura certatio arbitro pietatis iudicio tuæ. Cui rei respōdeo (ut arbitror) cōpetenter. Nec quisq̧ contumacem iudicare me debet cum hoc asseram quod augustæ memoriæ pr̄ tuus nō solum sermone respōdit: sed ēt legibus suis sanxit: i cā fidei uel ecclesiastici alicuius ordinis eū iudicare debere: qui nec munere impar sit nec iure dissimilis. Hæc. n. uerba rescripti sunt: hoc est sacerdotes de sacerdotibus uoluit iudicare. Quinetiam si alias quoq̧ argueretur episcopus: & morum esset examinanda causa: etiam hanc uoluit ad episcopale iudicium pertinere. Quis igitur contumaciter respondit clæmentiæ tuæ? Ille qui te patris similem esse desiderat: an qui uult esse dissimilem? Nisi forte uilis quibusdam tanti imperatoris existimatur sententia: cuius & fides confessionis constantia comprobata est: & sapiētia melioratæ rei publicæ profectibus prædicatur. Quando audisti clæmentissime imperator i cā fidei laicos de epō iudicasse? Ita ergo quadam adulatione curuamur: ut sacerdotalis iuris simus immemores: & quod deus donauit mihi: hoc ipse aliis putem esse credendum? Si docendus est eps a laico: qd sequatur: laicus ergo disputet: & eps audiat: eps discat a laico. At certe si uel scripturarū seriem diuinarū uel uetera tpa retractemus: qs est q abnuat i cā fidei: i cā (iquam) fidei epos solere de imperatoribus christianis nō imperatores de epis iudicare? Eris deo fauēte ēt senectutis maturitate prouectior: & tūc de hoc cēsebis qualis ille eps sit qui laicis ius sacerdotale substernit. Pater tuus deo fauente uir maturioris æui dicebat: non est meum iudicare iter epos: tua nūc dicit clæmentia: ego debeo iudicare? Et ille baptizatus in christo inhabilem se ponderi tanti putabat esse iudicii: clæmentia tua cui adhuc emerenda baptismatis sacramēta seruātur: arrogat de fide iudiciū: cum fidei ipsius sacramēta nō nouerit? Quales āt elegerit iudices: possumus existimationi relinquere: qñ eorū nomina timet pdere. Veniāt plane si q sunt: ad ecclīam: audiāt cū populo: nō ut qsq̧ iudex residat: sed unusqsq̧ de suo affectu hēat examen: eligat quē sequat. Agitur de istius ecclīæ sacerdote: si audierit illū populus: & putauerit meli⁹

disputare: sequatur fidem eius non inuidebo. Omitto quia iam ipse populus iudicauit: taceo quia eum quem habet de patre tuæ clæmētiæ: postulauit: taceo quia pater pietatis tuæ quietem futuram spopondit: si electus susciperet sacerdotiū. Hic fidē secut⁹ sum pmissorū. Quod si de aliquorū peregrinorū assentatione se iactat: ibi sit eps: unde sunt ii q eū episcopatus putant nomine esse donādū. Nā ego nec epm noui nec unde sit scio. Vbi illud cōstituim⁹ īperator φ iā ipse tuū iudiciū declarasti: Immo ēt dedisti leges: ne cui esset liberū aliud iudicarī. Qđ cū pscripsisti aliis: pscripsisti & tibi: leges. n. iperator fert quas primus ipse custodiat. Visne igitur expiar: ut icipiat ii q iudices eliguntur: aut aduersus tuā uenire sentētiā aut certe excusare φ iperatoris tam seuero & tam districto iperio nō potuerint obuiare? Sed cōtumacis nō modesti ē sacerdotis. Ecce iperator legē tuā iam ex parte rescindis sed utinam nō ex parte sed in uniuersum. Legem. n. tuam nollē esse supra dei legem. Dei lex nos docuit quid sequamur: humanæ leges hoc docere nō possunt. Extorquere solent timidis cōmutationē: fidē īspirare nō possunt. Quis erit igitur ille q cū legat p tot puincias uno momento esse mandatū: ut qcūq obuiauerit iperatori: feriatur gladio: qcūq dei templum nō tradiderit: ptinus occidatr. Quis (inquā) est q possit uel unus uel iter paucos dicer iperatori: lex tua mihi nō pbatur? Nō pmittitur hoc dicere sacerdotib⁹: pmittitur laicis? Et iudicabit de fide q aut grām iperat aut metuit offensam? Deinde ipse committam ut eligam iudices laicos: qui cum tenuerint fidei ueritatem: aut proscribantur aut necentur: quod lex de fide lata decernit? Ego igitur aut præuaricationi offeram homines: aut pœnæ? Non tanti est ambrosius: ut propter se deiiciat sacerdotium. Non tanti est unius uita: quanti est dignitas omnium sacerdotum: quorum de consilio ista dictaui: intimantibus ne forte etiam gentilis esset aliquis aut iudæus: qui ab auxentio esset electus: quibus traderemus de christo triumphum: si de christo iudicium committerem⁹. Quid illos aliud nisi christi iniuriā audire delectat? Quid illis aliud potest placere: nisi (φ absit) ut christi diuinitas denegetur? Cum iis plane bene conuenit ariano qui creaturam christum dicit quod etiam gentiles ac iudæi promptissime confitentur. Hoc scriptū est i ariminēsi synodo. Meritoq cōciliū illud exhorreo seques tractatū cōcilii niceni: a quo me nec mors nec gladius poterit separare. Quam fidem ēt parens clæmētiæ tuæ theodosius beatissimus iperator & sequit & pbauit. Hanc fidē galliæ tenēt: hanc hispaniæ: & cū pia diuini sps confessiōe custodiūt. Si tractandū est: tractarī i ecclia didici: quod maiores fecerūt mei: si cōferēdū de fide: sacerdotū debet esse ista collatio: sicut factū est sub cōstantino augustæ memoriæ principe: q nullas leges ante pmisit: sed liberū dedit iudiciū sacerdotibus. Factū est ēt sub constantio augustæ memoriæ iperatore paternæ dignitatis hærede: sed quod bene cœpit: aliter cōsūmatum est. Nam epi sincæram primo scripserant fidē: sed dū uolut qdam de fide itra palatiū iudicarī: id egerūt: ut circūscriptionib⁹ illa eporū iudicia mutarent. Qui tamen inflexam statim reuocauer sententiam. Et certe maior numerus arimini niceni cōcilii fidē pbauit: ariana decreta damnauit. Si ad synodū puocat auxentius: ut de fide disputet: licet nō sit necesse pp unum tot epos fatigari: q ēt si angelus de cælo esset: paci eccliarū nō deberet pferri: cū audiero synodū cōgregari: & ipse nō deero. Tolle igit legē: si uis esse certamē. Venissem iperator ad cōsistoriū clæmētiæ tuæ: ut hæc coram suggererē: si me uel epi uel populus pmisissent dicētes: de fide i ecclia coram populo debere tractari. Atq utinam iperator nō denūciasses: ut quo uellem pgerē. Quottidie pdibam: nemo me asseruabat. Debuisti me quo uolueras destinarī: quē ipse oibus offerebam. Nūc mihi a sacerdotib⁹ dr: nō multū iterest utrū uolens relinquas an tradas altarī christi. Cum. n. reliqueris trades. Atq utinam liqdo mihi pateret: φ arianis ecclia minime traderetur: spōte me offerrē tuæ pietatis arbitrio. Sed si ego solus iterstrepo: cur ēt de aliis oibus iuadendis eccliis est præceptum? Vtinam cōfirmetur: ut ecclesiis nullus molestus sit: opto ut de me: qualis uidetur: sententia proferatur. Dignanter igitur imperator accipe φ ad consistorium uenire non potui. Ego in consistorio nisi pro te stare non didici: & intra palatium certare non possum: qui palatii secreta nec quæro nec noui.

¶ Ego ambrosius episcopus hunc libellum obtuli clæmentissimo imperatori & beatissimo augusto ualentiniano.

Sermo contra auxentium de basilicis tradendis. XXXIIII.

VIdeo uos pter solitū subito esse turbatos atq asseruantes mei. Miror φ hoc fit: nisi forte qa p tribunos me uidistis: alii audistis: alii ipiali mandato esse cōuētū ut quo uellē abirē hinc: & si q uellet: sequēdi potestatē haberet. Metuistis ergo ne eccliam desererē: & dū saluti meæ timeo: uos relinquerē? Sed qd & ipse mādauerim potuistis aduertēr: deserēdæ eccliæ mihi uolūtatē subesse nō posse: qa

plus dn̄m mūdi ꝙ ſæculi huiꝰ ip̄atorē timerē. Sane ſi me uis aliqua abduceret ab ecclia carnē
meā exturbari poſſe nō metē. Paratū me eſſe ut ſi ille faceret quod ſolet eē regiæ poteſtatis:
ego ſubirē quod ſacerdotis eē cōſueuit. Quid ergo turbamini? Volēs nūꝗ ius deſerā: coactꝰ
repugnar̄ nō noui. Doler̄ potero: potero fler̄: potero gemere: aduerſus arma milites gotthos
quoꝗ: lachrymæ meæ arma ſunt. Talia.n. munimēta ſunt ſacerdotis. Aliter nec debeo nec
poſſū reſiſter̄. Fuger̄ āt & relinquer̄ eccliam nō ſoleo: ne qs grauioris pœnæ metu factū iter-
ꝑter̄. Scitis & uos ipſi: ꝙ ip̄atoribꝰ ſoleā deferre: nō ceder̄: ſuppliciis me libēter offerre nec me
tuer̄ quæ parant̄. Vtinā eſſē ſecurus ꝙ ecclia hæreticis minime traderet̄. Ad palatiū ip̄atoris
irē libēter: ſi hoc cōgrueret ſacerdotis officio: ut ī palatio magis certarē ꝙ ī ecclia: ſed ī cōſiſto
rio nō reꝰ ſoleat chriſtꝰ eſſe ſed iudex. Cām fidei ī ecclia agēdā qs abnuat? Si qs confidit: huc
ueniat: īclinatū iā uel ip̄atoris iudiciū: quod lata lege patefecit: quo īpugnat fidem: uel ſperata
ābiētū quorūdā ſtudia nō reqrat. Nō comitto ut qſꝙ uēdat iniuriā chriſti. Circūfuſi milites:
armorū crepitꝰ: qbꝰ uallata ecclia: fidē nō terrēt meā: ſed mētē exagitāt. Ne dū me tenetis: ꝑ
niciosum aliqd ueſtræ oboriat̄ ſaluti. Ego.n. iā didici nō timere: ſed uobis timere plus cœpi.
Sinite quæſo ueſtrū ſacerdotem cōgredi: habemus aduerſariū q laceſſit. Aduerſarius.n. nr̄ dia
bolus ſicut leo rugiēs circuit quærens quē deuoret: ut apoſtolus dixit. Accepit ſine dubio: ac-
cepit (nō fallimur ſed admonemur) tētandi huius modi poteſtatē: ne forte corporis mei uul-
neribꝰ poſſim a fidei ītēciōe reuocari. Legitis & uos qa multis his tētauit ſanctū iob diabolꝰ:
ad poſtremū poteſtatē huius modi petiit & accepit: ut tētaret corpꝰ eiꝰ quod ꝑfudit ulceribꝰ.
Cū eſſet ꝓpoſitū: ut eccliæ uaſa iā traderemus: hoc rn̄ſi reddidi. Me ſi de meis aliqd poſceret̄:
aut fundꝰ aut domꝰ aut aurū aut argētū: id quod mei iuris eſſet: libēter offerre: tēplo dei nihil
poſſe decerper̄: nec trader̄ illud quod cuſtodiēdū nō tradēdū accepim. Deinde cōſuler̄ me ēt ī-
peratoris ſaluti: qa nec mihi expediret trader̄: nec illi accipe. Accipiat.n. uocē liberi ſacerdotis
ſi uult ſibi eſſe cōſultū: recedat a chriſti iniuria. Hæc plena humilitatis ſunt: & (ut arbitror) ple
na affectꝰ eiꝰ: quē ip̄atori debet ſacerdos. Sed qa lucta nobis eſt nō ſolū aduerſus carnē & ſan-
guinē: ſed ēt (quod grauiꝰ ē) aduerſus ſp̄ualia neqciæ: q ſunt ī cæleſtibꝰ: tētator ille diabolus ꝑ
miniſtros ſuos certamē auget: uulneribꝰ corporis mei expiēdū arbitratur. Scio fratres uulne
ra hæc q ꝑ ehriſto excipimꝰ: nō eſſe uulnera: qbꝰ uita non amittit̄ ſed ꝓpagat̄. Sinite qſo eſſe
certamē: ſpectatores uos eſſe decet. Cōſiderate qa ſi qdē habet ciuitas uel athletā uel alterius
nobilis artis ꝑitū: optat offerre ſe certamini. Cur ī maioribꝰ rebꝰ repudiatis: quod uel ī mino-
ribꝰ uelle cōſueſtis? Nō metuit arma nō barbaros: q mortē nō timet: q nulla carnis uoluntate
retinet̄. Certe ſi dn̄s huic nos certamini deputauit: fruſtra ꝑuigiles tot noctibꝰ & diebꝰ cuſto-
dias exhibetis. Implebit̄ chriſti uolūtas. Omp̄s.n. nr̄ ē dn̄s ieſus: hæc ē fides nr̄a. Et ideo quod
fieri mādat īplebit̄: nec cōuenit uos diuinæ obuiar̄ ſn̄iæ. Audiſtis ꝙ hodie lectū ſit. Pullū ſibi
aſinæ: ſaluator ꝑ apoſtolos iuſſit adduci: mādauitꝗ ut ſi qs reſiſteret: diceret̄: dn̄s opam eius
deſiderat. Quid ſi & nūc pullū iſtū aſinæ hoc ē animalis quod grauē ſarcinā portar̄ cōſueuit:
ſicut ē humana cōditio cui dr̄: uenite ad me oēs q laboratis & onerati eſtis: & ego uos reficiā
tollite iugū meū qa leue ē. Quid ſi (īquā) pullū iſtū ad ſe modo iuſſit adduci: miſſis apoſtolis:
illis q iā exuti corpore īcōpræhenſibilē oculis nr̄is āgelorū ſpem gerūt? Nōne ſi ab aliquo re-
ſiſtat̄: dicent: dn̄s opam eiꝰ deſiderat? Si reſiſtat uel uitæ huius cupiditas: ſi reſiſtat caro & ſan
guis: ſi reſiſtat cōuerſatio corporalis: qa aliqbus forſitan grati uidemur: ſed qui nos hic diligit:
multo amplius diligit: ſi ſinat fieri hoſtiā chriſti. Quia diſſolui & cū chriſto eſſe multo meliꝰ.
Et ſi manere in carne: magis neceſſarium propter uos. Nihil eſt ergo quod uereamini fratres
dilectiſſimi: ſcio.n. quia quicquid paſſus fuero: ꝓ chriſto patiar. Et legi ꝙ eos timere non debe
am qui poſſunt carnem occidere. Et audiui dicentē: q ꝑdiderit animam ſuam ꝑꝑ me: īueniet
eam. Ergo ſi uult dn̄s: certū eſt ꝙ nullꝰ obſiſtat. Quod ſi adhuc nr̄a differt certamina: quid ue
remini? Seruū chriſti nō cuſtodia corporalis: ſed dn̄i ꝓuidētia ſepire cōſueuit. Turbati eſtis qā
apertas reppeririſtis geminas fores: quas captus oculis quidam dum hoſpitium proprium re-
petit: patefeciſſe memoratur. In quo cognoſcite ꝙ nihil ſuffragetur humana cuſtodia. Ecce
unus qui uidendi munus amiſit: ſoluit ueſtra uniuerſa nomina: & cuſtodias luſit. Dominus
autem ſuæ miſericordiæ cuſtodiam non amiſit. Nonne ante biduum (ut meminiſtis) etiam
illud repertum eſt: ꝙ a parte leua baſilicæ īgreſſus quidam peruius fuit: quem putabatis clau-
ſum eſſe atꝗ munitum? Sepſerunt nempe armati baſilicam: explorabant hos atꝗ illos adi-
tꝰ: cæcitate ꝑfuſi ſunt: ut qđ aptū erat: uider̄ nō poſſent. Itaꝗ ꝑ plurimas noctes ꝙ aptū fuerit:
nō ignoratis. Deſinite ergo ſolicitati: qa hoc erit qđ chriſtꝰ iubet & hoc eē expedit. Deniꝗ exē
pla uobis legis ꝓferā. Eliſſæꝰ qrebat̄ a rege ſyriæ: miſſus erat exercitꝰ: q eū caper̄t: circūuallatꝰ

erat undiq; :cœpit timere eius seruulus qa seruulus erat :hoc est non erat liberæ mentis & liberæ potestatis:petiuit apiri eius oculos sanctus ꝓpheta & ait. Respice & uide:quãto plures sint pro nobis q̃ contra nos. Et respexit & uidit angelorum milia. Aduertitis igitur ꝙ s̃uulos xp̃i ii magis custodiant qui non uidentur q̃ q̃ uident̃ sed & illi si custodiũt: uestris custodiũt orationibus aduocati. Legistis nempe eos ip̃os qui elisæum querebãt :ingressos esse samariam ad eum ip̃m quẽ capere gestiebãt :cui non solum non potuerũt nocere:sed ip̃ius aduers⁹ quẽ uenerãt :intercessiõe seruati sunt. Petrus quoq; apostolus utriusq; rei uobis edat exemplum. Nam ubi eum herodes quæsiuit & cæpit:recepit in carcerẽ. Non enim recesserat dei seruulus :sed steterat timoris ignarus. Orabat pro eo ecclesia :sed apostolus ĩ carcere quiescebat quod ẽ indiciũ non timentis. Missus ẽ angelus qui dormientẽ excitaret:per quẽ petrus ꝓductus e carcere :mortẽ ad temp⁹ euasit. Idem petrus postea uicto simõe cũ præcepta dei populo seminaret :doceret castimoniã. Excitauit animos gentiliũ :quib⁹ eũ quærẽtib⁹ xp̃ianæ animæ dep̃catæ sunt :ut paulisper cederet. Et quãuis esset cupidus passiõis:tamen cõtẽplatione populi precãtis inflexus ẽ. Rogabat̃.n.ut ad instituẽdum & cõfirmandũ populũ se reseruaret. Quid multa ? Nocte muro egredi cœpit:& uidẽs sibi in porta xp̃m occurrere urbẽq; ĩgredi:ait. Domine quo uenis? Respondit xp̃us. Venio iterũ crucifigi. Intellexit petr⁹ ad suam crucẽ diuinũ ꝑtinere respõsum. Xp̃us.n.nõ poterat iterũ crucifigi:qui carnẽ passiõe susceptæ mortis exuerat. Quod.n.mortu⁹ est:mortu⁹ est semel :ꝙ autẽ uiuit uiuit deo. Intellexit ergo petr⁹ ꝙ iterum xp̃s crucifigend⁹ esset ĩ seruulo. Itaq; spõte remeauit:ĩterrogantibus xp̃ianis responsum reddidit: statimq; correptus: ꝑ crucem suam honorificauit dñm iesum. Videtis igitur ꝙ in seruulis suis pati uelit xp̃us. Quid si & huic s̃uulo dicit illũ uolo manere: tu aũt me sequere. Et de hac arbore gustare uult fructum? Nã si illius cib⁹ erat :ut faceret uolũtatẽ p̃ris :idem cib⁹ illius ẽ ut nostris passiõib⁹ epulet̃. Nõne ut de ip̃o dño sumam⁹ exemplũ: q̃n uoluit passus ẽ:& cum quæreret̃ :ĩuent⁹ est? Q̃n autẽ hora nõ uenerat passionis:per medium quærentiũ trãsibat :& uidẽtes eũ tenere nõ poterant. Q̄d utiq; euidẽter ostendit qa quãdo dñs uult:unusquisq; ĩuenit̃ & capit̃. Q̄d autem differt:ẽt si quærẽtiũ manib⁹ occurrat & ocul' nõ tenet̃. Ergo ip̃e nõ quottidie uel uisitãdi g̃ra ꝓdibã uł ꝑgebã ad martyres? Nõ regiã palatii prætexebã eundo atq; redeũdo? Et tamẽ nemo me tenuit:cũ exturbandi me haberẽt (ut ꝑdiderũt postea) uolũtatem :dicẽtes :exi de ciuitate:& uade quo uis. Expectabã fateor magnũ aliq̄d:aut gladiũ pro xp̃i nõie aut ĩcendiũ. At illi delicias mihi ꝑ passiõibus obtulerũt:sed athleta xp̃i nõ delicias sed passiões suas exigit. Nemo ergo uos turbet :ꝙ aut carrũ præparauerant :aut dura (ut uidebatur sibi) auxentii ip̃ius qui se dicit episcopũ:ore iactata. Plæriq; narrabant percussores præmissos :pœnam mortis esse decretã :nec illa timeo :& ista nõ desero. Quo enim abibo :ubi non omnia plena gemitus sint atq; lachrymarum :quando ꝑ ecclesias iubenter eiici catholici sacerdotes :resistentes gladio feriri :curiales ꝓscribi omnes:nisi mãdatum impleuerint ? Et hæc episcopi manu scripta & ore dictata:qui se ut probaret doctissimum :uetus non omisit exemplum. Legimus enim in propheta ꝙ uiderit falcem uolantẽ. Hanc imitatus auxentius gladium uolantem per omnes urbes direxit. Et satanas transfigurat se in angelum lucis :& in malum imitatur eius potentiam. Tu domine iesu uno momẽto mundum redemisti :auxentius uno momento tot populos quod in ipso est: trucidabit: alios gladio :alios sacrilegio. Me basilicam petit cruento ore : sanguinolentis manibus. Cui bene præsens respondit lectio. Peccatori autem dixit deus:quare tu enarras iusticias meas idest non conuenit paci & furori:non conuenit christo & belial. Meministis etiam ꝙ lectum est hodie nabuthe sanctum uirum possessorem uineæ suæ interpellatum petitione regia:ut uineam suam daret:ubi rex succisis uitibus olus uile sereret :eunq; respondisse. Absit ut ego patrum meorum tradam hæreditatem. Regem contristatum esse ꝙ sibi esset alienum ius relatione iusta negatum : sed muliebri consilio deceptum. Nabuthe uites suas uel proprio cruore defendit. Si ille uineam non tradidit suam :nos trademus ecclesiam christi ? Quid igitur a me responsum est contumaciter ? Dixit enim conuentus. Absit a me ut tradam christi hereditatem. Si ille patrum herediratem non tradidit : ego tradam christi hereditatem ? Sed & hoc addidi. Absit ut tradam hæreditatem : patrum hoc est hereditatem dionysii qui in exilio in causa fidei defunctus est: hæreditatem eustorgii confessoris : hæreditatem myroclis atq; omnium retro fidelium episcoporum. Respondi ego quod sacerdotis est: quod imperatoris est faciat imperator. Prius est ut animam mihi quam fidem auferat. Ac cui tradam præsens lectio euangelii docere nos debet : quid petatur a quibus petatur. Audistis nempe legi

ꝙ cū xp̄s ſup pullū aſinæ ſederet :clamabāt pueruli:& moleſte ferebāt iudæi .Deniq; īterpellauerunt dominū ieſum dicentes:ut faceret eos tacere:reſpondit:ſi hi tacebunt:lapides clamabunt .Deinde ingreſſus templum eiecit nūmularios & cathedras & colūbas uendētes ī tēplo dei.Lectio nempe iſta nulla noſtra diſpoſitiōe recitata ē:ſed caſu:quæ præſentib⁹ bene aptat̄ temporib⁹ .Semper ergo xp̄i laudes uerbera ꝑfidorum ſunt .Et nūc cum laudatur xp̄us:dicūt hæretici quia ſedicio cōmouetur :dicunt hæretici quia his mors parabatur:& uere mortem habent in laudibus xp̄i.Quo modo enim laudes eius ferre poſſunt :cuius infirmitatem prædicant?Itaq; & hodie cum laudatur xp̄us:arianorum amentia uerberatur .Geraſeni præſentiam xp̄i ferre non poterant :iſti peiores geraſenis nec laudationem xp̄i ſuſtinere poſſunt. Vident pueros xp̄i gloriam concinentes :quia ſcriptum eſt:ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudem :irrident iſtam ætatulam fidei plenā :cum dicūt .Ecce quid clamāt ?Sed reſpōdit iis xp̄s :ſi hi tacuerint:lapides clamabunt:hoc eſt fortiores clamabunt: clamabunt & iuuenes :clamabunt & maturiores :clamabunt & ſenes iſti laudes:ad illum iam ſolidati lapidem de quo ſcriptum eſt.Lapidem quem reprobauerunt ædificantes:hic factus eſt in caput anguli.His igitur laudationibus īuitatus templum ſuū xp̄us ingredit̄ :& flagellum præhendit :& eiicit de templo nūmularios .Non patitur.n.ī ſuo templo pecuniæ eſſe uernaculos :non patitur in ſuo templo eſſe eos qui uendant cathedras.Quid ſunt cathedræ:niſi honores? Quid ſunt colūbæ:niſi ſimplices mentes uelamine fidē cādidam & purā ſequētes?Ego ergo īducā ī tēplū quē xp̄s excludit?Iubet̄.n.exir̄ q dignitates uēdit & honores.Iubet̄.n.exir̄ q uēder̄ uult ſimplices m̄tes fideliū.Ergo auxēti⁹ eiicit̄:mercurin⁹ excludit̄. Vnū portētū ē:& duo nomia. Et enim ne cognoſceret̄ quis eſſet: mutauit ſibi uocabulum:ut qa hic fuerat auxentius ep̄us arianus:ad decipiendam plebē quā ille tēuerat:ſe uocaret mercurinū.Mutauit ergo uocabulum ſed ꝑfidiam nō mutauit .Exuit lupum & īduit lupū .Nihil prodeſt ꝙ mutauit nomē: qd ſit agnoſcitur.Alius in ſcythiæ ꝑtibus dicebat̄ :alius hic uocatur:noīa ꝓ regionib⁹ habet.Hēt ergo iam duo noīa:& ſi hinc alio ꝑrexerit:hēbit & tertiū.Quo mō enim patiet̄ :ut maneat ei uocabulum ad tanti ſceleris indicium?Minora fecit in ſcythia:& ita erubuit ut mutaret uocabulum :ſceleratiora hic auſus eſt:& uolet quocūq; perrexerit:noīe ſuo ꝓdi tantorū populorum ſanguinē ?Manu ſua ſcribet & poterit cōſiſtere aīo?Paucos excludebat domin⁹ ieſus de templo ſuo:auxenti⁹ nullum reliquit .De templo ſuo ieſus flagello eiicit:auxentius gladio:ieſus flagello:mercurin⁹ ſecuri .Pius dn̄s flagello exturbat ſacrilegos:nequā ꝓſequitur pios ferro .De quo benedixiſtis hodie :leges ſuas ſecū ferat.Etiā ſi nolit:feret cōſcientiā ſuā.Et ſi nō fert chartulā :feret ſanguine inſcriptam aīam ſuam:& ſi atramento inſcriptam epiſtolam n̄ feret :ſcripta eſt iuda culpa tua graphio ferreo & ungue adamantino: & ſcripta in pectore tuo:hoc eſt ibi ſcripta unde ꝓceſſit.Is mihi ēt audet mentionē facere tractādi :plen⁹ ſanguinis :plenus cruoris ?Qui quos non potuerit ſermone decipere:eos gladio putat eſſe feriēdos Cruentas leges ore dictās:manu ſcribens:& putans ꝙ lex fidem poſſit hominibus imperare. Nō audiuit & id quod hodie dictū eſt:quonia nō iuſtificatur homo ex opibus legis ?Aut:per legem legi mortuus ſum ut deo uiuam ?Ideſt ꝑ legē ſpiritualē interpretatiōi legis ē mortu⁹ corporali?Et nos per legē dn̄i noſtri ieſu xp̄i moriamur huic legi:quæ ſancit decreta ꝑfidiæ . Non lex eccleſiā cōgregauit ſed fides xp̄i .Lex.n.non ē ex fide:iuſtus autē ex fide uiuit .Iuſtū ergo fides non lex facit :quia nō eſt per legē iuſticia ſed per fidē xp̄i.Qui autem fidē repudiat :& legis iura præſcribit :ip̄e ſe teſtat̄ iniuſtū:qa iuſtus ex fide uiuit.Hāc ergo legē quiſquā ſequat̄ qua firmatur ariminenſe cōcilium :in qua creatura dict⁹ eſt xp̄s?Sed aiūt Miſit deus filiū ſuū factū ex muliere factū ſub lege .Ergo factū legūt :hoc ē creatū .Nōne hoc ip̄m cōſiderant quod ꝓpoſuerūt:quia fact⁹ dicit̄ xp̄s:ſed ex muliere:hoc ē ſm partū uirginis fact⁹ ē q̄ ſm dinā generationē ex p̄re natus ē?Et legerūt & hodie quia xp̄us nos redemit de maledicto legis fact⁹ pro nobis maledictū .Nunqd maledictū xp̄s ſm diuinitatē eſt?Sed quare maledictū dicat̄ :apoſtol⁹ te docet dicēs :quia ſcriptū eſt:maledictus oīs qui pendet in ligno.Hoc eſt q ī carne ſua noſtram carnē:ī ſuo corpore n̄ras infirmitates & n̄ra maledicta ſuſcepit ut crucifigeret.Non enim ille maledict⁹ :ſed ī te maledictus.Deniq; hēs alibi .Qui peccatū nō cognouit ſed ꝓ nobis peccatū fact⁹ eſt:qa n̄ra peccata ſuſcepit :ut ſacramēto ſuæ paſſionis aboleret. Hæc ego fr̄es corā ip̄o apud uos pleni⁹ diſputarē :ſed cert⁹ nō ignaros uos eſſe fidei :ur̄m refugit examen:& gentiles quoſdā quattuor aut quiq; ferme hoīes eligit cognitores ſibi: ſi tn̄ aliquos elegit:quos uellē adeſſe ī cœtu oīum:n̄ ut de xp̄o iudicēt :ſed ut maieſtatē audiāt xp̄i. Tn̄ illi iā de auxētio ꝓnūciauerūt cui tractāti quottidie n̄ crediderūt q̄ maior ei⁹cōdēnatio ꝗ ꝙ ſine aduerſario apud iudices ſuos uict⁹ ē? Ergo & ip̄orū ſn̄iam cōtra auxentiū iā tenemus:

& q gentes elegit:iure damnādus est:quia apostoli præcepta dimisit cum apostolus dicat. Audet aliquis uestrum aduersus alterum habens negocium :iudicari apud iniquos & nō apd sanctos? Aut nescitis quoniā sancti de hoc mūdo iudicabunt? Et infra ait. Sic n̄ est inter uos sapiens quisq̃ qui possit iudicare inter fratres :sed frater cum fratre iudicio contendit & hoc apud infideles? Vides quia quod ille obtulit:cōtra auctoritatem apostoli sit? Vos eligite: utrū auxentium an paulum sequi debeamus magistrum. Sed quid dicam de apostolo :cum ipse domin⁹ clamet per prophetam. Audite me populus meus qui scitis iudicium:quorum ī cor de lex mea est. Deus dicit:audite me populus meus qui scitis iudiciū:auxentius dicit nescitis iudicium. Videtis quia iam deum cōtemnit ī uobis qui sententiam cælestis refutat oraculi. Audite me (inquit)populus meus :dicit dominus. Non dicit audite gentes:non dicit audite iudæi. Iam enim nō populus dei qui fuerat populus:erroris est fact⁹. Et qui populus erroris erat:popul⁹ dei esse cœpit:quia in xp̄m credidit. Iste ergo populus iudicat cuius in corde lex diuina est nō humana:lex nō atramento scripta sed spiritu dei uiui. Nō in charta exarata sed in corde signata lex gratiæ non cruoris. Quis igitur uobis iniuriam facit :qui recusat uestrā an qui eligit audientiam? Conclusus undiq; ad uersutiam patrum suorum cōfugit :de impe ratore uult inuidiam cōmouere :dicens iudicare debere adolescentē catechuminū:sacræ elec tionis ignarum :& in cōsistorio iudicare. Quasi uero superiore āno quando ad palatium sū petitus, cum præsentib⁹ primatib⁹ ante consistorium tractaretur cum imperator basilicam uellet eripere. ego tūc aulæ cōtemplatōe regalis infractus sim:cōstantiam nō tenuerim sacer dotis:aut imminuto iure discesserim. Nōne meminerūt q ubi me cognouit populus palatiū petisse: ita irruit ut uim eius ferre nō possent :quādo comiti militari cum expeditis ad fugā dum multitudinem egresso obtulerūt omnes se neci pro fide xp̄i? Non tunc rogatus sum ut populum multo sermone mulcerem? Sponderem fidem quod basilicam ecclesiæ nullus īua deret? Et cum pro beneficio meum sit officiū postulatum:tamē q populus ad palatium ue nisset:mihi īuidia cōmota est. In hanc igitur īuidiam me redire desiderant:reuocaui populū: & tamen īuidiam non euasi:quā quidē īuidiā ego temperandā arbitror :nō timendā. Quid enim timeamus pro xp̄i nōīe? nisi forte illud mouere me debet q aiunt :ergo non debet ī perator unam basilicā accipere ad quā ꝓcedat? Et plus uult ambrosius posse q̃ imperator :ut imperatori prodeūdi facultatem neget? Quod cum dicunt :apprehēdere sermones nostros gestiunt :sicut iudæi qui xp̄m uersuto sermone tentabant dicentes. Magister licet tributum dare cæsari aut non? Semperne de cæsare fuulis dei īuidia cōmouetur? Et hoc ad calumniam sibi arcessit īpietas :ut īperiale nomen obtendat? Et isti possunt dicere q eorum non habeāt sacrilegium quorum imitantur magisterium? Et tamen uidete quanto peiores ariani sūt q̃ iudæi. Illi quærebant utrum soluendū putarēt cæsari ius tributi:isti imperatori uolunt dare ius ecclesiæ. Sed ut perfidi suum sequūtur auctorem :ita & nos quæ nos dominus & auctor noster docuit respondeamus. Considerans.n. iesus dolum iudæorum dixit ad eos. Quid me tentatis? ostendite mihi denarium. Et cum dedissent dixit. Cuius imaginem habet & inscrip tionem? Respondentes dixerunt. Cæsaris. Et ait illis iesus. Reddite quæ sunt cæsaris cæsari: & quæ sunt dei deo. Ergo & ego dico illis qui mihi obiiciunt ostendite mihi denariū. Iesus cæsaris denarium uidit & ait reddite cæsari quæ cæsaris sunt & quæ dei sunt:deo. Nunquid de ecclesiæ basilicis occupandis possunt denarium offerre cæsari? Sed in ecclesia unam ima ginem noui:hoc est imaginem dei inuisibilis :de qua dixit de⁹. Faciamus hominem ad ima ginem & similitudinem nostram. Illam imaginem de qua scriptum est: quia xp̄s splendor gloriæ & imago substantiæ eius. In ista imagine patrem cerno:sicut dixit ip̄e domin⁹ iesus. Qui me uidet uidet & patrem. Nō enim hæc imago a patre est separata:quæ unitatem me docuit trinitatis dicens. Ego & pater unum sumus. Et infra. Oīa quæcūq; habet p̄r mea sunt. Et de spiritu sancto dicens :quia spirit⁹ xp̄i sit :& de xp̄o accepit:sicut scriptū ē. Ille de meo ac cipiet & ānūciabit uobis. Quid igit̄ nō humiliter rn̄sum a nobis est? Si tributū petit:non ne gamus:agri ecclesiæ soluūt tributū. Si agros desiderat īperator:ptātem habet uendicādorū: nemo nostrū īteruenit. Potest paupib⁹ collatio populi redūdare. Nō faciant de agris īuidiā: tollant eos si libitum est. Imperatori nō dono sed nō nego. Aurū quærūt :possū dicere:argē tum & aurū nō quæro:sed īuidiā faciūt:qa aurū erogat̄:nec ego hanc īuidiā ꝑ horresco. Hēo ærarios. Ærarii mei paupes xp̄i sūt. Hūc noui cōgregar̄ thesaurū. Vtinā hoc mihi sēp crim̄ a scribāt:qa aurū paupib⁹ erogat̄. Q đ si obiiciūt q dfēsionē ab iis reqrā:n̄ nego sed ēt ā bio:hēo dfēsionē sed ī orōnib⁹ paupū. Cæci illi & claudi:dbiles & senes:robustis bellatorib⁹ fortiores sūt. Deiq; mūera paupū deū obligāt:qa scriptū ē q largit̄ paupi:deo fœnerat:p̄sidia bellatorū

diuinam ſæpe gratiam non merentur. Hymnorum quoq; meorum carminibus deceptum
populum ferunt. Plane nec hoc abnuo. Grande carmen iſtud eſt: quo nihil potentius. Quid
enim potentius q̃ confeſſio trinitatis: quæ quottidie totius populi ore celebratur? Certatī
omnes ſtudent fidem fateri: patrem & filium & ſpiritum ſanctum norūt uerſibus prædicar̄.
Facti ſunt igitur omnes magiſtri qui uix poterant eſſe diſcipuli. Quid igitur obaudienti⁹ pōt
eſſe q̃ ut xp̄i ſequamur exemplum: qui ſpecie inuentus ut homo humiliauit ſemet ip̄um fac
tus obœdiens uſq; ad mortem? Deniq; omnes per obœdientiam liberauit: ſicut enim per in
obœdientiā unius hominis: peccatores conſtituti ſunt plurimi: ita & per uni⁹ obœdientiam
iuſti cōſtituentur multi. Si ergo ille obœdiēs: accipiant obœdientiæ magiſteriū: cui nos in
hæremus dicentes iis qui nobis de imperatore inuidiam faciunt. Soluim⁹ quæ ſunt cæſaris:
cæſari: & quæ ſunt dei: deo. Tributum cæſaris eſt: non negatur. Eccleſia dei eſt: cæſari utiq;
non debet addici: quia ius cæſaris eſſe non pōt dei templum. Quod cum honorificentia īpe
ratoris nemo dictum poteſt negare. Quid enim honorificentius q̃ ut imperator eccleſie fi
lius eſſe dicatur? Quod cum dicitur: ſine peccato dicitur: cum gratia dicitur. Imperator enī
bonus intra eccleſiam: non ſupra eccleſiam ē. Bonus enim imperator quærit auxilium eccle
ſiæ: non refutat. Hæc ut humiliter dicimus: ita conſtanter exponimus. Sed incendia aliqui:
gladium: deportationem minant̄. Didicimus xp̄i ſeruuli nō timere: non timentibus nunq̃
eſt grauis terror. Deniq; ſcriptum eſt. Sagittæ infantium factæ ſunt plagæ eorum. Satis igit̄
propoſitis reſponſum uidetur: nunc illos interrogo quod ſaluator interrogauit. Baptiſmum
ioānis de cælo eſt an ex hominibus? Et non potuerunt reſpondere ei iudæi. Si baptiſmum
ioannis non ſoluerunt iudæi: auxentius ſoluit baptiſmum xp̄i? Nō enim iſtud ex hominib⁹
eſt baptiſmum: ſed de cælo: quod detulit nobis conſilii magni angelus ut iuſtificemur deo.
Cur igitur rebaptizandos auxentius fideles populos putat baptizatos in nomine trinitatis?
cum apoſtolus dicat: una fides unum baptiſma? Et ſe hominum dicit aduerſarium eſſe
non chriſti: cum conſilium dei ſpernat: & condemnet baptiſmū: & quod chriſtus nobis ad
redimenda noſtra peccata donauit?

¶ Contra auxentium de baſilicis tradendis: ad ſanctam marcellinam. XXXV.

Q Voniam omnib⁹ epiſtolis fere ſolicite quæris de eccleſia: accipe qd agat̄. Poſt
tridie q̃ accepi litteras tuas qb⁹ ſignificaueras q te exagitaret̄ ſomnia tua: mo
les inquietudinū grauiū cœpit moueri. Nec iam portiana hoc eſt extra mura
na baſilica petebat̄: ſed baſilica noua hoc ē intra murana quæ maior eſt. Con
uenerunt me primo principes uirtutum: uiri comites conſiſtoriani: ut & ba
ſilicam traderē: & ꝓcurarem ne quid populus turbarū moueret. Reſpondi quod erat ordinis:
templum dei tradi a ſacerdote non poſſe. Acclamatum eſt ſequēti die in eccleſia: etiā præfec
tus eo uenit: cœpit ſuadere uelut baſilica portiana cederemus. Populus reclamauit. Ita tūc
diſceſſum eſt: ut īti maturum ſe īperatori diceret ſequēti die. Erat autē dn̄ica. Poſt lectiōes at
q; tractatū dimiſſis catechuminis ſymbolū aliquib⁹ cōpetentib⁹ in baptiſteriis tradebā baſi
licæ. Illic nūciatum eſt mihi cōperto q ad portianā baſilicā de palatio decanos miſiſſent: &
uela ſuſpenderēt: populi partē eo ꝑgere. Ego tn̄ manſi in munere: miſſam facere cœpi. Dū of
fero: raptum cognoui a populo caſtulum quēdam quē præſbyterū diceret ariani. Hūc autē
in platea offenderāt traſeuntes. Amariſſime flere & orare ī ip̄a oblatiōe deum cœpi: ut ſub
ueniret: nec huius ſanguis in cauſa eccleſiæ fieret: certe ut meus ſanguis pro ſalute non ſolū
populi ſed etiā pro ip̄is impiis effūderet̄. Quid multa? miſſis præſbyteris & diaconib⁹ eripui
iniuriæ uirū. Condēnationes illico grauiſſimæ decernūtur: primo in corp⁹ oē mercatorum.
Itaq; ſanctis dieb⁹ hebdomatis ultimæ qbus ſolebāt debitorū laxari uincula: ſtridūt catenæ:
īponūtur collo īnocentium: exigunt̄ ducenta pondo auri infra totū triduū. Reſpondēt aliq
ſe tantū aut duplū ſi peterētur daturos: dūmō ſeruarēt fidē. Erāt pleni carceres negociatorib⁹
Palatina oīa officia: hoc ē memoriales agētes in reb⁹: apparitores diuerſorū comitū tempe
rare a ꝓceſſu iubent̄ ſpecie qua ſedicioni intereſſe ꝓhibebant̄: honoratis multa minabātur
grauiſſima: niſi baſilicā traderēt. Feruebat ꝑſecutio: ac ſi apuiſſent portā: ꝓrupturi ī oē facin⁹
uidebant̄. Conuenior ip̄e a comitib⁹ & tribunis: ut baſilicæ fieret matura traditio dicentib⁹
īperatorē iure ſuo uti: eo q ī ꝑtāte eius eēnt oīa. Reſpondi ſi a me peteret qd̄ meū eēt: id
eſt fundū meū: argētum meū: ius huiuſmōi meū me nō refragaturū: quā q̃ oīa quæ mea ſūt:
eēnt paupum. Verū ea quæ dīna īperatoriæ ꝑtāti nō eē ſubiecta. Si p̄rimoniū petit̄: īuadite:
ſi corpus: occurrā. Vultis in uincula rapere: uultis in mortem: uoluntati eſt mihi. Nō ego me

uallabo circũfusione populorũ: nec altaria tenebo uitam obsecrans: sed pro altaribus grati⁹ imo labor. Horrebam quippe animo: cum amatos ad basilicam ecclesiæ occupãdã missos cognoscerem: ne dum basilicam uendicant: aliqua strages fieret: quæ in pniciem totius uer geret ciuitatis. Orabam ne tantæ urbis uel totius italiæ busto superuiuerem. Detestabar in uidiam fundendi cruoris: offerebam iugulum meum. Aderant gotthi tribuni: adoriebar eos dicens. Propterea uos possessio romana suscepit: ut perturbationis publicæ uos præbeatis ministros? Quo transibitis: si hæc deleta fuerint? Exigebatur a me: ut cõpescerem populum. Referebam in meo iure esse ut nõ excitarem: in dei manu ut mitigaret. Postremo si me icẽ torem putar ẽt: iam in me uindicari oportere: uel abduci me ĩ quas uellet terrarum solitudi nes. His dictis illi abierunt: ego in basilica ueteri totum exegi diem: inde domum cubitum me recepi: ut si quis abducere uellet: inueniret paratum. Ante lucem ubi pedem limine extu li: circũfuso milite occupatur basilica. Idq; a militibus imperatori mandatũ dicitur: ut si pro dire uellet: haberet copiam: se tamen præsto futuros: si uiderent eum cum catholicis conue nire. Alioquin se ad eum cœtum quẽ ambrosius cogeret: transituros. Prodire de arianis nul lus audebat: quia nec quisq; de ciuibus erat: pauci de familia regia: non nulli etiam gotthi. Quibus ut olim plaustra sedes erat: ita nunc plaustrum ecclesia est. Quocũq; fœmina ista processerit: secum suos oẽs cœtus uehit. Circũfusam basilicam esse gemitu populi intellexi: sed dum legunt̃ lectiones: intimatur mihi plenam populi esse basilicam etiam nouam: ma iorem uideri plebẽ q̃ omnes cum essent liberi: lectorem efflagitari. Quid plura? Milites ipi ꝙ uidebant̃ occupasse basilicam: cognito ꝙ præcepissem ut abstinerentur a cõmunionis cõ sortio: ad cõuentum hunc nostrum uenire cœpunt. Quibus uisis turbantur mulierum ani mi: proripit se una. Ipsi tamen milites se ad orationem uenisse non ad prælium loquebant̃. Clamauit aliqua populus: q̃ moderate q̃ constanter q̃ fideliter poscebat: ut ad illam perge remus basilicam. In illa quoq; basilica fertur ꝙ populus præsentiam flagitabat meã. Tunc ego hunc adhorsus sermonem sum. Audistis filii librum legi iob: qui solemni munere ẽ de cursus: & tempore sciuit & usu hunc librum ẽt diabolus intimandũ: quo uirtus omnis suæ tẽ tationis aperit & proditur. Et ideo se hodie motu maiore concussit. Sed gratias deo nostro qui nos ita firmauit fide atq; patientia. Vnũ iob miraturus ascenderã: omnes iob quos mi rarer inueni. In singulis uobis iob reuixit: in singulis sancti illius patientia & uirtus refulsit. Quid enim præsenti⁹ dici potuit a xpianis uiris q̃ id quod hodie in uobis spiritus sanctus ẽ locutus? Rogamus auguste: non pugnamus. Non timemus sed rogamus. Hoc xpianos de cet: ut & tranquillitas pacis optetur: & fidei: ueritatisq; constantia nec mortis reuocetur pi culo. Est.n. præsul domin⁹ qui saluos faciet sperantes in se: sed ueniamus ad propositas lectio nes. Videtis diabolo tentandi licentiam dari: ut boni ꝓbentur. Inuidet inimicus bonis ꝓfec tibus: tentat diuersis modis: tentauit sanctum iob in patrimonio: tentauit in filiis: tentauit ĩ dolore corporis. Fortior in suo corpore tentatur: infirmior in alieno. Et mihi meas diuitias quas in uobis habeo: uolebat auferre: & hoc tranquilitatis uestræ patrimoniũ dissipare cupie bat. Vos quoq; ipos mihi bonos filios gestiebat eripere: pro quibus ego quottidie instauro sacrificium. Vos ruinis quibusdam publicæ pturbationis conabatur ĩuoluere. Duo igitur iã genera tentationis excepi. Et fortasse quia infirmiorem me dominus deus nouit: adhuc in corpus meum non dedit potestatem. Et si ipe cupiam & si offeram: adhuc me fortasse huic certamini imparem iudicat: & diuersis exercet laboribus. Nec iob ab isto cœpit certamine sed in hoc cõsũmauit. Tentatus est autem iob nunciis coaceruatis malorum: tentatus est ẽt per mulierem quæ ait: dic aliquod uerbum in deum & morere. Videtis quanta subito mo ueantur. Gotthi: arma: gentiles: multa mercatorum pœna sanctorum. Aduertitis quid iu beatur cum mandatur: trade basilicam. Hoc est dic aliquod uerbum in deum & morere. Nec solum dic aduersum deum sed etiam fac aduersus deum. Mandatur: trade altaria dei. Vrgemur igitur præceptis regalibus: sed confirmamur scripturæ sermonibus: quæ res pondit: tanquam una ex insipientibus locuta es. Non mediocris igitur ista tentatio. Namq; asperiores tentationes has esse cognouimus quæ fiunt per mulieres. Deniq; per euam etiam adam supplantatus est. Eoq; factum est: ut a mandatis cælestibus deuiaret. Quo errore cognito: præuaricatricis conscientiæ reus latere cupiebat: sed latere non poterat: & ideo ait ei deus. Adam ubi es? Hoc est quid eras ante? ubi nunc esse cœpisti? ubi te con stitueram? quo ipse transgressus es? Agnoscis esse te nudum: quia bonæ indumenta fi dei perdidisti. Folia sunt ista quibus nunc uelare te quæris. Repudiasti fructum: sub foliis legis latere cupis: sed proderis. Recedere a domino deo tuo propter unam

mulierem deſideraſti:propterea fugis quē uidere quærebas.Cum una muliere te abſconderē
maluiſti:relinquere ſpeculum mundi :incolatum paradiſi :gratiam xp̄i.Quid dicam ꝙ etiā
eliam iezabel cruenta ꝑſecuta eſt:ꝙ ioannem baptiſtam herodias fecit occidi?Singulæ tam̄
ſingulos. Mihi quo minora longe merita :eo tentamenta grauiora .Virtꝰ infirmior:ſed plꝰ
periculi .Succedunt ſibi mulierum uices :alternantur odia:cōmenta uariantur :ſeniores con
ueniuntur:prætexitur regis iniuria .Quæ ratio igitur eſt aduerſus hunc uermiculum moliri
grauiores tentatiōes :niſi quia non me ſed eccleſiam perſequūtur ? Mandatur deniqꝫ :trade
baſilicam.Reſpondeo .Nec mihi fas eſt tradere:nec tibi accipere imperator expedit.Domū
priuati nullo potes iure temerare:domum dei exiſtimas auferendam ?Allegatur :imperato
ri licere omnia :ipſius eſſe uniuerſa .Reſpondeo .Noli te grauare imperator :ut putes te ī ea
quæ diuina ſunt:imperiale aliquod ius habere.Noli te extollere :ſed ſi uis diutius imperare:
eſto deo ſubditus :ſcriptum eſt.Quæ dei deo :quæ cæſaris cæſari .Ad īperatorem palatia ꝑ
tinent:ad ſacerdotem eccleſiæ .Publicorum tibi mœnium ius cōmiſſum eſt non ſacrorum .
Iterum dicit̄ mandaſſe :debeo & ego unam baſilicam habere .Reſpondi. Non tibi licet illā
habere .Quid tibi cum adultera?Adultera eſt.n.quæ nō eſt legitimo xp̄i coniugio copulata.
Dum hæc tracto :ſuggeſtum eſt mihi cortinas regias eſſe collectas.Refertam autem populo
baſilicam p̄ſentiā mei poſcere :ſtatimqꝫ eo cōuerti ſermonē meum dicens .Quam alta & ꝓ
funda oracula ſunt ſpiritꝰſancti.Matutinis horis lectū ē ut meminiſtis fratres quod ſūmo ai
dolore reſpondemus.Deus uenerunt gentes ī hæreditatem tuā.Et re uera uenerunt gentes :
&plus etiam ꝗ gentes uenerūt .Venerunt .n.gotthi & diuerſarum nationū uiri: uenerunt
cum armis:& circūfuſi occupauerunt baſilicā .Hoc nos ignari tuæ altitudinis dolebamus :
ſed noſtra imprudentia aliud opinabat̄.Venerunt gentes :ſed uere in hæreditatem tuam ue
nerūt.Qui.n.gentes uenerūt :facti ſunt xp̄iani.Qui ad īuadendam hæreditatem uenerunt:
facti ſunt cohæredes dei.Defenſores habeo quos hoſtes putabam :ſocios teneo quos aduer
ſarios exiſtimabā.Cōpletum eſt illud quod de dn̄o ieſu dauid ꝓpheta cecinit :quia factus eſt
in pace locus eius :& cōfregit cornua arcuum:ſcutum & gladiū & bellum .Cuius.n.hoc mu
nus:cuius opus niſi tuū dn̄e ieſu?Videbas ad tēplum tuū armatos uenire:hinc gemere popu
lum & frequentē adeſſe :ne baſilica dei traderetur .Inde uim militibꝰ :imperatori:mortem
ante oculos mihi :ne quid inter hæc furori liceret :interuiſti te domine mediū & feciſti utra
qꝫ unum .Compeſcuiſti armatos dicens ꝑfecto .Si ad arma cōcurritur:ſi in tēplo meo lis cō
mouet̄ :quæ utilitas in ſanguine meo?Gratias itaqꝫ tibi xp̄e:non legatꝰ neqꝫ nunciꝰ:ſed tu do
mine ſaluū feciſti populum tuū:cōſcidiſti ſaccū meū:& præcinxiſti me læticiam.Hæc ego di
cebam miratus īperatoris animum :ſtudio militum:obſecratione comitum precatu populi
poſſe miteſcere .Interea nūciatur mihi miſſum notariū qui mādata deferret. Conceſſi pau
lulum:mandatum intimat.Quid tibi uiſum ē(inquit)ut contra placitum faceres?Reſpondi
quid placitum ſit ignoro.Quidue temere factum dicatur:īcertum habeo.Ait.Cur præſbyte
ros ad baſilicam deſtinaſti ?Si tyrannus es:ſcire uolo:ut ſciam quē ad modum me aduerſum
te præparē .Rettuli dicens :me nihil in præiudicium feciſſe eccleſiæ eo tēpore quo audierā
occupatam eſſe a militibꝰ baſilicā: gemitum tantūmodo liberiorem habuiſſe .Multiſqꝫ ad
hortantibꝰ ut eo ꝑgerem dixiſſe :tradere baſilicam non poſſum :ſed pugnare nō debeo. Po
ſtea uero ꝗ cognouerim cortinas regias inde eē ſublatas:cum me populus eo ire depoſceret:
direxiſſe præſbiteros: me tamē noluiſſe ire:ſed dixiſſe credo in xp̄o ꝙ ip̄e nobiſcum faciet ī
perator :ſi hæc tyrānis uidetur :hēo arma:ſed in xp̄i nomine hēo offerēdi mei corporis po
teſtatem .Quid moraret̄ ferire :ſi tyrānum putaret:ueteri iure a ſacerdotibꝰ donata īpia nō
uſurpata.Et uulgo dici ꝙ imperatores ſacerdotium magis optauerint ꝗ imperiū ſacerdotes:
xp̄us fugit:ne rex fieret.Habemus tyrānidem noſtram.Tyrānis ſacerdotis infirmitas ē .Cū
infirmor inquit :tunc potens ſū.Cauere tamē ne ip̄e ſibi tyrānum faceret :cui deus aduerſa
rium non excitauit .Non hoc maximum dicere ꝙ tyrānus ego ſim ualentiniani:qui ſe meæ
legationis obiectu queritur ad italiam non potuiſſe tranſire .Addidi quia nunꝗ ſacerdotes
tyrāni fuerunt :ſed tyrānos ſæpe ſunt paſſi.Exactus eſt totus ille dies in mœrore noſtro:ſciſ
ſæ tamen ab illudentibus pueris cortinæ regiæ :ego domum redire non potui :quia circūfu
ſi erant milites :qui baſilicam cuſtodiebant:cū fratribꝰ pſalmos ī eccl̄iæ baſilica minore dixi
mus.Sequēti die lectus ē de more liber ionæ:quo cōpleto hūc ſermonē adorſus ſum .Liber
lectꝰē fratres quo ꝓphetatur qd̄ peccatores ī pœnitentiā reuertant̄.Acceptum eſt ita ut ſpera
retur in præſenti futurum. Addidi quod uir iuſtus etiam offenſam contraher̄ uoluiſſet:ne
uel ſpectaret uel denunciaret excidium ciuitati.Et ꝙ lugubre eſſet illud dictum .Contriſtatꝰ

quoq; sit ꝙ aruisset cucurbita: deū quoq; dixisse ad prophetam: si tristis es pro cucurbita: respondisse ionā: tristis: dixisse dominū: nū si illud doleret ꝙ exusta esset cucurbita: quanto magis sibi curæ esse oportere tantæ plebis salutē: Et iō excidiū qđ paratum toti urbi fuerat: remouisse. Nec mora: nunciatur īperatorem iussisse ut recederent milites de basilica: negociatoribus quoq; quod exacti de cōdemnatione fuerant: redderet. Quæ tunc plebis totiꝰ lætitia fuit: qui totius populi plausus: quæ gratia: Erat autem dies quo se se dn̄s pro nobis tradidit quo in ecclesia pœnitētia relaxatur. Certatim hoc nūciare milites: irruentes in altaria osculis significare pacis insigne. Tunc agnoui ꝙ deus uermem an̄lucanū ꝑcusserat: ut tota ciuitas seruaret. Hæc gesta sunt: atq; utinam iā finita: sed grauiores motus futuros plena commotiōis īperialia uerba indicāt. Ego tyrānus appellor: & plus etiā ꝙ̄ tyrānus. Nā cum īperatorē comites obsecrarēt ut ꝓdiret ad ecclesiam: idq; petitu militum facere se diceret: r̄ndit Si uobis iusserit ambrosius: uinctū me tradetis. Quid post hanc uocē supersit cōsidera. Quā uocem oēs cohorruerūt: sed hēt a quibꝰ exasperet. Deniq; etiam speciali expressiōe galligonus præpositꝰ cubiculi mandare mihi ausus ē. Me uiuo: tu cōtemnis ualētinianum: Caput tibi tollo. Respondi: deus permittat tibi ut ipleas quod minaris. Ego enim patior quod epi: tu facies quod spadones. At utinam dn̄s auertat eos ab ecclesia: & ī me oīa sua tela couertant meo sanguine sitim suā expleāt. ¶ Oratio de obitu theodosii imperatoris: ubi diei quadragesimæ eius fecit uerbum ambrosius. XXXVIII.

HOc nobis motus terrarū graues: hoc iuges pluuiæ minabant̄: & ultra solitū caligo tenebrosior denūciabat: ꝙ clæmentissimꝰ īperator theodosiꝰ recessurus esset e terris. Ipsa igit̄ excessum eius elementa mœrebāt. Cælum tenebris obductum: aer perpeti horrēs caligine. Terra quatiebat̄ motibꝰ: replebat̄ aquarum alluuionibus. Quid ni mūdus īpe defleret eū principē cōtinuo esse rapiēdum per quē dura mundi istiꝰ temperari solerent: cum criminū pænas indulgentia præueniret: Et ille quidē abiit sibi in regnū quod nō deposuit sed mutauit: in tabernacula xp̄i iure pietatis ascitus: in illam hierusalem supernā: ubi nūc positus dicit: sicut audiuimꝰ: ita & uidemꝰ in ciuitate dn̄i uirtutū: in ciuitate dei nostri: quā deus fundauit in æternū. Sed plurimos tā ꝙ̄ paterno destitutos præsidio dereliquit ac potissimū filios. Sed non sunt destituti quos pietatis suæ reliquit hæredes. Nō sunt destituti qbꝰ xp̄i acquisiuit grām: & exercitus fidē cui documento fuit: deū fauere pietati ultorēq; esse pfidiæ. Eius ergo principis & proxime cōclamauimus obitum: & nunc quadragesimū celebramus assistente sacris altaribꝰ honorio principe Quia sicut sanctus ioseph patri suo iacob quadraginta diebus humationis officia detulit: ita & hic theodosio patri iusta persoluit. Et quia alii tertium diem & trigesimū: alii septimum & quadragesimū obseruare cōsuerūt: quid doceat lectio: cōsideremꝰ. Defuncto (inquit) iacob præcepit ioseph pueris sepultoribꝰ: ut sepelirēt eum. Et sepelierūt sepultores israel: & repleti sunt ei quadraginta dies: sic enim dinumerantur dies sepulturæ. Et luxit eum ægyptus septuaginta diebus. Hæc ergo sequēda solemnitas: quā præscribit lectio. Sed etiam in deuteronomio scriptū ē. Quia planxerūt filii israel moisen diebus triginta: & cōsumati sunt dies luctus. Vtraq; ergo obseruatio habet auctoritatē: qua necessariū pietatis implet̄ officium. Bonꝰ itaq; ioseph qui formā pio muneri dedit quē amabat pater: cui dixit. Adiuuet te deꝰ meus: & benedicat te benedictiōe terræ hn̄tis oīa ꝑꝑ benedictionē mamillarū & uuluæ benedictionis matris tuæ: & ꝑpter benedictionem patris tui pii patris soboles bona. Celebrat ergo & iste quadragesimam patris iacob supplantatoris illius: & nos celebramus theodosii quadragesimam qui imitatus iacob supplantauit perfidiam tyrannorum qui abscondit simulacra gentium. Omnis enim cultus idolorum fides eius abscondit. Omnes enim cærimonias oblitterauit: qui etiā iis qui in se peccauerant: doluit quam dederat periisse indulgentiam & ueniam denegatam. Sed non negabunt filii quod donauit pater: non negabunt etiam si quidam interturbare conatus sit. Neq; enim poterunt negare quod in commune donauit qui soluit quod ī singulis dedit. Nihil gloriosius exitus tanti principis habuit: qui oīa iam filiis tradidisset: regnū: ꝑtātem: nomen augusti: nihil (inquā) speciosius ei ī morte seruatū est ꝙ̄ ꝙ in mane quātis ꝑmissa ānonarū exigendarum relaxatio dum morat̄: facta ē successio eiꝰ idulgētiarū hæreditas: ut ille q uoluit īpedire: sibi odiū fecerit: theodosio tn̄ tante cumulus grāe nō ademptꝰ sit. Nec īmerito. Si.n. priuatorū ultimæ uoluntates & deficientiū testamenta hn̄t ꝑpetem firmitatē: quo mō pōt tanti principis esse irritū testm̄: Gloriosiꝰ quoq; ī eo theodosiꝰ: qui non cōi iure testatꝰ ē: de filiis .n. nihil hēbat nouū qđ cōderet qbꝰ totū

dederat nisi ut eos præsenti cōmendaret pareti. De subditis sibi & cōmissis testari debuit: ut
legata dimitteret: fidei cōmissa signaret. Præcepit dare legem indulgentiæ quam scriptam
reliquit. Quid dignius: quā ut testamentum imperatoris lex sit? Ergo tantus imperator re
cessit a nobis: sed non totus recessit. Reliquit enim nobis liberos suos: in quibus eum debe
mus agnoscere: & in quibus eum & cernimus & tenemus. Nec moueat ætas: fides militum
imperatoris perfecta ætas est. Est enim perfecta ætas: ubi perfecta est uirtus. Reciproca hæc
quia & fides imperatoris militum uirtus est. Recognoscitis nempe quos uobis theodosii fi
des triumphos acquisiuerit: cum locorum angustiis & impedimentis calonum agmen pau
lo serius in aciem descenderet: & inequitare hostis mora belli uideretur: desiliuit equo prin-
ceps: & ante aciem solus progrediens ait. Vbi est theodosii deus? Iam hoc christo proximus
loqbatur. Quis enim posset hoc dicere: nisi qui christo se adhærere cognosceret? Quo dicto
excitauit oēs: & exēplo oēs armauit: & iā certe senior ætate: sed ualidꝰ fide. Theodosii ergo
fides fuit uestra uictoria: uestra fides filiorum eius fortitudo sit. Fides ergo auget ætatē. De
niq; nec abraham ut in senectute generaret filium: considerauit ætatem: nec sarra ut pareret
Nec mirum si aug t ætatem fides: cum repræsentet futura. Quid enim est fides nisi rerum
earū quæ sperantur substātia? Sic nos scripturæ docent. Ergo si substātia eorū quæ sperant:
fides est: quanto magis eorum quæ uidentur? Bona fides de qua scriptum est. Iustus autem
ex fide uiuit: ꝙ si subtraxerit se non placebit animæ meæ. Nos autem non subtrahamus
nos ad dispendium animæ: sed inhæreamus fidei ad animæ nostræ acquisitionem: quoniā
in hac fidei militia testimonium consecuti sūt seniores nostri abraham isaac iacob. Et ideo
hæreditatem nobis fidei reliquerunt. Fidelis abraham qui non ex operibus sed ex fide iusti
ficatus est: quoniam deo credidit. Isaac per fidem nec gladium feriturí parentis expauit. Ia
cob paternæ fidei uestigiis intentus dum iter agit: angelorum uidit exercitum: & uocauit cō
cilium dei. Alibi quoq; .i. in libris regnorū elissæꝰ erat intra samariā: & subito eum circūfusus
syrorum obsedit exercitus. Vidit eos giezi: & ait ad dominum suum. O domine quid facie-
mus? Et dixit elissæꝰ propheta: noli timere: quoniā nobiscū plures sunt quā cum illis. Et roga-
uit ut aperiret deus oculos giezi. Et aperti sunt oculi eius: & uidit plenū montē eqs & curribꝰ ī
circuitu elissæi & rogauit elissæꝰ ut ꝑcuteret eos deus cæcitate: & ꝑcussi sunt & itroierūt ī ci-
uitatem: quo ingrederentur nequaquā uidentes. Audistis certe milites qui circūfusi estis: qa
ubi perfidia: ibi cæcitas est. Merito ergo cæcus erat exercitus infidelium: ubi autem fides: ibi
exercitus angelorum est. Bona itaq; fides quæ frequenter operatur in mortuis. Deniq; aduer
sarius & legiones suæ quottidiana martyrum uirtute torquentur. Vnde arbitror ꝙ fila cor-
darum citharæ ideo fides dicantur: quoniam & mortua sonum reddant. Quo magis ac ma
gis enitendum est: ne in hoc uiuendi munere siti: simus ingrati: sed pii pignoribus principis
sedulum ac patrium impendamus affectum. Soluite filiis eius quod debetis patri. Plus debe
tis defuncto quā debuistis uiuenti. Et enim si in liberis priuatorum non sine graui scelere
minorum iura temerantur quanto magis in filiis imperatoris? Addatur & cuius imperato-
ris: imperatoris pii: imperatoris misericordis: imperatoris fidelis. De quo non mediocre lo
cuta est scriptura dicens. Magnum & honorabile est homo misericors. Inuenire autem ui-
rum fidelem difficile est. Si magnum est misericordem aut fidelem quēcunq; hominem in
uenire: quanto magis imperatorem: quē potestas ad ulciscendum impellat sed reuocet tām
ab ultione miseratio? Quid præstātius fide īperatoris quē non extollat potentia: superbia
non erigat: sed pietas inclinet? De quo salomon præclare ait. Iniqui regis imitatio similis
rugitui leonis: sicut autem ros ī herba: sic & hilaritas eius. Quantum igitur est deponere ter
rorem potentiæ: præferre suauitatem gratiæ? Beneficium se putabat accepisse augustæ me
moriæ theodosius: cum rogaretur: ignoscere. Et tunc propior erat ueniæ: cum fuisset com
motio maior iracūdiæ. Prærogatiua ignoscendi erat: indignatum fuisse. Et optabatur in eo
quod in aliis timebatur ut irasceretur. Hoc erat remedium reorum: quoniam cum haberet
supra omnes potestatem: quasi parens expostulari malebat: quā quasi iudex punire. Sæpe
trementes uidimus quos obiurgabat: & conuictos sceleris cum desperassent: solutos crimīe.
Vincere enim uolebat non plectere: æquietatis iudex non pœnæ arbiter: qui nunq; ueniam
confitenti negaret. Aut si quid esset quod occulta conscientia inuolueret: deo seruabat. Hāc
uocem eius homines magis q̄ penam timebant: ꝙ tanta imperatorem ageret uerecundia:
ut mallet sibi homines religione q̄ timore astringere. Maximum philosophorum impuni
tatem ferunt dedisse iis facinoribus quæ ꝑ irā cōmissa forent: sed scriptura diuina melius ait.
Irascimini & nolite peccare. Maluit peccatum recidere quā excusare. Satius est in indignatō

ne laudem clæmentiæ reperire q̃ ira inultionem excitari. Q. ergo dubitabit filiis ei⁹ maxi mũ præsidiũ fore apud deũ? Dño fauente arcadius imperator iam ualidus inuenta est. Honorius cõtinuo pulsat adolescentie flores: ꝑuectior ætate q̃ iosias. Ille. n. destitutus patre orſ⁹ imperium: usq; ad tricesimum & primum annum regni sui perduxi tætatem: & placuit dño ꝙ præcæteris regibus isrł domini pascha celebrauit: & cærimoniarum aboleuit errores. Asa quoq; adhuc inualidus corporis robore: cum regnandi curricula recepisset: quadragita ãnis regnauit in hierusalem. Q m̃ cum æthiopum infinita urgeretur atq; innumerabili multitudine sperauit a domino & in paucis se posse saluari. Vtinam tam fidelis process⁹ q̃ exordio. Nam seruatus in paucis & uictor: postea a syriis auxilia relicto domio postulauit: & medicos adhibuit ad pedum dolorem. Accepto enim tanto indicio diuini fauoris auxiliatorem suum non derelinquere debuit sed tenere. Ideo ei nec medici profuerunt: & quasi incredulus mortem impleuit. Sed illorum patres abias & amos ambo infideles: theodosius uero plenus timoris dei plenus misæricordiæ speramus ꝙ liberis suis apud xp̃m præsul assistat: si domin⁹ ꝑpici⁹ sit reb⁹ humanis. Bonũ ẽ misicors hõ q dũ aliis subuẽit: sibi cõsulit: & in aliẽo remedio uulnera sua curat. Agnoscit. n. se esse hominem q nouit ignoscere: & uias christi sequitur: qui carne suscepta maluit ĩ hũc mũdum redemptor uenire q̃ iudex. Vnde pulchre psalmista dixit. Dilexi quoniam audiet dominus uocẽ orationis meæ. In quo psalmo dũ legitur: uelut ipsum theodosiũ loquentẽ audimus. Dilexi inquit. Agnosco uocẽ piam: cuius testimonia uocis agnosco. Et uere dilexit: qui officia diligentis ĩpleuit: qui seruauit hostes: q dilexit inimicos: q iis a quibus est appetitus ignouit: qui regni affectatores perire non passus est. Non mediocris sed perfecti in lege uox ista est: dicere dilexi. Plenitudo. n. legis dilectio est. Sed quid dilexerit audiamus. Cum tacet urget nos dilectio: utiq; diuinæ charitatis gratia significatur. Q uia diligimus illud quod est super omnia desiderabilia desiderabile. De quo scriptum est. Diliges dominum deũ tuũ. Ergo decedens e terris pia anima: & sancto repleta spiritu: quasi interrogantibus iis q sibi occurrerẽt: cum se se ad sublimia & supna subrigeret dicebat dilexi. Nihil hoc plenius: nihil exp̃ssius. Interrogabant angeli uel archangeli: quid egisti in terris (occultorũ. n. solus cognitor deus) dicebat dilexi. Hoc est dicere: legem impleui: euangelium non prætериui. Hoc est dicere: morti me obtuli: & tota die existimatus sum sicut ouis occisionis. Et ideo confido quia neq; mors neq; uita neq; angeli neq; uirtutes neq; altitudo neq; profundum: neq; creatura alia poterit nos separare a charitate dei quæ est in christo iesu domino nostro. Hoc mandatum legis etiam in euangelio dominus iesus docet esse seruandum: cum dicit ad petrum. Simon ioannis diligis me? Et ille respondit. Tu scis domine quia diligo te. Et iterum dixit. Simon ioannis diligis me? Et iterum respondit. Etiam domine tu scis quia diligo te. Et tertio interrogatus ait. Omnia tu scis: tu scis quia amo te. Confirmauit itaq; caritatem trina responsio: uel aboleuit trinæ negationis errorem. Et hic trinam responsionem si quærimus inuenimus. Dilexi quoniã audiet dñs uocem orationis meæ. Dilexi quoniam inclinauit aurem suam michi: ut indiebus meis inuocarem eum. Dilexi quia tribulationem & dolorem inueni: & pro noĩe dei mei pericula inferni non refugi sed expectaui ut comprehendere inuenire me possent. Et pulchro ait dilexi: quia iam cursum uitæ huius ĩpleuerat. Vnde & apłs in passione iam positus ait. Certamen bonum certaui: cursum consummaui: fidem seruaui. Q uod reliquũ est: reposita est michi corona iusticiæ. Magnus dñs: qui nobis dedit certamina quibus mereatur qui uicerit coronari. Dilexi inquit confidens quoniam audiet dominus uocem orationis meæ. Dilexit & ideo inclinauit aurem suam mihi: ut iacentem erigeret: mortuum suscitaret. Non enim deus inclinat aurem suam ut audiat corporaliter: sed ut condescendat nobis quo nos audire dignetur: & infirmitates nostre releuare substantiæ. Inclinat se nobis ut nostra ad eum ascendat oratio. Voce non indiget qui misæricordiam defert. Neq; enim uoce indiguit qui moisen tacentem audiuit: & non loquentem sed interpellantem gemitibus ineffabilibus ad se clamare dicebat. Nouit deus & sanguinem audire: cui nulla uox subest: lingua non suppetit: sed accepit uocem sacræ titulo passionis. Clamauit ĩ martyrio: clamauit in paricidio ꝙ pertulit pro sacrificio. Dilexi inquit: & ideo diligens feci uoluntatem domini: & inuocaui eum non in paucis sed in omnibus diebus uite meæ. Nam certis dieb⁹ inuocare non omnibus: fastidientis est non sperantis: & pro usu affluentium commodorum mercedem gratiarum referre: non pro deuotionis affectu. Et ideo paulus in omnibus (inquit) gratias agite. Q uando enim non habes quod deo debeas: aut quando sine dei munere es: qui quottidie uiuendi usus a dño est? Q uid. n. habes ꝙ non accepisti? Ergo q̃a semp accipis: semp inuoca. Et q̃a quod hẽs: a dño ẽ debitorẽ te semp ẽẽ cognosce. Malo tñ ut q̃si diligẽs q̃

Petrus trina negatio[nis] trina dilectionis [illegible] aboleuit

coactus debitum tuum soluas. Audis dicentē. Circūdederūt me dolores mortis: ego tamē & i
mortis dolore dominum dilexi: pericula iferni iuenerūt me: non timentem utiq; sed aman-
tem sed sperantem: quod nullæ me angustiæ: nulla psecutio: nulla pericula: nullus gladius se-
parat a christo. Deniq; uolens inuenit tribulationem & dolorem: sciens quia tribulatio patiē
tiam operatur: patientia probatōnem: probatio spem. Etenim quasi bonus athleta quæsiuit
certamina: ut coronam inueniret: quam tamen non suis uiribus sed domini auxilio nouit si
bi esse donatam. Non. n. potuisset uincere: nisi eū qui certantes adiuuat inuocasset. Miser ho-
mo congreditur ut uincat: & ipse in periculum ruit: nisi domini nomen affuerit: si cum uere-
tur orauerit dicens. O domine libera animam meam. Hinc illud apostolicum. Video legem
carnis meæ repugnantem legi mentis meæ: & captiuantē me i lege peccati: q̄ est i membris
meis. Infœlix ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius? gratia dei p iesum chri-
stum dn̄m nr̄um. Ille uincit q gratiam dei sperat: nō q de sua uirtute præsumit. Cur ergo nō
præsumas grām: cū habeas præsulē certaminis misericordiā? Misericors. n. & iustus dn̄s: & de-
us nr̄ miseret: bis misericordiā posuit: semel iusticiā. In medio iusticia ē gemino septe iclusa
misericordiæ. Supabūdāt. n. peccata: supabūdet ergo misericordia. Apud dn̄m oīum uirtutū
abūdantia est: quia dn̄s uirtutū est. Neq; tn̄ iusticia sine misericordia ē: neq; sine miseratione
iusticia: quia scriptū est. Noli esse nimiū iustus. Quod supra mēsurā est: & si bonū est: tn̄ tu nō
sustines. Mēsura serua: ut fm mensuram recipias. Nō ipedit tn̄ iusticia misericordiā: qa mise-
ricordia ipsa iusticia est. Dispersit dedit pauperibus: iusticia eius manet i æternū. Nouit. n. iu-
stus debere se ifirmis atq; iopibus subuenire. Vnde dn̄s ueniēs ad baptismū: ut nobis ifirmā-
tibus peccata donaret ait ad ioannē. Sine modo: sic. n. decet nos iplere oēm iusticiam. Liquet
igitur iusticiā esse misericordiā: & misericordiā esse iusticiā. Etenim si dei nos misericordia
nō sustentaret: quo modo i ipso exordio paruuli uiueremus: cū effusi utero de calidis i frigida
de humidis i arida pisciū more iactemur: quos naufragos in hāc uitam qdam naturæ fluctus
expuerit? Ratio deest: sed gratia diuina nō deficit. Ipse ergo custodit paruulos aut certe eos q
se paruulos humili confitentur affectu. Bona igitur humilitas: quæ liberat periclitantes: iacē-
tes erigit. Nouit eam ille qui dixit. Ecce sum ego peccaui: & ego pastor malefeci: & isti in hoc
grege quid fecerunt? Fiat manus tua i me. Bene hoc dicit q regnū suum deo subiecit: & pœni-
tētia gessit: & peccatū suū cōfessus ueniā postulauit: ipse p humilitatē puenit ad salutē. Humi-
liauit se christus: ut oēs eleuaret. Ipse ad christi puenit requiem: q humilitatē christi fuerat se-
cutus. Et ideo qa humilē se pbuit theodosius iperator: & ubi peccatū obrepsit: ueniā postula-
uit: cōuersa ē anima ei⁹ i reqē suā: sicut habet scriptura q̄ dicit. Cōuerterē anima mea i reqē tu
am: qa dn̄s benefecit mihi. Pulchræ dicit animæ: cōuerterē: quasi diuturno cuiusq; opis sudorē
exercitatæ. ut a laborē cōuertatē ad reqē: cōuertitē equus ad stabulū: ubi cursum ipleuerit: nauis
ad portū: ubi ad stationē fidā a fluctuū mole subducitur. Sed qd ē q̄ ait: ad reqē meā: nisi fm
illud intelligas q̄ ait dominus iesus. Venite benedicti patris mei: hæreditate possidete para
tū uobis regnū a cōstitutōe mūdi? Tamq̄. n. possessionē hæreditariā de qua recipim⁹ quæ p
missa sunt nobis: fidelis deus quæ semel seruis suis præparat non subtrahit. Si fides nostra
maneat: manet & sponsio. Vide o hō circa te gratiā xp̄i adhuc in terris quas teris: & in cælo
possides. Ibi ergo sit cor tuum: ubi est possessio tua. Hæc est reqes quæ iustis debetur negatur
indignis: unde ait dominus. Sicut iuraui in ira mea: si introhibunt in reqem meam. Qui enī
non cognouerunt uias domini: nō ingrediūtur in reqem dn̄i. Qui āt bonū certamē certauit:
& cursum cōsummauit: ipsi dicitur: cōuertere in reqē tuam. Bona reqes præterire quæ mūdi — a reges, quid sit
sunt: & in illis quæ supra mūdum sunt cælestium cōsortiis requiescere secretorum. Hæc ē re
qes ad quam pperauit dicens: quis dabit michi pennas sicut columbe & uolabo & reqscam?
Hanc sanct⁹ reqē suā nouit: ad hāc reqē cōuertendum aīe sue dicit. Erat ergo aīa in reqe sua:
ad quam dicit eē redeundū. Hæc est reqes sabbati magni: ut unusquisq; scorum supra mundi
sensibilia sit in illo itelligibili secreto tot⁹ itēt⁹ atq; adhærēs deo. Hæc ē reqes illa sabbati quo
reqeuit deus ab oīb⁹ opib⁹ mūdi istius: feriatus his seculi curis theodosius se ereptū gaudet &
eleuat aīam suam atq; ad illam ppetuā dirigit reqē: pulchre sibi cōsultum asserēs q̄ eripuerit
animam eius deus de morte: quā mortem frequenter in hoc seculi istius lubrico sustinebat:
inquietus fluctibus peccatorū: eripuerit etiā oculos ei⁹ a lachrimis. Fugit. n. dolor & tristicia
& gemitus. Et alibi hēmus. Deleuit oēm lachrymā ab oculis eorū: & mors nō erit ampli⁹ ne-
q; luctus neq; clamor neq; dolor. Si ergo mors non erit lapsum sentire nō poterit in illa reqe
cōstitut⁹: sed placebit deo i regione uiuorū. Nō. n. ut hic hō iuolut⁹ ē mortis corpore obnoxio
lapsib⁹ atq; delectis: ita & illic. Ideoq; regio illa uiuorū ē: ubi aīa ē quæ ad imaginē & simili-

tudinē dei facta ē:nō caro figurata de limo:ideo ī terrā reuertit̄:anima ad regē festinat supnā:cui dr̄ cōuerteř anima mea ī regē tuā:ī quā festinauit itrař theodosius:atq; igredi ciuitatē hierusalē:de qua dictū ē:& reges terræ ferēt gloriā suā ī illā.Illa est uera gloria: quæ ibi summittitur:illud regnū beatissimū quod ibi possidet̄:ad φ festinabat apostolus dicēs. Audemus ergo & cōsentimus:magis pegrinari de corpore:& adesse ad dnm:& ideo connitimur siue absentes siue pſentes placeř illi.Absolutus igit̄ dubio certamine fruitur nunc augustæ memoriæ theodosius luce perpetua:tranquillitate diuturna:& pro iis quæ ī hoc gessit corpore:munerationis diuinæ fructibus gratulatur.Ergo quia dilexit augustæ memoriæ theodosius dominum deum suum:meruit sanctorum consortia.Et ego ut quidem sermonem meū p orationem concludam:dilexi uirum misericordem:humilem īperio:corde puro & pectore mansueto præditū:qualē dn̄s amare cōsueuit dicēs.Supra quē requiescā:nisi supra humilē & mansuetū?Dilexi uirū q magis arguētē φ adulantem probaret.Strauit omne quo utebatur:isigne regium:defleuit ī ecclesia publice peccatum suum:quod ei aliorum fraude obrepserat.Gemitu & lachrymis orauit ueniam.Quod priuati erubescunt:non erubuit īperator publice agere pœnitentiam:neq; ullus postea dies fuit quo non illum doleret errorem.Quid φ præclaram adeptus uictoriam:tamen quia hostes in acie strati sunt:abstinuit a consortio sacramentorum:donec domini circa se gratia filiorum exprimeretur aduentu?Dilexi uirum qui me in supernis suis ultimo spiritu requirebat:dilexi uirum qui cum iam corpore solueretur: magis de statu ecclesiarū φ de suis piculis angebatur.Dilexi ergo fateor:& ideo dolorē meū intimo uiscere dolui:& prolixiore sermonis prosecutione solandū putaui.Dilexi & præsumo de domino:φ suscipiat uocē orōnis meæ qua ꝓsequor animā pia.Circūdederūt me dolores mortis:pericula īferni īuenerūt me.Multorum.n.pericula sunt sed remedia paucorū.In omnibus sacerdos periclitatur:ī oībus reis angitur.Quod.n.alii patiuntur:ipse sustinet:& iterum liberatur cum alii qui tenentur periculis:liberantur.Conteror corde quia ereptus est uir: quē uix possumus inuenire.Sed tamen tu solus domine inuocandus es:tu rogandus: ut eum in filiis repræsentes.Tu domine custodiens etiam paruulos:in hac humilitate saluos facito sperātes in te.Da requiem perfecto seruo tuo theodosio:requiem quam præparasti sanctis tuis. Illo conuertatur anima eius unde descendit.Vbi mortis aculeum sentire non possit: ubi cognoscat mortem hanc non nomine finem esse sed culpe. Quod.n.mortuus est: peccato mortuus est:ut iam peccato locus esse non possit:resurget autem:ut perfectior renouato muneř uita reparetur.Dilexi:& ideo prosequor eum usq; ad regionem uiuorū:nec deseram:donec fletu pcibus inducam uirum quo sua merita uocant in montem domini sanctum: ubi pemnis uita:ubi corruptelæ nulla contagio:nullus gemitus:nullus dolor:nulla consortia mortuorū:uera regio uiuentium:ubi mortale hoc induat immortalitatem: & corruptibile hoc induat incorruptionem :magna requies quæ uotum impleat diligentis: pulcherrima promissio. Ideo centesimus quartus decimus psalmus inscribitur. Deniq; supra in quarto decimo psalmo perfectionem hominis accepimus: sed illic formatus perfectus licet uir: sed adhuc peccato obnoxius quia uiuit in sæculo. Hic uera perfectio est: ubi iam culpa cessauit: gratia perpetuæ quietis affulsit. Ideo centesimus quartus decimus psalmus quia remuneratio charitatis est: unde domini pascha quarta decima luna formam celebritatis accepit: quoniam qui pascha celebrat: debet esse perfectus: debet amare dominum iesum qui diligens populum suum perfecta charitate: se se obtulit passioni. Et sic diligamus nos quoq; ut si necesse fuerit:pro domini nōe mortem non fugiamus: nullum existimemus dolorem nihil metuamus.Perfecta enim charitas timorem expellit foras. Grande numeri mysterium:quādo pater filium unicum pro nobis omnibus tradidit:cum pleno luminis sui orbe luna fulgeret.Ita est enim ecclesia:quæ pie pascha celebrat dn̄i nr̄i iesu xp̄i sicut luna pfecta in æternū manet. Quisqs bn̄ hic dn̄i pascha celebrat: in lumine perpetuo erit. Quis splendidius celebrauit φ qui sacrilegos remouit errores:clusit templa:simulacra destruxit?In hoc iosias rex supioribus an̄ latus est.Manet ergo ī lumine theodosius:& scōrum cœtibus gloriatur.Illic nunc cōplectitur gratianum iam sua uulnera nō mœrentem:quia inuenit ultorē: Qui licet indigna morte præuentus ac præceptus sit:regē aīe sue possidet. Ille bonus uterq; & pietatis interpſ:largius mīe sue consortio delectatur:de quibus bene dicitur.Dies diei eructat uerbū:cōtra autē maximus & eugenius ī infermo:quasi nox nocti indicat sciētiā.Docentes exēplo misabili φ durū sit:arma suis pricipibꝰ irrogare:de qbꝰ pulchre dicit̄. Vidi impiū supexaltatū & eleuatū sup cedros libāi:& trāsiui & ecce n̄ erat.Trāsiuit.n.pi̊ de caligie sæculari ad lum̄ æternū:& n̄ erat ipius:q eē desiuit iniquus.Nunc se auguste memoriæ theodosius

regnare cognoſcit:qñ ĩ regno dñi ieſu chriſti:& cõſiderat templum eius:nūc ſibi rex eſt: qñ recipit ĉt filiū gratianū:& pulcher iam dulciſſima ſibi pignora quos hic amiſerat:qñ ei⁹ flaccilla adhæret fidelis anima deo:qñ patrē ſibi redditū gratulat̃:qñ cõſtãtino adhæret. Cui licet baptiſmatis gr̃a ĩ ultimis cõſtituto oĩa peccata dimiſerit:tñ ꝙ primus imperatorum credidit:& poſt ſe hæreditatē fidei principibus dereliquit:magni meriti locū repperit:cuius tēporib⁹ cõpletū ē illud ꝓpheticū. In illo die erit quod ſup frenū eq̃:ſanctū dño oĩpotenti. Q̃ illã ſanctæ memoriæ helena mr̃ ei⁹ ĩfuſo ſibi ſancto ſp̃u reuelauit. Beat⁹ cõſtãtin⁹ tali parēte:q̃ ĩpanti filio diuini muneris q̃ſiuit auxiliū:quo iter ꝑlia quoq̃ tutus aſſiſteret:& ꝑiculū nõ timeret. Magna fœmina q̃ multo ãpli⁹ĩuenit quod ĩperatori cõferret q̃ quod ab ĩperatore acciperet. Anxia mr̃ ꝓ filio:cui regnū orbis romani ceſſerat:feſtinauit hieroſolymã:& ſcrutata ē locum dñicæ paſſionis. Stabulariã hãc primo fuiſſe aſſerūt:ſic cõgnitã cõſtãtio ſeniori q poſtea regnū adept⁹ ē. Bona ſtabularia q̃ tam diligenter præſepe dñi req̃ſiuit. Bona ſtabularia quæ ſtabulariū nõ ignorauit illū q uulnera curauit a latronib⁹ uulnerati. Bona ſtabularia:q̃ maluit exiſtimari ſtercora:ut chriſtū lucrifaceret. Ideo illã chriſtus de ſtercore leuauit ad regnū ſm q̃d ſcriptū eſt. Quia ſuſcitat de terra inopē & de ſtercore erigit pauperē. Venit ergo helena: cœpit reuiſere loca ſancta:ĩfudit ei ſp̃s:ut lignū crucis req̃reret:acceſſit ad golgotthã & ait. Ecce loc⁹ pugnæ:ubi ē uictoria? Quero uel uexillū ſalutis:& nõ ĩuenio. Ego(inquit)ĩ regnis:& crux dñi in puluere? Ego ĩ aulis:& ĩ ruinis chriſti triumph⁹? Ille adhuc latet: & latet palma uitæ æternæ? Quo modo me redemptam arbitror:ſi redemptio ipſa non cernitur? Video quid egeris diabole:ut gladius quo ꝑemptus es:obſtrueretur. Sed iſaac obſtructos ab alienigenis puteos eruderauit:nec latere aquam paſſus eſt. Tollatur igitur ruina:ut uita appareat. Promatur gladius quo ueri goliæ caput eſt amputatum. Aperiat̃ humus:ut ſalus fulgeat. Quid egiſti diabole ut abſconderes lignum:niſi ut iterum uincereris? Vicit te maria quæ genuit trimphatorē: quæ ſine imminutione uirginitatis edidit eum:qui crucifixus uinceret te:& mortuus ſubiugaret. Vinceris & hodie:ut mulier tuas inſidias depræhendat. Illa quaſi ſancta dominum geſtauit: ego crucem eius inueſtigabo. Illa generatum docuit:ego reſuſcitatum. Illa fecit: ut deus inter homines uideretur:ego ad remedium peccatorū diuinū de ruinis eleuabo uexillū. Apit̃ itaq̃ humum:decutit puluerē:tria patibula cõfuſa repperit:q̃ ruina cõtexerat: inimic⁹ abſcõderat. Sed nõ potuit oblitterari chriſti triūphus. Incerto hæret ut mulier: ſed certam indaginē ſanctus ſpiritus ĩſpirat:eo ꝙ duo latrones cū dño crucifixi fuerint. Quærit ergo mediū lignū:ſed poterat fieri:ut patibula ĩter ſe ruina cõfunderet:caſus mutaret & ĩuerteret. Redit ad euãgelii lectionē:inuenit quia ĩ medio patibulo prælatus titulus erat:ieſus nazarenus rex iudæorū. Hinc collecta eſt ſeries ueritatis:titulo crux patuit ſalutaris. Hoceſt: quod petentibus iudæis pilatus:reſpondit:quod ſcripſi ſcripſi. Ideſt nõ ea ſcripſi quæ uobis placeret: ſed quæ ætas futura cognoſceret:non uobis ſcripſi ſed poſteritati:ꝓpemodū dicēs. Habeat helena q̃ legat:unã crucē dñi recognoſcat. Inuenit ergo titulū: regē adorauit nõ lignū utiq̃:qa hic gētilis ē error & uanitas ĩpiorū. Sed adorauit illū qui pependit ĩ ligno:ſcriptus ĩ titulo. Illū qui ſicut ſcarabæus clamauit ut pſecutoribus ſuis peccata donaret. Auida mulier feſtinabat tanger̃ remedium ĩmortalitatis:metuebat calcare ſacramentum ſalutis. Læto corde & trepidanti ueſtigio quid faceret neſciebat. Pertēdit tñ ad cubile:ueritatis lignum refulſit:& gratia micuit:ut quia iam fœminam uiſitauerat chriſtus in maria:ſp̃s in helena uiſitaret:docuit etiã quod mulier ignorabat:& deduxit ĩ uiã:quã mortalis ſcir̃ nõ poterat. Quæſiuit clauos quibus crucifixus eſt dominus & inuenit. De uno clauo frenos fieri præcepit:de altero diadema intexuit:unū ad decorem:alterum ad deuotionem uertit. Viſitata eſt maria ut euam liberaret: uiſitata eſt helena:ut imperatores redimerentur. Miſit itaq̃ filio ſuo conſtantino diadema gemmis inſignitum:quas præcioſior ferro innexas:crucis redemptionis diuinæ gemma connecteret. Miſit & frenum:utroq̃ uſus eſt conſtantinus: & fidem tranſmiſit ad poſteros reges. Principium itaq̃ credentium imperatorum:ſanctum eſt quod ſuper frenum: ex illo fides: ut perſecutio ceſſaret:deuotio ſuccederet. Sapienter helena egit: quæ crucem in capite regum leuauit & locauit:ut crux chriſti in regibus adoretur. Non inſolentia iſta ſed pietas eſt: cum defertur ſacræ redemptioni. Bonus itaq̃ clauus romani ĩperatoris:qui totū regit orbem:ac ueſtit prĩcipum frontem:ut ſint prædicatores qui perſecutores eſſe conſuerunt. Recte in capite clauus: ut ubi ſenſus eſt:ibi præſidium. In uertice corona:in manibus habena. Corona de cruce: ut fides luceat:habena quoq̃ de cruce:ut poteſtas regat:ſitq̃ iuſta moderatio non iniuſta præceptio. Habeant hoc etiam principes chriſti: ſibi liberalitate conceſſum: ut ad imitationem domini dicatur de imperatore romano:poſuiſti in capite eius coronam de lapide precioſo.

Ex illo gratulatur ecclesia erubescit iudæus nõ solũ erubescit sed et torquetur: q ipse sibi auctor cõfusionis est. Dũ insultat christo: cõfessus ẽ eũ regẽ: dũ regẽ iudæorũ appellauit: sacrilegiũ suũ qui non credidit confitetur. Ecce inquiunt & crucifiximus iesum: ut christiani & post mortẽ resurgant: & mortui regnent. Nos crucifiximus quem reges adorant: quem non adoramus: ipsi adorant. Ecce & clauus in honore est: & quem ad mortem impressimus: remedium salutis est: atq; inuisibili quadam potestate dæmones torquet. Putabamus nos uicisse: sed uictos fatemur. Iterum christus resurrexit: & resurrexisse eum principes agnouerunt. Iterum uiuit: qui non uidetur. Nunc maior nobis contentio: nunc pugna nobis uehementior aduersus eũ cui regna famulantur: cui seruit potestas: illum contempsimus: quo modo regibus resistem⁹? Ferro pedum eius reges inclinantur. Reges adorant: & photiniani diuinitatẽ eius negãt? Clauum crucis eius diademati suo præferũt ĩperatores: & ariani potestatẽ eius ĩminuũt? Sed q̃ro quare sanctum supfrenũ: nisi ut ĩperatorum insolentiam refrenaret: comprimeret licẽtiã tyrannorum: qui quasi equi in libidines adhinnirent: q liceret illis adulteria impune cõmittere: quæ neronum quæ caligularum cæterorumq; proba comperimus: quibus non fuit sanctum sup frenũ. Quid ergo aliud egit helenæ operatio: ut frena dirigeret: nisi ut omnibus ĩpatoribus scõ dicer spiritu uideret: nolite fieri sicut equus & mul⁹. Sed ĩ freno & chamo maxillas eorum constringeret qui se non agnoscerent reges: ut regerent sibi subditos? Prona.n. potestas in uiciũ ferebat: & more pecudum uaga se se libidine polluebant Ignorabãt deũ: restrinxit eos crux domini: & reuocauit a lapsu impietatis: leuauit oculos eorum: ut christum ĩ cælo quærerent. Exuerunt se chamo perfidiæ. susceperunt frena deuotionis & fidei: secuti dicentem. Tollite iugum meum super uos. Iugum.n. meum suaue est: & onus meũ leue ẽ. Inde reliqui principes christiani pter unũ iulianũ: qui salutis suæ auctorẽ reliquit: dũ philosophiæ se dedidit errori: inde gratianus & theodosius. Non ergo mentita est pphetia dicẽs. Ambulabunt reges in lumine tuo. Ambulabũt plane: ac maxime gratianus & theodosius præ cæteris principes: non iam armis militũ sed meritis suis tecti: non purpureum habitum sed amictum induti gloriæ. Qui cum hic delectarent absolutione multorum: quanto magis illic pepercisse se pluribus recensendo pietatis suæ recordatione mulcentur: qui nunc luce fruuntur candida: longe meliora illic q̃ hic possidebant: habitacula consecuti dicentes. O israel q̃ magna est domus domini: & q̃ ingens locus possessionis eius: magnus & non habens finem. Et perfuncti maximis laboribus inter se cõferunt. Bonum est uiro cum portauerit iugum graue a iuuẽtute: sedebit singulariter & silebit quia portauit iugum graue. Qui.n. iugum graue portauit a iuuentute: requiescit: postea remotus a turba præcipuum locum quietis suæ possidet dicens. Q̃m tu singulariter in spe constituisti me. Portauit iugum graue a iuuentute sua lazarus pauper: ideo singulariter in sinu abrahæ requiescit diuinæ testimonio lectionis. Portauit iugum graue theodosius a iuuentute: quando insidiabantur eius saluti qui patrem eius triumphatorem occiderant: portauit iugũ graue: qñ subiit pietatis exiliũ: qñ ĩfusis romano ĩperio barbaris suscepit impium. Portauit iugũ graue: ut tyranos romano ĩpio demoueret. Sed quia hic ĩ labore: ibi ĩ reqe. Sed iam ueniamus ad augusti corporis trãsmissionẽ. Fles honori germen augustũ: & lachrymis piũ testificaris affectũ: q ĩhonorum adhuc honore tumuli patris corpus per spacia multa transmittis. Sed & patriarcha iacob propter populum liberãdum quem terra fames graui urgebat periculo relicta domo senex ad peregrina contendit: atq; ibi defunctus: ad sepulchrũ patriũ p aliquot dies filio psequẽte deductus ẽ. Nec derogatũ est aliqd meritis eius: sed magis accessit ad laudem: q pro suis carẽs dedita domus sorte: quodam supremi funeris peregrinatus est exilio. Fles etiam imperator auguste q non usq; constantinopolim reuerendas reliquias ipse prosequeris. Eadem tibi cã nobiscũ est: oẽs iusto dolore prosequimur: oẽs si fieri posset: deductores tecũ esse cuperemus. Sed ioseph ad finitimã accessit prouinciã. Hic multa interiacẽt regionũ diuortia: hic maria trãsfretãda sunt. Nec hoc qdẽ tibi laboriosum: nisi te teneret res publica: quã boni ĩperatores & parẽtib⁹ & filiis ptulerut. Deniq; ideo te ĩperatorẽ pr fecit: dñs cõfirmauit: ut non solũ militares patri: sed oĩb⁹ ĩpares. Nec uereat ne ĩhonor uideant quocũq; accesserint reliqæ triũphales. Non hoc sentit italia: quæ claros spectauit triumphos: quæ a tyrannis iterum liberata concelebrat suæ libertatis auctorem. Non hoc constantinopolis quæ secundo ad uictoriam principem misit: quæm cum uellet tenere: non potuit Expectabat quidem in reditu eius trimphales solemnitates & titulos uictoriarum. Expectabat totius orbis imperatorem stipatum exercitu gallicano: & totius orbis subnixum uiribus: sed nunc illuc theodosius potentior nunc gloriosior redit: quem angelorum caterua deducit: quem sanctorum turba prosequitur. Beata plane quæ

paradiſi incolam ſuſcipis:& habitatorem ſupernæ illius ciuitatis anguſto ſepulti corporis tenebis hoſpitio.

¶ Oratio de obitu. Valentiniani imperatoris. XXXVI.

ET ſi icrementū doloris ſit:id quod doleas ſcribere:qm̄ tn̄ plærūq; ī ei⁹ quē amiſſum dolem⁹:cōmemoratiōe reqeſcim⁹:eo ꝙ ī ſcribēdo:dū ī eū mētē dirigim⁹:ī tētionēq; defigim⁹:uī nobis ī ſermone reuiuiſcer̄:ſignar̄ aliqd de ualētiniani iunioris ultimis cordi fuit:ne aut oblitteraſſe ſilētio bene meriti de nobis pignoris memoriā uideremur:atq; īhonoratā reliqſſe:aut refugiſſe īcētiuū dolēdi:cū doluiſſe:plærūq; ſolatiū ſit dolētis. Simul ut cū de ipſo aut ad ipſum loquor:tanq; de præſente ſermo ſit. Quid igit̄ primū defleā? Quid primū amara cōqueſtiōe deplorem? Cōuerſi ſunt dies nobis uotorū nr̄orū ī lachrymas. Siqdē ualētinian⁹ nobis ſed nō talis qualis ſperabat̄ aduenit. Et iſte qdē uel morte ſua uoluit īpler̄ ꝓmiſſum:ſed nobis acerbiſſima ē facta ei⁹ q̄ exoptabat̄:præſentia. Vtinā adhuc nobis abeſſet:ut ſibi uiueret. Sed ille nō paſſus cū audiret alpes italiæ hoſte infeſtari barbaro:maluit periclitari ſe:ſi gallias derelinqueret:q̄ nr̄o deeſſe piculo. Magnū crimen agnoſcimus īperatoris ꝙ romano ſubuenire uoluit impio. Hæc cā mortis quæ plena laudis. Soluamus bono principi ſtipendiarias lachrymas:quia ille nobis ſoluit etiam mortis ſuæ ſtipendium. Nec tamen flendi admonitio neceſſaria. Flent omnes: flent & ignoti:flent & timentes:flent & inuiti:flent & barbari:flent & qui uidebantur inimici. Quātos iſte de galliis uſq; huc totius tractu itineris populorum egit gemitus. Omnes enim non tanq; imperatorem ſibi ſed tanq; parentem publicum obiſſe domeſtico fletu doloris illachrymant:ſuaq; omnes funera dolent. Amiſimus enim imperatorem in quo duo pariter acerbant dolorem:annorum immaturitas:& conſiliorum ſenectus. In his ergo flent:ſicut dixit propheta. Oculi mei caligauerunt a fletu:quia elongauit a me qui conſolabatur me. Oculi mei non ſolum corporis ſed etiam mentis hebetati ſunt:& quadam cæcitate omnis ſenſus obductus eſt:quoniam ereptus eſt mihi qui cōuertit animam meam: & ad ſpem maximam de ſumma rerum deſperatione reuocauit. Audite omnes populi: & uidete dolorem meum. Virgines meæ & iuuenes mei abierunt in captiuitatem:ſed cognito ꝙ de ualentiniani eſſent partibus:liberi reuerterunt. Militauit hoſtis barbarus imperatori adoleſcenti: & ſuæ oblitus uictoriæ:memor fuit imperialis reuerentiæ. Laxauit ſponte quos ceperat: excuſans ꝙ ignoraſſet italos. Nos adhuc murum alpibus addere parabamus: ualentiniani gratia non expectauit alpium uallum:fluenta amnium:aggeres niuium:ſed alpes & fluuios ſupergreſſa: muro nos ſui imperii protexit. Vnde prophetici threni mihi utendum exordio uidetur. Quomodo mœret italia quæ abundabat gaudiis? Plorans plorauit in nocte: & lachrymæ illius in maxillis eius. Non eſt qui eam conſoletur ab omnibus qui diligunt eam. Omnes qui amant illam:deſpexerunt eam. Omnis populus eius ingemiſcens. Et quia de hieruſalem: ideſt eccleſia:plorauit in nocte:quoniam qui eam ſplendidiorem fide ſua & deuotione faciebat occubuit:merito ergo plorans plorauit:& adhuc lachrymæ eius in maxillis eius. Vbertatem quidem fletuum ſolet uultus humeſcentis declarare infuſio: cum lachrymis genæ rorant. Sed quia ſcriptum eſt:genæ eius ſicut phialæ aromatis gignentes unguentaria: labia eius ſicut lilia diſtillantia myrrham plenam. Myſtice eccleſiæ gratia deflentis accipitur:quæ in obitu ualentiniani bonum doloris ſui effudit unguentum:& uitam eius prædicando cōcelebrat. Cui mors obeſſe non potuit: eo ꝙ odor prædicationis: uniuerſorum ore celebrabilis: fœtorem omnem mortis aboleuit. Flet igitur eccleſia pignus ſuum:& lachrymæ eius in maxillis eius. Quid ſit maxilla:audi. Qui te percuſſerit in maxillam:præbe ei & alteram: eo ꝙ in dolore ſit patiens:ut pœniteat uerberantem. Percuſſa eras eccleſia in maxilla tua: cum amitteres gratianum: præbuiſti & alteram: quando tibi ualentinianus ereptus eſt. Merito tibi non in una maxilla ſed in utraq; ſunt lachrymæ: quia pie germanum utrunq; deploras. Ploras igitur eccleſia: & fletum genæ tuæ uelut fluentibus quibuſdam ſtillicidiis pietatis exudant. Quæ ſunt iſtæ genæ eccleſiæ? De quibus & alibi ait ſcriptura. Vt corium malorum granatorum genæ tuæ. Iſtæ ſunt genæ: in quibus ſolet nitere uerecundia: pulchritudo fulgere:in quibus aut flos iuuentæ aut perfectæ ætatis inſigne eſt. In obitu igitur fidelium imperatorum quidam fidei pudor: quædam eccleſiæ uerecundia eſt: & in tam immatura morte piorum principum omnis eccleſiæ mœſtior pulchritudo eſt. Plorat eccleſia in ſapientibus ſuis qui uelut caput eccleſiæ ſunt: oculi enim ſapientis in capite eius: plorat in oculis: hoceſt in ſuis fidelibus: quia ſcriptum eſt. Oculi tui ſicut columbæ extra taciturnitatem tuam: eo ꝙ & uideant ſpiritualiter: & nouerint ea quæ uiderint: tacere myſteria.

Plorat in sacerdotibus suis qui sunt sicut genæ ecclesiæ: in quibus est barba aaron: hoc est barba sacerdotalis: in quam de capite descendit unguentum. Isti sunt: in quibus est pulchritudo ecclesiæ: in quibus flos eius gratior in quibus ætas perfectior: qui uelut cortices malorum punicorum decorem floris præferant abstinentia corporali: itus autem cōmissam sibi plebem diuersæ ætatis & sexus foueant sapientia spirituali. Obiecti quidem sæculo ad iniurias: sed interna mysteria diuidentes. Plorat in uirginibus suis quæ sunt sicut lilia myrrha plena: candorē integritatis & mortificatæ corporalis illecebræ gloriā pferētes. In his ergo flet sicut scriptū est. Viæ sion lugent: sacerdotes eius ingemiscunt: uirgines eius abductæ: & ipsa indignatur intra se. Et intra se quidem indignatur: ad ualentinianum autem dicit. Assumam te & inducam te in domum matris meæ: & in secretum eius quæ concepit me. Potū tibi dabo a uino operosi unguenti: hoc est multi operis multi odoris ungnēti: a fluxu malorum granatorū meorum: ut bibat uinum quod lætificat cor hominis: & defluat in eum malorum granatorū fluxus: ī quibus multus & diuersus est fructus. Sermo. n. multorū sensuum & de diuersis scripturis abundans: sermo angelorum: sermo apostolorum ac prophetarū: quos uno uelut corio ecclesia sancta complectitur: malorum fluxus est granatorum. Videns hæc ualentinianus integræ plena gratiæ respondet. Misericordiæ domini ꝙ non defe imus: quia non sunt consumatæ miserationes eius. Renouabit illa sicut lux matutina. Multi sunt gemitus mei: & cor meū defecit. Sors mea dn̄s dixit: ideo suscitabo eū. Bon⁹ ē dn̄s sustinētibus eū: animæ q̄ q̄rit eū. Bonū ē sperarē ī salutarē dn̄i: bonū ē uiro cū portauerit iugū graue ī iuuētute sua: sedebit singulariter & silebit qa tulit iugū graue. Et ille qdē se suarū uirtutum remuneratiōe solatē: eo ꝙ ī iuuētute sua labores absorbuit: picula multorū tolerauit. Iugū maluit graue emendatioris propositi q̄ molle illud ac plenum deliciarum inuida mentis ceruice portare. Bene beatus plane q uel in senectute correxit errorem: beatus qui uel subictu mortis animum conuertit a uiciis. Beati. n. quorū tecta sunt peccata quia scriptū est. Desine a malo: & fac bonū: & ihabita ī sæcula sæculorū. Quicūq ergo desierit a peccatis: & fuerit ad meliora ī quacūq cōuersus ætate: habet supiorū idulgētia peccatorū: q̄ fuerit uel patiēti cōfessus affectu: uel corrigēti aduersat⁹ ingenio. Sed huic cū plurimis ueniæ societas emerēdæ. Plurimi. n. sunt q se a peccatis iuuētutis ī senectute reuocarē potuerūt. Rar⁹ āt q ī iuuētute graue iugū seria sobrietate portauerit. Hoc ē illud iugū d̄ quo dn̄s ī euāgelio ait. Venite ad me oēs q laboratis & onerati estis: & ego uos reficiā: tollite iugū meū sup uos. Si qs ergo ante q̄ graui oneretur peccatorū sarcina: tulerit iugū ī iuuētute: singulariter sedebit: nō cū plurimis cōferēdus: sed cū illo pōt dicerē: qm̄ tu singulariter ī spe cōstituisti me. Sed forte dicas: quo modo iugū graue dicit hieremias: cū ī euangelio dn̄s dixerit: iugū. n. meū suaue & onus meū leue est? Ac primū disce quia græcus iugū tātū modo posuit: nō addidit graue. Tamen & illud aduerte: quia & si ita esset ī threnis: ī euāgelio iugū suaue dixerit: & onus leue: nō iugū leue. Potest. n. graue iugū uerbi esse sed suaue. Graue adolescenti: graue iuueni: cuius ætas est florulentior: ut nolit iugo uerbi subiiciendā animi pbere ceruicem. Potest & graue uerbi iugum uideri præ pondere disciplinæ: austeritate correctionis: ponderē abstinentiæ: restrictioneq lasciuiæ: suaue tn̄ esse fructu gratiæ: spe remunerationis æternæ: purioris cōscientiæ suauitate. Tamen iugum uerbi suaue dixit: onus obædientiæ leue. Qm̄ ei q iugū uerbi patienti ceruice susceperit: disciplinæ on⁹ graue esse nō poterit. Qui ergo tulerit a iuuentute iugū: singulariter sedebit & silebit: reuelata sibi gaudens diuinæ remunerationis æterna mysteria: aut certe silebit: nō opus habens excusatiōe peccati: qd̄ matura cōfessione puenit: & ppera correctiōe deposuit. Nō. n. dicetur huic quæ ī iuuentute non cōgregasti quo modo inuenies ī senectute? Pōt āt & sic ītelligi. Qm̄ q cito portauerit iugum uerbi: hoc est a iuuentute: n̄ se miscebit cū iuuenibus: sedebit seorsum: & silebit: donec plena se pfectione uirtutis erudiat: & magnā iduat animo patientiam: dabitq pcutienti maxillam suā: etiā cædis cōtent⁹ iniuria: ut mandatis obsequatē cælestibus. Magnū est. n. uel abstinerē a uiciis iuuentutis: uel ea ī ipso iuuentutis uestibulo derelinquerē atq ad saniora cōuerti. Lubricæ. n. & pplexe uiæ sunt iuuentutis. Deniq salomon ait. Tria mihi īpossibilia sunt ītelligerē: & quartū qd̄ nō cognosco: uestigia aqlæ uolantis: & uias serpentis ī petra: & semitas nauis nauigantis: & uias uiri ī iuuentute. Dauid āt ait. Delicta iuuētutis meæ & ignorātias meas ne memineris. Iuuenis. n. nō solū fragilitate lubricæ ætatis plabiē: uerū ēt ignorātia cælestiū mandatorū plærūq delinqt. Cito āt merete ueniam qui prætendit ignorantiam. Propheta itaq dicit Delicta iuuentutis meæ & ignorantias meas ne memineris. Non dicit delicta senectutis meæ & scientiæ meæ ne memineris: sed quasi propheta qui cito correxerit & emendauerit uicia iuuentutis: ætatem ignorantiamq prætendit. Valentinian⁹ quoq ī delicto pphetæ

simul ait. Delicta adolescentiæ & ignorantiæ meæ ne memineris. Non solum dixit sed etiã ante correxit errorem: q̃ disceret esse lapsum alicuius erroris. Itaq; dicit: correctionem iuuentutis meæ ne memineris. Error in pluribus est: in paucis correctio. Et quid iam de aliis dicã: qui etiam ludo iuuentutis putauerit abstinendum resecandam ætatis licentiam: seueritatis publicæ duriciam molliendam: lenitatem senectutis in alienis annis deferendam ei qui i periculum conuicti criminis uocaretur? Ferebatur primo ludis circensibus delectari: sic istud abstertit: ut ne solemnibus quidem principum natalibus uel imperialis honoris gratia: circẽses putaret esse celebrandos. Aiebant aliqui: ferarum eum uenationibus occupari: atq; ab actib⁹ publicis intentionem eius abduci. Omnes feras uno momento iussit interfici. Audire in consistorio negocia: & danielis spiritu in quibus dubitarent senes: uel personæ alicuius contuitu ducerentur: congruam uero adolescentem uideres senilem ferre sentẽtiam. Iactabãt iuidi q̃ præmature prandiũ peteret. cœpit ita frequẽtare ieiuniũ: ut plærũq; ipse ĩpransus cõuiuiũ solemne suis comitib⁹ exhiberet: quo & religioni sacræ satisfaceret: & pricipis humanitati. Scænicæ cuiusdam forma ac decore: deperire romæ adolescẽtes nobiles nũciabat. Iussit eã ad comitatũ uenire. Missus p̃cio deprauat⁹ sine mãdati effectu rediit. Alterũ misit: ne uoluisse emẽdare uicia adolescẽtũ & nõ potuisse uideretur. Datus est obtrectandi aliq̃bus locus. Deductam tamen nunq̃ aut spectauit aut uidit. Postea redire præcepit: ut & omnes cognoscerent irritũ eius nõ esse mãdatũ: & adolescentes docerent ab amore mulieris temperare: quã ipse q̃ potuit habere in potestate: despexerat. Et hæc fecit cum adhuc nõ haberet uxorem: & tamẽ exhiberet sui tanq̃ uinctus cõiugio castitatẽ. Quis tã dñs fui q̃ ille sui corporis fuit? Quis tã aliorũ arbiter: q̃ ille suæ cẽsor ætatis? Quid de pietate ei⁹ loquar? q̃ cũ homies nobili ortos generẽ & locupleti p̃sapia: q̃ cito mouerẽ iuidia solet regiæ cupiditatis: accusator urgeret: p̃fect⁹ isisteret: respondit: ut nihil cruẽtũ sanctis præsertim dieb⁹ statuerẽt. Et cũ post aliquot dies: accusatoris legerẽt libellus: calumniam p̃nunciaturus: accusatum libere donec præfectus cognosceret: obseruarẽ iussit. Neq; ante aut postea quiq̃ tanti criminis sub adolescẽte imperatore formidauit inuidiam. Risit adolescens quod robusti metuunt imperatores. Miserat propter recuperanda templorum iura: sacerdotiorum prophana priuilegia: cultus sacrorum suorum roma legatos: & quod est grauius: senatus nomine nitebanẽ. Et cũ uniuersi q̃ i cõsistorio aderãt christiani pariter atq; gentiles dicerent esse reddenda: solus uelut daniel excitato in se dei spiritu arguebat p̃fidiæ christianos: gentilibus obuiabat dicẽs: quod pius frater eripuit: quo modo a me putatis esse reddendum: cum in eo & religio lædatur & frater: a quo se nolet pietate superari? Et cum paterno conueniretur exemplo: q̃ sub patre suo ea nullus abstulerat respondit. Patrem meum laudatis quia non abstulit: nec ego abstuli. Nunquid pater meus reddidit: ut me deberẽ reddere postuletis? Postremo ẽt si p̃r reddidisset: fr̃ abstulerat. Imitatorẽ i ea p̃te fratris esse me mallẽ. Aut nunq̃d meus p̃r augustus fuit & frater non fuit? Par utriq; debetur reuerentia: & par utriusq; est circa rem publicam gratia. Vtrunq; imitabor: ut & nõ reddam: quod & pater reddere non potuit: quia nullus abstulerat: & seruem quod a fratre est constitutum. Postulet parens roma alia quæcunq; desiderat. Debeo affectum parenti: sed magis obsequium debeo salutis auctori. Quid de amorẽ prouincialium loquar: uel quo eos ipse cõplectebatur: uel qui ab iis consultori suo repẽdebatur: quibus nihil unq̃ indici passus est? Præterita (inquit) non queunt soluere: noua poterũt sustinere? Hoc laudãt p̃uinciæ iulianũ: & ille q̃dẽ i robusta ætate: iste i p̃cessu adolescẽtiæ. Ille plurima repperit: & exhausit oĩa: iste nihil iuenit: & omnibus abundauit. Audiuit in transalpinis partibus positus: ad italiæ fines barbaros appropinquasse: solicitus ne alieno hoste suum regnum attentaretur: uenire properabat cupiẽs dimittere gallicana ocia: & pericula nostra suscipere. Hæc mihi cum aliis comunia: illa priuata q̃ sæpe me appellabat absentem: & a me initiatũ se sacris mysteriis præferebat. Quinetiã cum rumor quidam ad uiennensem pertulisset urbem q̃ inuitandi eius ad italiam gratia: eo pergerem: q̃ gaudebat q̃ gratulabatur me sibi optato affore: mora ei aduentus mei prolixior uidebatur: atq; utinam aduentum ipsius nullus præuenisset nuncius. Iam promiserã me p̃fecturum: respondens uel honoratis petentibus uel profecto ut tranquillitati italiæ consuleretur: me sicut superfluo ingerere non possem propter uerecundiam: ita necessitatibus nõ defuturũ. Confirmatũ hoc erat. Ecce postridie litteræ de instruendis mansionibus: inuectio ornamentorum regalium aliaq; eius modi quæ igressurum iter imp̃atorẽ significarẽt. Quib⁹ reb⁹ ab ipsis quib⁹ fuerat postulata: itermissa legatio ẽ. Re⁹ mihi uidebar speratæ meæ p̃ñtiæ nec ipletæ: sed utinã uiuẽti tibi hũc deberẽ reatũ. Excusarẽ q̃ nulla tua audissem p̃icula: nullas tuas accepisse lr̃as: q̃ nõ potuisse p̃priis aĩalib⁹ occurrerẽ: ẽt si iter igressus eẽm. Itaq; secur⁹

ueniæ:dum dies ſubduco:aduentum tuum intelligo.Ecce reſcriptum accipio:ut ſine mora ꝑ
gendum putarem :eo quod uadem fidei tuæ haberem caput:comitem tuum uelles .Nū re-
ſtiti:nū moratus ſum?Additur eo:ut properarem ocyus:nec arbitrarer cauſam itineris mei
ſynodum gallorum eſſe epiſcoporū :propter quorum frequentes diſſenſiones crebo me ex-
cuſaueram :ſed ut ipſe baptizaretur in ipſo egreſſu.Geſtarum iam rerū indicia potui cognoſ
cere:ſed properandi ſtudio nihil aduertere poteram.Iam ſuperabam alpium iuga:& ecce nū
cius amarus mihi & omnibus de tanti morte imperatoris .Reflexi:iter fletibus meis laui .
Quibus ego uotis omnium ꝓficiſcebar?quo gemitu omnium reuertebar?Non enim impe
ratorem ſibi ſed ſalutem ereptam putabāt.Quanto ipſe angebar dolore?Primum ꝙ tantus
princeps :ꝙ dulce pignus meum:ꝙ ita mei cupidiſſimus occidiſſet.Quos ego æſtus eius illo
biduo fuiſſe compi:quo litteris quos ad me miſerat ſuperuixit .Veſperi ꝓfectus eſt ſilentiari
us :tertio die mane quærebat :iā ne remeaſſet:iam uenirem?Ita ſibi ſalutem quādam uentu
ram arbitrabatur .O iuuenis optime utinam te uiuentem īuenire potuiſſem :utinam te di
latio aliqua meo reſeruaſſet aduentui.Nihil de aliqua mei uirtute polliceor nihil de ingenio
atq; prudentia .Sed quanta ego cura inter te & comitem tuum:quanta ſedulitate concordi
am & gratiam refudiſſem ?Quam me ipſum pro tua obtuliſſem fide:ꝗ in me ipſum eos re
cepiſſem :quibus ille ſe timere dicebat.Certe ſi comes non eſſet inflexus :tecum remanſiſſē.
Præſumebam de te ꝙ ipſe me audires:ſi pro te non eſſe auditum uideres.Multa hūeram que
tenerem.Nunc nihil habeo præter lachrymas & fletus.Quottidie mihi maior ad dolorem
es.Creſcis ad gemitum.Omnes quanti me feceris proteſtantur. Omnes abſentiam meam
cauſam tuæ mortis appellant.Sed non ſum ꝓpheta quo potuerim futura cognoſcere :ſed ſū
uox clamantis in gemitu quo poſſim deflere præterita.Quid enim habeo quod melius faci
am ꝗ ut tibi lachrymas pro tanto tuo in me affectu rependā ?Ego te ſuſcepi paruulum:cum
legatus ad hoſtem tuum pergerem .Ego iuſtinæ maternis traditum manibus amplexus: ſū
Ego tuus iterum legatus repetiui gallias: & mihi dulce illud officium fuit:pro ſalute tua prīo:
deinde pro pace atq; pietate qua fraternas reliquas poſtulabas.Nondum pro te ſecurus:& iā
pro fraternæ ſepulturæ honore ſolicitus .Sed reuertamur ad threnos :& ipſa doloris igredia
mur uiſcera .Quid teſtabor(inquit)tibi?Aut quid aſſimilabo tibi filia hieruſalem ?quis ſal-
uam faciet te?& quis cōſolabitur te uirgo filia ſion?Quia magna facta ē ſuper te cōtritio tua
quis ſanabit te?Quis autem me cōſolabitur :a quo alii petunt conſolationis officium?Imple
uit me amaritudine:inebriauit in felle .Ventrem meum doleo ut prophetico utar eloquio:
quoniam quem in euangelio eram generaturus :amiſi.Sed ille non amiſit gratiam qua po
poſcit :qui mihi in ſermone quo utebar ad plebem:hodie ſurrexit .Nam cum in tractatum ī
cidiſſem propoſitæ lectionis ꝙ populus paup benediceret deum :quærerē cæpi:quis eſſet hic
populus :& diſtinguere ꝙ eſſet populus:alter diues:alter paup:diues iudæorum:paup ecclīæ.
Diues ille eloquiis ſibi creditis:iſte pauper aliena eloquia mutuatus .Merito pauper quia cō-
gregatus a paupere eſt:illo uidelicet qui pauper factus eſt cum diues eſſet:ut nos eius inopia
ditaremur:exinaniuit enim ſe:ut omnes repleret .Sed quo modo pauper qui habebat æter-
nitatis diuitias & plenitudinem diuinitatis?Deniq; in carne erat & dicebat .A modo uidebi
tis filium hominis ſedentem ad dexteram uirtutis.Et alibi ad petrum dicit. Tibi dabo clau-
ues regni cælorum.Hic ergo pauper qui regnum cæleſte donabat?Sed audi quo modo pau
per .Tollite(inquit)iugum meum ſuper uos quia mitis ſum & humilis corde .Ideo & popu-
lus eius pauper eſt non indigentia quem diuite illo populo uideo ditiorem .Non ſolum enī
oracula prophetarum ſed etiam apoſtolorum meruit diuino fuſa ſpiritu habere præcepta .
Non ergo inopia pauper ſed ſpiritu:cui dictū ē.Beati pauperes ſpiritu :ipſorum eſt enim re-
gnum cælorum :uere beati pauperes qui acceperunt quod diuites non habebant.Ex hoc nu
mero eſt ille propheticus pauper de quo ſcriptum eſt :iſte pauper clamauit :& dominus ex-
audiuit eum .Ex hoc populo ille qui ait:argentum & aurum non habeo ſed quod habeo:hoc
do tibi .In nomine ieſu nazareni ſurge & ambula Ille ergo pauper auctor populi pauperis
dicit. Deus laudem meam ne tacueris:quia os peccatores & os doloſi ſuper me apertum eſt.
Locuti ſunt ſuper me lingua doloſa:& ſermonibus odii circūdederunt me:& expugnauerunt
me gratis .Pro eo ut me diligerent :detrahebant mihi :ego autem orabam .Bonum ſcutū
oratio :quo omnia aduerſarii ignita ſpicula repelluntur .Orabat ergo dominus ieſus: & eius
imitator ualentinianus orabat .Sed forte dicatur :quid ei profuit ſua oratio ?Ecce in primo
uitæ occidit curſu:de celeritate mortis non de genere loquor .Non enim accuſationis uoce
utor ſed doloris .Sed etiam dominus orabat :& crucifixus eſt.Hoc enim orabat :ut peccatū

mundi tolleret .Audiamus ergo quid oret xp̄i diſcipulus .Vtiq; quod magiſter docuit .Docu
it autem ut uigilemus ne intremus ī tentationem:hoc eſt ne incidamus in peccatum .Hæc ē
enim tentatio chriſtiani :ſi in ſuæ animæ piculum prolabatur:mortem autem timere non
eſt perfectionis .Rogare autem quis debeat & pro inimicis ſuis orare etiam pro perſequenti
bus:ſicut dominus orabat dicens . Pater dimitte illis:non enim ſciunt quid faciunt . Vide clæ
mentiam magnam :illi ſuum perſequebant̄ auctorem :ip̄e aduerſariis etiam grauia peccata
donabat :quinēt ignorantiæ uelamine excuſabat admiſſum :dicens quia neſciunt quid faci-
unt .Nam ſi ſcirent :dominum non perſequerētur ſuum :in cuius poteſtate ac iure ſalutem
eſſe ſuam arbitrarentur .Et quia non ſola xp̄i perſecutores eius erant morte contenti :adde
bant maledicta atq; conuicia :ut ait ip̄e .Maledicent ip̄i & tu benedices.Docuit nos ꝙ timer̄
maledicta proſequentum minime debeamus:cum habeamus benedictionis auctorem.Nec
mouere nos conuicia debeant :ubi præſul eſt qui poſſit auferre maledicta.Quid illud ꝙ mo
ri non timuit? Immo pro omnibus ſe obtulit dicens :ꝙ fruſtra īnoxii in īuidiam uocarent̄:
ꝙ fruſtra propter ſe alii periclitarentur. Sibiq; potius mortem optabat :ne ipſe aliis cā mor-
tis eſſet.Hoc eſt illud euangelicum domini in ipſa ſui captione dicentis .Si me quæritis: ſini
te hos abire.Occidit itaq; pro omnibus quos diligebat .Pro quo amici ſui parum putabant:
ſi omnes pirent.Aduertamus quē circa amicos ſuos habuerit animum .Conſideremus quē
erga germanas ſuas habuerit affectum.In ip̄is requieſcebat :in ipſis ſe conſolabatur :in ipſis
relaxabat animum :& feſſa curis corda mulcebat.Rogabat eas ut ſi quo puericiæ ſuæ lapſu:
ſi ſermone aliquo offenſæ a fratre uiderentur ignoſcerent:ueniam ſibi a domino deprecarē
tur. Manus:caput ſororibus oſculabatur :īmemor imperii memor germanitatis & quo ma
gis aliis poteſtatis iure præſtaret :hoc ſe magis ſororibus exhibebat.Rogabat ut non memi
niſſent iniuriæ:meminiſſent gratiæ:ut quod acciderat de earum poſſeſſione :audiret nego-
cium .Tantus enim erat:ut etiam in cauſa ſororum æquus fore arbiter a prouincialibus:exi
ſtimaretur .Quod & ſi circa ſanctas neceſſitudines ſuas charitatem propenderet :tamen
pietatē ſuam iuſticia temperaret.Audiuit negocium non de iure ſed de poſſeſſione prædii .
Hinc pietas pro ſororibus:inde miſericordiæ pro orphano cauſa certabat :ut ꝓ eo apud ip̄as
interueniret ſorores.Remiſit ad iudicem publice negocium :ne aut ius aut pietatem læde-
ret .Priuatim tamen quātum ex propoſito nobilium puellarum aduertimus :pium ſanctis
ſororibus impreſſit affectum :ut cōcedendi prædii uoluntatem haberent :iudicium darent .
Vere dignæ tanto fratre germanæ :quæ ei quod mater ſibi reliquerat mallent de ſuo potiuſ
iure laxare:q̃ fratrem in ſua cauſa uerecundiā ſuſtinere .Hæc eſt uobis ſanctæ animæ hære
ditas preciosior fraternæ laudis & gloriæ: his uos pius frater nobiliores & ditiores reddidit:
qui caput ueſtrum non gēmis onerabat ſed oſculis.Manus ueſtras non tam regalibus ambie
bat in ſignibus q̃ imperatorio ore lambebat.In ueſtræ fructu præſentiæ omne ponebat ſo
latium :ut nec ipſam nimie deſideraret uxorē .Ideo nuptias differebat :quia pius eum ur̄æ
gratiæ paſcebat affectus.Hæc uobis deſiderio amplius q̃ dolori ſint:ut fraterna gloria plus
reficiat mentem q̃ dolor torqueat .Paſcunt frequenter & lacrimæ & mentem ab leuant :fle
tus refrigerant pectus:& mœſtum ſolantur affectum .Durum quidem funus uidetis :ſed ſta-
bat & ſancta maria iuxta crucem filii:& ſpectabat uirgo ſui unigeniti paſſionem .Stantem il
lam lego :flentem non lego .Vnde dixit ei filius:mulier ecce filius tuus:& diſcipulo dixit :ec
ce mater tua:hæreditatem illis charitatis ſuæ & gratiæ derelinquens.In quo uobis pia pigno
ra quoniam fratrem ueſtrum pp mea peccata nō merui:affectum paternū exhiber̄ deſidero.
Illum intueor in uobis :illum teneo illum puto eſſe mihi præſentem :immo utrūq; germa-
num quos uelut oculos mihi effoſſos doleo.Fœlicius epiſcopos perſequantur imperatores q̃
diligant .Quanto mihi beatius maximus minabatur ?In illius odio laus erat:ī horum amo
re ſupplici feralis hæreditas .Vtinam filii pro nobis licuiſſet ?hunc ſpiritum fundere :com-
pendiū doloris inueneram :& glorioſius mihi fuerat pro tantis obire pignoribus .Sed ad ue
ſtram ſanctæ filiæ conſolationem reuertar :quāuis rerum geſtarum acerbitas uim omnem
conſolationis abſorbeat.Quæ ſi breuis ſit:nihil afferet quo mœſtum affectu demulceat:ſin
prolixior:longiorem afferat admonitionem doloris.Quo enim prolixior fueris:hoc magis
in conſolando afficies eum quē conſolari uelis :& diutius mœrorem eius tenebis. Non igit̄
uelut penicillo quodam ſermonis mei ueſtraſ abſtergam lachrymas: neq; enim id facer̄ uel-
lem :etiam ſi poſſem:eſt enim piis affectibus quædam etiam flendi uoluptas :& plærunq;
grauis euaporat dolor.Sed id poſtulo :ne uel īfixum pectori ueſtro fratrem duris gemitibus
releuetis :uel auertatis plāctibus :uel requieſcentem excitetis .Ille uobis maneat in corde:il

le uiuat in pectore:ille amplexibus piis hæreat ut ſolebat.Ille fraterna oſcula premat:ille ſem
per in oculis ſit: ſemper in oſculis :ſemper in alloquiis ſemper in mentibus ille iam talis ut
ei nihil timeatis ſicut ante.Obliuiſcamini eius erūnam:teneatis gratiam .Ille uobis auxiliatu
rus ſperetur :ille noctibus præſul aſſiſtat:illum a uobis iam nec ſomnus excludat .Propter ip
ſum delectet quies:ut uobis gratior reuertatur.In uobis eſt filiæ:ut fratrem uobis iam nemo
poſſit auferre .Sed corpus eius tenere deſideratis :tumulum circūfuſæ tenetis. Ille tumulus
fratris uobis habitatio ſit.Ille ſit aula palatii:in quo cara membra requieſcunt .Quod ſi me
ad illum reuocatis dolorem :ꝙ cito exceſſit e uita:nec ego abnuo īmatura obiſſe ætate: quē
noſtræ uitæ temporibus fulcire cuperemus:ut de noſtris annis uiueret :qui fungi non potu
it ſuis .Sed quæro utrum aliquis ſit poſt mortem ſenſus an nullus.Si eſt uiuit:immo quia ē:
uita iam fruitur æterna.Quo modo enim non habet ſenſum:cuius anima & uiuit & uiget :
& remeabit ad corpus & faciet illud:cum refuſa fuerit :reuiuiſcere?Clamat apoſtolus.Nolu-
mus uos ignorare fratres de dormientibus ut non contriſtemini:ſicut & cæteri qui ſpem nō
habent .Nam ſi credimus ꝙ ieſus mortuus eſt & reſurrexit :ita & deus illos qui dormierūt ꝑ
ieſum:adducet cum eo .Manet ergo eorum uita :quos manet reſurrectio. Quod ſi gentes q̄
ſpem reſurrectionis non habent :hoc uno ſe conſolantur quo dicant :ꝙ nullus poſt mortē
ſenſus ſit defunctorum :ac per hoc nullus remaneat ſenſus doloris :quanto magis nos conſo
lationem recipere debemus :quia mors metuenda non ſit :eo ꝙ finis ſit peccatorum:uita āt
deſperanda non ſit quæ reſurrectione reparatur ?Iob quoq; docet nec mortem timendā &
potius optandam piis :dicens . Vtinam in īferno me cuſtodires & abſcōderes me :donec mi
tigetur ira tua:& conſtituas mihi tempus in quo memor ſis mei.Si enim mortuus fuerit hō:
uiuet .Conſūmās dies uitæ meæ ſuſtinebo :donec iterū fiam.Tunc uocabis & ego tibi obœ
diam :opera autem manuum tuarum ne deſpicias. Iſtud tamen dolendum ſit ꝙ primæua
obierit ætate .Gratulandum autem ꝙ uirtutū ſtipendiis ueteranus deceſſerit .Tanta enim
fuit emendatio uitæ eius in illo omnibus lubrico adoleſcentiæ tempore :tanta laus morum
eius ut omnem memoriam doloris obducat .Quod enim obiit:fragilitatis eſt :ꝙ talis fuit :
admirationis .Quam beata fuiſſet res publica:ſi eum diutius ſeruare potuiſſet.Sed quia uita
ſanctorum non hic in terris eſt ſed in cælo(iuſtis enim uiuere chriſtus:& mori lucrum: quia
& diſſolui & cum chriſto eſſe :multo meliꝰ)dolendum eſt ꝙ nobis cito raptus ſit;conſolandū
ꝙ ad meliora tranſierit.Deniq; dauid moriturum filium flebat:mortuū non dolebat: flebat
ne ſibi eriperetur:ſed flere deſiuit ereptum quem ſciebat eſſe cum chriſto.Sed ut ſcias uerum
eſſe quod aſſero :inceſtum ammon filium fleuit occiſum :paricidam abſalon doluit interē-
ptum dicens.Filius meus abſalon filius meus abſalon.Innocentem filium non putauit eſſe
lugendum :quia illos ſibi periſſe pro ſcelere: hunc pro innocentia credidit eſſe uicturum .Ni
hil ergo habetis quod grauiſſime doleatis in fratre :homo natus eſt:humauæ fuit obnoxius
fragilitati.Nemo ſe redimit a morte non diues non ipſi reges: immo ipſi grauioribus ſubia-
cent .Iob dixit .Numerati anni dati ſunt potēti:timor autem eius in auribus eius. Quando
uidetur habere pacem:tunc ueniet ei euerſio .Vobis quoq; ipſis tam acerba incidiſſe patien-
ter ferre debetis quæ uidetis uobis cōmunia eſſe cum ſanctis .Etiam dauid amiſſis filiis deſti
tutus eſt. Optaſſet illos tales obire qualis uobis frater ereptus eſt.Ille crimina doluit non exi
tum filiorum.Quæ luctus tempora protrahūtur?duorum menſium curricula in fraterni fu
neris quottidiano clauſiſtis amplexu .Sola in ſcripturis iepte filia fletus ſui tempora poſtula
uit:cognito ꝙ pater eius profecturus ad prælium uouerat :quia id rerum potius offerret do
mino qđ ſibi primū occurreret.Poſt uictoriā reuertēti occurrerat filia:ignara pietatis:ignara
ꝓmiſſi.Vidit eam & ingemuit pater dicens.Heu me filia:impediſti me:in ſtimulum doloris
facta es mihi .Ego uero apui os meum de te ad dominum :& non potero auertere.Illa dixit
ad eum.Pater ſi in me apuiſti os tuum :fac mihi ut exiit de ore tuo .Et iterum dixit :ſine mē
ſibus duobus:& uadens flebo in montibus ſuꝑ uirginitatem meam ego & compares amicæ
meæ.Itaq; duobus exactis regreſſa menſibus ſacrificii munus impleuit: quæ decreto populi
iſrael quaternis in anno diebus ab eiuſdem plebis fœminis deploratur.Ad deflendum igitur
uirginitatis ſuæ florem duos ſat eſſe menſes iepte filia iudicauit :& adhuc non uenerat reſur-
rectio :& hoc ſpacio temporis ſatis putauit paucis ſe eſſe defletam .Vobiſcum omnes popu-
li defleuerunt :omnes ingemuerunt prouinciæ:& adhuc parua putatis ueſtri hæc eſſe ſuppli
cia?Si fratrem ueſtrum redimere poſſetis exitio:nollet tamen ille ueſtra afflictione reſuſcita-
ri :qui ſe melius uiuere credidit in uobis :qui optauit potius ſe ipſum mori :cum ueſtram ui
deret iniuriam:qui pro uobis ſe libenter fuit paratus offerre :qui ipſo ueſtri doloris die dicit̄

hanc ſolam emiſſiſe uocem .Væ miſeris ſororibus meis.Itaq; magis ueſtram deſtitutionē
q̄; ſuam mortem dolebat .Sed audiui uos dolere ꝙ non acceperit ſacramenta baptiſmatis.
Dicite mihi quid aliud in nobis eſt:niſi uoluntas niſi petitio ?Atqui etiam dudum hoc uotū
habuit:ut anteq̄; in italiam ueniſſet: imitiaretur:& proxime baptizari ſe a me uelle ſignifica
uit .Et ideo præ cæteris cauſis me accipiendum putauit .Non habet ergo gratiam quam de
ſiderauit ?Non habet quam popoſcit ?Et quia popoſcit accepit .Et ubi illud eſt :iuſtus quacū-
q; morte præuentus fuerit anima eius in refrigerio erit?Solue igitur pater ſancte munus ſer
uo tuo :quod moiſes dum in ſpiritu uidit accepit.Quod dauid quia ex reuelatione cognouit
emeruit.Solue(inquam)ſeruo tuo ualentiniano munus quod concupiuit :munus quod po-
poſcit ſanus robuſtus incolumis .Si affectus ægritudine diſtuliſſet :tamen non penitꝰ a tua
miſericordia eſſet alienus :qui celeritate temporis eſſet non uoluntate fraudatus Solue ergo
ſeruo tuo munus tuæ gratiæ :quam ille nūq̄; negauit:qui ante diem mortis:templorum pri
uilegia negauit :inſurgentibus quos reuereri poſſet.Aſtabat uirorum caterua gentilium :ſup
plicabat ſenatus .Non metuebat hominibuſ diſplicere in chriſto .Qui habuit ſpiritum tuum
quo modo non accepit gratiam tuam ?Aut ſi quia ſolemniter non ſunt celebrata myſteria :
hoc mouet:ergo nec martyres ſi catechumini fuerint coronantur?Non enim coronantur ſi
non initiantur?Quod ſi ſuo abluuntur ſanguine:& hunc ſua pietas abluit & uoluntas .Ne q̄
ſo eum domine a fratre ſeiungas:ne iugum hoc piæ germanitatis patiaris abrumpi .Hic tu
us iam & tuo iudicio uindicatus :periclitatur amplius gratianus :ſi ſeparetur a fratre :ſi non
mereatur eſſe cum eo:per quē meruit uindicari.Quas ille nūc manus ad te pater erigit:quaſ
pro fratre preces fundit :quo ei inhæret amplexu:quē ad modum ſibi eum non patitur auel
li?Adeſt etiam pater qui militiam ſub iuliano & tribunatus honores fidei amore contemp-
ſit .Dona patri filium :fratri germanum quorum utrūq; imitatus eſt :alterum fide: alterum
deuotione pariter atq; pietate in templorum priuilegiis denegandis .Quod patri defuerat
adiunxit :quod frater conſtituit cuſtodiuit. Et huic adhuc interceſſionem aſciſco:cui remūe
rationem præ:u no?Date manibus ſancta myſteria .Pio requiem eius poſcamus affectu.Da
te ſacramenta cæleſtia myſteria.Animam piā matris oblationibus proſequamur .Extollite
populi mecum manus in ſancta :ut eo ſaltem munere uicem eius meritis rependamus.Nec
ego floribus tumulum eius aſpergam:ſed ſpiritum eius chriſti odore profundam .Spargant
alii plenis lilia calathis :nobis liliū eſt chriſtus.Hoc reliquias eius ſacrabo:hoc eius gratiam cō
mendabo .Nunq̄; ego piorum fratrum ſeparabo numerum merita diſcernam.Scio ꝙ domi
num cōmemoratio iſta conciliet :copula iſta delectet .Nec putet aliquis meritis eorum ob.tꝰ
celeritate detractum .Raptus eſt enoch:ne malicia mutaret cor eius :& ioſias decimo octauo
anno regni ſui:ita domini paſcha celebrauit:ut omnes retro principes deuotione ſuperaret :
nec diutius fidei ſuæ meritis ſuperuixit:immo quia plebi iudeæ graue imminebat exitium :
rex iuſtus ante ſublatus eſt.Metuo ne & tu nobis aliqua noſtri offenſione ſis raptus ut octa-
uo decimo regni tui anno imminentis mali acerbitatem quaſi iuſtus euaderes.Sed iam cara
mihi complectar uiſcera :& debita quondam ſepulchro prius tamen ſingula membra pſpici
am.Valentinianus meus :iuuenis meus:candidus & ruber:habens ī ſe imaginem chriſti.Ta-
libus enim proſequit̃ eccleſia in canticis chriſtum .Nec iniuriam putes :charactere domini ī
ſcribuntur & ſeruuli :& nomine imperatoris ſignantur milites .Deniq; & ipſe dominus dixit
nolite tangere chriſtos meos .Et uos eſtis lux mundi .Et iacob dixit :iuda te laudabunt fra-
tres tui .Ad filium loquebatur :& dominum reuelabat.Et de ioſeph dixit:filius meus amplia
tus:filius meus ampliatus ioſeph:& chriſtum ſignificabat .Licet ergo & mihi charactere dñi
ſchema .Iuuenis meus candidus & ruber decē milibus.Electus eſt filius meus :cum poſt mor
tem patris paruulus aſciſceretur imperio.Caput eius aurum cephas :oculi eius ſicut colūbæ
ſuper abundantiam aquarum .Ibi enim ſedimus & fleuimus dixerunt qui inde uenerunt .
Venter eius pyxis eburnea :qui reciperet oracula ſcripturarum:ut poſſet dicere :uentrē me-
um doleo :ſicut dixit propheta .Dicit enim hæc qui imitator eſt chriſti .Genæ eius phialæ
aromatis:quibus chriſtus influebat unguētum. Labia eius lilia diſtillantia myrrha plena Ma
nus eius tornatæ aureæ :plenæ tarſis :eo ꝙ in uerbis eius iuſticia refulgeret :in factis & ope-
ribus remitteret gratia:in quo & plenum uirtutis & auctoritatis regalis eſſet alloquium:nec
inflexa aliquo mortis terrore conſtantia :& factorum precioſa emendata correctio. Omnis
enim bonus operarius :manus chriſti eſt:fauces eius dulcedines :& totum deſiderium.Quā
dulcia enim omnia iudicia eius:uniuerſorum faucibus adhæſerunt ?Quanta graria ſermōeſ
ipſius ſinguli recenſentur?Quem ad modum fili deſideraris a populis:mihi certe impreſſiſti

quæ pectore teneo:uerba illa poſtrema. Quibus me uadem tuum fieri poſtulabas. Reliqui-
ſti ipe de me teſtimonium iudicii glorioſi. Ego tibi fidem meam exhiber̃ non potui quam
parabam. Dixi tamen abſens: & dicentem me fidem pro te chriſtus audiuit. Tenetur in cælo
ſponſio mea: & ſi non tenetur in terris. Obligatus ſum deo: & ſi non potui hominibus obli-
gari. Locutus ſum de corpore tuo. Nunc alloquar animam tuam dignam propheticis orna-
mentis. Iiſdem igitur utar exordiis. Quænam eſt hæc proſpiciens ſicut diluculum: ſpecioſa ſi
cut luna: electa ſicut ſol? Videor mihi te uidere fulgentem: uideor audire dicentem. Diluculũ
mihi eſt pater. Nox terrena præceſſit: dies cæleſtis appropiquauit. Proſpicis nos igitur ſanc
ta anima: de loco ſuperiore tanq̃ inferiora reſpiciens. Exiſti de tenebris iſtius ſæculi: & ut lu
na reſplendes: ut ſol refulges. Bene ut luna: quia & ante in umbra licet iſtius corporis refulge
bas: & terrarum tenebras illuminabas: & nunc lumen a ſole iuſticiæ mutuata clarum diem
ducis. Videre igit̃ uideor te tanq̃ de corpor̃ recedẽtẽ: & repulſa noctis caligine ſurgẽtẽ dilucu
lo ſicut ſolẽ: appropinquãtẽ deo: & rapido uolatu ſicut aqlam q̃ terrẽa ſũt relinq̃ntẽ. Cõuerter̃
ſunamitis cõuerter. Cõuerter̃ & uidebim⁹ĩ te. Cõuerter̃ ad nos pacifica: ut gloriã tuã ſororib⁹
tuis monſtres: & incipient ſe tuæ quietis & gratiæ ſecuritate ſolari. Semel tantum ad nos cõ
uertere: ut te uideamus. Et rurſus conuertete: atq̃ ad hieruſalem illam ciuitatem ſanctorum
tota intentione feſtina. Aut certe ad animam piam chriſtus hoc dicit: iubet illam paulíſper
conuerti: ut nobis gloria eius appareat: & requies futura cum ſanctis. Et poſtea præcipit eã
ad illud ſupernum ſanctorum feſtinare conſortium. Quid uidebitis (inquit) in ſunamite:
de qua uenit ſicut chori caſtrorum. Hoc eſt in ea quæ multum & aduerſus plurimoſ in corpo
re præliata eſt? Etenim pugnauit aduerſus extraneos hoſtes: pugnauit aduerſus lubricas ſæ
culi mutationes: pugnauit aduerſus corporis fragilitates: aduerſus multiplices paſſiões. Au-
diuit a domino: conuertere ſunamitis. Conuerſa eſt ad pacem ſemel in ſæculo: conuerſa eſt
iterata cõmunione ad gratiam chriſti: & ideo pulchra conuerſio eius in ſæculo: pulcherrim⁹
inceſſus eius: uolatus in cælum. Vnde meret̃ audire. Specioſi facti ſunt greſſus tui in calcia-
mentis filia aminadab: hoc eſt filia principis. Specioſa es enim in proceſſu: habitaſti in cor-
pore: tanq̃ calciamento eo uſa: non ut inuolucro: ut quia ſuperior & eminentior: eo ut uelleſ
tuum circuferres ſine ulla offenſione ueſtigiũ. Vel certe ſicut calciamentum illud exoluere: ſi
cut moiſes fecit: cui dictum eſt. Solue calciamẽtum pedum tuorum. Dicit igitur tibi nunc pa
ter aminadab ille populi princeps. Audi filia & uide: quoniam concupiuit rex ſpeciem tuã.
Specioſi ergo facti ſunt greſſus tui in calciamentis filia aminadab. Moduli fœmorum tuorũ
ſimiles torquibus: hoc eſt conſonans ſibi in omnibus factis tuis gratia atq̃ moderatio ma-
gnorum equauit inſignia triumphorum. Deniq̃ moderatione tua ex tranquillitate pacifica:
nec gallia hoſtem ſenſit: & italia hoſtem reppulit: qui eius finibus imminebat. Torques aũt
inſigna eſſe uictoriæ: dubitari non poteſt: cum ii qui in bello fortiter fecerint: torquibus ho-
norentur. Vmbilicus tuus crater tornatilis non deficiens mixto. Venter tuus aceruus tritici
muniti inter lilia. Ceruix tua ſicut turris eburnea. Oculi tui ſtagna meſebon. Bonus umbili-
cus animæ uirtutum omnium capax ſicut crater ab ipſo fidei auctore tornatus. Sapientia .n.
in cratere miſcuit uinum ſuum dicens. Venite edite panes meos: & bibite uinum quod miſ
cui uobis. Vmbilicus ergo iſte tornatus omni decore uirtutum non deficit mixto. Venter
quoq̃ eius non ſolum iuſticiæ uelut frumentario cibo replebatur: ſed etiam gratiæ ſuauita
te quæ florebat lilium. Ceruix quoq̃ eius candida & pura iugo chriſti ſponte ſubiecta: cogi
tationes rationabiles: fidei odor: circũciſionis attentio: ornatus capitisglorioſus: quod non
regalia diademata: ſed domini ſanguinis inſignia coronarent. Merito tanq̃ rex: peccati uic-
tor: & cæleſti corona redimitus aſcendit. Cui⁹ animæ dicit deus uerbum. Quid pulchra: &
ſuauis facta eſt charitas in deliciis tuis? Pulchra per uirtutis decorem: ſuauis per gratiam. Pro
cera ſicut palma: quæ uincentis eſt præmium. Tuæ aſcendenti anime gratianus frater ocrur
rit: & complexus eam dicit: ego fratri meo: & ſuper me conuerſio eius: uel ꝙ ſibi eam cupi
at inhærere: uel ꝙ pietate fraterna quaſi aduocatus aſſiſtat dicens: conuerſionem eius etiã
ſuæ gratiæ præferendam. Veni (inquit) frater meus: exeamus in agrum: requieſcamus in ca
ſtellis: diluculo ſurgamus in uineas. Hoc eſt ueniſti eo: ubi diuerſarum uirtutum fructus pro
ſingulorum meritis deferuntur: ubi abundant meritorum præmia. Exeamus ergo in agrum
in quo non uacuus labor: ſed fæcundus prouentus eſt gratiarum: quod in terris ſeminaſti:
hic mete: quod ibi ſparſiſti: hic collige. Aut certe ueni in illum agrum: qui eſt odor iacob: hoc
eſt ueni in gremium iacob ut ſicut lazarus pauper in abrahæ ſinu: ita etiam tu in iacob patri
archæ tranquillitate requieſcas. Sinus enim patriarcharum receſſus quidam eſt quietis æter

næ. Merito ergo iacob eſt fructuoſus :ſicut iſaac patriarcha teſtatus eſt dicens. Ecce odor filii
mei tanq̄ odor agri pleni quem benedixit dominus. Requieſcamus (inquit) in caſtellis: oſtē
dens illic eſſe requiem tutiorem: quæ ſepto cæleſtis refugii munita atq; uallata nōn exagitet
ſæcularium incurſibus beſtiarum. In foribus (inquit) noſtris omnes fœtus arborum: noua &
uetera frater meus ſeruaui tibi. Quis dabit te frater fratrem mihi lactentem ubera matris
meæ? Inueniens te foris oſculabor te: aſſumā te & inducā te in domum matris meæ: & i ſe
cretum eius quæ concepit me. Potum dabo tibi a uino operoſi unguēti: a fluxu malorū gra-
natorum meorum. Leua eius ſub caput meū: & dextera eius complectetur me. Promittit fra
tri auguſtæ memoriæ gratianus præſto ſibi fructus diuerſarum eſſe uirtutum. Fuit enim &
ipſe fidelis in domino: pius atq; manſuetus puro corde. Fuit etiam caſtus corpore: q̄ præter
coniugium neſcierit fæminæ alterius conſuetudinem. Ideo in foribus ſedis ſuæ habet fruct⁹
paratos: nec longe petendos offert. Qui ſeruauerit fratri noua & uetera: hoc eſt & teſtamen
ti ueteris & euangelii ſacramenta: & dicit. Quis dabit te frater fratrem mihi lactentem ube
ra matris meæ? hoc eſt: non quicūq; te ſed chriſtus illumiabit gratia ſpirituali. Ille te baptiza
uit quia humana tibi officia defuerunt. Plus adept⁹ es qui minora te amiſiſſe credebas. Que
ſunt ubera eccleſiæ: niſi ſacramenta baptiſmatis? Et bene ait lactentem quaſi qui baptizatus
lactis niuei ſuccū requirat. Inueniens (inquit) te foris: oſculabor te: hoc eſt extra corpus te
reperiens: oſculo myſticæ pacis amplectar. Nemo te ſpernet: nullus excludet: in penetralia
te arcana eccleſiæ matris inducam: & in omnia ſecreta myſterii: ut bibas poculum gratiæ
ſpiritualis. Amplexatus igitur fratrem ducere cœpit ad propriam manſionem: & quia pio
officio ad ulteriora proceſſerat: cum fratre cœpit aſcendere: petens ut ſibi fratri maior illic
charitas augeatur: eo q̄ uicia humana defecerant: īuidia atq; iactantia: quæ in plæriſq; ſolēt
fraternæ pietatis iura uacuar̄. Videntes eos uł angeli uel aliæ animæ: quærunt ab iis quæ ue
luti comitatu ſuo fratres hos & officio deducebāt dicētes. Quæ eſt hæc quæ aſcēdit cādida
innitēs ſup fratrē ſuū. Nec nos quidē dubitabamus de meritis ualētiniani: ſed iā credam⁹ uł
teſtimoniis angelorum: q̄ deterſa labe peccati ablutus aſcendit: quem ſua fides lauit: & petitō
cōſecrauit. Credamus quia aſcendit a deſerto: hoc eſt ex hoc arido & inculto loco ad illas flo
rulentas delectationes: ubi cū fratre cōiūctus æternæ uite fruitur uoluptati. Beati ambo: ſi qd
meæ orationes ualebunt. Nulla dies uos ſilentio preteribit: nulla inhonoratos uos mea tran
ſibit oratio. Nulla nox nō donatos aliqua præcū mearū contextione tranſcurret. Oībus uos
oblationibus frequentabo. Quis prohibebit innoxios nominare? Quis uetabit cōmendatō
nis pſecutionem complecti? Si oblitus fuero te ſancta hieruſalem: hoc eſt ſancta anima: pia
& pacifica germanitas: obliuiſcatur me dextera mea: adhæreat lingua mea faucibus meis: ſi
n̄ memiero tui: ſi n̄ memiero hieruſalē ī pricipio meæ læticiæ. Ipſe me citi⁹ q̄ uos obliuiſcar.
Et ſi unq̄ ſmo tacebit: loquetur affectus. Et ſi uox deficiet: non deficiet gr̄a: quæ meis eſt infi
xa præcordiis. Quo modo ceciderunt potentes? Quo modo uterq; ſuper illa babylonis ce
ciderunt flumina? Quo modo rapidiora utriuſq; uitæ fuere curricula q̄ ipſius rhodani ſunt
fluenta? O mihi gratiane & ualentiniane ſpecioſi & cariſſimi: q̄ anguſto uitam fine clauſiſtis:
q̄ proxima uobis mortis fuere confinia: q̄ ſepulchra uicina. Gratiane inquā & ualentinia-
ne in ueſtris nominibus adhærere iuuat atq; delectari: in ueſtri cōmemoratione requieſce
re. Omnibus gratiane & ualentiniane ſpecioſi & cariſſimi: inſeparabiles in uita: & in morte
non eſtis ſeparati. Non uos diſcreuit tumulus: quos non diſcernebat affectus. Non cauſa mor
tis ſeparauit: quos pietas una iungebat. Non uirtutum diſtantia diſpares fecit: ſuper colum
bas ſimpliciores: ſuper aquilas leuiores: ſuper agnos clæmentiores: ſuper uitulos īnocentiō
res. Gratiani ſagitta non eſt reuerſa retro: & ualentiani iuſticia non fuit uacua nec inanis auc
toritas. Quo modo ſine pugna ceciderunt potentes? Doleo in te fili gratiane: ſuauis mihi ual
de. Plurima dediſti tuæ pietatis inſigna. Tu me inter tua pericula requirebas: tu in tuis extre
mis me appellabas: meum de te plus dolebas dolorem. Doleo etiam in te fili ualentiniane:
ſpecioſus mihi ualde. Ceciderat amor tuus in me: ſicut amor pignoris. Tu per me putabas
eripi te periculis: tu me non ſolum ut parentē diligebas: ſed ut redemptorem tui & liberato
rem ſperabas. Tu dicebas: putas ne uidebo patrem meum? Specioſa de me uoluntas tua: ſed
non efficax preſūptio. Hei mihi uanæ ſpes in homine: ſed tu in ſacerdote. Hei mihi q̄ uolū
tatem tuam non ante cognoui. Hei mihi q̄ non clanculo ante miſiſti. Hei mihi qualia ami
ſi pignora. Quo modo ceciderunt potentes: & pierūt arma cōcupiſcētia deū? Et qa nemo hēt
quod alii plus deferat q̄ quod ſibi optat: non me ab illis poſt mortem ſepares: quos ī hac ui-
ta cariſſimos ſenſi domine. Peto: ut ubi ego fuero: ſint & illi mecum: uel illic eorum perpe

tua copula fruar: quia hic uti eorum diuturniore coniunctione non potui. Te quæso sume deus: ut carissimos iuuenes matura resurrectione suscites & resuscites: ut immaturum hunc uitæ istius cursum matura resurrectione compenses. XXXVII.

Ambrosius theodosio imperatori. Silentium meum rupit sermo clæmentiæ tuæ. Nihil enim in tam tristibus rebus melius facere in animum induxeram q̃ si fieri posset: me ipsum abdere. Sed quia in secessu aliquo delitescere: & sacerdotio exire non poteram: uel silentio intra me latebam. Doleo enim fateor dolore acerbo non solum ꝙ immatura ætate ualentinianus augustus decesserit: sed etiam ꝙ informatus fide: ac tuis institutis tantam deuotionem erga deum nostrum induerat: atq; tanto in me incubuerat affectu: ut quem ante persequebatur: nunc diligeret: quē ante ut aduersarium repellebat: nunc ut parentem putaret. Quod ego non pro recordatione iniuriæ ueteris exprompsi: sed pro testimonio conuersionis. Illud enim alienum: hoc tuū: ꝙ a te infusum sibi ita tenuit: ut matris psuasionem excluderet. Ille se a me nutritū præferebat: ille ut sedulum patrem desiderabat: ille simulato a quibusdam aduentus mei nuncio impatienter præstolabatur. Quinetiā illis ipsis publici doloris diebus cum sanctos & sūmos sacerdotes domini intra gallias haberet: ut a me tamen sacramentis baptismatis initiaretur: scribendum arbitratus est. Quod etiam si non rationabiliter: amabiliter tamen erga me suū studium testificatus est. Hunc ergo non intimo anhelem spiritu? secretisq; mentis atq; animi uisceribus amplectar? Hunc mihi mortuum putem? Immo mihi magis uiuum. Quas ego domino deferebam gratias: ꝙ ita in me conuersus esset ꝙ ita emendatus: quasi senioris cuiusdam ætatis mores induisset: quas clæmentiæ tuæ ꝙ eum non solum regno reddidisses: sed etiam ꝙ est amplius: instituisses fidei & pietatis tuæ disciplinis. Hunc ergo non doleam æui integrum: anteq̃ sacramentorum quæ desiderauit adipisceretur gratiam: repentina obisse morte? Refrigerasti animum ꝙ etiam ipse dignatus es ferre testimōium meo dolori. Te imperator arbitrum teneo affectus mei: te meæ mentis interpretem: sed flendi tempora alias non deerunt. Nunc de sepultura eius quoniam scripsit clæmentia tua ita hic procurandū. Sed exors recessit baptismatis: quid cognouerim non repressi. Est hic porphyreticum labrū pulcherrimum: & in usus huiusmodi aptissimum. Nam & maximianus diocliciani socius ita humatus est: sunt tabulæ porphyreticæ preciosissimæ: quibus uestiebatur operculum quo regales exuuiæ claudantur. Hoc fuerat præparatū: sed expectabatur rescriptum clemētiæ tuæ: cuius perceptione recreatæ sunt sanctæ filiæ tuæ filii tui ualentiniani sorores: quæ se grauib⁹ afficiunt modis: & amplius exagitabantur ꝙ diu nihil scriberetur sibi. Vnde iis non parum accessit solatii: sed dum inhumatæ sunt reliquiæ: nequaquam sibi parcunt. Videntur enim sibi germani sui quottidianum funus tenere. Et re uera cum sine fletu magno ac sine dolore graui nunq̃ sint: tamen quotiēcūq; eo accedunt: exangues reuertuntur. Et ipsis igitur consuletur: & carissimis exuuiis: si acceleretur sepultura: ne æstiuo penitus soluantur calore. Vix enim superiorem æstatem transegimus. Mandatum tuum seruo & cōmendo dño. Diligat te dominus: quia tu domini seruos diligis. XXXVIIII.

Ambrosius eusebio episcopo. Apparitor præfecturæ qui propter operas portuenses offensam contraxerat: iam in portu nauigat: oportune autem aduenit. Nam simul ut accepi litteras tuas uidi præfectum: rogaui pro eo: ignouit illico iussi retrahi epistolam quam defacultatibus eius publicādis dictauerat. Quod si tardius uenisset: nemo magis probasset inexplicabile illud opus esse portus reformādi: q̃ iste q̄ illic naufragiū fecerat: nisi te habuisset gubernatorē: ut alr̄ nō posset inde nisi nudus exire. Faustinus paruulus tussi laborat: ad sanctā sororē curatū uenit & uenit spōte. Expt⁹ n̄ ē melius sibi uētrē curari. Deniq; & me medicū putat: expectat prandiū. Itaq; hic bis ad diē curatur: & cœperat pulchre ualer: sed dū eū nimio amore abstinere gestiunt: tussire de uentre plus cœpit & laborabit adhuc: nisi ad medicamenta sua reuertatur. Vale & nos dilige: quia nos te diligimus. ¶ Liber Sextus. XXXX.

Ambrosius sabino episcopo. Paulinum splendore generis in partibus aquitaniæ nulli secundum uenditis facultatibus tam suis q̃ etiam coniugalibus i hos se induisse cultus ad fidem comperi: ut ea in pauperes conferat quæ redegit i pecuniam: & ipse pauper ex diuite factus tanq̃ deoneratus graui sar

cina :domui patriæ cognationi quoq; ualedicat :quo impensius deo seruiat .Elegisse autem secretum affirmatur nolanæ urbis :ubi tumultum fugitans :æuum exigat .Matrona quoq; uirtuti & studio eius proxime accedit neq; a proposito uiri discrepat .Deniq; transcriptis i alio rum iura suis prædiis:uirum sequitur :& exiguo illic coniugis contenta cespite solabitur se re ligionis & charitatis diuitiis .Soboles eis nulla:& ideo meritorum posteritas desiderata.Hec ubi audierint proceres uiri :quæ loquentur ex illa familia illa prosapia illa in dole :tanta præ ditum eloquentia migrasse a senatu :interceptam familiæ nobilis successionem:ferri hoc nō posse .Et cum ipsi capita & supercilia sua radāt :si quando isidis suscipiunt sacra:si forte chri stianus uir attentior sacro sanctæ religioni uestem mutauerit :indignum facinus appellant Equidem doleo tantam esse in mendacio obseruantiam :in ueritate negligentiam :ut con fundantur plæriq; :attentiores ad sacrosanctā religionem uideri :non considerantes uocem dicentis.Qui me confusus fuerit corā hominibus confundar & ego eum coram patre meo qui est in cælis .Sed non confusus est moises :qui cum esset ascitus i domum regiam:thesau ris ægypti opprobrium christi præferendum putauit .Non confusus est dauid :qui ante ar cam testimonii coram omni populo saltauit .Non confusus est isaias qui nudus & discalciat⁹ ibat per populos oracula clamans cælestia.Quid utiq; tam deforme uisibili spectaculo quā histrionicos sinuare gestus:& fœmineo usu mollire membra?Decliciarum comes & luxuriæ ludibrium est lasciua saltatio.Quid illud q; ipse cecinit dicens:omnes gentes plaudite mani bus ?Nempe si corporalia consideremus :tanq; muliebribus inter mixtum choreis:putam⁹ eum concrepare manibus :& turpi sono plaudere.Nam & de ezechiel dictum est.Plaude ma nu:& percute pede.Sed hæc quæ corporeo aspectu fiunt turpia :sacrosanctæ religionis con templatione reuerenda sunt :ut qui ista repræhendunt :ipsi in laqueos repræhensionis ani mas suas induant .Deniq; repræhendit milchol saltantem dauid & ait ad eum. Quid hono rificatus est hodie rex israel:quia denudatus ē hodie ante oculos puellarum suarum?Et respō dit ei dauid.Coram domino ludam qui elegit me pro patre tuo & pro uniuersa domo eius: ut constitueret me regem super populum suum israel .Et ludam coram domino :& denu dabor adhuc sic:& ero nugax ante oculos tuos:& cum puellis quibus dixisti me denudatum; honorificabor.Non erubuit igitur dauid fœmineas opiniones :nec opprobria apd̄ mulieres subire pro religionis obsequio :uerecundatus est.Ludebat enim domino puer suus :& ideo amplius placuit quia ita se humiliauit deo:ut regale post hēret fastigium:& ultimum exhibe ret deo quasi seruulus ministerium.Deniq; illa quæ saltationem huiusmodi repræhēdit:ste rilitatis damnata non dedit sobolem regiam:ne superbos crearet:& q; uerum ē:nullā ē adep ta posteritatis suæ meritorumq; successionem.Quod si quis adhuc dubitat:accipiat euange licum testimonium.Dixit.n.dei filius.Cantauimus uobis: & nō saltastis. Derelicti sunt itaq; iudæi qui non saltauerunt:qui nescierunt manibus suis plaudere.Ascitæ sunt gentes quæ spi ritualem deo plausum dederūt.Stultus.n.cōplexus est manus suas:& deuorauit uiscera sua.i. corporalibus se implicauit negotiis:& deuorauit uiscera sua sicut mors præualens:& ideo nō inueniet uitam æternam.Sapiens autem attollens opera sua:ut lucerent coram patre suo q in cælis est:non assumpsit sed eleuauit uiscera sua usq; ad resurrectionis gratiam.Hæc glorio sa sapientis saltatio:quam saltauit dauid:& ideo usq; ad sedem christi sublimitate spiritualis saltationis ascendit:ut uideret atq; audiret dicentem dominū domino suo sede a dextris me is.Ergo si non absurde cecidisse nobis hanc de saltatione interpretationem iudicas:non su persedeas adhuc lectionis laborem:ut etiam de isaia mecum recensas q; bene tibi cognitum est illum non ludibriose sed gloriosissime denudatum esse in conspectu populorum occursā tium ut pote qui oracula domini ore proprio resultabat.Sed forte aliquis dicat non igit͂ erat turpe:ut uir nudus omnino iret per populos:cum ei & uirilis sexus & muliebris occurreret? Nō ipsa species offendebat oculos omnium & maxime mulierum ?Nōne ipsi nos inspicere nudos plærūq; reueremur ?Deniq; idcirco idumentis operiūtur genitalia hominum :ne de formi uisu obtutum acieq; perstringant oculorum intuentium.Acquiesco & ego sed conside ra quæ figura sit facti huius :quidue prætēdat species huiusmodi .Eo q; ita nudi ambulabūt pueri iudæorum & uirgines in captiuitatem deducti :sicut puer(inquit)meus isaias uadit nudus & excalciatus .Potuit quidem hoc & sermone exprimere:sed exemplo acerbare malu it :ut species ipsa plus incuteret horroris :& q; in prophetæ corpore aduersabantur :in se per timesceret .In quo igitur horror grauior turpitudinis:in corpore prophetæ an in perfidorum peccato q; tantam meritis suis erumnam incidit captiuitatis?Quid si in prophetico corpore nihil opprobrii ?Ille enim corporalibus non intendebat sed spiritualibus .Nāq; in excessu

mentis non dicit audiam quid loquar ſed quid loquatur in me de⁹. Neq; attendit utrum nu-
dus: an ueſtitus ſit. Deniq; adam ante peccatum nudus erat: ſed nudum ſe neſciebat: quia erat
indutus uirtutibus. Poſtea ꝗ̃ uero peccatum commiſit: nudum ſe eſſe uidit & texit. Noe nu-
datus erat ſed non erubeſcebat: quia erat plenus iocunditatis & ſpiritualis lætitiæ. Deniq; q
eum riſit ut nudum: ipſe manſit prepetuæ obnoxiuſ opprobrio turpitudiniſ. At uero ioſeph
ne turpiter nudaretur: ueſtem reliquit & nudus aufugit. Quis igitur turpis: illa quæ ueſtem
alienam tenuit: an is qui ſuam exuit? Sed ut plenius liqueat quia nō ſe: neq; ea quæ iuxta pe-
des ſunt: prophetæ aſpiciunt ſed cæleſtia: lapidabatur ſtephanus: & uidebat cælos apertos &
ieſum addexteram dei ſtantem. Et ideo lapidum ictus non ſentiebat corpori: non conſidera-
bat uulnera: ſed oculis erat chriſto affixus: illi adhærebat. Ergo & iſaias nudum ſe non conſ-
picabatur ſed diuinæ uocis organum ſe prebebat: ut promeret ꝙ in eo loquebatur deus. Sed
eſto ut ſe uideret: poterat non facere ꝙ iubebatur? Poterat turpe arbitrari ꝙ imperabat de⁹?
Sarra quia riſit: incredulitatis coarguta eſt. Abraham laudatus quia in uerbo dei non hæſita-
uit. Et donatuſs remuneratione maxima: quia iubente deo pie poſſe fieri credidit etiam pa-
ricidium. Hic igitur quid uerecūdiæ eſſet prophetæ: ubi aliud gerebatur & aliud figurabatur?
Iudæi propter flagicia ſua deſtituti a domino deo: cœperant uinci ab aduerſariis ſuis: confer-
re ſe uolebant ad ægyptios: ut ſibi eſſent præſidio aduerſum aſſyrios: qui redire magis ad fi-
dem ſi bonis conſulerent debuiſſent. Iratus dominus ſignificat uanam illos ſpem gerere: q
offenſam domini putarunt maiore peccato leuandam: cum illi ipſi uincendi forent: in quo-
rum auxiliis populus iudæorum confideret. Hoc ſecundum hiſtoriam: figura autē illa: quia ī
ægyptiis confidit qui luxuriis deditus eſt: mancipatus laſciuiæ. Nemo autem ſe luxui cōmit-
tit niſi qui recedit a præceptis dei ueri. Vbi autem cœperit quis luxuriari: incipit deuiare a fi-
de uera. Ita duo maxīa cōmittit crimina: opprobria carnis & mentis ſacrilegia. Ergo qui nō
ſequitur dominum deum ſuum: ingurgitat ſe luxeriæ ac libidini peſtiferis corporis paſſioni-
bus. Qui autem ſe ingurgitauerit atq; immerſerit huiuſmodi uolutabris: perfidiæ laqueos
incurrit. Sedit enim populus manducare & bibere: & fieri ſibi deos popoſcit. Vnde docet do-
minus quoniam qui duobus iſtis flagiciorum generalibus dederit animam ſuam: exuitur ī-
dumento non ueſtis laneæ ſed uiuidæ uirtutis: cuius amictus non temporalis ſed æternus
eſt. Vale & nos dilige quia nos te diligimus.

xli

AMbroſius chromatio. Nuuquid nam mentitur deus? Sed non mentitur: quia
impoſſibile eſt mentiri deum. Impoſſibile quoq; iſtud nunquid nam infirmi-
tatis eſt? Non utiq;. Nam quomodo omnia poteſt: ſi aliquid efficere nō poteſt?
Quid ergo ei īpoſſibile? Non ꝙ uirtuti arduū ſed ꝙ naturæ eiuſ cōtrarium. Im-
poſſibile (inquit) eſt ei mentiri. Impoſſibile iſtud non infirmitatis eſt ſed uirtu
tis & maieſtatis. Quia ueritas non recipit mendacium: nec dei uirt⁹ leuitatis errorem. Ideo-
ꝙ ſit deus uerax: omnis autem homo mendax. Veritas itaq; ſemper in eo eſt: fidelis manet:
mutare ſe & negare non poteſt. Si enim uerum ſe negat: mentitur: mentiri autem non uir-
tutis ſed infimitatis eſt. Nec mutare ſe poteſt: quia natura eius nō recipit infirmitatem. Hoc
igitur impoſſibile eius: plenitudinis eſt: quæ minuere ſe & augere non poteſt: non infirmi-
tatis quæ in eo ꝙ ſe auget: imbecilla eſt. Ex quo colligitur impoſſibile dei potentiſſimum eē.
Quid enim potentius ꝗ̃ neſcire quicquid infirmitatis eſt? Eſt tam̄ & aliud infirmum dei ꝙ
fortius eſt hominibus: & ſtultum dei ꝙ ſapientius eſt hominibus: ſed hoc crucis: illud diuini-
tatis. Si ergo ꝙ infirmum eius: potentia eſt: ꝙ potentiæ: quo modo infirmum eſt? Sit igitur
nobis poſitū quia non mentitur deus: ſed nec augurator augurii in iſrl' ſecundum legem dei.
Quo modo ergo balaam prohibitum ſe oraculo dei dicit ut uadat ad maledicendum popu
lo iſrl': & iuit & occurrit ei angelus domini qui eum prohiberet pergere: itaut obſiſteret aſi-
næ eius quæ uehebat eum. Et nihilominus & ipſe dixit ei ut iret: ſed hoc diceret ꝙ ſibi in-
funderetur? Si augurator non eſt in iſrl': unde iſti oraculum dei ꝙ futura manifeſtauit: qui
augur erat? Si oraculum dei loquebatur: unde meritum diuinæ aſpirationis aſſumpſerat?
Sed non mireris infuſum auguri a domino ꝙ loqueretur: quando infuſum legis in eugl'io
etiam principi ſynagogæ uni ex perſequentibus chriſtum: quia oportet unū hominem mori
pro populo. In quo non prophetiæ meritum ſed aſſertio ueritatis eſt: ut aduerſariorum te-
ſtimonio manifeſtaretur: quo perfidia non credentium: uocibus ſuorum augurum redar-
gueretur. Ideo balaam ille chaldæus aſcitur ad fidem: ut chaldæorum ſuperſtitio conticeſ-
ret. Non igiť confitentis meritū ſed uocantis oraculū,ē reuelante dei gr̄a. Quid igiť cōtraxit

offensionis:nisi quia aliud loquebatur :aliud machinabatur ?Deus enim uas mundum requirit:nō immundicia inquinatum & sordibus. Tentabatur igitur balaam:non ꝓbabatur. Erat enim plenus fallaciæ ac doli. Deniq; cum primo consuluisset utrum ad illū uanitatis populum deberet pergere:& prohibitus esset excusauit:postea missis legatis honoratioribus:promissis uberioribus muneribus cumulatioribus illectus:qui renunciare debuerat:iterum consulendum putauit:quasi deus precio aut muneribus inflecteretur. Responsum est quasi auaro:non quasi ei qui uerum quæreret:ut illuderetur potius q̄ iformaretur. Cæpit ire:occurrit ei angelus in angusto:demonstrauit se asinæ non demonstrauit auguri. Ille se reuelauit : istū obtriuit:tamen ut aliquando & ipse cognosceret:aperuit oculos eius:uidit:& adhuc tamē nō credidit euidenti oraculo:& qui uel oculis credere debuisset:inuoluta & ambigua respondit. Tunc indignatus dominus:per angelum dixit. Vade sed quæcunq; tibi inspirauero : hæc dices:idest non quæ uis sed quæ cogeris loqui. Quasi organum inane sonum meis præbebis sermonibus. Ego sum qui loquar non tu :qui ea quæ audieris resultabis & quæ nō intelliges. Nihil proficies eundo qui sine mercede remeabis pecuniæ & sine profectu gratiæ. Deniq; ea prima uox eius est. Quid maledicam cui non maledicit deus? Vt ostenderet non in sua uoluntate esse benedictionem hebrei populi sed in dei gratia. A summis (inquit) montibus conspiciam eum:quoniam non oculis comprehendere possum hunc populum qui habitabit solus fines suos:non locorum possessione disterminans:sed uirtutis incolatu & morum singularium proprietate:in æterna diffundens sæcula. Quis enim annumerabitur ei de nationib9 aliis?qui finitimorum populorum excedit consortia iusticiæ sublimitate?quis constitutionē generationis eius colliget?Corpora quidem eorum humanis seminibus concreta & figurata aduertimus:sed de superiobus & mirabilibus seminariis animæ eorum pullulauerūt. Moriatur anima mea in animis eorum:moriatur hāc corporalem uitam:ut in animis iustorum illius æternæ uitæ adipiscatur gratiam. In quo iam tunc sacramenti hui9 cælestis: & sacri baptismatus reuelata est magnificentia:per cuius operationem moriuntur hoēs culpæ ueteri & iniquorum operibus:ut nouitate uitæ in consortia iustorum transfigurati:in eorum mores resurgant. Et quid mirum de hoībus:cum moriantur peccato:ut deo uiuant?Hæc audiēs balach indignatus est dicens. Ad maledicendum te adduxi:& tu benedicis?Respondit ille: calūniam patior de eo ꝙ nescio. Ego enim nihil meum loquor:sed quasi cymbalum tinniens sonum reddo. Iterum alio atq; alio transductus:cum uellet maledicere benedicebat. Non ē labor in iacob neq; dolor:deus illum protegit. Et infra. Iubet parari aras septem & sacrificia. Vtiq; debuit discedere:sed per infirmitatem mentis:& mutabilitatem sententiæ putabat ꝙ auertere posset dei uoluntatem. Ipse autē per excessum mentis aliud cupiebat & aliud loquebatur. Quā speciosa (inquit) habitacula tua o hebræorum militia. Tabernacula tua sicut nemora obumbrantia:sicut paradisus supra fluuium:& sicut cedrus secus aquas. Exibit homo ex iacob:& obtinebit multas gentes:& attolletur regnum eius in altum:in terris quoq; extēdet principatum suum in ægyptum. Qui benedicent eum benedicentur: & qui maledixerīt ei:maledicti erunt. Quem igitur nisi christi populum significat & benedicit deus? In cuius medullas uerbum dei descendit:usq; ad diuisionem animæ artuum quoq; & medullarum:in quo hūisset ballaā gratiam domini :.si id ex sententia & affectus sui proposito fecisset. Sed quia reuincitur mala mens consiliis suis:& occulta aī produntur exitu:ideo sequentibus insidiis animus eius aperitur. Vnde & dignam mercedem suæ inuenit maliuolentiæ. Nam cum aduerteret ꝙ non posset in excessu mentis positus maledicere:dat consilium regi dicens. Illa sint oraculorum:quæ deus præcepit:accipe consilium aduersus oracula dei. Populus iste iustus est:hēt protectionem dei:quia non diuinationibus & auguriis se se dedit:sed soli æterno deo:ideo cæteris fide præstat:interdum tamen & fideles mentes corporis labuntur illecebra & formæ lenocinio. Sunt tibi mulieres plurimæ & plæræq; non indecores pulchritudīe. Virilis autem sexus nullo magis lubricus q̄ muliebri decore cito capitur:& maxīe si ardor mētium alloquiis inflammetur frequentibus:& quasi facibus inardescat:si spē potiendi hauriat affectum deferat:Iaciāt igitur mulieres tuæ uocibus suis hamos:nec difficiles primos cōgressus suos præbeāt:sed & uisu faciles & dictu affabiles circūerrent:& toto se circumfundant exercitui:atq; arte hos tractent uiros:ut concubitu ñ indulgeant:nisi amoris mutui fidē consortio sacrilegii comprobauerint. Sic enim poterunt cælesti protectione destitui:si ipsi ad dño deo suo sacrilegiis deuiauerint. Non igitur iustus balaam:ut pote consiliarius fornicationis & sacrilegii :sicut euidenter etiam in apocalypsi scriptum ioannis euangelistæ est dicente

es muliebri decore
to capiuntur, max si
qntib alloqis iflament

domino ieſu ad angelum eccleſiæ pergami. Habes illic tenentes doctrinam balaam qui docebat balach mittere ſcandalum coram filiis iſrl̃:manducare immolata & fornicari. Ita hẽs & tu tenentes doctrinam nicolaitarum. Quo apparet ide manichæorum ſacrilegia manaſſe:qui miſcent atq; adiungunt ſacrilegium turpitudini. Ergo nec deus iniuſtus nec mutabilis eius ſentẽtia. Depræhendit.n.mentem eius & occulta cordis:& ideo tentauit eum quaſi diuinũ:non elegit quaſi prophetam. Et utiq; uel tantorum oraculorum gratia: & reuelationum ſublimitate conuerti debuit:ſed animus nequiciæ plenus uerba prumpſit: nõ fidem detulit: conſiliis infirmare cupiens ꝙ anunciabat futurum. Et quia oracula fraudare non poterat:cõſilia fraudolenta ſubminiſtrabat:quibus leues populi iudeorum tentati quidam ſunt: ſed nõ expugnati. Vnius enim uiri ſacerdotis iuſticia ſolutum eſt ſcelfacinoroſi hominis conſilium: multoq; mirabiliꝰ per unum hominem potuiſſe liberari exercitum pr̃um q̄ potuiſſe decipi. Hoc munuſculum ſanctæ menti tuæ tranſmiſi:quia uis me aliquid de ueterum ſcriptorum ĩterpretationibus paginare. Ego autem aſſumpſi epiſtolas familiari ſermone attexere redolentes aliquid de patrum moribus: quarum guſtum ſi probaueris:poſt hæc huiuſmodi mittere nõ uerecundabor. Malo enim ſenilibus uerbis de ſupernis rebuſ allucinari tecum quod grece dicũt αδολεσχεισ ληξη λεησ ανισακει στομα ιδμον αδολεσχεισθα ut:ẽiẽte rebeca futuræ eccleſiæ aio:uidens myſteria:malo inquã allucinari tecum uerbis ſenilibus:ne uidear artem deſiſſe q̄ cuncitatioribus deflare aliquid iam nec ſtudiis noſtris aptũ nec uiribus. Vale & nos dilige:quia nos te diligimus. xlii.

AMbroſius horontião. Moueri te inſinuaſti mihi lecto hexahemero ꝙ ipſe ſcripſi. Quia cum tantum diuinæ ſcripturæ ſerie uel ſtilo ſermonis mei collatum aduerteres homini:quantum nulli in hac terra animantium: prius omnia uel uolatilia uel terreſtria uel quæ ĩ aquis ſunt produxerit terra uel aqua: q̄ homo propter quem illa creata ſunt generaretur:eiuſq; rei rationem de me requirere quam & moiſes ſiluerit:& ego non auſim attingere. Et forte ille oraculi ĩterpres diuini cõſilio conticuerit:ne cæleſtis diſpoſitionis arbitrum ſe & conſiliariũ præſtare uideretur. Aliud eſt enim loqui ꝙ infundebatur a dei ſpiritu:aliud uoluntatem dei interpretari. Nos autẽ non quaſi intrepretes dei ſed quaſi ex uſu humano rõnis ſeminaria colligentes:exiſtimamus poſſe nos ex eo ꝙ humano uſui in cæteris rebus ipſe dominus infuderit: opinari: quoniam decuit hoiem poſtremum creari. Etenim qui conuiuium adornat:ut ille euãgelicꝰ diues (oportet.n.diuina diuinis conferamus:quo melius colligere poſſimus.) utiq; omnia prius præparat:tauros & ſaginata occidit:& tunc amicos ad cœnã inuitat. Prius ergo quæ leuiora ſunt parantur:& tũc rogatur honoratior. Vnde & dominꝰ hõi ante animalium cæterorum præparauit epulas:tunc ipſum quaſi amicum ad ſuum uocauit conuiuium. Et uere amicum quaſi charitatis diuinæ participem & hæredẽ glorie. Deniq; ipſe dicit. Amice quomodo huc ueniſti ad nuptias? Præcedentia ergo miniſteria ſunt:amicuſq; poſtremus rogatur. Accipe aliud. Quid eſt mundus niſi quidam agon plenus certaminum? Vnde & in apocalypſi dominꝰ ait. Vincenti dabo coronam uitæ. Et paulus ait. Certamen bonum certauit. Et alibi. Nemo niſi qui legitime certauerit coronatur. Huius agonis inſtaurator utiq; omnipotens deus eſt. Qui igitur agonem ſuſcipit in hoc ſæculo:nonne omnia præparat quæ agoni ſunt neceſſaria? & tunc athletas uocat paratis præmiarum infulis certaturos ad coronam: ne moram patiatur qui uicerit:ſed præmio donatus recedat? Præmia ergo hominis:terrarum fructus ſunt & cæli lumina: Illi ad uitæ præſentis uſum:hæc ad ſpẽ uitæ æternæ. Quaſi athleta igitur poſtremus ĩgreditur in agonem:erigit ad cælũ oculos:uidet quia & cæleſtis creatura uanitati ſubiecta eſt non ſponte ſed propter eum qui ſubiecit in ſpe. Videt quia omnis creatura congemiſcit expectans redemptionem. Videt quia omnis manet labor:erigit oculos:uidet coronas luminum:lunæ & ſtellarum globos conſiderat. Quoniam iuſti qui uicerint:erunt ſicut ſtellæ ĩ cælo. Et caſtigat corpus ſuum:ne ſibi aduerſetur ĩ certamine:ungit oleo miſæricordiæ: exercer diurna uirtutis paleſtra:puluere ſe oblinit ſtadii: currit non quaſi in incertum: ictus dirigit:lacertos excutit:ſed non in uacuum:percutit aduerſarium quem non uidet: quia illũ ſolũ attendit:cui cedũt oẽs ẽt q nõ uidentur:in cuiꝰ noĩe ptãtes aeræ diuerberantur. Ille ergo ictũ librat:& xp̃us pcutit. Ille calcẽ leuat:& xp̃us in uulnus dirigit. Deniq; & ſi non uidebat paulus quos cædedet:nõ quaſi aera tñ cædebat:quia ĩ xp̃i p̃dicatõe oẽs ſpirituales neqcias quæ ſibi aduerſabaẽ cõuulnerabat. Nõ ĩmerito ergo poſtremꝰ hõ ĩgreſſus ẽ ſtadiũ:cui parabaẽ corona:ut eũ præcederet cælũ quaſi ſui præmiũ. Sed ñ ſolũ aduerſus neqciæ ſpiritualia quæ ſunt in cæleſtibꝰ:ſed ẽt aduerſus carnẽ & ſanguinẽ lucta nobis:lucta aduerſus ſatietatẽ:lucta cũ ipſis fru

gibus terræ:lucta cum uino quo etiam iustus inebriatus est: quo etiam integer iudæorum exercitus supplantatus est. Lucta cum feris bestiis:lucta cum uolatilibus cæli:quibus caro saginata non redigitur in seruitutem. Lucta cum periculis itinerum: periculis fluminum: ut ait paulus:lucta cum uirgultis arborum quibus cædebantur apostoli. Vides quanta certamina. Terra ergo exercitium est hominis:cælum corona. Aut quasi amicum igitur præcedere debuerunt ministeria: aut qnasi athletam corona & præmia. Specta aliud. In omnibus reb⁹p̄stantiora sunt principia & finis. Si domū consideres:potiora omnibus fundamenta & culmina: si agrum: satio & messis: plantatio & uindemia. Quam iocunda insitiua arborum: q̄ fructus uotiui. Ita ergo & cælum primo est conditum: nouissimus homo quasi quædam cælestis in terris creatura. Nam & si corpore cum bestiis confertur:animo tamen cælestibus annumeratur: sicut enim portauimus imaginem terreni: ita portamus & imaginem cælestis. Quo modo non cælestis qui ad imaginem & similitudinem factus est dei. Recte ergo in constitutione mundi: primum cælum & nouissimum cælum: in quo q̄ ultra cælum est:deus cæli est. Deniq; de eo magis accipitur: cælum mihi thronus. Non enim deus supra elementum sedet sed in corde hominis. Vnde & dominus ait. Veniemus ad eum & mansionem apud eum faciemus. Principium ergo operis mundani cælum: finis homo. Cælum de mundo:homo supra mundum. Illud enim mundi portio:iste paradisi incola:christi possessio. Cælum incorruptibile putatur:& præterit:homo corruptibilis habetur:& incorruptionem īduit. Illius figura pit:iste quasi īmortalis resurgit. Vtrūq; tñ man⁹ dñi fecerūt ſm scripturæ auctoritatē. Sicut.n.de cælis legimus:& opa manuū tuarū sunt cæli: ita & homo dicit:man⁹tuæ fecerūt me & plasmauerūt me:simil'r quoq; enarrāt dei gloriā:& ut cælum stellarum fulget splendoribus:ita & homines meritorum luminibus micant: quorum opera coram patre suo lucent:qui est in cælis. Firmamentum cæli supernum illud: hoc quoq; non dissimile firmamentum:de quo dictum est:super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Illud firmamentum elementorum:hoc uirtutum. Iam illud præstantius suxerunt oleum de firma petra. Petra enim caro christi:quæ cælum & totum mundum redemit

Quid illa attexam:& quasi toto stadio te urgeam:q̄ hominem de⁹ diuinæ fecit consortem nature:sicut in epistola petri legimus. Vnde non in merito quidam ait. Cuius & genus sum⁹. Dedit enim nobis de cognatione sua rationabilis scilicet naturæ:ut quæramus illud diuinum q̄ non longe est ab unoquoq; nostrum:in quo & uiuimus & sumus & mouemur. Cum itaq; contulisset homini q̄ est gratiarum maximum: quasi carissimo & domestico animanti concessit ea quæ in hoc mundo sunt omnia:ut nullius indigeret q̄ esset necessarium uel ad uitam uel ad bonam uitam. Quorum alia ministraret abundantia copiarum terrestrium ad uoluntatis perfunctionem:alia cognitio secretorum cælestium:quæ mentem inflammaret hominis amore & desiderio disciplinarum. Per quas ad sublime illud diuinorum penetralium possimus peruenire. Vtrunq; igitur præstantissimum: ut & subiectas haberet omnes mundi opes:omnia uolatilia terrestria:etiam pisces & usum maris:tanq̄ rex elementorum. Ac sine labore:sine indigentia: ad imitationem & similitudinem uenerandi auctoris abundaret omnibus:atq; in summa degeret copia:& uias sibi aperiret gradusq; admoueret: per quos ad cæli ascendat regiam. Cuius difficilis itineris uiatorem non facile reperies:illum uirum qui ita sit animi inductione formatus ac uoluntate:ut minima sibi cum suo corpore sit familiaritas:neq; in ullum ingrediatur uiciorum contubernium: nullis assentantium pumicetur sermonibus. Neq; in rotis secundorum temporum positus humiles fastidiat: mœsta fugiat:sanctorum laudes excutiat atq; eleuet. Neq; gloriæ ardore aut pecuniæ præsumptæ spei omnem exurat cupiditatem:cuius animū non inflectat mœsticia: non frangat iniuria:nulla solicitet suspitio:libido non excitet:non expugnent passiones corporis: non inquietet uanitatum appetentia:uoluntatum gratia. Iam si adiungas ei uirtutes:castimoniam: sobrietatem ac temperantiam:facile refrenare potēs sit immoderatos impetus leuium passionum:mensuramq; imponat delectationibus suis & cupiditatibus. Aequitate ambigua distinguat:tranquillitate mentis dubia componat. Et uelut compositis omnibus corporis & mentis iurgiis quasi bonus arbiter inoffensam teneat exterioris hominis atq; interioris concordiam placidans eos in semet ipso:ac si causa exigat: nullus eum malus consiliarius reuocet metus a passionis corona:is plane non solum quasi amicus sed etiam quasi filius assumetur a patre:ut diuitias gloriæ & hæreditatis eius adipiscatur. Merito ergo postremus quasi finis naturæ formatus ad iusticiam inter cætera animantia iusti arbiter:& si licet exēplū arcesserē:sicut īter homines finis legis christ⁹ ad iusticiā oī credēti:& nos tā q̄ iumēta cōtē

platione domini:ſic enim propheta ait. κτηνωδησ ε γενηθην παρασοι. ideſt iumētum exiſtimatus ſum apud te. Et quæ tñ comparatio:cum ille peuntes redemerit:nos ĩmolemus ille ſeruos ad libertatem uocauerit:nos liberis irrogemus captiuitatem? Sed quis ſimilis deo proceſſit? Tamen poſtremus creaturarum omnium homo:ſpecie gratus:mente ſublimis: ut omni eſſet craturæ miraculo. In quo ad ſimilitudinē æterni dei νουσ eſſet ĩuiſibilis:humana ſpecie amictus. Hinc eſt νουσ anime uigor principatum anime & corporis ſibi quaſi rector uendicans. Quem etiam ſi non uident animalia cætera:tamen reformidāt:ſicut nos dm̄:quem quia non uidemus timemus:& eo plus metuimus:quia non uidemus. Nāq; ut ad imaginem eius & ſimilitudinem (ſicut ſcriptum eſt) præſumamus dicere :cum ille ſe fundat maieſtatis ſuæ plenitudine:& uideat omnia:cælū aerē terrā mare:cōplectens uniuerſa & penetrans per ſingula:ut eū nihil prætereat:& nihil ſit q non conſiſtat in eo: atq; ex ipſo pendeat:& ipſius plenum ſit:ſicut ipſe ait. Cælum & terram ego compleo:dicit dominus. Ita νουσ hominis uidet omnia & non uidetur:habens ſui inuiſibilem ſubſtantiam: diſciplinis & conſiliis ac ſenſibus compræhendit latentia:penetrat occulta maris atq; omnium diffuſa terraurm latibula utriuſq; ſcrutator naturæ:ad ſimilitudinem dei ſummi:quem imitatur & ſequitur. Cuius imago pro exiguis portionibus in ſingulis figuratur:eleuans quoq; ſe in ærē: & eius nubiloſa prætergrediens:ad cæli alta ſe diligit:ſtudio cognitionis & ardore ſapiētiæ: ubi pauliſper ſtupefactus admiratione ſtællarum cæleſtium:& luminum delectatus claritate:proſpicienſ deſuper mundana iſta:conferēs quoq; ſe ad hæſperum atq; arcturum & cæteros illos απλανεισ πλανητασ:& uidens q inſenſus ille ſit error quē ſine errore quo magis omnia obeunt:.intexere atq; oberrare uideantur: maiore ſe cupiditate attollit ad ipſum gremium patris:in quo eſt unigenitus dei filius enarranſ ſecreta dei & facie ad faciem poſtea reuelanda. Hunc tamen quibus dignatur:ex parte demonſtrat atq; in ænigmate : ſimulq; de ſp̄u & uultu ſuo ſplendorem luminis:more torrentis effundit:ut eo illuminatus dicat. Et erat ignis flāmigerans inoſſibus meis & diſſolutus ſum undiq; & ferre non poſſum. Et dauid ait. De uultu tuo iudicium meum prodeat. Hoc igitur mentis uigore ut reuertar un̄ digreſſus ſum quo & externa ſubigit:& ſeparata & diſtantia uidet:& ualidiora uirib⁹ animalia ſubicit:tantam cæteris uenerationem ſui infundit:ut certatim quaſi regi obædiant : uoci eius obſecundent. Et cum ſint irrationabilia:rationem agnoſcant & diſciplinam eam imprimat q̄ natura non tribuit. Deniq; uidentes feræ eius manſuetudinem:eius ĩperio manſueſcunt. Sæpe ſuſpenderunt morſus ſuos reuocante ſono uocis humanæ. Videmus innoxio canum dente lepores ſine uulnere capi. Leones quoq; ipſos ſi uox hominis reſultauerit: predā dimittere. Pardos atq; urſos incitari ac reuocari uocibus: equos plauſu hominum fremere: ſilentio mollire curſum. Deniq; ſepæ ſine uerbere prætereunt uerberatos . Ita uehementius illos incitat linguæ flagellum. Quid uero de muneribus loquar? Nutrit aries uellera ut placeat homini;atq; in fluuio merſatur:ut nitorem augeat. Oues quoq; meliora pabula legunt: ut ſuauiore ſucco lactis fæta diſtendant ubera:ſubeunt partus dolores:ut homini ſua munera ferāt. Tauri depreſſo ſulciſ per totum diem aratro gemunt. Cameli præter ſubeundi oneris obſequia tondendos ſe exhibent ut arietes:quo uelut regi diuerſa animalia tributum ſuū conferant pendantq; uectigal annuum. Equus tanto ſe iactans equite glomerat greſſus ſuperbos:atq; ad domini aſcenſum dorſa ſinuatus herili terga ſubſternit ſedili:ſed ne forte adhuc moueat q nouiſſimus homo factus ſit:idem equus nos doceat non ad contemptionem referēdum eſſe ſed honorem. Portat poſteriorem ſuum nec deſpicit ſed reformidat : & per diuerſa eum ſuo circunfert labore. Vno momento homo longinqua obit : circunerrat diſtantia tū equis ſingularibus tū quadrigis triumphalibus . Et quoniam triumphales memoraui quadrigas:neceſſe eſt attexamiis curr⁹ eliæ:quibus per æra uectus eſt. Currus elephantorum quibus homo uictor aſſiſtens:cum ſit poſtremus:priores regit. Sic quoq; gubernator nauis ĩ puppi ſedet:& totam nauem gubernat. Vnde puto illud non ocioſum eſſe in euāgelio q dominus ieſus in puppi dormiebat:deniq; excitatus imperauit uento & mari : & ſedauit tempeſtatem. Oſtendens ideo ſe nouiſſimum ueniſſe:quia gubernator ueniret : unde apoſtolus ait. Factus eſt primus homo adam in animam uiuentem:nouiſſimus adam in ſpiritum uiuificantem. Sed non prius q ſpirituale eſt ſed q animale:deinde q ſpirituale. Et addidit. Primus homo de terra terrenus:ſecundus homo de cælo cæleſtis. Recte ergo nouiſſimus quaſi totius ſumma operis:quaſi cauſa mundi:propter quem facta omnia:quaſi omnium habitator elemētorū inter feras uiuit:cū piſcibus natat:ſuper aues uolat:cōuerſatur cū angelis:terrā inhabitat:& cælo militat:ſulcat mare : aere paſcitur : cultor ſoli : uiator profundi : piſcator

in fluctibus :in aere auceps :in cælo hæres :christi cohæres. Hæc secūdū industriā. Accipe ēt ꝙ supra hoīs substantiā: moises imo ambulauit mari: in fūmo apostoli: abachuc sine pennis uolauit: elias in terris uicit: in cælo triumphauit. Vale fili: & nos dilige: quia nos te dili gimus. XLIII.

AMbrosius horontiano. Diuisionem egregie aduertisti propheticam uel potius diuinam. Non.n. sua moises sed infusa & reuelata sibi scripsit: ea præcipue quæ sunt de constitutione mundi: quæ diuisio opatorem atq; opa distinxit. Nā cū aliud ipassibile esset: aliud passionis receptabile: ꝙ erat impassibile: ad dn̄m opatorem retulit: ꝙ autem passibile: sine anima sine motu proprio: motum & animam & figuram a creatore accipiens suo: deputauit huic mundo. Quem factum ñ oportuit sine gubernatore & quodam patre indefensum relinqui. Et ideo inuisibilem dn̄m uisibil' huiusmondi rectorem esse & quasi tutorem: apertissime describit. Quod ergo iuisibile: sempiternum: ꝙ autem uidetur: temporale. Sex itaq; diebus factum mundum exprimit: nō quo deus tempore indiguerit ad constitutionem eius: cui intra momentum suppetit facere quæ uelit. Dixit enim & facta sunt. Sed quia ea quæ fiunt: ordinem quærunt: ordo autem temp⁹ & numerum plærūq; exigit. Illud quoq; præcipue: quoniam nobis ad operandum formam daturus: numerum dierum seruauit & tempora. Nos enim tempore indigemus: ut aliquid maturius agamus: me præcipitemus consilia atq; opera nostra: ne ordinem prætermittam⁹. Cum enim dominū legimus ut scriptura ostendit cum sapientia & quodam consilio & dispositione fecisse ordine: ut primo cælum faceret ꝙ est pulcherrimum: oportet ut eo primū oculos erigamus: illo nobis contendendum esse arbitremur: illam sedem terrenis omnibus præferendam putemus. Sex itaq; diebus mundum creauit: septimo die requieuit ab operib⁹ suis: bonus septimus numerus quem non pythagorico & cæterorum philosophorum more tractamus: sed secundum formam & diuisiones gratiæ spiritualis. Septem enim uirtutes pricipales sancti spiritus propheta isaias complexus est. Hæc hebdomas sicut ipsa patris & filii & spiritus sancti uenerabilis trinitas: sine tempore sine ordine auctor numeri: non sub numeri lege deuincta. Itaq; sicut ad æternæ trinitatis gratiam: cælum terram maria formata: sicut sol luna & stellæ: ita etiam ad illum septenarium uirtutum spiritualium circuitum atq; orbem operationis diuinæ uigore præstantem: septenarium quoddam ministerium planetarum creatum aduertimus: quo hic mundus illuminatur. Quarum concurrere fertur militia ad eorum numerum quas inerrabiles ferunt stellas: & ut græci dicunt απλανεσ septen trio quoq; in latine nomen accep̄ ꝙ septem in eo stellarum fulgor irradiet: in quē maxime guberuatores quasi ducem feruntur intendere. Descendit hæc de cælo ī terras prærogatiua. Nam ut transeam septiformem capitis nostri gratiam in oculis duobus auribus: & naribus binis: ore quoq; per ꝙ magnā suauitatē percipimus: quantū istud miraculi ꝙ septimo mense in plærīq; origo legitima formatur: & qui fuerit editus: uitalis generationis curricula sortitur: octauo autem mense interdicta naturali lege pariendi cernimus tempora: ac si forte lethalis necessitas partus claustra laxauerit: periculum pariter generantis properetur & pignoris: sed tamen ille septimanus: & si bene nascatur: ad labores nascitur: qui autem octaua die regenerationis sortitur mysteria: consecratur per gratiam: & ad hæreditatem regni cælestis uocatur. Magna in uirtutibus spiritus sancti hebdomatis gratia: eadem tamen hebdomadem sonat: ogdoen consecrat: in illa sonus: ī ista fructus est: ideoq; octauo die soluta paradiso reddidit spiritus gratia: quos extorres sua fecerat culpa. Nouit ogdoen istam quam octauam latine dicimus: uetus testamentum: siquidem ait ecclesiastes. Da partem illis septē: & illis quidem octo: hebdomas ueteris testamenti est: octaua noui: quando christus resurrexit: & dies omnibus nouæ salutis illuxit: ille dies: de quo ait propheta. Hic dies quē fecit dn̄s: exultemus & lætemur in eo: quæ dies & fulgor plenæ atq; perfectæ circuncisionis humanis pectoribus infulxit. Propterea & uetus testamentum dedit partem octauæ in circunsionis solemnitate. Sed illa adhuc in umbra latebat. Venit sol iusticiæ: & consumatione passionis propriæ reuelauit sui luminis radios: quos retexit omnibus & uitæ claritatem aperuit æternæ. Isti ergo sunt septem & octo: de quibus & osee dicit: ꝙ eo numero conduxerit sibi: & acquisierit fidei plenitudinem: sic enim habens. Et abii & conduxi mihi quindecim argenteis: & choro ordei & semichoro ordei & neuel uini. Conducendam autem ei meretricem dominus præceperat. In superioribus itaq; manifestum est: ꝙ conduxit eam: qui etiam mercedis quantitatem expressit. Quindecim autem argentei ex septem & octo constant

Hebdomadam itaq; & octauam ſignificant. Duorum igitur teſtamentorum ideſt plenæ fidei precio prophecta conſumationem accepit fidei: eccleſia plenitudinem primo enim teſtamento iſrl̃ acq̃ſit⁹ ẽ populus: ſecundo nationũ & gẽtiũ. Fide ergo plena cõducit meretrix: uel ex gentibuſ copulam ſui quærens: uel ex adultero iudæorum populo qui dominum ſuum & auctorem uirginalis fidei dereliquerat: conuentus ſuos totius orbis ſpacio diffundenſ. Quod autem dixit in choro & in ſemichoro ordei: in choro menſuræ plenitudo eſt: in ſemichoro ſemiplena menſura. Plenitudo in euãgelio: ſemiperfectio ĩ lege: ſicut legimus dicente domino: non ueni legem ſoluere ſed implere. Et alibi habemuſ dicente domino per michæam pphectam: quia tunc pax erit in terra iſrl̃: cum uenerit aſſyrius in terram eius: & inſurrexerint in eum ſeptem paſtores & octo morſus hominum. Tunc enim plena pax eſt fideli populo ab omnibus tentationibus & uanitatibus abſoluto: cum mundi huius uanitatem excluſerint de cordibus noſtris pax & gratia. Pax ueteris: gratia noui teſtamenti. Septem paſtores præcepta legis ſunt: quibus grex adhuc quaſi irrõnabilis in uirga moiſi per deſertum duct⁹ & gubernat⁹ eſt. Octo morſus hominum: mandata euãgelii & dominici oris alloquia. Corde enĩ creditur ad iuſticiam: ore confeſſio fit ad ſalutem: Boni morſus: per quoſ uitæ æternæ mun⁹ guſtauimus: peccatorum remiſſionem in chriſti corpore deuorantes. In ueteri teſtamento amarus morſus eſt mortis: propterea dictum eſt: deuorauit mors præualens. In nouo teſtamẽto ſuauis morſus ẽ uitæ: q̃ mortẽ abſorbuit. Propterea apoſtolus ait. Deuorata eſt mors ĩ uictoria ſua: ubi eſt mors uictoria tua: ubi eſt mors aculeus tuus? Atq; ut apoſtolicis utamur teſtimoniis: ubi hominem fecit deus: requieuit ab omnibus operibus ſuis in die ſeptima: ſed quia populus iudeorum per contumaciam contempſit mandata dei ſui: ait domin⁹: ſi ĩtroibunt in requiem meam. Et ideo aliam deus præfiniuit diem: de qua dicit. Hodie ſi uocem meam audieritis. Duos enim dies comp̃hendit ſcriptura generales: heri & hodie de quib⁹ dicit. Imitamini fidem ieſu chriſti: heri & hodie ipſe ẽ & in ſæcula. In ſuperiore die promiſſio eſt in conſequenti ſolutio: ſed quia heſterna die neq; moiſes neq; ieſus nauæ populum induxit in requiem: hodierna die chriſtus induxit: cui dixit pater: ego hodie genui te. Per ſuam enim reſurrectionem ieſus populo requiem comparauit. Requies enim in cælo non in terra eſt. Requies noſtra dominus eſt ieſus qui ait Hodie mecum eris in paradiſo. Quid igitur opus eſt: ut explorem ortus ſignorum atq; obitus: quorum ad exortum duriſ inorata uomeribus findantur noualia: uel ad occaſum læta meſſis recumbat? Vna mihi ſtella abundat pro omnibus: ſtella ſplendida & matutina: cuius ad exortum ſeminata eſt non frugum ſed martyrum ſeges: quando rachel plorauit filios ſuos: ut lachrymis ablutos ſuis pro chriſto offerret infantulos: cuius ſtelle obitus non cremiorum inſenſibilium ſed ſpirantium defunctorum triumphales manipuloſ de tumulis reſuſcitauit. Celebretur itaq; hebdomaſ: eo q᷑ per ſeptem ætatum curſus uita hominum uſq; ad ſenectutem tranſcurritur: ſicut hippocrates medicinæ magiſter ſcriptis explicuit ſuis. Prima ætas infantia eſt: ſecunda puericia: tertia adoleſcentia: quarta iuuentus: quinta uirilis ætas: ſexta æui maturitas: ſeptima ſenectus. Eſt ergo infans: puer: adoleſcens: iuuenis: uir: ueteranus: ſenex. Solon autem decem fecit ætatum ordines per annos ſeptennos: ita ut prima ætas infantiæ uſq; ad emiſſionem ſit dentium: quibus conficiat cibum: ſermonẽq; diſtinguat: ut poſſit effabilis uideri. Puericia quoq; uſq; ad annos pubertatis procedit & genitalia tentamenta. Adoleſcentia uſq; ad barbæ lanuginem. Iuuenta uſq; ad perfecte uirtutis proceſſum. Quinta ætas uirilis ẽ: apta copulis coniugalibus per totã hebdomadẽ. Sexta quoq; hebdomas uirili deputatur ætati & ad prudentiæ proceſſum habili & ad agendum ſtrenuæ. Septima quoq; hebdomas & octaua æui maturum: & ſenſum uigentem: & ſermonem non in ſuauis alloquii gratia preditum produnt. Nona hebdomas reliquias adhuc habet aliquas uirium: lingua ac ſapientia mollior. Decima uero hebdomas menſuram implet: ad quam iſqui peruenire potuerit: non immaturo temporum curſu pulſabit mortis ſera ueſtibula. Ergo hippocrates & ſolon uel ſeptem ætates uel hebdomadas etatum norunt: in ille ſe hebdomas præferat. Octaua autem unam & perpetuam ætatem ĩuehit: qua excreſcimus in uirum perfectum ĩ agnitione dei fidei plenitudine: ĩ qua legitimæ ætatis menſura impletur. Eſt etiam in uiſceribus noſtris hebdomatis explorata gratia. Ferũt enim ſeptem quoq; eſſe in nobis interiora uiſcera: ſtomachum cor: pulmonem: lien: epar: renes duos: ſeptem quoq; exteriora caput: poſteriora: uentrem: binas manus: & binos pedes. Præſtantiſſima hæc: ſed obnoxia dolori. Quis ãt dubitet maius eſſe octauæ munus q̃ totũ renouauit hoẽm: ut iã nihil poſſit dolore? Itaq; ſeptĩa mũdi ætas cõcluſa ẽ: octaua illuxit gr̃a q̃ fecit hoẽm iã nõ huius mũdi eſſe ſed ſupra mũdũ. Iã .n. nõ uitã nr̃am ſed xp̃m uiuim⁹.

Nobis.n.uiuere christus & mori lucrum. Itaq; iam non in carne sed in fide uiuimus christi. Vnde colligimus quia conclusus est mundi dies. Deniq; nouissima hora uenit dominus iesus: & pro nobis mortuus est: & omnes in illo mortui sumus ut uiuamus deo Non ergo nos q era mus uiuimus: sed uiuit christus in nobis. Abiit ergo abdomas: uenit octaua. Abiit heri: uenit hodie: illud hodie q promissum est: quo admoniti sumus uocem dei audiendam & sequẽdã. Abiit ergo ille dies testamenti ueteris: uenit dies nouus: quo testamentum consummatum ẽ nouum: de quo dicit. Ecce dies ueniunt dicit dominus: & confirmabo domui israel & domui iudæ testamẽtum nouũ: nõ ſm testamentum q feci patribus illorum ĩ die de qua appræhẽdi manus ipsorũ educere illos de terra ægypti. Et qua ratione mutatũ sit tamen: adiicit. Q m̃ ipsi non manserunt (inquit) in testamento meo: & ego neglexi eos: dicit dominus. Abierunt sacerdotes legis: legis tribunalia. Accedamus ad sacerdotem nouum: ad sedem gratiæ: uisitatorem animarum nrarũ: sacerdotẽ nõ ſm legẽ mandati carnal' creatũ: sed ſm uirtutem infatigabilẽ electum. Non enim ipse sibi honorem præripuit: sed electus a patre est: sicut ipse p̃rait. Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem melchisedech. Nouus ergo sacerdos: uidemus qd obtulerit: Alii sacerdotes pro se offerebant & pro populo suo: hic quia non hũit peccatum: ut pro se offeret: pro uniuerso mundo se obtulit: & per sanguinem suũ intrauit in sancta sanctorum. Hic est ergo sacerdos nouus: & noua hostia: non ex lege sed supra legem: aduocatus mundi: lux sæculi: qui dixit. Ecce uenio & uenit. Ad quem accedamus in abundantia fidei: adorantes & obsecrantes & sperantes in eum: quem non uidemus oculis sed affectu tenemus: cui est omnis honor semper & gloria. Vale fili: & nos dilige: quia nos te diligimus.

XLIIII.

AMbrosi⁹ sabino. Remisisti mihi libellos: quos tuo iudicio probatiores habebo. Ideo misi alios nõ iudicii fauore delectatus: sed promissa a te & petita a me ueritate illectus. Malo.n.tuo corrigatur iudicio: si quid mouet: prius q̃ foras prodeat: unde iam reuocandi nulla facultas sit: q̃ laudari a te q ab aliis repræhendatur. Itaq; arbitrum te eorum quæ postulas rogaui. Neq;.n.legi a te mea quæ non nunq; tribuo in uulgus: sed in tuæ calculum uenire sententiæ desideraui. Non erit longi subsellii ista iudicatio & mora: ut dictum est antiquitus. Facile est tibi de nostris iudicare. Ego certe huc inuitatu tuo prodeundum putaui: tuum est liquido decernere: & scrutanter discuteṛ quæ corrigas: ne tibi uicio uertant ea quæ nobis potuerunt obrepere. Nescio quo enim modo propter: imprudentiæ caliginem quæ me circũfundit: unumquemq; fallunt sua scripta: & aurem prætereunt: atq; ut filii etiam deformes delectant: sic etiam scriptorem indecores sermones sui palpant. Incautius plærumq; aliquid promitur: aliquid accipitur maliuolentius: aliquid exit ambiguum: tum quia alieno examinanda iudicio: non pro nostra debemus magis q̃ pro aliena opinione trutinare: & discutere omnes scrupulos maliuolentiæ. Assume igitur beniuolo animo aurem uersutiæ: & pertracta omnia: sermones uentila: si in iis non forẽses blanditiæ & suasoria uerba: sed fidei sincæritas est & confessionis sobrietas. Notã appone ad uerbum dubii ponderis & fallacis stateræ: ne quid pro se esse aduersarius iterpretetur. Esto ut reuincatur si congredi cœperit: male se habet liber qui sine assertore non defenditur. Ipse igit̃ ꝓ se loquat̃: q ꝓcedit sine iterp̃te. Habet̃ hic tñ nõ egrediet̃ a nobis: nisi a te accepit auctoritatem. Itaq; cum eum fide tua prodire iusseris: cõmittetur sibi. Tamen quoniam non ĩ sermone est regnum dei: sed ĩ uirtute: uerbum si offenderit: uirtutem professionis interrogato. Professio autem fidei sententia est: quam aduersum sabellianos & arrianos ita a maioribus traditam tenemus: ut patrem dm̃ & filium eius unigenitum & spiritum sanctũ ueneremur: hanc trinitatem unius esse substantiæ: maiestatis: diuinitatis. In hoc nõe patris & filii & spiritus sancti baptizare nos: quem ad modum scriptum est. Filium itaq; coæternum patris suscepisse carnem: natum de spiritu sancto & uirgine maria: æqualem patri secundum diuinitatem in dei forma idest in omni plenitudine diuinitatis: quæ in illo hitat (ut dixit apl's) corporaliter: qui in persona hominis formam serui accep̃: & se humiliauit usq; ad mortem. Ergo & aduersus photinum hæc nobis sententia ẽ: aduersus apollinarem autem legittima circũspectio: ut confiteamur sicut in dei forma nihil ei defuit diuinæ nature & plenitudinis: sic in illa forma hominis nihil ei defuisse: quo imperfectus homo iudicaretur: qui ideo uenit ut totum hominem saluum faceret. Neq; enim decebat ut qui perfectum op⁹ in aliis consummauerat: hoc imperfectum in se esse pateretur. Si enim aliquid ei defuit: nõ totũ redemit: si ñ totum redemit: fefellit igitur qui dixit: ideo se uenisse ut totum hoẽm saluũ faceret: sed quia impossiblle est mentiri deo: non fefellit ergo: quia ita uenit: ut totum redimeret & saluũ fa-

ceret:totum utiq; suscepit ꝙ erat humanæ perfectionis. Nostra sententia huiusmodi est: ut meministi:si uerba alicubi mouent:non præiudicant fidei. Etenim sermonem dubiū mens non dubia obumbrat:& descendit a lapsu. Hec tecum plusimus:quæ in libros nostrarū ep̄la rum referam:si placet:atq; in numerum reponam:ut tuo cōmendentur nomine:& tuis ad nos & nostris ad uos litteris augeatur mutuus amor per dominum:ut ita legas quo iudices:& ꝙ mouerit scribas ad me. Amor enim uerus cōstātia probatur. Placet iam ꝙ senibus usu facilius est:quottidiano & familiari sermone epistolas texere:& si quid de scripturis diuinis obuium inciderit attexere: Vale frater:& dilige amantem tui quia plurimum te diligo.

XXXXV.

AMbrosius sabino Quoniam tibi quoq; complacuit nostrarum usus epistolarū:in quibus quidam inter absentes presentium sermo est:pergam frequentius te in meis scriptis & cum solus sum alloqui:nunq̄; enim minus solus sum:q̄; cum solus esse uideor nec minus ociosus:quā cum ociosus. Certe pro arbitrio arcesso quos uolo atq; adiungo mihi quos magis diligo aut quas aptiores arbitror:nemo interpellat nemo interpolat. Tunc ergo te magis teneo:& de scripturis confero:& ꝓlixiorem simul sermonem cædimus. Sola erat maria & loquebatur cum angelo. Sola erat quando superuenit in eam spiritus sanctus:& uirtus altissimi obumbrauit eam. Sola erat:& operata est mundi salutem:& concepit redemptionem uniuersorum. Solus erat petrus:& totum per orbem cōsecrandarum gentium cognouit mysteria. Solus erat adam:& non est præuaricatus:quia mens eius adhærebat deo. Post q̄; uero ei mulier adiuncta est:non potuit inhærere mandatis cælestibus:& ideo se abscondebat:quando deus deambulabat in paradiso. Et nunc deambulat in paradiso deus:quando diuinas scripturas lego. Paradisus est genesis liber:in quo uirtutes pullulant patriarcharum. Paradisus deuteronomium in quo germinant legis præcepta. Paradisus euangelium in quo arbor uitæ bonos fructus facit:& eternæ spei mandata diffundit per uniuersos populos. Audiens itaq; diligite inimicos:audiēs dimitte omnia tua:& sequere me:audiens qui te percutit in maxilla:præbe ei alteram:& hæc non faciens:& uix diligens eum qui me diligat:non dimittēs quæ habeo:iniuriam acceptā ulcisci uolens:& sublatum mihi extorquere:cum scriptura dicat etiam aliud.i.plus q̄; petitum aut ereptum est:cōcedendum:uideo me contra mandata dei facere:& aperiens oculos conscientiæ deambulare mihi deum præsentem recognosco:cupio me abdere:cupio ualere:sed nudus sum deo:apud quē nuda & intecta sunt omnia. Erubescens itaq; tegere pudenda facinora desidero quasi membra mei corporis:sed quia deus omnia uidet:foliis obumbratus:latebris tectus appareo. Puto me abscondi:quia corpore amictus sum. Ipa est tunica pellicea cum qua adam de paradiso eiectus est:nec a frigore tutus nec tectus ab opprobrio:sed & iniuriæ & culpæ patēs. Liquet igitur ex his quia soli cum sumus:tunc nos offerimus deo tunc mētem ei nostram operimus:tunc amictum fraudis exuimus. Solus erat adam:quando in paradiso constitutus est:solus erat & quando ad imaginem dei factus est:sed non erat solus quando de paradiso eiectus est:solus erat dominus iesus quando mundum redemit. Non enim legatus neq; nuncius:sed ipse dominus solus saluum fecit populum suum. Et si nunq̄; solus est ille:in quo pater est semper. Vnde & nos soli simus:ut dominus nobiscum sit. Vale & nos dilige:quia nos te diligimus.

XLVI.

AMbrosius sabino. Lecto hexahemero utrum paradisum subtexuerim:requirēdum putasti:& quam de eo haberem sententiā significandum:idq; uelle te studiose cognoscere. Ego autem iā dudum de eo scripsi:nondum ueteranus sacerdos:sententias autem de eo diuersas esse plurimorum comperi. Nam iosephus utpote historiographus locū dicit refertum arboribus uirgultisq; plurimis:irrigari etiam flumine qui diuidatur in quattuor fluuios. Collecta & enim in unum cōgregatione aquarum nō se penitus exinaniuit terra & fraudauit irriguis suis:sed hodieq; in fontes prorumpit & deducit meatus fluminum quibus pignora sua quasi pia mater plenis lactat uberibus. Alii alias:omnes tamen congruunt in paradiso & lignum uitæ radicatum & lignum scientiæ quæ discernat bonum & malum:cætera quoq; ligna plena uigoris plena uiuificationis spirantia & rationabilia. Ex quib⁹ colligitur paradisum ipsum non terrenum uideri posse:non in solo aliquo sed in nostro principali ꝙ animatur & uiuificatur animæ uirtutibus & infusione spiritus dei. Deniq; salomon in spiritu paradisum:in homine esse euidē

ter declarauit. Et quia myſteria exprimit uel animæ & uerbi uel chriſti & eccleſiæ: ideo ait a
de uirgīe aīa uel ecclīa quā uolebat uirginē caſtā aſſignarī xp̄o. Paradiſus cōcluſus ſoror mea
ſpōſa: padiſ⁹ cōcluſus: fons ſignat⁹. Paradiſ⁹ græce: latine ort⁹ dr̄. Deniq; ſuſāna ī padiſo erat: &
ſic legitur latine: & adam in paradiſo erat: & ſic legimus. Ergo non te moueat ꝙ alii codices
latini ortum habent: alii paradiſum. Ibi ergo eſt caſta uxor: ubi uirgo. Licet uirgo excepta ha
beat clauſtra & ſignacula ſua: ſed utraq; in paradiſo: ut aduerſum æſtus corporis & carnis fla-
grantiam refrigeretur uirtutum umbraculis. Ergo paradiſus in principali noſtro eſt: ſilueſcēs
plurimarum opinionum plantariis: in quo principaliter lignum uitæ conſtituit deus. i. pieta
tis radicem. Ea eſt enim uitæ noſtræ ſubſtātia: ſi domino & deo noſtro debitos cultus defe
ramus. Conſtituit etiam ſcientiæ boni & mali ſeminarium. Homo enim ſolus in cæteris
animātib⁹ terrenis habet ſciētiam boni & mali. Alia quoq; illic plantaria diuerſa: quorum
fructus uirtutes ſunt. Sed quia ſcientiæ capax hominis affectus cognitus eſt deo: ꝙ citius ad
aſtutiam inclinaretur: ꝙ̄ ad ſummum prudentiæ: neq; n. iudicem qui fines certos in anima
noſtra conſtituit: operis ſui qualitas latere poterat: eliminare uoluit aſtutiā de paradiſo: quaſi
prouidus auctor noſtræ ſalutis: & uitæ ſtudium & diſciplinam pietatis infundere. Ideoq; præ
cepit homini ab omni ligno ꝙ eſt in paradiſo: guſtandum: de ligno autem ſcientiæ boni &
mali non eſſe guſtandum: ſed quia creatura omnis paſſioni obnoxia: ideo delectatio ſicut ſer
pentino illapſu humanis irrepſit affectibus. Itaq; nō immerito ſanctus moiſes delectationē:
ſerpētis figurauit ſimilitudini. Prona eſt enim ī uētrem ſicut ſerpēs nō pedibus īcedēs: aut ul
lis eleuata cruribus: ſed ſinuoſo flexu totius uelut corporis ſui lubrica. Ei terra cibus eſt ſicut
ſerpēti: qm̄ eſcam neſcit cæleſtem. Corporalibus enim paſcitur atq; ī uarias mutatur ſpecies
cupiditatum & tortuoſis angulatur anfractibus. Venenum ī dētibus habet: quibus unuſquiſ-
q; ſe euiſcerat luxurioſus: helluo īternecat: abliguritor perimit. Q uātos ruperūt uina: diſſol-
uit ebrietas: diſtēdit cruditas. Nūc ītelligo qua cauſa domin⁹ deus īſufflauit ī faciem hominis:
ibi enim ſenſus omnis: ibi ſedes atq; illecebra delectationis: in oculis auribus naribus at-
q; ī ore: ut ſenſus noſtros aduerſus delectationem fortiores faceret. Hæc ergo nobis ſicut ſer
pēs aſtutiam īfudit. Nō. n. delectatio ſed labor & diuturna meditatio: cum dei gratia dat per-
fectam prudētiam. Tamē quia ſerpētis fraudibus īuoluta eſt humani generis hæreditas: ī eo
aſtutiam ſerpētis ſequamur: ut caput noſtrū nō ꝓiiciamus ī pericula ſed præ cæteris ītegrum
cuſtodiam⁹. Caput āt noſtrū chriſt⁹ ē. Hoc maneat īcolume: ut ſpētis uenēa nobis nō poſſint
nocere. Bona eſt. n. ſapiētia cum hr̄ditate. i. cum fide: qm̄ ē hæreditas credētibus ī dominum
Q uod ſi primus ille homo qui cum deo loquebatur in paradiſo poſitus: labi tam facile po-
tuit: ex terra creatus uirgīe: quæ ad uerbum dei formata & creata recēti fuerat exortu: nōdū
ea paricidali cædiūq; cōcreta ſanguīe: flagiciis & dedecore polluta: nōdū carne noſtra damna
ta maledicto obnoxiæ hæreditatis: quāto facilius poſtea lubrica ad peccādum uia maius ad
uexit humāo generi præcipitiū: cum deterior tolerabiliori per uices generatiōis ſucceſſerit?
Et enim ſi magnetis lapis tātam naturæ uim habet: ut ferrum ad ſe trahat: & trāſfūdat ſe ī
illius ſpeciem: ita ut plæriſq; expiri uolētibus cum plures ānullos ferreos ad eū lapidem ad-
mouerit: oēs pari teneat modo: deīde ſi ei ānulo cui adhœſerit lapis: aliū admoueas ānulū:
& rurſus per ordīem ſingulis ſubſtituas: licet ī oēs penetret per ordīem ex illo lapide uis na-
ture: tn̄ priores nexu uehemētiore cōſtrigit: poſteriores remiſſiore: quāto magis humāi ge
neris cōditio atq; natura ex puriore ſtatu ī deteriorem lapſa eſt: quādo nequiorem attigit?
Nam ſi per eas ſpecies mīuitur natura quæ n̄ ſūt culpæ capaces: quāto magis ꝑ aīos atq; ar-
tus labe pollutos ſcelerū: uirtus eius hebetatur? Vn̄ quia excreuerat malicia: abolita īnocētia
fuerat: n̄ erat qui faceret bōitatem: n̄ erat uſq; ad unū uēit dn̄s: qui reformaret naturæ gratiā
immo augeret: ut ibi ſuperabūdauit peccatū ſuperabundaret gratia? Ergo liquet & quia auc
tor hominis deus: & ꝙ deus unus: non multi dii: ſed unus qui mūdum operatus eſt: & unum
non multos mundos: ut dicunt philoſophi Primum igitur mundum creauit: deinde habi-
tatorem mundi: cui totus mundus patria foret. Nam ſi hodie quocūq; acceſſerit ſapiens: ubi
q; ciuis ē ubiq; ſua oīa ītelligit: nuſq̄ ſe pegrinū: nuſq̄ hoſpitē iudicat: quāto magis ille prim⁹
homo totius erat mundi incola: & ut græci dicunt κοσμοπολιτης. opus dei recens: cōfa-
bulator aſſiduus: ciuis ſanctorum: complantatus uirtutibus: præpoſitus omnibus terrēnis
animātibus: marinis: uolatilibus: totum mūdum ſuam poſſeſſiōem putabat quem dominus
tuebatur ut opus ſuum: neq; ut bonus parēs atq; auctor deſerebat? Deniq; eouſq; creatum fo
uit: ut abdicatum redimeret: eliminatum reciperet: mortuum paſſione filii ſui unigeniti re
ſuſcitaret. Eſt ergo hominis auctor deus: & diligit opus ſuum operator bonus: nec derelinquit

bonus pater:quem etiam sicut diues pater familias censu propriæ hæreditatis redemit. Caueamus ergo ne hominem istum .i. ONOUN mulier illa.i.passio sensuum nostrorum delectatione:& ipsa decepta atq; illusa effæminet: & circũscriptum in leges suas & sententiam trahat. Fugiamus delectationem sicut serpentem :multas artes habet & maxime in homĩe. Nam alia animantia cibi auiditate capiũtur hõ quanto plures sensus oculorum auriũq; hẽt: tanto maiora pĩcula. Vale & nos dilige :ut facis :quia nos te diligimus. XLVII.

AMbrosius sisynnio. Quod filio nostro remisisti meo rogatu :quia te inconsulto uxorem acceperat :pietati magis tribuo q̃ nostro amori. Plus est enim pietatem ipsam de te impetrauisse q̃ cuiuscẽ petitionem. Certe sacerdos tũc magis impetrat :cum uirtus præualet :sacerdotis enim petitio doctrina pietatis ẽ. Impetrauit igitur natura :impetrauit filius :eo plenius quia postulati contemplatio temporalis solet esse:uirtutis autem diuturnus habitus :& iugis animarum inductio. Pulchre itaq; gestum:ut te patrem recognosceres :simul quia iusta indignatio fuit. Malo .n. culpam fateri:ut plus laudetur paterna indulgentia :sed & ipsa paterna offensio fuit:quoniã uenturam in locum filiæ tuæ debuisti eligere iudicio cui fieres pater. Nã q; aut natura filios suscepimus aut electione. In natura casus est :in electione iudicium:magisq; in adoptatis offendimus q̃ in genitalibus filiis. Quia genitales filios esse degeneres :ad naturam refertur: ascitos uel adoptione uel copula dedecores esse:nõ nisi errori ascribitur. Fuit ergo q succenseres filio:sed fuit etiam q remitteres quia sibi uxorem elegit. Acquisisti filiam sine electiõis periculo:si bonam duxit:tibi acquisiuit gratiam:si errauit:recipiendo meliores facies:refutãdo deteriores. Maturiore quidem consilio puella filio a patre traditur:sed maiore obsequii ꝓposito a filio ad patrem ducitur:& a uiro lecta ingreditur soceri domum:dum metuit & filiꝰ displicere iudicium suum:& nurus ministerium. Illum paternæ electionis prærogatiua attollit atq; erigit:istam offensionis humiliat metus:inclinat uerecundia. Non habebit filius q in uxorem referat:quasi exors culpæ:si quid fortasse offensum sit q habet usus:immo amplius elaborabit:ut in utroq; suum possit probari:& in uxore iudicium & in se obsequium. Fecisti igitur q boni parẽtes:ut cito ignosceres sed obsecratus. Nã ante q̃ rogareris: non erat ignoscere sed factũ probare. Deinde diutius differre ueniã:& tibi acerbũ & illis inutile. Neq;.n.paterna uiscera diutiꝰ tollerarĩ possent. Sũmæ deuotiõis ꝓposito abrahã filiũ suũ secũdũ oraculũ dei offerebat in holocaustũ:& quasi exors naturæ exerebat gladiũ:ne mora sacrificiũ decoloraret:tñ ubi abstinere a filio iussus est:gladiũ libenter recondit:& qui imolarẽ unigenitũ fidei intentione properabat:maiore pietatis studio festinauit ouẽ subrogarẽ sacrificio. Ioseph quoq; ut fratrẽ iuniore teneret:simulabat iracundiã fratribus:& cõpositã se furti fraudẽ indignatus est:tñ cũ aduolueretur ad genua eius unus ex fratribus iudas:flerent alii:fraterno uictus & cõpassus affectu:diutius tenere non potuit simulationẽ seueritatis:remotisq; arbitris aperuit fratribus:q germani sui essent:& ipse esset ioseph quẽ uendidissent:nec se memorẽ suæ esse iniuriæ:& non frater ne uenditionis acerbitatẽ fraterne excusare :atq; id q posset arguere : ad altiores causas referre:eo q ita oportuisset fieri procurãte deo:ut transiret in ægyptum q gentẽ suam frugis externæ egentẽ pasceret:ut sterilitatis tempore alendis patri & filiis subsidio foret. Quid autem de sancto dauid loquar qui degenerẽ filiũ & fraterno oblitũ sanguine ad unius mulieris petitionẽ paternis uisceribꝰ mentẽ emollitus domo recipit? Ipse ille euãgelicus pater adolescẽtiorem filiũ qui ꝓdegerat oẽm substantiã a prẽ acceptã uiuẽdo luxuriose:regredientem tamen unius sermonis inflexus humilitate q in patrem peccasse se fatebatur:occursu pio fouit:supra collum eius cecidit :primam illi stolam ãnulum & calciamenta deferri iussit:atq; honoratum osculo :donatum munere:admirabili suscepit conuiuio. Horum te imitatorem præbuisti pietate patria:qua proxime ad deum accedimus :& ideo ego prompte filiam nostram adhortatus sum:ut etiam hyemali tempore uiæ laborem exciperet cõmodius hibernatura non solum in hospitio sed etiam in affectu paterno:cum iam successerit indignationi gratia:quando quidem ut plene te ad similitudinem atq; imitationem sanctorũ referres :eos accusauisti :quia cõpositis mendatiis animũ tuum aduersum filios excitandũ arbitrati sunt. Vale & nos dilige quia nos te diligimus.

¶ Liber septimus. XLVIII.

AMbroſius conſtantio.Suſcepiſti mun⁹ ſacerdotii & in puppe eccleſiæ ſedẽs
nauim aduerſus fluctus gubernas.Tene clauũ fidei:ut te graues huius ſæcu
li turbare non poſſint procellæ .Mare quidem magnum & ſpacioſum: ſed
noli uereri:quia ipſe ſuper maria fundauit eam :& ſuper flumina præpara
uit eam .Itaq; non immerito inter tot mundi freta:eccleſia domini tanq̃
ſupra apoſtolicam ædificata petram immobilis manet :& inconcuſſo ad
uerſum impetus ſæuientis ſali perſeuerat fundamine .Alluitur undis :non
quatitur :& licet frequenter elementa mundi huius magno ĩ iſta reſultent fragore: habet tñ
quo laborantes excipiat :tutiſſimum portum ſalutis .Sed tamen & ſi in mari fluctuat: currit
in fluminibus :& uide ne in illis fluminibus magis de quibus dictum eſt :eleuauerũt flumina
uocem ſuam .Sunt enim flumina quæ de uentre eius fluent :qui potum a chriſto acceperit :
& de ſpiritu dei ſumpſerit.Hæc ergo flumina cũ redũdant ſpirituali gratia eleuãt uocem ſuã.
Eſt & fluuius qui decurrit in ſanctos ſuos ſicut torrens :eſt & fluminis ĩpetus qui lætificat ani
mam pacificã atq; tranquillam.Ex huius fluminis plenitudine quicũq; acceperit ſicut ioãnes
euangeliſta ſicut petrus paulus :eleuat uocem ſuam:& ſicut apoſtoli euangelicæ predicatiõis
uocem uſq; in totos fines orbis terrarum canoro diffuderũt præconio :ita & iſte incipit euã
gelizare dominum ieſum .Accipe ergo a chriſto :ut & tuus ſonus exeat .Mare eſt ſcriptura
diuina hñs in ſe ſenſus profundos :altitudinem propheticorum ænigmatum: in quod ma-
re plurima introierũt flumina.Sunt ergo & fluuii dulces atq; preſpicui :ſunt & fontes niuei
qui ſaliant in uitam æternam :ſunt & ſermones boni ſicut faui mellis: & gratæ ſententiæ q̃
animos audientium ſpirituali quodam potu irrigent :& præceptorum moralium ſuauitate
mulceãt. Diuerſa igit̃ ſcripturarũ diuinarũ fluenta.Habes ꝙ primũ bibas:hñs ꝙ ſm:habes ꝙ
poſtremum .Collige aquã chriſti :illam quæ laudat dominum .Collige aquã de pluribus lo
cis quam effundũt nubes propheticæ .Quicũq; colligit de mõtibus aquã :atq; ad ſe trahit :uł
haurit e fontibus :& ipſe rogat ſicut nubes.Imple ergo gremium mentis tuæ:ut terra tua hu
meſcat:& domeſticis irrigetur fontibus.Ergo qui multa legit & intelligit impletur:qui fuerit
impletus :alios rigat:ideoq; ſcriptura dicit :ſi impletæ fuerint nubes :pluuiam in terrã effun
dent.Sint ergo ſermones tui proflui:ſint puri & dilucidi:ut morali diſputatione ſuauitatem
infundas populorum auribus :& gratia uerborum tuorum plebem demulceas :ut uolẽs quo
ducis ſequatur .Quod ſi aliqua uel in populo uel in aliquibus cõtumacia uel culpa eſt:ſint ſer
mones tui huiuſmodi ut audientẽ ſtimulent :cõpũgant male cõſcium .Sermones enim ſapi
entum tanq̃ ſtimuli :ſtimulauit & dominus ieſus ſaulum :cum eſſet perſecutor :q̃ ſalutaris
fuerit ſtimulus :conſidera :qui ex perſecutore apoſtolum fecit dicendo :durum tibi eſt :ut ad
uerſus ſtimulum calces.Sunt etiam ſermones ſicut lac quos ĩfudit paulus corinthiis.Qui.n.
fortiorem cibum epulari non queũt:ſucco lactis:ingenii ſui exercent infantiam.Eloquia tua
plena intellectus ſint.Vnde & ſalomon ait:arma intellectus labia ſapientis .Et alibi .Labia
tua alligata ſint ſenſu .i.fulgeat ſermonum tuorum manifeſtatio intellectus coruſcet :& allo
quium tuum atq; tractatus aliena non indigeat aſſertione:ſed ſermo tuus uelut armis ſuis ſe
ſe ipſe tueatur:nec ullum uerbum tuum in uanum exeat & ſine ſenſu prodeat. Eſt.n.alligatu
ra quæ conſtringere ſolet animorum uulnera:quam ſi quis reiicit:deſperatam ſui prodit ſalu
tem.Et ideo circa eos qui graui ulcere uexantur:utere oleo ſermonis quo foueas mentis du-
riciam.Appone malagma:adiunge alligaturam ſalutaris præcepti:ut uagos & fluctuantes cir
ca fidem:uel erga diſciplinæ obſeruantiam:nequaquam ſoluto animo & remiſſo uigore pa-
tiaris perire.Admone igitur plebẽ domini atq; obſecra ut abundet in operibus bonis: renũ-
ciet flagiciis:non accendat flãmarũ incendia.Non dicã in ſabbato ſed in omni tẽpore: ne cõ
burat corpus ſuum fornicatio :& ĩmundicia non ſit in dei ſeruulis:quia ĩmaculato ſeruimus
dei filio .Nouerit unuſquiſq; ſe:& uas poſſideat ſuum ut ſubacto quodam ſui corporis ſolo
fructus expectet debitos.Nec ſpinas & tribulos ei terra ſua germinet:ſed dicat & ipſe terra de
dit fructus ſuos :atq; in hac dumoſa quondam paſſionum fragilitate:inſitiua uirtutum efflo-
reant.Edoce etiam atq; inſtitue ut faciant ꝙ bonum eſt:& unuſquiſq; non intermittat opus
probabile :ſiue a pluribus uideatur:ſiue ſine arbitro ſit.Abundat enim ſibi locuples teſtis cõ
ſcientia.Fugiat etiam mala opprobria:etiam ſi ſe credat non poſſe cõuinci.Nam &ſi clauſus
parietibus ſit :& opertus tenebris :ſine teſte ſine conſcio :habet tamen facti arbitrum quem
nihil fallat:ad quem facta clamãt omnia.Deniq; clamauit & uox ſanguinis. Sibi ipſum unuſ
quiſq; animum ſuum ſeuerum ſui iudicem :ultorem ſceleris & uindicẽ criminis hẽt .Deniq;
timens & tremens oberrabat caim paricidalis facinoris luens pœnas:ut ei remedio ſua mors

fuerit:quē uagum exulem formidato per omnia momenta terrore mortis per mortē exuit.
Nemo igitur uel ſolus uel cum altero aliquid turpe aut improbum faxit:& ſi quis ſolus eſt:
ſe ipſum præ cæteris erubeſcat:quem maxime debet uereri. Nec concupiſcat plurima quia
& pauca ei plurima ſunt. Paupertas & opes:inopiæ & ſatietatis uocabula ſunt. Nec diues eſt
qui indiget aliquo:nec pauper qui non indiget. Nec quiſq; uiduam ſpernat:circūſcribat pu
pillum:fraudet proximum ſuum. Væ enim illi qui dolo congregatam habet ſubſtantiā:& ī
ſanguine ædificat ciuitatem .i. animam ſuam. Hæc ē enim quæ ædificatur ſicut ciuitas. Hāc
ciuitatem non ædificat auaricia ſed deſtruit:non ædificat libido ſed exurit atq; incendit. Vis
bene ædificare ciuitatem? Melius eſt exiguū cum dei timore q̃ theſauri magni ſine timore.
Diuitiæ hominis ad redemptionem animæ debent proficere non ad deſtructionem. Et the
ſaurus redemptio eſt:ſi quis eo bene utatur:& iterum laqueus eſt:ſi quis uti neſciat. Quid.n.
homini pecunia ſua:niſi quoddam uiaticum eſt? Multa oneri:moderata uſui. Viatores ſu
mus uitæ huius. Multi ambulant:ſed opus eſt ut quis bene tranſeat. Cum illo enim domin9
ieſus:qui bene tranſit:ideoq; legis:ſi tranſeas per aquam:tecum ſum:flumina te non con
cludent:nec ignis exuret ueſtimenta tua:ſi tranſeas. Qui autem ignem alligat in corpore
ſuo:ignem libidinis:ignem immo dicæ cupiditatis:non tranſit ſed exurit īuolucrū iſtud aīæ
ſuæ. Præclarior eſt bona exiſtimatio q̃ pecunia:& ſup omnes argenti aceruos bona eſt gra
tia. Fides ipſa ſibi abundat:ſatis ſuperq; cenſu ſuo diues. Sapienti quoq; nihil alienum niſi ꝙ
uirtuti incōgruum. Quocūq; acceſſerit:ſua omnia:totus mundus poſſeſſio eſt:quoniam to
to eo quaſi ſuo utitur. Quid igitur circūſcribitur frater? quid fraudatur mercenarius? Non
magna(inquit)lucra de mercede meretricis .i. lubricæ. iſtius fragilitatis. Meretrix iſta non
ſpecialis ſed publica eſt. Non una mulier ſed uaga omnis cupiditas meretrix eſt. Omnis perfi
dia omnis fallacia meretrix:non illa ſola quæ corpus proſtituit ſuum:ſed omnis anima quæ
ſpē ſuam uendit:quæ deformes quæſtus & degenerem ſtipem quærit. Et nos mercenarii ſu
mus quia ad mercedem laboramus:& huius operis noſtri mercedem ſperamus a domino
noſtro & deo:ſi quis cognoſcere uult q̃ mercenarii ſumus: audi dicentem. Quantis panib9
mercenarii patris mei abundant:ego autem hic fame peo. Et infra. Fac me(inquit)ſicut unū
mercenariorum tuorum. Omnes mercenarii:omnes operarii:qui tamen fructum expec
tat laboris. Conſideret ꝙ is qui alium mercede fraudauerit debita:& ipſe fraudabitur ſua.
Fœneratum iſtud offendit. Et poſtea cumulatiore menſura exoluet. Ergo qui non uult amit
tere ꝙ eſt perpetuum:non eripiat alii ꝙ temporale eſt. Nemo etiam in dolo loquatur ad pro
ximum ſuum. Laqueus eſt in labiis noſtris:& ſæpe unuſquiſq; ſermonibus ſuiſ non explicat
ſed īuoluitur. Fouea alta eſt os maliuoli:grande īnocentie præcipitium: ſed maius maliuo
lentiæ. Innocens dum credit facile:cito labitur:ſed tamen iſte elapſus reſurgit:maledicus āt
ſuis artibus præcipitatur:unde nunq̃ exiliat atq; euadat. Ponderet ergo unuſquiſq; ſermo
nes ſuos non cum fraude & dolo:ſtatera fallax improbabilis apud deum:non illam ſtaterā
dico quæ mercedem appendit alienam. Et in uilibus quidē rebus caro conſtat fallacia:ſed ſta
tera uerborum ipſa apud deum eſt execrabilis:quæ prætendit pondus grauitatis ſobriæ: &
ſubnectit uerſutias fraudolentiæ. Hoc maxime condemnat deus:ſi decipiat aliquis proximū
ſuum ꝓmiſſorum benignitate:& ſubdola iniquitate defœneratū opprimat:nihil ſibi profu
turus aſtutiæ ſuæ artibus. Quid enī ꝓdeſt homini ſi totius mundi capiat opes:animā āt ſuā
uitæ æternæ defraudet ſtipendio? Alia piis mentibus conſideranda ſtatera:qua ſingulorum
facta trutināntur:in qua plærunq; ad iudiciū peccata propēdunt:aut bene geſta peccatis præ
ponderant. Væ mihi ſi precedāt flagicia & ad mortis præiudicium lethali uergant pondere:
tolerabilius ſi ſubſequātur. Omnia tamen manifeſta domino & ante iudicium:nec bona
poſſunt latere:nec ea quæ plena ſunt offenſionis:abſcondi. Quam beatus qui radicem uicio
rum reſecare potuerit auariciam. Is profecto ſtateram hāc non reformidabit:auaricia enim
plærūq; ſenſus hebetat humanos:& peruertit opiniones:ut quæſtū pietatem putent:& pe
cuniam quaſi mercedem prudētiæ. Merces autem magna pietatis eſt:& quæſtus ſobrietatis
habere ꝙ uſui eſt ſatis. Quid enim in hoc mūdo proſunt diuitiarū ſuperflua:cum ī iis & nul
la adiumenta naſcēdi ſint nec īpedimenta moriendi? Nam & ſine integmento in hoc mun
do naſcimur:& ſine uiatico diſcedimus:ſine hæreditate ſepelimur. Pendet per ſingulos no
ſtrorum ſtatera meritorū:atq; exiguis uel boni operis:uel degeneris flagicii momentis huc
atq; illuc ſæpe inclinat:ſi mala uergant:heu me:ſi bona:præſto eſt uenia. Nemo enim a pec
cato īmunis:ſed ubi propēdunt bona:eleuātur peccata:obumbrātur tegūtur. Ergo die iudi
cii aut noſtra nobis opitulabūtur opera:aut īpa nos in profundū tanq; molari depreſſos lapi

de mergent. Grauis est enim utpote talento plumbeo suffulta iniquitas: intolerabilis auari-
cia atq; omnis superbia: tetra fraudolentia. Et ideo hortare plebem domini: sperare magis in
domino: abundare in diuitiis simplicitatis: in quibus ambulet sine laqueo sine impedimen
to. Bona etiam puri sermonis sincæritas & locuples apud deum etiam si inter laqueos am-
bulet. Tamen quia alii nescit insidias aut uincula inectere: non alligatur. Illud quoq; præci
puum: si persuadeas ut nouerint humiliari: sciant uerum humilitatis colorem: naturam no-
uerint. Multi habent humilitatis speciem: sed uirtutem non habent: multi eam foris præten
dunt: & intus impugnant. Ad fucum præferunt: ad ueritatem abiurãt: ad gratiam negant.
Est enim qui nequiter humiliat se: & interiora eius plena sunt doli. Et est qui se nimium sũ-
mittit a multa humilitate. Non est ergo humilitas nisi sine fuco sine fraude. Ipsa est uera q̃
habet piam mentis sincæritatem. Magna uirtus eius. Deniq; per inobædientiam unius ho-
minis mors introiuit: & per obædientiam unius domini iesu christi: facta est uniuersorum
redemptio: sciuit humiliari sanctus ioseph: qui cum esset a fratribus in seruitutem uenditus:
uel a negociatoribus coemptus: humiliatus in cõpedibus ut scriptura dicit: uirtutem humili-
tatis didicit: infirmitatem repudiauit. Itaq; emptus in ægypti partibus a seruo regio coquo-
rũ ꝓposito ñ ꝓsapiæ nobilis cõsciẽtia: q̃si germẽ abramidarũ dedignat⁹ obiega uernacula fa
stidiuit degenerẽ cõditionẽ: sed magis gnauũ se & fidelem herili imperio præbuit: alto intẽ-
dens consilio nihil interesse in quo statu quis probabilem se præstaret: sed illum esse finem
bonorum: ut in quocũq; statu probarentur: illudq; præcipuũ: si magis mores commẽdarẽt
statum: q̃ status mores. Et enim quo status inferior: eo uirtus eminentior. Talem itaq; se ex
hibebat tam sedulum: ut ei dominus suus totam domum suam crederet: ipsi omnia cõmit-
teret. Vnde & uxor eius oculos iniecit in eum capta formæ uenustate. Nihil enim ad nos si
petulantibus oculis aut ætas expetitur aut pulchritudo. Ars desit: nullum est crimen decoris
illecebra facessat: inoffensa est species & formæ gratia. Itaq; ꝑcita atq; animi furens interpel
lat iuuenem: & cogente libidine uicta passionum stimulis crimen fatetur. Verum ille abiu-
rat flagicium: dicens nec moribus hebræorum conuenire nec legibus: ut alienum uiolent
torum: quibus cura est tuendi pudoris: ut integri nuptiarum integris socientur uirginibus:
nec ulli conueniant fæminæ: quæ legitimi usus tori nesciat: religionẽq; sibi esse ne ebrius tur
pis intẽperantiæ: ingratus herilis indulgentiæ: cui obsequium deberet: ei grauem inferret cõ
tumeliam. Nunquid erubescebat uilem illum dominum tamen dicere & se seruum fateri:
Quinẽt cum ambiret mulier obsecraret: etiam metu proditionis uel amoris sui lachrymas
funderet ad extorquendi necessitatem: nec misericordia flexus ad flagicii consensum: nec co
actus metu & precibus restitit: nec minis cessit præponens præmiis periculosam honestatẽ:
q̃ turpem remunerationem casto pudori. Iterum quoq; mulier maioribus adorsa tentamẽ-
tis: cum inflexibilem aduerteret: etiam secundo immobilem passione: effera impudentia ui
res ministrante: iuuenem aggreditur: ueste appræhensa ad cubile trahens: complexum offe
rens: & pœne ceperat: nisi exuisset ioseph uestem qua tenebatur: ne exueret amictum humi
litatis: indumentum pudoris. Sciuit igitur humiliari qui humiliatus est usq; ad carcerem: &
cum sustineret calumniam: maluit crimen falsum subire q̃ uerum referre. Sciuit (inquã) hu
miliari qui humiliabatur pro uirtute: humiliabatur in typo eius: qui se erat humiliaturus us
q; ad mortem mortẽ autẽ crucis. Qui uentur⁹ erat: ut uitam hanc de somno resuscitaret: &
somnium esse hunc uiuendi usum doceret: in quo diuersæ cõmutationum uices tanq; ebriæ
& nihil solidum nihil firmum: tanq; dormientis somnium uidentes non uidemus & audiẽ-
tes non audimus & manducantes non satiamur: gratulantes non gratulamur: currentes nõ
peruenim⁹. Vanæ spes hominum in hoc sæculo qui ea quæ non sunt tanq; quæ sint: sequen
da arbitrentur. Itaq; inanes & uacuæ rerum species: tanq; in somno uenerunt abierunt asti
terunt euanuerũt. Circũfusæ & dispersæ sunt: teneri uidentur & non tenentur. Deniq; ubi
quis audiuit dicentem surge qui dormis: & de sæculi istius somno exurrexit: falsa hæc intelle
xit omnia: euigilauit & fugit somnium: fugit potestas: abiit cura patrimonii: formæ uenu-
stas: honorum studium. Hæc enim somnia sunt quibus non mouentur qui uigilant corde:
sed dormientes exagitantur. Vadatur hunc sermonem meum sanctus uir ioseph: non esse ꝑ
petua nec diurna quæ sunt huius sæculi: qui ab initio nobilis genere: censu diues: subito igno
bilis seruulus: & ꝙ ipsam seruicii uilitatem acerbat: degeneris domini ære emptum manci
pium. Minus enim uile putatur seruire libero: geminatur autem seruitus: ubi seruitur uerna
culis. Seruus igitur ex genere præclaro: pauper ex patre diuite: de amore ad odium: de gra-
tia ad supplicium: rursus de carcere ad aulam: de reatu ad iudicium traductus: neq; aduersis

fractus est:neq; eleuatus secũdis. Astipulatur etiam momentarias esse uices rerum etiã sancti dauid frequenter uariatus status:qui despectus patri:preciosus deo:triumpho nobilis:inuidia uilis:ascitus ad ministerium regium:electus ad affinitatem:postremo faciem & ora mutatus:exul regni:fugitans paricidii:nunc sua offendicula deplorabat:& rursus aliena remouebat:conciliato hærede nobilior q̃ decolorato. Expertus igitur omnia:pulchre dixit. Bonum mihi ꝙ humiliatus sum. Quã q̃ hoc ad eum possit referri:qui cum esset in dei forma:facilis inclinare cælos descendit tamen:& formam serui accipiens nostras portauit infirmitates:qui præuidens sanctos suos:non quasi rapinam sibi proprium honorem assumere:sed subiicere se æqualibus & alios sibi anteferre dixit. Bonum mihi est quod humiliatus sum:bonum mihi est:ꝙ me subieci:ut subiecta mihi sint omnia:& sit deus omnia in omnibus. Hãc infunde humilitatem singulorum animis & te ipsum formam præbe oĩbus dicens. Imitatores mei estote:sicut & ego christi. Discant bonorum operum diuitias quærere:& morum eẽ locupletes. Pulchritudo diuitiarum non in sacculis diuitum sed in alimentis pauperum ẽ. In illis infirmis & egenis melius opes lucent. Discant itaq; pecuniosi non sua sed ea que sunt xp̄i quærere:ut illos & xp̄us requirat:ut illis sua largiatur. Impendit pro illis sanguinem suum:effudit illis spiritum suum:offert illis regnum suum. Quid amplius dabit qui te ipsum obtulit? Aut quid est ꝙ non sit daturus pater:qui pro nobis unicum filium tradidit morti? Admone igitur illos seruire domino in sobrietate & gratia & tota mentis sedulitate:erigere oculos ad cælestia:nihil ponere in luchro:nisi ꝙ uitæ æternæ sit. Nam iste omnis huiusce status ſæculi animarum dispendium est. Deniq; omnium detrimentum passus est qui uolebat christũ lucrari:ꝙ & si mirabiliter dixerit:minus tamen expressit q̃ acceperat:hic enim de alienis locutus est:christus autem dixit:qui uult post me uenire:abneget se ipsum sibi:ut ipse suum detrimentum sit:quo fiat lucrum christi. Caduca hæc omnia sine damno sine lucro:illud solũ est lucrum:ubi fructus perpetuus ubi æternæ merces quietis. Cõmendo tibi fili ecclesiam q̃ est ad forum cornelii:quo eam de proximo interuisas frequentius:donec ei ordinetur episcopus. Occupatus diebus ingruentibus quadragesimæ:tam longe non possum excurrere. Habes illic illyrios de mala doctrina arianorum:caue eorum zizania:non appropinquẽt fidelibus:non serpant adulterina semina:aduertãt quid propter suam perfidiam acciderit:sibi qescant:aut ueram fidem sequantur. Difficile quidem imbuti animi infidelitatis uenenis:abolere possunt impietatis suæ glutinum:si tamen in iis uirus infaustũ inoleuerit:nec facile iis credendum putes. Nerui enim sunt & quidam artus sapientiæ non temere credere maxime in causa fidei:quæ raro perfecta est in hominibus. Tamen si quis est:qui licet suspectæ sit infirmitatis & ãnunciantis affectus:& purgare habitam de se opinionem uelit:permitte:ut satisfecisse se putet:indulge aliquantulum. Cuius enim excluditur satisfacio:auertitur animus. Nam etiam medendi periti cum uident notas ægritudines ut ipsi appellant:medicinam quidem non adhibent sed tamen medicinæ tempus expectant:nec deserũt inualidum:sed leuioribus uerbis aut quibus possunt palpant delinimentis:ne aut ĩtermissa ægritudo desperatiõe ãimi grauescat:aut crudelior medicinam respuat:eo ꝙ ad maturitatem peruenire nequeat:si indigeste insolens rerum huiusmodi medicus adhibeat manus. Si quidem & pomum cũ immaturum exagitatur:cito deperit. Et quia de agro exemplum sumpsimus:præcipe illis ĩ uiolata confinii seruare iura:paternos custodire terminos quos lex tuetur. Supra fraternã charitatem frequenter est uicini gratia. Ille enim sæpe longe:hic in proximo est:uitæ omnis testis:conuersationis arbiter. Delectet eum per finitima spacia laxare liberum pecus & ĩ herba uiridi proiectum secura captare ocia. Seruos quoq; dominus iure seruicii subditos habeat pro moderamine coercionis quasi animæ consortes. Pater familias enim dicitur:ut quasi filios regat:quoniam & ipse dei seruus est:& patrem appellat dominum cæli:moderatorẽ p̄tatum omnium. Vale & nos dilige ut facis:quia nos te diligimus.

XLVIIII.

AMbrosius sabino. Trasmisi petitum codicem scriptum apertius atq; enodatius q̃ ea scriptura est:quã dudum direxi:ut legendi facilitate nullum iudicio tuo afferatur impedimentum. Nam exemplaris liber non ad speciem sed ad necessitatem scriptus est. Non enim dictamus omnia & maxime noctibus:quibus nolumus aliis graues esse ac molesti:tum quia ea quæ dictantur:impetu quodam ꝓruunt & profluo cursu feruntur. Nobis autem quibꝰ cura est senilẽ sermonem familiari usu ad unguẽ distinguere:& lento quodam figere gradu:aptius uidetur propriam manũ nostro affigere stilo:ut non tam deflare aliquid uideamur q̃ abscondere. Neq; alterum scribentem

erubeſcamus : ſed ipſi nobis conſcii ſine ullo arbitro:non ſolum a uiribus ſed etiam oculis
ea ponderemus quæ ſcribimus. Velocior eſt enim lingua q̃ manus dicente ſcriptura :lingua
mea calamus ſcribæ uelociter ſcribentis. Sed forte dicas quia uelocitatem ad ſcribentem ret
tulit:non te fallit tamen id ſignificari ꝙ ſcribæ uelociter ſcribentis celeritas ſola poſſit linguæ
propheticæ excipere ſermones. Apoſtolus quoqꝫ paulꝰ ſua ſcribebat manu ſicut ipſe ait:mea
manu ſcripſi uobis :ille propter honorificentiam :nos propter uerecūdiam. Tamen dum ad
huc habes de libris iudicium :inter ludamus epiſtolis :quarum eius modi uſus eſt:ut diſiuncti
locorum interuallis:affectu adhæreamus:in quibus īter abſentes imago refulget præſentiæ:
& collocutio ſcripta ſeparatos copulat:in quibus etiam cum amico miſcemus animū :& mē
tem ei noſtram infundimus .Iam ſi ut hortaris aliquid & de ueteribus ſcriptis redoleat ī epi
ſtolis :non ſolum autem conglutinari uidentur per uere doctrinæ profectum :ſed etiam ple
nioris colloquii ſpecies & forma exprimi :ut inter quærendi & reſpondendi mutuas uices:aſ
ſumpta concertatio in unum conducere :& coram uideatur amicos locare :qui tali ſe laceſſūt
& cōplectuntur munere .Quid autem maiorum noſtrorum exempla proferam: qui epiſtoľ
ſuis fidem infuderunt populorum mentibus :atqꝫ ad integros & confertos ſcripſerunt popu
los :& præſentes ſe eſſe cum abſentes ſcriberent ſignificarunt dicente ſancto apoſtolo :quia
abſens erat corpore ſed præſens ſpiritu:non ſolum cum ſcriberet ſed etiam cum iudicaret:
Deniqꝫ abſens per epiſtolam condemnabat :& idem abſoluebat per epiſtolam. Epiſtola enī
pauli quædam effigies erat eius præſentiæ & forma operis .Non enim ut aliorum epiſtolæ
graues (inquit)& fortes:præſentia autem corporis infirma :& ſermo contemptibilis talis &
apoſtoli :ſed talis huius epiſtola:ut talis eſſet forma præcepti :qualis eſſet operationis ſubſtā
tia :quia quales ſumus(inquit)uerbo per epiſtolas abſentes:tales & præſentes ſumus in ope
re .Imaginem præſentiæ ſuæ in epiſtolis expreſſit:fructum & teſtimonium in opere ſignifi
cauit .Vale & nos dilige ut facis. L

AMbroſius euſebio .Fauſtinus uterqꝫ tibi redditus eſt nobis utrūqꝫ ambroſium
pignus reſedit .Ipſe habes quod primum in patre :& quod iocundiſſimum eſt
in filio minore :quia & uirtutis apicem tenes :& humilitatis exhibes gratiam :
nos ꝙ medium inter patrem & iuniorem filium. Tecum ſumma totius domꝰ
& perpetuati uocabuli iugis ſucceſſio .Apud nos parca mediocritas quæ & de
ſummo pendeat & ī poſteriore ſubſiſtat. Tecum igitur requies utriuſqꝫ noſtrum quæ cum in
uicem nobis refunditur :omnem animi abſtergit ſolicitudinem :tecum is qui & moribus &
operibus ſuis & ſobole tali īuenit gratiam apud dominū noſtrum: tecum is qui inter mundi
huius procellas ſpiritualem nutriuit columbam:quæ ei fructus afferat pacis uncta oliuo inte
gritatis:tecū is q ædificauit aram deo:quem benedixit deus & filios eius dicēs:creſcite & mul
tiplicamini .Cum quo teſtamentum pacis ſtatuit ſuæ :ut ſit ei & filiis eius in progeniē æter-
nam. Habes igitur hæredem diuinæ benedictionis :conſortem gratiæ :participem iuſticiæ:
ſed uide quæſo:ne iſte noīe noſter agricola :bonus plantator feracis uinæ :cum fuerit amo
ris & gratiæ tuæ inebriatus poculo :tanq̃ crapulatus a uino:diutius quieti indulgeat:ac ſi for
te indormierit:excitet eum ſem noſtri deſiderium .Eſt & ibi iapheth iunior ex fratribus:qui
pietatis reuerentia patrem induat :quem pater & dormiens uideat:nec unq̃ de pectorē dimit
tat ſuo :quin ſemper oculis & complexu teneat :atqꝫ euigilans intelligat :quæ ei fecerit filius
ſuus iunior :qui latitudo latine dicitur :eo ꝙ in labiis eius diffuſa gratia & ſit in moribus pro
pter ꝙ benedixit eum dominus:quia ipſe tanq̃ bonus retrorſum rediens: patrem texit pio
charitatis uelamine :& detulit pietati honorem :de quo & pater ait :lætificet deus iapheth ī
domibus ſem. Vnde & in enumeratione generationum præfertur ſeniori fratri: in benedic-
tione ſubſtituitur .Præfertur propter honorem nominis:ſubſtituitur propter prærogatiuā
ſenioris ætatis :& honorificentiam naturæ debitam .Sem autem dicitur latine nomen .Et
bene hic noſter ambroſius bonum nomen :in cuius domibus lætetur iapheth:quia potius ē
nomen bonum :ſuper multas diuitiarum copias .Sit ergo & iſte benedictus & gratia eius ſu
per aurum & argentum :ſit in portione eius ſemen abrahæ :ſint benedictiones in poſterita
te & omni familia iuſti uiri:ſed maledictus nemo :benedicti omnes .Benedictus enim ſarræ
fructus .Salutant te ambroſii :ſalutat parthenius dulciſſimus:ſalutat ualentinianus paratꝰ ad
humilitatem:ꝙ hebraice chanaan dicitur:quaſi puer fratris ſui:cui & nomine ſuo ceſſit. Et iō
tanq̃ nemroth gemini gigas noīs:uenator egregius ſuper terram de quo dictum eſt tanquā
nemroth gigas uenator ante dominum. Nāqꝫ ingenio ſubruſticus :uiribus ualidus quos īge-

nio æquare non potest:uiribus superat:ut comacinas rupes gestare secum: & faciem tauro
propior uultu uideatur exprimere:posthabitum se indignatus:& paterno exutum uocabulo
metropolitanum uirum bononiensi subditum:quia infantiæ nescit blanditias & de nutricis
gremio se illæsus excussit. Vale & nos dilige:quia nos te diligimus. LI.

a A Mbrosius irenæo. Quem scripsisti maledici seminatorem sermonis: leuissim⁹
est:qui iam ueneni sui mercedem recepit:siquidem responsum est ei publice:&
ꝙ priuatim seuerat:palam messuit. Ego autem uanum ante & inuisorem tantū
habebam:at ubi iste sermo ad aures peruenit meas:statim respondendi ꝙ eū
uirus infecerit apollinare:qui non potest audire ꝙ dominus noster iesus pro
nobis seruitutem susceperit in istius corporis susceptione:cum apostolus clamet ꝙ formam
serui acceperit. Hoc munimentum: hæc sepes est fidei nostre:qui hanc destruit destruetur
ipse:sicut scriptum est. Quia destruentem sepem mordebit serpens. Equidem primo leniter
mandaui ei:qua ratione bonam rem malo animo facis? Ego enim beneficio annumero: si
quis mea legens scripta dicat mihi ꝙ uideatur moueri: primum quia & in iis quæ scio: falli
possum. Multa iure prætereunt:multa quibusdam aliter sonant:pulchrum est si fieri potest:
cauere omnia. Deinde quia nō debeo moleste ferre:si cum de apostolicis & ipsis euangelicis
dominicisꝙ uerbis plærīꝙ multas questiones serant:etiam in meis scriptis reperiant de quo
disputandum putent. Plærīꝙ enim studio indulgent suo:ut iste qui propterea orbem circui-
uit ut quæreret quem repræhenderet:non quem sibi imitandum arbitraretur. Hic igitur ut
arroderet aliquid de meis scriptis:causam sibi amplam repperit: quoniam eo loci ubi dixit
dominus iesus:confiteor tibi pater domine cæli & terræ:diximus ideo dictum:ut nos intel-
ligamus patrem filii esse & dominum creaturæ. Quamꝙ in psalmo euidenter dominum
dixerit patrem filius. Viderunt me & mouerunt capita sua: adiuua me domine deus meus.
Et enim secundum formam serui locutus dominum uocauit quem patrem nouerat: æqua-
lis in dei forma seruum secundum carnis substantiam se prædicans:seruitus enim carnis: do
minatus autem diuinitatis ē. Aduertis igitur primū ꝓ tua admirabili prudētia ea quæ in euā
gelio dicūtur:ad euāgelii tps referri quo dn̄s iesus inter hoīes humana specie conuersabat᷑? Nunc
in secundum hominem iam non nouimus christum:sit ita uisus & cognitus ueteribus: iam
transierunt uetera:& omnia noua facta sunt. Omnia tamen ex deo qui nos sibi per christum
recōciliauit. Eramus.n.mortui:& iō un⁹ ꝓ oīb⁹ mortuus & un⁹ ꝓ oīb⁹ fu⁹ fcūs ē. Quid dicā ?
u⁹ fcūs ē?peccatū:opprobriū:maledictū fcūs ē Dixit.n.apl's qa ꝓ nobis pccm̄ fact⁹ ē:qa maledi
ctum fact⁹ est dn̄s iesus:dixit quia cum sibi subiecerit omnia:tunc & ipse subiectus erit. Dixit
& petrus in nomine iesu nazareni surge & ambula. Dixit quia glorificauit puerum suum
iesum:& nemo calumniatur de tempore. In apocalypsi autem & agnus dictus est a ioanne:
dictus est ī psalmo uermis & non homo. Hæc omnia factus est:ut nostre obtunderet mortis
aculeū:nostram seruitutem tolleret:maledicta:peccata:opprobria deleret. Hæc & alia quæ
consulenti cuidam & multo plura a te scripsisti relata: cum scriptura diuina habeat: quem
ad modum quisꝙ dubitabit dicere quæ pie scripta sunt:quoniam ad gloriam christi spectāt
non ad imminutionem? Nam cum de dono eius hoc est manna dictum sit quia & qui mi-
nus collegit non deminuit: & qui plurimum: non ampliauit: unde potuit ipse uel minui
uel augeri? Quid enim in eo imminutum est: ꝙ nostram seruitutem nostras infirmitates
suscepit? Erat humiliatus:erat in forma serui sed idem in gloria dei patris. Erat uermis in
cruce:sed idem dimittebat peccata etiam persecutorum suorum. Erat opprobrium:sed idem
maiestas domini:sicut scriptum est:& uidebitur maiestas domini & uidebit omnis caro salu
tare dei. Quid amisit cui nihil minus est? Non habebat quidē speciem neꝙ decorē:sed hēbat
plenitudinem diuinitatis. Infirm⁹ existimabat᷑:sed nō destiterat esse dei uirt⁹:uidebat᷑ ut hō:
sed fulgebat in terris maiestas diuina & patris glr̄ia. Vnde pulchre apl's eiusdem uerbi repeti-
tione usus est dicens de domino iesu:quia cum in forma dei esset: non rapinam arbitratus
est esse se æqualem deo:sed semet ipsum exinaniuit formā serui accipiens. Quid est in dei
forma:nisi in plenitudine diuinitatis in illa perfectionis diuinæ expressione? Ergo cum eēt
in plenitudine diuinitatis:exinaniuit se:& accep plenitudinem naturæ & perfectionis hu-
manæ:sicut deo nihil deerat:ita nec hominis cōsummationi:ut eēt pfectus in utraꝙ forma.
Vn̄ & dauid dicit:speciosus forma præ filiis hoūm. Cōcluditur apollinarista:nec quo se uer-
tat hēt:suis claudit᷑ rectibus. Ipse.n.dixerat:formā serui accepit:nō suus lectus est. Iterū ergo
īterrogo:qd ē ī forma dei? In natura dei. Sūt.n.ait apl's q n̄ sunt natura dii. Quero qd sit for

mī ſerui accipiens ſine dubio perfectionem naturæ & conditōnis (ut dixi) humanæ: ut eſſet
in hominum ſimilitudine. Et pulchre non carnis ſed hominum dixit ſimilitudinem: quia in
carne eadem. Sed quia ſine peccato erat ſolus: omnis autem homo in peccato: in ſpecie ho-
minis uidebatur: u de & propheta ait. Et homo eſt & quis cognoſcit eum? Homo ſecundū
carnem ſed ultra hominem ſecundum diuinam operationem. Deniq; cum leproſum tange-
ret: homo uidebatur: ſed ultra hominem cum emundaret. Et cum lazarum fleret mortuum
quaſi homo flebat: ſed ſupra hominem erat: cum mortuum uinctis iuberet pedibus exire:
homo uidebatur: cum penderet in cruce: ſed ſupra hominem: cū reſeratis tumulis mortuos
reſuſcitaret. Nec ſibi blandiatur uirus apollinare quia ita legitur: & ſpecie inuētus ut homo.
Non enim negatus eſt homo ieſus: cum alibi ipſe paulus de eo dicat: mediator dei & homi-
num homo chriſtus ieſus: ſed confirmatus eſt. Id enim eſt uſus & moris ſcripturæ: ſic ſignifi
care ſic: & ī euāgelio legimus. Et uidimus gloriam eius gloriam quaſi unigeniti a patre. Sicut
ergo quaſi unigenitus dicitur: & non abnuitur unigenitus dei filius: ita ut homo dicitur: &
perfectio fuiſſe in eo hominis non negatur. Cum eſſet igitur in forma ſerui humiliatus uſq;
ad mortem: erat tamen in dei gloria. Quid ei igitur offuit ſeruitus? Seruus autem factus le-
gitur: quia legitur factus ex uirgine & creatus in carne. Omnis enim creatura ſeruit: dicente
propheta quia uniuerſa ſeruiunt tibi. Vnde & deus pater ait. Inueni dauid ſeruum meum:
oleo ſancto unxi eum. Ipſe uocabit me: pr̄ meus es tu: deus ſalutis meæ: & ego primogenitū
ponam eum. Et in alio pſalmo. Cuſtodi animam meam quoniam ſanctus ſum: ſaluum fac
ſeruum tuum. Et infra in eodem pſalmo: da poteſtatem puero tuo: & ſaluum fac filium an-
cillæ tuæ. Congeſſi enim patris & filii uoces: ut ei non argumenta humana ſed diuina reſ-
ponderent oracula. Alibi inquit: in manus tuas commendo ſpiritum meum. Statuiſti in
loco ſpacioſo pedes meos: ſuper omnes inimicos meos factus ſum opprobrium. Et in eo-
dem pſalmo: illuſtra faciem tuam ſuper ſeruum tuum. Per iſaiam quoq; dicit ipſe filius dei.
Ex utero matris uocauit dominus nomem meum: & poſuit os meum ut gladium acutum
& ſub tegmento manus ſuæ protexit me. Poſuit me ſicut ſagittam electam: & pharetra ſua
texit me & dixit mihi: ſeruus meus es iſrl̄. Dicitur enim dei filius & iſrl̄: ſicut alibi iacob puer
meus: iſrl̄ dilectus meus. Solus enim uere deum patrem non ſolum uidit ſed etiam enarra-
uit. Et ſequitur: in te glorificabor. Et ego dixi: in uacuum laboraui: & in nihilum dedi uires
meas: ideo iudicium meum ante dominum: & dolor meus ante deum meum. Et nunc ſic
dicit dn̄s: q finixit me ſuū ex utero ſibi ad cōgregādū iacob & iſrl̄. Quis cōgregauit dei ppl̄m
niſi xps? Quis glorificat⁹ ē ante dn̄m? Quis eſt dei uirtus? Cui dixit pr̄: magnū tibi eſt uocari
te puerum meum? Et cui dixit: ecce poſuite in teſtamentum generis mei in lucem gentium:
ut ſis in ſalutem uſq; ad extremum terræ? De quo etiam per os ezechiel locutus eſt dicens.
Suſcitabo ſuper eos paſtorem unum: & reget eos ſeruus meus dauid: & erit eorum paſtor:
& ego dominus ero illis in deum: & dauid in medio eorum princeps. Dauid utiq; rex iam
defunctus erat: & ideo uerus dauid: uerus humilis uerus manſuetus: uerus manu fortis dei fi-
lius hoc annunciatur nomine. Qui etiā in zachariæ prophetæ libro ſignificatur dicēte deo
patre. Ecce ego mittam ſeruum meum: oriens nomen eſt ei. Nunquid quia habebat ueſtimē
ta ſordida: ideo fulgorem diuinitatis ſuæ ſol iuſticiæ non habebat? Et quid plura? An infirmi
us putamus ſeruicium eſſe q̄ peccatum q̄ maledictum q̄ opprobrium q̄ infirmitates: quas
pro nobis ſuſcepit: ut a nobis auerterentur? factus eſt enim hæc omnia: ut uniuerſa uacuaret
Sed hæc ideo non recipiunt ꝙ ſeruus: opprobrium: peccatum: maledictum factus ſit:
quia uerbum & carnem unius aſſerunt eſſe ſubſtantie: & dicunt ergo qui nos redemit: ſeruuſ
dictus eſt: & peccatum debuit dici. Nec aduerterunt ꝙ hæc chriſti gloria ſit: quia ſeruitutem
ſuſcepit in corpore ſuo: ut libertatem omnibus redderet: peccata noſtra portauit: ut mundi
peccatum tolleret: ſeruus: peccatum: maledictum factus eſt: ut tu peccati ſeruus eſſe deſiſteres:
te diuinæ ſentētiæ maledicto abſolueret. Ille ergo maledictum ſuſcepit tuum: maledictus. n.
omnis qui pendet in ligno. ille maledictum in cruce factus eſt: ut tu bn̄dictus eſſes ī dei regno:
ille dehoneſtatus & depciatus eſt nec aliqd exiſtimatus: ille dicebat: ī uacuū laboraui: p quem
meruit paulus dicere: non in uacuum laboraui: ut boni operis fructum & euangelicæ
prædicationis gloriam ſuis conferret ſeruulis: per quam uniuerſi ſarcina laboris ab-
ſoluerentur. His igitur auditis derelictus eſt in dimidio dierum ſuorum perdix: qui clamauit
ut congregaret quæ que non peperit: & oppreſſus eſt uoce domini ieſu. Deniq; adornat fugā
Vale & nos dilige quia nos te diligimus. LII.

A Mbrosius irenæo. Clamauit pdix: cōgregauit q̄ nō pepit. Licet. n. mihi de supio ris fine eplæ seqntis mutuari exordiū. Celeberrīa qō: & iō ut possim⁹ eā absol a uer̄ qd de natura auis isti⁹ hēat historia: cōsiderem⁹. Nā & hoc cōsiderar̄: nō me diocris prudētiæ ē: si qdē & salomō naturas cognouit aīaliū: & locut⁹ ē d̄ pecorib⁹ & uolatilib⁹ & d̄ reptilib⁹ & de piscib⁹. Dī itaq̄ auis ista plēa eē doli: fraudis: fallaciæ: q̄ decipiēdi uenatoris uias calleat: atq̄ artes nouerit: ut eū a pullis auertat suis: oīaq̄ tētamēta uersutiæ nō ptermittere: quo possit uenantē abducere a nido & cubilibus suis. Certe si insistere aduerterit: tam diu illudit q̄ diu soboli fugiendi signum tribuat & potestatem. Quam ubi euasisse senserit: tunc se & ipsa subtrahit: & lubrica arte deceptum insidiantem relinquit. Fertur etiam promiscuæ esse permixtionis: ut fœminas cum summo certamine mares irruant: & uaga calescant libidine. Vnde impurum & maliuolum & fraudolentum animal aduersario & circumscriptori generis humani: fallacissimoq̄ & impuritatis auctori conferendum putatur. Clamauit ergo perdix quia a perdendo nomen accepit: satanas ille qui latine contrarius dicitur. Clamauit in eua primum: clamauit in caim: clamauit ī pharaone: dathan: abirō chore: clamauit in iudæis: quando petierunt sibi fieri deos: cum moises legem acciperet: clamauit iterum: quando de saluatore dixerunt: crucifigatur crucifigatur: sanguis eius super nos & super filios nostros: clamauit quando sibi regem fieri postulauerunt: ut recederent a domino deo rege: clamauit in omni uano & perfido. His uocibus congregauit sibi populos quos non creauerat. Deus enim hominem ad imaginem suam fecit: & diabolus sibi hominē uocis suæ fraude sociauerat. Congregauit sibi nationum populos faciens diuitias non cum iudicio. Vnde in prouerbio est de diuite auaro: quia perdix iste congregat diuitias non cum iudicio. At uero me⁹ iesus quasi iudex bonus: cum iudicio omnia agit: qui uenit sicut scriptū est dicens. Ego loquor iusticiam & iudicium salutis. Ea igitur gratia deprædatus est perdicem illum diabolum: abstulit ei male congregatas diuitias multitudinis: reuocauit ab errore animas gentium: mentesq̄ nationum deuiantium. Et quia diaboli uoce deceptos sciebat: & ipse ut uincula nexusq̄ ueteris erroris solueret: clamauit primum in abel: cuius clamauit uox sanguinis: clamauit in moise cui dixit quid clamas ad me? Clamauit in iesu nauæ: clamauit ī dauid qui ait: clamaui ad te salua me: clamauit in omnibus prophetis: unde & ad isaiam dicit: clama: & ille ait: quid clamabo? clamauit in salomone conuocans cum altissima prædicatiōe ad sapientiam: uenite edite de meis panibus & bibite uinum quod miscui uobis. Clamauit etiam in corpore suo sicut scarabæus in ligno. Clamauit ut insidiatorem falleret & circūueniret dicens: deus deus meus quare me dereliquisti? clamauit ut despoliaret respondens latroni: amen amen dico tibi: hodie mecum eris in paradiso. Itaq̄ ubi clamauit iesus: continuo perdix ille a congregatis in dimidio dierum suorum derelictus est. Vnde & quidam nature perdicis etiam istud aptandum putarunt: eo q̄ aliena diripiat oua: & foueat suo corpore: atq̄ hac sua fraude partus alienos studeat acquirere. Sed quod (aiunt cornicis oculum habent enim & uolatilia suas artes) ubi istud aduerterit: cuius aut singula oua direpta aut cubile fuerit inuasum: solicitata soboles erroris similitudine: speciei simulatione decepta: & si īfirmior uiribus: induit se atq̄ armat uersutia: & cum labor omnis impensus nutrimentorum educātem exhauserit: atq̄ adolescere pulli cœperint: tunc uocem emittit: & quadam pietatis tuba prolem aduocat. Quæ naturali quodam auditu excitata agnoscit parentem & simulantem deserit. Ita cum uult congregare quæ non peperit: amittit quos nutriendos putauit. Non superfluo igitur & iesus clamauit: ut quia totius mundi populus uoce perdicis blanditiis arte specie deceptus ab auctore proprio deuiauerat lubricas artes secutus: ueri parentis uoce reuocatus fallacem relinqueret: atq̄ in dimidio dierum eius fraudolentum desereret idest ante huius finem sæculi: cui nos eripuit dominus iesus: & ad uitam æternam uocauit. Itaq̄ nunc mortui mundo: uiuimus deo. Cum igitur perdix iste penitus a falsis filiis derelictus fuerit: tunc erit stultus ille quem elegit deus: & sapientem confudit: saluus. Quoniam quæ stulta sunt mundi: elegit deus. Ideo si quis uidetur sapiens esse in hoc sæculo: stultus fiat ut sit sapiens. Vale filie & nos dilige: ut facis quoniam nos te diligimus. LIII.

A Mbrosius syricio. Prisco amico & æquæuo meo dedisti aduenīeti litteras. Ego quoq̄ reuertenti reddidi: quas & pro officio & pro amore debui. Vtrunq̄ igit̄ nostrū suo officio remunerat⁹ ē: q̄ & mihi tuas & meas tibi restituit. Iō ei⁹ officii precium incremēta debet adipisci gratiæ. Vale & nos frater dilige: quia nos te diligimus. LIIII.

AMbroſius attico. Priſco meo dediſti litteras: priſcus meus mihi reddidit: & ego priſco. Tu priſcum ut ſoles dilige: & plus etiam q̃ ſoles: ꝙ eo ſuadeo: quia & ipſe priſcum meum facio plurimi. Eſt enim erga eum priſcus hic noſter amor: qui a puericia iam ide nobis cum ætate accreuit ſimul: ſed eum multo poſt uidi tempore: ut uere mihi non ſolum nomine ſed etiam tanti interuallo temporis priſcus aduenerit. Vale & amantes tui dilige: quia nos te diligimus: LV.

AMbroſius fœlici. Miſiſti mihi tubera & quidem miræ magnitudinis: ut ſtupori forent ea tam grandia: nolui inſinu (ut aiunt) abſcondere: ſed aliis quoq; demonſtrare malui. Itaq; partem direxi amicis: partem mihi reſeruaui: ſuaue munus: non tamen ita præpotens ut comprimeret querelam meam iure excitatam: ꝙ nos tam diu amantes tui nequaquam reuiſas. Et caue poſthac ne maiora inuenias doloris tubera. Nam huius nominis diuerſa ratio. Vt enim grata in munere ita in corpore atq; in affectu moleſta ſunt. De te impetra quo minus te abeſſe doleam. Nam cauſa commotionis meæ deſiderium eſt tui. Effice ſi potes ut minus gratus ſis. Rem expoſui: cauſam probaui. Intorquenda eſt amentata illa non manipularis ſententia: metuiſti certe: ſed uide q̃ mouear: ut delectet iocari: poſtea tamen ne excuſaueris. Etenim quamuis tua hæc uectigalis mihi ſit excuſatio: male de te iudicat: nec de me melius: ſi aut tuam abſentiam muneribus compenſandam aut me muneribus redimendum putes. Vale & nos amantes tui dilige: quia nos te diligimus. LVI.

AMbroſius romulo. Cum ſis in agro: miror qua ratione de me quærendum putaueris: cur dixerit deus: ponam cælum æreum & terram ferream. Nam ſpecies ipſa agri & præſens fertilitas docere nos poteſt quanta clæmentia ſit aeris & cæli indulgentia: quando dignatur deus ubertatem dare: quando autem ſterilitas: quem ad modum clauſa omnia: ſpiſſus aer: ut in rigorem æris ſolidatus putetur. Vnde alibi habes: quia in diebus eliæ clauſum eſt cælum annis tribus & menſibus ſex. Significatur igitur clauſum cælum æreum eſſe: uſum ſui terris negare. Terra quoq; ferrea eſt: cum prouentus abnuit: & iacta ſibi ſemina tanq̃ hoſtili duricia genitali excludit aluo: quæ gremio ſolet blandæ matris fouere. Quando enim ferrum fructificat? Quando æs imbres relaxat? His igitur miſerandam famem minatur impiis: ut qui pietatem filiorum communium domino & patri exhibere neſciunt: careant nutrimento paternæ indulgentiæ. Sit illis cælum æreum concreto aere & ſolidato in metalli rigorem: ſit illis terra ferrea partus ſuos neſciens & quod plærumq; impia habebat: diſcordias ferens. Rapto enim utuntur qui uictu indigent: ut alienis diſpendiis famem ſuam ableuent. Iam ſi & offenſa in habitantium huius modi ſit: ut diuina commotione iis inferantur prælia: uere terra eſt ferrea telorum ſegetibus inhorrens: & ſuis nuda fructibus: fœcunda ad pœnam: ſterilis ad alimoniam? Vbi autem abundantia. Ecce ego pluo uobis panes: dicit dominus. Vale & nos dilige: quia nos te diligimus. LVII.

AMbroſius titiano. Venit tibi innocens uictoria: ut ſine uoti amaritudine potiaris uictoriæ ſecuritate. Rufinus enim ex magiſtro officiorum factus eſt in conſulatu præfectus prætorio: ac per hoc plus poſſe cœpit: ſed tibi iam nihil ob eſſe. Eſt enim aliarum præfectus partium: q̃ gaudeo uel illi ut amico: quia honore auctus inuidia leuatus eſt: uel tibi ut filio: quia liberatus es ab eo: quem tibi grauiorem iudicem arbitrabare: ut ſi de negocio definiueris cum tua nepte: pietatis tuæ ſit non formidinis. Ideoq; promptior eſto deciſioni: cuius & ſpes potior & fructus eſt: ſpes quia pater neptis tuæ: quid de illis ſentias: ſibi plurimum blandiebatur: iam quod de eo ſperet non habet. Ille enim alia curat: præterita negligit: uel cum illud ꝙ tunc gerebat depoſuit officium iſte negocii ſui meritum: non ſententiæ patronum conſiderat. Et fructus iocundior eſt: ut tibi referatur deciſionis gratia: qui potueris iam ſpernere & non ſpreueris: pietatem ſpectans neceſſitudinis: non ſtimulum offenſionis. Vale & nos dilige ut filius: quia nos te ut parentes diligimus. LVIII.

AMbroſius ſyricio. Gratum eſt mihi cum litteras accipio tuas. At cum de conſeruitio noſtro aliquos dirigis: ut fratrem noſtrum & compræſbyterum ſyrum tuis es proſecutus litteris: geminatur lætitia: ſed utinam fructus fuiſſet iſte diuturnior. Nam ſtatim ut uenit: recurrendum putauit: quod quidē ad deſideriū meum plurimum minuit: ad ſui gratiam multum addidit. Nam ego diligo eos uel præſbyteros uel diaconos qui cum aliquo proceſſerint: nequaquam ſe patiuntur a ſuo diutius abeſſe munere. Dicit enim propheta: non laboraui ſequens poſt te. Quis autem poteſt laborare ſequens ieſum: cum ipſe dicat: uenite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis: & ego uos reficiam? Sequamur ergo ieſum ſemper nec deſinamus. Quod ſi ſemper ſequamur: nunq̃ deficimus: dat enim uires ſequentibus ſe. Itaq; quo propior uirtuti fueris: eo fortior eris. Plærumq; cum ſequimur: dicitur nobis ab aduerſariis. Vbi eſt uerbum domini? ueniat: ſed nos non fatigemur ſequendo: non auertamur ſubdolæ interrogationis impedimento. Dicebatur hoc prophetæ cum mitteretur in carcerem: cum demergeretur in uoraginem luti. Vbi eſt uerbum domini? ueniat. Sed ille multo magis ſecutus eſt: & ideo ad brauium peruenit: ideo accepit coronam: quia non laborauit qui ſequebatur ieſum: non eſt enī labor in iacob: nec dolor uidebitur in iſrl̃. Vale & nos dilige quia & nos amantem noſtri ut parentem diligimus.

LVIIII.

AMbroſios fœgadio & delphino epiſcopis. Polibius filius noſter cum de aphricanis regreſſus partibus in quibus proconſularem iuriſdictionem egregie repræſentauit: aliquantulos nobiſcum exegiſſet dies: ſumma gratia ſe meis uiſceribus infudit. Deinde cum abire hinc & remeare uellet: popoſcit ut utriq; ueſtrum ſcriberem. Promiſi futurum. Itaq; dictaui epiſtolam: & utriuſq; conſcriptam nomine dedi. Poſtulauit: alteram. Dixi ad utrumq; ueſtrum datam more uſuq; noſtro: eoq; ſancta mens ueſtra non epiſtolarum numero ſed coniunctione nominum delectaretur. Nec perpeti poſſet ut fieret uocabulorum ſeparatio: quorum affectus conueniret: ideoq; præſcriptum noſtro muneri ut uteremur charitatis compendio. Quid plura? Exegit alteram: dedi: ut neq; illi negarem q̧ poſceret: nec mihi immutarem quod in uſum uenerat. Ita & ille habet quod utriq; reddat: quia id ſolum prætendit: ne cum alteri reddidiſſet: alteri uacuus foret. Et ego uobis indiuiſæ gratiæ munus ſine ullo dependam offenſionis periculo: & diuiſionis ſcrupulo. Cum præſertim etiam hæc forma ſcriptionis apoſtolicæ ſit: ut & unus ad plures: ut paulus ad galatas: & duo ad unum poſſint ſcribere: ſicut eſt ſcriptum. Paulus uinctus ieſu chriſti & timotheus fratri philemoni. Salutem uobis dico: diligite nos & orate pro nobis: quia ego uos diligo.

LX.

AMbroſius romulo. Epiſtolarum genus propterea repertum: ut quidam nobis cum abſentibus ſermo ſit: in dubium non uenit. Sed fit hoc uſu exemploq; pulchrius: ſi inter parentem ac filios crebra & iocunda alloquia cædantur: ut uere interdiſiunctos corpore quædam imago referatur præſentiæ. His enim adoleſcit officiis amor: ſicut tuis ad me aut meis ad te augetur litteris. Sed hoc multo locupletius proximis tuæ dilectionis experiri cœpi affatibus: quibus me conſulendū putaſti: quid ſibi uellet q̧ aaron aurum detraxerit populo poſcenti ſibi fieri deos. Et q̧ eo auro figuratum ſit uituli caput: uel q̧ moiſes tam dure indignatus ſit: ut iuberet proximum quemq; inſurgere gladiis in necem proximi ſui. Magnum eſt enim nullum pati abſentibus damnum irrepere non ſolum ſuauitatis ſed etiam collationis & liberalis ſcientiæ. Quid igitur de eo ſentiam quoniam expoſcis: conferendi magis q̃ exponendi ſtudio loquar. Cum moiſes in monte ſyna legem acciperet: populus erat cum aaron ſacerdote. Et quamuis frequenter ad culpam lubricus: tamen q̃ diu lex dabatur: ſacrilegio erraſſe non proditur. Verum ubi diuinum conticuit oraculum: peccatum irepſit: ut peterent ſibi fieri deos. Coactus aaron petit annulos eorum & inaures mulierum: quæ tradita in ignem miſit: & conflatum eſt uituli caput. Neq; excuſare tantum ſacerdotem poſſumus neq; condemnare audemus. Non imprudens tamen qui annulos iudæis & inaures abſtulit. Et enim qui ſacrilegium moliebantur: nec fidei ſignaculū habere poterāt nec ornamēta auriū. Deniq; & patriarcha iacob abſcōdit īaures cū ſimulacris gētiū: qn̄ ī ſichimis abſcōdit: ut null⁹ audiret ſupſtitiones gētiliū. Pulchre āt dixit deponite annulos

& inaures aureas: quæ sunt inaures mulierum uxorum. Non quo uirorum inaures relinqueret: sed ꝙ uiros non habere manifestaret. Congrue quoq; inaures auferuntur mulieribꝰ ne iterum eua uocem serpentis audiret. Et ideo quia sacrilegium audierant: conflatis earum inauribus conflata est imago sacrilegii. Qui enim male audit: conflare sacrilegium solet. Cur autem caput uituli exierit: sequentia docent. Quia significabatur futurum ꝙ hieroboam posteriore tempore hoc genus sacrilegii induceret: ut populus hebreorum adoraret uitulos aureos. Siue ꝙ omnis perfidia similis immanitatis atq; insipientiæ bestialis sit. Cuius rei indignitate percitus fregit tabulas moises: & comminuit uituli caput atq; in puluerem redegit: ut omnia impietatis aboleret uestigia. Fractæ sunt enim primæ tabulæ ut pararentur secundæ: quibus per euãgelii prædicationem perfidia commissa euanuit sic moises typum illum dissipauit ægyptium: & altitudinem extollentem se compressit æternæ legis auctoritate. Vnde & dauid ait. Et confringet dominus cedros libani: & comminuet eos tanꝗ uitulum libani. Itaq; absorbuit populus omnem perfidiam ac superbiam ne eum absorberet impietas & arrogantia. Melius est enim ut unusquisq; præualeat carni & uiciis eius: ne dicatur de eo quia deuorauit eum mors præualens: sed dicatur magis: deuorata est mors in uictoria sua. Vbi est mors uictoria tua? ubi est mors aculeus tuus? Et de domino dictum. De torrente in uia bibet. Quia acætum accepit: ut absorberet uniuersorum tentationes. Quod autem accidi fecit a proximis proximos: filios a parentibus: a fratribus fratres: præceptum euidens: quia præferenda est religio necessitudini: pietas propinquitati. Ea est enim uera pietas quæ præponit diuina humanis: perpetua temporalibus. Vnde & ipse moises ad filios leui dixit. Qui paratus est a domino: ueniat ad me. Et dixit illis: hæc dicit dominus deus isrl': imponite unusquisq; gladium suum in fæmore suo: & pertransite: ut contemplatione atq; amore reuerentiæ diuinæ perimeretur omnis affectus necessitudinis. Et occisa quidem scribuntur tria milia hominum. Nec numeri inuidia mouemur: quia melius est paucorum supplicio uniuersos exui ꝗ in omnes uindicari. Neq; uero aliquid durum uidetur pro uindicta iniuriæ cælestis. Deniq; sanctioraq; cæteris ad hoc mutunus eliguntur ministeria leuitarum: quorum portio deus. Nesciunt enim suis parcere: qui nihil suum norunt. Quoniam sanctis omnia deus est. Est etiam ille leuita uerus: ultor & uindex: qui carnem interimit ut seruet spiritum: qualis erat ille qui ait. Castigo corpus meum & seruituti redigo. Quid autem tam proximum ꝗ caro animæ? quid tam proximum ꝗ sunt passiones corporis? Eas in se leuita bonus interimit spirituali gladio qui est uerbum dei bis acutum & ualidum. Est & gladius spiritus qui pertransit animam: sicut ad mariam dictum est. Tuam ipsius animam pertransibit gladius: ut reuelentur multorum cordium cogitationes. Nonne caro animæ fraterno quodam copulatur consortio? Nonne etiam menti nostre affinis propinquus sermo est? Cum igitur comprimimus sermonem ne multiloquio peccatum incidamus: ius germanitatis abrumpimus: & fraternæ uinculum propinquitatis dissoluimus. Irrationabile quoq; suum anima tanꝗ cognatum rationabili uigore dissociat. Sic ergo moises docuit populum insurgere in proximos suos: per quos fides reuocaretur: uirtus impediretur ut desecaretur in nobis quicquid a uirtute deuium foret: confusum erroribus: uiciis innexum. Hac institutione populi meruit: ut non solum deliniret indignationem diuinam: atq; offensam auerteret: uerum etiam conciliaret gratiam. Pro captu itaq; nostro quid sentiremus: quoniam consuluisti expressimus. Ipse si quid melius habes: nobis cum participato: ut ex te & ex nobis discamus quid potius eligendum & sequendum sit. Vale & ut filius nos dilige: quoniam & nos te diligimus. LXI.

AMbrosius seuero episcopo. Ex ultimo prosidis perfectus sinu iacobus frater & compræsbyter noster campaniæ sibi ad requiescendum littora & uestras eligit amœnitates. Aduertis quibus in locis quasi ab huius mundi uacuam tempestatibus suppetere sibi posse præsumpserit securitatem: ubi post diuturnos labores reliquum uitæ exigat. Remota enim uestri ora littoris non solum a periculis sed etiam ab omni strepitu tranquillitatem infundit sensibus: & traducit animos a terribilibus & sæuis curarum æstibus ad honestam quietem: ut illud commune omnium specialiter uobis uideatur congruere & conuenire ꝙ ait dauid de sancta ecclesia. Ipse super maria fundauit eam: & super flumina præparauit eam. Etenim liber animus a barbarorum incursibus & præliorum acerbitatibus uacat orationibus:

inseruit deo: curat ea quæ sunt domini: fouet illa quæ pacis sunt & tranquillitatis. Nos autē obiecti barbaricis motibus & bellorum procellis in medio uersamur omnium molestiarum freto: & pro his laboribus & periculis grauiora colligimus futuræ uitæ pericula. Vnde de nobis propheticum illud concinere uidetur pro laboribus: uidi tabernacula æthiopum. Etenim in istius mundi tenebris quibus obumbratur ueritas futuræ perfectionis: cum annum tertium & quinquagesimum iam perduxerim in hoc corpore situs: in quo tam graues iam dudum sustinemus gemitus: quo modo non in tabernaculis æthiopum tendimus & habitamus cum habitantibus madian? Qui propter tenebrosi operis conscientiam diiudicari etiam ab homine mortali reformidant. Spiritualis enim diiudicat omnia: ipse autem a nemine diiudicatur. Vale frater & nos dilige ut facis: quia nos te diligimus. LXII.

Ambrosius studio. Recognosco puræ affectum mentis: & fidei studium: & domini nostri iesu christi timorem: de quo etiam ego uererer responsum referre constrictus: altero quod est commissum uobis propter custodiam legum: altero autem propter misericordiam & gratiam: nisi de hoc apostolicam haberes auctoritatem: quia non sine causa gladium portat qui iudicat: dei enim uindex est in eos qui male agunt. Quod tamen & si cognitum tibi foret: non ociose sciscitandū putasti. Nam non sunt extra ecclesiam tamen: qui in aliquos capitalem sententiam ferendā existimauerunt. Plærique etiam sponte se abstinent & laudantur quidem: nec ipsi eos possumus nō prædicare: quia auctoritatem apostoli eatenus obseruamus: ut iis communionem non audeamus negare. Vides igitur quid auctoritas tribuat: quid studeat misericordia. Excusationem habebis: si feceris: laudem: si non feceris: sed si non potueris facere: nec tamen innocentes atterere squalore carceris & absoluere: plus quasi sacerdos probabo. Potest enim fieri ut causa cognita recipiatur ad sententiam reus qui postea aut indulgentiam sibi petat: aut certe sine graui seueritate (quod quidam ait) habitet in carcere. Scio tamen plærosque gentilium gloriari solitos quod incruentam de administratione prouinciali securim reuexerint: si hoc gētiles: quid christiani facere debent? Ad omnia tamen accipe responsum saluatoris. Nam cum adulteram repperissent iudæi: obtulerunt eam saluatori captantes: ut si absolueret eam: uideretur legem soluere: qui dixerat: non ueni legem soluere sed implerē: si damnaret: uideretur aduersum finem uenisse propositi sui. Hoc igitur præuidens dominus iesus: inclinato capite scribebat in terra. Quid scribebat nisi illud propheticum: terra terra scribe hos uiros abdicatos: quod de iechonia lectum est in hieremia propheta? Cum iudæi interpellant: in terra scribuntur nomina iudæorum Cum adeunt christiani: non scribuntur in terra fidelium nomina: sed in cælo. In terra autem scribuntur abdicati a patre proprio: qui patrem tentant & cōtumelias irrogant auctori salutis. Cum interpellant iudæi: inclinat caput iesus: & quia non habet ubi reclinet caput suum: iterum erigit quasi dicturus sententiam: & ait. Qui sine peccato est: prior lapidet eam. Et iterū iclinato capite scribebat ī terra. Audiētes illi exirē cœperūt singuli incipientes a senioribus: uel quod ipsi plura haberēt crimina quam diu uixerāt: uel quia priores uim intellexerūt sentētiæ: quasi prudētiores: & cœperūt sua magis peccata deflerē: quam alieni criminis uenerant accusatores. Recedentibus ergo illis remansit solus iesus: & eleuans caput ad mulierem ait. Vbi sunt qui te accusabant? nemo te lapidauit? Et illa respondit: nemo. Dicit ei iesus. Nec ego te damnabo: uade & a modo uide ne pecces. Non damnat quasi redemptio: corrigit quasi uita: quasi fons abluit. Et quia quando se inclinat iesus: ideo inclinat ut iacentes eleuet: ideo ait remissio peccatorum: nec ego te damnabo. Habes quod sequaris: potest enim fieri ut ille criminosus possit habere spem correctionis: si sine baptismo est: ut possit accipere remissionem: si baptizatus ut pœnitentiam gerat: & corpus suum pro christo offerat. Quātæ sunt ad salutem uiæ. Et ideo maiores maluerunt indulgentiores esse circa iudices: ut dum gladius eorum timetur: & reprimeretur scelerum furor: non incitaretur. Quod si negaretur communio: uideretur criminosorum uindicata pœna. Maluerunt igitur priores nostri: ut id in uoluntate magis abstinentis quam in necessitate sit legis. Vale & nos dilige quia nos quoque te diligimus. LXIII

Ambrosius anatolio: numerio: seuero: philippo: macedonio: amyano: theodosio: eutropio: claro: eusebio: & timotheo domini sacerdotibus: & omni clero plebis thessalonicensium dilectis salutem. Dum semper affixum tenere animo desidero uirū sanctū: atque oēs act⁹ ei⁹ quasi i specula posit⁹ exploro: hausi nimia

indagine ſollicitudinis amaritudinem nuncii celerioris:& ꝙ adhuc mallem neſcire:cognoui:
in cæleſtibus iam requieſcere uirum ſanctum acholium quem in terris requirebamus. Quæ-
ritis quis hoc anunciauerit:cum ueſtræ ſantitati nondum ueniſſent litteræ? Non teneo auc-
torem nuncii:& uſu quidem uenit:ut non libenter teneamus nuncium mæſtitudinis: ſed tñ
clauſo mari:occupatis terrarum barbarica infeſtatione regionibus: cum deeſſet qui adueni-
re potuerit:non defuit qui nunciaret:ut mihi uideatur ipſe ſanctus anunciaſſe ſe nobis:eo ꝙ
iam perpetuo laboris ſui potiretur ſtipendio:& ſolutis uinculis corporis iter angelorum mi-
niſteria chriſto adhæreret cupiens amantis ſui errorem abſoluere:ne illi longæuitatem uitæ
hui⁹ deprecaremur:cui uitæ æternæ iã præmia deferebãt. Abiit:ergo ñ obiit & emigrauit a
nobiſ ueteranus xpi ieſu cælo:terræq; iſtius ſolũ mutans & plaudens aliis atq; remigiis ſpiri-
tualibus dicit. Ecce elongaui fugiens. Cupiebat enim apoſtolico ſpiritu iam dudum terras re-
linquere:ſed tenebatur uotis uniuerſorum:ſicut de apoſtolo legimus:quia remorari eũ diu-
tius in carne erat eccleſiæ neceſſarium. Viuebat enim non ſibi ſed omnibus: & populis erat
uitæ æternæ miniſter:ut prius eius fructum etiam in aliis q̃ in ſe adipiſceretur. Eſt igitur iã
ſuperiorum incola:poſſeſſor ciuitatis æternæ illius hieruſalem quæ in cælo ẽ. Videt illic ur-
bis eius menſuram immenſam:purum aurum:lapidem precioſum:lumẽ ſine ſole perpetuũ:
& hec omnia iam dudum quidem ſibi comperta ſed nunc facie ad faciem manifeſta uidens
dicit. Sicut audiuimus:ita & uidemus in ciuitate domini uirtutum:in ciuitate dei noſtri. Ibi
ergo poſitus appellat populum dei dicens. O iſrl̃ q̃ magna eſt domus dei: & q̃ ingens locus
poſſeſſionis eius:magnus & non habens finem:ſed quid hoc eſt? Dum merita uiri conſidero:
& quaſi diſcedentem ſpiritu ſequor:& ſanctorum choris deducentibus intermiſceor: non
merito ullo ſed affectu pœne ſum oblitus mei:ita ne ergo raptus eſt nobis murus fidei gra-
tæ & ſanctitatis quem totiens ingruentibus gotthorum cateruis:nequaquam tamen potue-
runt barbarica penetrare tela:expugnare multarum gentium bellicus furor? Deniq; in cæte-
ris populatores locis:illic pacem rogabãt:mirantibuſq; quid ſibi ſine milite ullo obſiſteret:a
prudentioribus intimabatur eliſſæi intus imitatorem degere:ætate ſupparem:non imparẽ
ſpiritu cauerent ne exemplo ſyriaci agminis ſibi quoq; cæcitas offunderetur. Et tamen circa
diſcipulos ſuos diuerſa dona chriſti ſunt. Eliſſæus quidem in ſamariam captiuas acies ĩduxit
ſyrorum:ſanctus autem acholius precibus ſuis fecit ut de partibus macedoniæ uictores fuga
ret. Nonne & hoc intelligimus uirtutis ſuperioris fuiſſe:ut ubi miles nullus aderat: illic pelle-
rentur ſine milite? Nonne & hoc cæitacis eſt ut fugerent:quos nullus urgebat:ſed urgebat
& præliabatur ſanctus acholius non gladiis ſed orationibus non telis ſed meritis? An icogni
tum nobis eſt dimicare ſanctos etiam cum ferientur? Nonne ocioſus erat eliſſæus? Ocioſus
ſcilicet corpore ſed uibrabat ſpiritu:& orationibus præliabatur:quando in caſtris ſyriæ uox
equitum & uox uirtutis magnæ audiebatur:adeo ut putarent ſyri aliorum regum aduerſus
ſe uenire exercitus:qui populo iſrl̃ adiumento forent. Vnde perculſi magno fugerunt pauo-
re:ita ut leproſi quattuor qui mortis egreſſi fuerant deſiderio:caſtra hoſtium deprædarẽtur.
Nonne in macedonia ſimilia dominus per orationes ſancti acholii fecit in ira aut ꝓpe maio
ra? Non enim inani metu nec ſuperflua ſuſpitione:ſed ſæuiente lue & ardenti peſtilentia p-
turbati gotthi ac territi ſunt. Deniq; tunc fugerunt ut euaderent:regreſſi poſtea pacem roga-
runt ut uiuerent. Vidimus itaq; in tanti uiri meritis ſuperiora ſæcula:& opera prophetarum
quæ legebamus aſpeximus. Quaſi eliſſæus inter arma inter acies: dum uixit: uerſatus eſt:
meritis ſuis componens prælia. Deniq; ubi ſecuritas cohabitantibus reddita eſt: ꝙ ipſo fuit
durius bello:ſanctum exhalauit ſpiritum:& quaſi elias uſq; ad cælum eleuatus eſt non curru
quidem igneo nec equis igneis:niſi forte illa non uidimus:nec in commotione aeris ſed in
uoluntate & placiditate dei noſtri:& ſanctorum angelorum læticia qui ad ſe tantum uirum
tranſiſſe gratulabantur. Certe dubitare illa nequaquam poſſumus: quando quidam reliqua
congruerunt. Siquidem eodem momento quo ille adhuc eleuabatur: uelut quodam
melotidis ſuæ dimiſſo amictu ſanctum anyſium diſcipulum ſuum induit: & ſui ueſtiuit
infulis ſacerdotii:cuius meritum & gratiam non nunc primum audio nec in ueſtris epiſtolis
didici:ſed in ueſtris litteris recognoui. Nam quaſi præſcius ſucceſſurum ſibi: & ſi promiſſis
tegebat:tamen indiciis deſignabat:adiutum ſe eius cura labore officio memorans:ut iam
declarare conſortem uideret:qui non quaſi nouus ad ſũmum ſacerdotium ueniret:ſed quaſi
uetus ſacerdotii executor accederet. Cui pulchre conuenit dictum illud euangelicum: euge
bone ſerue & fidelis: quoniam ſuper pauca fidelis fuiſti:ſupra multa te conſtituam. Hæc mi
hi de ſancto acholio uobiſcum cõmunia:illud tamen ſpeciale:quo deuinctus ſum beatæ me-

moriæ uiro:quia tribuit mihi:ut eum non ignorarem. Nam cum eo ueniente ad italiã ægritudine confectus tenerer:ut non possem occurrere:ipse ad me uenit & uisitauit. Quo studio quo affectu ipse in me & ego in eum irruimus. Quo gemitu mala istius sæculi & ea quæ hic acciderent deplorauimus:ita ut lachrymarum profluuio uestem infunderemus:dum salutatione exoptatissima mutuo desiderio & expetito diu fruimur:adhæremus amplexu. Itaq; quod uoti mei erat:illius beneficii fuit:quia potui illum uidere. Nam & si maior portio & plenior cognitio sit in spiritu uidere quos diligimus:tamen etiam in figura corporis uidere desideramus:sic aliquando reges terræ quærebant faciem salomonis uidere & audire eius sapientiã. Discessit igitur a nobis:& nos in hoc reliquit salo:sed quod illi utile:id multis ipso barbarico furore est grauius:quia illum iste depellebat. Hunc nobis quis poterit repræsentare? Sed repræsentat dominus & se ipsum in discipulo repræsentat:repræsentant iudicia uestra quibus dictũ est. Date leui manifestos eius & ueritatem suam. Viro sancto dedistis manifestum eius:utpote eius institutione fundatum dedistis imitatorem uiri eius qui dixit patri suo & matri suæ nõ uidi te:& fratres suos non sciuit:& filios non recognouit:custodiuit uerbum domini:& testamentum eius obseruauit. Narrabunt populi iustitiam eius. Talis uiri uita:talis hæreditas ẽ: talis conuersatio:talis successio. Ille se monasteriis puer dedidit:& intra achaiam angusto clusus tugurio:gratia tamen multarum terrarum pagrauit diuortia:ad sũmum sacerdotium a macedonicis obsecratus populis:electus a sacerdotibus:ut ubi ante fides per sacerdotem claudebatur:ibi postea per sacerdotem muralia fundamenta fidei confirmarentur. Non aliter ẽt eius discipulus imitatione:qui & ipse dixit patri suo & matri suæ non uidi te. Non uidit enĩ studio non uidit affectu:& fratres suos non sciuit: quia deum scire desiderauit. Et hic recognouit uerbum domini:& custodiuit testamentum eius:& imponit honorem ĩ ara eius semper. Benedic domine fidem eius:sanctitatem:sedulitatem. Benedictio tua ueniat sup caput eius & super uerticem ipsius. Sit honorificus inter fratres suos:sit in eo tauri species:ut uentilet corda inimicorum:& sanctorum mentes demulceat:& iudicium sacerdotum tuorum in eo sicut lilium floreat. Valete fratres & diligite me quia ego uos diligo. LXIIII.

AMbrosius episcopus anysio fratri. Iam dudum te teneo:& si nunc primum lego:meritisq; copertum habeo quem i oculis non uideram. Doleo quidem illũ accidisse sed hoc successisse gaudeo. Quia licet superstite me non optauerim illud contingere:speraui tamen post illius sancti uiri exitum:hoc solum posse merito succedere. Tenemus ergo te sanctæ memoriæ acholii dudum discipulũ: nunc successorem hæredeq; eius uel honoris uel gratiæ. Magnum meritum frater gaudeo tibi ne uno quidem momento de successore tanti dubitatum uiri:& magnum onus frater tanti nominis pondus subisse:tantæ libræ tantiq; examinis. Quæritur ĩ te acholius:& sicut erat in affectu tuo:ita in officiis desideratur illius uirtutis:illius disciplinæ effiges:illius fortitudo animi in tam senili corpore. Vidi fateor uirum:nam & hoc meritis illius debeo quod illum uiderim. Vidi ita illum esse in corpore:ut extra corpus putarem. Vidi imaginem illius qui se siue in corpore siue extra corpus nesciens:raptum ad paradisum uiderat. Ita enim percurrebat omnia excursu frequenti constantinopolim achaiam:epirum italiam:ut iuniores eum non possent consequi. Cedebant fortiores corpore:quia eum sine impedimento esse corporis nouerant:ut eo tantum pro uelamine uteretur non pro officio:certe ad seruitium non ad subsidium. Ita enim affecerat corpus suum:ut in eo mundum crucifigeret:& mundo semet ipm. Benedictus dominus & benedicta adolescentia eius quam exegit in tabernaculis dei iacob: positus in monasteriis:in quibus cum quæreret a parentibus uel proximis dicebat. Qui sũt fratres mei aut quæ mater mea? Non noui patrem uel matrem uel fratres meos:sed eos qui audiunt uerbum dei & faciunt. Benedictus processus etiam iuuentutis ipsius:in qua ad sũmũ electus est sacerdotium:maturo iam probatus uirtutum stipendio. Venit enim tanq; dauid ad pacem populi reformandam:uenit tanq; illa nauis aurum secum intelligibile uehens & ligna cedrina & lapides preciosos:ut illas columbæ pennas deargentatas:quibus inter medias sortes somno pacis & tranquilitatis sopore dormiuit. Est enim sanctorum etiam somnus operarius secũdum quod scriptum est. Ego dormio:& cor meum uigilat. Et secundum quod iacob sanctus diuina dormiens uidebat mysteria:quæ uigilans non uiderat:de cælo ad terras acrem puiũ sanctis respicientem dominum & pollicentem terræ eius possessionem. Itaq; breui somno dormiẽs ipetrauit quod magno labore postea acquisiuit. Hæreditas eius est enim somnus sanctorum:feriatus ab omnibus corporis uoluptatibus:ab omni animi pturbatione:tranquilli-

tatem menti iuehens :placiditatem animæ :tanq̄ ſoluta nexu corporis ſe ableuet & chriſto adhæreat. Hic eſt ſomnus uita ſanctorum: quam uiuebat ſanctus acholius cuius benedicta ē ſenectus ipſa eſt. Vere ſenectus illa uenerabilis quæ non canis ſed meritis albeſcit. Ea eſt.n. reuerenda canicies: quæ eſt canicies animæ in canis cogitationibus & opibus effulgens. Quæ eſt.n. uere ætas ſenectutis: niſi uita immaculata: quæ non diebus aut menſibus ſed ſæculis ꝓpagatur: cuius ſine fine eſt diuturnitas: ſine debilitate longæuitas? Quo.n. diuturnior: eo fortior (eo ꝙ diutius eam uitam uixerit) in uirum perfectum excreſcit. Huius igitur ſucceſſorem te dominus non ſolum honore ſed etiam moribus probet: & ſumma fundare dignetur gratia: ut ad te quoq; populi concurrant: de quibus dicas. Qui ſunt iſti qui ſicut nebulæ uolant: & ſicut columbæ cum pullis ſuis? Veniāt quoq; ſicut naues tarſis quæ accipiant frumentum ꝙ ſalomon uerus impartiuit uiginti menſuras tritici. Accipiant oleum & ſapientiam ſalomonis: & ſit pax inter te & populum: & teſtamentū pacis cuſtodias. Vale frater & dilige nos quia nos te diligimus. LXV.

AMbroſius candidiano fratri. Summus quidem ſplendor in ſermone eſt tuo: ſed magis in affectu elucet mihi. Nam in epiſtolis mentis tuæ aſpicio fulgorem dilectiſſime frater ac beatiſſime. Dominus te benedicat: & det tibi ſui gratiā. Nā & ipſe in epiſtolis tuis uota magis q̄ mea merita recognoſco. Quæ.n. merita mea tantis tuis æquentur ſermonibns? Dilige nos frater: quia nos te diligimus.

Liber octauus. LXVI.

AMbroſius irenæo. Quæris a me: cur dominus deus māna pluerit populo patrū & nūc ñ pluat. Si cognoſcis pluit: & quottidie pluit de cælo māna fuientib⁹ ſibi. Et corporeū qdē illud māna hodie plæriſq; in locis inuenitur: ſed nunc non eſt tanti res miraculi quia uenit ꝙ perfectum eſt. Perfectum aūt panis de cælo: corpus ex uirgine: de quo ſatis euangelium te docet. Quanto pſtātiora hæc ſupiorib⁹? Illud.n. māna hoc ē panē illū q māducauerūt: mortui ſūt: hūc āt panē q māducauerit uiuet ī æternū. Sed ē ſpuale māna: hoc ē pluuia ſpualis ſapientiæ: q̄ igeníoſis & quærentibus de cælo infunditur: & irrorat mentes piorum: & obdulcat fauces eorum. Qui igitur intellexerit infuſionem diuinæ ſapientiæ: delectatur: nec alium cibum requiret. Nec in ſolo pane uiuit ſed in omni uerbo dei. Qui curioſior fuerit quærit quid ſit iſtud ꝙ melle dulcius ſit. Reſpondet illi miniſter dei. Hic eſt panis quem dedit tibi deus manducare. Qui ſit iſte panis: audi. Sermo (inquit) quē ordinauit deus. Hæc ergo ordinatio dei hæc alimonia alit animam ſapientis & illuminat atq; obdulcat: reſplendens ueritatis coruſco: & mulcens tanq̄ fauo quodam diuerſarum uirtutum ſuauitate & ſermone ſapientiæ. Faui enim mellis ſermones ſunt boni ſicut ſcriptum eſt in prouerbiis. Cur autem minutum ſit: cauſam accipe. Quia & granum ſynapis minutum eſt ꝙ cōparatur regno cælorum: & fides quæ ſicut granum eſt ſynapis: poteſt montes tollere & iactare in mare. Et fermento ſimile eſt regnum cælorum ꝙ abſcondit mulier in farinæ mēſuris tribus donec fermentetur totum. Et moiſes caput uituli aurei cōminuit ſicut puluerem & miſit in aquam & dedit populo bibere. Incraſſatum enim erat cor eorum perfidiæ immanitate: ut emolliretur: & fidei ſumeret ſubtilitatem. Deniq; illa mulier quæ bene emoluerit: aſſumetur: ea autem quæ male emoluerit derelinquetur. Emole ergo & tu fidem tuam: ut ſis ſicut illa anima: quæ chriſti in ſe charitatem excitat quam mirantur aſcendentem uirtutes cælorum ꝙ ſine offenſione aſcendat: & ex hoc mundo aſcendat cum lætícia & iocunditate ſicut uitis propago: & ſicut fumus ſe ad ſuperna ſubrigat fragrans odorem reſurrectiōis piæ & ſuauitatem fidei: ſicut habes ſcriptum. Quæ eſt hæc quæ aſcendit a deſerto ſicut uitis propago: fumo incenſa: odorificata myrrha & thure ab omnibus pulueribus unguenti? Pulchre ſubtilitatem eius expreſſit pulueris comparatione & unguenti cōmemoratione: quia ī exodo ſubtile legimus & ex multis cōpoſitum thymiama: illud eſſe incenſum propheticum ꝙ eſt ſanctorum oratio: ut dirigatur in conſpectu domini: ſicut & dauid dicit. Dirigatur oratio mea ſicut incēſū in conſpectu tuo. Deniq; græcus κατευθιω θω η προσευχημου σω θυμιαμα ενωπιον σου dixit. Et in apocalypſi ioannis legimus: quia ſtetit angelus ante altare habens thuribulum aureum & data ſunt ei thymiamata multa de orationibus ſanctorum omnium. Et aſcendit fumus (inquit) thymiamatum orationum ſanctorum de manu angeli in conſpectu dei. Et umbilicus animæ ac uenter ſubtilis eſt illius quæ aſcendit

ad chriſtum :ideoq; laudatur uoce ſponſi dicentis .Vmbilicus tuus crater tornatilis non defi
ciens muſto :uenter tuus aceruus tritici minuti inter lilia .Eſt enim in omni doctrina torna
tus:& potus ſpiritualis non deficiens plenitudine:& cæleſtium ſecretorum cognitione.Ven
ter quoq; animæ myſticus ſicut umbilicus :quo uentre non ſolum fortem cibum ſumit quo
corda firmantur :ſed etiam ſuauem ac florulentum quo delectantur .Et fortaſſe hoc docuit
moiſes multis orationibus & piis illud mitigandum ſacrilegium .In libro quoq; regnorum
cum ſe dominus ſancto reuelaret eliæ:uox auræ tenuis præceſſit :& ſtatim ſe ei dominus re
uelauit :ut cognoſcamus ea quæ corporea ſunt :craſſa eſſe & pinguia :& quæ ſpiritualia:mol
lia & ſubtilia :ut non poſſint cōpræhendi oculis .Deniq; & ſpiritus ſapientiæ ſubtilis & mo-
bilis legitur ĩ libro ſapientiæ:quia eſt in illa ſpiritus intelligentiæ:ſanctus:unicus:multiplex :
ſubtilis:& mobilis qui ſermones ſuos molat prius ne quid offendat uel inſenſu uel in allogo.
Deniq; illi babyloni:cum deſtruetur:dicitur.Et uox molæ non audietur in te amplius. Hoc
igitur māna ſubtile erat :& ad diem colligebatur :in diem alterum nō ſeruabatur :eo ꝙ inuē
ta ſapientiæ in tempore ſint gratiora nec tam miranda :quæ ſpacio temporis reperiuntur :
ꝗ̃ illa quæ præſentis fundūtur ĩgenii uiuacitate:ſiue quia futura reuelātur myſteria:eo ꝙ ſer
uatum māna uſq; ad ſolis exortum:eſui iam eſſe nō poſſet.i.uſq; ad chriſti aduētum habere
gratiam.Oriente autem iuſticiæ ſole & ſplendidioribus chriſti corporis & ſanguinis ſacramē
tis refulgentibus ceſſarent inferiora:perfecta illa ſumenda populo forent. Vale & nos dilige
quia nos quoq; ute diligimus.

LXVI.

AMbroſius iuſto.Negāt plæriq; noſtros ſm artem ſcripſiſſe.Nec nos obnitimur
non.n.ſm artem ſcripſerunt:ſed ſm gratiam quæ ſuper omnē artem eſt.Scrip
ſerunt.n.quæ ſpiritus iis loqui dabat.Sed tamen ii qui de arte ſcripſerūt :de eo-
rum ſcriptis artem inuenerūt:& cōdiderūt cōmenta artis & magiſteria. Deniq;
in arte requirūtur præcipue:ut ſit αιτιον υλη αποτελεσμα. Cum igitur
legamus ſanctum iſaac patri dicere:ecce ignis & ligna:ubi hoſtia?Quid horum deeſt? Nam
qui quærit dubitat:qui reſpondet quærēti:pronunciat:& dubitationem abſoluit. Ecce ignis.
ideſt αιτιον & ligna:ideſt hyle quæ latine materia dicitur.Tertium quid ſupereſt niſi απο
τελεσμα:ꝙ filius quæſiuit:pater rettulit dicenri ubi hoſtia?Deus(inquit)prouidebit ſacrifi
cium fili.Differamus pauliſper myſterium.Oſtendit deus pendentem arietem cornibus. Ari
es autem eſt uerbum plenum tranquillitatis & moderationis atq; patientiæ: quo oſtenditur
bonum ſacrificium iuſticiæ etiam ſapientiam & prudenter emerendi ac propiciandi rationē
cognoſcere.Vnde & propheta ait.Sacrificate ſacrificium iuſticiæ.Itaq; iuſticiæ ita ut ſapien-
tiæ ſacrificium eſt.Ecce ergo mens calida & feruens ut ignis quæ operatur:ecce & intelligibi-
lia ideſt materia:ubi eſt tertium intelligere.Ecce color: ubi eſt uidere: ecce ſenſibilia: ubi eſt
ſentire . Materia enim non ab omnibus uidetur : ideoq; deus dat munus intelligendi
& ſentiendi & uidendi.Verbum ergo dei αποτελεσμα eſt.i.definitio & conſumatio diſ-
putationis ꝙ infunditur prudētioribus :& dubia confirmat .Pulchre autem etiam ii qui in
aduētum chriſti nō crediderūt :ſe ipſos reuincūt:ut cōfiteantur ꝙ negandum putant .Dicunt
enim arietem uerbum dei & nō crediderunt paſſionis myſterium :cum in illo myſterio uer
bum dei ſit :in quo impletum eſt ſacrificium .Ergo primum accēdamus in nobis ignem mē
tis :ut operetur in nobis . Quæramus ſubiicientes materiam quid ſit ꝙ nutriat animam:tā
ꝗ̃ in tenebris requiramus eam .Neq; enim uel patres ſciebant quid eſſet māna. Inuenerunt
(inquit)māna dicentes ipſum eſſe ſermonem & uerbum dei:unde omnes diſciplinæ fonte
iugi ac perpetuo fluunt ac deriuantur .Hæc eſt eſca cæleſtis .Significatur autem ex perſona
dicentis .Ecce ego pluam uobis panes de cælo αιτιον ergo eo ꝙ operatur deus :qui irrigat
mentes rore ſapientiæ :hyle:quia uidentes animæ & guſtantes delectantur & requirunt :un
de ſit illud ſplendidius luce:dulcius melle.Reſpondetur eis ſcripturæ ſerie. Hic eſt panis quē
dedit uobis dominus manducare :& hoc eſt uerbum dei ꝙ diſpoſuit deus uel ordinauit quo
paſcitur anima prudentium & delectatur :eſt candidum & ſuaue ueritatis ſplendore illumi-
nās :& uirtutum ſuauitate demulcens audientium animas.In ſe enim didicerat propheta qd
eſſet conſūmandæ rei αιτιον.Nam cum mitteretur ad populum dei liberandum :ad regē
ægypti:ait .Quis ſum ego ut uadam :& educam populum a regis poteſtate?Reſpondit do-
minus.Ego ero tecum .Int errogabat iterum moiſes Quid dicam illis ſi requirant quis ē do
minus qui miſit te:& quod nomen eſt illi?Dixit dominus .Ego ſum qui ſum .Dices qui eſt :
miſit me .Hoc eſt uerum nomen dei eſſe ſemper .Vnde & apoſtolus de chriſto .Dei enim fi

lius iesus christus qui i nobis est qui per nos prædicatus est per me & siluanum & timotheū: non fuit (inquit) est & nō: sed est i illo fuit. Respondit moises: si non crediderint mihi neq; obædierint uoci meæ dicentes: quia nō apparuit tibi deus: quid dicam illis: Dedit illi signa facere: ut crederetur quia a domino missus est. Tertio ait moises. Non sum dignus: & gracili uoce sum & tardiori lingua: quo modo me audiet pharao? Responsum est ei. Vade & ego apiam os tuum: & instruam te quid debeas loqui. Interrogationes: ergo illæ in medio & responsiones habent sapientiæ semina & theorian. Gratum tamen αποτελεσμα est quia ait. Ego ero tecum. Et quāuis dederit ei signa facere: tamen dubitanti iterum (ut scias quia signa non credentibus: promissum autem credentibus) respondit ad infirmitatem uel meriti uel uoti. Ego aperiam os tuum: & instruam te quid debeas loqui. Perfectum ergo αποτελεσμα seruatum est. Habes hoc & in euangelio. Petite & dabitur uobis: quærite & inuenietis pulsate & aperietur uobis. Pete απο του αιτιου. idest ab auctore quære. Habes hylē: intelligibilia: quibus quæras: pulsa & apit tibi deus uerbum. Quæ petit: mens est: quæ opatur sicut ignis intelligibilia: in quibus mentis ardor operatur sicut ignis in lignis: aperit uerbum tibi deus q est αποτελεσμα. Habemus & alibi in euangelio dicente domino. Cum autem tradent uos: nolite cogitare quo modo aut quid loquamini: dabitur enim uobis in illa hora quid loquamini. Non enim uos eritis qui loquimini: sed spiritus patris uestri qui loquitur in uobis. Habes hoc & in genesi dicente isaac. Quid est q tam cito inuenisti fili? Qui dixit. Quod tradidit dominus deus tuus in manus meas. αποτελεσμα dominus est: qui per dominum quærit inuenit. Laban deniq; qui per dominum non quæsiuit: quia quærebat idola: non inuenit. Pulchre autem quod dicunt horos seruauit. Primus est horos. Vade affer mihi de uenatione tua ut manducem. Excitat atq; adolet uelut igit quodam adhortationis suæ mentem eius ut operetur & quærat. Secundus horos: quid est q tam cito inuenisti? Hic in interrogatione est. Tertius horos in responsione: q tradidit dominus deus tuus in manus meas αποτελεσμα deus est qui concludit & consummat omnia de quo dubitandum non ē. Est & ille horos de spontaneis: si nō seminaueritis non metetis. Nam & si cultura prouocet semina: tamen natura spontaneo quodam ut surgant: in iis operatur ingenio. Vnde apostolus ego plantaui inquit: apollo rigauit: sed deus incrementum dedit. Itaq; neq; qui plantat est qcq̄: neq; qui rigat: sed qui dat incrementum: deus. Dat tibi deus in spiritu: & in corde tuo seminat dominus. Age ergo ut inspiret: & seminet ut metas: si nō seminaueris nō metes: quasi admoneris ut semines: nō seminasti: nō metes. Quasi admoneris ut semines sententia est. Principio finis conuenit principium semen est: finis messis. Disce (inquit) ex me: natura adiuuat discentem: deus autem auctor naturæ est. Dei quoq; (ut bene dicamus quia hoc naturæ est) p discere. Duri. n. corde nō discūt. Incremēta per naturam quæ diuini habet gratiam muneris: consummationem & perfectionem deus dat. i. illa præstātissima & diuina trinitatis natura & substātia. Vale & nos dilige ut facis quia nos te diligimus. LXVIII.

AMbrosius syagrio ueronensis ecclesiæ episcopo. Prospiciendum esse ne de nostro obloquatur iudicio carissimi nostri ueronēses propriis texuisti litteris. Nō arbitror fore: certe non solent. Aut si obloquant: de quo obloqui soleant: haud dubie liquet: cum exasperati huc ueniant: pacifici ad te reuertantur: præsertim cum hoc iudicium nostrum cum fratribus & consacerdotibus nostris participatum processerit. Tu autem sine alicuius fratris consilio hoc iudicium tibi solus iudicandum putaris: in quo tamē ante iudicium p̄iudicium feceris: ut puellam zenonis sanctæ memoriæ iudicio probatam eiusq; benedictione sanctificatam: post tot annos sine auctore criminatōnis: sine accusatore: sine professore delationis: in periculum reatus deducendam arbitrarere. Cui inuidia esset a uanis: ab hæreticis: ut ipsi uolūt: a turpibus personis conflata per scelus: p auaritiam: per intempantiam: quærentibus proprii libertatem flagicii: ab iis postremo qui domo eius eiecti atq; eliminati forent: q discolora opera subtexerent: quam prima fronte suæ professionis prætenderāt. Huiusmodi accusatores: huiusmodi testes in tuo cōstituebas iudicio: qui neq; accusare audebant: neq; delationis se nexu obligare: atq; ita inspectiōi adiudicandam constituebas uirginem: quam nullus argueret: nullus deferret. Vbi hæc cognitionis solemnitas? Vbi talis iudicandi formula? Si leges publicas interrogemus: accusatorem exigunt: si ecclesiæ: duobus (inquit) & tribus testibus stat omne uerbum: sed illis testibus q ante hesternum & nudius tertius non fuerint inimici: ne irati nocere cupiant: ne læsi ulcisci se uelint. Inoffensus igitur affectus testium quæritur: ita tamen ut accusator prius in me-

dium procedat. Ipsi illi presbyteri iudæorum manus suas prius supra caput imposuerunt susannæ: & accusationem professi sunt: & pariter addiderunt testimonii auctoritatem: quam imprudenter populus sub errorē positus acceperat: sed diuino iudicio per prophetam retexit & redarguit omnipotens deus: ut liqueret omnibus eos uelle in inuidiam præseminare aduersum innocentis piculum qui deficerentur accusationis argumento & firmamento probationis: uidelicet coniicientes: q si præoccupatis uulgi auribus iuidia mentem incesseret: præiudicium examinandæ ueritatis inferret. Et enim cum audita præueniunt: aurem obstrunt animum occupant: ne probatio desideretur: ut rumor pro conuicto teneatur crimine. Nos igitur accusatorem exegimus: & autorem totius scænæ maximum perurgendum arbitrati sumus. Verum ille accusationem quam studio informauerat: uerbo detulerat: deseruit porfessione. Et tamen affectu urgebat: arte exequebatur: sed refugiebat nomine q diffideret probationi. Denique sparsis rumoribus: sed etiam epistolis compositis & destinatis: quæsiuit acerbare inuidiam delationis: sed nequaquam opprimi potuit integritas & circūueniri. Nam si habuisset probationes: nunquam inspectationem tua sententia flagitauisset. Quid igitur sibi uelit & quo spectet: q obstetricem adhibendam credideris: non possum aduertere. Itane ergo liberum erit accusare omnib⁹: & cum probatione destiterint patebit: ut genitalium secretorū petant inspectionem: & addicentur semper sacræ uirgines: ad huius modi ludibria: quæ & uisu & auditu horrori & pudori sunt? Denique non minima etiam in tuis litteris tentatæ expressionis uerecūdia est. Quæ ergo sine damno pudoris in alienis auribus resonari non queunt: ea possunt in uirgine sine eius tentari uerecūdia? Inuenisti tibi uile mancipium: procacē uernulam: cur non abutaris pudibundo ministerio? & exponas eius modestiam: cum præsertī nihil sanctius in uirgine sit q̄ uerecundia. Non enim sacra uirgo ut corpore tantūmodo integra sit quæritur & non ut in omnibus eius inoffensus maneat pudor. Virgo domini suis est nexa fulcris ad sui probationem: nec alienis dotibus eget: ut se uirginem probet: & nec abditorum occultorūque inspectio sed obuia omnibus modestia astipulatur integritati. Non placet deo quā non suorum grauitas morum probat. Non probat domino: quæ unius obstetricis indiget testimonio: quod plærūque quæritur precio. Ea ergo tibi locuples uidetur ad fidem quæ & redimi & falli potest: ut excuiet ream: & crimen tegat aut nesciat: & non possit flagicium deprehendere? Neque uero illud iustum arbitror quod tuis comprehendisti litteris qa nisi inspecta fuerit integritas piclitetur: & incerto sui fluctuet. Ergo omnes quæ inspectæ nō sunt: periculum subierunt pudoris: ergo & quæ nupturæ sunt: prius inspiciantur ut nubant. Probatiores ergo & quæ ualendæ sunt prius subiiciendæ sunt huiusmodi attrectatiōi. Non enim uisitantur sed attrectantur: & rectius secūdum tuam sententiam inspicitur non probata q̄ consecrata. Quid q etiam ipsi archiatri dicunt non satis liquido cōprehendi inspectionis fidem: & ipsis medicinæ uetustis doctoribus id sententiæ fuisse? Nos quoque usu hoc cognouimus: sæpe inter obstetrices obortam uarietatem & questionem excitatam: ut plus dubitatum sit de ea quæ inspiciendam se præbuerit q̄ de ea quæ nō fuerit inspecta. Si quidem & proximo id comperimus exemplo. Nam quædam conditiōis seruilis altini inspecta & refutata postea mediolani: non meo quidem iussu: sed nicenti ex tribuni & notari domini uel patroni sui uoluntate uisitata est aperitissima & locupleti fœmina huiusmodi artis: & cum simul ista suppeterēt ut neque paupertas obstetricis suspectam faceret fidem: neque indocilitas imperitiam: tamen adhuc manet quæstio. Quid profuit igitur eam inspici: cum damnatio maneat? Nam ut quisque uoluerit: aut imperitam medicam aut redemptam asseret: ita sine effectu ullo iniuria inspectionis est. Quid deinde fiet? Quotiēscūque emerserit qui non credat totiens uirgo obtrectabitur? Nam si unque se uisitandam abnuerit: fm assertionem tuam de crimine confitebitur. Et facilius est ut refutet quod nunque fecerit: q̄ quod fecerit. Variabūtur igitur obstetrices: ne suspectæ aliqua repetatur gratiæ. Erit itaque inter plures: q̄ q̄ paucorū ēt in magnis urbibus hic usus medendi sit. Erit inquam uel maliuola uel imperita quam pudoris claustra prætereant & per imperitiam integro notam affigat pudori. Vides ī quod periculum induas uirginalem ꝓfessionē: dū obstetricē adhibēdā putas: ut iā nō solū uerecūdiæ suæ dispendio sed etiā obstetricis īcerto piclitetur. Nunc cōsideremus quod obstetricis officiū sit Legim⁹ ēt ī ueteri testamēto obstetrices sed nō īspectrices. Denique ad parturiētes īgrediebātur non ad uirgines: ut partus susciperent: non ut pudorem examinarent. Vnde & obstetrices dictæ eo q obsistant dolori uel certe pignori: ne laxatis uteri genitalibus claustris in terram defluat. Secundo & tertio loco in scripturis iuenimus obstetrices adhibitas sed ubique partui nusque inspectioni. Primo ubi rachel parturit: deinde ubi thamar parit: tertio ubi necandos

mares pharao mandat hebræorum obſtetricibus :quando reſponderunt illæ non eo more
hebræas fœminas parere quo pariunt ægvptiæ:ſed hebræas prius parere ꝙ introeant obſte
trices ad eas .Q ui locus ut ſuperiori utilis ad hebræorum ſalutem :ita reliquo confragoſus
ad obſtetricū fidem quæ didicerunt mentiri pro ſalute & fallere pro excuſatione.Q uid igiť
ſuſpecta & dubia captamus:cum maiora ſint alia examinandæ ueritatis documenta & teſti
monia:in quibus expreſſiora inſignia uel temerati pudoris ſint?Q uid enim eſt ꝙ magis pu-
blicum ſit ꝙ offenſa pudoris & defloratio uirginitatis ?Nihil profecto quod magis ſe probet
ꝙ caſtitatis diſpendium. Tumeſcit aluus:& incedentem fœtus ſui ora grauant:ut præter mit
tamus alia quibus ſe uel tacita prodit conſcientia. Ac forte ſterilitatis obtentu abſcondi in ali
quibus poſſit flagicium Hic uero cum editus partus & expoſitus uel necatus (dum inuidiæ
magis ꝙ probationi cōſulitur)diſſipatus ſit per aures uniuerſorum :ſtrangulata eſt libertas
calumniarum :ſi peperit :nempe ueronæ fuit :uiſebatur frequenter a uirginibus & mulieri
bus:in honore enim ſemper erat :uiſebatur & a ſacerdotibus propter pudiciciæ reuerentiā
& grauitatis ſpeculum. Q uo modo ergo potuit occulere crimen quod ſe uel ſpecie ſui prode
ret?quo modo texit uterum?quo modo non refugit aſpectum mulierum ?oculos ſalutantiū?
quo modo parturiens uocem repreſſit ?Sed hoc non patitur dolor :deniq; ſcriptura hos ma
ximos dicit dolores qui ſunt parturientis.Sic.n.(inquit)dies domini ſubito uenit: & impro
uiſus adeſt:ut dolor partus qui inter cludit omnia effugia deliteſcendi. Hæc eſt uerior do-
cumentorum fides quam erubeſcunt & mulieres. Deniq; eliſſabet occultabat ſe men-
ſibus quinq; eo quod ſterilis conceperat in ſenectute .His ſignis & ipſa mariæ uirgini
tas apud ignaros myſterii :probri ſuſpectabatur. Vnde & ioſeph cui deſponſata erat uir
go :ſuſpectum habebat uicium :dum adhuc neſciret dominicæ incarnationis ſacramentum
Q uid ergo?negamus inſpiciendas uirgines interim :quid nuſꝙ legerim ?Non aſtruo:nec ue
rum arbitror .Sed quia plæraq; ad ſpeciem facimus non ad ueritatem & erroris gratia com
pluria frequenter prætendimus :ſunt enim qui neſciant recte facere niſi metu pœnæ :relin
quamus hoc illis quas non uerecundia reuocat a lapſu :ſed ſolus iniuriæ deterret metus: apđ
quas nulla cura pudoris & caſtitatis gratia:ſed pœnæ timor eſt. Relinquamus uernaculis qui
bus formido eſt depræhendi magis ꝙ peccaſſe. Abiit a uirgine ſacra ut obſtetricem nouerit:
partus putatur:& remedium doloris ducitur:non examen pudoris. Relinquamus etiam illis
ſi quæ grauibus appetitæ calumniis:oppreſſæ teſtimoniis:ſtrangulatæ argumentis:ad id cō-
fugiant:ut ſe offerant inſpectioni:quo uel corporis probentur cuſtodia:ſi tamē depræhendi
poteſt:in quibus nutat pudoris gratia & diſciplina integritatis. Male tamē ſe habet cauſa:ubi
potior eſt carnis ꝙ mentis prærogatiua Malo morum ſignaculo ꝙ corporis clauſtro uirgi-
nitatem exprimi. Iam illud præclarum:quod ſcripſiſti inſinuatum tibi a quibuſdā ꝙ nequa-
quam tibi communicarent:ſi eam ſine uiſitatione ſuſcipiendam credes. Ergo iudicandi acce
piſti formulam. Q uales illi:qui uolunt præſcribere ſacerdotibus quid ſequi debeamus. Libe-
rauimus itaq; te a cognitionis grauiſſimæ neceſſitate:ne neceſſe haberes formulam manda-
tam exequi. Q uid nobis futurum eſt qui eorum ſtudiis non obtemperauimus:ſed tamē ſcio
illic plæroſꝙ eſſe qui timeant dominum. Nam & hic uidimus dudum:& illic eſſe comperimꝰ
qui compoſitam hanc querantur calumniam:quos aiunt eo offenſos fauiſſe. Maximo:ꝙ iſta
uirgo non circuibat domos:nec eorum matronas ſalutet atq; ambiat. Q uid igitur fiet?quo
modo tanto eam exuemus crimine?Q uo modo perſuadebimus ut cultus aſſumat nouos:
ſuos exuat?Graue flagicium uirginem intra ſecreta domus degere: claudi penetralibus ſuis.
Sic certe lectio docet mariam domi repertam:cum ad eam gabriel archangelus ueniſſet. Su-
ſanna fugiens turbarum inducitur. Deniq; cum ſe lauaret:paradiſum claudi iubebat. Q uid āt
præſertim in uirgine cuius præcipuum opus uerecūdia quæ ſecreta eſt: tutius ſecreto: ad oēs
actus expeditius?Munia.n.pudoris induit non concurſationis. Sed de aliis uidero: tuæ nunc
mihi reſpōdēdū epiſtolæ ē. Te miror frater q tātope defendas. Maximū nō fuiſſe accuſatorē:
ſed parentis dolore doluiſſe inuidiā ſparſi rumoris. Cū ille ſe inimicū & aduerſariū:litigatorē
ꝓpoſito iā iurgio negare non potuerit:aduerſus ſacram uirginem iudicia attentauiſſe:muro
ꝙ interiecto diſcretas ædes uxoris ſuæ ac uirginis:diuiſam germanitatis īter ſorores ſocieta
tem:aliaq; proh dolor:& ꝙ uirgo in agro:affinitatis ſuæ refugiſſet conſortium. Q uo modo
non potuiſti ꝙ ad indiciam ſcripſeris:quoniam maximus ſeu impulſu aliorum ſeu dolore ꝓ
prio :crimen graue detulerit .Sola hæc epiſtola ſatis eſt ad excuſationis teſtimonium .Neq;
enim te ego tuis ad me datis litteris urgendum putaui :ſed iis lectis quas ad uirginē dederas:
aduerti diuerſum eſſe ꝙ ad me ſcripſeras:& tamen cum epiſtolæ tuæ ſibi non cōuenirent:cō

fulendum te non arguendum putaui. Quid igitur sibi uult illa argumentatio quia illud detulerit quod ad me scripseras: delatam uidelicet eam in turpi crimine: ita ut editum & obrutū partum dici asserat? Quasi uero istud ad indiciam non ad me scripseris. Illa ubi audiuit litteris tuis maximum subduci accusationi litteras tuas protulit: quibus eum criminis delatorē probauit: ad me datas non legerat nec quid haberent sciebat. Ego autem exhorrui a primo calumniam: quia aduertebam non crimen intendi: sed iniuriam uirginis desiderari: cuius īspectio & uisitatio postulabatur: non aliquid flagicium deferebatur. Quis enim istud a principio fraude cōpositum nequaquā sibi congruere & conuenire non arbitraretur? Cucurrisse mulieres uiles ad monasterium: iactasse partum uirginis & necē pignoris: de monasterio rumorem per populos sparsum: eūq; affluxisse in aures noui affinis maximi: ab ipso interpellatum episcopum: dimissas eas quæ dixisse ferebanť: atq; in fugam coactas: ut apud nos patuit eos qui audisse se dicerent: ad ecclesiam uocatos prodisse: renatum & leontium duos illos iniquitatis uiros quos apposuit iezabel: redarguit daniel: subornauit iudæorum populus: ut auctorem uitæ suæ falso appeterēt testimonio? Qui tamen cum simul cōposuissent flagiciū: simul ingressi essent uiam: & ne quid prætereamः adiuncti maximo: comitantibus (ut dixit leontius) iis qui illum rumorem sparserant: tamē ubi in meo astiterūt iudicio: cum primo de origine causæ quærerem: diuersa & distantia prompsere: non locorum separati sed mendaciorum diuortio. Cum igitur sibi ipi nō conuenirēt: mercurium & leam uilissimæ conditionis & detestabilioris nequiciæ psonas amēdauissent: aufugisset theudule nō ignara obiiciendi sibi facinoris: q̄ ante lectum renati sola cubitauisset: ancilla præsto esset alia quæ stupro eiusdem renati se diceret coinquinatam: die ipo qui dictus erat cognitioni: subtraxerunt se episcoporum conuentui: licet etiam pridie subito se profecturus idem renatus clamauerat: unde ego iudicio præscripsi diem: & tamen nullo accusante: nullis testimoniis purgentibus insinuaui sanctæ sorori q̄ peteres coram ipsa inspici & uisitari memoratam uirginem. At illa sanctæ inspectionem quidem recusauit sed testimonium nō declinauit: dicens: nihil se in indicia compræhendisse: nisi q̄ esset uirginalis pudoris & sanctitatis. Habitasse eam romæ ī domo nostra nobis absentibus: nulli eam se uiciorum familiaritati dedisse: optare cum ea sibi a domino ietu partem reseruari in regno dei. Paternam quoq; filiam nostram interrogaui: q̄ ab ea nunq̄ soleat discedere: cuius charitas uitæ huius testimonium est. Itaq; & si quod iniurata diceret: fidei sacramento conferendum foret: sub obtestatione tamen professa est alienam criminis quo appetebatur: nec quicq̄ in ea scire se bonæ uacuum cōuersationis. Nutricem quoq; liberæ conditionis interrogauimus: cui & status haud quaquam degeneri seruicio obnoxius libertatem uera fatendi daret: & fides atq; ætas ad ueritatem astipularetur: & officium nutricis ad cognitionem secreti. Ea quoq; nihil se indecorum uidisse: nihil sibi quasi parenti commissum a uirgine: aliqua dignum repræhensione. His moti indiciam inoffensi uirginem muneris pronunciauimus: maximum autem & renatum & leontium ita inuoluit sententia: ut maximo si errorem emendaret: spes reditus reseruaretur: renatus autem & leontius excommunicati manerent: nisi forte probata sui pœnitentia: & huius facti diuturna deploratione dignos se pberēt misericordia. Vale fr̄ & nos dilige: qa nos te diligim⁹. LXVIIII.

AMbrosius syagrio. Quæ sint in nostro iudicio decursa: cōperta retines: & iō nunc quasi animæ portionē conuenio meæ: habens apud te pro castitatis contumelia familiarem & dolentē querelam. Ita ne oportuit inoratam atq; īaudi tam uirginitatis causam adiudicari: ut non possit absolui? Hoc est nisi sua iniuria nisi ab honesto pudore traducatur ad indecorem sui corporis oblationem grande uidelicet relatura sui testimonium: ut exponatur ludibrio & procacitatis noteť? Hic igitur prærogatiuam detulisti integritati huiusmodi honorificentiam: qua se lacessi aut īuitari gaudeant quæ hoc munus recipiendum putant: ut amittant libertatem communis assertionis: nec se iure tueantur uel sanctæ legis uel publico: ut non accusatorem exigat: non accersitorem urgeat: sed impudentiam solam induat ac se se proiiciat ad iniuriam? Non ita maiores nostri despicabilem habebant castimoniam: cui tantum deferebāt reuerentiæ: ut bellum aduersum temeratores pudiciciæ suscipiendum putarent. Deniq; tamen fuit ultiōis studium ut omnes tribules de beniamin tribu extinguerentur: nisi sexcentos qui bello reliq forent: natura editioris loci defendisset. Sic enim lectionis diuinæ serie expressum tenetur: cuius tenorem recensere congruit. Leuites uir animi maior q̄ opibus: habitabat in partib⁹ montis ephren: ei quippe tribui sortio obtigerat locus in possessionem terræ datus pro fu

niculo hæreditatis .Is ſibi accepit iugalem de iudæ bethleem.Et ut ſe habent prima copula
rum exordia:ardebat iuuencula immodica animi cupiditate:ſimul quia ſimilibus eius non
fungebatur :exardeſcebat magis atq; immane exæſtuabat .Vnde quia nihil referebatur ex
parte adoleſcentulæ uel leuitate amoris uel ui doloris :ꝙ haud quaquã mercede pari ſecum
decerneret:cũ eadẽ expoſtulabat:hinc frequens iurgiũ:quo mulier offenſa claues remiſſit do
mũ reuertit.At ille amore uictus q ꝙ ſperaret nõ habebat aliud:cum quartum iam menſem
fluere cerneret:eo contendit:fretus ꝙ conſilio parentum emolliretur animus adoleſcentulæ
Occurrit pro foribus ſocer:generum introduxit:filiam reõciliauit: & ut lætiores dimitteret:
triduo tenuit:quaſi repararet nuptias:ac uolenti abire:quartum quoq; diem comperendina
uit:prætenta humanitatis ſpecie moras innectendo.Pari modo cum etiam quintum diem
uellet adiungere ſuperioribus:& iam nouæ deeſſent cauſæ morandi:paterno tamen affectu
retinendæ filiæ deſideriũ non deforet :promiſſam profectionis copiam diſtulit in meridiẽ :
ut uiam cibo curati adorirentur. Poſt epulas quoq; uolens dilationem attexere :eo ꝙ iã ueſ
per appropinquaret generi precibus ægre licet:tamen acquieuit .Ille iter ſuũ prexit lætus aĩ
ꝙ dilectam ſibi recuperauiſſet :qui uno comitati ſeruulo cum iam declinaret dies :feſtino ui
am celerabant gradu .Mulier uehebatur iumento :uiro nullus ſenſus laboris :qui fructu deſi
derii ſimul & uario mulieris ac uernaculi ſermone uiam leuaret .Deniq; ubi hieroſolymam
appropinquarunt quæ triginta ſtadiis aberat:quam iebuſæi tenebant:ſuggeſſit puer deflectẽ
dum in ciuitatem quia ſub noctem ſuſpecta eſſent etiam illa quæ tutiora ſunt:cauendaq; te-
nebrarum ambigua:maxime quia locorum incolæ non eſſent de filiis iſrael. Et ideo præuer
tendum ne quid aduerſa ſtudia gerentes inſidiarum inferrent:ut obſcuro noctis dolum quæ
rentibus ad perpetrandum facinus ſatis opportuno. Sed domino eius haud quaquam placu
it ſententia:ut inter alienigenas hoſpitio ſuccederent:cum gaba & rama non longe abeſſent
ciuitates beniamin.Itaq; præualens ſententia poſthabuit ſeruuli ſuggeſtionem: quaſi ex con
ditione conſilium æſtimaretur:& non conſilio quamuis infirma conditio ableuaretur.Et iã
ſol in occaſu erat:deniq; uix occurrit:cum iam urgeretur ueſpere:in ciuitatem ſuccedere.Ga-
baonitæ incolebant locum:inhoſpitales:immites:intolerabiles:omnia tamen tolerabiliora
ꝙ ſi aliquem hoſpitio recepiſſent.Deniq; commodius huic uiro leuitæ ceſſerat ſi i gabaa ho-
ſpitium non repperiſſet.Verum ne quid deeſſet offenſionis:primo ingreſſu diuerſorium nõ
repperit:& cũ in publico ſitus alienã miſericordiã ĩploraret:offendit aduenietẽ ex agro ſenẽ:
que ueſp ex ope agreſti cõpulit nocti deceder̃.Et cũ eẽt ei cõſpicu⁹: rogat⁹ quo iret & uñ aduẽ
taret:rñdit de bethleẽ iudæ reuertor:cõtẽdo ad montẽ ephren:& mulier ẽ mecũ:ſed ecce huc
deuerti:& nemo ẽ q hoſpitio recipiat:& requieſcẽdi uſũ miniſtret.Nõ quo cibi aut pot⁹ſibi aut
pecori pabulorũ eſſet ĩdigẽtia:ſed tecti hoſpitio ꝓhiberent̃ præſto eſſe illa :nudum tecti hoſ
pitium deſiderari.Ad ea ſenior benigne ſatis & placide:pax (inquit)tibi :& ſuccede hoſpes
pariter & ciuis.Nam & mihi origo de montis ephren partibus:& hic hoſpitalis habitatio:ſed
tẽpore diuturno incolatus ſedes fundauit.Itaq; receptos domicilio miniſterio ſui & ſubſidiis
hoſpitalibus iuxta fouit .Hortabatur ad læticiam ſenior :& frequentioribus prouocabat po
culis :ut uino adoleret curarum obliuia :cum ſubito circũſiſtunt eos gabaonitæ :iuuenes ad
omnem proiecti libidinem :nihil penſum ac moderatum habentes quos forma mulieris il
lexerat & in omnem amentiam præcipitabat .Capti enim eius decore & per ſenectutẽ hoſ
pitis atq; infirmitatem ſubſidii :accepta ſpe potiendi poſcunt mulierem :& pulſant ianuam
Itaq; egreſſus ſenior rogabat eos ne hoſpitales menſas turpi flagicio fœdarent :& reuerendũ
ius etiam indomitis barbararum gentium nationibus uiolandum arbitrarentur :contribulẽ
illum ſibi :iſraelitem uirum legitimi tori ſubnixum copula non ſine indignatione cæleſtis
arbitri tanta affici contumelia .Quod ubi parum procedere aduertit eſſe ſibi filiam uirginẽ
adiecit :illam ſe offerre maiore parentis dolore :ſed minore gratiæ hoſpitalis diſpendio :pu
blicum flagicium priuato dedecore tolerabili⁹ haberi.At illi exagitati æſtu furoris & inflam
mati incentiuo libidinis :eo amplius ardebant formam iuuenculæ quo magis negabatur.
Et iuſticiæ exortes ridebãt uerba æquitatis :filiam ſenis quia minore iuidia ſceleris offereba
tur deſpectui habentes.Itaq; cum piæ nihil proficerent p̃ces:& ſeniles fruſtra hoſpes manus
tenderet:deſperato præſidio rapitur mulier:& per totam noctem iniuriæ impletur .Aſt ubi
lux finem intemperantiæ dedit:ianuam hoſpitalem repetit.Non quo uiri conſpectum expo
ſceret quæm magis declinandum putaret contumeliæ pudore miſerabilis:ſed affectum uiro
referret:quæ caſtitatem amiſerat:& contumeliæ ſuæ funus lamentabili ſpecie ante ianuam
hoſpitalem exponeret .Egreſſus itaq; leuita cum iacentem inueniſſet arbitratus ꝙ uerecũdia

uultum nequaquam attollere auderet:consolari cœpit:quia non uoluntate sed inuita tantæ iniuriæ succubuisset. Hortari assurgere & secum repetere domum. Sed ubi nullum respon/sum referebatur:quasi quiescentem maiore uoce e somno excitare. Verum ubi mortis su/premæ patuit fides:impositas iumento reliquias domum pertulit: & diuisos artus mulieris in partes duodecim misit per singulas tribus israel. Quo commotus uniuersus populus con/uenit in masphat:atq; ibi querela per leuitam cognita omnes in bellum exarsere:statuentes neminem uirorum fas esse in tabernaculum succedere:prius q̃ de tanti sceleris auctoribus ultio capesseretur. Animiq; ruebant in prælium:sed consilium prudẽtiorum præuertit sen/tentiam:non temere confligendum bello cum ciuibus:sed prius uerbis experiendum de fla/gicio:& decernendum conditionibus pro delictis. Neq; iustum uideri ut paucorum sceleris precium ad omnes pueniret:& priuata adolenscentium peccata statum salutis publicæ labe/factarent. Itaq; miserunt uiros qui denunciarent gabaonitis:ut tanti reos flagicii offerrent. Sin autem:cognoscerent non minoris esse criminis tantum facinus defendisse q̃ exercuisse. Verum illis superba referentibus:consilia pacis bello mutata:neq; primo aut secundo con/flictu:cum plurimi a paucis afflictarentur:cedendum israelitæ aduersis præliis existimaue/runt. Quadringenta enim milia uirorum bellantium aduersum uiginti quinq; milia benia/min tribus & septingentos gabaonitas expertos belli iuuenes decertabant. Et cum sinistra forte duo sibi iam cecidissent prælia:animi tamen promptus: haud quaquã deposuit israel uincendi fiduciam & ulciscendi præsumptam spem. Sed quia causa numeroq; præstantiores inferiore pugnæ euẽtu pedem rettulerant:diuinam offensam rati:ieiunio & fletu maximo reconciliationem gratiæ cælestis affectauere. Itaq; orata domini pace acriores in bellum re/uertuntur:utpote quibus oraculum animos dederat:spem accumulauerat. Et simulato a frõ/te q̃ cederetur:ac dispositis per noctem insidiis a tergo urbis:in qua locata erat manus ho/stium:dum hi cedunt:& illi insectantur:inuadendi urbem uacuam facta copia:& mox admo/to incendio:flammarum fragor atq; æstus furens captæ urbis speciem manifestarunt. Quo & suis fracti animi & erecti hostium. Nam & beniamin uiri clausos se & circumuentos rati prius q̃ a tergo inuaderentur:dispergere se se:atq; in desertum fugere cœperunt: & contra israel gemino agmine urgere eos ac palantes persequi. Cæsa itaq; uiginti quinq; milia: idest omnes fere de uiris beniamin. Præter sexcentos qui arrepto scrupeæ rupis munimento: partim loci ingenio & subsidio naturæ:partim desperatione uictoribus terrori fuere. Nam secundæ res cautionis admonent:in aduersis ultio pro uictoria habetur. Nec fœminarum numerus tanti discriminis exors fuit:sed omnis tribus beniamin muliebris sexus cum pue/ris & puellis omniq; ætate gladio aut igne extinctus: sacramentumq; additum ne quis tribus illius uiro filiam suam in uxorem daret: quo reparandi nominis omnis aboleretur successio. Belli finis simul atq; iræ factus: & furor in pœnitentiam uertit: armisq; positis in unum conuenientes uiri israel fleuerunt fletum magnum:& celebrarunt ieiunium:dolen tes unam tribum perisse ex fratribus:atq; extinctam populi sui ualidam manum:iure quidẽ pro delicti precio bellatum aduersum propugnatores flagiciorum:sed misere in sua popu/lum conuersum uiscera & bello ciuili utrumq; afflictum. Lachrymarum effusio mouit passio nem animi:& affectum perculit:sæuiciæ ratio successit. Missiq; legati ad sexcentos illos be/niamin uiros:qui per quattuor menses edito se præruptarum tuebantur rupium: aut de/serti indigentia: quæ multitudini obsidentium periculosa foret: deplorauerunt: commu/nem illam esse erumnam: q̃ illi contribules: isti cognatos & socios amisissent : sed ta/men non penitus interceptam reparandæ tribus successionem: consulere se in medium: quo modo & sacramẽti fides sibi cõstet:& tribus una nequaquã a corpore auulsa intercidat. Altari itaq; posito reconciliationis & pacis oblatũ sacrificiũ. Et qa iabis galaad populus erat pœnæ & maledicto obnoxius:obstrinxerat.n.se omnis israel magno sacramento ut si quis non ascendisset cum eo ad puniẽdum flagiciũ:morte moreretur:duodecim milia bellatorũ directa:ut & uiri omnes & mulieres ferro extinguerentur:solas uirilis tori exortes reserua/rent adolescentulas. Interfectis itaq; omnibus iabis galaad:solæ uirgines quadringentæ exi/tio cæterorum superfuerunt. Quas accipiens israel statuit uiros beniamin belli metum de/ponere:& in coniugium sibi sumere integras æui ac pudoris puellas: quibus & causa esset apud uiros integra q̃ nemo suorum aduersum eos bellum susceperat: & charitatis gratia:quia propter eos supremo supplicio ereptæ forent. Hoc igitur modo quadringin/tis iuuenib⁹ quesita copularũ cõsortia sunt:sed quia ducenti numero superant:qb⁹ iugales de erant:iis quoq; sine fraude sacramẽtorũ consultum accepimus. Dies festus in sylo quotannis

celebrabatur:ibi exultare ſolitæ uirgines: & choræas ducere in honorem religionis: aliæ præire matribus & totum iter agmine uiantum repleri. Dixit unus ex ſenioribus: ſi ducenti illi tribus beniamin uiri intra uineas ſiti excubias tenderent:donec ſe omnis fœminea turba effunderet:& ſurgentes ex uineis unuſquiſq; quam occurſus dederat: uxorem ſibi uendicaret:fraudi id nequaquam futurum:populum &enim fauere reparandæ tribus ſucceſſioni. propter ſacramentum impartire non poſſe filiarum ſuarum ſocietatem: neq; tamen contra ſacramentum uideri:ſi prohibendum non putaret:quia ſacramento neq; cogendi neq; prohibendi neceſſitas impoſita uideretur:illo ſibi ſine metu conſulere oportere: ſane ſi puellarum parentes uindictam efflogitarent:partim prece:partim etiam retorquendo in ipſos in uitæ culpam cuſtodiæ ſe ſe reuocaturos:quia cum ſcirent beniamin uiros exortes eſſe iugalium:cum filiabus proceſſerint:dignam ſane tribum iam non pœna ſed miſericordia : ſatis duræ ſæuitum in eos:& debellatam corporis ſui partem:immoderatius exarſiſſe plebem: ut ſucceſſionem domeſticam extingueret:atq; ex ſuis necaret:placere deo non perire populo tribum:neq; pro una muliere tam accerbe conſuli. Probauerunt conſilium iſraelitatæ: executi ſunt uiri beniamin :& diſpoſiti in uineis loco opportuno & tempore plenas fœminei agminis uias occupauerunt. Præbuit illis feſtum nuptiarum religionis ſolemnitas. Auulſæ de complexu patrum filiæ tanq; in manum ab ipſis parentibus tradebantur:& uelut pactam egremio matris non abduci ſed prodire arbitrareris. Ita tribus beniamin pœne intercepta atq; extincta breui floruit:documentum exhibens q magno exitio ſit inſolentibus uindicta pudiciciæ & læſæ caſtitatis ultio. Nec hoc ſolo loco ſed plæriſq; ſcriptura hoc docet. Nam & in geneſi legimus exercitum quæſtionibus regem ægypti pharaonem q ſarram attentauiſſet:& tamen alienam eſſe uxorem neſciebat. Eſt igitur domino caſtitatis tuendæ uoluntas: quanto magis eſt defenſandæ integritatis. Vnde nulla debet uirginibus ſacris irrogari iniuria. Quæ enim non nubunt & qui uxorem non ducunt:habentur ſicut angeli in cælo. Et ideo cæleſti gratiæ non inferamus corporalem contumeliam:quoniam potens eſt deus: quem nec præuaricatio prætereat:& moueat accepti ſibi muneris & conſecratæ uirginitatis acerba & grauis contumelia. Vale frater & nos dilige:quia nos te diligimus. LXX

AMbroſius paterno. Paterni quidem unanimis mei ſalutationem legi:ſed conſultationem haud quaquam paterna:ut uelit filio neptem copulare ex filia:ſed nec auo te nec patre dignam. Itaq; quid conſulueris conſidera. Omne enim q agere uolumus:prius nomen facti eius interrogemus:& tunc utrum laude an uituperatione dignum ſit exiſtimabimus. Verbi gratia:miſceri mulieri quibuſdam uoluptas eſt:medicorum etiam pueri corporibus utile ferunt:ſed conſiderandum utrũ coniugi an extraneæ:deinde nuptæ an innuptæ. Si quis deſponſata ſibi & tradita utatur: coniugium uocat. Qui alienæ expugnat pudorem adulterium facit: cuius uel ſolo nomine reprimitur plerũq; tentandi audacia. Hoſtem ferire:uictoria eſt:rerum: æquitas: innocentẽ: homicidium. Quod ſi quis percipiat animo:reuocat manum. Ergo etiam tu quid conſulas: quæſo tecum retractes. Coniugium uis inter filios noſtros componere. Quero utrum pares copulandi an impares ſint. Sed niſi fallor:compares appellari ſolent : boues. Qui iungit ad aratrum:equos ad currum:pares eligit:& ut ætas conueniat & forma : nec natura diſcrepet nec decoloret diuerſitas. Tu copulare paras filium tuum & neptem ex filia:hoc eſt ut accipiat ſororis ſuæ filiam:diuerſa licet matre q ſocrus editus. Interroga nominum religionẽ: nempe auunculus iſte illius:illa huius neptis uocatur. Nec ipſe te reuocat ſonus nominum: cum hic auum reſonet:illa hoc nomen ad auunculum quid ad auum referat? Quanta deinde etiam reliquorum confuſio uocabulorum. Idem auus & ſocer uocabere:ea quoq; tibi neptis & nurus diuerſo nomine nuncupabitur. Mutuabuntur etiam fratres diuerſa uocabula: ut illa ſocrus fratri ſit:iſte gener ſorori. Nubat auunculo ſuo neptis:& immaculatorũ pignorum charitas illecebroſo amore mutetur? Super hoc igitur meam a ſancto uiro epiſcopo ueſtro expectari ſententiam non opinor neq; arbitror. Nam ſi ita eſſet:& ipſe ſcribendum putaſſet. Non ſcribendo autem ſignificauit q nequaquam hinc dubitandum arbitretur. Quid .n. eſt q dubitari queat:cum lex diuina etiam patrueles fratres prohibeat conuenire in coniugalẽ copulã:q ſibi quarto ſociantur gradu. Hic ãt gradus tertius ẽ q ẽt ciuili iure a conſortio coniugii exceptus uidetur. Sed prius ſacræ legis ſcita interrogemus. Prætendis .n. in tuis litteris q pmiſſũ hoc diuino iure cõnubiũ huiꝰ modi pignoribꝰ exiſtimet eo q ñ ſit ꝓhibitũ Ego ãt & ꝓhibitũ aſſero. Quia cũ leuiora ĩterdicta ſint de patruelibꝰ frĩbꝰ: multo magis hoc

ꝙ artioris eſt plenum neceſſitudinis:iterdictum arbitror. Qui enim leuiora aſtringit:grauiora non ſoluit ſed alligat. Quod ſi deo permiſſum putas:quia ſpecialiter non eſt prohibitum: nec illud prohibitum ſermone legis reperies:ne pater filiam ſuam accipiat uxorem. Nunquid ideo licet:quia non eſt prohibitum? Minime. Interdictum eſt enim naturæ:iure iterdictum eſt lege quæ eſt in cordibus ſingulorum. Interdictum eſt inuiolabili præſcriptione pietatis:titulo neceſſitudinis. Quanta huius modi inuenies non eſſe interdicta lege per moiſen edita:& tamen interdicta ſunt quadam uoce naturæ. Multaq; ſunt quæ licet facere ſed non expedit. Omnia enim licent ſed non expediunt:omnia licent ſed non ædificant. Si ergo etiā ab iis nos reuocat apoſtolus quæ non ædificant:quo modo faciendum putamus quod & nō licet legis oraculo:& non ædificat diſcrepante pietatis ordine? Et tamen illa ipſa uetera quæ fuerant duriora:temperata ſunt per euāgelium domini ieſu. Tranſierunt uetera: ecce facta ſunt noua. Quid tam ſolemne q̃ oſculum inter auunculum & neptem: ꝙ iſte quaſi filiæ debet:hæc quaſi parenti? Hoc igitur inoffenſæ pietatis oſculum ſuſpectum facies de talibus cogitando nuptiis:& religioſiſſimum ſacramentum caris pignoribus eripies. Sed ſi diuina te prætereunt:ſaltem imperatorum præcepta:a quibus ampliſſimum accepiſti honorem: haud quaquam præterire te debuerunt. Nam theodoſius imperator etiam patrueles fratres & conſobrinos uetuit inter ſe coniugii conuenire nomine: & ſeueriſſimam pœnam ſtatuit ſi quis temerare auſus eſſet fratrum pia pignora:& tamen illi inuicem ſibi æquales ſunt:tantum modo quia propinquitatis neceſſitudine & fraternæ ſocietatis ligantur uinculo: pietati eos uoluit habere quod nati ſunt. Sed dicis alicui relaxatum. Verum hoc legi nō præiudicat. Quod enim in commune ſtatuitur:ei tantum proficit:cui relaxatum uidetur. Longe diuerſa iniuria. Illud tamen licet in ueteri teſtamento legimus:ut aliquis uxorem ſuam ſororem diceret. Iſtud inauditum:ut quiſq; neptem ſuam in uxorem accipiat & coniugem dicat. Iam illud pulcherrimum ꝙ negaſti neptem tuam auunculo ſuo tuo filio propinquo ſemine conuenire:quia non agnationis copuletur neceſſitudine. Quaſi uero & uterini fratres ideſt diuerſo patre ſed eadem matre geniti poſſint diuerſo ſexu inter ſe coniugio conuenire:cum & ipſi agnationis ius habere non queant ſed cognationis tantum ſibi titulo connexi ſint. Vnde oportet ab ea diſcedas intentione:quæ etiam ſi liceret: tamen tuam familiam non propagaret. Debet enim tibi filius noſter nepotes:debet etiam neptis cariſſima pro nepoteſ. Vale cum tuis omnibus.

LXXI.

AMbroſius quinegio. Quam ingenuo te commendaſti pudore:quia de eo conſuleres quod non probares:ſed morem gereres parenti:ut pietatem non læderes:ſecurus ꝙ non aliud a me poſſet referri:niſi quod ſanctas deceret neceſſitudines. Ego uero libenter tua in me onera ſuſcepi:& auo nepte(ut opinor)refudi. Quam neſcio plane qua opinione nurum ſibi fieri deſiderabat: ut auum ſocero mutaret. Plura non opus eſt:ne hoc quoq; accedat ad uerecundiam. Vale fili & nos dilige:quia nos quoq; te diligimus.

LXXII.

AMbroſius antonio. Nunq̃ es tacitus mihi:nec unq̃ tuo me tranſmiſſum ſilentio querar:qui ſcientia ꝙ tuo non deſim pectori. Nam cum id pendas quod pluris eſt:qui potes etiam id negare quod ſæpe etiam in multos defluit: non tam amoris uſu q̃ officii uiciſſitudine? Ego uero etiam ex meo animo tuam dicem exiſtimo:ut nunq̃ me tibi & te mihi abſentem putem: quoniam ſemper animis hæremus. Nunq̃ tuas litteras mihi deeſſe opiner: aut meas tibi: cum te quottidie coram alloquar:in te oculos:ſtudia:atq; omnia officia mea dirigam. His tecum :delectat congredi:nam litteræ tuæ(ut aperte cum indiuiduo pectoris mei loquar)uerēcundari me faciunt. Vnde peto ut ſuperſedeas gratiarum relatu. Mihi enī mei in uos officii ſumma merces eſt:ſi me debito erga uos muneri non defuiſſe arbitrarer. Vale & noſ dilige:quia ego quoq; te diligo.

LXXIII.

AMbroſius alipio. Antiochus uir conſularis reddidit mihi eximietatis tuæ litteras:nec ſuperſedi:reſpondendi munere. Nam per meos homines dedi litteras: & ni fallor:alia oborta copia gemīaui epl'am. Sed quia ñ tā remetiēda amiciciæ munia:q̃ cōtumeliā ñ cumulādā arbitror:oportuit ipſo præſerti regrediente

qui me tanto litterarum tuarum affecit nomine:referri aliquod officium ſermonis mei : ut ego utriq; ueſtrum & ille tibi abſolueretur qui debebat referre quod acceperat. Vale & diligẽtes te dilige.

AMbroſius uigilio. Popoſciſti a me inſtitutionis tuæ inſignia: quoniam nouus aſcitus es ad ſacerdotium. Et quoniam te ipſum ædificaſti:ut oportuit : qui dignus habitus es tanto munere:quo modo & alios ædifices ſignificandum uidetur. Primum omnium cognoſcere eccleſiam tibi domini commiſſam: ideo q; uitandum ſemper:ne quid obrepat offenſionis:& fiat uelut commune corpus eius gentilium admixtione. Vnde ſcriptura tibi dicit:ne accipias uxorem de filiabus chananæorum:ſed uade in meſopotamiam in domũ bathuellis ideſt domum ſapientiæ:& eius tibi acquire copulam. Meſopotamia autem regio eſt in partibus orientis quæ duobus maximis per ea locorum euphrate & tigri fluminibus circunuenitur:quib⁹ origo eſt in armeniæ locis. Influunt autem diuerſo meatu in mare rubrum:& ideo meſopotamiæ nomine ſignatur figura eccleſiæ:quæ maximis fluentorum prudentiæ irriguis atq; iuſticiæ fæcundat mẽtes fidelium:quibus ſacri baptiſmatis:cuius typus præceſſit in rubro mari : infundit gratiam culpamq; abluit. Doce ergo plebem:ut non ex alienigenis ſed ex domibus chriſtianis coniugii quæratur copula. Nemo fraudet mercenarium mercede debita : quia & nos mercenarii ſumus dei noſtri:& ab eo mercedem laboris noſtri expectamus. Et tu quidem o quicunq; es negociator:mercenario tuo mercedem pecuniariam negas ideſt uilem:caducam:tibi autem negabitur merces promiſſorum cæleſtium. Non fraudabis ergo(ut lex dicit)mercenarium mercede ſua:non dabis pecuniam tuam ad uſuram:quoniam ſcriptum eſt:ꝙ is qui pecuniã ſuam non dedit ad uſuram:habitabit in tabernaculo dei. Nam ille eſt ſupplantator : qui uſurarum captat emolumenta. Itaq; uir chriſtianus ſi habet:det pecuniam quaſi non receptur⁹: aut certe ſortem quam dedit:recepturus. Habet in ea non mediocrem uſuram gratiæ. Alioquin decipere iſtud eſt non ſubuenire. Quid enim durius q̃ ut des pecuniam tuam non habenti:& ipſe duplum exigas? Qui ſimplum non habuit unde ſolueret : quem ad modum duplum ſoluet? Exemplo nobis ſit tobis qui nunq; requiſiuit pecuniam quam dederat niſi extremo uitæ ſuæ tempore: magis ne fraudaret hæredem q̃ ut depoſitam pecuniam cogeret ac recuperaret. Populi ſæpe conciderunt fœnore:& ea publici exitii cauſa extitit. Vnde nobis ſacerdotibus id præcipue curæ ſit:ut ea uicia reſecemus : quæ in plurimos uidentur ſerpere. Hoſpitem doce uoluntarium magis q̃ ex neceſſitate eſſe oportere : ne in hoſpitio deferendo inhoſpitalem affectum animi ſui prodat:& in ipſa hoſpitis ſuſceptione per iniuriam uioletur gratia:ſed magis excolatur officiorum uſu & aliquo humanitatis miniſterio. Non enim a te munera exiguntur ditia: ſed officia uoluntaria : plena pacis & conuenientis concordiæ. Meliora ſunt enim olera cũ amicicia & gratia: q̃ ſi exquiſitis dapibus adornetur conuiuium:ſi deſit affectus gratiæ. Legimus peremptos graui populos excidio propter uiolata iura hoſpitii leuitis de ephren:propter libidinem quoq; commiſſa bella atrocia. Sed prope nihil grauius q̃ copulari alienigenæ:ubi & libidinis & diſcordiæ incentiua & ſacrilegii flagicia conflantur. Nam cum ipſum coniugium uelamine ſacerdotali & benedictione ſanctificari oporteat:quo modo poteſt coniugium dici:ubi non eſt fidei concordia? Cum oratio communis eſſe debeat:quo modo inter diſpares deuotione poteſt eſſe coniugii communis charitas? Sæpe plæriq; capti amore fœminarum fidem ſuam prodiderunt:ut patrum populus in belphegor. Vnde phinees arrepto gladio ĩterfecit hebreum & madianiten fœminam: & mitigauit indignationem diuinam:ne totus populus extingueretur. Quid de pluribus exẽplis loquar? Ex multis unum proferam:ut eius commemoratione liqueat q̃ pernicioſum ſit alienigenæ mulieris aſciuiſſe copulam. Quis fortior & ab incunabulis ſuis munitior dei ſpiritu q̃ nazaræus ſamſon? Et ipſe proditus eſt:& ipſe per mulierem non potuit ſuam tenere gratiam : cuius generationis & uitæ totius ſeriem hiſtorico digeſtam ſtilo enarrabimus ſecundum ſacri libri continentiam quæ in hunc eſt modum :non uerborum ſerie ſed ſenſu.
Multos per annos hebræorum populum ſubditum paleſtini ac ſubiectum babebant : quoniam fidei prærogatiuam amiſerat : qua uictoriam patres adepti fuere. Non penitus tamen interciderat inſigne electionis apud auctorem ſuum & funiculus hæreditatis. Sed quia rerum ſecundarum inſolentia ſæpe extollebantur : dabat eos plærunq; in poteſtatem hoſtium:ut more ingenii humani remedium malorum de cælo ſibi quærerent. Tunc enim deo ſubditi ſumus : cum aduerſis aliquibus urgemur. Secundæ res mentem

extollunt. Quid cum alias uſu probatum ſit: tum maxime in ea rerum conuerſione qua ruſus ad hebreos a paleſtinis uerſa uice res mutatæ. Namq; cum diuturna iniuria longæ ſubiectionis ita eſſent depreſſa hebreorum pectora: ut nullus uirili ingenio ad libertatem animos tollere auderet: ortus eſt illis ſamſon diuino oraculo prædeſtinatus: magnus uir nec in pluribus numerandus : ſed in paucis præſtantiſſimus : & quod ſine ulla controuerſia ſit : uiribus corporis omnium facile primus: eoq; ingenti admiratione nobis ſpectandus a principio: non illa quæ temperantiæ & ſobrietatis iam inde a pueritia uini abſtemius præclara inſigna dedit: nec illa quæ intonſo capite nazaræus ſacra diu ſeruauit cuſtodia : ſed ab adoleſcentia quæ in aliis ætas mollior: in hoc egregia: atq; ſupra humanum modum: perfectæ uirtutis ſtupenda facinora effecit: quibus diuini oraculi mox aperuit fidem: ꝙ non perfunctorie tanta eum anteiſſet gratia: ut deſcenderet angelus per quem ortus eius præter ſpē parentibus annunciaretur: futuri regimen & præſidium ſuis. Nam grauibus iam diu paleſtinorum imperiis afflictabantur. Pater illi erat de tribu dam timens deum haud ignobili genitus loco: præſtans cæteris: mater utero ſterilis ſed animi uirtutibus haud infæcunda : quæ propriæ hoſpitio mentis recipere meruit uiſionem angeli: mandatum tenuit : oraculum impleuit. Nec tamen paſſa ſine uiro ſcire uel diuinitatis ſecretum: inſinuauit marito uiſum ſibi hominem dei præclara ſpecie futuræ ſobolis ferentem oracula: qua pollicitatione ſe ſe fidentem cum coniuge fidem promiſſorum cæleſtium participare. Quod ubi comperit: pie deum precatus orauit: ut ſibi quoq; uiſionis eius gratia tribueretur : dicens . In me domine angelus ueniat tuus. Vnde ego arbitror non zelo mulieris quæ eſſet ſpectabilis pulchritudinis aliquid eum ſuſpectum habuiſſe: ut quidam exiſtimauit : ſed magis diuinæ zelo gratiæ prouocatum : conſpectus ſacri uoluiſſe participari munere . Neq; enim uiciis animi praue affectus tantam apud deum inueniſſet gratiam: ut angelus in eius domum reuerteretur: qui monitis iis quæ uſus oraculi poſtulauiſſet: ſubito flammæ uehementis eleuatus ſpecie : ſe ſe recepit. Id formidoloſum uiro mulier ſalubrius interpretata: in gaudium uertit : atq; ademit ſolicitudinem: eo ꝙ proſperorum iudicium non aduerſantium ſit uiſcere deum . Talibus e cælo commendatus inſignibus: ubi primum adoleuit: coniugio mentem intendit: ſiue ꝙ uagam ac familiarem adoleſcentulis abhorreret animo lubricæ libidinis conſuetudinem : ſiue quia iam cauſa quærebatur : quem ad modum a ceruicibus plebis ſuæ auerteret paleſtinorum potentiam duraq; imperia. Pergens itaq; in thannata(urbi hoc nomen eſt in illis poſitæ locis: quæ tunc paleſtinorum incolis frequentabatur)uirginem aſpexit grata ſpecie & uultu decoro: & parentes proprios quorum comitatu fultus gradiebatur: orauit ut eam in coniugium ſibi poſcerent. Verum illi ignorantes ꝙ eo intentio uergeret: ut paleſtinis aut negantibus infeſtior foret: aut acquieſcentibus affectus inferendæ in ſubditos iniuriæ demeretur: cum ex coniunctionem æqualitas: par & gratia conſortii iure accreſceret: aut ſi quid offenſam eſſet: longius ultionis ſtudia procederent: quaſi alienigenam declinandam arbitrabantur. Sed ubi flectere animum pignoris legitimorum obiectu fruſtra experti : in arbitrium eius uolentes conceſſere. Recepta itaq; petitione ſamſon cum ſibi promiſſam reuiſeret diuertit: & pauliſper de aggere deflexit: continuoq; occurrit ei leo ferus de ſilua : agreſti libertate ſeuior . Comes nullus : telum in manibus haud quaquam ſuppeditabat : cedere pudor: & conſcia uirtus fiduciam dare: mentem in ſe brachiis amplexus necat : & lacertorum nodo exanimatum : præter agerem ſupra ſilueſtria germina proiecit ac dereliquit. Locus erat lætus pabuli herboſo gramine : uinetis conſitus . Itaq; apud dilectiſſimam ſibi. ſponſam exuuias feræ credidit ſine momento futuras : cum talium rerum tempora non terribilibus ſpoliis ſed mitibus gaudiis & feſta fronde fiant uenuſtiora . Deniq; poſt eadem regrediens uia fauum in utero leonis offendit: atq; abſtulit : donum parentibus ac puellæ futurum: talia enim ſponſam munera decent: ac deguſtato melle fauum predictis edendum dedit: cauſam repreſſit: ſed forte quadam die nuptialis feſti celebrabatur conuiuium: læta in epulis iuuentus mutuis ſe ad ludum inuitabat ſermonibus: cum alius aliū ſalſiore dicacitate perſtringeret: ſicut ſe huiuſ modi uſus habet: certamen læticiæ accendebatur. Ibi tum quæſtionem huiuſ modi propoſuit ſamſon iuuenibus coepulantibus . De manducante exiuit eſca: & de forti proceſſit dulce. Abſoluentibus pollicens præmium: quaſi mercedem ſapientiæ triginta ſyndones & totidem ſtolas ſecundum numerum uirorum comeſantium : haud mulctā ignorātib⁹. Qui cū enodarē īplexa & diſtinguerē ābigua neq̄rēt: mulierē ei⁹ ptī minis exagitando: partim fatigando precibus: eo impulere: ut a uiro poſceret quæſtionis eius abſolutionē: iſignem futuram cōiugalis gratiæ ī mercedem amoris Atq; ea ſeu animi territa: ſeu

muliebri ingenio inflexa:ueluti pio qnæſtu maritalis odii dolorem prætexere cœpit: ꝙ ſe-
cretum uiri conſors: totius uitæ & conſocia non comperiſſet: ſimiliſq; cæteris habita
foret:cui arcanum uiri proprii non crederetur. Odiſti me (inquit) & non amaſti
quam celaſti uſq; adhuc. His atq; cæteris talibus inuictus certe animus: muliebribus
emollitus blandiciis:aperuit dilectæ propoſitam queſtionem: & illa ciuibus. A quibus uix
tandem ſeptimo die qui præſcriptus abſoluendæ parabolæ fuerat:ante occaſum ſolis com-
perta ſoluta ſunt:atq; in hunc modum relata. Quid fortius leone? quid dulcius melle? Et ille
reſpondit. Nec muliere aliquid perfidioſius. Nam ſi non domuiſſetis uitulam meam: nunq̃
intelligeretis parabolam meam. Et ſtatim deſcendit in aſcalonam:& triginta uiros peremit:
quorum exuuias auferens: eos qui propoſitam quæſtionem ſoluerant promiſſo munere
donauit. Abſtinuit autem coniugio puellæ cuius perfidiam depræhenderat:atq; in patriam
domum ſe ſe recepit. Turbataq; animi iuuencula quæ indignationem læſi: ferociam fortiſ-
ſimi fraudi ſibi futuram iuſta formidine perhorreſceret:in alterius uiri conceſſit nuptias quē
tamen paranymphum ſibi ſamſon quaſi fidum ſodalem cum duceret eam uxorem: aſciue-
rat:nec ſic tamen prætento licet coniugio offenſionis periculum auertit. Nanq; ubi res pro-
dita:uolentiq; ad coniugem redire:intercluſa copia:ꝙ pater eam alii uiro nupſiſſe diceret:
ſororem ſane eius ſi uellet:ducere liceret:ſtimulo iniuriæ exulceratus publicam excogitauit
ultionem capeſſere domeſticæ contumeliæ indignatione:correptiſq; uulpibus adulta æſta-
te:cum iam matura eſſent in agris frumenta: binas ſibi inuicem cauda ad caudam ligauit:
atq; in medium earum ardentem inſeruit facem:nodoq; aſtrinxit inexolubili:& ultor iniu-
riæ ſuper manipulos meſſis dimiſit frumentariæ: quam ſecuerant incolæ paleſtinorum.
At illæ igitur exterritæ quacunq; præcipites conuoluebantur:ſpargebant incendium:& exu-
rebat ſpicas eorum. Quo diſpendio commoti ꝙ omnes ſibi locorum fructus interierant:
factum principibus ſuis intimauerunt. Et illi miſerunt uiros in thannatam qui mulierem
quæ uariato fidem coniugio mutauerat:ac totam eius domum parenteſq; igitur inuoluere:
ꝙ ea cauſa ſuæ uaſtitatis & iniuriæ foret:nec oportuiſſe lædi uirum pronunciantes qui poſ-
ſet malo ſe publico ulciſi. Nec tamen ſamſon populis paleſtinorum delicti gratiam fecit:atq;
eo uindictæ fine contentus fuit:ſed concidit eos ſtrage maxima:plurimiq; eorum ferro inte
riere. Ipſe autem conceſſit in etham ad torrentem in deſerto. Petra illic erat munitio tribus
iudæ. Paleſtini uero qui eum non auderent laceſſere:nec munitionis prærupta arduaq; ſupe
rare:tribum iudæ denunciato adorſi urſere prælio:ꝙ ſubditos ſibi & tributarios perditum
iri nequaquam iuſtum & æquum atq; ex uſu uideretur:publico:pro alieno præſertim faci-
nore conſulentes in medium:tradi ſibi deſignatorem tanti flagicii poſtulauerunt: atq; ita
illis quod ab eo commiſſum:futurum ſine noxa. Qua præſcripta ſibi conditione uiri de tri-
bu iudæ tria milia ex ſuis congregantes aſcenderunt ad eum & præfato ꝙ eſſent ſubditicii
paleſtinorum:quibus ſibi neceſſitas obædiendi non ex arbitrio ſed ex periculi formidine ma
neret:facti ſui inuidiam retorquebant in eos:qui ius cogendi habebant. Tum ille: & quæ (in-
quit) iuſticiæ forma eſt genus abramidarum:ut circumſcriptæ primo coniugis deinde abdu
ctæ pernicioſa mihi uindicta ſit:& ſine periculo domeſticam iniuriam non licuerit ulciſci?
Tantumne inclinatis animos ad turpe uernularum obſequium:ut executores uos alienæ
præbeatis inſolentiæ:atq; in uoſmet ipſos uertatis manus? Si pereundum eſt quia dolorem
habui liberum:iuuat perire manibus paleſtinorum. Tentata domus:ſolicitata uxor. Si non
licuit mihi uiuere ſine eorum fraude:ſaltem liceat mori ſine ſcelere ueſtro. Rettuli ego acce
ptam iniuriam nō intuli? Vos exiſtimate an digna uiciſſitudo fuerit. Illi de damno fructuum
queruntur:ego de coniugis amiſſione. Conferte manipulos meſſis & ſociam tori. Dolorem
meum ipſi probarunt cuius iniurias uindicauerunt. Videte quo uos miniſterio dignos pu-
tant. A uobis eum morte affici uolunt:quem ipſi ultione dignum de iis qui me læſerant iu-
dicauerūt:& qui uindictæ præbuere miniſterium. Sed ſi adeo ſubdita ſuperbis corda geritis:
tradite me hoſtium manibus:uos nolite occidere. Non mortem abnuo: ſed ueſtrum fugio
contagium. Verum ſi formidine ceditis inſolentibus:alligate uinculis manus inermes licet:
inuenient ſibi arma nodis ſolutæ:certe conditione impoſitæ. Satis futurum arbitrati ſunt:
ſi uiuentem in poteſtatem daretis. Quibus illi auditis quamuis tria milia uirorum aſcende-
rant:ſacramentum dederunt ꝙ a ſe uitæ eius uis nulla irrogaretur:tantummodo patiens ui
culorum eſſet:ut deditionem eius patrarent:quo uacui fierent eius cuius arguebantur: faci-
noris. Accepta itaq; fide ſpelæo egreſſus deſeruit petræ munitionem: ac duobus innexus
funibus ubi appropinquare accitos ad ſuſcipiendum paleſtinorum ualidos uidet: infremuit

spiritu: & uniuersa dirupit uincula: atq; arripiens maxillam asini iacentem percussit mile uiros: fugauit alios grandi uirtutis spectaculo: cum inermo & uni cederent armatorum agmina. Et qui comminus ausi fuerant congredi: facili negocio: nullo labore obtruncati: aliis fuga exitium dempsit. Vnde hodieq; agon loco nomen est: q ibi samson gloriosum certamen uirtute egregia consummauerit. Sed utinam tam fortis in hostem: tam moderatus uictoria fuisset. Verum q facile usu uenit: insolens rerum secundarum animus qui debuit euentum pugnæ diuino fauori & præsidio deferre: sibi arrogauit: dicens. In maxilla asini deleui mile uiros. Nec aram statuit deo: nec hostiam immolauit: sed negligens sacrificii: assumptor gloriæ: ut triumphum suum perpetuo consecraret nomine: uocauit locum maxillæ interfectionem. Et mox siti grauiter cœpit inardescere: & potus deerat: nec iã ferre ac tolerare poterat. Vnde intelligens q nihil tam facile esset humanæ opis q sine diuino adiumento non difficile foret: exclamauit atq; obsecrauit: ne sibi deus omnipotens in offensam uerteret: q imprudenter incauto sermone sibi aliquid assignauisset. Quin etiam illam uictoriam deo deputabat dicens. Tu dedisti in manu serui tui salutem magnam hanc: & nunc subueni: quia ecce morior siti: & in potestatem eorum de quibus tantum donasti triumphum: sitis necessitate adiudicor. Quo modo dei misericordiæ: cum proiecisset ille maxillam: aperuit scissuram eius: & fons erupit ex ea: & bibit samson: & resumpsit spiritum: & uocauit locum inuocationem fontis: eo q uictoriæ iactantiam inuocationis precibus emendauisset: ita diuersa iudicia mature edita: q & arrogantia cito offensam incurreret: & humilitas sine ulla offensione se se reconciliaret. Verum ubi decursa serie bellum palestinorum composuit: & suorum declinans ignauiam & hostilem despiciens manum: gazam se se contulit: ea ciuitas erat in locis palestinorum: & habitabat illic in diuersorio. Quod cognitum gazæi haud quaquã dissimulatione prætererierunt: sed festinantes circundederunt diuersorium eius: & obsederũt uniuersos aditus domus: ne fugam in noctem componeret. Itaq; samson cognito quid pararetur: compositas insidias noctis medio præuertens: columnas domus manibus amplexus materiem totam & culminis molem ceruice ualida sustentans in uerticem montis altissimi transportauit qui imminebat urbi hebron quæ populis hebreis incolebatur: cum libero & uago motu transgrederetur non solũ regionis paternæ terminos: sed etiã morum limites & maiorũ obseruatões pscriptos: eã sibi futuræ mox cladis pestẽ iuenit. Nan q parũ fida expt9 alienigenæ uxoris prima connubia qui debuisset cauere uel postea: rursus dalidæ mulieris fornicariæ copulam non declinauit: & cum eam diligeret impense: tentandi se causam dolis hostilibus præstitit. Ascendentes enim palestini ad eam: polliciti sunt pecuniam uiritim daturos mile & centum denarios: si proderet eis in quo ille fiduciam uirtutis suæ constitutam haberet: quo cognito circunueniri & capi posset. At illa quæ semel se pecuniæ prostituerat: astute satis & callide inter epulas & illecebras amoris quasi admirans fortitudinis eius eminentiam: quærere cœpit quo tandem genere tantum præstaret reliquorum uirtutibus: simul & quasi pauida atq; solicita orare ut dilectæ suæ committeret: qui nexus astrictum alienæ potestati substerneret. Ille autem adhuc sobrius & fortis animi aduersus delinimenta meretricia dolum dolo rettulit dicens. Quia si uitibus uirentibus adhuc & non aridis alligaretur: infirmitate corporis adæquaret aliorum similitudinem. Quo palestini per dalidam sibi comperto: cum uitea soporanti circundedissent uincula quasi de improuiso excitum: haud degenerem offendere notæ & solitæ fortitudinis: cum solutis nexibus uirtus libera multis licet resisteret ac repugnaret. Sed ubi id parum processit: rursus dalida quasi derisa & conquerens repetere artes suas: & fidem amoris poscere non prætermittebat. Cui samson ualidus adhuc consilii dolum ridens significauit ligatum se septem funibus qui adhuc sine usu forent: uenturum se in potestatem hostium: sed & hoc frustra fuit. Tertio quoq; tanq de mysterio deprompsit etiam lapsuro prior: si dissoluti essent crines septem capitis sui & quasi in cubitum intexti: discederet ab eo uirtus sua. Et hoc quoq; lusit insidiarum fabricatores. Ad postremum cum illusum sibi totiens procax mulier deplorauisset: indignam se habitam dolens: cui committeretur arcanum: dilectiq; id quod pro remedio quæreret: ad proditionem suspectari uideret: lachrymis fidem coegit: simul quia debebatur inuictæ ad id tempus fortitudinis uiro: ut incideret erumnam saucius: animi secretum aperit: prætendere in se uirtutem dei: & esse domino sanctificatum: secundum eius præceptum comam pascere: quæ si attonderetur: desineret nazaræus esse: & propriæ uirtutis usum amitteret. Palestini per mulierem comperta infirmitate uiri: sceleris mercedem afferunt: ut præcio obnoxia dolum patraret. At

illa meretriciis delinimentis feſſum amoris in ſoporē compulit:& tonſore adhibito ſeptem crines capitis eius admota nouacula abſcidit. Continuoq; interdicti præuaricatione uires minutæ: deniq; ex ſomno experrectus faciam inquit ſicut ſoleo:& excutiam me ſuper aduerſarios: ſed nec animi ſui alacritatem nec uirtutem agnouit: nec uigor erat nec gratia manebat. Itaq; reputans ſecum ꝙ improuide ſe mulieri aduerſariorum credidiſſet:& caluatus tentare ulterius aliquid damnatus infirmitatis: nequiret cæcitati oculos: uinculis manus præbuit:& compedibus innexus carcerem intrauit multis ſibi incognitum tempeſtatibus. Etiam proceſſu temporis creſcere ei coma cæperat. Itaq; cum eſſet celebre conuiuium: paleſtinorum conuentui producitur de carcere ſamſon: ac ſtatuitur in populi conſpectu. Erant tria milia ferme hominum uirilis ac muliebris ſexus:& grauibus in eum inſultabant conuiciis: circumagebant ludibriis quod durius & ultra ipſum captiuitatis ſpeciem uiro ingenitæ uirtutis conſcio tolerabatur. Nam uiuere & mori: naturæ functio: ludibrio eſſe: probro ducitur Cupiens igitur tantam contumeliam uel ultione ſolari uel morte in reliquum præuertere: ſimulato ꝙ infirmitate corporis & nodis compedum ſuſtentare ſe ſe nequiret: popoſcit a puero: qui dirigebat uias eius ut admoueret eum ad columnas proximas: quibus domus omnis ſuffulciebatur. Et admotus: utraq; manu fulcra totius compræhendit ædificii: atq; intentis ad feſta ſacrificii paleſtinis: ꝙ dagoni deo ſuo deferebant: per quem ſibi aduerſarium ſuum datum in poteſtatē arbitrabant̄: muliebris perfidiæ dolos beneficiis annumerantes cæleſtibus: exclamauit ad dominum dicens. Domine adhuc ſemel memor pueri tui eſto: ut ꝑ duobus oculis meis uindictam tribuas de nationibus: ne dent gloriam ſuis diis: ꝙ ipſis iuuātibus me in poteſtate acceperint: nec uitam meam pluris facio. Moriatur anima mea cum paleſtinis: ut agnoſcant ſibi infirmitatem meam non minus q̃ uirtutem exitialem fuiſſe. Concuſſit itaq; columnas magna ui: ac diſſoluit & comminuit eas quas ſecuta ruina ſuperioris culminis & ipſum inuoluit:& uniuerſos qui de ſuper aſpectabant præcipitauit. Ibi magna uis marium fœminarumq; promiſcue exanimata: & triumphus quæſitus perempto ſupra omnes ſuperiores uictorias haud quaquam degenere & decolore exitu. Nam & ſi inuiolabilis ad id locorum & deinceps: atq; incomparabilis in hac uita expertis belli fuerit uiris: tamē in morte ſe ipſum uicit:& inſuperabilem geſſit animum: ut contemneret: & quaſi nihilo haberet uitæ finem omnibus formidoloſum. Virtutis igitur fuit ꝙ uictoriarum numero diem clauſit: nec capitiuum exitum ſed triumphalem inuenit. Circumſcriptum autem fuiſſe a muliere: naturæ potius q̃ perſone aſcribendum. Quia humana conditio maior q̃ culpa inferior. Premitur enim & cedit illecebris flagiciorum. Itaq; cum ſcriptura ei teſtificetur ꝙ plures in morte q̃ in lumine uitæ iſtius poſitus occiderit: uidetur ad aduerſariorum magis exitium captus q̃ quo ipſe deiectior fieret aut minor eſſet. Non eſt enim ſe expertus inferiorem: cuius ſepultura præſtantior q̃ potentia fuit. Deniq; non telis ſed cadaueribus hoſtium preſſus humatus eſt: proprio tectus triumpho: clarum inſigne relinquens poſteris: eo ꝙ populum ſuum quem captiuum inuenerat: uiginti annis in libertate iudicio ſuo rexit: & ſepultus in patrio ſolo libertatis hæredem dimiſit. Hoc ergo exemplo liquet alienarum conſortia refugienda: ne pro charitate coniugii proditionis inſidiæ ſuccedant. Vale & nos dilige quia nos te diligimus.

LXXV.

AMbroſius irenæo. Decurſa lectione apoſtoli non perfunctorie motus es: quia audiſti hodie lectum. Lex enim iram operatur. Vbi autem non eſt lex: nec præuaricatio. Vnde & cōſulendum arbitratus es: cur lata ſit lex: ſi nihil proderat: immo oberat quæ operaretur iracundiam: & præuaricationem introduceret Equidem ſecundum interrogationem tuam: certum eſt non fuiſſe legem neceſſariam quæ per moiſen data eſt. Nam ſi naturalem legem quam deus creator infudit ſingulorum pectoribus: homines ſeruare potuiſſent: non fuerat opus ea lege quæ in tabulis ſcripta lapideis implicauit atq; innodauit magis humani gēneris infirmitatem q̃ elaqueauit atq; abſoluit. Eſſe autem legem naturalem in cordibus noſtris: etiam apoſtolus docet qui ſcribit quia plærunq; & gentes naturaliter ea quæ legis ſunt faciunt: & cum legem non legerint: opus tamen legis ſcriptum habent in cordibus ſuis. Ea igitur lex non ſcribitur ſed innaſcitur: nec aliqua percipitur lectione ſed profluio quodam naturæ fonte: in ſingulis exprimitur: & humanis ingeniis hauritur. Quam debuimus uel futuri iudicii metu ſeruare: cuius teſtis conſcientia noſtra tacitis cogitationibus apud deum ipſa ſe prodit: quibus uel redarguitur improbitas: uel defenditur innocentia. Itaq; cum ſemper

pateat domino: tum maxime in die iudicii manifestabitur: quando occulta cordis in examē uen ent quæ putabantur latere. Quorum tamen proditio: occultorum silicet: nequaquam noceret: si lex naturalis inesset pectoribus humanis. Est enim sancta sine uersutia sine fraude: consors iusticiæ: exps iniquitatis. Deniq; interrogemus infantiam: uideamus si in ea crimen reperitur: si auaricia ambitio dolus sæuicia insolentia. Nihil suū nouit: nullos honores sibi arrogat: præferre se alteri ignorat: fraudem nescit: uindicare se se nec uult nec potest: insolentia quid sit: puro ac simplici nequit animo cōpræhendere. Soluit hanc legem adam qui uoluit sibi arrogare quod non acceperat: ut esset sicut creator & conditor suus: & diuinū honorem affectaret. Itaq; per inobædientiam offensam traxit: & culpam incidit ex insolentia. Qui si non rupisset imperium: & obædiens fuisset mandatis cælestibus: prærogatiuam naturæ atq; ingenitæ sibi innocentiæ hæredibus propriis reseruasset. Ergo quia per inobædientiam prærogatiua naturalis legis corrupta atq; interdicta est: ideo scriptum legis existimatum est necessarium: ut uel partem haberet qui uniuersum amiserat. Et cui pierat quod nascendo assumpserat: discendo saltem cognosceret & custodiret. Simul quia causa deiectionis eius superbia fuit: superbia autem orta est ex prærogatiua innocentiæ. Debuit ea lex ferri quæ subditum deo & subiectum redderet. Nam sine legæ peccatum nesciebatur & minor erat culpa: ubi erat culpæ ignorantia. Vnde & dominus ait. Si non uenissem: & locutus fuissem iis: peccatum non haberēt. Nunc autem excusationem non habent de peccato. Lata est ergo lex: primum ut excusationem tolleret: ne quis diceret: peccatum nesciui: quia præscriptum non erat quid cauerem: deinde ut omnes subditos faceret deo agnitione peccati. Oēs autem subditos fecit: quia non solum iudæis data est: sed etiam gentes uocauit. Proseliti enī ex gētibus sociabantur. Neq; uero exceptus uideri potest qui uocatus defuit. Lex enim quos uocauit: & alligauit. Vniuersorum itaq; culpa operata est subiectionem: subiectio humilitatem: humilitas obædientiam. Itaq; quia superbia culpam contraxerat: e cōtrario culpa obædientiam generauit. Vnde lex scripta quæ uidebatur superflua: facta est necessaria: ut peccatum peccato solueret. Sed ne rursus aliquis deterreatur & dicat incrementum peccati factum esse per legem: & legem non solum non profuisse sed etiam offuisse arbitretur: habet quo solari suam possit solicitudinem: quia & si per legem superabundauit peccatum: superabūdauit & gratia. Quid sit hoc: ītelligamus. Superabundauit peccatum per legem: quia p legem agnitio peccati: & cœpit mihi obesse scire id quod per infirmitatem uitare non possem. Ad cauēdum. n. prodest præscire: sed si cauere non queam: offuit nosse. Versa ergo lex in contrarium: tamen ipso peccati incremēto facta est mihi utilis quia humiliatus sum: unde & dixit dauid: Bonū mihi q humiliat⁹ sum. Humiliādo āt me: solui uinculū erroris supioris: quo adā & eua exuerat oēm ppriæ seriē successionis. Vn̄ & dn̄s quasi obædiēs uenit: ut iobædiētiæ & puaricationis humanæ laqueus solueretur. Itaq; sicut per inobædientiam peccatum intrauit: ita per obædientiam peccatum solutum est. Vnde & apostolus ait. Quia sicut per inobædiētiā unius hominis peccatores constituti sunt plurimi: ita & per obædientiam unius hominis iusti constituentur multi. Habes igitur unum: quia lex & superflua fuit: & facta ē nō superflua: superflua in eo: quia non fuisset necessaria: si illam legem naturalem seruare potuissemus. Sed quia non seruauimus: ista lex per moisen necessaria facta est: ut doceret me obædientiā & laqueum illum solueret præuaricationis adæ qui laqueus totam astrinxit hæreditatem. Creuit quidem culpa per legem: sed & culpæ auctor superbia soluta est: idq; mihi profuit. Superbia enim culpam iuenit: culpa autem gratiam fecit. Accipe aliud. Non fuit necessaria lex per moisen. Deniq; subintrauit quod utiq; non ordinarium sed uelut fortuitum significare uidetur introitum: eo q in locum naturalis legis intrauerit. Itaq; si illa suum seruasset locū: hæc lex scripta nequaquā esset ingressa. Sed quia illam legem excluserat præuaricatio ac propemodū aboleuerat pectoribus humanis regnabat superbia: inobædientiaq; se se diffuderat ideo successit ista: ut nos scripto conueniret: & omne os obstrueret: ut totum mundum faceret deo subditum. Subditus autem mundus eo per legem factus est: quia ex præscripto legis omnes conueniūtur: & ex operibus legis nemo iustificatur: idest quia per legem peccatū cognoscitur: sed culpa nō relaxatur: uidebatur lex nocuisse: quæ omnes fecerat peccatores: sed ueniens dominus iesus peccatum omnibus q nemo poterat euitare: donauit & chirographū nostrum sui sanguinis effusione deleuit. Hoc est q ait: superabundauit peccatum per legem: superabundauit autem gratia per iesum quia postquam totus mundus subditus factus est: totius mundi peccatum abstulit: sicut testificatus est ihoannes dicens. Ecce agnus dei ecce qui tollit peccatum mundi. Et ideo nemo glorietur in operibus quia nemo factis suis iustifi

catur:ſed qui iuſtus eſt:donatum habet:quia poſt lauacrum iuſtificatus eſt.Fides ergo eſt quę
liberat per ſanguinem chriſti :quia beatus ille cui peccatum remittitur :& uenia donatᷓ.Vale
fili & nos dilige quia nos te diligimus.

LXXVI.

AMbroſius irenæo.Audiſti fili hodie lectum in apoſtolo :quia lex pædagogus
noſter fuit in chriſto ut ex fide iuſtificemur:quo uno abſolutas arbitror quæ-
ſtiones quæ plærosq; mouere conſuerunt .Sunt enim qui dicunt .Cum legem
deus moiſi dederit :quid cauſe eſt ut plæraq; in lege ſint quæ per euangelium
iam uacuata uideantur ?Et quo modo unus utriusq; conditor teſtamenti:cum
quod licebat in lege :per euangelium cœperit non licere :ut eſt circūciſio corporalis :quæ li-
cet etiam tunc ſigno data ſit:ut circūciſionis ſpiritualis ueritas teneretur :tamen qua ratione
uel in ipſo ſigno fuit?Cur iſta diuerſitas exiſtimatur :ut tunc circūcidi :pietas crederetur: nūc
impietas iudicetur ?Deinde ſabbati diem feriatum eſſe debere obſeruabatur ex lege:ita ut ſi
quis onus aliquod lignorum portaſſet:mortis fieret reus :nunc autem diem ipſum & oneri
bus ſubeundis & negociis obeundis ſine pœna aduertimus deputari.Et plæraq; præcepta ſūt
legis :quæ præſenti tempore ceſſare uideantur .Quid ergo cauſæ ſit conſideremus :non enī
ocioſe dixit apoſtolus .Quia lex pædagogus noſter fuit in chriſto pædagogus cuius eſt: ma
turioris an adoleſcentis aut pueri?hoc eſt ætatis infirmæ ?Pædagogus ergo ſicut etiam inter
pretatio latina habet:doctor eſt pueri :qui utiq; imꝑfectæ ætati non poteſt ꝑfecta adhiberᷓ p̄
cepta quæ ſuſtinerᷓ nō queat.Deniq; ꝑ ꝓphetam deus legis ait.Dabo uobis p̄cepta non bona:
hoc eſt nō ꝑfecta .Quod enim bonum:utiq; ꝑfectum.Idem āt deus euāgelio ꝑfectiora fua-
uit:ſi quidem ait.Non ueni legem ſoluerᷓ ſed implerᷓ.Quæ igitᷓ iſtius cauſa diſtātiæ:niſi huma
na uarietas?Sciebat duræ ceruicis populum iudæorum:lapſum:humilem: perfidiæ promp-
tiorem:qui aure audiret & non audiret:oculis uideret & non uideret:lubrico quodam infan-
tiæ leuem :& īmemorem p̄ceptorū :& ideo legem tāq; pædagogum mobili plebis īgenio &
mēti adhibuit īfirmæ:ipſaq; legis p̄cepta moderatus:aliud legi uoluit :aliudītelligi :ut īſipiēs
ſaltem quod legeret cuſtodiret:& a præſcripto litteræ non recederet:ſapiens intelligeret di-
uinæ mentis ſententiam:quam littera nō reſonaret:imprudēs ſeruaret legis imperium:pru-
dēs myſterium.Ideo lex ſeueritatem gladii habet tanq; pædagogus baculum: ut imperfectæ
plebis īfirmitatem pœnæ ſaltem denūciatiōe deterreat:euāgelium autem īdulgētiam habet
quo peccata donātur.Iure ergo ait paulus:quia littera occidit:ſpiritus autem uiuificat.Littera
igitur occidit exiguam corporis portionem:ſpiritus ītelligēs:circūciſiōem totius animæ cor-
porisq; cuſtodit:ut ſuperfluis amputatis(quid enim tam ſuperfluum:q; auariciæ uicia libidi-
nisq; peccata:quæ natura nō habuit:culpa quæſiuit)caſtimonia teneatur:frugalitas diligatur.
Signum igitur circunciſio corporalis:ueritas autem circunciſio ſpiritualis eſt.Illa membrum
amputat :iſta peccatum.Nihil imperfectum in homine natura generauit: nec tanq; ſuperflu
um iubebatur auferri ſed ut aduerterent qui partem ſui corporis amputabant:multo magis
amputanda peccata:recidendos eos qui delicta ſuadeant:etiam ſi quadam unitate corporis
connecterentur:ſicut habes ſcriptum.Si dextera manus tua ſcandalizat te: abſcinde eam &
proiice abs te.Expedit enim tibi ut pereat unum membrorum tuorum: q; totum corpus
tuum eat in gehennam.Ergo ſicut pueris:ita iudæis mandata ſunt non plena præcepta: ſed
ex parte & uelut unam membri ſui partem mundam ſeruare præcepti ſunt:qui totum corpꝰ
ſuū mūdum ſuarᷓ nō poterāt.Sabbati quoq; ferias uno die in hebdomada celebrarᷓ iuſſi ſunt:
ut nulli oneri ſubderentur :quia mundanis operibus abſoluti :utinam ſic abiſſent:ut in illud
perpetuum futurorum ſabbatum ſæculorum nulla ſecū grauium ueherent onera delictorū:
Sed quia lubricum populum deus nouerat :partem infirmioribus diei unius obſeruatione
præſcripſit :plenitudinem fortioribus :reſeruauit :ſynagoga diem obſeruat :eccleſia īmorta
litatem .In lege igitur portio:in euangelio perfectio eſt .Populus iudæorum ligna portare ꝓ
hibetur :hoc eſt illa quæ conſumuntur incendio .Vmbram tenet qui ſolem refugit. Tibi ſol
iuſticiæ umbram impedimentum eſſe non paſſus :apertum gratiæ ſuæ lumen infundēs ait.
Vade & a modo uide ne pecces .Tibi æterni illius ſolis imitator ait.Si quis autem ſuperædi
ficauerit ſuper fundamentum :aurum argentū :lapides precioſos :ligna :fœnum :ſtipulam:
uniuſcuiuſq; opus manifeſtum erit .Dies enim domini manifeſtabit :quoniam in igne reue
labitur .Et uniuſcuiuſq; opus quale ſit :ignis probabit .Et ideo illud ſuperædificemus ſupra
chriſtum chriſtus enim noſtrum eſt fundamentum quod nō exuratur ſed melioretur .Aurū
melioratᷓ igitur :melioratᷓ argentum .Audiſti aurum & argentum :putas hoc materiale:con

gregar desideras:sed ludis operam.Hoc aurum & argentum onus habet:fructum non habet Onus quærentis est:sumptus hæredis.Hoc aurum sicut lignum exuritur :non ppetuat.Hoc argentum in die illo detrimentum uitæ tuæ non lucrum affert .Aliud aurum :aliud argetu a te quæritur :hoc est sensus bonus :uerbum optimum :de quibus dicit deus :quia dat uasa aurea & argentea .Hæc sunt munera dei :eloquia domini:eloquia casta:argentum igne examinatum :probatum terræ :purgatum septulo gratia sensus tui:nitor casti smonis exigitur: splendor fidei non tinnitus argenti.Hoc manet :illud perit:hoc mercedem habet:& migrat nobiscum:illud detrimentum habet quod hic relinquitur .Si quis diuitum putat ꝙ illud argentum repositum & reconditum ei suffragari possit ad uitam :onus inane portabat quod iudicii ignis absumat .Hic relinquite ligna uestra diuites:ut onus uestrum futuro incendio i crementu no addat Si erogaueris :minuetur onus & quod remanserit:onus no erit.Noli auare recondere :ne fias nudo quidem nomine christianus :opere iudæus :cum aduerteris onera tua tibi esse supplicio .Dictum est enim tibi non per umbram sed in sole :cuius opus manserit :mercedem accipiet si cuius arserit :detrimentum patietur .Et ideo tanꝗ perfectus eruditus in lege :confirmatus in euangelio utriusꝗ fidem suscipe testamenti. Beatus enim qui seminat super omnem aquam :ubi bos & asinus calcat :sicut hodie lectum :hoc est qui seminat super populos:qui sequutur testamenti utriusꝗ doctrinam.Bos est ille aratorius:legis iugum portans:de quo lex dicit:boui trituranti os non alligabis:qui habet scripturarum cornua diuinarum:pullum autem asinæ dominus in euangelio in figura populi gentilis ascendit.Puto autem quoniam diues est uerbum dei ꝙ etiam illud intelligere debeamus:quia bos habet cornua plena terroris:taurus ferociam habet:asinus mansuetudinem:quod bene ad p sentia deriuatur:quia beatus qui & seueritatem & mansuetudinem tenet:ut altero disciplina seruetur:altero innocentia non opprimatur.Nimia.n.seueritas extorquet plærumꝗ terrore mendacium.Deus diligi maluit ꝗ timeri.Dominus ergo charitatem exigit:seruus timorem: cum perpetuus in homine terror esse non possit:quia scriptum:sicut hodie lectum est. Ecce i timor uro ipsi timebut quos timebatis.Vale fili & nos dilige:qa nos te diligim⁹. LXXVII.

AMbrosius clæmentiano.Etsi sciam ꝙ nihil difficilius sit ꝗ de apostoli lectione disserere:cum ipse origenes longe minor sit in nouo ꝗ in ueteri testamento: tamen quoniam superior epistola uisus tibi sum cur pædagogus lex diceretur: n absurde explicauisse:hodierno quoqꝫ smoe uim ipm apostolicæ disputatiois meditabor apir.Supiora.n.lectiois ei⁹ hoc hent:eo ꝙ ex opib⁹ legis neo iustificet sed ex fide:qm q ex opib⁹ legis sunt:sub maledicto sut:xps at redeit nos d maledco legis: factus pro nobis maledictum .Non ex lege igitur hæreditas data est sed ex repromissione. Et enim abrahæ dictæ sunt repromissiones & semini eius quod est christus .Lex itaꝗ præuaricationum gratia posita est :donec ueniret semen cui repromissum est:& ideo conclusa sut omnia sub peccato :ut repromissio ex fide iesu christi daretur credentibus.Postꝗ uenit autē fides :iam non sub lege hoc est sub pædagogo sumus :quia sumus filii dei :& omnes sumus i christo iesu .Si autem omnes sumus in christo iesu :ergo abrahæ semen sumus secundum p missionem hæredes.Hæc est apostolicæ conclusio sententiæ :sed occurit adhuc ei ꝙ poterat etiam iudæus dicere:& ego hæres sum quoniam sub lege sum.Lex autem:uetus dicitur testamentum .Vbi autem testamentum :ibi hæreditas .Et licet ad hebræos ipse dixerit :quia testamentum non ualet nisi mors intercedat testatoris .i.quoniam testamentum non ualet ꝗ diu uiuit testator :sed eius morte firmatur :tamen quia in hieremia dominus locutus est de iudæis & ait .Facta est hæreditas mihi sicut leo:hæredes eos negare noluit :sed sunt hæredes sine re:sunt & cum re:& dicuntur hæredes testatore uiuente qui scripti sunt sed sine re .Sunt etiam hæredes paruuli qui nihil differunt a seruulo :quoniam sub curatoribus sunt & actoribus .Ita(inquit)& nos eramus iudæi sub elementis mundi huius fuientes:postꝗ uero uenit plenitudo teporis & christus aduenit:ia no sumus fui sed liberi si credam⁹ i christu. Ergo dedit illis spem hrditatis:possessionē negauit.Habet nomē hrdis:usu no hent.Quia sicut puuli hrdes nomē nudu hrditatis no auctoritatē usurpant:iubendi ius & utendi no hent:qa plenitudinem suæ ætatis expectant:ut a curatoribus liberentur. Sicut ergo paruuli: ita & iudæi sub pædagogo sunt .Lex pædagogus est .Pædagogus ad magistrum ducit :magister noster solus est christus.Nolite dicere uobis dominum & magistrum :quia dominus & magister uester unus est christus .Pædagogus timetur magister uiam salutis ostendit. Timor ergo ad libertatem perducit :libertas ad fidem:fides ad charitatem :charitas acquirit adoptionem :

adoptio hæreditatem. Ergo ubi fides ibi libertas: seruus enim sub metu: liber ex fide: ille sub littera: iste sub gratia: ille in seruitute: iste in spiritu. Vbi autem spiritus domini: ibi libertas Si igitur ubi fides: ibi libertas: ubi libertas: ibi gratia: ubi gratia: ibi hæreditas: iudæus autem littera non spiritu in seruitute est. Qui non habet fidem: non habet spiritus libertatem. Vbi autem nulla libertas: nulla gratia: ubi nulla gratia: nulla adoptio: ubi nulla adoptio: nulla successio. Tanq̃ clausis ergo tabulis cernit hæreditatem non possidet: auctoritatem non habet lectionis. Nam quo modo dicit. Pater noster qui uerum dei filium negat per quem adoptiuꝰ acquiritur? Quo modo testamentum nuncupat qui mortem testatoris negat? Quo modo libertatem usurpat qui negat sanguinem quo redemptus est? hic enim est nostræ precium libertatis: sicut petrus dicit: sanguine precioso redempti estis: non agni utiq̃ sed eius qui mansuetudine & humilitate tanq̃ agnus aduenit: & totum mundum una sui corporis hostia liberauit sicut ipse ait. Sicut agnus ductus sum ad ĩmolandum. Vnde & ioannes ait. Ecce agnꝰ dei ecce qui tollit peccatum mundi. Ergo iudæus hæres in littera non spiritu tanq̃ paruulus est sub curatoribus & actoribus: christianus autem qui plenitudinem temporis agnouit qua xp̃s aduenit factus ex muliere factus sub lege: ut omnes qui sub lege erant redimeret christianus (inquam) per unitatem fidei & agnitionem filii dei in uirum perfectum in mensurã ætatis exurgit plenitudinis christi. Vale fili & nos dilige: quia nos te diligimus. LXXVIII.

AMbrosius horontiano. Si abraham credidit deo: & reputatum est ei ad iusticiam (quod ãt reputatur ad iusticiam: ex incredulitate ad fidem est) utiq̃ ex fide iustificamur non ex operibus legis. Abrahæ autem ipsi duo filii ismael & isaac unus de ancilla alter de libera. Et respõsum huius modi ut expelleret ancillam & filium ancillæ: non enim hæredem fore ancillæ filium. Et ideo non ancillæ nos filios esse sed liberæ qua libertate nos christus liberauit. Vnde colligitur ꝙ ii magis abrahæ filii qui ex fide. Præstant. n. fidei q̃ generationis hæredes. Lex pedagogus est: fides libera: Abiiciamus ergo opera seruitutis: teneamus gratiam libertatis. Deseramus umbram solem secuti: ritus iudaicos deseramus. Circuncisio membri unius nihil prodest. Deniq̃ ait apostolus. Ecce ego paulus dico uobis: quoniam si circuncidamini: christus uobis nihil proderit. Nõ quia non possit: sed quia indignos beneficiis suis iudicet: qui uias eius deserant. Et quidem ante sephora circuncidit filium suum: & periculum depulit ꝙ imminebat: sed tunc profuit cum christus adhuc perfecta differret: cum paruulus esset populus credentium. Venit non paruulus sed perfectus in omnibus dominus iesus. Circuncisus est primo s̃m legem: ne legem solueret: postea per crucem: ut legem impleret. Cessauit ergo quod ex parte est: quia uenit quod perfectum est. Crux. n. in christo non unum membrum sed totius circuncidit superfluas uoluptates. Fortasse adhuc quæritur qua ratione circuncidi ex parte uoluerit qui uenerat perfectam circuncisionem demonstraturus. De quo non puto esse diutius deliberandum. Nam si peccatum factus est: ut nostra peccata mundaret: si maledictum pro nobis factus est: ut legis maledicta uacuaret: ea ratione & circuncisus pro nobis est: ut circũcisionem legis auferret daturus salutem crucis. Spiritu igitur ex fide spem iusticiæ expectandam nobis asserit apl̃s: & ĩ libertatem uocatos: libertatẽ nr̃am ĩ occasionẽ carnis nõ debere cõferre. Si q̃dẽ neq̃ circuncisio aliq̃d ualet neq̃ præputiũ sed fides quæ per charitatem operatur. Et ideo scriptum: diliges dominum deum tuum. Qui ãt diligit: utiq̃ credit: & credendo unusq̃sq̃ diligeṙ icipit. Deniq̃ abraham credidit: & sic diligere cœpit & credidit non ex parte sed per omnia. Aliter enim habere plenam non poterat charitatem quia scriptum est: charitas credit omnia. Si non credit omnia: non uidetur charitas esse perfecta. Ergo perfecta charitas omnem fidem habet. Non tamen facile dixerim: ꝙ continuo omnis fides perfectam charitatem habeat: quia apostolus dixit: si habeam omnem fidem ita ut montes transferam: charitatem autem non habeam: nihil mihi prodest. Etenim cum tria sint maxime in uiro christiano: spes fides charitas: maior his charitas: sed arbitror propositi gratia hoc dixisse apostolum. Neq̃ enim uidetur mihi qui habeat omnem fidem: ita ut montes transferat charitatem non habere: quo modo & illud: si habeat aliquis omnia mysteria & omnem scientiam quo modo non habeat charitatem: cum dicat ioanes: quia omnis qui cre[illegible]it quia iesus christus est: de deo natus ẽ: & supra ipe dixerit quoniam qui de deo natus est non peccat. Vnde colligitur si is qui credit quia iesus christus est: de deo natus est: & qui de deo natus est: non peccat: utiq̃ is qui credit quia iesus christus est non peccat. Si quis autem peccat nõ credit. Qui autem nõ credit n̄ diligit. Qui autem nõ diligit: peccato obnoxius est. Ergo nõ diligit qui peccat. Charitas enim

multitudinem operit peccatorū .Quod ſi charitas peccandi excludit affectum :quando qui
dem etiam timorē excludit foras :plena eſt utiq; perfectæ fidei charitas .Deniq; apoſtoli qui
futuri erant amici dixerunt ad auge nobis fidem petentes a bono medico :ut infirmantem
in ſe fidem ſanaret .Infirmabatur adhuc fides in iis :cum audiret etiam petrus .Minimæ fi-
dei quare dubitaſti?Ergo fides uelut præuia charitatis occupat animam :& præparat ſemitas
uenturæ dilectioni :ſit omnis fides eſt ubi perfectio charitatis .Ideo puto dici quia charitas
credit omnia :hoceſt facit fidem omnia credere: & habere huius modi animam omnē fidē
Ac per hoc ubi pfecta charitas:ibi omnis fides:ſicut ubi pfecta charitas :ſpes omnis.Deniq;
ſicut oīa credit:ita ſcriptum eſt quia ſperat oīa.Ideo maior quia ſpem fideq; cōplectitˉ .Hac
charitatem habēs nihil timet:quia charitas timorē excludit foras :& ideo ablegato & exuto
timore omnia ſuffert:oīa ſuſtinet.Qui ergo per charitatē oīa ſuſtinet:nō poteſt timere mar
tyrium .Et ideo quaſi uictor alibi in fine ait.Mihi enim mūdus crucifixus eſt & ego mundo.
Vale:fili & nos dilige :quia nos te diligimus. LXXVIIII.

AMbroſius bellicio .Audiſti frater lectionem euangelii: ī qua decurſum eſt ꝙ p̄
teriēs dominus ieſus uidit a generatiōe cæcū .Ergo nec nos quidē præterirˉ de
bemus quē prætereūdum dn̄s nō putauit:præſertim cū a generatiōe cæcus fue
rit :quod nō ocioſe eſt poſitum .Eſt enim cæcitas quæ plærūq; ui ægritudinis
aciem obducit oculorū :eadēq; tēporis ſpacio mitigatˉ .Eſt cæcitas quæ humo
rum īfuſione generatˉ .Ea quoq; uicio plærūq; ſublato :medicinæ arte depellitˉ:ut cognoſcas
quia ꝙ iſte ſanatur qui a generatiōe ſua cæcus eſt:nō artis eſſe ſed poteſtatis .Donauit enim
dominus ſanitatem :nō medicinam exercuit.Eos enim ſanauit domīus ieſus quos nemo cu
raret .Quam ſtolidi autē iudæi qui interrogāt :hic peccauit an parētes eius: debilitates cor-
porum referētes ad merita delictorū .Etideo domīus ait .Neq; hic peccauit neq; parētes ei⁹
ſed ut māifeſtarentˉ opera dei ī illo.Quod enī naturæ defuit:creatori cōpetit reformare:qui
auctor naturæ eſt.Vnde addidit. Cum in hoc mundo ſum:lux ſum huius mundi.Hoc eſt:
oēs poſſunt uidere quia cæci ſunt:ſi me lumē requirāt.Accedite & uos & illuminamini:ut ui
dere poſſitis.Deinde quid ſibi uult ꝙ is qui uitam refundebat imperio:ſalutem præcepto da
bat dicens mortuo:exi foras:& egreſſus eſt lazarus de ſepulchro:dicēs paralytico: ſurge tolle
grabatum tuum:& ſurrexit paralyticus & cœpit grabatum ipſe portare:in quo ſolutus mem
bris omnibus portabatur?Quid(inquam)ſibi uult ꝙ expuit & fecit lutum:& ſuperūxit ocu-
los cæci:& dixit ei uade & laua in ſyloa quod īterpretatur miſſus:& abiit & lauit & uidere cœ
pit?Quæ iſta ratio eſt?Magna ni fallor.Plus.n.uidet quem ieſus tangit Simul & diuinitatem
& ſanctificationem eius aduerte. Quaſi lux tetigit & lumen infudit. Quaſi ſacerdos per
figuram baptiſmatis:myſteria gratiæ ſpiritualis impleuit.Expuit ut aduerteres quia interio-
ra chriſti lumen ſunt.Et uere uidet qui chriſti mundatur internis.Lauat ſaliua eius:lauat ſer-
mo eius:ſicut habes .Iam uos mundi eſtis propter ſermonem quem locutus ſum uobis.
Quod āt lutū fecit:& ſupunxit oculos cæci:qd aliud ſignificat:niſi ut ītelligeres qa ipſe hoēm
luto illito reddidit ſanitati: q de luto hominē figurauit:& ꝙ hæc caro luti nr̄i p baptiſmatis
ſacramēta æternæ uitæ lumē accipiat .Accede & tu ad ſyloam :hoc eſt ad eū qui miſſus eſt a
pr̄e:ſicut habes.Mea doctrina non eſt mea ſed eius qui me miſit.Diluat te chriſtus ut uideas.
Vēi ad baptiſmū :tēpus ipſum adeſt :uēi : feſtinus:ut & tu dicas :abii & laui & uidere cœpi:ut
& tu dicas :cæcus eram & uiderˉ cœpi:ut & tu dicas ſicut iſte refuſo lumīe ait.Nox præceſſit :
dies appropiquauit .Nox erat cæcitas :nox erat cum iudas accepit bucellam a ieſu:& tū ītroi
uit ī eum ſatanas .Iudæ nox erat:ī quo diabolus erat .Ioāni dies erat:qui ī chriſti pectorˉ recū
bebat . Petro quoq; dies erat :cum lumē chriſti uideret ī mōte .Nox erat aliis:ſed petro dies
erat.At uero ipſi petro nox erat quādo chriſtum negabat.Deniq; gallus cātauit :& flerˉ cœpit
ut emēdaret errorē .Iam enī dies appropiquabat .Interrogabāt iudæi cæcū .Quo modo ui
diſti?Grandis amentia interrogabant quod uidebant :interrogabant cauſam :cum factum
uiderent.Et maledixerunt ei dicentes.Tu ſis diſcipulus eius .Tunc proſunt quando nocere ſe
credunt .Vale fili & nos dilige :ut facis :quia nos te diligimus . LXXX.

AMbroſius ſtudio .Et ſi ſuperiore epiſtola hanc quam propoſuiſti :quæſtiuncu
lam abſoluerim:tamen aliquid plenius requirenti tibi ut filio afferre atq; excul
pere non ſuperſederim.Ac ſemper quidem decantata quæſtio & celebris abſo
lutio fuit mulieris eius quæ in libro euangelii quod ſecūdum ioānem ſcribitur

adulterii rea oblata christo est. Id enim iudæorum comenta est tergiuersatio: ut si contra legem absolueretur: contra legem: prolata domini iesu sententia teneretur: si autem damnata esset ex lege: uacare christi uideretur gratia: sed uehementior facta est postea q episcopi reos criminum grauissimorum: in publicis iudiciis accusare: alii & urgere usq ad gladium supmã q mortem: alii accusationes huiusmodi & cruentos sacerdotum triumphos probare ceperunt. Quid enim aliud isti dicunt q dicebant iudæi reos criminum legibus esse publicis puniendos: & ideo accusari eos etiam a sacerdotibus in publicis iudiciis oportuisse quos asserunt fm leges oportuisse puniri? Eadem causa est sed numerus minor: hoc est non dispar iudicii quæstio sed pœnæ dispar inuidia. Vnam christus puniri ex lege non passus est: isti minorem numerum asserunt esse punitum. At quo loci hoc iudicat christus? Nam plærunq fm qualitates locorum: in quibus docebat famulos suos: disputationes suas formare dignatus ē: ut in porticu salomonis hoc est sapientis deambulans loquebatur: ego & pater unum sumus. Vt in templo dei dicebat: mea doctrina non est mea sed eius qui me misit. Hoc quoq iudicium in templo positus exercet: sicut scriptum est in posterioribus. Sicut. n. habes. Hæc uerba locutus est iesus in gazophylacio docens in templo & nemo appræhendit eum. Quid est gazophylacium? Collatio fidelium: sumptus pauperum: requies egenorum: iuxta quod sedens christus: ut habes fm lucam: duo æra mulieris uiduæ diuitum muneribus censuit præferenda. Diuino uidelicet testimonio: præferēs opimæ præmiis largitatis sedulæ liberalitatis affectum. Qui tale habebat iudicium: uideamus quid ipse iuxta gazophylacium positus conferebat. Non. n. ociose uiduam prætulit duo æra mittentem. Preciosa ista paupertas ē: fidei opulenta mysterio Ista sunt duo æra quæ samaritanus ille euangelicus ad eius curanda uulnera qui incidit in latrones stabulario dereliquit. Ergo & ista specie uidua in typo ecclesia: hoc gazophylatio sacro conferendum putauit: quo pauperum sanarentur uulnera: peregrinorum ieiunia sanarentur. Vnde & nunc quid christus conferat: spiritualiter te oportet expendere. Diuidebat. n. populis argētum igne examinatum eloquiorum cælestium: & imaginis regiæ pecuniam populorum annumerabat affectibus. Nemo plus misit q qui totū donauit: satiabat esurientes: replebat inopes: illuminabat cæcos: redimebat captiuos: paralyticos erigebat: mortuos resuscitabat: & quod est amplius: conferebat absolutiōes reorum: peccata donabat. Hæc sunt duo æra quæ misit ecclesia postea q accipit a christo. Quid enim sunt duo æra nisi precium noui & ueteris testamenti? Precium scripturæ fides nostra est. Nam q legitur: pro intelligentis æstimatur arbitrio. Remissio igitur peccatum utriusq precium testamenti est quæ per agnum in typo annunciata est: in ueritate completa per christum. Ideo habes neq septē dierum purgationem sine trium dierum esse purgatione. Septem dierū purgatio fm legem: quæ in specie præsentis sabbati: spirituale sabbatum annunciauit: trium dierum purgatio secūdum gratiam: quæ euangelii testificatione signatur: quia tertio die dominus resurrexit Vbi pœna præscribitur: debet esse pœnitentia peccatorum ubi remissio donatur: gratia est. Præcedit pœnitentia: sequitur gratia. Neq pœnitentia ergo sine gratia: neq gratia sine pœnitentia. Debet enim pœnitentia prius damnare peccatum: ut gratia possit abolere. Ideo typum legis accipiens ioannes baptizauit in pœnitentia: christus ad gratiam. Septimus ergo dies legis mysterium signat: octauus resurrectionis: sicut habes in ecclesiaste. Da partem illis septem & illis octo. Nam & in propheta osee legisti dictum ad eum: conduc tibi fornicariam quindecim denariis: eo q gemino ære ueteris & noui testamenti: hoc est integro fidei pcio: mulier illa uago quodam & meretricio gentium cōuenarum comitatu fulta conducitur. Et conduxit (inquit) eam gomor ordei & semigomor. Per ordeū significat quia ipsfectos uocaret ad fidem: ut perfectos redderet. Per gomor intelligitur plena mensura: p semigomor semiplena mensura. Plena mensura in euangelio est: semi plena in lege: cuius plenitudo nouum est testamentum. Si quidem ipse dominus ait: non ueni legem soluerē sed implere. Nec ociose quindecim anabathmorum psalmos dauiticos legimus: & quindecim gradibus ascēdisse sole: cum ezechias iustus rex uitæ huius acciperet comeatum. Significabatur enim esse uenturus sol iustitiæ qui gradus quindecim ueteris & noui testamēti illuminaturus esset presentiæ tuæ lumine: quibus nostra fides ad uitam ascendit æternam. Vnde & hoc quod hodie in apostolo lectum est: mysticum reor: eo q quindecim diebus apud petrum manserit. Videtur enim mihi q apostolis sanctis scripturæ diuinæ interpretationem sermone secum uario conferentibus pleni luminis refulserit claritudo: ignorantiæ umbra decesserit. Sed iā ueniamus ad mulieris huius adulteræ absolutionem. Oblata erat a scribis & pharisæis domino iesu adulterii rea: & hac oblata fraude: ut si eam absolueret: legem soluere uideretur: sin

uero damnaret:propositum sui mutaret aduentus:quia peccata omnium remissurus adue nit. Deniq; supra ait. Ego non iudico quēq;. Offerentes ergo eam dixerunt. Hanc mulierem iuenimus publice mœchantem. Scriptum est enim in lege moisis omnem mœcham lapidari. Tu uero quid dicis de ea? Quæ cum dicerent: iesus inclinato capite digito scribebat in terra. Et cum expectarent ut audirent eum: erigens caput dixit. Qui sine peccato est: prior lapidet eam. Quid tam diuinum q̄ ista sententia: ut is peccata puniat qui exors ipse peccati sit? Quo modo enim feras alieni ultorem & proprii criminis defensorem? Nōne se magis ipse condemnat qui in alio damnat quod ipse committit? Hoc autem dixit: & scribebat in terra. Quid? Vtiq; dicens. Festucam quæ in oculo est fratris tui uides: trabem autem quæ in oculo tuo est non uides. Libido enim uelut festuca est: cito accenditur: propere consumitur: sacrilegium perfidiæ salutis auctorem sceleris magnitudine personabat. Scribebat autem in terra digito quo legem scripserat. Peccatores in terra scribuntur: iusti in cælo: sicut habes dictum ad discipulos. Gaudete quia nomina uestra scripta sunt in cælis. Secundo autem scripsit: ut gemino testamento iudæos scias esse damnatos. Audientes autem hoc uerbum exierunt foras unus post unum: incipientes a senioribus & sedebant cogitantes de se. Et remansit solus iesus & mulier in medio stans. Bene ait q̄ exierunt foras qui nolebant esse cum christo. Foris littera est: intus mysteria. Sequebātur enim diuinarum lectionum quædam uelut arborum folia non fructuum qui uiuebant in umbra legis: & solem iustitiæ uidere non poterant. Deniq; discedentibus illis remansit solus iesus & mulier inmedio stans. Donaturus peccatum: solus remanet iesus: sicut ipse ait. Ecce uenit hora & iam uenit: ut dispergamini unusquisq; i sua: & me solum relinquatis. Non.n. legatus neq; nuncius sed ipse dominus saluum fecit populum suum. Solus remanet: quia non potest hoc cuiq; hominum cum christo esse cōmune: ut peccata condonet: solius hoc munus est christi qui tulit peccatum mundi. Meruit & mulier absolui: quæ recedentibus iudæis remansit sola cum christo. Eleuans autem caput iesus dixit mulieri. Vbi sunt qui te accusabant? Nemo te lapidauit? Et illa respondit. Nemo domine. Et ait ad illam iesus. Nec ego te damnabo. Vade & a modo uide ne pecces. Vide lector diuina mysteria & clæmentiam christi. Cum accusatur mulier: caput christus inclinat: eleuat āt ubi defecit accusator. Ita nullum damnari uult: absolui omnes. Breuiter autem oēs hæreticorū iterimit quæstiones dicendo nemo te lapidauit: q dicūt christum diem nescir̄ iudicii: uel q̄ ait: sedere āt ad dextrā meā uel ad sinistrā nō est meū dare uobis. Ecce & hic ait: nemo te lapidauit? Quo modo utiq; īterrogat quod uidebat: sed īterrogat nobis: ut noscerem⁹ nō esse lapidatā. Est ēt humani affectus hæc cōsuetudo ut īterrogemus sæpissime quod uidemus. Et ideo mulier respondit. Nemo domine. Hoc est dicere: quis potest lapidare quam ipse non dānas? Quis potest alium sub tali sententiæ conditione punire? Nec ego te damnabo. Aduerte quo modo propriam sententiam temperauit: ut iudæi de absolutione mulieris calumniari nihil possent: sed in se magis calumniam retorquerent si queri uellent. Dimittitur enim mulier non absoluitur: quia deerat accusator non quia innocens approbatur. Quid ergo quererētur quia priores a persecutione criminis & ab executione supplicii destiterunt? Addidit autē deuiæ: uade & a modo uide ne pecces. Emendauit ream: non crimen absoluit. Et enim seueriore sententia culpa damnatur: si unusquisq; crimen suum oderit: & in se incipiat condemnare delictum. Et enim cum reus occiditur: persona magis quā culpa punitur. Vbi uero culpa deponitur: absolutio personæ est: pœna peccati. Quid est ergo uade: & a modo uide ne pecces? Hoc est. Ex quo te christus redemit: corrigat gratia quam pœna non emendaret sed plecteret. Vale fili & nos dilige ut filius: quia nos te ut parentes diligimus.

LXXXI.

AMbrosius constantio. Non mediocris plærosq; mouet quæstio: qua causa circuncisio & ueteris testamenti auctoritate: quasi utilis imperetur: & noui testamenti magisterio quasi inutilis repudietur: cum præsertim abraham primus oraculum circuncisionis celebrādæ acceperit: qui diem dn̄i iesu uidit & gauisus est. Quod utiq; ī euidēti ē: qa nō corporalibus sed spiritualibus legis diuinæ intenderit. Et ideo ueram dominici corporis passionem in agni conspexerit īmolatiōe. Quid ergo dicemus secutum patrem abraham: ut id primus īstitueret quod eius nō sequeretur hæreditas? Aut qua ratione circūciduntur infantulorum corpora & in ipso ortu subiiciuntur piculis: & hoc imperari oraculo: ut discrimen salutis fiat de mysterio religionis? Quid hoc significat? Latet enim causa ueri: & oportuit aut aperto aliquid mysterio significari: aut non

periculoſo myſteriorum indicio mandari. Cur uero ſignum teſtamēti diuini in ea datur par
te membrorū quæ uiſu inhoneſtior exiſtimatur? Aut qua gratia ipē operator corporis nr̄i ī
ipō noſtræ generationis exordio circūcidi opus uoluit ſuum & uulnerari & cruentari & ab-
ſcindi partem quam uelut neceſſariam (quia omnia diſpoſuit ordinate) cū cæteris membris
faciendam putauit? Aut enim præter naturam eſt hæc portio corporis noſtri: & n̄ oportuit
habere omnes homines quod eſſet præter naturam: aut ſm naturā eſt: & non decuit āputari
qđ ſecundum naturæ perfectionem creatum foret: cum præſertim alieni a portione domini
dei noſtri id præcipue irridere ſoliti ſint. Deinde cum propoſitum ſit deo: ut frequenter ipē
teſtificatus eſt: plures ad ſacræ obſeruantiam prouocare religionis: quanto magis inuitaren
tur ſi n̄ aliqui circūciſionis ipſius aut periculo aut opprobrio reuocarētur? Ergo ut ad prima
redeamus: & propoſitum proſequamur ordinem: de ipſa circūciſionis qualitate dicēdum ui
detur: cuius gemina debet eſſe defenſio quia duplex eſt accuſatio. Vna quæ irrogatur a genti
libus altera quæ ab iis qui de populo dei ſunt exiſtimatur. Vehementior autem gentilium:
qui uiros circunciſione ſignatos etiam opprobrio & illuſione dignos arbitrātur: ſed etiam ip
ſorum ſapientiſſimi quiq; ita circunciſionem approbant: ut electos ſuos erga cognoſcenda
& celebranda myſteria: circuncidendos putent. Deniq; ægyptii qui & geometriæ & colligen-
dis ſiderum curſibus operam intendunt ſuam: impium iudicāt ſacerdotem qui nequaquam
habeat circunciſionis īſigne. Nam neq; magici carminis ſapiētiam nec geometriā nec aſtro-
nomiam iudicāt uiam ſuam obtinere ſine circūciſiōis ſignaculo. Et ideo ut impetrandi uim
operatiōi adhibeāt ſuæ: purgationem quandam uatum ſuorum circūciſiōis arcano celebrā-
dam exiſtimāt. Reperimus autem ī hiſtoria ueterum nō ſolos ægyptios ſed etiam æthiopū
& arabum & phœnicum aliquos circūciſiōe erga ſuos uſos: & hāc putāt ſe adhuc probandæ
uiam ſeruare rationis: eo ꝙ ſui corporis primitiis & ſanguinis initiati inſidias dæmonū quas
illi generi noſtro moliūtur: exiguæ partis arbitrētur cōſecratiōibus deſtruēdas. Vt qui totius
hominis ſaluti nitūtur nocere: īfirmari operatiōem ſuam putēt circūciſiōis ſacræ uel lege uel
ſpecie. Arbitror enim ꝙ ī præteritum ipſe dæmonum princeps ceſſare ſuas artes erga noxiæ
operatiōis effectum exiſtimauerit: ſi ei nocere conaretur quem ſignaculo circūciſionis ſacræ
initiatum aduerteret: aut ei qui uideretur ī hoc ſaltem munere legi diuinæ obtemperare. Iā
qui ſingulorum membrorum officia diligēter expēdit: nō ocioſam cauſam ī hac mēbri hui9
portiūcula exiſtimare poterit: qua rōne nō ſolum circūcidatur puer: uerum ēt octauo circūci-
datur die: quādo īcipit mater pignoris nati ī ſanguine eſſe puro: quæ ante octauū diē fertur ī
ſanguine immūdo ſedere. Hæc aduerſum eos dicta ſint qui nulla nobis unitate fidei ſocian-
tur: & ideo tanq̄ aduerſum diſſidentes difficilior diſputandi locus. Reſponſum autem ſibi
huiuſmodi habeant qui credūt ī dominum ieſum quod nudare noluimus: cum aduerſū opi
niones gentilium diſputaremus. Nam ſi redempti ſumus nō corruptibilibus argento & au
ro ſed precioſo ſanguine domini noſtri ieſu chriſti: quo utiq; uendente niſi eo qui noſtro iā
peccatricis ſucceſſionis ære quæſitum ſeruicium poſſidebat: ſine dubio ipſe flagitabat preci
um: ut ſeruicio exueret quos tenebat obſtrictos. Precium autem noſtre liberationis erat ſan
guis domini ieſu quod neceſſario ſoluendum erat ei cui peccatis noſtris uenditi eramus.
Donec igitur hoc precium pro omnibus ſolueret hominibus: quod dominici ſanguinis effu
ſione ꝑ omnium fuit ſoluendum abſolutiōe: opus fuit ſingulorum ſanguine qui lege & con
ſuetudinis ritu: ſacræ præcepta ſequerentur religiōis. Sed quia precium pro omnibus ſolutū
eſt: poſtea q̄ paſſus eſt chriſtus dominus: iam non opus eſt ut uiritim ſanguis ſingulorum
circūciſione fundatur: cum in ſanguine chriſti circūciſio uniuerſorum celebrata ſit: & in illi9
cruce omnes ſimul crucifixi ſimus cum eo & conſepulti in eius ſepulchro: complantati ſimi
litudini mortis eius: ut ultra non ſeruiamus peccato. Qui enim mortuus eſt: iuſtificatus eſt
a peccato. Quod ſi quis ut marcion & manichæus repræhendendum dei putat eſſe iudiciū:
quia uel oraculum de circūciſione celebranda edendum putauit eſſe: uel legem: qua ſangui-
nis effuſio mandatur: neceſſe eſt ut is etiam dominum ieſum repræhendendum arbitretur:
qui non exiguum ſed multum ſanguinem pro huiuſ mundi effudit redemptione: & hodieq;
nos fundere iubet ſanguinem noſtrum pro tanto religionis certamine dicens. Qui uult me
ſequi: tollat crucem ſuam & ſequatur me. Si autem nequaquam iuſta eſt accuſatio: cum aliqs
totum ſe pro pietate offerat: & multi ſanguinis ſe mundet effuſione: quo modo legem poſ
ſumus repræhendere exigui ſtillam exigentem ſanguinis: cum prædicemus dominum ieſū
multi effuſionem ſanguinis & totius corporis mortem imperantem? Nec ipſum circūciſio
nis ſignaculum & ſpecies feriabatur: ꝙ populus dei uelut quodam ſigillo ſignatus corporis

discernebatur a cæteris nationibus. Nunc autem christi donatus noīe signū corporis nequaquam requiret: qui prærogatiuam diuinæ meruit nuncupationis. Quid autem absurdum si propter pietatem aliquid doloris uel laboris inferri uidebatur quo plus deuotio per hæc certamina probaretur? Pulchrum etiam ut ab ipsis uitæ incunabulis insigne religionis adolesceret: & puderet unūquēq; ætatis prouectioris uel labori uel dolori cedere: quorum utrūq; tenera infantia uicisset. Si iam leui circuncisionis dolore non op⁹ est christiano populo: qui mortem domini circunferens: per momenta singula fronti propriæ mortis contemptum inscribit: utpote qui sciat sine cruce domini: salutem se habere non posse. Quis enim acu utatur ad præliandum: cum telis instructus sit ualidioribus? Iam illud quiuis facile refellendum aduertit: quia propositum est plærosq; potuisse ad sacre religionis prouocari obsequium: nisi essent doloris timore uel laboris contuitu reuocati. Et potuit hoc terre maiorem quod infātuli plæriq; sustinebant sine periculo? Esto tamen aliquos infantulos iudæorum cum dolorē circuncisi corporis plagæq; feruentis sustinere nō potuerint: defunctos fuisse: sed hoc nec cæteros deterrebat prouectiori ætate robustos: & laudabiliorem faciebat eum qui præceptis obædisset cælestibus. Quod si hoc in exiguo dolore arbitrantur confessionis fuisse obstaculum: quid de martyrio dicunt? Nam si repræhendunt circuncisionis dolorem: repræhendant & martyrum mortem: per quos cumulata non minuta religio est. In tantum autem abest nocuisse fidei circuncisionis dolorem: ut probabiliorem fide faciat dolor. Maior enim fidei gratia: si quis pro religione contemnat dolorem. Et hic magis habet præmiū q̄ ille qui ideo dolorem uoluit circuncisione subire: ut gloriaretur in lege: & laudem ex hominib⁹ magis q̄ ex deo quereret. Oportuit igitur circuncisionem ex parte fieri ante eius aduentum: qui totū circuncideret hominem. Ex parte enim debuit assuescere humana conditio: quem ad modū in id quod perfectum est crederetur. Si autem oportuit circuncidi: in qua magis parte membrorum oportuit circuncisionem fieri q̄ in ea quæ quibusdam uideretur inhonestior: ut iis quæ putarentur ignobiliora esse membra corporis nostri: honestatem abundatiorem circūdarent: & quæ in honesta sunt nostra: honestatem abundantiorem haberent? Vbi enim magis uir sanguinis sui admoneri debuit: q̄ in ea parte quæ ministerium errori exhibet? Nunc tempus est ut & illis respondeamus qui dicunt si ea pars corporis nostri: secundum naturam est: nequaquam eam amputari oportuisse: si non est secundum naturam: non debuisse simul nasci. Qui quoniā tam arguti sunt: & ipsi mihi respōdeant: utrum secūdum naturam successio humana sit quæ generationibus adolescit: an contra naturam. Si enim secundum naturā nunq̄ igitur inter mittenda est. Et quo modo integritas uirorum: uirginitas puellarum: abstinentia uiduarum: continentia coniugum prædicatur? Nullum ergo studium quærendæ successionis feriari debuit. Sed ipse auctor naturæ non utiq; generationi obsecutus est: qui de se cum esset in corpore constitutus: præbuit magisterium: & hortatus est discipulos ad integritatem dicens. Sunt spadones qui se castrauerunt propter regnum cælorum: qui potest capere capiat. Cum sit autem homo compositus ex corpore & anima (satis est enim iterim hoc dicere & silere de spiritu) non est in utroq; idem secundum naturam: sed quo est secundum corporis naturam: id contra naturam est animæ. Et quod secundum naturam est animæ: id contra naturam est corporis. Vbi si ducam quod secundum naturam est uisibili: id contra naturam est ei quod non uidetur. Et quod secundum naturam est ei quod non uidetur: id contra naturam est uisibili. Nihil ergo incongruum in hoīnibus dei: si fiant aliqua contra naturā corporis: quæ sint fm animæ naturā. Qui āt dicūt quoniam plures credidissent si circūcisio nō fuisset: ii sibi responsum hoc babeant quoniam plures crederent: si martyria non essent: sed præstantior est fortitudo paucorum q̄ remissio plurimorum. Sicut autem plurima baptismatum genera præmissa sunt: quia secuturum erat uerum illud unum in spiritu & aqua sacramentum baptismatis: quo totus redimitur homo: ita plurimorum circuncisio præmittenda fuit: quia secutura erat circuncisio dominicæ passionis: quam pertulit iesus quasi agnus dei ut tolleret peccatum mundi. Hæc ideo scripsimus ut ostenderemus quia & debuit præmitti circuncisio quæ foris est: & ea iam post aduentum domini iure uideatur exclusa. Nunc autem circuncisio est necessaria: quæ in occulto est: sicut iudæus præstantior qui in occulto in spiritu non littera. Quoniam cum sint in uno homine duo homines: de quibus dictū ē: & si qui foris ē: hō nī corrumpitur secundum desideria erroris: sed qui intus ē: renouatur de die in diem: & alibi: condelector enī legi dei fm interiorem hoīem: interior est hō nī q ē ad imaginem & similitudinem dei factus: exterior qui figuratus e limo. Sic deniq; & in genesi duas tibi creaturas hominis ostendit: secūdo creatū hoīem significans. Sicut ergo duo hoēs: ita &

gemina conuersatio est:una interioris hominis:altera exterioris. Et quidem plærique actus interioris hominis perueniunt ad exteriorem hominem:quem ad modum castimonia interioris hominis transit etiam ad castitatem corporis. Qui enim adulterium cordis ignorat: idem utique nescit corporis adulterium. Non tamen etiam illud est consequens:ut qui ñ adulterauit corpore:non adulterauerit etiam corde:secundum illud. Quoniam qui uiderit mulierem ad concupiscendum eam:iam adulterauit eam in corde suo. Nam & si adhuc non sit adulter corporis:tamen iam affectu adulter est. Ergo est interioris hominis circũcisio. Nam qui circũciditur:totius carnis illecebras tanquam præputium exuit:ut sit in spiritu non in carne: & spiritu mortificet corporis sui actus. Et hæc est quæ in occulto est circũcisio:sicut abraham ante in præputio erat:postea factus est in circũcisione:sic interior homo noster quando est ĩ carne:tanquam in præputio est:quando autem iam non est in carne sed in spiritu:incipit esse in circũcisione non in præputio. Sicut autem qui circũciditur:non totam carnem exuit sed solũ præputium:ubi corruptela frequentior:ita qui in occulto circũciditur:carnem illam exuit:de quã scriptũ ẽ:oĩs caro fœnũ:& oĩs gloria ei⁹ ut flos fœni:aruit fœnũ & flos ei⁹ decidit:uerbũ ãt domini manet in æternum. Et remanet caro quæ uidebit salutare dei: sicut scriptum est: & uidebit omnis caro salutare dei. Quæ sit ista caro:munda aures:ut intelligas. Talis ergo debet esse in occulto circũcisio ut nullam habeat comparationem cum ea quæ foris est:circuncisione. Et ideo qui in occulto iudæus est:ipse præstat qui est a iuda:cuius manus supra ceruicẽ inimicorũ ei⁹:q recubans requeuit ut leo & ut catulus leonis:quẽ laudant fratres ei⁹. Ab hoc iuda non deficit princeps quia sermo eius principe facit:qui non subiiciantur illecebris sæcularibus:& captiuentur uoluptatibus istius mundi. Et quia ipse iudas in hanc generationẽ uenit:ideo plurimi qui postea generati sunt proficiunt:uirtutum principatu gaudeant: habeamus itaque circũcisionem in occulto & occulto iudæum qui est spiritualis:spiritualis autem utpote princeps diiudicat omnia:ipse autem a nemine diiudicatur. Debuit ergo legis mandata præscripto circuncisio:quæ ex parte erat:cessare:postea quam uenit qui circuncisionem faceret totius hominis:& impleret circuncisionem legis. Quis autem est iste nisi qui dixit non ueni legem soluere sed implere? Quanquam si diligenter intendas:& illa sit ratio qua iam cessare debuerit præputii circuncisio:quia plenitudo gentium uenit. Non enim gentibus circuncisio mandata est? sed semini abraham:sic enim habes in primo oraculo. Et dixit deus ad abrahã: tu autem testamentum meum obseruabis:tu & semen tuum post te in progenies eorum. Et hoc est testamentum meum quod obseruabis inter me & uos & semen tuum post te ĩ progenies eorum. Circuncidetur uestrum omne masculinum:& circuncidetis carnem præputii uestri:& erit in signo testamenti inter me & uos. Infans octo dierum circuncidetur uobis: omne masculinum in progenies uestras. Vernaculus domus tuæ & pecunia emptus ab omni filio alterius qui non est ex semine tuo:circuncisione circuncidetur: & erit testamentum meum in carne uestra in testamentum æternum. Et incircuncisus masculus qui non circunciderit carnem præputii sui octaua die:exterminabitur anima illa de generatione illa: quia testamentum meum transgressus est. Hebræus quidem negatur habere de octauo die sicut aquila significat:sed non in aquila omnis auctoritas qui quasi iudæus in littera:præteriit nec posuit octauum diem. Interim & octauum diem & in signo datam circuncisionem audisti: signum autem rei maioris indicium est:indicium ueritatis futuræ: & datum testamentum abrahæ & semini eius cui dictum est:in isaac erit semen tuum. Ergo circuncidi licuit iudæũ uel domi eius natum uel pecunia eius emptum. Non possumus deriuare hoc ad alienigenã aut proselitum:nisi fuerint in domo abrahæ nati:aut pecunia eius empti: uel seminis eius. Denique nihil dixit de proselitis:de quibus quando uoluit dicere: nominauit eos: sicut habes. Et locutus est dominus ad moisen dicens. Loquere ad aaron & ad filios eius & ad omnes filios israel:& dices ad eos. Homo homo a filiis israel & a proselitis qui sunt appositi uobis: quicunque fecerit holocaustum. Vbi ergo compræhendit eos:ibi lex eos tenet. Vbi oraculo non significantur:quo modo astrigi uidentur? Sic habes denique dic filiis aaron:quando de sacerdotibus dicit:habes quando & de leuitis dicit. Ergo omnifariam claret etiam secundum litteram legis:quanquam lex spiritualis sit: & secundum ipsam tamen litteram ad circuncisionem teneri non potuisse nationum populos:sed ipsam circũcisionẽ in signo fuisse donec plenitudo gentiũ intraret:& sic oĩs israel saluus fieret:circũcisus corde non exigua membri uni⁹ pte Ergo satis & excusata a nobis &' exclusa ẽ iudæorũ manens hodieque circũcisio. Quod ãt rephẽsioni eã dicũt fuisse uel eẽ gẽtilibus:primũ nõ hñt rephendere ipsi uel irridere quod alii consortes faciũt sui. Esto tñ fuerit quod irrideret. Quid hoc nos mouere debet:cum ipa crux dñi

iudæis scandalum: græcis stulticia: nobis autem uirtus dei sit atq; sapientia? Et ipse dominus dixerit qui me confessus fuerit coram hominibus: confundar & ego eum coram patre meo qui est in cælis. Docens nos iis quæ ridentur ab hominibus: non commouendos: si qua pro religionis obsequio deferuntur? Liber decimus. LXXXII.

AMbrosius theophilo. Non habet quod urgeat euagrius: & habet quod metuat flauianus: ideoq; refugit examen. Dent fratres ueniam dolori iusto: quia propter ipsos uniuersus orbis concutitur. Et illi tamen nostro non cōpatiuntur dolori: perstringi saltem se æquanimiter ferant ab iis quos uidēt sua per tantorum curricula temporum uexari itentione. Inter hos etenim duos nihil quod ad christi pacē pertineat: eligētes: grauis toto orbe stabat discordia. Cui bonæ pacis naufragio sancta synodus capuensis tandem obtulerat portum tranquillitatis: ut omnibus per totum orientem daretur communio catholicam confitentibus fidem: & duobus istis tuæ sanctitatis examen impartiretur: fratribus & consacerdotibus nostris ægyptiis pariter considentibus. Quia hoc uerū iudicium futurum arbitrati sumus: quod neutri parti sociata communione aliquo fauore protendetet. Cum ex his igitur æquissimæ synodi constitutis speraremus iam remedium datum finemq; ablatū discordiæ: scribit sanctitas tua iterum fratrem nostrum flauianum ad precum auxilia & imperialium rescriptorum suffragia remeauisse. Frustra ergo tantorum sacerdotum fusus labor iterum ad huius sæculi iudicia reuertendum: iterum ad rescripta: iterum uexabuntur sacerdotes senes: transfretabunt maria: iterum inualidi corpore patriam peregrino mutabunt solo: iterum sacrosancta altaria deserentur: ut in longinqua ꝓficiscamur: iterum paupum turbæ episcoporum: quibus ante onerosa paupertas non erat: externæ opus egentes compellentur inopiam genere: aut certe uictum inopum itineris usurpare. Interea solus exlex flauianus (ut illi uidetur) non uenit quando omnes conuenimus. Fœnerator & debitor inuicem sibi occurrunt: isti sibi non possunt occurrere: solus exors flauianus (ut ipse uult) sacerdotalis consortii: qui nec imperialibus decretis nec sacerdotum conuentui præsentiam faciat sui. Nec tamen etiam hoc moti dolore: fratri euagrio donamus speciem bonæ causæ: q eo defensabilior sibi uidetur ꝙ eum refugit flauian⁹: aut ꝙ habere se alterum arbitratur æqualem: uterq; alienæ magis ordinationis uiciis ꝗ̄ suis fretus. Quos tamen nos in meliorē uocam⁹ uiā: ut malimus eos suis poti⁹ bonis ꝗ̄ alieno uicio defendi. Qua de re qm̄ ꝓpriis texuisti lr̄is posse typū repiri aliq̄ iē: quo possit auferri fratrū discordia: cū s̄cā synod⁹ cognitiōis ius unanimitati tuæ cæteris ꝙ ex ægypto cōsacerdotib⁹ nr̄is cōmiserit: iterū oportet frem nr̄m flauianū couenias: ut si in eo perseuerauerit quo uenie[illegible] nō putet: saluis cōsilii niceni sed et synodi capuēsis statutis: illibata pace uniuersorū ita cōsulas: ut nō uideamur destruer̄ quod ædificatā ē. Si. n. q ædificaui destruo: ꝑuaricatorē me ipse cōstituo: ac si quæ destruxi: iterū ædificē. Seruet̄ ergo iptitæ pacis gr̄a iter uniuersos: & nihilo min⁹ declinatio ptis alteri⁹ frustrādi effectū hēre nō possit. Sane referēdū arbitramur ad scm̄ fr em nr̄m romanæ sacerdotē ecclīæ: qm̄ ꝓ̄sumim⁹ ea te iudicaturū q ēt illi displicer̄ ne queāt. Ita. n. utile erit cōsultum snīæ: ita pacis & qetis securitas: si id ur̄o statuat̄ cōsilio qđ cōmuniōi nr̄æ dissensionē nō afferat: ut nos quoq; accepta ur̄orū serie statutorū: cū id gestū esse cognouerim⁹ qđ ecclīa romana haud dubie cōprobauerit: læti fructū huius modi examinis adipiscamur. LXXXIII.

AMbrosius theophilo & anysio. Accepi litteras uestras qbus uel ꝑ ueritate uel ꝑ modestia nostrā sententiam sciscitari uoluistis: sed cum huius modi fuerit cōcilii capuensis iudiciū: ut finitimi bonoso atq; eius accusatorib⁹ iudices tribueret̄: & præcipue macedones q cū episcopo thessalonicensi de eius factis uel cognoscerent: aduertimus: quod nobis iudicandi forma competere non posset. Nam si integra esset hodie synodus: recte de iis quæ compræhendit uestrorum scriptorum series: decerneremus. Vestrū ē igitur qui hoc recepistis iudiciū: snīam ferre de oīb⁹: nec refugiē[illegible] uel elabēdi ul̄ accusatorib⁹ ul̄ accusato copiā dare. Vicē. n. synodi recepistis: quos ad examinādū synod⁹ elegit. Deniq; cū bonos⁹ ep̄s post iudiciū ur̄m misisset ad frem nr̄m ābrosiū qui eius sententiam consuleret: interdictam sibi ecclesiam irrumpere atq; ingredi: responsum est ei ꝙ nihil temerandum foret: sed omnia modeste patienter ordine gerenda. Neq; cōtra sentētiam uestram tentādū aliquid: ut ꝙ uideretur uobis iusticiæ cōuenire: statueretis: quib⁹ hāc synodus dederat auctoritatem. Ideo primū ē ut ii iudicent quibus iudicandi facultas est data.

Vos enim totius(ut scripsimus)synodi uice decernitis: nos quasi ex synodi auctoritate iudicare non conuenit. Sane non possumus negare de mariæ filiis iure repræhensum meritoq; uestram sanctitatem abhorruisse q ex eodem utero uirginali ex quo secundum carnem christus natus est: alius partus effusus sit. Neq; enim elegisset dominus iesus nasci per uirginē: si eam iudicasset tam incontinentem fore: ut illud genitale dominici corporis: illam aulam regis æterni concubitus humani semine coinquinaret. Qui enim hoc astruit: nihil aliud nisi perfidiam iudæorum astruit: qui dicunt eum non potuisse nasci ex uirgine. Nam si hanc accipiant a sacerdotibus auctoritatem: & uideatur maria partus fudisse plurimos: maiore studio ueritatem fidei expugnare contendent. Et ubi est illud quod scriptum est dicente domino ad matrem de ioanne euangelista: mulier ecce filius tuus: & rursus ad ioannem de maria: ecce mater tua? Quid sibi istud uult q cum in cruce dominus positus peccatum mundi tolleret pronunciauit etiam de integritate materna? Aut quid aliud dicitur nisi ut claudat sua ora perfidia: ommutescat: ne matrem domini aliquo audeat temerare conuicio? Testis ē ergo idem arbiter: idem materni pudoris assertor q desponsata fuerit uiro tantum modo ioseph: nulla tamen coniugalis coitus consuetudine tori iura cognouerit. Neq; enim eam suscepturam ex ioseph filios: a uiri consortio separare uoluisset. Sed si hoc parum est: addidit testimonium euangelista dicens q suscepit eam discipulus in suam. Nunquid ergo diuortium fecit? nunqd a uiro abduxit atq; abstulit? Ergo qui hoc legit in euangelio: quo modo quasi naufragus titubat & fluctuat? Hoc ergo testamentum filii est de matris integritate: hæc mariæ locuples integri pudoris hæreditas: hic totius finis consummationis. Deniq; hoc dixit & emisit spiritū consummans omne mysterium bono fine pietatis. Legimus etiam & omnia percurrimus uel de eo q fratri nostro & coepiscopo basso in consortium regendæ ecclesiæ datus est senecio: uel de cæteris: unde uestræ normam expectamus sentētiæ. LXXXIIII.

SYricius mediolanensi ecclesiæ. Optarem semper fratres carissimi dilectionis & pacis uestre sincæritatis gaudia nunciari: ita ut uicissim discurrentibus litteris sospitatis iudicio iuuaremur: uestro quia non patitur uos quietas ab incursione sua uacare hostis antiquus ab initio mendax: inimicus ueritatis: æmulus hominis: quem ut deciperet: se ante decepit. Pudiciciæ aduersari⁹: luxuriæ magi: crudelitatibus pascitur: abstinantia puniendus odit ieiunia: ministris suis prædicantibus dum dicit esse superflua: spem non habens de futuris apostoli sententia repercussus dicentis manducemus & bibamus: cras enim moriemur. O infœlix audacia: o desperatæ mentis astutia. Tam incognitus sermo hæreticorum intra ecclesias cancri more serpebat: ut occupans pectus totum hominem præcipitaret in mortem: & nisi dominus sabaoth laqueum quem parauerat dirupisset: scæna tanti mali & hypocrisis publicata multorum simplicium corda traxerat in ruinam: quia facile ad deteriorem partem mens humana traducitur: malens per spaciosa uolare q̄ artæ uiæ iter per laborem transire. Qua de re necessarium satis fuit mihi quæ hic gesta sunt: ad uestram conscientiam cognoscenda mandare: ne ignorantia sacerdotis qspiā pessimorū ecclesiā irrumpentiū sub religioso nomine contagio uiolaret: sicut scriptum est domino dicente. Multi uenient ad uos in uestimentis ouium: intus autem sunt lupi rapaces: a fructib⁹ eorum cognoscetis eos. Ii uidelicet qui quasi utilitate christi nosse se iactēt: ut sub uelamento pii nominis gradientes domum orationis ingressi: sermonem serpentinæ disputationis effundant: ut sagittent in obscuro rectos corde: atq; ueritatem catholicam uertendo ad suæ doctrinæ rabiem diabolico more traducant: atq; ouium simplicitatem defraudent. Et quidem multarum hæresum malignitatem ab apostolis nunc usq; didicimus & experti ab rogauimus: sed nunq; tales canes ecclesiæ mysterium latratibus fatigauerunt: quales nunc subito hostes fidei erumpentes doctrina perfidiæ polluta cuius sint discipuli uerborum fructibus prodiderunt. Nam cum alii hæretici singula sibi genera quæstionum male intelligendo proposuerint conuellere atq; concerpere de diuinis institutionibus: isti non habentes uestem nuptialem: saucientes catholicos: noui & ueteris testamenti (ut dixi) continentiam peruertentes: illecebroso atq; ficto sermone aliquot christianos cœperunt iam uastare atq; suæ dementiæ sociare: intra se continentes nequiciæ suæ uirus. Verum electi blasphemias suas conscriptione temeraria publice prodiderunt: & desperate mentis furore conciti passim ī furorē gētiliū publice a fidelibus xpanis uiris genere optimis: religione pclaris ad mea humilitatē subito scriptura honorifica uidenť eē delati: ut sacerdotali iudicio detecta diuinæ legi contraria spirituali sententia deleantur. Nos sane nuptias non aspernanter

accipimus quibus uelamine interfumus:sed uirginum nuptias deo deuotas maiore honorificentia ueneramur. Facto igitur præsbytero constitit doctrinæ nostre .i. idest christianæ legi esse contraria. Vnde apostoli secuti præceptum quia aliter q̃ quod accepimus annunciabant omnium nostrum tam præsbyterorum & diaconorum q̃ totius etiam cleri una suscitata fuit sententia:ut iouinianus auxentius genialis germinator fœlix prontinus marcian⁹ ianuarius & ingeniosus qui auctores nouæ hæresis & blasphemiæ inuenti sunt:diuina sententia & nostro iudicio in perpetuum damnati extra ecclesiam remanerent:quod custodituram sanctitatem uestram non ambigens:hæc scripta direxi per fratres & præsbyteros meos crescentem leopardū & alexādrū q religiosi officiū fidei possint spiritu adimplerī feruētes. LXXXV.

Domino dilectissimo fratri syricio papæ ambrosius episcopus: bassianus episcopus:& cæteri. Recognouimus litteris sanctitatis tuæ boni pastoris excubias: qui fideliter commissam tibi ianuam serues:& pia solicitudine christi ouile custodias:dignumq; oues domini audiant & sequantur:& ideo quia nosti ouiculas christi:lupos facile depræhendes:& occurres quasi prouidus pastor : ne isti moribus perfidiæ suæ feraliq; ululatu dominicum ouile dispergant. Laudamus hoc domine frater:nobis dilectissime:& toto concelebramus affectu: nec miramur si luporum rabiē grex domini perhorruit:in quibus christi uocem non recognouit. Agrestis enim ululatus est nullam uirginitatis gratiam:nullum castitatis ordinem seruare:promiscue omnia uelle confundere:diuersorum gradus abrogare meritorum:& paupertatem quandam cælestium remunerationum inducere quasi christiana sit palma quam tribuit(hinc enim plurimi abundant tituli præmiorum)simul se isti condemnare coniugio. Sed quæ potest laus esse coniugii:si nulla uirginitatis est gloria? Neq; uero nos negamus sanctificatum a christo esse coniugium:diuina uoce dicente:erunt ambo in carne una & in uno spiritu. Sed prius est q̄ nati sumus:q̃ q̄ effecti:multoq; præstantius diuini operis mysterium: q̃ humanæ fragilitatis remedium. Iure laudatur bona uxor:sed melius pia uirgo præfertur dicente apostolo. Qui iungit uirginem suam:benefacit:& qui non iungit:melius facit. Hæc enim cogitat quæ dei sunt: illa quæ mundi. Illa coniugalibus uinculis colligata est:hæc libera uinculorum : illa sub lege: ista sub gratia. Bonum coniugium per quod est inuenta posteritas successionis humanæ:sed melius uirginitas per quam regni cælestis hereditas acquisita: & cælestium meritorum reperta successio. Per mulierem cura successit:per uirginem salus euenit. Deniq; speciale donū uirginitatis christus elegit:& integritatis munus exhibuit:atq; ipse repræsentauit q̄ elegit in matre. Quanta dementia funestorum latratuum:ut idem dicerent christum ex uirgine nō potuisse generari:quidam ferunt ex muliere: sed ex hiis humanorum pignorum patribus uirgines permanere . Aliis ergo præstat christus quod sibi(ut dicunt) præstare non potuit? Ille uero q carnē suā suscepit:& si hō factus est:ut hominem redimeret:atq; ad mortē reuocaret:inuitatus tamen quasi deus munere uenit in terras:ut quē ad modū dixerat : ecce facio oīa noua:partu ēt immaculatæ uirginis nasceretur:& sicut scriptū ē:ut crederetur nobiscum deus. Sed deuia puersitatis ꝓduntur dicere. Virgo cōcepit:sed nō uirgo generauit . Quæ potuit ergo uirgo cōcipe:potuit uirgo generare. Cū semꝑ cōcept⁹ præcedat:ꝑtus sequat̄ . Sed si doctrinis n̄ credit̄ sacerdotū:credat̄ oraculis xp̄i:credat̄ monitis angl'orū dicentiū:quia nō est impossibile deo omne uerbū. Credat̄ symbolo ap̄l'orū q̄ eccl'ia romana iteratū semꝑ custodit & seruat. Audiuit maria uocē āgeli:& quæ an̄ dixerat:quo mō fiet istud:n̄ de fide generatōis iterrogās:respōdit postea. Ecce ācilla dn̄i:cōtingat mihi ſm uerbū tuū. Hæc ē uirgo quæ ī utero cōcepit:uirgo q̄ pepit filiū. Sic.n.scriptū ē. Ecce uirgo ī utero accipiet & ꝑiet filiū. Nō n.cōceptura tm̄mō uirginē sed & ꝑiturā uirginē dixit. Quæ āt ē illa porta scōrū:illa exterior ad oriētē:q manet clausa:& nemo(īqt)ꝑtrāsibit ꝑ eā nisi sol⁹de⁹israel? Nōne ē hæc porta maria: ꝑ quā ī hūc mūdū redēptor ītrauit? Hec porta iusticiæ:sicut ipse dixit:sine nos iplerī oēm iusticiā. Hæc porta ē beata maria:de qua scriptū ē:quia dn̄s ꝑtransibit ꝑ eā:& erit clausa post ꝑtū:quia uirgo cōcepit & gēuit. Quid āt īcredibile si cōtra usū originis naturalis pepit maria & uirgo permanet:quando contra usum naturæ mare uidit & fugit : atq; in fontem suum iordanis fluenta remearunt? Non ergo excedit fidem q̄ uirgo peperit : quando legimus q̄ petra uomuit aquas:& in montis speciem maris unda solidata est. Non ergo excedit fidem: q̄ homo exiuit de uirgine:quando petra profluit:scaturiuit ferrum super aquas : ambulauit hō super aquas. Ergo si hoēm ūda portauit:n̄ potuit hoēm uirgo generare:atq; hoēm:de quo legim⁹:& mittet illis dn̄s hoēm:q saluos faciet eos:& not⁹ erit dn̄s ægyptiis? In ueteri itaq;

teſtamento:uirgo hebreorum per mare duxit exercitum:in nouo teſtamento uirgo generis aula cæleſtis electa eſt ad ſalutem. Quid autem etiam uiduitatis attexamus præconia: cum in euāg̃lio poſt uirginis celeberrimum partum anna uidua ſubrogetur: quæ uixerat cum uiro ſuo annis ſeptem a uirginitate ſua:& hec uidua annorum octoginta quattuor: quæ non diſcedebat de templo:ieiuniis & obſecrationibus ſeruiens die ac nocte? Et merito habilis uiduitas. Deniq; ſi adam ſic exegiſſet ieiunium:non fuiſſet nudus effectus. Niniuen amor ieiunii liberauit. Et ipſe dominus ait. Non eiicietur niſi per orationem & ieiunium. Sed quid plura apud magiſtrum atq; doctorem:cum iam dignum præmium rettulerunt illi perfidiæ ſuæ:qui ideoq; huc uenerunt:ne ſupereſſet locus in quo non dominarentur:qui uere ſe manichæos probauerunt:non credentes q̃a ex uirgine utiq; ueniſſet. Quænā hæc eſt ſuppar nouorum iudæorum amentia? Si ueniſſe non creditur:nec carnem creditur ſuſcepiſſe. Ergo in phantaſmate uiſus eſt:in phantaſmate crucifixus eſt. Sed nobis in ueritate crucifixus eſt: in ueritate redemptor noſter. Manichæus eſt qui abnegat ueritatem:qui carnem chriſti negat:& ideo non eſt illis remiſſio peccatorum:ſed eſt impietas manichæorum: quam & clæmentiſſimus execratus eſt imperator:& omnes qui illos uiderunt: quaſi quædam contagia refugerunt. Sicut teſtes ſunt fratres & compræſbyteri mei creſcēs:leopardus:alexander ſancto feruentes ſpiritu:qui eos omnium execratione damnatos: mediolanenſi ex urbe quaſi profugos reppulerunt. Ita iouinianum:auxentium:germinatorem:fœlicem: protinum: genialem:martianū:ianuariū & igeniosū quos ſanctitas tua dānauit:ſcias apud nos quoq; ſecūdū iudiciū tuū eſſe dānatos. Incolumē te & florentiſſimum deus noſter tueatur omnipotēs: domine dilectiſſime frater. Item ſubſcriptio. Ego euentius epiſcopus ſaluto ſanctitatem tuā in domino:& huic epiſtolæ ſubſcripſi. Maximus epiſcopus:fœlix epiſcopus:baſſianus epiſcopus:theodol9 eps:ex iuſſu dn̄i epiſcopi geminiani ipſo pn̄te aper præſbyter ſubſcripſi:euſtaſi9 epiſcopus:conſtantius epiſcopus: euſtaſius epiſcopus & omnes ordines ſubſcripſerunt.

LXXXVI.

AMbroſius ſeruus chriſti:uocatus epiſcopus:uercellenſi eccleſiæ & iis qui inuocāt nomen domini noſtri ieſu chriſti Gratia uobis a deo patre & unigenito filio eius adimpleatur in ſpiritu ſancto. Confligor dolore:quia eccleſia domini quæ eſt in uobis:ſacerdotem adhuc non habet:ac ſola nunc ex omnibus liguriæ atq; æmiliæ uenetiarumq; uel cæteris finitimis italiæ partibus huius modi eget officio:quod ex ea aliæ ſibi eccleſiæ petere ſolebant:& quod uerecundius eſt:mihi aſcribitur ueſtra intentio:quæ affert impedimētum. Nam cum ſint in uobis diſſenſiones:quo modo poſſumus aliquid aut nos decernere: aut uos eligere:aut quiſq̃ acquieſcere:ut inter diſſidentes ſuſcipiat hoc munus:ꝙ inter conuenientes uix ſuſtineatur? Hæc eſt illa confeſſoris inſtitutio:hæc iuſtorum ſoboles patrum: qui ſanctum euſebium quem nunq̃ ante cognouerant:poſthabitis ciuibus ſimul ut uiderunt & probauerunt:tantumq; interfuit ut probaretur:quantum ut uideretur? Merito uir tātus euaſit quem omnis elegit eccleſia:merito creditum ꝙ diuino eſſet electus iudicio quem omnes poſtulauiſſent. Conuenit igitur ut ſequamini exemplum parentum: præſertim cum a ſancto confeſſore inſtitutos meliores patribus eſſe oporteat:quando uos melior doctor inſtituit atq; erudiuit:modeſtiæq; ueſtræ & concordiæ inſigne edere:ut congruatis aſſenſu ad poſtulandum ſacerdotem. Etenim ſi iuxta dominicam ſententiam quod duobus conuenerit ſuper terram:de omni re quamcunq; petierint:fiet(inquit)a patre meo:qui in cælis eſt:ubi.n.ſunt duo uel tres congregati in nomine meo:ibi ego ſum in medio eorum:quanto magis ubi plena ē ī nomīe dn̄i cōgregatio? Vbi uniuerſorū poſtulatio cōgruit:dubitar̃ uos nequaquā oportet ibi dn̄m ieſum & uolūtatis auctorē & petitiōis arbitrū fore & ordinationis præſulē uel largitorē gratiæ. Facite ergo uos dignos uideri:quorū ī medio xp̄s ſit. Vbi.n.pax:ibi chriſt9:quia pax chriſtus:ubi iuſticia: ibi chriſtus:quia chriſtus eſt iuſticia. Sit in medio ueſtrum: ut uideatis eum:ne dicatur & uobis:medius autem ueſtrum ſtat quem uos non uidetis. Non illum uiderunt iudæi in quem non crediderunt:nos illum deuotione conſpicimus:fide cernimus. Stet igitur in medio ueſtrum:ut aperiant̃ uobis cæli qui enarrant gloriam dei: ut uoluntatem eius faciatis:& operemini opus ei9. Qui uidet ieſum:cæli ei aperiuntur:ſicut aperti ſunt ſtephano dicenti:ecce uideo cælos apertos & ieſum ſtantem ad dexteram dei. Stabat ieſus quaſi aduocatus:ſtabat quaſi ſolicitus:ut ſtephanum athletam ſuum certantem iuuaret: ſtabat quaſi paratus ut coronaret ſuū martyrē. Stet igit̃ & uobis:ut eū n̄ timeatis ſedētē. Sedēs

enim iudicat sicut daniel dicit. Throni positi sunt: & libri aperti sunt: & antiquus dierum sedet. In octogesimo autem primo psalmo scriptum est: deus stetit in congregatione deorū: in medio autem deos diiudicat. Stet uobis. Sedens igitur iudicat: stans iudicat & iudicat imperfectis: inter deos autem diiudicat. Stet nobis ut defensor: ut bonus pastor: ne uos lupi incurrent graues. Quo non ociose nostra admonitio deflectit. Audio enim homines qui dicūt nullum esse abstinentiæ meritum: nullum frugalitatis: nullam uirginitatis gratiam: pari omnes æstimari precio: delirare eos qui ieiuniis castigent carnem suam: ut menti subditam faciant. Quod nunq̃ fecisset nunq̃ scripsisset ad instruendum alios paulus apostolus: si deliramentum putasset. Gl'atur itaq; dicens. Sed castigo corpus meum: & seruituti redigo: ne aliis predicans: ipse reprobus inueniar. Ergo qui non castigant corpus suum: & uolunt prædicare aliis: ipsi reprobi habentur. An quicq̃ tam reprobum q̃ quod ad luxuriam ad corruptelam ad lasciuiam prouocat? q̃ incitamentum libidinis: incontinentiæ fomes: incendium cupiditatis? Quæ istos epicureos noua schola misit non philosophorum ut ipsi aiunt sed imperitorum: qui uoluptatem prædicent: delicias suadeant: castimoniam nullius esse dicant utilitatis? Fuerunt nobiscum sed non fuerunt ex nobis. Neq; enim pudet dicere quod dicit euangelista ioannes. Sed hic positi primo ieiunabant: intra monasterium continebantur: null⁹ erat luxuriæ locus: interdicta ludibriosæ disputationis licentia: hoc delicati non potuerunt ferre. Abierunt: deinde uolentes redire non sunt recepti. Plæraq; enim audieram quæ deberem cauere: monueram: nihil profeceram. Efferuescentes itaq; disseminare talia cœperunt: quibus incentores essent uiciorum omnium. Miserabiles perdiderunt utiq; quod ieiunauerunt: perdiderunt q͡ se aliquo continuerunt tempore. Nunc itaq; diabolico studio inuident aliorum operibus bonis: quorum ipsi fructu exciderunt. Quæ uirgo audiat nullum præmium esse integritatis & non ingemiscat (absit enim ut facile credat) certe ut non studia deponat: & intentionem suæ mentis inflectat? Que uidua cum comperit nullum esse fructum uiduitatis: malit seruare fidem coniugii: & in tristibus degere: q̃ lætioribus se credere? Quæ coniugii districta uinculo: si audiat q͡ nullus honos castitatis sit: non possit incuriosa tentari corporis aut mentis facilitate? Et ideo ecclesia quotidie in lectionibus sacris: in sacerdotum tractatibus laudem pudiciciæ: gloriam integritatis personat. Frustra ergo dicit apostolus. Scripsi uobis in epistola: ne commisceamini fornicariis. Et ne forte dicant: non de omnibus mundi nos dicimus fornicariis: sed dicimus q͡ qui fuerit in christo baptizatus: haberi iam non debeat fornicariis: sed qualiscunq; uita eius accepta sit deo: ideo addidit apostolus. Non utiq; fornicariis huius mundi. Et infra. Siqs fr̄ nominat̄ fornicator aut auarus aut idolis fuiens aut maledicus aut ebriosus aut rapax: cum eius modi nec cibum quidem sumere. Quo enim mihi de iis qui foris sunt iudicare? Et ad ephesios. Fornicatio & omnis immundicia & auaricia nec nominetur in uobis: sicut decet sanctos. Et infra. Hoc enim scitote q͡ omnis impudicus aut auarus aut immundus quod est idolatra: non habet hereditatem in regno christi & dei. De baptizatis utiq; dictum liquet: ipsi enim accipiunt hereditatem qui baptizantur in morte christi: & consepeliuntur cum christo: ut cum ipso resurgant. Ideo hæredes dei: coheredes christi. Sunt heredes dei quia transcribitur in eos dei gratia: coheredes christi: quia renouātur in uitam ipsius. Hæredes quoq; christi quia datur illis per mortem ipsius tanq̃ testatoris hereditas. Isti igitur magis sibi debent attendere qui habent quod possint amittere q̃ qui non habent: isti maiore agere custodia: isti cauere uiciorum illecebras: erroris incitamenta: quæ maxime cibo potuq; oriuntur. Deniq; sedit populus manducare & bibere: & surrexit ludere. Ipse quoq; epicurus quem isti sibi magis sequendum q̃ apostolos putant: assertor uoluptatis & si neget inuectricem mali esse uoluptatem: non negat tamen ex ea fieri quædam ex quibus generentur mala. Deniq; nec luxuriosorum uitam repræhensibilem uideri⁹: quæ repletur delectationibus: nisi uel doloris uel mortis quatiatur metu. Atq; hic q̃ alienus a uero sit: etiam hic repræhenditur q͡ uoluptatem in homine deo auctore creatam asserit principaliter: sicut philuminaris eius sectator in epitomis suis disputat: & huius allegat historicos esse auctores sententiæ. Sed hoc diuina scriptura redarguit quæ serpentis insidiis atq; illecebris: infusam adæ atq; euæ uoluptatem docet: si quidem ipse serpens uoluptas sit & ideo uariæ ac lubricæ & uelut ueneno quodam corruptelarum infectæ passiones uoluptatis sint. Appetentia igitur uoluptatis constat acceptum adam excidisse mandato dei & fructu gratie. Quo modo igitur uoluptas ad paradisum reuocare nos potest quæ sola nos paradiso exuit? Vnde & dominus iesus uolens nos aduersus diaboli tentamenta fortiores reddere:

certaturus ieiunauit:ut sciremus quia aliter illecebras mali non possemus uincere. Deniq; ipse diabolus primum tentamentorum suorum spiculum de uoluptate intorsit dicens. Si filius dei es:dic ut lapides isti panes fiant. Vnde ait dominus:non ĩ pane solo uiuit homo :sed in omni uerbo dei:& noluit facere cum posset:ut magis lectionis studio ꝙ uoluptatis intendere nos salutari præcepto doceret. Et quia isti ieiunandum negant:qua causa christus ieiunauerit astruant:nisi ut nobis exemplo esset eius ieiunium. Deniq; in posterioribus docuit non facile malum posse nisi nostro uinci ieiunio dicens. Hoc genus non eiicitur nisi in oratione & ieiunio. Quid etiam sibi uult scriptura quæ docet ieiunasse petrum & ieiunāti atq; oranti de baptizandis gentibus reuelatum mysterium:nisi ut ostenderet etiam ipsos sanctos cum ieiunant:tunc fieri præstantiores? Deniq; moises cum ieiunaret:legem accepit: & ideo petrus cum ieiunaret:edoctus est noui testamenti gratiam. Daniel quoq; ieiunii merito ora clausit leonum futurorumq; temporum uidit negocia. Aut quæ nobis salus esse potest: nisi ieiunio eluerimus peccata nostra:cum scriptura dicat:ieiunium & elemosyna a peccato liberat? Qui sunt ergo hi præceptores noui qui meritum excludant ieiunii? Nonne gentilium uox ista est dicentium: manducemus & bibamus? Quos bene irridet apostolus dicens. Si secundum hominem pugnaui ephesi ad bestias:quia mihi prodest:si mortui non resurgunt? Manducemus & bibamus:cras enim moriemur. Hoc ē. quid mihi profuit usq; ad mortem contentio:nisi ut hominem redimerem meum? Qui frustra redimitur:si nulla est spes resurrectionis. Ac per hoc spe omni redemptionis amissa manducem⁹ & bibamus: ne amittamus fructum præsentium:qui futurorum nullum tenemus. Illorum ergo est cibis & potibus indulgere:qui nihil post mortem suam sperant. Deniq; epicurei dicunt assertores uoluptatis quia mors nihil ad nos. Quo demonstrant corpore se tantum non mente uiuere: nec animæ fungi sed carnis solius munere:qui successione animæ corporisq; dissolui munus suæ uitæ omne existiment:perire merita uirtutum:atq; animæ omnem uigorem:totos se deficere cum corporis sensu:nihil reliquiarum super esse animæ:cum ipsum corpus non statim resoluatur. Prius ergo dissoluitur anima ꝙ corpus:cum secundum suam opinionem uel carnem & ossa considerare debeant:quæ post mortem super sunt:secundum ueram autē assertionem negare non debeant resurrectionis gratiam. Merito ergo hos redarguens apostolus monet nos ne talibus labamur opinionibus dicēs. Nolite seduci:corrumpunt mores bonos colloquia mala. Sobrii estote iuste:& nolite peccare. Ignorantiam enim dei quidam habent. Bonum ergo sobrietas quia peccatum ebrietas est. Quid ꝙ ille epicurus defensor uoluptatis cuius ideo frequentem facimus mentionem:ut hos aut gentilium discipulos & epicureā probemus sectam sequi:aut illum ipsum quem ipsi philosophi a suo excludunt consortio tāꝙ patronum luxuriæ:tolerabiliorem his esse doceam⁹? clamat ergo ille (ut dimarcus asserit) qua non potationes neq; comessationes nec filiorum soboles: nec fœminarum copulæ nec piscium copia aliorumq; huius modi: quæ splendido usui parantur conuiuii: suauem uitam faciant:sed sobria disputatio. Deniq; addidit ꝙ copiis conuiuii moderate utantur: qui non immoderate eas quærunt. Succo solo & pane uel aqua qui libenter utitur: despuit deliciarum epulas:quia multæ ex his generantur molestiæ. Etiam alibi dicunt: non immoderatæ epulæ non potationes:uoluptatis suauitatem generant sed continens uita. Cum igitur illos abdicauerit philosophia:hos non excludit ecclesia? Siquidem & illi quod malæ causæ habent:se assertionibus suis impugnant frequenter. Nam si principalis eorum sententia sit ꝙ nullam suauitatem uoluptatis putent:nisi quæ cibo potuq; percipiatur: tamen intelligentes in tam repræhensibili definitione uersari se sine summo dedecore non posse: ac deseri ab omnibus: fuco quodam probabilium disputationum ea colorare uoluerunt: adeo ut diceret quidam ex iis. Dum studemus delectationi per epulas & cantus: amisimus eam quæ per uerbi quo solo salui esse possumus:infunditur: perceptionem. Nonne isti dispares:discolores in hoc multiformi disputatione nobis uidentur: quos adeo scriptura condemnat:ut non præterierit eos quos apostolus:redarguebat:dicente luca in actibus apostolorum:qui eum librum historico stilo scripsit: quidam autem epicurei & stoici philosophi disputabant cum eo:& quidam dicebant:quid uult hic siminiuerbius? Alii autem nouorum dæmoniorū uidetur ꝓnunciator esse. Ex hoc tñ numero ñ immunis gratiæ abiit apl̄s. Siqdē ēt dionysius ariopagites cū damali uxore sua aliisq; multis credidit. Itaq; illi doctissimorum & eloquētium cætus simplici disputatiōe uictos se esse credētiū exēplo manifestarūt. Quid igitur sibi isti uolūt qui tētāt eos peruertere quos acquisiuit apostolus:quos redemit christus sanguine suo? Quid est ꝙ asserūt baptizatos itēdere nō debere uirtutum disciplinis:nihil illis

obesse cõmesatiões:nihil uoluptatum affluẽtiam:isipiẽtes esse eos q̃ iis careãt:uirgines oportere nuber:filios facer:similiter & uiduas iterar quod semel male uirili admixtõe exptæ sint: etiam si se cõtiner possint:errar eas quæ nolũt iterar copulam?Quid ergo?Placet ut hominẽ exuẽtes iduamus pecudem:& expoliãtes christum uestiamur aut supuestiamur amictus diaboli?Sed cum ipsi doctores gẽtium ne honestatem quidem cum uoluptate copulãdam putauerint:eo q̃ pecudem uiderẽtur cum homine iduer:nos ut bæluinos usus humano ifũdam⁹ pectori:& rationabili mẽti iscribamus irrationabiles ritus ferarũ? Quã q̃ multa genera sint animãtium quæ amisso pari cõcubitui idulger nesciãt:& tã q̃ solitariæ uitæ æuum exigant. Plurima quoq̃ herbis uescãt simplicibus:nec alios nisi fonte puro restinguer sitim nouerit: canesq̃ uideamus freqũter itẽdicto cibo temperar solitas:ut ieiuna fame ora suspẽdãt: si iperat abstinẽtia.Ab hoc igit reuocãt homines quod didicerũt p hominem etiam mutæ nõ præuaricari bestiæ?Quid autem pulchrius abstinẽtia quæ facit etiã iuuẽtutis ãnos senescer ut fiat morum senectus?Nanq̃ ut redeũdãtia ciborum ac temulẽtia etiam maturior ætas calescit:ita mitigat iuuẽtutis ferocitas:epularum parsimonia:irriguoq̃ fontis:& exterior ignis aquæ ifusiõe extinguit:nõ mirum si etiam iteriora æstus corporis fluuiali potu refrigerãtur. Cibo enim flamma alit ac deficit.Si quidem fœnum stipulam:lignum:oleum: aliaq̃ huius modi alimẽta ignis sint:quibus pascit:ea si detrahas:uel nõ suggeras:etiam ignis sopit.Similiter ergo uapor corporis cibo alit:aut minuit:cibo excitat:cibo soluit. Luxuria igit mater libidinis est.Quid q̃ naturæ cõueniẽs temperãtia est:atq̃ illi diuinæ legi quæ i ipso rerum ortu oẽs fontes potui:fructus arborum esui dedit?Vinum post diluuim iustus ad tẽtatiõem sui repperit.Vtamur ergo temperãtiæ naturali cibo:utinã q̃ possimus. Sed quia nõ oẽs fortes: ideo apostolus ait.Vino modico uter pp frequẽtes tuas ifirmitates.Nõ ergo pp uoluptatem bibẽdum est sed pp ifirmitatem.Pro remedio igit parcius:p deliciis redũdãtius.Deniq̃ elias quem dñs ad uirtutis erudiebat pfectionem:ad caput suum collyridam & uas aquæ repperit: & ideo i uirtute escæ illius quadraginta diebus ieiunauit.Patres nostri cum mare trãsirẽt pedibus:aquam nõ uinum bibebãt.Daniel & hebrei pueri patrio cibo & aquæ potu:ille furorẽ leonum repressit:illi ardẽtem ignem inoxio uidere tactu circa membra sua pasci. Et quid de uiris loquar?Iudith luxurioso holopherni haud quaq̃ inflexit conuiuio:solo titulo sobrietatis desperatum lacertis uirilibus reportauit triumphum:patriam obsidione exuit: ducem militiæ suis manibus occidit.Exemplum euidens q̃ & illum terribilem populis bellatorem uirum luxuria sua emolliuit:& hanc fœminam temperantia cibi fortiorem uiris fecit. Nõ hic in sexu suo uicta est natura:sed i cibo suo uicta est:& regem superbum suis iclinauit ieiuniis. Anna octoginta quattuor annos in uiduitate sua ieiuniis & obsecrationibus in templo die ac nocte seruiens christum agnouit:quem ioannes abstinentiæ magister quidam nouus terrarum angelus ãnunciauit .O stultum elisæum qui siluestribus ramis & amaris pascebat prophetas .Immemorem scripturarum æsdram :qui memoria scripturas reddidit .Insipientem paulum qui gloriatur ieiuniis :si nihil prosunt ieiunia.Sed quo modo non prosunt :quibus uicia purgantur ?Quæ si deferas cum humilitate cum misericordia :ut isaias spiritu diuino locutus est :ossa tua pinguescent :& eris sicut ortus ebrius.Pinguescit igitur anima tua:uirtutesq̃ eius spirituali adipe ieiunii :& fructus tui multiplicãtur ubertate mentis tuæ :ut sit in te sobrietas ebrietas :sicut illud est poculum de quo ait propheta :& poculum tuum inebriãs q̃ præclarum est.Sed non illa solum laudabilis quæ parca est: ciborum temperantia :sed ẽt illa quæ cõcupiscentiæ .Deniq̃ scriptum est .Post concupiscentias tuas ne eas & a uoluptate tua uetare .Si dederis animæ tuæ concupiscentiam :gaudio eris inimicis tuis.Et infra .Vinũ & mulieres apostatare faciunt etiam sapientes . Vnde paulus etiam in ipsis coniugiis temperantiam docet.Est enim uelut quidam adulter incõtinẽs in matrimonio qui legẽ apostolicam præuaricatur .Quid autem loquar quanta sit uirginitatis gloria:quæ meruit a christo eligi :ut esset etiam corporale dei templum :i qua corporaliter(ut legimus)habitauit plenitudo diuinitatis ?Virgo genuit mundi salutem :uirgo peperit uitam uniuersorum.Sola ergo non debet esse uirginitas:quæ omnibus in christo profuit ?Virgo portauit quem mundus iste capere aut sustinere non potest:qui cum ex mariæ nasceretur utero:genitale tamen septum pudoris :& intemerata uirginitatis conseruauit signacula .Itaq̃ in uirgine christus reppit qd suũ eẽ uellet:quod sibi oĩum dñs assumeret.Per uirũ autem & mulierẽ caro eiecta de paradiso :per uirginem iuncta est deo .Quod de altera moisis maria loquar quæ fœminei dux agminis :pede transmisit pelagi freta ?Quo munere autem uenerabilis thecla etiã leonibus fuit?ut ad pedes prædæ suæ stratæ impastæ bestiæ sacrum deferrẽt ieiunium:nec

procaci oculo uirginem nec unguæ uiolarēt aſpero :quoniam & ip̄o aſpectu:uirginitatis uio
latur ſanctitas .Deniq; qua reuerentia uirginitatis locutus eſt ſanctus apoſtolus .De uirginib⁹
præceptum domini non habeo :conſilium autem do tanq̄ miſericordiam conſecutus a do
mino .Preceptum non habet :conſilium habet .Non enim præcipitur quod ſupra legem ē :
ſed magis dato ſuadetur conſilio.Nec auctoritas præſumitur :ſed demonſtratur gratia:nec a
quocūq; demonſtratur :ſed ab eo qui miſericordiam dei meruit .Horum ergo meliora quā
apoſtolorum conſilia? Apoſtolus dicit :conſilium do:iſti diſſuadendum putant :ne qua ſtude
at uirginitati :cuius quantam laudem breui uerſiculo propheta expreſſerit:uel potius chriſt⁹
in propheta:debemus cognoſcere. Ortus(inquit)concluſus ſoror mea ſponſa : ortus clau-
ſus.fons ſignatus chriſtus hoc dicit ad eccleſiam quam uult eſſe uirginem ſine macula ſine ru
ga.Bonus ortus uirginitas :quæ plurimos boni ferat fructus odoris.Ortus concluſus:qa undi
q; uallata eſt muro caſtitatis .Fons ſignatus :eo ꝙ uirginitas ſit fons & origo pudiciciæ :quæ
inuiolata cuſtodiat integritatis ſignacula :ī quo fonte imago dei luceat :quia cum mundicia
corporis congruit etiam puritas ſimplicitatis.Non poteſt dubitare quiſq̄ ꝙ eccleſia uirgo ſit
quam etiam in corinthiis deſpondit apoſtolus paulus uirginem caſtam aſſignare chriſto .In
ſuperiore igitur epiſtola dat conſilium :& exiſtimat bonum eſſe munus uirginitatis :ut nul
lis inſtantis ſæculi turbetur neceſſitatibus .Nulla illuuie coinquinetur: nullis exagitetur ꝓcel
lis:in poſteriore ſponſor eſt chriſto ꝙ uirginitatem eccleſiæ in illius plebis conſignare poſſit
integritate .Reſponde mihi nunc paule qua ratione propter inſtantem neceſſitatem des cō
ſilium :quoniam qui ſine uxore eſt ſolicitus(inquit)eſt quæ domini ſunt :quo modo placeat
deo & addidit.Et mulier ſī inupta & uirgo cogitat quæ ſūt domini:ut ſit ſancta corpore & ſpi
ritu.Habet igitur murum ſuum aduerſus mundi huius turbines:& ideo ſepto diuinæ muni
ta protectionis nullis ſæculi flabris īquitatur.Bonum ergo cōſilium:quia ī cōſilio utilitas eſt
& ī præcepto laqueus.Cōſilium īuitat uolūtarios:præceptum aſtringit īuitos. Si qua ergo ſe
cuta fuerit cōſilium:& eam nō pœnituerit:acquiſiuit utilitatem.Si quam uero pœnituerit:n̄
habet ꝙ accuſet apoſtolum.Ipſa enim de īfirmitate ſua iudicare debuit:& ideo ſibi uolūtatis
ſuæ rea eſt:cuius grauiore q̄ ferre poſſet:laqueo ſe ac nodo ligauit.Itaq; tanq̄ bonus medic⁹
qui & fortioribus ſtabilitatem uirtutis cōſeruarī cupiat:& īfirmis ſalubritatem dare: aliis dat
cōſilium:aliis demōſtrat remedium.Qui īfirmus eſt:olera māducet:accipiat uxorem:qui ua
lidior eſt:fortiorem uirtutis cibum expectet.Meritoq; adiūxit.Nam qui ſtatuit ī corde ſuo fir
mus nō habēs neceſſitatem:poteſtatem autem habēs ſuæ uolūtatis:& hoc iudicauit ī corde
ſuo ſeruare uirginem ſuam:benefacit:& qui nō iūgit:melius facit.Mulier iūcta eſt legi:quāto
tempore uir eius uiuit.Quod ſi dormierit uir eius:libera eſt:cui uult nubat:tātum ī domio.
Beatior āt erit:ſi ſic pmāſerit ſm meū cōſiliū.Puto.n. quod & ego ſpiritū dei hēo.Hoc ē cō-
ſiliū dei hēre:explorarī diligēter oīa:& q̄ meliora ſunt:ſuaderī:& q tutiora:demōſtrarī.Prouid⁹
doctor multas oſtēdit uias:ut qua uult unuſquiſq; quam ſibi accomodam arbitrarī īcedat: dū
modo occurrat quo poſſit ī capitis prætendere.Bona uirginitatis uia ſed ſublimis & ardua
ualidiores requirit.Bona etiam uiduitatis non tam difficilis ut ſuperior:ſed confragoſa & aſ-
pera cautiores exigit.Bona etiam matrimonii:plena & directa longiorī circuitu ad caſtra ſan
ctorum peruenit:ea plurimos recipit.Sunt ergo uirginitatis præmia:ſunt merita uiduitatis.
Eſt etiam coniugali pudiciciæ locus:gradus ſingularum ſunt & incrementa uirtutum. State
igitur in corde ueſtro:ne quis uos ſubruat:ne quis poſſit ſubuertere.Docuit nos apoſtolus qd
ſit ſtarī:hoc eſt ꝙ moiſi dictū ē.Locus.n.ī quo ſtas:terra ſancta ē.Nemo.n.ſtat niſi q fide ſtat:
niſi q fixus ſtat ſui cordis ſnīa.Alibi quoq; legim⁹.Tu āt hic ſta mecū.Vtrūq; ad moiſē a dn̄o
dictum eſt:ubi tu ſtas :terra ſancta eſt :& hic ſta mecum :hoc eſt mecum ſtas :ſi ſtes in eccle
ſia :ip̄e enim locus eſt ſanctus ipſa terra fæcunda ſanctitatis :& optima uirtutum meſſibus .
Sta ergo in eccleſia :ſta ubi tibi apparui:ibi ego tecum ſum.Vbi eſt eccleſia:ibi firmiſſima ſta
tio tuæ mentis eſt :ibi fundamentū animi tui :ubi tibi de rubo apparui.Tu rubus ego ignis
in rubro :ego in carne :propterea ignis ut tibi luceam :ut tuas ſpinas & tua peccata cōſumā:
& meam tibi demonſtrem gratiam.Stantes ergo in corde ueſtro lupos fugate ab eccleſia q̄
rentes prædam tollere .Non ſit in uobis deſidia:non ſit prauum os :lingua amarior.Nolite ī
concilio uanitatis ſedere .Scriptum eſt enim non ſed in concilio uanitatis .Nolite audire de
trahentes proximis :ne dum auditis alios:prouocemini :ut & ip̄i derogetis proximis :& di-
catur unicuiq; ueſtrum .Sedens aduerſus fratrem tuum detrahebas .Sedentes detrahunt :
ſtantes autem dominum benedicunt:quibus dicitur.Ecce nunc benedicite dominum oēs ſer
ui domini qui ſtatis in domo domini .Qui ſedet(ut de corporeo uſu loquar)quaſi ocio: &

reſoluitur corpore :atq; intentionem mentis relaxat .Stat autem ſpeculator prouidus :& ex
plorator impiger :peruigil cuſtos :qui prætendit ĩ caſtris :bellator quoq; ſtrenuus ante expec
tatum ſtat in agmine :qui uult aduerſarii conſilia præuenire .Q ui ſtat uideat ne cadat. Q ui
ſtat obtrectare neſcit.Ociolorumetenim fabulæ ſunt :quibus obtrectatio ſeritur malignitas
proditur .Vnde ait propheta :odio habui congregationem malignorum:& cum impiis non
ſedebo.Et in trigeſimo ſexto pſalmo quem præceptis referſit moralibus:in principio ſtatim
poſuit .Nolite æmulari inter malignantes:neq; æmulatus fueris facientes iniquitatẽ Mali-
gnitas plus nocet q̃ malicia :quia malignitas nec puram ſimplicitatem habet:nec apertam
maliciam ſed abſconditam maliuolentiam .Difficilius autem cauentur occulta q̃ quæ ſunt
cognita .Vnde & ſaluator noſter a ſpiritibus malignis cauendum admonet :ꝙ nos blandarũ
ſpecie uoluptatum capiant :cæterarumq; rerum ſimulatione :cum ambitionem :honorem
auariciam :diuitias:ad ſuperbiam potentiæ lenocinia prætendunt .Itaq; cum in omni actu
tum maxime in epiſcopi petitione abeſſe debet malignitas :in quo uita formatur omnium
ut placido & pacifico iudicio præferatur uir omnibus qui eligatur ex omnibus:& qui medea
tur omnibus. Etenim manſuetus homo:cordis medicus eſt.Huius ſe medicum etiam domi
nus in euangelio locutus eſt dicens .Non opus eſt ſanis medicus ſed iis qui male habent .Bo
nus medicus qui infirmitates noſtras accepit:ſanauit ægritudines :& tamen iſte(ſicut ẽ ſcrip
tum)non ſe honorificauit fieri ſũmum ſacerdotem :ſed qui locutus eſt ad eum :pater dixit.
Filius meus es tu:ego hodie genui te.Sicut & alibi dicit .Tu es ſacerdos in æternum ſecundũ
ordinem melchiſedech.Q ui quoniam typus futurus erat ſacerdotum omnium:ideo carnẽ
ſuſcepit :ut in diebus carnis ſuæ preces & ſupplicatiões deo patri cum magna uoce & lachry
mis offerret :& ex iis quæ paſſus eſt:quãuis eſſet filius dei :diſcere uideretur obædientiam :
quã nos doceret :ut nobis fieret auctor ſalutis Deniq; conſummatis paſſionibus tanq̃ cõſũ
matus ipſe ſanitatem dedit omnibus :peccatum tulit omnium .Ideo & aaron ſacerdotẽ ipſe
elegit :ut non humana cupiditas in eligendo ſacerdote præponderaret ſed gratia dei:non uo
luntaria oblatio nec ꝓpria aſſũptio ſed cæleſtis uocatio:ut is offerat munera ꝓ pccis q poſſit
affici ꝓ peccantibus:qa & ipſe(inquit)geſtat ĩfirmitatẽ.Non ſibi quis honorem debet ſume-
re:ſed uocari a deo ſicut & aaron :ita & chriſtus non ex ſe ſibi accepit ſacerdotium.Deniq; cũ
ab aaron per genus ducta ſucceſſio generis magis teneret hæredes q̃ iuſticiæ conſortes :pro
pterea ad typum illius melchiſedech quem in ueteri teſtamento legimus :uer⁹ melchiſedech
uerus rex pacis uenit :uerus iuſticiæ rex uenit: hoc enim habet nominis interpretatio :ſine
patre ſine matre :ſine generationis enumeratione :neq; initium dierum :neq; finem uitæ
habens quod & ad filium dei refertur :qui matrem in illa diuina generatione neſciuit :patrẽ
in hoc uirginis mariæ partu ignorauit :ex patre ſolo natus ante ſæcula:ex uirgine ſola ortus
in hoc ſæculo .Initium dierum habere utiq; non potuit :qui erat in principio .Q uo modo
uitæ finem haberet :qui uite auctor omnibus eſt?Ipſe principium & finis omnium .Sed re
fertur ad exemplum ut tanq̃ ſine patre & ſine matre ſacerdos eſſe debeat :in quo non gene
ris nobilitas ſed morum eligatur gratia & uirtutum prærogatiua. Sit in eo fides & morum
maturitas : non alterum ſine altero:ſed utrũq; in uno cum bonis operibus conueniat & fac-
tis.Vnde nos apoſtolus paulus eorum uult eſſe imitatores :qui per fidem (inquit)& patienti
am poſſident repromiſſiones abrahæ :qui per patientiam promiſſæ ſibi benedictionis me
ruit accipere & poſſidere gratiam .Imitatores nos ſancti aaron dauid ꝓpheta dẽre eẽ admo
net:q eũ iter ſcõs dñi ad imitãdũ nobis cõſtituit dicẽs.Moiſes & aarõ ĩ ſacerdotib⁹ ei⁹:& ſamu
el inter inuocantes nomen eius.Dignus plane uir qui ſequendus proponitur omnibus.Nam
cum dira mors propter contumaces in plebem ſerperet :medium ſe inter uiuentes moriẽteſ
q; obiecit :ut mortem ſtatueret :ne plures perirent .Vere uir mentis & animi ſacerdotalis:q
ſe pro domini grege quaſi paſtor bonus pio obiiceret affectu .Itaq; infregit aculeum mortis
impetum tenuit :tranſitum negauit .Pietas meritum adiuuit:quia pro ipſis ſe obtulit qui re
ſiſtebant .Diſcant igitur diſſidentes timere domini commotionẽ ſacerdotes placare .Q uid
dathan & abiron & chore?Nonne propter diſſenſionem hiatus terre abſorbuit ?Nam cum
inſtigaſſent chore & dathan & abiron ducẽtos qnquaginta uiros aduerſus moiſen & aaron:
ut ſepararent ſe ab iis:inſurrexerunt illi dicentes.Satis ſit uobis ꝙ tota ſynagoga ſanctorũ ẽ:
& in ipſis eſt dominus .Vnde iratus dominus locutus eſt ad omnem ſynagogam :conſidera
uit & nouit domin⁹ qui ſunt eius:& ſanctos adduxit ad ſe:& quos nõ elegit nõ adduxit ad ſe.
Et iuſſit dominus ut eligerent ſibi arulas:& incenſum ponerent chore & omnes q cum eo in
ſurrexerant aduerſum moiſen & aaron ſacerdotes domini:ut qui electus eſſet a domino:ipſe

sanctus confirmaretur inter leuitas domini. Et dixit moises ad chore. Audite me fili leui. Nũ quid hoc pusillum est uobis ꝙ separauit uos deus a synagogis israel? Et infra. Queritis sacer dotio fungi? Sic tu & omnis synagoga tua congregaṝ ad deum? Et aaron qs est qa murmura tis de eo? Consideratis igitur quæ offensionis causæ extiterint: ꝙ sacerdotio fungi indigni uellent: & propterea diffiderent ꝙ immurmurarent improbantes in sacerdotis sui electiõe iudicium dei. Propterea totum populum metus ingens corripuit: pœnæ terror ĩuoluit uni uersos. Obsecrantibus tamen omnibus ne paucorum insolentia omnes perirent: designanṫ sceleris rei & a totius populi corpore ducenti quinquaginta cum auctoribus suis separantur: immugiẽs terra ĩ medio plebis scinditur aperitur ĩ profundum sinus: abripiũtur noxii: & ita ab oĩbus mũdi huius ablegãtur elemẽtis: ut nec aerem haustu: nec cælum uisu: nec maṝ tactu nec terram cõtaminarẽt sepulchro. Cessauit pœna ñ cessauit malicia: ex hoc ipso immurmuratio exorta populi ꝙ ꝑ sacerdotes pisset populus. Qua ĩdignatiõe dñs pdidisset oẽs nisi moisis & aaron primo pcibus ĩflexus: post etiam obiectu sacerdotis sui aaron: maluisset ĩgratos maioṝ ueniæ pudoṝ donaṝ iis quorum abnuebãt gratiam. Ipsa prophetissa maria quæ cum fratribus pede trãsierat freta maris: quia æthiopissæ mysterium adhuc nesciẽs immurmurauerat aduersus fratrem moisen: lepræ maculis ĩhorruit: ut uix tãto absoluta esset cõtagio: nisi moisen rogasset. Quãuis ad typum synagogæ illa refertur admurmuratio quæ æthiopissæ idest ecclesiæ ex gẽtibus sacramẽtum ignorãs quottidiano immurmurat conuicio: & iuidet ei plebi: cuius fide etiam ipsa exuetur a pfidiæ suæ lepra ſm quod legimus: quia cæcitas ex ꝑte israel contigit: donec plenitudo gẽtium ĩtraret: & sic oĩs israel saluus fieret. Et ut aduertamꝰ quia ĩ sacerdotibus diuĩa magis q̄ꝫ humana operatur gratia: una ex multis quam moises per tribus acceperat & reconderat: uirga aaron: floruit: atq; ita diuini iudicii munus spectandum ĩ sacerdotem populus aduertit: ac destitit parem sibi humano iudicio uendicare gratiã q ante parẽ sibi prærogatiuã cõpeteṝ arbitrabaṫ. Virga ãt illa qd aliud ostẽdit: nisi ꝙ nunq̄ꝫ sacerdotalis marcescat gratia: & summa humilitate habeat in suo muneṝ commissæ sibi florem potestatis: uel quia id quoq; ad mysterium referatur? Nec ociose prope exitum uitæ aaron sacerdotis hoc factum putamus. Declarari uidetur populus senior: sacerdotalis longæuæ in fidelitatis uetustate cariosus: ꝙ ultimis temporibus imitatione ecclesiæ reformatus ĩ studia fidei & deuotionis emortuum iam tot sæculis rediuiua gratia florem remittat. Quid autem aliud significatur ꝙ post defunctum aaron non uniuerso populo sed soli moisi q est in sacer dotibus domini: imperauit deus: ut exuuiis aaron sacerdotis filium eius indueret eleazarum nisi ut cognosceremus ꝙ sacerdos cõsecrare sacerdotem debeat: & ĩpe eum induere uestimentis: hoc est uirtutibus sacerdotalibus: ac tunc si nihil ei deesse indumentorum aduerterit sacerdotalium: & apte quadrare omnia: sacris eum adhibeat altaribus? Supplicaturus enim ꝓ populo: eligi a domino: probari debet a sacerdotibus ne quid sit quod in ipso grauiter offendat cuius officium est pro aliorum offensa interuenire. Neq; enim mediocris uirtus sacerdotalis est: cui cauendum non solum ne grauioribus flagiciis sit affinis: sed ne minimis quidem ut sit promotus ad misericordiam: promissum non remordeat: lapsum reuocet compatiaṫ dolori: mansuetudinem teneat pietatem diligat: iram repellat uel decoquat sit quidam lituꝰ plebis excitandæ ad deuotionem mitificande ad tranquillitatem. Vetus dictum est: assuesce unus esse: ut uita tua quandam picturam exprimat: eandem seruans semper imaginem quã acceperit. Quo modo potest unus esse: qui nunc iracondia inflammatur: nunc indignatione graui exæstuat: nunc uultu excandescit: nunc pallore immutatur: per momenta uarius & discolor? Sed esto: si naturæ irasci: aut plærunq; causæ: hominis est tamen temperare iracundiam: non leonino raptari furore: non norit assuescere clamori: non serere nec acerbare famiIiare iurgium. Scriptum est. n. Vir iracũdus effodit peccatum. Nõ est unus duplici corde: nõ ẽ unus q se cohibeṝ nescit ĩ iracũdia: de quo pulchre dauid ait. Irascimini: & nolite peccaṝ. Non iram imperat: sed indulget naturæ: quam homo præuenire non potest: mitigare potest. Ergo & si irascimur: affectus noster motum recipiat secundum naturam. Quis enim ferat si ipse se gubernare nequeat qui alios gubernandos receperit? Ideoq; apostolus formam dedit: quia & episcopum esse oportet irrepræhensibilem. Et alibi ait. Oportet enim episcopũ sine crimine esse sicut dei dispensatorem: nõ superbum non iracũdum: non uinolentum: nõ percussorẽ: non turpis lucri cupidum. Nam quo modo conueniunt sibi dispensantis misericordia & cupiditatis auaricia? Hæc posui quæ cauenda acceperim. Virtutũ autem magister apostolus est: qui cum patientia redarguendos doceat contradicentes: qui unius uxoris uirũ præcepiat esse: non quo exortem excludat coniugii: nam hoc supra legem præcepti est: sed

ut coniugali caſtimonia ſeruet ablutionis ſuæ gratiam :neq; iterū ut filios in ſacerdotio crea
re apoſtolica inuitetur auctoritate :habentem enim dixit filios non facientem :neq; coniugi
um iterare. Quod ideo non prætermiſi quia plærīq; ita argumentantur unius uxoris uirum
dici poſt baptiſmum habitæ eo ꝙ baptiſmo uicium ſit ablutum :quo afferebatur impedimē
tum .Et uicia quidem atq; peccata diluuntur omnia:ut ſi quis contaminauerit ſuum corpus
cum plurimis :quas nulla coniugii lege ſociauerit :remittantur ei omnia :ſed coniugia non
reſoluuntur :ſi quis iterauerit .Culpa enim lauacro non lex ſoluitur. Nulla enim culpa coniu
gii ſed lex eſt .Quod legis eſt igitur :non remittitur quaſi culpa :ſed tenetur quaſi lex. Ideo
apoſtolus legem poſuit dicens .Si quis ſine crimine eſt:unius uxoris uir .Ergo quia ſine crīe
eſt unius uxoris uir:teneatur ad legem ſacerdotii ſuſcipiendi .Qui autem iterauerit coniugi
um :culpam quidem non habet coinquinati ſed prærogatiua exuitur ſacerdotis .Dixim⁹ qd
legis eſt:dicamus etiam quid rationis. Sed prius cognoſcamus:nō ſolum hoc apoſtolum de
epiſcopo & preſbytero ſtatuiſſe:ſed etiam patres ī cōcilio niceni tractatus addidiſſe:neq; cleri
cum quenq; debeř eſſe:qui ſecūda cōiugia ſortitus ſit. Quo modo.n.poteſt cōſolari uiduam:
honorař:cohortari ad cuſtodiēdam uiduitatem:ſeruādam marito fidem: quā ipſe priori cō
iugio nō reſeruauerit: Aut quid ītereſſet īter ꝑpulum & ſacerdotem: ſi iiſdem aſtringeretur
legibus: Debet præpōderař uita ſacerdotis ſicut præpōderat gratia. Nam qui alios p̄ceptis ſuis
ligat:debet ipſe legitima præcepta in ſe cuſtodiř. Quam reſiſtebam:ne ordinarer: poſtremo
cum cogerer:ſaltem ordinatio ꝓtelareř .Sed nō ualuit p̄ſcriptio:p̄ualuit imp̄ſſio. Tamē ordi
nationem meam occidētales epiſcopi iudicio:oriētales etiam exemplo ꝓbarūt. Et tamē neo
phitus ꝓhibeř ordinari:ne extollař ſupbia. Si dilatio ordinationi defuit:uis cogētis eſt. Si nō
deeſt humilitas competēs ſacerdotio:ubi cauſa nō hæret:uicium nō imputař. Quod ſi ī aliis
eccleſiis tāta ſuppetit ordinādi ſacerdotis cōſideratio:quāta cura expetiř ī uercellēſi eccleſia:
ubi duo pariter exigi uidētur ab epiſcopo:monaſterii cōtinētia & diſciplina eccleſiæ: Hæc.n.
primus ī occidētis partibus diuerſa īter ſe euſebius ſanctæ memoriæ cōiunxit: ut & ī ciuitate
poſitus īſtituta monachorum teneret:& eccleſiam regeret ieiunii ſobrietate. Multum.n.adiu
mēti accedit ad ſacerdotis gratiam:ſi ad ſtudium abſtinētiæ & normam ītegritatis iuuētutē
aſtringat:& uerſantes ītra urbem:abdicet uſu urbis & cōuerſatiōe. Hinc illi ꝓceſſerūt uiri: eli
as:eliſſeus:ioānes eliſſabet:qui pelliceis tunicis & caprinis exuuiis īduti:īopes atq; egētes: an
guſtiis & doloribus afflicti:ī ſolitudinibus errabāt:īter alta & cōdēſa mōtium:inuia rupium:
ſpelūcarū horrida:fouearū uadoſa:quorū cōuerſatōe dign⁹ orbis terrarū nō erat. Hinc illi dani
el ananias azarias miſael q ī aula regia paſcebāř:ieiunio alebāř tā ꝙ ī deſertis cibo aſpo potuq;
obuio. Meritoq; regii fuuli regis p̄ualuerūt:& captiuitatē decuſſo iugo cōtēpſerūt: poteſtates
ſubegerunt: elementa uicerunt: naturam ignis extinxerunt: euitauerunt flammas : obtu-
derūt:aciē gladii:ſtrīxerūt leonū ora & ubi īfirmiores fieri exiſtimabāř :ibi fortiores repiebā
tur:nō refugiebāt ludibria hūana:q cæleſtia ſpabāt p̄mia:nō horrebant tn̄bras carceris: qbus
æterni lumis gr̄a refulgebat. Hos ſecut⁹ euſebi⁹ ſcūs exiuit đ terra ſua & đ cognatiōe ſua:& do
meſtico ocio pegrinationē p̄tulit. Pro fide quoq; exilii dura p̄optauit atq; c egit:cōiuncto ſibi
ſcē memoriæ dionyſio qui poſthabuit imperatoris amiciciam exilio uoluntario .Itaq; me-
morabiles uiri circundati armis:uallati exercitu :cum raperentur de eccleſia :maiore trium
phabant de imperio:quia cōtumelia terreſtri mercabantur mentis fortitudinem:regni po-
tentiam quibus militaris armorum ſtrepitus extorquere non potuit fidem : ſubege-
runt beſtialis animi feritatem quæ nocere ſanctis nequiuit. Ira enim regis ira leonis:
ut in prouerbiis habes .Confeſſus eſt uictum ſe eſſe :qui rogabat ut mutarent ſententiam.
Sed illi ualidiorem calamū ſuum ferreis gladiis arbitrabantur .Deniq; uulnerata eſt perfidia
ut occideret :non eſt uulnerata ſanctorum fides :non deſiderarunt patrium ſepulchrum qui
bus reſeruabatur cæleſte domicilium .Errauerunt toto orbe:ut nihil habentes & poſſidētes
omnia .Quocūq; miſſi eſſent :locus deliciarum putabatur .Neq; enim illis quicq; deerat :q
bus fides locuples abundabat .Deniq; locupletabant alios ipſi inopes ad ſumptum:opimi ad
gratiam:tentabantur ſed non mortificabantur:in ieiuniis in laboribus in cuſtodiis in uigiliis
Euaſerunt de infirmitate fortes non expectabant deliciarum illecebras quos ſaginabat
fames :non adurebant eos torrida æſtatis quos refrigerabat æternæ ſpes gratiæ .Non fran
gebat glacialis plagæ frigiditas quibus feruenti ſpiritu uernabat deuotio. Non uerebantur uī
cula hominum quos ieſus ſoluerat .Non deſiderabant redimi a morte :qui præſumebant a
chriſto reſuſcitari .Deniq; ſanctus dionyſius exegit uotis :ut in exilio uitam poneret :ne re-
greſſus confuſa inſtitutis & uſu infidelium:ſtudia plebis aut cleri iueniret. Meruitq; hanc gra

tiam ut pacem domini tranquillo affectu secum referret. Itaq; ut eusebius sanctus prior leuauit uexillum confessionis: ita beatus dionysius i exilii locis propiore martyribus titulo exhalauit. Hæc igitur patientia in sancto eusebio monasterii coaluit usu: & durioris obseruatiōis consuetudine hausit laborum tolerantiam. Nāq; hæc duo in attentiore christianorum deuotione præstantiora esse quis ambigat: clericorum officia & monachorum instituta? Ista ad comitatem & moralitatem disciplina: illa ad abstinentiam assuefacta atq; patientiā. Hec uelut in quodam theatro: illa in secreto. Spectatur ista: illa absconditur. Ideo bonus athleta ait. Spectaculum facti sumus huic mundo. Dignus sane qui spectaretur ab angelis cum luctaretur ut ad christi brauium perueniret cum certaret: ut in terris uitam angelorum institueret: in cælo nequiciam angelorum refelleret. Colluctabatur enim nequiciis spiritualib⁹. Merito mundus eum spectabat: ut mundus imitaretur. Hæc ergo uita in stadio: illa in spelunca hæc aduersum confusionem sæculi: illa aduersus carnis appetentiam. Hæc subiiciens: illa refugiēs corporis uoluptates. Hæc gratior: illa tutior. Hæc se ipsam reges: illa semet ipsam coercens. Vtraq; tamen se abnegās ut fiat christi quia perfectis dictum est qui uult post me uenire: abneget seipsum sibi: & tollat crucem suam: & sequatur me. Sequitur ergo christum q̄ potest dicer uiuo autem iam nō ego: uiuit uero i me christus. Negabat se paulus: cum sciens quia uincula & tribulationes eum manerent: in hierusalem: uoluntarius se offerret piculis dicens. Nec fatio animam cariorem mihi: dummodo consummem cursum meum & ministesterium uerbi quod accepi a domino iesu. Deniq; circunstantibus plurimis plorantibus & obsecrantibus: non reflexit animum: ita fides pmpta dura sui censor est. Hæc ergo dimicat: illa se remouet: Hæc illecebras uincit: illa refugit: huic mundus triumphat̄: illi exultat: huic mundus crucifigit̄ uel ipsa mundo: illi ignorat̄: huic plura tentamenta & ideo maior uictoria: illi ī frequentior lapsus: facilior custodia. Deniq; ipse elias: ut cōfirmaret̄ uerbum oris eius: missus est a dn̄o: ut se ad torrentem abscōderet charith. Minabat̄ achab: minabat̄ iezabel: timuit elias & exurrexit: & iterū ī uirtute escæ ītelligibilis quadragita dieb⁹ ābulauit & quadragita noctib⁹ usq; ad mōtē oreb: & ītroiuit ī speluncā & requeuit ibi: & sic postea missus ē ut ungeret reges. Durat⁹ igit̄ ad patiētiā ē solitudinū īcolatu: & tanq; pastus ad uirtutis adipalē agresti alim̄to pcessit fortior. Ioānes quoq; ī deserto adoleuit & dn̄m baptizauit: & cōsciam illic pri⁹ exercuit ut postea regē increparet. Et quia de sancti eliæ habitatione deserti: nomina locorum nō ociosa quasi feriati præteriuimus: quid significet repetendum uidetur. Missus est elias ad torrentem charith: ibi eum corui alebant: mane panem afferebant: ad uesperam carnes. Non immerito mane panis afferebatur qui confirmat cor hominis. Quo enim cibo nisi mystico aleretur propheta? Ad uesperam caro ministrabatur. Intellige quæ legis: quia charith intellectus est: choreb omne cor quasi cor dicitur. Bersabe quoq; puteus septimi aut iuramenti latina interpretatio est. Primum elias in bersabe est: concessit ad sanctæ legis misteria diuiniq; iuris sacramenta. Postea ad torrentem mittitur: ad illum fluminis impetum qui lætificat ciuitatem dei. Vtrunq; aduertis unius auctoris testamentum: uetus scriptura quasi puteus pfunda atq; obscurior unde cum labore haurias: non plenam quia adhuc qui impleret eam nō uenerat. Deniq; postea ait. Non ueni legem soluere sed implere. Ideo ad fluuiū transire sanctus a christo iubetur: quoniam qui de nouo testamento biberit: non solum flumen est: sed flumina de uentre eius fluent aquæ uiuæ: flumina intellectus flumina cognitionis: flumina spiritualia: quæ tamen perfidiæ aruerunt tempore: ne sacrilegi biberent: portarent perfidi. Ibi pphetā dn̄i agnoscebāt corui: quē nō agnoscebāt iudæi. Pascebāt corui quē gen⁹ regale illud & nobile psequebat̄. Quæ est iezabel q̄ psequebat̄ nisi synagoga uane fluens: uane abundans: scripturis: quas neq; custodit neq; intelligit? Qui corui pascebant: nisi quorum pulli eū inuocant: quorum iumentis dat escam: ut legimus: & pullis coruorum inuocantibus eum? Sciebant illi corui quem pascerent qui iuxta intellectum erant: & ad illum cognitionis sacre fluuium escam uehebant. Pascit prophetam qui intelligit qui custodit quæ scripta sunt date ipsum ei cibum: fides nostra ei alimentum: non erit profectus: mentes ille nostras sensus q; pascitur in nostro sermo eius intellectu epulatur. Damus ei panem qui in lumine euangelii positi conferimus ei nostri firmamenta cordis. His alitur: his uiget: his ieiuna diu replet ora: quibus iudæorum perfidia nullum fidei cibum suministrat. Ieiunus est illis omnis s̄mo propheticus: cuius adipem interiorem non uident exesus & tenuis qui impugnare eorū fauces non potest. Fortasse ideo deferebant ad uesperam carnes quasi fortiores cibos quos infirmi ingenio corinthii non poterant sumere & ideo lacte potabātur apostolico. Esca ergo fortior ad uesperam mundi huius deferebatur: mane panis. Et ideo quia dominus hanc mini

ſtrari mandauit alimoniam:bene illud propheticum dici ei hoc loco conuenit .Exitu matu-
tino & ueſpere delectabis. Et infra.Paraſti cibum illorum:quia ita eſt præparatio eius.Sed
ſatis de magiſtro dictum puto :nunc diſcipulorum uitam perſequamur :quia in illam ſe lau
dem induerunt hymnis dies ac noctes perſonant .Hæc nempe angelorum militia eſt :ſemp
eſſe in dei laudibus :orationibus conciliare crebris :atq; exorare dominum :ſtudent lectione
uel operibus continuis mentem occupant :ſeparari a cœtu mulierum:ſibi ipſi inuicem uitã
præbent cuſtodiam .Qualis hæc uita in qua nihil ſit quod timeas:& quod imiteris plurimũ
adeſt ieiunii labor compenſatur mentis placiditate leuatur uſu:ſuſtentatur ocio :aut fallitur
negocio nõ onerat̃ mũdi ſolicitudine:nõ occupat̃ alienis moleſtiis:nõ urget̃ urbanis diſcurſi
bus.Huic uel fũdo uel edocendo muneri aduertitis qualis adhibẽdus magiſter: ſit quem re
perir̃ poſſumus:ſi ueſtra humanitas aſpiret:ſi uos donetis iuicem uobis:ſi quis ab altero ſe læ
ſum putat.Nõ.n.hæc ſola eſt forma iuſticiæ:ut nõ lædas eum qui te nõ læſerit:ſed etiam illa:
ut etiam ei remittas:qui te læſerit:lædimur plærũq; fraude alterius:dolo ꝓximi.Nũquid hoc
uirtutis putamus:ut dolum ulciſcamur dolo:fraudem referam⁹ fraudibus?Etenim ſi iuſticia
uirtus eſt:crimine debet uacare:nec improbitatem improbitate refeller̃.Quæ.n.uirtus: hoc
a te fieri:quod ĩ altero ipſe punias?Cõtagio iſta improbitatis nõ ultio eſt.Nihil autem itereſt
cui malefacias utrum iuſto an iniuſto:cum te malefacer̃ nõ oporteat. Neq; diſtat quo modo
malignus ſis:utrum uindicãdi ſtudio:an uoto nocẽdi:cum malignitas ĩ utroq; gener̃ nõ care
at repræhẽſiõe.Nam malignum eſſe:ab iniuſto nihil diſtat:ideoq; dictum eſt.Noli malignus
eſſe iter malignãtes:neq; æmulatus fueris faciẽtes iniquitatem.Et ſupra idem.Odio habui cõ
gregationem malignãtium.Omnes utiq; complexus eſt:nullum excepit:malignitatem tenu
it:nõ cauſam iterrogauit.Quæ ãt melior forma q̃ iuſticiæ diuinæ?Dicit.n.dei filius.Diligite
inimicos ueſtros.Et iterũ dicit.Orate ꝓ calumniãtibus & pſequẽtibus uos.Eoq; pfectis ſtu
dium adimit ultionis:ut lædentium charitatem imperet.Et quoniam in ueteri ſcriptura di-
xit:mihi uindictam:& ego retribuam.Et in euangelio ait orandum pro iis qui læſerint :ne
in eos uindicet qui uindicandum promiſit . Vult enim ex tua dimittere uoluntate : in
quo ex ſua conuenitur promiſſione .Quod ſi uindictam requiris:habes:quia iniuſtus am
plius ſuis punitur opinionibus q̃ iudiciariis ſeuæritatibus .Et quoniam nemo poteſt eſſe ſi
ne aliquibus aduerſis :id agamus :ne nobis noſtro iudicio aduerſa accedant.Nemo enim gra
uius alieno condemnari poteſt iudicio q̃ inſipiens ſuo:qui ſibi eſt auctor malorum .Vnde
moleſta & plena contentionis declinemus negocia :quæ neq; fructum habent:& impedimẽ
tum afferunt .Quanq; id agere debemus:ne nos arbitrii noſtri pœniteat aut facti.Prudentis
eſt enim proſpicere ne frequenter eum pœniteat ſui .Nunq; autem pœnitere ſolius eſt dei
Quis uero iuſticiæ fructus niſi mentis tranquillitas ?Aut quid eſt iuſte uiuere niſi cum tran
quillitate uiuere?Qualis forma fuerit domini:talis totius domus eſt ſtatus .Quod ſi domi
quæruntur iſta:quanto magis in eccleſia :ubi & diues &pauper :ſeruus & liber græcus & ſcy
tha:honoratus & plebeius omnes in chriſto unum ſumus.Nemo præſumat quia diues eſt :
plus ſibi deferendum .Ille eſt diues in eccleſia :qui pauperi non ſibi diues eſt. In eccleſia
quidem fidelis diues eſt :fideli enim totus mũdus diuitiarum eſt.Quid enim mirum ſi mũ
dum fidelis poſſidet :chriſti hæreditatem poſſidet quæ precioſior eſt mundo .Sanguine pre
cioſo redempti eſtis :omnibus utiq; non ſolis pecunioſis dictum eſt.Sed uultis diuites eſſe ?
Sequimini dicentem .Sancti in omni conuerſatione eſtote:Non diuitibus dicit:ſed omnib⁹
quia ſine diſcrimine perſonarum iudicat :ut bonus teſtis eius apoſtolus dicit.Et ideo non in
remiſſione non in faſtidio non in exaltatione cordis ſed in timore (inquit)hoc incolatus ue
ſtri tempus conuerſamini.Tempus accepiſtis hac ĩ terra:nõ ꝑpetuitatẽ:quaſi tp̃e utamini q
ſciatis uos migraturos.Nolite ĩ diuitiis cõfider̃:qa oĩa illa hic relinquũt̃. Sola uos comitabit
fides.Erit ſane ẽt iuſticia comes:ſi fides præuia ſit.Quid uos palpãt diuitiæ? Nõ auro uel ar-
gẽto nõ poſſeſſiõibus nõ ſericis,ueſtib⁹ de uana ueſtra cõuerſatiõe redẽpti eſtis ſed ꝓcioſo ſan
guine xp̃i ieſu.Ille ergo diues ẽ q fuerit hæres dei:xp̃i cohr̃s.Noli paupem cõtẽner̃:ille te diui
tẽ facit Noli egẽtem faſtidir̃.Iſte pauper clamauit ad dominum:& dominus exaudiuit eum.
Noli inopem refutare:& chriſtus pauper factus eſt:ut te inopia ſua diuitem faceret.Noli q̃ſi
diues te attollere.Sine pecunia miſit apoſtolos ſuos.Deniq; primus eorum dixit.Argentum
& aurum non habeo ſed fidem habeo.Gloriatur in paupertate quaſi refugiat contaminatio
ne .Argentum(inquit)& aurum non habeo ſed fidem habeo. Satis diues ſum in nomine ie
ſu:quod ſuper omnem hominem eſt.Argentum non habeo ſed nec requiro .Aurum nõ ha
beo:ſed nec deſidero:ſed habeo quod uos diuites non habetis.Habeo quod pluris eſſe etiam

uos arbitremini .Dono pauperibus:ut in nomine iesu dicam.Conualescite manus remissæ: & genua dissoluta .Sed uultis diuites esse ?estote pauperes .Tunc eritis per omnia diuites: si fueritis pauperes spiritu.Non census diuitem sed animus facit.Sunt enim qui se humiliant ī multis diuitiis & recte ac prudenter.Satis.n.diues omnibus naturæ lex est cui cito inuenias quod abundet .Cupiditatibus autem omnis diuitiarum abundantia :inopia est? Deniq; nemo pauper nascitur sed fit.Non ergo naturæ paupertas sed opinionis est:ideoq; cito iuenit̃ diues naturæ difficile cupiditatis .Et enim quo plus unusquisq; acquisierit plus sitit :& quasi quadam inardescit ebrietate cupiditatum suarum.Quid quasi necessarium quæritis cumulū diuitiarum ?Nihil tam necessarium q̃ cognoscere quid non sit necessarium .Quid in carnē retorquetis excusationem?Non corporis uenter insatiabilem sed mentis auaricia facit.Nunquid caro spem futuri abstulit?Nunquid caro spiritualis gratiæ suauitatem ademit?Nunquid caro fidem impediuit?Nunquid caro aliquid furoris dominis:uanis opiniōibus adiudicauit? plus amat caro moderatam frugalitatem:qua exuitur onere :induitur salubritate :qua solicitudinem deponit:assumit tranquillitatem.Sed nec ipsæ diuitiæ uituperabiles.Deniq; redemptio animæ uiri diuitiæ eius:quoniam qui pauperi donat :redimit animam suam .Est ergo & his materialibus diuitiis uirtuti locus.Quasi gubernatores estis in magno mari. Si bene quis gubernat suum nauigium :cito transit fretum :ut perueniat ad portum.Qui autem nescit regere suum censum :onere suo mergitur.Ideo scriptum est.Possessio diuitum ciuitas firmissima .Quæ est ista nisi hierusalem quæ in cælo est:in qua regnum dei?Bona hæc possessio quæ fructus perpetuos facit bona possessio:quæ non hic relinquitur sed illic possidetur.In hac possessione qui fuerit dicit :portio mea dominus .Non dicit portio mea ab illis usq; ad illos porrecta & diffusa terminos :non dicit portio mea inter illos uicinos:nisi forte inter apostolos inter prophetas :inter sanctos dei hæc est enim iusta portio :non dicit portio ī pratis nō in siluis :nō in campis :nisi forte ī campis siluæ:in quibus īuenitur ecclesia:de qua scriptū est:īuenimus eam ī campis siluæ.Nō dicit:portio mea greges equorum:mendax.n.equus ad salutem.Nō dicit:portio mea armēta boum:asini:oues:nisi forte īter illa enumerat armenta quæ agnoscūt possessorem suum:& ī illa asina uult cōsortium habeř quæ nō refugit præsepe christi.Et illa ouis sibi portio est quæ ad immolādum ducta est:& ille agnus coram tondete sine uoce qui nō aꝑuit os suum:cuius ī humilitate iudicium exaltatum est.Bene ait coram tōdēte qui supflua nō ꝓpria ī illa deposuit cruce:qui corpus exuit:nō diuinitatem amisit.Nō q-cūq; ergo dicit:portio mea dominus.Nō auarus dicit:quia uenit auaricia: & dicit mea portio es:ego te subditum habui:mihi fuisti:mihi te ī illo aureo uēdidisti:mihi te ī illa possessiōe adiudicasti.Nō dicit luxuriosus portio mea christus:qa uenit luxuria & dicit:mea portio es:ego te ī illo mihi mācipaui cōuiuio:ī illis epularum reatibus:ego te addictum teneo gula & uuæ chirographo An ignoras quia carius fuit mēsæ tuæ q̃ uitæ ꝑcium? Tuo te iudicio reuinco: nega si potes:sed nō negař potes.Deniq; nihil ad uitam reseruasti:totum ad mēsam expēdisti.Nō potest diceř adulter:portio mea dominus:quia uenit libido & dicit:ego sum tibi portio:mihi te ī illius adolescētulæ addixisti amoř:ī illius nocte meretricis ī meas leges ī mea iura migrasti.Nō dicit ꝓditor:portio mea christus:quia statim irruit ī eum nequicia mali & dicit:fallit te dn̄e iesu meus iste.Habemus exēplū:quia cū iudas panē a xp̄o accepisset:imisit se ī cor eius diabolus quasi posſionē suā uēdicās:quasi portiōis suæ ius retinēs:quasi dicēs:nō est tu⁹ iste sed me⁹:me⁹ certe mister:tu⁹ ꝓditor:me⁹ plane iste ē:deniq; tecū recūbit:& mihi fuit: tecū epulař & mecū pascit̃.A te panē accepit a me pecūiam.Tecū bibit:& mihi tuū sanguinē uēdit.Quā uera diceř ꝓbauit.Dēiq; xp̄s ŕcessit ab eo:ip̄e quoq; iudas reliq̄t iesū:seq̄t̃ diabolū Quam multos domiōs habet qui unum refugerit.Sed nos cum refugiamus. Quis refugiat eum quem sequuntur alligati uinculis :sed uīculis uoluntariis quæ soluunt non alligant:quibus uincti uinculis gloriantur dicentes .Paulus uinctus iesu christi & timotheus.Gloriosius ab hoc stringimur q̃ ab aliis absoluimur & relaxamur .Quis igitur fugiat pacem ?quis fugiat salutem ?quis fugiat misericordiam ?quis fugiat redemptionem ?Videtis filii quales euaserint qui hæc secuti sunt :quo modo operentur defuncti .Quarum uirtutum laudem miramur :earum studeamus adipisci industriam:& quas prædicamus in aliis :eas in nobis taciti recognoscamus .Nihil molliculum :nihil infractum ad laudem peruenit.Regnum cælorum cogitur :& cogentes diripiunt illud .Festinantes patres agnum manducabant .Festina est fides :salutis deuotio spes impigra contradictiones animi non amat sed traductionem ab infructuoso ocio ad fructum laborum .Quid in crastinū differs ?Potes & hodiernum diem lucrari.Cauendum est enim ne & illum non teneas & hunc amittas .Non exiguum detrimen

tum eſt uel horæ unius:& una hora totius uitæ portio eſt. Sunt iuuenes qui cito uolunt ad
ſenectutem peruenire:ne ſubiaceant diutius ſeniorum arbitrio:ſunt etiam ſenes qui uelint
ſi poſſint ad iuuentutem redire. Quorum ſtudiũ neutrũ probo:quia iuuenes faſtidio ii præ-
ſentiũ quaſi ingrati mutationẽ uiuendi requirunt:ſenes dilationẽ:cũ poſſit & iuuenta ſeneſ-
cere moribus:& ſenectus uirere operibus. Neq; enim emendationẽ morũ magis ætas affert
ꝗ diſciplina. Quãto ergo magis nos oportet ſpẽ attollere ad regnum dei:uitæ ubi nouitas:
ubi gratiæ erit non ætatis commutatio. Nõ ocio non ſomno merces paratur. Nullum opus
dormientis eſt:nullus fructus ocii:immo magis diſpendium. Occioſus eſau amiſit primatus
benedictionem:quia maluit cibũ accipe ꝗ quærere. Laborioſus iacob apud utrũq; parentem
inuenit gratiam. Et tñ cũ ſupior eſſet iacob uirtute & gratia:ceſſit frĩs indignationi q ſibi præ
latũ frẽm iuniorem dolebat. Ideo ſcriptum eſt:date locum iræ:ne alterius indignatio te quo-
q; in peccatum trahat:dum uis reſiſtere:dũ uis uindicari. Potes & ab illo & a te remouere cul
pam:ſi cedendum putes. Imitare patriarcham qui de cõſilio matris longinqua petiit. Et ma
tris cuius? Rebeccæ utiq;:hoc eſt patientiæ. Cuius enim niſi patientiæ hoc conſiliũ eſſe pote
rat? Amabat mater contra affectum pii amoris dimitti filium. Maluit enim ſibi eũ exulare ꝗ
deo. Et quia bona mater:utriq; detulit:iuniori filio benedictionem quã conſeruare poterat.
Non enim filium filio:ſed impigrum ocioſo prætulit:fidelem infido. Sed etiam filio ipſi ſe-
niori non parum contulit amando minorem filium ne paricidium faceret. Itaq; quoniam
ob pietatem non propter improbitatem exulabat a parentibus:loquebatur cum deo: auge-
batur cenſu:liberis:gratia. Neq; his tamen elatus eſt:cũ fratri occurreret:ſed humiliatus ado-
rauit: non utiq; illum immitem: illum furibundum illum degenerem: ſed eum quem in
fratre cõſiderabat:ideoq; adorauit ſepties:numero.ſ.remiſſioniſ:quia nõ hoĩem adorabat ſed
deum quẽ ĩ carne hominis eſſe uenturum ꝓuidebat ſpiritu:ut tolleret pccã mũdi. Qđ tibi ex
petri reſponſione aperitur myſterium:dicente eo. Si peccauerit in me frater meus:quotiens
remittam ei uſq; ſepties? Vides qm̃ peccatorum remiſſio:typus erat illi⁹ magni ſabbati:illius
quietis perpetuæ gratiæ:& ideo contemplatione donatur. Sed quid ſibi uult: ꝙ & uxores &
filios & oẽs diſpoſuit ſuos:& præcepit ut & ipſi adorarẽt ſup terrã? Nõ utiq; ut elemẽtũ quod
plærũq; replet ſanguine:ĩ quo officina ẽ ſcelerũ:aut uaſtis plærũq; horret cautibus aut ꝓrup-
tis rupib⁹:aut ſterili & ieiuno ſolo:ſed ut carnẽ ꝑſidio nobis futurã. Et fortaſſe hoc illud ẽ my
ſteriũ quod edocuit dñs dicẽs:nõ ſolũ ſepties ſed & ſeptuagies ſepties. Et uos igitur donate in
iurias ueſtras:ut ſitis filii iacob Nolite exaſperari ſicut eſau. Imitamini ſanctũ dauid: q tanꝗ
bonus magiſter reliquit nobis quod imitaremur:dicens:pro eo ut diligerent me:detrahebãt
mihi:ego autem orabam:& cum malediceretur orabat. Bonum ſcutum oratio:qua cõtume
lia excluditur:maledictum repellitur:& in ipſos qui maledixerunt:frequenter retorquetur:ut
ſuo telo uulnerentur. Maledicent inquit & tu benedices. Ambienda hominũ maledictio: q̃
acquirit dominicam benedictionem. Quod ſupereſt cariſſimi: conſiderate quia ieſus extra
portam paſſus eſt:& uos egredimini de hac terrena ciuitate:quia ciuitas ueſtra ſuperior eſt
hieruſalem:ibi conuerſamini:ut dicatis:noſtra autem conuerſatio in cælis eſt. Ideo ieſus exi
uit de ciuitate:ut uos exeuntes de hoc mundo ſupra mundum ſitis. Moiſes ſolus qui deum ui
debat:extra caſtra habebat tabernaculum:quando loquebatur cum deo:& hoſtiarum quæ ꝓ
peccato fiebant:ſanguis quidem altaribus inferebatur:quia nemo ĩtra mũdi hui⁹ uicia poſit⁹
peccatum deponit:nec ſanguis eius acceptus eſt deo:niſi de corporis huius exeat inquinamẽ
to. Hoſpitalitatẽ diligite:per quã ſanctus abraham inuenit gratiam. Hoſpitio ſuſcipe filium
ſarra meruit effœta iã ſenectute. Loth quoq; ſodomitani excidii euaſit ignẽ:& tu potes ſuſ-
cipe angelos:ſi aduenientib⁹ hoſpitiũ tuũ offeras. Quid de raab dicã quæ hoc munere: inue
nit ſalutẽ? Compatimini iis qui alligati tenentur uinculis:tanꝗ ſimul alligati. Conſolamini
in luctu poſitos. Melius eſt enim ire in domum luctus ꝗ in domũ gaudii. Illinc officii meritũ
boni:hinc uiciũ lapſus refertur. Poſtremo illinc mercedẽ ſperas:hic recepiſti. Sentite laborãti
b⁹ tanꝗ ſimul laborantes. Mulier uiro deferat non ſeruiat:regendã ſe præbeat:coercendam
Indigna eſt coniugio quæ digna eſt iurgio. Vir quoq; uxorem tanꝗ gubernator dirigat:tan-
ꝗ conſortem uitæ honoret:participet ut cohæredi gratiæ. Matres ablactate filios: diligite
eos & orate pro iis ut longæui ſuper terram ſint:non interra ſed ſuper terram. Nihil enim
longæuum in hac terra:& quod eſt diu:breue eſt & magis lubricũ Monete eos ut magis cru-
cem domini tollant ꝗ hanc uitam diligant. Maria mater domini ante crucem filii ſtabat.
Null⁹ me hoc docuit:niſi ſanct⁹ ioãnes euãgeliſta. Mũdũ alii cõcuſſum ĩ paſſione dñi: cõſcrip
ſerũt:cælũ tñbris obductũ:refugiſſe ſolẽ:ĩ paradiſũ latronẽ ſed p⁹ piã cõfeſſiõẽ receptũ:ioãnes

docuit quod alii non docuerunt:quem ad modum in cruce poſitus matrē appellauerit. Plu
ris putatur ꝙ uictor ſuppliciorum pietatis officia matri exhibeat q̄ ꝙ regnum cæleſte dona
bat uitæ æternæ. Nam ſi religioſum eſt ꝙ latro donatur uenia:multo uberioris pietatis eſt
ꝙ a filio mater tanto affectu honoratur. Ecce(inquit)filius tuus. Ecce mater tua. Teſtabatur
de cruce chriſtus:& inter matrem atq; diſcipulum diuidebat pietatis officia. Condebat domi
nus non ſolum publicum ſed etiam domeſticum teſtamentum:& hoc eius teſtamentum ſi-
gnabat ioannes:dignus tanto teſtatore teſtis. Bonum teſtamentum non pecuniæ ſed uitæ
æternæ quod non atramento ſcriptum eſt ſed ſpiritu dei:uiui qui ait. Lingua mea calamus
ſcribæ uelociter ſcribentis. Sed maria nec minor q̄ matrem chriſti decebat:fugientibus apo
ſtolis āte crucem ſtabat:& piis ſpectabat oculis filii uulnera:quia expectabat ñ pignoris mor
tem ſed mūdi ſalutem. Aut fortaſſe quia cognouerat per filii mortem mūdi redemptiōem
aula regalis:etiam ſua morte putabat ſe aliquid publico addituram muneri. Sed ieſus ñ ege-
bat adiutore ad redemptionem omnium:qui omnes ſine adiutore ſeruauit. Vnde & dicit.
Factus ſum ſicut homo ſine adiutorio:īter mortuos liber. Suſcepit quidem affectum paren-
tis:ſed ñ quæſiuit alterius auxilium. Hāc imitamini matres ſanctæ quæ ī unico filio dilectiſ-
ſimo tātum maternæ uirtutis exemplum edidit. Neq; enim uos dulciores liberos habetis:
neq; illud uirgo quærebat ſolatium:ꝙ alium poſſet generare filium. Domini ſeruis imperate
quaſi cōditōe ſubditis:ſed ita ut naturæ eiuſdem cuius uos eſtis:cōſortes eē eos memineritis.
Serui quoq; dominis ſeruite cum uoluntate. Et enim unuſquiſq; quod natus eſt:patienter de
bet ſuſcipere:nec ſolum bonis ſed etiam aſperioribus obœdire dominis. Nam quæ ē ueſtræ
ſeruitutis gratia:ſi bonis ſeruiatis ſedulo? Sed ſi etiā aſperos promereamini. Nam liberi quo-
q; nullam hēnt mercedē:ſi peccantes puniantur a iudicibus:ſed illa merces eſt:ſi etiam non
peccantes. Et uos ergo contemplatōne domini ieſu etiam ſi difficilibus ſeruiatis dominis cū
patientia:mercedem habebitis. Siquidem ipſe dominus iuſtus ab iniuſtis paſſus eſt:& patiē-
tia mirabili peccata noſtra ſuæ affixit cruci:ut qui illum imitatus fuerit:peccata ſua ſanguine
ſuo diluat. Ad ſummam conuertimini omnes ad dominum ieſum. Sit in uobis uitæ huius
delectatio in bona conſcientia:patientia mortis cum ſpe immortalitatis:confirmatio reſur-
rectionis cum chriſti gratia:ueritas cum ſimplicitate:fides cum confidentia:abſtinentia cum
ſanctitate:induſtria cum ſobrietate:cōuerſatio cum modeſtia:eruditio ſine uanitate:ſobrie-
tas doctrinæ fidelis ſine hæreſis temulentia.

LXXXVII

DOminis fr̄ib⁹ dilectiſſimis ep̄is ꝑ æmiliā cōſtitutiſ ambroſiꝰ ep̄s. Nō mediocriſ
eē ſapiæ diē celebritatis definire paſchalis:& ſcriptura diuina nos īſtruit & tra-
ditō maiorū:q cōuenīētes ad ſynodū nicenā īter illa fidei ut uera ita admirāda
decreta:ēt ſup celebritate memorata:cōgregatis ꝑitiſſimis calculādi:decē & no
uē ānorū collegere rōnē:& quaſi quēdā cōſtituere circulū:ex quo excplū ī ānoſ
reliquos gignereť:hūc circulū eneadecaeterida nūcupauerūt ſequētes illud ꝙ non debeamus
uana quadā opiniōe ſup celebritate huiꝰ modi fluctuaŕ:ſed uera rōne cōpta ita oīum cōcurrat
affectio:ut una nocte ubiq; ſacrificiū ꝓ reſurrectiōe dn̄i deferať. Dn̄i fr̄es dil̄mi eo uſq; a uero
nos deuiaŕ nō cōuēit:nec uago īgēio diſcrepaŕ:ut q̄dā neceſſitas celebritatis huiꝰ oībꝰ ſit īpoſi
ta xp̄iāis. Q ñqdē ipē dn̄s eū elegit diē quo paſcha celebraret:q cū obſuātiæ ueræ rōne cōcur
rit. Scriptū ē.n. Venit āt dies:ī q̄ neceſſe erat paſcha īmolari:& miſit petrū & ioānē dicēs. Eū-
tes ite parate nobis paſcha:ut mādučemus. At illi dixerūt. Vbi uis pemꝰ? Et dixit ad illos. Ecce
ītroeūtibꝰ uobis ī ciuitatē occurret hō āphorā aquæ portās:ſeqmini eū ī domū ī quā ītrat:&
dicetis pr̄i familias Dicit tibi magr̄. Vbi ē diuerſoriū:ubi paſcha cū diſcipulis māducē? Ipſe uo
bis oſtēdet ī ſupioribꝰ locū magnū:ibi parate. Aduertimꝰ igiť ꝙ nō ad terrena deſcēdeŕ ſed ī
ſupioribus locū magnū ſtratū q̄rere debeamus:ut domini paſcha celebremꝰ. Ablueŕ ēt ſenſus
nr̄os quodā ſpūali aqua fōtis æterni:& deuotæ celebritatiſ tenere m̄ſurā:nec opiniōe uulgari
dies quoſdā explorare lūares:cū apl̄s dicat. Dies obſuatis & mēſes & tp̄ra & ānos:timeo ne ſi
ne cā laboraueri ī uobis. Nā incip eē cōtrariū. Sed aliud ē obſuare gētilicio more:ut q̄ lūa qd
adoriēdū ſit iudices:utputa qn̄tā eē fugiēdā:nihilq; ea īchoādū. Varios quoq; curſꝰ lūæ obeū
dis negociis cōmēdaŕ:uľ caueŕ quoſdā dies:quē ad modū plæriq; poſteros dies uľ ægyptiacos
decliaŕ cōſuerūt. Aliud ē.n. obſuātiā religioſæ m̄tis ītēdeŕ ī eū diē de quo ſcriptū ē: hic ē dies
quē fecit dn̄s. Nā & ſi ſcriptū ſit ꝙ paſcha dn̄i q̄rto decio die m̄ſis primi celebrari dēat:& ueŕ
quartā decimā lunā ad celebrādū dn̄icæ feriē paſſionis inq̄rere debeamꝰ:tn̄ ex hoc poſſumꝰ
ītelligere:ꝙ ad huiꝰ modi ſolemnitatē uľ ecclæ ꝑfectio uľ claræ fidei plenitudo queraŕ: ſicut

dixit propheta cū loqueretur de filio dei: quia sedes eius sicut sol i cōspectu meo: & sicut luna
pfecta in æternū manebit. Inde est ꝙ & ipse dn̄s cū opa in terris miranda fecisset: quasi iam
fūdata humanarū mētiū fide: tp̄s passionis eē memorauit dicens. Pr̄ uenit hora: clarifica filiū
tuū: ut filius tuus clarificet te. Hāc. n. celebrandæ passionis claritudinem quæsitā: alibi docet
dicens. Ite dicite illi uulpi. Ecce eiicio dæmonia hodie: & cras sanitates perficio: & sequenti cō
summor die. His utiq; consumatur iesus qui incipiūt eē pfecti: ut plenitudinē diuinitatis &
redemptionis eius: fide sua credant. Ergo & diem & horam exquirimus ut scriptura nos in-
struit. Propheta ēt dauid dicit: tp̄s faciendi dn̄e: petens accipe sensum ad cognoscenda dn̄i te-
stimonia. Ecclesiastes ait: omni rei tp̄s. Hieremias clamat: turtur & hirūdo: agri passeres agno
uerunt tp̄ra introitus sui. Quid autē euidentius q̄; de passione dn̄i dictū uideris? Agnouit bos
possessorem suum & asinus p̄sepe dn̄i sui. Agnoscamus ergo hoc præsepe domini: in quo ali
mur pascimur & reficimur. Hoc igitur tp̄s præcipue scire debemus: quo per uniuersum orbē
consona sacræ noctis fundatur oratio: quia & tempore commendantur preces: sicut scriptū
est. Tēpore accepto exaudiui te: & in die salutis adiuui te. Hoc est tempus de quo apostolus
dixit. Ecce nunc tempus acceptabile: ecce nunc dies salutis. Vnde necesse fuit quia etiam post
ægyptiorum supputationes & alexandrinæ ecclesiæ definitionem: episcopi quoq; romanæ
ecclesiæ per litteras plæriq; meam adhuc expectant sententiam: quid existimē scribere de die
paschæ. Nā licet futuri diei paschæ inciderit quæstio: tn̄ ēt in reliquū quid tenendū uideatur
apimus: si qua quæstio talis incurrerit. Duo āt sunt obseruanda in solemnitate paschæ: quar-
ta decima luna & primus mensis: qui dr̄ nouorū. Itaq; ne a ueteri testamento uideamur dis-
cedere: ipsum de paschæ celebrandæ die capitulū recenseamus. Monet moises populū dicens
custodiendū mensem nouorum: eum primum esse mensem prædicans: ait enim. Hic mēsis
uobis principiū mensiū: primus in mensibus anni: & facies pascha dn̄o deo tuo quarta decia
die mensis primi. Lex nempe per moisen data est: gratia āt & ueritas p̄ iesum xp̄m facta est.
Ipse ergo qui legē locutus ē: postea ueniens per uirginem nouissimis tp̄rib⁹: plenitudinē legis
cōsummauit quia uenit nō legē soluere sed implere: & celebrauit pascha hebdomadæ i qua
fuit quarta decima luna: quinta feria. Deniq; ipsa die (sicut superiora docent) pascha cum dis-
cipulis manducauit: sequenti āt die (hoc est sexta feria) crucifixus est: luna quīta decima. Sab-
bato quoq; magno illo sexta decima fuit. Ac per hoc septima decima luna resurrexit a mor-
tuis. Vnde hæc lex paschæ nobis seruanda est: ut non quartā decimā obseruemus in die re-
surrectionis sed in die magis passionis aut certe aliis proximis superiorib⁹ dieb⁹. Quia resur-
rectionis celebritas die dn̄ica celebratur: dn̄ica āt ieiunare non possumus: quia manichæos ēt
ob istius diei ieiunia iure damnamus. Hoc est. n. in resurrectionem christi nō credere: si legē
quis ieiunii die resurrectionis indicat: cum lex dicat pascha edēdum cum amaritudine: hoc
est cum dolore: ꝙ tanto sacrilegio hominum auctor salutis sit interemptus. Die autem domi
nica exultandum propheta docet dicens. Hic est dies quem fecit dominus: exultemus & læte
mur in ea. Ergo non solum passionis diem sed etiam resurrectiōis obseruari oportet a nobis:
ut habeamus & amaritudinis & læticiæ diem: illa ieiunemus: isto reficiamur. Vnde si īciderit
sicut futurū ē p̄xime: quarta decima luna mensis primi die dn̄ica: qa neq; dn̄ica ieiunar̄ debe-
m⁹: neq; tertia decima luna die sabbati īcidēte ieiuniū soluer̄: ꝙ maxime die passiōis ē exhibē
dū: i altera hebdomada celebritas paschæ ē differēda. Siqdē seqtur qnta decima luna qua pas
sus ē xp̄s: & erit secūda feria: tertia quoq; feria erit sexta decima luna: qua dn̄i caro i sepulchro
q̄euit: cū quarta ēt feria septima decima luna futura sit: qua dn̄s resurrexit. Cū igit̄ triduū illd̄
sacrū i hebdomadā p̄xime cōcurrat ultimā ītra qd̄ triduū & pass⁹ ē & q̄euit & resurrexit: de
quo triduo ait: soluite hoc tēplū: & i triduo resuscitabo illd̄: qd nobis pōt molestiā dubitatiōis
afferre? Nam si ea res scrupulū mouet quia quarta decima luna non celebramus ipsum diem
uel passionis uel resurrectionis: ipse dn̄s nō quarta decia luna passus est sed quīta decia: & sep
tima decima resurrexit. Quod si mouet quia quartā decimā lunā transeūtes quæ die dn̄ica
incidit: hoc est quarto decimo calendas maii: sequēti dn̄ica instaurādā celebritatē suademus:
auctoritas extat hui⁹ modi. Nā tp̄ribus paulo supioribus cū incidisset quarta decima luna mē
sis primi in dn̄icam diem: sequenti altera dn̄ica celebrata solemnitas est. Octogesimo āt āno
& nonagesimo tertō: ex die imperii diocliciani: cū quarta decima luna eēt nono calēdas apri
lis: nos celebrauimus pascha pridie calendas aprilis. Alexandrini quoq; & ægyptii ut ipsi scri-
pserunt: cū īcidisset quarta decima luna & uigesimo & octauo die pharmutii mensis: celebra-
uerunt pascha qnta die pharmutii m̄sis quæ ē pridie calendas aprilis: ac sic cōuenere nobiscū.
Rursus nonagesimo & tertio anno a die impii diocliciani: cū incidisset quarta decia luna in

quartum decimum diem pharmutii menſis quæ eſt quinto idus aprilis quæ erat dominicā
die:celebratum eſt paſcha dominica pharmutii uigeſimo & primo die qui fuit ſecundū nos
quinto decimo calendas maii. Vnde cum & ratio ſit & exemplum:nihil ſuper hoc mouere
nos debet. Nunc illud eſt:quod enodandum uidetur:quia plærīq; putant ſecundo menſe noſ
celebraturos paſcha:cum ſcriptum ſit:cuſtodi primum menſem nouorum:quod non poteſt
incidere:ut præter menſem nouorum paſcha celebrent:niſi qui quartam decimā ita obſer-
uant ſecundū litterā:ut non alio niſi ipſo celebrent die. Deniq; in futurū iudæi duodecimo
non primo menſe celebraturi ſunt paſcha:hoc eſt tertio calendas aprilis ſecundū nos: ſecun-
dum ægyptios autē uigeſimo quarto die phamenoth menſis qui eſt non primus menſis ſed
duodecimus & incipit ſexto calendas aprilis:& finitur ſeptimo calendas maii: Ergo ſecūdum
ægyptios primo menſe celebraturi ſumus dominicā paſchæ:hoc eſt ſeptimo calendas maii
qui eſt dies trigeſimus pharmutii menſis. Nec abſurdū arbitror ut inde obſeruandi menſis
trahamus exemplum:ubi primū paſcha celebratū ē. Vnde & maiores noſtri in tractatu con-
cilii niceni: eū diē hendecaeteride: ſi quis diligenter intendat: ſtatuendū putarunt & ipſum
menſem nouorū recte cuſtodierunt:quia in ægypto hoc primo mēſe noua ſecātur frumēta
Hic autē mēſis & primus eſt ſecūdū ægyptiorum prouētus:& primus ſecūdū legem:& octau
us eſt ſecūdum cōſuetudinem noſtram. Indictio enim ſeptembri menſe incip. Octauo igitur
menſe calendæ aprilis ſunt. Incipit autem menſis non ſecundum uulgarem uſum ſed ſecūdū
cōſuetudinem peritorum ab æquinotio qui dies eſt duodecimo calendas aprilis: & finitur
undecimo calendas maii. Inde maxime intra hos triginta & unum dies ſæpe celebrati paſ-
chæ dies:ſed cum ante biennium celebrauerimus paſchæ dominicam undecimo calendas
maii:hoc eſt trigeſimo die menſis ſecundum noſtram ſcilicet calculationem :moueri nō de-
bemus ſi & proxime trigeſimo die pharmutii menſis celebraturi ſumus paſchæ dominicā.
Verum ſi quis menſem ſecundum inde exiſtimat: quia poſt triduum completi menſis
qui compleri uidetur undecimo calendas maii : paſchæ dominica erit : illud conſideret :
quia quarta decima luna quæ quæritur: quarto decimo calendas maii erit hoc eſt intra
præſcriptum menſis numerū. Lex autem diem paſſionis exigit intra primū nouorum debe
re celebrari. Satiſfactū ē igitur ſecundum plenitudinem lunæ:cui ad complendum menſem
ſuper ſunt tres alii dies. Non ergo in alterum menſem recidit:quando intra eundem mēſem
qui primus eſt:paſcha celebrabitur. Ad litteram autem nos teneri non oportere(licet cōſue-
tudo celebrandi paſchæ ipſa nos inſtruat)tamen & apoſtolus docet qui ait: paſcha noſtrum
immolatus eſt chriſtus. Sed & propoſita lectio docet litteram non conſequendam. Sic enim
hēs. Et facies paſcha domino deo tuo quarto decimo die menſis primi. Diem pro luna dicit.
Vnde peritiſſimi quoq; ſecundum legem lunari curſu computant menſem:& ideo cū a plu-
ribus nonis lunæ curſus incipiat:hoc eſt dies primus:uides nonas maii adhuc ad mēſem pri-
mum nouorum computari poſſe. Ergo & iuxta legis ſententiam primus hic menſis eſt . De-
niq; menē lunā uocāt græci:unī menas græce dicūt mēſes & naturalis uſus nationū exterarū
lunā ꝓ dieb⁹ appellat. Aliū āt diē paſſionis:aliū reſurrectōis celebrādū:ueteris quoq; teſtamēti
ſeries oſtēdit. Sic.n.hēs. Agn⁹ ſine macula mundus cōſummatus anniculus maſculus erit uo-
bis:ab ouibus & hædis ſumetis:& erit uobis in obſeruatione uſq; in quartā decimā menſis
huius:& occidetis illum tota multitudo ſynagogæ filiorum iſrael ad ueſpū:& ſument de ſan
guine eius:& ponent ſuper duos poſtes:& ſuper limen oſtii domus:in quibus manducabunt
eum inter ſemet ipſos:manducabunt carnem hāc noctu:igni aſſatma. Et infra . Et edetis illū
cū ſolicitudine paſche. Paſcha eſt.n.dn̄i:& pertrāſibo in terrā ægyptiorū in nocte illa: & pcu-
tiā oē primitiuum in ægypto ab hōe uſq; ad pecus:& in oī terra ægypti faciam uindictam:
ego dominus. Et erit uobis ſanguis in ſigno in domibus:in quibus eritis:ibi & uidebo ſangui
nē:& ꝓtegam uos:& non erit uobis in plaga exterminii. Et cōteram terrā ægypti:& erit dies
hic uobis memorabil' & ſolēnis:& diē feſtū agetis eū dn̄o i ꝓgēies uras:legitimū ſēpiternū:diē
feſtū agetis illū. Aduertim⁹ & paſſiōis diē deſcriptū i ieiunio:qa ad ueſpū occidēd⁹ē agn⁹:licet
ultimū tempus ꝓ ueſpe poſſim⁹ accipe ſm ioānē q ait. Pueri nouiſſima hora ē. Sed & iuxta
myſteriū ueſpe diei cōſtat occiſū:qn̄ tenebræ ſtati factæ ſunt:& ieiuniū deferēdū eo die uerū ē
quia ita edetis illū cū ſolicitudie. Ieiunātib⁹.n.ſolicitudo adhæret. Reſurrectōis āt die exulta-
tio refectiōis ē atq; læticiæ:quo die uidet̄ exiſſe ppl's ex ægypto primitiuis ægyptiorū neca-
tiſ ꝙ poſteriora euidēti⁹ docent:qb⁹ ait ſcriptura: quia poſt ꝗ; fecerūt iudæi paſcha:ſicut præ
cepit moiſes:factū ē circa mediā noctē:& dn̄s percuſſit omnem primitiuum i terra ægypti a
primitiuo pharaonis. Et uocauit pharao moiſen & aaron nocte:& dixit illis. Surgite & exite

de populo meo:& uos & filii isrl' ite & seruite dño deo uro. Et urgebāt ægyptii populum festinantes ꝙ celerrime expellere. Denique sic profecti sunt isrlitæ: ut non occurreret sibi azimā fermentare. Eiecerunt enim eos ægyptii:& non potuerunt sustinere: apparatum sibi fecerāt in uia. Reseratum est igitur diem resurrectionis obseruandum post dies passionis. Qui dies resurrectionis non quarta decima luna debet esse sed postea: ut uetus loquitur testamentum: quia dies resurrectionis is: cum egrediens populus de ægypto in mari & in nube baptizatus (ut apostolus dicit) mortem uicit: panem spiritualem accipiens:& potum de petra hauriens spiritualem. Nec passionem domini die dominica posse celebrari: etiam si quarta decima luna in dominicam inciderit: adiungendam hebdomadem alteram: sicut & septuagesimo sexto anno die imperii diocliciani factum est. Nam tunc uigesimo octauo die pharmutii mēsis qui est septimo chalendas maii: dominicam pasche celebrauimus: sine ulla dubitatione maiorum. Simul etiam lunæ cursus & ratio suffragatur: quoniam uigesima prima luna proximū pascha celebrandum est. Nam usque ad uigesimam primam lunam consueuit extendi. Ergo cum tot ueritatis indicia concurrant: iuxta maiorum exempla festum publicæ salutis læti ex ultantesque celebremus: postes nostros ubi est ostium uerbi qnod sibi apostolus optat aperiri: fide passionis dominicæ colorantes. De hoc ostio dicit etiam dauid. Pone domine custodiā ori meo:& ostium circuitus labiis meis: ut nihil aliud nisi sanguinem christi loquamur: quo mortem uicimus: quo redempti sumus. Flagret in nobis odor christi. Ipsum audiamus: in illum & mentis & corporis oculos dirigamus: opera eius mirantes: beneficia prædicantes: super limen ostii nostri sacræ redemptionis confessio resplendeat. Sumamus feruenti spiritu sacramentum in azimis sincæritatis & ueritatis: pia doctrina gloriam patris & filii:& spiritus maiestatem indiuiduam concinentes.

LXXXVIII.

Ambrosius episcopus sacræ uirgini demetriadi. Cum splendidissimæ sanctimoniæ tuæ sublime propositum super humilitatis fundamenta consistere pie & sapienter intelligis: in hoc usque o sacra uirgo demetrias dignationem tuæ dignitatis inclinas: ut prouectiones tuas etiam meo stilo exigas adiuuari: quod ego ad tenuitatem facultatis meæ respiciens omnibus modis recusarem: neque tam maturo & erudito animo cohortaciunculas meas adhibere præsumerem: nisi fiduciam efficiendi id quod iubetur: a iubente conciperem:& tuis meritis atque orationibus confiderem eē præstādum: ut oriatur ī deserto aqua:& fiāt ī sicca terra flumina. Vnde collaborandum tibi mecum est: ut qui sapientiam præstat paruulis:& linguas mutorum facit disertas: iubeat de cordis mei ariditate profluere: quod sitis tua digne possit haurire. Quæ ergo materia stilo dabitur:& unde loquendi tecum causa sumetur: Si laudes tuas scribere aggrediar:& maiorum seriem quæ per te multum illustratur: euoluam: onerosum me forte & impudentem uideri posse arbitror: qui uel humanæ tibi gloriæ tentationem adulando ingeram: uel tuis ac tuorum prædicationibus ingenium meum par esse præsumam. Si uero de commendando uirginitatis bono disseram: superflua erit eius nunc propositi insinuatio: quod tu a primo ætatis tuæ flore sine humanis cohortationibus elegisti:& de quo inter ipsa principia multi qui tunc in ecclesia præminebant: merito non siluerunt. Valde enim mirabile erat:& inter præcipua diuinæ gratiæ exempla numerandum: ꝙ uirgo anicia super omnes fastigium trahens beatæ nobilitatis euecta: de cuius fæcunditate auis atque atauis responsura posteritas:& familiæ uotis expectabatur & patriæ: conuerso repēte animo desiderio cælestium nuptiarum declinasti mortale coniugium:& ut omnem prosapiam tuā ēt huius uirtutis titulo cōsecrares: primā stirpis tuæ ꝑpetuā & uirginē filio uirginis spopōdisti. Illam ergo ætatē tuā & illa principia rōnabiliter doctissimi uiri suis adhortatiōibus īcitarūt:& licet plantationi suæ summus agricola ualida ad ꝑfectū tuū incremēta præberet: cooperatores tñ grāæ dei opportune piam adhibuere culturā: ut germen tenerū fortitudinis robur acciperet:& dignos generositate sua fructus propositi tui arbor afferret. Nostris autem paginis quid erit loci:& post ornatissima scripta excellentium magistrorum quid utilitatis in eo quem indicere dignata ex sermone reperies: nisi forte quia & illorum īdoctrinis & tuis studiis ad sublimiores gradus uirtutum consuetudo proficit: cauendam te elatiōis admoneam:& humilitatis tibi sincæritatem fida suggestione commendem: ut in omnibus actionibus: in quibus tibi es bene conscia: nūque audeas eē secura. De hoc igitur cōgruētissimo tibi & saluberrimo bono ꝙ dñs donauerit disseram⁹: ut inspectioni nře nō tm̄ uisibilia ei⁹: sed ēt occulta referentur. Est .n. multiplex uirtutis istius qlitas:& licet ī exteriorib⁹ quoque pulchra sit: ī ītimis tñ suis multo ē speciosior multoque luculē

tior:ubi nihil obſcurum:nihil turbidū:nihil ē inqetū. Quia pax multa diligentibus legē dei:
& nō eſt illis ſcandalum. Acceſſuri āt ad beatæ humilitatiſ intuitū:omnem illam abiectionē
quæ ignauos & inconſtantes animos deprimit repellamus. Nec generale nomen ita nos a iu
dicio diſcretionis excludat:ut omnes quoquo modo humiles putemus eē laudabiles. Imitat
quidē plærūq; neceſſitas uoluntatem:& ab imagīe modeſtiæ parum differt forma ſegniciæ.
Sed aliud eſt ꝙ grauat:aliud ꝙ exercet:nec in eundē finem uenit labor indeclinabilis miſiæ:
& expetitæ fortitudo patientiæ:unum eſt paupertatis uocabulum:ſed non una mēs paupū.
Quia non idem eſt gaudere bene expenſis diuitiis:quod aut gemere de nō acquiſitis aut do
lere de perditis. Timoris etiam quo deus metuitur:nulla eſt in appellatione diſtinctio. Sed
aliud eſt timere quia peccaueris:aliud timere ne pecces. Et ibi eſt formido de ſupplicio:hic ſo
licitudo de præmio. Ob hoc enim de illo ſeruili metu dicitur:quia perfecta charitaſ foraſ mit
tit timorem. De hoc uero liberali:timor domini ſanctus manens in ſæculum ſæculi. Remo
ta itaq; illa ſpecie humilitatis quæ tota ſine fructu eſt:uoluntarios tantum pēdamus affect⁹:
qui etiam ſi in gradibus meritorum inueniuntur impares:non ſunt tñ ab ipſa uirtute diſcor
des. Prima ergo humilitatis ratio in cōmunis uitæ uerſatur officiis:qb⁹ & diuina clæmentia
conciliatur:& ſocietas humana cōnectitur. Multum.n.ad roborandum dilectionē ualet: cum
ſm doctrinā apoſtolicā inuicem ſe homines honore præueniūt:& alter alterū ſuperiorē exi
ſtimantes:amant ſeruire ſubiecti:& neſciunt tumere prælati:cum &⁊ pauper diuitem nō ſibi
dubitat anteferre:& diues pauperē ſibi gaudeat æquare:cum & ſublimes nō ſuperbiūt de cla
ritate proſapiæ:& pauperes nō extolluntur de communione naturæ. Cum deniq; non plus
tribuitur magnis opibus ꝙ̃ bonis morib⁹:nec maior ducitur phalerata iniquorum potentia
ꝙ̃ rectorū ihonora iuſticia. Abhoc æquo & modeſto iure concordiæ:ī quo nullū ē de gradu
ſupiore certamē:nec fœlicitas aut inflat propria:aut urit aliena:pulchre & mirabiliter a plæris
ꝙ̃ pficitur ad illā humilitatis fortitudinē quæ & ſe extra oēm cōſtituit dignitatē:& ma uult
apta eē iniuriis accipiendis ꝙ̃ idonea repellendis:ut impleatur ꝙ ait dn̄s. Qui uult tecum iu
dicio cōtendere:& tunicā tuā tollere:dimitte ei & pallium. Et quicunq; te angariauerit mile
paſſus:uade cum illo & alia duo. Illud ꝙ apoſtolus docet dicens. Quare non magis iniuriam
accipitis?quare non magis fraudem patimini? Tales enim multum ad imitationem ipſius
dn̄i noſtri & ſaluatoris accedunt:q cū diues eſſet:paup factus ē:& cū malediceret̄ n̄ maledice
bat:& percutienti ſe non comminabatur:& quoniam dixerat:diligite inimicos ueſtros:bene
facite iis qui uos oderunt:ut huius modi beniuolentiam confirmaret exemplo:ipſe pro iis a
quibus crucifigebatur orabat. Qui ergo fideliter & ſcienter intelligunt quo opere ſaluati:&
quo precio ſint redempti:nolunt de mundi huius ſapientibus:nolunt eſſe de fortib⁹:quoniā
ſicut ait apoſtolus:quæ ſtulta ſunt mundi:elegit deus:ut confundat ſapientes:& infirma mū
di elegit deus:ut confundat fortia:& ignobilia mundi & contemptibilia elegit deus: & quæ
non ſunt:ut ea quæ ſunt deſtrueret:ut non glorietur omnis caro in conſpectu ei⁹ ideſt ut ne
mo ſe placere deo per mundi ſapientiam putet:quæ tota carnalis eſt:& a uera ſapientia cum
omni ſua uanitate deſtruitur. Dominus enim nouit cogitationes ſapientium: quoniā uanæ
ſunt. Cum itaq; diſcipuli ueritatis humanam gloriam fugiunt:& a temporalium amore deſ
ciſcunt:ut quæ dei ſunt ſapiant:non quæ hominum:proficiunt ſenſibus non deficiunt: neq;
uigorem cordis amittunt:ſed excellentiſſimæ intelligentiæ lumen accipiunt: uiuentes qui
dem ī hoc mūdo:ſed oēs mūdi ſtrepitus relinquētes:ut redimāt tp̄s quia dies mali ſunt. Quo
autem precio quies huius temporis aptius comparatur:ꝙ̃ ut ipſi mūdo omnes diuitiæ: oēs
dignitates & uniuerſarū cupiditatū materiæ refudāt:& ſancto beatoq; cōmercio emat̄ xp̄ia
na libertas fiantq; filii dei de paupertate diuites:de patientia fortes:de humilitate ſublimes?
Non enim ut dilectores huius ſæculi putant:parui cordis aut ſegnis eſt animi, terrenas opes
ſpernere:honores occiduos feſtidire:nec ibi gloriam quærere:ubi laudatur peccator in deſi
deriis animæ ſuæ: & qui iniqua gerit benedicitur. Vnde ſi uere intelligatur: contemptus
iſte rerum præſentium ad quæ tendat: & qualia concupiſcat: nihil huius modi menti
bus rectius: nihil inuenietur electius: quæ ſacratiſſimis deſideriis uniuerſa tranſcendunt:
neq; ad ullam creaturam quāuis potētē atq; mirabilē:ſed ad ipſū oīum uiſibiliū & iuiſibiliū
ābiūt creatorē:cui appropiquare clareſcere ē:quē timere gaudere eſt:cui ſeruire regnare eſt.
Sed hæc uirt⁹ q̄ tpal' copiæ & paciæ negligēs:ad uitā æternā āguſta & ardua mitit̄:n̄ debet uo
lūtarios paupes ī cōſortiū xp̄ianæ humilitatis admitter̄:eos āt a ſocietate boni h⁹ excluder̄:q
āpla p̄dia:magnifica pīmoīa:& mltas ī hoc ſeculo poſſidēt facultates:cū ī pplo dei multi ſēp
qui diuitiis bene uterentur extiterint:nec ullo modo ul' dici uel cogitari liceat ꝙ abraham &

iſaac & iacob quorum ſe eſſe deum:dominus proteſtatus eſt:ideo uera humilitate caruerint: quia pauperes nō fuerūt. Aut ꝙ uir ſacratiſſimus melchiſedech:dñi & ſaluatoris noſtri ꝑferēſ formam:ñ fuerit ꝑfecte humilis:quia & ſacerdotio eminebat & regno. Vel ꝙ beato iob de quo deus pronūciat dicēs:nūquid cōſideraſti ſeruū meū iob ꝙ nō ſit ei ſimilis ī terra hō: ſimplex & rectus & timēs deum:& recedēs a malo:ideo uirtus iſta defuerit:quia erāt(ſicut ſcriptum eſt)in poſſeſſione eius ſeptem milia ouium & tria milia camelorum: quīgēta quoqꝫ iuga boum:& quīgētæ aſinæ:ac familia multa nimis. Eratqꝫ uir ille magnus inter omnes orientales. Quaſi tūc iſtius gratiæ particeps factus eſt:quādo oībus falcultatibus perditis:uniuerſa quoqꝫ familia filiiſqꝫ priuatus:& percuſſus uulnere peſſimo a planta pedis uſqꝫ ad uerticē capitis:teſta ſaniē radebat:ſedēs in ſtercore:ad imaginem elationis poſtmodum reuocatus eſt:qñ corporis incolumitate renouata:ſeptem rurſus filiorum triūqꝫ filiarum factus ē pater:& duple in uniuerſam ſubſtantiam eſt ditatus augmento. Abſit autem ab animis fidelium tam irreligioſa perſuaſio:ut cuiqꝫ ſanctorum:quibus deus & diuitias eſt largitus & honores:ad capiendum ueræ humilitatis meritum credatur:uel opulentia obfuiſſe uel dignitas: cum eis ad huius uirtutis prouectum utraqꝫ profuerint. Quanuis enim tota uita hominis tentatio ſit ſuper terram:& tam abundantia qꝫ inopia,materia ſoleant eſſe peccati:cum uel diues extollitur ad ſuperbiam:uel pauper proſilit ad querelam:extiterunt tamen in omni tempore:& in noſtra quoqꝫ ætate non deſunt:ſicut & boni pauperes:ita & boni diuites:nec fruſtra beatus apoſtolus paulus timotheum admonet dicens. Diuitibus huius ſæculi præcipe:non ſuperbe ſapere:neqꝫ ſperare in incerto diuitiarum:ſed in deo qui præſtat nobis omnia abunde ad fruendum:bene agere:diuites fieri in operibus bonis:facile tribuere:communicare: theſaurizare ſibi fundamentum bonum in futurum:ut appræhendant ueram uitam:quod utiqꝫ fieri in uniuerſa eccleſia quæ per totum mundum eſt diffuſa:non dubium eſt:& pauperes chriſti non eorum tantum facultatibus ſuſtineri:qui ut expeditiores dñm ſequerētur: ſimul ſe oībꝰ ſuis opibꝰ exuerūt:ſed eidē opi ēt illorū ſubſtātias deſeruiī:q̄ poſſeſſiōibus ſuis nō alr̄ qꝫ rebꝰ paupum ꝑſint:ut eccl̃iaſticæ utilitati ſub quadā ꝓcuratiōe famulētur:elaborātes ſinguli ꝓ ſuarū uiriū portiōe:ut ad uictū atqꝫ ueſtitū familiæ dei neceſſaria cōferātur:& ſimul ꝓſpiciētes ut ī domibꝰ ipſorū ſub iuſto ſcōqꝫ moderamīe oēs & bēignitas foueat:& diſciplīa cōtineat. Dicēte apoſtolo. Si quis autē ſuorum & maxime domeſticorum curam non habet:fidem negauit: & eſt infideli deterior. Cum itaqꝫ eccleſia dei quæ eſt corpus chriſti:ita ſit multimoda uarietate contexta:ut in unum decorem etiam quæ non ſunt paria:concurrant:& de omni genere hominum & de omni gradu officiorum:de omni menſura operum:de omni qualitate uirtutum fiat totius ædificationis inſeparabilis connexio & indifferens pulchritudo: nec deſit ſoliditati quod non defuerit portioni:tantaqꝫ ibi ſit pax:tantaqꝫ concordia: ut non poſſit eē niſi omnium quod eſt etiam ſingulorum:indubitanter apparet copulatricem quandam eſſe uirtutem:qua ſibi confœderatur & concinnit multiplex ſanctorum unitas:& ſpecioſa diuerſitas. Hæc āt uirtꝰ uera humilitas ē:quæ īter quoslibet meritorū gradꝰ nūqꝫ ſui pōt eē diſſimilis. Nā & ī officiorum uiciſſitudine & ī māſuetudinis lenitate:& in uolūtariæ pauꝑtatis electiōe:īuenitur multa diſtātia: & alter altero ī ꝓpoſiti ſui deuotiōe aut maior aut minor ē. In uera āt humilitate nihil diuiſū nihilqꝫ nō ſolidū ē:& ideo oēs ꝑticipes ſuos unū facit: quia in æqualitatē ipſa nō recip̄. Huius igit̄ boni ꝓprietas ī cōfeſſiōe ē grãæ dei:quæ tota repellit̄:niſi tota ſuſcipit̄. Sicut.n.alienꝰ ē a numero fideliū & a ſorte ſcōrū q ī aliquo a catholica ueritate diſſentit:ita extra grãm efficit̄ q aliq̄d de eiꝰ plenitudīe diffitet̄. Quaſi hō auxilio dei ī quadā actionū ſuarū ꝑte egeat:ī quadā āt ꝑte ñ egeat:ſitqꝫ ullū tp̄s ullūue momētū quo ꝑnicioſū illi eē ñ poſſit:ſi ab eo ſp̄s ſanctꝰ defuerit. Qui utiqꝫ ſm̄ ueræ deitatis eēntiā:ubiqꝫ totꝰ ē: & oīa cōpræhēdit:ſed ab illis mō quodā ītelligit̄ recedere:quos deſtiterit gubernare. Ceſſatio q̄ppe auxilii eiꝰ ꝓ abſentia accipit̄: qꝫ ſibi īſaniſſime utilē putat q ī iis quæ recte geſſerit:ſe magis qꝫ dm̄ gaudet opatū. Plene ergo & ueraciter cōfitēda ē grã dei de cꝰ hoc primū munere ē:ut auxiliū ipſiꝰ ſētiat̄. Propter ꝙ dicit apl̃s. Nos āt ñ ſpm̄ mūdi accepimꝰ:ſed ſpm̄ q ex deo ē:ut ſciamꝰ q̄ a deo donata ſūt nobis. Vñ ſi qs ē q aliqua ſe hēre exiſtimat bona:quorū ñ deꝰ largitor ſit:ſed ip̄e ſibi auctor exiſtat:māifeſtū ē hūc ñ dei ſpm̄ hēre ſed mūdi:& de illa ſæcularis ſapiētiæ tumet̄ doctrina:de qua dicit dñs. Perdā ſapīam ſapientium:& prudentiam prudentium reprobabo. Vbi ſapiens:ubi ſcriba:ubi conquiſitor huius ſæculi:nonne ſtultam fecit deus ſapīam huiꝰ mūdi:ſm̄ quā (ſicut ait apl̃s) qdā cū cognouiſſēt deū:nō ſicut deū glorificauerunt aut gratias egerūt:ſed euanuerūt in cogitationibus ſuis: & obſcuratū eſt cor inſipiens eorum dicentes enim ſe eſſe ſapientes:ſtulti facti ſunt. Videſne qualis ſuperbis retributio debeatur

& quali mercede repleantur: qui si quo modo ad cognitionem ueritatis accesserint: suæ hoc sapientiæ tribuunt: & de naturali ingenio gloriantur: tã q̃ deum nõ dei munere sed proprii itellectus facultate cognouerint. Omnia quidem elementa mundi & uniuersæ creaturarum naturæ: hoc ipsa sui exigunt specie: ut inuisibilia dei per ea quæ facta sunt: intellecta conspiciantur: & in pulchritudine cæli & terræ quædam sunt paginæ ad omnium oculos semper patentes: & auctorem suum nũq̃ tacẽtes: quarum protestatio doctrinam imitatur magistrorum: & eloquia scripturarum. Sed quid illud est quo corporeorum sensuum exteriora pulsãtur ĩ agro cordis: cui impẽditur ista cultura: nec radicem potest figere: nec germẽ emittere nisi ille summus & uerus agricola potentiam sui operis adhibuerit: & ad uitalem profectum ea quæ sunt plantata: perduxerit. Siue enim contemplatio creaturarum: siue sacrorum series uoluminum: siue scientia differentum: sincæro & assiduo testimonio prædicet ueritatem: neq; qui plantat est aliquid neq; qui rigat: sed qui incrementũ dat deus. Inter omnes igitur lapsus hominum: inter omnia commissa peccantium: nulla est grauior q̃ superborum ruina: maxime cum ipsa elatio in dei tendit iniuriam. Nam aliter iflantur qui cupiditate extollentiæ singularis oĩbus appetũt ãnferri: aliter uero ĩtumescũt qui dei auxiliũ refutantes quæ fieri sine ipsius opere nõ possunt: ex sua perfici uirtute cõtendunt: & spem suam a dño auferũt: atq; ad se transferunt: ut adimpleatur in eis quod scriptum est. Maledictus homo qui spem hẽt in hõe: & firmat carnem brachii sui: & a domino discedit cor eius. Hæc superbia a diabolo sumpsit exordium: qui quoniam a sua quam a creatore acceperat: potentia & dignitate sibi placuit: seq; auctoris sui gloriæ comparauit: cum iis angelis quos ĩ cõsensu impietatis suæ traxerat: a cælesti sublimitate deiectus est. Et ideo primis hominibus nocere potuit: quia illis male credulis per mendacia uenenata persuasit: ut meliores se futuros putarent: si in libertate sui arbitrii prosilirent: q̃ si in legis datæ custodia permanerent. Siue itaq; in lapsu diaboli siue in præuaricatione hominis: initiũ peccati superbia est: quæ congruenter & auaricia nominatur: quia utraq; appellatio eum significat appetitum: qui & suam mensuram concupiscat excedere: & non dignetur diues esse nisi propriis: tanq̃ habeat hoc simile deo: ut bonorũ suorum ipse sibi fons: ipse sibi sit copia. Hæc autem elatio de peruerso usu donorum dei nascitur. Nam si conditor naturarũ nulla pulchra nulla sublimia naturis rationalibus cõtulisset: unde se extollerent non haberent. Nemo enim de iis quæ non accepit superbit: nec inflari qs q̃ de eo potest quod a participatione eius alienum est. Nunq̃ gloriatur de sobrietate temulẽtia: neq; de beniuolentia inuidus: aut de lenitate sæuus uel de castitate extollitur impudicus. Ipsa se a uirtutibus uicia secernunt: & cum in peccatis agitur: non insita per naturam: sed ex mala uoluntate concepta: & propria diliguntur: quia sicut scriptum est. Mendax de proprio loquitur. Cum ãt in bonis & rectis actibus laudabilis uita ducit̃: dei ẽ qd̃ gerit̃ dei ẽ qd̃ amat̃. Omne enim datum optimum: & omne donum perfectum de sursum est: descendens a patre luminum. Vnde quia inter uicia aut nulla est aut rara iactantia: & facile spernitur qui de opprobrio gloriatur: malum superbiæ maxime uirtutibus est cauẽdum: quia nullis opportuniꝰ ĩsidiat̃ q̃ quibus laus iusta debet̃. Cũ ergo ꝑ ieffabilẽ misericordiã dei captiuis libertas: ꝑditis salus: mortuis uita reparatur: cum in sacramento crucis & resurrectionis christi ad nouitatem redit uetustas: & ad innocentiam regeneratur impietas: antiquus hostis malignus fremit & acrius inardescit: & cum innumeris nocendi artibus humanum genus nitatur euertere serens discordias: incitans iras: acuens cupiditates: suadens turpia: falsa comentans: & errorum laqueos per opinionum commenta multiplicans: plus uritur de uirtute stantiũ q̃ lætet̃ de fragilitate labentium. Multi enim seruientes deo: & in lege eius die ac nocte meditantes: crucifixerunt carnem suam cum desideriis & concupiscentiis: omniumq; illecebrarum incentiua domuerunt: non damnis uicti: non persecutionibus fracti: non prosperitatibus deprauati: mundum istum nec dilexere obsequentem: nec timuere terrentem. Tantam itaq; firmitatem: & tam sublime propositum qua impugnatione diabolus posset adoriri: nisi ut quibus non potuerat persuadere uiciorum amorem: immitteret laudis cupiditatẽ. Et inde nouissima ĩstrueretur tẽtatio: unde nocuit prima deceptõ. Nõ itaq; desidiosisꝰ & tepidis neq; inertibus & incultis: sed magis quibusdam aĩs sedulis & bonorũ actuũ ꝓbitate luculẽtis: ꝑ gl̃am irrepsit humanã: & quos impulsione nõ mouit: elatione deiecit. Quãto eni clariores erant meritis: tanto eos aptiores suis inuenit insidiis. In paradiso nanq; ecclesiæ constitutos & uirtutum deliciis abundantes ad confidentiam liberi incitauit arbitrii: ut prouectus suos in se constituerent: & ad arborem propriæ uolũtatis manum præsumptionis extenderent. Restiterũt qdẽ huic impietatĩ recta innumerabilia corda scõrũ: & nõ solũ docti qq; põtifices

uerum etiam uniuerſales eccleſiæ plebes apoſtolicæ ſedis exemplo inſaniam noui dogmatiſ
horruerunt :ſed inuenerunt quoſdam uipina conſilia quibus doctrine ſuæ uirus infunderēt:
& quorum linguam per dolos falie rationis armarent. Hinc illa erat naturæ humane fraudo
lenta laudatio :& illæſæ per omnes homines originalis defenſio dignitatis. Hinc adæ pec-
catum exemplo poſteris aſſerebatur nocuiſſe non tranſitu:& quam illi poſſibile fuerat non
uiolare mandatum:tam liberum eſſe unicuiq; declinare delictum. Hinc euacuatio baptiſma
tis paruulorum :qui ſola adoptione donari:nullo autem reatu dicerentur abſolui. Hinc po
ſtremo diuinæ gratiæ ſimulata & inſincæra confeſſio :quæ ſecundũ merita daretur :non ex
qua merita naſcerentur :quã partem ſuperbæ prædicationis quidam ſibi cũ cætera abnuerēt
ſeruauerunt. Sed hoc eos aut nimis imperite aut ualde nequiter feciſſe non dubium eſt : ut
omnium hominum generalem ruinam meritorum priuilegio ſubleuarent:& cum inter no
ſtros originalis peccati uulnera faterentur:inter ſuos tamen hoc tenere oſtenderent: ꝙ prio-
rum hominum præuaricatio ſolis imitatoribus offuiſſet. Naturalē autem facultatem nihil
ſui in alieno amiſiſſe peccato:cui poſſibile eſſet & liberum per uoluntariam deuotionem ꝓ-
mereri gratiæ largitatem. Verum iſtam damnati dogmatis portionem catholicæ mentes
facile intelligunt:& merito deteſtantur. Dicente enim domino ieſu. Non eſt opus ſanis medi
cus ſed male habentibus. Non enim ueni uocare iuſtos ſed peccatores. Conuincuntur iſti in
ſuperbia etiam ſine uoce clamare:ſani ſumus:opus medico non habemus. Quæ nobis expe
ctanda ſunt præſidia de ope gratiæ quibus ſuppetunt uires de incolumitate naturæ? Non au
tem fruſtra ioãnes ꝓteſtat̃ & dicit. Ecce agnus dei:ecce qui tollit peccatum mũdi. Nec fruſtra
ſcriptum eſt. Nemo mũdus a ſorde nec ĩfans:cuius unius diei uita eſt ſup terram. Et quis pote
rit facer̃ mũdum de immũdo cõceptum ſemine:nõne tu qui ſolus es? Propter quod ſicut nũc
ĩ eccleſia manet cõſtitutio ſaluatoris dicẽtis. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto:
nõ ĩtrabit ĩ regnum cælorum. Ita ſacratiſſime erat ĩ lege præcautũ:ut natus puer: niſi die cir-
cũcideret̃ octauo:exterminaret̃ aĩa eius de populo ſuo:nullum ĩ hæreditate iſrael habitura cõ
ſortium. Quæ omnia & multo plura documẽta nõ tãta cura ſacris paginis ſpiritus ſanctus ĩ
ſeruiſſet:ſi talis eſſet natura ĩ filiis adam qualis ĩ ipſo eſt prĩcipaliter ĩſtituta. Sed qa filius dei
uenit ut ſolueret opera diaboli:& ut quæreret ac ſaluaret quod perierat:manifeſtum eſt om-
nes ĩ adam damnatiõi obnoxios eſſe naſcẽdo:niſi ĩ chriſto liberati fuerint renaſcẽdo. Vñ ui-
gilãter nobis cõſiderãdum eſt:ĩ ipſo regeneratiõis mũer̃ quid gerat̃. Quãuis .n. ad unum cõ
currãt omnes eiuſdem myſterii portiões:aliud tamẽ eſt quod uiſibiliter agit̃:aliud quod ĩuiſi
biliter celebrat̃. Nec idem eſt ĩ ſacramẽto forma quod uirtus:cum forma cum humani mini
ſterii adhibeatur obſequio:uirtus autem per diuini operis præſtetur effectum. Ad cuius uti-
q; potentiam referendum eſt:ꝙ dum homo exterior abluitur:mutatur interior: & fit noua
creatura de ueteri:uaſa iræ in uaſa miſericordiæ transferuntur:& in corpus chriſti conuertit̃
caro peccati. De impiis iuſti:de captiuis liberi: de filiis hominum fiunt filii dei. Qui non
ex ſanguinibus neq; ex uoluntate uiri neq; ex uoluntate carnis ſed ex deo nati ſunt.
Quod quia ĩdubitãter accipimus:ueriſſimum eſt ꝙ apoſtolus docet dicens. Quicũq; enĩ ſpi
ritu dei aguntur :ii filii ſunt dei. Vnde uideant cuius ſe haberi filios uelint:qui definierit: om
nes homines uoluntate propria regi. Cum idem apoſtolus proteſtetur & dicat Qui ſpiritũ
chriſti nõ habet :hic nõ eſt eius. Refutata igitur ſuperborum impia uanitate quibus in pec-
catum etiam illa quæ ĩ eis uidẽtur laudãda :uertũtur:nos illam humilitatem cui uirtus & glo
ria dei eſt eligamus ſciẽtes prophetam dauid ceciniſſe de ſanctis. Domine ĩ lumine uult⁹ tui
ambulabunt:& in nomine tuo exultabunt tota die :& in tua iuſticia exaltabuntur:quoniam
gloria uirtutis eorum tu es. Qui & alibi piiſſime cõfitetur dominum ĩ ſanctis ſuis eſſe laudã
dum dicens. Mirabilis deus in ſanctis ſuis:deus iſrael ipſe dabit uirtutem & fortitudinem ple
bi ſuæ. Huic etiam hieremias concordat :& dicit. Hæc dicit dominus. Non glorietur ſapiẽs
in ſapiẽtia ſua:& nõ glorietur fortis in fortitudine ſua :& non glorietur diues in diuitiis ſuis :
ſed in hoc glorietur qui gloriatur intelligere & ſcire quia ego ſum dominus:ipſe uero intellec
tus & ſcientia unde habeantur pandunt prouerbia ſalomonis & dicunt Quoniam domin⁹
dat ſapientiam :& a facie eius ſcientia & intellectus. Vnde & in eccleſiaſte libro ipſius legim⁹
Quod & corda & opera iuſtorum in manu dei ſint :& tantum in ſtudiis ſuis proficiant:quã
tum eos ille prouexerit. Quantũcũq; (inquit)laborauerit homo ut quærat :non inueniet.
Et quodcũq; dilexerit ſapiens ut ſciat non poteſt inuenire :quia uniuerſum hoc uidit cor me
um :quia iuſti & ſapientes & operationes eorum in manu dei. Tale eſt quod apoſtolus præ
dicat dicens. Omne uerbum bonum & omne opus ſanctum donum eſt ſpiritus ſancti :ſine

quo nihil recte agatur .Ideo (inquit)notum uobis facio ꝙ nemo in ſpiritu dei loquens dicit
anathema ieſu.Et nemo poteſt dicere dominus ieſus :niſi in ſpiritu ſancto .Diuiſiones uero
ſunt gratiarum :idem autem ſpiritus :& diuiſiones miniſtrationum ſunt:idem autem domi
nus & diuiſiones operationum ſunt :idem uero deus qui operatur omnia in omnibus .Vni
cuiq; autem datur manifeſtatio ſpiritus ad utilitatem .Alii quidem per ſpiritum datur ſmo
ſapientiæ :alii autem ſermo ſcientiæ ſecundum eundem ſpiritum:alteri fides in eodem ſpi
ritu :alteri operatio uirtutum:alii prophetia :alii diſcretio ſpirituum :alii genera linguarum:
alii interpretatio ſermonum :hæc autem omnia operatur unus atq; idem ſpiritus diuidens
ſingulis pro ut uult .Sunt & alia ĩnumerabilia teſtimonia quæ ex paginis & noui & ueteris
teſtamenti quadam conclamatione confirment hanc eſſe uere humilitatis excellētiſſimam
dignitatem :ut omnia quæ hominem faciunt chriſtianum :ad diuine gratiæ donum referā
tur .Sed tantam multitudinem ſententiarum in unum congerere :immodicum fuit:præſer
tim cum mihi ſermo eſſet ad ſanctimoniam tuam :cui ex formula eorum quæ cōmemora
uimus:omnia ſe aut recordanti offerent :aut legenti :licet quædam etiam breuiſſima tantæ
ſint plenitudinis tantæq; uirtutis ut nullo aduerſantis ingenio poſſint in ſenſum alium de
torqueri .Nam quæ contradictio admitti poteſt in eo quod ipſa ueritas diſcipulis ſuis p euā
gelium ioannis dixiſſe narratur?Sicut palmes(inquit)non poteſt facere fructum niſi manſe
rit in uitæ:ſic nec uos niſi in me manſeritis.Ego ſum uitis:uos palmites .Qui manet in me:
& ego in eo :hic fert fructum:quia ſine me nihil poteſtis facere.Nonne conuincitur palmes
elatus ꝙ omni fertilitate uacuatur:ſi uitis ubertate nō alitur?Quis enim ſine auxilio gratiæ
fructum poteſt afferre iuſticiæ?Aut quis audet dicere ſe a chriſto non diuidi:qui chriſtum in
ſe diffitetur operari?An forte uerendum eſt ne liberum tollere uideamur arbitrium :cum
omnia per quæ propiciatur deus:ad ipſum dicimus eſſe referenda?quod nequaquā eſſe con
ſequens ueritatis oſtenditur .Operante enim ſpiritu dei iuuatur arbitrium non aufertur .&
hoc agit gratia :ut uoluntas peccato corrupta:uanitatibus ebria :ſeductionibus circūſepta:dif
ficultatibus impedita:non remaneat in langoribus ſuis :ſed per opem miſerentis medici cu
rata reualeſcat :& gaudeat ſe non ĩterrogantem edoctam :& non quærentem eſſe quæſitam
quia impletur quottidie quod iſaias propheta prædixit :quibus non eſt annunciatum de eo:
uidebunt :& qui non audierunt intelligent .Quo modo autem hoc fiat :ioannes apoſtolus
docet dicens.Scimus quia ex deo ſumus :& mundus totus in maligno poſitus eſt. Et ſcimus
quoniam filius dei uenit & dedit nobis ſenſum :ut cognoſcamus uerum deum :& ſimus ĩ ue
ro filio eius.Quod utiq; nunc eadem potentia dominus indeſinenter operatur qui ait.Ecce
ego uobiſcum ſum omnibus diebus uſq; ad conſūmationem ſæculi .Vt ergo miſericordiam
dei quæramus :de miſericordia eſt :qui ait:miſerebor cui miſertus ero & miſericordiam pre
ſtabo :cui miſericordiam preſtitero.Vnde mire per hieremiam idem duminus manifeſtat
ꝙ dei gratiam nemo præueniat merito ſuo ſed propter dilectionem qua deus diligit: ēt auer
ſos ad miſericordiā trahi.Dilectiōe(ĩquit)æterna dilexi te:ꝓpterea traxi te ad miſeratōnē:qa
ædificabo te:& ædificaberis uirgo iſrael.Cui ſentētiæ ioānes quoq; apoſtolus cōgruit dicēs.
Nō quaſi nos dilexerimꝰ deū:ſed qm̄ ipſe dilexit nos.Et ĩfra.Nos ergo diligamꝰ: qm̄ deꝰ prior
dilexit nos.Paulꝰ quoq; apl's ĩ eadē eſt ſnīa dicēs ĩ epl'a ad timotheū ſecūda.Collabora eugl'io
ſm uirtutē dei q nos liberauit:& uocauit uocatiōe ſancta:nō ſm opa nr̄a ſed ſm ꝓpoſitū ſuū
& grām q data ē nobis ante tpa æterna.Ad titū ēt ſcribēs docet:nullo bono hominis merito
dei gratiam preueniri .Eramus(inquit)& nos inſipientes aliquando :increduli errantes :ſer
uientes deſideriis & uoluptatibus uariis in malicia & inuidia agentes:odibiles :odientes inui
cem .Cum autem benignitas & humanitas apparuit ſaluatoris noſtri :non ex operibus iu
ſticiæ quæ fecimus nos :ſed ſecundum ſuam miſericordiam :ſaluos nos fecit :per lauacrum
regenerationis ſpiritus ſancti :quem effudit abunde in nos per ieſum chriſtum ſaluatorem
noſtrum :ut iuſtificati gratia ipſius :hæredes ſimus ſecundum ſpem uitæ æternæ.Omnis igi
tur illuminatarum mentium pius motus alienari quidem non poteſt a propria hominis uo
luntate.Si quidem nihil recte faciet niſi quod uolens egerit:ſed ut ad id quod æquum & utile
eſt: animi tendat intentio:de illius æternæ & incommutabilis uolūtatis ĩſpiratiōe cōcipitur.
Et ſicut arte medici fit in oculis caligantibus :ut poſſint uidere quod non uident nec tamē ñ
ipſorum eſt uiſio:quam medicina contulerit:ita in cordibus tardis & hebetibus:per ſpiritum
ſanctum acies obducta tergitur :& de uero lumine tenebroſæ iam & deficientes lucernæ lu
men accipiunt:nec tamen niſi ipſarum erit quicquid fulgoris acceperint. Vnde dicit dominꝰ
Ignem ueni mittere in terram :& quid uolo niſi ut ardeat ?Et idem iubet lucernæ noſtræ ſit

ſemper ardentes :ut ſilicet ſuperno igne accenſus animus non tepeſcat :ſed ſtudeat ſemper ardere:ac ſi uigorem eius aliqua turbarit aduerſitas :unde cœpit inflāmari:inde poſcat igniri .Proinde quia manifeſtiſſime & prophetica & euangelica & apoſtolica doctrina nec ſuperbos nos uult eſſe nec deſides cooperatores nos eſſe oportet gratiæ dei:ut illam excitantem iuuantem :locupletantem :& quottidie prouehentem: uigilanter & ſobrie ſubſequamur:nūꝙ̄ ceſſantes ab actione gratiarum :quia inter ſecunda uitæ iſtius & aduerſa: quibus gemina ſemper tentatione pulſamur :ſi proficimus :inde alimur :ſi ſtamus inde ſubſiſtimus :ſi recidimus inde reparamur .Dicit enim ſpiritus per prophetam dauid .A domino greſſus hominis dirigentur :& uiam eius uolet .Cum ceciderit non collidetur:quia dominus ſupponit manū ſuam.Non itaqꝫ fruſtra precipitur :ut boni ſimus :cum dicitur.Declina a malo & fac bonum Sed nec fruſtra per hieremiam dicit dominus .Timorem meum dabo in cor eorum :& uiſitabo eos:ut bonos eos faciam.Nec ſuperflua erat præceptio pauli apoſtoli ad romanos dicētis.Noli uinci a malo:ſed uince ī bono malum.Cum corinthiis dicat.Oramus autem ad deū: ut nihil mali faciatis.In omnibus.n.monitis dei atqꝫ mandatis una eademqꝫ ratio eſt & diuinæ gratiæ & humanæ obædientiæ. Nec ob aliud unꝙ̄ datur præceptum: niſi ut quæratur p̄cipientis auxilium.Voces.n.docentium & litteræ paginarum quæ ad eruditionem audientium uel legentium deo ſeruiunt:non carent eius uirtute cui ſeruiunt:& quando id quod iubetur:ab obædiente perficitur:tunc effectus diuini operis declaratur.Vigilant autem tētatoris inſidiæ:ut ubi proficit deuotio:ſubrepat elatio:& ut homo de bono opere in ſe potius ꝙ̄ in domino glorietur.Sed ſolicitudo nos apoſtoli contra hoc periculum monet dicens. Cum timore & tremore ueſtram ſalutem operamini:deus eſt.n.qui operatur ī uobis & uelle & operari pro bona uolūtate.Quāto ergo excellētius in mādatis dei quiqꝫ proficiūt:tāto maiores habēt cauſas formidinis & tremoris:ne de ipſis probitatis augmētis mēs ſibi bñ cōſcia:& laudis auida:ī ſuperbiæ rapiatur exceſſus:& fiat immūda uanitate:dum ſibi uidet̄ clara uirtute. Sed cōtra hoc periculum quid beatus petrus ī prima epiſtola prædicet audiamus. Si quis(inquit)loquitur:tanꝙ̄ ſmones dei:ſi quis miniſtrat:tanꝙ̄ ex uirtute quam adminiſtrat deus :ut ī omnibus honorificetur deus per ieſum chriſtum:cui eſt gloria & imperium ī ſæcula. Item idem ī epiſtola ſecūda.Gratia(īquit)uobis adimpleatur ī recognitiōe dñi noſtri ieſu chriſti: q nūc oīa nobis diuina uirtute ſua quæ ad uitam & pietatem pertinēt:donauit per agnitōnem ſuam:qui uocauit nos propria gloriæ uirtute:per quam maxima nobis & p̄tioſa ꝓmiſſa donauit:ut per hæc efficiamini diuinæ conſortes naturæ:fugientes eius quæ in mundo eſt:concupiſcentiæ corruptionem Si ergo omnia quæ ad uitam & pietatem pertinent:deus nobis diuina ſua uirtute donauit:nihil magis fugiēdum eſt ꝙ̄ appetitus huius cōcupiſcētiæ: q̄ uirtutem negat diuini operis:amor̄ ꝓpriæ dignitatis.Et cum aliæ cupiditates ea tm̄ bona qbus aduerſantur īminuāt:hæc dum oīa ad ſe trahit:ſimul uniuerſa corrumpit.Cum itaqꝫ totius ſupbiæ generale nomē odioſum ſit:ſiue illa de honor̄ ſuo ſeu de nobilitate uel de īmodicis opibus ītumeſcat:hæc pars ipſius oībus tētatiōibus nocētior īuenitur:quæ uidetur iis quas perditas cupit:amica eſſe uirtutibus:ſed quia ſublimiora quæqꝫ grauius corruunt:gaudet prīceps ſuperbiæ eos quos potuerit ſua impulſione proſternere: ad cælſiora creuiſſe. Huic autem malo firmiſſimum bonum humilitatis occurrit :quam ideo diximus ueram : quia omnium uirtutum inexpugnabilis fortitudo :& quædam ſuorum eſt uita membrorum .Diſcernim⁹ enim illam ab iis officiis quæ poteſt etiam cum mundi ſapientibus habere communia:& in eo proprietatem ipſius definimus :ꝙ per omnia deo ſubditur.Nec poteſt quicꝙ̄ de meritis ſuis perdere:quorum cauſas atqꝫ prouectus non in ſe ſed in ſuo auctore conſtituit .Dignum quippe eſt ut imago dei deo ſplendeat :& inde pulchra inde ſit compta dicens.Signatum eſt ſuper nos lumen uultus tui domine.Alioquin adultera eſt:& a diuino aliena coniugio:ſi alterius cuiuſꝙ̄ decorem in ſpeculo ſui cordis oſtentat:aut ullis aliis monīlibus acquieſcit ornari niſi illis quæ de theſauris ſponſi per ſancti ſpiritus pignus accepit .Si autem quælibet anima chriſtiana huius debet continentiæ ſoliditate muniri:quia omnes nuptiale ſacramentum in quocūqꝫ uocationis ſuæ ordine ſuſceperunt :quanto magis perſonæ tuæ dignitas præſidio huius uirtutis armanda eſt :cui de opulentiſſimis gratiæ dei donis tam multiplex ſe ingerit materia gloriandi.Quāuis enim communis tibi ſit cum multarum uirginum puritate uirginitas:non tamen facile reperitur:quæ poſſit tibi magnificentia domus & ſplendore antiquiſſimæ familiæ comparari.De quibus ut non ſuperbias :nec tibi hoc ipſum ꝙ eis chriſtum ꝓpoſueris aſcribas :ipſa eſt uera humilitas :uera charitas :uera uirginitas .Ab omni quippe cōtaminatione mens libera eſt :quæ ſiue in ſe ſiue in proximo nihil diligit:niſi quod ex deo ec

nouit. Nam amare aliquid quod nō ex opere & spū dei fit: non est casta dilectio: & sufficit tē tatori sublimes & claras animas hac illusione uiolasse: ut quas ad illicita non impulit: placen di sibi ad elationem deiecerit. De hac charitate sine dubio apostolus loquebatur & istius pro prietatem subtilissimis discretionibus eliquabat dicens. Si linguis hominum loquar & ange lorum charitatem autem non habeam: factus sum uelut æs sonans aut cymbalum tinniens Et si habuero prophetiam: & nouerim mysteria omnia: & omnem scientiam: & habuero omnem fidem: ita ut montes trāsferam: charitatē autem nō habeam: nihil sū. Et si distribue ro in cibos pauperum omnes facultates meas: & si tradidero corpus meum ut ardeam: chari tatem autem non habuero: nihil mihi prodest. In quarum definitionum formula multo la boraremus obscurio: nisi sequentia demonstrarent: quæ esset species istius charitatis: cui so li tot operum labores: tot uirtutum merita non perirent. Esto enim ut multiplex loquendi peritia que non solum ad omnem humanæ facundiæ artem sed etiā ad angelici eloquii pue nerit facultatem: si charitate careat: inutili æris sono & tinnitui sit comparabilis cymbalo rum. Esto ut habens prophetiam: scientiam: habens fidem dæmonibus imperantem nihil sit: qui a charitate sit uacuus: ut etiam ille ab hac esse possit alienus qui ī alimoniam pauperū suas distribuerit facultates: uel qui corpus suum igne torrendum pro christi confessione tra diderit incredibile uideretur: nisi beatus paulus hoc diceret: qui tamen cum eiusdem charita tis membra describeret: doceretq; qualis esset hæc uirtus sine qua nullæ possint prodesse uir tutes. Charitas (inquit) potens est: benigna est: charitas non æmulatur: non agit perperam: non inflatur: nō est ambitiosa: non quærit quæ sua sunt: & reliqua. Inflatio ergo & ambitio & propriorum bonorum superba defensio possunt destruere elemosynas: possunt euacuare martyria. Si & magnas opes amore quis humanæ laudis effūdat: & sæua supplicia nō ea for titudine quam deus tribuit: sed ea quam de se præsumpsit excipiat. Hoc est enim propria fi ducia inflari: hoc uanam gloriam quibuslibet ambire dispendiis: hoc postremo est nolle ha bere quæ dei sunt: & ibi suum constituere meritum: ubi diuinum cessarit auxilium: hæc su perbia oī peccato nocentior: oī genere est elationis insanior. A qbuslibet .n. lapsib' delicto rum facile surgitur quando opem a reparatore suo poscit elisus. Huic autem ruinæ nihil sub uenit: quia aut difficile peccatum suum superbus agnoscit: aut etiam si intellexerit: non cur rit ad medicum: sed de se sibi remedium pollicetur: nec unq̄ ibi proficit cura: ubi morbus ē ipsa medicina. Hunc autem corruptissimum pestilentiæ istius flatum spiritus ueræ humili tatis & ueræ charitatis excludit: in nullo enim hæ uirtutes ab inuicem diuiduntur: & amba rum tā indiscreta connexio est: ut qui in una earum construitur: simul utraq; potiatur. Sicut enim pars charitatis est humilitas: ita pars humilitatis est charitas. Et si illa recolamus quæ sine bono charitatis infructuosa esse apostolus definiuit: inueniemus eadem similem haber charitatem: si eis humilitas uera defuerit. Quem enim fructum habebit aut cum inflatione scientia: aut cum humana gloria fides: aut cum iactantia largitas: aut cum elatione martyriū: Vnde quia in districtione superbiæ & humilitas tendit & charitas: de utraq; habeatur dictū: quicquid de una est disputatum. Super est nunc sacratissima dei uirgo ut sobrio castoq; iudi cio sancti cordis tui arcam discutias: & aculeo totius elationis obtrito inuestiges in te atq; di numeres quæ & qualia tibi sponsus tuus dona contulerit: quæ a me non oportuit recenseri: ne aut plura contexerem aut pauciora percurrerem. Verecundiæ enim tuæ onerosa foret etiam uera laudatio: & ipse contra disputationem meam facerem: si cui ab humana gloria continentiam suasissem: ad eandem te tuis præconiis incitarem. Ipsa ergo aulam tuæ men tis ingredere & in secretario purissimæ conscientiæ tuæ qualia tibi reposita sint ornamenta circunspice: & quicquid ibi splendidum quicquid pulchrum pretiosūq; reppereris: diuini ope ris & muneris esse ne dubites. Ita ut in omnibus bonis opulētiæ tuæ & gratiam donatoris & ius proprietatis agnoscas. Accepisti.n. quæ habes: & q̄cquid tibi diligentia tui laboris accreuit: p ipsum tibi est auctū: p quē fuerat ichoatū. Itaq; utedū tibi ē iis quæ largitus ē deus: & ab eo dē semp ē petēdū: ut donis eius fidel'r & sciēter utaris. Quid.n. nobis boni pōt esse sine ipso: quando quidem etiam ut recte oremus ex ipso est: dicente apostolo. Nam quid oremus sicut oportet nescimus: sed ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus: qui autem scrutatur corda: scit quid desideret spiritus: quoniam secundum deum postulat pro sanctis. Et ne dubium esset de quo spiritu loqueretur: iam supra dixerat. Non enim accepistis spiri tum seruitutis iterum in timorem: sed accepistis spiritum adoptionis filiorum: ī quo clama mus abba pater. Itaq; ipse spiritus testimonium reddit spiritui nostro: quoniam sumus filii dei. Si autem filii: & hæredes: hæredes quidem dei: cohæredes autem christi: si tamen com

: patiens

patimur ut conglorificemur. Implet igitur ſpiritus ſanctus organum ſuum: & tanquam fi-
la cordarum tangit digitus dei corda ſanctorum: qui ideo cum die pentecoſtes in apoſtolos plebemq; credentium ſicut a domino fuerat promiſſus: influeret: in ſpecie linguarum apparuit ignearum: & loquelis omnium nationum eos ſuper quos inſederat: fecit affari: ut dubiū non eſſet: per ipſius inſpirationem: utilem affectum: rationabilem ſermonem: animis fideli um miniſtrari: ſicut ipſe dominus diſcipulis ſuis inſinuauit & dixit. Cum autem tradent uos: nolite cogitare quo modo aut quid loquamini: dabitur enim uobis in illa hora quid loquamini. Non. n. uos eſtis qui loquimini ſed ſpiritus patris qui loquitur in uobis. Quod non in ſolo magnarū tribulationū tēpore credamus fieri ſed etiā ī pace præſtari. Audiamus apoſtolum definientē ꝙ ipſæ quoq; cogitationes noſtræ niſi a deo nobis ſitæ fuerint: rectæ eſſe nō poſſint. Fiduciam (inquit) talem habemus per chriſtum ad deum: non ꝙ ſufficientes ſimus cogitarē aliquid ex nobis quaſi ex nobis: ſed ſufficientia noſtra ex deo eſt. Vnde cum ſanctorum animis ex deo ſit: ut illis meditatio iuſta: petitio efficax: actio ex deo ſit: in fide firmitas: in tribulatione patientia: in perſecutione uictoria: magna eſt ī uera humilitate fœlicitas: cui deus dilectio: deus ſapientia: deus conſilium: deus fortitudo eſt. Nec dubie iſta ſubiectio iam ex magna parte in illius futuræ beatitudinis eſt conſtituta conſortio: ubi deus erit omnia in omnibus. Quod ideo in hac uita ad plenum non poteſt obtineri: quia nondum mortale noſtrum induit immortalitatem: nec corruptio tranſiit in incorruptionem: caro adhuc contra ſpiritum: & contra carnem ſpiritus concupiſcit. Nec inuenitur in ullo hominum tanta concordia: ut legi mentis lex quæ membris eſt inſita: non repugnet. Propter quod ex omnium ſanctorum perſona accipitur quod ioannes apoſtolus ait. Si dixerimus quoniam peccatum non habemus: nos ipſos ſeducimus: & ueritas ī nobis nō eſt. Cū tñ idē ipſe dicat. Qui natus ē ex deo: peccatum nō facit: qm̄ ſemē ipſi⁹ ī eo manet: & nō pōt peccarē: qm̄ ex deo natus eſt. Vtrūq; ergo uerum eſt: quia & nemo ſine peccato eſt: in eo ꝙ nemo eſt ſine lege peccati: & qui natus ex deo: peccatum non facit: quia per legem mentis ideſt per charitatem quæ dei ſemen eſt: peccatum non facit. Charitas enim operit multitudinem peccatorum: & ſine q̄ nullum prodeſt bonum: per quam deletur omne peccatum. Dum igitur corpus quod corrumpitur aggrauat animam & deprimit terrena in habitatio ſenſum multa cogitantem: nō quidem obtinetur ut iam anima in omnibus deus ſit: quia nullus eſt ſine tentationis ſtimulo & ſine mutabilitatis incerto: ſed quia omne datum optimum & omne donum perfectū de ſurſum eſt: deſcendens a patre luminum: ſine dubio inde habetur uirtutum omnium portio: unde habebitur plenitudo: & tanto quiſq; eſt beatior deoq; coniūctior: quanto plus in eo fuerit gratiæ diuinæ quam actionis humanæ. Benedic itaq; domino in omni tempoꝛē: & laus eius in tuo ore ſit ſemper. Anima autem tua non acquieſcat niſi in domino laudari: ſuperbi quidem refragabuntur: ſed manſueti hæc audient & lætabuntur. Amen.

¶ Sancti Ambroſii. Liber primus de uocatione omnium gentium.

INter defenſores liberi arbitri & prædicatores gratiæ dei: magna & difficilis dudum uertitur quæſtio. Queritur enim utrum uelit deus omnes homines ſaluos fieri: & quia negari hoc non poteſt: cur uoluntas omnipotentis non impleatur: inquiritur. Cūq; hoc ſecundum uoluntates hominum fieri uideatur: gratia uidetur excludi: quæ ſi meritis redditur: conſtat eam nō donum eſſe ſed debitum. Vnde iterum quæritur: cur hoc donum ſine quo nemo ſaluus eſt: ab eo qui omnes ſaluari uult: non omnibus conferatur. Atq; ita contrariarum diſputationum nullus terminus reperitur: dum non diſcernitur quid manifeſtum: quid ſit occultum. De hac igitur compugnantia opinionum qua menſura & tēperantia ſentiendum ſit: quantum dominus adiuuerit: annitar inquirere: exercens atq; diſcutiens modulū facultatis meæ in iis quæ cordi meo ſobrie (quantum arbitror) inhæſerunt ut ſi in eas regulas proceſſerit ſtilus: quæ nihil offenſionis nihil habeant prauitatis: non ſolū nobis ſed & aliis utile ſit: ad aliquem nos limitem perueniſſe: quem non debeamus excederē. Primitus itaq; de uoluntatis humanæ motibus & gradibus diſputandum eſt. Inter quam & gratiam dei quorūdam non ſana diſcretio eſt: exiſtimantium quod prædicatiōe gratiæ liberū negetur arbitrium: nec aduertentium eadem regula ſibi poſſe obiici quod gratiam negent: cum eam humanæ uoluntatis non ducem uolunt eſſe ſed comitem. Si enim tollitur uoluntas: niſi ipſa eſt uerarum origo uirtutum: tollitur gratia: niſi ipſa eſt bonorum cauſa merito

rum. Sed iam auxiliante christo quod tractando concepimus inchoemus. Omni animæ humanæ quantum intelligere atq; experiri datur: naturaliter qualiscūq; inest uoluntas: qua aut appetitur quod placet aut declinatur quod displicet. Huius uoluntatis (quantum ad naturalē pertinet motum ex uicio primæ præuaricationis infirmum) genera sunt duo. Secundum quæ uoluntas hominis aut sensualis aut animalis est: sed cum adest gratia dei: accedit ei per donum spiritus tertium genus: ut possit fieri spiritualis: & per hunc excellentiorem motū omnes affectus undecūq; nascentes supernæ rationis lege diiudicet. Sensualis igitur uolūtas quā & carnalem possumus dicere: non erigitur supra eum motum qui de corporis sensibus nascitur: qualis est in animis paruulorum: qui licet nullo iudicio rationis utantur: ostendūt tamen aliquid se uelle: aliquid nolle: cum uidendo audiendo odorando gustando tangendo: & ea quibus delectantur amant: & ea quibus offenduntur oderunt. Quid autem est amare: nisi uelle: aut quid est odisse nisi nolle? Habent ergo etiam ipsi uoluntatem suam: quæ & si prouidendi & consulendi impos atq; ignara sit: in iis tamen amat agere quæ carnis sensibus blandiuntur: donec uigor rationalis ingenii per maturiora ministeria corporis excitetur: & ad famulantium sibi membrorum usum: non alieno motu sed sua lege moueatur. Ab hoc ergo sensuali appetitu in quo remanent ii quos etiam in annis maioribus excordes uidemus & fatuos: ad animalem surgitur uoluntatem: quæ prius ꝙ spiritu dei agatur: etiā si supra sensualem motum se se attollere potest: tamē sine sui amoris participatione: in terrenis occiduisq; uersatur. In hac humana etiam īgenia si corporeæ uoluptati nō turpiter seruiāt: & cupiditates suas iusticiæ atq; honestatis legibus temperēt: nihil supra mercedem gloriæ temporalis acquirūt: & cum præsentem uitam decēter exornēt: æternæ tamē beatitudinis præmium nō habēt quia rectas actiōes & bona studia sua nō ad eius laudem atq; honorē referūt: a quo acceperūt: ut ī ipsa animali discretiōe sublimius saperēt: & excellētius cæteris enitescerēt. Cū .n. quidam nō solum ad īstituta utilissimarum artium & doctrinas liberalium disciplinarū: sed etiam ad īquisitiōem summi boni aciem mētis itēderint: & īuisibilia dei: per ea quæ facta sunt: itellecta cōspexerint: nō agētes gratias tamē deo nec cōfitētes illum sibi esse huius facultatis auctorem: sed dicētes se esse sapiētes: hoc est nō ī deo sed ī semet ipsis gloriātes: quasi ad ueritatis īspectionem: suis studiis atq; rationibus propinquassent: euanuerūt ī cogitationibus suis: & quod illuminā te dei gratia īuenerāt: obcæcā te superbia perdiderūt: relapsi a superna luce ad tenebras suas: hoc est ab incommutabili atq; æterno bono ad mutabilem corruptibilemq; naturam Cum ergo tales ī amorem sui recidunt & ita sibimet placent: ut totū quod in se laudabile iudicant: non ad dona dei referāt: sed sibi uendicent: & studio propriæ uoluntatis ascribant: procul ab illa spirituali exulant uoluntate: & nihil in se habent quo ad uitam prouehantur æternam: incipientes in semet ipsis etiam illa temporalia dei dona corrumpere & a bono eorum usu in consuetudinem innumerabilium transire uiciorum. Quāuis enim scriptum sit. Quod cum dispartiret excælsus gētes: quem ad modum dispersit filios adam: statuit terminos gentium secundum numerum angelorum dei: & facta est portio domini populus eius iacob funiculus hæreditatis eius israel. Et scriptum sit dominum dicere ad israel. Eritis mihi sancti quia ego sanctus sum: dominus deus uester: qui segregaui uos ab omnibus gentibus esse mihi. Et quāuis scriptū sit in libro hester dicente mardochæo. Gratias tibi domine quoniam fecisti noua signa & prodigia qualia non sunt facta in gentibꝰ diuidens omne sæculum in sortes duas elegisti unam tibi populi tui: relinquens aliam gentibus. Et paulus & barnabas dicant. Et nos mortales sumus similes uobis homines annunciātes uobis conuerti ad deum uiuum qui fecit cælum & terram & mare & omnia quæ in eis sunt: qui in præteritis generationibus dimisit omnes gentes ingredi uias suas. Quāuis ergo hæc & multa similia ueritatis scriptura pronunciet: secundum ipam tamen credimus & piissime confitemur: quod nunꝗ uniuersitati hominum diuinæ prouidentiæ cura defuerit. Quę licet exceptum sibi populum specialibus ad pietatem direxerit institutis: nulli tamen nationi hominū bonitatis suæ dona subtraxit: ut propheticas uoces & præcepta legalia conuincerentur in elementorum obsequiis ac testimoniis accepisse. Vnde & inexcusabiles facti sunt: quia deos sibi dei dona fecerunt: & quæ creata erant ad utendum: uenerati sunt ad colēdum In quam impietatem etiam illa gens quam sibi ab omnibus gentibus dominus segregauit: tota transisset: nisi misericordiæ suæ propositum sustentandis electorum lapsibus prætendisset. Nam plænæ sunt paginæ ueteris testamenti de israeliticæ defectionis relatu: ut aperte appareat diuinæ semper fuisse gratiæ ꝙ non omnis ille populus discessit a domino. Ita hūana natura in primi hominis præuaricatione uiciata: etiam inter beneficia: inter præcepta &

auxilia dei:semper in deteriorem est procliuior uoluntatem:cui rōmitti non est aliud quam dimitti. Hæc itaq; uoluntas uaga incerta instabilis imperita infirma ad efficiendum :facilis ad audendum :in cupiditatibus cæca :in honoribus tumida:curis anxia:suspitionibus inquieta :gloriæ q̄ uirtutum auidior :famæ q̄ conscientiæ diligentior :& per omnem sui experiē tiam miserior.fruendo iis quæ cōcupiuerit :quam carendo:nihil in suis habet uiribus nisi periculi facilitatem . Quoniam uoluntas mutabilis quæ non ab incōmutabili uoluntate regit̄: tanto citius propinquat iniquitati :quanto acrius intenditur actioni. Quam diu ergo homini ea placent quæ deo displicent :uoluntas eius animalis est:quia etiam si in bonis moribus agat :male adhuc uiuit :si non in dei gloriam uiuit :hoc est enim proprium & præcipuū piorum :ut in domino glorientur :nec se nisi in deo diligant.Bene enim se amant :qui in se opera dei amant .Nam & deus hoc amat in nobis quod ipse fecit:& hoc odit quod ipse nō fecit. Si ergo opus dei amamus in nobis :bonam uolūtatem recte amamus in nobis :quæ utiq; si opus dei non esset :amanda nō esset. Quis autem homo(nisi malæ uoluntatis fuerit)bonā in se non amat uoluntatem :quæ superni agricolæ prima plantatio est?Dicente enim ueritate:omnis plantatio quam non plantauit pater meus cælestis :eradicabitur :quicquid non est eradicandum :manifestum est:a patre esse plantatum .Bona autem uoluntas omnium uirtutum germen est primum :que īnixa origini suæ ī illa æterna & icōmutabili uolūtate requiescit:ut uere sit spiritualis:quoniam qui adhæret deo:unus spiritus est:dum per communionē illuminātis & illumiati:iustificātis & iustificati:regētis & subditi:oīs actio ad unum refertur: & quod ad unum refertur:utriusq; est. Quia nec a deo alienari potest quod dedit:nec ab homine quod accepit.Hic tractādum uidetur utrum cum bonæ uolūtatis esse homo īcipit: eadem quæ ī ipso erat:corrigatur uolūtas:an alia ei quam nō habebat:& quæ priori repugnet detur. Quod ut euidētius appareat:altius id nō pigeat īquirere.Omnes homines ī primo homine sine uicio cōditi sumus:& omnes naturæ nostræ īcolumitatem eiusdem hominis præuaricatiōe perdidimus.Inde tracta mortalitas:īde multiplex corporis animiq; corruptio: īde ignorātia & difficultas:curæ īutiles:illicitæ cupiditates: sacrilegi errores: timor uanus: amor noxius:iniusta gaudia:pœnitēda cōsilia:& nō minor miseriarum multitudo q̄ criminum. His ergo atq; aliis malis ī naturam humanam irruētibus:fide perdita:spe relicta:itelligentia obcæcata:uolūtate captiua:nemo ī se unde repararetur īuenit:quia & si fuit qui naturali itellectu conatus sit uiciis reluctari:huius tātum temporis uitam steriliter ornauit:ad ueras autē uirtutes æternamq; beatitudinem nō profecit.Sine cultu enim ueri dei: etiam quod uirtus uidetur esse:peccatum est:nec placere ullus deo sine deo potest. Qui uero deo non placet: cui nisi sibi & diabolo placet?A quo cum homo spoliaretur:non uoluntate sed uoluntatis sanitate priuatus est. Quia nec detrudi ab innocentiæ statu posset: nisi uoluntate peccaret. Quæ ergo natura erat bona: qualitate facta est mala: & ille animi motus qui nunq̄ potest sine aliquo esse amore: hoc est sine aliqua uoluntate: non perdidit appetitum : sed mutauit affectum : id recipiens desiderio quod debuit refutare iudicio . Cum igitur homo ad pietatem redit : de quo ideo dictum est : spiritus uadens & non rediens: quia nisi illum deus conuerteret :non rediret :non fit nouum figmentum nouaq; creatura non alia in eo creatur substantia:sed eadem quæ fuerat labefactata :reparatur. Nec aliud ab eo aufertur nisi uicium quod natura non habuit .Fuit enim in adam natura sine uicio qui p uoluntatis inobædientiam mala multa contraxit :& in posteros magis magisq; multiplicanda transfudit . Quæ ut uincantur atq; in nihilum deducantur :non efficit nisi gratia saluatoris qui opus suum opere suo reparat .Sicut enim dicit ioannes apostolus :in hoc apparuit filius dei :ut soluat opera diaboli.Et sicut rumpit uincula captiui:sic uestit nuditatem spoliati : sic sanat uulnera sauciati :ut quod in ipso agit :etiam per ipsum geratur .Cui utiq; contra hostem suum nō expedit sine protectore confligere.Cum illo enim habet certamen:a quo aliquando superatus est. Non ergo fidat de uiribus suis :quæ etiam cum essent integræ:non steterunt :sed per illum quærat uictoriam :qui solus non est uictus & omnibus uicit :& si quærit :non dubitet quærendi affectum ab illo se accepisse quem quærit.Nec quia spiritu dei agitur :ideo se putet liberum arbitrium non habere:quod ne tunc quidem perdidit quando diabolo uoluntate se dedit :a quo iudicium uoluntatis deprauatum est non ablatum. Quod ergo non interfectum est per uulnerantem :non tollitur per medentem :uulnus sanatur :non natura remouetur .Sed quod in natura periit :non restituitur nisi ab auctore naturæ . Dicit dominus:& disponam domui israel & domui iudæ testamentum nouum non secundum testamentum quod disposui patribus eorum in die qua appræhendi manum eorum ut educe

rē illos de terra ægypti:quia ipſi non perſeuerauerunt ī teſtamento meo:& ego eos neglexi
dicit dominus :quia hoc eſt teſtamentum quod diſponam domui iſrael poſt dies illos :dicit
dominus .Dabo leges meas in ſenſu ipſorum :& in corde ipſorum ſcribam eas :& ero illis ī
deum :& ipſi erunt mihi in populum .Et non docebit unuiquiſq; proximum ſuum & unuſ
quiſq; fratrem ſuum dicens :cognoſce dominum :quia omnes cognoſcent me a puſillo eorū
uſq; ad magnum :quia propicius ero iniquitatibus eorum :& peccatorum eorum memor nō
ero .Et dabo illis uiam alteram & cor aliud :ut me timeant omnes dies in bonum ipſis & fi
liis eorum poſt eos:& conſtituam illis teſtamentum æternum quod non auertam poſt eos:
& timorem meum dabo in cor eorum ne diſcedant a me:& uiſitabo eos ut bonos eos faciā.
Per iſaiam quoq; de gratia ſua dominus qua ex omnibus hominibus nouam creaturam fa
cit:eadem prænunciat dicens.Ecce faciam noua quæ nunc orientur:& cognoſcetis ea: & faci
am in deſerto uiam:& in ſicca terra flumina.Benedicent me beſtiæ agri:ſirenæ & filiæ ſtru
tionum ꝗ dederim in deſerto aquam & flumina in ſicca terra ad potandum genus meum
electum:populum meum quem mihi acquiſiui ut enarrent uirtutes meas.Et iterum. Per ip
ſum me iuro:niſi exibit de ore meo iuſticia:& uerba mea nō auertentur:quia mihi flectetur
omne genu:& confitebitur omnis lingua deo.Si ergo impoſſibile eſt iſta non fieri: quia nec
īcerta præſcientia dei eſt:nec mutabile conſilium nec inefficax uoluntas:nec falſa promiſſio:
omnes iſti de quibus hæc prædicta ſunt:ſine cuiuſꝗ; exceptione ſaluantur. Dat.n.leges ſuas ī
ſenſum ipſorum:eaſq; in cordibus eorum digito ſuo ſcribit:ut agnitōnem dei non doctrinæ
humanæ opere ſed magiſterio ſummi eruditoris accipiant. Quia neq; qui plantat : neq;
qui rigat eſt aliquid ſed qui incrementum dat deus . Omnes hi a puſillo uſq; ad ma
gnum cognoſcunt deum: quia ut uenirent ad chriſtum :a patre audierunt atq; didicerunt:
omnes educti ab errore diriguntur ī uiam uitæ:omnibus corde mutato recta ſapere & recta
uelle donatur:omnibus timor quo in mandatis dei erudiantur inſeritur.Fit in deſerto uia:&
terra arida fluminibus irrigatur:ut qui prius ad confitendum deum os non aperiebant:& ue
lut muta atq; irrationabilia animalia in feritatem tranſierant beſtiarum:diuinorum eloquio
rum fontibus mundati benedicunt & laudant deum:enarrantes uirtutes & mirabilia miſeri
cordiæ eius qui elegit eos & in filios adoptauit ac noui teſtamenti fecit hæredes .Si autem
(ut apoſtolus loquitur)hominis confirmatum teſtamentum nemo ſpernit aut ſuperordiat
quo modo fieri poteſt:ut ex ulla parte diuina promiſſio reſoluatur?Manet prorſus & quotti
die impletur quod abrahæ dominus ſine conditione promiſit :ſine lege donauit :quia etſi ꝗ
dam quibus hæc prædicata ſunt :non crediderunt :incredulitas eorum fidem dei nō euacua
uit .Eſt enim deus uerax :omnis autem homo mendax.Et illi quidem qui audito euangelio
credere noluerunt :inexcuſabiliores facti ſunt ꝗ̄ ſi nullum præconium ueritatis audiſſent .
Sed certum eſt eos apud præſcientiā dei abrahæ filios nō fuiſſe :nec in illorū ſorte numera
tos de quib⁹ dictū ē.Benedicētur ī ſemine tuo oēs tribus terræ.Credituros enī ꝓmiſit ꝗ dixit
Et non docebit unuſquiſq; proximum ſuum & unuiquiſq; fratrem ſuum :dicens cognoſce
dominum:quia omnes cognoſcent me a puſillo eorum uſq; ad magnum.Reconciliandos ꝓ
miſit qui dixit .Propicius ero iniquitatibus eorum :& peccatorum eorum memor non ero
obædituros promiſit qui dixit .Dabo illis uiam alteram & cor aliud ut timeant me omnes
dies.Perſeueraturos promiſit qui dixit.Timorem meum dabo in cor eorum ne diſcedant a
me:& uiſitabo eos :ut bonos eos faciam.Poſtremo omnes ſine cuiuſꝗ; exceptione promiſit
qui dixit .Per memet ipſum iuro niſi exibit de ore meo iuſticia :& uerba mea non auerten
tur :quia mihi flectetur omne genu & confitebitur omnis lingua deo.Hic ſi dicamus nō fie
ri quod deus iurauit eſſe faciendum :falſitatem deo(quod abſit)& mendacium aſcribim⁹ ue
ritati.Si autem ut pietas fideiq; perſuadent :dei uerba non excidunt :& ſit omnino quod ſta
tuit :quo modo nobis ueracis promiſſionis firmitas apparebit:cum multa adhuc hominum
milia dæmoniis ſeruiant :& idolis genu flectant :niſi huiuſmodi denunciationes dei ſecun
dum illam incōmutabilem ſcientiam editas nouerimus :in qua apud illum iam uniuerſitas
humana diſcreta eſt:& ſiue de bonis ſiue de malis loquatur :ita unius partis meminit: quaſi
neminem hominum prætermittat .Nam cum dicit apoſtolus:uetera tranſierunt :ecce fac
ta ſunt omnia noua:nunquid non omnes homines uidetur dixiſſe renouatos?Aut cum dicit
quia in ipſo complacuit omnem plenitudinem habitare :& per ipſum reconciliari omnia ī
ipſo .Nunquid non ita loquitur quaſi neminem uelit exortem huius reconciliationis intelli
gi ?Aut cum ait.Nouiſſimis iſtis diebus locutus eſt nobis in filio quem conſtituit hæredem
uniuerſorum ,Nunquid aliud ſonat forma ſententiæ ꝗ̄ omnes homines in chriſti hæredita

te a patre esse transcriptos secundum prophetiam dauid dicentis. Postula a me: & dabo tibi gentes hæreditatem tuam & possessionem tuam terminos terræ. Dicente enim domino: si exaltatus fuero a terra: omnia traham ad me. Nonne uniuersorum uidetur promissa conuersio? Aut cum de ecclesia prophetatur & dicitur. Omnis ualis replebitur & omnis mons & collis humiliabitur: & erunt praua in directa: & aspera in uias planas. Nunquid ullus hominum uidetur omissus qui non significatus sit christo esse subdend9? Quid cum dicitur: & ueniet omnis caro ĩ conspectu meo ut adorent in hierusalem: dicit dominus? Aut illud. Et erit in diebus illis: effundam de spiritu meo super omnem carnem. Aut illud. Alleuat dominus omnes qui corruunt: & erigit oẽs elisos. Nunquid ñ ita pronũciatum est quasi ab hoc dei munere nemo discretus sit? Habet ergo populus dei plenitudinem suam: & quamuis magna pars hominum saluantis gratiã aut repellat aut negligat: ĩ electis tamẽ & præscitis atq; ab omnium generalitate discretis: specialis quædam censetur uniuersitas: ut de toto mundo totus mundus liberatus: & de omnibus hominibus omnes homines uideatur assumpti. Sicut etiam cum de impiis sermo est: ita locutionem suam diuinus stilus ordinat: ut ea q̃ de quadam parte dicuntur: ad omnes homines pertinere uideantur. Veluti est illud quod ait ioannes baptista: qui de cælo uẽit: super omnes est: quod uidit & audiuit: testificatur & testimonium eius nemo accipit. Aut illud apostoli. Omnes quæ sua sunt quærunt non, quæ iesu christi. Aut illud quod psalmus dauiticus canit. Dominus de cælo prospexit super filios hominum ut uideat si est intelligens aut requirens deum. Omnes declinauerunt: simul inutiles facti sunt: non est qui faciat bonum non est usq; ad unum. His igitur & aliis documentis quæ possunt ab inquiretibus numerosiora proferri: non dubie demonstratur: interdum & pro parte terræ omnem terram: & pro parte mundi totum mundum: & pro parte hominum omnes homines nominari: quorum tamen discretionem plærunq; scriptura cito aperit: ut sensus legentis ab uniuersitatis appellatione ad partem quæ intelligenda est transferatur. Sicut est illud apostoli dicentis. Prædicamus iesum christum crucifixum: iudæis quidem scandalum: gentibus autem stulticiam. Ipsis uero uocatis iudæis atq; græcis christum dei uirtutem & dei sapientiam. Nunquid ipsis christus uirtus quibus scandalum: aut ipsis sapiẽtia quibus stulticia? Sed quoniam q̃dam ex eisdem iustificabuntur fide: quidam autem sua impietate obdurabuntur: unum credentium & non credentium genus sub uocatorum appellatione discreuit: ut quos a fide significabat alienos: eos quãuis audissent euangelium: ostenderet9 uocationis extraneos. Hac regula per isaiam promittit sermo diuinus dicens. Educam cæcos in uiam quam non nouerunt: & semitas quas nesciunt calcabunt. Et faciam illis tenebras illucescere: & praua in directum. Hæc uerba faciam: & non derelinquam eos: sed quod sequitur: ipsi autem conuersi sunt retro: ad partem quandam generis ipsorum referendum est: non ad eos quibus ait: non derelinquam eos. Iterum dicit dominus ad iacob. Noli metuere: quia tecum sum. Ab oriente adducam semen tuum: & ab occasu colligam te. Dicam aquiloni adhuc & aphrico: noli uetare: adduc filios meos de terra longinqua: & filias meas a summo terræ: omnes in quibus uocatum est nomen meum: in gloriam enim meam paraui illum: & finxi & feci illum. Quod autem sequitur: & produxi plebem cæcam: & oculi eorum sunt cæci: & surdas aures habent: non potest eis ulla ratione congruere quos in gloriam suam parasse se dicit. In his quippe omnibus uerbis quæ de uno hominum genere dicuntur: aliis personis priora aliis posteriora conueniunt: apud apostolum quoq; quod in parte populi agitur: sub totius populi nuncupatione narratur: & in reliquis plenitudo censetur. Cum enim de iudæorum obcæcatione dissereret: & quosdam ex ipsis gratia saluos fieri demonstraret: dico ergo (inquit) nunquid reppulit deus populum suum? Absit. Nam & ego israelita sum ex semine abraham de tribu beniamin: non reppulit deus plebem suam quam præsciuit. Plebs ergo præscita plebs non repulsa: hi sunt qui in christo iustificati sunt. Et quod de omni israele dici uidetur: in iis tantum quos sibi gratiæ electio reliquos fecit ostenditur: sicut sequentia apostolici sermonis enarrant. Adiungit enim & dicit. An nescitis in elia quid dicit scriptura quem ad modum interpellat deum aduersus israel? Domine prophetas tuos occiderunt: altaria tua suffoderunt: & ego relictus sum solus: & quærunt animam meam. Sed quid dicit illis responsum diuinum? Reliqui mihi septem milia uirorum qui non curuauerunt genu baal. Sic ergo (inquit) & in hoc tempore reliquiæ per electionem gratiæ saluæ factæ sunt. Si autem gratia iam non ex operibus. Alioquin gratia iam non est gra-

tia. Non ergo omnis israel reprobatus nec omnis electus est: sed partem cæcitas uoluntaria auertit: partem sibi illuminatio gratuita reseruauit: & tamen ita de eis sermo habetur: ut & in iis qui pereunt: & in iis qui salui fiunt: nulla totius generis uideatur facta discretio. Nam cum legitur: secundum euangelium quidem inimici propter uos: secundum electionem autem dilecti propter patres: ita locutio sonat: tanq̄ eosdem dicat dilectos quos dixit inimicos Sed hanc caliginem apostolus ipse detersit dicendo: quia cæcitas ex parte in israel contigit: ut unum genus in duas species intelligeremus esse diuisum: & omnem hominem: omnem plenitudinem: omnem israelem: non semper ad uniuersitatem sed plerumq; ad partem esse referendum. Inter has autem formulas locutionum: etiam illam in scripturis dictionem debemus aduertere qua id quod ad diuersorum temporum homines pertinet: ita promittitur quasi de una eiusdem ætatis generatione dicatur. Sicut est quod sanctus petrus apostolus scribens sui & futuri temporis gentibus ait. Vos autem genus electum: regale sacerdotium: gens sancta: populus acquisitionis: ut uirtutes annuncietis eius qui de tenebris uos uocauit in admirabile lumen suum: qui aliquando non populus: nunc autem populus dei: qui non consecuti misericordiam: nunc autem misericordiam consecuti. Nunquid cum prædicaretur hæc: adhuc illi homines permanebant: quos omnes deus in præteritis generationibus dimiserat ingredi uias suas: & idem ipsi qui prius traditi fuerant uoluntatibus suis: nunc de tenebris in lumen admirabile uocabantur? Nonne illi iam defecerant: iam in hoc mundo non erant: nec ab errore ad ueritatem reditus olim mortuis suppetebat? Et tamen q̄ post multa sæcula gratia in posteris impiorum sit: loquendi consuetudo perstrinxit: ut ipsi uideantur nunc eligi qui prius fuerant derelicti. Pertinent autem hæc non ad eosdem homines sed ad eiusdem gentis homines: & uocatio quæ illuxit prope mundi finem: ad præteritam non reccurrit ætatem. Ita modo quodam & ipsi & non ipsi sunt: de quibus & quibus ista dicuntur: dum in aliquo speciali a generalibus non diuiduntur: in aliquo uero a communibus separantur. Sed cum legerint hæc uel audierint: qui amant calumniosa certamina: dicent nos per huius modi disputationes apostolo contradicere diffinienti. Quod deus omnes homines uelit saluos fieri: & in agnitionem ueritatis uenire. Quam particulam uerborum apostoli ita nos integre pleneq; suscipimus: ut nihil ei de præcedentibus siue subiectis quæ ad ipsam pertinent subtraham?. Quoniam ut cætera diuinorum eloquiorum testimonia sequestremus: hic locus sufficit ad euacuandum quod calumniose obiiciunt: & ad defendendum quod impie diffitentur. Scribens ita ad timotheum paulus apostolus ait. Obsecro igitur primo omnium: fieri obsecrationes: postulationes: gratiarum actiones pro omnibus hominibus: pro regibus & omnibus qui sublimitate sunt: ut quietam & tranquillam uitam agamus in omni pietate & castitate. Hoc enim bonum est & acceptum coram salutari nostro deo: qui omnes homines uult saluos fieri & in agnitionem ueritatis uenire. Vnus enim deus & unus mediator dei & hominum homo christus iesus qui dedit redemptionem semet ipsum pro omnibus. De hac ergo doctrinæ apostolicæ regula qua ecclesia uniuersalis imbuitur: ne in diuersum intellectum nostro euagemur arbitrio: quid in ipsa uniuersalis ecclesia sentiat requiramus: quia nihil dubium esse poterit in præcepto: si obædientia concordet in studio. Præcepit itaq; apostolus: immo per apostolum dominus qui loquebatur in apostolo: fieri obsecrationes & postulationes: gratiarum actiones pro omnibus hominibus pro regibus ac pro iis qui in sublimitate sunt. Quam legem supplicationis: ita omnium sacerdotum & omnium fidelium deuotio concorditer tenet: ut nulla pars mundi sit: in qua huius modi orationes non celebrentur a populis christianis. Supplicat ergo ubiq; ecclesia deo non solum pro sanctis: & in christo iam regeneratis: sed etiam pro omnibus infidelibus & inimicis crucis christi: pro omnibus idolorum cultoribus. Pro omnibus qui christum in membris ipsius persequuntur: pro iudæis quorum cæcitati lumen euangelii non refulget: pro hæreticis & schismaticis qui ab unitate fidei & charitatis alieni sunt. Quid autem pro istis petit: nisi ut relictis erroribus suis conuertantur ad deum: accipiant fidem: accipiant charitatem: & de ignorantiæ tenebris liberati: in agnitionem ueniant ueritatis? Quod quia ipsi præstare sibi nequeunt: malæ consuetudinis pondere oppressi & diaboli uinculis alligati: neq; deceptiones suas euincere ualent: quibus tam pertinaciter inhæserunt: ut quantum amanda est ueritas: tantum diligant falsitatem: misericors & iustus dominus pro omnibus sibi uult hominibus supplicari: ut cum uidemus de tam profundis malis innumeros erui: non ambigamus deum præstitis-

ſe:quod ut præſtaret:oratus eſt:& gratias agentes pro iis qui ſalui facti ſunt: ſperemus etiam eos qui nondum illuminati ſunt:eodem diuinæ gratiæ opere eximendos de poteſtate tenebrarum:ut in regnum dei prius ꝗ de hac uita exeant transferantur. Quod ſi aliquos ſicut uidemus accidere: ſaluantis gratia præterierit: & pro eis oratio eccleſiæ recepta non fuerit: ad occulta diuinæ iuſticiæ iudicia reefrendum. Et agnoſcendum eſt ſecreti huius profunditatem nobis in hac uita patere non poſſe. Ex parte enim ſcimus & ex parte prophetamus: & uidemus nunc per ſpeculum in ænigmate: nec ſapientiores aut ſcientiores beatiſſimo apoſtolo ſumus: qui cum de gratiæ potentia diſputaret: magnorum myſteriorum ingreſſus arcanum: iis quæ impoſſibile erat narrare:ſuccubuit. Cum enim dixiſſet. Nolo uos ignorare fratres myſterium hoc: ut non ſitis uobis ipſis ſapientes: quia cæcitas ex parte in iſrael contigit: donec plenitudo gentium intraret: & ſic omnis iſrael ſaluus fieret: ſicut ſcriptum eſt. Veniet ex ſion qui eruat & auertat impietates ab iacob: & hoc illis a me teſtamentum: cum abſtulero peccata eorum. Secundum euāgelium quidem inimici propter uos: ſecundum electionem uero dilecti propter patres. Sine pœnitentia enim ſunt dona & uocatio dei. Sicut enim aliquando & uos non credidiſtis deo: nunc autem miſericordiam conſecuti eſtis propter illorum incredulitatem: ita & iſti nunc non crediderunt in ueſtra miſericordia:ut & ipſi miſericordiam conſequantur. Concluſit enim deus omnia in incredulitate: ut omnium miſereatur. Cum ergo hæc diuinorum operum myſteria ſupra menſuras humanæ intelligentiæ excellentia:quadam mentis ſuæ profudiſſet exceſſu: totam expoſitionis rationem tranſtulit ad ſtuporem:& admirator eorum quæ protulerat exclamauit & dixit. O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ dei:ꝗ incompræhenſibilia ſunt iudicia eius & inueſtigabiles uiæ eius. Quis enim cognouit ſenſum domini:aut quis conſiliarius eius fuit: aut quis prior dedit illi & retribuetur ei:Quoniam ex ipſo & per ipſum & in ipſo ſunt omnia. Ipſi gloria in ſæcula ſæculorum amen. Præmiſſa enim docentis aſſertio locum dabat multimodæ quæſtioni:ut uariatæ per tot populos ac tempora gratiæ dei cauſa quæreretur. Cur ſcilicet anterioribus ſæculis dimiſſæ eſſent omnes gentes ingredi uias ſuas: uno tātum iſraele qui diuinis eloquiis erudiretur:excepto: & ad cognitionem ueritatis electo: cuius infidelitas locum tandem ſaluandis gentibus fecerit: tanꝗ ſi unus populus in fide ſui generis permaneret: miſericordia dei cæteris ſe nationibus præſtare non poſſet. Cur deniqꝫ ipſi quorum diminutio ſalus gentibus eſt: ab obcæcatione ſua non liberentur prius ꝗ ingrediatur gentium plenitudo:quaſi illuminari cum omnibus nequeant: qui omnes facta omnium gentium adoptione ſaluandi ſunt: aut quo modo omnis iſrael ſublata obcæcatione ſaluandus ſit: cuius innumerabilis multitudo in ſua infidelitate deficiens: ad tempora ſaluandis promiſſa non peruenit: uel quo modo ipſarum gentium: quarum prius non eſt facta uocatio: dicatur nunc ingredi plenitudo. Cum tanta promiſcuæ ætatis & conditionis hominum milia in omnibus nationibus quæ ſunt ſub cælo: ſine chriſti iuſtificatione moriantur. Sed horum myſteriorum iudiciorumqꝫ cauſas pius & doctus magiſter maluit ad altitudinem diuitiarum ſapientiæ dei ſcientiæqꝫ ſuſpendere: ꝗ iuſtiſſimæ ueritatis & miſericordiſſimæ bonitatis ſubtractum ab humana cognitione ſecretum temeraria inquiſitione diſcutere:nihil omittens de iis quæ non oportet ignorari:nihil contrectans de iis quæ nō licet ſciri. Multa enim ſunt in diſpēſatiōe opū diuinorum: quorū cauſis latētibus ſoli mōſtrātur effectus: ut cum pateat quod geritur: nō pateat cur geratr negocio in medium deducto:& in occultū rōne ſubducta:ut in eadē re & de iſcrutabilibꝰ præſumptio comprimatur: & de manifeſtis falſitas refutetur. Neqꝫ enim ſi neſcio cur ille græcus creetur: hic barbarus: iſte in diuitiis: ille in egeſtate naſcatur: hunc ualida proceri corporis pulchritudo ſublimet: illum debilium membrorum exilitas contracta deformet: iſte a catholicis editus in ueritatis cunabulis nutriatur: ille hæreticorum progenies cum ipſo lacte matris hauriat uirus erroris. Si deniqꝫ mile alias differentias in habitu corporum in qualitatibus animorum: in conditione temporum:in more regionum: diiudicare non poſſum: ideo quod omnium horum deus ſit conditor atqꝫ ordinator: ignoro. Qui utiqꝫ ſingulorum hominum ita & corpora creauit & ſpiritus: ut præter illam ſecuturam ex uniuſcuiuſqꝫ ſtudio uoluntariam diuerſitatem: ipſa conditionis exordio diſſimillima numeroſitate uariaret. Turbarent autem nos & in diuerſum diſtraherent multæ uaniloquorum opiniones:qui de incognoſcibilibus deuenire in inconuenientia præſumpſerūt:& has originales inæqualitates fatis quæ nulla ſunt:& ſideribꝰ deputarunt:niſi certiſſima

noticia teneremus deum creatorem de elementis naturalibus pro ut uult uas unumquodq; formare:& unam naturam animarum:unam naturam corporum : placitis ſibi temperare menſuris:quæ utiq; opera dei humanæ intelligentiæ cognoſcibilia eſſent ſi innoteſcere debuiſſent:& manifeſtaretur cur ita quidq; fieret:niſi quod ita fieret:ſcire ſufficeret. Dicit dominus ad moiſen. Quis dedit os homini:& quis fecit mutum & non audientem : uidentem & cæcum:nonne ego dominus deus? Et per iſaiam. Nonne ego fæcundum & ſterilem feci dixit dominus? In libro eccleſiaſtico legitur. Bona & mala:uita & mors: paupertas & honeſtas a deo ſunt. Et iob dicit. Abundant tabernacula prædonum & audacter prouocant deum : cū ipſe dederit omnia in manibus eorum. Et idem de omnium rerum humanarum profectu & defectu diſputans:omneſq; mutationes ad iudicia dei referens. Apud ipſum eſt(inquit) ſapientia & fortitudo. ipſe habet conſilium & intelligentiam. Si deſtruxerit : nemo eſt qui ædificet : ſi incluſerit hominem:nullus eſt qui aperiat : ſi continuerit aquas:omnia ſiccabuntur:ſi emiſerit eas:ſubuertent terram. Apud ipſum eſt fortitudo & ſapientia:ipſe nouit & decipientem & eum qui decipitur:adducit conſiliarios in ſtultum finem : & iudices in ſtuporem. Balteum regum diſſoluit:& præcingit fune renes eorum: ducit ſacerdotes inglorioſos: & optimates ſupplantat:commutans labium ueracium:& doctrinam ſenum auferens:effundens deſpectionem ſuper principes:& eos qui oppreſſi fuerant:releuans:qui reuelat profunda de tenebris:& producit in lucem umbram mortis:qui multiplicat gentes & perdet eas: & ſubuerſas in integrum reſtituet:qui immutat cor principum terræ:& decipit eos : ut fruſtra incedant per inuium:palpabunt quaſi in tenebris & non in luce:& errare eos faciet quaſi ebrios. Et iterum idem dicens. Voluntatem dei irritam eſſe non poſſe : ipſe enim(inquit) ſolus eſt : & nemo auertere poteſt cogitationem eius:& anima eius quodcunq; uoluerit:hoc fiet. Liberatur pars hominum parte pereunte:& ſi hoc uoluntatum meritis uelimus aſcribere:ut malos neglexiſſe gratia:bonos autem elegiſſe uideatur : reſiſtet nobiſ innumerabilium cauſa populorum quibus per tot ſæcula nulla cæleſtis doctrinæ annunciatio coruſcauit : nec meliores fuiſſe eorum poſteros poſſumus dicere de quibus ſcriptum eſt. Gentium populus qui ſedebat in tenebris : lucem uidit magnam : & ſedentibus in tenebris & umbra mortis lux orta eſt illis. Et ad quos apoſtolus petrus dicit. Vos autem genus electum : regale ſacerdotium : gens ſancta : populus acquiſitionis : ut uirtutes annuncietis eius qui de tenebris uos uocauit in tam admirabile lumen ſuum : qui quondam non populus nunc autem populus dei : quorum aliquando non eſt miſertus : nunc autem miſeretur. Non ergo meritis minorum tribuitur quod non meruere maiores : par enim impietas & patres accuſabat & filios : eademq; ignorantiæ cæcitas omnes ſimul in eoſdem mergebat errores. Sed cur illorum non miſertus & horum miſertus ſit deus : quæ ſcientia compræhendere quæ poteſt inueſtigare ſapientia? Latet diſcretionis iſta ratio : ſed non latet ipſa diſcretio. Non intelligimus iudicantem : ſed uidemus operantem. Quid calumniamur iuſticiæ occultæ : qui gratias debemus miſericordiæ manifeſtæ? Laudemus & ueneremur quod agitur : quia tutum eſt neſcire quod tegitur. Reſpice autem & ad uniuerſalem multitudinem paruulorum in quibus excepto illo quo in damnationem naſcitur gens humana delicto : nec præterita poſſunt merita nec futura cenſeri. Omnes enim de quibus nunc loquimur:ante ullum intelligentiæ uſum:ante liberum uoluntatis arbitrium :alii ad æternam beatitudinem regenerati: alii ad perpetuam miſeriam tranſeunt non renati. Si originalem culpam fateris:omnis numerus in reatu eſt: ſi moralem innocentiam quæris: omnis ſumma ſine uicio eſt. Non inuenit quod diſcernat humana iuſticia : ſed habet quod eligat inenarrabilis gratia dei. In abſcondito eſt conſilium ſed non latet donum: opus exerit pietas:cauſam obſcurat poteſtas:ſed tam īdubitabile eſt quod nō uidetur q; quod uidetur : quia auctori manifeſti operis negari confeſſio etiam incognitæ non poteſt æquitatis. Quod ſi & ad illos dirigas mentis intuitum qui longam agentes in flagitiis & ſceleribus ætatem:ſacramento baptiſmatis chriſti in ipſo uitæ fine renouantur:& ſine ullo ſuffragio bonorum operum in regni cæleſtis conſortium transferuntur : quo intellectu diuinum iudicium compræhendes:niſi ut indubitanter agnoſcas gratuita eſſe dei munera? Et ſicut nulla ſunt tam deteſtanda facinora:quæ poſſint gratiæ arcere donum:ita nulla poſſe tam præclara opera exiſtere : quibus hoc quod gratis tribuitur : per retributionis iudicium debeatur. Vileſceret enim redemptio ſanguinis chriſti nec miſericordiæ dei humanorum operum prærogatiua ſuccumberet : ſi iuſtificatio quæ fit per gratiam : meritis

prædentibus deberetur:ut non munus largientis ſed merces eſſet operantis. Vnde autem
poſſet probari ꝙ ad euacuandum originale peccatum nulla idonea eſſet induſtria :niſi &
impii & facinoroſi:per lauacrum chriſti aſſumerentur in regnum: agnoſcerentq; qui in ſua
iuſticia gloriantur:q̃ nihil dignum agere poſſint adoptione filiorum dei: ſi ad regeneratio-
nis non peruenerunt ſacramentum: cum eadem qua ſceleſtiſſimi peccatores conditione
teneantur:pares futuri in ſanctificatione: ſi affuerit regeneratio: ſimul perituri: ſi ceſſaue-
rit ablutio? Si ergo etiam ex nequiſſimis in ipſo uitæ exitu gratia inuenit quos adoptet:cum
tamen multi etiam qui minus nocentes uidentur:doni huius alieni ſunt:quis hoc aut ſine diſ
penſatione dei fieri aut ſine profunda dicat æquitate decerni? Quod utiq; non ideo ini-
quum eſt quia occultum eſt:ſed ideo æquum eſt : quia iudicium dei eſſe non dubium eſt.
Quod enim ab illius pendet arbitrio : qua ſententia iudicari debeat:prius q̃ iudicetur : in-
certum eſt. Cum autem res ad finem ſuum uenerit:nemini liberum eſt:de exitu conqueri :
quia certiſſimum eſt:nihil aliter deum facere debuiſſe q̃ fecerit:qui multimodæ uocationis
uarietatem ad unam gratiam pertinentem etiam illa regula euangelicæ comparatõis aſtru-
xit:qua oſtendit patrem familias diuerſo tempore conducentem operarios uineæ ſub pac-
tione denarii quo uitæ æternæ ſignificatur æqualitas:ubi ſine dubio hora undecima intro-
miſſi in uineam:totius diei operariis exæquati:iſtorum de quibus nunc loquimur :præferũt
ſortem:quos ad commendandam gratiæ excellentiam in defectu diei & concluſione uitæ
diuina indulgentia munerauit:non labori precium ſoluens:ſed diuitias bonitatis ſuæ in eos
quos ſine operibus eligit:effundens:ut etiam ii qui in multo labore ſudarunt : nec amplius
q̃ nouiſſimi acceperunt : intelligant donum ſe gratiæ non operum accepiſſe mercedem.
Vnde ſi & nos aduerſum patrem familias murmuremus eo ꝙ nouiſſime uocati totius diei
operariis coæquentur:nec amplius multa opera q̃ pœne nulla mereantur : dicetur nobis
quod uni eorum reſponſum eſt. Amice non facio tibi iniuriam : nonne ex denario conue-
niſti mecum? tolle quod tuum eſt & uade : uollo autem & huic nouiſſimo dare ſicut & tibi.
Aut non licet mihi de re mea facere quod uolo? Aut oculus tuus nequam eſt : quia ego bo-
nus ſum? Certe huic calumniatori iniuſta uidebatur hæc largitas : & quid eruditionis rettu-
lit? quid rationis accepit? Non eſt ei diſpenſationis huius reuelata iuſticia : nec ad inſpectio-
nem ſecreti latentis admiſſus eſt:ſed ut a diſcutiendis dei iudiciis abſtineret: oppoſita eſt ei
bonitas miſerantis & uolentis poteſtas. Quaſi illi & ab apoſtolo diceretur. O homo tu quis
es qui reſpondeas deo? Nunquid dicit figmentum ei qui ſe finxit : quare me feciſti ſic?
Omnibus ergo hominibus cuiuſlibet generis: cuiuſlibet conditionis & ætatis cauſa per-
cipiendæ gratiæ uoluntas dei eſt: apud quam ratio electionis abſcondita eſt: ab ea gra-
tia incipientibus meritis quam accipere ſine meritis . Quæ ſi poſſent bona eſſe ſine
gratia : non diceretur : niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto: non intrabit in
regnum cælorum . Et niſi manducaueritis carnem filii hominis : & biberitis ſanguinem
eius : non habebitis uitam in uobis . Sed diceretur . Niſi quis fuerit iuſtus & bonus :
beatus in æternum eſſe non poterit . Nec opus eſſet per aquam & ſpiritum rena-
ſci : ſi per mandatum ſufficeret erudiri . Et euacuaretur fides : quæ credit per bapti-
ſmum omnia peccata dimitti : ſi gratia non malis & impiis : ſed bonis & rectis
doceretur impendi . Origo itaq; ueræ uitæ ueræq; iuſticiæ in regenerationis eſt
poſita ſacramento : ut ubi homo renaſcitur : ibi etiam ipſarum uirtutum ueritas
oriatur : & incipiunt ad perpetuam gloriam proficere per fidem : qui uix ad tempora-
lem uanæ laudis poterant peruenire mercedem . Siue enim iudæus legis ſcientia tu-
mens : ſiuæ græcus ſtudio ſapientiæ naturalis inflatus : prius quam iuſtificetur per fi-
dem chriſti : concluſus eſt ſub peccato : & ſi in ſua infœlicitate perſtiterit : ira dei ma-
net ſuper eum : illa:ſcilicet in adæ præuaricatione contracta . De qua apoſtolus loquitur di-
cens . Et uos cum eſſetis mortui delictis & peccatis ueſtris : in quibus aliquando ambu-
laſtis ſecundum ſæculum mundi huius : ſecundum principem poteſtatis aeris huius:ſpi-
ritus qui nunc operatur in filios diffidentiæ : in quibus & nos aliquando couuerſati ſu-
mus in deſideriis carnis noſtræ : facientes uoluntatem carnis & cogitationum : &
eramus natura filii iræ : ſicut & cæteri . Et iterum . Qui eratis illo tempore ſine chriſto:
alienati a conuerſatione iſrael : & hoſpites teſtamentorum : promiſſionis ſpem non
habentes : & ſine deo in mundo . Et iterum . Eratis aliquando tenebræ : nunc au-
tem lux in domino . Et iterum . Gratias agentes patri :qui dignos nos fecit in partem ſor-
tis ſanctorum in lumine : qui eripuit nos de tenebris & poteſtate tenebrarum : & tranſtulit

in regnum filii dilectionis suæ. Et iterum. Eramus enim & nos aliquando insipientes: incre-
duli: errantes: seruientes desideriis & uoluptatibus uariis: in malicia & inuidia agentes: odi-
biles: odientes inuicem. Cum autem benignitas & humanitas apparuit saluatoris nostri nō
ex operibus iustitiæ q̄ fecimus nos: sed secundum suam misericordiam: saluos nos fecit per la
uacrum regenerationis spiritus sancti quem effudit in nos abunde per iesum christum salua
torem nostrum: ut iustificati gratia ipsius: hæredes simus secundum spem uitæ æternæ. Et
ut breuissime pateat qualis sit natura humana sine gratia: dicat iudas apostolus quid agat uel
ignorantia imperitorum: uel doctrina sapientium. Hi autem (inquit) quæcūq; quidem igno
rant blasphemant. Quæcūq; autem naturaliter ut muta animalia norunt: in iis corrunpun-
tur. Dicat etiam sub uerbis zachariæ euangelista lucas: ante illuminationem gratiæ ī qua hu-
manum genus nocte uerietur: & de quibus ignorantiæ tenebris: dei populus eruatur. Et tu
(inquit) puer propheta altissimi uocaberis: præibis enim ante faciem domini parare uias
eius: ad dandam scientiam salutis populo ei⁹: in remissionem peccatorum ipsorum: propter
uiscera misericordiæ domini: in quibus uisitauit nos oriens ex alto: lucere iis qui in tenebris
& umbra mortis sedent: ad dirigendos pedes nostros in uiam pacis. Hæc autem uiscera mi-
sericordiæ dominus non ad unius tantum populi redemptionem: sed omnium nationum
impendit salutem: dicente euangelista: quia iesus moritur⁹ erat pro gente: non tātum pro gē-
te: sed etiam ut filios dei dispersos congregaret ī unum. Hoc enim agit illa uox domini: quæ
per quādam pietatis tubam toto terrarum orbe resonātem: omnes homīes & inuitat & cō-
uenit. Nam cum dixisset: confiteor tibi pater domīe cæli & terræ: quia abscōdisti hæc a sapiē
tibus & prudētib⁹: & reuelasti ea puulis: ita pater: qm̄ sic bn̄placitum est āte te: addidit. Oīa mi
hi tradita sunt a patre meo: & nemo nouit filium nisi pater: neq; patrem quis nouit nisi fi-
lius & cui uoluerit filius reuelare. Et deinde adiecit. Venite ad me omnes qui laboratis & one
rati estis: & ego uos reficiam. Tollite iugum meum super uos: & discite a me quia mitis sum
& humilis corde & inuenietis requiem animabus uestris. Iugum enim meum suaue est: &
onus meum leue est. Ioannes uero baptista in euāgelio ioannis prophetico spiritu protesta-
tur dicens. Qui de cælo uenit: super omnes est: quod uidit & audiuit: testificatur: & testimo-
nium eius nemo accipit. Qui accipit testimonium eius: signauit quoniam deus uerax est. Igi
tur quantum attinet ad humani generis cæcitatem: longa ignorantiæ & superbiæ nocte cō-
tra. tam: uenit in hunc mundum creator mundi: & mundus eum non cognouit. Lux lucet in
tenebris: & tenebræ eam non comprænhenderunt. Qui super omnes est: quod uidit & audi-
uit: testificatur: & testimonim eius nemo accipit. Sed quia non frustra deus dei filius uenit
in mundum: & dedit semet ipsum pro omnibus: mortuusq; est: non tantum pro gente: sed
etiam: ut filios dei dispersos congregaret in unum: & uniuersis dicit. Venite ad me omnes
qui laboratis & onerati estis. Et seruato sibi incognoscibilis electionis arbitrio: dat sui patrisq;
noticiam quibus eam uoluerit reuelare. Omnes filii lucis filii promissionis: filii abrahæ fi-
lii dei: genus electum: regale sacerdotium: ueri israelitæ præcogniti & præordinati ī regnum
dei: qui eos uocauit: non solum ex iudæis sed etiam ex gentibus: testimonium eius qui
de cælo uenit accipiunt: significantes quia deus uerax est: idest expresse significantes
in sui saluatione quoniam deus uerax est. Implens & perficiens quod promisit abra-
hæ omnium gentium patri. Qui pollicente deo q̄ hæres futurus esset mundi: non
hæsitauit diffidentia sed confortatus est fide: dans gloriam deo: & plenissime sciens
quoniam quod promisit: potens est & facere. Quis autem tam alienus est a fide
abrahæ: quis tam degener⁹ ab uniuersarum gentium patre: qui promissionem dei
aut non impleri: aut ab alio præter eum qui promisit: dicat impleri? Ille quidem
erit mendax: deus autem est uerax: & omnis qui accipit testimoninm eius: hoc signat:
hoc indicat: quod per lucem illuminantem factus est uidens: factus est obædiens: factus
est intelligens: sicut ioannes euangelista testatur dicens. Scimus quia mundus totus in
maligno positus est: & scimus quia filius dei uenit & dedit nobis sensum ut cognosca-
mus uerum deum: & simus in uero filio eius. Si uero quæritur cur saluator omnium
hominum non omnibus dederit hunc sensum: ut cognoscerent uerum deum: & essent idest
permanerent in uero filio eius: quamuis credamus nullis hominibus opem gratiæ
in totum fuisse subtractam: de quo plenius in sequentibus disseremus: tamen ita
forte hoc uelatum sit: sicut illud absconditum est: cur antea omnibus gentibus
prætermissis unum populum sibi quem ad ueritatis cognitionem erudiret exceperit: de
quo iudicio dei si non est conquerendum: multo minus de hoc: q̄ cum electione oīum gētiū

geritur:murmurandum eſt.Quæ enim deus occulta eſſe uoluit:non ſunt ſcrutanda:quæ au
tem manifeſta fecit:non ſunt neganda:ne & in illis illicite curioſi:& in iſtis damna-
biliter inueniamur ingrati.Non autem ignoramus eſſe quoſdam tam inconſideratæ præſũp
tionis & tam ſuperbæ arrogantiæ:ut quod præcipuus magiſ̃ gentium non ab hominibus ne
q; per hominem:ſed diuinitus eruditus:ſupra menſuram ſcientiæ ſuæ longe & alte remotũ
eſſe confeſſus eſt:audeant falſi nominis temerare doctrina:& nihil illic occultum nihil uelĩt
eſſe ſecretum:ubi apoſtolus non quid ſentiendum eſſet aperuit:ſed quid non ſcrutãdum eẽt
oſtendit.Nullis etenim(ꝗ ſupra iam diximus) ſtudiis:nullis ingeniis indagare conceſſum ẽ:
quo iudicio quoue conſilio deus incommutabiliter bonus:incommutabiliter iuſtus:ſemper
præſcius ſemper omnipotenſ:ideo omnia in credulitate concluſerit:ut omnium mi ſereatur:
& tamen illis ſæculis quibus unum iſraelem erudiebat:innumerabiles populos impiorum
illuminare diſtulerit:& nunc eundem iſraelem:donec uniuerſitas gentium introeat:obcæca
tum eſſe patiatur:pereuntem in tot milibus naſcentium atq; morientium:& ſaluandum in
eis quos mundi finis inuenerit.Quo myſterio toto ſcripturarum corpore dilatato innotuit
quidem nobis quid factum ſit:quid fiat:quidue faciendum ſit.Sed quare ita fieri placuerit:
ab humanæ intelligentiæ contemplatione ſubtractum eſt.Iſti autem qui neſcire aliquid eru
beſcunt:& per occaſionem obſcuritatis tendunt laqueos deceptionis:omnem diſcretionem
qua deus alios eligit:aliosq; non eligit:multi enim ſunt uocati:pauci autem electi:ad merita
humanæ referunt uoluntatis:docentes ſcilicet neminem gratis ſed ex retributione ſaluari:
quia naturaliter omnibus ſit inſitum:ut ſi uelint:poſſint ueritatis eſſe participes:eiſq; afflue-
re gratiam a quibus fuerit expetita.Quæ diffinitio ut interim de gratiæ ueritate taceatur:
de iis uidetur aliquam oſtentare ratiunculam qui libero utuntur arbitrio.De paruulis uero q
bus ſine ullo bonæ uoluntatis merito in originali uulnere cum cæteris mortalibus cauſa cõ-
munis eſt:nihil poteſt expoſitionis afferri:qua doceatur cur iſti ſalui fiant renati:illi pereant
non renati:ſub illius prouidentia & omnipotentia in cuius manu eſt anima omnis uiuentis:
& ſpiritus uniuerſæ carnis hominis:& cui dicitur.Breues dies hominis ſunt:numerus dierũ
eius apud te eſt.Non autem puto iſtos uoluntatum patronos:ſimplicitate illorum tam ĩpu-
denter uſuros:ut aut fortuitu iſta dicant accidere:aut non renatos aſſerant non perire.Aper-
te enim aut cum paganis cõuincerẽtur ſentire de fato:aut cum pelagianis tranſfuſum in po-
ſteros adæ negare peccatum.Fato autem non baptizari paruulos nec pelagiani potuerunt
dicere:ſed quia eos liberos a peccato auſi ſunt profiteri:meruerĩ damnari.Cum autem de diſ-
cretione omnium hominum quæſtio uentiletur:& ab omnibus hominibꝰ paruuli nequeãt
ſeparari:ſimulq; de totius ætatis hominibus ueritas dixerit:filius hominis uenit quærere &
ſaluare quod perierat:fruſtra profunditatem inſcrutabilis gratiæ per liberum arbitrium co-
nantur aperire:qui cauſam electionis in eorum conſtituunt meritis qui eliguntur.Et cum
multa de maiorum uoluntate ac iudicio inepta & falſa protulerint:in paruulorum tamen
diſcretione deficiunt:nec poſſunt de eius quæſtionis ratione reddita gloriari:quæ de om-
nibus hominibus tractatur:& non de omnibus expeditur.Multiformitas autem & ma-
gnitudo diuinæ gratiæ probat iſtos contra ueritatem etiam quod de maiorum uolun-
tatibus loquuntur:aſtruere:eorumq; perſuaſioni diuinorum eloquiorum teſtimonia re-
pugnare:quæ ſi omnia ſermoni noſtro uelimus annectere:modus non erit diſſe-
rendo.Quæ tamen ſi ſe recordationi offerunt:non omittantur:ut quantum ſa-
tis eſt:manifeſtetur omne hominis bonum meritum ab initio fidei uſq; ad perſeuerañ
tiæ conſummationem donum atq; opus eſſe diuinum.Igitur fides quæ bonæ uoluntatis &
iuſtæ actionis eſt genitrix:quo ipſa fonte naſcatur:apoſtolus paulus exponat:qui pro
romanorum fide deo gratias agit dicens.Primum quidem gratias ago deo meo per ie-
ſum chriſtum pro omnibus uobis quia fides ueſtra annunciatur in uniuerſo mundo.Ad
epheſios quoq; ſcribens:propterea(inquit)& ego audita fide ueſtra quæ eſt in domino
ieſu:& dilectione in omnes ſanctos:non ceſſo gratias agens pro uobis:memoriam ue-
ſtri faciens in orationibus meis ut deus domini noſtri ieſu chriſti:pater gloriæ det uobis ſpi
ritum ſapientiæ & reuelationis in agnitionem eius:illuminatos oculos cordis ueſtri:ut ſcia-
tis quæ ſit ſpes uocationis eius:quæ diuitiæ gloriæ hæreditatis eius in ſanctis.De fide etiam
coloſſenſium ſimiliter deo gratias agens:gratias agimus(inquit)deo & patri domini noſtri
ieſu chriſti:ſemper ꝑ uobis orantes:audientes fidẽ ueſtrã in xp̃o ieſu:& dilectionẽ quã hẽtis
in ſc̃os omnes:pp ſpem quæ repoſita eſt uobis in cælis.Et ut alia bona ab eodem bonorum
auctore percipiant:qd ꝓ eis oret enarrans:ideo(inquit)& nos ex qua die audiuimꝰ ñ ceſſamꝰ

pro uobis orantes & poſtulantes ut impleamini agnitione uoluntatis eius in omni ſapiẽtia
& intellectu ſpirituali:ut ambuletis digne deo placentes:in omni opere bono fructificantes:
& creſcentes ſcientia dei:in uirtute confortati ſm potentiã claritatis eius in omni patientia
& longanimitate cũ gaudio.Item ad theſſalonicenſes:qui ſpiritu fidei dilectioniſq; ſeruebant
gratias agim⁹(inquit)deo ſemper pro oĩbus uobis:memoriã facientes in orationib⁹ noſtris
ſine intermiſſione:memores operis fidei ueſtræ & laboris & charitatis & ſuſtinẽtiæ ſpei dñi
noſtri ieſu chriſti ante deũ & prẽm nr̃m.Et infra.Ideo & nos gratias agimus deo ſine inter-
miſſione:qm̃ cũ accepiſſetis a nobis uerbũ auditu dei:accepiſtis nõ ut uerbum hominum ſed
ſicut eſt uere uerbum dei:qui operatur in uobis qui credidiſtis. Potuitne plenius aut euidẽti⁹
demonſtrari dei eſſe donũ:credentiũ fidẽ:q; ut ideo agerentur gratiæ deo; quoniã ii quibus
uerbũ dei per homines prædicabatur:non quaſi de hominum ſermone dubitarunt:ſed tã q;
deo loquenti per homines crediderunt:qui in ipſis eſt operatus:ut crederent:In ſecunda quo
q; ad eoſdem theſſalonicenſes epiſtola:de fide in chriſto proficientium ita apoſtolus loquit̃.
Gratias agere debem⁹ deo ſemper pro uobis fratres:ita ut dignum eſt:quoniam ſupercreſcit
fides ueſtra:& abundat charitas uniuſcuiuſq; ueſtrum in inuicem:ita ut & nos ipſi in uobis
gloriemur in eccleſiis dei pro patientia ueſtra & fide:in omnibus perſecutionibus ueſtris &
tribulationibus quas ſuſtinetis in exemplum iuſti iudicii dei:ut digni habeamini ĩ regno dei
pro quo & patimini.Petrus quoq; apoſtolus ex deo haberi fidem prædicans:ita ſcribit.Sciẽ-
tes q; nõ corruptibilibus auro & argento redẽpti eſtis de uana conuerſatõne ueſtra paternæ
traditionis:ſed precioſo ſanguine quaſi agni incontaminati & immaculati chriſti ieſu:præco
gniti quidem ante conſtitutionem mundi:manifeſtati autem nouiſſimis temporibus prop-
ter uos qui per ipſum fideles eſtis in deum: qui ſuſcitauit eum a mortuis: & gloriam ei de-
dit:ut fides ueſtra & ſpes eſſet in domino.Item idem in ſecunda epiſtola de fidei perceptõne
ſic loquitur.Simon petrus ſeruus & apoſtolus ieſu chriſti:iis qui coæqualem nobis adepti ſũt
fidem per iuſticiam domini & ſaluatoris ieſu chriſti. Vnde autem habeatur ſpiritus fidei:ioã
nes apoſtolus manifeſtiſſime docet dicens.Omnis ſpiritus qui confitetur ieſum in carne ue-
niſſe:ex deo eſt:& omnis ſpiritus qui ſoluit ieſum:ex deo non eſt:& hic eſt antichriſtus.Item
dicit:ab eo recipi euglm̃:in quo eſt ſpiritus ueritatis.Nos(inquit)ex deo ſum⁹:qui nouit dm̃:
audit nos:qui non eſt ex deo:non nos audit.In hoc cognoſcim⁹ ſpiritum ueritatis & ſpiritũ
erroris.Itẽ in actibus apoſtolorũ:petrus apoſtolus fidẽ eſſe p dñm ieſũ pnũcians:hũc(inquit)
quem uidetis & noſtis:confirmauit nomen eius:& fides quæ per eum eſt:dedit integram ſa-
nitatem iſtam in conſpectu omnium ueſtrum.De fide quoq; lydiæ: cuius inter alias mulie-
res quæ euãgelium pariter audiebant:dominus cor aperuit:ita in eadem narratur hiſtoria.
Die autem ſabbatorum egreſſi ſumus extra portam iuxta flumen.ubi uidebatur eſſe ora-
tio:& ſedentes loquebamur mulieribus quæ conuenerant:& quædam mulier nomine lydia
purpuraria ciuitatis thyatirnorum colens deum audiuit:cuius dominus cor aperuit ut in-
tenderet iis quæ dicebantur a paulo.Non autem ex humana ſapientia eſſe fidem: ſed ex in-
ſpiratione diuina:ipſius ueritatis uoce firmatur.Dicente enim domino ad diſcipulos ſuos.
Vos autem quem me eſſe dicitis?Reſpondens ſimon petrus dixit. Tu es chriſtus filius dei ui
ui. Reſpondens autem ieſus: dixit ei. Beatus ſimon bariona: quia caro & ſanguis non
reuelauit tibi: ſed pater meus qui in cælis eſt. Paulus uero apoſtolus hanc ipſam fidem
ſecundum menſuram dari pro arbitrio largientis ita prædicat. Dico enim per gratiam
quæ data eſt mihi: omnibus qui ſunt inter uos: non plus ſapere quam oportet ſapere:
ſed ſapere ad ſobrietatem: ſicut unicuiq; diuiſit deus menſuram fidei. Item idem unita-
tem rectæ fidei: & conſenſionem in honorem dei a deo eſſe commendans. Deus au-
tem(inquit) patientiæ & conſolationis det uobis id ipſum ſapere in alterutrum ſecun-
dum ieſum chriſtum: ut unanimes uno ore honorificetis deum & patrem domini noſtri
ieſu chriſti.Et ĩfra.De⁹ ãt ſpei repleat uos oĩ gaudio & pace ĩ credẽdo:ut abũdetis ſpe ĩ uirtute
ſpirit⁹ ſancti.Quo teſtimonio ñ ſolum fides ſed ẽt gaudium & pax & abũdãtia ſpei docẽtur
niſi in uirtute ſancti ſpiritus non haberi.Ad epheſios uero ſcribens apoſtolus de diuitiis gra-
tiæ pro malis bona retribuentis:& de fide quæ non ex nobis ſed ex dei dono habetur hæc
loquitur.Deus autem qui diues eſt in miſericordia propter nimiam ſuam charitatem qua
dilexit nos.Et cum eſſemus mortui peccatis:conuiuificauit nos chriſto:cuius gratia ſalui fac-
ti ſumus: & correſuſcitauit & conſidere fecit in cæleſtibus in chriſto ieſu. Gratia enim
eſtis ſaluati per fidem:& hoc non ex uobis:dei enim donum eſt non ex operibus: ne quis
glorietur.Ipſius.n.ſumus figmentum:creati in xp̃o ieſu in oꝑibus bonis:quæ ꝑparauit deus:

ut in illis ambulemus. Proprium ergo hoc habet noua creatura per gratiam:ut qui figmentũ
dei ſunt:qui natiuitate cæleſti conduntur in chriſto:non ocio torpeant:nec deſidia reſoluan
tur :ſed de uirtute in uirtutem proficiant :per uiam bonorum operum ambulando: hoc eſt
enim fingi :hoc de uetere creatura nouam fieri:hoc de imagine terreni hominis ad imaginẽ
cæleſtis hominis reformari :quod totum ſiue palam per cooperatores gratiæ :ſiue occulte
per ſumminiſtrationem ſpiritus :ille inchoat:ille auget & perficit cuius agricultura :cui⁹ ædi
ficatio :& cuius figmentum ſumus . Abunde quãtum arbitror his teſtimoniis(quãuis & alia
documenta aggregari potuerint)demonſtratum eſt: fidem qua iuſtificatur impius :niſi ex
dei munere non haberi :eã q; nullis meritis præcedentibus tribui :ſed ad hoc donari :ut prin
cipium poſſit eſſe meritorum :& cum ipſa data fuerit non petita:ipſius iam petitionibus bo
na cætera conſequantur . Vnde itaq; quædam de plurimis aſſumenda ſunt teſtimonia:quæ
in diuerſitate donorum oſtendant gratiæ largitatem. Ex deo itaq; eſſe:ut homo uiam dei eli
gat:& ut ſurgat a lapſu :pſalmus dauiticus canit dicens. A domino greſſus hominis dirigẽtur
& uiam eius uolet . Cum ceciderit non collidetur:quia dominus ſupponit manum ſuam. Itẽ
idem ꝙ duce deo ueniatur ad deum . Emitte lucem tuam & ueritatem tuam :ipſæ me dedu
xerunt & adduxerunt in montem ſanctum tuum & in tabernacula tua . Item ꝙ in domino
ſit hominis fortitudo:& dei uoluntas præueniat liberandum . Fortitudinem meam ad te cu
ſtodiam quia deus ſuſceptor meus:deus meus:uoluntas ei⁹ præueniet me. In prouerbiis quo
q; legimus de ſapientia & intellectu :quoniam dominus dat ſapientiam :& a facie eius ſcien
tia & intellectus. Item in eodem libro de diſpenſationibus ſapiẽtiæ dei:ſine qua nullæ rectæ
ſunt actiones:ita dicitur. Meum conſilium & mea tutela ego prudentia:mea autẽ uirtus: per
me reges regnant:& tyranni per me obtinent terram. Item alibi ꝙ nemo poſſit recte incede
re:niſi domino dirigente. A domino corriguntur greſſus uiri:mortalis autem quo modo in-
telligit uias ſuas? Item alibi. Omnis uir uidetur ſibi iuſtus:dirigit autem corda dominus. Et in
fra. Præparatur uoluntas a domino. Item ibidem de cogitatione atq; conſilio. Multæ cogita
tiones in corde uiri:cõſilium autem domini obtinet. In libro uero eccleſiaſte dicitur: ꝙ & ha
bere neceſſaria:& eis bene uti:donum ſit dei. Non eſt(inquit)bonum homini niſi quod man
ducauit & bibit:& oſtendit animæ ſuæ bonum in labore ſuo. Et quidem hæc uidi ego:quia a
manu dei eſt:quoniam quis manducauit aut paſcet abſq; illo? Item in eodem libro legitur:ꝙ
corda & opera iuſtorum in manu ſint dei:& tantum in ſtudiis ſuis proficiant:quantũ ille do
nauerit. Quantumcunq; laborauerit homo ut quærat inueniet:& quodcunq; dixerit ſapiens
ut ſciat: non poterit inuenire: quia uniuerſum hoc dedi in cor meum:& cor meũ uniuerſum
hoc uidit:quia & iuſti & ſapiẽtes & opatões eorũ ĩ manu dei. In libro ãt ſapiæ de eodẽ grãe ope
ita dr̃:qm̃ ipe & ſapiæ dux ẽ:& ſapium emẽdator:ĩ manu.n.illi⁹ & nos & ſmones nr̃i:& oĩs ſa
pientiæ & operum ſcientia & diſciplinæ. De continentia quoq; ꝙ ex dei habeatur munere:ea
dem ſcriptura ſic loquitur:ut ſciui quia aliter non poſſum eſſe continens:niſi deus det: & hoc
ipm erat ſapiẽtiæ ſcire:cui⁹ eſſet hoc donũ. Cui ſniæ pauli apoſtoli doctrina cõcordat:ĩ prima
ad corinthios hæc ſcribẽtis. Volo ãt uos homines eẽ ſicut me ipm:ſed unuſq́ſq; ꝓpriũ hẽt do
nũ ex deo:ali⁹ ſic:alius uero ſic. Dominus uero ĩ euangelio ſm matthæũ hæc de continentiæ
dono inſinuaſſe narratur. Dicentibus nanq; diſcipulis ſuis:ſi ita eſt cauſa uiri cum uxore: non
expedit nubere . Dicit illis ieſus. Non omnes capiunt uerbum iſtud :ſed quibus datum eſt a
patre meo. De timore dei & ſapientia ita in eccleſiaſtico legitur. Corona ſapientiæ timor do
mini :utraq; autem dona ſunt dei. Item de eodem . Timor domini ſuper omnia . Superpoſu
it :beatus cui donatum eſt habere timorem domini . Iſaias quoq; de diuitiis ſpiritualib⁹ qua
rum auctor eſt dominus :ita loquitur . In theſauris ſalus noſtra aduenit:ſapientia & pietas &
diſciplina a domino :hi ſunt theſauri iuſticiæ. Item de altitudine diuitiarum ſapientiæ & ſci
entiæ dei :cuius bonitas nullius merito præuenitur :hæc dicit. Qui menſus eſt manu aquã:
& cælum palmo:& uniuerſam terram pugillo:qui ſtatuit montes in libra & rupes in ſtatera.
Quis cognouit ſenſum domini :aut quis eius fuit conſiliarius :qui inſtruat eum :aut quem
conſuluit :& inſtruxit eum:uel quis oſtendit ei iudicium :aut uiam prudentiæ quis oſtendit
ei:uel quis prior dedit ei:& retribuetur illi? Vnde & in libro iob ſecundum eundem ſenſum
leguntur domini uerba dicentis . Quis ante dedit mihi :ut retribuam illi:omnia quæ ſub cæ
lo ſunt :mea ſunt . Hieremias uero ꝙ a deo ſit homini recta ſapientia :ſic profatur . Scio do
mine quia non eſt in homine uia eius :nec uiri eſt ut dirigat iter ſuum . Item ꝙ ad deum cõ
uerſio cordis ex deo ſit:per ipſum dominus proteſtatur & dicit . Reſtituam illos in terrã iſtã:
& reædificabo & nõ deſtruam & plantabo eos & non euellam:& dabo illis cor ut ſciant me:

quia ego sum dominus:& erunt mihi in populum & ego ero illis in deum. Quia conuertẽtur ad me ex toto corde suo. Item idem prædicans: ꝙ ut deus cognoscatur: ex deo sit. Et scient inquit quia ego dominus deus illorum: & dabo illis cor cognoscendi me: & aures audiendi. Quod autem omne uerbum bonum & omne op⁹ sanctum sumministratio sit spirit⁹ sancti: sine quo nihil recte agatur: in prima ad corinthios paulus apostolus docet dicens. Ideo notum uobis facio: ꝙ nemo ĩ spiritu dei loquens dicit anathema iesu. Et nemo potest dicere dominum iesum nisi in spiritu sancto. Diuisiones uero gratiarum sunt: idem autem spiritus: & diuisiones ministrationũ sunt: idem autem dominus. Et diuisiones operationum sunt: idẽ uero deus: qui operatur omnia in omnibus. Vnicuiq; autem datur manifestatio spiritus ad utilitatem. Alii quidem per spiritum datur sermo sapientiæ: alii autem sermo scientiæ secũdum eũdem spiritum: alteri fides in eodem spiritu: alii gratia sanitatum ĩ uno spiritu: alii ꝓphetatio: alii discretio spirituum: alii genera linguarum: alii interpretatio sermonum. Hæc autem omnia operatur unus atq; idem spiritus diuidẽs singulis ꝓ ut uult. Tãtum uero unũquẽq; habere gratiæ: quãtum dominus donauerit: idem apostolus ad ephesios ait. Vnũ corpus & unus spiritus: sicut uocati estis ĩ una spe uocatiõis uestræ: unus domin⁹: una fides: unũ baptisma: unus deus & pater omnium: qui super omnes est & super omnia: & ĩ omnibus nobis. Vnicuiq; autem nostrum data est gratia secũdum mensuram donationis christi: propter quod dicit: ascẽdẽs in altum captiuam duxit captiuitatem: dedit dona hominibus. Item idem ĩ secũda ad corinthios dicit: ꝙ ne ad cogitãdum quidem quod spirituale ẽ: idonei sim⁹ nisi per gratiam dei. Fiduciam autem talem habemus per christum ad deum: nõ ꝙ sufficiẽtes simus: aliquid cogitarẽ a nobis quasi ex nobismet ipsis: sed sufficiẽtia nobis ex deo ẽ: qui & idoneos fecit nos ministros noui testamẽti nõ littera sed spiritu: littera.n.occidit: spiritus autem uiuificat. Et iterum ĩ eadem epistola docẽs bonorum operum affectum & sufficiẽtiam a dei gratia ministrari. Potẽs est autem (ĩquit) deus omnem gratiam abũdarẽ facerẽ ĩ uobis: ut ĩ omnibus per omnia sufficiẽtiam habẽtes abũdetis ĩ omne opus bonum: sicut scriptum est. Dispsit dedit pauperibus: iusticia eius manet ĩ æternum. Qui autem ministrat semẽ seminãti: & panem ad mãducãdum præstabit: & augebit ĩcremẽta frugum iusticiæ uestræ: ut ĩ omnibus locupletati abũdetis ĩ omnem simplicitatem. Ad ephesios uero scribẽs apostol⁹ docet: ꝙ omnia bona quibus placetur deo: dona sint dei: & ꝙ ab ipso peti oporteat: ut ea nõ habẽtibus tribuat. Huius rei (ĩquit) gratia flecto genua mea ad patrẽ domini nostri iesu christi: ex quo omnis paternitas ĩ cælo & ĩ terra nominatur: ut det uobis ſm diuitias gloriæ suæ: uirtutem: corroborari per spiritum eius ĩ iteriore homine: habitare christum per fidem ĩ cordibus uestris: ĩ charitate radicati & firmati: ut possitis compræhẽdere cum omnibus sanctis quæ sit latitudo & longitudo: sublimitas & profundum supereminentem scientiæ charitatem christi: ut ĩpleamini ĩ omnem plenitudinem dei. Ei autem qui potẽs est omnia facere superabũdãtius ꝙ petimus aut ĩtelligimus: ſm uirtutem qua operatur ĩ nobis: ipsi gloria ĩ ecclesia & ĩ christo iesu: ĩ omnia sæcula sæculorum: amẽ. Omnis autem boni deum esse auctorẽ: cuius dona nec incerta sint nec mutabilia: sed ex æterna uoluntate uenientia: iacobus apostolus ita loquitur. Nollite errare fratres mei dilecti. Omne datum optimum: & omne donum perfectum: desursum est: descendes a patre luminum: apud quem non est transmutatio nec uicissitudinis obũbratio. Voluntarie.n.genuit nos uerbo ueritatis ut sim⁹ initiũ aliquod creature eius. Cui & zacharias propheta concinnit dicens. Saluabit dominus in die illo sicut oues populum suũ quoniam lapides sancti uoluuntur super terram ipsius: quia si quid bonum: ipsius est: & si qd optimum: ab ipso est. In euangelio uero secundum matthæum ꝙ scientiæ & intellectus dona sint dei: quæ quibus uoluerit largiatur: ita dicitur. Tunc accedentes discipuli eius dixerunt. Quare in parabolis loqueris ad eos. At ipse respondens ait illis. Quia uobis datum ẽ nosse mysteria regni cælorum: illis autem non est datum. Ioannes quoq; euangelista pronũciat: neminem aliquid boni habere nisi quod de sursum acceperit dicens. Non potest homo accipere quicq̃ nisi fuerit ei datum de cælo. In eiusdem uero euangelio doctrina est ipsius ueritatis: ꝙ nemo ueniat ad filium: nisi attractus a patre: quia uenturum deus & intelligentẽ & obædientem facit. Nemo (inquit) potest uenire ad me: nisi pater qui misit me: attraxerit eum: & ego resuscitabo eum in nouissimo die. Scriptum est enim in prophetis: & erunt omnes docibiles dei. Omnis qui audiuit a patre: & didicit: uenit ad me. Et infra. Propter hoc dixi uobis: quia nemo potest uenire ad me: nisi datum fuerit ei a patre meo. In fide autem & in operibus bonis proficere ac perseuerare usq; in finem: muneris atq; auxilii esse diuini sanctarum scripturarum confirmat auctoritas. Etenim scribens paulus apostolus philippensi

bus ait. Confidens hoc ipſum quia qui cœpit in uobis opus bonum: perficiet uſq; in diẽ xpi
ieſu. Huius autem teſtimonii uirtutem quidam uolens ad ſui ſenſus prauitatem conuertere
ita quod dictum eſt: qui cœpit in uobis: uolebat intelligi: quaſi dictum eſſet: qui cœpit ex uo
bis: ut & initium & conſũmatio operis non ad deum ſed ad hominem referretur: qui & in
cipere & perficere uoluiſſet. Sed hanc inſaniſſimam ſuperbiam in eadem epiſtola excellentiſ
ſimus gratiæ prædicator elidit dicens. In nullo terreamini ab aduerſariis quæ eſt illis cauſa ꝑ
ditionis: uobis autem ſalutis: & hoc a deo. Quia uobis donatum eſt pro chriſto: non ſolũ
ut in eum credatis: ſed etiam ut pro illo patiamini. Et iterum. Cum metu (inquit) & tremo
re ueſtram ſalutem operamini: deus eſt enim qui operatur in uobis: & uelle & perficere pro
bona uoluntate. Item in prima ad theſſalonicenſes docet ex deo eſſe principium & profec
tum conſũmationemq; uirtutum dicens. Ipſe autem deus & pater noſter: & dominus ieſus
dirigat uiam noſtram ad uos: uos autem dominus multiplicet: & abundare faciat charitatẽ
in inuicem & in omnes: quem admodum & nos in uos ad cõfirmanda corda ueſtra ſine que
rela ĩ ſanctitate uitæ ante deum & patrem noſtrum in aduentu domini noſtri ieſu cum om
nibus ſanctis eius. Ad corinthios quoq; ſcribens & omnium uirtutum proficientem perſe
uerantiam dei donum eſſe commendans: gratias (inquit) ago deo meo ſemper pro uobis in
gratia dei quæ data eſt uobis in chriſto ieſu: quia in omnibus diuites facti eſtis in illo: ĩ omni
uerbo & ſapientia: ſicut teſtimonium chriſti confirmatum eſt in uobis: ita ut nihil uobis de
ſit in ulla gratia expectantibus reuelationem domini ieſu chriſti: qui & confirmabit uos uſ
q; ad finem ſine crimine: in diem aduentus domini noſtri ieſu chriſti. Item ad romanos de
charitate chriſti: qua eos quos diligit: ĩſuperabiles facit. i. uſq; ĩ finem perſeuerãtes. Nam quid
eſt aliud perſeuerare: q̃ tentatione non uinci? Quis nos (inquit) ſeparabit a charitate chriſti?
tribulatio an anguſtia? an perſecutio? an fames? an nuditas? an periculum? an gladius? ſicut
ſcriptum eſt. Quia ꝓpter te mortificamur tota die: exiſtimati ſumꝰ ſicut oues occiſiõis. Sed ĩ
his omnibus ſuperamus per eum qui dilexit nos. Item ad corinthios de uictoria quam ꝑficit
chriſtus. Stimulus (ĩquit) mortis peccatum eſt: uirtus uero peccati lex. Deo autem gratias qui
dedit nobis uictoriam per ieſum chriſtum dominum noſtrum. Item ad theſſalonicẽſes de ꝑ
ſeuerãtia quam deus tribuit. Ipſe autem (ait) deus pacis ſanctificet uos per omnia: ut ĩteger ſpi
ritus ueſter & anima & corpus ſine querela ĩ aduẽtum domini noſtri ieſu chriſti ſeruetur. Fi
delis eſt qui uocauit uos qui etiam faciet. Item ad theſſalonicẽſes ꝙ omnia bona noſtra ſiue ĩ
operãdo ſiue ĩ loquẽdo: & ĩ eis perſeuerãtia: dona ſint dei: ita prædicat dicẽs. Ipſe autem dñs
noſter ieſus chriſtus: & deus & pater noſter qui dilexit nos: & dedit cõſolationem æternam &
ſpem bonam ĩ gratia: exhortetur & corda ueſtra: & cõfirmet ĩ omni opere & ſermone bono.
De cætero fratres orate pro nobis: ut ſermo domini currat & clarificetur: ſicut & apud uos: &
ut liberemur ab importunis hominibus & malis. Nõ. n. omnium eſt fides: fidelis autem deus
eſt qui & cõfirmabit uos & cuſtodiet a malo. Petrus quoq; apoſtolus unde eſſe uirtutem per
ſeuerantiæ doceat audiamus. Deus autem (ĩquit) omnis gratiæ qui uocauit nos ĩ æternam ſuã
am gloriam ĩ chriſto ieſu modicum paſſos ipſe perficiet cõfirmabit ſolidabitq;: cui eſt uirtus
& poteſtas ĩ ſæcula ſæculorum. Ioãnes uero apoſtolus quod uictoria ſanctorum opus dei ſit
habitãtis ĩ ſanctis: ita loquitur. Vos ex deo eſtis filioli: & uiciſtis mũdum: quoniam maior eſt
qui ĩ uobis eſt q̃ qui ĩ mũdo. Item idem. Oẽ quod natum eſt ex deo: uincit mũdũ: & hæc eſt
uictoria quæ uincit mũdum: fides noſtra. In euãgelio autẽ ſm lucã: deũ dari ut ĩ fide perſeue
retur: ita promittitur. Dixit autem ieſus petro. Simon ſimon ecce ſatanas poſtulauit ut uos
cerneret ſicut triticũ. Ego autem rogaui pro te petre: ne deficiat fides tua: & tu cõuerſus cõfir
ma fratres tuos: & roga ne intretis ĩ tentationem. In euangelio quoq; ioãnis de ouibus chri
ſti quæ de manu ipſius a nullo rapiuntur: hæc legimus dicere ueritatem. Sed uos nõ creditis
quia nõ eſtis de ouibus meis. Oues meæ uocem meam audiunt: & ego noui illas & ſequun
tur me: & uitam æternam do illis: & nõ peribũt in æternum: nec quiſq; rapiet eas de manu
mea. Item in eodem euangelio de iis quos pater dat filio: qui & omnes ueniunt ad filium:
& quorum nullus perit: hæc ipſius domini ore dicũtur. Omne quod dat mihi pater: uenit
ad me: & eum qui uenit ad me: non eiiciam foras: quia deſcendi de cælo: non ut fa
ciam uoluntatem meam ſed uoluntatem eius qui miſit me: patris: ut omne quod de
dit mihi: non perdam ex eo quicq;: ſed reſuſcitem illud in nouiſſimo die. Multa ſunt alia
in canonicarum ſerie ſcripturarum: quæ uitandæ prolixitatis ſtudio præterimus: quoniam
quæ aſſumpſimus: nec pauca ſunt nec obſcura nec leuia: quibus pleniſſime declaratur: om
nia quæ ad promerendam uitam æternam pertinent: ſine gratia dei nec inchoari nec auge

ri posse nec perfici :& contra omnem electionem de libero arbitrio gloriantem illam inuic tissime reniti sententiam dicentis apostoli. Quis enim te discernit :quid autem habes quod non accepisti?Si autem accepisti :quid gloriaris :quasi non acceperis ?Igitur profunditas illi? quæstionis quam secundum admirationem apostoli impenetrabilem confitemur :per libe ri arbitrii uelle & nolle non soluitur :quia licet insit homini bonum uelle :tamen nisi dona tum non habet bonum uelle :& illud contraxit natura per culpam:hoc recipit natura p gra tiam. Sed quid illud sit q hæc eadem natura in omnibus hominibus ante reconciliationem mala:in omnibus misera non in omnibus iustificatur & a pereuntibus quadam sui parte dis cernitur ab eo q uenit quærere & saluare quod perierat :humano sensu prorsus non potest indagari. Quantulibet enim impiorum malignitas accusetur resistens gratiæ dei :nūquid p babutur eam quibus est collata:meruisse :aut illa uirtus gratiæ quæ sibi quos uoluit subdidit conuertere eos qui incōuertibiles permansere:ñ potuit ?Tales fuerunt qui sunt attracti: qua les ii qui ĩ sua duricia sunt relicti. Sed illis tribuit gratia stupenda quod uoluit :istis retribuit ueritas iusta quod debuit :ut iudicium dei magis inscrutabile sit in electione gratiæ quam in retributione iusticiæ. Verum tamē ne illa pars fidei qua pie credimus deum uelle ut omnes homines ueritatis agnitiōe saluētur:per hoc quod de effectibus gratiæ euidēter ostēditur:ĩfir mata uideatur:annitendum est auxiliāte christo ut nobis stabilitas huius diffinitiōis appare- at. Sed quia necessariæ ĩquisitiōis negocium nō leuem operam sibi poscit impēdi:secuturam disputatiōem ab exordio alterius uoluminis ĩchoemus. ¶ Liber secūdus.

REmotis abdicatisq omnibns cōcertatiōibus quas ĩtemperātium disputatio num gignit animositas:tria esse perspicuum est:quibus ĩ hac quæstione de qua secūdum uolumē ĩcipimus:debeat ĩhæreri. Vnum q prof tendum est: deum uelle omnes homines saluos fieri:& ĩ agnitiōem ueritatis uenire. Al terum q dubitandum nō est:ad ipsam cognitionem ueritatis & perceptio- nem salutis:nō suis queq meritis:sed ope atq opere diuinæ gratiæ perue- nire. Tertium quod cōfitēdum est:altitudinem iudiciorum dei humanæ ĩ telligētiæ penetrabilem esse nō posse:& cur nō omnes saluet:qui omnes uult saluos fieri: nō oportere disqri. Q m̄ si quod cognosci nō pōt:nō q̃raт̃:iter prima ac sam diffinitionē nō rema nebit causa certaminis:sed secura ac tranquilla fide utrunq prædicabitur: utrunq credetur. Deus quippe apud quem non est iniquitas :& cuius uniuersæ uiæ misericordia & ueritas: oĩ um hominum bonus conditor :iustus est ordinator :neminem indebite damnans :neminē debite liberans :nostra plectens:cum punit noxios :sua tribuens :cum facit iustos:ut obstrua tur os loquentium iniqua :& iustificetur deus in sermōibus suis :& uincat cum iudicatur:nec damnati iusta querimonia :nec iustificati uerax est arrogantia :si uel ille dicat non meruisse se pœnā :uel iste asserat meruisse se grām. Sicut āt ea q̄ ad manifestatiōnē grãe ex diuinis pfe- runt elogis:nulla possunt rōne:differēdi arte uiolari:ut pspicuæ cōsonātesq ĩ tāta numerosi- tate sententiæ ad aliquod prauæ interpretationis trahantur incertum ita etiam quod de sal uatione omnium hominum in eodem scripturarum corpore reperitur :nulla contraria ar gumentatione temerandum est :ut quanto hoc ipsum difficiliore intellectu capitur :tanto fi de laudabiliore credatur. Magna enim fortitudo est cōsensionis :cui ad sequendam ueritatē auctoritas sufficit etiam latente ratione. Proinde uigilanter consideremus :prædicatoribus euangelii quid a domino iubeatur. Secūdum matthæum quippe sic ait. Data est mihi pote stas omnis in cælo & ĩ terra. Eūtes ergo docete omnes gētes baptizantes eos ĩ nomīe patris & filii & spiritus sancti :docentes eos seruare omnia quæcūq mandaui uobis. Et ecce uobis cum sum omnibus diebus usq ad consummationem sæculi. Secundum marcum uero eisdē apostolis ita dicitur. Ite in orbem uniuersum prædicate euangelium uniuersæ creaturæ:& q crediderit :& baptizatus fuerit :ipse saluus fiet :qui uero non crediderit:damnabitur. Nunqd hac præceptione ullarum nationum ullorūue hominum facta discretio est?Neminem meri to excepit :neminem separauit genere :neminem conditione distinxit. Ad omnes prorsus homines missum est euangelium crucis christi :& ne prædicantium ministeria humano tan tum uiderentur opere per agenda:ecce ego (inquit)uobiscum sum omnibus diebus usq ad consummationem sæculi. Idest cum sicut oues introieritis in medio luporum :nolite de ue stra infirmitate trepidare :sed de mea potestate confidite :qui uos usq ad consummationē sæculi in omni hoc opere ñ derelinquam. Non ad hoc ut nihil patiamini :sed quod multo maius est:præstiturus :ut nulla sæuientium crudelitate superemini. In mea enim potestate

prædicabitis :& per me fiet :ut inter cõtradicentes inter furentes :abrahæ filii de lapidibus ſuſcitentur .Ego inſinuabo quod docui :ego faciam quod promiſi .Tradent enim uos in cõciliis:in ſynagogis ſuis flagellabunt uos:& ante reges & præſides ſtabitis propter me in teſtimonium illis & gentibus .Cum autem tradent uos:nolite cogitare quo modo aut quid loq̃mini .Non enim uos eſtis qui loquimini ſed ſpiritus patris ueſtri qui loquitur in uobis .Tradet enim frater fratrem in mortem :& pater filium :& inſurgent filii in parentes: & morte eos afficient.Et eritis odio omnibus hominibus propter nomen meum.Qui autem perſeuerauerit uſq; in finem:hic ſaluus erit.Apparuit ergo (ut apoſtolus ait)gratia ſalutaris dei oĩbus hominibus :& tamen miniſtri gratiæ odio erant omnibus hominibus :& cum alii eẽnt qui oderant :alii qui odiis perſequentium premebantur :neutra tamen pars nũcupatione oĩum hominum priuabatur:habẽte quidem ſalutis ſuæ damnum rebellium portiõe: ſed obtinẽte plenitudinis cẽtum fidelium dignitate.Dicit.n.ioãnes apoſtolus. Sed & ſi quis peccauerit:aduocatum habemus apud patrem ieſum chriſtum iuſtum:& ipſe eſt propiciatio pro peccatis noſtris:nõ pro noſtris autem tãtum ſed etiam pro totius mũdi.Magni autem & inenarrabilis ſacramẽti myſterium eſt:ꝙ prædicatoribus quib⁹ dictum eſt:ite ĩ orbem uniuerſum:& prædicate euãgelium uniuerſæ creaturæ:iiſdem prius dictum fuerat:ĩ uiam gẽtium ne abieritis:& ĩ ciuitates ſamaritanorum ne itroieritis:ſed potius ite ad oues quæ perierũt: domus iſrael.Quãuis.n.ad omnium hominum uocationem euãgelium dirigeretur:omneſq; dominus ſaluos fieri:& ĩ agnitionem ueritatis uellet uenire:nõ tamẽ ſibi diſpẽſationum ſuarũ abſtulerat poteſtatẽ:ut aliter q̃ occulto iuſtoq; iudicio ſtatuerat:cõſilii ſui ordo decurreret. Vnde locum nõ habẽt cõtumacium murmura querelarum:quia ꝙ deus fieri uoluit:cõſtat nõ aliter fieri debuiſſe q̃ uoluit.Poſteriore uero tempore cum iam dominus ieſus ĩ dei patris gloria cõſideret:& prædicatores uerbi ſuſcepto negocio deſeruirẽt:uolẽtes apoſtoli euãgelizare uerbum in aſia:uetiti ſunt ab ſpiritu ſancto:& diſponentes ire ĩ bithyniam:prohibiti ſunt ab ſpiritu ieſu:non utiq; negata illis populis gratia:ſed quãtum apparuit retardata. Nam poſtea etiam apud ipſos fides chriſtiana conualuit.Quæ autem fuerit differendæ uocationis cauſa: non claret:& tamen rei geſtæ docemur exemplo:ꝙ inter generalia uel promiſſa uel opera uel præcepta:quædam deus a communibus excepta cauſis occultiore nouit ordinare ratione:credo ut interpoſitis quibuſdam obumbrationibus ea quæ ſecretius micant: mirabilius innoteſcant:ne negligentior fiat acies de facilitate cernendi:& quodam modo dormitet aſſuetis:ſi non excitetur inſolitis.Has autem incognoſcibiles illuminationum dilationes:inter quas utiq; multi in infidelitate deficiunt: non ſolum in populis remotioribus impiorum: ſed etiam in ciuitatibus fidelium per plurimas domos ac familias nouimus fieri :dum chriſtianæ fidei etiam qui chriſtiani futuri ſunt :aduerſantur .Multi enim quod oderũt :amabũt: quod non recipiunt prædicabunt.Et quis inter hæc querulis aut curioſis notum faciet :cur adhuc ſol iuſticiæ quibuſdam gentibus non oriatur :& a tenebroſis cordibus etiam nunc radios ſuos ueritas reuelanda contineat ?Cur corrigendi tam diu ſinantur errare & quod ſenibus in fine præſtandum eſt:per tam longam non tribuatur ætatem?Cur filiis iam in chriſtum credentibus nec dum credant parentes ?Et rurſum a religioſis parentibus ſoboles praua diſcordet ?Cum tamen deo qui initiorum fidei incrementiq; largitor eſt:ſecundum ipſi⁹ præceptum quottidie pro omnibus ſupplicetur :ut & ſi exaudit :nota ſit gratia miſerationis & ſi non exaudit:intelligatur iudicium ueritatis .Sed nec in præteritis quidem ſæculis hæc eadem gratia:quæ poſt domini noſtri ieſu chriſti reſurrectionem ubiq; diffuſa eſt:& de q̃ ſcriptum eſt:illuxerunt coruſcationes tuæ orbi terræ :defuit mundo .Quamuis enim ſpeciali cura atq; indulgentia dei populum iſraeliticum conſtet electum :omneſq; aliæ nationes ſuas uias ingredi :hoc eſt ſecundum propriam permiſſæ ſint uiuere uoluntatem :non ita ſe tamẽ æterna creatoris bonitas ab illis hominibus auertit :ut eos ad cognoſcendum ſe atq; metuẽdum nullis ſignificationibus admoneret.Cælum quippe ac terra & mare omniſq; creatura quæ uideri atq; intelligi poteſt :ad hanc præcipue diſpoſita eſt humani generis utilitatem:ut natura rationalis de contemplatione tot ſpecierum:de experimentis tot bonorum :de perceptione tot munerum:ad cultum & dilectionem ſui imbueretur auctoris:implente omnia ſpiritu dei:in quo uiuimus mouemur & ſumus .Quoniam & ſi longe eſt a peccatoribus ſalus:præſentia tamen ſaluris ipſius ac uirtute nihil uacuum eſt.Igitur ſicut dicit propheta:miſericordia domini plena eſt terra :quæ nullis unq̃ ſæculis :nullis generationibus defuit :eã q̃ prouidentiam qua uniuerſitatem rerum adminiſtrat & continet :regendis alendiſq; naturis ſemper impendit:diſpoſitum habens ex incõmutabilis æternitate conſilii :quibus quid

ꝗ temporibus distribueret :& multiformis gratiæ suæ inscrutabiles inuestigabilesq́ mēsu
ras :per quæ dona ac sacramenta uariaret .Sicut enim ista gratiæ largitas quæ in oēs gētes
nouissime effluxit :non euacuat eam quæ super unum israel sub lege rorauit :nec præsentes
diuitiæ fidem præteritæ abrogant parcitati:ita nec de illa cura dei quæ patriarcharum filiis
proprie præsidebat :coiiciendum est:gubernacula diuinæ misericordiæ cæteris hominibus
fuisse subtracta.Qui quidem in comparationem electorum uidentur abiecti:sed nunq́ sunt
manifestis occultisq́ beneficiis abdicati.Legimus enim in actibus apostolorum paulum &
barnabam apostolos lycaoniis dicere. Viri quid hæc facitis?Et nos mortales sumus similes
uobis homines:annunciantes uobis ab his uanis cōuerti ad deum uiuum: qui fecit cælum &
terram & mare & omnia quæ in eis sunt:qui in præteritis generationibus dimisit omnes gē
tes ingredi uias suas.Et quidem non sine testimonio semet ipsum reliquit:benefaciēs de cæ-
lo:dans pluuias & tempora fructifera implēs cibo & læticia corda uestra.Quod est autē hoc
testimonium quod semper domino deseruiuit:& nunq́ de eius bonitate ac potestate cōticu
it:nisi ipsa totius mūdi īenarrabilis pulchritudo & īenarrabilium beneficiorum eius diues &
ordinata largitio:per quæ humanis cordibus quædam æternæ legis tabulæ præbebātur:ut ī
paginis elementorum:ac uoluminibus temporum:communis & publica diuinæ institutio-
nis doctrina legeretur?Cælum ergo cunctaq́ cælestia:mare & terra:omniaq́ quæ ī eis sunt:
consono speciei suæ ordinationisq́ concentu protestabātur gloriam dei:& prædicatiōe per-
petua maiestatem sui loquebantur auctoris:& tamen maximus numerus hominum qui ui
as uoluntatis suæ ambulare permissus est:non intellexit: nec secutus hanc legem est: & odor
uitæ qui spirabat ad uitam:factus est ei odor mortis ad mortem:ut etiam in illis uisibilibus
testimoniis disceretur:ꝗ littera occideret:spiritus autem uiuificaret.Quod ergo in israel per
constitutionem legis & prophetica eloquia gerebatur:hoc ī uniuersis nationibus:totius crea
turæ testimonia & bonitatis dei miracula semper egerunt.Sed cum in illo populo cui utraq́
eruditio præfuit:nemo nisi gratia iustificatus sit per spiritum fidei:quis ambigat eos qui de q
buscunq́ nationibus quibuslibet temporibus deo placere potuerunt:spū grāe dei fuisse discre
tos?Quæ & si parcior antea atq́ occultior fuit :nullis tamen sæculis se negauit uirtute una:
quantitate diuersa :consilio incōmutabili :opere multiformi .Nam & in his diebus quibus
totum mundum ineffabilium donorum flumina rigant:nō idem modus omnibus nec eadē
mensura cōfertur.Quāuis enim per ministros uerbi & gratiæ dei eadem cunctis ueritas ꝑ-
dicetur :eadem cohortatio adhibeatur :dei tamen agricultura est:dei ædificatio :cuius uirtus
īuisibiliter agit :ut incremento proficiat quod ædificatur aut colitur .Sicut attestatur paulus
apostolus dicens .Quid igitur est apollo?quid uero paulus ?Ministri eiꝰ cui credidistis:& uni
cuiq́ sicut dominus dedit.Ego plantaui :apollo rigauit:sed deus incrementum dedit.Itaq́ ne
q́ qui plantat:est aliquid:neq́ qui rigat :sed qui incrementum dat:deus.Qui plantat autem
& qui rigat :unum sunt .Vnusquisq́ autem propriam mercedem accipiet secundum suum
laborem.Dei enim sumus adiutores :dei agricultura estis :dei ædificatio estis.Agriculture er
go huius atq́ ædificationis in tantum quisq́ adiutor & operarius ac minister est: in quantū
unicuiq́ dominus dederit .Et ii qui ministrorum labore excoluntur :ad eum proficiunt mo
dum ad quem illos incrementi auctor euexerit .In agro enim domini non uniformis nec
una plantatio est.Et quāuis in unum decorem totius templi structura conueniat :non idem
tamen locus est:nec idem usus omnium lapidum :sicut & in uno corpore nō omnia mēbra
eundem actum habent :dicente apostolo .Nunc autem posuit deus membra :& unūquodq́
eorum sicut uoluit .Hæc uero membra unde apta :unde utilia: unde sint pulchra :idem doc
tor exponit dicens .Ideo notum uobis facio ꝗ nemo in spiritu dei loquens dicit anathema
iesu .Et nemo potest dicere dominum iesum nisi in spiritu sancto.Diuisiones uero gratiarū
sunt idem autem spiritus :& diuisiones ministrationum sunt :idem autem dominus :& diui
siones operationum sunt:idem uero deus qui operatur omnia ī omnibus. Vnicuiq́ autem
datur manifestatio spiritus ad utilitatem alii quidem per spiritum datur sermo sapientiæ :
alii sermo scientiæ secundum eundem spiritum:alteri fides in eodem spiritu :alii operatio
uirtutum:alii prophetatio :alii discretio spirituum :alii genera linguarum:alii interpretatio
sermonum:hæc autem omnia operatur unus atq́ idem spiritus :diuidens singulis ꝓ ut uult.
Hæc magistro gentium tanta luce tanta euidentia prædicante :qua ratione qua causa dubi
tandum est :an omnium nobis uirtutum germen ex deo sit?uel quis nisi insipientissimus
de differentia diuinorum munerum conqueratur :aut imparibus ascribendum meritis arbi
tretur :quod non æqualiter de superna liberalitate confertur?Si enim hæc distributio secun

dum præcedentium operum merita proueniret:nō ipſorum donorum catalogum tali con cluſione apoſtolus terminaret:ut diceret. Hæc autem omnia operatur unus atq; idem ſpiritus :diuidens ſingulis pro ut uult. Vbi utiq; ſi meritorum cauſas uoluiſſet intelligi:diceret:diuidens ſingulis pro ut merentur :ſicut plantatoribus aut rigatoribus præmium deuotionis ſpopondit dicens. Vnuſquiſq; autem propriam mercedem accipiet ſecundum ſuum laborē. Datur ergo unicuiq; ſine merito:unde tendat ad meritum :& datur ante ullum laborem :unde quiſq; mercedem accipiat ſecundum ſuum laborem. Quod ita eſſe etiam euangelicæ ueritatis teſtimonio agnoſcitur :ubi per comparationem dicitur. Quod homo peregre proficiſcens uocauit ſeruos ſuos :& tradidit illis ſubſtantiam ſuam :& uni dedit quinq; talenta:alii autem duo:alii uero unum :unicuiq; ſecundum propriam uirtutem :ideſt ſecundum propriam & naturalem poſſibilitatem :non autem ſecundum proprium meritum :quia aliud eſt poſſe operari:aliud operari:& aliud eſt poſſe habere charitatem:aliud habere charitatem:& aliud eſt capacem eſſe cōtinētiæ:iuſticiæ:ſapientiæ:aliud uero eſſe cōtinētem:iuſtum atq; ſapiētem. Nō itaq; omnis reparabilis reparatur:nec omnis ſanabilis ſanatus eſt:quia reparabilem & ſanabilem eſſe de natura eſt:reparatum autem & ſanatum eſſe:de gratia eſt. Deniq; iſti quibus ſm modulum capacitatis ſuæ quem in eis diſtributor ſubſtātiæ præuidebat: diſpar creditus eſt numerus talētorum:nō meriti remunerationem:ſed operis accipere materiam. In qua duorum ſeruorum uigilātiſſima īduſtria nō ſolum glorioſis laudibus honeſtatur: ſed etiam ī æterna domini ſui gaudia ītrare præcipitur. Tertii uero pigrum ocium & deſidioſa nequicia ſic pūitur:ut & uituperatiōis dedecoretur opprobrio:& portiōe quam acceperat: exuatur. Dignus. n. erat perdere īutilem fidem:qui nō exercuerat charitatem. Vnde & ī ſubſequeti ſermone quo apertiſſime declaratur futuri forma iudicii:ſedēte filio hominis ī ſede maieſtatis ſuæ ante quam facta cōgregatiōe omnium gētium alii ducūtur ad dexteram: alii ad ſiniſtram cōſtituēdi:laudatis dextris de operibus charitatis:nihil aliud ſiniſtris obiicitur q̄ miſericordiæ beniuolētiæq; neglectus. Acceperāt ergo etiam iſti fidem: ſed nō ſectati fuerāt dilectionem:nec de nō ſeruato ſed de nō aucto munere damnabūtur. Quāuis enim omnia bona:dona ſint dei:a deo tamē quædam etiā nō petita tribuuntur:ut per ipſa quæ accepta ſunt: ea quæ nōdum ſunt donata:quærātur. Semē quippe quod iacitur ī terram:nō ob hoc ſeritur: ut ipm ſolū maneat:ſed ut fructum afferēdo:multiplex atq; numeroſum ſit. Cui qdē ꝑfectus ab illo ē q dat īcremētū:ſed terra uiuēs & de grāæ iā imbre fæcūda:habet qđ ab ipſa expectet ad id quod accepit:augēdū. His recte (ut arbitror) quātū dn̄s tribuit:pertractatis:ad id unde digreſſa eſt diſputatio:reuertamur:ad cōſiderationem ſ. differētiarum qbus diuinæ gratiæ opera ac dona uariata ſunt. Altitudo quippe diuitiarum ſapiētiæ & ſciētiæ dei:cuius inſcrutabilia ſunt iudicia & īueſtigabiles uiæ:ſic ſemper miſericordiam ſuam & iudicium temperauit: ut ſecretiſſima æterni conſilii uoluntate noluerit in omnibus ſuper omnes generationes aut ſuper omnes homines:æquales donorum ſuorum eſſe menſuras. Si quidem aliter eos iuuerit: quos ad cognoſcendum ſe:cæli & terræ teſtimoniis conueniebat :aliter illos quibus non ſolum elementorum famulatu ſed etiam doctrina legis prophetarum oraculis miraculorum ſignis & angelorum cooperationibus conſulebat :& multo magis aliter miſericordiam ſuā uniuerſis hominibus declarauerit :quando filius dei factus eſt filius hominis :ut īueniretur ab eis qui eum non quærebant :& appareret iis qui illum non interrogabant :& non in uno tantum populo iſraeliticæ ſtirpis excelleret :ſed in omni gente quæ eſt ſub cælo :multiplicatum abrahæ ſemen oriretur:in quam hæredum ſucceſſionem non filii carnis ſed filii ꝓmiſſionis intrarent :& quanta in præteritis ſæculis ſuper cæteras nationes:tanta nunc eſſet in gēte iudæa :parcitas gratiæ. Cum tamen introducta plenitudine gentium :etiam ipſorum ariditati earūdem rigationum īundatio ſpondeatur. Quæ itaq; cauſæ ſint harum ſub eadem gratia diſſimilitudinum :quæue rationes :ſanctis ſcripturis non loquentibus quis loquetur? Et cum in eis ſcientia pauli apoſtoli a diſputatione tranſeat ad ſtuporem :cuius erit tanta p̄ſumptio :qui hæc diſſerendo exiſtimet aperienda potius q̄ ſilentio miranda? Patienter igitur & æquanimiter ignoretur tam remotum ab humana cogitatione ſecretum :nec tamen quia nequeūt clauſa penetrari :ideo etiam reſeratorum eſt prætereūdus introitus. Manifeſtauerūt enim diuinorum eloquiorum multe auctoritates :& continua omnium ſeculorum experimenta docuerunt :iuſtam dei miſericordiam :miſericordēq; iuſticiam:nec alendis unq̄ corporibus hominum nec docendis iuuandiſq; eorum mentibus defuiſſe. Semper etenī pluit ſuper bonos & malos :ſemper ſolem ſuum oriri fecit ſuper iuſtos & iniuſtos :ſemper uitales auras præbuit:ſemper diei & noctis uiciſſitudines miniſtrauit ubertatem agris multi

plicationem ſeminibus fæcunditatem generandis hominibus ſemper impendit. Et ſi quan
do aliquid horum minuit :benignis correptionibus auerſionem deſidiamq; male utentium
caſtigauit:ut miſerationes eius quærerent in aduerſis :cuius iuſticiam n̄ timuerant in ſecun
dis.Deniq; ſi ad ipſa mūdi exordia recurramus :īueniemus omnium ſanctorum qui diluuiū
præceſſerunt :dei ſpiritum fuiſſe rectorem:propter quod & filii dei nominati ſunt.Q uoniā
ſicut ait apoſtolus:quicunq; ſpiritu dei aguntur:ii filii ſunt dei.Et cum iidem neglecta obſer-
uantia patrum illicitis ſe reproborum cōnubiis miſcuiſſent :atq; ob nefariam ſocietatem
digni exterminio iudicarentur :dominus ait.Non permanebit ſpiritus meus in hominibus
iſtis quoniam caro ſunt.Vnde apparet ꝙ iſte populus cuius generatiōes diſcreto ordine cū
annorum numero digerūtur:ſpiritualis ātea fuit ea utiq; uolūtate cui ſpirit⁹ ſanctus præſide
bat :ſic impēdēs moderaminis ſui regimē:ut declinādi ad uicia n̄ adimeret poteſtatem:qua
poteſtate hic populus ſi n̄ uteretur :n̄ relinqueret deum :nec relinqueretur a deo :eſſetq; ille de
quo dictum eſt .Fœlix qui potuit trāſgredi:& n̄ eſt trāſgreſſus. Q uam diu ergo apud deum
māſit:ea uolūtate māſit:quam deus īſpirauit & rexit.Præparaē enim ſicut ſcriptū ē:uolūtas
a domio.Sed huius præparatiōis nō unus ſemper prouectus:nec una mēſura eſt. Q uoniam
multis modis & īnumerabilibus differētiis:gratiæ opera & dona uariātur:īq; ipſis ſingulis ge
neribus munerum:diſſimiles ſunt gradus & impares quātitates.Sicut enim ī germinibus her
barum atq; lignorum quæ terra producit:nō una ſpecies:nec unum ī oībus genus eſt: ſed ſin
gula quæq; ī ſui ſeminis forma & ī ſuæ ſtirpis qualitate gignūtur:plenum autem decorem n̄
ſtatim ut edūtur accipiūt:ſed certis & ordinatis prouehūtur augmētis:donec ad perfectam ſui
habitus quātitatem per ſuccedētia ſibi īcremēta perueniāt:ita & ſemina chariſmatum plātæ
q; uirtutum n̄ ī oī agro cordis humani totum hoc pariter quod ſunt futura: naſcūtur nec faci
le reperitur ī exordio maturitas:& ī īchoatiōe perfectio.Exerit quidem frequēter potēs & mi
ſericors deus mirabiles iſtos ſuæ operatiōis effectus:& quibuſdam mētibus nō expectata pro
fectuum mora:totum ſimul quicquid collaturus eſt:īuehit.In abrahæ lumbis leui ſanctifica-
tur:& ſimul cum eo domus aaron & ſacerdotalis ordo benedicitur.In iſaac de repromiſſiōe
cōcepto:& cōtra ſpem ſterilium ſenū nato:oīum gētium uocatio:& tota chriſti forma præ-
conditur .Iacob nullo merito ſuffragante dilectus :prius quam naſcatur eligitur .Hieremiæ
dicitur :prius quam te formarem in utero:noui te :& prius ꝙ exires de uulua:ſanctificaui te.
Ioannes intra eliſſabet matris uiſcera ſpiritu ſancto repletus exultat:& ut nullus inter natos
mulierum maior ſit :prius ſentit initia gratiæ quam naturæ.Sed cum & alia ſimilium docu
mentorum exempla non deſint :quæ breuitatis ſtudio præterimus :multo tamen crebrior
multoq; numerioſior pars illa hominum eſt :cui particulatim quicquid ſuperna largitas
donat accreſcit :ut conferendorum munerum cauſæ de iis quæ ſunt collata :pariantur .
Q uidam accepta fide diffidētia n̄ caret :quam utiq; īeſſe ſibi nouerat qui dicebat .Credo do
mīe:adiuua īcredulitatem meam .Q uam nec illi abeſſe peītus a ſuis animis ſentiebāt qui di
xerūt.Domīe auge nobis fidem .Q uidam quod credūt :n̄ ītelligūt:& multi eorum diu ī ſuæ
ſimplicitatis modulo detinētur.Multi uero cito ītellectus lumē accipiūt .Ipſa autem ītelligē
tia n̄ ī omnibus eūdem habet uigorem :aut ſimilem facultatem .Et plurimi cum & fide & ī
tellectu uideātur ornati:laborāt tamē īdigētia charitatis:& iis quæ fide & ītellectu uidēt :ne
queūt īhærere :quoniam perſeuerari ī eo n̄ poteſt :quod n̄ toto corde diligitur. Donum quo
q; ipſius charitatis n̄ ſemper eius modi eſt:ut quicquid ad plenitudiem ipſius pertinet: ſimul
a percipiente ſumatur.Eſt enim amor qui poteſt alio amore ſuperari.Et ſæpe dilectio dei ex
mundi dilectione marceſcit :niſi ad eum feruorem ſpiritu ſancto inflāmante profecerit:qui
nullo extingui frigore :nullo poſſit tepore languere .Cum itaq; ī hoc inenarrabili dono dei
omnium ſumma donorum :& quædam ſit cunctarum uita uirtutum :ad hoc cætera confe-
runtur :ut habeat animæ fidelis intentio: per quæ ad perfectam charitatem poſſit eniti .
Q uæ quoniam non ſolum ex deo ſed etiam deus eſt:ſtabiles & perſeuerantes atq; inſupabi
les facit:quos flumine ſuæ uoluptatis impleuerit.Q ui autem iſtarum aquarum dulcedinem
neſciunt:& adhuc de mundi huius torrentibus bibunt:aut etiam ſi aliquid primoribus labris
de uitæ fonte guſtauerunt :inebriari tamen aureo babylonis calice delectantur :ſuo prorſus
decipiuntur arbitrio:ſua uoluntate labuntur :& ſi in hac deſidia perſeuerant:ipſi ſe iis quæ ac
cepere :diſpoliant .Facile euim quælibet bona ſine charitate poſſunt perire :quæ non poſſūt
ſine charitate prodeſſe .Hæc autem ſummatim breuiterq; pſtricta ad id ualeāt:ut certiſſime
nouerimus :nullum fidelium a deo non diſcedentem relinqui :neq; cuiuſꝙ ruinam ex diui-
na eſſe conſtitutione diſpoſitam :ſed multis qui iam iudicio rationiſ utuntur :ideo liberum

esse discedere: ut non discessisse sit præmiũ:& ut ꝙ non pōt nisi coopante spiritu dei fieri: eo-
rũ meritis deputetur:quorum id potuit uolũtate nõ fieri. Quæ uoluntas in malis actionibꝰ
sola esse pōt ĩ bonis ãt sola esse nõ pōt. Quãuis.n.ſm naturã sit hõi:ut bonæ sit uolũtatis : ui
ciũ tamẽ ꝙ p malã uolũtatẽ irruit in naturã:nõ naturæ supat̃ uirtute sed gratiæ . Regebatur
ergo primus ille populus dei spiritu dei:& a maledicti ac prædãnati populi societate ac mo-
ribus p eruditionẽ sancti spiritus abstinebat:custodiens discretionẽ sui a pmixtione carnaliũ
quorũ mala tam diu sustinuit patientia dei:ꝙ diu boni p id ꝙ eos nõ imitabant̃:placere po-
tuerũt. Vbi uero ẽt boni malorũ imitatione corrupti sunt:& per uolũtatis defectum in eãdẽ
nequiciã cõspirauit uniuersitas:quos excepta noe domo:una ipietas ꝓphanauit:sentẽtia una
deleuit. Bonitas ãt dei ne illi qdẽ parti defuit:quæ in charitate non stetit:& ab initõ sui uene
ño diabolici liuoris intumuit. Principẽ n.gentis impiæ sancti fratris meritis inuidentem:cæ
dẽq; eius paricidali corde meditantẽ:dignatur dominus pĩno mitigare cõsilio:dicens ad caĩ
ut qd tristis factus es:ut qd cõcidit uultus tuus?Nõne si recte offeras:recte ãt nõ diuidas: pecca
sti?Quiesce:ad te enim erit conuersio eius:& tu domĩaberis eius. Depone(inquit)ortam de
inuidiæ æmulatione tristiciam:& flammas odii crudelis extingue. Nihil tibi abel nocuit:nec
mihi placendo te læsit:despexi munera tua meo iudicio:non illius uoto. Opus enim bonum
negligenter egisti :recta fuisset oblatio tua:si fuisset recta discretio. Sciens cui offerres:scire de
bueras quid uoueres. Non digne inter me & te diuisisti:quoniam tibi electiora seruasti . Tuꝰ
ergo hic error est:tuũq; peccatum:quiesce & noli in insontem frẽm moueri:ad te potius tua
culpa reuocetur:nolli peccato regnum in te dare:sed tu potius in ipsum sume dominatum.
Pœnitendo enim nec in maius facinus progredieris:& ab eo in quo te doles displicuisse:mũ
daberis. Cum ergo talia ad caim loqueretur deus:nunquid ambiguum est uoluisse eũ: & quã
tum ad medendi modum sufficiebat egisse:ut caim ab illo impietatis furore resipisceret?Sed
malicia ptinax inde facta est inexcusabilior:unde debuit esse correctior . Et utiq; præsciebat
deus:ad quem finem insanientis esset progressura conceptio:neq; ex eo ꝙ falli scientia diuĩa
non poterat:necessitate peccandi urgebatur facinus uoluntatis:a cuius utiq; intentione atq;
effectu potuit incolumitas abel illæsa defendi:nisi placuisset deo cum magna laude patiẽtiæ
suæ:ut temporalis furor impii fieret perpetuus honor iusti. Posteris uero istius fratricidæ
quamuis in progenitoris sui moribus uiuerent:nunq̃ se diuinam bonitatem negasse : quis ñ
facile aduertat:si consideret quantum eis prodesse potuerit tam longa patientia dei : tam di-
ues bonorum temporalium copia:& multiplicatæ fæcunditatis tam numerosa propagatio:
quæ beneficia licet obduratis nihil remedii & emendationis attulerint:probant tamen auer
sionem eorum non diuinæ fuisse constitutionis sed propriæ uoluntatis. In conseruatione ãt
noe filiorũq; eius & nuruum in quibus oĩum gentiũ seminariũ disponebatur :quanta diuinæ
gratiæ opera reuelata sint:sancta scriptura manifestat:dum in illa mirandæ capacitatis arca:
uniuersi generis animalium quantum reparationis aderat:receptrice:congregatura ad se oẽ
hoĩum genus ecclesia figuratur:dum per lignum & aquam redemptio crucis christi & ablutio
regenerationis aperitur. Dum in his qui ex illa mundi uastatione saluati sunt : omnium
gentium plenitudo benedicitur. Dum donum fæcunditatis iteratur:& solo esu suffocatorũ &
sanguinis interdicto:libertas edendi quod placuerit:augetur:salutisq; securitas in testimonio
uersicoloris arcus:hocest in signo multiformis gratiæ consecratur. Quæ utiq; mysteria atq;
sacramenta non unius tãtũ familiæ paucissimos tunc homines:sed ĩ ipsis omnes eorum po
steros imbuebant:ut quod eruditioni impendebatur parentum:proficeret sciẽtiæ filiorũ. Iã
uero procurrente humanæ propagationis augmento:cum ipsa mortalium numerositas de
suis multiplicationibus superbiret:& ſm elationis suæ altitudinem cælo cuperet molem im
modicæ instructionis inserere:ꝙ mirabilis erga cohibendam hanc insolentiam fuit diuinæ
censura iusticiæ?Quæ unam illorum populorum loquelam notis sibi inuicem significa-
tionibus consonantem:septuaginta & duarum linguarum uarietate cõfudit:ut & inter disso-
nas uoces operantium peunte cõcordia:insanæ molitionis machina solueret̃:& hitãdo orbi
terrarum daret incolas malæ congregationis opportuna dispersio. In isto autem opere pro-
uidentiæ dei præordinabantur miracula gratiæ christianæ:quæ omnem hãc dispersionem
in illius ædificationis erat uocatura compagem:in qua omne genu flectitur deo: & omnis
lingua confitetur:quoniam iesus in gloria dei patris est. Hanc latitudinem gratiæ in plenitu-
dine dispositorum temporum reuelandæ:facta ad abraham promissio dei signis iam lucu-
lentioribꝰ indicabat:quãdo duplex eius successio:filii .s.carnis & filii ꝓmissionis:multitudini
arenarũ comparabatur & siderum:& uir senex per ãnosam uxoris sterilitatem ab spe iã ꝓlis

alienus credebat laudabili fide per germen unius filii prēm futurum eē ſe mundi: ꝓſpiciens
illum in ſemine ſuo:immo cōſpiciens q dixit:abraham diē meū uidit:& gauiſus eſt. Qua fi-
de abraham cum iuſtificaretur:nondum mandatum circūciſionis acceperat:ſed cū eēt ī præ-
putio naturali:reputata eſt fides eius ad iuſticiā:& eadem fides ſignaculū circūciſionis acce-
perat in eo corporis membro:p quod ſemen ꝓcreationis puenturum erat ad eam carnem:ī
qua ſine carnali ſemine dei filius deus uerbū caro fieret:ac de abrahæ filia maria uirgine na-
ſceretur aſſumptis oībus in huius natiuitatis conſortium:qui in xp̄o p ſpiritū ſanctum rege-
nerati ꝙ abraham credidit credidiſſent. Hæc āt fides ante ꝙ̄ ueniret:hoc ſemen de quo abra
hæ dictum ē:in ſemine tuo benedicentur oēs gentes terræ:intra unius ſtirpis populū cōtine
batur uigente apud ueros iſraelitas ſpe redemptionis nr̄æ:quoniā & ſi fuerunt ex alienige-
nis quos temporibus legis ueritas illuſtrare dignata ſit:tā pauci fuerūt:ut uix cognoſcātur an
fuerint:neq; ob hoc excuſabiles ſint nationes:quæ alienatæ a cōuerſatione iſrael ſpē nō hn̄
tes & ſine deo in hoc mundo:ſub ignorantiæ tenebris pierūt:quia hæc abundantia gr̄æ quæ
nūc uniuerſum mūdū rigat:pari antea largitate nō fluxit. Adhib ta.n.ſemp ē uniuerſis hoīb⁹
quædā ſupnæ menſura doctrinæ:quæ & ſi parcioris occultioriſq; gr̄æ fuit:ſufficit tamē ſicut
dn̄s iudicauit: quibuſdā ad remediū:oībus ad teſtimoniū:ut nō dubie ſed euidēter appareat:
ꝙ niſi ubi abundauit peccatū:ſupabundaret gr̄a :nūc quoq; uniuerſum genus humanū ſimi-
lis obcæcaret impietas. An forte ut plæriq; garriūt:meliora ꝙ̄ ueterū ingenia nr̄is ſæculis or
ta ſunt:& aptiores diuinis donis aīas tēpora extrema pepererūt? Quod ēt ſi ita eſſet:ad boni
tatem id referendū eſſet auctoris:qui uocandis ad uitam æternam populis ea quæ nō retine
rentur:corda finxiſſet. Sed nihil prſus nouatū eſt in generatione carnali:nec generoſior auis
minorū orta ſucceſſio eſt:cum potius in hoībus illius temporis:quo mundi redemptor adue
nit:quāto erat ꝓpago tardior tāto ſit iniquitas inuenta robuſtior. Probauit hoc iudaici furo-
ris impietas:& ꝙ̄ apta euangelio chriſti fuerit illa generatio:non ſolum populi ſed etiam ſcri
barum & principum ac ſacerdotum corda docuerunt. Quibus parum fuit in agnum dei tol
lentem peccatum mundi:contra teſtificationem legis:contra oracula prophetarum contra
diuinarum experimenta uirtutum:ſedicionibus:contumeliis:ſputis:alapis:colaphis: lapidib⁹
flagris & ad poſtremum crucis atrocitate ſæuiſſe:niſi etiam teſtes reſurrectionis eius eadem
pſequerentur inſania:quam apoſtoli qn̄ a pontificibus flagellati ſunt:oſtenderunt in pſalmo
dauitico ꝓphetatū dicentes. Dn̄e tu es q feciſti cælum & terrā & mare & oīa quæ in eis ſunt:
q ſpiritu ſancto p os pr̄is nr̄i dauid pueri tui dixiſti Quare fremuerūt gentes:& populi me-
ditati ſunt inania. Aſtiterūt reges terræ:& principes conuenerūt in unū aduerſus dn̄m & ad-
uerſus xp̄m eius? Conuenerūt enim uere in ciuitate iſta aduerſus ſanctū filiū tuū ieſum quē
unxiſti:herodes & pontius pilatus cū gentibus & populis iſrael:facere quæ manus tua & con
ſilium decreuerūt fieri. Igitur ad manifeſtandā gratiam dei quæ ex æterno eius incōmuta-
biliq; conſilio in ſalutem oīum gentium diſponebatur:non priora quaſi incapacia declinata
ſunt tp̄ra:ſed iſta electa:quæ tales pp̄los ediderūt:quorū ferox & uoluntaria iniquitas non cō
ſulendi affectu ſed itētiōe ſæuiēdi perſiſteret facere quæ manus dei & cōſiliū decreuerūt fieri
ut mirabilior eſſet gratia & potētia dei q̄ de tam duris animis:tā tenebroſis mētib⁹:tā inimi-
cis cordib⁹ fecit ſibi populū fidelē ſubditū ſanctū q nō p ſapiētiā huius mūdi puenit ad lumē
ſapiētiæ dei:ſed p illius donū de quo teſtat̄ ioānes apoſtolus dicēs. Scim⁹ qa filius dei uenit:
& dedit nobis ſenſum:ut cognoſcam⁹ uerū deū:& ſim⁹ ī uero filio eius. Cui teſtimonio apo
ſtolus paulus cōſonat dicēs. Gr̄as agētes patri q dignos nos fecit ī partē ſortis ſanctorū ī lumi
ne:q eripuit nos de tenebris:& de poteſtate tenebrarum:& trāſtulit in regnū filii dilectionis
ſuæ. Et iterū idem. Eramus enim (īquit) aliquādo īſipiētes:increduli errantes: ſeruientes deſi
deriis & uoluptatibus uariis:in malicia & inuidia agentes:odibiles :odientes inuicem. Cum
autem benignitas & humanitas apparuit ſaluatoris noſtri non ex operibus iuſticiæ quæ
fecimus nos:ſed ſecundum ſuam miſericordiā ſaluos nos fecit:p lauacrū regenerationis ſpiri
t⁹ ſancti:quē effudit in nos abunde p ieſum xp̄m ſaluatorē nr̄m: ut iuſtificati gratia ipſius
hæredes ſimus ſm ſpem uitæ æternæ. Potuit ne plenius luculentius ueri⁹ explicari:quæ me
rita hoīum xp̄s inuenerit:& quos ſibi mores ſubiecerit:quæ ad ſe corda conuerterit : quando
uenit mederi non ſanis ſed male hn̄tibus & uocare nō iuſtos ſed peccatores:quoniā gentiū
populus q ſedebat in tenebris:lucem uidit magnam:& ſedentibus in tenebris & umbra mor
tis:lux orta eſt illis? Fremebant gentes:iraſcebantur populi : ſæuiebant reges : & poteſtates
contradicebant:ſuperſtitiones & totius mundi reluctabantur errores . Sed de reſiſtentibus :
furentibus:perſequentibus:populum ſuum chriſtus augebat: & peruincula ac ſupplicia mor

tesq̃:scõrum roborabatur fides:uincebat ueritas:pq̃ uniuersum mũdũ:dñici agri segetis mul
tiplicabat ubertas. Tanta enim de super præbebatur constantia fidei: fiducia spei: fortitudo
tollerantiæ:ut ille ignis dilectionis:quẽ in cordibus fidelium spiritus sanctus accenderat: nul-
lo modo opprimentibus posset extingui. Cum & qui cruciabantur:uehementius inardesce-
rent:& qui sæuiebant:eandem quam psequebantur:flãmam sæpe cõcipent:qua beatus apl's
paulus ignitus:fidenter feruenterq̃ dicebat. Iustificati igitur ex fide pacem habeam⁹ ad dñm
nrm iesum xpm:p quẽ & accessum habemus fide in grãm istam in qua stamus:& gloriamur
in spe gloriæ filiorum dei:non solum ãt:sed & gloriamur in tribulationibus:scientes q̃ tribu
latio patientiam operatur:patientia ãt probationẽ:pbatio uero spẽ:spes ãt nõ cõfundit:quia
charitas dei diffusa est in cordibus nris p spm̃ sanctum q datus est nobis. Et iterũ. Quis nos se
parabit a charitate xpi:tribulatio an angustia:an persecutio:an fames:an nuditas:an piculũ:
an gladi⁹:sicut scriptũ est. Quia propter te mortificamur tota die:existimati sum⁹ sicut oues
occisionis Sed in his oĩbus superamus:per eũ qui dilexit nos. Certus sum enĩ quia neq̃ mors
neq̃ uita:neq̃ angeli neq̃ principatus:neq̃ instãtia neq̃ futura:neq̃ fortitudo neq̃ altitudo:
neq̃ profundũ:neq̃ creatura alia poterit nos separare a charitate dei quæ est in xpo iesu dño
nro. Hæc charitas diffusa p spiritũ sanctũ fecit:ut mundus fideliũ:mũdũ uinceret impiorũ. Hæc
neronis crudelitatem:domitiani furorem:multorũq̃ post eos principũ glorioso innumera-
bilium martyrum fine cõfudit:donante xpo imitatoribus suis:de psecutionibus regũ æterna
rum stemata coronarum. Nulla igitur rõ dubitandi est:iesum xpm dñm nrm pro impiis &
peccatoribus mortuũ:a quorum numero liber inuentus est. Non est pro oĩbus mortu⁹ xp⁹:
Sed prius pro oĩbus mortuus est xpus. Nemo ergo oĩum hoĩum ante reconciliationẽ quæ p
xpi sanguinẽ facta est:nõ aut peccator aut impius fuit:dicente apostolo. Si enĩ xpus cũ adhuc
infirmi essemus:iuxta temp⁹ pro impiis mortuus est:uix enim pro iusto quis moritur: nam
pro bono forsitan quis audeat mori. Commendat autem suam charitatẽ deus ĩ nobis. Quo
niã si cũ adhuc peccatores eẽmus:xps pro nobis mortuus est:multo magis iustificati sangui-
ne ipsius salui erim⁹ ab ira p ipsum. Si enĩ cũ inimici essemus:reconciliati sumus deo p mor-
tẽ filii eius:multo magis reconciliati salui erimus in uita ipsius. Idem ãt apl's in prima ad co-
rinthios ait. Charitas enĩ xpi urget nos iudicantes hoc:qm̃ si unus pro oĩbus mortuus est:er-
go oẽs mortui sunt:& pro oĩbus mortuus est:ut & q uiuunt:iã nõ sibi uiuant:sed ei q p ipsis
mortuus est & resurrexit. De se ipso uero qd pnunciat audiamus. Fidelis(inquit)sermo & oĩ
acceptione dignus. Quia xps uenit in hũc mũdum peccatores saluos facere:quorum primus
ego sum. Sed ideo misericordiã cõsecutus sum:ut ĩ me primo ostẽderet xps iesus oẽm patiẽ-
tiã:ad iformationẽ eorũ q credituri sunt illi ĩ uitã æternã. Siue ergo circũcisio siue præputiũ:
peccato uniuersaliter cõcludebatur: unusq̃ oẽs reatus obstrinxerat:& iter magis minusq̃ im
pios nemo erat qui posset absq̃ christi redẽptione saluari:quæ redẽptio uniuerso se se intulit
mũdo:& oĩbus hominibus ĩdifferẽter innotuit:quando quidem ĩ die quinquagesimo ab illo
pascha ĩ quo se hostiam deo uerus agnus obtulerat:cum apostoli & qui cũ eis unanimes erãt:
repleti spiritu sancto linguis oĩum gẽtiũ loquerẽtur:cõueniebat excita miraculo diuersi gene
ris hominũ multitudo:ut euãgeliũ xpi ĩ eis q aderãt:tot⁹ mũdus audiret. Cõfluxerãt ãt(sicut
scriptũ est)parthi & medi:elamitæ & q ĩhabitãt mesopotamiã:iudæã & capadociã: põtum
& asiã:phrygiã & pãphiliã:ægyptũ & partes lybiæ quæ ẽ circa cyrenẽ:& aduenæ romani:iu
dæi quoq̃ & pseliti:cretes & arabes. Audientes autem linguis prædicari magnalia dei quorũ
testificatio ẽt in eas gentes quæ remotiores sunt:longe lateq̃ procurreret:ad cui⁹ rei effectũ
credimus prouidentia dei romani regni latitudinẽ præparatã:ut nationes uocandæ ad uni-
tatem corporis xpi:pri⁹ iure unius consociarentur ipietatis Quamuis gr̃a xpiana nõ cõtẽta
sit eosdẽ limites habere quos roma:multosq̃ iam populorum sceptro crucis xpi illa subdide
rit:quos armis suis ista nõ domuit. Quæ tamẽ p apostolici sacerdotii principatum amplior
facta est arce religionis q̃ solio potãtis. Quod si forte quẽ ad modum quasdã gẽtes quod ñ
uolũt:in cõsortiũ filiorũ dei nouimus adoptatas:ita ẽt nũc in extremis mundi partibus sunt
aliquæ nationes:quibus nondum gratia saluatoris illuxit. Nõ ambigimus ẽt circa illas occul-
to iudicio dei tempus uocationis eẽ dispositũ:quo euglĩm q̃ nõdũ uiderũt:audiant atq̃ susci-
piant. Quib⁹ tam̃ illa mensura generalis auxilii quæ desuper oĩbus semp hoĩbus ẽ pbita: nõ
negat. Quiuis tã acerbo natura hũana uulner̃ sauciata sit:ut ad cognitõnẽ dei neminẽ cõtẽ
platio spontanea plene ualeat erudire:nisi obũbrationẽ cordis uera lux discusserit:quã inscru
tabili iudicio de⁹ iustus & bon⁹ nõ ita pteritis sæculis quẽ ad modũ ĩ nouissimis dieb⁹ effudit.
Vñ & beat⁹ apl's paul⁹ scribẽs colossẽsib⁹ ait. Mysteriũ q̃ abscõditũ fuit a sæculis & gñratõib⁹:

nūc autem manifeſtatum eſt ſanctis eius quibus uoluit deus notas facere diuitias gloriæ ſa-
cramēti huius ī gētibus ꝙ eſt chriſtus in nobis. Nūquid hoc myſteriū ēt ꝓphetis incognitum
fuit? & illi ꝑ quos ſpiritus ſanctus loquebatur ea quorū ab ipſis fiebant denunciationes: neſcie
bāt? Nō ita plane intelligendū puto: ſed ipſis gentib⁹ abſconditū fuiſſe myſteriū ꝙ dominus
qn̄ uoluit & qb⁹ uoluit reuelauit. Nā de uocatione gentiū q̄ nō erāt popul⁹ dei: & quibus priꝰ
nō miſertus eſt: nūc āt miſeretur: in deuteronomio ita dicitur. Et uidit dominus & zelauit: &
iratus eſt pp irā filiorū ſuorū & filiarū: & dixit. Auertam faciē meā ab eis & oſtendā qd erit ī
nouiſſimo: quia generatio peruerſa ē filiis: in qbus nō ē fides in illis. Ipſi ī zelū cōpulerūt me
ī hoc ꝙ nō ē deus: irritauerūt me ī idolis ſuis. Et ego ī zelū īcitabo eos ī eis: q nō erat gens: ſuꝑ
gēte inſipiente irritabo eos. Et dauid hæc de adoraturis deum oībus gentibus ꝑcinit. Oēs gē
tes quaſcunq; feciſti uenient & adorabunt corā te dn̄e: & glorificabunt nomen tuū. Et iterū
idē. Et adorabūt eū oēs reges terræ: oēs gentes ſeruiēt ei. Et iterū. Benedicent ī ipſo oēs trib⁹
terræ: oēs gentes magnificabūt eū. Iſaias quoq; ſimilia annunciat dicens. Q̄m erit in nouiſſi-
mis dieb⁹ manifeſtus mons dn̄i: & domus dei in cacumine montiū: & exaltabitur ſuꝑ colles:
& uenient ad eū oēs gentes. Et iterū idem. Et faciet (inquit) dn̄s ſabaoth oībus gentibus: ī mōte
iſto bibent in iocunditate uinum: ungentur unguento in monte iſto: tradet hæc oīa gentib⁹:
hoc enim cōſilium ſuꝑ oēs gentes. Et iterū idē. Et reuelabit dn̄s brachiū ſuū ſanctum ī cōſpec-
tu oīum gentiū: & uidebūt oēs gentes terræ ſalutem quæ a dn̄o ē. Et iterū. Ecce aduenæ ad te
per me accedent & ad te fugient. Et infra. Gentes quæ te non cognouerūt inuocabūt te: & po
puli q te neſciunt: ad te cōfugient. Oſee quoq; paria ꝓphetat dicens. Et erit in loco in quo dic
tum eſt eis: non populus meus uos: ibi uocabuntur filii dei uiui: & congregabuntur filii
iudæ & filii iſrael in id ipſum. Et iterum. Miſerebor non dilectæ: & dicā nō populo meo: po-
pulus meus es tu & ipſe dicet: deus meus es tu. Sub apoſtolis uero cū ii q in xp̄m ex circūciſiōe
crediderāt: eos qui gentiles erant: dicebanturq; præputiū: iuſtificationum gratiæ arbitrarētur
participes eſſe non poſſe: docet beatus apoſtolus petrus q̄ indiſcretus apud deum uterq; ſit
populus: ſi in unitatem fidei ambo conuenerūt. Cum autem (inquit) cœpiſſem loqui: decidit
ſpiritus ſanctus ſuper eos: ſicut & in nos in initio. Recordatus ſum autem uerbi dn̄i: ſicut dice
bat. Ioannes quidem baptizauit aqua: uos autem baptizabimini ſpiritu ſancto. Si ergo eādē
grām dedit illis de⁹ ſicut & nobis q credidim⁹ ī dn̄m ieſū xp̄m: ego quis erā q poſſem ꝓhibe-
re deū? His auditis tacuerūt & glorificauerūt dm̄ dicentes. Ergo & gentib⁹ deus pœnitētiā ad
uitā dedit. Iacobus quoq; apl's de hac uocatione gentiū dicit. Viri frēs audite me. Simon nar-
rauit quē ad modū primū de⁹ uiſitauit ſumere ex gentib⁹ ppl'm noī ſuo: & huic cōcordāt uer
ba ꝓphetarū: ſicut ſcriptū ē. Poſt hæc reuertar: & reædificabo tabernaculū dauid qd̄ cecidit: &
diruta ei⁹ ædificabo: & erigā illud: ut reqrāt cæteri hoīum dn̄m: & oēs gētes ſuꝑ quas īuoca-
tū eſt nomē meū: dicit dn̄s faciēs hæc: notū a ſæculo ē dn̄o opus ſuum. Symeon quoq; ille cui
reſpōſum erat a ſpiritu ſancto nō eū uiſurū mortē pri⁹ q̄ uideret xp̄m dn̄i: de ſalute oīum gē
tiū q ī chriſto reuelabat̄: hæc dixit. Nūc dimitte ſuū tuū dn̄e ſm̄ uerbū tuū in pace. Quia uide
runt oculi mei ſalutare tuū. Quod paraſti an̄ faciē oīum ppl'orū. Lum̄ ad reuelatōnē gētiū &
gloriā plebis tuæ iſrael. His & aliis teſtimoniis ſcripturarū: n̄ dubie demōſtrat̄: iſtā ditiſſimā
potētiſſimā benigniſſimā grām qua in nouiſſimo mūdi tp̄re oēs gētes in regnū xp̄i uocātur:
priorib⁹ ſæculis ī oculto dei abſcōditā fuiſſe cōſilio. Et cur hac manifeſtatiōe q̄ nunc uniuerſis
nationibus innoteſcit: an̄a reuelata nō fuerit: nullā poſſe ſcientiā cōpræhendere: nullā intelli
gentiā penetrare. Cum tn̄ illud quod de bonitate dei piiſſime creditur: qa oēs homines uelit
ſaluos fieri: & in agnitionē ueritatis uenire: nō oporteat niſi ꝑpetuū æternūq; ſentiri: ſm̄ eas
menſuras quibus deus dona generalia ſpecialib⁹ nouit cumulare muneribus: ut & qui exortes
grǣ fuerint: de ſua nequicia redarguantur: & q eius lumine enituerint: nō in ſuo merito ſed ī
domino glorietur. In hoc ſane anguſto quidem ſed tn̄ recto ītelligentiæ tramite non parum
difficultatis opponit cōſideratio paruulorum: q nullo iudicio rōnis utuntur: quo auctoris ſui
beneficia ſentiētes ad agnitionem ualeāt ueritatis accedere: nec uidentur de neglectu opitu-
lantis gratiæ iuſte argui: in illa ignorantia naturaliter cōſtituti: quam dubium non eſt: nullā
recipere ſciētiam: nullam ſentire doctrinā. Vnde cū oēs homines uelit de⁹ ſaluos fieri: qd ē ꝙ
alienatur a ſalute perpetua tanta infantium multitudo: totq; in his ætatibus hoīm milia ex-
tra uitam relinquuntur æternam: quaſi ad hoc tantum conditi ſunt ab eo qui neminem odi-
ens creauit: ut quia in hunc mundum cum peccati carne uenerūt: inſolubilis culpæ uincula ſi
ne reatu propriæ actionis īciderēt: quid hoc ꝓfundius quid mirabilius eſſe pōt? Neq; credi fas
eſt eos q regenerationis nō adepti ſunt ſacramētū: ad ullū beatorū ꝑtinere cōſortiū. Et magis

ſtupendum magiſq; fit mirum: ꝙ ubi actio non offendit: ubi arbitrium non reſiſtit: ubi eadẽ miſeria ſimilis imbecillitas: cã cõmunis eſt: non unum eſt de tanta parilitate iudicium & quales reprobat abdicatio: tales adoptat electio. Verum tamẽ de hac altitudine diſcretionis dei nõ cõturbabitur cor noſtrum: ſi firma & ſtabili fide oẽ iudiciũ dei iuſtũ eẽ credamus nec appetamus hẽre cognitũ ꝙ uoluit eẽ ſecretũ: ut ubi inueſtigare nõ põt quare ita iudicet: ſufficiat ſcire qs iudicet. Quanq; nõ ita incognoſcibilis iſta ſit quæſtio: ut nihil ſit: ꝙ de ea eruditionis poſſimus acquirere: ſi ad contemplandum id ꝙ uideri põt: trãquill⁹ ſobrii cordis adhibeatur intuitus. Cũ. n. cõſideramus ĩter paganos: ĩter iudæos: ĩter hæreticos: ĩter ipſos catholicos chriſtianos q̃ multiplex pereat numerus paruulorũ: quos quantũ ad proprias pertinet uolũtates: neq; bonũ aliquid neq; malum cõſtat egiſſe: diſcimus ſuper eos illã manere ſñiam: quã humanũ gen⁹ præuaricatione primi parentis excepit: cuius ſñiæ rigor dũ ẽt circa tale ſnõ reſoluitur: q̃ magnũ illud peccatũ fuerit demonſtratur. Nemo ãt putaretur non innocẽs naſci: niſi ẽt talibus eẽt noxiũ nõ renaſci. De ĩmaturitate uero mortis nõ eſt rõ cõquerendi: cũ ſemel in naturã nr̃am ꝑ peccatũ ĩgreſſa mortalitas obnoxiũ ſibi oẽm uitæ noſtræ fecerit diẽ. Eſſet enĩ quoniam ſecundum aliquem modum immortalis dici homo poſſet: ſi eſſet tempus intra ꝙ mori omnino nõ poſſet. Sed nunq; corruptio ita incorruptionis eſt particeps: ut non ſemꝑ obnoxium ſit defectioni quod debetur occaſui. Vitæ huius principiũ: mortis exordiũ eſt: nec prius ĩcipit augeri ætas noſtra q̃ minui. Cui ſi qd adiiciẽ ſpacii temporalis: non adhoc accedit ut maneat: ſed in hoc tranſit ut pereat. Quod ergo ab initii ſui die mortale eſt. qualibet occidat die: non contra legem mortalitatis occumbit. Nec unq; ei uicinius ẽ poſſe uiuere q̃ poſſe deficere. Quamuis autem ex una cauſa omnium hominum ſit orta mortalitas: non in unã tamen ſed in multiplicem imbecillitatem corruptibilis natura diſtrahitur. Et ſiue morbis ſiue debilitatibus ſiue uulneribus: non ſolum anni aut menſes uel dies ætatis humanæ: ſed & omnes horæ omniaq; momenta ſubiecta ſunt: nec eſt aliquod mortis genus aut ullus obeundi modus: qui non intra uniuerſitatem mortalium in aliquam incidat portionem. Manet enim graue iugum ſuper filios adam: a die exitus de uentre matris eorum: in diem ſepulturæ in matrem omnium. Sed huius aſperrimi iugi pondera non ita in adæ filios irruerunt: ut diuina iuſtitia nihil eis ſuæ dimenſionis adhiberet: quæ defectionum legibus ita defectura ſubiecit: ut ab eis moderationum ſuarum nõ euerteret poteſtatem. Ideo omnia omnes incidere nt mala: quia per communem conditionem omnes omnibus ſubiacerent: ſed ut generali neceſſitate uariata cauſas ſibi dominus indulgentiæ correptioniſq; ſeruaret: eſſetq; ĩ uno omnium debito: quod & miſericors remitteret & iuſtus exigeret. Cum igitur iuſta & omnipotens prouidentia dei inceſſabiliter uniuerſa diiudicet: & nemo in hunc mundum ueniat: neq; ab hoc mundo exeat: niſi eo ortu atq; deceſſu quem rerum arbiter ſm altiſſimam ſcientiam ſuam ſapientiamq; decernit: ſicut ſcriptum eſt in libro iob. Quis ignorat ꝙ omnia hæc manus domini fecerit: in cuius manu anima omnis uiuentis: & ſpiritus uniuerſæ carnis hominis. Et iterũ. Breues dies hominis ſunt: & numer⁹ dierũ ei⁹ apud te ẽ. Quis audeat cãs opũ & cõſiliorũ ei⁹ ĩgre? Inſcrutabile. n. ẽ ualdeq; ſecretũ: cur tãtis differẽtiis cõditio humana uariata ſit. Illũ ab ĩfantia uſq; ĩ ſenectutẽ longæua carpit ĩfirmitas: nec ĩter perſeuerantes dolores ſtatutæ deficit tempus ætatis. Illum integris ualentem uiribus annoſiſſimus uigor uegetat. Huic in puericia finis eſt: illi in adoleſcentia. Huic ultra iuuentutem non licet progredi: illi impoſſibile eſt uſq; ad loquendi rudimenta grandeſcere. Quas uitæ metas multiformiter inæquales minus accerbas experiretur caduca mortalitas: ſi præſentis tantum ſæculi detrimenta pateretur: & non in æternas miſerias caderent: qui hinc ſine lauacro regenerationis exiſſent. Sed cum inſcrutabilis ſit cauſa donorum quæ gratia tribuit: q̃ miſeriarum quas natura promeruit: ipſa nos intelligentiæ difficultas ad noſtrum remittit auctorem. Et cum quærimus quo modo omnes homĩes ſaluos fieri uelit q nõ oĩbus illud tẽp⁹ impartit: in quo ꝑ uolũtariã fidẽ ꝑcipiendæ grãæ ſint capaces: nõ irreligioſe arbitror credi neq; ĩcõuenienter intelligi ꝙ iſti paucorum dierum hoẽs ad illã ꝑtineant grãæ partẽ: quæ ſemꝑ uniuerſis ẽ impenſa nationibus: qua utiq; ſi bene eorũ uterent̃ parentes: ẽt ipſi ꝑ eoſdem iuuarentur. Omnium nanq; exordia paruulorũ totaq; illa principia necdum rõnalis infantiæ: ſub arbitrio iacent uoluntatis alienæ: nec ullo modo eis niſi per alios conſuli poteſt: & conſequens eſt illos ad eorum pertinere conſortium quorum uel recto uel prauo aguntur affectu. Sicut . n. ex aliena cõfeſſione credũt: ita ex aliena infidelitate aut diſſimulatione non credũt. Et cũ ipſi nec præſentis uitæ deſideriũ hũerũt nec futuræ: q̃ ipſorum factũ ẽ naſci: tã ipſorũ efficit nõ renaſci. Sicut ãt circa maiores præter illam gñralẽ grãm parci⁹ atq; occulti⁹ oĩum hoĩum

corda pulsantem excellẽtiore ope:largiore munere:potẽtiore uirtute uocatio specialis exeritur:ita etiam circa innumeros paruulos eadẽ manifestatur electio:quæ quidẽ nec illis qui renati nõ sunt:in parẽtibus defuit:sed iis qui renati sunt:præ parẽtibus affuit. Ita ut multis sæpe quos suorum impietas deseruit:alienorũ cura seruierit:& ad regeneratiõnẽ uenerint per extraneos:quæ eis nõ erat ꝓuidẽda ꝑ proximos. In quo ope gratiæ quis nisi arrogantissimus atq; uanissimus de diuina iusticia cõqueratur:ꝙ nõ oĩbus paruulis similis ꝓuidentia cõsulat:oĩaq; pericula quæ moriturorum regeneratiõnẽ ꝓhibere possunt:aut potestate summoueat:aut miseratione præueniat? Quod utiq; erga omnes ita fieret:si ita fieri oĩno deberet. Nõ ãt latet quantũ cordibus fideliũ desidiæ gigneretur:si in baptizandis paruulis nihil de cuiusq; negligentia:nihil de ipsorum eẽt mortalitate metuẽdũ: qñquidẽ ut tales baptismo fraudarentur nullo modo posset accidere. Hac uero tam inamissibili fœlicitate ĩfantiũ uehemẽtissime opinio illius roboraretur erroris:q gratiã dei secũdũ merita hoĩm dari audet cõtra fidem catholicam prædicare. Videretur quippe inculpabili innocẽtiæ hoc tota æquitate deberi:ut neminem eorum adoptio præteriret:quos nullus reat⁹ perstringeret:nec impie a quodã de paruulorum baptismo dictum fuisset. Habet gratia quod adoptet:nõ habet unda quod diluat. Sed hoc detestabiliter prædicatum oẽs discipuli ueritatis ĩtelligũt:& inde manifestum est eos qui salui fiũt:nõ merito sed gratia liberari:quia sine baptismo mortuos ꝑisse nõ dubium ẽ. Qui utiq; nisi grauissimi peccati essent participes:nõ ꝑirent. Nũc ãt occulta quidẽ dei discretione sed iusta sic ostenditur:& quid cõferat gratia:& quid præuaricatrix mereatur natura: ut nec cõtra donum eleuetur superbia:nec cõtra periculum cesset ĩdustria. Siue igitur nouissima cõtemplentur sæcula:seu prima seu media:ratiõabiliter & pie creditur oẽs hoẽs saluos fieri deũ uelle:semperq; uoluisse:& hoc ñ aliũde mõstratur ꝙ de iis bñficiis eaq; prouidẽtia dei quam uniuersis gñratiõibus commũiter atq; ĩdifferẽter ĩpẽdit. Fuerũt enim ac sũt huius modi dona ita gñralia:ut per ipsorum testimõia ad quærẽdum uerum deum possẽt hoẽs adiuuari:quibus donis auctorem suum per oĩa sæcula protestãtibus:specialis gratiæ largitas superfusa ẽ:quæ licet copiosius nũc ꝙ ante præstetur:causas tamẽ distributionum suarum dominus apud sciẽtiam suam tẽuit:& ĩtra secretum potẽtissimæ uolũtatis occuluit:quæ si oĩbus uniformiter affluerẽt:nõ laterent. Et ꝙ nulla est ambiguitas de benignitate gñrali:tam de speciali misericordia nihil quod stupẽdum esset existeret:ac perĩde illa esset gratia:ista ñ esset. Deo autẽ placuit & hãc multis tribuere:& illam a nemine summouere:ut ex utraq; appareat ñ negatũ uniuersitati quod collatum est portioni:sed ĩ aliis præualuisse gratiam: in aliis resiluisse naturam. Hanc quippe abundatiorem gratiam ita credimus atq; experimur potentem:ut nullo modo arbitremur esse uiolentã: quo quicquid in saluandis hoĩbus agitur:ex sola dei uolũtate peragatur. Cum etiam ipsis paruulis per alienæ uolũtatis subueniatur obsequium. Gratia quidẽ dei in oĩbus iustificationibus pricipaliter ꝑminet:suadẽdo exhortatiõib⁹: monẽdo exẽplis:terrendo ꝑiculis:incitãdo miraculis:dãdo ĩtellectũ:inspirãdo cõsiliũ:corq; ipsum illuminãdo & fidei affectionibus imbuẽdo:sed ẽt uolũtas hoĩs subiungitur ei atq; cõiugit: quæ adhoc prædictis ẽ excitata præsidiis:ut diuino in se cooperetur opi:& incipiat exercere ad meritũ ꝙ superno semine cõcepit ad studiũ:de sua hẽns mutabilitate si deficit:de grãe opitulatiõe si ꝓficit. Quæ opitulatio ꝑ ĩnumeros modos siue occultos siue manifestos oĩb⁹ adhibet: & ꝙ a multis refutat:ipsorũ ẽ neqciæ:ꝙ ãt a multis suscipit:& grãe ẽ diuinæ & uolũtatis humanæ. Siue igitur initia siue ꝓfectus fideliũ:siue usq; in finẽ ꝑseuerantiũ cogitemus genus:nulla species cuiusq; uirtutis occurrit:quæ uel sine dono diuinæ gratiæ:uel sine cõsensu nostræ uolũtatis hẽatur. Ipsa.n.grã hoc oĩ gñre medẽdi atq; auxiliãdi agit:ut in eo quẽ uocat:primã sibi receptricẽ & famulã donorũ suorũ præparet uolũtatẽ. Nã uirtus uolentiũ nulla ẽ:nec põt asseri uel fidẽ uel spem uel charitatẽ eis inesse:quorũ ab his bonis cõsensus alienus est. Hũc ãt cõsensum nõ solũ cohortatio prædicãtiũ & ĩcitamenta doctrinæ sed et metus gignit: pp ꝙ:scriptũ ẽ. Principiũ sapiæ timor dñi. Qui quãtislibet terroribus inferat:nõ aliud agit ꝙ ut quem fecerit timentẽ:faciat & uolentẽ:nec solũ uolentẽ sed ẽt sapientẽ. Vnde & illud scriptũ ẽ. Beatus cui donatum est habere timorẽ dei. Quid.n.tã beatificũ ꝙ hic timor:q genitor eruditorq; sapiæ ẽ? In cui⁹ utiq; deuotiõe deuota ẽ & uolũtas:q̃ auctor grãe eodẽ ꝓficit timor quo cœpit. Cũ ergo hic timor ẽt ꝑ qñdã ui magni terroris ĩmittit:ñ ibi rõ extiguit:nec ĩtellect⁹ auferturn:sed illa poti⁹q mẽtẽ ꝑmebat:caligo discutit ut uolũtas deprauata pri⁹ atq; captiua:recta efficiat & libera. Vñ sicut anim⁹ nihil uirtutis capit:nisi radiũ ueri accepit luminis:ita grã nihil ei quẽ uocat cõfert:nisi oculos ĩ eo apuerit uolũtatis. Quæ ĩ plærisq;(sic supi⁹ disputatũ ẽ) ab ipo initio sui ardẽtissima citis & magnis ditat augmẽtis:ĩ plærisq; ãt tarde cũctaterq; ꝓficiens:

uix ad ea incremēta prouehitur:quæ idoneā ad perſeuerandū habeant firmitatē.Dicit quidē dominus.Nemo uenit ad me:niſi pater qui miſit me:attraxerit eum.Sed hoc ideo dictum ē: ut illam fidem ſine qua nemo ad chriſtum uenit:ex patris haberi munere nouerimus:ſm illud ꝙ apl'o petro dicitur.Beatus es ſimon bariona:quia caro & ſanguis nō reuelauit tibi : ſed pr̄ me⁹ q in cælis eſt.Qui in cordib⁹ trahendorū hoc egit ut crederet:hoc effecit ut uellēt.Nō .n.eēt un̄ traherēt:ſi ſeqces fide & uolūtate nō eēnt:qm̄ q nō credūt:nec trahūt oīno nec ueniūt neq; accedūt q diſſentiūt:ſed recedūt.Qui ergo ueniūt:amor ducūt:dilecti.n.ſunt:& dilexerūt:q'iti ſunt:& q'ierūt:& ꝙ eos uoluit de⁹ uelle:uoluerūt:q ad obædiēdū ſibi ipm̄ uelle ſic donat:ut ēt a pſeueraturis illā mutabilitatē quæ pōt nolle nō auferat.Alioquin nemo nuq; fideliū receſſiſſet a fide.Neminē cōcupiſcentia uinceret:neminē triſticia elideret:neminē iracundia debellaret:nullius charitas refrigeſceret:nullius patiētia frāgeretur:& collatam ſibi gr̄am nemo negligeret.Sed quia hæc poſſunt fieri:& in cōſenſum taliū tentationū facilis nimiū ꝓcliuiſq; deſcenſio eſt:nonq; debet in auribus fidelium uox illa domini nō ſonare qua apoſtolis dicit.Vigilate & orate ne intretis in tētationē.Vbi ſi de uigilando tātū nō ēt de orando diſcipulos admoneret:ſolas liberi arbitrii uires uideretur hortatus.Sed cum addidit & orate: ſatis docuit ſuperni futurum muneris:ut eos ēt uigilantes tētationis ꝓcella nō uinceret.Tale eſt & illud quod ait.Simon ſimon ecce ſatanas expoſtulauit:ut uos cerneret uelut triticum: ego autem rogaui pro te:ne deficiat fides tua:& tu tandem conuerſus confirma fratres tuos: & roga ne intretis in tētationē.Si ergo defectura erat fides tāti apoſtoli:niſi pro ea chriſtus oraret:inerat ei procul dubio mutabilitas quæ poſſet in tētatione nutare:& non ita iam perſeuerantiæ fuerat uirtute ſolidatus:ut nullis periculis eſſet obnoxius. Siquidem tam grauis eum perturbatio etiam poſt iſta concuſſerit:ut in caiphæ domo unius ancillæ interrogatione pauefactus uſq; ad trinam negationem chriſti cui moriturum ſe ſpoponderat:conſtantia deficiente perductus ſit.Qui ergo tunc conturbatum cor apoſtoli non humanis ſed diuinis conuenit oculis:& ad largos pænitudinis fletus potenti incitauit aſpectu:potuit hanc firmitatem animi præcipuo conferre diſcipulo:ut ſicut ipſum dominum nihil ab explendæ paſſionis propoſito deterrebat: ita nec beatum petrum ulla tunc formido ſuperaret. Sed hæc ſtabilitas illius tantummodo propria fuit qui ſolus uere potenterq; dicebat. Poteſtatem habeo ponere aīam meā:& poteſtatē hēo iterū ſumere eā.In cæteris uero hoībus donec caro cōcupiſcit aduerſus ſpiritum:& ſpirirus aduerſus carnem:& donec ſpiritus quidem ꝓmptus eſt:caro autē infirma:incōmutabilis animi formido nō pōt reperiri:qm̄ nō huius ſed alterius uitæ eſt uere pfecta & ſecura fœlicitas.In præſentis āt agonis incerto:ubi tota uita tētatio ē: & ab inſidianti ſuperbia nec ipſa eſt tuta uictoria:mutabilitatis p̄culo nō caretur:& licet īnumeris ſanctis ſuis donet uirtutem perſeuerandi uſq; in finem diuina protectio:a nullis tamē aufert quod ipſis repugnat ex ipſis:ut in oībus ſtudiis eorū atq; conatibus ſemper inter ſe uelle & nolle decertet.Quā compugnantiā idem beatiſſimus petr⁹ ēt in ipſa palmarum oīum cōſummatione perpeſſus eſt.Siquidem hoc ipſe dominus proteſtetur & dicat. Amen amen dico tibi:qn̄ iuuenis eras:præcingebas te & ambulabas ubi uolebas.Cum autem ſenueris:extendes manus tuas:& alius te præcinget:& ducet quo tu non uis.Hoc autem dixit ſignificās qua morte glorificatur⁹ eēt deū.Quis ergo ambigat qs ignoret hāc fortiſſimā petrā quæ ab illa principali petra cōmunionē & uirtutis ſumpſit & noīs:hoc deſideriū ſemper habuiſſe:ut ei moriendi pro chriſto conſtantia donaretur?Verum tamen ita ineuitabilis erat obluctatio trepidationis: ut uir martyrii auidiſſimus:adepturus quidem denūciaretur uictoriam paſſionis:ſed non ſine tentatione formidinis. Merito igitur non ſolum ab incipientibus uerum etiam a prouectiſſimis ſanctis uniformiter domino ſupplicatur & dicitur.Ne nos inducas in tentationē:ſed libera nos a malo.Vniuerſis enim qui in fide & dilectione permanent:ab ipo donatur ne in tentatōne ſuperentur:ut qui gloriatur:in domino glorietur.Ipſamq; gloriam iiſdem quibus eam impartit aſcribit.Vt quamuis auxilio dei ſteterint:tamen quia in ſe habebant unde caderent:ipſorum ſit meritum ꝙ ſteterunt.Igitur ſicut qui crediderunt: iuuanē ut in fide maneant:ſic & qui nondum crediderunt iuuantur ut credant.Et quem ad modum illi in ſua habent poteſtate ut exeant:ita & iſti in ſua habent poteſtate ne ueniant.Fitq; māifeſtum ꝙ diuerſis atq; innumeris modis oēs hoēs uult deus ſaluos fieri:& ī agnitionē ueritatis uenire.Sed q ueniūt:dei auxilio diriguntur:q nō ueniūt:ſua ptinacia reluctantur. Quāuis autē multi amātes tenebras ſuas ſplendorē nō recipiāt ueritatis:& multi qui illuminati fuerant tenebreſcant:uerbum tamen dei manet in æternum: & de promiſſionis ueritate nihil excidit.Intrat quottidie præſcita & promiſſa gentium plenitudo: & in abrahæ ſemīe omnis

gens:oīs tribus:oīs lingua benedicitur.Quod enim pater filio dedit:filius nō amittit:neq; qſq; pōt de manu eius eripere ꝙ accepit.Firmū fundamentum dei ſtat:& manſuri in æternum templi ædificatio nō uacillat:prætera ſuper oēs ueritate & miſericordia dei a quo ꝙ& nemini negatur & nulli debetur:in iis quos ꝑmiſit efficitur.Ipſe enim operatur omnia in oībus. Sed oīa ꝑculdubio iuſta & bona.Vniuerſæ enim uiæ domini miſericordia & ueritas: q ſicut præſciuit ante ſæcula:quanta totius mūdi hominum multitudo:uel communibus uſa donis uel ſpecialibus adiuta præſidiis:declinans tamē ab itinere ueritatis & uitæ ingreſſura eſſet latitudinem erroris & mortis:ita ſemper præcognitum habuit quantus piorum numerus per opem gratiæ & per ſeruitutem obædientiæ ad æternā beatitudinē pertineret. Vt nullo excidente de plenitudine ꝑmiſſorum:q nec ꝑuectu erat fallēdus:nec auxilio defuturus:eos glorificaret præ oībus quos eligit ex oībus.Vniuerſitati quippe homium ꝙ abunde ꝓbauimus: ita multiplex atq; ineffabilis bonitaſ dei conſuluit ſemp & cōſulit:ut neq; ulli pereuntiū excuſatio ſuppetat de abnegato ſibi lumine ueritatis:neq; cuiq; ſit liberum de ſua iuſticia gloriari cū & illos propria nequicia demergat ad pœnā:& iſtos dei gratia ꝑducat ad gloriam. Quod itaq; in principio ſecūdi huius uoluminis inſinuauimus:hoc nūc iterū cōmendamus:ut cū de gratiæ ꝓfunditate & altitudine diſputatur:tribus illis ſaluberrimis & ueraciſſimis diffinitiōibus ſimus innixi:quarū una ꝓfitetur æternū & ꝓprium diuinæ eſſe bonitatis:ut oēs hoēs ſaluos fieri uelit & in agnitionem ueritatis uenire.Alia ſimul prædicat oēm hoēm q ſaluus fit: qq; in agnitionē ueritatis uenit:dei auxilio iuuari & regi:utq; in fide quæ ꝑ dilectionē operatur:permaneat cuſtodiri.Tertia uero temꝑanter & ſobrie ꝓteſtatur:nō oēm uolūtatis dei cōpræhendi poſſe rationem:& multas diuinorum operum cauſas ab humana intelligentia eē ſubductas.Vt cū ī tꝑibus ī natiōibus ī familiis in paruulis in nondum natis & genitis quædā aut uarie aut inſigniter geſta noſcuntur:non ambigimus ea ex illis eſſe quæ iuſtus & miſericors deus in hoc tranſituro ſæculo noluit ſciri.Quod quidem ad utilitatem noſtram diſpoſitum ſentiendum eſt:ut quoniam ſalui facti ſumus cui præparauit deus quod oculus non uidit nec auris audiuit nec in cor hominis aſcendit:ſicut conſtanter credimus uidendum quod nondum uidemus:ita patienter expectemus intelligendum quod nondum intelligimus. Si ergo ceſſet inſidioſa malignitas: ſi inſolens præſumptio conquieſcat his recte(ut arbitror) pertractatis:nullius ſupereſt cauſa certaminis:neq; ultra neceſſe eſt nos īterminabilibus quæſtionibus occupari.Elaboratum eſt enim quantum dominus adiuuit:ut non ſolum in nouiſſimis diebus:ſed etiam in cunctis retro ſæculis probaretur:gratiam dei omnibus hominibus affuiſſe:prouidentia quidem pari & bonitate generali ſed multimodo opere diuerſaq; menſura.Quoniam ſiue occulte ſiue manifeſte:ipſe eſt(ut apoſtolus ait)ſaluator omnium hominum maxime fidelium.Quæ ſententia ſubtiliſſimæ breuitatis & ualidiſſimi roboris:ſi tranquillo conſideretur intuitu:totam hanc de qua egimus:controuerſiam dirimit.Dicēdo enim qui eſt ſaluator omnium hominum:confirmauit bonitatem dei ſuper uniuerſos homines eſſe generalem.Adiiciendo autem maxime fidelium:oſtendit eſſe partem generis humani: quæ merito fidei diuinitus inſpiratæ:ad ſummam atq; æternam ſalutem ſpecialibus beneficiis prouehatur:quod utiq; nulla iniquitate agitur iuſtiſſimi & miſericordiſſimi dei: cuius iudicium in his diſpēſationibus nō cum arrogantia diſcutiēdū ſed cū tremorē laudādū ē. Siqdē ī ipſis quoq; fideliū populis quod iā ſupius oſtēſum ē:nō eadē oīb⁹ nec paria cōferāt:& an ulla humanorum pōdera meritorum:diſſimillima diuinorum menſura ſit munerum.Si.n.de parentum carnalium iudiciis cōqueri non audemus :cum aliquos filios ſuos ante ulla morū examina:ante aliqua pietatis obſequia:indulgentiore amplectuntur affectu:in dominis quoq; erga famulos libera eſt diſpoſitio:nec iuſte a quoq; repræhenditur qui de unius conditionis familia quoſdam ſibi quos benignius honeſtaret & quos liberius erudiret elegit nūquid de ſūmi patris & ueri domini beniuolentiſſima æquitate cauſandū ē:ꝙ in magna domo ei⁹ īnumeris differentiis uniuerſa uariantur:Cūq; nemo aliquid boni habeat quod nō ille donauerit :non omnes tamē iiſdem uirtutibus micant:aut eadē chariſmatum dote ditātur Nec poſſumus hanc diuerſitatem graduū cauſis aptare meritorum:cum totius boni meriti principalis cauſa ſit gratia :de cuius opibus ſumitur quicquid in ſingulis probabile reperitꝰ .Sicut ergo de iis quæ intra eccleſiam multiformiter ſpiritus ſanctus operatꝰ :īpium ē ullam ꝗrelā corde cōcipere :ita etiā de illa ꝓuidētia quæ īfidelibus ꝓ̄ſidet :nullaten⁹ murmurādū ē .Qm̄ & iuſtus & bon⁹arbiter nec uolūtatis iniquæ ē:nec diſcretionis īcertæ:ut ſub imēſa oīpotētis dei miſericordia atq; iuſticia putem⁹ ꝙ quiſq; pereat qui perire nō dēat.Nulla pars mūdi ab euāgelio uacat xpi:& licet illa generalis uocatio nō quieſcat:tn̄ ēt iſta ſpēalis iā uniuerſis ē &

facta communis.Ex omni gente ex omni conditione adaptantur quottidie milia ſenum:mi
lia iuuenum: milia paruulorum :& effectibus gratiæ chriſtianæ etiam ipſa quibus mundus
atteritur :arma famulantur. Quam multos enim qui in tranquillitate pacis ſacramentum
baptiſmatis ſuſcipere differebant:ad aquam regenerationis confugere iſtātis periculi metus
impulit :& lentis tepidiſq; animis quod diu cohortatio quieta non ſuaſit minax ſubito ter-
ror extorſit.Quidā eccleſiæ filii ab hoſtibus capti dominos ſuos chriſti euāgelio māciparūt:
& quibus conditione bellica ſeruiebant :eiſdem fidei magiſterio præfuerunt.At alii barbari
dum romanis auxiliantur:quod in ſuis locis noſſe non poterant:in noſtris didicere regioni-
bus :& ad ſedes ſuas cum chriſtianæ religionis inſtitutione remearunt .Ita nihil obſiſtere di
uinæ gratiæ poteſt:quo minus id quod uoluerit:impleatur.Dum etiam diſcordiæ ad unita-
tem trahunt :& plagæ in remedia uertuntur :ut eccleſia unde metuit periculum :inde ſumat
augmentum.Ad quoſlibet igitur:rerum humanarum exitus ſe noſtra conuertat inſpectio:
nulla ſæcula:nulla negocia:nullos generationū ortus atq; deceſſus ab æternis & īſcrutabilibꝰ
iudiciis dei uacare reperiet. Omnes uarietatum compugnātiæ :& uniuerſæ diſſimilium pro
uentuum cauſæ :quas inueſtigare & diſcernere nō ualemus:ī illa æterna ſciētia ſimul notæ
ſimulq; diuiſæ ſunt.Et nihil ibi inordinatum eſt:etiam de necdum exiſtentium qualitatibus
actionum.Quoniam non eſt in deo accidens motus aut noua uoluntas aut temporale con-
ſilium:nec cogitatio eius cum rerum mutabilium inæqualitate uariatur: ſed cuncta pariter
tempora & temporalia:ſempiterno ac ſtabili compræhendit ituitu: & omnibus omnia iam
retribuit:qui quæ ſunt futura:iam fecit.Hinc illud eſt beati pauli apoſtoli ſcribentis ad ephe
ſios.Benedictus deus & pater domini noſtri ieſu chriſti:qui benedixit nos ī omni benedictio
ne ſpirituali in cæleſtibus in chriſto.Sicut elegit nos in ipſo ante mundi conſtitutionem ut
eſſemus ſancti & immaculati in conſpectu eius in charitate.Qui prædeſtinauit nos in adop-
tionem filiorum per ieſum chriſtum dominum noſtrum:ſm propoſitum uoluntatis ſuæ:in
laudem gloriæ gratiæ ſuæ.Et cætera quæ ſub eiuſdem ſenſus prædicatione connectit: docēs
donum atq; opus gratiæ in æterno ſemper dei manſiſſe conſilio:omneſq; adoptionis filios
nō ſolum ī eo tēpore quo iam exiſtētes uocati ſunt:ſed etiam prius q̃ mūdus cōderetur: ele-
ctos.In qua electiōe quicquid hominum ī chriſto præcognitū nō eſt:nulla eidem ratione ſo-
ciabitur.Omnes enim qui ī regnū dei de cuiuſlibet temporis uocatiōe uēturi ſunt: ī iſta quæ
ſæcula cūcta præceſſit:adoptiōe ſignati ſunt.Et ſicut nullus infidelium in hac ſorte numeratꝰ
ita nullus piorum ab hac ſorte diſcretus eſt.De plenitudine quippe mēbrorum corporis chri
ſti:præſciētia dei quæ falli nō poteſt:nihil perdit:& nullo detrimēto minui poteſt.ſumma p̄
cognita atq; ī chriſto ante ſæcula æterna præelecta:ſicut ad timotheum ſcribens apoſtolus di
cit.Collabora euāgelio ſm uirtutē dei:q nos liberauit & uocauit uocatōe ſcā nō ſm opa nr̄a:
ſed ſm ſuū ꝓpoſitū & grām q̄ data ē nobis ī xp̄o ieſu ante tpa æterna. Cōtra hāc īuictæ ueri
tatis ſplēdidiſſimā lucē ſolēt q̄dā nō ſobrie dicere:ſuperfluo ad acquirēda bonorū operū me
rita laborari:fruſtra ēt orōnibus q̄bus deus exorādus ſperatur:īſiſti:ſi ex īcomutabili propoſi
to eius chriſtianæ grāe ſubſiſtit electio:nec aliter quicq; procedere pōt q̃ oīpotētis uoluntate
diſpoſitum eſt.Sed qui ſe ingenioſe hoc arbitrantur opponere :non intelligunt ſcientiā dei
quæ & præterita & præſentia & futura complectitur :tempore non teneri.Et tam in cōſpec
tu eiꝰ aſtare ea quæ gerenda ſunt :quam illa quæ aut geruntur aut geſta ſunt .Quod cū ueriſ
ſimum ſit:non indiget mora cernendi & diſcernendi illa uirtus :quæ perpetuo ueroq; cōtui
tu creata & creanda :orta & oritura :acta & agenda :ſimul aſpicit :& quicquid in uniuerſitate
rerum per ſæcula præfinita euoluitur :ac multimodis uarietatibus explicatur :id totum ī eo
iam ordine compræhendit:quem ex ipſius ſummo illo perfectoq; iudicio mūdi huius finis
accipiet.Hæc autem æterna & ſemper tranquilla cognitio nulla nos urget neceſſitate peccā
di :nec inde manat iniquitas :unde iuſticia .Quia cum bonus deus omnia bona fecerit :&
mali nulla ſit omnino natura :a liberis uoluntatibus quas utiq; bonum fuit liberas fieri :ſpō
tanea eſt orta tranſgreſſio:& natura mutabilis:cuius incolumitas ab incōmutabili pendebat
eſſentia :a ſummo ſe bono dum proprio peruerſe delectatur abrupit :cui nunc ruinæ mede
tur gratia dei .Et propterea ieſus chriſtus uenit in hunc mundum ut ſoluat opera diaboli :q̄
utiq; ſic ſoluūtur :ut in deſtructione eorum:etiam ab iis quibus ſuccurritur loboretur:quoni
am & hoc a ſaluante donatur .Ideo beatus apoſtolus :non ſolum autem inquit :ſed & gloria
mur in tribulationibus:ſcientes ꝙ tribulationibus:ſcientes ꝙ tribulatio patientiam operatᷣ:
patientia autem probationem :probatio autem ſpem:ſpes autem non confundit :quia cha
ritas dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum qui datus eſt nobis .Iteq; idem

ad ephesios. Gratia (inquit) salui estis per fidem: & hoc non ex uobis: dei enim donum est: non ex operibus: ne quis glorietur. Ipsius enim sumus figmentum: creati in christo in operibus bonis quæ præparauit: deus ut in illis ambulemus. Deus ergo iis quos eligit sine meritis: dat unde ornentur & meritis. Et frustra dicitur quod ratio operandi nō sit in electis: cū etiam ad hoc operētur: ut electi sint. Virtutum quippe munera ociosa esse non possunt quoniam sicut ueritas ait: omni habenti dabitur: nō habenti autem etiam quod habet: auferetur ab eo. Non igitur ad hoc datur cōtinētia: ut cōcupiscentiis non repugnet: nec ideo cuiq̄ tribuitur sapientia & intellectus: ut nō die ac nocte in domini lege meditetur. Quid agit donum dilectionis: si beniuolentiæ solicitudo nō uigilat? Quis fructus est patientiæ si nō hēt fortitudo quod toleret? Aut quo modo in christo pie uiuere ostenditur: qui nulla persecutione pulsatur? Vel pax quæ est a deo & cum deo: nunquid bene quieta est: si nō discordat a mūdo? Aut amor dei poterit sine diaboli inimiciciis obtineri? Neminem prorsus dei gratia intētabilem facit: neq; ob hoc cælestium armorum præsidio a dextris & sinistris instruitur christiana militia: ut nullo cum hoste confligat: cum laudabilius sit atq; fœlicius pugnantem non potuisse uinci: q̄ desidem nō potuisse tentari. Orationum uero solicitudinem diuinæ electionis proposito nō resolui: uno testimonio euidēter probabo: ut cætera studio breuitatis omittam. In libro igitur tobis ad filium eius tobiam raphael angelus dicit. Memor esto mandatorum patris tui: quoniam præcepit tibi accipere debere uxorem de genere patris tui. Et nunc audi me frater: noli computare dæmonium illud: sed postula eam. Et scito quoniam dabitur tibi hac nocte uxor: & cum intraueris in cubiculum: tolle de iecore piscis illius: & impone super carbones: & odor manabit: & odorabitur illud dæmonium: & fugiet: & nō apparebit circa illam oīno ī perpetuum. Et cum cœperis uelle esse cū illa: surgite primū ambo: & depcamini dn̄m cæli: ut det uobis misericordia & sanitas. Et nolite timere: tibi. n. destinata est añ sæcula: & tu eam sanabis. Quāuis ergo qd̄ statuit de⁹: nulla possit rōne nō fieri: studia tamen non tolluntur orandi: nec per electionis propositum: liberi arbitrii deuotio relaxatur. Cum implendæ uoluntatis dei ita sit præordinatus effectus: ut per laborem operum: per instantiam supplicationum: per exercitia uirtutum: fiant incrementa meritorum. Et qui bona gesserit non solum secundum propositum dei: sed etiam secundum sua merita coronentur. Ob hoc enim in remotissimo ab humana cognitione secreto: prefinitio huius electionis abscondita est: & de nullo ante ipsius fine pronūciari potest: quod in electorum gloria sit futurus: ut perseuerantem humilitatem utilis metus seruet: & qui stat: uideat ne cadat. Et si forte aliq̄ uictus tentatione corruerit: non absorbeatur tristicia: nec de eius miseratione diffidat: qui alleuat omnes qui ruunt & erigit omnes elisos. Dum enim in hoc corpore uiuitur nullius est negligenda correctio: nullius est desperanda reparatio. Oret itaq; sancta ecclesia: & pro iis q̄ crediderunt gratias agens: proficientem eis perseuerantiam petat pro iis autem qui extra fidem sunt: poscat ut credant: nec ideo ab obsecrationibus cesset: si pro aliquibus exaudita n̄ fuerit. Deus enim qui omnes uult ad agnitionem ueritatis uenire: non potest quēq̄ sine iusticia refutare. Explicit.

Ordo Sermonum sancti Ambrosii.

De grano sinapis.

I

LIbēter nos prædicare & gratāter opus dei facere māifestum est. Sed cum uidemus plures e fratribus pigrius ad ecclesiam cōuēire :& dominicis præcipue diebus minime cælestibus interesse mysteriis :prædicamus iuiti. Nō quo nos pigeat loqui:sed quia negligentiores prædicatio nostra grauet potius nō emendet .Ideo inuiti loquimur & tacere non possumus .Prædicatio enim nostra in plebe aut regnum operatur aut pœnam:regnum credulis:perfidis pœnam.Quisquis enim frater dominicis non interest sacramētis:necessario apud deum castrorum desertor est diuinorum.Nam quo modo se excusare potest qui sacramentorum die prandium sibi domi præparans: prandium cæleste contemnit: & uentris curam faciens :animæ suæ negligit medicinam :Dicit dominus in sancto euange

lio: sicut lectio decursa testatur. Cui simile est regnum dei: & cui simile illud existimabo? Si
mile est grano sinapis quod acceptum homo misit in ortum suũ: & creuit & facta est arbor:
& uolucres cæli quieuerunt in ramis eius. Mouet fortasse sensus uestros: cur regnum dei tã
præclarum atq; tam magnificum grano sinapis exiguo comparetur: & spei nostre tam
grande solatium rei uilissimæ simile esse dicatur. Prætertim cum alibi idem dominus disci
pulis suis dicat. Si habueritis fidem sicut granum sinapis: dicetis huic monti: tollere & iacta
re in mare. Igitur si fides mira est quæ potest ab ipsis sedibus montium fundamenta trans-
ferre: necessario ergo & granum synapis magnum est: ad cuius similitudinem fidem habere
compellimur. Magnum autem dixerim non specie sed uirtute: & fidei qualitate non oleri
comparandum sed uigore acrimoniæ coæquandum. Nam si diligenter intendamus: inueni
mus recte a domino hanc similitudinem comparatam. Sicut enim granum sinapis prima
fronte specie sui est paruum uile despectum: non saporem præstans: non odorem circũfe-
rens: non indicans suauitatem: & ubi teri cœperit statim odorem suum acrimonia exibet: ci
bum flammei saporis exhalat; & tanto feruoris calore succenditur: ut mirum sit in tam friuo
lis granis tantum ignem fuisse cõclusum. Cuius etiam seminis cibum homines hyemis præ-
cipue tempore magna pro suauitate percipiunt: quatenus repellant frigora: humores egerãt:
uiscerum interna calefaciant. Sæpe etiam ex hoc capiti adhibent medicinam: ut si quid inua
lidum si quid ægrotum fuerit: sinapis igne curetur. Ita ergo & fides christiana prima frõte ui-
detur esse parua uilis & tenuis non potentiam suam ostendens: non superbiam præferẽs: nõ
gratiam sumministrans: at ubi diuersis tentationibus teri cœperit: statim uigorem suum pro
dit: acrimoniam indicat: calorem dominicæ credulitatis aspirat: & tanto diuini ignis ardore
iactatur: ut & ipsa ferueat & participantem sibi ardere compellat: sicut i sancto euangelio em
maus & cleophas dixerunt: dum cum ipsis post passionem dominus loqueretur: nonne cor
nostrum erat ardens in nobis in uia: dum aperiret nobis dominus iesus scripturas? Ergo gra-
num sinapis membrorum uiscera calefacit: fidei autem uigor cordium peccata comburit. Et
illud quidem asperum algorem frigoris remouet. Hæc autem delictorum diabolicum frigus
expellit: sinapis iniquos humores decoquit corporum: fides autem libidinum fluenta consu-
mit. Et per illud medicina capiti procuratur: per fidem autem spirituale caput nostrum quod
est christus dominus: sæpius refouetur. Sed & fidei iuxta comparationẽ sinapis sancto odore
profruimur sicut ait beatus apostolus. Quoniam christi bonus odor sumus deo. Igitur sanc
tum martyrem laurentium grano sinapis possumus comparare: qui diuersis attritus passio
nibus per totum orbem gratiam meruit sui fragare martyrii: qui antea constitutus in corpo
re erat humilis ignotus & uilis: postea ꝙ uexatus laceratus exustus est: uniuersis per totũ mũ
dum ecclesiis odorem suæ nobilitatis infudit. Recte igitur huic comparatio copulatur. Si
quidem granum sinapis cum teritur accenditur. Laurentius cum patitur inflãmatur: illud fer
uorem attritionis suæ euomit: hic ignem plurima uexatione suspirat sinapis (inquam) uas
culo calido uapore decoquitur: laurentius in craticula flãmarum igne torretur. Ardebat itaq;
extrinsecus beatus martyr tyranni sæuientis incendiis: sed maior illum intrinsecus christi
amoris flamma torquebat: & quãuis rex improbus ligna subiiceret: incendia maiora sup-
poneret: tamen sanctus laurentius has flammas fidei calore non sentit: & dum christi præ-
cepta cogitat: frigidum est illi omne quod patitur. Nec enim potest uisceribus ignium tormẽ
ta sentire qui sensibus paradisi refrigeria possidebat. Iacet licet ante pedes tyranni exusta ca
ro corpus examime: nihil tamen detrimenti patitur in terris cuius animus demoratur in cæ
lis. Extenditur ergo super flammarum ignotis globos: & sæpius uexatur in latera: sed quan
to plus pœnarum patitur: tanto amplius christum dominum pertimescit: nouo admiratio
nis genere alius illum torquet: & alii sæuientis tormenta proficiunt: deuotiorem laurentiũ
saluatori supplicia attrociora fecerunt. ¶ Item de grano sinapis. ii.

SVperiore dominica parabolam domini differentes in qua ait: cui simile ẽ
regnum cælorum: & cui simile illud existimabo? simile est grano sinapis:
& cætera. Multa perstrinximus: quibus probaremus regnum dei grano si
napis non immerito comparari: & instantiam in sola esse existimatione
uerborum non in collatione uirtutum. Si quidem fides christiana quæ re
gnum est: eundem uigorem obtineat quem sinapis natura deprõmit. Nã
sicut cum sinapis succũ sumimus: uultu contristamur: fronte contrahimur:
ad lachrimas promouemur: & ipsam salubritatem corporis nostri cum quodam fletu auste

ritatis accipimus. Illinc enim nos amaritudo exasperat: acrimonia penetrat: hinc calor ignei saporis accendit: & toto perturbati corpore tunc magis sani efficimur: cum amplius deploramus. Ita ergo & cum fidei christianæ mandata percipimus: contristamur animo: affligimur corpore: ad lachrymas promouemur: & ipsam nostram salutem cum quodam fletu ac mœrore consequimur. Inde enim ieiunia nos exasperant: illinc peccatorum conscientia macerat: hinc patrimonii iactura conturbat: & toto contristati habitu magis salutem consequimur: si amplius defleamus: secundum quod ait dominus. Vos plorabitis & plangetis: sæculum aūt gaudebit. Sicut autem cum sinapi caput forte curandum est: iubemur abrasos capillos demere: ut nudo corpori perfectius medicina proueniat: ita & cum anima per fidem curanda est præcipimur substantiam a nobis sæculi auferre: impedimēta auri argentiq; deponere: ut nudæ & soli animæ congruentius spiritualis medicina proueniat. Quisquis enim rebus mundi & diuitiis sæculi obuolutus est: huic fidei medicina non proderit. Ergo quod succus sinapis in corpore: hoc fides christiana operatur in anima. Sed quoniam in eadem dominica sententia scriptum est quod acceptum homo misit in ortum suum: & creuit & facta est arbor: & uolucres requieuerunt in ramis eius. Diligentius requiramus quis iste sit cui hæc cuncta conueniant. Dixim⁹ superi⁹ sanctis martyribus: qui a diuersis attriti sunt passionibus naturam sinapis posse cōgruere. Sed quoniam dicit scriptura: & excreuit: & facta est arbor: & uolucres requieuerunt in ramis eius: arbitror hoc ipsi christo domino rectius comparari qui nascendo in hominem humiliatus ut granum est: ascendendo ad cælum exaltatus ut arbor est. Granum plane christus est dum patitur: arbor est cum resurgit. Granum (inquam) est cum famē esuriens sustinet. Arbor est: cum quinq; panibus saturat quinq; milia uirorum. Ibi sterilitatē humana conditione patitur: hic satietatem propria diuinitate largitur. Granum autem dixerim dominum cum cæditur contemnitur increpatur: arborem autem: cum cæcos illumīat mortuos resuscitat: peccata condonat. Quod autem granum sit: ipse dicens in euangelio ait. Nisi granum tritici cadens in terram mortuum fuerit ipsum solum manet. Huius igitur grani hoc est domini saluatoris uelut sinapis acrimoniam atq; amaritudinem iudei minime sustinentes contempserunt succum cælestis disciplinæ accipere dicentes illuminato illi cæco. Tu sis discipulus eius nos autem moisis discipuli sumus. Ipsius quoq; moisis mandata penitus ignorantes qui præcipit illis specialiter hanc amaritudinem comedendam: cum paschæ illis celebrandæ sacramenta disponeret ait. Manducabitis illud cum amaritudine pascha enī domini est. Non enim sicut illi putant iussit herbarum uilium acerrimos succos cū assis agni carnibus manducari: sed mādatorum christi utiliter amaros sermones præcepit cum ipso sacramento passionis dominicæ deuorari. Nonne enim amari uidentur sermones domini: cū dicit: si uis perfectus esse: relinque omnia tua: & ueni sequere me? Et cum dicit non habendas duas tunicas neq; peram neq; calciamenta: amaritudo ista sermonum medicina est animarum? Quod autem ait euangelium quod acceptum homo misit in hortum suum. Quē esse hominem hūc putamus quia acceptum granum uelut sinapis granum ī suo orto seminauit? Ego illum esse arbitror: de quo euangelista refert. Ecce āt ioseph q̄ erat decurio ab arimatthia accessit ad pilatū petēs ut depositū corpus domini sepeliret: quod acceptū tradidit sepulturæ quæ ī orto fuerat præparata: atq; ideo ait scriptura: quod acceptum homo misit ī ortū suum. Ergo ioseph ortus flosculorum erat: diuersis odoribus plenus. Sed nec dum in eo tale germē inseuerat. Fragrabat quidem specialis animæ eius ortus uaria suauitate uirtutum: sed nec dū christum cum aromatibus in cordis sui secreto posuerat. Ita dum saluatorē in ortuli sui monumento sepelit: magis illum in animæ suæ intimis collocauit. Ramos autem huius arboris requiramus. Inuenies quia ramus est petrus: ramus est paulus: rami sunt omnes apostoli uel martires: ad quos si quis se fortiter tenere uoluerit: fluctibus sæculi minime summergetur: quin potius sub umbra illorum latitans: gehēnæ non patietur ardorem securus a diabolicæ tempestatis procella. ¶ De psalmo uigesimo primo sermo tertius.

PSalmi qui lectus est: seriem decursuri: diligenter prius debemus intendere qd in superscriptionæ contineat: ut cognita eius origine intelligentiam ipsius facilius consequamur: & manifestato capite possint rectius membra distribui. Scribitur enim ita. In fine pro susceptione matutina psalmus ipsi dauid. Nisi fallor: susceptio matutina solis ortum semper anuenit: & prius q̄ orbem radiorum clarus splendor illuminet: matutinum noctium tenebris terminum ponit: ac resoluta sensim caliginum cæcitate rebus cunctis facies quædam ac lumen infunditur. Et cum ueluti

ſub una materia tenebrarum mundus in confuſione iacuerit :īteruenīēte matutino :diuerſa
ſpetierum uarietate diſtinguitur :hoc eſt cum omnia cæca fuerint:oculi omnium reparant.
Nox enim quodam modo aufert oculos mundo:aurora reſtituit:atq; ita ante matutina ſuſ
ceptione perfruimur :ut glorioſius poſtmodum ſolis ſplendorem patiamur .Sed quoniam
ſicut dicit apoſtolus :lex ſpiritualis eſt & ſpiritualia comparanda ſunt.Solem hic iuſticiæ ar-
bitror deſignari:hoceſt chriſtum dominum qui nobis ignorantiæ tenebris & peccatorum
cæcitate ſummerſis cæleſtis doctrinæ ſuæ lumen infudit :& quos nō habebamus:oculos cor
dis īteruit :& uelut radios quoſdam apoſtolos ſuos miſit:qui nos de morte teterrima delin-
quentes liberarent :& paulatim reſolutis in nobis tenebris peccatorum matutina ſuſceptio
ne conueſtirent :ut perfecti facilius poſſimus tolerare ſolis ardorem .Hoceſt primum nos p̄
ceptis facilioribus erudirent quo capaciores efficerent cæleſtium ſecretorum .Huius itaq; ſo
lis iuſticiæ matutino peccatorum caligo tota perimitur:ſicut ipſe propheta ait ex perſona do
mini.In matutinis īterficiebam omnes peccatores terræ.Hoceſt oriente in nobis ſole iuſti
ciæ qui habitaculum domini ſumus:omnis cogitatio iniqua ſubuertitur.Cuius ſolis ēt beat⁹
ſalomon meminit ex perſona reputantium ſibi ac dicentium peccatorem .Sol nō ortus eſt
nobis :& iuſticiæ lumen nō luxit nobis .Hanc quoq; matutinam ſuſceptionem ī euangelio
ſancto poſſumus aſcribere mariæ magdalenæ quæ mature ac diluculo ad monumentum
uigilās ſaluatoris reſurrectionem domini prima ſuſcepit.Et clareſcente mūdi ſole: ſolis iuſti
ciæ ortum præ omnibus ſola cognouit :ac ſuſceptiōe quidem matutina gauiſa eſt diem red
ditum ſed magis gauiſa chriſtum a mortuis ſuſcitatum :atq; in ipſa completa eſt prophetia.
Ad ueſperum demotabitur fletus :& ad matutinum lætitia.Totus autem hic pſalmus dige
ſtus eſt ex perſona domini ſaluatoris.Quippe cum plura de eo in nouo ſint poſita teſtamen
to:dicit itaq;:deus deus meus reſpice ī me:& reliqua.Quare aſſumpti hominis agit cauſam:
& interrogare quodam modo uidetur dicens.Deus omnium qui es omnium deus meus: cur
me dereliquiſti:nihil enim conſcius ſum:ſm prophetam enim neſciebat peccatum: nec erat
dolus in ore eius.Hæc autem dicit:ut manifeſtaret propter nos ſe eſſe derelictum: quorū pec
cata portabat:ac uidentes diſceremus pro ipſo ſancto & iuſto mori:cum pro peccatoribus il
le moreretur.Deniq; hac uoce in paſſione uſus eſt ſicut in euangelio legimus:eli eli lamazaba
thani:hoceſt deus deus meus quare me derelequiſti:hac(inquam)uoce uſus eſt:quod prophe
tia annunciauerat:ut rei exitus approbaret.Et quoniam ſequentia pœne manifeſtata ſunt:
illum inſpiciamns uerſiculum in quo ait. Ego autem ſum uermis & non homo. Cur totius
dominus creaturæ uermiculo ſe uoluerit computari:poſſumus hoc quidem humilitati pri-
mitus aſſignare:quæ ſanctorum uirtus eſt maxima:ſicut ſanctus moiſes ante deū animal ſe
irrationabile ꝯfitetur.Dauid pulicē ſe ſæpe cōmemorat.Sed magis illud accipiendum puto:
quoniam uermis nulla extrinſecus admixtione alieni corporis ſed de ſola & pura terra pro
creatur.Ideo illum comparatum domino:quoniam & ipſe ſaluator de ſola & pura maria ge
neratur .Legimus etiam in libris moiſis de manna uermiculos procreatos .Digna plane &
iuſta comparatio .Si quidem de manna uermiculus gignitur :& dominus chriſtus de uirgīe
procreatur .Quin potius ipſam mariam manna dixerim:quia eſt ſubtilis & ſpendida ſuauiſ
& uirgo:quæ uelut cælitus ueniens cunctis eccleſiarum populis cibum dulciorem melle de
fluxit :quem qui edere aut manducare neglexerit:uitā in ſemet ipſo habere nō poterit :ſicut
ipſe dominus ait.Niſi quis manducauerit meam carnem & biberit meum ſanguinem :non
habebit uitam in ſemet ipſo:ſed potius ipſe cibus in iudicium conuerteretur :ſicut apoſtol⁹
dicit .Qui manducat & bibit indigne:iudicium ſibi manducat:filiis iſrael ſubtiliter prophe
tatum eſt in ueteri teſtamento .Manna enim illis contra diuina præcepta tractantibus uer
mes effecti ſunt.Ideſt contumaciæ ultores & iudices :quæ ſimilitudo chriſtum indicat do-
minum quem qui ſuauem cibum & dulcem potum haurire neglexerit :iudicem patietur: ſi
cut ipſe ait .Neq; enim ipſe pater iudicat quenq̄ :ſed omne iudicium dedit filio .Nam quod
idem ſit uermis & iudex :alibi propheta teſtatur de peccatoribus dicens .Vermis eorum nō
morietur :& ignis eorum non extinguetur uſq; in hodiernum diem .Quod autem ait :diui
ſerunt ſibi ueſtimenta mea & ſuper ueſtimentum meum miſerunt ſortem. Hoc factum in
euangelio reperimus :quod milites quattuor qui crucifixerunt ſaluatorem :in quattuor par
tes eius ſibi diuiſerunt ueſtimenta. Veſtimentum uero eius quod aſſutum non erat :ſed erat
de ſuperiore contextum :ſorte perceperunt .Quæ igitur iſta ueſtimenta ſint uideamus:qui
milites :quodue etiam ueſtimentum .Veſtimenta eſſe puto prophetias unum canentes &
unum per omnia nunciantes .Aduerſarii ſaluatoris hoc eſt peruerſi hæretici :qui quottidie

in illo tanq; milites manus impias iniecerunt :hoc est pro sua diuidunt sibi uoluntate:& unũ corporis uestimentum per uaria membra distribuũt atq; spoliantes dominum sua falsa dogmata uestierunt. Vestimentum autem eius quod non erat consutum :sapientiam eius cælestem possumus approbare :quia ait:sed erat de superiori contestum. Nostra enim sapientia hoc est humana consuitur. Assuitur enim cum liberos damus ad studia grãmaticis tradimus philosophis erudimus:ut sapientia in illis quæ non erat acquiratur. Domini autem sapientia non assuta est non quæsita:non enim didicit a magistro:sicut ipsi iudæi dicunt: quo modo hic litteras nouit:cum non didicerit? Et ipse dicat. Mea autem doctrina non est de hoc mũdo sed eius qui me misit:hoc est quod ait de superiori contextum:quo uestitu uel quibus omnibus uestimentis ecclesia catholica semper amicta est:sicut propheta ait. Astitit regina a dextris tuis in uestitu deaurato. ¶ De camelo. iiiii.

Dicit in euangelio dominus iesus christus. Amen dico uobis:facilius est enim trãsire camelum per foramen acus q̃ diuitem intrare in regnum cælorum. Quæ sententia uereor ne forte uobis conueniat qui diuitias sæculi huius aut habetis aut quæritis. Sicut enim cameli animal quod est tortuosum atq; deforme:puersitas ipsa corporis p angustissimã acus cauernã præterire nõ patitur:ita & diuites oneratos auaricia:& cupiditate fœdatos ipsa uitæ deformitas per artam uiam regni mini me itroire permittit:ait.n.idem dominus. Arta & angusta uia est quæ ducit ad uitam. Igitur in camelo difficultatem quæstus præstat habitudo membrorum. In diuite ãt impedimẽtum magnitudo efficit peccatorum. Gibbus enim quidam est animæ turpæ quid uel cogitare uel facere :ac mentis quædam tortuosa deformitas immundis rebus semper intendere :& ab ecclesiæ sancto limine curis sæcularibus auocari. Vnde mihi uidetur hanc deformitatem corporis propheta spiritualiter elocutus fœditatem morum potius indicasse cum dicit. Nõ glorietur gibberosus sicut rectus. Quasi si diceret. Nõ glorietur peccator uiciorum suorum prauitate distortus :sicut gloriatur iustus conscientiæ bonæ simplicitate directus. Quãuis enim o peccator proceritate corporis gaudeas :quãuis scapularum tuarum æqualitate læteris anima tamen tua morum prauitate deformis est. Recte ergo camelo comparatus est diues. Si quidem illum a transitu acus corporis crassitudo reuocat :hunc ab ingressu ecclesiæ patrimonii solicitudo detentat. Et sicut illum paruum foramen non capit oneratum mole membrorum :ita & hunc introitus sanctus non suscipit grauatum cumulo delictorum. Vterq; habẽt propriam sarcinam suam:ille oneratus est carnibus:iste peccatis:& sicut ille in habilis ẽ angustissime acus cauernæ :ita & hic incõueniẽs est beatissimo dei regno. Nisi quod camelum corpore incompositũ natura:hunc autem paruũ uolũtas efficit. Hæc autem dico fratres de iis q festiuissimam diem sanctæ epiphaniæ ne in ecclesia procurarent :patrimoniorum suorum compedibus sunt detenti:& terreno quodam obligati sunt uinculo:ut uenire eis ad domum domini non liceret. Non quod eos quippiam detinet:sed quod ita propriis sint actibus implicati:ut iam arbitrium uiuendi suæ potestatis amiserint: & dum solicitudinem patrimoniis exhibetur:animarum medicinam penitus non requirunt. Quid mihi o diues difficultatem temporis obiicis?quid necessitatem ingeris repentinam? Si cor habes :intellige quia omni necessitate maior necessitas est salutis: & utilior est causa prius curare uitam: tunc peculii damna sarcire : ne dum augmentum patrimonii quærimus : sentiamus animæ detrimentum. Sed forte iudicem metuis : quem in secretario reliquisti. Mihi crede quod magis deum iudicem metuere debebis qui de ipso tuo iudice iudicabit. Illum ergo metuis qui mox accipiet successorem : dominum non metuis cui nemo aliquando succedit? Considera itaq; iudicii imminentem diem & inextinguibiles gehennæ flãmas: stridorem horrendum dentium :tenebrarum ultimum cruciatum. Et si potes :relicta ecclesia sæcularibus solicitudinibus implicare. Vereor enim ne dum mundi diuitias quæritis :inueniatis potius diuitias peccatorum:& repertis thesauris sæculi cælestes thesauros amittatis. Quod simile sit regnum dei fermento. y.

Et ipsi scitis fratres quod ex qua die uobiscum esse cœpi: non cessaui omnibus uos dominicis ad monere mandatis :& partim hortando partim increpando præcepta uobis ingerere :ita ut plærisq; pius pater fuerim :non nullis autem durus magister extiterim. Patrem enim me sibi gratulatus est quisquis sermonem meum libenter amplexus est. Durum autem magistrum sensit qui conici

entiā suā ꝑdicatiōe mea percussam esse cōdoluit. Sed nihil mea ītereſt dūmodo siue pietate siue censura christus ānuncietur in uobis: quāuis & ipsa censura sit pietas quæ ideo circa negligentiores filios adhibetur: ut timore discant quod amore neglexerant. Non quod omnes filios non æqualiter diligat pater: sed ꝙ indulgentia patris sit pro diuersitate morum exhibere pietatis affectum: ut blandum filium exhortatione prouocet contumacem uero austeritate conueniat. De utrisq; tamen correctione securus: quoniam hunc amore uerberat: illū seueritate castigat: sicut ait beatus apostolus. Omnis quidam disciplina ī præsenti non uidetur esse gaudii sed mœroris: postea uero fructum pacificū exercitatis per eam reddet iustíciæ. Igitur quoniam tot tractatibus meis profecisse uos credo: libet quædam uobis diuinarū differere litterarum: ut intelligam quod id quod dixerim: fidei uiuacitate capiatis. Ait dominus in sancto euangelio. Cui simile existimabo regnum dei: simile est fermento quod acceptum mulier abscondit in farina: donec fermentatum est totum. Fermenti uim atq; uirtutē omnibus notam esse non dubium est. Nam cum sit magnitudine paruum: specie simplex: natura commune: tantam fortitudinem intrinsecus gerit: ut cum reconditum fuerit in farina: succus hoc totam massam faciat esse quod ipse est: & ita semper uniuersum cumulum aspersionis suæ uigore diffundit: ut omnem ipsam magnitudinem pollinis faciat fermentū. Ac sic res ipsa fortitudine sua molem sibi proprii uigoris acquirit. Hoc autem faciunt mulieres: ut uiris suis salubriorem panem & cibum utilem diligenter exhibeant: sed quoniā lex spiritualis est: & euangelium specialiter parabolarum ratiōe subsistit: uideamus quid sit fermentum: quæ mulier: quid farina. Legimus in sancto euangelio dicente domino christo de se ipso. Nisi granum tritici cadens in terram mortuum fuerit: ipsum solum manet. Si autem mortuum fuerit: multum fructum afferet. Ergo si triticum dominus: & dominus est fermētum: quia fermentum non nisi de tritico fieri solet: recte ergo fermento dominus cōparatur qui cum esset specie homo: humilitate paruus: imbecillitate deiectus: tanta intrinsecus sapientiæ uirtute pollebat: ut doctrinam ipsius mundus ipse uix caperet: qui cum se cœpit per totum orbem diuinitatis uigore diffundere: statim omne hominum genus in substantiam suā sui potestate protraxit: ut & iugum spiritus sui sancti infunderet omnibus: hoc est christianos cunctos faceret esse quod christus est. Nam quod homo dominus iesus unus & solus esset in mundo: tanꝙ fermentum in massa reconditum uniuersos homines præstitit esse quod ipse est. Quisquis igitur illi fermento christi adhæserit: efficitur & ipse fermentum tam sibi utilis ꝙ idoneus uniuersis: & de sua certus salute & de aliorum acquisitione securus. Sicut ergo fermentum cum in cumulum conspergendum est farinarum: confringitur comminuitur dissipatur & ipsum omne dissoluitur: ut dispersam illam farinæ multitudinem ī unum uigorem constringat atq; in solidum corpus redigat: quod in pulueris modū ipsa diminutione languebat: faciatq; coniunctione sui utilem massam quod propria dissolutione uidebatur inutile. Sic ergo & dominus iesus christus cum esset totius mundi fermentum: diuersis passionibus confractus laceratus & dissolutus est: & succus eius pro salute nostra qui est preciosus sanguis: effusus est: ut admixtione sui omne genus humanum solidaret quod per diuersa antra resolutū iacebat. Sic enim uelut fermentum quoddam nos qui farina ex gentibus uidebamur esse: adhæsimus. Nos (inquam) qui per totum orbem dispersi & diminuti penitus iacebamus: uigore passionis christi in ipsius corpus redacti sumus: sicut beatus apostolus ait. Quoniam sumus corp⁹ xpi & mēbra. Nos igitur q ex natiōibus ī pulueris modū e terræ facie iactabamur aspersiōe sanguinis dn̄i ī massam soliditatis ei⁹ aggregamur. Mulier autē quæ dicit̄ abscōderē in farina fermentum: quæ est nisi sancta ecclesia quæ quottidie doctrinam christi in cordibus nostris conatur abscondere. Ipsa (inquam) est mulier quæ in alio loco etiam molere dicitur: sicut ait dominus. Erunt duæ molentes: una assumetur & una relinquetur. Molit enim sancta ecclesia per legem per apostolos per prophetas: cum catechuminos facit: & asperitatē gentilitatis dissipat atq; comminuit: ut emolitos eos in farinæ modum aptos faciat fermento dominici sanguinis adhærere. Fermentum enim dixerim totam domini passionem. Fermentum enim. Salutis nostræ est symbolum: sine quo fermento uel symbolo: nemo potest uitæ æternæ substantiam promereri. Et quia duas euangelium describit molentes: atq; unā ecclesiam diximus salubriter molere: alteram quam nisi synagogam accipere debemus? Molit enim & ipa ꝑ moisen & ꝓphetas: sed inutiliter molit sicut dicit apostolus de iudæis. Aemulationem dei habent sed non secundum scientiam. Inutiliter (inquam) molit synagoga: quia massam suam christi doctrina non temperat. Atq; ideo euitandum præcepit synagogæ dominus esse fermentum dicens. Cauete uos a fermento pharisæorum. Temperatum ē enim

ſanguinibus & crudelitatibus iudæorum dicentium de dño. Sanguis eius ſuper nos & ſuper
filios noſtros. Vnde ait euangelium: erunt duæ molentes: una aſſumetur & una relinquetur.
Aſſumetur enim in requiem æternam ſancta eccleſia quæ domino cibum ſanctitatis emo-
luit. Relinquetur ad molas cruenta ſynagoga gyrum ſemp paſſura ſuæ perfidiæ.

¶ De margarita. .VI.

SAtis ad correctionem ueſtram arbitror poſſe ſufficere fr̃es dilecti: ꝙ anteriore
dñica ꝓfecturus nulla uobis ſacrarum litterarum ſpũalia dõa largitus ſum: ſed
tm̃ uos increpans & arguens pro peccato ſine aliqua prædicatõis conſolatione
dimiſerim. Volui. n. uos hoc ip̃m intelligere q̃ꝫ grauiter peccaueritis quod diui
na eloquia audire minime meruiſtis. Hec. n. ſacerdotum uehemẽs & copioſa
uindicta ẽ: indignis quibuſqꝫ litterarum cæleſtium ſacramenta non credere: nec ſicut ait dñs
dare ſanctum canibus neqꝫ margaritas proiicere: porcorum pedibus inculcandas. Perdit enĩ
cæleſtis margaritæ gratiam quiſquis eam fediſſimo peccatori circundare conatur. Gẽma. n.
ſicut ip̃i ſcitis niſi auro non conuenit: margarita niſi precioſis monilibus non aptatur. Eſto-
te ergo aurum optimum: eſtote monile precioſum: ut poſſit in uobis margarita ſpũalis ĩclu
di. Margarita. n. xp̃s eſt dominus: quam negociator ille diues in euangelio uenditis omnibꝰ
rebus ſuis emere feſtinauit: & maluit omnes quas habebat: ſæculi gẽmas amittere: tantum
ut unam xp̃i emeret margaritam. Vnde & ego fratres pro magnitudine quod ad miſeratis:
delicti: nolui uobis pandere euangelicæ refectionis eloquia: ſed magis ingerere animoſæ in-
dignationis iiuriam: & prius uos uerberibus ſpiritualibus emendare: ac ſic margaritæ ditare
muneribus. Malui (inquam) peccatum ueſtrum incuſando acriter ĩcrepare q̃ꝫ leniter diſſimu
lãdo nutrire. Quiſquis enim fratrem non arguit peccantem: quodam modo hortatur ut pec
cet. Nolo autem putetis ꝙ non de amore faciam: uos ſæpius uerberando: filius enim qui ca-
ſtigatione dignus eſt: plus amatur: ſicut ait ſcriptura ſancta. Quem enim diligit domius: cor
ripit: caſtigat autem omnem filium quem recipit. Dicite mihi ſi non dolendum fuerit hoc
peccatum: ſic uos ſalutis imemores tunc fuiſſe: ut beatiſſimis apoſtolis petro & paulo honori
ficentiam minime reddideritis: cum ip̃os eſſe ſciatis doctores: gentium: auctores martyrum:
principes ſacerdotum: nec uolueritis eorum natalem nobiſcum feſtiſſimum celebrare: atqꝫ
illi cæleſti intereſſe conuiuio: in quo pro martyrum tanta læticia ſubſtantiam uitæ ipſe no-
bis dominus miniſtrauit? Vultis autem ſcire quãtis bonis fraudati fueritis? Interrogate fr̃es
qui tunc mecum pariter affuerunt: q̃ꝫ reffecti a dominica mẽſa diſceſſerint: uel quales ſecum
domum ſpirituales diuitias reportauerint? Vnum ſcio ꝙ ſi quis illa die honoratus aut diues
ob natalem filii ſui ad decimum uſqꝫ miliarium ad prandium rogauiſſet: propter accuratas
epulas: & inæquales menſuras abſqꝫ dubio uos ituros fuiſſe. Igitur fratres quotiẽſcunqꝫ mar-
tyrum memoriam celebramus: prætermiſſis omnibus ſæculi actibus ſine aliqua dubitatiõe
concurrere debemus reddere illis honorificentiam qui nobis ſalutem profuſione ſui ſangui
nis pepererunt: qui tam ſacrata hoſtia pro noſtra ꝓpiciatione domino ſunt oblati. Præſerti
cum dicat ad ſanctos ſuos omnipotens deus. Qui uos honorat: me honorat: & qui uos ſper-
nit: me ſpernit. Quiſquis ergo honorat martyres: honorat: & xp̃m: & qui ſpernit ſanctos. ſp-
nit & dominum.

¶ De eo quod ſcriptum eſt: reddite quæ dei ſunt: deo: & de militantibus. VII.

NOn nulli fratres qui aut militis cingulo detinẽtur: aut in actu ſunt publico cõſti
tuti: cum peccant grauiter: hac ſolent a peccatis ſuis pẽa ſe uoce excuſare ꝙ mi
litant: & ne bene aliqñ faciãt: occupatos ſe malis actibus conqueruntur: ꝑinde
quaſi militia hoĩum nõ & uolũtas in culpa ſit. Ita qđ ip̃i gerũt officiis ſuis aſcri
bunt. Non enim militare delictũ ẽ: ſed ꝑꝑ prædam militare: peccatum ẽ. Nec
rem publicã gerere criminoſum ẽ: ſed ideo agere rem publicã ut rẽ familiarẽ potius augeas.
uidetur eſſe dãnabile. Propterea. n. prouidentia quadam militantibus ſunt ſtipendia conſti-
tuta: ne dum ſumptus quæritur: præda graſſetur. Illud aũt quale ẽ ꝙ cũ ob errorem aliquem
a ſenioribus arguũtur: & reputatur alicui de illis cur ebrius fuerit: cur res alienas peruaſerit:
cædem cur turbulentus admiſerit: ſtatim reſpondeat quid habebam facere homo ſæcularis
aut miles: nunquid monachus ſum profeſſus aut clericus? Quaſi omnis qui clericus non eſt
aut monachus: poſſit ei licere quod non licet. Præſcribitur norma uiuendi: omnis ad
bene agendum prouocatur ſexus ætas & dignitas. Igitur nemo ſe publicis excuſet
actibus. nemo occupatione militiæ conqueratur. Apud omnem chriſtianum pr̃ia hõeſtatis

debet esse militia. Nam ut id quod dicimus: auctoritate euangelica comprobemus: uideamus lectionem quæ paulo ante decursa est: ait enim euangelium. Venerunt autem & publicani ad ioannem: ut baptizarentur ab eo: & dixerunt ad eum. Magister quid faciemus? At ille dixit. Nihil amplius exigatis quam quod constitutum est uobis. Honesta plane publicanorum interrogatio: ac sancti prophetæ iusta responsio. Illi enim solicite interrogant: ne aut ignorantes plus exigendo peccatum incidant: aut cessantes publicani decipiant functionem. Hic autem moderare præcipit: ut & iniquitas locum non habeat: & constitutum habeat uectigal effectum. Non enim dixit. Nihil exigatis: sed nihil amplius exigatis: Vnde intelligimus quod apud deum non tam exactio quam exactio iniqua damnetur. Dicit enim ipse dominus. Reddite quæ dei sunt: deo: & quæ cæsaris cæsari. Igitur quod cæsar præcepit: ferendum est: quod imperator inducit: tolerandum est. Sed fit intolerabile: dum illud præda exactionis accumulat. Hoc autem quale est quod idem ipsi qui huius modi necessitates procurant: fraudes ac rapinas suas commodum uocant: cum ipsa præda inferatur incommodum. Illud autem addunt sceleribus suis: ut quos indefensos uiderint: ipsos potius persequantur & putent se necessitates decepisse publicas: nisi domos deceperint orphanorum. Ita ut quorum pater ante biduum forsitan fuerit amicus collega uel frater: interueniente morte: eiusdem liberi habeantur tanquam ignoti uiles & miseri. Vidua autem si qua fuerit: aut sic iniuriis exagitatur ut nubat: aut si uoluerit in castitatis permanere proposito: dando munera sua facultates uix permanent. Cum his ergo fraudibus repleuerint sacculos suos: uidebis illos lætos & accuratos ad ecclesiam properare: & deo gratias agere: quasi ab ipso illis hæc pecunia conferatur. Illud quoque peccantes quod rapinarum suarum deum uolunt esse participem. Dicit autem sanctum euangelium. Interrogauerunt illum & milites: quid faciemus & nos. Ait illis ioannes. Neminem concutiatis: sed contenti estote stipendiis uestris. Hic iam cognoscere se debet omnis homo qui militat. Non enim tantum de iis militantibus scriptura loquitur: qui armata militia detinentur: sed quisquis militiæ suæ cingulo utitur: dignitatis suæ miles ascribitur: atque ideo hæc sententia pot dici uerbi gratia militibus protectoribus cunctisque rectoribus: & cuicunque qui stipendia sibi decreta consequitur. Si amplius quærit: tanquam calumniator & concussor ioannis sententia condemnatur. Vsque adeo autem hoc inoleuit malum: ut iam quasi ex consuetudine uendantur leges: corrumpantur iura: sententia ipsa uenalis sit: & nulla iam causa possit esse sine causa. Hæc autem diuina sententia quæ ad milites loquitur: potest etiam ad clericos retorqueri: quia etiam si non militare uidentur sæculo: tamen domino & deo militamus: sicut ait apostolus Nemo militans deo obligat se negociis sæcularibus. Videmur (inquam) non militare remissis ac fluentibus tunicis: sed habemus militiæ nostræ cingulum quo castimoniæ interiora constringuntur: de quo cingulo dominus ait ad apostolos suos. Sint lumbi uestri præcincti: & lucernæ ardentes in manibus uestris. Milites igitur christi sumus: & stipendia ab ipso donatiuum que percipimus: sicut dicit beatus apostolus: qui dedit nobis pignus spiritus: hoc est qui spiritus sancti nos remuneratione ditauit. Si quis ergo christianorum hoc donatiuo contentus forte non fuerit & quærit amplius: incipit hoc ipso carere quod meruit: quod specialiter contigit hæreticis arianis: dum enim nescio quid amplius querunt: inuenientes erroris spiritum gratiæ christi spiritum perdiderunt. Nam & catholicus clericus hac sententia retinetur: si enim non contentus stipendiis fuerit quæ de altario domino iubente consequitur: sed exercet mercimonium: intercessiones uendit: uiduarum munera libenter amplectitur. Hic negociator magis potest uideri quam clericus. Nam licet dicere possumus: nemo uos suasoris arguit uiolentiæ: nullus accusat. Quasi non interdum maiorem prædam a uiduis blandimenta eliciant quam tormenta. Nec interest apud deum utrum ui an circuuentione quis res alienas occupet: dummodo quoquo pacto teneat alienum.

¶ De sabbato quo dominus manum aridam curauit. :VIII:

Diligenter uos audisse credo fratres euangelicam lectionem quæ nuper lecta est: ubi dominus iesus christus ingressus sabbato synagogam hominis ibi habentis manum aridam spirituali medicina curauit: non appositis herbarum succis: non pigmentorum medicaminibus colligatis sed uerbo iubens: & in ira precipiens refudit corpori sanitatem. Ira (inquam sicut ait euangelista) restituit uigorem dexteræ. Vnde intelligimus qualis dominicæ benignitatis sit sanitas: cuius indignationis talis est medicina: aut quem ad modum placatus prodest: qui ita miseretur iratus. Verbo igitur iubet ut arenti dexteræ uenarum succos infunderet. Non mirum est si is arentem reparauit dexteram: qui totum corpus de arenti puluere procreauit: & id uerbi imperio

restituit: quod in principio factura operationis instituit: uelut auctorem suum plasma cognoscens obsequitur ei portiuncula cui totum se deberet in massa. Sed uideamus quæ sit in synagoga manus arida quæ nihil corpori prodest: quando operibus siccauit: quādo etiam primū arida esse cœperit requiramus. Non enim unius hominis tantum per saluatorem causa geritur: nec unius hominis imbecillitas procuratur: sed totius generis humani sanatur infirmitas. Nulli autem dubium est dexteram uel totius corporis præclariorem portionem hoc officii gerere ut diurna alimenta suo corpori sūministret: & prouidentia quadam ad fruendam uitā membra cætera pascat ac nutriat. Hanc igitur dexteram in iudaico populo scribas esse dixerim uel doctores qui uelut præclarior portio in phariseorum corpore a domino constituti neglexerunt & in cætera membra sua prophetarum oracula uelut escam uitæ æternæ porrigere: atq; ideo doctrina eorum tanq; manus aruit imbecillis: quia fontem perennis sapientiæ non quæsiuit. Propterea deniq; factum est: ut quasi contracta dextera clauem scientiæ tenere non possit: sicut ait dominus. Væ uobis scribæ & pharisæi qui absconditis clauem scientiæ: & reliqua. Hæc autem clauis christus est dominus quo ad credulitatem fidei pectorum arcana referantur. Ista clauis sicut ait dominus petro: tibi dabo clauem regni celorum. Ergo aruit dextera synagogæ manus relinquens christum quæ prius erat in principibus iudæorū & deteriorauit. Quisquis enim christi fontem deserit: & debilitatur protinus & arescit. Sed inuenio ipsam manum quondam cæteris membris fuisse meliorem. Sāctus enim moises dux iudaici populi uelut clarior corporis sui dextera fuit: cum legem porrigendam meruit a diuinitate percipere. Dextera (inquam) erat sanctus moises qui filios israel uelut manu prouida cælesti manna nutriit. Hæc plane est dextera quæ iamnem & mambrem magos niuei splendoris nitore conuicit: ita enim scriptum habes. Atq; ideo magorum distinctæ sunt tenebræ: quia moisis meritis lucens dextera coruscabat. Sed uideamus: manus ista quando primum arida cœperit esse uel mortua. Ego illam primum in adam aruisse confirmo: cum contra uetitum domini interdictæ arboris poma decerpsit: ac tunc succum immortalitatis amisit. Et siccata quodāmō est qn̄ homineē ad imagineē dei factū peccato suo solui facit i puluereē. Atq; utinā sola manus in peccato teneretur obnoxia: quod est grauius: omne corpus morte damnatum est: cum dextera prima peccauerit. Nec mireris si membrum dexteræ in adā non mansit integrum: uigor enim i illa æternitatis exaruit. Nam sicut moisis dextera custodientis mandata domini niueo fulgore resplenduit: ita & adæ dextera præuaricātis præcepta mortifero pallore contracta est. Hanc igitur adæ manum saluator curat in synagoga hoc est totius generis humani imbecillitatem sanare festinat. Dicit enim etiam illi: extende manum tuam qui eam idolis immolando contraxit: dicit illi extende manum tuam qui p eam res orphanorum uiduarumq; gestit inuadere. Sed & tu qui putas te manum habere & sanā: caue ne auaritia contrahatur. Quin potius extende eam pro misericordia frequēter ad pauperem: pro hospitalitate sæpius ad peregrinum. Extende eam pro peccatis semper ad dominum. Esto misericors: esto largus. Obserua quod ait propheta. Ne sit manus tua ad accipiendum porrecta ad erogandūm contracta. Sic enim manus tua sana esse poterit: bonis uero operibus extendatur.

De unitate charitatis. .IX.

LEgimus in libro qui apostolorum actibus ascribitur: tantam sub memoratis uiris deuotionem plebis fuisse: ita populi christiani floruisse primitias: ut post acceptam fidem nemo domum propriam sibi defēderet: & nemo suum aliquid uendicaret: sed iure fraternitatis essent illis cuncta communia: silicet ut qui eodem consortio religionis tenebantur: eodem consortio fruerentur & uita: hoc est ut quibus erat una fides: esset & una substantia: & quibus erat communis christus: cōmunis esset & sumptus. Nefas etenim putabant religiosi uiri sibi participem non asciscere i substantia qui particeps esset in gratia atq; ideo in fraternitate omnibus communiter utebantur: nisi quod maior est fraternitas christi q; sanguinis. Sanguinis enim fraternitas similitudinem tantummodo corporis refert christi autem fraternitas unanimitatem cordis animæq; demonstrat: sicut scriptum est. Erat autem credentium cor unum atq; anima una. Vere ergo ille frater est qui non tam corpore quam unanimitate germanus est. Verus (inquam) frater est cuius idem spiritus & uoluntas in fratre est. Melior igitur est (sicut dixi) xp̄i fraternitas q; sanguinis. Sanguinis fraternitas interdum sibi inimica ē xp̄i autem fr̄nitas sim

intermissione pacifica est. Illa inter se communia cum æmulatione diuidit: hæc etiam ppria cum gratulatione communicat: illa in consortio despicit sæpe germanum: hæc assumit frequenter alienum. Tanta ergo (sicut dixi) illo tempore christiane plebis deuotio fuit: ut nemo domum suam diceret: nemo proprium aliquid uendicaret: sicut ait sanctus lucas dicens. Et nemo quicq̃ ex eo quod possidebat: suum esse dicebat: sed erant illis omnia communia. Nemo enim (inquam) erat quicq̃ egens inter ipsos. Beata igitur plebs que dum plures diuites habet in christo: nullum in sæculo habuit indigentem: & quæ dum æternas cogitat diuitias: a fratribus temporalem reppulit paupertatem. Vendebāt enim (sicut ait scriptura) prædia & domos suas: & precia uenditorum ante pedes apostolorum pōebant: ut erogarent prout cuicq̃ opus esset. Videte sanctorum uirorum fidem quem ad modum propter christum toto spoliabantur patrimonio. & nihil sibi reliqui faciebant. Non enim uerebantur ne esurirent ipsi: dum timebant ne alius esuriret. Hæc igitur sub apostolis fuit in plebe deuotio: modo quid simila reperimus: & certe idem christus in nobis: idem quidem christus in nobis sed non idem animus est in nobis: eadem in plebe fides sed non in plebe est ipsa largitio. Ita alter de alterins inopia non cogitat ut illud sit quod dicit apostolus. Alius quidem esurit: alius ebrius est. Nam plæricq̃ christiani non solum propria non distribuunt: sed etiam diripiunt aliena. Non solum (inquam) colligentes pecunias suas ad pedes apostolorum non deferūt sed etiam confugientes fratres suos protrahunt a pedibus sacerdotum. Nunc est illud tempus qđ describit beatus apostolus dicens. In nouissimis diebus abundabit iniquitas multorum: & refrigescet charitas. Modo enim abundat: auariciæ iniquitas: quæ ante largitatis bonitate cessabat: & refrigescit fraternitatis charitas que prius christi amore feruebat. Tunc enim sub apostolis fraternitatis dilectio fuit: ut tunc in conuentu suo non aduenerit indigentia: tanta autē modo christianitatis dissimulatio est: ut in cætu nostro uix inuenias locupletem: locupletē autem uix inueniri: dico non tam facultatibus sed operibus. Ait enim apostolus diuites sint in operibus bonis. Locupletem autem illum in ecclesia intelligi uoluit qui diues est in christo. Nam & ibi quod ait sub apostolis neminem indigentem fuisse: ostendit uticq̃ tanta eos gratia fidei fuisse præditos: ut omnes celestium diuitiarum abundauerint largitate. Raro igitur hoc tempore inuenimus in christiano populo locupletem: & si plæricq̃ in domibus auro sint diuites: tamen in ecclesia iusticia sunt mendici. Dum enim circa pauperes non pro eo qđ preualent operantur: nec hoc est gratum quod offerunt: nec illud est satiabile quod reseruat. Dicit dominus ad caim cum offerret munera: si autem recte offeras: recte autem nō diuidas: peccasti: quiesce. Sic & tu christiane non recte diuidis qui de tanto auro tuo maiorem partē mammonæ reseruas q̃ domino largiaris. Sic nancq̃ annanias in actibus apostolorum dum putat se recte offerre: & nō recte diuidit: pecuniam quam obtulit: perdidit: & quam domi reseruauit amisit. Pecuniam (inquam) pariter perdidit & salutem: dum enim ex eo quod promiserat: partem subtrahit: sacrilegii simul condemnatur & fraudis: sacrilegii quod deum in pollicitatione fefellerit: fraudis quod de integris muneribus portionem quandam putauerit subtrahendam. Ait enim apostolus petrus: non es mentitus hominibus sed deo. Si ergo fratres annanias condemnatur cum non totum dederit quod de suo ipse promiserat: quid censemus de eo qui non uult reddere quod alius repromisit? Videte ergo & uos fratres quod promiseritis deo: cumprimum gratiam fidei percepistis. Ecce abundant in ciuitate nostra hospites siue peregrini: facite quod polliciti estis: ne dicatur & uobis quod ananiæ dictum est. Non mētiti estis hominibus sed deo.

¶ De eo quod scriptum est: quis maior ē in regno cælorum. .X.

SI diligēter audistis euāgelicā lectionē: itelligere potestis quæ ministris ac sacerdotib⁹ dei reuerētia debeatur: uł qua ipos clicos iuicē hūilitatis sedulitate oporteat puenire. Ait .n. dñs pcūctātib⁹ discipul' qs eorū i regno celorū maior eēt futur⁹: statuto corā oīb⁹ puerulo: qcūq̃ hūiliauerit se sicut puer iste: hic maior erit i regno cælorū. Vñ itelligim⁹ qđ hūilitate pueit ad regnū: simplicitate penetrat ad cælū. Quisquis ergo cupit diuinitatis tenere fastigia: humilitatis ima sectetur. Quicunq̃ uult fraternitatem obtinere: præueniat obsequendo: sicut ait apostolus. Honore iuicē pueniētes. Vincat eā officiis: ut possit uincere sanctitatē. Si eni te nō læsit frater: obsequiū meret ut diligas qđ si fortitan læsit: magis obsequiū meret ut uincas. Hæc .n. nr̃a xp̄ianitatis sūma est: ut amātib⁹ uicissitudinē: lædētibus patiētiam rependam⁹. Qui enim fuerit patiētior ad iniuriā: potētior constituetur i regno. Nō enim ad imperiū cælorū puenitur supbia diuitiis

præfectura : sed humilitate pauperie lenitate : arta autem & angusta uia est quæ ducit ad regnum. Quisquis ergo honoribus inflatus fuerit: & auri thesauris dilatatus: tanq̄ onustum & impeditum aial per angustū regni iter transire non poterit: simul etiam ut se existimat peruenisse: sarcinam eius exigua porta non capiens: repercussam limine retrorsum redire cogit. Tam enim angusta est diuiti porta cælestis : q̄ est camelo acus foramen exiguum : unde ait dominus. Facilius est camelum per foramen acus transire: q̄ diuitem in regnum cælorum. Sicut enim cameli animal tortuosum atq; deforme exigua acus cauerna præterire non patitur: ita & diuitem auarum atq; mendacem arta cæli ianua minime intrare permittit. Nam ideo nudi in sæculo nascimur: nudi etiam accedimus ad lauacrum: ut nudi quoq; & expediti ad cæli ianuam properemus. Quam autem incongruum & absurdum est: ut quem nudum mater genuit: nudum suscipit ecclesia: diues intrare uelit in cælum. Propterea adolescenti illi diuiti in euangelio a saluatore dicitur. qui sibi iustus uidebatur: & sanctus. & omnia legis mādata complesse. Si uis perfectus esse uende omnia tua: & da pauperibus. Usq; adeo enim nuda uirtus apta cælo est: ut quamuis iustus quamuis sanctus aurum uel diuitias possidens non possit esse perfectus. Talem enim uoluit adolescentem illum dominus ad paradisum redire: qualis adam fuerat de paradisi sublimitate deiectus. Nudus enim adam incola paradisi fuit: deniq; post peccatum nuditatem suam uidens folio pudēda contexit. Prius enim q̄ peccaret honestatis erat colore uestitus: atq; ideo nuditatem inhonestam non natura instituit: sed delicti reatus inuenit. Nam & sancti angeli in splendidissimo habitu constituti non quod tunicis operiuntur & palliis: sed cum sit in illis natiuitatis suæ nuda substantia : uestiti uidentur esse quod sancti sunt. Sicut igitur & adam custodiens honestatis angelicæ dignitatem : erat quidem nudus mundanis uestibus sed immortalitatis erat splendore uestitus. Nihil prauum respiciebant eius oculi: non cor eius turpe aliquid cogitabat: erat apud honestas mentes nuditas ipsa uestita. Sicut enim apud nequam homines turpis cogitatio concupiscens uestibus non arcetur: ita apud sanctos uiros honesta simplicitas ad concupiscendum nuditate nō trahitur: sed sicut uiciosis ad corruptelam nuda sunt omnia: ita religiosis ad castimoniam operta sunt uniuersa. Quod autem ait euangelica lectio: qui scandalizauerit unum de pusiliis istis qui in me credunt: expedit ei ut suspendatur mola asinaria in collo eius : & mergatur in profundum maris: pusillos hic non ætate pueros: sed malicia paruulos dicit : sicut apostolus ait. Malicia paruuli estote : ut sensibus perfecti sitis. Qui sunt isti nisi clerici idonei & monachi religiosi uel laici? Quisquis igitur his irreuerens aut contumeliosus extiterit : hac uelut pœna plectetur : ut informi saxo religato illi ad collum præcipitetur in mare.

Sed uideamus cur scandalizantibus christianis ista pœna data sit : aut quid sibi uelit ipsa sententia : puto enim illa aliquod mysterium continere. Quasi uero non sufficeret in mare homini demergendo saxum qualecunq; non magnum aut enorme : sed molæ asinariæ lapis ei religetur ad collum: ut cum perituro homine pereat res usui necessaria. Sed puto hoc magis esse quod in scripturis asini figura populus gentilium nuncupatur : qui clausis oculis circa ignorantiæ molam erroris sui gyro pertrahitur: & in illa cursus directione uestigiis sæpe redeuntibus inuitus usui laborat alieno. Nonne enim tibi uidetur molam asinariam uoluere gentilius populus q̄ diu imperitiæ sue labore uersatur: nature quidem uinculis alligatus : ut uerbum dei molat : deum cæli quærat : sed opertæ mentis cæcitate suffusus: ut uultus animi erigere ad deum : cordis oculos leuare non possit ad cælum. Sed quoniam mola asinaria saxum esse constat: uideamus & si paganorum talis est mola. Talis plane est. Saxi enim mola est paganorum iuppiter herculesq; lapideus: circa quos cæcis oculis frequēti errore circueunt. Cæcos (inquam) dixerim eorum oculos qui putant se uidere quod non uident. Aspicientes enim saxum: deum se uidere confingunt. Attamen qui molam uoluit: consummandi aliquando finem operis habet: exeundi spem gerit laboris. Cui uero mola asinaria ad collum suspenditur portat lapidem qui portare iugum domini recusauit. Asinus ergo ad molam: cæcus ad lapidem gentilis ad saxum qui adorat eum quem non uidet nec agnoscit. Deus enim non in manufactis habitat nec in metallo aut saxo cognoscitur. Hic ergo gentilis populus cum persecutionem christiano intulerit: hac pœna plectetur: ut cum sua sacrilega mola iudicandi sæculi fluctibus demergatur.

De mirabilibus. .XI.

QVantorū mirabiliū opator sit dn̄s iesus xp̄s: itelligere possum⁹ ex hac euāgelica lec
tiōe:q̄ describit:tāta p eū beneficia i ppl'm fuisse collata ut puocatæ hoīum turbæ
ad audiendū illū magis irruerunt q̄ rogarent:& medicinā salutis non sperarent p
humilitatis gratiam sed per importunitatis iniuriam :ita ut irruentes (sicut ait euangelium)
turbas a domino iesu non desertum separaret non sinagoga repelleret:non reuerentia diui-
nitatis parcerent .Hæc est enim consuetudo infirmantium :ut dum sperant suis ægritudini-
bus medicinam:ab importuna petitione nō loco,phibeantur non tempore:sed quanto plus
medetur ille qui sanat:tanto amplius ille importunus est qui laborat . Ergo cum dominus il
lis ab irruentibus turbis semotus in terra esse non posset : aspiciens in mari duas nauiculas :
unam nauem petri:omni festinatione conscendit:ut importunitatis iniuriam uel aquarum
natura depelleret:quia eam doctoris reuerentia minime coercebat : atq; exinde cœpit de na
uicula petri ad homines doctrinæ suæ uerba profundere. Videte misericordiam saluatoris :
separatur quidem ab hominibus corpore : doctrinæ tamen iis utilitate coniungitur . Vbiq;
miseretur:ubiq; prodest:in terra positus per tactum langores corporum sanat :in mari cōsti
tutus per doctrinam uulnera curat animarum. Sed uideamus quæ sit ista nauicula simonis
petri quam adducendum de duabus magis opportunam dominus iudicauit: quæ & tutū sal
uatorem præstat ab iniuria:& credulitatis hominibus largiatur eloquia. Inuenimus enim iā
dominum nauigasse in alia naui:& grauibus iniuriis lacessitum. Nauigauit enim cum moise
in mari rubro:quando populum israhel per undarum fluenta transuexit :sed grauibus est af
fect⁹ iīuriis:sicut ipe ait i eulio ad iudæos:si crederetis moisi:& mihi crederetis. Iniuria āt sal
uatoris ē icredulitas synagogæ. Ergo petri naui eligit: moisis deserit hoc ē spnit synagogā psi
dam:fidelem assumit eccl'iam. Duæ enim quasi nauicule a deo destiate sunt:quæ in hoc (tan
q̄ in mari) mūdo salutem hominibus piscarentur:sicut ait dominus apostolis . Venite:faciā
uos piscatores hominum. Ex his ergo duabus nauiculis una relinquitur ad terram inanis &
uacua:altera producitur in altum onusta uel plena . . Vacua enim synagoga relinquitur in lit
tore quia christum cum prophetarum amisit oraculis. Onusta autem ecclesia in altū assumi
tur:quia dominum cum apostolorum doctrina suscipit. Synagoga (inquam) remanet ad ter
ras quasi terrenis inhærēs operationibus:ecclesia autem in altitudinem reuocatur tanq̄ cæ
lorum profunda sacramenta discutiens : in illam scilicet altitudinem de qua apostolus
ait. O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ dei. Propterea dicitur petro:duc in altū : hoc
est in profundum disputationum generationis diuinæ. Quid enim tam profundum q̄ qd
ait petrus ad dominum. Tu es xp̄s filius dei uiui? Quid tam terrenum q̄ quod de domio di
xerunt iudæi. Nonne hic est filius ioseph fabri? Ille altiore consilio natiuitatem xp̄i diuinit⁹
approbauit:hi mente uiperea generationem cælestem carnaliter existimant : unde ait salua
tor petro. Quia non caro & sanguis tibi hoc reuelauit sed pater meus qui in cælis est. Phari
sæis autem dixit quo modo potestis bona loqui cum sitis nequam? Hanc igitur solam eccle
siæ nauem ascendit dominus:in qua petrus magister est constitutus dicente domino. Super
hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Quæ nauis in altum sæculi istius ita natat : ut per
eunte mundo omnes quos suscipit seruet illæsos:cuius figuram iam in ueteri uidemus testa
mento. Sicut enim noe archa naufragante mundo cūctos quos susceperat : incolumes reser
uauit:ita & petri ecclesia conflagrante sæculo omnes quos amplectitur:representauit illæsos
& sicut tunc transacto diluuio ad archam noe columba signum pacis detulit:ita & transacto
iudicio ad ecclesiam petri christus gaudium pacis referet:quia ipse columba uel pax est sicut
promisit dicens:Iterum autem uidebo uos:& gaudebit cor uestrum. Sed quoniam hanc ean
dem nauiculam petri de qua nunc dominus celestis doctrinæ suæ sacramēta depromit : legi
mus in matthæo:dormiente in eadem domino uentis insurgētibus perturbatam ita & cun
cti apostoli mortis periculum formidarent:uideamus quæ causa est quod una eademq; na-
uicula hic in tranquillitate doctrinam populis tribuit:ibi in tempestate discipulis metū mor
tis inducit:præsertim cum ibi etiam cum cæteris apostolis simon petrus esset . Hæc autem
est causa periculi. Erat ibi simon petrus:sed erat pariter : & proditor iudas : quamuis illius fi-
des fundaret nauiculam huius : tamen eam perfidia conturbabat . Tranquillitas est ubi so-
lus petrus nauigat : tempestas ubi iudas adiungitur : licet esset petrus firmus suis meritis :
perturbatur tamen criminibus proditoris . Metuentibus igitur discipulis anxiante pe-
tro dormiebat dominus durū forte uideatur quod anxiante petro dormiebat : dormiebat
petro : nauigabat iudæ . Vnius igitur delicto cunctorum merita quatiuntur : obdor-
mit christus: uentorum spiramina concitantur. Quisquis enim peccatum admittit : statim

& dormire sibi facit dominũ: & ꝓcellã sibi spirituũ suscitat immũdorũ necesse est autem dia bolica insurgat tempestas: cũ dominica serenitas conquiescit. Igitur si unius iudæ pccõ cuncti piclitãtur apl'i: hoc exẽplo caueamus pfidũ: caueamus ꝓditorem: ne per unum plures fluctue mus. Quietiã huius modi obiiciamus de nr̃a nauicl'a: ut ñ obdormiat sed uigilet ĩ nobis dñs: atq; eo uigilã te nulla nos spiritualis neqciæ ꝓcella concutiat. Vbi. n. fides integra ẽ: ibi salua tor docet uigilat & exultat: ibi requies: ibi tranquilitas: ibi cunctorum ẽ medicina. Vbi aũt fi dei ẽ ad mixta perfidia: ibi xp̃s torpet: dormit: & peior ẽ ibi metus: ibi tempestas: ibi oĩum ẽ discrimen: pro actibus. n. nr̃is dominus nobis obdormit aut uigilat.

¶ De natali domini. .XII.

VErum ẽ quod ait sanctus ioannes baptista de domino saluatore dicens. Illum oportet crescere: me autem minui. Siquidem hoc primum etiam ip̃is tempori bus approbetur. Ecce. n. in natiuitate xp̃i: dies crescit: & ioannis natiuitate de crescit. Illo oriente lux proficit: hoc nascente minuitur. Ip̃a enim quodammo do tempora famulantia partibus suis cum detrimentum faciunt: seruus gigni tur: cum autem dominus nascitur: consequitur augmẽtum. Profectum plane facit dies: cum mundi saluator oritur: defectum patitur: cum ultimus ꝓpheta generatur. Scriptum ẽ. n. lex & prophetæ usq; ad ioannem. Atq; ideo necesse erat: ut obscuraretur legis obseruatio: ubi euo catio: ubi euangelii gratia refulgebat: & cessaret ꝓphetia ueteris testamenti: cum noui testa menti gratia succedebat. Ergo in natiuitate domini proficit dies: non mirum si ꝓficit dies: quam splendidissima lux ueritatis illuminat: ait. n. euangelista de xp̃o domino. Erat lux uera quæ illuminat omnem hominem. Cur non illuminaret mundum? Atq; ideo dies quæ lucẽ humano generi peperit: prius ip̃a eiusdem lucis fulgore resplenduit: & cõclusa iam spacia sua noctium tenebris dominicæ lucis nitore discussit. Occupauerat. n. totam diem noctium lon gitudo: nisi in ip̃a dierum breuitate xp̃i refulsisset aduentum. Qui sicut ortu suo humani ge neris peccatorum tenebras discussit: ita & die natiuitatis suæ caligium tenebras amputauit: & uno eodemq; ortu lucem pariter intulit & hominibus & diebus. Vnde non est mirum si crescit dies quæ gemino fulgoris splendore uestitur. Sed uideamus adhuc quo modo domi nus saluator crescat: ioannes baptista decrescat. Diximus ĩ superioribus quod ioannes qdem figuram legis prophetarumq; gestauerit: necesse erat ergo: ut deficeret lex euangelio coruscã te: & minueretur iudaicus populus populo xp̃iano surgente. Quis enim dubitat de natiuita te domini synagogæ esse conuenticula uacuata. plebes multiplicatas ecclesie: & mirum ĩ mo dum quottidie xp̃um per xp̃ianos suos crescere: ioannem minui per iudeos? Hos diei domi nici splendore fulgere: illos obscuritate noctium laborare. Nox enim super iudeos quodam modo maior incubuit ex quo dixerunt de nece saluatoris. Sanguis huius super nos & super filios nostros. Maioribus plane sunt noctium tenebris obscurati: ex quo conati sunt diem ue ritatis occidere. Hoc autem quod dicimus ut uerius approbare possimus: utriusq; natiuitatẽ breuiter exponamus: Ecce enim cum nascitur xp̃us exultant angeli: pastores peruigilant: ma gi adueniunt: stella præcedit: & cuncta quæ sunt in cælis terrisq; pulcherrima: ip̃i domino de feruntur. Deferuntur enim illi gloria per angelos: claritas per stellam: religio per magos: sim plicitas per pastores. Et quod apud ip̃um solum futura essent hæc omnia: nascenti illi uniuer sa famulantur. Cum autem ioannes concipitur: zacharias ommutescit solemnis: concedit sa cerdos: elisabet mater absconditur: significans post ortum suum legis silentium: amissionem sacerdotii: latebras synagogæ. Dubium autem non est quod ioannes nat? pharisæis iusticiam legis abstulerit: quod conceptus patri abstulit uocis obsequium. Crescit igitur dominus sem per. ioannes baptista minuitur. Non ideo minuitur quod meritis aliquid derogetur: sed quo niam saluatoris quottidie accumulatur gloria: illius minor fieri uidetur. Lucerna deniq; uo catur ioannes dicente domino. Ille erat lucerna ardens: Lucerne igitur obscuratur lumen: cũ radius solis effulget: & defectionem quandam lampadæ suæ patitur: cum clarioris lucis splen dore superatur. Quis enim sapiens lucernam requirat in sole? Non quidem extinguitur: sed necessaria non habetur: hoc est quis ad ioannis pœnitentie baptismum ueniat: cum possit sal uatoris baptismo saluari? Non quidem illud reprænditur: sed hoc magis utile & necessariũ iudicatur: quia in eo remissio peccatorum tribuitur.

ioãnes bap. lucerna

Christus ve Sol.

¶ Item de natali domini. .XIII.

Qua gratia uel quibus laudibus hunc diem natalis dñi predicemus: prorsus igno
ro in tanta.n.festiuitate ad magnificandũ dñm humana loquela nõ suffic it. Nã
si tunc cũ nascebatur xp̃s: angelorum uoce laudatus ẽ: num humana laudãdus
ẽ uoce: cũ regnat? Supergreditur.n.illi⁹ tp̃is festiuitatẽ nostra solẽnitas: siquidẽ
tũc stupuerũt illi tm̃ nascẽtẽ dñm: nos illũ suscipim⁹ nascẽtẽ r̃surgẽtẽ pit̃er & re
gnãtẽ. Tãto igit̃ facũdior laudatio ẽẽ debet hũani tp̃is: quãto sũt maiora miracl'a. Sed qm̃ di
gnã prædicatõem exhibere ñ põt hũana fragilitas: ad angelorum nos præconia conferam⁹.
Et quia merito eos equipare non possumus: deuotione comitemur. Hoc est in ea festiuitate
eadem qua illi læticia nos sñia psultemus dicentes. Gl'ia in excelsis deo: & in terra pax homi
nibus bonæ uoluntatis. Digna plane & iusta sñia quæ in natiuitate xp̃i & deo honorem rep̃
sentat in cælis: & hominibus pacem p̃ntat in terris: Ante saluatoris.n.ortũ nec cælestia reue
rentiam defferebant: nec terrena requiem possidebant. Sed uidete quid dicat ip̃a sñia. Pax in
hominibus bonæ uolũtatis. Non in quibuscũq; hominibus sed bonæ uoluntatis hominib⁹:
ut intelligas pacem xp̃i non debiti esse sed meriti. Non.n.eam meriti angeli in ea nocte qua
pastores nascentẽ dñm super gregẽ suũ uigilias obseruantes primi præ oĩbus didicerunt. Ipi
enim primi ortũ saluatoris ante oẽs hoĩes intimãtibus angelis cognouerunt. Vnde mirum
ẽ qđ prius redemptõem sæculi potuerint scire q̃ principes. Non.n.angeli ãnunciauerunt re
gibus non iudicibus sed hoĩbus rusticanis. Non ergo iã mirandũ est si xp̃i gratiam ante scire
meruerit innocẽtia q̃ ptãs: & prius cognoscer̃ ueritatẽ simplex rusticatio q̃ superba dñatio.
Quod.n.cognouerunt pastores: principes cognoscere nequiuerunt. Vñ & beat⁹ ap̃ls ait: quã
nemo principũ sæculi huius cognouit & reliqua. Ergo in natiuitate dñi angeli pariter cũ pa
storibus sunt lætati: excælsam uero dicentes gl'iam. Nam uicinis quodã modo & iunctis cho
ris dei gl'iam prædicauerunt. Vñ & credo eosdẽ angelos in eiusdem dñi eadem festiuitat[e] f[i]l'i
nobiscũ læticie uicinitate gaudere. Nam qui solent pp xp̃i ortum alloqui pastores: nõ possũt
pp eiusdem xp̃i gaudiũ non inq̃rere sacerdotes. Siquidẽ & qđ tunc ad illos sup gregem suum
uigilias obseruantes: nocte intempesta locuti sunt: huius tp̃is mysteriũ designabat. Nam illo
facto hoc utiq; monstrabatur: gregẽ pp̃l'm: noctem sæculum: sacerdotes esse pastores: qui iugi
sup plebẽ solicitudine uigilantes pp̃ xp̃m ab angelis minime deseruntur. Hodierna igitur die
ſm carnem natus est dñs. ita secreto ita silentio: ut ortum eius sæculum penitus ignoraret.
Ignorauit.n.sæculũ quia & extra consciam patris natus: & extra ordinem naturæ conceptus
Nam ioseph cõceptum suscepit filiũ quẽ non genuit: maria partũ edidit quem sexus cõsuetu
dine nõ creauit. Sic igitur natus ẽ dñs: ut ortum eius nemo futurum suspicaretur: nemo cre
deret: nemo sentiret. Quẽ ad modũ crederent hoc futurum: qđ postea q̃ factum ẽ: factũ esse
uix credunt? Nam qđ ita latenter & secreto saluator descensurus esset in uirginẽ: iam ante da
uid ppheta testatus ẽ dicens. Descendet sicut pluuia in uellus. Quid.n.tam silenter & sine
strepitu fit q̃ cum imber in lanæ uellus infunditur? Nullius aures sono uerberat: nullius cor
pus humore repcussionis aspergit. Sed sine inquietudine hoĩum totum imbrẽ p multiplices
effusum ptes toto corpore in se trahit: unius meatus scissurã nesciens solida mollicie plures
præbens meatus: & qđ clausum uidetur p dẽsitatẽ: ẽ patulum p tenuitatẽ. Recte ergo maria
uelleri cõparatur quæ ita cõcepit dñm ut toto eum hauriret corpor̃: nec eius discissuram cor
poris pateretur: sed esset mollis ad obsequiũ: solida ad t̃cimoniam. Recte (inquã) maria uelle
ri cõparatur: de cuius fructu salutaria pp̃lis uestimenta texuntur. Vellus plane maria ẽ: siqdẽ
de molli sinu eius agnus egressus ẽ qui & ip̃e matris laniciũ hoc ẽ carnem gestans molli uel
lere cũctorum opit uulnera pp̃lorum. Omne.n.peccati uulnus xp̃i lana suffunditur: xp̃i foue
tur sanguine: & ut sanitatẽ recipiat: xp̃i indumento uestitur.

Itẽ de natali domini. .XIIII.

LÆticia quãta sit quãtusq; concursus: cũ imp̃atoris mondi istius natalis celebrã
dus ẽ: bene nostis quẽ ad modũ duces & principes oĩs ẽt militantes accurate
sericis uestib⁹ accincti: opposis cingulis auro fulgẽte preciosis ambiũt solito niti
dius i cõspectu regis incedere: credunt.n.maius ẽẽ imp̃atoris gaudiũ si uiderit
maiorẽ suæ apparationis ornatũ: tantoq; illũ lætũ futurũ quãto ip̃i fuerit i ei⁹
festiuitate deuoti: ut quia imp̃ator tanq̃ hõ corda nõ cõspicit: affectũ eorũ circa se pbet ul' hitũ
contuẽdo: ita fit ut splẽdidius se accuret qsq̃s regẽ fideli⁹ diligit. Deide quia i die natalis sui sci
unt eũ largũ futurũ ac donaturũ plurima uel mĩstris suis ul' iis q i domo eius abiecti putant̃ &
uiles: tãta pri⁹ thesauros eius replere diuitiarũ uarietate festinãt: ut i quantũ progare uoluerit:
intim̃ progatio copiosa non deit: & ante uoluntas donandi deficiat q̃ substantia largiendi.

Hæc aũt ideo ſolicite faciunt:quia maiorem ſibi remuneratõem pro hac ſolicitudine ſperãt futurã. Si ergo fratres ſæculi iſtius hoies pp præſentis honoris gl'iam terreni regis ſui natalis diem tanta apparatõe ſuſcipiunt:qua nos accuratõe æterni regis nr̃i ieſu xp̃i natalem ſuſcipe debemus:qui pro deuotõe nr̃a non nobis tp̃alem largietur gl'iam:ſed æternam:nec terrẽi honoris adminiſtratõem dabit quæ ſucceſſore finitur:ſed celeſtis imperii dignitatẽ:quæ nõ habet ſucceſſorẽ:qualis aũt nr̃a remuneratio ſit futura:dicit ꝓpheta:que oculus nõ uidit nec auris audiuit:nec in cor hois aſcendit:quæ præparauit dñs diligentibus ſe : quibus indumentis nos exornari oportet?Q d̃ aũt diximus nos hoc ẽ aĩas noſtras:quia rex nr̃ xp̃s non tam nitorem ueſtiũ q̃ aĩarum requirit affectũ: nec inſpicit ornamenta corporũ : ſed conſiderat corda meritorũ:nec fragilis cinguli præcingẽtis lumbos opoſitatem miratur:ſed fortis caſtimoniæ reſtringẽtis libidinẽ ad pudicitiam plus mirat̃. Ambiamus ergo iueniri añ ip̃um ꝓbati fide : compti miſericordia:morib⁹ accurati:& q fidelius xp̃m diligit:nitidius ſe mãdatorũ eius obſeruatõe cõponat:ut uere nos in ſe credere uideat:cũ ita in eius ſolẽnitate fulgemus:& lætus ſit quo nos perſpexerit puriores: atq̃ ideo ante complures dies caſtificemus corda noſtra:mundemus cõſcientiam:purificemus ſpiritum:ac nitidi & ſine macula immaculati dñi ſuſcipiamus aduentũ:ut c⁹natiuitas ꝑ ĩmaculatam uirginem cõſtitit:eius natalis ꝑ immaculatos ſeruulos ꝓcuretur. Q uiſq̃.n.ĩ illa die ſordidus fuerit ac pollut⁹:natalẽ xp̃i ortũq̃ nõ curat: interſit licet dñice feſtiuitati corpore:mente tamen lõgius a ſaluatore ſeparatur:nec ſocietatẽ hẽre poterũt immundus & ſãctus:auarus & miſericos:corruptus & uirgo:niſi q̃ magis ingerendo ſe ĩdignus offenſionẽ contrahit:cũ minime ſe cognoſcit. Dũ.n. uult officioſus eẽ: iniurioſus exiſtit:ſicut ille ĩ euãgelio:q in cœtu ſcõrũ inuitatus ad nuptias uenire auſus ẽ ueſtem nõ hẽns nuptialẽ:& cũ alius niteret iuſticia:alius luceret fide:alius caſtitate fulgeret:ille ſolus conſcĩetie fœditate pollutus:cunctis ĩplendẽtibus deformi horrore ſordebat:& quãto plus ſimul diſcumbentiũ beatorum candebat ſcĩtas:tanto magis peccatorum illius apparebat ĩprobitas qui potuerat minus diſplicuiſſe forſitan ſi ĩ cõſortiũ iuſtorum minime ſe dediſſet:ꝓpterea ergo ſublatus manibus & pedibus in tenebras exteriores expellitur : non ſolum q̃ peccator erat:ſed quia cũ peccator eſſet:ſanctitatis ſibi meritũ uendicabat. Igitur fr̃es ſuſcepturi natalem dñi:ab oĩ nos delictorum fæce purgemus:repleamus theſauros eius diuerſorum mũerum donis:ut in die ſãcta ſit unde peregrini accipiãt:reficiãtur uidue:paupes ueſtiãtur. Nam quale erit ſi in una eademq̃ domo inter ſeruulos unius dñi alter exultet in holoſericis:alter cõſumat in pannis:alius æſtuet cibo:alius famem frigusq̃ ſuſtineat:ille eructet heſternam in digeſtionis crapulã:hic heſternam ieiunii inediã nõ reſoluat. Aut qui erit noſtræ orõnis effectus:petimus ut liberemur ab inimico:qui nõ ſumus liberales in fr̃es. Simus imitatores domini nr̃i. Si.n.ille pauperes in cæleſti gr̃a uoluit nobis eſſe cõſortes:cur nobis non ſint in ſubſtantia terrena cõſortes?Nec extranei ſunt alimoniis qui fr̃es ſunt ſacramentis:niſi q̃ rectius apud dominũ ꝑ ip̃os agimus cãm nr̃am:ut noſtris eos alamus ſumptibus qui illi gr̃as agant. Q uicq̃d aũt pauper dñm benedicit:illi ꝓficit:quo faciente dñs benedicitur. Et ſicut ſcriptum ẽ de illo:Væ illi hoĩ per quẽ nomen dñi blaſphematur:ita & de iſto ſcriptũ ẽ. Pax huic hoĩ ꝑ quẽ nomen dñi benedicitur ſaluatoris. Q uale aũt ẽ meritum largientis:ut ſolus quis opetur in domo:& per multos eccl'ia dñm deprecetur:& q̃d ille fortaſſis petere de diuinitate non audeat:plurimorũ interpellantiũ rõibus ẽt q̃ deſperabat accipiat Q d̃ adiutorium noſtrum cõmemorans beatus ap̃ls ait:ut per multos gr̃arum actio referatur pro nobis. Et iterum. Vt fiat accepta ſanctificata in ſpiritu ſancto.

¶ Item de natali domini. .XV.

SAtis abundeq̃ dixiſſe me credo ſupiore dominica quẽadmodũ compti uel nitidi natalẽ dñi ſuſcipere debeamus:& ſupuenientem feſtiuitatem eius ambitione retinere. Retinere inquã:ut ſi dies ſolẽnitatis trãſeat:apud nos ſãctificatõis eius beatitudo ꝑmaneat. Hæc.n.gr̃a natalis ẽ domini ſaluatoris:ut in futurũ ad prædeſtinatos trãſeat:ĩ præteritũ remaneat ad deuotos. Oportet ergo eſſe nos ſãctitate puros:mundos pudicitia:nitidos honeſtate:ut quo diẽ feſtũ aduenire ꝓpinquius cernim⁹hoc accurati⁹ĩcedam⁹. Si.n.mulierculæ ſolẽt aliquas ſuſcepturæ:maculas ueſtiũ ſuarum aqua diluere:cur ñ magis nos accepturi natalẽ domini maculas aĩarum noſtrarum fletibus abluamus?Et illæ quidẽ ſi adeo infectæ & obſcure ſordibus fuerint: ut maculas ſola aqua nõ purget:adducunt molliciem olei:ſaponis ẽt acrimoniam. Nos quoq̃ ſi tam graue pcc̃m fuerit:ut minime ſolis fletibus abluatur:addamus miſericordie oleũ:acrimoniã q̃ ieiunii. Nullum ꝓ.n.tã graue delictũ ẽ quod non purgetur abſtinẽtia :elemoſinis extinguatur. Ait.n.ſãctus ꝑ

pheta. Sicut aqua extĩguit ignẽ: ita elemosyna extinguit pccm̃. Magna ergo est eleõsina quæ ardentium criminũ globos beniuolentiæ suæ fonte refrigerat: & quodam irriguo largitatis obruit incẽdia delicttorũ: ut quãuis offensus deus: quamuis criminibus prouocatus cogatur liberare elemosynis quem disposuerat punire peccatis. Cogitur. n. a nobis quodammodo: dũ cõpellitur pro actibus nr̃is mutare sñiam: & in uno eodemq; hoĩe nunc seueritate iudicis per moueri: nunc pr̃is pietate blandiri. Pater. n. nobis deus est: cum bene agimus: iudex noster ẽ: cum peccamus. Cõpellitur ergo operibus nostris dñs: ut nobis sua misericordia largiatur: atq; iõ ipe in euangelio scõ dicit. A diebus ioannis baptistæ regnũ cælorum cogitur. Regnũ cælorum non nisi xp̃s ẽ dñs: qui regnat in cælis. Cogi aũt uerbum tunc solet dici: cum res ali qua rarior assidua operatione densatur. Ex quo ergo ioannes baptista saluatoris annũciauit aduentum: ex eo regnũ cælorum quod prius fluidum & remissum apud iudæos iacebat: cre dentiũ ppl̃orum cæpit assiduitate densari: & omnis illa regni raritas prædicationũ frequenta tione solidari. Tam. n. rarum fuit apud iudæos regnũ: ut transiret ad gentes: tam fluidum: ut emanaret ad ppl̃os. Nunc aũt tanta credentiũ cogitur densitate: ut fixum & solidum mãeat sine fine: sicut scriptura dicit. Et regni eius non erit finis. Cogimus ergo regnũ cælorum: & uĩ quodam modo facimus: sicut ait euangelica lectio: & uim facientes diripiunt illud. Vim (in quam) facimus domino nõ compellendo sed flendo: non ꝓuocando iniuriis sed lachrymis exorando: nõ blasphemãdo ꝑ supbiam sed ꝑ humilitatem mœrendo. O beata uiolẽtia quæ non indignatõe ꝑcutitur: sed misericordia condonatur: Beata (ĩquam) uiolentia quæ uim pa tienti bonitatem elicit: & utilitatem tribuit inferẽti. Mala res admittitur: & de iniuria nemo causatur: uis admittitur: & religio propagatur. Quisquis enim uiolentior xp̃o fuerit: religio sior habebitur a xp̃o. Aggredimur ergo in itinere dominum: siquidem ipse est uia: & more latronum suis eum spoliare nitimur: cupim⁹ illi aufferre regnũ thesauros & uitã: sed ille tã di ues & largit̃ ẽ ut nõ abnuat nõ resistat: & cũ oĩa dederit: nihilo min⁹ ip̃e oĩa possideat. Aggre dimur (inquã) illũ nõ ferro: nõ fuste non saxo: sed mansuetudine: bonis operibus: castitate. Hæc sunt arma fidei nostræ: quibus in congressione certamus. Vt autem his armis uti in ui inferenda possimus: ante corporibus nostris uim quodam modo faciamus: expugnem⁹ mẽ brorum uicia: ut uirtutum præmia consequamur. Prius enim ipsi regnare debemus ĩ nobis ut regnum possimus diripere saluatoris. Ait ergo euangeliũ. Et uim facientes diripiunt. Rap tores igitur sumus: raptores autem non nisi diripiunt aliena. Agnosco ueram esse sententiã Christum enim ecclesia rapuit sinagogæ: & alienæ gentis regnum uim faciendo possedit. Nam saluator. Missus sub lege: natus in lege: nutritus iuxta legem: dum a iudæis negligitur: a gentibus occupatur: & dum a sacerdotibus perditur: a peccatoribus inuenitur: sicut ipse ait Publicani & peccatores præcedunt uos in regno cælorum. Raptores igitur sumus: mirandũ non est quippe qui a tali auctore descendimus: scriptum est enim de patriarcha nostro benia min. Lupus rapax. Rapit enim quod suum non est: ita & nos uelut filii rapacis lupi alienarũ pastorem ouium nostra intentione præripimus: sicut ipse dicit. Nõ sum missus nisi ad oues perditas domus israel. Rapitur itaq; christus: cum a iudæis dimittitur & ab aliis prædicatur. Rapitur christus cum occiditur a iudæis: sepelitur a nobis. Rapitur christus a uigilantibus dis cipulis: a dormientibus perditur pharisæis: sicut mentiendo ipsi confessi sunt: dum custodi as ponerent sepulturæ post resurrectionem domini: dicentes. Quia discipuli eius nocte ue nerunt: & furati sunt eũ nobis dormientibus. Vnde spiritualiter intelligimus: quia xp̃m oẽs dormientes perdunt: uigilantes inueniunt: atq; ideo apl̃s dicit. Surge qui dormis & exurge a mortuis: & illuminabit tibi xp̃s. Vides ergo mortuum esse qui ita dormit: ut non custodiat saluatorem. Et ideo illi pharisei uelut mortui non potuerunt seruare uiuentem. Propterea fratres non dormiamus sed uigilemus circa ip̃m dominum nostrum saluatorem: ut apposi tis iugiter custodiis nemo illũ auferat de sepultura pectoris nr̃i: nec dicamus aliqñ: uenerut: & dormiẽtibus nobis furati sunt eũ. Hẽmus. n. inimicos q xp̃m de cordibus nr̃is si obdormie rim⁹ auferre nitãtur. Vñ peruigili cura seruemus eũ ĩ sepulchro aĩarũ nostrarũ ibi ꝑquiescat: ibi dormiat: ibi cum uoluerit & resurgat.

¶ Item de natali domini. XVI.

BEne quodam modo sanctam hanc diem natalis domini solem nouum uulgus appellat: & tanta sui auctoritate id confirmat: ut iudæi etiam atq; gentiles in hac uoce consentiant: quod libenter amplectendum nobis est. Quia oriente saluatore non solum humani generis salus sed etiam solis ipsius claritas ĩnoua tur: sicut ait apostolus. Vt perpẽtum restauret omnia siue quæ in cælis siue q̃

in terra ſunt Si enim obſcuratur ſol :cum chriſtus patitur :neceſſe eſt illum ſplendidius ſolito
lucere :cum naſcitur:& ſi iudæis mortem operantibus effundit tenebras:cur non mariæ par
turienti uitam :exhibeat claritatem ?aut quare non credamus quod naſcente chriſto ſol ad
obſequiū lucidior aduenerit :cū magos ad iudiciū clarior ſtella pceſſerit?& ſi ſtella p diē alieni
tpis officium miniſtrauit:cur non credamus ꝙ ſol quoq; nocturnis horis aliquantulum aduē
tu maturiore decerpſerit ?Ex eo deniq; factum puto :ut nox decreſceret :dum ſol feſtinus ob
dominicæ natiuitatis obſequium ante mūdo lucem protulit:q̄ nox curſum ſui temporis cō
ſummaret.Quin potius ipſam noctem fuiſſe non dico :nec aliquid obſcuritatis habuiſſe:in
qua paſtores peruigilant :exultant angeli :aſtra deſeruiunt .Nec mirari debemus ꝙ in natiui
tate xpi noua oīa facta ſunt :cū nouū hoc ipſū fuerit:ꝙ uirgo pepit.Si āt pter ſolitū natiuitas
extitit:& preter ſolitū obſeqa ſunt delata .Ergo oriente dn̄o paſtores peruigilant :exultāt an
geli :ſol obſequitur :ſtella famulatur.Et quidem angeli uel paſtores gaudia ſua uoce uel ſer-
monibus proſequuntur :elementa autem iſta gaudia ſua,quia uoce non poterant :officio p
teſtantur .Sol igitur præter conſuetudinem in hac feſtiuitate matutinus illuxit .Nec mirum
Si enim ad ieſu nauæ orationem defixus ſtetit in die : cur non ad ieſu chriſti natiuitatem
feſtinus promoueret in noctem .Solem igitur nouum hanc diem uulgus appellat:& cum di
cit nouum :utiq; & ueterem eſſe demonſtrat .Veterem autem dixerim huius mundi ſolem
qui defectionem patitur :qui parietibus excluditur:qui nubibus obſcuratur.Veterem dixe
rim ſolem :qui uanitati ſubiacet :qui corruptionem metuit :qui iudicium pertimeſcit.Scrip
tum eſt enim.Sol conuertetur in tenebras & luna in ſanguinem.Veterem (inquam) dixeri
qui ſceleribus intereſt hominum:adulteria non refugit :homicidium non declinat. Et cum
omne genus hominum nolit eſſe medium :cum aliquod crimen admittitur:hic ſolus in cūc
tis facinoribus ſtet.Ergo quia hunc ueterem eſſe manifeſtum eſt :nouum quem niſi chriſtū
dominum reperimus de quo ſcriptum eſt.Orietur nobis ſol iuſticiæ.De quo etiam ex perſo
na peccatorum dicit propheta. Sol non eſt ortus nobis :& iuſticiæ lumen non luxit nobis?
Hic enim .Sol cum diaboli tenebris uniuerſus mundus eſſet oppreſſus:& caligo referta cri-
minibus ſæculorum poſſideret :dignat⁹ eſt ultimo tempore hoc eſt incūbente iam nocte or
tum ſuæ natiuitatis infundere.Primo quidem ante lucem hoceſt ante quam illuminaret iu
ſticiæ ſol:uelut matutinum quoddam prophetarum miſit oraculum :ſicut ſcriptum eſt. Mit
tebam prophetas meos ante lucem .Poſtea uero ipſe cum ſuis radiis hoceſt cum apoſtolorū
ſuorum fulgor̄ ſplenduit : ac tanta mundum ueritatis luce diſcuſſit:ut diaboli tenebras null⁹
offenderet.Hic eſt igitur ſol nouus qui clauſtra penetrat :inferna reſerat :corda rimat̄. Hic
nouus eſt ſol qui ſpiritu ſuo uiuificat mortua:corrupta reparat:ſuſcitat iam defuncta:uel qui
calore ſuo purgat ſordida :exurit fluuida:decoquit uicioſa .Ipſe (īquam)eſt qui in cunctis ac
tibus noſtris perſpicit omnia opera noſtra :& non tam condemnat crimina q̄ emēdat .Hic
plane eſt ſol iuſtus & ſapiens:qui non ſine diſcretione ſicut iſtius ſol mundi bonis ac malis
ſimiliter circūfertur:ſed quodam iudicio ueritatis,ſancto lucet ;occidit peccatori .Hoc āt iter
utrūq; iterē ſolē.ꝙ ille iudiciū metuit hic iudiciū cōmiat̄ .ꝙ ille corruptiōis miſter ē:hic æter
nitatis eſt dominus :ꝙ ille creatura eſt:hic creator .Tamen iſtum mundi ſolem prius quam
oritur:adhuc ante lucem propter neceſſarios uſus huminum ſolet lucerna præcedere.Habet
autem & chriſtus ſol lucernam ſuam quæ eius ortum præceſſit ſicut dicit propheta : paraui
lucernam chriſto meo.Quæ autem iſta lucerna ſit:oſtendit dominus dicens de ioanne bap
tiſta.Ille erat lucerna ardens.Ipſe autem ioannes ut precedens lucernæ lumen exiguum:ait.
Ecce uenit poſt me:cuius non ſum dignus ſoluere corrigiam calciamentorum eius:ipſe uos
baptizabit in ſpiritu ſancto & igni.Simul etiam intelligens lumen ſuum ſolis radiis offuſcan
dum:ante prædicit.Illum oportet creſcere:me autem minui.Sicut enim lucerne claritas de-
ſtruitur ſolis aduentu : ita & ioannis pœnitentiæ baptiſmum,ſuperueniente chriſti gratia,
uacuatum eſt.Videamus igitur : hic ſol noſter nouus quo fonte naſcatur : ſicut eſt uerum :
deo oritur auctore . Diuinitatis ergo eſt filius : diuinitatis (inquam) incorruptæ inte-
græ illibatæ : intelligo plane myſterium . Ideo enim ſecunda natiuitas per immaculatam
mariam :quia prior per diuinitatem conſtiterat illibata :ut cui prior natiuitas glorioſa exti-
tit :eius ſecunda contumelioſa nō fieret:hoceſt,ut quem ad modum uirgo diuinitas ediderat
ita eum & uirgo maria generaret .Habere etiam apud homines:patrem ſcribitur.:ſicut legi-
mus ī euangelio dicētibus phariſæis .Nōne hic eſt filius ioſeph fabri :& mater eius maria ē?
In hoc quoq; aduerte myſterium .Faber pater dicitur chriſti . Et plane pater faber deus qui
totius,mundi opera fabricatus eſt.Et plane faber:ſed qui in diluuio noe arcam fabricauit diſ

posuit. Faber (inquam est qui ordinauit moisis tabernaculum: arcam testamenti instituit: tēplum salomonis erexit. Fabrum dixerim: qui mentes rigidas expolit: cogitatiōes superbas recidit: humilia facta sublimat. Hic autem faber circa arbores curuo utitur ferramento: sicut ī euāgelio legimus dicēte ioāne. Iam securis ad radices arborum posita est. Omnis arbor nō faciēs fructum excidetur: & ī ignem mittetur. Hoc enim agit totum: ut utiles cælestis fabricæ arbores in futuro componat: infructuosas uero euulsas radicitus flammarum consumat incendio.

¶ Increpatio de calendis iannuariis. XVII.

Est mihi aduersus plærosq́ de uestris fratres querela non modica: de iis loquor qui nobiscum natalem domini celebrantes gentilium se feriis dederūt: & post illud cæleste conuiuium superstitiosis sibi prandium parauerunt: ut qui ante lætificati fuerant sanctitate: inebriarentur postea uanitate. Ignorantes ꝙ qui uult regnare cum christo: non possit gaudere cum sæculo: & qui uult īuenire iusticiam: debeat declinare luxuriam. Alia enim ratio est uitæ æternæ: alia desperatio lasciuiæ temporalis: ad illam uirtute ascenditur: ad istam perditione descenditur. Atq; ideo qui uult esse diuinorum particeps: non debet esse socius idolorum. Idoli enim portio est inebriare uino mentem: uentrem cibo distendere: saltationibus membra torquere: & ita prauis actibus occupari: ut cogaris ignorare quod deus est. Vnde sanctus apostolus hæc præuidens dicit: Quæ portio iusticiæ cum iniquitate: aut quæ societas luci cum tenebris: aut quæ pars fideli cum infideli: qui autem consensus templo dei cum idolis? Ergo si nos sumus templum dei: cur in templo dei colitur festiuitas idolorum? cur ubi christus habitat: qui est abstinentia, temperantia, castitas: inducitur comesatio, ebrietas, atq; lasciuia? Dicit saluator: nemo potest duobus dominis seruire: hoc est deo & mā monæ: quo modo igitur potestis religiose epiphaniam domini procurare qui iam calendas quātum in uobis est: deuotissime celebrastis? Ianus enim homo fuit unius conditor ciuitatis quæ ianiculum nūcupatur: in cuius honore a gentibus calendæ sunt ianuariæ nuncupatæ: unde qui calendas ianuarias colit peccat, quoniam homini mortuo defert diuinitatis obsequium. Inde est ꝙ ait apostolus. Dies obseruatis & menses & tempora & annos: timeo ne sine causa laborauerim in uobis. Obseruauit enim diem & mensem, qui his diebus aut non ieiunauit aut ad ecclesiam nō processit. Obseruauit diem qui hesterna die non processit ad ecclesiam: processit ad campum. Ergo fratres oī studio gentilium festiuitatem & ferias declinemus: ut quando illi epulantur & læti sunt: tūc nos simus sobrii atq; ieiuni: quo intelligant lætitiā suā, nostra abstinētia condemnari. Non solum autem gentilium sed & iudæorum consortia uitare debemus: quorum etiam cōfabulatio est magna pollutio. Hi etenim arte i sinuāt se hominibus: domos penetrāt: igrediūtur prætoria: aures iudicum & publica īquietant: & ideo magis præualēt: quo magis sunt impudentes. Hoc autem nō recens ī ipsis sed īueteratum & originarium malum est. Nam olim iā & dominum saluatorem intra prætorium persecuti sunt: & præsidis eum iudicio condemnarunt. In prætorio ergo a iudeis innocentia opprimitur: secretum proditur. religio condēnatur. Cum enim christus occiditur: omnis in eo ueritas & iusticia condemnatur: quoniam ipse est innocentia religio sanctitatis atq; mysterium.

¶ De sancta epiphania. XVIII.

Euangelica scriptura refert (sicut lectum nuper audiuimus) dominum ad iordanem baptismi causa uenisse: & in eodem flumine mysteriis se cælestibus cōsecrari uoluisse. Quod mirari non debemus: cur hoc baptismatis ipsius dominus & magister fecerit. Quia ipse ait. Qui fecerit sic & docuerit: maximus uocabitur in regno cælorum. Facere igitur prius uoluit quod faciendum omnibus imperabat: ut bonus magister doctrinam suam nō tam uerbis insinuaret quam actibus exerceret & ad finem nos gestu pariter confirmaret & sensu. Hoc autem totum hodierna die gestum esse: manifestum est: quod ita uerum esse: ipsa possumus colligere ratione. Ratio enim exigit: ut post diem natalis dominici licet interpositis annis eodem autem tempore hæc festiuitas sequeretur: quam & ipsam festiuitatem natalem appellandam puto. Tunc natus hominibus: hodie renatus est sacramentis: tunc per uirginem editus hodie per misterium generatus. Ita enim disposuit dominus non longe inter se hominum uota distare: ut

in uno' tempore quem genitum gratulabantur in terra :ſanctificatū lætarentur in cælis. Vt
qui partum uirginis angelis annunciantibus poſſidebant :dei filium cælis teſtantibus retine
rent :certiq; eſſent homines quia ipſe eſſet filius dei:quem uirgo pepererat :diuinitas agnoſ
cebat .Noui enim partus noua merentur obſequia .Ibi cum ſecundum hominem naſcitur:
mater eum maria ſinu circūfouet.Hic cum ſecundum myſterium gignitur:pater eum deus
uoce complectitur :ait enim.Hic eſt enim filius meus in quo bene complacui:ipſum audite
Mater ergo partui molli blanditur gremio :pater filio pio teſtimonio famulatur .Mater(in
quam)eum adorandum magis ingerit : pater colendum gentibus manifeſtat . Sinu igi
tur retinetur a matre:cum naſcitur :ſed pater ei ſinus ſui fotum iugiter ſumminiſtrat. Legi
mus enim eum ſine intermiſſione in patris gremio quieſcentem dicente euangeliſta. Deum
nemo uidit unq̄; niſi unigenitus filius qui eſt in ſinu patris.Libenter ergo in ſinu ſanctorum
quieſcit domius : unde & ioannis euangeliſtæ ſinum ut in eo accumberet:libenter elegit.Si
nus ergo in quo chriſtus requieſcit :non corporis gremio præparatur non ueſtimentorum
ambitione componitur :ſed cæleſtium uirtutum operatione colligitur.Nā chriſti ſinus erat
in ioanne euangeliſta fides :in deo patre diuinitas :in maria matre uirginitas .Ibi ſinus chri
ſti eſt :ubi habitaculum eſt uirtutum .Ibi reclinat caput ſuum :ubi domicilium cæleſtium ī
uenit præceptorum .Nam ideo peccatoribus & infidelibus dicit .Vulpes foueas habent &
uolucres cæli nidos:filius autem hominis non habet:ubi :caput reclinet .Igitur dominus ie
ſus hodie uenit ad baptiſmum:& corpus ſuum ſanctum uoluit aqua dilui.Dicat fortaſſe ali-
quis :qui ſanctus eſt:quare uoluit baptizari?Audi ergo .Ideo baptizatur chriſtus:non ut ſanc
tificet ab aqs:ſed ut ipſe aquas ſanctificet:& purificatōe ſui purificet fluenta illa quæ tangit
Conſecratio.n.xp̄i cōſecratio maior ē elemēti.Cū.n.ſaluator abluitur :iā tunc in noſtrum
baptiſmum tota aqua mundatur & purificatur fons :ut ſecuturis poſt modum populis laua
cri gratia miniſtretur .Præcedit ergo chriſtus per baptiſmum :ut chriſtiani poſt eum confi-
denter populi ſubſequantur .Intelligo ergo myſterium :ita enim & columna ignis præceſſit
per mare rubrum :ut intrepidum iter/iſrael filii ſequerentur :& ipſa prius per aquas greſſa
eſt ut uenientibus poſt ſe uiandi ſemitam prępararet. Quod factum (ſicut apoſtolus
dicit)myſterium baptiſmi fuit : baptiſmum plane quodam modo fuit : ubi homines nu
bes operiebat :unda portabat :Sed hæc omnia operatus eſt chriſtus dominus idem qui &
modo:qui ſicut tunc per mare filios iſrael in ignis columna præceſſit.ita nunc per baptiſmū
chriſtianos populos in corporis ſui columna præcedit .Ipſa (inquam)eſt columna quæ tunc
ſequentium oculis præſtitit:modo lucem credentium cordibus ſumminiſtrat .Tunc ī fluen
tis undarum ſolidauit ſemitam:modo in lauacro fidei ueſtigia corroborat :per quam fidem
ſicut filii iſrael/qui intrepidus ambulauerit perſecutorem ægyptium nō timebit.

Item de ſancta epiphania. XVIIII.

EXultandum eſt nobis fratres cariſſimi quod uotis noſtris uota ſuccedūt :quod
gaudiis gaudia cumulantur .Ecce enim adhuc natalis dominici ſolēnitate cor
da noſtra perſultant & iam feſtiuitate ſancte epiphaniæ gloriamur .Gratias
igitur agere debemus dn̄o:qui nos frequenter uiſitat:ut ſæpe lætificet & iā co-
pioſius requirit:ut numeroſius benedicat .Quāuis igitur gentilis licet uane nu
merus ad ſolemnitatem lætetur propter diuerſitatem dominorum ſuorum :tamen plures
nobis feſtiuitates præſtat unius diei uiſitatio q̄; illis multorum dæmoniorum ſuperſtitioſa
preſumptio.Nam ſicut eos ueritate religionis uincimus :ita uotorum numero ſuperamus .
Epiphaniæ ergo hodie procuramus gaudia .Quærat aliquis quid interpretetur hoc uerbum
ſilicet qa epiphane græce latinæ dicitur apparere.Ergo qa tunc primum apparuit ſaluator ī
mundo:ipſa dies eodem uocabulo epiphania nūcupata eſt.Quo modo autem apparuerit re
quiramus :non quod in mundo ante nō fuerit:cum mundus per ipſum factus ſit :ſed quod
tunc primum ſignis atq; miraculis credētium cordibus deus chriſtus illuxerit:& in tenebro-
ſas conſcientias hominium fidei ſplendor aduenerit .Cum igitur deus ubiq; ſit & uniuerſa
poſſideat:tanq̄; nō uiſus antea apparuiſſe dicitur .Apparuit autem non tam oculis hominū
quam ſaluti :nam & ſi prius natus ex uirgine oculis carnalibus uidebatur :tamen non appa
rebat:quam uirtutem eius adhuc fidei acies ignorabat:unde iudæis per prophetam dicitur.
Videntes uidebitis & non uidebitis .Hoceſt ſaluatorem quem cernerent oculis corporalib⁹:
ſpirituali lumine nō uiderent Poſtea enim quam diuinitatem ſuam mirabilibus declarabit:
humanis mentibus tāquā nouus &,inopinatus apparēs oculos quoſdam cordis īfudit :ut co

Vbi, et quid su … sinus

gnoſceret ſenſus quē ñ cognouit aſpectus. Vñ fit ut nos chriſtum dominum per fidem: quē nunquam uidimus: contemplemur. Iudæi quem perſpexerunt oculis: palpauerunt manib⁹: hodieq; non uideant. Requiramus igitur quod ſignum operatus ſit: ut diuinitatem ſuam populis declararet. Dicitur hoc primum feciſſe miraculum: ut aquam mutaret in uinum: magnum plane ſignum & ad dei credendum ſufficiens maieſtatem. Quis enim non miretur in aliud ꝗ̃ erant: elementa eſſe tranſlata? Nemo enim poteſt mutare naturam niſi qui dominus eſt naturæ. Credendum eſt iam ex hoc mortalem hominem in immortalitatem poſſe conuerti: quando uilis ſubſtantia in precioſam eſt conuerſa ſubſtantiam. Nolo enim auditor nomina tamen perſpicias uini & aquæ: ſed ſi uis potentiam comprobare uirtutem rerū aſpice. Facto enim hoc altius neſcio quid demonſtratur. Nam cum dominus aquam uertit ī uinum: non tam hoc operatur: ne diſcumbentibus deſit ebrietas: ſed ut credentibus ſit æternitas. Si quidem propterea in mundum uenerit chriſtus: non ut conuiuarum cellaria procuraret: ſed ut ſaluti hominum prouideret: nec ut hydrias ſubſtantia boni odoris impleret: ſed ut animas gratia ſancti ſpiritus irrigaret. Ergo cum ex illa uili aqua uini optimi ſaporem uoluit guſtare cōuiuas: magis uoluit ex hac uili carne reſurrectionis cæleſtis ſapientiam guſtare credentes. Nam hoc ſignum totum utiq; reſurrectionis myſterium cōtinet. Aqua enī uilis pallens & frigida in uinum uerſa ſcilicet precioſum rubrum uel ignitum hoc ſignificat: hominis ſubſtantiam conditione uilem imbecillitate: pallentem morte: in reſurrectione in gloriam commutandam quæ eſt æternitate precioſa gratia collorata: ſpiritu immortalitatis ignita. Hoc igitur dignum eſt credere dominum operari uoluiſſe: ut per hoc terrenum ſignum futurum iam tunc a ſapientibus cæleſte myſterium uideretur. Nam ſi mirabile eſt utiq; quæ defecerant cōuiuiis: uina ſuppleſſe: quanto eſt mirabilius uitam quæ eſt exhauſta: hominibus reparaſſe? Et ſi glorioſum eſt aquam in uinum mutare: quanto eſt glorioſius peccata in iuſticiam cōmutare: & mores potius temperare quam pocula? Audeo dicere illas hydrias non ſolum illi conuiuio ſed uniuerſo mundo precioſam illam miniſtrare ſubſtantiam: niſi quod nobis melius adminiſtrant. Conſtat enim ex ipſis uaſculis illos hauſiſſe ebrietatem: nos haurire iuſticiā: illos percepiſſe uini poculū: nos calicē ſalutis accipere: & ſi dici fas eſt: apud illos pertranſiſſe quod biberant: apud nos uero permanere quod ſumpſimus.

¶ Item de eodem. XX.

MEminit ſanctitas ueſtra fratres ſuperioris prædicationis noſtræ: qua deſcripſimus beatos apoſtolos uno uiſo miraculo hoceſt aqua in uinum a ſaluatore cōuerſa: in eum protinus incrediderſſe: ita enim ait euangeliſta de domino. Et manifeſtauit gloriam ſuam: & crediderunt in eum diſcipuli eius. Quod factū non ideo tantum ſcriptum eſt: ut illorum ſub quibus factum eſt: fidei gloria monſtraretur: ſed & propter nos qui eodem deuotiōis exemplo credulitatis gloria prouocamur. Chriſtus enim quod operatus eſt: nō illis tantum operatus eſt quos habebat tunc præſentes ſed & nobis poſtea ſecuturis: ut licet maiores noſtri tempore nos præcederent: tamē ſignorum gratia nō præirent. Quæ enim illis exhibita eſt præſentia rerum ī mirabilibus uirtus: eadem uirtus nobis litterarum theſauro conſeruata: ut nobis præſtaret pagina quod illis gerebat hiſtoria: immo in nobis geritur quicquid nobis geritur quicquid nobis īſinuat: ut ſcripturarum ſpeculo dictaretur: & potentiam domini quam illi carnalibus oculis cernerēt nos ſpirituali lumine uideremus. Et crediderunt in eum: & manifeſtauit gloriam ſuam diſcipulis ſuis. Quam bene potentiam domini ſubſequitur deuotio ſeruulorum: & quod magiſter docet opere: diſcipuli in corde deſcribunt. Ecce cui manifeſtatur uirtus operantis: & fides prædicatur manifeſta credētium. Prædicanda plane apoſtolorum fides quæ uiſo uno ſigno credidit ī omnipotentiam ſaluatoris: & apoſtoli dum mirātur aquam in uinum uerſā: ipſi ex omni fæce peccatorum ſimiliter ſunt conuerſi: & inſtar facti miraculi ex uili ſuperſtitione gentilium in precioſam deuotionem credentium ſunt tranſlati: & ut aqua in uinum uerſa ſapore rubore calore conditur: ita ſcientiæ quod erat in iis inſulſum: accepit ſaporem quod pallens: gratiæ ſumpſit colorem: quod frigidum: incaluit immortalitatis ardore. Magnificanda igitur apoſtolorum fides quæ ideo euāgelico ſermone deſcripta eſt: ut & illis eēt ad laudem & nobis proficeret ad exemplum. Sed quod peius eſt his: illis laus ſua permanet nos exempla non permouent. Nam quanto poſteriores ſumus tempore: tanto & inferiores merito. Illi enim uiſo uno ſigno ſtatim domino crediderunt: nos acceptis adhuc tot beneficiorum mirabilibus dubitamus. Dubitamus (inquam) quia præſentia diligimus: dum futu-

ta non credimus: diuitias amamus in sæculo: dum eas accipere cunctamur a christo. Iracundia immoderate extollimur: dum retributionis iudicium non timemus. Cæterum qui nouit scriptum esse quo iudicio iudicaueritis: eodē iudicabitur de uobis: absq; dubio lenis moderatus & mitis est: & plus bonitate cogit quam seueritate compellit: amicus indulgentiæ familiaris est ueniæ: ut dum eam frequenter impartit: a domino semper accipiat. Si quidē prudentis sit rectoris: ita terrenos honores agere: ut honorificentiam cælestis dignitatis acquirat & si interdum uigorem dicendi in nobis corporis obtundat infirmitas: tamen studio deuotionis uestræ fortiores efficimur. Nam quo uos studiosius auditis: eo nos libentius prædicamus: & uirtus nobis loquendi additur cum uos intelligendi accomodatis auditum. Quis nō conetur illic uerbi cælestis semen iacere: ubi illud puri cordis fæconda terra suscipit? Quis (inquam) non illic uerbū saluatoris collocare uelit: ubi illud non sæcularium solicitudo præfocet: sed disciplinarum spiritualium uirtus enutriat? Ergo fratres quia in sancta epiphania exultauimus uidentes miracula saluatoris: debemus facere: quod illius temporis discipuli tūc fecerunt. Quod autem dixi uidisse nos modo quod olim gestum est: uidemus plane uidem⁹ q; quottidie. Ea enim sunt christi miracula: ut nō iniquitate prætereāt: sed gratia cōualescāt: nō obliuione sepeliātur: sed uirtutibus inouentur. Apud potētiam enim dei nihil est abolitū nihil præteritum: sed pro sui magnitudine omnia illi ī præsenti sunt: totum illi tempus est hodie: unde & sanctus propheta dicit. Mile āni ante oculos tuos tāq; dies una. Quod si omne sæculi tempus una dies est domino: eadem quæ mirabilia saluator patribus operat⁹ est: operatus & nobis est. Vidimus igitur & nos sicut maiores nostri mirabilia domini: cum pari ea cum illis stupore suspeximus. Gustauimus & nos sicut illi de ipsis hydriis. siquidem illi de iis poculum uini biberunt: nos salutis calicem sumpserimus. Debemus ergo facere uiso signo domini quod nostri fecere priores. Si enim eadem in nobis diuinitatis refulsit gratia, eadem & fidei apud nos debet esse deuotio: dicit enim euangelista de domino: hoc miraculo ꝑpetrato. Et manifestauit gloriam suam: & crediderūt discipuli in eum. Credere ergo debem⁹ sicut tunc apostoli crediderunt. Dicit autem & alius: & nos christiani sumus credimus in dominum saluatorem: sed credere opus est opere nō sermone: non lingua sed corde: ne & nobis dicatur. Plebs hæc labiis me honorat: cor autem eorum longe est a me.

¶ Item de die sancto epiphaniæ. XXI.

Plærisq; in hac sancta epiphaniæ die hactenus a domino mirabilia facta esse cōmemorant: ut rogatus ad nuptias aquæ substantiam in uini speciem commutaret ac liquorem fontium in meliorem usum sui benedictione trāferret: ministros hausisse aquam de puteis: uinum in hydriis īuenisse: atq; utiliore dispēdio perdidisse quod impleuerant: repperisse quod deerat: tuncq; primum hoc mirabili signo diuinitatis suæ declarasse uirtutem. Non nulli autem in hac sancta die ab ioāne baptizatum eum in iordane testantur: atq; in lauacri eius gratia interfuisse loquendo deum patrem: sanctum quoq; spiritum descendisse. Nec mirum si in domini lauacro mysterium non defuit trinitatis: cum nostrum lauacrum trinitatis compleat sacramentum. Neq; enim poterat dominus non primum circa se exhibere: quod erat postea humano generi ꝓcepturus: cum omnia non sui causa sed nostræ gratia salutis efficeret. Aut nunqd propter se baptizari uoluit: cum peccatum non haberet: sicut dicit propheta. Qui peccatum non fecit nec dolus inuentus est in ore eius. Sed propter nos utiq; qui multorum criminum peccatis obnoxii opus habeamus: ut in christi baptismo purgaremur: atq; ideo uenit dominus ad lauacrum: non ut purificetur ipse aquis: sed ut nobis aquarum fluenta purificet. Ex quo enim ille in aquis mersit: ex eo omnium credentium peccata deleuit. Necesse est autem ut omniū peccata deleuerit qui omnium peccata suscepit: sicut ait euangelista. Hic est agnus dei: hic ē qui tollit peccatum mundi. Mirum ergo in modum unus mergitur: & salus omnium reparatur. Adest ergo deus pater: cum baptizatur dominus: adest spiritus sanctus. Videte saluatoris beniuolentiam: qua solus se in passione contumeliis subdidit: in lauacro solus gratiam non quæsiuit: uult participes esse gloriæ. Adest ergo (sicut dixi) pater: adest & spiritus sanctus: & quia deus uideri non potest: spiritus in columba: pater descendit in uoce. Quodq; solum ad astruendam fidem hominibus necessarium erat exhibere saluatorem: fides enim nostra nisi auditu non constat & uisu: ideo se spiritus in columba oculis subdit: pater in uoce se auribus subministrat. Nam nisi propter nostram credulitatem ista fieri oportuisset: potuit pater & spiritus tanq; inuisibilis deus ad uerbum filium inuisibili prolapsione descendere.

Igitur propter nostram fidem aperto cælo spiritus ad christum: pater ad filium: uox descendit ad uerbum. Verbum enim christus est: de quo scribitur. In principio erat uerbum. Bene (inquam) pater uox: & filius uerbum dicitur: quia uerbum non nisi de uoce procedit. Conueniunt itaque sibi uox & uerbum: & saluti hominum prouident societate mysterii. Qua aūt ratione spiritus sanctus ad christum in specie columbæ descenderit: uideamus utrum sit aliq similitudo columbe uel domini sicut est uocis & uerbi: & plane non parua. Columbam enī etiam ipsum dominum dixerim: quia est alacer mitis & simplex. Columba est quia sanctos suos esse præcipit ut columbas: dicens: estote simplices sicut columbæ. Quod autem columba christus sit: propheta dicit ex persona ipsius describens post passionem reditum eius ad cælū. Quis dabit mihi pœnas sicut colūbæ: & uolabo & requiescā? Cū ergo christus dominus initiaret ecclesiæ sacramenta: cælo superuenit columba. Intelligo mysterium: agnosco etiā sacramentum. Columba enim ipsa est quæ nunc ad ecclesiam christi in baptismo uenit: q quondam ad arcam noe in diluuio properauit: tunc illi securitatem annuncians oliuæ ramo: modo huic æternitatem conferens diuinitatis indicio. Tunc signum pacis ore afferens: modo ipsam pacem christum sui substātia superfundens. In iordane igitur baptizauit dominus: multa mirabilia in hoc flumine sæpius facta esse scriptura commemorat: inter cætera dicēs & iordanis conuersus est retrorsum. Puto autem esse mirabilius quod domino iesu christo ibi posito factum est. Ante enim retrorsum aquæ conuersæ fuerant: modo retrorsum peccata conuersa sunt: & sicut tunc impetus fluminis alueum sui cursus perdidit: ita & nūc impetus peccatorum dominium sui erroris amisit. Quod quidem in propheta elia iam illo in tēpore factum puto. Sicut enim elias in iordane diuisionem fecit undarum: ita & spiritus dominus in eodem iordane separationem operatus est peccatorum. Ille stare flulenta præcepit: hic crimina: & sicut sub elia fluctus primordia fontium de quibus exierant petiuerunt: ita & sub christo domino homines ad originis suæ infantiam de qua fuerant exorti: sunt reuersi.

Post epiphaniam. XXII.

Ad omnes uos fratres prædicationem meam in die sancta epiphaniæ peruenisse credo: & ad uos præcipue catechuminos: in qua descripsimus tunc non nullis asserentibus aquam in uinum fuisse conuersam: plærisque autem testantibus illa die in iordane dominum baptizatum: quod licet a diuersis alterutrum factum esse credatur: ego tamen utrūque factum esse confirmo: & aliud signum de alio contineri. Vtrūque enim factum est. Nam cum baptizatus est dominus: & mysterium lauacri instituit: & humanum genus uelut uilem aquam in æternam substantiam diuinitatis sapore conuertit. Similiter & cum hydrias plenas liquore fontium uertit in uinum: utrūque operatus est: & speciem magis necessariam nuptiis præstitit: & demonstrauit corpora hominum per lauacrum spiritus sancti replenda esse substantia: quod alibi ipse dominus manifestius declarauit dicens. In utres nouos uinum nouum esse condendum. In nouitate enim utrium lauacri puritas spiritus sancti gratia significatur in uino. Igitur uos catechumicos diligetius oportuit hoc audisse: quibus magis est necessarium: ut sensus uester qui ignorātia trinitatis ut aqua nūc friget: agnitione mysterii īcalescat ut uinum: & animarum uestrarum liquor uilis & tenus in preciosam & fortem gratiam transfundatur: ut uini uice sapiamus qd bonum est: redoleamus quod suaue est: & possimus dicere illud apostoli. Quoniam christi bonus odor sumus deo. Catechuminus enim prius q̄ baptizetur: sicut aqua iacet riget & pallet. Fidelis autem sicut uinum fortis & ruber est. Catechuminus (inquam) sicut aqua nullius saporis nullius odoris nullius est precii: nec sufficiens ad usum: nec delectabilis ad reficiendū: nec tolerabilis ad seruandum. Nam sicut aqua cum seruatur diutius: in deterius uersa intra semet putrescit & fœtet: ita & catechuminus cum diutius catechuminus permanet ī deterius couersus intra semet uilescit & deperit: ait enim dominus. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto: nō ītrabit in regnum cælorum. Qui autem non intrat regnum, necessario remanet in inferno. Recte autem uino comparatur fidelis. Sicut enim ex cunctarum creaturarum substantia: omnis res uetustate deperit: solum uinum proficit uetustate: ita ex omni genere hominū cunctis antiquitate pereuntibus solus christianus proficit uetustate. Et sicut uinum in dies singulos asperitatem suam decoquens saporis dulcedinem suauitatem odoris acquirit: ita & christianus successu temporis delictorum suorum asperitatem decoquens: sapientiam sibi diuinitatis beniuolentia trinitatis assumit. Ergo in hac sancta die baptizatus ē

dominus. Videte q̄ bene ordinauerit: ut & in natali suo natus sit: & in epiphania sit renatus: ut nec longe a se salutis humanæ uota distarent: & æternas saluatori iugiter gratias agerem⁹ tunc & uota nostra celebrata sunt: quo christo ecclesia copulata est: sicut ait ioannes. Qui habet sponsam: sponsus est. Propter has ergo nuptias saltare nos conuenit: siquidem & dauid rex pariter & propheta: cum multa cecinerit: & ante arcam saltasse dicatur. Elatus enim gaudio in saltationem prorupit. Præuidebat enim in spiritu per mariam de germine suo ecclesiam christi thalamo sociandam: de quo ait. Et ipe tanq̄ sponsus procedens de thalamo suo. Atq; ideo præ cæteris prophetarum auctoribus plus cantauit: quia lætior cunctis per hæc gaudia suos posteros coniungebat: & ad propria uota omnes gentes solito dulcius inuitabat: nos quoq; docuit quid ipis facere deberemus in nuptiis: cum ille ante nuptias tota exultatione lætatus sit.

De quadragesima. XXIII.

SAncte quadragesimæ rationem cuius hodie initium celebramus: frequenter edidimus: & cur tot dierum numero ieiunemus: sæpe docuimus. Diximus enī quod dominus iesus christus hunc eundem numerum ieiunii consecrarit: & continuatis diebus noctibusq; non capiens cibum unum ieiunii corpus effecerit. Hocest licet diei ordo noctis interrumperetur aduentu: non tamen interruptus est ordo ieiunii. Vnde erant apud deum plura temporum curricula sed abstinentiæ dies una: ostendens nobis ita nos hunc numerum integrum ieiunare debere: ut quia totam quadragesimam complecti non possumus sopito & uno ieiunio: uel quottidianis eandem sine intermissione ieiuniis celebremus: ut si quisq̄ unam diem abstinendo pretermiserit: totam quadragesimam uiolarit: & propter modici temporis cibum magni fructum laboris amiserit. Sed dicit aliquis: quadragesimæ aliquotiens accepimus rationem: & eam consecratam a domino frequenter audiuimus: sed cur eadem quadragesima quadraginta & duos dies habeat: audire gestimus. Legimus in ueteri testamento cum sanctus moises filios israel de iugo ægyptiæ captiuitatis erueret: ut in terram eos repromissionis induceret: quadraginta & duorum dierum eum ad memoratam terram mansionibus peruenisse: tantoq; illū temporum numero potitum esse promissis: quanto & nos promissis nobis a saluatore perfrui gratulamur. Eodem (inquam) numero moises per mansiones peruenit ad requiem quo & nos per ieiunia properamus ad cælum. Ieiunia enim nostra mansiones quædam sunt: per quæ iter spiritualiter facientes animæ uirtutibus ambulamus: & diurno profectu repromissæ nobis terræ uiciniores efficimur: ita ut citius perueniat qui deuoti⁹ ieiunarit. Pedes. n. quidā aniæ pnices sūt fides atq; ieiuniū q citode humilibus ad altiora conscendunt: cito de terrenis ad cælestia gradiuntur: de his pedibus dicit apostolus. Quam speciosi pedes euangelizantium bona. Hos pedes lauari præcepit dominus: sicut apostolus ait de uidua. Si sanctorū pedes lauit. Digni enim honore euangelizantium pacem pedes sunt qui spirituales ac nitidi doctrina super hominum corda gradiuntur. Quadraginta etiam & duorum dierum numero israel populus peruenit ad fluenta iordanis. Eodemq; dierum circulo christianus popul⁹ peruenit ad fluenta baptismatis: & sicut ait propheta: iordanis conuersus est retrorsum. Illic introeunte israelita in aquam fluminis unda superfugit: hic descendente in fontem xpiano criminum peccata diffugiunt Et mirum in modum illic retrorsum conuersus fluuius in originem suam reuertitur: hic in posterum reuocatus homo in originis suæ infantiam reparatur: ibi fontem suum de quo egressa fuerat: unda perquirit: hic hominem suum a quo exierat: innocentia recognoscit: ibi exinanitur alueus fluctibus: hic euacuantur corda criminib⁹: ita ut seruos dei illic aqua cœnosa non madidet: hic famulos dei conscientia tetra non polluat. Iordanis enim quidam est fons lauacri per quem qui transiuerit: relictis sordibus paradisum repromissionis ingreditur. In hoc ergo quadragenario & duali numero israel ppl's relinquens egyptum rubri maris fluenta transcendit: & nos quoq; in ipso numero relinquētes mundi ægyptum gehennæ ardentis stagna transimus. Illos in fluctibus unda sustentat: nos ignis flamma non urit. Illis solidatur aqua: nobis refrigescit incendium. Et contra naturæ usum per æstum siccatur mare: per fontem baptismi gehenna mitescit. In hoc (inquam) mystico numero filii israel peruenientes ad myrrham cum præ amaritudine aquam hauri re non possent. Habebat enim fons aquā sed dulcedinē n̄ hēbat. Erat delectabil' ad uisioem

sed sincærus non erat ad saporem. Iniecto in eam per moisen ligno dulcedinem suauiter po tarunt: austeritatem quam noxia unda gestabat. ligni abstulit sacramentum: quod quidem i figura factum puto. Aquam enim amaram mirrha legem esse arbitror ueteris testamenti: quæ lex prius q̄ cruce temperaretur domini: erat immitis. Iubebat enim oculum pro oculo dentem pro dente: & uelut austeris nullum misericordiæ refrigerium porrigebat. At uero ubi ligno euangelicæ passionis est temperata: statim amaritudinem suam suauitate cōmutans dulcem se cunctis præstitit ad potandum: sicut ait propheta. Quam dulcia faucibus meis eloquia tua super mel & fauum ori meo. Dulcia enim sunt eloquia quæ iubent. Si quis te percusserit in maxillam: præbe ei & alteram. Si quis tibi aufert tunicam: relinque illi & pallium. Hæc est ergo illa amaritudo quæ dulcedine commutata est idest austeritas legis euangelii gratia temperata est. Amara enim est legis littera sine crucis mysterio: de qua ait apostolꝰ Littera occidit. At ubi passionis illi sacramenta iunguntur: omnis eius spiritualiter amaritudo conditur. Et de ea dicit apostolus: spiritus autem uiuificat.

¶ Item de quadragesima. .XXIIII.

R Ertinent adhuc sensus uestri fratres: nos hoc superiorī dominica prædicasse q̄d huius quadragesimæ nostræ figuram illæ quadraginta & duæ mansiones habuerint: per quas populus israel exiens de ægypto diurno profectu terram repromissionis intrauit: & quasi quibusdam salutis gradibus post iugum seruitutis ascendit ad regnum. Figura (inquam) fuit in illis mansionibus ieiuniorū nostrorum non solum in quantitate numeri sed etiam in obseruatione uirtutum. Non enī tantum filii israel in itinere deserti corporeis gressibus ambularunt: quantum in uia domini religiosis actibus profecerunt. In uia plane ambulauerunt domini quæ illos portauit in fluctibus & pauit e cælo. Esurientibus enim in heremo manna non defuit: periclitantibus in mari terra non fugit. Ibi mare ī semita sternitur: hic cælum ad pabulum reseratur. Propter gratiam famulorum dei iordanis fluenta sua retinet: aquam suam myrrha cōmutat. Illic retrorsum conuersa: que sequebatur: unda præcedit. Hic in melius temperata quæ amarum stillabat: uena dulcescit. Et mirum in modum fluuius cursum perdidit. fons saporem. Sed quoniam diximus filios israel uenientes ad mirrham aquæ amaritudine laborasse: eamq; non nisi ligni iniectione potare potuisse: typum quoq; in illa fuisse ueteris testamenti: uideamus quo exinde proficiscens populus ipse peruenerit. Peruenit in locum qui dicitur elim: in quo erant duodecim fontes purissimi & septuaginta uirentium multitudo palmarum. Videte mysterium dei quem ad modum post amaritudinem legis fluenta euangelicæ pietatis exuberent. Ibi fons unus austerus est ad bibendum: hic plures: omnes: dulces sunt ad portandū ibi post fatigationem nulla refectio: hic post laborem refrigerium atq; uictoria. Sitientibus enim fontes ministrantur: palmæ uincentibus offeruntur: palmæ (inquam) offeruntur uincentibus: quia post legis duriciam ad euangelii gratiam peruenisse uicisse est. Præmium enī quoddam uictoris est os uiuo fonte diluere: dextram triumphali palma munire. Per fontē enim lingua confessoris purificatur: per palmam dextera martyris honoratur. Illa quia christi exaltauit gloriam: hec quia aram sacrilegii recusauit. Præmium enim quoddam est palma martyrii quæ confitenti linguæ dulcem fructum tribuit: & uictrici dexteræ gloriosum præstat ornatum. Est plane palma martyribus suauis ad cibum: umbrosa ad requiem: honorabilis ad triūphum: semper uirens: semper uestita foliis: semper parata uictorie. Atq; ideo non marcescit palma: quia martyrum uictoria non marcescit. Ipse deniq; palmæ sedenti super asinam & uenienti ad templum domino a populis offeruntur. Cum enim discipuli uestimenta sua sternerent: & iter christi suis amictibus cōmunirent: non habuit maius præmium nisi palmas quod ei deuotio plebis offerret: significans stratis in itinere uestibus impollutam uiam esse in mundo: oblatis palmis ipsum mundi esse uictorem. Ipse (inquam) uictor est de quo ait scriptura. Vicit leo de tribu iudæ. Ipse plane uictor qui destruxit diabolicā mortem: uitam illuminauit æternam. Palmæ igitur aduenienti eriguntur christo. Scriptū est. Iustus sicut palma florebit. Recte ergo aduenienti iusto eriguntur uexilla iusticiæ: & auctori suorum obsequuntur tituli triumphorum. Prius autem quam tollantur palmæ iter domini usq; ad templum discipulorum uestibus operitur: & ut impolluta sit semita saluatoris: apostolorum amictibus comunit. Quod quidem in mysterium factum puto. Via enī christi quæ ducit ad templum: fides eius est atq; doctrina. Hanc igitur uiam discipuli ut nos sine offensione gradiamur: amictus proprii corporis

exuentes suo strauere martyrio: ut inter diuersarum gentium turbas iusticiæ semitam mem brorum suorum uestimenta substernant: & cœnolam myrrhaginem mundi operiant: & im pollutam uiam saluatoris ostendant. Ad duodecim ergo fontes post myrrham uenit popu lus israel: legimus in propheta: Benedicite domino de fontibus israel. Dominus christus est qui non nisi per apostolorum ora discitur discipulorumq; doctrinam. Apostoli dicendi sunt fontes quia uelut omnes purissimi gratia prædicationis exuberant: & post amaritudinem le gis uenarum suarum larga sapientia sacramenta poculi dulcedinem stillāt. Nec mirum si po tus dulcis est fontium: in quorum sinu cibus dulcior ē palmarum. Apostoli ergo sunt fontes qui totius terræ faciem doctrinæ suæ flumine rigauerunt: & fatigatis gentium populis potū diuini misterii propinarunt. Septuaginta autem palmas iuxta fontes apostolicos generatas septuaginta illos discipulos dixerim. Qui secundo ab apostolis gradu propter salutem homi num a domino diriguntur: quos lucas euangelista describens binos & binos asserit destiatos Qui uere uelut palmæ post curas hominum cum exultatiōe redeuntes gloriantur apud do minum sibi & dæmonia esse subiecta. Recte igitur comparantur palmis: qui palmarum præ mio diaboli extitere uictores.

Item de quadragesima. .XXV.

INtellexisse uos credo frēs cur hæc nr̄a ieiunia illis mansionibus comparauerī: in quibus populus israel tanq̄ in procinctu quodam positus pharaonem regē quotidiano labore superauit: & ab inimicis suis quasi quibusdam castris mā sio num se se statione defenderit: ita ut quicunq; ex illo comitantiū numero diur ne stationis spacia non confecit: aut pharao illum occupauit: aut solitudo pua sit. Sic ergo & nos propositum nobis qnadraginta dierum iter debemus omni labore confi cere & quibusdam quasi castris nos ieiuniorum deuotione munire. Castra enim nobis sunt nostra ieiunia quæ nos a diabolica oppugnatione defendunt: deniq; stationes uocantur q̄ stantes & cōmorantes in eis inimicos insidiantes repellamus. Castra plane sunt ieiunia xp̄ia nis: a quibus si quis aberrauerit: ab spirituali pharaone inuaditur: aut peccatorum solitudine deuoratur. Peccatorum autem solitudinem patitur qui deseritur societate sanctorum. Mur⁹ igitur quidam est christiano ieiunium inexpugnabilis diobolo: intransgressibilis inimico. Quis enim unq̄ christianorum ieiunauit: & captus ē? Quis sobrius mansit: & uictus est? Te mulentum aggreditur diabolus: luxuriosum oppugnat inimicus: ubi autem ieiunium uide tur: fugit, metuit, pertimescit: terretur pallore eius: debilitatur inedia: ifirmitate prosternitur: prosternitur (inquam) infirmitate: quia christiana ifirmitas, fortitudo est: unde ait apostol⁹. Cum infirmor: tunc fortior sum. Sed requirit aliquis quem ad modum fortis infirmitas. Tunc est fortis infirmitas: quando caro tabescit ieiuniis: anima puritate pinguescit. Quantū enim illi ciborum succus subtrahitur: tantum huic iusticiæ uirtus augetur. Tunc igitur homo imbecillis quidem est ad sæcularia, sed fortis est ad diuina opera. Tunc enim magis de deo co gitat: tunc iudicium metuit: tunc uincit inimicum. Ait enim saluator de diabolo. Hoc genus non eiicitur in ieiunio & orationibus. Dicit utiq; a diabolo energuminum non nisi ieiuniis posse purgari. Videte ergo quæ ieiunii uirtus sit: quātam homini suo præstet gratiam: quod tantam præstet alteri medicinam: quem ad modum proprium sanctificet hominem quod ita purificet alienum. Mira enim res est: alter ieiunat: & alteri prodest ieiunantis utilitas. Er go fratres abstinentiæ arma minime deponamus: & quadraginta dierum ieiunia sine inter missione curemus: hic est enim perfectus numerus ad uincendum. Dominus enim diabolū postea q̄ quadraginta dies ieiunauit: euicit: nō quo n̄ & ante ieiunia eum uincere potuisset: sed ut ostenderet nobis: tunc nos diaboli posse esse uictores: cum per quadraginta dies uicto res ieiunando desideriorum carnalium fuissemus: eum autem qui hunc numerum consecra tum gulæ intemperantia uiolasset: tanq̄ imbecillem & miserum facile eum ab inimico pos se superari. Quam enim potest in altero diaboli improbitatem uincere qui gulæ imtempe rantiam in se ipso non uincit? Prius ergo homo tui uictor esto: ut possis esse uictor alterius: Sunt enim intra te proprii tibi hostes qui quottidie te oppugnant. Ecce enim auaricia te di uitiarū ambitione circuuenit luxuria epularum suauitate captiuat: hæresis scīe puersitate p̄ uertit. Vince ergo inimicos proprios: ut uincere possis alienos. Non enim frēs leue peccatū fidelibus indictā quadragesimā a dn̄o ieiunare: & ieiunia consecrata uentris uoracitete dissol uere. Scriptū ē: qui dicit se in xp̄o manere: debet sicut ille ambulauit & ip̄e ambulare. Siquis

Quare ieiunia uocant[ur] castr[a]

Ieiunij uirtus et opati[o]

Ieiunium nr̄z aliis prode[st]

Si gulā nō uinci n̄ sen[tias] nō pot[est] diabolū uinc[ere]

ergo xpianus esse: debes quod xpus. Ille qui peccatum non habebat: quadragesimam ieiunauit: tu non uis quadragesimam ieiunare: qui peccas? Ille (inquam) peccatum non habebat: sed pro nostris ieiunauit peccatis. Qualis ergo apud conscientiam tuam xpian9 es: cum xpo pro te esuriente tu prandes? Cum saluatore pro te ieiunante tu reficeris? Non igitur (sicut dixi) leue peccatum est: indictum uiolare ieiunium: nam ut hoc exemplis breuiter approbem9 legim9 in libris regnorum: cum saul rex israel bellum contra allophylos gereret: uniuerso eius exercitui indixisse ieiunium: & abstinentib9 cunctis eum contra aduersarios pugnare cœpisse. Bon9 plane rex qui hostes suos non tam armis quam deuotione uincebat: & plus dimicabat religione quam telis. Cum ergo saul abstinentiam diei suis omnib9 indixisset: & ionathas eius fili9 præcepti nescius inter medias hostium acies uictor incedens: fauum mellis intincta sceptri summitate gustasset: tanta indignatio repente cōmota est: ut & differretur uictoria: & diuinitas læderetur. Denique nec bello finis imponitur: nec regi responsum ppheticum datur. Vnde intelligimus quod saul hostes non tam uirtute militum quam militum abstinentia superabat. Denique unius culpa cunctis confertur ignauia: & unius delicto omnibus generatur infirmitas. Deficit enim uirtus in exercitu: ubi deficit in obseruatione ieiunium. Quod ut peccatū saul ex ipsa diuinitatis offensione cognouit: statim ionathæ dixit: non esse parcendum: sed peccatum admissum effusione eius sanguinis expiandum. Videte quanta apud saul regem fuerit religionis obseruantia qui offensum deum optauit etiam paricidio mitigare. Et quanta sit resoluti culpa ieiunii quæ non nisi sanguinis effusione punitur. Et si ignorans ionathas indictum a patre ieiunium quia resoluerit: morti addicitur: qui sciens indictum a christo resoluit ieiunium quid meretur? Ergo fratres statum nobis custodiamus obseruatione ieiunium: ut hostes nostros spirituales carnalesque uincamus. Habemus enim (sicut nostis) carnales hostes. Ieiunemus igitur ut eos & exercitus noster & saul superet & obtineat. Nec in abstinentia positi, declinemus ad fauum. Fauus enim quidam mundi est uoluptas: seu uicia quæ sicut scriptum est: ad tempus quidem impinguant fauces: nouissima amariora sunt felle.

¶ Item de quadragesima. XXVI.

Non usque adeo contristari debemus fratres: quod in his quadragesime diebus tentatio nos tribulationis aduenit: quoniam & saluatorem nostrum propter ipsam quadragesimam uidemus esse tentatum. Minus ergo dolere debemus seruuli: quia domini habemus exemplum: Vbi enim est similis cum christo deuotio: similis est & cum christo tentatio. Conditionem enim nobis tolerandi imponit conditio ieiunandi. Credimus autem quod sicut saluator noster diabolum cum tentaretur obtinuit: ita & nos hostes nostros cum tribulamur: posse deuincere. Ieiunia enim christi tentari possunt non possunt superari. Angustias quidem in obseruatione habent sed prosperitatem tribuunt & salutem. Videamus igitur inter cæteras tentationes qua dominum diabolus arte lacessat. Cum enim super pinnam staret templi saluator: ait diabolus: si filius dei es: mitte te deorsum: & reliqua. Vere diabolicæ fraudis astutia consuetudinis suæ nititur argumento. Semper enim religiosos de superioribus deiicere ad inferiora conatur: & de sanctis ac uenerandis actibus deducere ad terrena & cœnosa festinat: ut qui stat puritate mentis in summitate templi: proiiciat se in profundum inferum contagione peccati. Nam cum dominum de pinna templi deiicere nititur: utique de perfecto religionis cultu eum remouere conatur. Pinna enim loci sancti perfectio cælestis est sacramenti. Recte autem dominus super pinnam templi stare dicitur: quia de ipso scriptum est: quia ambulat super pennas uentorum. Super pennas enim uentorum quodam modo ambulat dominus: cum super morum nostrorum alacri conuersatione uolatum incedit: pennæ enim nobis sunt boni mores qui nos alleuatos a terræ humilibus in cæli altiora tollunt: & uolatu quodam mentis de tartari tenebris educunt: & ad paradisi amœna perducunt. Quorum morum pennas habere pphe ta desiderans ait: quis dabit mihi pennas columbæ & uolabo & requiescam. Super hanc ergo pinnam templi saluator stare dicitur: hoc est quasi in quodam templo fidei nostræ consistere: unde ait apostolus. Vos estis templum dei: & spiritus dei habitat in uobis. In hoc igitur templo stans dñs nec recedens increpat diabolum dicens. Scriptum est: non tentabis dñm deum tuum. Hoc est nō tentabis eum quem putas tanquam hominem ad inferiora pellendū: sed magis tanquam deum & dñm ipm noueris adorandum. In his ergo ieiuniorum diebus tentamur ad similitudinem saluatoris: similiter enim & nos hostes nostri de pinna templi hoc est de obseruatione quadrigesimæ turbare conantur. Dum enim terrores ingerunt: dum insidias pa-

rant cupiunt nos de arte religionis abducere. Dicitur autem ei a domino: non tentabis sanctos uiros & famulos dei. Quos enim tanq̃ humiles conculcandos putatis: sentietis tanquã strenuos honorandos. Sunt enim (sicut dixi) plærique fratres quos hostes nostri de perfectione religionis abducunt: qui dum præsens malum metuunt, putant deum nostræ salutis immemorem: nescientes q̃ deus nullius est immemor: sed immemorem illum nostri tunc nos facimus: cum peccamus. Cum enim mala operamur: auertit faciem: cum nefanda loquimur aurem obstruit: & ideo bonitatem suam a nobis deus non tam ipse retrahit: q̃ nostra illũ delicta reiiciunt: ait enim idem dominus per prophetam ad eos qui erant in tribulationibus constituti. Nunquid non ualet manus dei eruere uos: & reliqua. Vides ergo quoniam inter deum & hominem peccata separant. Tolle igitur peccata de medio: & deum tibi proximum tu fecisti. Quo modo enim potest fratres obliuisci nostri deus: qui etiam capillos capitis nostri in euangelio apud se dicit esse numeratos? Si enim capillorum nostrorum meminit multo magis nostrarum animarum meminit. Per numerum enim curam circa nos solicitudinemque cognoscimus. Nemo enim numerat nisi quod uult diligentius custodire: nemo numerat nisi qui ueretur ne fraudem absque numero patiatur: pastor ut saluum gregem habeat: eum frequenter annumerat. Denique dominus qui est bonus pastor: cum una ouicula de cẽtum ouibus aberrasset: recurrens ad numerum propriis eam ad gregem humeris reportauit. Vsque adeo ergo habetur sub tutela: qui habetur in numero: ut errans propriis apportetur humeris: ne quid de numero minuatur. Nolite ergo putare fratres q̃ uel minimi cuiusque obliuiscatur: deus enim omnium meminit: omnium recordatur: tantum ut non nostris interuenientibus peccatis ei inferatur obliuio.

¶ De ieiuniis. XXVII.

TEstimonium perhibet sanctus apostolus de prophetis dicens. Tempore (inquit) acceptabili exaudiui te & in die salutis adiuui. Et subsequitur ipse. Ecce nunc tẽpus acceptabile: ecce nunc dies salutis. Vnde & ego testificor uobis hos esse dies redemptionis: hoc esse tempus cælestis quodam modo medicine: in quo tẽpore omnium uiciorum nostrorum labem & uniuersa uulnera peccatorũ sanare poterimus: si medicum animarum nostrarum fideliter exoremus: ut præcepta eius tã q̃ suscepti idonei minime dispernamus. Tunc enim languidus ægritudinis suæ inuenit medicinam: si omni solicitudine medici mandata seruauerit: quod si aliud faciat cum aliud iubetur: increscente morbo non medicus sed præuaricator in culpa est. Medicus autem est dominus noster iesus christus qui ait. Ego occidam & uiuificabo: percutiam & sanabo. Occidit enim quodam modo ante q̃ uiuificet dominus. Occidit enim primum in nobis homicidia adulteria: scelera: furta per baptismum: & sic nos tanq̃ nouos homines æternitatis immortalitate uiuificat. Morimur ergo peccatis uidelicet per lauacrum. Regeneramur autem uitæ per spiritum: sicut ait sanctus apostolus: Quoniam mortui estis delictis uestris: & uita uestra abscondita est cum christo. Consepulti enim estis cum illo per baptismum in mortem. Occidimur eni quodam modo cum desiuimus esse quod fuimus. Nouo enim pietatis genere in uno eodemque homine mors operatur & uita. Moritur enim concupiscentia peccatorum: uiuificatur ordo uirtutum. In uno nanque eodem homine impius & adulter occiditur: ut misericors renascatur & castus. Interimitur idolatria: ut religio propagetur. Fornicator & ebriosus extinguitur: ut continens & sobrius procreetur. Sic ergo mortificat dominus: ut uiuificare faciat: sic occidit ut prosit: sic uerberat ut emendet. Hæc est igitur circa homines suos eius tota seueritas ut in iis peccata puniantur: anima conseruetur. Auferantur detestanda uicia: uirtutes optimæ nutriantur. Vsque adeo autem hac pia occasione domini cernimus plærosque conuersos in tm̃ ad melius profecisse: sic de pessimis optimos factos: ut cum uideas eos: credas renatos homines: cum non uideas mutatas esse personas. In tm̃.n. in nobis id quod priꝰ eramus interimitur aufertur extinguitur: ut id quod postea sumus: denuo natum esse credamus: unde natiuitas hæc secunda prioris uitæ finem iam fuisse significat. Quod autem ait ego percutiam & sanabo: percutit plane præceptis suis peccatores ut sanet: mandatis uerberat ut emendet: ieiunia præcipit: indicit continẽtiam: iudicium cõminatur: & tristem gehẽnæ metum excutiens adhibet medicinam: ut dum futura pertimescimus: præsentia corrigamꝰ. Si nanque paulum apostolum percutiendo sanum reddidit. Cũ.n. esset psecutor: impius & blasphemus: & quidẽ ad deuastandas ecclias damascum properaret subito fulgoris cælestis eum errore percussit: ut euangelici splendoris eum luce perfunderet: & carnalium luminũ orbẽ

mutauit: ut spiritualium oculorum illuminaret aspectum: corporis eum debilitate perterruit ut fidei deuotione saluaret. Surgens ergo a terra paulus exterioribus quidem oculis nō uidebat homines: non aerem: sed mentis luminibus xp̄um uidebat de cælo. Deniq; in tantum ꝑfuit domini ista percussio: ut de iudæo xp̄iaus: de blasphemo apostolus: de saulo paulus existeret: & eousq; mutauit ueterem cum moribus hominem: ut etiam mutaret & nomen. Habentes igitur huius modi medicum qui percutiendo sanat: mortificādo uiuificat: subdamur ei cum omni patientia ad curandum: ut quicquid ulceribus fœtidum esse perspexerit: incidat amputet execet: ut relectis omnibus diaboli uulneribus hoc solum in nobis faciat remanerē quod dei est. Istud autem præceptum eius est primum: ut his quadragita diebus: ieiuniis orationibus uigiliis opera comodemus. ¶ Ieiuniis enim lasciuia corporis castigatur: ¶ orationibus deuota saginatur anima. ¶ Vigiliis diaboli inuidiæ depelluntur. Deinde cum istis mandatorum obseruationibus fuerit hoc tempus impletum: tunc purgata & fatigata tot obseruationibus anima ad baptismum ueniens spiritus sancti inundatione reficitur: & quicquid in ea diuersarum ægritudinum ardor exiccauerat: cælestis gratiæ rore perfunditur. Vnde ponens ueteris hominis corruptelam: nouæ indolem iuuentutis acquirat: & mirum in modū in uno eodemq; homine delictis sanctitas: iniquitati iusticia: senectuti succedit ifantia: nouoq; natiuitatis genere alter est: qui renascitur: cum ipse sit qui peccauit. Sic nāq; elias quadraginta dierum ac noctium curriculo: continuato ieiunio totius mundi longam ac nimiam siccitatem meruit imbrium rore restinguere & ardentem terrarum sitim cælestis pluuiæ largitate perfundere: quod quidem in figuram nostri factum esse cognoscimus: ut nos quoq; horum quadraginta curriculo dierum ieiunantes spiritualem baptismatis pluuiam tribub⁹ nostris iam diu aridam terram cælestis desuper imber infundat: & longam gentilium siccitatē lauacri inundatio salutaris irroret. Siccitatem enim & ardorem animæ suæ patitur quisquis baptismi gratia non rigatur. Horum ergo dierum noctiumq; ieiunio moises sanctus meruit cum deo loqui stare & consistere & de manu eius legis præcepta suscipere. Quāuis enim illum ab obtutibus dei conditio humana subtraheret: ieiuniorum tamen gratia proximum illum diuinitatis consortio faciebat. Hæc enim in nobis uirtutum portio dei est: ut ieiunem⁹ frequenter: quoniam semper deus ipse ueniat. In quocunq; igitur plus operum suorum inesse perspexerit: ipsi magis familiaris intimus & amicus est: sicut scriptura dicit. Et moises loq̄batur cum deo facie ad faciem: sicut quis loquitur cum amico suo. Vnde & dominus iesus christus resurrectionis gloriam præcepturus uirtutes suas quadraginta dierum noctiumq; ieiunio dedicauit: ut ostenderet non panem esse uitam hominum. His itaq; dierum quadragīta ieiuniis reconciliatur deus: aperiuntur cæli: inferna reserantur. Igitur & nos fratres dilectissimi ieiunemus continue & deuote hoc spatio temporis: ut propitietur nobis dominus: pateant nobis cæli: inferna non ualeant.

¶ Exhortatio ad plebem & de eo quod scriptum est in euangelio. Sicut fulgur coruscans de cælo: ita erit aduentus filii hominis: & de duobus in lecto uno. XXVIII.

Paucorum admodum dierum occupatione detentus: cœtui uestro uideor defuisse: & alterius ecclesiæ necessitatibus euocatus minime uobis studium solitum dependisse: sed quamuis uobis non affuerim corpore: tamē a uobis amore nō defui: & peregrinatus sū licet conuersatione membrorum: tamē uestri spiritus non fui peregrinus: nisi q̄ maiore intra me desiderio uos tenebam: ut quos aspectus mihi subtraheret: dilectio præsentaret: uel quos obtutibus non uidebam: corde complecterer. Eram enim solicitus in dies singulos quem ad modum festinanter quottidie ad ecclesiā ueniretis: & quanq; essem de uestra deuotione securus: trepidabam tamen quia hoc ip̄m qd̄ in uobis noueram: non uidebam. Hic enim affectus æternæ pietatis est: ut de absentibus liberis non tam certa spe gaudeat q̄ solicita cogitatione desperet: & simul ac eos uidere desierit: amare plus mouerit: ac per hoc intelligimus quod amor inter præsentes gratus sit: inter absentes molestus. Eram ergo de uobis anxius mæstus & trepidus: ne quis me absēte per negligentiā caderet: ne quis diaboli insidiis laberetur. Memineram enim luporū rabiē absentibus plus præualere pastoribus. Sed dn̄o gratias: quod & uos illæsos custodiuit: & paruitatē meā reuocauit incolumē. Igitur quoniam post tempus spiritualibus epulis reficere nos debemus: uideam⁹ qd̄ euāgelica lectio ꝓsequtur: ait. n. dn̄s: sicut nuper audiuimus de aduent⁹ sui tp̄e. Sicut fulgur coruscans de cælo: ita erit aduētus filii hominis. Et addidit in consequentib⁹

In illa nocte erunt duo in lecto uno: unus assumetur: & unus relinquetur: duæ molentes: in pistrino: una assumetur & una relinquetur. Mouet fortasse uos fratres: cur dominus aduentū suum indicans: noctis se tempore ostenderit aduenturum. Vtiq; eius aduentum magna cum claritate diei: magno cum nitore & timore suscipi debere a cunctis frequenter audiuimus sacris litteris prædicatum: prius q̄ dominus christus adueniat: antixp̄um regnaturum qui ita tenebras humano generi suæ prauitatis infundet: ut lucem ueritatis nemo pœne respiciat: & caligine propria operiens mentes hominum cæcitatem quandam spiritualibus oculis exhibebit. Nec mirū si diabolus emittat iniquitatis tenebras: cum ipe nox sit omnium peccatorum. Ad huius igitur terræ caliginem depellendam uelut fulgur quoddam christus adueniet: & sicut lucescente die nox subuertitur: ita coruscante saluatore antixp̄us effugatur: nec ulterius poterit disseminare iniquitatis suæ tenebras: cum lumen ueritatis effulserit. Quod ait autem: illa nocte erunt duo in lecto uno: unus assumetur: & unus relinquetur. Hic iam resurrectionis meritum demonstratur: quod pro qualitate uiuendi sit gratia resurgendi: ac tanta in singulis quibusq; resurrectionis esse distantia: ut duobus etiam pariter dormientibus & in una sede quiescentibus æqualis non possit esse assumptio. Quauis enim eodem cōsortii lectulo teneantur: pro meritis tamen alter eorum rapietur ad cælum alter relinquetur in terris. Lectus enim quidam noster cōmunis est terre huius amplissimum solum: in quo corpora nostra deposita tutissima sede requiescunt. In hoc autem lectulo ille mollius dormit: quisquis durius in uita se gesserit. Possumus enim ipa membra nostra lectulos nostros proprios nuncupare: in quibus animæ nostræ ueluti in quodam strato suauissime demorantur. Quod quidem sanctum prophetam sensisse arbitror: cum dicit: uniuersum stratum eius uersasti in infirmitate eius. Beatus enim est ille: cuius stratum dominus in ipius ifirmitate conuertit: ut qui fuerit paulo ante adulter iracundus & petulans & cunctorum scelerum infirmitatibus plenus: fiat castus humilis & modest⁹: de quo strato spiritualiter ad paralyticum dictum ē a domino. Surge tolle grabatum tuum: & ambula. Non enim tam in eo admiratiōis aliqd erat ut cōfracti lectuli lignei cratē portaret paralyticus q̄ ut resoluti corporis mēbra & debilitate confracti uelut animæ suæ necessarium lectulum paralyticus ipe gestaret: & corā positis iudæis propriis abiret pedibus: qui manibus allatus fuerat alienis. In hoc plane (sicut dixi) completa est prophetica illa sententia. Versasti stratum eius in infirmitate eius. Vt uersa uice portaret lectum: in quo fuerat paulo ante portatus: ut anima illius quæ prius uasculo corporis ferebatur: postea corpus suum ipa utilius circūferret. Potest etiam accipi quod ait: erunt duo in lecto: unus assumetur & unus relinquetur: xp̄ianorum plebs & populus iudæorum: qui uelut uno lectulo hoc est una mandatorum lege tenentur: & uelut simili resurrectionis specie gloriantur. Tunc igitur christianorum beatus populus assumetur in gloriam iudæorum autem execrabilis conuentus relinquetur in terra.

¶ Item de eodem. .XXIX.

SVperiore dominica capitulum euangelicum disserentes: partem quandam ex illo perstrinximus: superest ut sequentia decurrimus. Descripsimus enim quid esset quod ait dominus: in illa nocte erunt duo in lecto uno: & reliqua. Nunc ergo uideamus quod reliquum est: dicit enim eadem diuina sententia: erūt duæ molentes in pistrino: una assumetur: & una relinquetur. Primum igitur considerandum est quo modo constet molentis officium: deinde quæ sint duæ quæ molere dicū tur: tertio quod pistrinum sit quiue molitionis effectus. Nulli dubium est quod molere aliter non constat nisi duobus lapidibus apparatis & conuenientibus sibi: ut alteri ex iis magnitudo alterius imponatur: & illum quidem lapidem qui prior solo sternitur: esse pigrum & tardum: & pœnes (ut ita dixerim) ociosum: ac nisi superioris participatione lapidis ornaretur: forsitan necessarius non uideretur. Ita dum ille operatur: etiam iste utilis inuenitur. Ille autem. i. superior lapis tāta uelocitate operis circūfertur: ut fallens oculos in ipa celeritate stare credatur: & putetur imobilis esse dū currat: qui quāto uiolētius actus fuerit: tanto opus pfectius cōsumatur. Ita ergo prior lapis stat iacet & pœne nihil pdest ille uero alter quæ inferuntur: cūcta suscipit: que ueniūt: uniuersa cōplectitur: & per cauernulas quasdam uterq; qd̄ opat̄ acquirit. Qui molit autem: hoc hr̄e uidetur officii: ut peruigili cura granorum asperitate cō fracta ex intimis eorum occultisq; uisceribus similaginem medullaq; producat: & sordium leuitate discussa in aptum profert omne quod purum est ex quo mundissimum panem conficiēs gratia dn̄i cōsequtur. Hos igitur duos molares lapides duo eē arbitror testamēta hoc est

legem moisis & euangelium domini:quæ ita sunt disposita uel parata:ut sibi testamentum utrunq; conueniat:sicut ait saluator. Non ueni legem soluere sed adimplere. Et ad uicem mo larum aliud prius solo positum:aliud insuper collocatum. Hoc est legem primū hominibus constitutam: deinde ad perfectum euangelium. Que lex uelut inferioris molæ saxum:ita erat tarda pigra & penitus ociosa:ut quicquid operādo acceperat:id omne perdiderit: dicēte de iudæis propheta. Omnes declinauerūt:simul iutiles facti sunt:nō ē qui faciat bonum nō ē usq; ad unum. Ergo nisi euāgelium superpositum fuisset:adhuc lex ueluti tarda & grauis iace ret in terra iudaica:& unius prouinciæ cooperiretur angustiis. Nisi euangelium (inquam) da tum esset:lex necessaria omnio non esset. Hoc autem lex operabatur sine euāgelio: qđ uno saxo fieri pōt:cōfrigere poterat:nō prodesse:sicut ait beatus apostolus. Lex autem iram ope ratur:gratiam uero nō præstat. Stāte ergo lege euāgelium datum ē:qđ ueteri superpositum testamēto utrūq; cōdecorat:ac tāta uelocitate operis circūfertur:ut uolubilitate sui sæculum omne circueat:hoc est inferna uisitet:cælestia penetret:terrena collustret. Quod euāgeliū tanq; superior cunctos credentes suscipit:omnes aduenientes accipit:& ueluti ꝑ quasdam ca uernulas præceptorum ad iteriora trāsmittit:ut ibi hīc īde duorum testamētorum salutari bus mandatis asperitate molita perducat omne quod purum. Quam similitudiem testamē torum ezechielē ꝓphetam arbitror perstrixisse:cum dicit:rotam ī medio rotæ esse cōnexā. Harum igitur molarum operatōe.i.noui ac ueteris testamēti:hoc agit sancta ecclesia cura ꝑ uigili:ut peccatorum asperitate discussa ex occultis cogitatiōibus medullam mūdi cordis eli ciat:& cælestibus mādatis mūdata ex intimis spiritualia alimēta producat:de quibus alimen tis paulus apostolus ait. Lac uobis potum dedi nō escam. Et iterum. Perfectorum autem est solida esca:qui propter habitum sensus exercitatos habent:& reliqua. Ac spiritum nostrū oī humāitate purificans uelut similaginem deo offerre cōtēdit:sicut dauid sanctus ait. Sacrificiū deo spiritus cōtribulatus. Tāta autem uelocitate circūfertur euangelium:ut nō nisi sapientes cursum eius ītelligāt:quem beatus paulus ītelligēs ait:ut sermo dei currat & clarificetur ī no bis. Insipiētium autem oculis uidetur euangelium stare cum nō uident. Stare (inquam) illud putāt:cum mādata eius negligūt:cum nō credūt euētura esse quæ scripta sunt. Molit autem & synagoga:sed inutiliter molit:quippe quæ uno saxo hoc est solo ueteri testamento nititur laborare:atq; ideo non tam molit illa q̄ dissipat & cōfringit. Propterea enim opus eius dis plicet & ad iudeos dicitur per prophetam. Et si afferatis similaginem:uanum ē.

¶ De elemosyna. .XXX.

Dicit scriptura diuina: sicut aqua extinguit ignem: ita elemosyna extinguit pec catum. Magna plane & cunctis ambienda sententia quæ hominibus pæne iā mortuis & peccatorum suorum incendio arefactis rediuiuum quoddam bene ficium pollicetur:ut iteruenīēte elemosyna sicut aqua inter mortuis succus re frigerium arescentibus infundatur: hoc est ut miseri homines qui in mortem peccatis aruerant: ad uitam elemosynis reuiuiscant: sitq; illis misericordia fons salutis:quib⁹ auaricia fuerat mortis incendium: ut flammas quas sibi peccando incenderant:largiendo re stinguant:atq; utiliore commercio qui pecuniam quondam dederat: ut adulterium perpe traret: nunc pecuniam eroget: ut adulter esse iam desinat: & emat sibi quodam modo ino centiam: qui sibi emerat aliquando peccatum: dicit enim dominus ad discipulos suos. Date elemosynā & ecce oīa munda sunt uobis. Quamuis ergo pollutus quamuis multis crimini bus circūseptus si elemosynas feceris: inocens esse cæpisti. Abstergit enim elemosyna quod auaricia polluebat:& maculam quam res aliēas diripiendo cōtraxeras tuas erogando purifi cas. Vide ergo quæ sit misericordiæ gratia quæ una & sola uirt⁹ cūctorum est redemptio pec catorum. Videamus namq; interpretationem ipsius diuinæ sententiæ: ut intelliga mus cui rei elemosyna comparetur: ait enim. Sicut aqua extinguit ignem: ita ele mosyna extinguit delictum. Aqua ergo misericordiæ comparatur: sed aquam inuenio de fonte procedere: necesse mihi est misericordiæ fontem quærere: iuenio plane fontem mise ricordiæ: fons de quo dicit propheta. Quoniam apud te est fons uitæ:& in lumine tuo uide bimus lumen. Ipse (inquam) est fons qui ī euangelio a samaritana muliere (sicut lectū nup audiuimus) aquam postulat sed peccata cōdonat: aquam putei reprobat: sed fontem uitæ perēnis īdulget: ait enim omnis qui biberit ex hac aqua: sitiet iterum: qui autem biberit ex aqua quam ego dabo illi: nō sitiet ī æternum. Aquam ergo saluator a muliere postulat:& si tire se simulat: ut sitientibus æternam gratiam largiatur. Neq; enim poterat fons sitire: ne

ꝙ ĩ quo eſt aqua uiua:poterat undam terrenæ fæcis haurire. Sitiebat ergo chriſtus: ſitiebat plane:ñ potum homium ſed ſalutem:ſitiebat:nõ aquam mũdi ſed redemptiõem generis humani. Mirum igitur ĩ modum fons ſuper puteum ſedẽs miſericordiæ ibidem fluĉta producit:& mulierem ſexto iam nõ uiro ſed adultero fornicãtem uiui meatus unda purificat:nouoq; admiratiõis genere mulier quæ ad puteum ſamariæ meretrix aduenerat:a chriſti fõte caſta regreditur:& quæ aquam petere uenerat:pudiciciam reportauit. Statim etiam ĩdicãte domino ſua peccata recognoſcens cõfitetur chriſtum:ãnũciat ſaluatorem:& relinquẽs aquæ uaſculum ad ciuitatem non fert hydriam: ſed refert gratiam. Vacua quidem uidetur reuerti onere ſed plena reuertitur ſanctitate: plena(inquam)redit quia quæ peccatrix aduenerat: reuertitur prædicatrix. Et quæ hydriæ uaſculum amiſerat:chriſti plenitudinem reportabat in nullo ciuitati ſuæ ĩferẽs detrimẽtum. Etenim ſi aquam ciuibus nõ intulit:tamen fontem ſalutis ĩuexit. Sanctificata ergo per fidem chriſti mulier domum rediit. De hac igitur dixiſſe prophetam puto:eius modi eſt iniqua uia mulieris meretricis quæ cum ſe abluerit: nihil ſe dicit feciſſe prauum. De hac plane dictum eſt:quæ poſtea ꝙ eſt fonte abluta ſaluatoris delictorum uicia non meminit:uirtutem prædicationis aſſumit:& uiua aqua abſtergẽs maculas ſuas ad euãgelizandum nõ cõſciẽtia peccati retrahitur ſed fidei calore compellitur:nihil enĩ ſe dicit feciſſe prauitatis:dum fit nũcia ueritatis:& obliuione abnegat impudiciciam:dum deuotiõe prædicat caſtitatem. Hæc enim uirtꝰ chriſti eſt domini:ut quãuis peccator qui eiꝰ unda ſe lauerit:denuo ĩ uirginem reparatus nõ meminerit ante quod fecerit:& rediuiua natiuitate ĩfantiæ ĩnocẽtiam præferat:iuuẽtutis ſcelera nõ agnoſcat:ſitq; uirgo fide chriſti:q fuerat adulter corruptiõe peccati.

¶ Item de elemoſyna & de muliere ſamaritana. .XXXI.

Retinet ueſtra dilectio añ dies cum ſermonem ad uos de elemoſynis faceremus primitus:nos origiem miſericordiarum quærere uoluiſſe:& reperto earum fõte uirtutum oſtẽdiſſe ꝙ mulieris ſamaritanæ ſordes melius chriſti unda diluerit ꝙ ſamarie aqua purgarit:& ꝙ mũdius miſericordia deterſerit peccata ꝙ puteus. Mundius plãe miſericordia ꝙ puteus detergit maculas:quia putei aqua tãtum corporis cutem abluit:miſericordiæ autem bonitas animæ interna purificat:Hoc etiã demonſtraſſe ꝙ huic euãgelicæ mulieri illa prophetica meretrix cõueniret:quæ poſtea ꝙ uiua aqua ſe lauit:obliuione poſſeſſa prauitatis nitore puritatis exultat:neq; enim de meretrice huius mundi talem ſentẽtiam ꝓpheta diceret:cuius pollutio nõ ſolum aqua non diluitur: ſed etiam polluit ĩpa quod tãgit:dicẽte apoſtolo. Qui autem ſe iungit meretrici: unum corpus eſt. Quod ſi unum corpus tactu ſuo efficit:& in cohærẽtem ſibi ignominiæ ſuæ mẽbra trãſfundit:quo modo poteſt purificari ĩpa cum polluat?Que ergo ſit iſta meretrix:quæ iſta ſamaritana mulier:cuius adulterii ſordes fons chriſti deterſerit:ſolicitius requiramꝰ. Ego hãc mulierem eccl'iam eſſe puto de gentibus congregatam:quæ & tranſactis annis quinq; milibus cum in ſexto mileſimo anno idolorum fornicationibus ſubiaceret: omnem ignominiam ſuam aduenientẽ chriſti fonte purgauit: & maculas quas adulterinis ſacrilegiis contraxerat: fide ſaluatoris abſterſit: ac relinquens ſicut inanem hydriam priorem patrium curium uniuerſo orbi domini annunciauit aduentum. Hæc(inquam)illa eſt meretrix quæ poſtea ꝙ lota eſt: nihil ſe feciſſe prauum. Poſtea ꝙ enim eccleſia baptiſmi nitore purgata eſt:diabolicæ impietatis ñ meminit:religiõe ueritatis exultat:factaq; de meretrice uirgo nõ recordatur priorum ſed gloriatur ĩ integritate:ait ergo propheta. Sicut aqua extinguit ignem ita elemoſyna extinguit peccatum. Sæpe quidem uidemus hæc fieri:ut aqua effuſa flammarum reſtinguat ĩcendia:ſed & ecõtrario ĩterdum uidemus ꝙ ĩmẽſi ignium globi aquarum fluĉta cõſumãt:& ueluti ab aquis accepta eſca uehementium rediuiuis ardoribus cõualeſcat:ita ut uideatur aqua nõ extinxiſſe ĩcẽdia ſed auxiſſe. Quænam eſt illa aqua quæ conſumit flammas nec ipſa cõſumitur a peccatoribꝰ:ſed gehẽnæ cõſumit ĩcẽdia?Quæ dum per baptiſmum ĩfunditur:& ipſa ĩ hominibus & tartari reſtinguit ardorem:uiuit plãe in hominibus:ſicut ait dominus. Aqua autem quam ego dabo ei fiet ĩ eo fons aquæ ſaliẽtis & reliqua. Mirum ergo in modum aqua chriſtus una eadẽq; operatione & uiuificat & extiguit. Viuificat enim animas:delicta reſtinguit:has lauacri ſui refrigerio reparat:illas gurgitis ſui unda cõſumit. Et quod ad maiorem baptiſmatis pertinet gratiam:apud ſuperos myſterium celebratur:& apud inferos gehẽna reſtinguitur:hic fluũt aquæ & illis tepeſcit icendium:hic in fonte homo mergitur:& illic de tartaro liberatur. Sed nec mirum ſi ĩ baptiſmi

ſacramēto aperiatur īfernum :cum tūc quoq; reſeretur & cælum :Aperiūtur enim hæc elementa :ut ad lauacrum chriſti cōueniat libertas & gratia .Libertas enim reſurrecturis tribuitur :gratia regnaturis .Illi eruūtur de pœna :hi aſſumūtur ī gloria .Illi qui erāt ſerui peccati : liberi fiunt iuſticiæ .Hi qui anguſtiis ſæculi tenebātur paradiſi amœna percipiunt. in baptiſmo ergo chriſti aperiūtur cæli. aperiunt & tartara. Inde ut ſpiritus ſanctus adueniat :illuc ut miſericordia ſaluatoris accedat :deferatur de cælo uita mors a tartaro deſtruatur .Ita igitur elemoſyna extinguit peccata:ſicut aqua baptiſmi gehēnæ extinguit incendium. Ergo elemoſyna quodam modo animarum aliud eſt lauacrum :ut ſi quis forte poſt baptimum humana fragilitate deliquerit :ſuperſit ei ut iterum elemoſynis emūdetur :ſicut ait dominus :date elemoſynam :& ecce omnia munda ſunt uobis. Niſi quod(ſalua fide dixerim)indulgētior eſt elemoſyna quam lauacrum .Lauacrum enim ſemel datur & ſemel ueniam pollicetur. Elemoſynam autem quotiens feceris:totiens ueniam promereris. Hi ergo duo miſericordiarū fontes ſunt qui & uitam tribuūt :& peccata condonāt .Qui utrūq; cuſtodierit:regni cæleſtis honore ditabitur . Qui autē maculato fonte uiuo ad miſericordiæ ſe fluenta cōtulerit & ipſe miſericordiam cōſequet.

¶ De hoſpitalitate in euangelio. XXXII.

ADuertit ſanctitas ueſtra fratres euāgelicam lectionem :quem ad modum dominus diſcipulis ſuis inter cæteras exequēdas uirtutes etiam hoſpitalitatis iura præſcripſerit :ait enim .In quācūq; ciuitatem ītroieritis :interrogare quis ī ea dignus eſt:& ibi manete :donec exeatis :& reliqua .Sancta plane & diuina ſententia quæ & diſcipulis eligēdi opinionem primitus detulit :& facilitatem penitus amputauit .Prouidit enim modum ſtatuendo : ne uir ſanctus aut citus eſſet in iudicando aut leuis in hoſpite commutando .Sicut enim nobis permiſit arbitrium ita & uoluit nos tenere conſtantiam .Quam enim repræhenſibile eſt:ut uir qui euangelium ānunciat : & docet errandum non eſſe :ipſe per diuerſos incipiat oberrare:& domum cui pacem dixerat :deſererē :hoſpitem cui benedictionem ītulerat contriſtare . Magna enim hoſpitalitatis eſt gratia :nec facile uiolanda :omnibus aperta eſt: omnibus parata eſt: & ſanctos libenter ſuſcipit :& peccatores tolerat patienter .Sed repetamus ſanctam:ipſam diuināq; ſententiā . Si enim in littera placet :& in myſterio forſitan plus placebit .Ait igitur ut cum intram⁹ in ciuitatem:interrogemus quis in ea uel hoſpes dignus uel idonea domus ſit :& ibi maneam⁹ donec dies profectionis adueniat .Quæ ſententia altiorem nobis tribuit intellectum .Non enim mihi uidetur de huius ſæculi hoſpite uel domo iuſſiſſe nec tam diligenter inquirere : ſed de illo magis qui nos uſq; ad diem exitus noſtri poſſit inoffenſos hoſpes illæſoſq; ſeruarē. Nam huius ſæculi hoſpitem cito lædimus :cito offendimus interdum ei & poſt triduum diſplicemus .Fidelis igitur domus :& hoſpes dignus inquiri iuſſus eſt .Quæ domus fidelior eccleſia :quis hoſpes dignior ſaluatore :Iſte peregrinos ut filios ſuſcipit :illa ſuſceptos refouet ut infantes .Iſte hoſpitibus (ſicut experti ſumus)pedes lauare geſtit :illa menſam parare feſtinat .Quos enim ſaluator uiua aqua refrigerat :hos reficit cæleſtibus cibis eccleſia. Hunc igitur hoſpitem euangeliſta inquiri iuſſit:& uſq; ad diem exitus noſtri cum hoc habitare p̄cepit :ne aliqua leuitate medio tempore alioſum forſitan emigremus :hoceſt qui ſemel in chriſtum credidimus :non iterum uelut tranſgreſſores ad idola recurramus .Scriptum ē enī nemo poteſt duobus dominis ſeruire .Dum enim uni placere geſtit :alterum ſentit iratum. Chriſtum igitur hoſpitem deſererē nō debemus :quem ad modum & petrus apoſtolus cum ſuis ſimilibus :deſerentibus aliis dominum non reliquit .Sed dicamus quod ille ad ſaluatorem dixit. Domine ad quem ibimus: Verba uitæ æternæ tu habes:& nos credimus. Ecce executor cæleſtium præceptorum :qui quoniam chriſti non mutauit hoſpitium :meruit cum chriſto regni cæleſtis habere conſortium.

¶ In tempore ieiunii non luxuriandum eſſe. XXXIII.

DIximus ſuperiore dominica hoc eſſe fidei noſtræ opus primum :ut horū quadraginta dierum curriculo deuotiſſime ieiunemus :& iſtam eſſe cauſam ſalutis noſtræ :ſi hoc tempore abſtinentiæ operam commodemus .Atq; ideo fratres dilectiſſimi inſpicere debemus quæ ſit huius forma ieiunii :ut reſpiciam⁹ quanta ſit eius utilitas. Eſt enim interdum inutile & inane ieiunium quod licet uentrem & omnia uiſcera ſucco ſaturitatis exhaurit: non tamen acceptum eſt deo :quia

mentem & intimos sensus minime uinculo iniquitatis euacuat. Quid enim prodest ieiunare uisceribus: & luxuriare uenatibus abstinere cibis, errare peccatis: castigare corpus inedia mentem exercere nequicia: uinum forte non bibere: & ebrium cogitatione malignitatis incedere: nisi q̄ facilior causa est saturi siue temulenti q̄ iniqui pariter & ieiuni. Ille enim peccare aliquando desinet qui ebrius aliquando obdormit. Hic autem errare nō cessat qui excitatus malis: ieiuniis semper inuigilat. Vnde inutile & inane est tale ieiunium quod inedia membra debilitat & animam a perditione non liberat: de quo ieiunio dicit sanctus propheta ex persona domini: ut quid mihi ieiunastis: non tale ieiunium eligi dicit dominus. An putatis illum ieiunare fratres qui primo diluculo non ad ecclesiam uigilat: non beatorum martyrum loca sancta perquirit: sed surgens congregat seruulos: disponit rætia: canes producit saltus siluasq; perlustrat? Seruulos (inquam) secum pertrahit fortasse magis ad ecclesiam festinantes: & uoluptatibus suis peccata accumulat aliena: nesciens reum se futurum tam de suo delicto quam de perditione seruorum. Tota igitur die uenatibus immoratur: nunc clāmorem immoderatum effert: nunc silentium latenter indicit. Lætus si aliquid ceperit iratus si id quod non habebat amiserit: & tanto studio gerit: quasi ideo indictum ieiunium fuerit ut uenetur. In his ergo luxuriis fratres dicite quis cultus sit dei: quæ mentis possit esse deuotio: qui propterea ieiunat: non ut deo atq; orationibus uacet: sed ut tota die ociosus & liber proprias exerceat uoluptates. Quāuis igitur qui eius modi es frater uespere ad domum redeas: quāuis declinante iam sole manduces: potes uideri tradius te refecisse non tamē domino ieiunasse: non enim potes uideri uoluptatem tuam exercens fecisse domini uoluntatem Hæc enim uoluntas est domini: ut ieiunemus a cibis pariter & a peccatis. Abstinentiam indicamus corpori: ut a uiciis magis animam abstinere possimus. Frenum enim quoddam est luxuriantis animæ corpus exhaustum. Quisquis enim ieiunat & peccat: lucrum escarum fecisse uidetur non salutis: & parcendo copiis replesse cellarium non mentem saginasse uirtutibus. Non nulli autem diuinorum immemores præceptorum ita circa seruos suos & subditos sibi potestatem dominationis exercent. ut in his diebus non dubitent flagris eos cædere pænis afficere: compedibus præpedire: & si forte cum ad reficiendum uenitur tardius minister affuerit: statim eum uerberibus laniare: & prius se satiare seruuli sanguine quam conuiuii uoluptate. Horum tale ieiunium est: quod ideo ieiunatum est: non ut diuinitatis misericordiam prouocaret: sed ut clamorem familiæ ingemiscentis effunderet. Quisquis autem cupit de deo misericordiam promereri: ipse debet prior esse misericors: scriptum est enim. Qua mensura mensi fueritis: eadem mensura remetietur uobis. Et quod magis dolendum est: christianus dominus christiano in his diebus seruo non parcit: minime respiciens: quod & si seruus est conditione: gratia tamen frater est. Etenī similiter christum induit: iisdem participat sacramentis: eodem quo & tu utitur deo patre: cur te non utatur ut fratre? Sunt enī plærisq; qui de uenatibus redeuntes magis canum q̄ seruorum curam gerunt: & faciunt eos iuxta se uel recumbere uel dormire: quottidianū illis cibū sui præsentia ministrantes: q utrū serui eius fame moriantur ignorant: & quod est grauius nisi diligenter his præparatum fuerit: pro cane seruus afficitur. Videas enim in non nullorum domibus nitidos & crassos canes discurrere: homines autem pallentes & titubantes incedere. Isti ergo miserebuntur aliquando pauperibus qui minime suis famulis & domibus miserentur? Scire igitur debemus fratres hoc acceptum deo esse ieiunium: non solum ut abstinentia castigemus corpora sed etiam humilitate animas induamus. Simus ad seruulos mites: blandi ad extraneos: misericordes ad pauperes. Surgentes primo diluculo ad ecclesiam festinemus referamus deo gratias: peccatis ueniam postulemus: rogantes præteritis delictis indulgentiam: cautelam futuris. Tota die sit nobis uel oratio uel lectio. Qui litteras nescit: sanctum uirum perquirens eius confabulatione pascatur: nulli actus sæculi actus diuinitatis impediant: non ludus tabulæ mentem auocet: non uoluptas canum sensus obducat: non negocii compendium animam auiditate peruertat. Quicquid enim aliud præter mandatum dei feceris: quāuis abstineas: non ieiunas. Hoc est enim salutare ieiunium: ut sicut abstinetur corpus ab epulis: & anima refrenetur a uiciis. Illud etiam fratres ad perfectionem ieiunii tacendum non est: ut qui abstinemus & minime prandemus: hoc tempore prandia nostra pauperibus prærogemus. Hæc enim est uera iusticia: si te esuriēte de cibo tuo alius satietur: & tu prædictis tui ieiuniis dominum roges: & ille pro te satiatus exoret. Vtrunq; tibi proficiens & tua fames & saturitas mendicorum. Cæterum qui sic abstinet: ut nihil pauperibus de suis epulis largiatur: uidetur quæstum sibi suum fecisse ieiunium & negociationem parcendo. Ad hoc enim abstī

nuit: non ut placeret deo: sed ne amplius erogaret: atq; ideo bona elemosina cum ieiunio quasi non quoddam negociationis genus: ut tam parce uiuat: ut abstinentia sua monachos clericosq; praecedat. Nisi hoc interest quod illi hoc quaestus causa faciunt: nos salutis: illi pecuniae compendio animas macerant nos propter animarum lucrum nostra corpora castigamus.

De quadragesima. XXXXIIII.

Non nulli christianorum fratres existimantes se diuinitatis praecepta religiosius obseruare: praetermissa deuotione quadragesimae cuius hodie curamus exordium: quinquagesimam se facere mentiuntur: cum id neq; diuinis litteris iubeatur: neq; traditum sit auctoritate maiorum. Sola igitur hoc faciunt animi praesumptione: & dum putant se deuotius agere superstitiosius conuersantur. Dicit se obseruare quinquagesimam qui forte quadragesimam implere uix possit. Bonum est quidem cunctis temporibus ieiunare sed melius quadragesimam ieiunare cum christo. Hanc enim quadragesimam nobis dominus suo ieiunio consecrauit. Quo dixi ieiunio nō ieiuniis. Vnum enim ieiunium domini fuit quia continuatis quadraginta diebus & noctibus cibum omnino non sumpsit. Quisquis ergo christianus consecratam ieiunando non impleuerit quadragesimam: praeuaricationis & contumatiae reus tenebitur: q; legem diuinitus pro salute sua datam prandendo ipse rescindit. Rescindis enim legem qui exemplum ieiunii dominici non custodis. Qualis autem christianus es: cum domino ieiunante tu prandes? Qualis christianus es: cum christo esuriente tu reficeris? Ille pro salute tua famem sustinet: tu pro peccatis tuis ieiunare formidas. Dicite enim mihi: interrogo uos: qui in quadragesima prandetis: si non in conscientiis uestris rei estis q; abstinente toto populo uos soli contra preceptū domini deuoratis? si non uobis rubor est cum exitis in publicum: ne quis uobis ieiunus occurrat? aut si non cogitatis: cum ad ecclesiam proceditis: quem ad modum pacem episcopo porrigatis: ne forte ipso spiritu osculi uestri uos reprobet? Quod si haec non cogitatis forsitan: uehementer erratis. Scire enim debetis: cum in quadragesimae diebus ieiunio pransus occurrit: non bene de illo iudicat qui ieiunat. Hoc enim ideo dico quia audio complures qd grauius est: fideles alternis in quadragesima hebdomadis abstinere: & consecratum illum dierum numerum gula intemperanti uiolare hoc est prandere septem dierum curriculo & septem dierum spacio ieiunare. Quibus hoc dico: cur etiam per illos septem dies fraudem sibi faciant ieiunando: cum illis ieiunium tale non prosit. Quāuis enim abstineat quis certis diebus: q̄uis ciborū dulciora alimēta n̄ sumat: n̄ tn̄ illi accepto fert̄ q̄dregesīa ieiūiū: q; n̄ diebus quadraginta ieiunat. Pudet dicere: senes & aniculae q̄dragesimā faciūt iuuenes & iuuenculae non faciunt. Omni igitur solicitudine tempus sacratissimum celebremus: nō praetereat nos dies absq; ieiunio: non nos transeat una hebdomada absq; uigiliis. Ille enim facit quadragesimam qui ieiunādo & uigilando ascendit ad pascha. Nam sicut reliquo anno ieiunare praemium est: ita in quadragesima non ieiunare peccatum est. Illa enim uoluntaria sunt ieiunia ista necessaria: illa de arbitrio ueniunt: ista de lege: ad illa īuitamur: ad ista compellimur. Sed uideamus iste quadraginta dierum sacratissimus numerus unde habere coepit exordium. Legimus primum in ueteri testamento noe temporibus: cum omne genus humanum scelerata iniquitas occupasset: tot dierum numero patefactis cataractis caeli aquarum pluuias defluxisse: & mysterio quodam quadragesimae īundatione orbi terrarum facta non tam diluuium quam baptismum contigisse. Baptismum plane fuit per quod in peccatoribus iniquitas sublata est: noe iusticia conseruata. Ita ergo & modo nobis dominus illius temporis quadragesimam dedit: ut constituto dierum numero patefactis caelis pluuia nos misericordiae caelestis irroret: & īundatione facta per baptismum lauacri salutaris nos imber illuminet: & sicut tunc factum est: aquarum fluctibus extinguatur in nobis delictorum iniquitas: uirtutū iusticia conseruetur. Ipsa enim quae sub noe: & modo uertitur ratio. Baptismum enim peccatori diluuium est: consecratio est fideli. Per lauacrum enim domini saluatur iusticia: necatur iniusticia: quod in uno eodēq; factum uidemus apostolo paulo: qui prius q̄ praeceptis spiritualibus lauaretur: erat blasphemus persecutor & saulus: At ubi pluuia super eum lauacri caelestis influxit: necatur blasphemus: necatur persecutor: necatur & saulus: uiuificatur apostolus: uiuificatur iustus: uiuificatur & paulus. Vsq; adeo autem perdidit ueterem cū actibus hominem: ut cum moribus mutaret & nomen. Quisquis ergo in hac deuotione q̄dragesimae dominica mandata seruauerit: necabitur in eo diabolica impietas: apostolica at

reseruabitur gratia: & succedens quodam modo sibi moritur ea parte qua peccator est: uiuificatur ex illa parte qua iustus est. Videamus etiam si alibi in scripturis hunc mysticum quadragesimæ numerum possimus iuenire. Legim⁹ q sanctus moyses in heremo quadraginta dierum curriculo filios israel cælesti mãna nutrierit. Bon⁹ ergo numer⁹ qui semper cælum aperit: bon⁹ (inquam) numer⁹ per quem iusticia noe saluatur: & israel filii saginantur. Vnde & nos obseruem⁹ hunc numerum: ut aperiatur nobis cæli quaten⁹ & pluuia nos gratiæ spiritualis irroret: & spiritualium sacramentorum mãna reficiat. Instar enim patrum nostrorum hac obseruatione quadragesimæ & iustificamur & pascimur. Iustificamur lauacro: pascimur sacramentis: sed dicet aliquis filios israel in heremo quando mãna saturati sunt: minime ieiunasse. Ego autem dico illos nõ nisi abstinẽtiæ tũc uacasse: atq ideo cælestis alimoniæ gratiam meruisse. Primum quia desertum omne ieiunium est: quia anxietas solitudinis cõcupiscẽtiam repellit escarum: deinde i heremo unde accuratæ epulæ sunde uina preciosa s unde quadraginta ãnorum tempore qualiscũq substantia. Intelligimus ergo ieiunasse filios israel: quia cognoscimus illis escarum copiam defuisse: & tunc sumpsisse cibum: quãdo largienti domino placuisset. Satis autem diu ieiũat: qui cum christi uolũtate se reficit. Vsq adeo uero abstientia filiorum israel i heremo placuit saluatori: ut quorũdam etiã iter ipsos item perãtia notaretur: ita ut quisquis auidior duplum mãnæ cibum sibi collegerat: hic hac iniuria feriretur: ut non tam cibum sibi iueniretur seruasse quam uermes: scilicet ut quia supra moderatam refectionem cõcupierat: uelut stimulis quibusdam conscientiæ in morem uermium urgeretur. Igitur & nos fratres obseruantes quadragesimæ quottidiana & moderata ieiunia & tanquam in heremo constituti nihil deliciarum sæcularium cogitemus: nulla nos cupiditatum corporalium dulcedo solicitet. Simus sobrii: simus casti: habentes quidem conuersationem in urbibus possideamus mente desertum. Si ita abstinentes egerimus: erit ut cælestis mannæ reficiamur alimonia: & nullis uermium stimulis compungamur.

¶ De ieiunio domini in deserto: & quo modo non in solo pane uiuit homo. XXXV.

Eminisse debet uestra dilectio: hoc me anteriore dominica prædicasse: & dedisse rationem: cur dominus quadragesimam ieiunauerit: uel cur ipsa ieiunia in deserto transegerit. Diximus enim hæc omnia obseruasse eum non iustificationis suæ causa: qui erat uirgo per omnia sed nostræ salutis gratia: ut quorum generatio per intemperantiam peccauerat: per abstinentiam sanaretur. Videamus igitur quid illo in tempore uel in ipsa solitudine gestum sit. Dicit enim euangelista affuisse ibi diabolum: & saluatorem eius uersutia fuisse tentatum. Ait nanq sacra lectio esurisse dominum: & dixisse illi diabolum. Si filius dei es: dic lapidi huic: ut fiat panis. Vide te artem domini qua aduersarium fraude circumuenit. Post multa ieiunia esurire se simulat ut diabolum quem ieiunando iam uicerat: iterum esuriendo solicitet. Spem enim illi cõgrediendi ex infirmitate famis quodam modo tribuit: ut dum ueluti contra imbecillem cõgreditur: gloriosius superetur. Hæc enim est uera uictoria: ut quia adam immortalem gloriosum & epulantem subuerterat: nunc ab homine mortali humili atq esuriente uincatur. Cernens enim esuriẽtem diabolus dominum: hominem putat: dubitat saluatorem & ideo ait: si filius dei es: dic lapidi huic: ut fiat panis. O misera satanæ & extrema congressio: diabolus in deserto tentationis solita arma non inuenit deest illi de paradiso amœnitas arborum: deest illi consiliatrix eua: deest illi pomorum speciosa deceptio: & quia non inuenit cibum quem offerret esurienti: postulat in cibum saxa mutari. Vndiq exclusus undiq defraudat⁹ ad pauimenta se confert. Satis enim manifeste ostendit uastitatem sibi heremi restitisse: cũ putat propter inopiam rerum etiam elementa posse conuerti Postulat igitur in panem lapides commutari. Versutus & callidus scit quid petat: nouit factum esse quod dicit. Meminit enim in ueteri testamento sitientibus aquam de lapide profluxisse: uult etiam hic esuriẽti cibum de lapide ministrare. Retinet enim duriciam petræ in liquorem fontium resolutã. Cupit etiam hic asperitatem saxi i panis dulcedinem transformari. Suspicatur enim ipsum esse christum: qui hæc operari soleat de natura saxorum: sicut ait apostolus paulus. Bibebãt de spirituali consequenti petra: petra autem erat christus. Suspicabatur (inquam) ipsum eẽ christum: cum postulabat: ut de lapide panem faceret: sed putabat tantummodo solum hominem: cum esurientem uidebat. Saluator autem uersutiam eius mira responsione condẽnat. Nec facit quod dicit diabolus: ne uideatur pro arbitrio aduersarii uirtutis suæ gloriam

declarare. Nec tñ respondit ñ posse fieri qui negare non poterat quod sæpe iam fecerat. Igitũ nec acquiescit petẽti nec denegat explorãti: ac p hoc & potẽtiã uirtutis suæ suo reseruat arbitrio: & uersutiam aduersarii diuino confutat eloquio. Respondit ergo illi. Non in solo pane uiuit homo: sed in omni uerbo dei. In quo sunt uitæ alimenta cælestis. Verbum autem dei christus est dominus sicut euangelista dicit. In principio erat uerbũ & uerbũ erat apud deum. Quisquis ergo uerbo christi pascitur: terrenum pabulum non requirit: nec enim potest sæculi panem cupere: qui pane reficitur saluatoris: habet enim dominus suum panem: immo panis ipse saluator est. Sicut docuit dicens. Ego sum panis qui de cælo descendi. De quo pane dicit propheta. Et panis cor hominis confirmat. Quo ergo mihi panem quem offert diabolus: cum habeam panem quem christus impartit? Quo mihi cibum per quem protoplastum deiectum memini? esau primitiuis fraudatum uidi? iudam scarioth proditionis scelere denotatũ? Adam enim per escã paradisum perdidit esau per lentem honorem primatus amisit: iudas per bucellam apostolatus sublime deposuit: ex quo enim bucellam sumpsit: non iam apostolus cœpit esse sed proditor. Sic enim scriptum habes dicente domino. Cui intinctum panem dedero: p se me tradet. Et continuo post bucellam introiuit in illum satanas. Non bonus cibus: post quem negatur dominus: post quem ingreditur inimicus. Non bonus cibus post quem christus respuitur: deuoratur antichristus. Non bonus cibus: qui benedictione caret: maledictione completur. Illa ergo esca nobis necessaria est quæ uitã præstat: quæ animam pascit: post quã sequitur christus: inimicus excluditur. Illam escam accipere debemus quam saluator non diabolus subsequatur: quæ perceptione sui confessorem faciat non proditorem. Quam bene autem ieiuniorum tempore uerbum dei dixit: eo ꝙ reficit: ut ostenderet ieiunia nostra non debere sæculi actibus occupari: sed sacris litteris exerceri. Negligit enim famem corporis qui pabula lectionis intendit: nec uentris curam habere poterit: qui alimentum uerbi cælestis acquirit. Ipsa est enim refectio quæ saginat animam: quæ impinguat uiscera: cum de diuinis scripturis cibum eloquii perennis accipimus. Ipsa est esca quæ uitam æternam tribuit: & insidias a nobis diabolicæ tentationis excludit. Quod autem sacrarum litterarum lectio uita sit: domin⁹ testatur dicẽs. Verba quæ ego locutus sum uobis: spiritus & uita est.

Item de quadragesima. XXXVI.

Ante dies deuotionem sanctæ quadragesimæ prædicantes: sacrarum litterarum exempla protulimus quibus approbaremus hunc quadragenarium numerũ non esse ab hominibus constitutum sed diuinitus consecratum nec terrena cogitatione initium sed cælesti maiestate præceptum. Atq; ideo qui constitutũ numerum una die manducando præterit: non ut unius diei uiolator accusatur: sed ut totius quadragesimæ transgressor arguitur. Vnde bonum est homini ut ad diem sine labore ieiunet: & totius quadragesimæ consequatur pariter sanctitatem. Hæc autem non tã sacerdotum præcepta quam dei sunt. Atq; ideo qui spernit non sacerdotem spernit sed christum qui in suo loquitur sacerdote. Videamus igitur quo tempore hanc obseruantiã nobis indixerit dominus: si non ueluti per istam deuotionem cuncta elementa uoluerit habere pfectum. Ecce enim indicta quadragesima: constricta hyemali gelu terra resoluitur: & aquarũ fluenta meatus suos glacie liquefacta recipiunt: sic quoq; corporum nostrorum hoc eodem tempore contracta sceleribus peccata soluũtur: & uitæ nostræ purior cursus liquefacto rigore diaboli meatum suum pristinum recognoscit. Terra (inquam) indicta quadragesima asperitatem deponit hyemis: ego indicta quadragesima asperitatem reiicio delictorum. Illa terra aratris scinditur: ut mundanis sit congrua frugibus: mea terra ieiuniis exaratur: ut cælestib⁹ sit apta seminibus. Sicut enim redditum uberiorem capit qui frequentius uexando exercet campum: ita maiorem gratiam percipit qui exercet corporis sui campum sæpius ieiunãdo. Ecce enim abstinentiæ tempore herba segetum reuiuiscit in messem: surculus arboris conatur in fruticem: palmes uineæ pubescit in gẽmam: & omnia de inferioribus ad altiora se subrigunt: ita hoc eodẽq; tempore hominum spes inter mortua reuiuiscit in posterum: fides perdita reparatur in gloriã: temporalis uita proficit in æternum: & omne genus humanũ ad cælestia se subrigens ab inferis ad altiora consurgit. Modo ferrum gestans agricola sarmẽta deputat uinearum. Ita & nunc euangelium tractans episcopus sordes amputat populorũ: & isto quadragenario curriculo uniuersæ hoc agunt creaturæ: quatenus depositis superfluis ornate uel comptæ in pascha procedant. Modo omnia sunt in partu: ut tunc reperiantur in

fructu :tunc enim contra naturæ speciem spina profert rosam :calamus fragrat lilium :sua uitatem arida uirgulta depromūt :& ita cuncta floribus adornantur:ut festiuitatem diei magni creatura ipsa nitore sui celebrare credatur. Igitur & nos hoc eodem ieiuniorum tempore producamus de spinis nostris rosas:hoc est de peccatis iusticiam :de seueritate misericordiam:de auaricia largitatem. Istæ enim spinæ sunt corporis nostri quæ præfocant animam de quibus ait scriptura. Spinas & tribulos tibi germinabit terra. Germinat enim mihi terra mea spinas :si me corporalis libidinis titillatiōe compungit:generat mihi tribulos:cum me diuitiarum sæcularium cupiditate discruciat. Spina enim christiano auariciæ suæ radix est. Spina uiro bono honoris ambitio est. Videntur enim specie apud suos gratæ esse sed lædunt His ergo nisi uigilando & ieiunando carere non possumus :quin potius per abstinentiā ipæ spine uertentur in rosam. Producit enim ieiunando libido castimoniam :superbia humilitatem :sobrietas parcitatem. Hi enim sunt flores uitæ nostræ qui suaue christo redolent :qui odorem bonum deo spirant :unde ait apostolus. Quoniam christi bonus odor sumus deo. Hanc ergo quadragesimam largitus est nobis dominus:ut huius temporis spacio in morem totius creaturæ nunc concupiscamus uirtutum germina :ut in die paschæ fructum iusticiæ proferamus. Hoc autem quadragenario numero se ipse dominus christus exercuit :non ut profectum ipse caperet:sed ut profectum salutis nobis ostenderet. Hæc enim erat in illo spīa peccati quæ uerteretur in florem. Ipse enim erat flos natus non de spina sed de uirga:sicut ait propheta. Exibit uirga de radice iesse. & flos de radice eius ascendet. Virga enim erat maria nitida subtilis & uirgo :quæ christum uelut florem integritate sui corporis germinauit. Continuatis ergo quadraginta diebus hæc ieiunia non esuriēs dominus procurauit: sed dicit illū euangelista esurisse postea. Quo modo ergo potest fieri :ut qui tot dierum numero famem sitimq; non senserit :postea esurierit. Esuriebat plane nec negare possum⁹ ꝙ esurierit :esuriit enim non cibum hominum sed salutem:nec escarum sæcularium epulas concupiuit :sed animarum desiderauit cælestium sanctitatem. Cibus enim christi est redemptio populorum:cibus christi est paternæ uoluntatis effectus sicut ipse ait :meus autem cibus est ut faciam uolūtatem patris qui me misit. Vnde & nos esuriamus cibum:non qui terrenis epulis apparatur: sed qui diuinarum scripturarum lectione colligitur. Ille enim corpus ad tempus nutrit:hic āt animam reficit in æternum.

Item de quadragesima. XXXVII.

SI bene retinet fratres uestra dilectio:hac superiore dominica prædicauimus ꝙ sanctam quadragesimam abstinendo ipse dominus consecrauerit :& tot dierū noctiūq; curriculo cibum omnino non capiens:unum ac solidum ieiunii corp⁹ effecerit :quod in totum non obseruare :sacrilegum est: ex parte uiolare peccatum est. Hoc enim fecit causa salutis nostræ :ut rem utilem non solum doceret uerbis sed etiam exemplis instrueret :ut iisdem uestigiis quibus ad fidem currimus:ad abstinentiam graderemur. Sed uideamus quæ causa steterit:ut ieiunia saluator indiceret:& ipē sibi primum ut bonus humani generis medicus ieiunaret:bon⁹ enim medicus poculum qđ ægro daturus est:prior gustat :ut peritiam artis suæ ante in se ipse demonstret :& experimētum æger accipiens securus sit de poculo securior de salute :deinde quo loci hoc ipsum tēpus ieiunii procuraret :dicit enim euangelista abstinuisse dominum quadraginta diebus & noctibus in deserto arbitror itaq; causam hanc esse ieiunii :ut quia primus adam in paradiso cōstitutus per intemperantiam gulæ gloriam immortalitatis amiserat: eandem immortalitatem secundus adam christus per abstinentiam repararet. Et quia contra mandatum dei gustans de interdicta arbore peccatum mortis inciderat :nunc secundum mandatum domini ieiunans :uitæ iusticiam mereretur. Hoc enim ait saluator :ut iisdem uestigiis quibus admissa fuerint delicta :purgentur :hoc est ut quia homo manducando deliquerat corrigat abstinēdo :uel quia epulando mulierem cognouerat :nunc eandem ieiunando despiciat. Adam enī euam non nisi intemperantia prouocante cognouit :ꝗ diu autem mansit in illis intemerata parcitas :mansit & impolluta uirginitas:& quam diu ieiunauerunt ab interdictis epulis:tā diu & a pudendis ieiunauere peccatis. Fames enī amica uirginitatis est:inimica lasciuiæ. Saturitas uero castitatem prodigit :nutrit illecebram. Igitur(sicut dixi)hoc agit dominus:ut iis præiudiciis quibus homo obnoxius peccato fuerat liberetur :Propterea namq; per omnia secundum similitudinem adæ nasci uoluit :ut secundum similitudinem omnia hominis peccata dissolueret. Adam enim de terra uirgine natus est:& christus de maria uirgine procreatus

Ilius maternum solum necdum scissum fuerat: istius maternum secretum nunquam concupiscentia uiolatum. Adam dei manibus plasmatur e limo: christus dei spiritu formatur in utero. Vterque ergo oritur cum patre: uterque uirgine utitur matre: uterque (sicut euangelista dicit) filius dei est: sed adam creatura est: filius christus uero substantia. Hoc ergo agit dominus sicut adam secundus ut quod prior homo manducando perdiderat: hoc alter ieiunando recipiat ac legem in paradiso abstinentiæ datam in deserto custodit. Sciebat enim præceptum dei non unius loci legem esse sed mundi. Non enim interest: diuinitatis mandatum utrum domi an in agro custodias: cum ubique sit qui præcepit. In deserto itaque saluator implet mandatum dei: ut ibi adam saluaret errantem: ubi fuerat de paradisi possessione proiectus. Adam enim expulsus de paradiso inculti mundi deserta sustinuit: in deserto ergo primum homini salus refunditur: ubi sunt epulæ: ubi desunt deliciæ: ubi quod est omnium malorum causa: deest & mulier. Potuerat enim adam inter illas paradisi inconcussus stare delicias: si eua ibidem cum diabolicis illecebris non fuisset. Conueniens ergo est desertum saluti: ubi non est eua quæ persuadet: non est mulier quæ blanditur. Videte rem miram: in paradiso: cum adam diabolus dimicat ubique insidiatur homini: ubique congreditur: sed ubi mulierem inuenit uincit: sed ubi mulierem non inuenit: uictus abscedit. Formam igitur dedit nobis deus in hoc facto: ut ieiuniorum tempore tanquam desertum habitantes abstineamus epulis, uoluptate, muliere: nec coniugatur nobis eua: ne nos a casta obseruatione illecebrosa persuasione subuertat. In deserto enim quodam modo uidetur habitare qui quadragesimæ tempore ieiunus & castus est. Desertum plane quoddam ipsum corpus est christiani: cum non repletur cibis, non poculis irrigatur: sed arentis inediæ squalore negligitur: desertum (inquam) est corpus nostrum, cum abstinentia macessit caro: siti pallor obducitur: & contemptu rerum totius hominis species inculta sordescit. Tunc christus dominus habitat desertum pectoris nostri: cum nostram terram fame squalidam ac siti aridam esse reperit secundum quod ait propheta dauid. Sicut in terra deserta & inuia & inaquosa: sic in sancto apparui tibi. Aliter enim sicut in sancto ei apparere non possumus: nisi terra corporis nostri fuerit deserta mundanis deliciis: inuia diabolicis concupiscentiis: & inaquosa libidinosis illecebris. Tunc habitans saluator hoc desertum corporis nostri omnes ibi diaboli factiones exuperat: & secretum ac securum a cogitationibus sæculi esse suum facit habitaculum: ut deinceps nos intra nosmet ipsos ueluti in solitudine constituti non nisi cælum respiciamus & terram: hoc est non cogitemus alium nisi cælestis regni dominum & terrenæ resurrectionis auctorem.

c mulierum consortio fugiendo

Item de ieiuniis & quadragesima. XXXVIII.

PRopicia diuinitate ecce iam pœne transegimus quadragesimæ indicta ieiunia & precepta christi domini abstinentiæ deuotione compleuimus. Superest nunc ut quem ad modum famuli eius moises & elias hunc sacratissimum numerum obseruando gratiam meruerunt: ita & nos hoc ipsum tempus custodiendo mereamur: sitque similis remuneratio in perceptione præmii quorum similis labor est in obseruatione ieiunii. Elias enim cum esset clausum humanis iniquitatibus cælum: & nulla mundanis rebus desuper pluuiarum stillaret ubertas: atque omnia longæ siccitatis squalore languerent: & esset fames magna uniuerso generi humano: quoniam enim cælum pluuiam non dabat: nec terra pabulum germinabat: tunc elias sanctus reserauit ieiuniis suis cælum: terram orationibus fæcundauit. Illius enim siccitatem conuertit in pluuiam: huius sterilitatem resoluit in prouentum. Tanta enim eius precibus orbem terrarum imbrium largitas irrigauit: ut arida reuiuiscerent: mortua resurgerent: languentia sanarentur. Et ita rebus cunctis fontium quidam meatus infusus est: ut purificatione facta per pluuiam omnia creaturarum uicia lauarentur atque inundationis illius beneficio totius mundi species innouata consurgeret. Igitur & nos eadem quæ elias obseruantes ieiunia adhibitis precibus clausum cælum nostris competentibus reseremus: quatenus illos lauacri salutaris imber illuminet. Clausum enim illis est cælum: quamdiu nondum de cælo spiritus sanctus adueniens eorum corda uiuificat: siccitatem quodam modo patiuntur: quia nondum gratia baptismatis irrigantur. Laborant etiam fame magna: quoniam uelut esurientes cælestia sacramenta desiderant. Reseremus ergo illis cælum: ut adueniente desuper spirituali pluuia eorum terra lauacri irriguo satietur: & delictorum sterelitate deposita incipiat fructus germinare uirtutum. Etenim cælestis imber uicia peccatorum diluit: iusticiæ incrementa producit: discutit aridum concupiscentiæ puluerem: lætificat utilem castimoniæ puritatem: obruit auaritiæ sordidam fæcem: nutrit æternam misericordiæ largitatem. Sicut enim super

Quomodo intelligatur clausum est cælum

Quid faciat imber cælestis.

ueniente eliæ pluuia omne pabulum terra produxit: ita & superueniente christi lauacro omnem iusticiam animæ germinauit: & sicut illic pluuiarum fontes irrigauerunt orbem: ut uiuificarentur herbarum mortificata iam semina: ita & fons baptismatis irrigat genus hominum: ut animarum mortificata corda uiuificet. Hoc ergo obseruantium ista ieiunia est meritum: ut orationibus eorum aut innouetur mundus: aut fratres denuo renascantur. Reserãdum igitur competentibus nostris est cælum: quoniam adhuc clausum est apud illos. Clausũ est enim cælum: quoniam mysterium nondum peruident trinitatis: clauso enim sibi cælo super cælum quid agitur ignorant: nec scire possunt quæ sit filii patrisq̃ substantia: nisi prius mundi elementa transcenderint. Tunc enim poterit quis trinitatis aspicerẽ diuina mysteria: cum cælos sua uirtute habuerit apertos: sicut beatus stephanus martyr reserauit sibi martyrio suo cælos: & stantem uidit ad patris dexteram saluatorem: ſm q̃ ipe ait. Ecce uideo cælos apertos: & stantem iesum ad dexteram dei. Ergo cui clausi sunt cæli: agendum est: ut aperiantur illi: quatenus super cælos christum possit aspicere. Nã q̃diu clausi sunt homini: xpm non potest uidere regnantem. Quem ad modum autem clausi cæli aperiendi sunt: inquirerẽ nos oportet. Puto aũt aliter eos aperiri non posse: nisi claues petri apl̃i sumpserimus: quas domino largiente suscepit: sicut ipe dixit. Tibi dabo claues regni cælorum. Immo rogem⁹ petrum: ut ipe nobis tanq̃ bonus ianitor regiæ cælestis aperiat. Quæ aũt ista clauis sit: diligentius requiramus. Clauem petri fidem esse dixerim petri: per quã cælos aperuit: penetrauit inferna securus: maria calcauit intrepidus. Tanta.n. apl̃ice fidei uirtus ẽ: ut cuncta illi elementa pateant: hocest non illi angelice claudantur ianue: non portæ præualeant tartari: non aquarum fluenta subsidant. Ista autem ipa clauis quam fidem dicimus: uideamus quem ad modũ constet: quem ad modum solida sit. Arbitror illam duodecim artificum operatione conflatam. Duodecim.n. apostolorum symbolo fides sancta concepta est: qui uelut periti artifices in unum conuenientes clauem suo consilio cõflauerunt. Clauem.n. quandam ipum symbolum dixerim: per quod reserantur diaboli tenebre ut lux christi adueniat: aperiuntur conscientiæ clausa peccata: ut iusticiæ fulgeant opera manifesta. Igitur hæc clauis ostendenda est fratribus nostris: ut & ipi tanq̃ discipuli petri inferna sibi reserare: cælos apire cõsuescant.

¶ De ieiuniis & elemosinis. .XXXIX.

NOn dubito fratres contristari uos quotienscunq̃ absentem me a uobis necessitas facit. Dũ.n. quẽ diligitis nõ uidetis: tanq̃ boni filii pietatis stimulis laboratis. Sed ego q̃uis corpore uos interdũ deseram: tñ uos spũ nõ relinquo. Quocũq̃ enim iero: dilectio uestra me sequitur: ubicũq̃ fuero: ibi mecum uestra fraternitas cõmoratur. Quisquis.n. in xp̃i mandatis permanet: necesse est ut xp̃i adhæreat sacerdoti: & licet longe positus uideatur: fit tamen proximus dum illum uni⁹ fidei gratia repræsentat. Ille se sane separatum a sacerdotibus putet: qui actibus malis separatus a xp̃o est. Atq̃ ideo fratres uos qui mandatũ saluatoris facitis: q̃uis absentes a me fueritis corpore: dilectione tñ mihi minime defluxistis. Ita quos sepabat lõgitudo terrarũ: xp̃i gr̃a cõnectebat. Sunt aũt nõnulli inter uos fr̃es quorũ licet uultus in eccl̃ia uideamus: cor tñ in agris eẽ cognoscimus: & præsentiam quidem eorum consideramus in plebe: sed conuersationem eorum inuenimus in rure. De terra.n. semper cogitant: de terra tractant: que terrẽa sunt sapiũt. His conuenit diuina illa sententia. Quia terra es: & in terram ibis. Qui ideo aliq̃n ad ecclesiam ueniunt: non quia ex fide xp̃iani sunt: Sed ne xp̃iani ab hominibus non putentur: qbus cum ieiunium indicitur: de intemperie se tp̃ris semp excusant. Dicunt.n. æstiuis mensibus, dies longa ẽ. torrentior sol est: sitim ferre non possumus: poculis nos refrigerare debemus. Hyemis uero tempore graue frigus est: rigores sunt pessimi: algorem tolerare nequimus: escis calefieri nos oportet. Ita homines quorum animus semper est in prandio: prandendi sibi cãs ĩquirunt: & dum se a ieiuniis excusant: tempora creatoris accusant. Dic mihi o delicate xp̃iãe qui æstatem ieiunando ferre non potes: nunquid æstus quem sustentaturus es: torrentior est gehenna? Nunquid hyems quibus retrudendus es: horridior est tenebris? In exteriores enim tenebras abiicientur peccatores: ibi erit fletus & stridor dentium: sicut ait dominus: stridor (inquam) dentium instar hiberni temporis erit in illis tenebris. Ergo sicut penetrante algore hyemis toto homĩes corpore contremiscunt: ita & interueniente conscientia frigida delictorum graui peccatores dentium stridore quatientur. Ita miser peccator dum hic hiberni rigorem metuit: ibi tenebrarum frigus incurrit: dum hic æstum solis euitat: ibi gehennæ sustinebit ardorem. His autem ipsis hominibus cum dixeris: ut aliquod pauperibus largiantũ

Contra eos q se [...] a ieiunio

statim tibi obiiciunt:necessitates infinite sunt:tributa sunt grauia:fiscalia explicare non pos sumus. Et tanta tibi igerunt:ut quasi reū te statuant:cur hoc ipum illos uolueris cōmonere. Non intelligētes quod omnibus necessitatibus salutis sit necessitas præferēda:& quod tributum reddere:alii prodest:elemosynam facere:ipi proficiat qui largitur. Tributi.n.redditio illi præstat beneficium qui accipit:elemosyne autem operatio sibi confert meritum qui ministrat. Tributi(inquam)redditio detrimentum infert soluenti: elemosynæ erogatio lucrū tribuit eroganti. Ditior enim fit uir misericors postea ꝙ minus habere icipit pauperibus largiendo. Beata igitur est elemosyna quæ & accipientem reficit:& letificat erogantem. Hilarē enim datorē diligit deus. Atqꝫ iō melius est illi prius dare. Letus ergo & hilaris ē qui pauperibus iuministrat. Recte plane lætus est:quia per nūmulos paucos æternos thesauros sibi cælestes acquirit:& contra semper tristis ē & mœstus qui tributa desoluit. Nec īmerito tristis ē qui ad solutionem non dilectione adducitur:sed terrore constringitur. Christi enim debitor lætus:cæsaris tristis est:quia hunc ad soluendum amor cogit:illum pœna compellit: hic præmiis prouocatur:ille suppliciis coartatur. Dicit sanctus apostolus:diuitibus huius sæculi præcipe non sublime sapere:& neqꝫ in incerto diuitiarū sperare. Vides ergo o diues quia sunt tuæ incertæ diuitiæ:quod ergo aurum cōgregas:in quo nulla certa fiducia est:auri tui auaricia cesset: & terra est:solidi tui cupiditas auferatur & sordes sunt. Aurum enim & argentum uilis ē & abiecta materies:ubi aurum increuit humana concupiscentia: tunc & his speciebus accreuit ambitio. Aurum enim & argentum non preciosum natura instituit:sed hominum uolūtas effecit.

De ieiuniis niniuitarum. .XL.

Legimus ī prophetis cum niniue ciuitati subuersio diuinitus immineret:& iuxta sententiam dei destruendi illam tempus ingrueret: consistentes in ea aliud non habuisse præsidium nisi ut abiectis copiosis epulis ieiunia cōtinuata susciperent:& diuitiarum ambitione seposita humilitate se paupertatis īduerēt: silicet ut exinde remedium perciperent:unde iis perditio contingebat: hoc est ut iram diuinitatis quam luxuriando prouocauerant:abstinendo lenirent: & offensam quā in eos superbia contraxerat:humilitas mitigaret. Dicitur enim in illa tribulatione ipe rex deposita imperiali purpura:regali ambicione sūmota membra sua cilitio præcinxisse: atqꝫ ī sacco se diebus ac noctibus uolutasse. Sapiēs ergo rex qui sciret quem ad modum aduersa sibi superare deberet:hostes enim uirtute superabat:deum autem humilitate uicebat. Sapiēs plane rex:qui intelligeret quibus armis uteretur pro temporis qualitate. Cum enim insidiatur illi homines:appræhendit arma bellica:cum irasciturei deus:corripit arma iusticiæ. Sapiens (inquam)rex qui pro salute ciuium peccatorem se magis confitetur esse ꝙ regem. Obliuiscitur enim se regem esse:ubi deum regem omnium pertimescit:nec potentiæ suæ meminit ubi potentiam diuinitatis agnoscit. Obliuiscitur ergo se regem esse dum proiicit purpuram: dum diadema deponit:cilicio autem uestitur & sacco:ieiuniis perseuerat:orationibus immoratur. Mira res:dum se regem hominum esse non meminit:rex incipit esse iusticiæ. Religiosus igitur princeps non perdidit imperium sed mutauit. Pricipatum enim ante militaris disciplinæ tenuit:nunc cælestium disciplinarum obtinet principatum. Non(inquam)perdidit imperium quia sine ferro sine iusticia pro ciuium salute primus inuigilat: Primus plane inuigilat:quia ut tota ciuitas ieiunaret: famem sibi rex primus indixit: & solus omnium causa prior cœpit esurire ꝙ miles. Necesse enim erat:ut qui potentior cunctis fuerat:deuotior fieret uniuersis. Exēplo igitur suo præpat religiōis exercitū nō armis sed sola deuotōe munitū: iubet oēm sexū:oēm ætatē a diurnis epulis abstinere:additur religioso exercitui numerus: cū in tali deuotōe ēt infantia militare cōpellitur. Pietas enim esse creditur in tali causa paruulis quoqꝫ cibi substantiam denegare. Non enim sufficiebat ad placandū deū peccantiū satisfactio:nisi seniorum quoqꝫ peccata paruulorum innocentia deploraret:& fletibus alienis delicta sua iuuētus ablueret. Ista aūt fres oīa in cōmonitionem nostri facta esse nemo qui nesciat:ut quotienscūqꝫ tribulationibus perugemur:ad hæc presidia concurramus: ut puta aduersarius imminet:inimicus in promptu est:ieiunemus & uincamus. Solent quidem homines quotienscunqꝫ necessitatem arduam nimis patiuntur:ad proximas gentes auxilii causa destinare legatos. Nos quod est melius legationem ad deum per ieiunia destinemus:ab ipso imploremus auxilia:ad ipm nos corde & orationibus conferamus:auxilium enim non aliunde rogando petiuerunt:sed de suis ieiunando uisceri bus exegerūt. Cum.n.petat ab altero q

Niniuitarum
regis sapientia
comendatur

...us regis Nini-
...ar...

intra se potest inuenire quod querit? Quanto enim deo uiciniores fuerimus: tanto aduersarii nostri a nobis longius repellentur. Oportet igitur proximos nos fieri deo: qm̄ dicit pphe-ta. Ecce qui elongant se a te: peribunt. Quod si a deo qui longe sunt peribunt: utiq; qui sunt proximi: saluabūtur. Aliter ergo proximi deo esse nō possumus: nisi ad eum orationibus & elemosynis propinquemus: deus enim ipe misericors, ieiunus, & sanctus ē. Atq; ideo qui uult proximus deo esse: debet imitari hoc esse, quod est deus. Tota igitur ī tribulatiōe niniuitarū ciuitas ieiunauit. Bene dixi: tota. Nō solum enim senes iuuenes & īfantes sed etiam pecudes legimus ieiunasse. Mira res ieiunat pro ciuitatis peccato: quem peccati cōditio nō cōstrigit. Vnde & nos fratres temporum angustias sustinētes: omnes pariter ieiūare debemus: & misericordiā dei cūctorum abstinētia deplorare. Nam quale sit: hoc christianum pro salute sua nō facere, quod pecudes pro hominum salute fecerūt: nisi quod stolidior pecude est: qui īdicto pro se a sacerdote ieiunio nō ieiūat: nōne enim pecus est qui nō ītelligit quid illi īmineat: quid īcumbat? & pecus quidem uidēs declinat foueam: cauet præcipitia: tu autem ñ uis ieiunādo periculum decliare quod cernis. Desperatiōis enim gēus est: tūc te mādūcare: cum abstinēr debeas: tūc gaudere: cum debeas deplorare. Desperatōe apostolus dicit: quod a nobis auertat deus: Mādūcemus & bibamus: cras. n. moriremur. Ieiunemus ergo frēs sine ītermissiōe: ut hostes nr̄os, orōnibus & abstinētia superare possimus, per dn̄m nostrum iesum xp̄m.

De gratia baptismi. .XLI.

Quia cōstat (sicut an̄ dies ꝓsecuti sumus) iesum xp̄m nō sui cā baptizatum esse: sed nr̄i: debemus frēs dilectissimi (uobis cathecuminis loquor) grām baptismatis eius oī festinatōe suscipere: & de fonte iordanis quem ille bn̄dixit bn̄dictionem cosecratōis haurire: ut ī eum gurgitem ī quem illius scitas meruit: nostra peccata mergātur. sut eadem aqua quæ dn̄m circūdedit: & seruulos circūpurget: quatēus ex uenerabili christi lauacro nobis unda sancta proficiat: & iisdem uestigiis atq; mysteriis quibus bn̄dictiōem a saluatore ē mutuata: nos fœtu beatiore purificet: grāmq; quā a xp̄o suscepit: in xp̄ianos refundat. Ergo fratres tingi debemus eodem fonte quo xp̄us: ut possimus esse quod xp̄s. Nam (quod salua fide dixerim) licet baptismū utrūq; sit dn̄i: tn̄ gratius puto hoc baptismū esse quo nos abluimur q̄; illud quo saluator baptizatus. Hoc enim celebratur p xp̄m: illud celebratū ē per ioānem. In illo se magister excusat: in isto nos saluator inuitat: in illo iusticia semiplena: in isto trinitas est perfecta: ad illud sanctus uenit: sanctus egressus: ad istud pccōr uēit: & scūs abscedit: ī illo bn̄dictio cōfert̄ mysteriis ī isto misteriis delicta donāt. Baptizari ergo frēs debem⁹ eodē gurgite quo saluator: sed ut eodē fōte mergamur: ñ nobis orientalis petēda ē regio: nō fluuius terræ iudaicæ: ubi. n. nūc xp̄s: ubiq; iordanis est: eadē cōsecratio quæ orīetis flumina benedixit: occidētis fluenta sanctificat. Vnde & si nomē forte fluuio aliud sit de sæculo: inest tn̄ illi mysterium de iordane. Deniq; iisdem sacramētis res agitur quibus & tunc gesta ē: nisi q̄ grā pleniore. Tunc. n. trinitatem carnalibus oculis uidimus: modo eadem trinitatem fidei oculis cōtemplamur. Tunc xp̄m uix humanus uultus aspexit: nūc eūdem mens humana complectitur: tunc spiritus sanctus uelut columbæ specie hominem circūfudit: modo se in īteriora hominis ipa uirtute diuinitatis infundit. Tunc pater a dn̄o pp filium longo auditu uocis aduenit: mō aūt descendit ad nos pariter ipe cū filio. Plenior ergo grā ē: ubi deus nō assumpta specie descēdit ad hoīes: sed ꝓpria substātia descendere dignatur ad filios. Ibi. n. tā q̄; īcredulis fidē uult signis corpalibus ꝑsuadere: hic tā q̄; fidelibus grām spūali uirtute cōferre. Plenioris ergo grē ē deū uidere sicut ē deus: q̄; uidere eū sic: ut requiras eū. Hic ē pfecta trinitas: ubi adhuc scrutāda diuinitas. Plenior igitur ē grā deum ꝓpria uirtute cognoscere: q̄; in assumpta specie suspicari. Faciamus ergo ipi pro nobis quod deū uidemus fecisse pro nobis: faciamus circa nos quod fieri circa se ioānes optauit. Quāto magis peccatores nos humiles & ignari grām hanc debemus ambire? Videte misericordiā saluatoris: hoc nobis spōte defert: quod ꝓpheta postulās nō meretur accipe. Quid aūt causæ sit q̄ ioannes petierit xp̄i baptismū: & nō accepit: debemus aduertere: ait eni illi dominus postulāti. Sine mō: sic. n. decet nos īplere oēm iusticiā. Scimus aūt q̄ ioannes baptista typū legis gerebat: iustū ergo erat: ut ipe baptizaret dn̄m. sut quem ad modū sm carnem de iudeis saluator est genitus: ita & sm spiritum de lege euāgelium nasceretur: ut unde successiōnē ducebat originis: exinde & traditionem consecrationis accipet. Hoc est igitur quod ait: sic eni decet nos implere oēm iusticiam: iustū. n. erat: ut mandata legis que ipe cōdiderat: ipe compleret. Sicut alibi dicit. Non ueni legem soluere sed adimplere.

De eo quod ꝓpheta ait ad filios iſrael: caupones ueſtri miſcent aquam uino.

NOn incõmode ante dies paucos proſecuti ſumus functionem hanc ſacerdotalẽ
uicem quandam negocii retinere: & quæſtum eſſe non modicum hoc clerica-
tus officium. Eſt quæſtus plane non modicus: ubi lucrum non pecuniarum ſed
acquiritur animarum. Eſt magna negociatio: ubi redemptio hominis conſtat:
non annunciatione precii ſed annunciatione præcepti. Præceptum enim chri
ſti talentum quoddam eſt precioſum: quo ſalus comparatur: quo uita redimitur: & magna ẽ
redemptio: cum & precium datur: & pecunia non uidetur. Talentum ergo magnum præcep
tum eſt ſaluatoris: quod cõmodati uice apud idoneos proficere poteſt: apud negligentes nõ
poteſt deperire. Aliis enim cum multiplici gratia reſtituitur: ab aliis cum pœnarum uſura de
poſcitur. Chriſtus enim talentum quod cõmendat: neceſſe eſt ut requirat: & ſoluenti gratiã
referat: non ſoluentem ſubdat iniuriis. Subdit plane iniuriis more mundi: ut debitor qui red
hibitione ſubſtantiæ ſatiſfacere non poteſt: ſatiſfaciat uel corporis ultione. Hoc ergo talen-
tum fratres nos prædicatione noſtra ueſtris pectoribus cõmendamus: ut lucrum aliquod ſa-
lutis ueſtræ domino deſignemus. Rationem daturi ſumus: qualiter aut prædicatio noſtra ꝓ
ficiat aut obedientia ueſtra fructificet. Non enim ſine cauſa euangelium annunciat: apoſtolꝰ
clamat: ſacerdotes loquuntur: in cuiuſcunq; aures uox ſancta peruenerit: aut beatus erit de de
uotione: aut reus de conteſtatione. Loquimur enim beatitudinem credentibus: conteſtamur
iudicium criminoſis. Mercimonium igitur eſt adminiſtratio ſacerdotum: unde & propheta
dicit ad filios iſrael. Caupones ueſtri miſcent aquam uino. Nõ enim de iis cauponibus iſaias
ſanctus loquitur qui publicis miniſteriis ſeruientes: meram uini ſpeciem fraudolenta aquæ
colluuione permiſcent. Nec enim hoc ad beatum uirum more iudicis ſæculi pertinere pote
rat: cum corruptis tabernarum uaſculis minus ebrioſo potu populus uteretur: ſed de illis uti
q; cauponibus loquitur qui præſunt eccleſiis non tabernis: qui ſitientibus pppulis non cõcu
piſcentiæ calicem porrigunt: ſed uirtutis: non ebrietatis miniſtrant poculum ſed poculũ ſal-
uatoris. Iſtos ergo caupones propheta arguit & obiurgat: & queritur eos uino aquæ ſpeciem
permiſcere. Hoc increpat in eis: cum functionum diuinarum eſſent præſules ſectatores rerũ
facti ſunt humanarum: ſicut ipe ait propheta. Sectamini unuſquiſq; domum ſuam. Quiſqs
enim ſacerdos relicto pontificatus officio: mundi oblectationibus delectatur: hic aquam uĩo
permiſcet: hoceſt rebus ſanctis & feruidis inſerit res uiles & frigidas. Sed & ſic poſſumus ac-
cipere: quod idem iudæorum ſacerdotes aquam uino miſcuerint: cum dominum ſaluatorẽ
non ſicut deum ſuſciperent ſed ſicut homĩem iudicarent & ſincæræ ac meræ eius diuinitati
turbidum quiddem ac ſordidum inferre uoluerint dicentes ad eum. Quia cum ſis homo: fa
cis te ipſum deum. Et iterum. Nos ex proſtitutione non ſumus nati. Dum enim ſe ab adulte
rio proſtitutionis excuſant: illum in diuinitate natiuitatis ſuæ adulterare nituntur. Sed ad-
huc diligentius uideamus quid ſit quod ait: permiſcent aquam uino. Legimus uinum in ec-
cleſia ſpecialiter abundare: ſicut in euangelio dictum eſt: uinum nouum in utres nouos eſſe
condendum. Hoc eſt in nouos homines neophitos ſpiritus ſancti gratiam conferendam. Si
igitur precioſa & ſpiritualis uini gratia abundat in eccleſia: aqua uilis & fœtida niſi ĩ ſynago
ga eſt referenda. Fœtida enim ſynagogæ aqua eſt quæ baptiſmate ſuo peccata nõ diluit ſed
acquirit: quæ hominem non purificat proprio lauacro ſed polluit: deniq; ſicut in uini utribꝰ
eccleſia honoratur: ita & cum aquæ utre ſynagoga ꝓiicitur. Nam illa agar quæ typum ſyna-
gogæ geſtabat: de qua ad abraam dicitur: eiice ancillam & filium eius utiq; cum eiiceretur:
non cũ uini ſed cũ utre aquæ de tabernaculis effugatur. Certe domus abrahæ erat diues locu
ples abundans: at tamen non uinum non oleum non panem accepit quæ ſunt uitæ alimen
ta firmiſſima: & recte uitæ ſynagoga alimenta nõ accepit: quia uitam quæ eſt chriſtus: igno
rat: aqua ſola aqua æger protrahitur: languidus ſuſtentatur. Conueniens enim erat ut quæ
uiuentis non merebatur alimoniam: uel ſolatium morientis acciperet. Arguuntur enim ſa-
cerdotes iudæorum: cur eccleſiaſtico uino precioſo aquam ſynagogæ abiectam iam & repro
batam uoluerint permiſcere: aqua enim in eccleſia miſceri non ſolet. ſed mutari: ſicut domi
nus inuitatus ad nuptias hydrias plenas aqua non uino miſcuit ſed mutauit in uinum: ne qd
enim in ſancto conuiuio uilitatis iudaicæ reſideret: maluit naturam uertere q̃ adulterare
ſubſtantiam.

De hostibus carnalibus non metuendis: & post cibum gratias deo referri debere. XLII.

FRequenter admonui uos fratres: ut dum licet: dum tempus in spacio est: saluti uestræ omnibus modis consuleretis: & in hac uita breui: uitam uobis prouideretis æternam. Sapiens enim quisq intelligit q hæc uita hominum non ad qetem data sit sed ad laborem: hocest ut hic laboret: & in posterum requiescat. Hic aut requies nulla e. Tantis enim malis hæc uita repleta est: ut comparatoe eius mors remedio putetur esse non pœna. Nam io breuem illam deus fecit: ut molestiæ eius quia prosperitate non poterant: temporis exiguitate finiretur. Deniq sanctus iob dicit: piraterium e uita hominis: hocest siue quod homines in hac uita omnia experiantur mala. Piraterium. n. latine experimentu dici pot. Seu certe paraterium quod in hac uita circa homines diabolus tanq pirata desœuiat. Piraterium enim habitaculum piratarum est. Tam diu ergo in piraterio sumus: q diu in hac carne positi prædonum spiritualium tentationibus subiacemus: quis in hac ipsa uita etiam carnales nobis qui sunt barbari: piratæ non desunt: minus tamen eos timeo qui & si auferunt patrimonia: non possunt auferre iusticiam: si aurum tollunt: christum tollere certe non possunt: si diripiunt argentum: non possunt diripere saluatorem. Quis igitur non festinet habere tibi christum quem non possit ab eo nec prædo diripere: nec hostis auferre: nec captiuitas separare? Qui enim habet christum: hominem non ueretur inimicum. Quid enim facturus sapienti? pecora eius abducet: hoc et morbi lues facere consueuit. Armenta diripiet: istud damnum abactores tolerando iam didicit. Ipum fortassis: non illi admouet tædia sed remouet: hoc enim illi intulit: quod maiore cu molestia febris afferret: præsertim cum dicat dominus. Nolite timere eos qui occidunt corpus: animam autem non possunt occidere. Illi igitur spirituales plus metuendi pirate sunt qui no solum corpora hominum sed & animas spoliare consueuerunt: qui non tam aurum mundi q aurum fidei auferre nituntur: qui non tam sæculi substantiam q christi sapientiam deprædantur. Nam ipi nobis spirituales hostes hos carnales imittunt: ut probemur in tribulatione positi: q simus confidentes in deo: q de solo ipo remedium postulemus. Sunt enim quidam qui in tribulatione positi dicant malis artibus hostes uincere: iisdem eos artibus debere superari: desperantes de deo a dæmonibus uictoriam flagitantes: miseri homines nesciunt quid faciunt: quid loquantur. Dum enim rebus suis metuunt: obliti sunt religionis ac fidei. Qui res quidem suas forte non perdent: sed quod est amplius: suas animas perdiderunt. Dicit sanctus iob. Si bona excipimus de manu domini: quare non mala tolerabimus? Hocest si bonis superuenientibus iocundamur: quare non & aduersis accidentibus confortemur? Aduersa tolerare sapienti uirtutis exercitium: insipienti præuaricationis est occasio. Dixi ergo frequenter: ut in hac uita breui uitam uobis prouideatis æternam: quod doleo cursu facere contenatis. Cum enim ieiunandum dicimus: præter paucos nemo ieiunat. Cum elemosynas faciendum: maior auaricia uos constringit. Orare autem & gratias deo agere quid sit: plærosq de uobis etiam arbitror ignorare: qui surgentes primo diluculo non nisi de prandio cogitent: cum pranderint: somno se tradent: nunq diuinitati gratias referentes: quæ illis & prandiu ad refectionem: & somnum dederit ad quietem. Vtiq tu christiane si es utilis meminisse debes cuius panem comedis: & ei laudem dicere. Dic mihi non si aliquid de tuo cuicunq largiris: expectas ut tibi gratias agat: ut benedicat domum de qua ei humanitas sit tributa? Qui si forte gratias non agit: quem ad modum a te denotatur ingratus. Ita ergo & a nobis expectat qui nos pascit deus: ut pro præstitis ab eo escis illi gratias referamus: & saturati donis ipsius laudes dicamus. Hæc enim beneficiorum est retributio diuinorum: ut cum refecti fuerimus: bene nos confiteamur acceptos. Cæterum si accipientes diuina munera taciti & immemores fuerimus: tanq ingrati & indigni eorum suministratione fraudabimur & deum que beneficiis non cognouimus: malis ingruentibus requiramus: & aduersis stimulemur ad rogandum qui prosperis gratias non egimus ad fruendum. Sicut nunc contigit ut qui in pace pigri fuimus ad laudes referendas: modo in tribulatione trepidi existimus ad pericula deploranda.

Item de eodem. XLIII.

S Atis abundeq; dixisse me credo superiore dominica ad correptionem eorum qui diuinis muneribus perfruentes, gratias non referunt creatori: & utentes beneficiis cælestibus tanq; ingrati & indigni beneficiorum non remunerant auctorem: ingrati (inquam) qui deum nec quasi serui metuunt dominum: nec quasi filii honorificant ut parentem. Dicit per pphetam deus. Si dominus sum ubi timor meus? si pater: ubi amor meus? Hoc est si seruus es: redde domino timoris obsequium: si filius: exhibe patri pietatis affectum. Tu autem cum gratias non agis: deum nec diligis nec uereris. Vnde aut contumax seruus: aut superbus es filius. Quid est igitur util' xpianus: semper debet patri ac domino suo laudes dicere: & in eius gloriam omnia procurare: sicut ait beatus apostolus dicens. Siue manducatis siue bibitis siue aliquid facitis: omnia ī gloriam dei. Videte quale uiri christiani apostolus uoluit esse conuiuium: ut magis fides xpi q̄ prandii sagina comedatur: & plus reficiat hominem dominici nominis frequens inuocatio q̄ epularum multiplex & copiosa collatio: meliusq; pascat esurientem religio q̄ sagina: omnia (inquit) in gloriam dei. Omnes ergo actus nostros xpo uult socio uel teste compleri: hac s. ratione ut bona ipo auctore faciamus: mala propter ipsius contubernium decliemus. Erubescit enim mala facere qui scit christum se habere participem. Christus autem in bonis adiutor est: in malis noster est conseruator. Ergo cum diluculo surgimus. debemus prius q̄ procedamus e cubiculo: gratias agere saluatori: & ante omnes actus sæculi actus habere pietatis qui nos quiescentes & dormientes in lectulis custodiuit. Quis enim nisi deus dormientem custodit hominem: qui tia resolutus in somnum: & oblitus sui uigoris humani a se alienus efficitur: ut nesciat quid ipe sit: ubi nam demoretur: adesse sibi certe ipe non possit: necessarius igitur deus adest dormientibus: quia dormientes sibi adesse non possunt: & a nocturnis insidiis genus hominum ipse custodiat: quia id temporis ad custodiendum alter nemo peruigilat. Debeo ergo illi gratiam qui ut ego securus dormiam: ille peruigilat. Ipe enim nos deus ituros cubitum quodam gremio quietis suscipit: & thesauro pacis recondito seruat: & caliginum quadam tuitione in lucem defendit: ut malicia inimicorum hominum repellatur tenebris: quæ non potest benignitate depelli: & pacem fessis præstet obscuritas quam non præstabat humanitas. Dum enim nescit homo: ubi suum aduersarium persequatur: pacem quam uolens præstare noluit: præstat inuitus. Debemus ergo surgentes gratias christo agere: & omne diei opus in signo facere saluatoris Nonne cum adhuc gentilis esses: solebas signa perquirere? quæ signa quibus rebus essent prospera magna inquisitione colligere? Iam nunc nollo erres in numero: scito quia in uno signo christi omnium rerum est tuta prosperitas. Qui in hoc signo seminare cœperit: uitæ fructum consequetur æternæ. Qui in hoc signo iter facere aggreditur: ad cælum usq; perueniet. In hoc igitur nomine omnes actus nostri dirigendi sunt: & ad ipsum totius uitæ nostræ cōmotio referenda: quia sicut ait apostolus: in ipso uiuimus: & mouemur & sumus. Sed & cum uespera diem claudit: ipsi debemus per psalterium laudem dicere & gloriam eius modulata suauitate concinere: quo operū nostrorum consumato certamine ueluti uictores requiem mereamur: & laboris quædam palma sit soporis obliuio. Hoc autem ut faciamus fratres: non solum docemur ratione: sed etiam admonemur exemplis. Nonne enim uidemus minutissimas aues cum illucescentem diem aurora producit: in quibusdam nidorum cubiculis uaria dulcedine personare: & id studiose agere prius q̄ procedant: ut creatorem suum quia loquela non possunt: suauitate demulceant? & quem ad modum unaquæq; earum quoniam cōfessione nequit: modulis prodat obsequium: ita ut uideatur sibi deuotius gratias agere quæ dulcius personauit: hoc etiā peracto diei cursu similiter facere? Quid ergo sibi uult ista certis temporibus disposita cantilena & iugis intentio: nisi gratiarum quædam sit immoderata confessio? pastori enim suo auis innoxia quia sermone non potest: suauitate blanditur. Habent enim & aues pastorem suū sicut ait dominus. Respicite uolatilia cæli: quoniam non nent neq; metunt: & pater uester qui est in cælis: pascit illa. At quibus tandem cibis pascuntur aues: uilissimis. s. & terrenis. Aues ergo propter uiles escas gratias agunt: tu preciosissimis epulis pasceris: & ingratus es? Quis igitur non erubescat sensum hominis habens sine psalmorum celebritate die claudere: cum ipæ aues ad gratificandum psalterii suauitate persultent: & eius gloriam non uerssuum dulcedine personare: cuius laudem uolucres modulata cantilena pronunciant? Imitare ergo frater minutissimas aues mane & uespere creatori gratias referendo. Et si es deuotior: imitare lusciniam cui quoniam ad dicendas laudes dies sola non sufficit:

nocturna spacia peruigili cantilena decurrit. Et tu igitur laudibus tuis diem uincens opi tuo adde nocturna curricula: & insomnem suscepti laboris industriam psalterii serie consolare. Et quia de hiis auibus mentionem feci quæ noctibus uigilant: nolo te imitatorem esse noctuæ quæ licet per noctem uigilet: per diem tamen pigra uel cæca est: quæ grandibus oculis tenebrarum caligines diligit: splendorem solis horrescit Mirum enim in modum illi minatur obscuritate: luce cæcatur. Istud animal hæreticorum figura est atq; gentilium qui tenebras amplectuntur diaboli: lucem saluatoris horrescunt: & grandibus disputationum oculis cernunt uana: non respiciunt sempiterna. De his ait dominus: oculos habent: & non uidebūt in tenebris ambulant. Sunt enim acuti ad superstitiosa: hebetes ad diuina: qui dum se putāt subtilibus euolare sermonibus: tā q̄ noctuæ ueri luminis splendore turbantur.

De sancto latrone. .XLIIII.

Quoniam hosterno die de latrone fecimus mentionem: uideamus quis ipse latro sit qui in cruce domino constituto non solum peccatorum suorum ueniā consequitur sed etiam paradisi amœnitate donatur: ut qui propter scelera dānatus fuerat ad pœnam: propter fidem transferretur ad gloriam: fueritq; illi crux quam pertulit: non tam supplicii damnatio q̄ salutis occasio. In cruce enī positus xp̄m dominum nostrum credidit crucifixum. Et ideo qui consortio passionis utitur: consortio paradisi condonatur. Beatus enim latro dum supplicium patitur: regnum cæleste consequitur. Ecce reus dicitur: sicut qui damnari ad temporis expediuit. Non enim perueniret ad gloriam: si non contraditus esset ad pœnam. Videamus inquam cur tantorum criminum reus tam cito a saluatore paradisum promeretur: cum alii mltorum temporum lachrymis frequentibusq; ieiuniis uix delictorum suorum ueniam consequantur: Magna fratres! & multiplex causa est: primum q̄ iste latro deuotione fidei tam repente mutatus est: ut præsētem pœnam despiceret: ac de futura ueniam precaretur: & magis crederet utile sibi esse de æterno iudicio petere q̄ de temporali supplicio postulare. Reminiscens enim scelerum suorum: & pœnitudinem gerens plus incipit dolere quod sperat q̄ sentire quod patitur: potuit enim nisi de futuris amplius cogitasset qui in christum semel crediderat: de presenti magis supplicio deprecari. Deinde illud ad gratiā ei⁹ maioris est meriti: q̄ xp̄m ī cruce positum credidit: & passio quæ aliis scandalum facit illi ad fidem profecit. Crucis enim passio multis scādalum fuit sicut dicit ap̄ls. Nos autem prædicamus xp̄m crucifixum: iudæis quidem scandalum: gentibus autem stulticiam: Recte ergo meretur paradisum: qui crucem xp̄i non putauit esse scandalum sed uirtutem: dicit enim idem apostolus: ipsis uocatis iudeis xp̄um dei uirtutem & dei sapientiam. Recte plane & dominus huic donat paradisum: quia quem iudas scarioth in ortulo paradisi distraxerat: hic in crucis patibulo confitetur. Mira res: confitetur latro quem discipulus abnegauit. Mira (inquam) res latro honorificat patientem quē iudas prodidit osculantem: ab hoc pacis blandimenta uenduntur: ab illo crucis uulnera prædicantur: ait enim. Memento mei domine: cum ueneris in regno tuo. Hæc ē fidei plena deuotio: ut cum de uulneribus dn̄i p̄fluens sanguis cernitur: tūc de potestate eius uenia postuletur: cū uidetur eius humilitas: tūc magis timeatur eius diuinitas cū morti addictus putatur: tunc regis illi honorificētia deferat̄. Iste.n.fidelis latro n̄ credidit moriturū quē ānūciat regnaturū: n̄ putat subdendū inferis quē dn̄aturū cōfitetur in cælo: nō arbitratur eū apud tartarū detineri: a quo se ēt postulat liberari. Cernat licet eius hiantia uulnera: spectet ipsius sanguiem profluentē: deū tn̄ credit: quē reū nescit: iustū fatet̄: quē nō meminit peccatorē: ait.n. illi alteri exprobranti latroni. Nos qdē recte digna factis recipimus: hic aūt nihil mali gessit. Intellexit eī q̄ pro alienis peccatis has plagas susciperet: pro alienis sceleribus hæc uulnera sustineret: & sciuit q̄ illa ī corpe xp̄i uulnera n̄ essent xp̄i uulnera sed latronis: atq; iō plus amare cœpit post q̄ in corpore eius sua uulnera recognouit: ait.n. p̄pheta. Q m̄ ipse infirmitates n̄ras portat: & pro nobis dolet. Nos āt existimabamus eū esse in dolore: liuore eius nos sanati sumus. Plus ergo in cruce positus liuorē eius cernēs latro diligit deum. Mira res plus in cruce latro xp̄m diligit q̄ iudas dilexit in cœna. Ille p̄ cibū supplātat magistrū: hic credidit dn̄m p̄ dolorem: sicut ait p̄pheta. Qui edebat panes meos: adampliauit aduersum me supplātationem. Cognouit igitur hic latro oēm dei passioēm ex ipsius fieri uolūtate: & in potestate eius esse uel morti aīam tradere: uel ad uitā iterū remeare: sicut ipse ait. Pōtatē hēo ponēdi animam meā: & pōtatē hēo iterū sumēdi eā. Vsq; adeo aūt illū liberū ab īferni legibus iudicauit: ut ēt se ab iis posceret liberari.

Item de eodem sancto latrone. .XLV.

MEminit fratres ueſtra dilectio: me dediſſe rationem: cur tantorum criminum ī
ueteratus latro & ſcelerum ſuorum confeſſiōe dānatus paradiſum in ipō ſup-
plicii patibulo potuerit promereri: & tanta fuerit celeritate ſaluatus: ut pecca-
ta eius gratia preuenerit ante q̄ pœna: & prius in malis ſuis gloriari cœperit
q̄ puniri. Non enim patitur ſupplicium: dum paradiſum promeretur. Petro
dicitur a xpo: non potes me modo ſequi: ſequeris poſtea. Et huic dicitur: hodie mecum eris
in paradiſo. Tanq̄ diſcipulus ille differtur: & hic tanq̄ ſocius inuitatur. Ille adhuc reſeruatur
ad præmium: etiam ad conſortium iſte diligitur. No potes (inquit) me modo ſequi. Impoſ
ſibile eſt petro ſequi dominum: etiam facile latroni eſt eſſe cum domino. Hodie mecum
eris in paradiſo Non in aliud differtur tempus: non in diem alteram reſeruatur: ipſa hora q̄
paradiſus deum ſuſcepit ſuſcepit & latronem: unus paſſus eſt pro ſalute cunctorum & duo-
bus pariter imortalitatis ianua reſeratur: ſed hanc tātā gloriā latroni fides præſtitit. Fides. n.
eſt quæ peccata cooperit: quæ uincit crimīa: que facit de latronibus innocentes. Quāuis. n.
delinquentium grandis culpa ſit: fidei tamen maior eſt gratia. Plus enim crediſſe xpo quā
ſæculo deliquiſſe: & plenioris eſt meriti ueniam ſperaſſe de domino: q̄ culpam contraxiſſe
de mundo. Sicut enim perfidia crimīoſum fecit: ita fides perfecit innocentem. Deniq̄ iu-
das poſtea q̄ fidem perdidit: innocētiam apoſtolatus amiſit: omnium enim criminum re-
us factus eſt poſtea q̄ uirtutum omnium dominum denegauit. Sicut ergo ſufficit iſti ad ſce
lera deſeruiſſe chriſtum: ita illi ſufficit ad innocentiam domino crediſſe. Facit igitur & fi
des innocentes latrones & perfidia apoſtolos criminoſos. Magna igitur & perfecta fides in
illo latrone fuit. Magna plane eſt: & admirabilis fides quæ chriſtum crucifixum glorificari
magis credidit q̄ puniri. In hoc enim totius forma ſalutis eſt. Saluatorem tunc maieſta-
tis dominum recognoſcit: cum uidetur humilitatis pacientia cruciari: unde ait apoſtolus.
Si cognouiſſent nunq̄ dominum maieſtatis crucifixiſſent: Hæc (īquam) pfecta fides ē xp̄m
in cruce deum non reum credere. Vnde ille latro iuſtificatus eſt quia ſaluatore in patibulo
conſtituto iudæis inſultantibus & uel criminoſa dicentibus: libera te ipſum ſi potes: ille cer
tus de diuinitate eius & ſecurus de uoluntate ſe magis poſtulat liberari. Magna (inquam) fi
des ī illo latrōe fuit & ſanctis apoſtolis cōparanda niſi q̄ & forte pceſſerit: præceſſit eteni de
uotione qui præceſſit & præmio: Prior enim latro ad paradiſum q̄ apoſtoli peruenerunt.
Deniq̄ petrus dominum ſequitur: & iſte comitatur: dominus autem ſecundum fidem &
meritum tribuit & remunerationis obſequium. Omnes enim (ſicut legimus) in paſſiōe ſal
uatoris diſcipuli trepidarunt: omnes eum pœnę cum traderetur reliquerunt: factum eſt ſicut
ſcriptum eſt. Percutiam paſtorem: & diſpergentur oues gregis. Deniq̄ fidem petrus nec ad
monitus potuit cuſtodire: totiens lapſus eſt: quotiens ne laberetur admonitus. Et niſi modū
quendam tertio denegandi ei dominus ſtatuiſſet: forſitan ſæpius interrogatus ſæpius abne-
gaſſet. Tantam enim trepidationē diſcipulis intulit paſſio ſaluatoris: ut quod apoſtolo chri
ſtus ante prædixerat: ancilla deſtrueret: & magis præualeret oſtiaria ad perfidiam q̄ apoſto
lus ad cautelam. Non bona oſtiaria quæ petrum ideo in domum ſacerdotis includit: ut a fi
de ſaluatoris excludat. Male adam induxit eua: male petrum introduxit ancilla. Illa excluſit
a paradiſo: hæc excluſit a chriſto: illa perſuaſione ſua uirum decepit: hæc interrogatione
ſua apoſtolum circūſcripſit illa ad præuaricandum adam impulit: hæc petrum compulit ad
negandum. Et idem ſexus in utraq̄ oſtiariæ officium gerens aut excludit a uita: aut inclu-
dit ad mortem.

De pœnitentia petri apoſtoli. XLVI.

DIximus fratres q̄ ad ſimilitudinem euæ petrum oſtiaria mulier quoq̄ decepe
rit: & ſicut adam fœmina circūſcripſit: ita & apoſtolum fœmina circuuenerit.
Viſitatus enim ad decipiendum ſexus eſt: fraudis ſuæ uaſculum in oſtiaria dia
bolus recognouit: fides uero non niſi per mulierem oppugnare conſueuit. Ibi
adam per euam ſuperat hic petrum uincit per oſtiariam. Fuit enim (ſicut legi
mus) in paradiſo deliciarum diabolus: nec defuit (ſicut intelligimus) in prætorio iudeorum.
Ibi imminebat ſatanas ſerpens: hic iudas coluber perurgebat. Eſt ergo eadem ſimilitudo de
ceptionis in petro quæ in adam fuit: quoniam eadem eſt & ſimilitudo mandati. Accepit. n.
a domino uterq̄ mandatum: adam ne tangeret: apoſtolus ne negaret: ille ne lignum ſcīetiæ
præſumeret: hic ne crucem ſapientiæ præteriret. Sed tranſgrediens uterq̄ præceptum pari
modo delinquunt. Guſtat ille quod non licet: loquitur iſte quod non decet: & tamen facilior

negatio petri q̃ adæ præuaricatio. Citius enim apoſtolo q̃ protoplaſto ſubuenitur. Hunc etenim deus ad ueſperum requirit errantem: illum dominus pullorum cantu denegantē. Adam reus facti nudus erubuit: petrus conſcius dicti correctus ingemuit. Ille tanq̃ depræhenſus feſtinat ad latebras: hic tanq̃ emendatus prorumpit ad lachrymas. Velut latenti enim & celanti a diuinitate adæ dicitur: adam ubi es? Non ꝙ adam conſpectum domini laterē potuerit: ſed ꝙ peccatrici conſcientiæ nullus locus tutus uel certus ſit: dum metuit depræhendi. Reſpexit dominus: & apertis oculis eius emendauit errorem. Recte oculis emendat quia ſcriptum eſt. Oculi domini ſuper iuſtos: & aures eius in preces eorum. Ergo petrus prorupit ad lachrymas nihil uoce precatus. Inuenio.n.ꝙ fleuerit: nō inuenio quid dixerit. Lachrymas eius lego: ſatiſfactionem non lego. Recte plane petrus fleuit: & tacuit: quia quod defleri ſolet: ñ ſolet excuſari: & qđ defendi ñ pōt: ablui poteſt. Lauat enim lachryma delictum: quod uoce pudor eſt confiteri. Lachrymæ ergo uerecundiæ conſulunt pariter & ſaluti: nec erubeſcūt in petendo: & impetrant in rogando. Lachrymæ (inquam) tacite quodam modo preces ſūt: ueniam non poſtulant & merentur: cauſam non dicunt: & miſericordiam conſequuntur: niſi ꝙ utiliores lachrymarum preces ſunt q̃ ſermonum: quia ſermo in precādo forte fallit: lachryma omnino non fallit. Sermo enim interdum non totum profert negocium: lachryma ſemper totum prodit affectum. Et ideo petrus iam non utitur ſermone quo fefellerat: quo peccauerat quo fidem omiſerat: ne per id ei non credatur ad confitendum quo uſus fuerat ad negandum: ac per hoc mauult cauſam ſuam flere q̃ dicere: & quod uoce negauerat: lachrymis cōfiteri. Inuenio autem & aliud cur tacuerit petrus: ne tam cito ueniæ poſtulatio per impudentiam plus offenderet quam impetraret. Solet enim citius mereri indulgentiam qui uerecundius deprecatur. In omni igitur culpa ante flendum eſt: ſic precandum. Scimus iam hoc exemplo: quem ad modum noſtra peccata curemus. Ecce nihil nobis apoſtolus nocuit quod negauit & plurimum profuit quod emendauit. Deniq̃ imitemur eum dicentem alibi: cum enim tertio interrogaretur a domino. Simon amas me. Reſpondit tertio: domine tu ſcis quia diligo te. Ait dominus: paſce oues meas. Et hoc tertio: quod quidem dictum ad compenſationem prioris profecit erroris. Qui enim dominum tertio negauerat: tertio confitetur: & quotiens culpam delinquendo contraxerat: totiens gratiam diligendo conquirit. Videte ergo quantum fletus profuerit petro: antequam fleret: lapſus eſt: poſtea quam fleuit. electus eſt: & qui ante lachrymas præuaricator extitit: poſt lachrymas paſtor aſſumptus eſt: & alios regendos accepit: qui prius ſe ipſe non rexit.

¶ De fide petri apoſtoli. XLVII.

Aſtruximus ſuperiore dominica ſanctum petrum in ſaluatoris paſſione ſine erroribus profeciſſe: & poſtea q̃ negauit dominum deum: fuiſſe meliorem. Fidelior enim factus eſt poſt q̃ fidem ſe perdidiſſe defleuit: atq̃ ideo maiorem gratiam repperit q̃ amiſit. Tanq̃ bonus enim paſtor tuendum gregem accepit: ut qui ſibi ante infirmus fuerat: fieret omnibus firmamentum: & qui ipſe interrogationis tentatione mutauerat: cæteros fidei ſtabilitate fundaret. Deniq̃ pro ſoliditate deuotionis eccleſiarum petra dicitur ſicut ait dominus. Tu es petrus: & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam. Petra enim dicitur eo ꝙ primus in nationibus fidei fundamenta poſuerit: & tanq̃ ſaxum immobile totius operis chriſtiani compagem molemq̃ contineat. Petra ergo pro deuotione petrus dicitur: & petra pro uirtute dominus nuncupatur: ſicut ait apoſtolus. Bibebant autem de ſpirituali conſequenti eos petra: petra autē erat chriſtus. Recte conſortium meretur nominis: qui conſortium meretur & operis. In eadem enim domo petrus fundamentum poſuit: petrus plantat: dominus incrementum dat: dominus irriguum ſumminiſtrat. Petrus enim tentationibus ſuis proficit: fletibus ſuis gaudet periculis ſuis creſcit. Sic nāq̃ in mari dum ſuper undas temerarius uictor ingreditur: mutat inceſſu: ſed conualeſcit affectu: periclitatur corpore: ſed deuotione nō labitur: mergitur pedibus: ſed chriſti dextera ſuſtentatur ſuſtentat fides quem unda mergebat: & quem fluctuum procella turbabat: ſaluatoris dilectio confirmabat. Ambulauit enim in mari petrus magis dilectione q̃ pedibus. Non enim uidebat: ubi pedum ueſtigium poneret: uidebat aūt ubi figeret ueſtigium charitatis. In naui enim poſitus conſiderat dominum: & amore eius ductus deſcendit in mare: non cogitat labentes aquas non fluenta currentia: & dum chriſtū reſpicit non reſpicit elementum. Credit fide etiam inter undas ſolidum inuenire ueſtigium iactatur licet fluctibus mare: uentis pelagus conturbetur: non tamen turbatur petri ſemita

quæ ducit ad domium. Ambulat igitur ſuper aquas petrus: & ſub pedibus eius mollis unda non cedit. Legimus in ueteri teſtamento filios iſrael per mare rubrum ſiccis itineribus ambulaſſe: & ad ſecuritatem gradientium ne laberetur unda: in ſoliditatem quādam eam fuiſſe mutatam. Quanto hic melius ubi ambulante petro nec mutatur unda nec labitur: nec ſolidatur aqua nec refugit: melius (inquam) eſt: ubi eadem unda quæ fluctuat: & ſuſtētat: ubi idē gurges qui mergitur & famulatur. Illic ut portaretur per mare populus iſrael. meatum ſuum natura perdiderat: hic portatur in aquis petrus: curſum ſuum fluenta nō perdunt: Temerarius ergo uiator apoſtolus noui itineris uiam carpit: modo curuati gurgitis molem aſcendit: modo ſubſidentis ſinus undam deſcendit: & inter marinos fluctus aſcēſus illi itineris deſcēſuſq; non deeſt: ſed ubi turbatus uentis exagitatus procellis incipit timere quod credidit: ſtatim ei gurges ſubtrahitur unda ſubducitur. Mox defatiſcente fide fatiſcit ſemita: tunc exclamans dominum ieſum ſaluum ſe fieri deprecatur: quem appræhenſum manu ſaluator liberat & obiurgat dicens. Modicæ fidei quare dubitaſti? Hoc eſt cur tam paruæ fidei es: ut q credendo mare ambulare cœperas: non id perſeuerando tranſires? Scriptum eſt enim qui perſeuerauerit uſq; in finem: hic ſaluus erit. Sed dum cunctaris & dubitas: iter quod ingreſſus fueras perdidiſti. Cur (inquam) tam modicæ fidei es: ut non ea fide qua uenire cœperas peruenires. Intellige ergo quia in mari credulitas te portabat: perfidia ſummergebat. Igitur fratres ſanctus petrus dum fluctuat dum mergitur dum periclitatur: ſic peruenit ad dominum oſtendens nobis ꝙ nō niſi ꝑ ꝑicula properatur ad chriſtum. Multi enim diabolici fluctus ſūt in hoc mundo: tentationum multa naufragia: a quibus ita liberari poſſumus: ſi clamantibus manum ſuam ſaluator extenderit. Nos ergo clamare ad dominum non ceſſemus: ille auxilium ſolitum non negabit.

De ſepultura domini. XLVIII.

hEſterna die ſatis accepiſſe uos credo fratres dilecti tractatibus domini & fratris noſtri præſentis epiſcopi: qui tanta facundia res diuinas diſſeruit: ut prædicatio eius plena fuerit ſacerdotii gratia: oratoris eloquentia: inſtitutione doctoris: nec mirum ſi is qui in pontificio primatus honorem obtinet: obtineat ēt in prædicando primatus eloquium: & uirtutes dei quas ſancti pectoris arcano depromit: fæcundi ſermonis oratione commendet: atq; ideo paruitatem meam ſcio aurib⁹ ueſtris minus ſolito placituram. Quis enim contentus ſit potare de riuulo: cum poſſit haurire de fonte? Terra enim aquarum tenuem rorem omnino non ſuſcipit poſtea q̄ eam largus pluuiarum imber infuderit. Sic igitur ueſtra dilectio iundata ſancti ſacerdotis eloquio ſermonis mei patietur uile faſtidium. Quāuis enim doctus uir quāuis diſertus orator elinguis uidebitur: ſi cœperit loqui preſente meliore: ſed tamen habet ſolatium ſuum iſta cōfuſio. Nihil enim ruboris eſt comparatione ſummi ſacerdotis diſplicere minimum ſacerdotē: præſertim cum iuuare me poſſit beatorum inſigne conſortium. Si enim dauid unius ſocietate ſancti alterum ſanctum fieri poſſe promat dicens: cum ſancto ſanctus eris: cur ego me quāuis imperitum quāuis peccatorem nō putem fieri poſſe prædicatorem uirtutum domini tantorum conſortio magiſtrorum? Igitur quoniam beatiſſimus frater noſter ſanctorum apoſtolorum laudes magno eſt proſecutus eloquio: debemus & nos ipſius ſepulturam domini prædicare. Vt quia unius corporis membra uidemus ſimilibus obſequiis procurata: ſimilibus quoq; integrum corpus prædicationibus exornetur. Videamus ergo de domini corpore poſtea q̄ de cruce deponitur quid geratur. Accepit illud ioſeph ab arimatthia uir iuſtus: ſicut ait euangeliſta: & in nouo ſuo ſepelit monumento: in quo nōdum quiſq̄ poſitus erat. Beatum ergo corpus domini chriſti quod cum naſcitur: utero uirginis gignitur: cum recedit iuſti tumulo commendatur. Beatum plane corpus quod uirginitas peperit: & iuſticia cuſtodiuit. Cuſtodiuit illud ioſeph tumulus incorruptum: ſicut ſeruauit illud mariæ uterus illibatum. Hic enim uiri pollutione nō tangitur: ibi mortis corruptione nō læditur. Vbiq; beato corpori deferē ſanctitas: ubiq; uirginitas: purus illud uenter concipit: nouus tumulus includit. Dominica ergo & uirgo uulua: & uirgo eſt ſepultura. Quin potius ipſam ſepulturam uuluā dixerim: eſt enim ſimilitudo nō parua. Sicut enim dominus de matris uulua uiuus exiuit: & de ioſeph uiuus ſepultura ſurrexit: & ſicut tunc de utero ad prædicandum natus eſt: ita & nunc ad euangelizandum renatus eſt de ſepulchro: niſi ꝙ glorioſior iſta eſt quam illa natiuitas. Illa enim corpus mortale genuit: hæc edidit immortale. Poſt illam natiuitatem ad inferos deſcenditur: poſt hanc remeatur ad cælos. Religioſior plane iſta eſt quam illa nati-

uitas. Illa enim totius mundi dominum nouem mensibus in utero clausum tenuit: hæc ātridui tantum tumuli gremio custodiuit. Illa cunctorum spem tardius protulit hæc omniū salutem citius suscitauit.

De accusato domino apud pilatum & de susanna: XLVIIII.

Mirum forsitan uideatur uobis fratres: cur dominus apud præsidem pilatum a principibus sacerdotum accusetur & taceat: nec nequiciam eorum sua responsione conuincat: cum utiq; ingestam accusationem nō nisi refellere soleat subiecta defensio. Mirum (inquam) sit fratres q arguatur saluator & taceat. Taciturnitas enim interdum pro consensu habetur. Videtur enim confirmare qd obiicitur: cum non uult respondere quod quæritur. Accusationem ergo suam dominus tacēdo confirmat. Non plane accusationem suam tacendo confirmat sed despicit non refellendo. Bene enim tacet qui defensione non indiget. Ambiat defendi qui metuit superari: sestinet loqui qui timet uinci. Christus autem cum condemnatur & superat: cum iudicatur & uincit: sicut ait propheta: ut iustificeris in sermonibus tuis: & uincas cum iudicaris. Quid ergo opus erat ei loqui ante iudicium: cui ipsum iudicium erat plena uictoria? Vincit enim cū iudicatur christus: quia sic inocens approbatur: unde ait pilatus. Innocens ego sum a sanguine huius iusti. Melior est igitur causa quæ non defenditur & probatur: plenior iusticia ē quæ non uerbis astruitur sed ueritate fulcitur: taceat lingua necesse: ubi ipsa æquitas sibi adest. Taceat lingua in bono negocio: quia & malis causas obtinere consueuit. Nolo sic defendi iusticiam: sicut solet iniquitas excusari. Quod uincit christus: non orationis est sed uirtutis. Scit enim saluator qui est sapientia: quo modo tacendo uinceret: quo modo non respondendo superaret: atq; ideo causam suam mauult cōprobare quam dicere: quæ enim res illum compelleret ad loquendum: cum silentium satis sufficeret ad uincendum. Sed fortasse metus eū cogeret: ne salutem perderet: nisi q ipsa erat tota causa uictoriæ. Suam enim salutem perdidit: ut salutem omnium lucraretur. In se uinci maluit ut uictor esset in cunctis. Sed quid de christo loquar? Susanna mulier inimicos suos tacuit & uicit. Non enim apud danielem iudicem uerborum se ratione defendit non patrocinii sermone tutata est: sed in sancta fœmina tacente lingua pro ea castitas loquebatur. Castitas enim susannæ affuit in iudicio quæ eam defendit & in paradiso. Ibi enim pudori eius consuluit: hic saluti. Ibi ne macularetur pudicicia: hic ne innocentia damnaretur. Castitas ergo susannæ & præsbyteros impudicos conuicit in paradiso: & in iudicio falsos accusatores obtinuit. Bisq; uictrix reos facit testimonii: quos reos fecerat adulterii: atq; tandem iudicem meretur castitas danielem puerum iuniorem necdum pubescentis ætatis. Multum igitur de deo pudicicia consequitur: cum iudicem uirginem promeretur. Secura enim est de uictoria castitas: cui est iudicatura uirginitas. Pudiciciæ autem causam nisi uir pudicus audire non debuit: talem enim arbitrum meretur castimonia: apud quem non periclitetur uerecundia. Cognito igitur daniel susannæ negocio: cum eam falsis accusationibus uellet plebs imperita damnare ait idem. Mundus ego sum a sanguine huius. Quo dicto peccantis populi reuocauit errorem. Hac ergo uoce circa susannam daniel utitur: qua circa dominum usus est & pilatus: ait enim pilatus. Mundus ego sum a sanguine huius iusti. Eadem igitur sententia soluitur pudicicia qua est absoluta iusticia: sed daniel melius quam pilatus. Ille enim pudicum sanguinem non condemnat sed liberat. Hic autem iustum sanguinem & confitetur & tradit. Quid enim profuit testimonium perhibuisse innocentiæ: & uelut reum addixisse nequiciæ: nisi quod grauius peccatum est: unum eundemq; & pronunciare iustum & tradere criminosum? Ipse enim iniquitatis suæ testis est qui ore absoluit: & corde condemnat. Lauerit licet manus suas pilatus: tamen sua facta non diluit: & quamuis abstergere se putauerit iusti sanguinem de suis membris: eo tamen sanguine mens eius tenetur infecta. Ipse enim occidit christum qui eum tradidit occidendum. Iudex enim constans & bonus ne sanguinem innocentis addiceret: nec inuidiæ cedere debuit nec timori. Daniel ergo melius quam pilatus. Ille peccantis populi reuocauit errorem: hic autem furentis synagogæ sacrilegium confirmauit.

Item de eodem. L.

Nte dies proſecuti ſumus :ſanctæ ſuſannæ iudicium ſimile admodum fuiſſe iu
dicio ſaluatoris:& iiſdem criminationibus laboraſſe memoratæ caſtitatē fœ
mine qbus chriſti laborauit integritas. Similiter enim perſecutores in ſuſanna
paſſa eſt pudicicia :ſicut & in chriſto paſſa eſt iuſticia . Illa enim dum in adulte
rio conuincit præſbyteros:ipſa tanq̄ adultera retinetur:hic dum in ſacrilægio
arguit phariſæos :ipſe tanq̄ ſacrilegus accuſatur. Quod quidem ſacrilegium i phariſæis ma
ius adulterium uocari poteſt:grauius eſt enim religionis adulterium eſſe quam corporis :&
plus eſt integritatem diuinitatis lædere quam integritatem hominis uiolare . Condemnatē
ergo ſuſanna :condemnatur & dominus . Illa quia caſtitatem corporis tuebatur :hic quia re
ligionis caſtimoniam defendebat. Similis igitur erat in utroq̄ cauſa iudicii:niſi q̄ meliore
uia eſt iudice ſuſanna q̄ dominus . Hunc enim præſes iudicat :hanc propheta :hūc audit uir
qui phariſæorum ſedicionibus terrebatur :hanc audit puer qui ſancto ſpiritu replebatur:iſte
quod ſentit:conſtāter pronunciat non defendit . Suſannæ enim iudex quam abſoluit & libe
rat :domini cognitor quem abſoluit damnat & tradit . Simile ergo fuit pœne per omnia ſu
ſannæ dominiq̄ iudicium :ſi quidem nec accuſatio in iis fuerit ipſa diſſimilis. Suſannam enī
ſeniores deferunt :dn̄m iudas accuſat :illā doctores ſui : hunc diſcipulus ꝑprius criminatur .
Suſannam(inquam)pſeudo præſbyteri arguunt:prodit pſeudo epiſcopus ſaluatorem :epiſ
copus enim & iudas fuit :ſicut ait propheta de eodem dicens . Fiant dies eius pauci: & epiſ
copatum eius accipiat alter . Sed nec locus fratres in utraq̄ cauſa uidetur eſſe diſſimilis . Su
ſanna enim in paradiſo ab accuſatoribus circūuenitur :dominus in ortuli paradiſo a tradito
ribus circūdatur :illa ibi inſidiatores patitur:iſte hic ſuſtinet proditorem . Videamus autem
exitum utriuſq̄ iudicii:ſuſannæ accuſatores tanq̄ falſi teſtes prophetica ſententia feriuntur:
& eiuſdem criminis puniuntur rei cuius damnare inocentis ſanguinem giſtiebant . Domini
autem traditorem non inuenio a iudice eſſe damnatum. Non enim damnat eum pilatus n̄
damnat populus :ſed quod eſt grauius:ſe ipſe condemnat :& ceſſante iuſticia iudicatur. Quē
enim alter iudicat :poteſt utcūq̄ eſſe excuſabilis:reus autem ſine excuſatione eſt:qui conſciē
tiæ ſuæ iudicio cōdenatur. Quē alter iudicat :pōt qn̄q̄ a ſuo iudice ſperare īdulgētiā q ſe ipſe
iudicat:a quo īdulgentiā poſtulabit :Referens ei iudas dn̄ici ſanguinis ꝑciū ait iudæis. Pecca
ui q̄ tradiderim ſanguinem innocentem . Magnum igitur dominicæ innocentiæ teſtimoni
um eſt:dum accuſator eius & confitetur de ſcelere :& reus eſt de mercede . Dum enim miſer
refudit uenditionis precium :putat ſe facinoris ſui ſoluere poſſe contractum :ſed nec iſte ab
ſoluitur. Dum enim auctor uenditionis ſuæ reus eſt :conſtat iſtos ſceleratum cum ſacrilegio
iniſſe contractum . Sua ergo ſententia iudas proditor condemnatur . Mirum forte ſit uobis
q̄ non eum populus iudicauerit :non præſes addixerit. Hoc ſacrilegi ſolet eſſe iudicium :ut
impietatem ſuam ipſe dum recordatur:& puniat :ſcelus ſuum dum recognoſcit :& uindicet
Omnium enim ſupergreditur ſententias :qui a ſua conſcientia ſua ſententia condemnatur.
Hoc(inquam)ſacrilegi ſolet eſſe iudicium :ut conſcius facti:ipſe ſe damnet :ſicut ait apoſtolꝰ
paulus de hæretico dicens. Hæreticum hominem poſt unam & ſecundam correptionem de
uita :ſciens quia ſubuerſus eſt qui eius modi eſt:& delinquit proprio iudicio condemnatus .
Ipſe enim ſe damnat hæreticus :cum de eccleſia ipſe ſe proiicit & de cœtu ſanctorum nullo
compellente procedit . Ipſe enim oſtendit quid mereatur a cunctis qui ſuo iudicio ſeparatur
a cunctis :ipſe(inquam)ſe damnat hæreticus quia cum omnes criminoſi epiſcopi ſententia
proiiciantur de conſortio chriſtiano:hæreticus cuncta præueniens ſententia ſuæ uoluntatis
abiicitur. Tali ergo hæreticus quali & iudas pœna damnatur ut idem ſui & reus ſit ſceleris:&
iudex ſit ultionis . Tali (inquam)hæreticus quali & iudas pœna damnatur: nec immerito :
quia dominum quem ille uendidit: iſte blaſphemat :quem ille perſecutoribus tradidit :quot
tidie iſte perſequitur . Perſequitur enim hæreticus dominum :cum diuinitatem ei derogat :
& aſſerit creaturam.

De iuda ſcarioth. LI.

Retinet dilectio ueſtra nos hoc proxima dominica prædicaſſe:q̄ iudas ſcarioth
propria ſententia condemnatus ad phariſæos dominici mercedem ſanguinis
reportarit :& actus pænitentia refuderit uenditionis precium :ſed conſcientiæ
ſuæ non reſoluerit ſcelus. Deniq̄ poſt redditum precium laqueo ſe ſuſpendit :
ut qui ſe mulctauerat pecunia :mulctaret & uita . Intelligens enim quantum
ſcelus admiſerit :non ſuffecit ei ſacrilegii carere mercede:niſi careret & ſalute. Dignum enim

ſe morte iudicauit: ꝙ chriſtum uitam omnium tradidiſſet. Seueriſſimus igitur iudex ſui iu-
das uel in ulciſcendo confitetur quem negauerat in tradendo. Reſtituit ergo pecuniam pha
riſæis: ſed nec phariſæi eam libeter accipiunt: dicūt enim ihibitum ſibi eſſe in ſuis eam ha
bere theſauris. Videte igitur quanta uis dominicæ ſit pecuniæ: quam inde iudas reiicit: hic
phariſæi ī loculos nō recludunt. Iuſti enim ſanguinis precium pertimeſcit iniquitas poſſide
re: conſilium tamen ineunt phariſæi: ut ex ea ager figuli comparetur: in quo perigrinorū
corpora collocentur. Quod quidem prouidentia factum puto ut precium ſaluatoris nō pec
catoribus ſumptum præbeat ſed peregrinis requiem ſumminiſtret: non ſacrilegis ſit ad lu-
ſum ſed defunctis ſit ad ſepulchrum: ut iam exinde chriſtus & uiuos ſanguinis ſui paſſione
redimat: & mortuos precioſa paſſione ſuſcipiat. Precio ergo domini ſanguinis ager figuli cō
paratur: legimus in ſcripturis ꝙ totius generis humani ſalus redempta ſit ſanguine ſaluato
ris: ſicut ait apoſtolus petrus. Non enim redempti eſtis corruptibilibus auro uel argento ſed
precioſo ſanguine agni incōtaminati & immaculati ieſu chriſti. Igitur ſi præcium uitæ no
ſtræ ſanguis eſt domini: uide ergo quia illa non tam redempta ſit agri terrena fragilitas quā
totius mundi incolumitas ſempiterna: ait enim euangeliſta: non enim uenit chriſtus: ut iu
dicet mundum: ſed ut ſaluetur mundus per ipſum. Vide (inquam) ne pecunia illa non tam
comparatio ſit agri parua portio: quam totius mundi copioſa poſſeſſio: ſicut ait dauid pro
pheta. Poſtula a me: & dabo tibi gentes hæreditatem tuam & poſſeſſionem tuam terminos
terræ. Ager ergo iſte mundus hic totus eſt: in quo nos diſperſi & diſſeminati domino fruc-
tum boni operis germinamus. Sed fortaſſe perquiras a me: ſi ager mundus eſt: quis nam ſit
figulus qui mundi poſſit habere dominatum niſi fallor ipſe eſt figulus qui uaſcula corporis
noſtri fecit e limo de quo dicit ſcriptura: & fecit deus hominem de limo terræ. Ipſe eſt figu
lus qui carnium noſtrarum cœnoſum lutum uapore ſui ſpiritus animauit: & materiem ſlui
dam atq; terrenam ignito calore decoxit. Ipſe (inquam) eſt figulus qui nos per manus ſuas
formauit ad uitam: per chriſtum ſuum reformauit ad gloriam: ſicut ait apoſtolus: ad eandē
imaginem reformamur de gloria ī gloriam: ſilicet ut qui a priore factura propriis uiciis cor
ruimus: in ſecunda natiuitate figuli huius miſericordia reparemur: hoceſt qui per adæ trāſ
greſſionem morte concidimus: per ſaluatoris gratiam denuo reſurgamus. Ipſe plane eſt fi
gulus de quo dicit beatus apoſtolus: nunquid dicit figmentum ei qui ſe finxit cur me feciſti
ſic: & iterum: nunquid non habet poteſtatem figulus luti ex eadem maſſa facere aliud quidē
uas ī honorem aliud uero ī contumeliam. Ex eodem enim luto corporis noſtri deus ꝓ me
ritis ſingulorum alios reſeruat ad pœnam alios ad gloriam. Iſtius itaq; figuli ager chriſti ſan
guine emptus eſt peregrinis: peregrinis (inquam) qui erant ſine domo ſine patria & toto or
be exules iactabantur: requies chriſti ſanguine prouidetur: ut quibus non eſt in mundo poſ
ſeſſio: iis ī chriſto ſit ſepultura. Iſtos autem peregrinos quos eſſe dicimus niſi deuotiſſimos
chriſtianos: qui renunciantes ſæculo & nihil poſſidentes ī mundo: in chriſti ſanguine requi
eſcunt. Chriſtianus enim qui mundum non poſſidet: hic totum poſſidet ſaluatorem. Ideo
autem peregrinis chriſti ſepultura promittitur: ut qui ſe a carnalibus uiciis tanquam peregri
num & alienum cuſtodierit is chriſti requiem mereatur. Sepultura enim chriſti quid eſt ali
ud niſi requies chriſtiani. Nos ergo peregrini in hoc mundo ſumus: & tanquam hoſpites in
hac luce uerſamur: ſicut ait apoſtolus dicens: etenim dum ſumus in hoc corpore: peregrina
mur a domino. Peregrini (inquam) ſumus: & nobis ſaluatoris ſanguinis precio empta eſt
ſepultura. Conſepulti enim ſumus (ſicut ait apoſtolus) cum illo per baptiſmum in
mortem: baptiſmum igitur chriſti nobis eſt ſepultura: in quo peccatis morimur: crimini-
bus ſepelimur: & ueteris hominis conſcientia reſoluta in alteram natiuitatem rediuiua
infantia reparamur. Baptiſmum (inquam) ſaluatoris nobis eſt ſepultura: quia & ibi per-
dimus ante quod uiximus: & ibi denuo accipimus ut uiuamus. Magna igitur ſepul-
turæ huius eſt gratia: in qua nobis & utilis mors infertur & uita utilior condonatur.
Magna (inquam) huius gratia ſepulture: quæ & purificat peccatorem & uiuificat mo-
rientem.

De die ſancto paſchæ. LII.

Non immerito fratres hodierna die pſalmus hic legitur: in quo propheta exul
tandum præcipit & lætandum. Omnes enim creaturas ad huius diei feſtiuita-
tem dauid ſanctus iuitat. Nam ī hac die per reſurrectiōem chriſti aperitur tar
tarus: per neophitos eccleſiæ īnouatur terra: cælum per ſpiritum ſanctum re

ſeratur. Apertus enim tartarus reddit mortuos: inouata terra germinat reſurgentes: cælū
reſeratum ſuſcipit aſcendētes. Deniq; aſcendit latro ī paradiſum: ſanctorum corpora īgrediū
tur in ſanctam ciuitatem: ad uiuos mortui reuertūtur: & profectu quodam in reſurrectiōe
chriſti ad altiora cuncta elemēta ſe tollūt. Tartarus quos habet: reddit ad ſuperos: terra quos
ſepelit mittit ad cælum: cælum quos ſuſcipit: repreſentat ad dominum. Et una eademq; opa
tiōe ſaluatoris paſſio eleuat de imis: ſuſcitat de terrenis: collocat ī excælſis. Reſurrectio enī
chriſti defunctis eſt uita: peccatoribus uenia: ſanctis eſt gloria. Omnem ergo creaturā ad
feſtiuitatem reſurrectiōis chriſti dauid ſanctus īuitat. Ait enim exultandum ī hac die quam
fecit dominus: & lætādum. Sed dicit aliquis: ſi ī die gratulādum eſt: iis utiq; gratulādum eſt
quos dies ipſa complectitur: cælum autem & tartarus extra huius mūdi diem ſunt cōſtituta.
Quo modo igitur poſſūt ea elemēta ad feſtiuitatem huius diei uocari cuius diei ambitu nō
tenētur? Sed hic dies quem fecit dominus: penetrat omnia: uniuerſa cōtinet: cælum & ter
ram tartarūq; complectitur. Lux enim chriſtus non parietibus obſtruitur: nō elemētis diui
ditur: nō tenebris obſcuratur. Lux (inquam) chriſti dies eſt ſine nocte: dies ſine fine: ubiq;
ſplendet: ubiq; radiat: ubiq; nō deficit. Quod autem iſte dies chriſtus ſit: apoſtolus dicit. Nox
præceſſit: dies autem appropinquauit. Præceſſit (inquit nox: nō ſequitur: ut ītelligas ſuper
ueniēte chriſti lumine & diaboli tenebras effugari: & peccatorum obſcura nō ſubſequi: & iu
gi ſplendore præteritas caligines depelli: ſubrepētia delicta prohiberi. Nā quia hic dies chri
ſtus cælum terram tartarūq; colluſtret ſcriptura teſtatur. Quod enim ſuper terram fulgeat
dicit ioannes: erat lux uera quæ illuminat omnem hominem uenientem in hūc mundum.
Quod ī inferno luceat ait propheta. Qui ſedebant in regione umbræ mortis: lux orta eſt
illis. Quod in cælis iſte permaneat: refert dauid dicens. Ponam in ſæculum ſæculi ſemen ei9:
& ſedem eius: ſicut dies cæli. Quis autem eſt dies cæli niſi chriſtus dominus de quo dicitur
per prophetam. Dies diei eructat uerbum? Ipſe eſt enim dies filius: cui pater dies diuinitatis
ſuæ eructat arcanum. Ipſe (inquam) eſt dies qui ait per ſalomonem. Ego feci ut oriretur in
cælo lumen indeficiens. Sicut ergo diē cæli nox omnino non ſequitur: ita & chriſti iuſticiā
pecccatorum tenebræ non ſequuntur. Semper enim dies cæli ſplendet lucet & fulget: neq;
aliqua poteſt obſcuritate concludi: ita & lumen chriſti ſemper micat radiat coruſcat: nec ali
qua poteſt delictorū caligine compræhendi. Vnde ait euangeliſta ioānes: & lux ī tenebris lu
cet: & tenebræ eā nō cōpræhēderūt. In reſurrectione ergo chriſti elemēta omnia gloriātur:
nam & ſolem ipſum arbitror eſſe in hac die ſolito clariorem. Neceſſe eſt enim ut ſol in eius
reſurrectiōe gaudeat: ī cuius paſſiōe cōdoluit: & cuius mortem lugubri quadam caligine pro
ſecutus eſt: eiuſdem uitam nitidioris lucis ſplendore ſuſcipiat: & tāq; bonus miniſter ſicut
tunc obſcuratus eſt ad exequias ſepulturæ: modo coruſcet in reſurrectōis obſequium. In paſ
ſione enim chriſti caliginum ſe nocte circūdedit: & iudæorum facinus mundo teſte conge
muit. Indicium enim quoddam doloris in ſole eſt tanto ſceleri officium luminis denegaſſe
& ultione quadam iudæorum oculis tenebras infudiſſe: ut quorum mentem cæcitas inuaſe
rat: eorum oculos cæcitas occuparet: nec luceret eis mundi lumen: a quibus fuerat lumen ſa
lutis extinctum. Damnatio igitur quædam ingeritur phariſæis: ut tenebras ī die iudicii pec
catoribus repromiſſas iam apud ſuperos patiantur. Apud ſuperos ergo crucifixo immoran
tur tenebræ. Quid mirum ſi apud ſuperos ſunt tenebræ: cum lux deſcendit ad inferos. Igitē
fratres omnes in hac die ſancta exultare debemus: nullus ſe a communi læticia peccatorum
conſcientia ſubtrahat: nullus a publicis uotis delictorum ſarcina reuocetur. Quāuis enī pec
cator in hac die de īdulgentia non debet deſperare: eſt enim prærogatiua non parua. Si enim
latro paradiſum meruit: cur non mereatur ueniam chriſtianus? Et ſi illi dominus: cum cru
cifigitur miſeretur: multo magis huic miſerebitur cum reſurgit. Et ſi paſſionis humilitas tan
tum præſtitit confitenti: reſurrectionis gloria quantum tribuit deprecāti? Largior enim ad
præſtandū ſolet eſſe (ſicut ipſi ſcitis) læta uictoria quam addicta captiuitas.

De innouatione fidelium. LIII.

Magnum fratres & mirabile donum conceſſit nobis deus hunc paſchæ ſalutarē
diem: in quo reſurgens dominus reſurrectiōem præſtitit uniuerſis: & de imis
ad altiora conſcendens: nos quoq; ad ſuperiora de inferioribus in ſuo corpore
ſubleuauit. Sumus enim ſecundum apoſtolum omnes chriſtiani corpus chri
ſti & membra. Reſurgente igitur chriſto omnia neceſſario cum eo ſua uiſcera
ſurrexerunt. Dum enim ille ab inferis trāſit ad ſuperos: nos de morte tranſire fecit ad uitam

Pascha enim hebraice transitus dicitur uel profectus: silicet quia per hoc misterium de peio ribus ad meliora transitur :bonus transitus est:transire de peccatis ad iusticiam :de uiciis ad uirtutes:ad infantiam e senectute .Infantiam autem dixerim non ætatis sed simplicitatis : habent enim & merita ætates suas .In occiduis enim prius constituti eramus senio peccato rum:resurgente christo renouati sumus innocentia paruulorum.Habet & christiana simpli citas infantiam suam :sicut enim infans nescit irasci :fraudare non nouit:referre non audet: ita & christianitatis infantia lædentibus non irascitur :spoliantibus non resistit :cædentib⁹ non repugnat :denięꝫ(sicut iussit dominus)etiam orat pro inimicis auferenti tunicam relin quit & pallium :uerberanti maxillam præbet & alteram :nisi ꝙ in hoc melior est christi in fantia quam naturæ:illa enim peccare nescit :ista contemnit :illa per infirmitatem innoxia est ista est innocens per uirtutem Atqꝫ ideo laudi magis scribendum est non tam malefacerē non posse quam nolle.Ergo(sicut diximus)ætates quædam sunt meritorum :nam & senec tus morum inuenitur in pueris :& innocentia infantum reperitur in senibus .Deniqꝫ quod i iunioribus senectus quædam sit honestatis :dicit propheta.Senectus enim uenerabilis non diuturna nec numero annorum computata :cani sunt enim sensus hominis .Ad apostolos autem iam seniores & maiores natu dicit dominus.Nisi conuersi fueritis & efficiamini sicut puer iste:non introibitis in regnum cælorum . Reuocat igitur eos ad originis suæ fontem : & retrorsum ad infantiam redire compellit.sut qui corpore fragili senuerant :innocentiæ moribus renascantur :sicut ait saluator.Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto:non intrabit in regnum dei .Dicitur ergo apostolis :nisi conuersi fueritis & efficiamini sicut pu er iste:non dicit sicut pueri isti :sed sicut puer iste:unum elegit:unum proponit. Videam⁹ igi tur quis ille tantus sit qui discipulis proponitur imitandus .Non hunc arbitror esse de plebe non de publico non de multitudine cæterorum præcipue qui per apostolos uniuerso mun do tribuit sanctatis exemplum.Non (inquam)hunc de publico esse arbitror sed de cælo ipē est enim de cælo puer:de quo dicit isaias propheta.Puer nat⁹ est nobis :filius datus est nobis Ipse plane puer est qui sicut innocens cum malediceretur:non remaledixit :cum percuterētur non repercussit .quin potius in ipsa passione pro suis orauit inimicis dicens :pater dimitte eis nesciunt enim quod faciant .Ita simplicitatem quam infantibus natura tribuit dominus misericordiæ bonitate cumulabat.Iste ergo puer est qui imitandus paruulus proponitur & sequendus .Nam ipse dicit :tolle crucem tuam & sequere me.

¶ Item de inouatione fidelium. LIIII.

Retinet sanctitas uestra fratres me hoc nuperrime prædicasse ꝙ homo in iunio rem ætatem per iusticiam reformetur:& quāuis fessus senio rursus in puerum innocentiæ moribus renascatur :ita ut interueniente mysterio ex uetulis iterū uideamus infantes.Innouatio enim quædam est desinere quod eras:assumere quod ante non fueras .Innouatio(inquam)est:unde & neophiti nūcupantur: ꝙ nouitate quadam maculas uetustatis abiecerint :gratiam simplicitatis assumpserint dicen te apostolo .Deponentes ueterem hominem cum actibus eius :induite nouum qui secundū deum creatus est.Vnde & dauid sanctus ait.Renouabitur sicut aquilæ iuuentus tua .Intelli gens per gratiam baptismi occidua uitæ nostræ posse reuiuiscere:& iuuentute quadam reno uari posse id quod in nobis fuerat delictorum uetustate collapsum .Vt autem intelligas quia de gratia baptismatis propheta loquitur :innouatione ipsam aquilæ comparauit :quæ auis assidua commutatione habitus sui longam ducere fertur ætatem :& uetustis iam fatiscenti bus plumis noua pennarum successione iuuenescere :ita ut depositis antiquitatis exuuiis re diuiua indumentorum natiuitate se uestiat .Vnde intelligimus ꝙ senectutem aquilæ non sentiunt membra sed plumæ.De nouo ergo se uestit :& pullulantibus pennis uetusta mater iterum renouatur in pullum.Pullis enim tunc comparanda est quando radiantibus plumis necesse est illi rursum meditari rudē uolatum & alarum olim exercitata remigia tanquā no uella uolucris intra nidum pigra compescere:quāuis illi sit uolandi noticia de consuetudine deest tamen illi de pēnarum raritate fiducia .De baptismatis igitur gratia hoc spiritus psal mographus prophetauit :nam utiqꝫ neophiti nostri nuper baptizati:tanquam aquilæ depo sitis uetustatis exuuiis noua sanctitatis indumenta sumpserunt :& fatiscentibus antiquis ma culis sicut plumis leuibus rediuiua gratia immortalitatis ornantur :ita ut in iis senectutis oc cidua peccata senuerint :uita non senuerit .Tanqꝫ aquila in pullum sic illi in īfantiam reuo cati .Est eis sæculi de conuersatione noticia:sed adest illis iusticiæ de reparatione securitas.

Quid igitur sanctus dauid dicat: adhuc diligentius uideamus. Non enim ait renouabitur sicut aquilarum sed sicut aquilæ iuuentus tua. Vnius ergo aquilæ renouandam in nobis asserit iuuentutem quam unam & solam aquilam recte christum dominum dixerim: cuius iuuentus renouata est tunc cum a mortuis resurrexit. Depositis enim corruptelæ corporalis exuuiis rediuiua carnis assumptione refloruit: sicut ipse ait per prophetam. Et refloruit caro mea: & ex uoluntate mea confitebor illi. Refloruit (inquit) caro mea. Videte quo uerbo usus est: non ait floruit sed refloruit. Non enim reflorescit nisi quod ante floruerit. Floruit autem caro domini: cum primum de mariæ uirginis illibata uulua processit: sicut ait isaias dicens. Exibit uirga de radice iesse: & flos de radice eius ascēdet. Refloruit autem: cum succisso per iudæos corporis flore rediuiua de sepulchro resurrectionis gloria germinauit: & in floris modum odorem pariter & nitorem cunctis hominibus immortalitatis afflauit: odorem bonorum operum suauitatem circunferens nitorem incorruptelam perpetuæ diuinitatis ostendens.

¶ De cruce christi. LV.

De vlixe

De cantu Sirenarum

...tio vlixes Sirenarum periculum euitauerit

comparatio

SEculi ferunt fabulæ ulyxem illum qui decennio marinis iactatus erroribus ad patriam peruenire non poterat: cum in locum quendam cursus illum nauigii detulisset in quo sirenarum dulci cantus crudelis uarietate resonabat: & aduenientes sic blanda modulatione mulcebat ut non tam spectaculum uoluptatis caperent quam naufragium salutis incurreret. Talis enim erat illis oblectatio cantilænæ: ut quisquis audisset uocis sonitum quasi quadam captus illecebra non iam tenderet ad eum quem uolebat portum: sed pergeret ad exitium quod nolebat. Igitur cū ulyxes incidisset hoc dulce naufragium: & suauitatis illius uellet declinare periculum: dicitur inserta cæra auribus sociorum se ipsum ad arborem nauigii religasse: quo & illi carerent perniciosa auditus illecebra: & se de periculo nauigii cursus auferret. Si ergo de ulyxe illo refert fabula quod eum arboris religatio de periculo liberarit: quanto magis prædicandum est quod uere factum est. Hoc est quod hodie omne genus hominum de mortis periculo crucis arbor eripuit. Ex quo enim christus dominus religatus in cruce est: ex eo nos mundi illecebrosa dis crimina uelut clausa aure transimus: nec pernicioso enim sæculi detinemur auditu nec cursum melioris uitæ deflectimus in scopulos uoluptatis. Crucis enim arbor non solum religatum sibi hominem patriæ repræsentat: sed etiam socios circa se positos uirtutis suæ umbra custodit. Quod autem crux ad patriam post multos errores redire nos faciat: dominus declarat dicens latroni in cruce posito: hodie mecum eris in paradiso. Qui utiqꝫ latro diu oberrans ac naufragus aliter ad patriam paradisi de qua primus homo exierat: redire non poterat: nisi fuisset arbori religatus. Arbor enim quædam in naui est crux in ecclesia quæ inter totius sæculi blanda & perniciosa naufragia incolumis sola seruatur. In hac ergo naui quisquis aut arbori crucis se religauerit: aut aures suas scripturis diuinis clauserit: dulcem procellam luxuriæ non timebit. Sirenarum enim quædam suauis figura est mollis cōcupiscentia uoluptatum quæ noxiis blandimentis constantiam captæ mentis effœminat. Ergo dominus christus pependit in cruce: ut omne genus hominum de mundi naufragio liberaret. Sed ut omittamus ulyxis fabulam quæ ficta non facta est: uideamus si quod ī scripturis diuinis exēplum simile possumus inuenire: quod dominus per semet ipsum postea completurus per prophetas suos ante promiserit. Legimus in ueteri testamento cum moises sanctus filios israel de captiuitate ægypti produxisset: atqꝫ idem populus in deserto graui a serpentibus incursione laboraret: nec aliqua illis armorum defensio posset obsistere: tunc sanctus moises diuino repletus spiritu serpentem æreum affixum ligno inter medias morientium erexisse turbas: & mandasse populo: ut de illo signo spem gereret sanitatis: atqꝫ hac re tantam medicinam contra morsum aspidum prouenisse ut quisquis uulneratus in illam serpētis crucem aut respiceret aut speraret: statim remedium salutis acciperet: cuius facti etiam dominus in euangelio meminit dicens. Sicut moises exaltauit serpentem in deserto: ita exaltari oportet filium hominis. Vnde si affixus serpens ligno filiis israel contulit sanitatem: quanto magis salutem præstat populis dominus in patibulo crucifixus. Et si figura tantum profuit: quantum prodesse credimus ueritatem. Serpens igitur primus crucifigitur: recte plane: ut quia primus apud deum peccauerat diabolus: primus crucis sententia feriretur. In ligno enim crucifigitur: rationabiliter factum ut quia homo in paradiso per arborem concupiscentiæ deceptus fuerat nunc idem per ligni arborem saluaretur: atqꝫ eadem materia quæ causa mortis fuerat: esset

...oratii de cantu Sirenarum et ap horat. vitanda ... Siren. Desidies ... voluptas

remedium sanitatis. Deinde post serpentem in saluatore homo ipse crucifigitur. s. ut post auctorem puniatur & facinus. Per primam enim crucem uindicatum est in serpente: per secundam uenena serpentis: hocest primum auctor ipse punitur: deinde eius malignitas condēnatur. Virus enim quod persuasione sua in hominem transfuderat: nunc reiicitur nunc curatᵉ. Nam cum homo passioni addicitur: non morti traditur: sed mortis in eo facinus emendatᵉ. Hoc. n. egit dominus per hominem quem suscepit: ut dum innocens patitur: praeuaricationis illius diabolicae in eo inobaedientia corrigatur: & deinceps liber a culpa fieret: ac liber esset a morte. Habentes igitur dn̄m iesum qui nos passione sua liberauit: in ipum aspiciamus semper: & ipius signo speremus nostris uulneribus medicinam: hocest si forte nobis uenenū auariciae se diffundit: ipum consideremus & sanat: si scorpionis nos libido compungit: ipum rogemus: & curat: si terrenarum cogitationum nos morsus lacerant: eundem precemur & uiuimus. Hi enim sunt spirituales serpentes animarum nostrarum: propter quos conculcandos dominus crucifixus est: de quibus ipe ait. Super serpentes & scorpiones ambulabitis: & nihil uobis nocebunt.

¶ Item de cruce christi. LVI.

Diximus hesterna die quod crux domini salutem generi contulerit humano: & uerum est. Passio enim illius nostra redemptio est: mors eius uita nostra est. Ideo autem mala haec cuncta sustinuit: ut nos bona omīa sentiremus: ideo crudelitatem in se exerceri maluit: ut nobis misericordiā largiretur: bonus ideo i nos ita esse uoluit: ut añ i se eēt imitis. Auferens enim per crucem humani generis iniurias: omnes eas in sua passione consumpsit: ut ulterius non esset homini quod noceret. Grande ergo crucis ē sacramentū: & si intelligamus: p hoc signum etiam mundus ipse saluatur. Nam cū a nautis scinditur mare: prius ab ipis arbor erigitur: uelum distēditur: ut cruce domini facta: aquarum fluenta rūpantur. & hoc dñico securi signo portum salutis petunt: periculū mortis euadunt. Figura enim sacramenti quaedam ē uelum suspensum in arbore: quasi xp̄s sit exaltatus in cruce: atq; ideo confidentia de mysterio ueniente homines uentorum procellas negligunt: peregrinationis uota suscipiunt. Sicut autem eccl̄ia sine cruce stare non pōt: ita & sine arbore nauis infirma ē. Statim. n. diabolus inquietat: & illam uentus allidit: at ubi signum crucis erigitur: statim & diaboli iniquitas repellitur & uentorum pcella sopitur. Sed & bonus agricola cum parat terrae solum uertere & uitae alimenta pquirere: nō nisi p lignū crucis id facere conatur. Dum. n. aratro dentale subiicit: afficit aures: stiuā inserit: figuram crucis imitatur. Compactio. n. ipa similitudo quaedam ē dominicae passiōis. Caelum quoq; ipm huius signi figura dispositum ē. Nam cum quattuor partibus hocest oriēte & occidente: ac meridiāo & & septētrione distinguitur: quattuor quasi crucis angulis continetur. Ipius etiam incessus hominis cum manus leuauerit: crucem pingit: atq; ideo eleuatis manibus orare: praecipimur: ut ipo quoq; membrorum gestu passionem domini fateamur. Tunc enim citius nostra exauditur oratio: cum xp̄m quem mens loquitur: etiam corpus imitatur. Hoc etiam exemplo moises sanctus cum contra amalech bellum gereret: non armis non ferro: sed eleuatis eum ad deum manibus superauit: sic. n. habes scriptum. Cum eleuasset māus suas moise: uincebat israel: cū aūt deposuisset manus suas: conualescebat amalech Hoc igitur dominico signo scinditur mare: terra colitur: caelum regitur: hoīes cōseruātur: hoc (inquam) dominico signo etiā referātur inferna. Nā ex quo hō dn̄s iesus qui ipam crucē gestabat: sepultus in terra ē: ueluti dirupta ab eo exarata terra oēs quos retinebat: mortuos germinauit: sed uideamus de hoc ipo domini corpore postea ꝙ de cruce deponitur quid geratur. Accepit illud ioseph ab arimatthia uir iustus: sicut ait euangelista: & in nouo suo sepeliuit monumēto in quo nōdum quiꝗ̄ positus erat. Beatū ergo corpus domini xp̄i: quod cū nascitur: utero uirginis gignitur: cū recedit: iusti tumulo cōmēdatur Beatū plane corpus: quod uirginitas pepit: & iusticia custodiuit. Custodiuit illud ioseph tumulus icorruptū: sicut seruauit illū mariae uirginis uterus illibatū. Hic. n. uiri pollutione nō tangitur: ibi mortis corruptione non laeditur. Vbiq; beato corpori defertur sanctitas: ubiq; uirginitas: nouus illud uenter concipit: nouus tumulus includit. Dominica ergo & uirgo uulua & uirgo ꝗ sepultura: quin potius ipam sepulturā uuluam dixeri: ē. n. similitudo nō parua. Sicut. n. domius de m̄ris uulua uiuus exiuit: ita & de ioseph sepultura uiuus surrexit: & sicut tunc de utero ad praedicādū natus ē: ita & nunc ad euāgelizandū renatus ē de sepulchro: nisi ꝙ gloriosior ista ē ꝙ̄ illa natiuitas. Illa. n. corpus mortale genuit: haec edidit immortale: post illam natiuitatem ad inferos descenditur:

poſt hanc remeatur ad cælos. Religioſior plane eſt iſta ꝙ̄ illa natiuitas: illa.n.totius mundi
dñ̄.n nouem menſibus in utero clauſum tenuit: hæc autem tridui tãtum tumuli gremio cu
ſtodiuit. Illa cũctorum ſpem tardius protulit: hæc oĩum ſalutem citius ſuſcitauit.

¶ De ſepulchro domini noſtri ieſu chriſti. LVII.

FOrtaſſe quis dicat (de prioris dominicæ prædicatione: in qua) prædicauimus nõ
minorem eſſe gloriã ꝙ tumulus ioſeph ſuſcitauerit dñm ꝙ̄ ꝙ eum ſanctæ ma
riæ uterus ꝓcrearit: quæ comparatio uentris & tumuli: cum illa ex intimis ui
ſceribus edidit filium: hic autem ſolũmodo locũ præſtiterit ſepulturæ? At ego
dico non minorem ioſeph affectum fuiſſe ꝙ̄ mariæ. Siquidem illa utero domi
num: hic corde conceperit: illa ſaluatori membrorum ſuorum ſecretum præſtitit: hic ſecre
tum ſui corporis non negauit: illa dominum pannis inuoluit: cum natus eſt: hic linteis: cum
receſſit: illa perunxit beatum corpus oleo: hic aromatibus honorauit. Conueniunt ergo ſibi
obſequia: conuenit & affectus. Vnde neceſſe eſt & meritum conuenire: niſi ꝙ angelus mariã
ad obſequium admonuit: ioſeph autem ſola iuſticia perſuaſit: ioſeph in ſuo ſepulchro poſuit
dominum: legimus in ꝓpheta: ſepulchrum patens eſt guttur eorum. Si ergo ſepulchrum pa
tens eſt guttur hominum: uide ne forte ſ̄m hanc ſimilitudinem dominum ioſeph non tam
in ſepultura terrena poſuerit ꝙ̄ in monumento ſui pectoris collocarit: & cuſtodiendum illũ
ſuſceperit non tam memoria fragili elementorum ꝙ̄ memoria ſancta uirtutum. Hæc enim
uirtutum fidelis eſt memoria quæ intra ſe continens chriſtum lædi eum hæreticorum cor
ruptione non patitur: de qua memoria in ſacramentis dicit dominus. Quotienſcunq; hoc
facietis: memoriam mei facietis: donec ueniam? Quotienſcunq;.n.chriſtum loquimur: toti
ens eum ſacri oris memoria cõmendamus. Sepulchrum ergo patens eſt guttur eorum: recte
plane dicit propheta. Sepulchrum enim chriſti patens eſt euangeliſtarum beatum guttur: ꝑ
quod illud æterno litterarum theſauro condiderunt. Patẽs autem ſepulchrum ideo dicitur
quia qui uult ad chriſti peruenire myſterium: non ingreditur ad illud niſi per euangelicæ ſcri
pturæ ſecretum. In litterarũ.n.ſacrarũ quaſi quodã nouo uaſculo cõmendandus dñs. Quiſ
quis igitur illũ uidere deſiderat: ibi & paſſiõis eius ſacramentũ inuenit: & reſurrectiõis glĩam
recognoſcit. Patens ergo guttur ſanctorũ ẽ: unde apl̃s ad corinthios ait. Os noſtrum patet ad
uos o corinthii: inuitans eos: ut ꝑ p̄dicationis ſue ſemꝑ aptam ianuã ingrediamur xp̄i ſecreta
myſteria. In hac igitur pectoris memoria collocatur dñs a ioſeph: ut in iuſticiæ ſede requieſcat
& hẽat filius hoĩs: ubi caput reclinet. Videamus igitur quare ſaluator in aliena ſepultura põa
tur: ac ſuã non habeat ſepulturam. Ideo in aliena ſepultura põitur: quia pro aliorum morie
batur ſalute: mors enim iſta non illi illata eſt ſed nobis delata. Mors iſta non illi accidit: ſed
nobis proficit: ut quid ergo ei ꝓpriam ſepulturã: qui in ſe mortẽ ꝓpriam nõ habebat? ut qd
illi tumulũ in terris cuius ſedes manebat in cælis? utquid illi ſepulturam qui tridui tm̃ tp̄ris
ſpatio non tam in ſepulchro mortuus iacuit ꝙ̄ uelut in lectulo dormiens conquieuit? Ipſa.n.
tp̄is breuitas declarat ſomnum potius fuiſſe ꝙ̄ mortem. Sepulchrum aũt mortis ẽ habitacu
lum neceſſarium: neceſſarium ergo nouerat mortis habitaculum xp̄o qui uita ẽ: nec opꝰ ha
bebat ſemper uiuens domicilio defunctorum. Recte autem hanc uitam nos ĩ noſtro ſepul
chro condidimus: ut cũ ip̄o uiuificãte mortẽ noſtrã a mortuis ſurgeremus. Vnde & illa ma
ria magdalene quæ dominum inter cæteros defunctos in ſepulchro quærebat arguitur: & di
citur illi: quid quæris: uiuentem cum mortuis? Hoceſt quid quæris apud inferos quem rediiſ
ſe iam cõſtat ad ſuperos? Quẽ illa adhuc non intelligẽs nec cognoſcẽs: reſpondit illi: domine
ſi tu tuliſti eum: dicito mihi: ubi poſuiſti eum: & ego illũ tollam. Exiſtimabat.n.illum (ſicut
dicit ſcriptura) ortulanũ eſſe. Sancta ergo & ſimplex fœmina xp̄m requirebat a xp̄o: ac deuotõ
ne mẽtis ꝓphetat & neſcit. Ait.n.dño de ſemet ipſo ſi tu tuliſti eũ dicito mihi. Recte interro
gat: ſi tu tuliſti eũ. Ip̄e.n.tulit corpus ſuum qui ſuſcitauit: ip̄e tulit corpus qui illud iacẽs & dor
miens ſua aſpiratõe collegit: ip̄e tulit corpus qui diuinitatis illud uirtute geſtans portat ad cæ
los. Atq; ideo mulier ſapienter interrogat & requirit: ſi tu tuliſti eum: dicito mihi ubi põſui
ſti eum. Hoceſt ſi illud auferens de ſepulchro ad paradiſum tranſtuliſti. Audierat.n.illum di
centem latroni: hodie mecum eris in paradiſo. Aut certe de infernis in patris dextera collo
caſti: ſicut ait apoſtolus quæ ſurſum ſunt querite: ubi xp̄us ẽ ad dexteram dei. Beatus ergo q
ita quærit xp̄m dñm: ut credat eum & in paradiſo conſtitutum: & in cæleſtibus collocatum.
Nam qui eum aut in infernis requirit aut tumul̃: dicitur ei quid quæris uiuentẽ cũ mortuis.

h HAEret adhuc ſenſibus ueſtris fratres:hoc nos ante dies pauciſſimos prædicaſſe ꝙ maria magdalene non leuiter fuerit obiurgata:cur poſt reſurrectionem dominum quæreret in ſepulchro:& non reminiſcēs uerborum eius quibus ſe ab inferis tertia die rediturum eſſe dixerat:putaret eum inferni legibus detineri. Arguitur.n.non leuiter cur non memoraretur reſurrectionis promiſſum:ac mortis ſcrutaretur indicium Fides enim humilis & ignara quærit quod neſcit:obliuiſcitur quod docetur:feſtina quidem ē ad obſequium:ſed non perfecta eſt ad credendum:anxia enim eſt de dominicæ carnis iniuria:ſed incerta eſt de reſurrectionis gloria. Plorat quidem amor̄ chriſti:ſed mœret:deſperatione corporis non reperti:periiſſe putat quem iam regnare conſtabat. Scrutatur enim in tumulo quem uocare potius deberet e cælo. Increpatur igitur ſancta maria tanꝗ pigrior ad credendum:& cum ſera licet dominum cognouiſſet:dicitur ei a ſaluatore:noli me tāgere:quia nōdum aſcēdi ad patrem. Noli me tangere: increpationis uerbū ē : hoceſt noli me tangere manibus:quoniam reſurrectionem meam mentis obliuione non retines. Non potes me corporis tenere complexibus : quoniam fidei perfectione nō tāgis. Prohibetur tactu quæ amiſit auditum. Noli me(inquit)tangere:quia nōdum aſcēdi ad patrem. Videamꝰ quomodo nōdum ad patrem aſcenderit xp̄us:cum ipē dicat:quia pater in me:& ego in patre. A quo per indiſcretam diuinitatis ſubſtātiam nunꝗ eſt ſeparatus. Dum.n.unus in uno mānet: ſemper patrem filiumꝗ ſimul eſſe ſignificat. Aut nūquid illuc aſcēdere ſe dicit filius : ubi ante habitat ꝗ aſcendat? Dixit enim idem dominus. Nemo aſcendit in cælum, niſi qui deſcendit de cælis: filius hominis qui eſt in cælo. Si ergo cum deſcendit ſaluator in cælo eſt : multo magis etiam prius ꝗ aſcendat ī cælo eſt. Sed uide ne forte ad obiurgatōem mariæ : uox iſta pertineat:cui paulo añ inter ſepulchra quærenti dñm dicitur:quid quæris uiuentem cū mortuis? nunc addatur noli me tangere quia nōdum aſcendi ad patrem:hoceſt quid me contigere cupis quæ me dum inter tumulos quæris:adhuc ad patrem aſcendiſſe non credis:quæ dū me inter inferna ſcrutaris:ad cæleſtia rediiſſe diffidis:dū inter mortuos quæris:uiuer̄ cū deo patre meo nō ſperas. Nōdum(inquit)aſcendi ad patrem:hoceſt tibi nōdum aſcendi ad patrem:quia apud fidem tuam adhuc detineor in ſepulchro. Quātum ī te eſt enim: adhuc humilibus immoror:adhuc inhæreo terrenis:quia nōdum me fides tua eleuauit ad cælum. Quid ergo me feſtinas contingere ut dei filium:quem redeuntem ad patrem mētis deuotione nō ſequeris? Quiſquis igitur uult contingere dominum ſaluatorem, prius illum debet fide ſua ad dexteram diuinitatis imponere, & credulitate cordis collocare in celeſtibus, potius ꝗ inter defunctos inquirere. Illi autem aſcendit dñs in patrem qui eum ſemp eſſe credit in patre. Aſcendit beatis apoſtolis ad patrem quibus ait: qui me uidet uidet & patrem. Aſcendit ioanni euangeliſtæ qui apud patrem eum quæſiuit & repperit:atꝗ ideo ait : & uerbum erat apud deum:& deus erat uerbum. Aſcendit etiā beato paulo qui ñ cōtentus ſolū ſe ſcire ꝙ nouerat:nos quoꝗ docuit quē ad modū ſaluatorē ī cæleſtibus quæreremus:dicēs qnæ ſurſum ſunt quærite:ubi xp̄s ē in dextera dei ſedēs. Et ut nos ab hac humili uel terrena inq̄ſitōne mariæ penitus ſūmoueret:addidit dicēs. Quæ ſurſum ſunt ſapite:nō quæ ſup terrā. Ergo iā nō ſup terrā nec ī terra nec ſm carnē debemus quærere ſaluatorē: ſi uolumꝰ eū iuenire atꝗ cōtigere:ſed ſm diuīe maieſtatis glr̄iam:ut dicamus cū ap̄lo paulo. Nūc aūt ſm carnē ñ nouimus xp̄m. Igitur & ſtephanus beatus fide ſua nō ſup terrā quæſiuit xp̄m : ſed ſtātē illū ad dei dexterā recognouit:ibi illū repperit:ubi mētis deuotōe quæſiuit. Nō ſolū āt ſtephanus ī cælo uidet xp̄m:ſed eū & martyrio ſuo tāgit. Tāgit.n.dñm:cū pro inimicis ſuis orans uelut fide ſua tenens illū dicit Dñe ne ſtatuas illis hoc peccatū. Intelligite ergo quanta deuotōis ē glr̄a. Maria iuxta dñm cōſtituta eū tāgere nō meretur:ſtephanus ī terris poſitus xp̄m tāgit ī cælo. Illa iter angelos p̄ſītē ñ uidet ſaluatorē:ſtephanus ītra cælos dñm cernit abſētē.

De eo quod ſcriptum eſt in actibus apoſtolorum:& erant eis omnia cōia. .LIX.

l LEgimus in libro qui apoſtolorum actibus aſcribitur : tantam ſub memoratis uiris deuotōem plebis fuiſſe:ita p̄p̄li xp̄iani floruiſſe primitiā:ut poſt acceptā fidē nemo domū p̄priam ſibi defenderet:& nemo ſuū aliq̄d uēdicaret:ſed iure fraternitatis eſſent illis cūcta cōia.ſ.ut qui eodem conſortio fruerentur:& uitæ parilitate fungerentur:hoceſt ut quibus erat una fides:eſſet & una ſubſtantia: & quibus erat cōmunis animus:eſſet & ſumptus. Nefas.n.putabant religioſi uiri eum ſibi p̄ticipē ñ aſciſcere ī ſubſtātia q̄ p̄ticeps eſſet ī grā. Atꝗ iō ſr̄nitatis charitate omnibus cōiter

utebantur:nisi ꝙ maior est fraternitas christi ꝙ̃ sanguinis. Sanguinis enim fraternitas simili tudinem tantūmodo corporis refert:christi autem fraternitas unanimitatem cordis animæ ꝙ̃ demonstrat:sicut autem scriptum est. Erat autem credētium cor atq; anima una. Vere er go frater ille est:qui tam corpore ꝙ̃ unanimitate germanus est:uerus (inquam) est frater:cu ius idem spiritus & uoluntas in fratre est. Melior igitur est (sicut dixi) frarernitas christi.

Fraternitas enim carnis inimica sibi est. Illa inter se communia cum æmulatione diuidit:hæc etiam propria cum gratulatione communicat:illa in consortio despicit sæpe ger manum:hæc assumit frequenter alienum. Tanta ergo (sicut dixi) in illo tempore christianæ plebis deuotio fuit:ut nemo domum suam diceret:& nemo proprium aliquid uendicaret:si cut ait sanctus lucas dicens. Et nemo quicq; ex eo quod possidebat:suum dicebat: sed erant il lis omnia cōmunia. Nemo.n.(inquam) erat quisq; egens inter ipos. Beata igitur plebs quæ dum plures in christo habet diuites:nullum in sæculo habuit indigentem:& quæ dum æter nas cogitat diuitias:a fratribus temporalem reppulit paupertatē uendebāt.n.(sicut ait scrip tura) prædia & domos suas:& precia uenditorum ante pedes apostolorum ponebant:ut ero garetur:pro ut cuiq; opus esset. Videte sanctorum uirorum fidem quem ad modū propter christum toto se spoliabant patrimonio:& nihil sibi reliqui faciebant. Non enim uerebātur ne esurirent ipi:dum timebant ne alius esuriret. Hæc igitur sub apostolis fuit in plebe deuo tio:modo quid simile reperimus:& certe idem christus in nobis sed non idem est in nobis a nimus:eadem in plebe fides sed non in plebe est ipa largitio. Ita alter de alterius inopia non co gitat:ut illud sit quod ait apostolus:alius quidem esurit:alius autem eius est. Nam plæriq; xpiani non solum propria non distribuunt:sed etiam diripiunt aliena:non solum (inquam) colligentes pecunias suas ad pedes apostolorum non deferunt:sed etiam confugiētes fratres suos pertrahunt a pedibus sacerdotum. Nunc est illud tempus quod describit beatus aposto lus dicens. In nouissimis diebus abundabit iniquitas mltorum:& refrigescet charitas. Modo enim abundat auaricia & iniquitas:quæ largitatis bonitate cessabat: & refrigescit fraternita tis charitas:que prius christi amore feruebat. Tanta enim sub apostolis fraternitatis dilectio fuit:ut tunc in conuentu eorum non aduenerit indigentia. Tanta autem modo xpianitatis dissimulatio est:ut in cœtu nostro uix inuenias locupletem:locupletem autem uix inueniri dico non tam facultatibus ꝙ̃ operibus:ait enim apostolus. Diuites sint ī operibus bonis. Lo cupletem enim illum in ecclesia intelligi uoluit qui diues in christo. Nam & ibi quod ait:sub apostolis neminem indigentem fuisse:ostendit utiq; tota eos fide fuisse præditos:ut omnes cælestium diuitiarum abundauerint largitate. Raro igitur hoc tempore inuenimus in xpia no populo locupletem:& plæriq; in domibus auro sint diuites:tamē in ecclesia iustitiæ sint mendici. Dum enim circa pauperes non pro eo quod præualent operantur: nec est hoc gra tum quod offerunt nec illud satiabile quod reseruant. Dixit deus ad caim:cum offerret mūe ra. Si autem recte offeras:recte autem nō diuidas:peccasti. Quide tanto auro tuo maiorem partem mamonæ reseruas ꝙ̃ domino largiaris? Sic nanq; annanias in actibus apostolorum dum putat se recte offerre:& non recte diuidit:pecūiam quam obtulit:perdidit:& quam do mi reseruauit amisit:pecuniam (īquam) pariter perdidit & salutem. Dum enim ex eo quod promiserat:partem subtraxit:sacrilegii simul & fraudis condemnatur:sacrilegii quod deum in pollicitatione fefellerit:fraudis ꝙ de integris muneribus portionem quandam putauerit subtrahendam:ait enim apostolus petrus. Non es mentitus hominibus sed deo. Si ergo fra tres annanias condēnatur:cum non totum dederit quod de suo ipe promiserat quid cense mus de eo qui non uult reddere quod aliis repromissit? Videte ergo & uos fratres:quid ꝓ miseritis deo:cum primum gratiam fidei percepistis. Ecce abundāt in ciuitate nostra hospi tes siue peregrini facite quod polliciti estis:ne dicatur & uobis quod annaniæ dictum est:nō mentiti estis hominibus sed deo.

¶ De auaricia & annania. LX.

Retinet dilectio uestra frēs:ān dies cū plebis eius quæ sub beatissimis aplis fuit: unanimitatē largitatēq; prædicarem?:usq; ad ananiæ nos auariciā puenisse: ꝙ illo tpe ī totius generis purissima uita tanq; ouis morbida solus iuētus ē. Tā ta.n.infectus erat auariciæ pestilētia:ut sanctus eū petrus non tam emendare uoluerit ꝙ̃ damnare. Legerat.n.eiice de concilio pestilentem:& exibit cum eo omnis contentio. Solus ergo in cœtu sancto pestilens fuit qui cunctis cōtēptu pecūiæ lucrū uitæ regrētib? ipe tantum lucrū magis pecuniæ mercatus est ꝙ̃ salutis:& dum precii sperat

compendium: animæ repperit detrimentum. Ab apostolis igitur ānanias auarus inuentus est: iam nostra excusatur humilitas. Minus. n. mirandum ē abūdare sub nobis hoc uicium: cū sub apl'is cœperit pullulare: & si illorum auctoritas hæc ī ānania emēdare n̄ potuit: nobis qd imputabitur si easdem ī plerisq; fratribus corrigere nō ualemus? In ānania enim petr⁹ auariciam si potuisset corrigere: nō punisset: sed dum illum punit: alios corrigit. Voluit. n. ut pœna ad unum metus autem ad plurimos pueniret. Exemplum ergo auaris omnibus in annania propositum ē: ut qui eiusdem criminis reus fuerit: eiusdem supplicii ī iudicii die sententia feriatur. Grāde igitur malum ē auaricia: īmo malorum omnium est origo: sicut ait apostolus. Radix autem oīum malorum est cupiditas: quam quidam appetentes errauerunt a fide. Vides ergo quia qui pecūiam appetit: fidem perdit: qui aurum redigit: gratiam prodigit: auaritia. n. cæcitas ē: errorem religiōis inducit. Cæca (inquam) est auaricia: sed diuersis fraudum occultatur īgeniis: nō uidet quæ diuinitatis sunt: sed cogitat quæ cupiditatis sunt. Semp enim quāuis diues sit: cogitat unde uel ex malo acquirere: totam uitam negocium putat: cōpēdiorū ēt oīa supprimēs īanis præstatōis suæ fœn⁹ īpōit. Erubescit usuræ nom̄ & lucrū n̄ erubescit usuræ. Sēp ergo auar⁹ aliēo utitur: aliēo se pascit dāno: & illi præda egestas alteri⁹ ē: illi læticia fletus alienus: sicut nuper factum uidimus. Quot amissa deplorant super quæ inuasa plerisq; gratulantur. Ecce senex pater captum deflet filium: & tu iam super eum uelut seruulū gloriaris. Innocens rusticus perditum ingemiscit iuuencum: & tu eo rus tuum excolere disponis: & fructus te putas posse capere gemitibus alienis. Ecce religiosa uidua tota supellectile dispoliatam domum suam dolet: & tu eadem supellectile domum tuam ornatam esse lætaris. Dic mihi o xp̄iane nō cōpungeris n̄ cōstrigeris: cū uides ī hospitio tuo lachrymas aliēas? dicit scriptura sācta ad filios israel. A bestia captum ne tetigeritis: pollutum. n. & contaminatum est quicquid fera cruenta contigerit. Et per hoc deterior bestia est quisquis sumit quod bestia superauit. Dic igitur mihi tu xp̄iane: cur prædam relictam a prædonibus præsumpsisti? cur laceratum & contaminatum (sicut ip̄e putas) tuis ædibus importasti? cur quod hostilis superauit bestia: tu sæuior bestia deuorasti? Aiunt plærisq; lupos leonum subsequi solerē uestigia: & nō longe ab eorum uenatibus aberrare. (ut rabiem suam rapina satient aliena: & quod leonum saturata remanet: id leonum rapacitate cōsumitur. Sic & isti auariciæ lupi prædonum uestigia subsecuti sunt: ut quod illorum rapacitati superauit: horum cederet feritati. Sed forsitan emisse te dicis: & ideo auariciæ crimen euadis: nō ita solet constare emptio atq; uenditio. Bonum est emere: sed in pace: quod propria uoluntate uēditur nō in deprecatione. Respice contractus originem. uenditionis auctorem precii quantitatem: & intelligis prædæ magis non uenditionis emptorem. Vnde enim barbaro auri gemmarumq; moilia? Vnde pellito serica uestimenta? Vnde rogo romana mancipia sumis? Scimus ea comprouincialium nostrorum esse uel ciuium. Facit ergo ut christianus & ciuis qui ideo emit ut reddat.

¶ De festo pentecostes & de psalmo centesimo nono. LXI.

NOsse credo uos fratres quæ sit ratio q̄ uenerabilem hanc pentecostes diem nō minore læticia celebremus: q̄ sanctum pascha curauim⁹: & q̄ eadem deuotione huius solēnitatis obseruantiam decurrimus: sicut illius obsequia festiuitatis impleuimus. Tunc enim sicut modo fecimus: ieiunauimus sabbato: uigilias celebrauimus: oratōibus pnoctāter instituimus: unde necesse ē similis obseruātia similem læticiam subsequatur. Est læticia plane consimilis. tunc enim ab inferis resurgentē suscepimus saluatorem: modo autem n'spiritum sanctum expectamus e cælis. Tunc anxii uel soliciti christi prædicabamus aduentum: modo trepidi uel ieiuni paracliti desideramus aduentum. In omnibus enim deus saluti prouidit humane: tunc enim nobis ad resurgendum tartara saluator aperuit: modo nobis ad regnandum paraclitus cælestia reserauit: & quibusdam quasi profectuum gradibus tunc de morte ad uitam didicimus remeare: modo autem de terris ad cælos meditamur ascendere. Hæc autem omnia operatur in nobis christus dominus. qui prius q̄ rediret ad cælos: promisit discipulis suis dicens. Cum autem ascendero: rogabo patrem meum: & mittet uobis alium paraclitum qui uobiscum sit in æternum: spiritum ueritatis. Vnde credendum est ad patrem peruenisse christum: cum uidemus ad apostolos descendisse paraclitum. Credendum (inquam) est sicut ait de saluatore dauid: in dei dextera considere: quia cernimus spiritum sanctum (sicut promisit dn̄s) in discipul' exultare. Ait ergo propheticus psalmorum. Dixit dominus domino meo sede a dextris meis. Secun-

dum consuetudinem nostram illi cõsessus offertur qui aliquo opere pfecto uictor adueniens honoris gra promeretur ut sedeat. Ita ergo & homo iesus xpus passioe sua diabolum supans resurrectione sua iferna reserãs tãq pfecto opere ad cælos uictor aduenies audit a deo pre: sede ad dexteram meam. Nec mirum si unius sedis offertur filio cõsessus a patre: qui unius est substantiæ & naturæ cum patre. Cur autẽ ad dexteram filius esse dicatur: moueat aliquẽ fortasse. Licet enim dignitatis gradus non sit: ubi plenitudo diuinitatis ẽ: tamen ideo ad dexteram sedet filius: non quo præferatur patri: sed ne inferior esse credatur. Et ideo ad dexteram filius: quia secundum euangelistam ad dexteram oues: ad sinistram uero constituentur hædi. Necesse est ergo partem ouium primus agnus obtineat: & secuturo immaculato gregi locũ dux imaculatus anticipet: sicut ait ioannes in apocalypsi dicens. Hi sunt qui sequuntur agnum quocũq uadit: qui se cum mulieribus non coinquinauerunt. Refert ergo pphe ta dauid: dixit dominus domino meo: sede ad dexteram meam: hoc est dominus pr domino deo xpo filio throni sui offert sublimem consessum: & honoris gratia ad dexteram suam illũ æterna sede constituit. Legimus autem in actibus apostolorum dicente beato stephano: cũ lapidaretur a iudæis. Ecce uideo cælos apertos: & stantem dominum iesum ad dexteram dei. Videamus ergo quæ sit ratio q idem dominus a dauid sedens prophetatur: stans uero a stephano prædicatur. Primo omnium deus qui icorporalis est & inuisibilis (est. n. spũs sicut ait dñs deus aũt spiritus ẽ) sedere aut stare quo modo potest: deĩde aut quali subsellio sedeat deus qui ifinitus est & imensus: & intra se ipe magis creaturam cunctam cõtineat. Hæc autem propterea a sanctis uiris dicta arbitror esse de domino: non quo sint contraria sibi: sed ut modo eius oĩpotẽtia: modo misericordia describatur. Nam utiq pro potestate regis sedere dr: pro bonitate intercessoris stare suggeritur. Ait. n. beatus apostolus: quia aduocatum hẽmus apud patrem iesum xpum. Iudex ergo est xpus: cum residet: aduocat⁹ est cum assurgit. Iudex plane iudæis: aduocatus xpianis. Hic enim stans apud prẽm xpianorum licet peccantiũ cãs exorat: ibi residet cum patre phariseorum persequentium peccata condẽnans. Illis idignans uehementer ulciscitur: his interueniens leniter miseretur: hic stat ut suscipiat stephani martyris spiritum: ibi residet ut cõdemnet iudæ proditoris admissum.

are ut quo dicatur ristus sedere nunc are.

¶ Item de pentecoste. LXII.

SCire debet sanctitas uestra fratres hanc sanctam pentecostes diem qua rõne curemus: uel cur istorum quinquaginta dierum numero sit nobis iugis & continuata festiuitas: ita ut hoc omni tempore neq ad obseruandũ indicamus: ieiunia: neq ad exorandum deum genibus succedamus: sed sicut dominica solemus facere: erecti & feriati resurrectionem domini celebramus. Dominica. n. nobis. i. uenerabilis est atq solemnis: quia ĩ ea saluator uelut sol oriens discussis infernorum tenebris luce resurrectionis emicuit: ac propterea ipa dies ab hominibus sæculi: dies solis uocatur: q ortus eam sol iusticiæ xpus illuminet. Instar ergo dominicæ tota quinquaginta dierum curricula celebrantur: & omnes isti dies uelut dominici deputantur. Resurrectio. n. dominica est: nam in dominica resurgens saluator reuersus ad homines est: & post resurrectionem tota quinq gesima cum hominibus cõmoratus est. AEqualis ergo eorum necessarium ut esset festiuitas quorum æqualis esset: & sic quãtitas. Sic enim disposuit dominus: ut sicut eius passione ĩ quadragesimæ ieiuniis contristaremur: ita eius resurrectione in quinquagesimæ feriis lætaremur. Non igitur ieiunamus in quinquagesima: quia in iis diebus nobiscum dominus cõmoratur. Non (inquam) ieiunamus presente domino quia ipe ait. Nunquid possunt filii sponsi ieiunare q diu cum illis ẽ sponsus? Cur. n. abstineatur corpus a cibo: cum aĩa præsentia dñi saginatur? Non põt. n esse ieiunus qui reficitur gratia saluatoris. Societas. n. xpi quodã mõ esca ẽ xpiani. Reficimur ergo in quĩquagesima nobiscum dño cõuersante. Cũ aũt post hos dies ascendit ad cælũ: iterum ieiunamus: sicut ait idem saluator dicẽs. Veniẽt aũt dies cũ auferetur ab eis sposus: & tũc ieiunabunt ĩ illis diebus. Cũ. n. xps ascẽdit ad cælũ: nostris auferẽ obtutibus: famẽ patimur nõ corporis sed amoris: & nõ tam cibi ieiunio q desiderio laboramus. Desideria. n. quædam nostri sustinent oculi: dũ ñ pspiciunt quẽ requirũt: sicut ait pphe ta. Defecerunt oculi mei dũ spero in deo meo. Defecerunt. n. pphetæ oculi quia nõdũ uidebat quem sperabat se esse uisurum. Sic nãq aplorum defecerũt oculi: cũ eũtem ad cælũ dominũ nequeũt ĩtueri ſm q ait lucas dicẽs. Et uidẽtibus illis eleuatus est: & nubes suscepit eũ ab oculis eorum. Stabant enim beati apostoli toto suspensi corpore: & ascendentem ad cælum dominum quia incessu pedum non poterant oculis sequebantur: & licet ad deducẽdũ

ſaluatorem uiſio humana deficeret :fidei tamen deuotio non deficit . Vſq; ad nubem enim chriſtum deducũt:uſq; ad cælos autem cum chriſto fidei deuotione comitantur . Vnde ait apoſtolus ſciens fidem noſtram in cælis eſſe cum domino . Noſtra autem conuerſatio in cælis eſt. Nubes ergo ab oculis apoſtolorum ſuſcepit ſaluatorem . Videamus ergo quæ iſta nubes ſit ꝙ ſplendida ꝙ præclara: que lucem mundi xp̄m ſuſcipere meretur . Neq; enĩ poterat obſcura eſſe ac tetra uel tenebroſa quia ſcriptũ ẽ. Et tenebre eã nõ cõprehenderũt. Tenebræ enim lucẽ geſtare nõ poterant. Illa.n. eſt nubes quæ aſcendentem ſuſcipit chriſtum : quæ & teſtimonium xp̄o etiam in monte perhibuit: de qua ait euangeliſta. Vox in nube audita eſt dicens: hic ẽ filius meus dilectus. ip̄m audite. Nõ igitur nubes ſuſcepit xp̄m ſed deus pater recepit filium: & occurſu quodam pietatis aſcendentem illum gremio molliore complectitur. Nam ideo pater ſuſcipere filium nubis umbraculo: ut oſtendatur refrigerio quodam fouere eius uulnera paſſionis. Poſt crucem.n. poſt iniurias, poſt inferos non ẽ maius xp̄o refrigeriũ: niſi uirtute diuinitatis obumbraretur: ſicut in natiuitate eius ad mariã dicitur . Et uirtus altiſſimi obumbrabit tibi. Altiſſimus ergo pater qui naſcente xp̄o obumbrabit in uirtute mariæ: aſcendentẽ eum ſuſcepit innube. Semp.n. deus quos poſt iniurias perducit ad requiem: protegit eos nubis umbraculo: ſicut filios iſrael liberatos de ægypto, nubis columna ꝓtexit: & ut poſt multum laborem eos in terram repromiſſionis induceret: refrigerii fouit umbraculo: ſicut ait ꝓpheta. Expandit nubem ad ꝓtegendum eos. Expandit.n. nubẽ ne ſiccitate heremi fatigarentur etiam ſolis ardore. Lætemur ergo in hac ſancta die : ſicut in paſcha lætati ſumus: ẽ.n. in utraq; die, ſimilis eademq; ſolẽnitas. In paſcha.n. omnes gentes baptizari ſolẽt in pentecoſte autem apoſtoli baptizati ſunt: ſicut ait dominus diſcipulis ſuis aſcẽſurus ad cælum. Ioannes baptizauit aqua: uos aũt ſpiritu ſancto baptizabimini quem accepturi eſtis nõ poſt multos hos dies: & ideo dicit lucas. Cum autem complerentur dies pentecoſtes: factus ẽ ſubito ſonus de cælo tanq; aduenientis ſpiritus ualidi ſeditq; ſuper ſingulos eorum.

In paſcha baptizãt[ur] p[...]
In Penthecoſte Ap[os]t[oli]

Item de pentecoſte. LXIII.

NOn incõmode ante dies complures (ſicut retinetis fratres) predicatio noſtra ꝓceſſit: in qua deſcripſimus q; caro domini rediuiua uelut in nitore floris de tumulo germinauerit: quem tumulum ſitum in ortulo euãgeliſta teſtatus eſt: unde non incongrue ꝓſecuti ſumus. Conueniens enim erat: ut flos precioſior in ortulo gigneretur: & bonæ frugis cõmendatum ſolo ſemen intra ſepta domeſtica tamen uirentia ſalutem omnium pullularet: xp̄i enim reſurrectio cunctorum ẽ redemptio populorum. Ergo in ortulo ſaluator rediuiuum corpus aſſumit: & inter florentes arbores & candentia lilia carne iam mortua refloreſcit: & ita germinat de ſepulchro: ut germinãtia & nitentia cuncta reperiat. Sic enim poſt hyemalis rigoris frigidam quodam modo ſepulturam: pullulare elementa omnia feſtinarunt: ut reſurgente domino & ip̄a cõſurgerent . Nã utiq; ex reſurrectione xp̄i aer ſalubrior eſt: ſol candidior: terra fæcundior: ex eo ſurculus ĩ fruticem: herba creſcit in ſegetem: uinea pubeſcit in palmitem. Si igitur cum refloreſcit xp̄i caro: omnia floribus ueſtiuntur: neceſſe ẽ ut cum idem fructum affert: etiam uniuerſa fructificent: ſicut ait idem dominus. Niſi granum tritici cadens in terram: mortuum fuerit: ip̄m manet. Cum autem mortuum fuerit: multum fructum affert. Refloruit igitur domius : cum reſurrexit e tumulo: fructificat: cum aſcendit ad cælum. Flos eſt cum de inferioribus terræ gignitur: fructus eſt cum altiſſima ſede reconditur. Granum eſt ſicut ip̄e ait : cum ſolus crucem patitur: fructus eſt cum plurima apoſtolorum credulitate circundatur. His enim poſt reſurrectionem quadraginta diebus cum diſcipulis conuerſatus tota illos ſapientia maturitatis edocuit: & ad bonam frugem eos omni diſciplinarum fæcunditate conuertit. Deinde aſcẽdit ad cælum ad patrem ſcilicet fructum carnis perferens: in diſcipulis iuſticiæ ſemina derelinquens. Aſcendit ergo ad patrem dominus : meminit ſanctitas ueſtra q; aquilæ illi de pſalterio cuius innouatam iuuentutem legimus: comparauerim ſaluatorem . Eſt enim ſimilitudo non parua. Sicut enim aquila humilia deſerit: alta petit: cælorum uicina conſcẽdit : ita & ſaluator humilia inferni deſeruit: paradiſi altiora petiit: cælorum faſtigia penetrauit. Et ſicut aquila relictis terrenis ſordibus ſublime uolãs purioris aeris ſalubritate perfruitur: ita & dominus terrenorum fæcem deſerens peccatorum: in ſanctis ſuis uolitans purioris uite ſimplicitate lætatur. Per omnia igitur aquila comparatio conuenit ſaluatori. Sed qd facimus q; aq̃la præda facit freq̃nter ĩ alienũ. Nec ĩ hoc tñ diſſimilis eſt ſaluator : predam enim quodam

Comparatio
Quare ſepulchrum domini in orto.

modo ſuſtulit:cum hominem quem ſuſcepit:inferni raptum faucibus portauit ad cælum:&
aliene dominationis.i.diabolicæ poteſtatis ſeruum de captiuitate erutum duxit ad altiora
captiuum:ſicut ſcriptum eſt in propheta. Aſcendens in altum captiuam duxit captiuitatem:
dedit dona hominibus. Quæ ſententia utiqꝫ ſic itelligitur eo ꝙ captiuitatem hominis quē
ſibi diabolus captiuauerat:illi eruendo ſibi dominus captiuarit:& ipſam(ſicut ait)captiuita
tem captam ad cælorum alta ſuſtulerit. Vtraqꝫ igitur captiuitas uno uocabulo nuncupatur:
ſed non æqualis utraqꝫ ē. Diaboli enim captiuitas ſeruituti ſubiicit:xp̄i autem captiuitas re
ſtituit libertati. Aſcendit(inquit)in altum:captiuam duxit captiuitatem. Quam bene trium
phum domini ꝓpheta deſcribit. Solebat(ſicut dicunt)regum triumphantium currus capti
uorum pompa præcedere. Ecce dominum euntem ad cælos non præcedit:ſed comitat̄ glo
rioſa captiuitas:non ante uehiculum ducitur:ſed ip̄a euehit ſaluatorem. Quodam enim my
ſterio dum filius dei filium hominis ſuſtulit ad cælum:ip̄a captiuitas portatur & portat. Qd
autem ait dedit dona hominibus:hoc uictoris inſigne eſt:poſt triumphnm enim uictor ſem
per dona largitur:& proprio regno reſidens ſeruulorum gaudia muneratur. Sic xp̄us domi
nus uictor diabolicum poſt triumphum reſidens ad dexteram patris hodierna die diſcipulis
dona largitus eſt:non auri talenta:non argenti metalla:ſed ſpiritus ſancti cæleſtia munera:
ut inter cætera apoſtoli etiam linguis uariis loquerentur:hoceſt ut hebreæ nationis homo
chriſti gloriam romanæ facundiæ eloquentia pertonaret:& redemptionem generis huma
ni peregrinæ aures quia iudæa prædicante lingua non caperent:propria loquela cognoſce
rent. Omnis lingua in prædicatione chriſti reſoluitur:ut maieſtatem eius omnis loquela fa
teatur:ſicut ait ſanctus dauid. Non ſunt loquele neqꝫ ſermones:quorum non audiātur uoces
eorum. Ne miremini autem ꝙ ad dexteram patris reſidere dixi filium:ad dexteram eni re
ſidet:non quia maior patre:ſed ne minor patre eſſe credatur:ſicut hæretici blaſphemare con
ſueuerunt. Sicut enim diuinitas honorificentiæ gradum neſcit:ita ſcriptura ſancta nouit ob
uiare blaſphemiis.

…are filius dicit
Pris dextra ſedere.

De natali ſancti ioannis baptiſte. LXIIII.

IN ſancti ac beatiſſimi ioannis baptiſtæ laudibus cuius natalem hodie celebra
mus:quid potiſſimum prædicem neſcio:utrum ꝙ mirabiliter natus ſit: an ꝙ
mirabilius ſit occiſus. Natus enim eſt in prophetia:in ueritate peremptus eſt.
naſcendo ānunciauit ſaluatoris aduentum:moriendo cōdemnauit herodis in
ceſtum. Vir enim ſanctus & iuſtus & qui præter cōmunem homium natiuita
tem ex repromiſſione generatus fuerat:hoc de deo meruit:ne communi cum cæteris de ſæ
culo morte diſcederet:ſed corpus quod domino donante ſuſceperat: dominum confitendo
deponeret. Ergo ioannes per omnia uoluntatem domini fecit:quia propter opus domini
& natus eſt & defunctus. Nam ut natiuitatis eius ſeriem breuiter repetamus:cum eſſent pa
ter eius zacharias & mater eius eliſſabet ætatis ſenectute defeſſi:& nulla filiorum prole gau
derent:procreandi etiam illis liberos tempus florentiſſimum præteriſſet:ita ut de ſuſcipien
da iam ſobole ip̄a etiam eos uota deficerent:ſubita per angelum repromiſſione donantur:
& naſci ioannem gabriel ſanctus annunciat dicens. Ne timeas zacharia:ecce exaudita eſt de
precatio tua:& uxor tua eliſſabet concipiet & pariet filium. Exaudita eſt(inquit)oratio tua:
unde intelligimus ꝙ ioannem zacharie iuſticia magis orando genuerit:q̄ꝫ eliſſabet ſenectus
procurando ſuſceperit:Hinc(inquam)intelligimus ꝙ ioānem obſecratio creauerit non uo
luptas. Cum enim materni uteri uiſcera ætatis ſenectute frigeſcerent:& feſſi corporis mem
bra fæcunditatis gratiam perdidiſſent:contra impoſſibilitatem corporis contra ſterilitatem
uiſcerum:zacharie precibus eliſſabet uterus intumeſcit & concipit ioannem non natura ſed
gratia:unde neceſſe erat ſanctum naſci filium qui non tam complexibus q̄ꝫ orationibus gi
gneretur. Minus autem mirari debemus ꝙ tantam ioannes gratiam in naſcendo meruerit:
debuit enim præcurſor & præuius chriſti aliquid ſimile habere natiuitati domini ſaluatoris.
Siquidem dominus de uirgine gignitur:ioannes de ſterili procreatur: ille de adoleſcentula:
iſte de iam feſſa generatur. Habet ergo & huius natiuitas aliquid gloriæ atqꝫ miraculi. Quā
uis enim uilior partus mulieris uideatur eſſe q̄ꝫ uirginis:tamen ſicut mariā ſuſcipimus ꝙ uir
go pepit:ita in eliſſabet miramur ꝙ ānicula ꝓcreauerit. Quod quidē factū myſteriū aliqd ar
bitror cōtinere:ut ioannes q ueteris teſtamenti figurā gerebat:ſenis mulierculæ frigido ſan
guine naſceretur. Dominus autem qui regni cæleſtis euangelium prædicaret: feruentis iuuē
culæ flore progrederetur. Maria enim conſcia uirginitatis miratur fœtum uiſceribus in

uolutum : eliſſabet autem conſcia ſenectutis erubeſcit partum utero prægrauato : dicit enim euangeliſta : occultabat ſe menſibus quinqꝫ. Illud autem quam mirandum ꝙ idē gabriel archangelus utriuſqꝫ natiuitatis officium repræſentat : zachariam ſolatur incredulū : confidentem mariam cohortatur. Ille cur dubitauerit uocem perdidit : hæc quia ſtatim credidit : uerbum ſalutare concepit. Hoc etiam in laudibus ioannis minime tacendum uidetur ꝙ nondum natus etiam prophetat : & adhuc in materni uteri ſinibus conſtitutus aduentum chriſti quia uoce non poterat gaudiis confitetur. Dicit enim eliſſabet ad ſanctam mariam : ſimul ut facta eſt uox ſalutationis tuæ exultauit ī gaudio infans in utero meo. Exultat enim ioannes ante quam naſcatur : & prius quam mundi oculis habitum recognoſcat : iam ſpiritu mundi dominum recognoſcit. In quo arbitror propheticam conuenire ſententiam quæ dicit : prius quam te formarem in utero : noui te : & prius quam exires de uulua : ſanctificaui te. Vnde mirari non debemus quod ab herode miſſus in carcerem : clauſus chriſtum ſemper ſuis diſcipulis intimaret : cum etiam clauſis in utero eundem dominum geſtibus prædicauit.

Item de natali ſancti ioannes baptiſtæ. LXV.

SAncti ioannis baptiſtæ natalem hodie proſecuturus tacere uellem : & laborem atqꝫ imperitiam meam ſilentio coercere : ſed enim ipſa uis nominis minime me ſilere permittit. Nam nuncupatio uocabuli ipſius pectoris noſtri urget ſecreta : ſilentii noſtri reſoluit arcana : & quod diſſimulatione reticetur : admiratione compellitur. Si enim pater zacharias cum eum nominauit : uocem recepit quanto magis nos cū laudemꝰ illū eloqū ꝶ meremur : & ſi illiꝰ os cū in ſæculo naſceret̄ apuit : quanto magis cum pro chriſto patitur : ora noſtra fæcundat. Cum enim zacharias pater eius propter incredulitatem natiuitatis illius ab angelo gabriele ſilentii eſſet taciturnitate mulctatus : etiam diu mutus uerborum diſpendio mentis ſecreta uelaret : ſubito nato ioāne filio cum apud proximos eſſet intentio quo nomine uocaretur : offeruntur patri tabulæ : ut uocabulum eius pro ſui arbitrio ipſe deſcriberet : & quod ſermone nō poterat : litteris loqueretur : tunc mirum in modum acceptis pugillaribus ut ſtilum figeret : linguam reſoluit : ac litteras ſermone præuenit : & ioannem non teſtatus eſt ſed locutus. Videte igitur ſancti baptiſtæ meritum : uocem patri reddidit : ſacerdoti eloquentiam reparauit. Videte (inquam) meritum : os quod angelus alligauerat : ioannes abſoluit : quod gabriel obſtruxerat paruulus reſerauit : quaquam & ipſe ſit angelus : ſicut ſcriptum eſt de eo. Ecce mitto angelum meum ante faciē tuam : Reſpicite igitur ioannem : quanta uis ſit eius uocabuli : cuius nuncupatio reddidit muto uocem : patri pietatem : populo ſacerdotem. Prius enim erat tacens lingua : ſterilis filio : priuatus officio : at ubi ioannes naſcitur : fit repente pater propheta uel pontifex : loquela uſum recipit : prolem affectio ſuſcipit : ſacerdotem functio recognoſcit. Cum ergo tāta uis ſit eius uocabuli : dicturi de eo & ſi tacere uolumus : ſilere non poſſumus : ipſe enim ioānes uox clamantis dicitur : Quis igitur : qui uocem laudet & taceat : clamorē admiretur : & mutus ſit : ait enim ipſe de ſe. Ego ſum uox clamantis in deſerto. Videte quid dixerit : non enim ait tantum : ego ſum uox ſed & clamantis : uox. Vt ad fidem conſequendam uox aures penetret : clamor corda concutiat : uox regnum prædicet : clamor iudicium comminetur Magnus igitur ioannes : cuius magnitudini etiam ſaluator teſtimonium perhibet dicens : inter natos mulierum maior non eſt ioanne baptiſta. Præcellit cunctis : eminet uniuerſis antecedit prophetas : ſupergreditur patriarchas : & quiſquis de muliere : inferior eſt ioanne. Sed debemus diligenter inquirere : cur ita dominus dixerit : hoc eſt inter natos mulierum : & non potius dixerit inter filios uirorum non eſt maior ioanne : cum utiqꝫ mulieres natos ſine uiris habere non poſſint. Hoc autem dixit quia numeroſior eſt proles mulierum quam uirorum. Eſt enim mulieris filius qui uiri filius non eſt : deniqꝫ ſancta maria genuit filium qui patrem hominem non haberet. Dominus enim eſt mulieris filius : & uiri filius non eſt : ſicut dicit apoſtolus. Natum de muliere factum ſub lege. Vt qui matrem in terris habet patrem haberet in cælis. Ergo in laudem ioannis fæcundioris ſexus generatio ponitur : ut nullius ab eo natiuitas ſepararetur. Dicit forte aliquis ſi inter natos mulierum maior eſt ioannes : nunquid etiam maior eſt ſaluatore? Abſit. Ioannes enim natus mulieris : chriſtus autem uirginis natus eſt : ille corruptibilis uteri ſinibus effuſus eſt : iſte impollutæ uuluæ flore progenitus. Ideo autem cum ioannis natiuitate domini generatio deputatur : ne dominus extra ueritatem uideretur eſſe conditionis humane

Cur nō dixit inter natos mulierum

Item de ioanne baptiſta.

DIximus ſuperiore dominica cum ſilentii noſtri ueniam peteremus: quod pro
ſalute cōmuni ſacerdotibus etiam tacentibus doctrina euangelica nō taceat:&
quod ſilentium eorum ſuppleret diuina ſententia. Semper enim diuina ſcrip
tura loquitur & clamat ſicut ſcriptum eſt de ioanne. Ego ſum uox clamantis
in deſerto. Non enim tantum illo in tempore clamauit ioannes quo phariſæ
is annūcias dominū ſaluatorem dixit. Parate uiā domini: rectas facite ſemitas domini dei
noſtri: ſed & hodie clamat in nobis: & uocis ſuæ tonitruo deſerta noſtrorum concutit pec
catorum: ac licet ſancta martyrii morte dormierit: uox tamen eius uiuit: dicit enim & nobis
hodie. Parate uiam domini: rectas facite ſemitas eius. Semper enim ſcriptura diuina clamat
& loquitur: unde & ad caim dicit deus. Vox ſanguinis fratris tui clamat ad me. Nulla utiq;
ſanguini uox eſt: ſed clamare dicitur ſanguis qui innocens effuſus eſt: non tam uere quam cā
& interpellare dominum non proſecutione eloquii ſed indignatione commiſſi: ac reatum
ſuum non tam uerborum accuſar e ſermonibus quam conſcientiæ ipſius criminatione con
ſtringere. Quāuis enim malum factum ſi in uerba producatur: excuſationem fortaſſe reci-
pit: niſi conſcientia reuocetur: non poteſt excuſari. Conſcientia enim reatum ſuum ſemper
tacita ſine contradictione conuincit & iudicat. Hodieq; ergo ioannes clamat & dicit: parate
uiam domini: rectas facite ſemitas eius. Parare ergo iubemur uiam domini. ſ. non aggerem
itineris ſed fidei puritatem. Dominus enim non terrenam ſemitam carpit: ſed ſecreta men
tis incedit. Si quid igitur in hac uia fuerit moribus aſperum: crudelitate durum conuerſatio
ne pollutum: iubemur mundare exæquare componere: ut ſuperueniens dominus non offē
dat in nobis: ſed magis reperiat uiam caſtitate puram: procliuem fide: elemoſynis eminentē
Quod autem tali itinere incedere ſoleat dominus: propheta deſcribit dicens. Iter facite ei q
aſcendit ſuper occaſum: dominus nomen eſt ei. Sed uideamus ipſe ioannes qui parare uiam
domino iubet: quam ipſe uiam parauerit ſaluatori: per omnia plane adueniente chriſto tra
mitem uiæ ſuæ compoſuit & direxit. Nam fuit utiq; ieiunus humilis parcus & uirgo. Omneſ
enim has uirtūtes eius euangeliſta deſcribens ait. Ipſe autem ioānes ueſtitum habebat de pil
lis camelorum: & zona pellicea circa lūbos eius. Eſca autē eius erant locuſtæ & mel ſilueſtræ.
Quæ igitur maior cauſa humilitatis in propheta quam contemptis mollibus ueſtimētis pil
lorum aſperitate ueſtiri? Quæ deuotior fides quam præcinctum zona paratum eſſe ſemper
ad omne ſeruitutis obſequium? Quæ præclarior abſtinentia quam ſpretæ uitæ hui⁹ deliciis
ſtridulis ueſci locuſtis ac melle ſilueſtri? Quæ omnia hæc quoniam prophetæ uſui erant: ar
bitror in his ipſis prophetiam fuiſſe. Nam utiq; cum prænuncius chriſti ueſtimentum habe
bat camelorum aſperitate contextum: quid aliud ſignificat niſi ꝙ ipſe chriſtus adueniens uſu
rus eſſet indumento humani corporis: quod erat peccatorum aſperitate denſatum: & ꝙ ue-
lut immundiſſimæ beſtiæ hoceſt gentilis populi circundatus exuuiis deformitatem eius ipē
geſtaret? Zona uero pellicea quid aliud demonſtrat niſi hanc fragilem carnem noſtram quæ
ante aduentum chriſti dominabatur ad uicia: poſt aduentum eius reſtrictam eſſe ad uirtutē
& quæ ante luxuriando dilatabatur in pinguedinem: nunc abſtinendo attenuaretur in pelle
Exitum uero eius quam beatum legimus ſilicet ꝙ pſaltria regis filia poſt illam inimicam uo
luptatem caput ei⁹ petierit. Quid mirum ſi pſaltria occidit prophetam: quia luxuria ſemper
eſt inimica iuſticiæ: & ꝙ iniquitas ſine ceſſatione perſequitur ueritatem: in quo facto grande
myſterium continetur. Nam utiq; ipſa pſaltria ſynagogæ eſt comparanda quæ chriſtum dū
luxuriatur occidit. Quod autem iſta pſaltria ſynagoga ſit dicit dominus ad iudæos. Cantaui
mus uobis & non ſaltaſtis. Cur autem a ioannis corpore caput ablatum ſit manifeſta res ē
Ioannes (ſicut ſcripturis aſtruitur) typum legis gerebat. De domino autem legimus: quia ui
ri caput chriſtus eſt. Ergo cum a ioannis corpore caput eius aufertur: chriſtus quodam modo
a iudæis legis cultoribus ſeparatur. Remanſit enim illis ſine ſaluatore lex exanimiſ & trunca
ta. Nam ex eo utiq; iudei diuina non ſapiunt: ex quo ſine capite eſſe cœperunt. Iter igitur fa
cit domino qui inter cæteras continentiæ uirtutes: matrimonii limitem non excedit: nec
coniugii præſcriptum terminum adulterina permixtione cōmaculat. Sunt enim non nulli
q cū legibus uxores duxerint: contra diuinitatis legem ſibi ſociāt cōcubīas nō itelligētes qd
contrahendo matrimonia propriis uinculis conſtrinxerunt. Qui enim legibus ducit uxorē
profitetur ſe contra legem non eſſe facturum. Reum ergo ipſe ſe ſtatuit: qui adhibendo ſibi
adulteram ius pollicitationis excedit. Sed dicit aliquis uxorem non habeo ideo mihi ancillā

sociaui. Audi quid dicat scriptura ad abraham. Eiice ancillam & filium eius: non eni hæres erit filius ancillæ cum filio liberæ. Si igitur ancillæ filius hæres non est: ergo nec fili⁹ est. Cur autem quæritur tale coniugium: de quo susceptus filius nec successionis possit hæres esse: nec sanguinis? Nec enim habere potest hæreditatis consortium qui non habet originis priuilegium. Cur (inquam) queritur tale contubernium de quo nati non filii sunt matrimonii sed testes sint adulterii? Cur huius modi suscipiuntur adulteri qui patri pudori sint non honori? Dicit scriptura adulterorum filii in consummatione erunt: & ab iniquo toro semen exterminabit. Mulier igitur tua si talibus moribus prædita ē: ut mereat̄ cōsortiū: mereat̄ & nom̄ uxoris p̄sta cōcubinæ tuæ libertatē & nomen uxoris: ne tu adulter sis potius quam maritus. Sed & ille iter facit domino christianus qui professionis suæ exhibet ei fidele seruicium: & castitatem quam promisit custodit tam mente quā corpore. Sunt. n. plærię qui singularem uitam proponentes: singuli esse non possunt: sed quærunt sibi contubernia atq; utinam fratrū. Inuenisti christianum monachum cui cum fratre non conuenit & libentius ei conuenit cū sorore qui non sequitur seniorem utilia cōmonentem & sequitur adolescentulam incongrua cachinnantem eius & si sincære corpus sit: anima non potest esse sincæris. Sed & ille clericus iter domino facit qui secundum euangelium uiuit: & per omnia obtemperat sacerdoti. Aliquot enim cum sint minus subditi: moleste ferunt: cum a senioribus arguuntur: dicunt grauiter irascitur episcopus: patientior esse deberet. Audi ergo optime clerice: sacerdotem exigis patientiam: & te non exigis disciplinam. Nescis quia mihi salutis causa arguere aliquando promissum est: tibi nunquam peccare concessum est? Dicit enim apostolus: increpa opportune: importune argue. Esto ergo in omnibus subditus sacerdoti si uis eū esse mansuetum.

¶ De natali sanctorum apostolorum petri & pauli. ·LXVII·

C VM omnes beati apostoli parem gratiam apud dominum sanctitatis obtineant: nescio quo tamen pacto petrus & paulus uidentur præ cæteris peculiari quadam in saluatorem fidei uirtute præcellere. Quod quidem ex ipsius domini iudicio possumus approbare. Nam petro sicut bono dispensatori clauem regni cælestis dedit paulo tanquam idoneo doctori magisterium ecclesiasticæ institutionis iniunxit. Sut quos iste erudierit ad salutem: ille suscipiat ad quietem & quorum corda paulus patefecerit doctrina uerborum: eorum animabus petrus aperiat regna cælorū. Clauem enim quodam modo a christo scientiæ & paul⁹ accepit: clauis enim dicenda est qua ad fidem peccatorum dura reserantur: mentium secreta panduntur: & quicquid intrinsecus clausum tenetur in palam rationabili manifestatione producitur. Clauis (inquam) est quæ & conscientiam ad confessionem peccati aperit: & gratiam ad æternitatem mysterii salutaris includit. Ambo igitur claues a domino perceperunt scientiæ iste: ille potentiæ: diuitias ī mortalitatis ille dispensat: scientiæ thesauros iste largitur. Sunt enim scientiæ thesauri: sicut scriptum est. In quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi. Ergo beatus petr⁹ & paulus eminent inter uniuersos apostolos: & peculiari quadam prærogatiua præcellunt. Verum inter ipsos quis cui præponatur: incertum est: puto enim illos æquales esse meritis: quia æquales sunt passione: & simili eos fidei deuotione uixisse quos simul uidemus ad martyrii gloriam peruenisse. Non enim sine causa factum putemus q̄ una diæ uno in loco unius tyrāni tolerauere sententiam. Vna die passi sunt: ut ad christum pariter peruenirent. Vno ī loco: ne alteri roma deesset. Sub uno persecutore: ut equalis crudelitas utrūq; constringeret. Dies ergo pro merito: locus pro gloria: persecutor decretus est pro uirtute. Et in quo tandem loco martirium pertulerunt? in urbe roma quæ principatum & caput obtinet nationum: silicet ut ubi caput superstitionis erat: illic caput quiesceret sanctitatis: & ubi gētilium principes habitabant: illic ecclesiarum principes morarentur: cuius autem meriti sint beatissimi petrus & paulus: hinc possumus intelligere. Quod cum dominus orientis regionem propria illustrauerit passione: occidentis plagam ne quid minus esset uice sui: apostolorum sanguine illuminasse dignatus est: & licet illius passio nobis sufficiat ad salutem: tamen etiam horum martyrium nobis contulit ad exemplum. Hodierna igitur die beati apostoli sanguinem profuderunt: sed uideamus causam quare ista perpessi sunt. S. q̄ inter cætera mirabilia etiam magnum illum simonem orationibus suis de aeris uacuo præcipiti ruina prostrauerunt. Cum enim idem simon se christum diceret: & tanquam filium ad patrem assereret uolando se posse conscendere: atq; elatus subito magicis artibus uolare cœpisset: tunc petrus

etri orat. Simon magus ab aere i terrā ruit.

fixis genibus precatus est dominum:& precatione sancta uicit magicam leuitatem. Prior enim ascendit ad dominum oratio quam uolatus:& ante peruēit iusta petitio quam iniqua præsumptio:ante petrus i terris positus obtinuit quod petebat:quam simon peruēiret i cælestibus quo tēdebat. Tunc igitur petrus uelut uinctum illum de sublimi aere deposuit:& quodam præcipitio i saxo elidens eius crura cōfregit. Et hoc in opprobrio facti illius:ut qui paulo ante uolare tētauerat:subito ambulare non posset:& qui penas assumpserat:plātas amitteret. Sed nec forte hoc mirum uideatur ꝙ magus iste præsente apostolo per aerem aliquandiu uolitauerit. Hoc patientia petri fecit:permisit enim illum sublimius ascendere:ut altius caderet. Voluit enim in excælium leuari ad cōspectum omnium:ut ruentem illum de excælso oculi omnium peruiderent. Hæc igitur est iniquitatis elatio:ut in altum se ferat:in sublime se erigat. Sed sancta oratio omnem humiliat superbiam:uniuersam deiicit uanitatem.

Claudia? collitii,ut lapsu grauiore ru.

Item de natali sanctorum apostolorum petri & pauli. LXVIII.

NAtalem beatissimorum apostolorum petri & pauli hodie celebrantes diuersis epulis nos reficere debemus:& tantam festiuitatem magna cum lætitia celebrare. Quis enim talium uirorum solemnitatem non magna cum lætitia debet celebrare? Quis enim talium uirorum solemnitate non magnos sibi exhibeat apparatus:ut quo plus expenderit:plus se apostolos confirmet amare. Verum tamen non opus est proprio sumptu ad refectionem nostram:nam natali suo sanctus petrus ipse nos reficit. Est enim omnibus copiis refertum uas ei:quod illi de cælo esurienti delatum est. Igitur qui esurit sicut petrus:reficitur ipse cum petro. Vt quid ergo præparemus nobis proprium prandium:cum apostolico ferculo saginemur? Cur nobis inquiramus terrenas epulas:cum cælestes copias habeamus? Dicit enim sanctus lucas in actibus apostolorum:post orationem esurienti petro circa horam sextam aperto cælo uas quoddam splēdidum uelut linteum fuisse delatum in quo erant quadrupedia & repentia terræ & uolatilia cæli:& dixisse dominum ad eum. Petre surge immola & manduca. Ecce petrus qui dicit alibi:aurum & argentum non est mihi:nunc conuiuii eius uasculum splendidius est argento. Et qui propter christum argenti speciem refutasset:per christum argenti nitore ditatur. Pransuro igitur petro desunt coquorum apparatus:desunt obsequia famulorum:sed quod est melius:ministeria diuina non desunt. & utilioris communione sancto uiro quod deest in terris abundat in cælis. Vt reficiatur enim petrus:non cellarium solicite reseratur:sed cælum ipm̄ protinus aperitur. Legimus in scripturis sanctum eliam in deserto coruis ministrantibus pastum:quanto melius petrus:cui non paruam escam tetra auis porrigit:sed integrum conuiuium multitudo angelica subministrat? Post orationem ergo esurit petrus. Mirandū cur sanctum uirum post orationem fames sequatur:cum soleat fames oratione depelli:esuriens anima non nisi obsecrationibus saginari. Sed puto petrum post orationem non cibum esurisse hominum sed salutem:nec inedia uexatum esse corporis:sed inopia credentium laborasse. Cum enim iudaicus populus perfidus & ingratus illo prædicante christo non crederet:famem quodam modo petrus sui officii sustinebat. Famem enim patitur qui minime fructū sui laboris assequitur. In cœnaculum igitur ad orationem festinus ascendit. Bene ait in cœnaculum ad orationem ascendisse petrum:quia omnis sanctus quando orat:relinquens humilia uel terrena in altum mentis extollitur & in sublime suspensus rapitur:& cogitatione sancta cælo uicinus efficitur. Atq; ibi esurienti illi hoc est cogitanti in cordis sui sublimiori loco p salute iudaici populi offertur uas diuersorum generum animalibus plenum uelut diuinitate dicente illi. Tu in iudæos solos esuris:ecce famem fidei tuæ cunctarum gentium diuersitate reficio. Nam utiq; diuersa animalia collecta in uno uasculo diuersarum gentium congregatio collecta in una ecclesia demonstratur:quæ ecclesia in illius uasculo spendido dum non habet maculam neq; rugam:lintei nitore resplendet. In qua primum animal deo ex gentibus centurio cornelius est immolatus. De hoc ergo uasculo suo hodie nos reficit petrus. Cum enim uidemus gentilium turbas ad fidem christianitatis accurrere:simul cum apostolis gratulamur. Non enim mortui sunt quorum curamus natalem hodie:sed renati uiuunt pane quia participes effecti sunt christi qui uita est omnium. Quāuis enim corpora passione cæsa sint. interruptus tamen non est ordo uiuentium. Iugiter enim & deo gratias agunt:& laudes saluatori referunt:nisi ꝙ resoluta membrorum sarcina magis adhærent christo sicut ait paulus. Dissolui & cum christo esse quanto melius. Non ergo dicenda est mors qua inter

Petrus i carcere refic.

ueniente caremus persecutoribus: & christo connectimur. Non est plane dicenda mors: quæ christo mortuum socias lucrum efficit morientis sicut ait beatus apostolus. Mihi enim uiuere christus est: & mori lucrum. Illa autem uera est mors quæ etiam uiuentem hominem peccatorum morte constringit: qui quamuis uiuere uideatur: sceleribus tamen suis morti iam uidetur addictus. Sicut ait apostolus de illa deliciosa uidua. Hæc autem uiuens mortua est.

¶ Item de natali sanctorum apostolorum petri & pauli. LXVIIII.

Notum omnibus uobis est fratres: & uniuerso mũdo notissimum ꝙ beatissimorum petri & pauli natalis est hodie: nec aliquam partem orbis latere potest tãta deuotio. Si quidem de iis dicat dauid propheta. In omnem terram exiuit sonus eorum: & ĩ fines orbis terræ uerba eorum. In omnem terram mirabiliũ petri uirtus diffusa est: & in fines orbis terræ epistolarum pauli uerba penetrarunt. Quis enim non audiuit: ꝙ primum petrus sedenti ad portam speciosam claudo & ex matris suæ olim uentre iam debili pedum restituerit firmitatem: ut quod natura minus contulerat: apostolica gratia repararet? Cum enim idem claudus stipem rogans aliquid pecuniæ se ab apostolis crederet accepturum: ait illi petrus. Argentum & aurum non habeo: sed quod habeo: hoc do tibi. In nomine domini nostri iesu christi nazareni surge & ambula. Beata plane largitas: quæ petenti argentum quidem non contulit: sed contulit sanitatem. Beata largitas quæ de thesauris suis aurum non protulit: sed protulit medicinam. Beatus & ille claudꝰ qui dum stipem quærit pecuniæ: diuitias incolumitatis accepit. Hoc enim ab apostolis donatum meruit: quod nullis thesauris a medicis redimere potuisset. Primum ergo signum mirabilium suorum petrus fecit: claudo pedum restituendo uestigia. Diximus frequenter ipsum petrum a domino nuncupatum: sicut ait: tu es petrus: & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Si ergo petrus petra est super quam ædificatur ecclesia: recte prius pedes sanat Vt sicut in ecclesia fidei fundamentum continet: ita & in homine membrorum fundamenta confirmet. Recte (inquam) primũ in christiano pedes curat: ut iam non interpidus nec imbecillis possit super petram ecclesiæ sed robustus & fortis incedere. Vbi autem uerba pauli apostoli non leguntur? qui locus ea non litteris inscribit: corde retinet/ conuersatione custodit? quia paulus a domino uas electionis est nominatus. Bonum uas in quo preciosa mandatorum christiani præcepta conduntur: bonum uas de cuius plenitudine substantia uitæ populis semper erogatur & plenum est. Optima apostolorum nomina petra & uasculum necessaria domui saluatoris. Domus enim fortitudinis petra construitur: utilitate uasis ornatur: petra ad firmitatem ne labantur: sustentat populos: uas ad custodiam ne tententur: operit christianos. Exitus uero eorum de hoc sæculo quam beatus fuerit: nemo est qui nesciat. Nam prima hæc in illis beatitudo est: ꝙ ambo una die passi esse noscuntur: silicet ut quos una fides seruicio deuinxerat: una dies martyrio coronaret/ deinde ipsa passio licet diuersa in singulis fuerit: tamen quanta referta est gratiæ sanctitate. Nam petrus crucis sicut saluator exitum tulit: & a dominicæ deuotionis similitudine nec morte discretus est: silicet ut quem imitabatur fide: imitaretur & passione. De pauli uero ceruice cum eam persecutor gladio percussisset: dicitur fluxisse lactis magis unda quam sanguinis: & mirum in modum sanctum apostolum baptismi gratia in ipsa cæde extitisse splendidum potius quam cruentum. Quæ quidem res in sancto paulo stupenda non est: quid enim mirũ si abundat lacte nutritor ecclesiæ: sicut ipse ad corinthios ait? Lac uobis potum dedi non escam. Hæc est plane repromissionis illa terra: quam patribus nostris deus promisit: dicendo dabo uobis terram fluentem lac & mel. Non enim de hac terra locutus est quæ manantibus aquis cœnum inuoluit lutũq; pmiscet: sed de illa terra pauli & similium pauli: quæ iugiter purum suaueq; distillat. Quæ enim pauli epistola non melle dulcior est: lacte candidior? Quæ epistolæ tanquam ubera ecclesiarum populos enutriunt ad salutem. De ceruice ergo apostoli pro sanguine lac manauit. Legimus in ipso: quoniam caro & sanguis regnum dei non possidebunt. Igitur iam paulus possidet regnum quoniam caret & sanguine qui impedire dicitur regnaturum. Adhuc ergo paulus in terris positus etiam in regni cælestis substantiam transformatur.

¶ De natali sancti eusebii uercellensis episcopi. LXX.

AD ſancti martyris euſebii laudem aliquid addere uelle :decerpere eſt. Tam inef
fabilium enim doctrinarum magiſter extitit :ut merita eius facilius operibus
cognoſci poſſint quam ſermonibus explicari. Tantum autem de eo conſcien
tia retinet :quantum oratio & narratio non præualet. Igitur geſta illius nõ uer
bis adornanda ſunt ſed perſtringenda ſententiis: præſertim qui ſcimus eam rẽ
comere nos non debẽ ſermonibus quam uidemus iam comptam eſſe uirtutibus : cum di
cat apoſtolus. Regnum dei non in ſermone eſt ſed in uirtute. Ergo ad merita eius aliquid ad
dere uelle: decerpere eſt: me præcipue qui & ignarus rerum geſtarum ſim: & litterarum impe
ritus ſacrarum: & rudis ſacerdotalium functionum. Potuiſſent autem predicare ſancti hæc
præceſſores mei uſu facilius: experimento probatius doctrina præcarius :dominum & patrẽ
ſpecialiter beatum exuperantium loquor qui fuit eius miniſter in ſacerdotio: comes in mar
tyrio particeps in labore :in cuius uultibus ſanctum quoq; euſebium uidere nos credimus: &
quaſi in quodam ſpeculo bonitatiſ illius imaginem contuemur. Facile enim cognoſcimꝰ qua
lis magiſter fuerit cuius talem uidemus eſſe diſcipulum. Sed quoniam confeſſionis illius ſimi
lis hunc gloria comitatur :mauult reticere laudes paternas :ne proprias pariter iactare uidea
tur. Quid ergo de martyris euſebii gloria prædicem :cuius tota plebs iſta ſit gloria? Et cum
dicat ſcriptura. Gloria patris eſt filius ſapiens. Quantæ huius ſunt gloriæ qui tantorum filio
rum ſapientia & deuotione lætatur? In chriſto enim ieſu per euangelium ipſe uos genuit.
Quicquid ergo in hac ſancta plebe poteſt eſſe uirtutum & gratiæ :in ſancti euſebii magiſte
rio reperitur. Ex hoc autem quaſi quodam uirtutum fonte lucidiſſimo riuulorum hæc puri
tas emanauit: Nam quia caſtitatis uigore pollebat :propoſitum uirginitatis inſtituit. Quia
abſtinẽtiæ gloriabatur anguſtiis: monachorum introduxit forte ſeruicium. Quia blandimẽ
tis erat præditus lenitatis :cunctorum ciuium in deum prouocauit affectum. Quia pontificii
adminiſtratione fulgebat :plures e diſcipulis ſacerdotii ſui elegit hæredes. Quãuis igitur nõ
nulli liberis ſuis relinquant auri argentiq; theſauros :nemo tamen ſancto euſebio ditiores re
liquit. Si quidem omnes extiterunt aut ſacerdotes aut martyres. Nam ut cætera taceam: illd
quam admirabile eſt: ꝙ in hac ſancta eccleſia eoſdem monachos inſtituit quos clericos :atq;
iiſdem penetralibus ſacerdotalia officia contineri: quibus & ſingularis caſtimonia conſeruat
ut eſſet in ipſis uiris cõtemptus rerum & acccuratio leuitarum :ut ſi uideris monaſterii lectu
los inſtar orientalis propoſiti iudices :ſi deuotiones cleri perſpexeris :angelici ordinis obſer
uatione gaudeas. Illud autem tacendum omnino non arbitror ꝙ cum arianorum deteſtan
da perfidia totam cum uniuerſo mundo italiam perturbaſſet :atq; eiuſdem peſtilentiæ ſacer
dotes ſimplicitatem ſancti dioniſii martyris captiuaſſent :ita ut ſubſcriptionis eius uinculum
retinerent: qua illum e manibus eorum ſapientia liberauit? Sicut enim ait ſanctus paulus: fac
tus ſum iudæis tanquã iudæus: ut iudæos lucrifacerem :ita euſebius hæreticis hæreticum ſe
eſſe mentitus eſt: ut de hæreſi filium liberaret. Dixit ſe enim eorum conſentire perfidiæ: hoc
ſibi placere quod illis :ſed quod ſibi filium dionyſium in ſuſcribendo præponerent :grauiter
ſe moueri. Vos enim (inquit) qui dicitis filium dei patri deo æqualem eſſe non poſſe: cur mi
hi filium prætuliſtis? Qua illi ratione permoti ſtatim ſicut dioniſii chirographum deleuerũt
priorem locum ſubſcribendi beato euſebio deferentes. Quos ille increpans & irridens ait.
Neq; ergo me ueſtris ſceleribus polluo :neq; filium meum uobiſcum participare permitto.
Vnde cum dicat euangelium in hac generatione prudentiores filios tenebrarum eſſe quam
lucis :ecce hic ipſis tenebris prudentior filius lucis inuentus eſt. Tũc illi grauiter indignantes:
ita nequiciam ſuam fuiſſe deluſam: nouis eum per conſtantium principem paſſionibus uexa
uerunt. Nam poſt multas iniurias orientis plagæ illum in exilio relegarunt :in quo tanta paſ
ſus eſt: ut martyrii ĩuictam gloriam reportaret. Dicitur enim inter cætera paſſionum genera
hoc pænale paſſionis ſupplicium pertuliſſe: ut dum interrogaretur ab arianis : & ſe eorum
communicare perfidiæ denegaſſet :ſcalarum procliui tractu ſupinis pedibus ad imum uſq; ꝑ
traheretur. Et iterum reuocatus ad ſummum :interrogatus denuo cum eadem reſpondiſſet
eadem pateretur: ac ſic frequentem interrogationem frequenter huius modi ſupplicium fue
rit ſubſecutum. In qua paſſione ſancti euſebii martyris licet fuerit quaſſatum caput :eliſum
corpus :membra confracta :animus tamen fidei manſit ĩuictus. Nam quanto plus illum aria
na perfidia corporaliter lacerabat :tanto magis eum catholica integritas ſpiritualiter refoue
bat. Quem quidem ſcalarum aſcenſum atq; deſcenſum poſſumus dicere quod iacob ſomni
ans prophetarit: & ſicut ille uidit etiam iſtas ſcalas ab imo ad cæleſtia uſq; pertigere: ſic qui
dem per has: & euſebius aſcendit ad celum : & ariani ad inferos deſcenderunt. Vnde

fratres sanctum eusebium maccabæorum martyrum choro annumerandum puto: siquidem illi singulis membris martyrium pertulerunt: hic autem totius corporis passione dominum sit confessus: nec disparem eorum esse gratiam quos etiam dies una in martyrio copulauit.

Item de depositione sancti eusebii. LXXI.

Depositionem sancti eusebii hodie celebramus. Quid est depositio? Non illa utiq; quæ sepeliendis in terra membrorum reliquiis clericorum manibus procuratur: sed illa qua homo uinculis carnalibus absolutus, liber iturus ad cælum terrenum corpus exponit. Ipsa plane est depositio: in qua concupiscere abiici mus, cessamus delinquere: peccare desinimus & totum quicquid saluti est graue: quasi abiecta sarcina oneris exponimus. Nam ideo hæc dies pro celebritate maxima procuratur: quia uere est summa festiuitas mortuum esse uiciis: soli uigere iusticiæ. Vnde & depositionis ipsa dies natalis dicitur, quia delictorum carcere liberati, libertate nascimur saluatoris. Sed uideamus: sanctus eusebius cum qua gloria ad hanc diem depositionis aduenerit. Dicit enim ante aliquantum temporis exitus sui manifesta reuelatione uidisse se calendis augusti de monte ad montem uolare: & prophetia quadam hoc interpretatus est: hac die exiturum se esse de corpore. In quo facto nescio quid primum sit admirandum: utrum quia meruit exitus sui finem nosse: an quia scire potuerit quæ illum post exitum gratia permaneret. Dicit sanctus dauid: notum fac mihi domine finem meum, & numerum dierum meorum & reliqua. Ecce quod propheta optauerat: martyr accepit: noticiam quam ille exorat: iste consequitur: nisi quod (salua fide dixerim) amplius promereatur: ille enim finem postulat nosse: iste etiam ultra finem quid futurum esset agnoscit: ille usq; ad exitum quid desit ignorat: iste post exitū quid supersit edixit. Volare ergo se in hac die uidit martyr eusebius: sicut scimus: uolarē non potest nisi quod purum leue atq; subtile est: cuius nec sincæritas intemperantia retardatē: nec alacritas nec uelocitas mole grauatē. Grauari autem uolatum dico, non tam mole mēbrorum, quam delictorum. Vnde puto etiam in ipsis auibus ideo uelocius columbam pœne præ omnibus uolitare, quia alacritatem & innocentiam comitetur. Deniq; sanctus dauid cum puritate mentis uolare concupisceret: non alterius animantis, nisi columbæ optauit alas dicens. Quis dabit mihi pennas sicut columbæ: & uolabo & requiescam. Intelligebat enim quod altiora facilius penetrantē simplicitate mentis, quam leuitate pennarum. Volauit ergo hac die sanctus eusebius. Estimemus iam eius innocentiam de uolatu: & puritatem eius de ipsa elatione iudicemus: tanquam columba enim in domo dei degens assumpsit spirituales pennas: & requieuit in monte. Et licet ipse de monte ad montē uolare se dixerit: tamen in ipsa translatione maiorem requiem fuisse significo. Quid enim aliud est de monte ad montē uolare: nisi de saluatoris gratia, ad patris gloriam properare? Ipsi enim sunt montes sicut dicit propheta. Mons de monte sine manibus concidentium: hoc est filius de patre absq; illius creationis accessu.

De natali sancti laurentii leuitæ & martyris. LXXII.

Beatissimi laurentii martyris cuius natalem hodie celebramus: passionem nosse uos credo & quanta in persecutione pertulerit: dilectionē uestram scire posse non dubito: Tanta enim martyrio eius gloria extitit: ut passione sua mundum illuminauerit uniuersum. Illuminauit mundum plane laurentius eo lumine quo ipse succensus est: & flammis quas ipse pertulit omnium christianorū corda calefecit. Quis enī hoc exēplo nolit pro xpo ardere cū laurētio: ut possit a xpo cū laurētio coronari? Quis nolit ad horam sustinere laurentii ignem: ut eternum gehennæ nō patiatur icendium. Beati igitur laurentii prouocamur exemplo ad martyrium: accendimur ad fidem: incalescimus ad deuotionem. Et si nobis persecutoris flamma deest: fidei tamen flāma non deest. Non ardemus quidem corpore pro christo, sed ardemus affectu. Non subiicit mihi persecutor ignem: sed suggerit mihi ignem desiderium saluatoris. Esse autem saluatoris ignem: legimus in euangelio dicente eodem domino. Nescitis quia ignem ueni mittere super terram: & quid uolo, nisi ut accendatur? Quo igne succensi emmaus & cleophas dixerunt. Nonne cor nostrum ardens erat in nobis in uia cum aperiret nobis iesus scripturas? Hoc igitur etiam sanctus laurentius igne succensus flammarum non sensit incendium: & dū christiani ardet desiderio: persecuotris pœna non ardet. In quantum enim in illo fidei ardor

Quid sit depositio

Sanctorum depositio natalis appellatur

De uisione b. Euse.

Quare columba uelocius

Quis dabit pennas

Quid signat mons de monte

discipuli euntes in

feruet :in tantum supplicii flamma frigescit. Corporali enim beatus laurentius dum laborat
incendio :hinc amore christi succenditur inde persecutoris flamma torquetur :sed diuinus
saluatoris ardor materialem tyranni restinguit ardorem. Quāuis enim in fauillam mēbra
soluantur :fidei tamen fortitudo non soluitur. Corporis detrimentum sustinet: sed lucrum
salutis acquirit. Non enim fratres beatus laurentius cita uel simplici passione perimitur:nam
qui gladio percutitur semel :moritur :hic autem longa & multiplici pæna cruciatur:ut mors
differatur :& non desit ad supplicium :& desit ad finem. Dicitur enim ab illo sæuissimo perse
cutore hæc illi constituta pæna:ut ardentium exposita mole carbonum in super eum ferrea
crate distentum lenta flamma consumeret :ut non tam inflammando cito interimeret ho-
minem quam diu exurendo torqueret :ita cum unum latus exustum persecutor cerneret:ali
ud latus ignibus obiiceret exurendum. Legimus annaniam azariam & misael beatissimos
pueros a rege in camino ignis inclusos:in pænarum suarum deambulasse flammis & igneos
globos pedibus conculcasse. Vnde & beatus laurentius non minori est gloria præferendus.
Siquidem illi in pænarum suarum flammis ambulant :hic in ipso supplicii sui igne discum
bit illi uestigiis pedum conculcant incendia :hic laterum suorum deuotione restinguit. Illi
(inquam) stantes in pœnis eleuatis manibus orabant dominum:hic autem prostratus in sua
pœna toto corpore deum deprecatur. Iterum ergo beatus laurentius exustis lateribus :in
dorsum supinus uertitur :& renes eius ignibus exuruntur :ut impleretur psalmi prophetia ꝙ
dicit ex persona laurentii. Proba me domine & tenta me ure renes meos & cor meum. Du
plici se utiq; postulat igni comburi. Nam si de uno & solo mundi igne loquæretur sufficeret
renes tantum exurendos incendiis obtulisse :cor autem nisi christi flamma non uret :sicut
emmaus & cleophas dixerunt. Nonne cor nostrum erat ardens in uia cum aperiret nobis
dominus scripturas. Atq; ideo ad comprobandam deuotionem suam:geminum sibi ignem
postulat :ut luctamine habito ostendat in se plꝰ posse amorē christi quam pœnam tyranni.
Honoremus igitur fratres beatum laurentium qui dum fide sua persecutoris flammas uicit:
ostendit nobis per ignem fidei gehennæ incendia superare :& amore christi diem iudicii
non timere.

De natali sancti cypriani. LXXIII.

SAncti cypriani festiuitatem sicut omnibus notum est:hodie celebramus :& na
tali(sicut dicunt)imminente uindemia natalem eius martyrii procuramꝰ. Cō
ueniunt igitur uota nostra uel mundi. Mundus uindemiarum ubertate lætatur
nos sanctorum passione gaudemus :quæ quidem passio uindemiis comparan
da est. Sicut enim uuarum expressione uinum funditur :ita & sanctorum mar
tyrio uini uice sanguis effunditur :nisi ꝙ uua temporales fructus præstat :passio sempiternos
Recte ergo martyrium uindemiis comparatur. Habet enim & ebrietatem suam:habet & ca
licem suum:de quo dicit propheta dauid. Et calix tuus inebriās quam præclarus est. Et ipse do
minus in passionis suæ exitu constitutus ait. Pater si possibile est transeat a me calix iste. Et
iterum propheta. Calicem salutaris accipiam:& nomen domini inuocabo. Recte(inquam)
calix martyrio comparatur:quia sicut calix cum bibitur :omnis humor noxius uini calore de
coquitur :ita & martyrii poculum cum hauritur :omnes peccatoris fæces passionis gloria tē
perantur. Vinum ergo quoddam salutare martyrii est quod cordi læticiam præstat :calore fi
dei:animæ puritatem. Vinum plane est spirituale:de illa uua quæ pro salute omnium pepen
dit in ligno. Sicut enim botrus redditurus uinum prius in uinea quadam naturæ arte suspen
ditur ita & christus redditurus uinum spirituale martyrii in cruce quadam prouidentia diuini
tatis aptatur. Ipse plane botrus quem duo exploratores illi hoc est iesu nauæ & caleb filius
iephone in phalanga ad filios israel propriis humeris detulerunt. Quod quidem factum iā
tunc præfigurabat aduentum domini saluatoris. Nam botrus in phalanga suspensus in cru
ce christus appensus ostenditur. Duo autem in phalanga portantes uuam duo populi demō
strantur :christianus utiq; uel iudæus. Et sicut mos est portantium:unus præcedens:alter sub
sequens :ita prior iudæorum designatur populus : christianorum secundus. Et sicut antece
dens quod portat non uidet :& retrorsum idem semper habens quadam dorsi aduersione cō
temnit. Qui autem sequitur:semper id oculis perspicit:semper custodit obtutibꝰ:semp corpis
uicinitate potit. Ita ergo iudeꝰ & xp̄ianꝰ ppl's: iudeꝰ.n. prior ē xp̄m ī lege portat & retrorsū eū
ponēs quadam dorsi auersione contemnit unde ait propheta. Obscurentur eorum oculi ne
uideant :& dorsum ipsorū semper incurua. Christianus uero sequens populus christum sem

per oculis aspicit: semper custodit obtutibus: & quadam graduum suorum uicinitate comple ctitur. Et quato eu ille ppls prauo itinere post se relinquit: tanto eum iste directo cursu festi nat attingere.

Item de sancto cypriano. Hic sermo ascribitur Maximo epo Mlanensi. LXXIIII.

Ante dies cum beatissimi martyris cypriani celebraremus natalem: suauissime in eius festiuitate iocundati sumus: quia enim hoc uindemiarum in tempore passus e: tanq & nos de uindemia dulces & uarios fruct⁹ ex eius passione colle gimus. Impinguauit. n. nos & refecit musto martyrii sui: est enim mustum qd reficit & inebriat christiaum: sed ebrietas illa magis sobrium facit. Qui enim inebriatur cælesti gratia: exobriatur sarcina peccatorum. Hoc naq musto repleti sancti apli (sicut ait scriptura) alienis linguis dei magnalia loquebatur. In quo facto pariter ebrii esse ui debantur & sobrii. Ebrii. n. putabantur: q in iis loquela præter naturam altera personabat. Sobrii erant q iuxta consuetudinem mentis deum deuotione laudabant. Quod quidem nõ elatione aliqua aut impudentia contigit: ut uiri sancti peregrino sermone loquerentur: sed p uidentia diuinitatis factum est: ut quia ad magnificandum deum una loquela non sufficit: p plures linguas mentis deuotio solueretur. Iocundati enim sumus. quia de uinea domini saba oth (sicut dicit ppheta) domus israel est: que domus nos sumus. Secundum fidem enim israe litæ nos sumus: unde dicit apostolus. Quia si ex fide sunt ii filii sunt abrahæ. Quoniam igi tur nos sumus israel: uinea domini sumus. Videamus diligenter: ne ex palmite operis nostri non nascatur dulcedinis uua sed fellis: ne dicatur nobis quod iudæis dictum est per prophe tam. Sustinui ut faceret uuam: fecit autem spinas: & non iusticiam sed clamorem. Quam du ra conditio ut possessio quæ domino suo suauitatis fructus afferre debuit: spinarum illum as peritate compunxerit. Hoc est cum iudæi saluatorem debuerint tota fidei deuotione suscipe re: spinarum eum coronauerunt passione. Quæ corona quidem quantum in iudæis est: erat iniuriarum contumelia: quantum in domino: erat corona uirtutu. Compungunt ergo iudei dominum dum coronat: compungunt dum crucifigunt: unde ait scriptura sancta. Videbunt in quem compunxerunt. Igitur fratres uidete ne & nobis dicatur. Sustinui ut faceret uuam: fecit autem spinas. Hoc est ne spinas quas domino iudæi cruentis imposuerunt manib⁹: nos iniquis sensibus apponamus: & compungamus eum non asperitate sentum sed operum pra uitate. Sunt. n. spinæ cordis quæ uerbum dei etiam uulnerare consueuerunt: de quibus me minit in euangelio saluator dicens: seminantis semen cecidisse inter spinas & creuisse eas ac suffocasse quod satum est. Quæ autem spinæ sint: ipse prosequitur dicens: utiq solicitudines esse mundanas: que cum crescunt in corde hominis: mandata in eo saluatoris suffocat. Quis enim unq solicitus de mundo potuit bene solicitus esse de xpo? Quis dum lucris dom⁹ suæ prouidet: utilitatibus ecclie potuit puidere? Vnde ait apostolus. Qui sine uxore est: solicitus est quæ sunt domini: quo modo placeat deo. Qui aut cum uxore est: solicitus est quæ sunt mundi: quo modo placeat uxori. Ergo fratres uidete ne uinea uestra non uuas sed spinas fa ciat: ne uindemia uestra non uinum afferat sed acœtum. Quisquis enim uindemiam legit: & pauperibus non largitur: ille acœtum colligit non uinum. Quisquis messes recondit: & in digentibus non ministrat: iste non alimoniæ fructus reposuit: sed tribulos auariciæ congrega uit. Nam propterea ait scriptura de terra uestra: spinas & tribulos germinabit tibi.

De natali martyrum. LXXV.

Dignu & cogruu e fres: ut post læticiã paschæ quã i ecclia celebrauimus: gaudia nra cu scis martyrib⁹ coferam⁹: & iis anuciem⁹ dnicæ resurrectois glia: q cosor tes sunt dnicæ passiois. Qui. n. socii sunt cotumeliæ: debet & pticipes esse læti ciæ: ita. n. dicit beat⁹ apls. Sicut socii passionu estis: & resurrectois eritis si tolera bim⁹ (iqt) & corregnabim⁹. Qui ergo tolerauerut mala pp xpm: debet & glia hre cu xpo. Annuciem⁹ (iqua) scis martyrib⁹ dnice paschæ gram: ut du seplture illi⁹ pdicam⁹ reserata claustra: & horu seplchra reseret. Du corp⁹ illi⁹ mortuu dicim⁹ tepetib⁹ ueis subito ui guisse horu quoq mebra ia frigida imortalitatis calore foueatur. Eade. n. rõ martyre suscitat q & dnm suscitauit. Na sicut uitã passiois ei⁹ experti sut: ita experietur & uitæ. Scriptu e. n. i psalmo. Notas mihi fecisti uias uitæ. Hoc utiq i resurrectioe ex psona dr saluatoris: q du p⁹ morte ab iferis redit ad supos: icipiat notã hre uiã uitæ q an hebat ignota. Ignota. n. erat an xpm uia uite q nulli⁹ adhuc resurgetis fuerat temerata uestigio. At ubi dominus resurrexit

nota facta solo attrita est plurimorum. De quibus sanctus euãgelista ait. Multorum corpora sanctorum surrexerunt cum eo: & introierunt in sanctam ciuitatem. Vnde cum dominus in resurrectione sua dixerit: notas mihi fecisti uias uitæ: possumus & nos iam dicere domino: notas fecisti nobis uias uitæ. Ipse.n. nobis notas fecit uias uitæ qui nobis semitam manifestauit ad uitam. Notas enim mihi fecit uias uitæ: cum me docuit fidem misericordiam iusticiã castitatem. His enim peruenitur itineribus ad salutem: & licet nos in resolutione corporis mortis umbra circũdet: tamen gressus suos uita non deserit: sed inter ipsas medias inferni leges incũctanter christi uirtutibus ambulamus. Vnde ait sanctus propheta: nam & si ambulauero in medio umbræ mortis: non timebo mala quoniam tu mecum es. Quod manifestiꝰ dominus ait de fideli dicens. Qui autem credit ĩ me: non morietur. Et licet moriatur uiuet. Ergo fratres cum sanctis martyribus paschæ domini gloriam conferamus. Conferamus inquam: & licet melius nouerint omnia: tamen nos illis prædicemus quem ad modum de sepulchri gremio resurrexit ad superos. Illi nobis reuelent quo pacto de inferni profundo remeauerit ad sepulchrum. Notum (inquam) nobis faciant quem ad modum in exanime iam corpus & frigidum se se calor insinuauerit: spiritus ingesserit: sanguis infuderit: & gelatas humore uenas pristini uigoris pulsus agitauerit. Notum (inquam) nobis faciant: quem ad modum organum corporis dissipatum in priorem statum neruorum rursus coaptauerit resoluta compago: & harmoniam uiscerum iam silentem in ueterem concẽtum spiritus uiuificãs animauerit. Sacerdotes ergo prædicent quæ saluator post resurrectiõem mirabilia gessit ad superos: martyres reuelent quanta in ipsa morte refrigeria operatus sit in defunctos.

¶ In natali sanctorum canti cantiani & cantianillæ. LXXVI.

HOdie beatissimorum canti cantiani & cantianillæ natalis est: ꝙ bene & iocunde tres martyres uno pœne uocabulo nuncupantur. Nec mirum si similes sunt nomine qui sunt similes passione. Si una est illis apud homines appellatio quibus apud deum est una uocatio. Vniter enim uocati sunt a domino: non interposito tempore aliter & aliter passi sed omnes eodem ictu pariter martyrium pertulerunt: Quod quidem illis parentiua quadam a xp̃o affectione cõcessum est: ut cõgruerent meritis qui uocabulis concordabant: & qui erant consanguinitate fratres: fierent etiam sanctitate germani & quorum membra unius corporis substantia uegetabat: eorum animas eiusdem fidei confessio coronaret. Refert autem de beatis supra dictis historia ꝙ tempore passionis cum eos persecutor inquireret: ascenso uehiculo iunctis mulabus eos secedere uoluisse: & cum non longe ab urbis mœnibus iter agerent: unum animal de subiunctis subito corruisse: atq; ita illos a persecutoribus compræhensos tentos ad pœnam. Quod factum ꝙ gloriosum sit & a diuinitate dispositum: debemus aduertere. Semper enim deus quos eligit hos uictores subuectione sublimi in aulam regni cælestis inducit. Nam sicut elias curru applicito q̃si ascendit ad cælum: ita & isti uehiculo admoto ad martyrium peruenerunt: & quadriga sicut illum euexit ad requiem: ita hos portauit ad gloriam. Et quãuis illa ignea quadriga fuerit: hæc tamen inferior non habenda est: quia illa unum gestauit ꝓphetam: hæc tres martyres sustentauit. Sed dicit aliquis: gloriosius est gestari quadriga ignea ꝙ terrena. Nec hoc plane defuit sanctis uiris. Nam sicut eliam ignea quadriga portabat: ita & martyres fides ignea iam ferebat. Ferebat (inquam) illos christus qui lumen est qui ignis est: de quo scriptum est: dominus noster ignis consumens est. Ergo cum beatos de quibus loquimur: persecutor urgeret: uehiculum conscenderunt. Qua causa: ut fugerent? Absit. Non ut fugerent: sed ut ad martyrium citius puenirent: non ut latitarent: sed ut xp̃ianos se cunctis transeuntibus mãifestiꝰ approbarẽt. Cæterũ occultius inter plures in ciuitate latere potuerant: tutius ꝑ diuersa singli fugæ præsidiũ cõmẽdare. At uero ubi quis cõgregatõe habita stratis uehiculis appatu dispo sito ꝑ aggerem publicum egreditur: illic non fuga dicenda est sed profectus est. Sancti eni uiri hoc facto uelut in triumphali curru positi contestabantur dicentes. Ecce persecutor: ecce ꝓficiscimur: ecce præcedimus: quid resides? quid moraris? Subsequere nostra uestigia. Nolumꝰ enim uideri inuiti ducti ad pœnã qui præcedere nos profitemur ad gloriam.

¶ De natali sanctorum martyrum. LXXVII.

SI quãtũ me necesse ẽ dicere: & uos oportet audire: tm̃ pseq corpis mei posset infirmitas: pfecto oẽs excusati essemꝰ: silicet ego ĩsinuãdo pceptũ: uos exequẽdo mãdatũ. Sed qm̃ ĩbecillitate pcellimur: quo minꝰ quãtũ oportet dicei ualeamꝰ:

excuset nos mentis deuotio quos non excusat prædicationis oratio. Hoc est & si a laudibus domini lingua cessamus: mirabilia tamen eius fidei operibus approbemus: si non loquimur uerbis eius gloriam: factis exequamur eius gloriam: quoniam dictis facta priora sunt. Nã dominus in euangelio ita dicit. Qui fecerit sic: & docuerit sic: magnus uocabitur in regno cælorum. Audis ergo quoniam præcedit factum: subsequitur doctrina. Siquidem benefacere prima doctrina est Cessantibus enim uerbis hoc ipum docet hominem opus optimum: dum uidetur: quod & si uoce aures non excitet: uirtute corda tamen compungat. Quis enim bonum factum uidens non gaudeat miretur imitetur: ac ueluti tacito magistro utens eius exẽplo doceatur? Dictis igitur facta præcedunt: immo sine factis dicta nihil prosunt. Nam ideo & dominus fieri uoluit: sic doceri: ne sine bono op ere: uerborum inutilis esset & superstitiosa iactatio: Melius ergo docemur facto ꝙ̃ uoce. Deniq; sancti martyres & si uoce tacent: factorum uirtute nos edocent: & si lingua silent: martyrii passione persuadent. Vnde quãuis disertus orator facundia sua me doceat: id tamen quod utile est mihi: melius disco exemplo sanctorum ꝙ̃ assertione uerborum. Citius mihi persuadent oculi ꝙ cernunt: ꝙ̃ auris potest insinuare quod præterit. Auditui enim cito irrepit obliuio. Oculorum autem historia semper ĩspicitur: Quis enim non omnibus horis momentisq; conspiciat quem ad modum tunc beati martyres propter nomen christi diuersis subiacuere suppliciis: & de ipis pœnis quodã modo triumphabant? Quanto enim plura patiebantur: tanto se uictoriosissimos credebãt. Victoria enim est martyris iudicium persequentis: sicut scriptum est: & uincas cum ĩudicaris. Cum iudicatur enim martyr & condẽnatur: tunc uincit atq; prosternit. Tali enim iudicio ñ est addictus ad mortem sed absolutus ad requiem. Ac per hoc manifestissima ratione uicisse est non perisse. Constat igitur sanctos martyres plus passione doceretꝙ̃ uoce: quanꝙ̃ ipsamet passio sine uoce non sit. Legimus enim animas eorum de sub ara dei clamare uel dicer̃. Quousq; sanctus & uerus non uindicas sanguinem nostrum? Nam & deus dicit de sanguine abel ad caim. Vox sanguinis tui clamat. Clamare igitur dicitur sanguis qui innocens effusus est: non tam uoce ꝙ̃ causa Sic & sanctorum martyrum animæ clamant: dum fidem atq; innocentiam suam sensibus nostris ipa passione cõmendant.

¶ De natali sanctorum octauii aduenticii & solutoris tauricorum. LXXVIII.

QVm omnium sanctorum martyrum fratres deuotissime natalem celebrare debemus: tum præcipue eorum solẽnitas tota nobis ueneratione curanda est: q in nostris domiciliis proprium sanguinem profuderunt. Nam licet uniuersi sãcti ubiq; sint: & omnibus prosint: specialiter illi tamen pro nobis interueniunt qui & supplicia pertulere pro nobis. Martyr enim cum patitur: non sibi tantũ patitur sed & ciuibus. Sibi enim patitur ad præmium: ciuibus ad exemplum: sibi patitur ad requiem: ciuibus ad salutem. Exemplo enim eorum didicimus christo credere: didicimus cõtu meliis uitam æternam quærere: mortem didicimus non timere. Videte ergo quid martyribus debeamus: in quo alter tortus ẽ: ut alius saluaretur: alter carnificẽ ꝑtulit: ut xp̃um alter agnosceret: alter morti addictus ẽ: ut alius uita potiretur æterna: & ad postremũ sanctus occisus ẽ: ut peccator euaderet. Beati igitur martyres nec sibi uixerunt: nec sibi sunt mortui: exẽplũ.n. nobis reliquerunt bene uiuẽdo cõuersatõis: tolerando fortiter passionis. Nam ideo dominus per totum mundũ diuersis in locis pati martyres uoluit: ut tanꝙ̃ idonei testes nos presenti quodam fidei exemplo suæ confessionis urgerẽt: ut humana fragilitas quæ prædicatõi dominicæ aditu longiore uix credit: uel præsenti oculorum testimonio martyrio crederet beatorum. Cuncti igitur martyres deuotissime percolendi sunt: sed specialiter ii nenerandi sunt a nobis. quorum reliquias possidemus. Illi.n. nos orationibus adiuuant: isti ẽt adiuuãt passione. Cũ his aũt nobis familiaritas ẽ. Semper.n. nobiscum sunt: nobiscũ morantur: hoc est. & in corpore nos uiuentes custodiunt: & de corpore recedentes excipiunt: hic ne peccatorum nos labes assumat: ibi ne inferni horror inuadat. Nam ideo hoc a maioribus prouisum est: ut sanctorum ossibus nostra corpora sociemus: ut dum illos tartarus metuit: nos pœna ñ tangat: dũ illis xp̃s illuminat: a nobis tenebrarum caligo diffugiat. Cũ sanctis ergo martyribꝰ qescentes euadimus inferni tenebras eorum propriis meritis: attamen consocii sanctitate: ait enim dominus petro. Tu es petrus: & super hanc petram ædificabo ecclĩa meã: & portæ inferi non præualebunt ei. Si ergo apostolo & martyri petro inferni porta non præualet: quisquis sociatur martyri: tartaro non tenetur. Martyres enim inferni porta non possidet: quoniam eos paradisi regna suscipiunt. Nam uidemus eos utiq; iam regnare. Cernimus enim

ab iis frequenter obsessos immundissimis demonibus homines liberari:ita ut cælesti medicina & captiua anima de diaboli laqueis eruatur:& ipse diabolus uinculis igneis alligatus producatur de sua captiuitate captiuus:ut qui prædam paulo ante ceperat:ipse subdatur in prædā. Hæc & alia potiora mirabilia p sanctos fieri oībus notū ē:& ideo fratres ueneremur eos in sæculo quos defensores habere possumus in futuro. Et sicut eis ossibus parentum nostrorum iungimur:ita & eis fidei imitatione iungamur. In nullo enim ab ipsis separari poterimus:si sociemur illis tam religione q̄ corpore.

De eo quod dominus dicit in euangelio:uulpes foueas habent. LXXX.

SI diligenter animaduertit euangelicum capitulum quod lectum est:uestra dilectio:sensus uestros id ipsum capitulum potuit penetrare:cur domin⁹(sicut scriptura refert)cum ab altero interpellatus fuerit:ut eum quocūq; isset: causa religiosi seruicii sequeretur:alteri magis dixerit:sequere me:& illo spreto atq; despecto alium potius nec tacentē opinātemq; delegerit. Et cum utiq; acceptius uoluntarium obsequium esse soleat q̄ coactum:& seruicium plus placeat non quod impio exigitur:sed quod sponte defertur:cur ergo iste respuitur:cur uelut indignus etiam recusat? ait enim ad eum dominus. Vulpes foueas habent:& uolucres cæli nidos:filius hominis non habet ubi caput reclinet. Primum itaq; hoc considerare debemus:quod non est acceptor dominus personarum:est enim æquus iudex & iustus:sed pro qualitate horum rependat dilectionis affectum:& eum eligat non qui uerbis promptus:deuotionis piger:sed qui fuerit lingua tacitus:mente deuotus:de quo dicit propheta. Tacitum te faciens sapiens uideberis. De illo autem qui petulanter loquitur:refert scriptura. Non omnis qui dicit mihi dn̄e domine: intrabit in regnum cælorum:sed qui fecerit uoluntatem meam. Hinc ergo discimus quod ad dominum non tam ore q̄ corde clamandum est. Igitur saluator noster qui cogitationes hominum sensusq; prouideat:audiens quidem uocis obsequium:mentis autem uersutiam recognoscens:tali illum aīali cōparat:quod aliud uoce indicet: aliud moribus operetur. Vulpes latratu canis resonat: dolo rapinam fraudis exercet. Tacentem ergo nec opinantem assumit. Tacebat quidem lingua:sed spiritu loquebatur:intelligimus enim q̄ deuotus fuerit: qui sicut ipse asseruit:patrem reliquit mortuum:ut uitæ dominum reperiret:ait enim. Permitte mihi prius ire & sepelire patrem meum. Mortuum ergo illum reliquerat quem ut reuertens sepeliret exorat. Non eum dolor retinuerat:non mors retardauerat:quia festinabat ad uitam:Necdum morientis clauserat oculos:necdum rigentia membra condiderat:statim ut comperit aduenisse dominum:oblitus paternæ pietatis:affectum maiorem pietate credidit plus christum diligere q̄ parentem. Legerat enim fortasse propheticam lectionem quæ dicit:obliuiscere populum tuum & domum patris tui. Propterea oblitus est patrem dum memor est in saluatorem. Audierat etiam euangelium domini: qui plus dilexerit patrē aut matrem:non est me dignus. Ita cum tobias iustificetur:cur sepulturæ causa prandium dereliquerit:hic probatur cum causa christi patris reliquerit sepulturam. Ille enim non ueretur ne interueniente opere terreni prandii epulas prætermitteret:hic metuit ne interueniente mora refectionem panis cælestis amittat. Vnde cum christi contemplatione sepulturam omnibus debeamus:hic amore christi patris deseruit sepulturam. Discutiamus itaq; primo illius interpellationē responsionemq; domini saluatoris:ait enim ille. Sequar te quocunq; ieris. Prompta quidem sed superba responsio:iturus enim ad passionem erat dominus:descensurus ad inferos:ascensurus ad cælum: nunquid in omnibus illum potest fragilitas humana comitari? Stulta magis est ista præsumptio:q̄ religiosa confessio. Siquidem & petro apostolo dicitur a domino:cum existimaret se sequi per omnia saluatorem. Quo uado:non potes me modo sequi. Et cum pertinaciter insisteret:ac se ab eo nec morte diceret separandum: tanq; iactantiæ cōdemnatus audit:q͂ esset dominum tertio negaturus. Ita qui promittebat a confessione christi nec morte diuelli:ab eius societate:interrogatōe ancillulæ separatur:& nisi modum quendā statuēs:tertio eū dixisset dn̄m negaturum:forsitan sæpius interrogat⁹: frequentius denegasset. Quid ergo respondetur illi petulanti? Vulpes foueas habeant: & uolucres cæli nidos:& filius hominis non habet:ubi caput reclinet. Videte cui rei subtiliter cōparetur. Est enim hoc genus animalis fallax & insidiis semper intentum: rapina fraudes exercens:quod nihil tutum nihil ociosum nihil patitur esse securum: quod inter ipsa quoq; hominum domicilia prædam requirat. Quam comparationem non solum propter illum scriptū puto sed pter plærosq; ēt christiaōs q ore qdē dn̄m cōfitēt morib⁹ āt ulpiū fallacia

diuersantur. Oīs ei christian⁹ qui sua uult peccata celarē: hic spiritualiter uulpes ē. Sicut uulpes pp fraudes suas latibulis demoratur: ita & peccator tacens propter conscientiā suam peccatorum foueis delitescit: & sicut illa non audet inter medias hominum turbas morum suorum ostendere fallatiā: ita & hic erubescit in media ecclesia conuersationis suæ nequiciam confiteri. Vulpem plane dixerim omnem christianum qui suo insidiatur uicino: qui quottidie nititur fines alienos arrodere: fructus inuadere: animalia deuorare: & quod est familiare huic tempori non iam uulpium more pullos: sed luporum more raperē porcos: qui dum suo labore possit iuuare: ferarum rabie prædam captat alienam. Hæreticos etiam omnes arbitror uulpibus comparandos: qui cum in domo domini habitare non possint: conuenticula sibi quædam uelut foueas preparant tenebrosas: in quibus pertinaciter latentes insidiantur ecclesiæ: ut si qua innocens anima forte præcesserit: uelut pullum gallinæ matris absorbeant. Insidiantur (inquam) uulpes ecclesiæ: hoc est hæretici euangelicæ illi gallinæ: de qua ait domius: quotiens uolui congregare filios tuos sicut gallina colligit pullos suos sub alas suas: sed sicut sampson ardentes faces uulpibus religauit.

¶ Increpatio ad plebem: & de eo quod ait dominus: qui habet dabitur ei: & cantauimus uobis: & non saltastis. LXXXI.

FRequenter studueram apud me ipsum fratres subtraherē uobis dominicæ prædicationis eloquia: ac non elargiri sæpius sermonum cælestium sacramenta: si quidem nihil prosit offerre pabula recusanti: & potum porrigere minime sitiēti: cum id quod offeras non tam libenter hauriat: ꝙ fastidiose uelut turbulentū reddat: atq; ita fit: ut & poculi sincæritas uicietē: & causas delicti fastidiosus peccator inueniat. Sic ergo & charitati uestræ ingerere dominici poculi prædicatiōem: forte superfluum est: cum id anima uestra clausis uisceribus: non tam sitienter hauriat ꝙ dissimulanter infundat. Fundit enim mandatum domini qui illud aure sua percipit: corde non contiet. In superficie enim quadam corporis illud gestans ac minime ad interiora transmittēs quod audiuit dum obliuiscitur: seriem prædicationis effundit: & ita domum uacuus repetat: q de ecclesia onustus exierat. Dicite enim mihi quis de uobis cum ad hospitium redierit dicit: hodie audiuimus episcopum de elemosynis disputantem: rem utilem prædicauit: debem⁹: pauperibus misereri. Prosecutus etiam ē de idolorum execranda cultura: requiramus ne ignorātibus nobis in possessione nostra sit idolum. Admonuit etiam festinare deberē catechuminū ad gratiam fidei: offeramus familiolæ nostræ ut fidem quisquis est fidelis: accipiat: ne forte ratio salutis eorum quæratur a nobis: quia uita eorum nostro pendet arbitrio. Nemo de dei rebus cogitat: nemo de die iudicii loquitur: quasi aut per omnia uicturi aut per omnia morituri. Mihi credite: ita uiuimus in hoc sæculo: ut corpore moriamur: ita morimur ut rationi reddendæ uiuamns. Moritur interim homo: sed actuum causa non moritur: uiuente autem causa necesse est ut causæ suæ persona non desit: sicut ait propheta. Ecce homo: & opa eius. Volueram ergo subtrahere uobis dominicæ prædicationis eloquia: nō ꝙ iratus hoc facerē: sed ut euangelicam sententiam custodirem: ait enim dominus. Qui habet dabitur ei: & qui non habet: id quod habet auferetur ab eo. Habenti ergo dari iussit: & non habenti non solū non dari: sed et id qđ hēt auferri. Que sententia superflua uobis forsitan uidetur: ego autē dico: recte ac sapienter dominum præcepisse. Habenti ergo iubetur dari: meretur plane accipere qui ita laborauit: ut propria solicitudine animæ suæ diuitias spirituales acquireret: utputa quis continentie forti proposito cœpit castimoniæ custodire uirtutem: meretur audire q̄ castitatis remuneratio sit futura: ut ad uirtutis obseruantiam audiens remunerationis gloriā facilius possit pugnam quam cœpit: atterere. Alius ad misericordiam promptus debet audire quia ipsi miserabitur deus: & qui hanc terrenam substantiam cælestibus diuitiis repensauit necesse est ut auscultans uicissitudiem cælestium premiorum promptior ac libētior op⁹ domini prosequatur: & ad misericordiæ quod habet: bonum: largitatis addat augmentum: ideo ait dominus: Qui habet dabitur ei. Hoc est qui diues fuerit bonis operibus: hic magis euangelica prædicatione ditetur. Cæterum si fornicatori prædices & dicas quod uirgo debeat pmanere: & auaro ꝙ oīa sua distrahere debeat atq; donare: stulticia illi ē: hanc aūt prædicationē ridiculā putat: sicut ait apl's. Aīalis aūt homo non percipit quæ sunt spūs: stulticia.n. ē illi. Tale.n. ē iis prædicare quod pfectū ē: quale si mēdicū pānis obrutū holoserica uelis īduere: & esurientē rusticū placento delectare: necesse ē ut ab utroq; recusetur oblatio. Illi enim displicet holoserica qui necessaria magis frigori uestimenta desiderat: huic placentum

amarum: dum escam magis saturitatis exquirit. Istis ergo personis auferenda potius sūt quæ sua sunt: sicut ait euangelium: etiam id quod habet auferetur ab eo. Hoc est cogendus fornicator pannos suæ corruptionis abiicere: compellendus auarus est panem suæ cupiditatis exponere. Vereor autem fratres: ne hæc euangelica lectio plærisq; de uobis congruat: quæ ait cantauimus uobis & non saltastis: lamentauimus & non plorastis. Annunciauimus ergo uobis regni cælestis gaudium: & minime corda uestra motu quodam alacritatis exultant: prædicamus triste iudicium: & sensus uestri ad pœnitentiam in lachrymas non prorumpunt. Infidelitatis enim genus est: in diuinis rebus: nec gaudere prosperis nec flere contrariis. Saltatōnem ergo a nobis requirit dominus: non utiq; sinuosi uolubilitatem corporis sed extollētis se fidei sanctitatem. Sicut enim qui corporaliter saltat: nunc aere suspenditur: nunc ad altiora iactatur: nunc alternis saltibus loca diuersa collustrat: ita & qui spiritualiter saltat interueniente fide modo in aeris sublimitatem erigitur: modo ad siderum altiora tollitur: modo diuersis cogitationum saltibus paradisum cælumq; collustrat: & sicut qui corporaliter saltat: uolubilitate membrorum se exercens gyrum sibi saltationis acqrit: ita & q spiritualiter saltat fidei alacritate semper mouens: gyrum sibi totius orbis assumit. Solent autem homines (sicut mos est) in uotis suis hocest nuptiis præcipue saltare uel canere: unde & nos habemus uotiuas nuptias in quibus saltare uel canere debeamus. Vota enim nostra celebrantur: quando christo ecclesia copulatur: sicut ait ioannes. Qui habet sponsam: sponsus est. Propter has ergo nuptias saltare nos cōuenit: siquidem dauid rex pariter & propheta dum multa cecinerit: ante archam testamenti etiam saltasse dicatur. Elatus enim gaudio in saltationem prorupit. Præuidebat enim in spiritu mariam de germine suo: christi thalamo sociandam: unde ait. Et ipse tanq̄ sponsus procedens de thalamo suo. Ideo ipse præ cæteris ꝓphetarum auctoribus plus cantauit: quia lætior cunctis per hæc gaudia suos posteros coniugabat: & ad propria uota solito dulcius inuitans: docuit nos quid in ipsis nuptiis facere deberemus: cum ille ante nuptias tanta exultatione saltauerit ante archam. Ergo saltauit propheta dauid: arcam autem quid nisi sanctam mariam dixerimus? Siquidem arcā intrinsecus portabat testamenti tabulas: maria autem ipsius testamenti gestabat hæredem. Illa intra se met legem: hæc euāgelium retinebat: illa dei uocem habebat. hæc uerbum: uerum tamen archa intus forisq; auri nitore radiabat: sed & sancta maria intus forisq; uirginitatis splendore fulgebat: illa terrēo ornabatur auro ista cælesti.

¶ De eo quod scriptum est in euangelio: hominis cuiusdam diuitis uberes fructus ager attulit. LXXXII.

Dvplex est tentationum species: aut enim tribulatio cor uexat humanum: & sicut aurum in camino per patientiam probatur unusquisq; & agnoscitur: aut i terdum etiam ipsa uitæ prosperitas ad tentationem cedit hominibus. Similis nāq; eiusdē ignauiæ ē: in aduersis humilē ac miserabilē fieri: & in prosperis insolēter efferri. Exēplū plane q͞ non debemus aīo deiici in aduersis: hēmus magnificū iob īdignari in tristibus penitus nescientē: qui oēm diaboli uiolētiā uelut torrētis cuiusdā aduersus se turbinē uenientem īmobili corde & incōcussa mentis uiuacitate suscipiēs: tanto clarior ex tētationibus factus ē: quanto difficiliora & periculosiora ei sunt ab inimico ītentata certamina. Exempla uero eorum qui per secundos uitæ successus prosperitatesq; tentantur: multa quidem habemus & alia: non minus tamen eius qui nūc de euangelio recitatꝰ ē: diuitis qui alias quidem reconditas premebat diuitias: alias uana spe inaniter præsumebat dum benignitas dei auiditatis eius intemperantiā non statim ab initio nec continuo ut publicare cœpat punit. Quinimo & recōditas diuitias nouis nihilo minus & aduēticiis cumulat: si forte eū aliqn̄ nimietate ipa satiatū ad sensum & intelligentiam humanitatis adduceret aiamq; ꝑ abūdantiæ nimietatē suaderet aliqd de īdigētibus cogitare: sed uideamꝰ quid de eo dicit sermo diuinꝰ. Hoīs (iqt) cuiusdā diuitis fructꝰ uberes ager attulit: & cogitabat ītra semet ipm dicēs: qd faciā: destruā horrea mea: & maiora ædificabo. Dicis fortasse: cur ager hoīs nihil bōi opaturi uberes attulit fructus? Vt magis magisq; dei patiētia noscereť: dū ad huiꝰ modi hoīes bn̄ficia suæ bēignitatis extēdit. Pluit. n. sup iustos & iiustos: & solē suū oriri iubet sup bonos & malos. Verū taľ ista bēignitas dei sicut ꝑ nimiā patiētiā facultatem cōuersiōis & emēdatōis indulget: ita maiora & grauiora supplicia coaceruat ut cōuertat īgratos. Largitꝰ ergo ē deus imbres uberes agris hoīs auari: sole præstitit ad nutriēdas segetes multiplicādasq;

uges:ut aceruos diuitis augeret in oĩbus moderata temperies. Igitur quæ a deo prebẽtur et ingratis: ista sunt: terre fecũditas: aeris temperies: fructuũ læticia: & boũ subsidia & omnia q̃bus anni ꝓuetus fæcũdis successib⁹ adimpletur. Quæ uero ab hoĩe ꝓcedũt: q̃lia quæso sint uideamus. Angustus animus & parum putans omne quod nascitur: cuiuis abundantiæ deesse semper aliquid computans: tum deinde inhumanum propositum impartiendi cuiq̃ causam nullam idoneam putat. Vide beneficiis diuinis diues q̃ ingratus existit. Communis hominum naturæ non meminit: æquum non putat saltem ex superfluis aliquid egentibus impartiri. Scriptum non legit: nec recordatur præceptum esse ut fides & misericordia non deserant se: & confringe esurienti panem tuum: & quæcunq̃ uel a prophetis uel a cæteris doctoribus quottidie prædicantur: diues nec audit nec uidet nec intelligit: si horrea quidem diruit & maiora reædificata fructibus largioribus replet: auaritia tamen diuitis cor & propositum non repletur: semper enim studet cumulare noua ueteribus: & augmentis præsentibus superare præterita: & dum cumulis semper crescentibus solidos cupit uincere numeros conditorum: ad istos inextricabiles cogitationum exitus deuolutus est: ut nec ueteribus cederet nec sufficeret nouellis. Propterea ergo cassæ quidem cogitationes eius: solicitudo uero inutilis & inanis: quid (inquit) faciam? Quis non talem miseretur? quis non infœlicitate ei⁹ doleat? Angustatur ex abundantia: constringitur & coartatur ex opulentia: infœlix in præsentibus bonis: infœlicior in futuris: & ut uideo: ager ei non tam redditus largiores q̃ gemitus attulit grauiores. Terra enim non fructuum copiam sed curarum molestiam germinauit: ita ut curis ac mœroribus stimulatus egentibus & esurientibus similes perferat cruciatus. Deniq̃ & egeni uox ista est: quid faciam? unde cibus? unde uestitus? eadem conqueritur & diues: quid faciam? ubi recondam? Iisdem cruciatibus pro solicitudine facultatum quibus pauper pro egestate torquetur: uides diuitem nec opimis copiis posse lætari: sed mentem eius absumit ac soluit affluentia dum nullo intellectu humanitatis admonitus sentire non potest id sibi abundare quod aliis deest. Non enim apostolicis cõmonitionibus accommodat aurem suam: ut discat: ab eo abundantiæ suæ rationem cum dicit: ut uestra abundantia fiat idest proficiat ad aliorum inopiam. Et quidem mihi uidetur talis hæc passio animæ similis esse iis qui tantum gulæ indulgent: ut dirumpi magis nimio cibo eligant q̃ alicui indulgere reliquias. Sed recordare o homo quis est qui largitus est tibi te ipsum: qui sis: in memoria reuoca. Seruus es dei: & dispensatio tibi commissa est dominicæ facultatis. Recordare ergo quis est qui tibi iniunxit officium dispensandi familiam suam. Quid est ꝙ multis prælatus es: non est utiq̃ sine causa quod tibi a bono & iusto dei officium tribuitur largiendi aliis necessitas imponitur indigendi. Dispensatorem igitur conseruorum tuorum te ex dominicis facultatibus esse cognosce: nec existimes ꝙ omnia uentri & deliciis tuis terra producat: quæ in manibus habes: commissa tibi magis q̃ concessa cognosce. Paruo tempore aliquantulum super iis lætaris & abuti eis uoluptuosius delectaris: cum uero hæc pariter cũ uita nostra defluxerint: rationem dispensationis nostræ uocamur domino reddituri. Hic mihi te paulisper indulge o qui es qui diuitiarum dispensationem in hoc mundo sortitus es: & te in illo terribili dei iudicis tribunali astante paululum quid uacans (si tamen uacare potes a diuitiarum solicitudinibus) intuere. Cum interrogari cæperis: commissas tibi opes: cum quibus egentibus diuisisti? quibus necessitatem patientibus subuenisti? quos de carceribus de uinculis de gladio profusa pecunia liberasti? quibus pupillis pater: cui uiduæ uir castis prouisionibus extitisti? pecunia mea fructus mei quid apud te operis: quid utilitatis habuere? Tu ad hæc sine dubio respondebis: omnia simul composita ac recondita claustris ualidissimis & signaculis tutissimis communiui: nulli quicq̃ tribui: quinimmo & ad custodienda ea uigilias meas addidi: curas impendi: solicitudines tribui. Sed stulto consiliario usus es temet ipso: deliberans enim ait. Quid faciam? Consequens utiq̃ erat: te de talibus liberum ante dicere: aperiam horrea mea: & replebo esurientes animas pauperum: patefaciam quæ recondita sunt & inuitabo indigentes ac releuabo afflictos: imitabor beatum ioseph & humanitatis uoce proclamabo. Si quis indiget panibus: ueniat ad me: & gratiam quã dominus indulgentiori liberalitate mihi largitus est: cõmunem cum omnibus faciam. Velut ex cõmunibus ergo fontibus hauriat unusquisq̃ quod sufficit. Sed tu nihil tale nõ solũ ꝓloqueris uerum nec cogitas quidem: quin imo hominibus quidem diuina inuides beneficia: tuã uero ipsius animam malignis consiliis & affligis: & cogitas abundantiam dei humanam facere pœnuriam. Aderant qui animam repeterent qui pignus huius uitæ reuocarent: & ille adhuc ad animam de opulentia loquebatur: ac nocte auferende a se animæ dicebat. Anima habes

bona multa in annos multos: manduca bibe & epulare. Sed uide dispensationem iusti iudicii dei: indulget ei prodere ac proferre omnia consilia sua: publicare sententiam suam: ut & ipse digna tali mente ac uoto: condemnationis sententiam ferat. Quod utiq; propterea scriptum e non tantum ut quid ille passus sit nosceremus: sed quo modo nos effugere debeamus: ne similiter condēnemur. Quod si difficile tibi putas o homo magnificentiā diuinæ largitōnis imitari: imitare terram: si leuare sursum oculos non potes: saltem ea quæ deorsum sunt & in pedibus tuis: intuere. Affer tu fructum sicut terra: noli esse deterior insensibili elemēto. Illa enim fructus quos affert: non suis usibus uendicat: sed tuis mistrat obsequiis: tu uero fructus illius solus inuadis: & tibi soli concludis: quod si tantum auiditatis te morbus astringit: ut tua uelis facere omnia: accipe & ad hoc salutare remedium. Beneficium largientis præbenti magis permanet q̄ suscipienti. Nam misericordia quidem ad indigentē peruenit: gratia aūt multiplicatæ mercedis permanet tribuenti. Esurienti dedisti panem: ille quidem pastus ē & refectus: sed ad te redit quod dedisti: cum fructibus & usuris. Quod si in difficile putas: considera frumentum quod seminatur in terra: si non ad seminantis potius q̄ ad suscipientis lucra cedit: ita etiam dum cibus tribuitur indigentibus: cum multo fœnore diuinæ gratiæ restituetur in posterum. Sit ergo tibi finis agriculturæ huius initium cælestium sationum. Seminate enim (inquit) uobis ad iusticiam. Quid ergo afflictaris: quid te met ipsum excrucias luto & lateribus concludens humanæ uitæ subsidia? Scriptum non legis: melius est nomen bonum super diuitias multas? Si ergo & tu gloriam ex diuitiis queris: cognosce quia melius: mile filiorum quos per misericordiam filios acqsieris: patrem uocari: q̄ mile aureorum dominum dici. Facultates nāq; relinquentur hic: etiam si nolumus: bonorum uero operum cōscientia nobiscum pariter pergit ad deum: & considera quanta tibi tum erit gloria: cum te omnis ille populus qui ex promptuariis tuis pastus est & refectus: pro tribunali magni illius & iustissimi iudicis caterua cōstipante circūdabit: pastorē te suū ac tutorem pium & misericordem p̄rem omni g̃rarum uoce testabitur. Quod si magistratus in theatris mimis & athletis & gladiatoribus aliisq; huiusmodi generibus hominum totum pœne patrimoniū suū largitur ac prodigit: ut unius horæ fauorem uulgi acquirat nihil sibi ulterius profuturū: tu dubitas & cunctaris munificus esse in huiusmodi largitionibus: in quibus iudex residet deus. fauentium & acclamantium uulgus est: angeli ubi omnes qui a sæculo fuerunt: sancti laudatores & prædicatores tui sunt: ubi laus & fauor non simul cum die cessat sed cum sæculis permanet. Vbi corona tibi non auri sed iusticiæ dabitur. Vbi non honorē unius urbis sed cælorum regna mereberis? Et hæc omnia cōquiruntur per misericordias pauperum per dispēsationes indigentium: in quibus cibi corruptibilis precio incorruptibilem regni cælorum gloriam æternāq; mercaris. Veni ergo si uidetur: si horum quæ dicimus: apud te fides uera est: & diuitias nostras consulte & utiliter disponamus: præparemus noua & præclarissima mūera: edamus primam candidam in uestitu & indumentis nudorum: secundam uero non minus nobilem: fessas & pereuntes fame animas reparemus: tertiam nihilo minus editionem famosissimam præparemus: circueamus urbem: & requiramus eos qui ne ad misericordiā quidem pascendam per debilitatem uenire potuerunt: præstemus sumptum: quæcunq; sūt necessaria: largiamur: nec te pigeat uisitare ægrum: requirere clinicum. Memento quoniam & nos cum decumberemus in grabato nostro: cum essemus debiles & non possemus ipsi p̱ nos ire ad dominum: deus ipse uenit ad nos: misit enim filium in similitudine carnis peccati qui nobis attulit cibum seipsum: ipse enim panis uitæ qui de cælo descēdit: & uitam dat huic mundo. Et quo ore quæso qua impudentia panem de cælo accipientes: nos panem de terra non damus fratribus? Quod si adhuc nobis sufficit copia patrimonia: edamus etiam illam nouissimam sed non minus fauorabilem editionem. Eamus ad carceres: requiramus uinctos humanis miseriis & angoribus condoleamus: in iis enim omnibus tibi occurrit christus qui cum sit incomprehensibilis secundum deitatis naturam: inuenietur tamen abs te p̱ opera misericordiæ. Ipse enim dixit: quia esuriui: & dedisti mihi manducare: sitiui: & potastis me: nudus: & operuistis me. Vides qualia munera præparat sermo diuinus: ibi histriones accipiunt & gladiatores: & perit oē quod perditis datur: hic in istis esuriētib⁹ ac sitiētibus & nudis ægris ac uictis xp̄s se suscipe ꝓfitet̄. Quid ergo agis o diues? qd cogitas? qd deliberas Christo esuriēte tu horrea tua claudis immo non claudis: sed minora destruis: & maiora reædificas christo indigente uestitu tuæ uestes tineis consumuntur? Christo egente tu aurum quæris aurum desideras: aurum recondis: omnia aurum uides: aurum tibi uigilanti cogitatio est & somnia dormienti? Sicut enim ii qui per insaniam mente translati sunt: non iā res

ipſas ſed paſſionis ſuæ phantaſias uident :ita etiam mens auari auri ſemel uinculis cupidita-
tis aſtricta ſemper aurum ſemper argentum uidet:ſemper redditus computat .Gratius aurū
intuetur quam ſolem uidet .Ipſa eius oratio & ſupplicatio ad dominum aurum quærit & uel
let atq; optaret :ut omnia ei in aurum conuerterentur . Deniq; quod poteſt frumentum in
aurum conuertere conatur:uinum in aurum mutat :lana ei aurum efficitur: omnes fructus
eius omne negocium omne quod mouetur :in aurum uertitur .Interdum etiam uſuræ arte
nequiſſima ex ipſo auro aurum naſcitur :ſed quid agis? Nec ſatietas unquam nec finis aderit
cupiditati.Nam interdum pueris gulæ nimium deditis indulgemus deſideratos cibos auidius
ſumere:ut nimietate ipſa ſatiati horreſcant & auertant ſe de reliquo ab huius ce modi cupidi
tate .Auaricia tamen nihil tale patitur :ſed quanto plus inuenerit .tanto amplius quærit: ſed
quid dicit ſcriptura diuina ?Diuitiæ ſi affluant:nolite cor apponere.Tu uero fluentes diuitias
obſtruis & concludis :ut intra locos tuos ſtagnantes etiam irruptiones operentur .Inde deni
q; eſt q etiam hor rea tua rumpunt & deiiciunt :paternis non contentæ clauſtris & auitos
terminos excedentes :ſed quid dicis :maiora (inquit)reædificabo :at hoc ſatis incertum eſt
quis tibi reædificandi tempus indulget .Velocius enim tu deiiceris quam illa erigantur .Ve
rum ille diues habebat & malignæ cogitationis finem dignum & terminum competentem.
Vos autem fratres ſi mihi auſcultatis:reſerate aditus promptuariorum ueſtrorum :& largior
diuitiis ueſtris atq; fluentior exitus procuretur quam dudum fuerat quæſitus ingreſſus:tanq;
affluentiſſimus fluuius ad ſegetes rigandas multis deriuationibus trahitur per omnem terra
miſericordiæ affluentia .Aut neſcitis quia puteorum aqua ſi frequentius hauriatur :& ſalu-
brior efficitur & abundantior :q ſi ocioſa remanſerit & immobilis:inutilior & corruptior fit
ſi moueatur & operetur :communem omnibus & utilem proferet fructum .Mete ergo ube
res pecuniæ tuæ fructus:orationes dico pauperum :interceſſionemq; ſanctorum qui pro te
officiorum tuorum memores apud iuſtum iudicem deum dignis operum tuorum allegatio
nibus poſtulent .Caueamus exemplum diuitis iſtius qui dum præſentes diuitias concludit :
& de futuris ſolicitudinem gerit :diuitiis pariter abreptus & uita protrahitur ad tribunal hor
rificum in quo accuſatrix quidem huius aſſiſtit ipſa illa quæ & totius uitæ eius comes extitit:
auaricia :defenſor uero & interceſſor nuſq; ullus apparet.Circūſpectat nanq; ſanctorum mul
titudinem diuinis tribunalibus aſſiſtentem :& intentis ac ſolicitis oculis circūluſtrat :ſi quem
forte uideat carum ſibi ac familiarem in hac uita obſequio ſuo factum .nec uſq; tamen ullū
inuenit :Nullus eſt qui dicat :domine dignus eſt cui ignoſcas :dilexit enim gentem noſtram
& eccleſiam ipſe ædificauit .Nullæ uiduæ quæ procedentes & fluentes rogent petrum oſten
dentes ueſtimenta ſua quæ eis largitus eſt diues.Nullus ergo miſerebitur ei qui non eſt miſer
tus .Scriptum eſt enim beati miſericordes quoniam ipſi miſericordiam conſequentur.Et ite
rum.Date & dabitur uobis . Et qua menſura menſi fueritis :eadem remetietur uobis .Sed ne
hæc fortaſſis aduerſus eum temere & immerito coaceruare uideamur ſermones ipſius pcunc
temur & uideamus:cum ei fructum ager uberem attuliſſet quid ſentit.Facit ſaltem hoc quod
utiq; etiam auaro facere competebat .Orat deum & deprecatur ut fructus ad maturitatem ſi
ne læſione perueniant :ne grando uerberet :ne turbo uaſtet :ne procella ſubuertat :ſolent.n.
& hæc frugibus ſæpe iam maturis incidere.Nihil horum ſed deſtruere parat horrea:maiora
ædificare.Et ipſe quidem in corde ſuo loquitur :ſed qui uidet in occulto :intra ſe loquentem
audit in cælis:propterea ei & inde reſponſa redduntur .Quæ autem ſunt quæ loquitur?Ani
ma (inquit)habes multa bona :manduca bibe & epulare .Nonne ſi dici ita poteſt :muti ani-
malis uox iſta eſt?Si enim porcinam animam habuiſſet quid ei aliud q̄ manducandi & bibē
di bona nunciare debuerat ?Nunc autem ita totius animalis homo eſt:& totus carneus:ut ani
mam ſuam carnalibus & corruptibilibus eſcis exiſtimet eſſe paſcendam :& ea quæ in ſeceſſū
egeruntur :animæ præparat ad utendum :cuius utiq; natum talis eſt:ut uirtutibus alatur :ut
uerbo dei ſaginetur :ut intellectibus piis & religioſis diſciplinis atq; exercitiis excolatur: ſed
quid tale habes bonum ?hæc bona ad animam defer.Verum tibi quoniam deus uenter eſt :
& totus ſeruus es carnis audi dignam appellationem qua te non hominum quiſq; ſed ipſe do
minus appellat :ait enim ſtulte hac nocte auferetur abs te anima tua:& quæ præparaſti cuius
erunt?Ipſis illis æternis cruciatibus maior eſt ſtulticiæ nota.Qui enim paulo poſt erat rapiē
dus a uita:quæ cogitat?deſtruam (inquit)horrea mea.Cui ego reſpondeo:& recte quidē fa-
cis:nā uere deſtruere debes horrea iniquitatis : & ea quæ male ædificaueras manibus tuis :
ipſe ſubuertere deſtruere promptuaria ex quibus nullus miſericordiam conſecutus eſt:deiice-
re ac ſubuertere mammone obſcura & tetra domicilia .Deſtruam (inquit)horrea mea &

maiora ædificabo. Quod ſi & iſta repleueris: quid quæſo factur⁹ es? & iterum ſine dubio de
ſtrues: & iterum reædificabis. Et qui finis ſtulti huius laboris & uani: & inſtanter ædificare
& inſtantius deſtruere? Si uis ergo oſtendam tibi horrea iam parata: eſurientium pauperum
uentres: in ipſis tuos conclude theſauros. Tales enim tibi theſauri ſeruabuntur in cælis: in q
bus neq; tinea comedit: neq; fures effodiunt & furantur. Sed dicis cum ſecunda horrea reple
uero: tunc dabo pauperibus. Longos tibi promittis annos: & ſatis lata uitæ ſpæcia polliceris
Talis iſta ꝓmiſſio non futuram continet humanitatem ſed p̄ſentis miſericordiæ dilationē.
Quid enim nunc miſericordiam fieri uatat? Frumenti copia eſt tempus anni ꝓſperum: eſuri
entes p̄ſto ſunt flentes: nudi circūſtant gementes: uincti de carceribus & ægri de lectulis mi
ſerabiliter & flebili lamentatione circūſtrepunt: tu miſericordiam quid in craſtinum differs:
cum hodie crudelis & immiſericors fias? Audi ſaltem ſapientiſſimi conſilium ſalomonis. Ne
dicas (inquit) abi nunc & redi craſtino & dabo tibi: non enim ſcis quid pariat ſupuentura dies
Sed ne huius modi mandata ſuſcipias: aures tibi obſtruit auaricia. Nō te oportebat gr̄as agerē
deo: exultarē & lætari ꝙ non ipſe mendicans aliēas circuis fores: ſed alii ante tuas ianuas ſedēt
a te miſericordiam poſtulantes? Tu uero difficilis es ad præbendum: contriſtaris ac declinas
ne quis tibi paulo moleſtior cogente neceſſitate paupertatis exiſtat: quaſi non potuiſſet fieri
ut eſſes unus ex iis qui ante ianuam tuam fame perditi iacent: & tu quidem ſatis digne: nam
uoto mente ac propoſito pauper es: & totius boni egenus. Cum enim non habeas charitatē
cum tibi deſit humanitas: deſit fides: deſit ſpes in deo: cum tibi deſit miſericordia: quid te ege
ſtuoſius quidue mendicius? Pars tua cum tineis & muribus horreorum tuorum roſoribus
erit. Qui utiq; ſi talia non uideres: ſi non corrumpi ea cerneres & conſumi: quis tibi ſuadere
poſſet aliquid in de largiri? Sed ait: quid iniuſtum eſt: ſi cum aliena non inuadam: propria di
ligentius ſeruo. O impudens dictum: propria dicis: quæ? ex quibus reconditis in hunc mun-
dum detuliſti? quando in hac ingreſſus es luce: quando de uentre matris exiſti: quibus
quæſo facultatibus: quibuſq; ſubſidiis ſtipatus ingreſſus es? Aduentum tuum in
hunc mundum diſce ab apoſtolo paulo dicente nihil enim intulimus in hunc mundum:
ſed nec auferre quidem quid poſſumus: habentes autem uictum & ueſtitum: his contēti ſim⁹
Terra communiter omnibus hominibus data eſt proprium nemo dicat: quod e communi
plus quam ſufficeret: ſumptum: & uiolenter obtentum eſt. Verum tamen nudus ex uentre
matris exiſti: nudus nihilominus & reuerteris in terram: & ſi quidem terræ elementum pu
tas fortuitu ſubſtitiſſe: impius es qui ignoras conditorem deum ſi uere agnoſcis beneficium
largitoris: gratus eſto creatori: & require apud temet ipſum rationem: cur plus tibi quam cæ
teris præſtitit. Nunquid iniquus eſt deus: ut nobis non æqualiter diſtribuat uitæ ſubſidia: ut
tu quidem eſſes affluens & abundans: aliis uero deeſſet & egerent: an idcirco magis quia &
tibi uoluit benignitatis ſuæ experimenta conferre: & alium per uirtutē patientiæ coronare:
tu uero ſuſceptis dei muneribus & ſi in ſinum tuum redactis nihil te putas agere iniquum: ſi
tam multorum uitæ ſubſidia ſolus obtineas? Quis enim tam iniuſtus tam auidus tam auar⁹
quam qui multorum alimenta ſuum non uſum ſed abundantiam & delicias facit? Neq; eni
minus eſt criminis: habenti tollere quam cum poſſis & abundas: indigentibus denegare. Eſu
rientium panis eſt quem tu detines: nudorum indumentum eſt quod tu recludis: miſerorum
redemptio eſt & abſolutio pecūia quā tu in terra defodis. Tot te ergo ſcias īuadere bōa quot
poſſis præſtare quod uelis. Bona quidem ait ſunt uerba ſed melius eſt aurum. Nihil mirum
nam & ſi quis cum impudicis de pudicicia loquatur: & ſcorta uituperet & exprobret: ii ani-
mi quibus libido dominatur: & ex ipſa commonitione ad impudiciciam multo acrius accē
duntur. Sed tibi iterum ante faciem adducam ipſas futuri iudicii dei formas: ut intelligas: q̄
les tibi gemitus recondas. O q̄ multi precii ubi in die iudicii ſermo ille uidebitur: de quo ſu
perius diximus: qui ait. Venite benedicti patris mei: percipite regnum quod uobis præpara
uit pater meus a conſtitutione mundi. Eſuriui enim & dediſtis mihi manducare. Qualis tibi
rurſum horror qualiſq; ſudor: quales tenebre ſuperuenient audienti condemnationis illius
ſententiam qua dicitur. Diſcedite a me maledicti: eſuriui enim & non dediſtis mihi mandu
carē. Neq; enim in his uerbis qui alia inuaſit arguitur: ſed is qui non communiter uſus
eſt iis quæ habuit condemnatur. Nos quidem quod utile credidimus commonuimus: ſi quis
autem obædire uult diuinis præceptis: non ignorat quæ ſit repromiſſionum merces. Qui
uero obædire non uult & negligit: manifeſta eſt ignis æterni comminatio: cuius opto uos
expertes effici & alienos: & effugere pœnas impiis repromiſſas: facientes illud quod ſcrip
tum eſt ut redemptio animæ ueſtræ ſint diuitiæ ueſtræ: & ad præparata pergatis re-

gna cælestia per eum qui uos uocauit: christum iesum cui est gloria & imperium i secula seculorum amen:

De defectione lunæ. LXXXIII.

Et ipsi uidetis fratres q mea non cessat humilitas omni circa uos solicitudine laborare:& ad frugem bonam uos tota festinatione conuertere: sed quanto plus laboro uobiscum: tanto amplius confundor in uobis. Cum enim uideo tot commonitionibus meis nullum uos habere profectum: labor meus iam non gratulationi est sed rubori: dicit beatus apostolus. Quis plantat uineam: & de fructu eius non edit: quis pascit gregem: & de lacte gregis non percipit: Ecce ego pasco gregem christi & gregis fructum extorquere non ualeo pasco gregem domini & nulla ex e o religiositatis alimenta percipio. Nulla enim me fidei eius dulcedo lætificat: sed quicqd ex eo profluit: asperum & amarum est. Tunc enim pastor christiani gregis lacte reficitur: quã do bonorum operum eius candore lætatur. Quis enim fratres in uobis non grauiter ferat: non tamen de omnibus dico: sunt enim inter uos quos ad religionis cultum debeatis habere exemplo. Quis (inquam) non moleste ferat: sic uos esse uestræ salutis immemores ut etiam cælo teste peccetis: Nam cum ante dies plærosq de uestræ auariciæ cupiditate pul sauerim: ipsa die circa uesperum tanta uociferatio populi extitit: ut irreligiositas eius penetra ret ad cælum. Quod cum requirerem quid sibi clamor hic uelit: dixerunt mihi q laboranti lunæ uestra uociferatio subueniret: & defectum eius suis clamoribus adiuuaret. Risi equi dem & miratus sum uanitatem q quasi deuoti christiani deo ferebatis auxilium. Clamaba tis enim ne tacentibus uobis perderet elementum: tanquam infirmus enim & imbecillis ni si uestris adiuuaretur uocibus: non posset luminaria defendere quæ creauit. Bene igitur faci tis qui diuinitati exhibetis solatium: ut uobis iuuãtibus possit cælum regere. Sed si uultis hoc plenius facere: cunctis & totis noctibus peruigilare debetis. Nã quotiens puttias uobis dormi entibus luna uim passa est: & tamen de cælo non corruit: Aut nunquid semper circa uesperũ defectum patitur: non aliquando & circa lucem laborat: Sed apud uos uespertinis tantum ho ris laborare consueuit: quando copiosa cæna uenter distenditur: quando maioribus poculis caput mouetur. Tunc igitur apud uos laborat luna quando laborat & uinum. Tunc (inquã) apud uos turbatur carminibus globus lunæ quando calicibus turbantur & oculi. Quo modo igitur ebrius uidere potes circa lunam quid agatur in cælo: qui circa te non uides quid agatur in terra: Hoc est plane quod ait sanctus salomon dicens: stultus sicut luna mutatur. Mutaris enim sicut luna: dum stultus & insipiens ad motum eius qui christianus fueras: incipis esse sacrilegus. Sacrilegium enim creatori committitur: dũ imbecillitas ascribitur creaturæ. Mu taris ergo sicut luna: ut qui paulo ante fidei deuotione fulgebas: postea perfidiæ infirmitate deficias. Mutaris sicut luna: dum cerebrum tuum ita exinanitur sapientia sicut lunæ obscuri tas: te uero teterrimæ tenebræ mentis euadunt: atq utinã o stulte sicut luna muteris: illa. n. cito ad plenitudinem suam redit: tu ad sapientiam nec sero conuerteris: illa uelociter colligit quod amiserat: lumen: tu nec trade fidem recipis quam negasti. Grauior ergo tua quam lunæ mutatio est. Luna defectum luminis patitur tu salutis. Quam bene igitur scriptum est de sa piente: & permanebit cum sole. Permanet enim sapiens cum sole: cum constantia fidei per manet cum saluatore. Sed dicit aliquis: luna igitur non laborat. Laborat plane: negare non possumus: sed laborat cum cæteris creaturis: sicut ait apostolus dicens. Quia omnis creatura ingemiscit & parturit usq adhuc. Et infra. Quoniam & ipsa creatura liberabitur a seruitute corruptionis: & reliqua. Liberabitur (inquit) a seruitute. Vides ergo quoniam luna non labo rat carminibus sed laborat obsequiis: non laborat periculis sed laborat officiis: non laborat ut pereat sed laborat ut seruiat: uanitati enim creatura subiecta est non sponte: & reliqua. Er go luna a statu suo nõ sponte mutatur: tu de sensu tuo sponte mutaris: illa in diminutione sui conditione deducitur: tu in detrimentum tui uoluntate pertraheris. Nolo igitur frater ita sis sicut luna: cum deficit: sed esto sicut quando est plena atq perfecta: scriptum est enim de iusto. Sicut luna perfecta in æternum & testis in cælo fidelis.

Increpatio ad populum de absentia sua. LXXXIIII.

Eberẽ fratres post hos complures dies aliquid uberius prædicare: & reuertens a tanto examine sacerdotum dulci uos sermone reficere. Bene dixi examine sa cerdotum: quia sicut apes de diuinarum scripturarum flosculis suauia mella cõ ficiũt: & quicquid ad medicinã pertinet animarũ: oris sui arte cõponunt. Rec

te comparantur apibus ſacerdotes:quia ſicut apes caſtitatem corporis præferunt :cibum uite
cæleſtis exibent :aculeum legis exercent . Puri enim ad ſanctificationem :ſuaues:ad refectio
nem :ſeueri ſunt ad ultionem . Apibus plane ſunt comparandi :qui uelut alueario quodam
gratiam matris eccleſiæ continent :in qua diuerſorum meritorum cellulas:dulciſſimis prædi
cationibus componentes:de uno ſaluatoris examine chriſtianorum examina multa produ-
cunt. Cum ſemper fratres non ceſſauerim uos paterna pietate corripere :miror nihil uos tot
meis cōmonitōibus profeciſſe:& doleo ꝙ frequens prædicatio mea non uos profectū aliquo
ſalutis corrigat:ſed quadam conteſtationis pæna conſtringat. Prædicatio enim ſacerdotis in
plebe ſaluandis eſt correctio :conteſtatio iudicandis. Conteſtamur enim illis ante iudicium
quod illos maneat in ipſo iudicio :ut tunc omni excuſatione ſummota:& rei ſint de peccatis
& obnoxii cōtemptu . Vnde & ego interdum parcens uobis tacere uellem :ſed malo uos con
tumaciæ cauſas reddere quam me negligentiæ ſuſtinere iudicium . Comperi enim fratres
ꝙ per abſentiam meam ita rari quiqꝫ ad eccleſiam ueniatis :ita pauci admodum procedatis
quaſi me proficiſcente mecum pariter ueneritis:& quaſi cum neceſſitatibus ego pertrahor :
uos mecum traxerit ipſa neceſſitas. Pariter ergo a domo dei abſentes ſumus :ſed hoc intereſt
ꝙ me abſentem neceſſitas efficit uos uoluntas . Neſcitis quia etſi ego ab eccleſia deſum: chri
ſtus ab eccleſia ſua qui eſt ubiqꝫ :non deeſt . Venis frater ad ecleſiam :non inuenis ibi epiſco-
pum :ſed ſi fideliter uenis :inuenies ibi epiſcoporum epiſcopum ſaluatorem . Nam chri
ſtianus qui tunc tantum procedit ad eccleſiam quando epiſcopus præſens eſt :non tam
dei cauſa uidetur proceſſiſſe quam hominis . Nec impleſſe chriſtiani timentis officiū ſed ami
ci deferentis obſequium . Quid autem ego uos arguo:cum poſſitis me uno ſermone conuin
cere? Conuincor enim cum in hac parte clericos uobis magis uideo negligentes . Quo mo-
do enim poſſum corrigere filios :cum fratres emendare non poſſim. Aut qua fiducia ſuccen
ſeam laicis :cum a conſortibus pudoris uerecundia conticeſcam? Ego autem fratres non de
omnibus loquor :ſunt certe quidam deuoti :ſunt & alii negligentes :ego neminem nomino:
conſcientia ſua unūquēqꝫ conueniat.

¶ Poſt increpationem conſolatio ad populum. LXXXV.

AMarior fortaſſe fuerit increpatio mea ſuperiore dominica ꝙ plæroſqꝫ de uobiſ
acrius magiſterii ſeueritate conuenerim :& ſim proſecutus quæ aliquot non
blandimenta deferrent ſed triſticiam irrogarent . Verum nihil mea intereſt :
ego enim gaudeo ſciens diſcipuli triſticiam magiſtri eſſe læticiam . Tunc enim
auditor proficit:quādo auſteriora annunciat prædicator:ei ſalus gignitur quan
do triſticia emendationis ingeritur:dicit enim beatus apoſtolus. Nam quæ ſecundum deum
eſt triſticia ſalutem ſtabilem operatur :Recte ergo lætor quia ſalutem operor cum obiurgo:
mæreat licet filius mei aſperitate ſermonis :me tamen delectat qui proficere illum intelligo
per mœrorem :ait ſanctus apoſtolus. Quis eſt enim filius quem non uerberat pater? Non .n.
oſculatur ſemper pater filium ſed & aliquando caſtigat. Ergo quando caſtigatur qui diligitur:
tunc circa eum pietas exercetur . Habet enim & amor plagas ſuas quæ dulciores ſunt cum
amarius inferuntur . Dulcior enim eſt religioſa caſtigatio quam blanda remiſſio :unde ait p
pheta . Dulciora ſunt uulnera amici quam uoluntaria oſcula inimici . Igitur fratres quia poſt
increpationis meæ utilia uerba credo uos benignitate ſenſuum profeciſſe:de ſacris litteris ali
qua conſeramus . Sicut enim fons qui nō ſolito humore diſtillat exagitatur ſurculis :& ita lar
gior inuenitur :ac primum ex eo turbida aqua producitur :ut unda purior ſubſequatur :ſic er
go & ſanctitas ueſtra exaſperata quidē fuerat auſteritate ſermonis :ſed deuotior facta eſt dul
cedine pietatis . Turbulentium enim quiddam ueſtri animi forſitan retinebant :ſed iam ex
ueſtris moribus profluit omne quod purum eſt. Videamus ergo quid ſit quod ait ad diſcipu
los ſuos dominus . Vos autem quem me dicitis? Non igitur tanꝗ ignarus interrogat domin9
quid de eo populi diſcipuliqꝫ ſentirent:ſed tanꝗ ſciens uniuerſorum mentes:fidem manife-
ſtare uoluit ſingulorum:ut quod corde credebant :ore narrarent . Alii enim eliam eſſe crede
bant dominum :alii hieremiam :alii ioannem baptiſtam petrus ſolus chriſtum dei filium cō
fitetur. Gradus quidam ſunt fidei :& qui deuotius credit:religioſius confitetur . Pro hac deuo
tione dicitur petro :beatus es tu ſimon bariona :quoniam caro & ſanguis non reuelauit tibi:
ſed pater meus qui eſt in cælis:& ego dico tibi:tu es petrus & ſuper hanc petram ædificabo
eccleſiam meam . Cum uocaretur ergo ſimon:per hanc deuotionem :uocatus eſt petrus. Le
gimus dicente apoſtolo de ipō domino . Bibebant de ſpirituali petra:petra autem erat crhi-

stus. Recte igitur quia petra christus: simon nūcupatus est petrus: ut qui cum domino fidei societatem habebat: cum domino haberet & nominis dominici unitatem: ut sicut a christo christianus dicitur: ita & a petra christo petrus apostolus uocaretur. Sed nec populorum opinionem possumus reprobare: qui unum de prophetis dominum existimabant. Nam ideo nō nulli uelut eliam saluatorem forsitan putauerunt: quia ad cælos elias sicut saluator ascendit: sed non sicut elias christus est. Ille enim ad cælos rapitur: iste regreditur. Ille tanquam īfirmꝰ ignea quadriga subuehitur: hic tanquam deus propria uirtute portatur. Ille sicut homo ducitur hic sicut saluator ascendit. Ille ducentes sequitur angelus: comitantes sibi āgelos iste præcedit. Denique idem angeli remeantes in terram a domino saluatore dixerunt ad apostolos. Viri galilæi quid statis aspicientes in cælum? Hic iesus qui receptus est a uobis: sic ueniet: quēadmodum uidistis eum euntem in cælum.

¶ De barbaris non timendis. LXXXVI.

Diximus anteriore dominica niniuitas in tribulatione positos diuinitatis misericordiam per abstinentiam meruisse: & ciuitatem suam de periculo ieiuniis liberasse tantæque eos fuisse sapientiæ: ut non alienis se præsidiis defenderēt: sed ꝓpria deuotione saluarent. Nam non statim desperauerunt de salute sua: quia audierunt a propheta cum ciuitatis se mœnibus subuertendos: sed quanto ꝓximum ānunciabatur excidium: tanto magis religiosis actibus armabantur: nec reliquerūt euertendam ciuitatem suam: sed in ea potius permanserunt: sapientes. s. ut quæ ciuium uexabatur peccatis: ciuium orationibus saluaretur: & cui perditionem mala conuersatio intulerat: ei salutem deuotio religiosa conferret. Iustum enim erat ut quos fuerat passa peccatores eosdem haberet proprios defensores. Ciuitati enim non nisi propter ciuium peccata infert excidium: desine ergo peccare & ciuitas non peribit. Quid fugis patriam: si uis saluus esse: tua potius peccata subterfuge. Si tu peccare desieris: uictus est inimicus. Dicit ad abrahā scriptura diuina per decem iustos patriam posse saluari. Igitur si iusti sunt qui saluam faciant patriam: utique iniusti sunt qui relinquunt: & si illi propter præsentiam suam consequunt gratiam necesse est ut ii propter desolationem mereant offensam: iniustus plane & impius est filius qui periclitantem deserit matrem: mater enim quodam modo dulcis est patria quæ te genuit quæ nutriuit quæ ut fugere possis: te diuitem fecit. Nam si nō tibi suppeteret sumptus copiosa substantia: fugæ præsidium non haberes: atque ideo auaricia ductus dum metuis diuitias tuas perdere: impius in matrem esse non dubitas. Vnde intelligimus plus te pecuniæ tuæ consulere quam saluti. Dic mihi o bone ciuis: cur fugere disponis: cur patriam derelinquis? Captiuitatem fortasse metuis. Da ueniam: non intelligis: nescit quod hæc est prima captiuitas patriā non uidere: & quod grauius est omni malo hostili peregrinationis exilium: solet qui aliquid sceleris admiserit: huius modi pœna damnari: ut pellatur patria: regionibus incognitis relegetur. Hoc igitur malum propria tibi prouides uoluntate quod solet supplicii causa damnatꝰ excipere. Sed ponamus te forti esse animo & æquanimiter tolerare posse peregrinationis iniuriam. Dic mihi qui inter extraneos libertate uicturus: nonne cum loqui cœperis: obiiciet tibi. Vnde iste exul: unde iste fugitiuus aduenit? Nam & nostram ciuitatem opprimere nititur sicut patriam suam pressit. Ita autem aporiaberis ita conturbaberis: ut libertati tuæ metuens uerearis ne ingenuitatis tuæ ibi non inuenias assertorem. Mihi crede: in aliena patria tanta auditurus es: quanta in tua patria aliis sæpe dixisti. Illud autem nolo dicere quod quamuis diuersis in patria tua copiis perfruaris: statim ut exieris de domo tua: mendicus & pauper es. Dicit ergo deus ad abraham per decem iustos ciuitatem posse saluari. Male igitur de te sentis popule christiane: si in tanto cætu nostro ad saluandam ciuitatem decem iustos esse non credis. Dum enim deseris patriam: profiteris non in ea esse dignos quorum meritis liberetur. At ego uereor ne omnibus in ea iustis relictis tu solus qui deseris inueniaris iniustus. Sed nolo de decem iustorum numero te perturbes: legimus etiam quod de sodomitarum excidio meritis suis loth solus liberauerit ciuitatem quod magis ualuerit ad saluandum unius gratiam quam ad euertendum peccata multorum. Exeunti enim illi de sodomis hospitii causa segor parua conceditur. Quod si iusto hospitii donatur ciuitas: quanto magis iusto patria conceditur?

¶ Item de eodem. LXXXVII.

S
Epe dixiſſe me memini ꝙ hoſtium tumultus bellicoſos timere minime debeamus:nec quālibet copioſam hoſtium multitudinem formidarē :quoniam ſicut ait dominus :maior eſt qui in nobis eſt quam qui in hoc mundo .Hoc eſt :potētior eſt ad protegendos famulos ſuos chriſtus quam diabolus ad inſtigandos inimicos .Quamuis enim idem diabolus colligat ſibi turbas:& creduli eas armet inſania:tamen facile deſtruuntur :quia melioribus populum ſuum ſaluator circūdat auxiliis:ait enim propheta.Immittet angelum dominus in circuitu timentium eum & eripiet eos.Quod ſi angelus domini timentes eum de periculis eripit : non poteſt timere barbarū qui timuerit ſaluatorē:nec pōt metuere hoſtis īpetū qui chriſti p̄cepta ſuauerit:p̄cepta ei chriſti arma ſunt chriſtianis :& diuinus timor terrorem a nobis expellit hoſtilem.Arma autem hæc noſtra ſunt quibus nos ſaluator inſtruxit :oratio miſericordia atq; ieiunium. Ieiunium enim melius quam murus tuetur :miſericordia facilius liberat quam rapina :oratio longius uulnerat quam ſagitta.Sagitta enim non niſi proxime conſpectum percutit aduerſarium . Oratio autem etiam longius poſitum uulnerat inimicum. Sic nāq; eliſſæus propheta cum eum uellet rex ſyriæ captiuare:ac ſuæ ſubdere ditioni :multiſq; eum armatorum cinxiſſet agminibus:non eſt territus non turbatus:ſed annuncianti puero ait .Noli timere :plures enim nobiſcum ſunt quam cum illis.O fides ſancti prophetæ :non timet aduerſarios quos proſpicit quoniam ſcit angelos ſecum eſſe quos credit :non metuit terrenas inſidias :quia cæleſtia adeſſe ſibi nouit auxilia.Plures(inquit)nobiſcum ſunt quam cum illis.Mira res:plures e cælo defenſores meretur ſanctitas quam in terris oppugnatores adduxit improbitas.Plures nobiſcum ſunt quam cum illis .Videte beatitudinis meritum :propheta nunciat etiam de multitudine:cum puer adhuc incertus ſit de ſalute.Spirituales oculi carnalibus quanto plus cernunt? Hic perſpicit armatorum numerum :& ille non cernit defenſionis indicium. Quanta eſt diuina miſericordia :defertur hominibus beneficium:nec uidetur auxilium:periclitantem conſequuntur:& neſciunt.Hæc eſt enim pietas ſaluatoris:ut interueniat ſaluti :ac non ſe prodat aſpectu:ſentiatur beneficiis :& nō cernatur obtutibus.Vnde errat qui putat cum proſpere aliquid geſſerit :propria ſe fortitudine ſuperaſſe :ſcire enim debet ꝙ aduerſarii meritis magis q̄ uirtute uincūtur & non tam uirtute quam ſanctitate ſuperantur ſicut ſanctus eliſſæus hoſtes ſuos non armis ſuperabat ſed oratione uincebat .Nam cum idem miniſtro ſuo ad depellendum eius timorem plures adeſſe diceret defenſores:nec metus ab illo poſſet auferri:tunc orauit ad dominum dicens .Domine aperi oculos eius ut uideat .Et aperti ſunt oculi eius :& uidit:& ecce mons totus plenus equitatu & reliqua.Oratio ergo prophetæ aperuit oculos pueri :non mirum ſi oratio aperuit oculos ut uideret exercitus :non mirum (inquam)ſi nouos inſerit oculos :qui noua promeretur auxilia.Aut cur non aciei producat obtutum:qui acies inſtruxerat angelorum ?Cur (inquam)non oratione ſna hebetudinem pupillarum detegeret qui meritis ſuis caliginem nubium penetrauit?Neceſſario ergo ſanctus eliſſæus hoc facto miniſtro formidoloſo præſtitit ſecuritatem :cui iam refuderat claritatem:& remouerat uiſiōis cæcitatem :geminoq; eum remunerans beneficio abſoluit eius metum :abſoluit obtutum : minus timere cœpit poſt quam plus uidere promeruit .Nam & pacem pariter promeruit & uiſum .In montibus ergo cernuntur armati :apparet eos uere deſcendiſſe de cælo quorum aduentus primum in montibus reperitur .Ipſa enim locorum proximitas hoc demonſtrat ꝙ deſcendentes de cælo non niſi iuga collium ſibi uicina calcauerint .Tunc igitur orauit eliſſæus :& omnem hoſtilem exercitum cæcitate percuſſit .Non mirum ſi aduerſariis cæcitatē intulit qui famulo largitus eſt claritatem :& ſi hoſtibus aufert uiſum:qui miniſtro præſtat aſpectum.Vbi ſunt qui dicunt plus quam preces ſanctorum :hominum arma poſſe ?Ecce una oratio eliſſæi totum exercitum uulnerauit:& unius prophetæ meritis omnis eſt hoſtium numerus captiuatus .Quæ cateruæ regum:quæ turba militum talem uictoriam perpetrarunt: ut ita hoſtes proſternerent?unde illis nullus occumberet?Hæc eſt uera hæc incruenta uictoria :ubi ſic aduerſarius uincitur :ut de uincentibus nemo lædatur .

De ſancto propheta eliſſæo. LXXXVIII.

M
Irum fortſitan uideatur ꝙ ante dies ſancti eliſſæi gratiam deſcribentes diximus in defenſionem ipſius de cælis auxilia deſcendiſſe:& armatos equites ſiue quadrigas ei diuinitus affuiſſe: aſtitiſſe etiam circa ipſum quadrigam igneam. Magna quidem res :ſed ī uiro ſancto miranda non eſt.Quid enim mirum ſi is au

xilia meretur e cælo cuius animus semper in cælo est:sicut ait apostolus:nostra autē conuer
satio in cælis est.Ergo si nostra conuersatio in cælis est:& cælestium conuersatio potest eē no
biscum:hocest ut qui uita uiuimus angelorum:recte consortium mereamur.Est ergo sancte
uiuentibus quædam inter se cognatio coniunctio atq; societas:nec interest utrum in cælis
maneant:an in terris angelici sint habitus uel humani:dummodo in iis sint eadem uita uel
sanctitas.Conuersatio enim cōnectit quos separat elementum:& diuersis licet corporibus di
uidantur:iisdem tamen actibus coniuguntur.Atq; ideo fit ut sancti sibi quodam consortio
cohærentes a se inuicem non discedant:& modo angeli ad terras ueniant:modo homines
ad cælestia transferantur: ac profectu meliore quibus uita communis est: incipiunt illis
uiuendi etiam elementa esse communia. Sed dicit aliquis frequenter audiuimus
angelos ad homines descendisse: audire etiam cupimus quando homines ad cælestia
transmigrarint. Manifesta res est: & in promptu posita. Elias magister elissæi nonne
angelis ducentibus raptus ad cælum est:& quadriga ignea impositus quasi in quodam trium
pho uictor ascendit? Victor enim extiterat non gentium barbararum sed sæcularium uolup
tatum.Si quidem grauiores inimici sunt praui mores quam hostes infesti:ut facilius intelli
gamus hoc tempore malignitatem hostium uinci posse quam morum.Ergo eliam angeli
ad cælum perferunt:elissæum angeli qui magistrum portauerunt:discipulum tuebantur:&
noticia quadam obsequia quæ patri exibuerant:etiam filio deferebant.Ipse enim eliæ spiri
tualis est filius:ipse eius hæres est sanctitatis.Recte autem elissæus eliæ specialis filius dicitur:
qui ascendens ad cælum spiritum duplicem ei suæ gratiæ dereliquit.Cum enim data esset fa
cultas elissæo:ut peteret quid uellet:prius quam ab eo reciperetur elias petiuit ut duplex spi
ritus eliæ fieret in ipso.Tunc dixit elias:dure petisti:sed fiet tibi.O hæreditas preciosa in qua
plus hæredi relinquitur quam habetur:plus consequitur qui accipi quam possideret qui lar
gitur.Preciosa plane hæreditas quæ dum a patre tranfertur ad filium: meritorum quodam
fænore duplicatur.Igitur elias cum simplicem sanctitatis ipse haberet spiritum:elissæo dupli
cem dereliquit.Mirum ergo in modum plus elias gratiæ dimisit in terris quam secum porta
uit ad cælos:& licet ipse ad altiora totus transfertur corpore:apud filium tamen maiore ma
net sanctitate.De elissæi autem meritis quid dicamus:cuius hæc prima laus est q; patrem uo
luit gratia superare.Dum dari sibi amplius postulat quam scit apud eum esse qui possidet:aua
rus quidem est in petendo:sed idoneus in promerendo.Dum enim a patre plus exigit quam
habebat:facit eum meritis suis plus præstare quam poterat.Nam cum idem elissæus post as
censū sui magistri uenisset hierico:& rogatus a ciuib⁹:ut in eadē consisteret ciuitate:dixerunt:
commoratio oppidi bona est sed aquæ malæ & steriles sunt.Tunc præcepit sibi dari uas fic
tile & recondito in eo sale ueniens ad exitus aquarum proiecit in aquas dicens:hæc dicit do
minus:sanaui aquas istas:non erit ex eis moriens neq; sterilis:& sanatæ sunt aquæ usq; in
hunc diem.Videte ergo elissæi quanta sint merita:cuius prima in ciuitate hospitalitas filio
rum est magna fæcunditas.Dum enim sterilitatem auertit aquarum: successionem largitur
hæredum.Non enim hoc facto unum elissæus sanauit hominem:aut unius domus præsti
tit medicinam:sed totius ciuitatis populum reparauit.Si enim tardius hoc fecisset:interueni
ente sterilitate senescentibus cunctis ciuitas sine habitatore remanserat.Igitur elissæus dum
curauit aquam::curauit & plebem:& dum fontem benedixit undarum:fontem quendam in
dulsit animarum.Nam sicut sanctificatione eius de occultis terræ uenis aqua sana prodiuit:
ita de occultis uuluæ uisceribus soboles sana processit.Non enim sola tantum fluenta benedi
xit elissæus quæ fontium iam gremio tenebantur:sed & illa quæ humido terræ solo adhuc i
discreta paulatim erant in posterum defluxura:unde ait scriptura:ad exitus aquarum bene
dixisse elissæum:ut stillantem aquam prius sanctificatio susciperet quam sinus fontis inclu
deret.Igitur quoniam dicit apostolus paulus:hæc in figura contingebant illis:uideamus er
go:ipsa figura quam habeat ueritatem:hocest requiramus quæ sit ista ciuitas quæ sterilitate
laborabat:uel quid sibi uelit uas fictile:quid etiam ut aspersi sales afferant suauitatem. Legi
mus in eodem apostolo dictum esse de ecclesia.Lætare sterilis quæ non paris:erūpe & excla
ma quæ non parturis.Ergo ecclesia est illa sterilis ciuitas quæ ante aduentum christi aquarū
uicio hocest sacrilegio gentilium populorum sterilitatem sustinens deo filios procreare non
potuit:at ubi uenit christus uelut uas fictile assumens corpus humanum sanauit aquarum ui
cia:hocest resecauit sacrilegia populorum:statim ecclesia quæ erat sterilis:cœpit esse fæcun
da:unde & apostolus dicit.Lætare sterilis quæ non paris:erumpe & clama quæ non parturis:
quia multi filii desertæ magis quam eius quæ habet uirum.Plures enim filios ex eo ecclesia

quæ erat ſterilis:procreauit :quam ſynagoga quæ erat fæcunda :ſuſceperit. Aſperſi autem ſa les qui ſunt qui attulerunt medicinam :facile cognoſcemus dicit dominus ad apoſtolos ſuos: uos eſtis ſal terræ. Ergo ſi apoſtoli ſalibus comparati ſunt: recte figura completur :ſicut tunc effuſi de uaſculo ſales condierunt aquas:ita & nunc miſſi a ſaluatore apoſtoli populos condi unt uniuerſos :ut ablata ſterilitate uiciorum prolem incipiant germinare uirtutum.

De bellico tumultu. LXXXVIIII

Mouet fortaſſe uos fratres ꝙ tumultus bellorum & incurſiones præliorum fieri audiuimus aſſidue:& cur noſtris temporibus fiant dilectionem ueſtram fortaſ ſe plus moueat :ſed hæc cã ẽ quia quãto magis proximi ſumus mundi excidio: tanto magis regno ſumus proximi ſaluatoris. Ipſe enim dominns ait: in nouiſ ſimis diebus exurget gens aduerſus gentem:& regnum aduerſus regnum :cum autem uideritis bella & terræ motus & fames:ſcitote quoniam in proximo eſt regnum dei. Ergo uicinitas iſta bellorum uicinum magis nobis chriſtum eſſe demonſtrat. Atq; ideo ueni entem aduerſarium timere non debeo :quia per hæc ſigna uenire potius intelligo ſaluatorẽ. Quãuis enim iſte metum incutiat temporalem :ille tamen deſerit ſempiternum. Potẽs eſt idem dominus:ut & hoſtilem a nobis repellat pauorem :& ſuam nobis præſentiam largiať. Per hos igitur bellorum tumultus :mundi quoddam ſignificatur excidium. Futurum enim iudicium dei hæc inquietudo præcedit. Eſt autem quoddam commonitionis indicium dei: uidere quod metuis:ut poſſis intelligere plus ſupereſſe quod metuas. Dum enim cauti ſumꝰ ad ea quæ cernimus :cautiores ad illa efficimur :quæ ſperamus. Vir autem ſapiens his actibꝰ terrenis inſtruitur quem ad modum futuri ſæculi debeat declinare iudicium. Dum enim ꝓ ſpicit in hac communi perturbatione priores uiros tuitiones mœnibus præparare :ipſe ad-monetur quem ad modum in futura euerſiõe mundi defenſionem chriſtianis præparet ani mabus. Cernimus armari ciuitatis portas :debemus etiam prius in nobis portas armare iu ſticiæ. Sunt enim portæ iuſticiæ de quibus ſanctus propheta dixit. Aperite mihi portas iuſti ciæ:& reliqua. Tunc autem ciuitatis porta munita eſſe poterit :ſi prius in nobis portæ iuſti-ciæ muniantur. Cæterum nihil prodeſt muros munire propugnaculis: & deum prouocare peccatis. Illa enim conſtituitur ferro ſaxis & ſudibus :hæc armetur miſericordia innocen tia caſtitate. Illa telorum multitudine cuſtoditur :hæc orationum frequentia defendatur: & ad plenam tuitionem urbium portas principum ſolent ſigna præcedere :animarum autem noſtrarum portas ſignum ſaluatoris anticipet. Ergo fratres propter futurum mundi iudiciũ armis nos cæleſtibus muniamur :accingamur lorica fidei :ſalutis galea protegamur :uerbo dei uelut ſpirituali gladio defendamur :qui enim his armis inſtructus fuerit :nec præſentem perturbationem metuit nec futurum iudicium pertimeſcit. Siquidem ſanctus dauid hac de uotione protectus goliam illum fortiſſimum armatum & inermis occiderit: & uirum belli-coſum ſub munitionibus undiq; circũſeptum ſola fidei uirtute proſtrauerit. Cum enim ſanc tus dauid non operiretur galea:non præcingeretur clypeo:non lancea uteretur:occidit illum non telo ferreo ſed gladio ſpirituali. Quãuis enim inermis oculis hominum uideretur :ſatis tamen erat gratia diuinitatis armatus. Verum ipſe ſpiritualis gladius non fuit gladius. Non enim gladio golias ſed lapide proſtratus occubuit. Legimus ĩ ſcripturis lapidis uocabulo chri ſtum figuraliter deſignari:ſicut ait propheta. Lapidem quem reprobauerunt ædificantes:hic factus eſt in caput anguli. Igitur cum lapide golias percutitur :chriſti uirtute proſternitur. Et in qua tandem corporis parte percutitur :in fronte ſilicet. Gentilis enim & ſacrilegus homo ibi percutitur a chriſto :ubi deerat chriſtus:& ibi infertur ei mortis exitium :ubi ſignum ſalu tis non inuenitur. Quamuis enim eſſet golias undiq; armorum protectione munitus frons tamen eius patebat ad mortem :quia ſignaculum ſaluatoris non geſtabat. Atq; ideo ibi peri mitur :ubi nudus a dei gratia reperitur. Hæc autem in figura facta eſſe nemo qui neſciat. Nã & dauid armorum indumentis ſe ſe ante præcinxerat : ſed cum eſſet in iis grauis & im-peditus: ita ut ambulare uix poſſet: eadem ſine cunctatione proiecit: ſignificans ar-ma illa huius mundi uana & luxurioſa eſſe opa quibus quĩ ſe permiſcere uoluerit :tanquam grauis & gradiendi ad cælum curſum liberum non habebit :ſimul & illud nos docuit ꝙ non in armis tantum ſperanda uictoria eſt ſed in nomine ſaluatoris oranda.

De dedicatione baſilicæ. LXXXX.

L

Egimus in sancto euangelio cum centurionis cuiusdam seruus qui erat illi pre-
ciosior:graui paralysis ægritudine laboraret:& per seniores iudæorum ille cen
turio rogaret saluatorem:ut eius doloribus mederetur:erat.n.(ut ait scriptura)
moriturus: inter cætera ad maiorem cõmendationis gratiam senioris dixisse
domino:quia dignum est:ut hoc illi præstes:diligit enim gentem nostram: &
synagogam ipse ædificauit nobis.Si ergo commendatur domino qui ædificauit synagogam
quanto est commendatior qui ædificauit ecclesiam? Et si is meretur gratiam qui impietatis
receptaculum præstitit:quanto maiorem meretur gratiam:qui religioni domicilium præpa
rauit?Et si ille cælesti misericordia uisitatur qui construxit locum:ubi christus semper nega-
tur:quanto magis uisitandus est qui fabricare fecit tabernaculum:ubi christus quottidie præ
dicatur?In centurione enim dominus non quid operis fecit sed qua mente operatus sit com
probauit.Nam qui tempore quo nondum christiani erant:solicite synagogam fecit:si fuisset
utique christiani:intelligitur quod multo solicitius fecisset ecclesiam: sed tamen licet synagogam
ædificet:christum prædicat:in ipso enim opere cõmonet pharisæos debere illos suscipere sal
uatorem:& demonstrat propterea se tabernaculum amplius edidisse:ut multipliciter domi-
ni gloriam loquerentur.Si enim credit in christum conditor synagogæ:multomagis credere
debet habitator ipsius synagogæ.Centurio ergo iustificatus est propter opus fragile uel ter
renum:iustificandus plane est uir clarissimus & prouidentissimus comes noster propter opus
tam perpetuum uel cæleste:qui comes sicut est centurione dignitate potior:ita & fide debet
esse deuotior.Sapiens uir & religiosus comes qui quantum in bello imperatori militat: tan
tum & in pace militat saluatori:& quantum festinat de hostium manibus captiuos eruere:
tanto magis festinat a diaboli se sacrilegio liberare.Ibi inimicos terreni regis interfecit: hic
aduersarios domini cælestis insequitur:ibi barbaros uincit:hic dæmones.Sapiens(inquam)
qui sicut comes imperatoris est:ita & comes christi esse desiderat.Nam bene utique & religio
se agendo: dignitatem suam cupit esse perpetuam secundum quod scriptum est in prophe-
ta.Et uos o boni reges bonas facite uias uestras & studia uestra:& audite uocem domini dei
uestri:& pœnitebit dominum mali quod locutus est aduersus uos.Ergo cum centurio roga-
ret dominum:ut de morte erueret ægrotantem: & uellet dominus ad domum centurionis
pergere:in qua seruulus decumbebat:ait centurio:domine non sum dignus:ut intres sub tec
tum meum.Excusat igitur centurio:& ne sub tectum eius ingrediatur dominus: indignum
se dicit.Ecce dignus est comes noster:sub cuius tectum hodie saluator ingreditur?Videamus
ipsa centurionis excusatio quam habeat gratiam:ait enim hodie non sum dignus: ut intres
sub tectum meum:sed dic tantum uerbo:& sanabitur.O fides christiana quæ cum humilita
te totum impetrare consuesti.Ecce religiosus centurio ad accipiendam salutem dignior fit:
dum se profitetur indignum:& dum edes suas iniuriosas putat: magis eas honorificas fecit
& gratas.Magnæ enim & perfecte fidei uir:qui intelligeret christum cælorum esse: dum ue
rebatur:ne hospitii sui eum angusta non acciperent.Ergo contradicente centurione nõ per
git ad domum dominus:non pergit dominus sed pergit domini medicina: nõ uisitat ægrũ
saluator:sed uisitat sanitas saluatoris.De fratribus uero nostris sanctis uiris uitaliano & ma-
iano quid dicam?Scio illos gloriam ab hominibus non quærere nisi a solo deo: sed tamen
laudem eorum & si ego taceam:ipsa opera loquuntur. Ad ipsorum enim laudem pertinet
quicquid in aliis paulo ante laudauimus.Nam hoc tabernaculum & si plurimi construxerũt:
hi tamen sumptu operati sunt uno assensu.Et quo tandem sumptu:cum sint in sæculo me-
diocres & tenues?Illo scilicet de quo ait apostolus: abundantia fidei & diuitiis simplicitatis.
Est enim sanctis uiris semper diues ipsa paupertas:unde credo hos beatos hanc ecclesiam nõ
minus orationibus quam impendiis fabricasse.Sic enim oportebat ut opus christi precibus ma
gis cresceret:quam cementis.Totam enim substantiam in huius facturam operis expenderunt:
& ipsis certe nihil deest.Ipsa plane est(sicut diximus)diues locuplexque paupertas quæ expen
dit omnia.Sed hæc a deo benedicta est sicut illa uidua de qua dicit dominus in euangelio:
mulier hæc uidua pauper plus quam omnes misit:nam omnes hi ex abundanti sibi miserunt in
munera dei:hec autem totum uictum suum quem habuit misit.Explicit.

Sancti ambroſii oratio dicenda a ſacerdote ante inchoationem miſſæ.

S Vmme ſacerdos & uere põtifex ieſu chriſte qui te obtuliſti deo patri in ara cru
cis hoſtiam puram & imaculatam pro nobis miſeris peccatoribus: & qui dedi
ſti nobis carnem tuam ad manducandum:& ſanguinem tuum ad bibendum:
& poſuiſti myſterium in uirtute ſpiritus ſancti dicens. Hæc quotienſcunq; fe
ceritis:in mei memoriam facietis.Rogo per tuum ſanguinem precioſum ma
gnum ſalutis noſtræ præcium.Rogo per hanc miram & ieffabilem charitatem qua nos mi
ſeros & indignos ſic amare dignatus es:ut lauares nos a peccatis noſtris in ſanguine tuo.Do
ce me ſeruum tuum indignum quem inter cætera dona tua ad officium ſacerdotale uocare
dignatus es nullis meis meritis ſed ſola dignatione miſericordiæ tuæ.Doce me quæſo ꝑ ſpi
ritum tuum:tantum myſterium tractare ea reuerentia & honore eaq; deuotione & timore
quibus oportet & decet.Fac me domine ieſu chriſte per gratiam tuam ſemper illud de tãto
myſterio credere & intelligere ſentire & firmiter retnere dicere & cogitare quod tibi placet
& expedit animæ meæ.Intret ſpiritus tuus bonus in cor meum qui ſonet ibi ſine ſono & ſi
ne ſtrepitu uerborum.Loquatur omnem ueritatem tantorum myſteriorum.Profunda ſunt
nimis & ſacro tecta uelamine.Propter magnam clæmentiam tuam concede mihi hodie &
ſemper miſſarum ſolemnia puero corde & pura mente celebrare.Libera cor meum ab imũ
dis & nephandis uanis & obnoxiis cogitationibus.Muni me beatorum angelorum pia & fi
da tutela atq; fortiſſima cuſtodia:ut hoſtes omnium bonorum confuſi diſcedant per uirtutẽ
tanti myſterii & per manum ſancti angeli tui.Repelle a me domine ieſu chriſte & a cunctis
ſeruis tuis duriſſimum ſpiritum ſuperbiæ:cenodoxiæ:inuidiæ:iracundiæ: fornicationis & i
mundiciæ:dubietatis & blaſphemiæ. Confundantur qui nos perſequuntur: pereant illi qui
cuncta perdere feſtinant.Rex uirtutum:caſtitatis & integritatis amator deus:celeſti rore be
nedictionis tuæ extingue in corpore meo totum fomitem ardentem libidinis:ut maneat in
me tenor totius caſtitatis animæ & corporis.Mortifica in me carnis ſtimulos: & omnes libi
dinis commotiones:& da mihi ueram & perpetuam caſtitatem cum cæteris donis tuis:quæ
tibi placent in ueritate:ut ſacrificium laudis caſto corpore & mundo corde ualeam tibi offer
re.Quanta enim domine ieſu chriſte cordis contritione & lachrymarum fonte: quanta re
uerentia & tremore:quanta corporis caſtitate & animi puritate iſtud diuinum & cæleſte ſa
crificium eſt celebrandum:ubi caro tua in ueritate ſumitur:ubi ſanguis tuus in ueritate bibi
tur:ubi ſumma imis iungũtur:ubi adeſt præſentia ſanctorum angelorum :ubi tu es ſacerdos
& ſacrificium mirabiliter & ineffabiliter conſtitutus.Quis digne hoc celebrare poterit: niſi
tu deus omnipotens offerentem feceris dignum?Scio & uere ſcio:& ipſum pietati tuæ cõfi
teor:quia non ſum dignus accedere ad myſterium tantum propter nimia peccata mea & in
finitas negligentias meas.Sed ſcio ueraciter:& credo ex toto corde:& ore confiteor:quia po
tes me facere dignum qui ſolus potes mundum facere de imundo conceptum ſemie:de pec
catoribus facere iuſtos & ſanctos.Per hanc omnipotentiam tuam te rogo:ut concedas mihi
peccatori hoc cæleſte ſacrificium celebrare cum timore & tremore:cum cordis puritate & la
chrymarum fonte:cum læticia ſpirituali & cæleſti gaudio.Sentiat mens mea dulcedinẽ bea
tiſſime præſentiæ tuæ:& excubias ſanctorum angelorum tuorum in circuitu meo. Ego enĩ
domine memor uenerandæ paſſionis tuæ accedo ad altare tuum licet peccator: ut offeram
tibi ſacrificium quod tu inſtituiſti: & offerri præcepiſti in commemoratione tui pro ſalute
noſtra.Suſcipe ergo iſtud quæſo ſũme deus: dulciſſime ieſu chriſte pro eccleſia tua ſancta &
pro cuncto populo tuo quem acquiſiſti ſanguine tuo precioſo.Et quoniam me peccatorem
inter te & eundem populum medium eſſe uoluiſti:licet in me boni operis teſtimonium nõ
agnoſcas:officium diſpenſationis creditæ non recuſes: nec per me indignum famulum tuũ
eorum ſalutis pereat precium:pro quibus uictima factus ſalutaris dignatus es eſſe redemptõ
Profero ergo domine(ſi dignaris propitius intueri)tribulationes plebium:pericula populo
rum:captiuorũ gemitũ:miſeriam orphanorum:neceſſitates peregrinorum:inopiam debiliũ
deſperationes languentium :defectus ſenũ:ſuſpiria iuuenũ:uota uirginum: lamenta uidua
rum.Tu enim miſereris omnium domine:& nihil odiſti oĩum quæ feciſti. Memorare quæ
ſit noſtra ſubſtantia:quia tu pr̃ nr̃ es:ne iraſcaris ſatis: neq; multitudinem uiſcerum tuorum
ſuper nos contineas.Non enim in iuſtificatiõibus noſtris ꝓſternimus ꝓces nr̃as añ faciẽ tuã
ſed in miſeratiõibus tuis multis.Aufer a nobis dñe iniqtates nr̃as: & ignẽ ſci ſpiritus i nobis

clementer accende. Aufer cor lapideum de carne noſtra : & da nobis cor carneum quod te ti meat diligat & honorificet:te delectetur:te ſequatur:& te perfruatur. Oramus domine clementiam tuam:ut ſereno uultu familiam tuam:ſacri tui nominis officia præſtolantem aſpicere digneris. Et ut nullius ſit irritum uotum:nullius uacua poſtulatio: tu nobis preces ſuggere:quas ipſe audire propitius & exaudire delecteris. Rogamus etiam te ſancte pater pro ſpiritibus fidelium defunctorum : ut ſit illis ſalus æterna ac perpetua ſanitas:gaudium & refrigerium ſempiternum:hoc magnum pietatis ſacramentum. Domie deus meus ſit illis hodie magnum & plenum gaudium de te pane uiuo & uero qui de cælo deſcendiſti : & das uitam mundo de carne ſancta & benedicta agni uidelicet immaculati qui tollis peccatum mūdi. Et potari de fonte pietatis tuæ : qui per lanceam militis de latere emanauit crucifixi domini noſtri:ut conſolati exultent in laude & gloria tua ſancta. Peto domine clæmentiam tuam:ut deſcendat ſuper hunc panem & calicem iſtum plenitudo diuinitatis tuæ. Deſcendat etiam domine illa ſancti ſpiritus tui inuiſibilis forma & incomprehenſibilis maieſtas: ſicut quondam in patrum hoſtias deſcendebat : qui & oblationes noſtras corpus & ſanguinem tuum efficiat:& me indignum ſacerdotem tuum doceat tantum tractare myſterium: ita ut placide ac benigne ſacrificium ſuſcipias de manibus meis ad ſalutem omnium tam uiuorum ꝙ defunctorum. Rogo te domine per ipſum ſacroſanctum myſterium corporis & ſanguinis tui quo quottidie in eccleſia tua paſcimur & potamur:abluimur & ſanctificamur: atq; unius tuæ ſummeq; diuinitatis participes efficimur:quatenus des mihi uirtutes tuas ſā ctas:quibus repletus bona conſcientia ad altare tuum accedam:ita ut hæc cæleſtia ſacramēta efficiantur mihi ſalus & uita. Tu enim dixiſti ore tuo ſancto:& benedicto : pāis quem ego dedero:caro mea eſt pro mundi uita. Et qui manducat me: uita uiuet propter me : ipſe manet in me : & ego in eo : ego ſum panis uiuus qui de cælo deſcendi:ſi quis manducauerit ex hoc pane:uiuet in æternum. Panis dulciſſime ſana palatum cordis mei : ut ſentiam ſuauitatem amoris tui. Sana ab omni languore:ut nullam præter te amem pulchritudinem. Panis candidiſſime habens in te omne delectamentum & omnis ſaporis ſuauitatem: qui nos ſemper reficis:comedat te cor meum:& dulcedine ſaporis tui repleantur uiſcera animæ meæ. Manducat te angelus pleno ore:manducet te peregrinus homo pro modulo ſuo :ne deficerē poſſit in uia tali recreatus uiatico. Panis ſancte:panis uiue:panis pulcher : panis munde : qui deſcendiſti de cælo:& das uitam mundo:ueni in cor meum:& munda me ab omni inquinamento carnis & ſpiritus. Intra in animam meam : ſana & ſanctifica me intus & exterius. Eſto tutamen & perpetua ſalus corporis & animæ meæ. Repelle a me inſidiantes mihi. Hoſtes recedant procul a præſentia tua:ut foris & intus per te munitus recto tramite perueniā ad tuum regnum:ubi non myſteriis ſicut in hoc tempore agitur : ſed facie ad faciem te uidebimus:cū tradideris regnum deo patri:& erit deus omnia in omnibus. Tunc me de te ſatiabis ſatietate menſtrua:ut nec eſuriam:nec ſitiam in æternum. Qui cum eodem deo patre & ſpiritu ſancto uiuis & regnas per omnia ſæcula ſæculorum. Amen.

Item ſancti Ambroſii oratio dicenda ante inchoationem miſſæ.

S s Vmma & incomprehenſibilis natura uirtus uitaq; beata:lux inacceſſibilis : uera ſingularis & una ſapientia : ueritas incommutabilis : ſancta incomparabilis & æterna dilectio:temporalium rerum ſine tempore conditor uiſibilium & inuiſibilium:inuiſibilis æternuſq; patrator:pater & filius & ſpiritus ſanctus : un⁹ & uerus in trinitate deus. Pater non habens a quo ſis :habens tamen ſapientiam ideſt filium:cui maior uel anterior non ſis. Filius habens patrem a quo ſis :non tamē habens cui minor uel poſterior ſis. Spiritus ſanctus hn̄s patrē & filiū:a quibus ſis: non tamē habens quibus inæqualis uel impar ſis : quia totum in hac tua diuinitate cui tempus nunꝙ accidit:æternum ac coæternum : æquale ac coæquale eſt : in qua alius pater alius filius alius ſpiritus ſanctus:ſed pater in filio & ſpiritu ſancto:filius in patre & ſpū ſcō : ſpūs ſcūs ī patre &

filio quia ficut tua deus nofter natura perfonas recipit:fic partes nequaq̃ admittit:cui nec fu
pra nec fubtus:ante uel retro conuenit:quia corporum liniamenta non recipit. Vnde & to
ta in locis fine loco habetur:nec tamen tota comprehenditur. Tota nanq̃ ubiq̃ habetur:qa
perfectio pars in ea nulla reperitur. Tota autem non comprehenditur:quia uidelicet cum in
creaturis unicuiq̃ præfens efficitur: etiam ultra creaturas totus inuenitur. Quam ob
rem cum cælum & terram implet: totus eft cum hominem unum implet: totus eft:
nec uariatur per fingula: quæ in fingulis tota eft: nec de loco ad locum tranfit: cum
unum deferens alterum petit: quæ femet ipfam fine loco & tempore mouet. Hinc me
rito colendus: hinc adorandus es: hinc incommutabilis: hinc circunfcriptus agnofceris: hinc
mediator dei & hominum homo chriftus iefus fecundum diuinitatis effentiam totus cum
hominibus in terris: totus erat cum patre in cælis: cum diceret. Nemo afcendit in cælum ni
fi qui de cælo defcendit filius hominis: qui in celo eft. Qui uidelicet cum in forma dei effet:
non rapinam arbitratus eft effe fe æqualem deo: fed femetipfum exinaniuit: formam ferui
accipiens: in fimilitudine hominum: factus obediẽs ufq̃ ad mortem: mortem autem crucis:
Per hunc te beata trinitas humanitatis habitum: per huius fufceptionis humilitatem depre
cor: per huius facratiffimam obedientiam: per huius beatiffimam mortem exoro in primis:
ut te deum meum diligam: te fitiam: te toto corde perquiram: deinde ut proximum iuxta ui
res atq̃ menfuram in hac ipa tua dilectione carum femper atq̃ dilectum attendam. Sed hāc
dilectionem nulli domine preftabis: nifi cui uicia prius odiffe donaueris. Obfecro ergo pia
& uera mifericordia: folida atq̃ unica fpes mea: ut fuperbiæ regnum auferas ab anima mea.
Horrendum domine pauendumq̃ tam maximum malum: quod angelos de cælo proiecit:
quod homines de paradifo minauit: quodq̃ initium omnis peccati eft: & ad ipfum pertinet
quicquid uicii & iniquitatis eft: cuius primæ foboles feptem nimirum pricipalia uicia & hac
uirulenta radice proferuntur: filicet inanis gloria inuidia ira trifticia auaricia uentris inglu-
uies atq̃ luxuria: fed & numerofa propaginis turba ex fingulis generatur. Inanis ergo gloria
cum plene mentem ceperit: mox feptiformem in illa nequiciam gignit: inobœdientiam iac
tantiam hypocrifim: contentionem: pertinaciam: difcordiam: ac nouitatis præfumptionē.
Sed fi huic uera humilitas opponatur: omnis eius nequicia uacuatur. Te ergo deprecor hu-
militatis magifter: ut hanc cordi meo inferas: infertamq̃ cuftodias: quæ dum cunctis inferio
rem fe attendit: fubiectionem protinus gignit: iactantiam extinguit: hypocrifim excludit: cō
tentionem refugit: pertinaciam emollit: difcordiam præcauet: nouitatum prefumptionem
abhorret. Hoc beatæ humilitatis medicamine morbum elationis fanandum præuideras:
cum per hominem affumptum auctor noftræ falutis tuis ad te uenientibus diceres. Difcite
a me quia mitis fum & humilis corde: & inuēietis requiem animabus ueftris. Et rurfum. Ni
fi conuerfi fueritis: & efficiamini ficut paruulus ifte: non intrabitis in regnum cælorum. De
inuidia quoq̃ odium: fufurratio: detractio: exultatio in aduerfis proximi: afflictio autem in
profperis eius propagatur. O mala progenies: quæ fi animo intromiffa dominari cœperit:
omnem fanctitatis fobolem extinguit. Qui itaq̃ inuidet uel odit: non alium prius q̃ feip-
fum occidit. Qui fufurrat: & detrahit: prius fuas q̃ aliorum radices euellit. Qui exultat ī ad
uerfis proximi: & affligitur in profperis eius: alieno primum fe petit gladio. Hoc fecundum
fuperbie uirgultum tunc primo fuit extortum: cum ille de quo fcriptum eft: inuidia diaboli
mors introiuit in orbem terrarum: caim perfuafit: ut liuoris odio fraternum funderet fan-
guinem. Sed nimirum idem caim iuidus prius fuam animam q̃ alterius carnem peremit:
fcriptum quippe eft. Qui odit fratrem fuum: homicida eft. Et fcitis quia omnis homicida
non habet uitam æternam in fe manentem. Hinc domine apparet: cuius primum homici
da eft: qui alterum odit: in quo uita non eft: quod contra moyfes omnium mitiffimus ad-
monet dicens. Ne oderis proximum tuum in corde tuo. Et quia ille qui inuidet & odit: con
fequenter fufurrat & detrahit: hoc malum fcriptura fancta præcauendum denunciat. Non
eris (inquit) fufurro in populis: & nolite detrahere alterutrum fratres. Qui enim detrahit
autē fratri: detrahit legi. Qui ~~nōn~~ fufurrat & detrahit confequenter eft ut in aduerfis proximi
exultet in profperis autem animi trifticiam contrahat. Sed occurrit beatus apoftolus & di
cit: Gaudere cum gaudentibus: flere cum flentibus. Et ecce alius pro terrenis rebus terrenifq̃
honoribus: alius pro uirtutum fucceffibus cuilibet inuidet: quemlibet odit: cōtra quemlibet
fufurrat: de quolibet detrahit: de cuiuflibet aduerfis exultat: de profperis animum mœftifi-
cat. Sed ut in cunctis hoc multiplex malum fuperetur occurrat domine quæ-
fo illud multiforme bonum quod potenti uirtute refiftens non det inuidiæ locum:

charitas.s.quæ fundamentum est omniū uirtutum & bonorū:quæ non inuidet sed cōgaudet non odit sed diligit:non susurrat sed obiurgat:non detrahit sed arguit:non de aduersis pxi gaudet sed mæret:nō psperis afflictionē sed cōsolationē recipit. Merito āt tale nom̄ accepit: q illo carius inueniri non potest:quam qui habet:te utiq habet. Deus(inquit)charitas est:& qui manet in charitate:in deo manet:& deus in eo. Cui ut præfatum inuidiæ superet malū: cordis simul & oris iungenda custodia est:cordis.s.ne inuideat:ne in aduersis proximi exultet:ne in psperis mæsticiam cōtrahat. Oris uero ne susurret ne detrahat: scriptum quippe ē: omni custodia serua os tuum. Cor quia ex ipso uita procedit. Et rursum scriptum est. Mors & uita in manibus linguæ/citius malum q intus latet extinguitur:si a prauo eloquio foris ligua frenetur. Pone domine custodiam ori meo: & ostium circunstantiæ labiis meis: ut non de clines cor meum in uerba maliciæ. Libera animam meam a labiis iniquis & a lingua dolosa. Ira autem inuidiam sequitur:qua inter cætera uicia nihil asperius nihil inuenitur amarius:quæ dum ultra modum efferbuerit:atrociter mentem exulcerat:sensum hebetat: linguā immutat:oculos obumbrat:totumq corpus perturbat. Hinc protinus rixe contumeliæ: clamor:indignatio tumor mentis & blasphemie suscitantur. De qua nimirum scriptura sancta testatur dicens. Ira in sinu stulti requiescit:& ira uiri iusticiam dei non operatur. Sed obiice domine contra tam amarissimum iracundiæ malum suauissimum pacientiæ bonum:ī quo specialiter animarum nostrarum salus collocatur:cum nobis per euangelium dicitur. In patientia uestra possidebitis anias uestras. Quæ nimirum dum arcem & principatum in mente susceperit:omnes mox perturbationes compescit. Rixas & contumelias in exhortationem conuertit:confusum clamorem sub ordinato silentio premit: indignationem tum orē q mentis mansuetudine uincit:blasphemias gratiarum actione repellit. Quod si forte si forte in immensum ira succensa ad horam patientia succubuerit: nullum ne domine remediū erit? Erit certe. Nam cum huius mali damnationem denunciat dicens. Qui irascitur fratri suo:reus erit iudicio. Qui autem dixerit fratri suo racha: reus erit concilio: qui autem dixerit: fatue: reus erit gehenne ignis. Protinus recuperationem subiungit:cum dicit. Si offers munus tuum ad altare: & ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid aduersum te: relinque ibi munus tuum ante altare:& uade prius reconciliari fratri tuo:& tunc ueniens offer munus tuum. Et illud. Cum statis ad orandum: remittite si quid habetis aduersus alterū in cordibus uestris. Hanc mihi domine deus secundam tribue uictoriam: si furore cæcatus amisero primam:cum non tuo zelo sed meo uicio cuiuslibet animum offēdo. Tristicia quoq iram persequitur:quæ dum cordis archana penetrat:protinus in eius cubiculo:maliciam: rancorem:pusillanimitatem desperationem:torporem circa præcepta:uagationem mentis erga illicita generat:quæ inter cætera uicia q sit detestanda:beatus paulus indicat:sæculi(inquiens)tristicia mortem operatur. Sed domine deus meus oppone contra sæculi tristiciam futuræ beatitudinis læticiam:quæ ex mœrore contractam maliciam uincat beniuolentia: tædio procuratum rancorem pellat sinceritate:pusillanimitatem fortitudine roboret: desperationem spei fiducia erigat:torporem circa præcepta exercitio spirituali repellat: uagationem mentis erga illicita:inconcussa stabilitate refrenet. Quod si ad momentum subtracta læticia spirituali malum tristiciæ præualuerit:agam quæso quod monet beatus iacobus. Tristatur quis in uobis:oret æquo animo & psallat. Auaricia sequitur tristiciam quæ in utroq testamento pari notatur execratione. In ueteri nanq dicitur: auaro nihil est scelestius. In nouo autem:& auaricia quæ est idolorum seruitus. Ex qua profecto septem nequiciæ pcreantur silicet proditio:fraus:fallacia:periurium:inquietudo:uiolentia:& contra misericordiam obduratio. Et ecce domine deus quilibet amtor mundi & non tui propter metalla preciosa ardentes fulgentesq lapides: seruos & seruas prædia & fundos: ad mortem proximum tradit:fraudem incurrit:fallaciam obducit:periurium committit & alius inquietus & uiolentus est propter uillam:alius propter gallinam: alius obduratur contra misericordiam:ne tribuat aurum: alius ne porrigat potum. Sed peto mihi deus amator castus & uerus ut cui præter te nulla possessio debetur in terra: nihil quod tu non es concupiscam in terra: semper illius sententiæ meminerim qua dicitur: nudus egressus sum de utero matris meæ:nudus reuertar illuc. Atq illius. Nihil intulimus in hunc mundū:sed nec auferre qd possumus. Quæ nimirum dum pie consideratur:mundi contemptum afferre uidetur:q auariciæ cōtrarius est. Post hæc restat uentris ingluuies:quæ a necessitate quidem icipit: sed modum necessitatis excedens ad uoluptatē ptransit:dūq a licitis ad illicita puenerit: mox septā læticiā:scurrulitatē:imundiciam:multiloquium:sensusq hebetudinem circa intelligentiam

parturit:cuius mortiferum uirus tunc utcunq; uacuatur:cum non qualitas sed libido in escis præcauetur. Prima enim mulier non exquisitarum dapum sed sola pomi delectatione mortem mundo induxit:& antiquus hostis regem nostrum non de carne sed de pane tentauit: & sodoma idcirco igne & sulphure periit:quia inter cætera mala panem in saturitate comedit. Quapropter clæmentiam tuam deus imploro:ut sicut æger ad medicinam:sic ad sumēdas dapes accedam:nequaquam in eis uoluptatem appetens sed necessitati subueniens. Aufer a me propter magnam misericordiam tuam omne ciborum noxium desiderium:cōgruamq; seruo tuo escarum propicius tribue abstinentiam:ut intra necessarium modum ꝓprium tempem appetitum:remotaq; a me omni prorsus crapula & ebrietate sciam in uirtute tua abundare:sciam & pœnuriam pati:nouerim quoq; in quibus mihi sufficiens esse possim Ita domine ita pater bone noxiis castrimargiæ succis arefactis inepta læticia uel sterilitas ñ pullulabit:quæ illos maxime ad insaniam perducit:in quibus crapula & ebrietate dominiū sumit. Sedit enim populus manducare & bibere:& surrexit ludere. Contra quos illa sententia uenit:qua dicitur:uæ uobis diuitibus qui habetis consolationem uestram. Et uæ uobis ꝗ ridetis nunc:quia plorabitis & flebitis. Quod contra ii qui carnem suam crucifixerunt cum uiciis & concupiscentiis eius:audiunt. Mundus gaudebit:uos uero contristabimini:sed tristicia uestra uertetur in gaudium:& gaudium uestrum nemo tollet a uobis. Et rursum. Beati ꝗ lugent:quoniam ipi consolabuntur. Immundicia quoq; quæ iuxta apostolum quibusdā regni cælestis aditum claudit:uigilantem nunꝗ:dormientem uero tardius sua colluuione fœdabit. Multiloquium inedia pressum silebit. Hebetudo sensus circa intelligentiam spiritualis acuminis ingenio cedet:quod sancta parsimonia in mente propagabit. Venter enim cōtractus humanos in altum eleuat sensus. Luxuria castrimargiam sequitur:que dum licentiæ metas excedit:mox de se cæcitatem mentis:inconsiderationem inconstantiam:præcipitatōem amorem sui:odium dei:affectum præsentis sæculi:horrorem autem uel desperationem gignit futuri. Sed peto domine ut qui ab ipo pubertatis tempore a complexu carnalis copulæ alienum me esse uoluisti:delectationis eius sensu non tangar. Quid enim prodest domine deus uirginem esse corpore:si contingat mente esse corruptum? Qui enim uiderit mulierē ad concupiscendum eam:iam mœchatus est eam in corde suo. Huic profecto necdum castitatem professo iuxta apostolum. melius est nubere ꝗ̄ uri. Sed obsecro domine ut cui non licet nubere:ne contingat aduri. Ecce dum pro me solicitus talia postulo: meminisse charitatis debeo:ut & pro aliis exorem. Te igitur amatorem ecclesiæ tuæ deprecor deus pro sacerdotibus eius ut:uerbis simul & meritis uitæ populū sibi creditum ad cælestem patriam inuitent:pro regibus ducibus & iis qui in sublimitate positi sunt:ut patres orphanorum & iudices uiduarum semetipos exhibeant:miseriis inopum & gemitibus pauperum doleant:nil nisi quod iustum est: in indicio querant:sicq; administrent præsentia: ne amittant bona futura. Pro uirginibus continentibus ac mundo renunciantibus: ut præsentia despiciant:futura requirant:ne se negociis sæcularibus implicent:ut tibi militantes placeant:cui se probauerunt. Pro coniugatis:ut sic sibi inuicem carnis debitum soluant:ne a desiderio patriæ celestis exorbitent. Sed quid ago domine quasi oblitus peccatorum meorum pro aliis orare præsumo. O ꝗ̄ in multis offendi atq; offendo:sed non subrepit desperatio:cum publicanum in tēplo iustificatum attendo:cum latronem in cruce confitentem & de cruce ad paradisum trāseuntem aspicio:cum mariam post multas criminum culpas fonte pietatis ablutam:cum petrum post negationem apostolatus gratiam recuperasse intueor. Sed rogo ineffabilis pietas ut cui de tantis exemplis præsumere donasti:gemitus publicani:confessionem latronis: lachrymas meretricis:fletusq; negantis apostoli concedas. O domine si flagello temporali scelera mea uindicanda prouideris:lachrymosus imploro:ut dum contra hæc iratus desæuis: semper in ira misericordiæ recorderis. Quem enim diligis corripis: flagellas autem omnem filium quem recipis: quibus nimirum uerbis & si uirga percussionis minatur: paternus tamen pietatis affectus monstratur. Da ergo inter flagella tolerantiam: ne murmurationis notas ut malus seruus incurram: sed magis quasi bonus filius gratiarum actiones rependam. Illud etiam magnopere peto:ut diem obitus:diem extremi iudicii:damnationem æterni supplicii:beatitudinemq; regni futuri semper meminerim: quod nemo indesinenter potest:nisi qui ad uitam præordinatus est æternam. Indesinenter domine recolenda est dies illa:in qua lux cum tenebris pugnat:misericordia cum credulitate desudat:in qua aduersarius noster mala quæ fecimus:locuti sumus uel cogitauimus: uiolentissimus accusator retexet:iusticiam tuam ad hæc punienda deposcet. Vbi quid sum dñe: nisi tu qui iuste iudicas

& misericorditer defendis? Recordarē quia aduocatus meus es ipse qui iudicas. Quid si etiam in illo adhuc sæculo aliquid in me uindicandum reseruas? Peto ne me potestati demonū tradas: dū scel⁹ meū purgatoria pœna detergis. Nūq̄ dn̄e obliuiōi tradēda ē dies illa: de q̄ dixit ꝓpheta. Dies (iquit) ire dies illa: dies tribulatōis & āgustiæ: dies calamitatis & misiæ: dies tenebrarū & caliginis: dies tubarū & clāgoris: ī q̄ cæl' & terris ardētib⁹ exibūt āgeli: & sepabūt malos de medio iustorum: & mittent eos in caminum ignis: in quem messores collecta zizania alligabunt fasciculos ad comburendum: in quo a sinistris positi audient impii. Discedite a me maledicti ī ignem æternum: qui paratus est diabolo & angelis ei. In quo iam obseratis uitæ ianuis cum extinctis lampadibus stultæ uirgines a thalamo exclusæ plorabunt: damnationē q̄ ingementes clamabunt domine domine aperi nobis: & tunc dices illis: nescio uos. In quo etiam qui miraculis coruscauerunt: similiter lamentabuntur repulsi & dicent: Domine domine nonne in nomine tuo prophetauimus: & in nomine tuo demonia eiecimus: & in tuo nomine uirtutes multas fecimus. Et tunc confiteberis etiam istis: quia nunq̄ nouisti eos: subiiciens. Discedite a me omnes qui operamini iniquitatem. Quis hic domine deus terribilis ī cōsiliis: mirabilis in maiestatibus: faciensq̄ prodigia: quis (inquam) hic non paueat: & a fundo cordis non tremiscat: cum etiam illos damnari audiat quos in hac uita contigit miraculis coruscare? Ad quæ nimirum ualet illa sententia: qua dicitur: nescit homo: utrum amorē an odio dignus sit: sed omnia reseruantur in futurum incerta: in quo & si iustus uix saluabitur: peccator & impius ubi parebunt? Etiam domine deus indesinanter meditandum æternæ damnationis supplicium: in quo quicquid pœnarum excogitari potest: quicquid etiam non potest: semper adest: cuius uermis imortalis: ignis inextinguibilis: fœtor intolerabilis est: cuius terra tenebrosa: & mortis caligine cooperta terra miseriæ: & tenebrarum est: cuius torrentes in picem conuertuntur: & humus in sulphur: ardebitq̄ in sempiternū: cuius lacus sanguine igneq̄ permixtus est: & quoscunq̄ suscipit: demergit: simul & exurit. O q̄ horrenda o q̄ stupēda sunt ista: sed maior est domine cruciatus amissio tuæ claritatis. Sufficit enim ad plenam miseriam: tua non perfrui beatitudine: in qua iusti receptis corporibus sanctorumq̄ angelorū celsitudini coæquati in æternam lucem aspicientes sicut sol refulgebunt. Nec immerito sole & luna non indigebunt: quia te perenne lumen habebunt. Non esurient: neq̄ sitient: non laborabunt neq̄ deficient: non mœrebunt neq̄ lugebunt: quia quicquid satietatis quicqd quietis: quicquid gaudii est: tua uisio [illegible] præstabit: quæ in omnibus omnia erit. Nec tempus iam illis accedet: quia totos æternitas possidebit: nec timebunt ultra iam mori: qui meruerūt beata immortalitate uestiri. Quid autem de hac beatitudine miser ego amplius dicere ualeo: quia de illa quicquid dixero: illa sententia reprimor: quam per prophetam & apostolum dicta intelligo. Quod oculus non uidit: nec auris audiuit: nec in cor hominis ascendit: quæ præparauit deus diligentibus se. Erunt certe in illa beata uita hæc bona quæ premisi ineffabili & nobis adhuc incomprehensibili modo. Huius desiderio domine deus formator & reformator meus huius amore peragam quicquid in hac uita præcipis ut agam: nec sit ultra timor in charitate. Sed perfecta charitas foras mittat timorem: Et ut efficax hæc mea sit depræcatio: beatæ mariæ uirginis suffragia peto: quam tanti meriti esse fecisti: ut prima inter mulieres nouum munus offerret: & nulla præter ipam tam nouum acciperet: nouum. s. munus pria offerret: ut puella uirgo perseueraret. Nulla præter ipam tam nouum acciperet: ut deū uirgo pareret: & post partum uirgo maneret. Apostolorum intercessionem imploro qui beatissimam mediatoris paupertatem eiusq̄ passiones uestigio insequentes ad tantum cælsitudinis culmen peruenerunt: ut quæcunq̄ ligarent super terram: essent ligata & in cælis: & que soluerent super terram: essent soluta: & in cælis atq̄ in extremis sederēt super duodecim thronos iudicantes duodecim tribus israel. Martyrum preces deposco: qui pro ueritate non dubitarunt sanguinem fundere: nec dilexerunt animas suas usq̄ ad mortem: ut mortis superarent auctorem. Confessorum orationes expostulo qui bella tentantis inimici dum pie uiuerent ī catholica pace: uel etiam hæreticorum conflictationem diuturno certamine pertulerunt: atq̄ ut uerum dicam: longioris occultiq̄ martyrii palmas acceperunt. Talium dominæ deus præces nunq̄ spernis: si ut pro me exorent: ipe inspiraueris: qui æternitate perenni uiuis & regnas cuncta per sæcula & in omnibus sæculis. Amen.

¶ Sancti ambroſii liber de ſacramentis & myſteriis.

DE ſacramentis quæ accepimus:ſermonem adorior:cuius rationem ēt opor
tuit ante præmitti. In chriſtiano enim uiro prima eſt fides : ideo & romæ
fideles dicuntur qui baptizati ſunt:& pater noſter abraham ex fide iuſtifica
tus eſt nō ex operibus.Ergo accepiſtis baptiſmum:credidiſtis : nefas eſt me
aliud nāq; exiſtimare . Neq; enim uocatus eſſes ad gratiam niſi dignum te
xp̄s ſua gratia iudicaſſet.Ergo quid egimus ſabbato?Nempe apertionem.
Quæ myſteria ſunt apertionis?Quando aures tetigit tibi ſacerdos: quid ſi
gnificat?In euangelio dominus noſter ieſus chriſtus cum ei oblatus eēt ſur
dus & mutus:tetigit aures eius.Aures:quia ſurdus erat:os:quia mutus:& ait.Epheta quod eſt
adaperire in latinum:ebraycum enim uerbum eſt.Ideo ergo tibi ſacerdos aures tetigit:ut a-
perirentur aures tuæ ad ſermonem & ad alloquium ſacerdotis. Sed dicis mihi : quare nares
ibi?ut abiectis noxiis delectationibus chriſti ſolūmodo amplectantur odorem : ut poſſint cū
apoſtolo dicere.Chriſti bonus odor ſumus deo.Quia mutus erat:os tetigit:ut quia loqui nō
poterat ſacramenta cæleſtia:uocem acciperet a chriſto:& ibi quia uiri:hic quia mulieres bap
tizantur.Et non eadem puritas ſerui quanta & domini:cum ille peccata concedat:huic pecca
ta donentur.Quæ poteſt eſſe comparatio?Ideo propter operis gratiam & muneris non os
tetigit epiſcopus ſed nares.Quare nares?Vt bonum odorem accipias pietatis æternæ : ut di
cas chriſti enim bonus odor ſumus deo:quem ad modum dixit ſanctus apoſtolus:ut ſit in te
fidei deuotioniſq; plena fragrantia . Venimus ad fontem:ingreſſus es:unctus es. Conſidera
quos uideris:quid locutus ſis:repete diligenter.Occurrit tibi leuita:occurrit preſbyter. Vnct⁹
es quaſi athleta xp̄i:quaſi luctamen huius ſæculi luctaturus.Profeſſus es luctaminis tui certa
mina. Qui luctatur:habet quid ſperet . Vbi certamen:ibi corona.Luctaris in ſæculo: ſed co
ronaris a xp̄o:& pro certaminibus ſæculi coronaris.Nam & ſi in cælo præmium.hic tamen
meriti præmium collocatur.Quando te interrogauit:abrenuncias diabolo & operib⁹ eius?
quid reſpondiſti?Abrenuncio.Abrenuncias ſæculo & uoluptatibus eius?quid reſpōdiſti?Ab-
renuncio.Memor eſto ſermonis tui:& nunq; tibi excidat tuæ ſeries cautōis. Si chirographū
homini dederis:ut pecuniam eius accipias:teneris obnoxius:teneris obſtrictus:& reluctantē
te fœnerator aſtringit:atq; illic tua cautione conuinceris.Vbi promiſeris conſidera:uel qbus
promiſeris.Leuitam uidiſti.Sed miniſter eſt chriſti.Vidiſti illum ante altaria miniſtrare.Er-
go chirographum tuum tenetur:non in terra ſed in cælo.Conſidera ubi capias ſacramenta
cæleſtia.Si hic corpus eſt chriſti:hic & angeli conſtituti ſunt.Vbi corpus:ibi aquilæ. Legiſti ī
euangelio:ubi corpus chriſti:ibi & aquilæ uolare conſueuerunt:ut terrena fugiāt:cæleſtia pe
tant.Quare hoc dico?Quia & homines angeli:quicunq; annunciant xp̄m:& angelorū aſci-
ſci uidentur locum.Quo modo?Accipe baptiſtæ rationem.Erat ioānes natus ex uiro & mu
liere.At tamē audi quia angelus eſt & ipſe:ut.Ecce mitto angelū meū añ faciā tuā:& parabit
uiā añ te.Accipe alid.Malachias,ait ꝓpheta .Labia ſacerdotis cuſtodiūt ſapiētiam : & legem
exquirunt ex ore ipſius angelus eſt enim dei omnipotentis . Hæc ideo dicuntur:ut ſacerdo
tis gloriam prædicemus:non ut aliquid perſonalibus meritis arrogetur . Ergo quia abrenun
ciaſti mundo:abrenunciaſti ſæculo:eſto ſolicitus.Qui pecuniam habet : ſemper cautionem
ſuam conſiderat.Et tu qui fidem debes chriſto:ſerua fidem quæ multo precioſior eſt q̄ pecu
nia.Fides enim æternum patrimonium eſt:pecunia temporale.Et tu ergo ſemper recordarē
quid promiſeris:eris cautior.Si teneas promiſſionem tuam:tenebis & cautiōem . Deinde ac
ceſſiſti propius:uidiſti fōtem:uidiſti & ſacerdotem ſupra fontem.Nec hoc poſſū dubitare qd
in animum ueſtrum non potuerit cadere:quod cecidit in illum ſyrum naaman:quia & ſi mū
datus eſt:tamen ante dubitauit.Quare dicam:accipe.Ingreſſus es:uidiſti aquam:uidiſti ſacer
dotem:uidiſti leuitam.Ne forte aliquis dixerit:hoc eſt totum?Immo eſt totum:uere totum:
ubi tota innocentia:ubi tota pietas:tota gratia:tota ſanctificatio .Vidiſti quæ uiderē potuiſti
oculis tui corporis & humanis conſpectibus:non uidiſti illa quæ operantur:ſed que uidētur.
Illa multo maiora ſunt:quæ non uidentur:q̄ quæ uidentur:quoniam quæ uidentur:tempo
ralia ſunt:quæ autem non uidentur:æterna.Ergo dicamus : primum tene cautionem uocis
meæ:& exige.Miramur myſteria iudeorum:que patribus noſtris data ſūt.Primum uetuſta-
tem ſacramentorum deinde ſanctitatem præſtantium.Illud promitto q diuiniora & priora
ſunt chriſtianorum q̄ iudæorum Quod præcipuum q̄ q per mare tranſiuit iudeorum po
pulus?ut de baptiſmo interim loquamur.At tamen qui tranſierunt iudæi:mortui ſunt in de

ſerto:Cæterum qui per hunc fontem tranſit:tranſit a terrenis ad cæleſtia : huic eſt enim trã
ſitus:ideo paſcha:hoceſt tranſitus eius:tranſitus a peccato ad uitam:a culpa ad gratiam:ab in
quinamento ad ſanctificationem.Qui per hunc funtem tranſit:non moritur ſed reſurgit.
Namaan ergo leproſus erat:ait puella quædam uxori eius:dominus meus ſi uult mundari:
uadat in terram iſrael:& ibi inueniet eum qui poſſit ei lepram tollere. Dixit illa dominæ
ſuæ : uxor marito:naaman regi ſyriæ:qui eum quaſi acceptiſſimum ſibi miſit ad regem iſ-
rael. Audiuit rex iſrael ꝙ miſſus eſſet ad ſe. cuius lepram mundaret: & ſcidit ueſti-
menta ſua. Tunc eliſſæus propheta mandat ei. Quid eſt quod ſcidiſti ueſtem?
quaſi non ſit deus potens qui mundet leproſum. Mitte illum ad me. Et miſit illum.
Cui aduenienti ait propheta.Vade deſcẽde in iordanem:merge:& ſanus eris.Ille cœpit cogi
tare ſecum :& dicere hoceſt totum .Veni de ſyria in terram iudæam :& dicitur mihi:uade in
iordanem & merge:& ſanus eris :quaſi flumina meliora non ſint in patria mea.Dixerunt ei
ſeruuli .Domine quare non facis uerbum prophetæ?Magis fac & experire. Tunc ille iuit in
iordanem merſit:& ſurrexit ſanus .Quid ergo ſignificat?Vidiſti aquam:ſed non omnis aqua
ſanat:ſed aqua ſanat quæ habet gratiam dei uel chriſti .Aliud eſt elementum :aliud conſecra
tio :aliud opus :aliud operatio .Aqua opus eſt:operatio ſpiritus ſanctus eſt. Non ſanat aqua
niſi ſpiritus ſanctus deſcenderit :& aquam illam conſecrauerit :ſicut legiſti :ꝙ cum dominus
noſter ieſus chriſtus formam baptiſmatis daret :uenit ad ioannem :& ait illi ioannes.Ego a
te debeo baptizari:& tu uenis ad me.Reſpondit illi chriſtus.Sine modo:ſic enim decet nos ĩ
plere omnem iuſticiam .Vide quia omnis iuſticia in baptiſmate conſtituta eſt. Ergo quare
chriſtus niſi ut caro iſta mundaretur:Caro quam ſuſcepit de noſtra conditione .Non enim
ablutio peccatorum ſuorum chriſto neceſſaria erat:qui peccatum non fecit:ſed nobis erat ne
ceſſaria qui peccato manemus obnoxii.Ergo ſi propter nos baptiſmi nobis forma eſt conſti
tuta :fidei noſtre forma propoſita eſt.Deſcendit chriſtus :ioannes aſtabat qui baptizabat. &
ecce quaſi columba ſpiritus ſanctus:non columba ſed quaſi columba deſcendit .Memẽto qd
dixerim:chriſtus carnem ſuſcepit:non ſicut carnem :ſed carnis iſtius ueritatem.Vere carnem
chriſtus ſuſcepit :ſpiritus autem ſanctus in ſpecie columbæ:non in ueritate columbæ ſed in
ſpeciæ columbæ deſcendit e cælo .Ergo uidit ioannes & credidit .Deſcendit chriſtus :deſcen
dit ſpiritus ſanctus .Quare prior chriſtus deſcendit :poſtea ſpiritus :cum forma baptiſmatis
& uſus hoc habeat :ut ante fons conſecretur :& tunc deſcendat qui baptizandus eſt:Nam ubi
primum ingreditur ſacerdos :facit exorciſmum ſecundum creaturam àtꝗ inuocationem:p⁹
ea & precem defert:ut ſanctificetur fons :& adſit præſentia trinitatis æternæ .Chriſtus autẽ
ante deſcendit :ſecutus eſt ſpiritus ſanctus .Qua ratione ?Vt non quaſi ipſe egere dominus
ieſus ſanctificationis myſterio uideretur :ſed ſanctificaret ipſe ſanctificaret & ſpiritus. Ergo
deſcendit in aquam chriſtus :& ſpiritus ſanctus ſicut columba deſcendit .Pater quoꝗ deus lo
cutus eſt e cælo .Habes præſentiam trinitatis .In mari autem rubro figuram iſtius baptiſma
tis extitiſſe ait apoſtolus dicens.Quia patres noſtri omnes baptizati ſunt in nubæ & in mari
& ſubdit .Hæc autem omnia in figura facta ſunt illis .Illis in figura ſed nobis in ueritate.
Tunc moiſes uirgam tenebat :concluſus erat populus iudæorum inſtabat ægyptius cum ar-
mis :ex una parte mari claudebantur hebrei:neꝗ maria tranſire poterant :neꝗ in hoſtem re
currere .Murmurare cœperunt .Vide non te prouocet quia exauditi ſunt .Et ſi exaudiuit do
minus tamen culpa non carent qui murmurauerunt.Tuum eſt:ubi conſtringeris :credere ꝙ
euadas:non murmurare :inuocare:rogare :non querelam exprimere .Tenebat uirgam moi
ſes :& ducebat populum hebreorum in nocte in columna lucis in die in columna nubis .Lux
quid eſt niſi ueritas ;quæ apertum & plenum lumen effundit? Columna lucis quid eſt :niſi
chriſtus dominus :qui tenebras infidelitatis depulit :lucem ueritatis ſpiritualis affectibus hũa
nis infudit?At uero colũna nubis ẽ ſpiritus ſanctus.In mari erat populus:& præibat colũna
lucis:deinde ſequebatur colũna nubis quaſi obumbratio ſpiritus ſancti. Vides ꝙ per ſpiritũ
ſanctũ & ꝑ aquã typũ baptiſmatis demonſtrauerit?In diluuio quoꝗ fuit iã tunc figura bap
tiſmatis:& adhuc utiꝗ nõ erant myſteria iudæorum.Si ergo huius baptiſmatis forma præ
ceſſit:uides ergo ſuperiora myſteria xp̃ianorum q̃ꝫ fuerint iudeorum.Sed interim ſm̃ fragi
litatem uocis noſtræ & ſm̃ rationem ſatis ſit hodie iam de ſacro fonte libaſſe myſteria
craſtina die ſi dominus dederit loquendi poteſtatem uel copiam :plenius intimabo .Opus ẽ
ut ſanctitas ueſtra aures paratus habeat :promptiorem animum ut ea quæ nos colligere poſ
ſumus de ſerie ſcripturarum :& uobis intimauerimus :tenere poſſitis :ut habeatis gratiam
patris & filii & ſpiritus ſancti:cui trinitati perpetuum regnum eſt a ſæculis & nunc & ſemper

& in omnia sæcula sæculorum. Amen.

¶ Sermo secundus de sacramentis.

IN diluuio quoq; figuram baptismatis præcessisse: hesterno cœpimus disputare Quid est diluuium: nisi in quo iustus ad seminarium iusticiæ reseruatur: peccatum moritur? Ideo dominus uidens hominum pullulare delicta: iustum solũ cum sua progenie reseruauit: aquam autem supra montes quoq; exire præcepit: & ideo in illo diluuio omnis corruptela carnis: sola iusti prosapia & forma permansit. Nonne hoc est diluuium quod est baptisma: quo omnia peccata diluuntur: sola iusti mens & gratia resuscitatur. Multa genera baptismatum: sed unum baptisma clamat apostolus. Quare? Sunt baptismata gẽtium: sed nõ sunt baptismata. Lauacra sunt: baptismata eẽ non possunt. Caro lauatur: non culpa diluitur. Immo in illo lauacro culpa contrahitur. Erãt baptismata iudæorum: alia superflua: alia in figura: & figura ipsa nobis proficit: quia ueritatis est nuncia. Quid lectum est heri? Angelus (inquit) secundum tempus descendebat in piscinam: & quotienscũq; descendisset angelus: mouebatur aqua: & qui prior descendisset: sanabatur ab omni langore: quocunq; tenebatur. Quod significat figuram uenturi domini nostri iesu christi. Angelus quare? Ipse est enim magni consilii angelus. Secundum tempus quod ad horam nouissimam seruabatur: ut in occasu ipsum diem depræhenderet: & differret occasum. Quotienscũq; ergo descendisset angelus: mouebatur aqua. Dices forte quare modo ñ mouetur? Audi quare. Signa incredulis: fides credentibus. Qui prior descendisset: sanabatũ ab omni infirmitate. Quid est prior? tempore an honore? Vtrunq; intellige. Si tempore: qui prior descendisset sanabatur ante: hocest de populo iudæorum magis q̃ de populo nationum. Si honore: qui prior descendisset: hocest qui haberet dei metum: studium iusticiæ: gratiam charitatis: castitatis affectum: ipse magis saluabitur. Tamen tunc unus saluabatur. Tũc (inquam) in figura qui prior descendisset: solus curabatur. Quanto maior est gratia ecclesiæ in qua omnes saluantur quicunq; descendunt? Sed uidete mysterium. Venit dominus noster iesus christus ad piscinam. Multi enim ægri iacebãt: & facile ubi iacebant: ibi unus tantum modo curabatur. Deinde ait ad illum paralyticum. Descende. Ait ille: hominem non habeo Vide ubi baptizaris: unde sit baptisma: nisi de cruce christi: de morte christi. Ibi est omne misterium: quia pro te passus est: in ipso redimeris: & in ipso saluaris. Hominem (inquit) non habeo: hocest quia per hominem mors & per hominem resurrectio mortuorum. Non poterat descendere: non poterat saluari: quia non credebat q̃ dominus noster iesus christus carnem suscepisset ex uirgine. Hic autem qui opperiebatur mediatorem dei & hominum hominem iesum: expectans eum de quo dictum: & mittet deus hominem qui saluos faciet eos: dicebat: hominem non habeo: & ideo ad sanitatem meruit prouenire: quia credebat in aduenientem. Melior tamen & perfectior fuisset si credidisset iam uenisse quem sperabat forte uẽturum. Nunc uide singula: diximus figuram præcessisse in iordane: quando naaman leprosus ille mundatus est. Puella illa ex captiuis quæ est: nisi quæ speciem habebat ecclesiæ: & figurã præsentabat? Captiuus enim erat populus nationum: captiuus erat non dico captiuitatem sub hoste aliquo populo constitutam: sed eam captiuitatem dico quæ est maior: quando diabolus cum suis sæuo dominatur imperio: captiua colla subiecit peccatorum. Ergo habes unum baptisma. Aliud in diluuio: habes tertium genus quando in mari rubro baptizati sũt patres: habes quartum genus in piscina: quando mouebatur aqua. Nunc te consulo: utrũ credere debeas: quia habes præsentiam trinitatis in baptismate: quo baptizat christus uel ecclesia? Idemq; ita dominus noster iesus christus in euangelio suo dicit ad apostolos. Ite baptizate omnes gentes in nomine patris & filii & spiritus sancti. Sermo hic saluatoris est. Dic mihi o homo. Inuocauit elias de cælo ignem: & descendit ignis. Inuocauit elissæus domini nomẽ & de aqua ferrum securis ascendit quod fuerat demersum. Ecce aliud genꝰ baptismatis. Quare? Quia omnis homo ante baptismum quasi ferrum premitur atq; demergitur: ubi baptizatus fuerit: non tanq̃ ferrum sed tanq̃ iam leuior fructuosi ligni species eleuatũ. Ergo & hic figura altera. Securis erat qua cædebantur ligna: cecidit manubrium de securi: hocest ferrũ demersum est. Filius prophetæ nesciuit quæ faceret: sed hoc solum sciuit ut rogaret elissæum prophetam: & remedium postularet. Tunc ille lignum misit: & ferrum leuatum est. Vidisti ergo q̃ in cruce christi omnium hominum leuatur infirmitas. Aliud: & si non ordinẽ tenemus. Quis enim potest omnia gesta compræhendere christi sicut apostoli dixerunt? Moises cum uenisset in desertum: & sitiret populus: & uenisset ad myrrham fontem: & bibere uellet

aquam ubi primum hauſit :amaritudinem ſenſit :& cœpit bibere non poſſe .Ideo moiſes
miſit lignum in fontem :& cœpit aqua quæ erat ante amara:dulceſcere .Quid ſignificat :ni
ſi quia omnis creatura corruptelæ obnoxia aqua amara eſt omnibus?Et ſi ad tempus ſuauis
eſt:etſi ad tempus iocunda :amara eſt:quæ non poteſt auferre peccatum .Vbi biberis :ſities:
ubi potus ceperis ſuauitatem :iterum amaritudinem ſenties .¶Amara ergo aqua :ſed ubi cru
cem chriſti :ubi acceperit cæleſte ſacramentum :incipit eſſe dulcis & ſuauis .Et merito dulcis
i qua culpa reuocatur :quia in ea culpa lauatur .Ergo ſi in figura :tantum ualuerunt baptiſma
ta:in ueritate quantum ualent?Nunc ergo conſideremus. Venit ſacerdos :precem dicit ad fō
tem :inuocauit patris nomen:& præſentiam filii & ſpiritus ſancti:utitur uerbis cæleſtibus :
cæleſtia uerba quæ chriſti ſunt :ꝙ baptizemus in nomine patris & filii & ſpiritus ſancti. Si er
go ad hominis ſermonem ad inuocationem ſancti :aderat præſentia trinitatis :quanto ma
gis ibi adeſt ubi ſermo operatur æternus ?Vultis ſcire ꝙ deſcendit ſpiritus ſanctus ?Audiſtis
quia quaſi columba deſcendit?Quare quaſi columba ?Vt increduli uocarentur ad fidem. In
principio ſignum debuit eſſe :in poſterioribus debet perfectio .Accipe aliud .Poſt mortem
domini noſtri ieſu chriſti apoſtoli erant in uno loco congregati :& orabant in die penteco-
ſtes:& ſubito factus eſt magnus ſonus :quaſi cum ui magna ſpiritus ferretur :& uiſæ ſunt lin
guæ diſpertiæ ſicut ignis. Quid hoc ſignificat niſi deſcenſum ſpiritus ſancti :qui ſe uoluit icre
dulis etiam corporaliter demonſtrare :hoceſt corporaliter per ſignum :ſpiritualiter per ſacra
mentum ?Ergo manifeſtum teſtimonium eius aduentus. Nobis autem iam fidei prærogati
ua defertur:quaſi in principio ſigna incredulis fiebant: nobis iam in plenitudine eccleſiæ nō
ſigna ſed fidei ueritas colligenda eſt. Nunc diſputemus quid ſit quod dicitur baptiſma .Veni
ſti ad fontem:deſcendiſti in eum .Attendiſti ſummum ſacerdotem :leuitas & præſbiterum
in fonte uidiſti. Quid eſt baptiſmum ?In principio dominus noſter hominem fecit:ut ſi pec
catum non guſtaret :morte non moreretur:Peccatum contraxit :factus eſt obnoxius morti.
Eiectus eſt de paradiſo .Sed dominus qui ſua uellet beneficia permanere :& inſidias omnes
abolere ſerpentis :reſcindere quoq; oē qđ nocuit:primum quidem ſententiam tulit in homi
ne :terra es:& in terram ibis:& morti hominem fecit obnoxium .Erat diuina ſententia ſolui
humana conditione non poterat :remedium datum eſt :ut homo moreretur & reſurgeret.
Quare?Vt & illud quod ante damnationis loco ceſſaret :loco cederet & beneficii. Quid illđ
eſt niſi mors?Quæritis quo modo ?Quia mors interueniens finem facit peccati .Quando
enim morimur :utiq; peccare deſiſtimus .Satiſfactum ergo ſententiæ uidebatur:quia homo
qui factus fuerat :ut uiueret:ſi tamen non peccaret :incipiebat mori .Sed ut dei gratia perpe
tua perſeueraret:mortuus eſt homo :ſed chriſtus inuenit reſurrectionē ideſt ut reintegraret
cæleſte beneficium quod fraude fuerat ſerpentis amiſſum .Vtrunq; ergo pro nobis :quia &
mors finis eſt peccatorum:& reſurrectio mortuorum naturæ eſt reformatio. Verum tamen
ne in hoc ſæculo diaboli fraudes uel inſidiæ præualerent :inuentū eſt baptiſma:de quo bap
tiſmate audi quid dicat ſcriptura :immo filius dei:quia phariſæi qui uoluerunt baptizari bap
tiſmo ioannis :conſilium dei ſpreuerunt :ergo baptiſmum conſilium dei eſt .Quanta eſt gra
tia ubi eſt conſilium dei. Audi ergo .Nam ut in hoc quoq; ſæculo nexus diaboli ſolueretur:ī
uentum quo modo homo uiuus moreretur :& uiuus reſurgeret. Quid eſt uiuus? hoceſt uita
corporis uiues :cum ueniret ad fontem & mergeretur in fontem Quid eſt aqua :niſi de ter
ra?Satiſfit ergo ſententiæ cæleſti ſine mortis ſtupore ꝙ mergis .Soluitur ſententia illa:terra
es:& in terram ibis. Impleta ſententia locus eſt beneficio remedioq; cæleſti. Ergo aqua de ter
ra :poſſibilitas autem uitæ noſtræ non admittebat :ut terra operiremur :& de terra reſurge
remus .Deinde non terra lauat ſed aqua lauat .Ideo fons quaſi ſepultura eſt. Interrogatus es.
Credis in deum patrem omnipotentem ?Dixiſti. Credo . Et merſiſti :hoceſt ſepultus es. Ite
rum interrogatus es:credis in dominum noſtrum ieſum chriſtum & in crucem illius ?Dixi :
credo .Et merſiſti. Ideo & chriſto conſepultus es. Qui enim chriſto conſepelitur :cum chri-
ſto reſurgit Tertio interrogatus es:credis & in ſpiritum ſanctum?Dixiſti credo. Tertio merſi
ſti:ut multiplicem lapſum ſuperioris ætatis abſolueret trina confeſſio .Deniq; ut afferamus
uobis exemplum .Sanctus apoſtolus petrus poſtea quam in paſſione domini lapſus uidetur
infirmitate conditionis humanæ:qui ante negauerat :poſtea ut illum lapſum aboleret & ab
ſolueret tertio interrogatus a chriſto :ſi chriſtum amaret :tunc ille dixit :tu noſti domine :qa
amo te. Tertio dixit :ut tertio abſolueretur .Sic ergo peccatū dimittit pater ſicut dimittit fi
lius ſicut ſpiritus ſanctus .In uno autem nomine baptizaui uos hoceſt in nomine patris & fi
lii & ſpiritus ſancti. Noli mirari:quia dixi unum nomen :ubi eſt una ſubſtantia :una diuini

tas:una maiestas .Hoc est nomen :de quo dictum est :in quo oportet omnes saluos fieri. In hoc nomine omnes saluati estis :redditi estis ad gratiam uitæ .Clamat ergo apostolus sicut audistis in lectione præsenti quoniam quicunq; baptizantur :in morte iesu baptizant̃ .Quid est in morte ?ut quo modo christus mortuus est:sic & tu mortem gustes :quo modo christus mortuus est peccato & deo uiuit:ita & tu superioribus illecebris peccatorum mortuus sis per baptismatis sacramentum & surrexeris per gratiam christi .Mors ergo est sed non in mortis corporalis ueritate :sed in similitudine sepulturæ:crucis illius accipis sacramenta:quod in cruce christus pependit :& clauis crucifixum est corpus .Tu ergo cum crucifigeris: christo adhæres:clauis domini nostri iesu christi adhæres :ne te diabolus possit abstrahere. Teneat te clauus christi quem reuocat humane conditionis infirmitas. Ergo mersisti: uenisti ad sacerdotem : quid tibi dixit ? Deus (inquit)pater omnipotens: qui te regenerauit ex aqua & spiritu sancto : concessitq; tibi peccata tua :ipse te ungit in uitam æternam. Vide ubi unctus es : in uitam (inquit) æternam . Noli hanc uitam illi uitæ antefere: uerbi gratia:si exurgat inimicus aliquis : si uelit fidem tuam tibi auferre : si minatur mortem : ut præuaricetur quisquam : uide quid eligas : noli eligere illud : in quo non es unctus sed illud elige : in quo unctus es : ut uitam æternam uitæ præferas temporali per christum dominum nostrum. Amen .

De sacramentis . Sermo tertius.

HEsterno die de fonte disputauimus :cuius species ueluti quædam sepulchri forma est:in quem credentes in patrem & filium & spiritum sanctum:recipimur: & demergimur :& resurgimus:hoc est resuscitamur. Accipis autem mysterium hocest unguentum supra caput .Quare supra caput ?Quia sensus sapientis in capite eius . Friget enim sapiētia sine gratia :sed ubi gratia acceperit sapientiā tunc opus eius incipit esse perfectum .Hæc regeneratio dicitur .Quid est regeneratio ?Hēs in actibus apostolorum q; ille uersiculus qui dictus est in psalmo secundo .Filius meus es tu : ego hodie genui te:ad resurrectionem spectare uideatur .Nāq; sanctus apostolus in actibus apostolorum sic interpretatus est:q; tunc quando surrexit filius a morte :patris uox resultauerit:filius meus es tu:ego hodie genui te. Vnde & primogenitus a mortuis dicitur .Ergo resurrectio quid est nisi quando de morte ad uitam resurgimus .Si ergo & in baptismate: quoniā similitudo mortis est:sine dubio mergis & resurgis:similitudo fit resurrectionis. Recte itaq; secundum interpretationem apostoli sicut illa resurrectio regeneratio fuit :ita & ista resurrectio regeneratio est . Sed quid dicis quia in aqua mergis : ideo peregrinaris : ideo te dubitatio tenet? Legimus quidem producat terra ex se fructum : & produxit terra ex se fructum germinantem . Similiter & de aquis legisti. Producant aquæ animantia. Illa quidem in principio creaturæ :sed tibi reseruatum est:ut aqua te regeneret ad gratiam:sicut alia generauit ad uitam .Imitare illum piscem qui minorem quidem adeptus est gratiam tamen debet tibi esse miraculo :in mari est:& super undas est:in mari est:& super fluctus natat:in mari tempestas furit:stridunt procellæ:sed piscis natat non demergitur :quia natare consueuit .Ergo & tibi sæculum hoc mare est:habes diuersos fluctus:undas graues:sæuas tempestates .Et tu piscis esto :ut sæculi unda non mergat te. Pulchre autem pater dicit ad filium : ego hodie genui te :hocest quando redemisti populum:quando ad cæli regnum uocasti:quādo implesti uoluntatem meam :probasti meum esse te filium. Ascendisti de fonte:quid secutum est? Audisti lectionem .Succinctus sacerdos:licet enim & præsbyteri fecerint :tamen exordium ministerii a summo est sacerdote .Succinctus in aqua summus sacerdos pedes tibi lauit. Quid ē istud mysteriū ?Audisti utiq; qa dn̄s cū lauisset discipul' aliis pedes uenit ad petrū:& ait illi petr'.Tu mihi lauas pedes?Hoc ē tu dn̄s mihi suo laues pedes?Hēs hoc & alibi. Vēit ad ioanē:& ait illi ioānes :ego a te dēo baptizari:& tu uenis ad me?Ego sū peccator :& tu uenis ad me peccatorem :ut tua quasi peccata deponas:qui peccatum non feceris ?Vide omnem iusticiam:uide humilitatem :uide gratiam :uide sanctificationem .Nisi lauero (inquit)tibi pedes :non habebis partem mecum .Non ignoramus quod ecclesia romana hanc consuetudinem non habeat:cuius typum cum in omnibus sequimur & formam :hanc tamen consuetudinem non habet :ut pedes lauet. Vide ergo propter multitudinem forte declinauit. Sunt tamen qui dicunt & excusare conentur :quia hoc non in mysterio faciendum est non in baptismate non in rageneratione :sed quasi hospiti pedes lauandi sunt. Aliud est humilitatis :aliud sanctificationis .Deniq; audi quia mysterium & sanctifatio .Nisi lauero tibi pedes :non habe

tis partem mecum. Hoc ideo dico non ꝙ ego alios repræhendam: sed mea officia ipse com
mendem. In omnibus cupio sequi ecclesiam romanam: sed tamen & nos homines sensum
habemus. Ideoq; alibi rectius seruatur: & rectius custodimus. Ipsum sequimur apostolum pe
trum: ipsius inhærem⁹ deuotioni. Ad hoc ecclesia romana respondet: quod utiq; ipse auctor
est nobis huius assertionis petrus apostolus qui sacerdos fuit romanæ ecclesiæ. Ipe petrus ibi
ait. Domine non solum pedes sed etiam manus & caput. Et dominus. Qui lauit: non neces
se habet iterum lauare: nisi ut soles pedes lauet. Quare hoc? Quia in baptismate omnis cul
pa diluitur. Recedit ergo culpa. Sed quia adam supplantatus a diabolo est: & uenenum ei suf
fusum est supra pedes: ideo lauas pedes: ut in ea parte iri qua insidiatus est serpens: maius sub
sidium sanctificationis accedat quo postea te supplantare non possit. Lauas ergo pedes: ut la
ues uenena serpentis. Ad humilitatem quoq; proficiat in mysterio non erubescamus quod
dedignamur in obsequio. Sequitur spirituale signaculum: quod audiuistis hodie legi: quia p⁹
fontem superest: ut perfectio fiat: quando ad inuocationem spiritus sancti infund tur spirit⁹
sapientiæ & intellectus: spiritus consilii & uirtutis: spiritus cognitionis atq; pietatis: spiritus
sancti timoris. Septem quasi uirtutes spiritus: & omnes quidem uirtutes ad spiritum perti-
nent: sed istæ quasi cardinales sunt: quasi pricipales. Quid enim tam principale quam pietas?
Quid tam principale: quam cognitio dei? Quid tam principale quam uirtus? Quid tam prin
cipale quam consilium dei? Quid tam principale quam timor dei? Sicut timor sæculi infir-
mitas: ita timor dei magna est fortitudo. Istæ sunt septem uirtutes: quibus consignaris. Nam
ut apostolus sanctus ait: multiformis est sapientia domini nostri. Et ita multiformis est spi-
ritus sanctus: qui habet diuersas uariasq; uirtutes: unde deus uirtutum dicitur: quod aptari
potest patri & filio & spiritui sancto: sed hoc alterius disputationis: alterius est temporis. Post
hæc quid sequitur? Venire habes ad altare: quando uenisti: uidere habes quæ antea non ui-
debas: hoc est mysterium quod legisti in euangelio: si tamen legisti: certe audiuisti. Cæcus
se obtulit saluatori: ut curaretur: & ille qui alios uerbo tantum & sermone curabat: & refun
debat imperio lumen oculorum: tamen in libro euangelii: qui inscribitur secundum ioannē
qui uere præ cæteris uidit magna & designauit & declarauit mysteria: hoc in illo uoluit præ
figurare. Omnes quidem sancti euangelistæ: omnes apostoli: præter proditorē omnes sanc
ti: tamen sanctus ioannes qui ultimus scripsit euangelium quasi necessarius requisitus & elec
tus a christo maiore quadam tuba fudit æterna mysteria. Quicquid locutus est: mysterium
est. Alius dixit cæcum curatum: dixit matthæus: dixit lucas: dixit marcus. Ioannes quid di-
xit? Tulit lutum & liniuit super oculos eius: & dixit illi. Vade in syloam: & surgens iuit: & la-
uit & uenit uidens. Considera & tu oculos cordis tui. Videbas quæ corporalia sunt cor-
poralibus oculis: sed quæ sacramentorum sunt: cordis oculis adhuc uidere non poteras.
Ergo quando dedisti nomen tuum: tulit lutum & liniuit super oculos tuos quod significauit:
ut peccatū tuum fatereris: ut conscientiam suam recognosceres ut pænitentiam degeres de
lictorum: hoc est sortem humanæ generationis agnosceres. Nō etiam si non confiteatur pec
catum qui uenit ad baptismum: tamen hoc ipso implet confessionem omnium peccatorum
ꝙ baptizari petit ut iustificetur: hoc est ut a culpa ad gratiam transeat. Nolite ociosum puta
re. Sunt quidam: scio certe aliquem fuisse qui diceret: cum illi diceremus: in hac ætate ma-
gna baptizari debes: dicebat ille. Quare baptizor? Non habeo peccatum: nunquid peccatum
contraxi? Hic lutum non habuit: quod ei christus non lauaret: hoc est non illi christus aperue
rat oculos. Nullus enim homo sine peccato. Ergo cognoscit se hominem qui confugit ad bap
tismum christi. Itaq; & tibi imposuit lutum: hoc est uerecundiam prudentiam consideratio
nem fragilitatis tuæ: & dixit tibi: uade in syloam. Quid est syloas? Quod interpreta-
tur (inquit) missus: hoc est uade ad illum fontem: in quo omnium christus redemit erro-
res. Isti: lauisti: uenisti ad altare: uidere cæpisti quæ ante non uideras: hoc est per fon-
tem domini & prædicationem dominicæ passionis. Tunc aperti sunt oculi tui qui
ante corde uidebaris esse cæcatus: cœpisti lumen sacramentorum uidere. Ergo fra-
tres delectissimi uenimus usq; ad altare ad tractatum uberiorem: & ideo quia id tem-
poris est: disputationem integram non possumus incipere quia prolixior tractatus est.
Satis sit quod dictum est hodie: crastina die: si domino placet: de sacramentis ipsius
tractabimus.

¶ De sacramentis. Sermo quartus.

IN ueteri teſtamento ſacerdotes frequenter in primum tabernaculum intrare conſueuerant. Semel in anno ſummus intrabat ſacerdos in ſecundum tabernaculum: quod euidenter ad hebreos recolens ueteris ſeriem teſtamenti explanat apoſtolus paulus. Erat autem in ſecundo tabernaculo manna: erat & uirga aaron quæ aruit: & poſtea floruit thymiamaterium. Quo ſpectat: hoc? Vt intelligatis quid ſit ſecundum tabernaculum in quod uos introduxit ſacerdos: in quod ſemel in anno ſummus ſacerdos intrare conſueuit: hoceſt ad baptiſterium. ubi uirga aaron floruit: quæ ante arida erat: poſtea refloruit. Et tu aridus eras. & cæpiſti in fonte irriguo refloreſcere. Arueras peccatis: arueras erroribus atq; delictis: ſed fructum iam afferre cæpiſti plantatus ſecus decurſus aquarum. Sed forte dicas: quid hoc ad populum ſi uirga ſacerdotalis aruerat & refloruit? Populus ipſe quid ē niſi ſacerdotes? quib⁹ dictum eſt: uos autem genus electum: regale ſacerdotium: gens ſancta: ut ait petrus. Vnuſquiſq; ungitur in ſacerdotium: ungitur in regnum. Sed ſpirituale regnum eſt: & ſacerdotium ſpirituale. In ſecundo quoq; tabernaculo thymiamatherium eſt: quod bonum odorem fragrare conſueuit. Ita & uos iam bonus odor chriſti eſtis: iam nulla in uobis ſordes delictorum: nullus nidor grauioris erroris. Sequitur ut ueniatis ad altare. Cœpiſtis uenire. Spectarunt angeli: uiderunt uos aduenientes: & humanam conditionem illam: quæ ante peccatorum tenebroſo ſqualore ſordebat aſpexerunt ſubito refulgere: ideoq; dixerunt. Quæ eſt hæc quæ aſcendit a deſerto dealbata? Mirantur ergo & angeli. Vis ſcire quam mirentur? Audi ergo apoſtolum petrum dicentem: ea uobis eē collata quæ concupiſcunt angeli uidere. Audi iterum. Quod oculus non uidit: nec auris audiuit quæ præparauit deus diligentibus ſe. Deinde quid acceperis recognoſce. Spiritus prophætę dauid hanc gratiam in figura uidit & concupiuit. Vis ſcire quam concupierit? Iterum audi dicentem: Aſperges me domine hyſſopo: & mundabor lauabis me: & ſuper niuem dealbabor. Quare? Quia nix quamuis ſit candida: cito aliqua ſorde nigreſcit: atq; corrumpitur. Iſta gratia quam accepiſti: ſi teneas quod accepiſti: erit diuturna atq; perpetua. Veniebas ergo deſiderans: utpote qui tantam gratiam uideras. Veniebas deſiderans ad altare quod acciperes ſacramentum. Dicit anima tua: & introibo ad altare dei mei: ad deum qui lætificat iuuentutem meam. Depoſuiſti peccatorum ſenectutem: ſumpſiſti gratiæ iuuentutem. Hoc præſtiterunt tibi ſacramenta cæleſtia. Deniq; iterum audi dicentem dauid. Renouabitur ſicut aquilæ iuuētus tua. Bona aquila eſſe cœpiſti: quæ cælum petis: terrena faſtidis. Bonæ aquilæ circa altare. Vbi enim corpus ibi & aquilæ. Forma corporis altare eſt: & corpus chriſti eſt ī altari. Aquilæ uos eſtis renouatione delicti. Veniſti ad altare attendiſti ad ſacramenta poſita ſuper altare: etiam & ipſam quidem miratus es creaturam: & tamen creatura ſolemnis & nota. Forte aliquis dixerit iudæis deus tantam grām peæſtit: manna illis pluit e cælo: quid plus dedit fidelibus ſuis? quid plus tribuit iis quibus pl⁹ promiſit? Accipe dico & anteriora eſſe myſteria chriſtianorum q̄ iudæorum. Quo modo? Accipe. Iudæi quando eſſe cœperunt? Ex iuda utiq; pronepote abrahæ: aut ſi uis & ſic intelligere: ex lege: ideſt quando iudæi legem accipere meruerunt. Ergo ex pronepote abraham iudæi dicti ſunt tempore ſancti moyſis. Et ſi tunc de⁹ māna iudæis murmuratibus pluit e cælo: tibi autem ſacramentorum horum figura p̄ceſſit: qn̄ abrahā erat qn̄ uernaculos trecētos decē & octo collegit: iuit: pſecutus ē aduerſarios: de captiuitate eruit nepotem ſuū. Tūc uictor uenit: occurrit illi melchiſedech ſacerdos: & obtulit illi panem & uinū. Quis habuit panem & uinum? Abrahā nō habuit. Sed q̄s habuit? Melchiſedech ip̄e auctor ſacramentorū. Quis ē melchiſedech? qd ſignificat? Rex iuſticiæ rex pacis. Quis ē iſte rex iuſticiæ: niſi iuſticia dei? Quis eſt dei pax: niſi dei ſapīa: qui potuit dicere: pacē meam do uobis pacem meam relinquo uobis? Ergo primum intellige ſacramenta hæc quæ accipis: anteriora eſſe quam moiſis ſunt ſacramenta: quæcunq; iudei habere ſe dicunt: & prius cæpiſſe populum chriſtianum quam cœpiſſe populum iudæorum: ſed nos in prædeſtinatione: illi ... in nomine: obtulit ergo melchiſedech panem & uinum. Quis eſt melchiſedech? Sine patre (inquit) ſine matre ſine generationis ordīe: neq; initium dierum neq; finem uitæ habens. Hoc habet ad hebreos epiſtola. Sine patre (inquit) & ſine matre: habens ſimilitudinem filio dei. Sine matre natus eſt dei filius generatione cæleſti: quia ex ſolo patre deo nat⁹ eſt. Iterum ſine patre natus: quando natus ex uirgine eſt. Non enim ex uirili ſemine generatus eſt: ſed natus ē de ſpiritu ſcō e uirgine maria: utero editus uirginali ſimilis p oīa filio dei. Sacerdos quoq; melchiſedech: quia & chriſtus ſacerdos: cui dicitur. Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem melchiſedech. Ergo auctor ſacramentorū quis eſt niſi domin⁹ ieſus? De celo iſta ſacramenta uenerunt. Conſilium enim omne de cælo eſt. Vere autem magnū

& diuinum miraculum ꝙ populo pluit deus manna de cælo :& non laborabat popul⁹ & mā ducabat . Tu forte dicis meus panis est usitatus:sed panis iste panis est ante uerba sacramētorū ubi accesserit consecratio:de pane fit caro christi. Hoc igitur astruamus :quo modo potest ꝙ panis est :christi esse corpus . Consecratio igitur quibus uerbis est:& cuius sermōibus ? Domi ni iesu . Nam reliqua omnia que dicuntur in superioribus :a sacerdote dicuntur . Laus deo de fertur . Oratio petit pro populo regibus pro cæteris . Vbi uenit ut conficiatur uenerabile sa cramentum :iam non suis sermonibus utitur:sed utitur sermonibus christi. Ergo sermo chri sti hoc efficit sacramentum . Qui sermo christi ? Nempe is quo facta sunt omnia. Iussit domi nus :facta est terra . Iussit dominus :facta sunt maria . Iussit dominus ? omnis creatura creata est. Vides ergo quam operatorius sit sermo christi. Si ergo tanta uis est in sermone domini iesu:ut inciperent esse quæ non erant :quanto magis operaturus est ut sint quæ erant:& ī ali ud commutentur ? Cælum non erat :mare non erat:terra non erat . Sed audi dicentem: ipse dixit :& facta sunt :& mandauit :& creata sunt . Ergo(tibi ut respondeam)non erat corpus christi ante consecrationem sed post consecrationem . Dico tibi quia corpus christi ipse dixit: & factū est. Tu ipse eras:sed eras creatura :postea quam consecratus es :noua creatura eē cœ pisti . Vis scire quam noua creatura? Omnis(inquit)ī christo noua creatura . Accipe ergo quē ad modum sermo christi creaturam omnem mutare consueuerit:& mutet quando uult insti tuta naturæ. Quo modo requiris? Accipe. & primo omnium a generatione eius sumamus exemplum . Consuetudo est:ut non generetur nisi ex uiro & muliere:consuetudine iugali . Sed quia uoluit dominus:qui hoc elegit sacramentum de spiritu sancto & uirgine natus est : christus:hoc est mediator dei & hominum homo christus iesus . Vides ergo quia contra insti tutum & ordinem homo est natus ex uirgine . Accipe aliud . Vrgebatur populus iudæorum ab ægyptiis interclusus erat mari . Diuino imperio uirga moises tetigit aquas :& se unda diui sit :non utiq; secundum suæ naturæ consuetudinem sed secundum gratiam cælestis imperii. Accipe aliud . Sitiebat populus:ad fontem uenit:amarus erat fons:misit lignum sanctus moi ses in fontem :& factus est dulcis fons qui amarus erat:hoc est mutauit consuetudinem natu ræ suæ :accepit dulcedinem gratiæ . Accipe quartum exemplum ceciderat securis in aquas : quasi ferrum sua consuetudine demersum est . Misit lignum elisæus:statim ferrum eleuatū ē & aquas supernatauit :utiq; contra consuetudinem ferri . Est enim materies grauior quam aquarum est elementum . Ex his igitur omnibus nū intelligis quantum operatur sermo cæle stis ? Si operatus est in fonte terreno:si operatus est sermo cælestis in aliis rebus :non operat̄ in cælestibus sacramentis? Ergo didicisti ꝙ ex pane corpus fiat christi :& ꝙ uinum & aqua in calicem mittatur :sed fit sanguis consecratione uerbi cælestis . Sed forte dicis :speciem sangui nis non uideo:sed habet similitudinem . Sicut enim mortis similitudinem sumpsistis:ita etiā similitudinem preciosi sanguinis :ut nullus cruoris horror sit:& precium tamen operetur re demptionis. Didicisti ergo quia quod accipis :corpus est christi . uis scire quia uerbis cælestib⁹ consecratur :accipe quæ sunt uerba . Dicit sacerdos:fac nobis hanc oblationem scriptam ra tionabilem acceptabilem quod est figura corporis & sanguinis domini nostri iesu christi qui pridie ꝙ̄ pateret̄ in sanctis māib⁹ suis accepit panē:respexit ad cælum ad te sancte pater om nipotens æterne deus gratias agens:benedixit & fregit fractūq; apostolis suis & discipulis suis tradidit dicens. Accipite & edite ex hoc omnes: hoc est enim corpus meum :quod pro multis confringetur. Similiter etiam calicem:post quam cœnatum est:pridie quam pateret̄ accepit :& respexit ad cælum ad te sancte pater omnipotens æterne deus gratias agens bene dixit :apostolis & discipulis suis tradidit dicens . Accipite & bibite ex hoc omnes:hic est enim sanguis meus . Vide :omnia illa uerba euangelistæ sunt usq; ad accipite siue corp⁹ siue sangui nem . Inde uerba sunt christi :accipite & bibite ex hoc omnes :hic est enim sanguis meus: & uide singula . Qui pridie(inquit)quam pateretur in sanctis manibus suis accepit panem. An te quam consecretur :panis est:ut autem uerba christi accesserint :corpus est christi . Deniq; audi dicentem . Accipite & edite ex hoc omnes :hoc est enim corpus meum. Et ante uerba christi :calix est uini & aquæ plenus :ubi uerba christi operata fuerint :ibi sanguis efficitur :q plebem redemit. Ergo uidete quantis generibus potens est sermo xp̄i uniuersa cōuertere. De niq; ipse dominus iesus testificatur nobis ꝙ corpus suū accipiamus & sanguinem . Nunquid debemus de eius fide & testificatione dubitare. Iam redi mecum ad propositionem meam . Magnum quidem & uenerabile ꝙ manna iudæis pluit e cælo sed intellige quod est amplius manna de cælo ante corpus christi ? Corpus christi utiq; qui auctor cæli . Deinde qui man ducauit manna mortuus est:qui manducauerit hoc corpus:fit ei remissio peccatorum & non

morietur in æternum. Ergo non ociose dicis tu. Amen: iam in spiritu confidens quod accipias corpus christi. Cum ergo tu acceperis: dicit tibi sacerdos: corpus christi: & tu dicis amen: hoc est uerum. Quod confitetur lingua: teneat affectus. Vt scias autem hoc esse sacramentum cuius figura ante præcessit: deinde quantum sit sacramentum cognosce. Vide quid dicat. Quotienscunque hoc feceritis: totiens commemorationem mei facietis: donec iterum adueniam: & sacerdos dicit. Ergo memores gloriosissimæ eius passionis & ab inferis resurrectionis & in cælum ascensionis offerimus tibi hanc immaculatam hostiam: rationabilem hostiam: incruentam hostiam: hunc panem sanctum & calicem uitæ æternæ: & petimus & precamur: ut hanc oblationem suscipias in sublime altare tuum per manus angelorum tuorum: sicut suscipere dignatus es munera pueri tui iusti abel: & sacrificium patriarchæ nostri abrahæ: & quod tibi obtulit summus sacerdos tuus melchisedech. Ergo quotienscunque accipis: quid tibi dicit apostolus? Quotienscunque accipimus: mortem domini annunciamus. Si mortem annunciamus: annunciamus remissionem peccatorum. Si quotienscunque effunditur sanguis: in remissionem peccatorum funditur: debeo illum semper accipere: ut semper peccata dimittantur. Qui semper pecco: semper debeo accipere medicinam. Interim & hodie quantum potuimus explanauimus: sed crastina die & sabbato & dominica de ratione ordinis dicemus: quem ad modum possumus. Dominus deus noster conseruet uobis gratiam quam dedit: & oculos quos uobis aparuit: illuminare dignetur per unigenitum filium suum regem ac saluatorem dominum deum nostrum: per quem & cum quo tibi laus est honor gloria magnificentia potestas cum spiritu sancto a sæculis & nunc & semper & in omnia sæcula sæculorum amen.

¶ De sacramentis. Sermo quintus.

HEsternus sermo noster atque tractatus usque ad sancti altaris sacramenta deductus est: & cognouimus sacramentorum figuram abrahæ temporibus præcessisse: quando obtulit sacrificium sanctus melchisedech: neque initium dierum neque finem habens. Audi o homo quid dicat apostolus ad hebreos. Vbi sunt qui dicunt dei filium esse de tempore? De melchisedech dictum est: quia initium dierum neque finem habet. Si melchisedech non habet initium dierum: nunquid christus habere potuit? Sed non est plus figura quam ueritas. Vides ergo quia ipse primus & nouissimus: primus quia auctor est omnium: nouissimus: non quod finem inueniat: sed quod uniuersa concludat. Diximus ergo quod in altari constituatur calix & panis. In calicem (inquis) quid demittitur? Vinum Et quid aliud? Aqua. Sed tu mihi dicis: quo modo ergo melchisedech uinum & panem obtulit? quid sibi uult admixtio aquæ? Rationem accipe. Primo omnium figura quæ ante præcessit tempore moisis: quid habetur? quia cum sitiret populus iudæorum & murmuraret: quod aquam inuenire non posset: iussit deus moisi: ut tangeret petram de uirga. Tetigit petram: & petra undam maximam fudit: sicut apostolus dicit. Bibebant autem de spirituali consequenti eos petra: petra autem erat christus. Non immobilis petra quæ petra populum sequebatur. Et tu bibe: ut te christus sequatur. Vide mysterium. Moises hoc est propheta. Virga hoc est uerbum dei. Sacerdos uerbo dei tangit petram: & fluit aqua & bibit populus dei. Tangit ergo sacerdos calicem: redundat aqua in calice: salit in uitam eternam: & bibit populus dei qui gratiam consecutus est. Didicisti hoc ergo accipe & aliud. In tempore dominicæ passionis cum sabbatum magnum instaret: quia uiuebat dominus noster iesus christus ut latrones: missi sunt qui percuterent eum. Venientes inuenerunt defunctum dominum nostrum iesum christum Tunc unus de militibus lancea tetigit latus eius: & de latere eius aqua fluit & sanguis. Quare aqua? quare sanguis? Aqua autem ut mundaret: sanguis: ut redimeret. Quare de latere? Quia unde culpa: inde gratia. Culpa per fœminam: gratia per dominum nostrum iesum christum Venisti ad altare. Vocat te dominus noster iesus christus uel animam tuam uel ecclesiam: & ait. Osculetur me osculo oris sui. Vis ad christum aptare? Nihil gloriosius. Vis ad animam tuam Nihil iocundius. Osculetur me. Videt te mundum esse ab omni peccato: quia delicta detersa sunt. Ideo te sacramentis cælestibus dignum iudicat: & ideo inuitat ad cæleste conuiuium. Osculetur me osculo oris sui. Tamen propter sequentia anima tua uel humana conditio uel ecclesia uidet se ab omnibus mundatam esse peccatis: & dignam quæ altari christi possit accedere. Quid est enim altare nisi forma corporis christi? Vidit sacramenta mirabilia: & ait. Osculetur me osculo oris sui. Hoc est osculum mihi christus infigat. Quare? Quia meliora ubera tua super uinum: quod etsi suauitatem habet: læticiam habet gratiam habet: tamen in illo læticia sæcularis: in te autem iocunditas spiritualis. Iam tunc ergo salomon inducit nup-

tias uel christi & ecclesiæ:uel spiritus & carnis:uel spiritus & animæ:& addidit. Vnguentum exinanitum est nomen tuum:propterea adolescentulæ dilexerunt te. Quæ sunt iste adolescentulæ nisi animæ singulorum quæ deposuerunt istius corporis senectutem renouate per spiritum sanctum? Attrahe nos:post odorem unguentorum tuorum curremus. Vide quid dicat:non potes sequi christum:nisi ipe te attrahat:Deniq; ut scias:cum exaltatus(inquit)fuero a terra:omnia traham ad me ipsum. Induxit me rex in cubiculum suum. Græcus in prūptuarium suum & i cellarium suum habet:ubi bona libamina:ubi boni odoris mella suauia: ubi fructus diuersi:ubi epulæ uariæ:ubi plurimis epulis tuum prandium condiatur. Ergo uenisti ad altare:accepisti corpus christi. Audi iterum quæ sacramenta es consecutus: audi dicētem sanctum dauid:& ille in spiritu hæc mysteria præuidebat & lætabatur:& nihil sibi abesse dicebat. Quare? Quia qui accipit corpus christi:non esuriet in æternum. Quotiens audisti uigesimum secundum psalmum & non intellexisti? Vide quem ad modum aptus sit cælestibus sacramentis. Dominus pascit me:& nihil mihi deerit:in loco pascuæ ibi me collocauit. Super aquam refectionis educauit me:animam meam conuertit: deduxit me super semitas iusticiæ propter nomen suum. Nam & si ambulem in medio umbræ mortis:nō timebo mala:quoniam tu mecum es. Virga tua & baculus tuus ipsa me consolata sunt. Virga imperium:baculus passio:hoc est æterna diuinitas christi sed etiam passio corporalis. Illa creauit:hæc redemit. Parasti in conspectu meo mensam aduersus eos qui tribulant me. Inpiguasti in oleo caput meum:& poculum tuum inebrians q; præclarum est. Venisti ergo ad altare:accepisti gratiam christi:sacramenta estis cælestia consecuti. Gaudet & ecclesia redemptione multorum:& stare sibi familiam candidatam spirituali exultatione lætatur. Habes hoc in canticis canticorum:læta inuocat christum. Paratum habes cōuiuium quod dignum cælesti epulatione uideatur. Ideoq; ait. Descendat frater meus in ortum suum:& capiat fructū pomiferarum suarum. Quæ sunt istæ pomiferæ? Lignum aridum factus es in adam: sed nunc per gratiam christi pomiferæ arbores pullularunt. Libenter accipit dominus iesus:& dignatione cælesti respondet ecclesiæ suæ. Descendi(inquit)in ortum meum:uindemiaui mirrham cum unguentis meis. Manducaui panem meum cum melle meo:& bibi uinum meū cum lacte meo. Edite(inquit)fratres mei & inebriamini:uindemiaui mirrham cum unguentis meis. Quæ est ista uindemia? Cognoscite uineam:& cognoscetis uindemiam. Vineam (inquit)ex ægypto transtulisti:hoc est populum dei. Vos estis uinea:uos estis uindemia:quasi uinea plantati: quasi uindemia qui fructum dedistis. Vindemiaui mirrham meam cum unguentis meis:hoc est in odore quem accepistis:Manducaui pāem meum cum melle meo. Vides q; in hoc pane nulla sit amaritudo:sed omnis suauitas sit? Bibi uinum meum cum lacte meo. Vides huius modi esse lætitiam quæ nullius peccati sordibus polluatur? Quotienscunq; enim bibis remissionem accipis peccatorum: & inebriaris spiritu: unde & apostolus ait. Nolite inebriari uino:sed implemini spiritu sancto. Vino enim qui inebriatur:uacillat & titubat. Spiritu qui inebriatur:radicatus in christo est. Et ideo præclara ebrietas quæ sobrietatem mentis operatur. Hæc sunt quæ de sacramentis breuiter percurrimus. Nunc quid superest nisi oratio? Et nolite putare mediocris esse uirtutis scire quem ad modum oretis. Apostoli sancti dicebant ad dominum iesum:domine doce nos orare:quem ad modum ioannes docuit discipulos suos. Tunc ait dominus orationem. Pater noster qui es in cælis:sanctificetur nomen tuum:ueniat regnum tuum:fiat uoluntas tua sicut in cælo & in terra. Panē nostrū quottidianū da nobis hodie:& dimitte nobis debita nr̄a: sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Et ne nos inducas in tentationem:sed libera nos a malo. Vides q; breuis oratio & omnium plena uirtutum? Primus sermo quantæ sit gratiæ? O homo faciem tuam non audebas ad cælum attollere:oculos tuos in terram dirigebas:& subito accepisti gratiam christi. Omnia peccata tibi dimissa sunt:ex malo seruo factus es bonus filius. Ideo de operatione tua ne præsume sed de dei gratia. Gratia enim(inquit)saluati estis. Non ergo hic arrogantia est sed fides:prædicare quod acceperis: non est superbia sed deuotio. Ergo attolle oculos ad patrem:qui te per lauacrum genuit:ad patrem qui per filium te redemit:& dic:pater noster. Bona præsumptio sed moderata. Patrem dicis quasi filius: sed noli tibi aliquid specialiter uendicare:solius christi specialis est pater non omnibus in commune est pater:quia illum solum genuit: nos creauit. Dic ergo & tu pater noster per gratiam: ut filius esse merearis. Eccl'ie cōtuitu & cōsideratōe te ipm̄ cōmenda. Pater noster qui es in cælis.

Audi scripturam dicentem: excelsus super omnes cælos dominus. Et ubiq; habes q̃ super cælos cælorum dominus sit: quasi non in cælis & angeli: quasi non in cælis & dominationes: sed in illis cælis: de quibus dictum est: cæli enarrant gloriam dei. Cælum est ibi: ubi culpa cessauit: cælum est ibi: ubi flagicia feriantur: cælum est ibi ubi nullum mortis est uulnus. Pater noster qui es in cælis: sanctificetur nomen tuum. Quid est sanctificetur? Quasi optemus ut sanctificetur ille qui ait. Estote sancti quia ego sanctus sum. Quasi aliquid ei ex nostra prædicatione sanctificationis accedat: non utiq;: sed sanctificetur in nobis & ad nos possit eius sanctificatio peruenire. Pater noster qui es in cælis: sanctificetur nomen tuum: ueniat regnũ tuũ. Quasi nõ æternũ sit dei regnũ. Ipse iesus dicit: ego in hoc natus sum: & tu dicis: pater ueniat regnum tuum: quasi nõ uenerit. Sed tunc uenit regnum dei: quãdo eius estis gratiã cõsecuti. Ipe enim ait. Regnũ dei intra uos ẽ. Veniat regnũ tuum: fiat uoluntas tua: sicut in cælo & in terra. Panem nostrum quottidianũ da nobis hodie. Sanguine xp̃i pacificata sunt omnia uel in cælo uel in terra. Sanctificatum est cælum: deiectus est diabolus. Ibi uersatur ubi & homo quem ille decepit. Fiat uoluntas tua sicut in cælo & in terra: hocest fiat pax in terra quem ad modum in cælo. Panem nostrum quottidianum da nobis hodie. Memini sermonis mei: cũ de sacramentis tractarem: dixi uobis q̃ ante uerba christi quod offertur: pãis dicatur: ubi xp̃i uerba deprompta fuerint: iam non panis dicitur sed corpus appellatur. Quare in oratione dominica quæ postea sequitur ait: panem nostrum quottidianum? Panem quidem dixit sed επιουσιον dixit: hocest substantialem. Non iste panis est qui uadit in corpus: sed ille panis uitæ æternæ qui animæ nostræ substantiam fulcit. Ideo ergo græcæ επιουσιον dicitur: latinus autem hunc panem quottidianum dixit: quia græci dicunt aduenientem diem. Ergo quod latinus dixit & quod græcus: utrunq; utile uidetur. Græcus utrunq; uno sermone significauit latinus quottidianum dixit. Si quottidianus est panis: cur post annum illum sũmas? quem ad modum græci in oriente consueuerunt facere. Accipe quottidie quod quottidie tibi prosit. Sic uiue: ut quottidie merearis accipere: quo modo iob sanctus pro filiis suis offerebat quottidie sacrificium: ne forte aliquid uel in corde uel in sermone peccassent. Ergo tu audis quod quotiensc̃uq; offertur sacrificium: mors domini: resurrectio domini: eleuatio domini significetur & remissio peccatorum: & panem istum uitæ nõ quottidianum assumis? Qui uulnus habet: medicinam requirit. Vulnus est quia sub peccato sumus. Medicina est cæleste & uenerabile sacramentum. Panem nostrum quottidianum dá nobis hodie. Quottidie si accipis: quottidie tibi hodie est. Si tibi hodie est christus: tibi quottidie resurgit. Quo modo? Filius meus (inquit pater:) es tu: ego hodie genui te. Hodie ergo est: quando christus resurgit: heri & hodie ipe est: apostolus paulus ait. Sed alibi ait: nos præcessit: dies autem appropinquauit. Nox hosterna præcessit: dies hodiernus appropinquauit.

Sequitur. Et dimitte nobis debita nostra: sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Debitum quid est nisi peccatum. Ergo si non acceperis alieni fœnoris pecuniam: nunq̃ egebis. Et ideo peccatum tibi imputatur: habuisti pecuniam: cum qua diues nasceris. Diues eras ad imaginem & similitudinem dei factus: perdidisti quod habebas hocest humilitatem: dum arrogantiam desideras uendicare. Perdidisti pecuniam: sicut adam nudus es factus. Accepisti a diabolo debitum quod non erat necessarium: & ideo qui eras liber in christo: debitor factus est diaboli. Cautionem tuam tenebat inimicus: sed eam domius crucifixit: & suo cruore deleuit. Abstulit debitum tuum: reddidit libertatem: bene ergo ait. Et dimitte nobis debita nostra: sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Vide quid dicas: quo modo ego dimitto: sic & tu dimitte mihi. Si dimiseris: bene cõuẽit ut dimittat tibi. Si ñ dimittis: quo mõ eũ cõueñiat ut dimittat tibi? Et ne patiaris nos ĩduci in tentationem. Sed libera nos a malo. Vide qd dicat: & ne patiaris nos ĩduci ĩ tẽtationẽ silicet quã ferr̃ ñ possum? Nõ dicit: ñ ĩducas ĩ tẽtationẽ: sed quasi athleta talem uult tentationem quam ferre possit humana conditio: & ut unusquisq; a malo hocest ab inimico a peccato liberetur. Potens autem dominus qui abstulit peccatum nostrum & delicta nostra donauit: tueri & custodire nos aduersum diaboli aduersantes insidias: ut non nobis subrepat inimicus: qui culpam generare consueuit. Sed q̃ deo se committit diabolum non timet. Si enim deus pro nobis: quis contra nos? Ipsi ergo laus & gloria a sæculis, & nunc & semper in omnia sæcula sæculorum. Amen.

De sacramentis. Sermo sextus.

s

Icut uerus est dei filius dominus noster iesus christus:non quem ad modū homines per gratiam:sed quasi filius ex substantia patris: ita uera caro : sicut ipse dixit:quam accepimus:& uerus est potus.Sed forte dicas quod dixerunt etiam disipuli christum audientes dicentem:nisi quis manducauerit carnem meam : & biberit sanguinem meum : non manebit in me : nec habebit in me uitam æternam:forte dicas:quo modo ueneram qui similitudinem uideo non sanguinis ueritatē : Primo omnium dixi tibi de sermone christi qui operatur ut possit mutare & conuertere genera instituta naturæ:Deinde ubi non tulerunt sermonem christi discipuli eius : sed audientes ꝙ carnem suam daret manducare : & sanguinem suum daret bibendum : recedebant & solus tamen petrus dixit. Verba uitæ æternæ habes:& ego a te quo recedam : Ne igitur plures hoc dicerent:ueluti quidam esset horror cruoris:sed maneret gratia redemptionis : idem in similitudine quidem accipis sacramentum:sed ueræ naturæ gratiam uirtutemq́ consequeris.Ego sum(inquit)panis uiuus:qui de cælo descendi.Sed caro non descendit panis e cælo: hocest carnem assumpsit in terris ex uirgine. Quo modo ergo descendit panis e cælo : & panis uiuus:Quia idem dominus noster iesus christus consors est & diuinitatis & corporis.Et tu qui accipis panem:diuinæ eius substantiæ in illo participaris alimento. Ergo accepisti de sacramentis:plenissime cognouisti omnia:ꝙ baptizatus es in nomine trinitatis:& omnibus quæ egimus:seruatum est ubiq́ mysterium trinitatis.Pater & filius & spiritus sanctus una operatio:una sanctificatio:&si quidem ueluti specialia esse uideantur. Quo modo deus qui te unxit:& signauit te dominus:& posuit spiritum sanctum in corde tuo. Accepisti ergo spiritum sanctum in corde tuo.Quo modo:Habes hoc in canticis canticorum: christum dicentem ad ecclíam.Pone me sicut signaculum in corde tuo:sicut signaculum ī brachiis tuis. Ergo unxit te deus:signauit te xp̄s.Quo modo:Quia crucis ipsius signatus es forma : ad illius passionem accepisti signaculum:ad illius similitudinem:ut ad ipius formam resurgas : ad ipius uiuas figuram qui peccato crucifixus est : deo & uiuit. Et tuus homo uetus in fonte demersus peccato crucifixus est :sed deo resurgit. Deinde habes alibi speciale ꝙ te uocauerit deus.In baptismate autem quasi specialiter:cum crucifigeris christo : deīde quasi specialiter quando accipis speciale signaculum. Vide distinctionem personarum esse:sed connexum omne mysterium trinitatis.Deinde quid apostolus tibi dixit : Vt lectum est nudius tertius.Diuisiones autē gratiarum sunt:idem autem spiritus. Diuisiones ministeriorū : idem autem dominus.Diuisiones operationum sunt: idem autem deus qui operatur omnia in omnibus.Omnia(inquit)operatur deus.Sed & de spiritu dei lectum est. Vnus atq́ idem spiritus diuidens singulis pro ut uult.Audi scripturam dicentem:quia diuidit spiritus pro uoluntate sua non pro obsequio.Ergo diuisit spiritus uobis gratiam pro ut uult non ut iubet: & maxime quia spiritus dei spiritus christi est:& illum tenere: ipsum esse spiritum sanctum ipsum spiritum dei:ipsum spiritum christi:ipsum spiritum paraclitum. Ariani putant se derogare sancto spiritui:si dicant illum spiritum paraclitum.Quid est paraclitus nisi consolator:ut & de patre lectum est:quia & ipse deus est consolationis. Vides ergo quia in eo derogandum putant spiritui sancto:in quo patris æterni potestas pio prædicatur affectu. Nunc quo modo orare debeamus:accipite.Multe uirtutes orationis sunt:ubi orare debeas nō mediocre nec mediocris questio:ait apostolus.Volo autem uiros orare in omni loco leuantes puras manus sine ira & disceptatione.Et dominus dicit in euangelio. Tu autem cum oras : intra in tabernaculum tuum:& clauso ostio ora patrem tuum.Nonne tibi contrarium uidetur:ut dicat apostolus:in omni loco ora:dominus dicat : intra in cubiculum tuum & ora. Sed non est contrarium:hoc ergo absoluamus:deinde quo modo debeas īcipere orationē : & quo ordine distinguere:quid allegare:quem ad modum claudere orationem : deinde pro quo arare debeas : hæc omnia discamus. Primo ubi orare debeas:aliud paulus uidetur dicere:aliud dominus.Nunquid potuit paulus contra christi docere præcepta: Non utiq́. Qua ratione:Quia non contrarius sed interpres est christi.Imitatores(inquit)mei estote: sicut & ego christi.Quid ergo:Potes ubiq́ orare:& in cubiculo tuo semper orare:habes ubiq́ cubiculum tuum:& si inter gentes inter iudeos positus sis:habes tamen ubiq́ tuum secretum.Cubiculum tuum mens tua est.In populo licet positus:tamen in interiore homine arcanum tuum secretumq́ conserua.Tu autem cum oras:intra in cubiculum tuum.Bene ait: intra:ne sic ores:quo modo iudæus cui dr̄.Populus hic labiis me honorat:cor autem eorum longe est a me.Non ergo de labiis tantūmodo tua procedat oratio.Animo totus ītēde:ītra in recessum pectoris tui:totus ingredere. Non te perfunctorium uideat ille : cui te placere

desideras: uideat quia ex toto corde oras: ut te ex corde orantem dignetur audire. Tu autem cum oras: intra in cubiculum tuum. Habes & alibi: ambula populus meus: & intra recessus tuos: absconde pusillum: donec transeat ira domini. Hæc locutus est dominus per prophetam. In euangelio autem dixit. Tu autem cum oras: intra in cubiculum tuum: & clauso ostio ora patrem tuum. Quid est clauso ostio? Quod habemus ostium? Audi quod hostium habeas. quod debeas claudere quando oras? Vtinam mulieres audirent. Audistis iam sanctus dauid docuit dicens. Pone domine custodiam ori meo: & ostium circunstantiæ labiis meis. Et alibi ostium quod ait apostolus paulus dicens. Vt aperiatur ostium uerbi ad loquedū mysterium christi. Hocest quando oras: noli sermone clamare: nec diffundere orationem tuā: nec iactare per populos. In secreto tuo ora securus quod te in secreto possit audire qui omīa uidet: atq; audit uniuersa. Et ora patrem tuum in abscondito. Qui enim uidet in abscōdito: uidet te deprecantem. Quid prolit autem interrogemus: qua ratione secreto magis orare debeamus: q̄ cum uociferatione. Audi: & de consuetudine hominum sumamus exemplum. Si aliquem rogas: qui cito audit: non opus putas esse clamore: sed sensim rogas uoce moderata. Si surdum aliquem rogas: nōne incipis uociferari: ut te ille possit audire? Qui ergo clamat putat q̄ aliter deus non possit nisi clamantem audire: & dum rogat eum: eius derogat pōtati Qui autem in silentio orat: fidem defert: & confitetur q̄ deus scrutator cordis & renis sit & orationem tuam ante ille audiat q̄ tuo ore fundatur. Ergo uideamus. Volo autem uiros orare in omni loco: qua ratione uiros dixit? Vtiq; communis oratio est & mulieribus & uiris: quod non conuenit: nisi forte sanctus apostolus ideo uiros dixit: ne mulieres usurparent: & male intelligerent in omni loco: & inciperent ubiq; clamare: quas in ecclesia uix sustinerē possumus. Volo autem uiros hocest qui possunt seruare præceptum: orare in omni loco: leuantes puras manus. Nunquid debes in oratione tua crucem domini gentibus demonstrare? Illud quidem signum uirtutis est non pudoris. Est tamen quo modo possis orare: nec figurā demonstres sed actus tuos leues. Si uis orare orationem tuam: leues puras manus per innocentiam. Leues eas non quottidie: semel leuasti: non opus est ut iterum leues. Volo autem in omni loco uiros orare: leuantes puras manus sine ira & disceptatione. Nihil uerius. Ira (inquit) perdit etiam sapientes. Ideo enim omni tempore quantum fieri potest: christianus uir iracundiam debet temperare: maxime quando ad oratioem accedit: ne perturbet animum suum indignatio: ne iræ quidam furor impediat orationem suam. Ideo magis placido accede pectore. Quid enim irasceris? Seruus peccauit: tu accedis ad orationem: ut tibi tua delicta donentur: & aliis indignaris? Hoc est ergo sine ira. Nunc de disceptatione uideamus. Plærunq; negociator uenit ad orationem aut auarus: de pecunia cogitat: alter de lucro: alter de honore: alter de cupiditate: & putat q̄ eum deus possit audire. Et ideo quando oras: diuina humanis præferre te conuenit. Similiter & mulieres (inquit) uolo orare non iactantes se in ornamentis neq; margaritis. Sed apostolus petrus: mulieris (inquit) gratia plurimum ualet: ut uiri eius conuertatur affectus per uxoris suæ bonam conuersationem: ut incredulus se conuertat ad gratiam christi. Hoc ualet mulieris grauitas & pudicicia & eius bona conuersatio: ut uirum suum uocet ad fidem & deuotionem: quod prudentis uiri sermo frequenter operatur. Ergo mulier (inquit) non in tornatu capillorum: non in tortis crinibus ornamentum suum habeat: sed orationem ex corde puro: ubi est absconditus cordis homo: qui semper est apud deum locuples. Habes ergo in quo sis diues: in christo diuitie tuæ & pudicitiæ & castitatis infulæ: fides: deuotio & misericordia. Hi sunt thesauri iusticiæ: sicut per prophetam memorauit. Deinde ubi debeas incipere. Dic mihi: si uelis hominem rogare: & sic incipias. Da mihi ecce illud quod te peto. Nonne arrogans uidetur oratio? Et ideo inchoari oratio debet a dei laude ut roges omnipotentem deum: cui possibilia sunt omnia: qui uoluntatem præstandi habet. Sequitur obsecratio: sicut apostolus docuit. Obsecro ergo primum fieri obsecrationes postulationes: gratiarū actiones. Prima ergo orōo laudē habere debet dei: sa supplicationē tertia postulationē q̄rta grãrū actionem. Non debes quasi famelicus ad cibum de cibo incipere: sed ante a laudibus dei. Vnde & oratores isti sapientes hanc habent disciplinam: ut iudicem fautorem sibi præstent: incipiunt a laudibus eius: ut beniuolum sibi faciant cognitorem. Deinde postulatim incipit rogare iudicem: ut patienter dignetur audire. Audet & tertio postulationem suam depromere: quid petat exprimere. Quarto quo modo cœpit a laudibus dei: sic debet in dei laude desinere. Habes hoc in oratione dominica. Pater noster q̄ es in cælis: sc̄ificetur nomen tuū. Laus dei: q̄ pater prædicatur: in eo pietatis gloria. Laus dei qui in cælis habitat nō ī terris. Sanctificetur nom̄ tuū: idest ut sanctificet seruos suos. Nom̄. n. illi⁹

sanctificatur: in nobis: quando prædicantur homines christiani. Ergo optantis est: sanctificetur nomen tuum. Veniat regnum tuum. Postulatio ut in nobis sit regnum christi. Si deus in nobis regnat: locum aduersarius habere non potest. Culpa non regnat: peccatum nõ regnat: sed regnat uirtus: regnat pudicicia: regnat deuotio. Deinde fiat uoluntas tua sicut in cælo & in terra. Panem nostrum quottidianum da nobis hodie. Hæc postulatio maxima est eorum quæ postulantur. Et dimitte (inquit) nobis debita nostra: sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Ideo quottidie accipe: ut quottidie debito tuo indulgẽtiam petas. Et ne patiaris nos induci in tentationem: sed libera nos a malo. Quæ sequuntur? Audi quid dicat sacerdos. Per dominum nostrum iesum christum: cum quo tibi honor laus gloria: magnificentia: potestas cum spiritu sancto a sæculis & nunc & semper & in omnia sæcula sæculorum. Amen:

¶ Sermo de mysteriis.

DE moralibus quottidianum sermonem habuimus: cum uel patriarcharum gesta uel prouerbiorum legerentur præcepta: ut iis informati atq; instituti assuesceretis maiorum ingredi uias: eorumq; iter carpere ac diuinis obœdire oraculis: quo renouati per baptismum eius uitæ usum teneretis: quæ ablutos deceret. Nunc de mysteriis dicere tempus admonet: atq; ipam rationem sacramentorum edere: quam ante baptismum insinuandam si putassemus nondum initiatis: prodidisse potius ꝙ edidisse existimaremur. Deinde ꝙ inopinantibus melius se ipa lux mysteriorũ infunderet: ꝙ si eam sermo aliquis præcucurrisset. Apite igitur aures & bonum odorem uitæ æternæ inhalatum uobis munere sacramentorum capite: quod uobis significauimus cum apertiones celebrantes: mysterium diceremus epheta: quod est adaperire: ut uenturus unusquisq; ad gratiam quid interrogaretur cognosceret: quid responderet meminisse deberet. Hoc mysterium celebrauit christus in euangelio: sicut legimus: cum mutum curabat: & uirũ in altero ut os eius infusæ sono uocis aperiret: in altero quia tacitus. Iste uirum decebat: fœminam non decebat. Post hæc reserata sunt tibi sancta sanctorum: ingressus es sacrarium regenerationis. Repete quid interrogatus sis. Recognosce quid responderis. Renunciasti diabolo & operibus eius: mundo & luxuriæ: ac uoluptatibus. Tenetur uox tua non in tumulo mortuorum sed in libro uiuentium. Vidisti illic leuitam: uidisti sacerdotem. Noli considerare corporum figuras: sed mysteriorum gratiam. Præsentibus angelis locutus es: sicut scriptũ est. Quia labia sacerdotis custodiunt scientiam: & legem exquirunt ex ore ipsius: quoniam angelus est domini omnipotentis. Non est fallere non est negare. Angelus est qui regnum christi qui uitam æternam annunciat. Non specie tibi existimandus sit sed munere. Quid tradiderit considera. Vsum eius expende: & statum eius agnosce. Ingressus igitur ut aduersarium tuum cerneres: cui renunciandum: in os sputaris: ad orientem conuerteris. Qui enim renũciat diabolo: ad christum conuertitur: illum directo cernit obtutu. Quid uidisti? Aquas utiq;: sed non solas. Leuitas illic ministrantes: summum sacerdotem interrogantem & consecrantem. Primo omnium docuit te apostolus non ea contemplanda nobis quæ uidentur sed quæ non uidentur æterna. Nam & alibi habes quia inuisibilia dei a creatura mundi per ea quæ facta sunt: comprehenduntur: sempiterna quoq; uirtus eius & diuinitas opibus existimatur: unde & ipse dominus ait. Si mihi non creditis: uel operibus credite. Credite ergo diuinitatis illic adesse præsentiam. Operationem credis: non credis p̃ntiam? Vnde sequeretur opatio nisi præcederet ante præsentia? Considera aũt ꝙ uetus mysterium sit: & in ipi⁹ mundi prefiguratum origine. In pricipio ipo quando fecit deus cælum & terrã: spũs (inquit) dñi ferebatur super aquas: qui superferebatur super aquas: non opabatur sup aquas? Sed quid dicam? Operabatur: quod ad præsẽtiam spectat: superferebatur. Nõ opabatur q superferebatur? Cognosce quia operabatur in illa mundi fabrica: quando tibi dicit propheta. Verbo domini cæli firmati sunt: & spiritu oris eius ois uirtus eorum. Verum: quia prophetico subnixum est testimonio: & quia superferebatur super aquas: & quia operabatur. Quia superferebatur: moises dicit: quia operabatur: dauid testificatur. Accipe aliud testimonium. Corrupta erat caro omnis ab iniquitatibus suis. Non permanebit (inquit deus) spiritus meus in homine: quoniam carnes sunt. Quo ostendit deus: quia carnali immundicia & grauioris labe peccati gratia spiritualis auertitur. Vnde uolens deus reparare quod deerat diluuium fecit: & iustum noe in arcam iussit ascendere: quando decedente diluuio

coruum dimiſit prius qui non reuertit poſtea dimiſit columbam:quæ cū ramo oleæ legitur
reuertiſſe. Vides autem aquam:uides lignum: columbam aſpicis: & dubitas de myſterio?
Aqua eſt ergo qua caro mergitur:ut omne abluatur carnale peccatum:ſepeliatur illic omne
flagicium. Lignum in quo ſuffixus eſt dominus ieſus cum pateretur pro nobis. Columba ē:
in cuius ſpeciæ deſcendit ſpiritus ſanctus:ſicut didiciſti in nouo teſtamento: qui tibi pacem
animæ:tranquillitatem mentis inſpirat. Coruus eſt figura peccati quod exit & non reuerti
tur:ſi in te quoq; iuſti cuſtodia ſeruetur & forma. Tertium quoq; teſtimonium eſt: ſicut te
apoſtolus docet:quoniam patres noſtri omnes ſub nube fuerunt:& omnes mare tranſierūt:
& omnes in moiſe baptizati ſunt in nube & in mari. Deniq; & ipſe moiſes dicit in cantico.
Miſiſti ſpiritum tuum:& operuit eos mare. Aduertis quod in illo hebreorum tranſitu iam
tunc ſacri baptiſmatis figura præceſſerit:in quo ægyptius interiit: & hebreus euaſit. Quid
enim aliud in hoc quottidie ſacramento docemur:niſi quia culpa demergitur:& error abole
tur. Pietas autem & innocentia tuta permanſit. Audis quia ſub nube fuerunt patres noſtri:
& bona nube quæ carnalium refrigerauit incendia paſſionum. Bona nubes obumbrat quos
uiſitat ſpiritus ſanctus. Deniq; ſuperuenit in mariam uirginem:& uirtus altiſſimi obumbra
uit ei:quando redemptionem genti generauit humanæ. Et illud miraculum per moiſem in
figura factum eſt. Si ergo in figura fuit ſpiritus:nunc adeſt in ueritate cum ſcriptura tibi di-
cat:quia lex per moiſen data eſt:gratia & ueritas per ieſum chriſtum facta eſt. Mirrha autem
fons amariſſimus amarus erat:miſit in eum moiſes lignum:& dulcis factus eſt. Aqua enim
ſine prædicatione dominicæ crucis ad nullos uſus futuræ ſalutis eſt. Cum uero ſalutaris fue
rit crucis myſterio conſecrata:tunc ad uſus ſpiritualis lauacri & ſalutaris poculi temperatur.
Sicut ergo in illum fontem moiſes miſit lignum:hoceſt propheta: ſic & in hunc fontem ſa
cerdos prædicationem dominicæ crucis mittit:& aqua ad gratiam dulceſcit. Non ergo ſolis
corporis tui credas oculis:magis uidetur quod non uidetur:quia iſtud temporale: illud æter
num magis aſpicitur:quod oculis non comprehenditur:animo autem ac mēte cernitur. De
niq; doceat te decurſa regnorum lectio. Naaman ſyrus erat:& lepram habebat: nec de ullo
mundari poterat. Tunc ait puella ex captiuis:quoniam eſſet propheta in iſrael: qui poſſet a
lepræ contagione mundare. Sumpto(inquit)auro & argento perrexit ad regem iſrael: qui
cognita aduentus cauſa ſcidit ueſtimenta ſua dicens ꝙ tentaretur magis:cum de ſe ea quæ ñ
eſſent poteſtatis regiæ:poſcerentur. Eliſſæus autem regi intimauit:ut ad ſe dirigeret ſyrum:
quo cognoſceret ꝙ eſſet deus in iſrael. Et cum ueniſſet:mandauit ei ut ſepties mergeretur in
iordane fluuio. Tunc ille ſecum tractare cæpit ꝙ meliores aquas flumina haberent patriæ
ſuæ:in quibus ſæpe ſe merſiſſet:& nunꝗ; a lepra eſſet ablutus:eoq; reuocatus nō obædiebat
mandatis prophetæ:ſed admonitioni & perſuaſionibus ſeruulorum acquieuit:& merſit:mū
datus illico intellexit non aquarum eſſe ꝙ unuſquiſq; mundatur ſed gratiæ. Cognoſce nunc
quæ ſit puella ex captiuis:iunior ſilicet ex gentibus congregatio:ideſt eccleſia domini depreſ
ſa ante captiuitate peccati:quando libertatem adhuc gratiæ non habebat. Cuius conſilio ua
nus ille populus nationum uerbum audiuit propheticum:de quo diu ante dubitauit:poſtea
tamen ubi credidit exequendum:ablutus omnem contagionem uiciorum: & ille dubitauit
ante ꝗ; ſanaretur:tu iam ſanatus es:& ideo dubitare non debes. Ideo tibi ante prædictum ē:
nec ſolum hoc crederes quod uidebas:ne forte & tu diceres: hoc eſt illum magnum miſteri
um quod oculus non uidit:nec auris audiuit:nec in cor hominis aſcendit? Aquas uideo quas
uidebam quottidie:iſtæ me habent mundare:in quas ſæpe deſcendi & nunꝗ; mundatus ſū?
Hinc cognoſce quod aqua non mundat ſine ſpiritu. Ideoq; legiſti ꝙ tres teſtes in baptiſma
te unum ſunt:aqua ſanguis & ſpiritus: quia ſi unum horum detrahas: non ſtat baptiſma-
tis ſacramentum. Quid eſt enim aqua ſine cruce chriſti non elementum commune ſine ul-
lo ſacramenti profectu? Nec iterum ſine aqua regenerationis myſterium eſt. Niſi enim
quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto:non poteſt introire in regnum dei. Credit au-
tem etiam catechuminus in crucem domini noſtri ieſu chriſti:quia & ipſe ſignatur: ſed niſi
baptizatus fuerit in nomine patris & filii & ſpiritus ſancti:remiſſionem non poteſt acciperē
peccatorum:nec ſpiritualis gratiæ munus aurire. Ergo ille ſyrus ſepties merſit in lege:tu au-
tem baptizatus es in nomine trinitatis:confeſſus es patrem. Recordare quid feceris:confeſ-
ſus es filium:confeſſus es ſpiritum ſanctum. Tene ordinem iſtorum:in hac fide mundo mor
tuus es:& ideo reſurrexiſti: & quaſi in illo mundo ſepultus elemento: peccato mortuus ad
uitam es reſuſcitatus æternam. Crede ergo quia non ſunt uacuæ aquæ. Ideo tibi dictum eſt
quia angelus domini ſecundum tempus deſcendebat in natatoriam: & mouebatur

aqua:& prior deſcendiſſet in natoriam: poſt cōmotionem aquæ : ſanus fiebat a quocūq;
languore tenebatur. Hæc piſcina in hieroſolyma erat:ī qua unus annuus ſaluabatur. Sed ne
mo ante ſanabatur:q̄; deſcendiſſet angelus. Deſcendebat ergo angelus : & ut eſſet indicium :
quia deſcenderat angelus:mouebatur aqua. Mouebatur aqua propter incredulos. Illis ſignū:
tibi fides. Illis angelus deſcendebat:tibi ſpiritus ſanctus. Illis creatura mouebatur:tibi chriſtus
operatur:ipſe dominus creaturæ. Tunc curabatur unus:nunc omnes ſanantur:aut certe unꝰ
ſolus populus chriſtianus. Eſt enim in aliquibus & aqua mendax : nō ſanat baptiſmum perfi
dorum:non mundat ſed polluit. Iudæus urceos baptizat & calices:quaſi inſenſibilia uel cul-
pam poſſint recipere uel gratiam. Tu baptiza hunc calicem tuum ſenſibilem : in quo bona
opera tua luceant:in quo gratiæ tuæ ſplendor effulgeat. Ergo & illa piſcina in figura : ut cre-
das:quia & in hunc fontem uis diuina deſcendit. Deniq; paralyticus ille expectabat hominē.
Quem niſi dominum ieſum natum ex uirgiue:cuius adueutu iam non umbra ſanaret ſingu
los ſed ueritas uniuerſos. Iſte eſt ergo qui expectabatur:ut deſcenderet : de quo dixit deus pa
ter ad ioannem baptiſtam. Super quem uideris ſpiritum deſcendentem de cælo & manen-
tem ſuper eum:hic eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto. De quo teſtificatus eſt ioannes dicens.
Quia uidi ſpiritum deſcendentem de cælo quaſi columbam & manentem ſuper eum . Et
hic quare ſpiritus ſicut columba deſcendit:niſi ut tu uideres:niſi ut tu cognoſceres:etiam illā
columbam quam noe iuſtus emiſit ex arca:iſtius columbæ ſpeciem fuiſſe:ut typum agnoſce
res ſacramenti. Et fortaſſe dicas:cum illa uera columba fuerit:quæ emiſſa eſt': hic quaſi colū-
ba deſcenderit:quo modo illic ſpeciem fuiſſe dicimus:hic ueritatem:cum ſecundum græcos
in ſpeciem columbæ. ſuper aquam diuinitatis ſpiritum deſcendiſſe ſit ſcriptum? Sed quid tā
uerum q̄; ſubſtantia diuinitatis quæ manet ſemper : creaturæ autem non poteſt ueritas eē
ſed ſpecies:quæ facile ſoluitur atq; mutatur: Simul quia eorum qui baptizantur: non in ſpe-
cie eſſe debeat ſed uera ſimplicitas:unde dominus ait. Eſtote aſtuti ſicut ſerpentes : & ſimpli
ces ſicut columbæ . Merito ergo ſicut columba deſcendit : ut admoneret nos ſimplicitatem
columbæ habere. Speciem autem pro ueritate accipiendam . Legimus & de chriſto : & ſpe-
cie inuentus ut homo. Et de patre deo. Neq; ſpeciem eius uidiſtis . Eſtne adhuc ꝙ dubitare
debeas cum euidenter in euangelio clamet pater:qui ait:hic eſt filius meus : in quo compla-
cui. Clamet & filius:ſuper quem ſicut columba ſe demonſtrauit ſpiritus ſanctus. Clamet &
ſpiritus ſanctus qui ſicut columba deſcendit. Clamet dauid:uos domini ſuper aquas:deus ma
ieſtatis intonuit:dominus ſuper aquas multas. Cum tibi ſcriptura teſtetur ꝙ ad hieroboal p̄
ces ignis deſcendit de cælo. Et rurſum præcante elia ignis eſt miſſus qui ſacrificium conſecra
uit. Non merita perſonarum conſideres ſed officia ſacerdotum . Sed ſi merita ſpectas:ſicut
eliam conſideres. Petri quoq; merita ſpectato uel pauli:qui acceptum a domino ieſu hoc
myſterium nobis tradiderunt. Illis ignis uiſibilis mittebatur : ut crederent : nobis inuiſibi
lis operatur qui credimus. Illis in figura,nobis ad communitionem. Crede ergo ad-
eſſe dominum ieſum inuocatum precibus ſacerdotum qui ait : ubicunq; fuerint duo uel
tres congregati in nomine meo ibi ego ſum. Quanto magis ubi eccleſia eſt ? ubi my
ſteria ſua ſunt?ubi dignatur ſuam impartire præſentiam? Deſcendiſti igitur : recordare
quid reſponderis : quod credas in patrem & credas in filium : credas & in ſpiritum
ſanctum. Non homines illic . Credo & maiorem & minorem & ultimum. Sed
eadem uocis tuæ cautione conſtringeris :ut ſimpliciter credas in filium ſicut in patrem :ſicut
in patrem credis ſimpliciter :in ſpiritum ſanctum credas ?Sicut credis in filium :hoc ſolo ex
cepto ꝙ in cruce ſolius domini ieſu fateris tibi eſſe credendum . Poſt hæc utiq; aſcendiſti ad
ſacerdotem. Conſidera quid ſecutum ſit . Nonne illud quod ait dauid . Sicut unguētum in ca
pite quod deſcendit in barbam in barbam aaron. Hoc unguentum :de quo & ſalomon ait.
Vnguentum exinanitum eſt nomen tuum propterea dilexerunt te adoleſcentulæ:& attraxe
runt te. Quante hodie renouatæ animæ dilexerunt te domine ieſu dicentes . Attrahe nos pꝰ
te :in odorem ueſtimentorum tuorum curramus :ut odorem reſurrectionis haurirent. Qua
re hoc fiat intellige. Quia oculi ſapientis in capite ipſius. Ideo in barbam defluit :ideſt in gra
tiam iuuentutis . Ideo in barbam aaron :ut fiat electum genus ſacerdotale precioſum. Om
nes in regnum dei & in ſacerdotium unguntur gratia ſpirituali. Aſcendiſti de fonte memen
to euangelicæ lectionis. Etiam dominus ieſus noſter in euangelio lauit pedes diſcipulis ſuis:
quando uenit ad ſimonem petrum :& ait petrus Non lauabis mihi pedes in æternum. Non
aduertit myſterium : & ideo miniſterium recuſauit : ꝙ grauiori ſerui humilitatem crede-
ret:ſi domini obſequiū patiēter admitteret :cui reſpondit dn̄s. Si nō lauero tibi pedes non e

habebis partem mecum. Quo audito petrus domine non tantum pedes (inquit) ſed & manus & caput: reſpondit dominus: qui lotus eſt: non indiget niſi ut pedes lauet: ſed eſt mūdus totus. Mundus erat petrus: ſed plantam lauare debebat. Habebat enim primi hominis de ſucceſſione peccatum: quando eum ſupplantauit ſerpens: & perſuaſit errorem. Ideo plāta eius abluitur: ut hæreditaria peccata tollantur. Noſtra enim propria per baptiſmum relaxā tur. Simul cognoſce myſterium ipſum humilitatis conſiſtere myſterio. Ait enim. Si ego laui pedes uobis dominus & magiſter: quanto magis uos debetis lauare pedes inuicem uobis? Cum enim ipſe auctor ſalutis per obœdientiam nos redemit: quanto magis nos ſeruuli eiꝰ humilitatis obœdientiæ exhibere debemus obſequium? Accepiſti poſt hæc ueſtimenta candida: ut eſſet indicio ꝙ exueris uolutabrum peccatorum: indueris innocentiæ caſta uelamina: de quibus dixit propheta. Aſperges me domine hiſſopo: & mundabor: lauabis me: & ſuper niuem dealbabor. Qui enim baptizatur ſecundum legem & ſecundum euangelium: uidetur eſſe mundatus. Secundum legem: quia hyſſopi faſciculo moiſes agni aſpergebat ſanguinem: ſecundum euangelium: quia chriſti erant candida ueſtimenta ſicut nix: cum reſurrectionis ſuæ gloriam in euangelio demonſtraret. Super niuem dealbatur: cum culpa dimittitur: unde & per iſaiam dominus ait. Si fuerint peccata ueſtra ſicut phœnicum: ut niuem dealbabo. Hæc ueſtimenta habens eccleſia per lauacrum regenerationis aſſumpta dicit in canticis canticorum. Nigra ſum & decora filiæ ſion. Nigra per fragilitatem conditionis humanæ: decora per gratiam. Nigra per præuaricationem: decora quia ex peccatoribus fidei ſacramento renouamur. Hæc ueſtimenta cernentes filiæ hieruſalem ſtupefactæ dicunt: quæ eſt hæc quæ aſcendit dealbata? hæc erat nigra: unde nunc ſubito dealbata? dubitauerunt enim etiam angeli cum reſurgeret chriſtus: dubitauerunt poteſtates cælorum uidentes ꝙ caro in cælum aſcenderet: & dicebant. Quis eſt iſte rex gloriæ? Et cum alii dicerent.

Tollite portas principes ueſtras: & eleuamini portæ æternales: & introibit rex gloriæ. Alii dubitabant dicentes. Quis eſt iſte rex gloriæ? In iſaia quoq; habes dubitantes uirtutes cælorum dixiſſe. Quis eſt qui aſcendit ex edon: rubor ueſtimentorum eius ex boſor: ſpecioſus in ſtola candida? Chriſtus autem uidens eccleſiam ſuam in ueſtimentis candidis pro qua ipſe ut habes in zacharie libro prophetæ ſordida ueſtimenta ſuſceperat: uel animam regenerationis lauacro mundam atq; lotam. Ecce formoſa es (inquit) proxima mea. Ecce oculi tui ſicut columbæ in cuius ſpecie ſpiritus ſanctus deſcēdit de cælo. Formoſi oculi: ſicut diximus ſupra: quia ſicut columba deſcēdit. Et infra. Dētes tui ſicut grex tonſarum quæ aſcenderunt de lauacro. quæ omnes geminos creant: & infæcunda non eſt in eis: ut reſticula coccinea labia tua. Non mediocris iſta laudatio eſt: primum dulci comparatōne tonſarum. Capras enim in altis paſci ſine periculo nouimus: & in præruptis ſecuras cibū ſumere: deinde cum tondentur deonerari ſuperfluis. Harum gregi comparatur eccleſia multas in ſe habens animarum uirtutes: quæ per lauacrum ſuperflua peccata deponunt: quæ myſticam fidem & moralem gratiam deferant chriſto: quæ crucem domini ieſu loquantur. In his formoſa eſt eccleſia: unde ad eam uerbum deus dicit. Tota formoſa es proxima mea: & reprehenſio nō eſt in te: quia culpa demerſa eſt. Ades huc a libano ſponſa: ades huc a libāo: tranſibis & pertranſibis a principio fidei: ideo ꝙ renuncians mundo tranſierit ſæculum: & ꝑ tranſierit ad chriſtum. Et iterum dicit ad eam deus uerbum. Quam pulchra & ſuauis facta es charitas in deliciis tuis. Statura tua ſimilis facta eſt palmæ: & ubera tua botris. Cui reſpondit eccleſia. Quis dabit te frater mi latentem ubera matris meæ. Inueniēs te foris oſculabor te: & quidem non ſpernent me. Aſſumam te: & inducam te in domum matris meæ & in ſecretum eius quæ concepit me. Docebis me. Vides quem ad modum delectata munere gratiarum ad interiora cupit myſteria peruenire: & omnes ſenſus ſuos conſecrare chriſto. Adhuc quærit: adhuc ſiſcitatur charitatem: ut ſiſcitari eam poſſit a filiabus hieruſalem: quarum gratia hoc eſt animarum fidelium ſponſam in amorem ſui uberiorem deſiderat prouocari. Vnde dominus ieſus & ipſe inuitatus tanto ſtudio charitatis pulchritudine decoris & gratiæ ꝙ nulla iam in ablutis delicta ſorderent: dicit ad eccleſiam. Pone me ut ſignaculum ī cor tuū. ut ſigillum in brachium tuum: hoc eſt decora es proxima mea tota formoſa es: nihil tibi deeſt. Pone me ut ſigillum in cor tuum: quo fides tua fulgeat ſacramento. Opera quoq; tua luceant: & imaginem dei præferant: ad cuius imaginem facta es. Charitas tua nulla perſecutione minuatur: Quam multæ aquæ excludere non poſſint & flumina inundare.
Vnde repete qui accepiſti ſignaculum ſpirituale: ſpiritum ſapientiæ & intellectus: ſpiritum conſilii atq; uirtutis ſpiritum cognitionis atq; pietatis: ſpiritum ſancti timoris: & ſerua quod

accepisti. Signauit te deus pater: confirmauit te dominus: & dedit pignus in cordibus tuis: sicut apostolica lectiõe didicisti. His abluta plebs diues insignibus ad christi contendit altaria: dicens. Et introibo ad altare dei: ad deum qui lætificat iuuentutem meam. Depositis enim ĩueterati erroris exuuiis: renouata in aquilæ iuuentutem: cæleste illud festinat adire conuiuium. Venit igitur & uidit sacrosanctum altare compositum: exclamans ait. Parasti in conspectu meo mensam. Hanc loquentem ĩducit dauid dicens. Dominus pascit me: & nihil mihi deerit: in loco pascuæ ibi me collocauit. Super aquam refectionis educauit me. Et infra. Nam etsi ambulauero in medio umbræ mortis: non timebo mala: quoniam tu mecum es. Virga tua & baculus tuus ipsa me consolata sunt. Parasti in conspectu meo mensam aduersus eos qui tribulant me. Impinguasti in oleo caput meum: & poculum meum inebrians quam præclarum est. Nunc illud consideremus ne quis forte uisibilia uidens quoniam quæ sunt inuisibilia: non uidentur: nec possunt humanis oculis compræhendi: dicat fortasse: iudæis de⁹ manna pluit: pluit cothurnices. Ecclesiæ autem suæ dilectæ hæc sunt quæ præparauit de quibus dictum est: quod oculus non uidit: nec auris audiuit: nec in cor hominis ascendit: quæ p̃parauit deus diligentibus eum. Ergo ne quis hoc dicat: summo studio uoluimus comprobare quia & antiquiora sacramenta ecclesiæ quam synagogæ sunt: & præstantiora quam manna. Quia antiquiora sunt docet lectio de genesi quæ decursa est. Synagoga enim ex lege moisis principium sumpsit. Abraham uero longe anterior qui cum uictis hostibus & nepote ꝓprio recepto potiretur uictoria: tunc illi occurit melchisedech: & protulit ea quæ abraham uenera tus accepit. Non abraham protulit sed melchisedech, qui inducitur sine pre: sine matre neq; initium dierũ neq; finem habens similis filio dei: de quo paulus ait ad hebreos. Quia manet sacerdos in æternum. Explicit.

Antiquiora sacramenta ecc [illegible] Synagoge

Hieronymus ad eustochium uirginem.

Si tibi placet scire quot molestiis uirgo sit libera: quot uxor astricta sit: legas ambrosii nostri quæ nuper ad sororem scripsit opuscula, in quibus tantum fudit eloquium: ut qcquid ad laudem uirginum pertinet: exquisierit, inuenerit, ordinauerit, & expresserit.

¶ Sancti Ambrosii liber primus de uirginibus ad Marcellinam sororem.

SI iuxta cælestis sententiam ueritatis: uerbi quodcũq; ociosum fuerimus locuti: habemus præstare rationem: uel si unusquisq; seruus credita sibi talenta gratiæ spiritualis quæ nummulariis diuidenda forent: ut crescentib⁹ multiplicarentur usuris: intra terram suam uel quasi timidus fœnerator: uel quasi auarus possessor absconderit: non mediocrem domino reuertente offensam incidet: iure nobis uerendum est: quibus licet ingenium tenue, necessitas tamen maxima est eloquia dei credita populi fœnerare mentibus: ne uocis quoq; nostræ poscat usuram: præsertim cum studium a nobis dominus, non profectũ requirat. Vnde scribendi aliquid sententia fuit. Maiore siquidem pudoris periculo audit̃ uox nostra quam legitur. Liber enim non erubescit. Equidem ingenio diffisus: sed diuinæ misericordiæ prouocatus exemplis sermonem meditari audeo. Nam uolente deo etiam asina locuta est. Quod si mihi sub istius sæculi oneribus constituto assistat angelus: ego quoq; muta diu ora laxabo. Potest enim soluere impedimenta imperitiæ qui in illa asina soluit naturæ. In arca ueteris testamenti uirga floruit sacerdotis: facile deo est: ut ĩ sancta ecclesia de nostris quoq; nodis flos germinet: Cur autem desperandum ꝙ dominus loquatur in hominibus qui est locut⁹ in sentibus nec rubum est dedignatus? Atq; utinam meas illuminet spinas: erũt fortasse qui etiam in nostris sentibus aliquem mirentur lucere fulgorem. Erunt quos spina nostra non urat: erunt quibus de rubo audita uox nostra soluat de pedibus calciamentum: ut ĩpedimentis corporalibus exuatur mentis incessus. Sed hæc sanctorum merita uirorum. Vtinam sub illa infructuosa adhuc ficu iacentem ex aliqua iesus parte respiciat, feret post triennium fructus & nostra ficus. Sed unde tantum peccatoribus spei? Vtinam saltem ille euangelicus dominicæ cultor uineæ ficum nostram fortasse iam iussus excindere: remittat illã & hoc anno; usq; dum fodiat: & mittat cophinum stercoris: & forte de terra suscitet inopem: & de stercore erigat pauperem. Beati qui sub uite & olea equos suos alligant. Laborem cursuũ suorum paci & læticiæ consecrantes: ne ficus adhuc idest illecebrosa deliciarum obumbret

prurigo mundi:humilis ad altitudinem :fragilis ad laborem:mollis ad uſum :ſterilis ad fruc-
tum . Ac fortaſſe miretur aliquis :cur ſcribere audeo qui loqui nequeo. At tamen ſi repetam⁹
quæ legimus in euangelicis ſcripturis :& ſacerdotalibus factis:ac nobis ſanctus zacharias pro
pheta documento ſit :inueniet eſſe quod uox non explicet :& ſtilus ſignet . Quod ſi nomen
ioannis reddidit patri uocem:ego quoq; deſperare non debeo :quin uocem licet mutus acci
piam :ſi loquar chriſtum:cuius quidem generationem iuxta propheticum dictum quis enar
rabit? & ideo quaſi ſeruus domini familiam prædicabo . Immaculatus enim dominus imma
culatam ſibi familiam etiam in hoc pleno colluuionum fragilitatis humane corpore conſe-
crauit . Et bene procedit ut quoniam hodie natalis eſt uirginis :de uirginibus ſit loquendum
& ex prædicatione liber ſumat exordium . Natalis eſt uirginis integritatem ſequamur . Nata
lis eſt martyris :hoſtias immolemus . Natalis eſt ſanctæ agnes:mirentur uiri :non deſperent
paruuli :ſtupeant nuptæ:mirentur innuptæ . Sed quid dignum ea loqui poſſumus:cuius nec
nomen quidem eſt uacuum luce laudis? Fuit deuotio ſuper ætatem :uirtus ſuper naturam:ut
mihi uideatur non hominis habuiſſe nomen ſed oraculum martyris quod indicauit quid eēt
functa . Habeo tamen unde mihi ſubſidium comparetur . Nomen uirginis titulus eſt pudo-
ris . Appellabo martyrem. Predicaui ſatis :prolixa laudatio eſt quæ non queritur ſed tenetur.
Faceſſant igitur ingenia :eloquentia conticeſcat. Vox una præconium eſt. Hanc ſenes:hanc iu
uenes :hanc pueri canant. Nemo eſt laudabilior quam qui ab omnibus laudari poteſt. Quot
homines :tot præcones :qui martyrem prædicant :dum loquuntur . Hæc tredicim ānorum
martyrium feciſſe traditur. Quo deteſtabilior crudelitas quæ nec minuſculæ pepercit ætati.
Immo magna uis fidei quæ etiam ab illa teſtimonium inuenit ætate. Fuit ne ī illo corpuſcu
lo uulneri locus? Et quæ non habuit quo ferrum reciperet :habuit :quo ferrum uinceret . At
iſtius ætatis puellæ toruos etiam uultus parentum ferre non poſſunt:& acu diſtricta ſolent
puncta flere quaſi uulnera. Hæc inter cruentas carnificum impauida manus:hæc ſtridentium
grauibus immobilis tractibus catenarum nunc furentis mucroni militis totum offerre corp⁹
mori adhuc neſcia ſed parata :uel ſi ad aras inuita raperetur :tendere chriſto inter ignes ma-
nus :atq; in ipſis ſacrilegis focis trophæum domini ſignare uictoris :nunc ferratis colla man⁹
q; ambas inſerere nexibus. Sed nullus tam tenuia membra poterat nexus includere. Nouum
martyrii genus . Nondum idonea pænæ :& iam matura uictoriæ :certare difficilis:facilis co
ronari :magiſterium uirtutis:quæ præiudicium uehebat ætatis. Non ſic ad thalamum nupta
properaret :ut ad ſupplicii locum:læta ſucceſſu:gradu feſtina uirgo proceſſit :non intorto cri
ne caput compta ſed chriſto :non floſculis,ſed moribus . Flere omnes :ipſa ſine fletu . Mirari
plæriq;,q; tam facile uitæ ſuæ prodiga:quam nondum hauſerat:iam quaſi perfuncta donaret
Stupere uniuerſi:q; iam diuinitatis teſtis exiſteret quæ adhuc arbitra ſui per ætatem eſſe nō
poſſet. Effecit deniq;:ut ei de deo crederetur :cui de homine adhuc non crederetur:quia quod
ultra naturam eſt:de auctore naturæ eſt. Quanto terrore egit carnifex:ut timeretur :quantis
blanditiis :ut ſuaderet :quanto uoto ut ſibi ad nuptias proueniret. At illa:& hæc ſponſi iniu
ria eſt inquit expectare placituram . Qui me ſibi prior elegit :accipiet. Quid percuſſor mora
ris? Pereat corpus,quod amari poteſt oculis,quibus nolo . Stetit,orauit,ceruicem inflexit. Cer
neres trepidare carnificem :quaſi ipſe addictus fuiſſet :tremere percuſſoris dexteram :pallere
ora alieno timentis periculo :cum puella non timeret ſuo. Habetis igit̄ in una hoſtia duplex
martyrium pudoris & religionis. Et uirgo permanſit:& martyrium obtinuit. Inuitat nunc in
tegritatis amor :& tu ſoror ſancta uel mutis tacita moribus :ut aliquid de uirginitate dicam⁹
ne ueluti tranſitu quodam præſcripta uideatur:quæ principalis eſt uirtus. Non enim ideo lau
dabilis uirginitas :quia & in martyribus reperitur:ſed quia ipſa martyres faciat. Quis autem
humano eam poſſit ingenio compræhendere:quam nec natura ſuis incluſit legibus? Aut q̄s
naturali uoce complecti:quod ſupra uſum naturæ ſit ? E cælo accerſiuit quod imitaretur in
terris. Nec immerito uiuendi ſibi uſum quæſiuit e cælo quæ ſponſum ſibi inuenit in cælo .
Hæc nubes aera angelos ſideraq; tranſgrediens:uerbum dei in ipſo ſinu patris inuenit:& to-
to hauſit pectore. Nam quis tantū cum inuenerit:relinquat boni? Vnguentum enim exinani
tum eſt nomen tuum . Propterea adoleſcentulæ dilexerunt te & attraxerunt te . Poſtremo n̄
meum eſt illud:quoniam quæ non nubent neq; nubentur :erunt ſicut angeli in cælo. Nemo
ergo miretur:ſi angelis comparentur :quæ angelorum domino copulantur . Quis igitur ne-
get hanc uitam fluxiſſe de cælo :quam non facile inuenimus in terris? Niſi poſt quam deus in
hæc terreni corporis membra deſcendit :tunc in utero uirgo concepit:& uerbum caro factū
eſt :ut quod caro factum eſt:caro fieret dei. Dicit aliquis:ſed etiam elias nullis corporei coitus

fuiſſe permixtus cupiditatibus inuenitur .Ideo ergo curru raptus ad cælum :ideo cum domi
no apparet in gloria :ideo dominici uenturus eſt præcurſor aduentus.Et maria ſumens tym
panum pudore uirgineo choros duxit.Sed conſiderate cuius illa ſpeciem tunc gerebat.Nōne
eccleſiæ quæ religioſos populi cœtus qui carmina diuina concinerent :immaculato uirgo ſpi
ritu copulauit?Nam etiam templo hieroſolymis fuiſſe legitur uirgines deputatas. Sed quid
apoſtolus dicit ?Hæc autem in figura contingebant illis ut eſſent indicia futurorum. Figura Figura i paucis: uita i plur
enim in paucis eſt:uita in pluribus.At uero poſtea quam dominus in corpus hoc ueniens cō
tubernium diuinitatis & corporis ſine ulla concretæ confuſionis labe ſociauit:tunc toto or-
be diffuſus corporibus humanis :uitæ cæleſtis uſus inoleuit .Hoc illud eſt quod miniſtrantes
in terris angeli decantarunt futurum genus.quod miniſterium domino immaculati corpis
obſequiis exhiberet.Hæc eſt cæleſtis illa militia :quam laudantium exercitus angelorum p
mittebat in terris .Habemus ergo auctoritatem uetuſtatis a ſæculo :plenitudinem profeſſio
nis a chriſto .Certe non eſt mihi commune cum gentibus :non populare cum barbaris: non
cæteris animantibus uſitatum .Cum quibus & ſi unum eundēq; uitalem aeris huius carpi-
mus ſpiritum :uulgarem terreni corporis participamus ſtatum :generandi quoq; non diſcre
pamus uſu:hoc ſolo tamen naturæ parilis conuicia declinamus:q uirginitas affectatur a gen
tibus :ſed conſecrata uiolatur :incurſatur a barbaris :neſcitur a reliquis.Quis mihi prætendit
ueſtæ uirgines & palladis ſacerdotes?Qualis iſta eſt non morum pudicicia ſed ānorum:quæ
non perpetuitate ſed ætate præſcribitur?Petulantior eſt talis integritas :cui⁹ corruptela ſenio
ri ſeruatur ætati .Ipſi docent uirgines ſuas non debere perſeuerare nec poſſe: qui uirginitati
finem dederunt .Qualis autem eſt illa religio :ubi pudicæ adoleſcentes iubentur eſſe :impu
dicæ anus?Sed nec illa pudica eſt quæ lege tenetur:& illa impudica quæ lege dimittitur. O
myſteria o mores :ubi neceſſitas imponitur caſtitati :auctoritas libidini datur.Itaq; nec caſta
eſt quæ metu cogitur:nec honeſta quæ mercede conducitur.Nec pudor ille qui intemperan
tium oculorum quottidiano expoſitus conuicio flagicioſis aſpectibus uerberatur.Conferun
tur immunitates :offeruntur præcia:quaſi non hoc maximum petulantiæ ſit indicium :caſti
tatem uendere :quod precio promittitur :precio addicitur :& precio remuneratur .Neſcit re
dimere caſtitatem quæ uendere ſolet.Quid de ſacris phrygiis loquar :in quibus impudicicia
diſciplina eſt?atq; utinam ſexus fragilioris .Quid de orgiis liberi :ubi religionis myſterium
eſt incentiuum libidinis ?Qualis igitur poteſt ibi uita eſſe ſacerdotum :ubi colligitur ſtuprū
deorum .Non habent igitur ſacram uirginem .Videamus ne forte aliquam uel philoſophiæ
præcepta formauerint :quæ magiſterium ſibi omnium ſolent uendicare uirtutum.Pythago
ræa quædam una ex uirginibus celebratur fabulis :cum a tyranno cogeretur ſecretum prode
re:ne quid ad extorquendam confeſſionem uel tormenti liceret :morſu linguam abſcidiſſe
fertur :atq; in tyranni faciem deſpuiſſe:ut qui interrogandi finem non faciebat :non haberet
quam interrogaret .Eadem tamen forti animo ſed tumenti utero exemplo taciturnitatis &
proluuium caſtitatis uicta eſt cupiditatibus:quæ tormentis uinci nequit .Igitur quæ mentis
potuit tegere ſecretum :corporis non texit opprobrium.Vicit naturam :ſed non tenuit diſci
plinam :quam uellet in uoce momentum ſui pudoris exiſtere :eo fortaſſe erudiat illam pa-
tria :ut culpa negaret.Non igitur in uicta undiq; .Nam & tyrannus licet non potuerit inueni
re quam interrogabat :tamen quod non interrogabat inuenit .Quanto noſtræ uirgines for
tiores quæ uincunt etiam quas non uident poteſtates:quibus non tantum de carne & ſangui
ne ſed etiam de ipſo mundi principe ſæculiq; rectore uictoria eſt.Etate utiq; agnes minor, ſed
uirtute maior:triumpho numeroſior: non ſibi linguam abſtulit ſed propter trophæum re-
ſeruauit .Nihil enim habuit quod prodi timeret :cuius non erat criminoſa ſed religioſa cōfeſ
ſio.Itaq; illa ſecretum tantummodo:hæc probauit deum.Quæ quia ætas nondum poterat
confiteri:natura confeſſa eſt.In laudationibus ſolet patria prædicari & parentes :ut in cōme
moratione auctoris dignitas ſucceſſionis exaggeretur.Ergo licet laudationem non ſuſceperī
uirginitatis ſed expreſſionem:ad rem pertinere arbitror, ut quæ ſit ei patria :quis auctor ap
pareat .Ac prius ubi ſit patria difiniamus .Si enim ibi eſt patria :ubi genitale domicilium:in
cælo profecto eſt patria caſtitatis.Itaq; hic aduena:ibi incola eſt.Quid autem eſt caſtitas uir
ginalis:niſi expers contagionis integritas?Atq; eius auctorem quem poſſumus exiſtimare ni
ſi immaculatum dei filium ?cuius caro non uidit corruptionem :diuinitas non eſt experta cō
tagionem?Videte igitur quanta uirginitatis merita ſint?Chriſtus ante uirginem :chriſtus ex
uirgine:a patre quidem natus ante ſæcula,ſed ex uirgine natus ob ſæcula.Illud naturæ ſuæ :
hoc noſtre utilitatis eſt.Illud fuit ſemper :hoc uoluit .Spectate aliud uirginitatis meritum.

Christus uirginis sponsus: & si dici potest: christus uirgineæ castitatis. Virginitas enim christi non uirginitatis est christus. Virgo est ergo quæ nupsit: uirgo quæ nos suo utero portauit. Virgo quæ genuit: uirgo quæ proprio lacte nutriuit. De qua legimus quanta fecit uirgo ī hierusalem. Nō deficient de petra ubera neq; nix a libano aut declinauit aqua ualida uento quæ portatur. Qualis est hæc uirgo quæ trinitatis fontibus irrigatur: cui de petra fluunt aquæ: nō deficiunt ubera: mella funduntur? Petra autem iuxta apostolum christus. Ergo a christo non deficiunt ubera: claritas a deo: flumen a spiritu. Hæc est trinitas quæ ecclesiam suam irrigat: pater: christus: & spiritus. Sed iam a matre descendamus ad filias. De uirginibus (inquit apostolus) præceptum domini non habeo: consilium autem do. Si doctor gentium non habuit: habere quis potuit? Et præceptum quidem non habuit sed habuit exemplum. Nō enim imperari potest uirginitas sed optari. Nam quæ supra nos sunt: in uoto magis quam in magisterio sunt. Sed uolo uos (inquit) sine solicitudine esse. Nam qui sine uxore est solicitus est quæ domini sunt quo modo placeat deo. Et uirgo cogitat quæ domini sunt: ut sit sancta corpore & spiritu. Nam quæ nupta est: cogitat quæ mundi sunt: quo modo placeat uiro. Non ego quidem dissuadeo matrimonium: sed uirginitatis attexo beneficium. Qui infirmus est (inquit) olera manducet. Aliud exigo: aliud admiror. Alligatus es uxori: noli quærere solutiōem. Solutus es ab uxore: ne quæsieris uxorem. Hoc præceptum est copulatis. De uirginibus autem quid ait? Et qui matrimonio iungit uirginem suam: benefacit: & qui nō iungit melius facit. Illa nō peccat si nubat: hæc si non nubat: æterna est. Ibi remedium infirmitatis: hic gloria castitatis: illa nō repræhendit: ista laudat. Conferamus (si placet) bona mulierum cum ultimis uirginum. Iactet licet fœcundo se mulier nobilis partu: quo plures generauerit: pl⁹ laborat. Numerat solatia filiorum: sed numeret pariter & molestias. Nubit & plorat. Qualia sunt uota quæ flent. Concipit & grauescit. Prius utiq; impedimentum fæcunditas incipit afferre quam fructum. Parturit & ægrotat. Quam dulce pignus quod a periculo incipit: & in periculis desinit: prius dolori futurum quam uoluptati. Periculis emit: nec pro arbitrio possidet. Quid recenseam nutriendi molestias instituendi & copulandi? Fœlicium sunt istæ miseriæ. Habet mater hæredes sed auget dolores. Nam de aduersis non oportet dicere: ne sanctissimorum parentum animi contremiscant. Vide mi soror quam graue sit pati quod non oporteat audiri. Et hæc in præsenti sæculo. Venient autem dies: quando dicant: beatæ steriles: & uentres qui non genuerunt. Filii enim huius sæculi generātur & generant: filia autem regni abstinet a uoluntate uiri & a uoluntate carnis: ut sit sancta corpore & spiritu. Quid ergo famulatus graues & addicta uiris seruicia replicem fœminarum quas ante iussit deus seruire quam seruos? Quæ eo prosequor: ut indulgentius obsequantur. Quibus hoc si probæ sunt: merces est charitatis: si improbæ: pœna delicti. Hinc illa nascuntur incentiua uiciorum: ut quæsitis coloribus ora depinguant: dum uiris displicere formidant: & de adulterio uultus meditentur adulterium castitatis. Quanta hic amentia: effigiem mutare naturæ: picturam quærere: & dum uerentur maritale iudicium: prodere suum. Prior enim de se pronunciat quæ cupit mutare quod natum est. Ita dum alii studet placere: pri⁹ ipsa sibi displicet. Quem iudicem mulier ueriorem requirimus deformitatis tuæ quam te ipsam quæ uideri times? Si pulchra es: quid absconderis? Si deformis: cur te formosam esse mentiris, nec tuæ conscientiæ nec alieni gratiam erroris habitura? Ille enim alteram diligit: tu alteri uis placerē & irasceris si amet aliam qui adulterare in te docetur? Male magistra es iniuriæ tuæ. Lenocinari refugit etiam quæ passa lenonem est. Ac licet uirilis mulier: non alteri tamē sed sibi peccat. Tolerabilioraq; prope modum in adultero crimina sunt. Ibi enim pudicicia: hic natura adulteratur. Iam quanto precio opus est: ne etiam pulchra displiceat. Hinc preciosa collo dependent monilia: inde per humum uestis trahitur aurata. Emitur igitur hæc species ac habetur. Quid quod etiam odorum uariæ adhibentur illecebræ: gemmis onerantur: aures: oculis color alter infunditur? Quid ibi remanet suum: ubi tam multa mutantur? Sensus suos amittit mulier & uiuere posse se credit? Vos uero beatæ uirgines quæ talia tormenta potius quā ornamenta nescitis: quibus pudor sanctus uerecunda suffusus ora: & bona castitas est decori non humanis addictæ oculis: alieno errore merita uestra pensatis. Habetis sane & uos uestræ militiam pulchritudinis: cui uirtutis militat forma non corporis: quam nulla extinguet ætas nulla eripere mors potest: nulla ægritudo corrumpere: solus formæ arbiter petitur deus: qui etiam in corpore minus pulchro diligit animas pulchriores. Non uteri onus notum, non dolor partus: & tamen numerosior soboles piæ mentis, quæ omnes pro liberis habet, fœcūda successoribus, sterilis orbitatibus: nescit funera: nouit hæredes. Sic sancta ecclesia immacula

ta coitu :fæcunda partu :uirgo est castitate :mater est prole .Parturit itaq; nos uirgo :non ui ro plena sed spiritu .Parit nos uirgo :non cum dolore membrorum sed cum gaudiis angelorum .Nutrit nos uirgo:non corporis lacte sed apostoli quo infirmam adhuc crescentis populi lactauit ætatem.Quæ igitur nupta plures liberos habet quam sancta ecclesia :quæ uirgo ē sacramentis :mater est populis :cuius fæcunditatem etiā scriptura attestatur dicens:quoniam plures filii desertæ magis quam eius quæ habet uirum .Nostra uirum non habet sed habet sponsum :eo ꝙ siue ecclesia in populis siue anima in singulis :uerbo sine ullo fluxu pudoris quasi sponso nubit æterno :effœta iniuriæ:fœta rationis. Audistis parentes quibus erudire uirtutibus :quibus instituere disciplinis filias debeatis :ut habere possitis quarum meritis uestra delicta redimatur.Virgo :dei est donum :munus parentum: sacerdotium castitatis .Virgo matris hostia est:cuius quottidiano sacrificio uis diuina placatur.Virgo īdiuiduum pign⁹ parentum :quæ non dote solicitet :non emigratione destituat :non offendat iniuria. Sed nepotes aliquis habere desiderat :& aui nomen acquirere.Primum suos tradit:dum quærit alienos.Deinde certis defraudari īcipit:dum quærit incertos:confert opes proprias:& adhuc poscitur:nisi dotem soluat exigitur.Si diu uiuat :onerosus est. Emere illud est generum non acquirere:quæm parentibus filiæ uendat aspectus.Ideone tot mensibus gestatur utero:ut ī alienam transeat potestatem ?Ideo commendandæ uirginis cura suscipitur :ut citius parentibus auferatur ?Dicet aliquis. Ergo dissuades nuptias?Ego uero suadeo :& eos damno qui dissuadere consuerunt:utpote qui sarræ ac rebeccæ & rachel cæterarūq; ueterum coniugia fœminarum pro documentis singularum uirtutum recensere soleam.Qui enim copulam damnat: damnat & filios:& ductam per successionem seriem :generis societatem damnat humani . Nam quem ad modum duratura in sæculum ætas succedere posset ætati:nisi gratia nuptiarū ꝑcreandæ studium sobolis incitaret?Aut quo modo prædicare potest ꝙ immaculatus isaac ad altaria dei uictima paternæ pietatis accessit :ꝙ israel humano situs in corpore deum uidit. & religiosum populo dedit nomen quorum originem damnat?Vnum sane licet sacrilegi homines habent :quod in his etiam a sapientissimis probetur:qui coniugia damnando profitētur:ipsi non debuissent nasci.Non utiq; dissuadeo nuptias :si fructus sacre uirginitatis enumero.Paucarum quippe hoc munus est:illud omnium .Nec potest esse uirginitas,nisi habeat unde nascatur .Bona cum bonis comparo :quo facilius quod præstet eluceat.Neq; meam sentētiam affero:sed eam repeto :quam edidit spiritus sanctus per prophetam.Melior est(inquit) sterilitas cum uirtute.Primum enim quod nupturæ præ cæteris concupiscunt :ut sponsī decore se iacent :eo necesse est impares sacris se fateantur esse uirginibus,quibus solis contingit dicere.Speciosus forma præ filiis hominum diffusa est gratia in labiis tuis.Qui est speciosus non uilibus abiectus obsequiis :non caducis superbus diuitiis:sed cuius sedes in sæculum sæculi :filiæ regum in honore eius.Astitit regina a dextris eius in uestitu deaurato:uarietate circūamicta uirtutum .Audi igitur filia & uide & inclina aurem tuam:& obliuiscere populum tuū & domum patris tui:quoniam concupiuit rex speciem tuam:quia ipse est deus tuus.Et aduerte quantum tibi spiritus sanctus scripturæ diuine testificatione detulerit .Regnum aurū pulchritudinem.Regnum uel quia sponsa es regis æterni,uel quia inuictum animum gerens:ab illecebris uoluptatum non captiua haberis :sed quasi regina dominaris.Aurum quia sicut illa materies examinata igne preciosior est:ita corporis spiritus uirginalis spiritu consecrata diuino:formæ suæ acquirit augmentum .Pulchritudinem uero quis potest maiorem existimare decore eius quæ amatur a rege :probatur a iudice:dicatur domino :consecratur deo :semper sponsa semper īnupta :ut nec amor finem habeat :nec damnum pudor .Hæc profecto uera pulchritudo est :cui nihil deest quæ sola meretur audire a domino .Tota es formosa proxima mea :& repræhensio non est in te.Veni huc a libano :transibis & pertransibis a principio fidei a capite sanir & hermon:a latibulis leonum & montibus pardorum.Quibus iudiciis ostēditur perfecta & irreprehensibilis uirginalis animæ pulchritudo altaribus consecrata diuinis inter occursus & latibula spiritualium bestiarum non inflexa mortalibus:sed intenta mysteriis dei meruisse dilectum : cuius ubera plena lætitiæ. Vinum enim lætificat cor hominis: & odor(inquit) uestimentorum tuorum super omnia aromata . Et infra .

Et odor(inquit)uestimentorum tuorum sicut odor libani. Vide quem nobis tribuas uirgo processum ·Primus enim odor tuus super omnia aromata quæ in saluatoris missa sūt sepulturam.Et mortuos corporis motus:membrorūq; redolet obisse delicias.Secundus odor tuus sicut odor libani dominici corporis:integritatem uirgineæ florem castitatis exhalat. Fauum itaq; mellis tua opera componant .Digna enim uirginitas quæ apibus comparetur;

Quid sit virgo

coniugia damnantes, non debebant nasci.

Regnum
Aurum dat Christus
Pulchritudinem virgini

Preciosus virginis od

Virginitas apibus comparatur

ſic laborioſa ſic pudica ſic continens. Rore paſcitur apes: neſcit concubitus: mella componit. Ros quoq; uirginis eſt ſermo diuinus: quia ſicut ros dei uerba deſcendunt. Pudor uirginis eſt intemerata natura. Partus uirginis fœtus labiorum: ex pers amaritudinis, fertilis ſuauitatis, i commune labor communis eſt fructus. Quam te uelim filia imitatricem eſſe huius apiculæ: cui cibus flos eſt: ore ſoboles legitur: ore componitur. Hanc imitare tu filia: uerba tua nullū doli uelamen obtendant: nullum habeant fraudis inuolucrum: ut & puritatem habeant: & plena grauitatis ſint: meritorum quoq; tuorum tibi æterna poſteritas tuo ore pariatur. Nec ſoli tibi ſed etiam pluribus congreges. Quis ſcit enim quando a te anima tua repoſcatur. Nec receptacula horreorum frumentis coaceruatis dimittens: nec uitæ tuæ uſui profutura nec meritis rapiaris eo quo theſaurum tuum ferre non poſſis? Diues igitur eſto ſed pauperi: ut naturæ participes tuæ participes ſint etiam facultatum. Florem quoq; tibi demonſtro carpendū. Illum utiq; qui dixit: ego flos campi: & lilium conuallium. Tanquam lilium in medio ſpinarum: quod eſt euidentis iudicii ſpiritualium nequiciarum ſentibus uirtutes obſideri. Vnde nemo fructum referat: niſi qui cautus accedat. Sume igitur alas uirgo ſed ſpiritus: & ſuperuoles uicia, ſi contingere cupis chriſtum. In altis habitat: & humilia reſpicit. Et ſpecies eius ſicut cedrus libani quæ coma nubibus radicem in terris inſerit. Principium enim eius in cælo: poſteriora eius in terris: fructus cælo proximos ediderunt. Scrutare diligentius tam bonum florē nec ubiq; eum in pectoris tui conualle reperies: humilibus enim frequenter inhalatur. Amat generari in ortis: in quibus eum ſuſanna dum deambularet inuenit: mori prius quam uiolari parata. Qui ſint autem orti: ipſe demonſtrat dicens. Ortus concluſus ſoror mea ſponſa. Ortus concluſus: fons ſignatus: eo ꝙ in ortis huius modi impreſſam ſignaculis imaginem dei: ſincæri fontis unda reſplendeat: ne uolutabris ſpiritualium beſtiarum: ſparſo cœno fluenta turbentur. Hinc ille murali ſeptus ſpiritu pudor clauditur: ne pateat ad rapinam. Itaq; ſicut ortus furib' inacceſſus, uitem redolet: fragrat oleam: roſam renidet: ut in uite religio: i olea pax: in roſa pudor ſacratæ uirginitatis inoleſcat. Hic eſt odor quem iacob patriarcha fragrauit quando meruit audire. Ecce odor filii mei ſicut odor agri pleni. Nam licet plenus omnib' fere fructibus patriarchæ ſancti fuerit ager: ille tamen fruges maiores uirtutis labore generauit hic flores. Accingere itaq; uirgo: & ſi uis huiuſce modi tibi ut ortus aſpiret: propheticis eum claude præceptis. Pone cuſtodiam ori tuo: & oſtium circumſtantiæ labiis tuis: ut etiam tu poſſis dicere. Tanquam malus in lignis nemoris: ita fraternus meus in medio filiorum. In umbra eius concupiui & ſedi: & fructus eius dulcis in faucibus meis. Inueni quem dilexit anima mea: tenui eum: & nō relinquam eum. Deſcendat frater meus in ortum & manducet fructum pomorum ſuorum. Veni fraterne mi: exeamus in agrum pone me ut ſigillum ī cor tuum: & ueluti ſignaculum ſuper brachium tuum: fraternus meus candidus & rubens. Decet enim ut plene noueris uirgo quem diligis: atq; omne in eo & ingenitæ diuinitatis & aſſumptæ myſterium incorporationis agnoſcas. Candidus merito quia patris ſplendor: rubens quia partus eſt uirginis: color in eo fulget & rutilat utriuſq; naturæ. Memento tamen antiquiora in eo diuinitatis inſignia quam corporis ſacramenta: quia non cœpit a uirgine: ſed qui erat: uenit in uirginem. Ille diſcretus a militibus: ille lancea uulneratus: ut nos ſacri uulneris cruore ſanaret: reſpondebit tibi profecto: eſt enim mitis & humilis corde: blandus aſpectu. Exurge aquilo: & ueni auſter: aſpira ortum meum: & fluant aromata mea. Ex omnibus enim partibus mundi odor ſanctæ religionis adoleuit dilectus quo uirginis membra fragrarunt. Formoſa es proxima mea: ut bona opinio: pulchra ut hieruſalem. Non caduci itaq; corporis pulchritudo uel morbo peritura uel ſenio: ſed nullis obnoxia caſibus opinio bonorum nunquā moritura meritorum uirginibus eſt decori. Et quoniam non humanis iam ſed cæleſtibus quorum uita uiuis in terris: digna es comparari: accipe a domino præcepta quæ ſerues. Pone me ut ſigillum (inquit) in cor tuum: & uelut ſignaculum ſuper brachium tuum. Quo ſignatiora prūdentiæ tuæ factorūq; documenta promantur: in quibus figura dei chriſtus eluceat qui paternæ ambitum exæquans naturæ totum quicquid a patre diuinitatis aſſumpſit: & expreſſit. Vnde etiam apoſtolus in ſpiritu nos dicit eſſe ſignatos. Quoniam patris imaginem habemus in filio: ſigillum filii habemus in ſpiritu. Hac trinitate ſignati caueamus diligentius: ne quod accepimus pignus in cordibus noſtris: aut morum leuitas: aut ullius adulterii fraus reſignet. Sed faceſſat hic ſacris uirginibus metus: quibus tanta præſidia tribuit. Primum eccleſia quæ teneræ prolis ſolicita ſucceſſu: ipſa quaſi murus abundantibus in modum turrium increſcit uberibus: donec ſoluto obſidionis hoſtilis incurſu pacem ualidæ iuuentutis maternæ præſidio uirtutis acquirat. Vnde et propheta ait. Fiat pax i uir

tute tua: & abundantia in turribus tuis. Tum ipse pacis dominus post quam ualidioribus bra
chiis commissa sibi uineta complexis palmites suos germinare conspexerit uultu presule na-
scentibus fructibus auras temperat: sicut ipse testatur dicēs. Vinea mea est in conspectu meo
Mile salomoni & ducenti qui seruant fructum eius. Supra ait sexaginta potentes in circuitu
propaginis eius: strictis armatos telis: & eruditos præliaribus disciplinis: hic mile ducentos:
creuit numer⁹: ubi creuit & fructus: quia quo sanctior quisq; eo munitior. Sic elisæus prophe
ta exercitus angelorum præsidium sibi adesse monstrauit. Sic iesus nauæ ducem militiæ cæ
lestis agnouit. Possunt igitur fructum in nobis custodire: qui possūt etiam militare pro nobis
Vobis autem uirgines sanctæ speciale præsidium est: quæ intemerato pudore sacrum domi
ni seruatis cubile. Neq; mirum si pro uobis angeli militant quæ angelorum moribus milita
tis. Meretur eorum præsidium castitas uirginalis quorum uitam meretur. Et quid pluribus
exequar laudem castitatis? Castitas enim angelos fecit. Qui eam seruauit: angelus est: qui p
didit: diabolus. Hinc religio etiam nomen accepit. Virgo est quæ deo nubit. Meretrix que de
os fecit. Nam de resurrectione quid dicam: cuius præmia iam tenetis? In resurrectione autē
neq; nubent neq; nubentur: sed erunt sicut angeli (inquit) in cælo. Quod nobis promittitur
uobis præsto est: uotorūq; nostrorum usus apud uos est. De hoc mundo estis: & non estis in
hoc mundo. Sæculum uos habere meruit: tenere non potuit. Quam præclarum autem an-
gelos propter intemperantiam suam in sæculum cecidisse de cælo: uirgines propter castimo
niam in cælum transisse de sæculo. Beatæ uirgines quas non illecebra solicitat corporum nō
colluuio præcipitat uoluptatum. Cibus parsimoniæ: potus abstinentiæ: docet uicia nescire
qui docet causas nescire uiciorum. Causa peccandi etiam iustos sæpe decepit. Hinc populus
dei postquam sedit bibere: deum negauit. Hinc loth concubitus filiarum ignorauit & pertu
lit. Hinc inuersis uestigiis: filii noe patria quondam pudenda texerunt: quæ (cham) procax uidit: mo
destus erubuit: pius texit: offensurus si & ipse uidisset. Quanta uis est uini: ut quem diluuia nō
nudauerunt: uina nudarent. Quid illud? Quantæ fœlicitatis est ꝙ nulla uos habendi cupidi
tas inflammat? Pauper quod habes poscit: quod non habes requirit: fructus laboris tui thesau
rus est inopi: & duo æra si sola sint: census est largientis. Audi ergo soror quantis careas. Nam
caue quid debeas. Nec meum est docere. nec tuum discere. Perfectæ enim uirtutis usus ma-
gisterium non desiderat, sed informat. Cernis ut pomparum ferculis similis incedat: quæ se
componit: ut placeat: omnium in se uultus & ora conuertens: eo ipso quo studet placere: de
formior? Prius enim populo displicet, quam placeat uiro. At in uobis reiecta decoris cura pl⁹
placeat: & hoc ipsum ꝙ uos non ornatis: ornatus est. Certe laceræ uulneribus aures: & depres
sæ onera miseræ ceruicis: non sunt alleuamenta pœnarum: sed discrimina metallorum.
Hinc collum catena constringit: inde pedem compes includit. Nil refert: auro corpus oneret
an ferro. Si ceruix premitur: si grauatur incessus: nil precium iuuat: nil ꝙ uos mulieres ne pe
reat uobis pœna: trepidatis. Quid interest utrum aliena sententia an uestra uos damnet?
Hinc uos etiam miserabiliores quam qui publico iure damnantur: ꝙ illi optant exui: uos li-
gari. Quam uero miserabilis illa conditio, ꝙ tanq; mancipii forma uenalis nuptura licitatur:
& qui precio uicerit emat. Tolerabilius tamen mancipia ueneunt quæ sæpe sibi dominos le
gunt. Virgo si eligat: crimen est: si non eligat: contumelia. Quæ quāuis pulchra sit & decora:
& timet uideri & cupit. Cupit, ut se carius uendat: timet ne hoc ipsum delectet quod uidetur.
Quanta autem uotorum ludibria: & ad procorum euentus suspectam esse: ne pauper illudat
ne diues fastidiat: ne pulcher irrideat: ne nobilis spernat. Dicet aliquis: tu nobis quottidie uir
ginum canis laudes. Quid faciam qui eadem cantito: & proficio nihil? Sed non mea culpa.
Deniq; de placentino sacrandæ ueniunt: de bononiensi ueniunt: de mauritania ueniunt: ut
hic uelentur. Magnam rem uidetis: hic tracto, & alibi persuadeo. Si ita est: alibi tractemus: ut
uobis persuadeamus. Quid ꝙ etiam qui me non audiunt sequuntur: qui audiunt: non seq̄uū
tur? Nam plærasq; uirgines cognoui uelle & prohiberi etiam prodire a matribus: & quod ē:
graui⁹: uiduis: cū qb⁹ hic mihi sm̄o ē. Nēpe si hoīem amarēt filiæ uestræ: p legē possent eligēr
quē uellēt. Quib⁹ igit̄ hoīem eligēr licet, deū ñ licet? Cōtuemini quā dulcis pudiciciæ fruc⁹ sit:
barbaricis quoq; inoleuit affectibus. Ex ultimis infra ultraq; mauritaniæ partibus deductæ
uirgines hic sacrari gestiunt: & cum sint omnes familiæ in uinculis, pudicicia tamen nescit eē
captiua. Profitetur regnum æternitatis, quæ meretur iniuriam seruitutis. Nam quid de bo-
noniensibus uirginibus loquar: fæcundo pudoris agmine: quæ mundanis se deliciis abdican
tes sacrarium uirginitatis incolunt sine contubernali sexu: contubernali pudore prouectæ
ad uicenarium numerum & centenarium fructum: relictoq; parentum hospitio tendunt in

Sexagita potētes salomonis.
Angeli ad virginū custo.
Beatæ virgines.
Parsimoniæ laus, et vini opus.
Virginū ornatus ē non ornare.
Laudat virgines bone.

tabernaculis chriſti indefeſſæ milites caſtitatis?Nunc canticis ſpiritualibus perſonant :nunc uictum operibus exercent .Liberalitatis quoq; ſubſidium manu quærunt .Quod ſi inueſtigandæ uirginitatis inoleuerit odor(nam quæ præ cæteris ſpeculandi uēatum pudoris explorant totis curarum ueſtigiis prædā latentem uſq; ad ipſa cubilia perſequuntur)aut ſi liberior alicuius uolatus affulſerit totis omnes uideas aſſurgere alis :concrepare pennis :emicare plauſu :ut caſto pudiciciæ choro cingant uolantem :donec albenti delectata comitatu in plagas pudoris & indaginem caſtitatis domus patriæq; oblita ſuccedat .Bonum itaq; ſi uirgini ſtudia parentum quaſi flabra pudoris aſpirent.Sed illud glorioſius :ſi teneræ ignis ætatis etiam ſine ueteribus nutrimentis ſponte ſe rapiat in fomitem caſtitatis.Dotem negabunt parentes: ſed habes diuitem ſponſum cuius contenta theſauro patriæ ſucceſſiōis emolumenta nō quæras.Quanto dotalibus præſtat compendiis caſta paupertas:& tamen quam audiſtis aliquando propter ſtudium integritatis legitime factam ſucceſſionis extorrem?Contradicunt parentes :ſed uolunt uinci:reſiſtunt primo:qui credere timent. Indignantur frequenter : ut diſcas uincere :abdicationem minantur :ut tentent: ſi potes damna ſæculi non timere. Quæſitis blandiuntur illecebris :ut uideant ſi uariarum mollire te non queat blanditia uoluptatum. Exerceris uirgo: dum cogeris .Et hæc tibi prima certamina:anxia parentum uota proponūt: uice pri⁹ puella pietatē.Si uincis domū,uīcis & ſæculū . Sed eſto maneāt uos dāna patrionii: Nonne caducarum & fragilium diſpendium facultatum futura cæli regna cōpenſant ? Quāq; ſi uerbis cæleſtibus credimus : nemo eſt qui reliquerit domum aut parentes aut fratres aut uxorem aut filios propter regnum dei:& non recipiat ſepties tantum in hoc tempore:in ſæculo autem uenturo uitam æternam poſſidebit.Crede fidem tuam deo :quæ homini pecuniam credis.Fœnerare chriſto .Bonus diſpoſitæ ſpei cuſtos :multiplicatis fidei talētum ſoluit uſuris .Non fallit ueritas :non circūſcribit iuſticia :non decipit uirtus .Quod ſi non creditis oraculo :uel exemplis credite memoriæ noſtræ.Puella dudum nobilis in ſæculo:nunc nobilior deo :cum urgeretur ad nuptias a parentibus & propinquis:ad ſacroſanctum altare confugit.Quo enim melius uirgo recurreret quam ubi ſacrarium uirginitatis offertur ? Ne is quidem finis audaciæ .Stabat ad aram dei pudoris hoſtia :uictima caſtitatis :nunc capiti dexteram ſacerdotis imponens :precem poſcens :nunc iuſtæ impatiens moræ:ac ſummum altari ſubiecta uerticem:num melius (inquit)quam altare uelabit quod ſanctificat ipſa uelamina ? frontem ?Plus talis decet flammeus in quo caput omnium chriſtus quottidie conſecratur . Quid agitis uos propinqui ?quid exquirendis adhuc nuptiis ſolicitatis animum.Iam dudum prouiſas habeo .Sponſum offertis :meliorem repperi .Quaſlibet exaggerate diuitias:iactate nobilitatem :potentiam prædicate .Habeo eum cui nemo ſe comparet :diuitem mundo:potentem imperio :nobilem cælo .Si talem habetis non refuto optionem :ſi non reperitis :nō prouidetis mihi,ſed inuidetis.Silentibus cæteris unus abruptius quid ſi (inquit)pater tuus uiueret :inuptam te manere pateretur ?Tum illa maiori religione moderatiore pietate:& ideo fortaſſe deficit :ne quis impedimentum poſſet afferre. Quod ille reſponſum de patre de ſe oraculum maturo ſuo probauit exitio .Ita cæteri eadem quiq; metuentes :fauere cœperunt qui impedire querebant nec diſpendium dubiarum attulit uirginitas facultatum : ſed etiam emolumentum integritatis accepit . Habetis puelle deuotionis præmium:parentes cauete offenſionis exemplum.

Liber ſecundus:

SVperiore libro quantum uirginitatis munus ſit :euoluimus .Non enim potuimus explicare ut per ſe cæleſtis gratia muneris inuitet legentem . Secundo libro uirginem inſtitui decet:& tanquam competentium pcæceptorum magiſteriis erudiri .Sed quoniam nos infirmi ad monendum ſumus:& impares ad docendum (debet enim is qui docet :ſupra eum qui docetur :excellere)ne uel ſuſceptum deſeruiſſe munus :uel nobis arrogaſſe amplius uideremur:Exemplis potius quam præceptis putauimus imbuendam :licet amplius proficiatur exemplo:quoniam nec difficile quod iam factum eſt :exiſtimatur:& utile quod probatum :& religioſum quod hæreditario quodam paternæ uirtutis uſu in nos eſt ſucceſſione tranſfuſum .Quod ſi quis nos præſumptionis arguit :arguat potius ſedulitatis :quia rogantibus uirginibus ne hoc quidem putaui negandum.Malui enim me in periculum deduci pudoris :quam non obſequi uoluntati earum quarum ſtudiis etiam deus noſter placido ſe īdulget aſſenſu.Sed neq; præſumptio notari poteſt

quoniam cum haberent unde discerent: affectum potius quam magisterium quæsiuerunt meum. Et excusari sedulitas non potest: quoniam cum haberent auctorem matris ad obseruantiam disciplinæ: non superfluum iudicaui: si nostri sermonis blanditiam deriuarent ad professionis illecebram. Ille docere facilis qui seuero uicia coercet affectu. Nos qui docere nō possumus: blandimur. Et quoniam plærique absentes nostri desiderabant sermonis usum: uolumen: hoc condidi: quo profecto ad se uocis meæ munus tenentes deesse non crederent: quem tenerent. Sed proposita prosequamur. Sit igitur uobis tanquam in imagine descripta uirginitas uitaque beatæ mariæ: quo uelut speculo refulget species castitatis & forma uirtutis Hinc sumatis licet exempla uiuendi: ubi tanquam in exemplari magisteria expressa probitatis: quid corrigere: quid effugere: quid tenere debeatis ostendunt. Primus discendi ardor: nobilitas est magistri. Quid nobilius dei matræ: quid splendidius ea: quam splendor elegit: quid castius ea quæ corpus sine corporis contagione generauit? Nam de cæteris eius uirtutibus quid loquar? Virgo erat non solum corpore sed etiam mente: quæ nullo doli ambitu sincærum adulterarat affectum. Corde humilis: uerbis grauis: animi prudens: loquendi parcior: legendi studiosior: non in incerto diuitiarum sed in prece pauperis spem reponens. Intēta operi: uerecunda sermoni: arbitrum mentis solita non hominem sed deum quærere. Non lædere reos: bene uelle omnibus: assurgere maioribus natu: æqualibus non inuidere: fugere iactantiam: rationem sequi: amare uirtutem. Quando ista uultu læsit parentes? quādo dissensit propinquis? quando fastidiuit humilem? quando derisit debilem? quando uitauit inopem? eos solos solita cœtus uirorum inuisere quos misericordia non erubesceret: ne præteriret uerecundia? Nihil toruum in oculis: nihil in uerbis procax: nihil in actu inuerecūdum: non gestus fractior: non incessus solutior: non uox petulantior: ut ipsa corporis species simulacrum fuerit mentis: figura probitatis. Bona quippe domus in ipso uestibulo debet agnosci: ac primo prætendat ingressu: nihil intus latere tenebrarum: ut mens nostra nullis repagulis corporalibus impedita tanquam lucernæ lux intus posita foris luceat. Quid ego exequar ciborum parsimoniam: officiorum redundantiam? alterum ultra naturam superfuisse: alterum pœne ipsi naturæ defuisse: illic nulla intermissa tempora: hic congeminatos ieiunio dies: & si quando reficiendi successisset uoluntas: cibus plærunque obuius qui mortem arceret: non delicias ministraret. Dormire non prius cupiditas quam necessitas fuit.

Et tamen cum quiesceret corpus: uigilaret animus: qui frequenter in somniis aut lecta repetit: aut somno interrupta continuat: aut disposita gerit: aut gerenda prænunciat.

Prodire domo nescia: nisi cum ad ecclesiam conueniret: & hoc ipsum cum parentibus aut propinquis. Domestico operosa secreto: forensi stipata comitatu: nullo meliore tamen sui custode quam se ipsa: quæ incessu affectuque uenerabilis non tam uestigium pedis tolleret quam gradum uirtutis attolleret. Et tamen alios habeat uirgo membrorum custodes suorum: morum autem suorum se habeat ipsa custodem. Plures erunt de quibus discat: si ipsa se doceat: quæ uirtutes magistras habet: quia quicquid egerit: disciplina est.

Sic maria intendebat omnibus quasi a pluribus moneretur: sic implebat omnia uirtutis officia: ut non tam disceret quam doceret. Talem hanc euangelista monstrauit: talem angelus repperit: talem spiritus elegit. Quid enim in singulis morer: ut eam parentes dilexerint: extranei prædicauerint: quæ digna fuit: ex qua dei filius nasceretur?

Hæc ad ipsos ingressus angeli inuenta domi in penetralibus sine comite: ne quis intentionem abrumperet, ne obstreperet. Neque enim comites fœminas desiderabat: quæ bonas comites cogitationes habebat. Quinetiam tunc sibi minus sola uidebatur: cum sola esset. Nam quem ad modum sola: cum tot libri adessent: tot archangeli tot prophetæ? Denique & gabriel eam ubi reuisere solebat inuenit: & angelum maria quasi uiri specie mota trepida: quasi non incognitum audito nomine recognouit. Ita peregrinata est in uiro quæ non est peregrinata in angelo: ut cognoscas aures religiosas: oculos uerecundos. Denique salutata obmutuit: & appellata respondit: sed quæ primo titubauerat aspectu: postea promisit obsequium. Quam uero religiosa in propinquas fuerit: scriptura diuina significat. Nam & humilior facta est: ubi se a deo cognouit electa: & statim ad cognatam suam in montana processit: non utique ut exemplo crederet quæ iam cre

diderat oraculo. Beata enim inquit quæ credidisti. Et tribus cum ea mensibus mansit. Tanti autem interuallo temporis non fides quæritur: sed pietas exhibetur. Et hoc post ea quam in utero parentis exiliens puer matrem domini salutauit: prius compos deuotionis quam naturæ. Inde tot sequentibus signis cum sterilis pareret: uirgo conciperet: loqueretur mutus: adoraret magus: expectaret symeon: sidera nunciarent: maria mobilis ad introitum: immobilis ad miraculum: conseruabat (inquit) hæc omnia in corde suo. Quamuis mater domini diceretur: tamen præcepta domini desiderabat: & quæ deum genuerat: deum tamen scire cupiebat. Quid ꝙ annis quoqꝫ omnibus ibat in hierusalem solemni die paschæ: & ibat cum ioseph? Vbiqꝫ in uirgine comes singularum uirtutum est pudor.

Hic indiuiduus debet esse uirginitati sine quo non potest esse uirginitas. Nec ad templum igitur maria sine pudoris sui custode processit. Hæc est imago uirginitatis. Talis enim fuit maria: ut eius unius uita omnium disciplina sit. Si igitur auctor non displicet opus probemus: ut quæcunqꝫ sibi eius exoptat præmium: imitetur exemplum. Quantæ in una uirgine species uirtutum emicant. Secretum uerecundiæ: uexillum fidei: deuotionis obsequium: uirgo intra domum: comes ad mysterium: mater ad templum. O quantis illa uirginibus occurret: quantas complexa ad dominum trahet dicens. Hæc torum filii mei: hæc thalamos nuptiales immaculato seruauit pudore. Quem ad modum eas ipse dominus commendabit patri. Nimirum illud repetens suum pater sancte istæ sunt quas seruaui tibi: in quibus filius hominis caput reclinans quieuit: peto ut ubi ego sum: & ipsæ sint mecum. Sed non solum sibi debent prodesse: quæ non solæ uixerunt sibi. Hæ parentes redimant: hæ fratres. Pater iuste mundus me non cognouit: istæ autem me cognouerūt & mundum cognoscere noluerunt. Quæ pompa illa: quanta angelorum læticia plaudentium: ꝙ habitare mereatur uirgo in cælo quæ cælestem uitam duxit in sæculo. Tunc etiam maria tympanum sumens choros uirginales excitabit cantantes domino quod per mare sæculi sine sæcularibus fluctibus transierunt. Tunc unaquæqꝫ exultabit dicens.

Introibo ad altare dei mei: ad deum qui lætificat iuuentutem meam. Immolo deo sacrificium laudis: & reddo altissimo uota mea. Neqꝫ enim dubitauerim uobis patere altaria quarum mentes altaria confidenter dixerim. In quibus quottidie pro redemptione corporis christus immolatur. Nam si corpus uirginis dei templum est: animus quid est? qui tanquam membrorum cineribus excitatis: sacerdotis æterni redopertus manu uaporem diuini ignis exhalat. Beatæ uirgines quæ tam immortali spiratis gratia: ut orti floribus: ut templa religione: ut altaria sacerdote. Ergo sancta maria disciplinam uitæ informet. Thecla doceat immolari: quæ copulam fugiens nuptialem: & sponsi furore damnata: naturam etiam bestiarum uirginitatis ueneratione mutauit. Nanqꝫ parata ad feras cum aspectus quoqꝫ declinaret uirorum: ac uitalia ipsa sæuo offerret leoni: fecit ut qui impudicos detulerant oculos: pudicos referrent. Cernebant lingentem pedes bestiam cubitare humi: muto testificantem sono: ꝙ sacrum uirginis corpus uiolare non posset. Ergo adorabat prædam suam bestia: & propriæ oblita naturæ naturam induerat quam homines amiserant. Videres quadam naturæ transfusione homines feritatem indutos sæuiciam imperare bestiæ: bestiam exosculantem pedes uirginis docere quid homines facere deberent. Tantum habet uirginitas admirationis: ut eam etiam leones mirentur: Non impastos cibus flexit: non citatos impetus rapuit: non stimulatos ira exasperauit: non usus decepit assuetus: non feros natura possedit. Docuerunt religionem: dum adorant martyrem: docuerunt etiam castitatem: dum uirgini nihil aliud nisi plantas exosculantur: demersis in terram oculis tanquam uerecundantibus ne mares aliqui uel bestia uirginem nudam uideret. Dicet aliquis: cur exemplum attulisti mariæ? quasi reperiri quæat quæ matrem domini possit imitari: cur etiam theclæ quam gentium doctor instituit?

Da huiusce modi doctorem: si disciplinam requiris huius modi. Recens uobis exemplum profero: ut intelligatis apostolum non unius esse doctorem sed omnium.

Antiochiæ nuper uirgo quædam fuit fugitans publici usus: sed quo magis uirorum uitabat aspectum: eo amplius incendebat. Pulchritudo enim audita nec uisa plus desi-

deratur :duobus stimulis cupiditatum amoris & cognitionis :dum & nihil occurrit quod minus placeat :& plus putatur esse quod placeat :quod non iudex oculus explorat :sed animus amator exoptat. Itaq; sancta uirgo ne diutius alerentur potiendæ spe cupiditatis :integritatem pudoris professa sic restinxit improborum faces :ut non iam amaretur sed produceretur. Ecce persecutio. Puella fugere nescia :certe pauida ne incideret in insidiatores pudoris : animum ad uirtutem parauit : tam religiosa : ut mortem non timeret :tam pudica ut expectaret. Venit corone dies maxima omnium expectatio: producitur puella duplex professa certamen : & castitatis & religionis. Sed ubi uiderunt constantiam professionis:metum pudoris :paratam ad cruciatus : erubescentem ad aspectus excogitare cœperunt :quem ad modum speciæ castitatis religionem tollerent .ut cum abstulissent quod erat amplius :etiam id eriperent quod reliquerant. Aut sacrificare uirginem aut lupanari prostitui iubent. Quo modo deos suos colunt qui sic uindicant?

Aut quem ad modum ipsi uiuunt :qui ita iudicant? Hic puella non q de religione ambigeret:sed de pudore trepidaret :ipsa secum. Quid agimus? Hodie aut martyr aut uirgo:altera nobis inuidetur corona. Sed nec uirginis nomen agnoscitur : ubi uirginitatis auctor negatur. Nam quem ad modum uirgo : si meretricem colas?quem ad modum uirgo si adulteros diligas?quem ad modum uirgo : si amorem petas? Tolerabilius est enim mentem uirginem q carnem habere. Vtrunq; bonum:si liceat : si non liceat : saltem non homini castæ sed deo simus. Et raab meretrix fuit : sed postq deo credidit : salutem inuenit. Et iudith se ut adultero placeret:ornauit. Quæ tamen quia hoc religione non amore faciebat : nemo eam adulteram iudicabat. Bene successit exemplum.

Nam si illa quæ se commisit religioni : & pudorem seruauit & patriam : fortassis & nos seruando religionem seruabimus & castitatem. Quod si iudith pudiciciam religioni præferre uoluisset : perdita patria etiam pudicitiam perdidisset. Itaq; talibus informata exeplis simul animo tenens uerba domini quibus ait. Quicunq; perdiderit animam suam propter me:inueniet eam. Fleuit & tacuit : ne eam uel loquentem adulter audiret : nec pudoris elegit iniuriam:sed christi recusauit. Existimate:utrum adulterare potuerit corpus quæ nec uocem adulterauit. Iam dudum uerecundatur oratio mea : & quasi adire gestorum seriem criminosam atq; explanare formidat. Claudite aurem uirgines dei. Ducitur puella ad lupanar. Sed aperite aures uirgines. Virgo prostitui potest:adulterari nō potest. Vbicunq; dei uirgo est : dei templum est. Nec lupanaria infamant castitatem : sed castitas etiam loci abolet infamiam. Ingens petulantium concursus ad fornicem. Discite martyrum miracula sanctæ uirgines:discite locorum uocabula. Clauditur intus columba:strepunt accipitres:certant singuli qui prædam primus inuadat. At illa mãibus ad cælum leuatis quasi ad domum uenisset orationis nō ad libidinis diuersorium :christe(inquit) qui domuisti uirgini feros leones:potes etiam domare hominum feras mentes. Chaldæis rorauit ignis:iudæis se unda suspendit misericordia tua non natura sua. Susanna ad supplicium genu fixit:& de adulteris triumphauit. Aruit dextera quæ templi tui dona uiolabat : nunc templum ipsum attrectatur tuum:ne patiaris incestum sacrilegii : qui non passus es furtum.Benedicatur & nunc nomen tuum:ut quæ ad adulterium ueni:uirgo discedam.

Vix compleuerat precem:& ecce uir militis specie terribilis irrupit:quem admodum uirgo:ut uidit : tremuit cui populus tremens cessit. Sed non illa immemor lectionis : & daniel(inquit)supplicium susannæ spectaturus aduenerat : & quam populus damnauit : unus absoluit. Potest in hoc lupi habitu ouis latere. Habet & christus milites suos: qui etiã & legiones habet. Aut fortasse percussor intrauit:ne uereare anima:tales solet martyres facere.O uirgo fides tua te saluam fecit. Cui miles. Ne quæso paueas soror. Frater huc ueni:saluare animam non perdere. Serua me : ut ipsa serueris. Quasi adulter ingressus : si uis : martyr egrediar. Vestimenta mutemus : conueniunt mihi tua:& mea tibi: sed utraq; christo. Tua uestis me uerum militem faciet : mea te uirginem. Bene tu uestieris : ego me melius exuar : ut me persecutor agnoscat. Sume habitum

qui abſcondat fœminam:trade qui conſecret martyrem. Induere chlamydem quæ occultet membra uirginis:ſeruet pudorem. Sume pileum qui tegat crines abſcondat ora. Solent erubeſcere qui lupanar intrauerint: Sane cum egreſſa fueris:ne reſpicias retro: memor uxoris loth quæ naturam ſuam quia impudicos licet caſtis oculis reſpexit amiſit. Nec uereare ne quid pereat ſacrificio. Ego pro te hoſtiam deo reddo:tu pro me militem chriſto habens bonam militiam caſtitatis:quæ ſtipendiis militat ſempiternis: loricam iuſtitiæ quæ ſpirituali munimine corpus includat:ſcutum fidei quo uulnus repellas: galeam ſalutis. Ibi enim eſt præſidium noſtræ ſalutis: ubi chriſtus eſt. Quoniam mulieris caput uir:uirginis chriſtus. Et inter hæc uerba chlamydem exuit: ſuſpectus tamen adhuc habitus. & perſecutoris & adulteri. Virgo ceruicem:chlamidem cœpit miles offerre. Quæ pompa illa quæ gratia:cum in lupanari de martyrio certaretur? Addantur perſone: miles & uirgo:hoceſt diſſimiles inter ſe natura:ſed dei miſeratione conſimiles: ut compleatur oraculum:tunc lupi & agni ſimul paſcentur. Ecce agna & lupus non ſolum paſcuntur ſimul ſed etiam imolantur. Quid plura? Mutato habitu euolat puella de laqueo:iam non ſuis alis utpote quæ ſpiritualibus ferebatur:& quod nullum unq̃ uiderunt ſæcula: egreditur de lupanari uirgo ſed chriſti. At illi qui uidebant oculis & non uidebant:ceu raptores ad agnam:ceu lupi fremere ad prædam: Vnus qui erat immodice diſtrictior introiuit.

Sed ubi hauſit oculis rei textum:quid hoc(inquit)eſt?puella ingreſſa eſt:uir uidetur. Ecce non fabuloſum illud:cerua pro uirgine:ſed quod uerum eſt:miles ex uirgine. At etiam audieram & non credideram: ꝙ aquas chriſtus in uina conuertit. Iam mutare cœpit & ſexus. Recedamus hinc dum adhuc qui fuimus ſumus. Nunquid & te ipſe mutatus ſum:qui aliud cerno ꝙ̃ credo? Ad lupanar ueni:cerno uadimonium:& tamen mutatus egrediar: pudicus exibo:qui adulter intraui. Indicio rei quia debebatur tanto corona uictori: damnatus eſt pro uirgine: qui pro uirgine comprehenſus eſt. Ita de lupanari non ſolum uirgo ſed etiam martyres exierunt. Fertur puella ad locum ſupplicii cucurriſſe:certaſſe ambo de nece:cum ille diceret:ego ſum iuſſus occidi:te abſoluit ſententia:quando me tenuit.

At illa clamare cœpit:non ego te mortis uadem elegi ſed prædam pudoris optaui.

Si pudor quæritur:manet nexus:ſi ſanguis quæritur:fideiuſſorem non deſidero: habeo unde diſſoluam. In me lata eſt ſententia quæ pro me lata eſt. Certe ſi pæcuniæ te fideiuſſorem dediſſem: & abſente me iudex tuum cenſum fœneratori adiudicaſſet:eadem me ſententia conuenires:meo patrimonio ſoluerem tuos nexus.

Si recuſarem:quis me indignam morte cenſeret? Quanto maior eſt capitis huius uſura? Moriar innocens:ne moriar nocens. Nihil hic medium eſt.

Hodie aut rea ero tui ſanguinis:aut martyr mei. Si cito redii:quis me audet excludere? Si moram feci:quis audet abſoluere? Plus legibus debeo rea non ſolum fugæ meæ ſed etiam cædis alienæ. Sufficiunt membra morti quæ non ſufficiebant iniuriæ. Eſt in uirgine uulneri locus:qui non erat contumeliæ.

Ego opprobrium declinaui non martirium tibi ceſſi. Veſtem non profeſſionem mutaui. Quod ſi mihi præripis mortem non redemiſti me ſed circumueniſti. Caue ne quæſo contendas:caue ne contradicere audiaris. Noli eripere beneficium quod dediſti. Dum mihi hanc ſententiam negas: illam reſtituis ſuperiorem. Sententia enim ſententia ſuperiore mutatur. Si poſterior me non tenet:ſuperior tenet. Poſſumus uterq; ſatiſfacere ſententiæ: ſi me prius patiaris occidi. In te non habeant aliam quam exerceant pœnam:in uirgine obnoxius pudor eſt. Itaq; glorioſior eris: ſi uidearis de adultera martyrem feciſſe:quam de martyre adulteram reddidiſſe: Quid expectatis? Duo contenderunt:& ambo uicerunt:nec dimiſſa eſt corona ſed addita. Ita ſancti martyres inuicem ſibi beneficia conferentes: altera præmium martyrio dedit: alter dedit effectum. At etiam philoſophorum gymnaſia damonem & pythiam pythagoræos in cælum ferunt:quorum unus cum eſſet morti adiudicatus:commendandorum ſuorum tempus popoſcit. Tyrannus autem aſtutiſſimus ꝙ reperiri eum non poſſe exiſtimaret:petiuit ut ſponſorem daret qui pro ſe

feriretur:si ipse faceret moram. Quid de duobus præclarius nescio. Vtrunq; præclarum: alter mortis uadem inuenit: alter se obtulit. Itaq; cum reus moram supplicio faceret: fideiussor uultu sereno mortem non recusauit. Cum duceretur: amicus reuersus est:ceruicem substituit:colla subiecit. Tunc admiratus tyrannus cariorem philosophis amiciciam q̃ uitam fuisse:petiuit ut ipse ab hiis quos iam nouerat:in amiciciam reciperetur:tã tam uirtutis esse gratiam:ut tyrannum inclinaret. Digna laude:sed minora nostris. Nam illic ambo uiri:hic una uirgo:quæ primo etiam sexum uinceret. Illi amici:isti incogniti. Illi tyranno uni se obtulerunt:isti tyrannis pluribus. Hoc etiam crudelioribus:q illle pepercit: isti occiderunt. Inter illos in uno obnoxia necessitas:in his amborum uoluntas libera. Hoc quo q isti prudentiores:q illis studii sui finis amiciciæ gratia:istis corona martyrii. Illi enim certauerunt hominibus:isti deo. Et quoniam rei istius fecimus mentionem: par est contexere quid de diis suis senserit:quo magis infirmos iudicetis:quos irrident sui. Nanq; is cum uenisset in templum iouis:amictum aureum quo operiebatur simulacrum eius: detrahi iussit:imponi laneum:dicens aurum hyeme frigidum:æstate onerosum esse. Sic deum irrisit suum: ut nec onus ferre posse nec frigus putaret. Ita cum æsculapio barbam uidisset auream:tolli imperauit:incongruum esse appellans:ut filius barbam haberet:cum apollo pater eius adhuc non haberet. Item simulacris tenentibus aureas pateras ademit: allegans accipere se debere quod dii darent. Quoniam hæc sunt nota(inquit)hominum: ut a diis quæ bona sunt:adipiscamur. Nihil autem auro melius: quod tamen si malum est:habere deos non debere. Si malum non est:habere magis homines debere qui uti scirent. Ita ludibrio habiti sunt:ut neq; iuppiter uestem suam defendere potuerit:nec barbam æsculapius: ne apollo pubescere adhuc cœperit. Neq; omnes qui dicuntur dii:retrahere potuerint pateras quas tenebant:non tam furti reatum timentes q̃ sensum non habentes. Quis igitur eos colat:qui nec defendere se quasi dii:nec abscondere quasi homines possunt? At in templo dei nostri cum hieroboam rex sceleratissimus dona quæ pater eius posuerat auferret: ac super sanctum altare libaret idolis:dextera eius quam tetendit aruit:nec sua ei quæ inuocabat idola profuerunt. Deinde conuersus ad dominum rogauit ueniam: statiq; manus q̃ aruerat sacrilegio:sanata est religione. Tam maturum in uno & misericordiæ diuinæ & indignationis exemplum extitit: ut sacrificanti subito dextera adimeretur: pœnitenti uenia daretur. Hæc ego uobis sanctæ uirgines nondum triennalis munuscula sacerdos paraui:licet usu indoctus:sed uestris doctus moribus. Quantus enim iste adolescere usus potuit: tam parua initiatæ religionis ætate? Si quos hic flores cernitis de uestræ uitæ collectos: legite sinu. Non sunt hæc præcepta uirginibus sed de uirginibus exempla. Vestre uirginitatis effigiem nostra depinxit oratio:uestre grauitatis imaginem quasi in speculo quodam sermonis istius cernitis refulgere. Si quam ex uestro gratiam inhalastis ingenio: uestrum est quicquid iste redolet liber. Et quoniam quot homines tot sententiæ: si quid defæcatum est in sermone nostro:omnes legant: si quid decoctum: maturiores probent: si quid modestum:pectoribus inhœreat:genas pingat:si quid florulentum:ætas florulenta non improbet. Debuimus sponsæ citare amorem. Scriptum est enim. Diliges dominum deum tuum. Debuimus in nuptiis calamistris quibusdam crines saltem orationis ornare. Scriptum est enim. Plaude manu: & percute pede. Debuimus perpetuis spargere thalamos rosis. Etiam & in his coniugiis temporalibus nubenti prius plauditur q̃ imperatur:ne ante dura offendant imperia: q̃ blanditiis fotus inolescat. Equorum uis plausæ sonitum dicit amare ceruicis: ne recuset iugum. Deniq; prius assuescitur uerbo lasciuiæ q̃ uerbere disciplinæ. At ubi colla subdiderit iugo: & habena constringit:& stimulus urget:& compares trahunt:& iugales inuitant. Sic etiam uirgo nostra debuit prius amore pio ludere: aurea tori regni cælestis fulcra mirari: in ipso uestibulo nuptiarum: & postes frondium sertis cernere coronatos: & chori strepentis interius haurire delicias:ne se prius dominico iugo tremefacta subduceret:quam uocata inclinaret.

Veni igitur huc a libano sponsa: ueni huc a libano: transibis & pertransibis.

Sæpius enim nobis iste uersiculus recantandus est: ut uel dominicis uocata uerbis sequatur: si qua non credit humanis. Hoc nos magisterium non inuenimus sed accepimus: sic instituit mystici carminis doctrina cælestis. Osculetur me osculo oris sui: quia bona sunt ubera tua super uinum: & odor unguentorum tuorum super

omnia aromata. Vnguentum exinanitum est nomen tuum. Totus iste deliciarum locus ludum sonat: plausum excitat: amorem prouocat. Ideo inquit adolescentulæ dilexerunt te: & attraxerunt te retro. In odorem unguentorum tuorum curramus. Induxit me rex in tabernaculum suum. Ab osculis cœpit: ut ad tabernaculum perueniret. Atq; illa tam patiens duri laboris exercitatæq; uirtutis: ut aperiat manu claustra: in agrum exeat: in castellis maneat: in principio tamen retro odorem currit unguenti: mox cum in tabernaculum uenerit: unguentum mutatur a castellis. Deniq; quo euadat uide: si murus (inquit) est: ædificemus super eum turres argenteas. Quæ ludebat osculis: iam turres erigit: ut preciosis sanctorum turrita fastigiis: non hostiles frustretur incursus: uerum etiam bonorum propugnacula struat tuta meritorum.

Liber tertius.

Q Voniam quæ habuimus: digessimus superioribus libris duobus: tempus est soror sancta: ea quæ mecum conferre soles: beatæ memorie liberii præcepta reuoluere: ut quo uir sanctior: eo sermo accedat gratior. Nanq; is cum in saluatoris natali ad apostolum petrum uirginitatis professionem uestis quoq; mutatione signares (quo enim melius die q; quo uirgo posteritatem acquisiuit) atq; astantibus etiam puellis dei compluribus quæ gloriarentur inuicem de tua societate: bonas (inquit) filia nuptias desiderasti. Vides quantus ad natalem sponsi tui populus conuenerit: & nemo impastus recedet. Hic est qui rogatus ad nuptias aquam in uina conuertit. In te quoq; sincærum sacramentum conferet uirginitatis: quæ prius eras obnoxia uilibus naturæ materialis elementis. Hic est qui quinq; panibus, & duobus piscibus quattuor milia populi in deserta pauit. Sed plures pauisset: si iam tunc qui pascerentur fuissent. Deniq; ad tuas nuptias plures uocauit. Sed non iam panis ex ordeo sed corpus ministratur e cælo. Hodie quidem secundum hominem homo natus ex uirgine: sed ante omnia generatus ex patre: qui matrem corpore: uirtute referat patrem. Vnigenitus in terris: unigenitus in cælo. Deus ex deo: partus ex uirgine. Iusticia de patre: uirtus de potente: lumen ex lumine. Non impar generantis: non potestate discretus: Non uerbi extensione aut prolatione confusus: aut cum patre mixtus: sed ut a patre generationis iure distinctus sit. Ipse est fraternus tuus: sine quo nec cælestia nec marina nec terrena consistunt. Verbum patris bonum quod erat in principio. Habes eius æternitatem. Et erat (inquit) apud deum. Habes indiscretam a patre inseperabilemq; uirtutem. Et deus erat uerbum. Habes ingenitam eius diuinitatem. De compendio enim tibi fides est haurienda. Hunc filia dilige quia bonus est. Nemo enim bonus nisi solus deus. Si enim non dubitatur quia deus filius: deus autem bonus: utiq; non dubitatur quia bonus filius deus. Hunc (inquam) dilige. Ipse quem pater genuit ante luciferum ut æternum ex utero generauit ut filium: ex corde eructauit ut uerbum: Ipse est in quo complacuit pater. Ipse est patris brachium quia creator est omnium: patris sapientia quia ex dei ore processit: patris uirtus quia diuinitatis in eo corporaliter habitat plenitudo. Quem pater ita diligit: ut in sinu portet: ad dexteram locet: ut sapientiam dicat: uirtutem appellet. Si igitur uirtus dei christus: nunquid aliquando sine uirtute deus? Nunquid aliquando sine filio pater? Si semper utiq; pater: utiq; semper & filius. Perfecti ergo patris perfectus est filius: nam qui uirtuti derogat: ei derogat cuius est uirtus. Inæqualitatem non recipit perfecta diuinitas. Dilige igitur quem pater diligit: honorifica quem honorificat pater. Qui enim non honorificat filium non honorificat patrem. Et qui negat filium: nec patrem habet. Hæc quantum ad fidem. Sed interdum etiam cum fides tuta est: iuuentus suspecta est. Modico itaq; uino utere: ne infirmitatem corporis augeas: non ut uoluptatem excites. Incendunt enim pariter duo uinum & adolescentia. Infrenent etiam teneram ætatem ieiunia. Et parsimonia cibi retinaculis quibusdam indomitas cohibeat cupiditates: & ratio reuocet: mitiget spes: restringat metus.

Nam qui moderari nescit cupiditatibus: sicut equus raptatur indomitus: uoluitur

obteritur laniatur affligitur. Quod aliquando iuueni ob amorem dianæ contigisse potitur.
Sed poeticis mendaciis coloratur fabula: ut neptunus prælati riualis dolore incitatus equis dicatur furorem immisisse: quo eius magna potentia prædicetur: quod iuuenem non in uirtute uicit: sed fraude decepit. Vnde eius sacrificium quotannis instaurant dianæ: ut equus ad eius immoletur aras: quam uirginem dicunt: quæ id quod etiam meretrices erubescere solent amare potuit non amantem. Sed habeant per me licet fabulæ suam auctoritatem quas non licet: scelestum utrunq: minus tamen sit iuuenem amore adulteræ sic flagrasse ut periret: q̃ duos (ut ipsi dicunt) deos de adulterio certasse. Iouem autem dolorem scortantis filiæ in medicum uindicasse adulteri: q̄ eius curasset uulnera: qui dianam in siluis adulterasset: uenatricem sane optimam non ferarum sed libidinum: sed ferarum etiam ut nuda uenaretur. Dent igitur neptuno dominatum furoris: ut astruant crimen incesti amoris. Dent dianæ regnum in siluis quas incolebat: ut affirment adulterium quod gerebat: Dent æsculapio q̄ mortuum reformauerit: dummodo profiteantur q̄ fulminatus ipse non euaserit. Dent etiam ioui fulmina quæ non habuit: ut testificentur quæ habuit opprobria. Sed a fabulis ad proposita reuertamur. Escis quoq: omnibus quæ gignunt membris calorem: parce utendum puto. Carnes enim etiam aquilas uolantes deponunt. In nobis quoq: ales interior illa de qua legimus: renouabitur sicut aquilæ iuuentus tua: sublime tenens uirgineo prope uolatu superfluæ carnis nesciat appetentiam. Conuiuiorum deuitande celebritates: fugiende salutationes: ipsas uisitationes in iunioribus esse pauciores uolo: si forte deferendum sit parentibus aut æqualibus. Teritur officiis pudor: audacia emicat: risus subrepit: modestia soluitur: dum affectatur urbanitas: interroganti n̄ r̄ndere ĩfātia: r̄ndere fabula ẽ. Deesse igitur sermoni uirginem q̃ superesse malo. Nam si mulieres etiam de rebus diuinis in ecclesia iubentur tacere: domi uiros suos interrogare: de uirginibus quid cautum putamus: in quibus pudor ornat ætatem: taciturnitas commendat pudorem? An uero mediocre pudoris exemplum est: q̄ rebecca cum ueniret ad nuptias: & sponsum uidisset: uelamen accepit: ne prius uideretur q̃ ungeretur? Et utiq: pulchra uirgo non decori timuit sed pudori. Quid rachel: quem ad modum extorto osculo fleuit & gemuit: nec flere desisset: nisi proximum cognouisset. Ita & pudoris seruauit officium: & pietatis non amisit affectum. Quod si uiro dicitur: uirginem non consideres: ne quando scandalizet te: quid dicendum sacræ uirgini: quæ si amet: animo peccat: si amatur: & facto. Maxima est uirtus tacendi præsertim in ecclesia. Nulla te diuinarum sententia fugiet lectionum: si aurem amoueas: uocem premas nullum ex ore uerbum quod reuocare uelis: proferas si parcior loquendi fiducia sit. Copiosum quippe in multiloquio peccatum. Homicidæ dictum est peccasti: quiesce: ne peccaret amplius. Sed uirgini dicendum est: quiesce ne pecces. Conseruabat enim maria (ut legimus) omnia in corde suo quæ de filio dicebantur: & tu cum legitur aliquid quo christus aut uenturus annunciatur: aut uenisse ostenditur: noli fabulando obstrepere: sed mentem admoue. An qui cq̃ est indignus q̃ oracula diuina circumstrepi ne audiantur: ne credantur ne reuelentur? Circumsonare sacramenta confusis uocibus: ut impediatur oratio pro salute deprompta omnium: cum gentiles idolis suis reuerentiam tacendo deferunt? Vnde illud exemplum proditur. Alexandro sacrificante macedonum rege: puerulum barbarum qui ei lumen accēderet: excepisse ignem brachio: atq: adusto corpore mansisse immobilem nec dolorem prodidisse gemitu: nec tacito pœnam indicasse fletu. Tanta in puero barbaro fuit disciplina reuerentie: ut misericordiam uinceret. At ille non deos qui nulli erant: sed regem timebat. Quid enim timeret eos qui si idem ignis eos contigisset arsisset? Quid q̄ quidam in conuiuio patris adolescens iubetur ne meretricios amores indiciis insolentibus prodat? Et tu in ministerio dei uirgo gemitus excreatus tusses risus abstine. Quod ille in conuiuio potest: tu in ministerio dei non potes? Vocis uirginitas prima signetur: claudat ora pudor: debilitatem excludat religio instituat con suetudo naturam. Virginem mihi prius grauitas sua nunciet: pudore obuio: gradu sobrio: uultu modesto: & prænunciam integritatis anteeant signa uirtutis. Non satis probabilis uirgo est quæ requiritur cum uidetur. Frequens sermo est: cum plurima ranarum murmura religiosæ auribus plebis obstreperent: sacerdotem dei præcepisse: ut conticerent: ac reuerentiam sacræ deferrent orationi: tunc subito circumfusos strepitus quieuisse. Silent igitur paludes: homines non silebunt? Et irrationabile animal per reuerentiam recognoscit quod per naturam ignorat? Hominum tantam esse immodestiam: ut plæriq: deferre nesciant mentium religioni quod deferunt aurium uoluptatis

Hæc tecum ſanctæ memorie liberius: quæ apud alios maiora uerbis apud te minora exem plis. Ita omnem diſciplinam non ſolum adæquaſti ſed etiam æmulatione uiciſti. Nanq; ieiunium in præceptis habemus: ſed ſingulorum dierum. Tu autem multiplicatis noctibus ac diebus innumera tempora ſine cibo tranſigis: & ſi quando rogaris ut cibum ſumas: paulisꝑ deponas codicem: reſpondeas illico non ī pane ſolo uiuit homo: ſed in omni uerbo dei. Ipſe epularum uſus cibus obuius: ut edendi faſtidio ieiunium deſideretur: potus e fonte: fletus in prece: ſomnus in codice. Hæc iunioribus conuenere annis: donec mens æui matura caneſceret. Aſt ubi domiti trophæum corporis uirgo ſuſtulerit: moderandum labori: ut ma giſtra ſuppari ſeruetur ætati. Cito fecundis onerata palmitibus emeritæ ætatis uitis crepat: niſi aliquando reprimatur. Eadem tamen donec adoleſcit exuberat: & inueterata amputatur: ne ſilueſcat ſarmentis: aut fœtu nimio exinanita moriatur. Bonus agricola optimam ui tem & fotu terræ cohibet: & defendit a frigore: & ne meridiano ſole uratur explorat. Agrũ quoq; uicibus exercet: uel ſi non patitur ocioſum: diuerſa alternat ſemina: mutatis ut fœtibus arua requieſcant. Tu quoq; uirgo ueterana pectoris tui colles diuerſis ſaltem ſeminibus ſere: nunc alimoniis mediocribus: nunc ieiuniis parcioribus: lectione: opere: prece: ut mutatio laboris induciæ ſint quietis. Non totus meſſem generat ager. Hinc de collibus uineta con ſurgunt: illinc purpuraſcentes cernas oliuas: hinc olentes roſas. Sæpe etiam relictis aratris ip ſe ualidus agricola digito ſolum ſcalpit: ut florum deponat radices: & aſperis manibus qbus luctantes inter uineta flectit iuuencos: molliter ouium preſſat ubera. Eo quippe melior ager quo numeroſior fructus. Ergo & tu boni agricolæ exemplum ſecuta non perennibus ieiuniis tanq̄ depreſſis uomeribus humum tuam findas. Floreat in ortis tuis roſa pudoris: liliũ mentis: & irriguum ſacri ſanguinis uiolaria bibant fontem. Vulgo hoc ferunt. Quod uelis prolixe facere: aliquando ne feceris. Debet eſſe aliquid quod quadrageſimæ diebus addatur: ſed ita ut nihil oſtentationis cauſa fiat: ſed religionis. Oratio quoq; nos deo crebra cõmẽdet. Sic enim propheta dicit. Septies in die laudem dixi tibi. Qui regni erat neceſſitatibus occu pat⁹: qd nos facere oportet qui legimus: uigilate & orate: ne intretis in tentationẽ: Certe ſolemnes orationes cum gratiarum actione ſunt deferendæ. Cum e ſomno ſurgimus: cum ꝓ dimus: cum cibum paramus ſumere: cum ſumpſerimus: & hora incenſi: cum deniq; cubitũ pergimus. Sed etiam in ipſo cubili uolo pſalmos cum oratione dominica frequenti contexas uoce: uel cum euigilaueris: uel ante q̄ corpus ſopor irriget: ut te in ipſo quietis exordio rerum ſæcularium cura liberam: diuina meditantem ſomnus inueniat. Deniq; ille philoſophiæ ipſius qui nomen inuenit: quottidie prius q̄ cubitum iret: tibicen iubebat molliora canere: ut anxia curis ſæcularibus corda mulceret. Sed ille ſicut is qui laterem lauat: ſæcularia ſæcularibus fruſtra cupiebat abolere. Magis enim ſe oblinibat luto: qui remedium a uo luptate quærebat. Nos autem terrenorum uiciorum colluuione deterſa: ab omni inquina mento carnis mentium interna mundemus. Symbolum quoq; ſpecialiter debemus tanq̄ noſtri ſignaculum cordis antelucanis horis quottidie recenſere. Quod etiam cum horrem⁹ aliquid: animo recurrendum eſt. Quando enim ſine militiæ ſacramento miles in tentorio: bellator in prælio: Iam illud quis non ad noſtram inſtitutionem dictum intelligat: quod ait ſanctus propheta. Lauabo per ſingulas noctes lectum meum: lachrymis meis ſtratum meũ rigabo. Nam ſiue lectum iuxta litteram intelligas: tantam ubertatem oſtẽdit profundi opor tere lachrymarum: ut lauetur lectus: ſtratum rigetur fletibus obſecrantis. Fletus enim præſentium merces eſt futurorum. Quoniam beati qui fletis: ipſi enim ridebitis. Siue enim ꝓ corpore accipiamus propheticum dictum: delicta corporis pœnitentiæ lachrymis abluam⁹.

Fecit enim ſibi lectum ſalomon ex lignis libani: columnæ eius argenteæ erant: acclinatorium eius aureum: dorſum eius gemmatum ſtratum. Quis eſt iſte lectus: niſi noſtri cor poris ſpecies: Nam in gemmis aer ſpecie fulgoris oſtenditur: in auro ignis: aqua in argen to: terra per lignum: ex quibus corpus humanum quattuor conſtat elementis: in qua noſtra recubat anima: ſi non aſpero montium: non humi arido expers quietis exiſtat: ſed ſublimis a uiciis ligno fulta requieſcat: unde & dauid dicit. Dominus opem ferat illi ſuper lectum doloris eius. Nam lectus doloris eſſe qui poteſt: cum dolere non poſſit qui non habet ſenſum: Corpus autem doloris: ſicut corpus eſt mortis. Infœlix ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius: Et quoniam uerſiculum induximus: in quo dominici corporis fecimus mentionem: ne quem forte perturbet legentem: q̄ dominus corpus ſuſcepit doloris: recordetur quia lazari mortem doluit & fleuit: & in paſſione eſt uulneratus: atq; ex uulnere ſanguis & aqua exiuit: ſpiritumq; ex halauit. Aqua ad lauacrum: ſanguis ad potũ:

ſpiritus ad reſurrectionem. Vnus enim eſt chriſtus nobis ſpes fides charitas. Spes in reſurrectione: fides in lauacro: charitas in ſacramento. Tamen ut corpus ſuccepit doloris: ita etiam ſtratum in infirmitate uerſauit: quam conuertit in commodum carnis humanæ. Nam paſſione infirmitas eſt ſoluta: mors reſurrectione: & tamen mœrere pro ſæculo: gaudere debetis in dño: triſtes ad pœnitentiã: alacres ad gratiam. Licet & flere cum flentibus. & gaudeř cũ gaudentibus oportere gentiũ doctor ſalutari præceptione præſcripſerit. Verum qui penitus enodare cicatricem omnem deſiderat quæſtionis: ad eundem confugiat apoſtolum. Omne enim (inquit) quodcũq; facitis in uerbo aut in facto: omnia in nomine domini noſtri: gratias agentes deo patri per ipſum. Omnia ergo dicta noſtra factaq; referamus ad chriſtum: qui uitam fecit ex morte: lucem creauit ex tenebris. Nãq; ut corpus ægrotum: nunc calidioribus fouetur: nunc frigidioribus temperatur: remediorũq; mutatio ſi iuxta præceptum fiat medici: ſalutaris eſt: ſi contra mandatum uſurpetur: languoris augmentum eſt: ita medico noſtro quicquid penditur chriſto: remedium eſt quicquid uſurpatur: incommodum. Debet igitur bonæ conſcientiæ mentis eſſe lætícia: non in conditis comeſationibus: non nuptialibus excitata ſymphoniis. Ibi enim intuta uerecundia: illecebra ſuſpecta eſt: ubi comes deliciarum eſt extrema ſaltatio. Ab hac uirgines dei procul eſſe deſidero. Nemo enim (ut dixit quidam ſæcularium doctor) ſaltat ſobrius, niſi inſanit. Quod ſi iuxta ſapientiam ſæcularem ſaltationis aut temulentia, auctor eſt aut dementia, quid diuinarum ſcripturarum cautum putamus exẽplis: cum ioannes prænuncius chriſti ſaltationis optione iugulatus exemplo ſit: plus nocuiſſe ſaltationis illecebram, quam ſecrilegi furoris amentiam. Et quoniam talis uiri non ſtrictim prætereunda eſt recordatio: intereſt ut quis, & a quibus, & quam ob cauſam, quo modo, & quo tempore ſit occiſus: aduertere debeamus. Ab adulteris iuſtus occiditur: & a reis in iudicẽ capitalis ſceleris pœna conuertitur. Deinde præmium ſaltatricis mors eſt prophetæ. Poſtremo quod etiam omnes barbari horrere conſuerunt: inter epulas atq; conuiuia conſummandæ crudelitatis profertur edictum. Et a conuiuio ad carcerem: de carcere ad conuiuium feralis flagicii circũfertur obſequium. Quanta in uno facinore ſunt crimina. Extruitur regifico luxu ferale conuiuium: & explorato (quando maior ſolito turba conuenerat) reginæ filia intimis mandata ſecretis in conſpectum uirorum ſaltatura producitur. Quid enim potuit filia de adultera matre diſcere niſi damnum pudoris? An quicq; eſt tam pronũ ad libidinem ꝙ inconditis motibus ea quæ uel natura abſcondit: uel diſciplina uelauit: membrorum operta nudare: ludere oculis: rotare ceruicem: comam ſpargere? Merito inde in iniuriam diuinitatis proceditur. Quid enim ibi uerecundiæ poteſt eſſe ubi ſaltatur, ſtrepitur, concrepatur? Tunc rex (inqt) delectatus dixit puellæ: ut peteret de rege quod uellet: Deinde iurauit: ꝙ uel dimidium regni ſi petiſſet concederet. Vide quem ad modum ſæculares ipſi de ſæcularibus ſuis iudicent poteſtatibus: ut pro ſaltatione etiam regna donentur. Puella autem admonita a matre ſua popoſcit afferri ſibi in diſco caput ioannis. Quod dicit rex contriſtatus eſt: non pænitentia regis ſed confeſſio iniquitatis eſt: quod diuine habet conſuetudo ſententiæ: ut qui geſſerunt impia: ipſi propria confeſſione ſe damnent. Sed propter diſcumbentes (inquit) Quid indignius quã ut homicidium fieri iuberet: ne diſcumbentibus diſpliceret? Et propter ius (inquit) iurandũ. O religionem nouam. Tolerabilius peieraſſet. Vnde non immerito dominus in euangelio iubet non eſſe iurandum: ne ſit cauſa periurii: ne ſit neceſſitas delinquendi. Itaq; ne iuſiurandum uiolaretur: percutitur innocens. Quid prius horreſcam neſcio. Tolerabiliora periuria ꝙ ſacramenta ſunt tyrannorum. Quis non cum e conuiuio ad carcerem curſari uideret: putaret prophetam iuſſum eſſe dimitti? Quis (inquam) cum audiſſet natalem eſſe herodis: ſolemne conuiuium puellæ optionem eligendi quod uellet datam: miſſum ad ioannem obſolutionem non arbitraretur? Quid crudelitati cum deliciis: quid cum funeribus uoluptati? Rapitur ad pœnam propheta conuiuiali tempore: conuiuiali præcepto: quo non cuperet uel abſolui: perimitur gladio: caput eius affertur in diſco. Hoc crudelitati ferculum debebatur: quo inſatiata epulis feritas ueſceretur. Intuere acerbiſſime tuo ſpectacula digna conuiuio. Porrige dexteram ne quid ſeuiciæ tuæ deſit: ut inter digitos tuos riui defluant ſacri cruoris. Et quoniam non exaturari epulis fames: non reſtingui poculis potuit inauditæ ſæuiciæ ſitis: bibe ſanguinem ſcaturientibus adhuc uenis execti capitis ꝓfluentem. Cerne oculos in ipſa morte ſceleris tui teſtes: auerſantes conſpectum deliciarum. Clauduntur lumina non tam mortis neceſſitate, quam horroris luxurie. Os aureum illud exangue cuius ſententiam ferre non poteras: conticeſcit: & adhuc timetur: lingua tamen quæ ſolet etiam poſt mortem officium ſeruare uiuentis palpante licet motu damnabat inceſtũ.

Portatur hoc caput ad herodiadem: lætatur exultat: quasi crimen euaserit quia iudicem trucidauit. Quid dicitis uos sanctæ fœminæ? Videtis quid docere, quid etiam dedocere filias debeatis? Saltet sed adultera filia. Quæ uero pudica est, quæ casta: filias suas religionem doceat, non saltatiõem. Vos autem graues & prudentes uiri discite detestabilium hominum epulas euitare. Talia sunt conuiuia qualia iudicia perfidorum. Iam ad finem orationis uela pandenti bene suggeris soror sancta: quid super eorum meritis existimandum sit qui se præcipitauere ex alto: uel in fluuium demerserunt: ne persecutorum inciderent manus: cum scriptura diuina uim sibi christianum prohibeat inferre. Et quidem de uirginibus in necessitate custodiæ constitutis enodem habemus assertionem: cum martyrii extet exemplum. Sancta pelagia apud antiochiam quondam fuit: annorum fere quindecim: soror uirginum: & ipsa uirgo. Hæc primo domi classico persecutionis inclusa: cum se a prædonibus fidei uel pudoris circũsederi uideret: absente matre & sororibus: uacua prælidio sed deo plenior: quid agimus (inquit) nisi proficias captiua uirginitas? Et uotum est & metus est mori: quia mors non excipitur sed asciscitur. Moriamur silicet: uel si nolunt licere: moriamur. Deus remedio non offenditur: & facinus fides alleuat. Certe si uim ipsam nominis cogitemus: quæ uis uoluntaria: illa magis est uis: mori uelle nec posse: nec difficultatem ueremur. Quis enim est qui uult mori & non possit: cum sint ad mortem tam procliues uiæ? Iam enim sacrilegas aras præcipitata subuertam: & accensos focos cruore restinguam. Timeo ne dextera deficiens non peragat ictum: nec pectus se dolore subducat. Nullum peccatum carni relinquam: non uerebor ne desit gladius. Possumus mori nostris armis: possumus mori sine carnificis beneficio. Matris in gremio fertur ornasse caput: nuptialem induisse uestem: ut non ad mortem ire diceres sed ad sponsum. Ast ubi detestandi persecutores ereptam sibi uiderunt prædam pudoris: matrem & sorores cœperunt quærere. Verum illæ spirituali uolatu iam campum castitatis tenebant: cum subito hinc persecutoribus imminentibus: inde torrente fluuio exclusæ a fuga: inclusæ ad coronam quid ueremur inquiunt? Ecce aqua: quis nos baptizari prohibet? Et hoc baptisma est: quo peccata donantur: regna quæruntur. Et hoc baptisma est: post quod nemo delinquit. Excipiat nos aqua quæ regenerare consueuit. Excipiat nos aqua quæ uirgines facit. Excipiat nos aqua quæ cælum aperit: infirmos tegit: mortem abscondit: martyres reddit. Te rerum conditor præcamur deus ne exanimata spiritu corpora uel unda dispergat: ne mors separet funera: quarum uitam ñ separauit affectus: sed sit una constantia: una mors una etiam sepultura. Hæc affatæ & suspensæ paululum: incincto sinu quo pudorem tegerent nec gressum impedirent: consertis manibus tanꝗ choros ducerent: in medium progrediuntur alueum: ubi unda torrentior: ubi profundum abruptius: illuc uestigia dirigentes. Nulla pedem rettulit: nulla suspendit incessum: nulla tentauit: ubi gressum figeret: anxiæ cum terra occurreret: offensæ uado: lætæ profundo. Videres piam matrem stringentem nodo manus gaudere de pignore: timere de casu: ne sibi filias uel fluctus auferret. Has tibi (inquit) hostias christe immolo: præsules uirginitatis: duces castitatis: comites passionis. Sed quis iure miretur tantam uiuentibus fuisse constantiam: cum etiam defunctæ immobilem stationem corporum uendicauerint? Non cadauera unda nudauit: non rapidi cursus fluminis uolutarunt. Quinẽt sancta mater licet sensu carens pietatis tamen adhuc seruabat amplexum: & religiosum quem strinxerat nodum nec morte laxabat: ut quæ religioni debitum soluerat: pietate hærede mereretur. Nam quas ad martyrium iunxerat: usꝗ ad tumulum uendicabat. Sed quid alienis apud te soror utor exemplis: quam hæreditariæ castitatis inspirata successio parentis infusione martyris erudiuit? Vnde enim didicisti quod non habuisti? Vnde disceres cõstituta in agro: nulla socia uirgine: nullo informata doctore? Non ergo discipulam quod fieri sine magistro non potest: sed hæredem uirtutis egisti. Qui enim fieri posset: ut sancta soteris tibi non esset mentis auctor cui auctor est generis: quæ persecutionis ætate: seruilibus quoꝗ contumeliis ad fastigium passionis euecta: etiam uultum ipsum qui inter cruciatus totius corporis liber esse consueuit iniuriæ & spectare potius tormenta quam perpeti: carnifici dedit. Tam fortis & patiens: ut cum teneras pœnæ offerret genas: prius carnifex cædendo deficeret: quam martyr iniuriæ cederet. Non uultum inflexit: non ora conuertit: non gemitu uicta lachrymas dedit. Deniꝗ cum cætera pœnarum genera uicisset: gladium quem quærebat inuenit. Nobile apud ueteres salomonis illud fertur fuisse iudicium: cum a duabus litigantibus mulieribus interpellatus esset: quarum altera conuersa per somnum cum infantem oppressisset suum: postulabat alienum. Altera ueri amoris conscia & culpæ nescia filium iure proprium uendicabat. Vtraꝗ igitur perseueranter nitente: cognitoris hæsit intentio. Non eni

de S. Pelagia.

de duab. meretricib. a Salomone ...

poterat ſalomon arbiter eſſe interioris arcani :cum petentis utriuſq; mens eſſet occultior .
Euentu conuentus ambiguo machæram promi iuſſit:mandatoq; miniſtris quo ſimularent
triſte miniſterium :diuidi iuſſit infantem :ut ſingulæ mulieres ſingulas partes adipiſcerentur
Quo audito illa quæ petebat alienum :non ſolum acquieuit:ſed etiam diuiſionem paruuli
depoſcit :nullo affectu conuenta materno.Illa quæ ſuum ſciebat infantem :non uinci metu
ens ſed orbari :nec iam ſolatio proprio ſed pignori conſulens:orare hoc cœpit :ut incolumis
magis puer traderetur alienæ quam ſectus in partes matri ꝓpriæ redderetur.Vnde ſalomon
qui non maieſtate diuina ſed argumentis ut homo interiorem interrogabat affectum:illi po
tius iudicauit paruulum eſſe reddendum :quam ueram matrem dolor proprius prodidiſſet .
Illam uero quam morituri paruuli miſericordia non mouebat :exortem pronunciauit eſſe
naturæ :quam exortem uidit eſſe pietatis .Veritas ergo non latuit :ſed tamen per ſimulatiō
nem alterius fluctuauit .Diuq; etiam bona mater euentu hæſit ambiguo :dum iudicii pericli
tatur incerto .Hæc licet in figura ſuperioribus ſint facta temporibus :ſcripta ſunt tamen ad
correptionem noſtram:ut intelligamus prodi omnia poſſe quæ facta ſunt:& omnia compo
ſita reuelari .Duæ igitur iſtæ quoniam propoſitum eſt nobis hoc loco non tractare de mulie
ribus :duæ(inquam)iſtæ fides eſt atq; tentatio.Tentatio(inquam)communis ab initio auc
tor erroris :quæ poſt quam poſteritatem ſuam carnalis uicio conuerſationis & ſomno men
tis amiſit :poſteritatis fructus auferre conatur alienæ.Itaq; dum tentatio litigat :fides fluctu
at :donec machæra chriſti latentes diſtinguat affectus.Quæ eſt hæc machæra chriſti ?Illa de
qua ſcriptum eſt.Et tuam ipſius animam pertranſibit gladius.Qui autem ſit hic gladius quæ
machæra cognoſce.Verbum(inquit)acutum & ualidum & penetrabilior omni gladio acutiſ
ſimo:penetrans uſq; ad diuiſionem animæ & ſpiritus artuūq; medullarum.Bonus gladius ue
pote ſcrutator cordis & renis :qui mendacium a ueritate diſcernat:atq; eos quorum animā ꝑ
tranſierit:non interficiat ſed reſeruet .Hæc igitur de regnorum dicta ſint libro aſſumpta de
cauſa:de hiſtoria recenſita :de conſcientia uſurpata & fide prompta .Nunc decurſæ ex libro
iudicium inſpiciamus ſeriem lectionis.Non enim ocioſis paricidium fuit auribus audiendū .
Itaq; repetamus hiſtoriam .Iepte iudex iudæorum fuit is euentu belli conflictus ambiguo :
De Jepte q ex voto filiã suã ĩmolauit
præliorūq; ueritus incerta uotum uouit huius modi:ſi aduerſarios depoſuiſſet:ut quicquid ei
primum intra domus ſuæ limen occurriſſet:hoſtiam immolaret deo ſuorum præſuli trium
phorum .Itaq; bello potitus fuſiſq; hoſtibus domum rediit:cui in ipſo ueſtibulo filia memor
pietatis :ignara oblationis occurrit .Sed recordatus illico pater & propriæ ſponſionis admo
nitus ingemit ſoluendi muneris ſponſione .Heu me (inquit)filia :perdidiſti me.Ego eni ape
rui os meum de te ad dominum .Tunc illa .O pater ſi in me aperuiſti os tuum ad dominum
fac mihi ita :ut exiuit de ore tuo .Duorum tamen tantum menſium inducias poſtulauit :do
nec in montem aſcenderet :& ſuper uirginitatem ſuam fleret .Deinde duobus poſt exactis
menſibus remeauit ad patrem .Votum ille compleuit.His enim uerbis utendum eſt:quādo
ſcriptura diuina effectum rei non prodit :ſed refugit paricidii mentionem .Quid igitur hoc
probamus ?Minime iure gentium .Sed tamen etſi paricidium non probo:aduerto præuari
cande metum & formidinem ſponſionis.Deniq; ad abraham dictum eſt:nūc ſcio quia amas
dominum deum tuum :quia non peperciſti unico filio tuo.Habes igitur indicium quo doce
tur præuaricandum temere non eſſe promiſſum.Verum deo paricidium non probari:ī eadē
aſſeritur lectione:cum pro filio ouis ſubiicitur :ut ipſa potius quam filius feriretur. Habuit
igitur iepte quod ſequeretur exemplum :quia dominus ſanguine non delectaretur humano.
In uno quoq; oraculo ad abraham prompto docuit filiorum ſalutem religionis obſequio pꝰ
habendam offerri a parentibus deo debere filios:non debere iugulari.Certe cum hic filia tā
ſolicita fuerit de patris uoto :cur non dubitauerit de filiæ paricidio:& cū illa paternū caueret
interitum?Dicet aliquis:qua ratione illic deus non permiſerit paricidiū fieri hic ſit paſſus im
pleri?Nunqd acceptor pſonarū deus?Nō:ſed meritorū atq; uirtutū.Certe dū cōſiliū eſſet am
biguū:ſignare debuit oraculū:quid ad præſens fcō & ī reliquū cōueniret exemplo . Vbi uero
iā præceſſiſſet exēplū:neceſſariū nō iudicauit oraculū:cum facti forma ueteris:ideo non una
forma factorum .Pater doluit fleuit filia:uterq; de die miſeratione dubitauit . Non doluit
abraham :nec conſuluit parentis affectum .Vbi audiuit diuinitatis oraculum :non diſtulit ſa
crificium :ſed maturauit obſequium.Non dubitauit iſaac :cum imparibus ſequeretur patrē
paſſibus :cum ligaretur non fleuit :non dilationem popoſcit :cum offerretur.Et ideo miſeri

cordia largior: ubi fides promptior. Et bene non fleuit factum patris: quia risus est matris. Pro qua deuotionis exultatione ouis pro illo iussa est immolari: quia se ipse non distulerat immolandum: nec de dei miseratione ambiguus nec de sui deuotione solicitus. Nemo igitur inuentus est qui tam cruentum patris reuocaret affectum: quia omnis promissi muneris conueniebat officium. Sacrificium itaq; sanguinis immolatur: & nemo est qui resistat. Sacrificium castitatis: & qui prohibeat non inuenitur. Pater paricidium promisit: & soluit. Pater integritatem filiæ uouit: & tam piæ oblationis non inuidetur affectus. Illic filia dolens sanguinem suum obtulit pro patris sponsione. Hic tam pium promissum nec hæreditario munere nec propria soluitur uoluntate. Quo in negocio nos uocamur in culpam. Quam tandem? Quia nuptias prohibuimus illicitas. Vocem ergo in eadem culpam etiam ioanem baptistam. Et cum aliud nihil forte habeamus: quod probetur in nobis: hoc solum condemnetur in nobis quod probatum est in propheta. An erubescendum protulimus auctorem? Quam uero causam illius passionis? Certe hæc fuit. Non licet (inquit) tibi eam uxorem habere. Si hoc de uxore hominis: quanto magis de uirgine consecrata? Si hoc dictum est regi: quanto magis dicendum est priuatis? Gratias itaq; diuinitati quod hic nullus herodes: atq; utinam nulla herodias. Non licuit ergo pro uirginitate sermonem dicere? Et cur scriptum est: patris orphanorum & iudicis uiduarum. Ergo castitati & integritati debitas deferemus aut etiam condemnabimus? At certe ipsis gentilibus inter aras & focos uenerabilis solet esse uirginitas & in quibus nulla meritorum est pietas: nulla mentis integritas: in iis tamen carnis uirginitas prædicatur. A prophanis igitur cærimoniis uirgines nemo prohibebit: ab ecclesia dei uirginitas arcebitur? Illic coguntur quod non docentur: hic interdicitur quod non licet non doceri. Illic præmiis reuocantur a nuptiis: hic ad nuptias coartabuntur iniuriis? Illic uiolentia fit: ut capiantur: hic fiet uiolentia: ne profiteantur? Et potest esse patientia sacerdotum: ut non uel morte oblata: si ita necesse est: integritatis sacrificium uendicetur? Considerate quia uirgines præ apostolis resurrectionem domini uidere meruerunt. Certe hoc docuit hodierna quæ decursa est: lectio. Nam cum in nouo monumento sicut ioannes dixit: corpus positum esset domini iesu: in suo autem monumento sicut est secundum librum euangelii matthæi: posuit ioseph domini corpus obseruabant uirgines. Bene matthæus monumentum dixit nouum: ne ex monumento ueteri resurrexisse alius crederetur. Bene etiam secundum spiritum in iusti monumentum positum est: quia christus a mortuis in nouo iusti surgit affectu. Bene etiam secundum litteram monumentum fuit: quia suum monumentum dominus non quæsiuit. Habeant tumulum qui sub lege sunt mortis. Victor mortis suum tumulum non habebat. Non enim ille sepulchrum mortis desiderabat: quia de morte trophæa referebat. Vidit ergo maria resurrectionem domini: & prima uidit & credidit. Vidit maria magdalena: quamuis adhuc ista nutaret. Hoc loco non mediocrem aduertite quæstionem: ne subdubitare de resurrectione domini uirgines debeatis. Videte quod meritum. Non sola carnis uirginem facit: sed etiam mentis integritas. Denique maria magdalena dominum prohibetur tangere: quia nutabat de resurrectionis fide. Illa igitur tangit christum: quæ fide tangit. Magdalena autem stabat ad monumentum foris plorans. Quæ foris est: plorat. Nam quæ intus est: plorare non nouit. Plorat autem quia corpus non uidet christi: & perisse putat: quia ipsa non cernit. Ergo maria foris: sed non petrus non ioannes foris. Denique illi currentes intrauerunt: & ideo non plorauerunt: & gratulantes recesserunt. Illa quæ non introiuit: non credidit: fraude sublatum putauit: nec cum angelos cerneret: credendum arbitrabatur. Et ideo dicunt ei angeli: mulier quid ploras? quem quæris? Hoc angeli dicunt: & dominus postea iisdem uerbis repetiuit: ut sciatis: quia angelorum uerba mandata sunt domini. Denique eadem (ut dixi) etiam dominus uerba repetiuit dicens. Mulier quid ploras? quem quæris? Quæ non credidit: mulier est: nam qui credit: in uirum perfectum resurgit: in mensuram ætatis plenitudinis christi. Mulier (inquit) Non de sexu: sed de cunctatione conuicium est. Et bene mulier quæ nutabat: quia uirgo iam crediderat. Quid ploras? Hoc est tu tibi es causa plorandi: tu tibi es auctor flendi: quæ es christi incredula. Ploras quia non uides christum. Crede & uidebis adesse christum: nec unquam iis a quibus quæritur deest. Quid ploras? Hoc est non lachrymis opus est: sed fide prompta & deo digna. Noli cogitare mortalia: & non plorabis: noli cogitare peritura: & flendi causam habere non poteris. Cur inde ploras: unde alii gratulantur? Quem quæris? Hoc est non uides quia adest christus? quia adest dei uirtus? quia christus est dei sapientia? quia christus est dei

are dns i monumto
iusti Joseph
are In nouo
are i alieno et no suo
Maria magdala
istus M. M. alloqr.

sanctitas: quia christus est castitas: quia christus integritas: quia christus natus est ex uirgine: quia christus ex patre: & apud patrem: & in patre semper: Natus non factus nec degener sed semper uerus deus ex deo uero. Tulerunt (inquit) dominum de monumento: & nescio ubi posuerunt eum. Erras mulier quæ putas ab aliis christum de monumento esse sublatum: & non potestate propria resuscitatum. Sed nemo tulit dei uirtutem: nemo tulit dei sapientiã: nemo tulit uenerabilem castitatem. Non tollitur christus de monumento iusti: nec de suæ uirginis secreto & piæ mentis arcano: & si qui uolunt tollere: auferre non possunt. Tunc ait illi dominus. Maria respice ad me. Quando non credit: mulier est: quando conuerti incipit: maria uocatur. Hocest nomen eius accipit quæ parturit christum. Est enim anima quæ spiritualiter parit christum. Respice (inquit) ad me. Qui christum respicit: emendatur. Errat autem quæ christum non uidet. Et ideo illa conuersa respexit & dixit. Rabbi. Quod interpretatur magister. Quæ respexit conuertitur: quæ conuertitur: plenius intuetur: quæ uidet proficit. Et ideo magistrum appellat: quem mortuum esse credebat. Alloquitur quem putabat amissum. Noli (inquit) me tangere. Hocest noli tangere dei uirtutem, dei sapientiã: reuerentiam: integritatem: honorabilem castitatem. Sed uade ad fratres meos: Quid est aliud dicere: nisi iam noli foris flere: Vade autem ad electos & ad obseruantissimos sacerdotes & dic illis. Ascendo ad patrem meum & patrem uestrum: deum meum & deum uestrum. Quid est aliud dicere: nisi ne mulier hinc moueas quæstionem: Certe a perfectioribus quære: dicent tibi: quæ distinctio sit inter patrem meum & patrem uestrum. Nam qui iuxta diuinam generationem pater mihi est: is iuxta adoptionem pater uester est. Patrem meum dicẽdo: a creaturis se dei filius separauit. Patrem uestrum dicẽdo: adoptionis spiritualis gratiam designauit. Ita & dominum meum dicendo: mysterium suæ incarnationis ostendit: ut quẽ patrem naturaliter habet: deum appellet propter suscepti corporis sacramentum. Deum quoq; uestrum cum dicit: profectum in nobis suæ operationis ostendit. Et uere deus noster factus est nobis: ex quo passus est christus: quando (ut alia omittam) pro integritate seruanda mori uirgines sunt paratæ. Nihil de causa: nihil de persona loquor. Vbi enim domini gratia: ibi debet esse pax domini. Nec quẽq; publice arguo: sed me ipsum defensatum uenio. Accusati enim sumus: & nisi fallor: accusatores nostri de uobis sunt. Horum ego affectus redarguere malo, quam personas prodere. Criminis autem inuidia hæc est: quia suadeo castitatem. Qui hoc non libenter accipit: ipse se prodit. Virginitatem (inquit) doces: & persuades plurimis. Vtinam conuincerer: utinam tanti criminis probaretur effectus. Non uererer inuidiã: si efficaciam recognoscerẽ. Atq; utinam me exemplis potius argueretis, quam sermonibus cæderetis. Sed uereor: ne præuaricatores mihi apposuisse uidear: qui me alienis commendẽt laudibus. Initiatas (inquit) sacris mysteriis & consecratas integritati puellas nubere prohibes: Vtinam potuissem reuocare nupturas. Vtinam possem flameum nuptiale: pio integritatis uelamine mutare. An indignum uidetur: ut sacræ uirgines a sacrosanctis altaribus non abducantur ad nuptias: Et quibus licet sponsum eligere non licet deum præferre: In me ergo facti conditio mutatur: ut opprobrio mihi cedat quod semper spectauit ad gratiam sacerdotũ: iacere semina integritatis: & uirginitatis studia prouocare. Quæro enim utrum quasi improbum hoc an quasi nouum an quasi inutile repræhendatur. Si quasi improbum: improba ergo uota sunt omnium: improba uita est angelorum: quam gratia resurrectionis imitatur. Qui enim non nubunt neq; nubentur: erunt sicut angeli in cælo: qui hoc utiq; repræhendit resurrectionis uota condemnat. Itaq; improbum uideri non potest: quod hominibus pro præmio constitutum est. Nec potest eius rei species displicere, cuius ueritas & in fructu est & in uoto. Sed esto non sit improbum: nunquid nouum est: Nos enim noua omnia quæ christus non docuit iure damnamus: quia fidelibus uia christus est. Si igitur christus non docuit quod docemus: etiam nos id detestabile iudicamus. Discutiamus ergo utrum christus integritatem docuerit: an repudiandam putauerit. Et sunt (inquit) spadones: qui se ipsos castrauerunt propter regnum cælorum. Est ergo præclara militia: quæ regno cælorum militat. Itaq; iam tunc dominus docuit esse debere intemeratæ studia castitatis. Vnde & apostoli eam cæteris præminere cernentes si ita est causa (aiũt) uiri cum uxore: non expedit nubere. Quo dicto & grauiora iudicarunt onera uinculi coniugalis: & ueræ integritatis gratiam prætulerunt. Sed dominus qui sciret prædicandam omnibus integritatem: imitandam paucis: non omnes (inquit) capiunt uerbum istud: sed quibus datum est. Hocest non est communis pluri mis & uulgaris integritas: nec pro infirmitate promittitur: sed pro uirtute conceditur. Deniq; cum dixisset: & sunt spadones qui se ipsos castrauerunt propter regnum cælorum: ut ostẽ

Quare et q[uo]n[iam] uocet[ur] a

deret hoc non mediocris esse uirtutis: qui potest (inquit) capere capiat. Et ideo post hoc uerbũ offeruntur pueri ad benedicendum: qui corruptelæ expertes integritatis munus immaculata ætate seruarent. Talium enim est regnum cælorum: qui in puerilem castimoniam tanquam in naturam infantium corruptelæ ignorantia remeauerint. Est ergo etiam cælesti uoce probata uirginitas: dominicisq́ expetenda præceptis. Quo loco magisterium diuinæ uocis imitemur. Nam cum in superioribus coniugium memorauerit non esse soluendum nisi ex causa fornicationis: in posterioribus integritatis gratiam donũq́ contexuit: ut doceret non damnandas esse nuptias sed probandas: nuptiis tamen in ipsis: integritatis studia præferenda. Quis enim tam auersus a uero qui nuptias damnet? Sed quis tam alienus a ratione: qui coniugii onera non sentiat? Etenim mulier innupta & uirgo cogitat quæ sunt domini ut sit sancta corpore & spiritu. Nam quæ nupta est: cogitat quæ sunt mundi: quo modo placeat uiro. Et præter has molestias quãuis nubendo non peccet: contritionem tamen habebit carnis huius modi. Graues enim partus dolores: grauis creandorum & erudiendorum liberorum molestia. Quibus ante præscripsit: ne quis huius modi auerteretur iniuriis. Multæ enim in partus doloribus constitutæ coniugio se renunciare dicunt. Multi etiam matrimonii onera nõ ferentes alieno ab uxore auertuntur affectu: & ideo apostolus ante præmisit. Vinctus es uxori: noli quærere solutionem. Et bene ait: uinctus es. Quodam enim uir & uxor nexu inter se amatorio copulantur: & quibusdam inuicem sibi habenis amoris astricti sunt. Bona igitur uĩcula nuptiarum: sed tamen uincula: & si uincula: tamen uincula charitatis. Bonum coniugium: sed tamen a iugo tractum: & iugo mundi: ut uiro potius cupiat placere quam deo. Bona etiam uulnera charitatis: & osculis præferenda. Vtilia enim uulnera amici quam uoluntaria oscula inimici. Deniq́ petrus uulneratur: iudas osculatur. Illum oscula condemnant: hunc uulnera emendant. Illius osculis proditionis uulnera funduntur: istius lachrymis culpa lauatur. Itaq́ ut ostenderet sermo propheticus bona uulnera charitatis ecclesia dicit in canticis canticorum: quia uulnerata charitate ego sum. Nemo ergo uel qui coniugium degit: repræhendat integritatem: uel qui integritatem sequitur: condemnet coniugium. Nanq́ hui⁹ sen tentiæ aduersarios interpretes damnauit dudum ecclesia: eos. s. qui audeant soluere copulam coniugalem. Audite enim quid dicat sacrosancta ecclesia. Veni frater meus: exeamus ĩ agrũ requiescamus in castellis: diluculo surgamus in uineas uideamus si floruit uitis. Multos ager fructus habet: sed ille melior est: qui & fructib⁹ redundat & floribus. Est ergo ecclesiæ ager diuersis fæcundus copiis: hic cernas germina uirginitatis flore uernantia: illic tanquam in campis siluæ uiduitatem grauitate pollentem: alibi tanq́ uberi fruge coniugii ecclesiæ segetem replentem mundi horrea: ac ueluti maritatæ uineæ fœtibus torcularia iesu dominĩ redundantia: in quibus fidelis coniugii fructus exuberat. Nec improbum igitur nec nouum integritatis est studium. Videamus ne forte inutile iudicetur. Non nullos enim dixisse audiui ꝙ periit mundus defecit genus humanum: coniugia labefactata sunt. Quæro quis tandem quæsiuit uxorem: qui non inuenerit? Quando fuerint bella pro uirgine? Quis unq́ pro uirgine sit peremptus? De coniugiis autem ista nascuntur: ut perimatur adulter uxoris: raptor præliis appetatur. Ista rei publice damna fuerunt. Pro uirgine sacra nemo damnatus est: quia castitatem non pœna cohibet: sed religio auget: fidesq́ conseruat. Si quis igitur putat consecratione uirginũ minui genus humannm: consideret quia ubi paucæ uirgines: ibi etiam pauciores hoies ubi uirginitatis studia: crebra: ibi numerũ quoq́ hominũ esse maiorẽ. Discite q̃ntas alexandrina: totiusq́ orientis & aphricana ecclesia quotannis sacrare consueuerint. Pauciores hic homines prodeunt: quam illic uirgines consecrantur. Ex ipsius igitur orbis terrarum usu non inutilis uirginitas existimatur: præsertim cum per uirginem salus uenerit orbem fæcundatura romanum. Quod si quis hoc prohibet: prohibeat igitur pudicas uxores degere: quia frequentius possunt parere incontinentes. Nulla peregrinanti marito fidem seruet: ne damnum faciat prolis futuræ: & partus frequentioris amittat ætatem. Sed difficilior fit uia adolescentibus ad nuptias impetrandas. Quid si forte commodior? Quæro enim cum his aliquem habere tractatum: qui arcendæ uirginitatis sententiam gerunt. Itaq́ qui sunt isti: discutere debemus: utrum qui uxores habent: an qui non habent. Si habent: timere non debent: uxores eorum iam uirgines esse non possunt. Si qui non habent: non sibi iniuriam faciant: ꝙ eius tantum nuptias sperauerint quæ nuptura non esset. An fortasse patres pro filiarum coniunctione soliciti: moleste ferunt consecrari? Nec hi quod uereantur habent: si sequantur consilium. Inter paucas suæ citius eligentur. Aiũt etiam plæriq́ maturioris ætatis uirgines esse uelandas. Neq́ ego abnuo: sacerdotalis esse cautionis debere: ut nõ

temere puella uelletur. Spectet plane spectet ætatem sacerdos: sed fidei ul' pudoris. Spectet & maturitatem uerecundiæ: examinet grauitatis caniciem: morum senectam: pudiciciæ annos animos castitatis. Tum deinde si matris tuta custodia: comitum sobria sedulitas: si hæc præsto sunt: non deest uirgini longæua canicies. Si hæc desunt: differatur puella moribus quam annis. Non ergo ætas reiicitur florentior: sed animus examinatur. At certe theclam non senectus sed uirtus probauit. Et hinc quid plura contexam: cum omnis ætas habilis deo: perfecta sit christo? Deniq; non uirtutem ætatis appendicem dicimus: sed uirtutis ætatem. Nec mirere in adolescentulis professionem: cum legeris in paruulis passionem: scriptum est enim. Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem. An dubitamus: si eum usq; ad continentiam sequatur adolescentia: quem usq; ad mortem confitetur infantia? Et quasi incredibile putamus: si puellæ nubiles christum sequantur ad regnum: quem etiam pueri sequebantur in desertum? Sicut legimus quia saturata sunt de quinq; panibus quinq; milia hominum: exceptis (inquit) pueris & paruulis & mulieribus. Nolite ergo a christo arcere infantes: quia & ipsi pro christi nomine subiere martyrium. Talium est enim regnum cælorum. Vocat eos dominus: & tu prohibes? De ipsis enim dominus ait: sinite eos uenire ad me. Nolite adolescentulas arcere: de quibus scriptum est: propterea adolescentule dilexerunt te nimis: & introduxerunt te in domum matris suæ. Nolite postremo a christi charitate etiam paruulos separare: quem etiam intra matris uterum adhuc positi exultatione prophetica fatebantur. In ipsis adhuc ecclesiæ principiis turbæ requirebant eum. Qua ratione? Quia manus (inquit) imponens curabat eos. Nec tempus ad sanandum nec locus quæritur. Omnibus enim locis omnibusq; temporibus non est prætermittenda medicina. Intra domum maria ab angelo benedicitur: intra domū dauid ungitur i prophetā. Vbiq; iesus curat. ubiq; sanat: in itinere in domo in deserto. In domo principis synagogæ filia resuscitatur: in deserto turba sanatur: deniq; sic habes. Cum sol autem occidisset: omnes qui habebant infirmos uariis langoribus: ducebant illos ad eum. At ille singulis manus imponens curabat eos. Sanabat ergo in deserto & occidente iam sole: & sanabat imponens manus: ut & deum se & hominē demonstraret. Non immerito igitur facta iam die turbe requirebant eum. Vide ordinem. Sole occidente ægri deferuntur ad christum: facta autem die turbæ requirebant eum. Quando enim nisi per diem quæritur christus. Nam qui in luce ambulat: non recedit a christo. Itaq; nox habebat ægrotantium gemitum: dies iam fidem plebis: iam læticiam sanatorum: ut quod scriptum est: compleretur Ad uesperum demorabitur fletus: & ad matutinum læticia. Quæ enim turbæ maior gratia quam ut etiam in desertum locum sequatur? In quo ille docet: a perfecto abesse debere iactātiam. Non enim sanandorum copiam sed operum iactantiam declinabat. Et nos igitur si salutem desideramus: uel si iam meremur sanitatem: procul a luxuria: procul a lasciuia tanq; in arido uitæ istius & ieiuno solo quadam siti corporis fugitātem deliciarum christum sequamur. Sequamur per diem. Adest ecclesiæ dies: quem abraham uidit & gauisus ē. Sequamur ergo per diem christum. Non enim in noctibus reperitur. In cubili (inquit) meo: in noctibꝰ quæsiui quem dilexit anima mea: quæsiui eum & non inueni eum. Vocaui eum: & non obaudiuit me. Non in foro non in plateis christus reperitur. Deniq; nec illa eum in foro & i plateis potuit reperire: quæ dicit. Exurgam ibo: & circuibo ciuitatem in foro & in plateis: & quæram quem dilexit anima mea. Quæsiui eum: & non inueni eum. Vocaui eum: & nō obaudiuit. Nequaquam igitur ibi quæramus christum: ubi inuenire non possumus. Non ē christus circūforanus: christus enim pax est: in foro lites: christus iusticia est: in foro iniquitas: christus operator est: in foro inane ocium: christus charitas est: in foro obtrectatio: christus fides est: in foro fraus atq; perfidia: christus in ecclesia est: in foro idola. Et ut illa uidua quam in alio perstrinximus libro: cognoscat non obtrectandi me locutum illa studio sed monendi: meq; non asperum sed solicitum: gratiam reconciliationis accipiat. In ecclesia uidua iustificatur in foro circūuenitur. Fugiamus ergo forum fugiamus plateas. Prudentiam autem notā assume tibi: ut custodias te a muliere aliena. Per fenestram enim de domo sua in plateis ꝓspicit. Fugiamus plateas. Non enim iniuria tantummodo est non inuenisse quem quæras: sed etiam plærūq; ubi non oportet quæsisse: uulnus est: quæsisse in domibus uirorum qui sibi falso doctorum nomen assumunt: quæsisse procacius quam uerecundius. Ergo caueamus exemplo ecclesiæ illius: ne qui nos custodes inueniant: qui circueūt ciuitatem. Inuenerunt (inquit) me custodes: qui circueūt ciuitatem: percusserunt & uulnerauerunt me: & tulerunt pallium meum a me custodes ciuitatis. Non in se filiæ: non (inquam) in se filiæ: sed in nobis uulneratur ecclesia. Caueamus igitur ne lapsus noster uulnꝰ ecclesiæ fiat: ne quis a nobis pol

lium auferat:hoceſt amictū prudentiæ:inſigne patientiæ:quo mollioris ambitio ueſtis exui tur. Qui enim mollibus ueſtibus induuntur:in domibus regum ſunt. Nobis autem pallium dedit chriſtus:quo apoſtolos ſuos & corpus ſuum ipſe ueſtiuit. Quod deniq; iubet te dare: ſi quis a te tunicam petiit:ut dimittas ei & pallium:ideſt inſigne philoſophiæ tuæ tradas:& quaſi amictu prudentiæ tuæ eum qui ante nudus fuerat:circumueſtias. Ibi igitur filiæ chriſtum quæramus:ubi quærit eccleſia:in montibus boni odoris:qui excælſorum ſublimitate factorum:ſuauem uitæ odorem pro meritorum uerticibus exhalant. Fugit enim plateas:fugit conuentus & ſtrepitus fori:iuxta quod ſcriptum eſt. Fuge frater meus:& ſimilis efficere ceruo aut hinnulo cerui in montibus aromatum. Serpentinis enim inuiſus colubris effugitans canum:atq; humi reptantibus infeſtus ſerpentibus:neſcit habitare niſi in ſublimitate uirtutum:neſcit commorari niſi in talibus eccleſiæ filiabus quæ poſſunt dicere:chriſti enim bonus odor ſumus deo:ſed quibuſdam odor mortis in mortem:in iis qui pereunt:quibuſdam odor uitæ in uitam:in iis utiq; qui odorem reſurrectionis dominicæ uiuida fide ſperāt. Iſti ſunt aromatum montes:qui domini corpus ieſu acceperunt:& in linteis cum aromatibus ligauerunt. Quicunq; enim crædiderunt:quia ieſus mortuus eſt:& ſepultus eſt:& reſurrexit:ii excælſum ueræ cacumen fidei uirtutum faſtigiis extulerunt. Vbi ergo chriſtus quæritur? In pectore prudentis .ſ. ſacerdotis. Et quoniam de deſerto tractatus hic ſumitur. ubi quærendus ſit:etiam ipſe monſtrat dicens. Ego flos campi & lilium conuallium:tanquam liliū in medio ſpinarum. Ecce alius locus:in quo ſolet dominus diuerſari:immo non in uno loco ſed in pluribus. Ego (inquit) flos campi:qui patentem ſimplicitatem puræ mentis frequētat. Et lilium conuallium. Flos enim humilitatis eſt chriſtus:non luxuriæ non uoluptatum atq; laſciuiæ:ſed flos ſimplicitatis:flos humilitatis:tanq; lilium in medio ſpinarum. Nonne inter aſperitates laborum contritioneſq; animorum boni flos odoris aſſurgit? quia contrito corde deus placatur. Hoc eſt deſertum filiæ quod ducit ad regnum. Hoc eſt etiam deſertum quod floret ut lilium:iuxta quod ſcriptum eſt. Lætare ſterilis & exulta deſertum:& floreat ut lilium. In hoc deſerto filiæ:arbor illa bona fructifera:quæ bonos fructus facit:incipit brachia factorum ſuorum diffundere:uerticem diuinitatis attollere. Iuxta quam noſtre ligna ſiluæ fructeſcant:quia ſicut arbor mali inter ligna ſiluæ:ita frater meus inter medium filiorū. Et uidens hoc eccleſia lætetur & gaudeat dicens:in umbra eius cōcupiui & ſedi:& fructus ei⁹ dulcis in faucibus meis. Videns (inquam) hoc eccleſia:& fidei noſtræ iam læta ſucceſſu dicat. Inducite me in domo uini:& ordinate in me charitatem. Charitas non poteſt eſſe ſine fide. Tres enim ſunt uelut uades eccleſiæ:ſpes fides charitas. Cum ſpes præceſſerit fides fundata fuerit:ordinatur charitas:eccleſia copulatur. Didiciſti ergo ubi chriſtum requiras:diſce etiā quem ad modum poſſis mereri:ut ille te quærat. Excita ſpiritum ſanctum dicens. Exurge aquilo & ueni auſter:aſpira ortum meum:& profluant aromata mea. Deſcendat fraternus meus in ortum ſuum:& manducet fructum pomiferarum ſuarum. Ortus uerbi animæ uernantis affectus eſt:& in pomiferis uirtutis eſt fructus. Venit ergo & ſiue manduces ſiue bibas:ſi chriſtum inuocas:adeſt dicens. Venite manducate panes meos:& bibite uinum meum. Siue etiam dormias:pulſat ad ianuam. Venit (inquam) frequenter:& per ꝓſpectū mittit manum ſuam. Sed nō ſemper nec ad omnes:ſed ad eam animā quæ poteſt dicere nocte exui me tunicā meā. Et ecce in hac ſæculi nocte pri⁹ tibi corporalis uitæ amict⁹ ē exuēdus. Exuit.n.ſe carne dn̄s:ut pro te de dn̄ationibus & ptātibus mundi iſtius triumpharet. Quo modo induam illum? Vide anima deo deuota quid dicat. Sic ſe actus corporis & terrenos exuit mores:ut neſciat quo modo etiam ſi uelit:rurſus poſſit induere. Quo modo induam illā? Hoceſt qua uerecundia:quo pudore:qua poſtremo memoria. Conſuetudo enim boni uſum prauitatis ueteris amiſit. Laui pedes meos:quo modo inquinabo illos? Didiciſti in euangelio ꝙ pedes lauare:fidei myſterium:humilitatis inſigne ſit:iuxta quod ſcriptum eſt. Si ego laui pedes ueſtros dominus & magiſter:quanto magis uos debetis alter alterius pedes lauare? Sed hoc ad humilitatem pertinet. Quantum uero ad myſterium:pedes debet lauare ſuos qui uult partem habere cum chriſto. Si enim non lauero (inquit) tibi pedes:non habebis partem mecum. Cum hoc petro dicitur:quid de nobis cenſetur? Qui lauit igitur pedes non neceſſe habet iterum lauare:& ideo caueat:ne īquinet eos. Et bene ſancta eccleſia dicit:laui pedes. Non dicit quo modo iterum lauabo eos ſed quo modo iterum inquinabo eos:quaſi oblita maculæ ueteris oblita contagii. Admonet igitur in miniſterio corporali:quem ad modum ſpirituale debeamus actuum noſtrorum diluere ueſtigium. Itaq; pedes cum ſemel laueris æterni fontis irriguo:& myſterii mundaueris ſacramento:caue ne corporeæ cupiditatis

illuuie lutulentiq; actus ſordibus inquinentur. Iſti ſunt pedes quos dauid lauit in ſpiritu: qui
te docet quem ad modum eos inquinare non poſſis dicēs. Stātes erant pedes noſtri in atriis
tuis hieruſalem. Vtiq; hic nō corporis ſed animi intellige pedes. Quo mō.n. terrenus hō in
cælo haberet corporis pedes? Hieruſalē.n. ſicut paulus te docuit: in cælo ē. Et idem te docuit
quē ad modū in cælo ſtare poſſis cū dicit. Nr̄a.n. cōuerſatio in cælis ē. Cōuerſatio morū con
uerſatio factorum: conuerſatio fidei. Quiſquis ſic uiuit: pōt dicere: frater meus miſit manum
ſuam p̄ ꝑſpectum & uenter meus turbatus ē ad illum: ſurrexi aperire fratri meo. Bonum eſt
ut ad aduentum domini interiora turbentur: Si ad angeli aduentū maria turbata eſt: quanto
magis ad chriſti nos turbamur aduentū? Influentibus quippe diuinis: corporeus peregrinat̄
affect⁹: & uſus ille exterioris hominis exoleſcit. Et tu turbare: & tu feſtina. Feſtinātes illi agnū
manducare præcipiuntur. Surge aperi: ad ianuam chriſtus eſt: ueſtibula domus tuæ pulsat: ſi
aperueris: introibit & introibit cum patre. Nec ſolum cum ingreſſus fuerit: mercedem relin-
quit: ſed etiam prius ꝙ̄ īgrediatur: mercedem præmittit. Adhuc aīa turbatur: adhuc parietes
domus ſuæ palpat: adhuc hoſtium quærit: ubi chriſtus eſt: adhuc ſoluit uinculū carnis & cor-
poris clauſtrum. Adhuc chriſtus foris pulsat. Mānus (inquit) meæ ſtillauerunt myrrham & di
giti mei pleni myrrha ꝓbatiſſima. Quā myrrham ſtillant animæ manus? niſi illā quā obtu-
lit iuſtus ille nicodemus magiſter in iſrael: ille qui uoluit lauachri prius audire miſterium quī
attulit mixturam mirrhæ & aloes quaſi libras centum: & miſit in corpus ieſu. Perfectū utiq;
odorem fidei attulit. Hunc odorem fragrat anima quæ chriſto aperire īcipit: ut accipiat pri
mum odorem dn̄icæ paſſionis: & credat quia caro eius nō uidit corruptōem: nec odore ali-
quo mortis emarcuit: ſed æterni illius floris & ſemp̄ uirentis odor̄ cōdita ſurrexit. Quo mō
enī poterat uel in carne marceſcere: cuius nomen unguentū exinanitum ē. Exinaniuit ſe: ut
ſpiraret tibi. Semp̄ unguentū hoc erat: ſed erat apud prēm: erat in prē: olebat tm̄ angelis &
archangelis tanꝗ̄ intra uas cæli. Apuit os pr̄ dicēs: ecce poſui te in teſtm̄ generis mei in lucē
gentiū: ut ſis in ſalutē uſq; ad extremū terræ. Deſcendit filius: repleta ſunt oīa nouo odore
uerbi. Eructauit cor patris uerbū bonū: fragrauit filius: ſpiritus ſanctus exhalauit. atq; p̄ oīum
corda diffudit. Diffuſa ē enim charitas dei in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum. Ipſe dei
filius in corpe tanꝗ̄ in uaſe odorē prīo cohibebat ſuū opperiēs tp̄us ſicut ait. Dn̄s dat mihi lī
guam eruditionis: ut ſciā qn̄ oporteat me dicere ſermonē. Venit hora aperuit os: exiuit un-
guentum: qn̄ uirtus exibat de eo. Hoc unguentum exinanitū ē ſupra iudeos: q̄ collectum eſt
a gentibus. Exinanitū in iudea: & redoluit in omnibus gētibus. Hoc unguēto uncta ē maria:
& uirgo concepit: uirgo peperit bonū odorē dei filium. Hoc unguentū effuſum ē ſup̄ aquas:
& ſanctificauit aquas. Hoc unguento uncti ſunt tres pueri: & humorem iis flāma rorauit.
Hoc daniel unctus ē: & leonū ora molliuit feritatemq; permulſit. Fluit hoc unguentū quotti
die: & nunꝗ̄ deficit. Accipe uas tuum uirgo & accede: ut poſſis hoc unguēto repleri. Accipe
unguētum æſtimatum trecētis denariis: ſed gratis datū nō uēditū: ut oēs haberēt gratis. Vir
go ungere: noli cōtriſtari ſicut iudas: quia hoc unguētū effunditur. Sed cōſepeli in te xp̄um.
Claude ſane uas tuū: ne unguentū effluat. Claude integritatis claue: loquēdi uerecundia: abſti
nentia gloriādi. Hoc quæ habet unguentū: xp̄m recipit. Et iō quæ habebat ait. Aperui (iqt)
frī meo: fr̄ meus trāſiuit. Quo mō trāſiuit? Ideſt mētis iterna penetrauit: ſicut dcm̄ ē mariæ
Et tuam ipſius aīam ptranſibit gladius. Viuū enim uerbū dei ſicut gladius acutus penetrans
corporalium repagula cogitationū: cordis interna rimatur. Et tu igitur anima una de poplo
una de plebe: neq;.n. xp̄s ſtudet aliqua ſecularium diſcrimina dignitatum: nec auratam ueſtē
aut monile precioſum: aut nobilia coruſcantium gēmarum ſerta miratur: quorum diſpen-
diis ſæpe lis mouetur in eccleſia: pax fugatur. Certe tu una de uirginibus: quæ corporis tui
gratiam ſplendore mentis illuminas. Propior.n. es quæ eccleſiæ compareris Tu (inquam) in
cubiculo tuo & nocturno tempore conſtituta: ſemper meditare: & eius aduentum omnibus
ſperato momentis. Si tardare tibi uidetur: exurge. Tardare uidetur: cum diu dormis. tardare
uidetur: cum ab oratione uacas: tardare uidetur: cum non uocem excitas pſalmis. Primitias
uigiliarum tuarum chriſto dicato: primitias actuum tuorum chriſto immola. Audiſti in ſu-
perioribus quia uocauit te dicēs. Veni a libano ſponſa ueni a libano: tranſibis & pertranſi-
bis a principio fidei. Tranſibis in ſæculum certatura: pertranſibis ad chriſtum triumphatura
de ſæculo. Audiſti quia te a leonum & pardorum: ideſt ſpiritualium nequiciarum īcurſioni-
bus ſeparauit. Audiſti quia placet ei tuarum pulchritudo uirtutum. Audiſti quia ueſtimēto-
rum tuorum aromata: hoceſt bonum odorē integritatis oībus odoribus prætulit. Audiſti
quia ort⁹ ē cōcluſus: ſuauiū pomiferarū refertus fructibus. Pete igit̄ ut aſpiret tibi ſpūs ſanct⁹

ſpiret ſupra cubile tuum:atq; odorem piæ mentis & gratiæ ſpiritualis accumulet.Reſponde
bit tibi:ego dormiui:& cor meum uigilat.Audis uocem pulſantis ad ianuam & dicentis:ape
ri mihi ſoror mea:ſurge proxima mea:columba mea:perfecta mea:charitate proxima :ſim
plicitate columba:uirtute perfecta:quia caput meum plenum eſt rore. Sicut enim ros cæli
nocturnas amouet ſiccitates:ita ros domini noſtri ieſu chriſti nocturnis & ſæcularibus tene
bris æternæ uitæ ſtillauit humorem.Hoc eſt caput quod æſtu mundi neſciuit areſcere.Vn-
de ait quia ſi in humido hoc faciunt:iu arido quid facient?Hoc igitur caput rorat aliis:ſibi a-
bundat.Et bene abundat caput chriſti:quia caput tuum chriſtus:qui plenus eſt ſemper:nec li
beralitatibus exhauritur ſuis:aut diuturna deficit largitate.In hoc caput ferrum non aſcēdit:
quod eſt inſtrumentum belli inſigne diſcordiæ.Nunc expecta & uide:ros ille qualis ſit.ſ.non
uulgaris humoris.Cincinni autem ſunt in eo guttarum noctis.Noli proxima mea accipere
cincinnos corporalium capillorum.Non illa ornamenta ſed crimia ſunt.Lenocinia formæ
non præcepta uirtutis.Alios cincinnos nazareus habet : quibus ferrum non aſcendit : quos
nemo præcidit:qui non calamiſtris compoſiti: & arte digeſti:ſed multiplici criſpante uirtu
tum nitentium gratia refulſerunt.Diſce in hiſtoria:quales nazaræus cicinnos habeat : quos
quam diu ſamſon habuit:intactus nunq; uinci potuit.Cīcinnos perdidit:& meritum uirtu-
tis amiſit.Audita igitur uirtute uerbi quam exueras tunicam nocte : ne quæſieris quem ad
modum induas eam:obliuiſcaris & neſcias.Et quaſi iam dominus aſſiſtat : exors corporaliū
uinculorum turbata conſurgas:internam orationibus præpares mentem:dum ſurgis :ut ex
humilibus ad ſuperna contendas:& ſtudeas fores tui cordis aperire:dum manus tuas tendas
ad chriſtum:fidelem tua geſta ſpirabunt odorem.Admoue igitur manus naribus tuis:& odo
rem actuum tuorum indefeſſa ac peruigili alacritate mentis explora. Mulcebit te odor dex
teræ tuæ:& fragrantiam reſurrectionis tua membra redolebunt : myrrham digiti tui ſuda-
bunt hoceſt fidei ueræ gratiam ſpiritualia geſta fragrabunt.Capis ergo uirgo exteriore tuo
corpore uoluptatem:& ipſa tibi dulcis:ipſa tibi ſuauis es:ipſa tibi quod peccantibus ſæpe cō
tingit:non incipis diſplicere.Plus enim tibi placebit nuda ſimplicitas corporeæ fraudis exu
ta tegminibus.Talem te chriſtus deſiderauit:talem te chriſtus elegit.Aperto itaq; ingreditur
oſtio.Neq; enim poteſt fallere ;qui ſe ingreſſurum eſſe promiſſit.Complectere igitur quem
quæſiſti:accede ad ipſum:& illuminaberis:tene illum:roga ne cito abeat:obſecra ne recedat
Verbum enim dei currit.faſtidio non capitur:negligentia non tenetur.Obeat anima tua in
uerbo eius:& cæleſtis ſermonis inſiſte ueſtigio:cito enim tranſit.Deniq; quid ait illa ? Quæ
ſiui eum:& non inueni illum:uocaui eum:& non obaudiuit me.Ne putes diſplicere te:quæ
uocaſti quæ rogaſti:que aperuiſti:q; tam cito abiit.Sinit nos ſæpe tentari . Deniq; turbis ro
gantibus ne recederet:quid ait in euangelio?Et aliis ciuitatibus oportet me euangelizare uer
bum dei quia ideo miſſus ſum:Sed etiam ſi tibi ille abiſſe uidetur:tu rurſus explora:noli iam
deo deuota illos metuendos circunforanos intelligibiles timere cuſtodes:noli timere eos q
circueunt ciuitatem:noli uulnera formidare:quæ ſequentibus chriſtum nocere non poſſunt
Etiam ſi corpus tuum hoceſt uitam corporis auferant:uicinus eſt chriſtus:quem cum inue-
neris:ubi cum eodem cōmorari debes cognoſce:ne forte ante diſcedat. Cito enim deſerit
negligentes.Quis igitur te niſi ſancta eccleſia debet docere quem ad modum teneas?Immo
iam docuit:ſi quæ legis intelligas.Quam modicum(inquit)fuit:cum tranſii ab ipſis.Donec
inueni quem dilexit anima mea : tenui eum:& non relinquam eum.Quibus igitur chriſtus
tenetur? Non iniuriæ nexibus:non reſtium nodis : ſed uinculis charitatis:mentis habenis
ſtringitur:& animæ tenetur affectu.Si uis & tu tenere chriſtum:quære iugiter:nec pœnam
metuas.Inter enim ſupplicia frequenter corporis:inter ipſas perſecutorum manus chriſtus
melius inuenitur.Quam modicum(inquit)fuit:cum tranſiui ab ipſis. Exiguo enim ſpacio
breuiq; momento cum perſecutorum manus euaſeris:nec ſuccubueris poteſtatibus mundi
tibi chriſtus occurrit:nec te diu tentari patitur.Quæ ſic chriſtum requirit:que chriſtum īue
nit poteſt dicere:tenui eum:nec relinquam eum:donec introducam eum in domum matris
meæ:& in cubiculum eius.Quæ eſt domus matris tuæ & cubiculum eius:niſi īternum tuæ
ſecretumq; nature?Hanc domum ſerua:huius domus mundato penetralia : ut cum imma-
culata domus fuerit:nec ullius adulterinæ conſcientiæ ſordibus inquinata :ſpiritualis domus
in ſacerdotium ſanctum lapide angulari conaugmentata conſurgat:& ſpiritus ſanctus habi
tet in ea.Quæ ſic chriſtum requirit:quæ ſic chriſtum obſecrat:non relinquitur ab eo:immo
etiam frequenter reuiſetur.Eſt enim nobiſcum uſq; ad conſūmationem mundi . Ergo chri
ſtus repertus eſt:& tenetur & repertus eſt ille:q p feneſtrā tuā manū miſit . Quæ ē feneſtra

nostra nisi per quam opera christi uidemus? oculus.s.animi & mentis obtutus. Et ideo uirgo
per fenestram tuam christus introeat: christus manum suam mittat per fenestram tibi ueni
at uerbi non corporis amor. Si igitur per fenestram tuam manum mittit dei uerbum: uide
quem ad modum fenestras tuas prepares: uide quem ad modum ab omni puluere delictorũ
detergere debeas. Nihil tetrum habeat: nihil adulterinum fenestra uirginis. Procul stibium
& cæteras affectati nugas decoris: procul adulterini amoris illecebras. Similis aurium causa
est: quibus non suspendenda onera non figenda uulnera: sed unus ornatus est audire quod ꝓ
sit. Ianuam quoq; tuam disce temporibus obserare nocturnis: non facile quisq; patentem re
periat. Sponsus ipse uult clausam esse cum pulsat. Ianua nostra os nostrum est. Christo pro-
pe modum soli debet aperiri: nec aperiatur nisi ante pulsauerit dei uerbum. Deniq; ideo scrip-
tum est: ortus conclusus soror mea sponsa: ortus conclusus: fons signatus. Nec facile aperiat
os suum: ne uulgari designet alloquio. Neq; de ipsis diuinis decet nisi uerbo dei interpellata
respondeas. Quid tibi cum cæteris? Soli christo loquere: soli fabulare christo. Si enim mulie
res in ecclesia taceant: quanto magis non decet patere uirginis ianuam: non decet uiduæ pa
tere fores? Cito insidiator pudoris obrepit: cito uerbum excidit q̃ reuocare desideres. Si euæ
clausa fuisset ianua: nec adam deceptus fuisset: nec respondisset interrogata serpenti. In-
troiuit mors per fenestram: hoc est per euæ ostium. Ingreditur mors per ostium tuum: si fal
sum loquaris: si turpiter: si procaciter: postremo si ubi non oportet loquaris. Clause sint igi
tur labiorum fores tuorum: & obseratum maneat uocis uestibulum: tunc fortasse reserandũ
cum audieris dei uocem: cum audieris dei uerbum. Tunc tibi myrrha sudabit: tunc tibi bap-
tismatis aspirabit gratia: ut ab elementis mundi cõmoriare cum christo: & cum christo resur
gas. Quid adhuc (inquit) uelut uiuẽtes de hoc mundo decernitis? Ne tetigeritis: ne attamina
ueritis: ne gustaueritis quæ sunt ad corruptionem ipso usu. Corruptela enim abesse debet a
castis. Itaq; carnis & mundi sepelite curam: quia corresurrexistis: quæ sursum sunt quærite:
ubi christus est. Cum christum quæritis: patrem deum uidetis. Christus enim in dextera dei
sedet: Sed ea quæ christum requirit: non debet esse uulgaris: non debet esse in foro: non ĩ pla
teis uoce querula: gressu lubrica: facilis auditu: uilis aspectu. Terrenum tibi apostolus consor
tium negat: & ultra naturæ prope modum terminos alis ad cælum docet spiritualibus euo
landum. Quæ sursum sunt (inquit) sapite: non quæ super terram. Sed quia hoc impossibile
erat in hoc corporis uelut claustro reclusis: & quia defunctis corporibus anima fertur ad su-
periora reuolare: alligata dum uiuimus quadam nostræ lege naturæ: ideo addidit. Mortui
enim estis: & uita uestra abscondita est cum christo in deo. Si abscondita est cum christo in
deo: non appareat mundo. Christus enim mortuus est mundo. uiuit deo. Vide nunc quem
ad modum desiderari amet christus: confabulationes non amet. Aperuit uirgo illa suas fo-
res dei uerbo: sed transiuit: (inquit) & exiuit anima mea in uerbo eius. Exiuit a mundo: exi-
uit a sæculo remansit in christo. Quesiui (inquit) eum & non inueni eum. Amat enim chri
stus diu requiri. Inuenerunt illam custodes murorum. Fortasse sunt alii custodes quos ma
gis intelligere debeamus. Est enim ciuitas quæ portas murorum clausas non habeat: de
qua dictum est. Et portæ eius non claudentur per diem. Nox enim non erit amplius in ea:
afferent gloriam & honorem gentes in illam. Illa est ergo ciuitas hierusalem quæ in cælo ẽ:
intra quam iam quasi perfecta & imaculata seruaris. Non enim intrat in eam omne cõmu-
ne. Cõmunis castitas non est: cõmunis pudicitia non est: quæ in libro uitæ scribitur. Si igit̃
inuenimus ciuitatem: ingrediamur in eam: uideamus lumen eius: uideamus muros: uidea-
mus tribus: uideamus fundamenta muralia: uideamus etiam custodes murorum. Sed quo
modo ingrediamur in eam? In hac ciuitate uita est: & una est uia quæ ducit ad uitam. Via er
go christus est. Ergo christum sequamur. Sed ipsa in cælo est ciuitas. Quo modo igitur ascen
damus ad cælum: docet te euangelista qui dicit. Et eduxit me spiritus in montem magnum
& altum: & ostendit mihi ciuitatem sanctam hierusalem descendentem de cælo. Ascẽdam⁹
ergo spiritu: quia caro ascendere ad eam non potest. Ascendamus nos interim ad cælum: ut
ad nos postea de cælo illa descendat: in qua lumen est simile lapidis preciosissimi ut lapidis
hiaspidis & crystalli. Habet murum magnum & altum. Didicisti lumen: didicisti murum: di
sce portas: disce custodes. Habet (inquit) portas duodecim: & in portis angelos duodecim: in
quibus duodecim tribuum filiorum israel supscripta sunt nomina. In portis patriarcharũ no
mina cõtinẽtur: in muro apł̃orum. Fundamenta.n.ciuitatis apl̃i: & lapis angularis est xp̃us:
in quo omnis structura cõsurgit. Deus extra: deus intus: deus ubiq; ẽ. Habet enĩ (inquit) ciui-
tas maiestatem dei. Ergo & uos sancte uirgĩes & quicũq; iusti estis: & immaculatam animæ

geritis caſtitatem:ciues ſanctorum eſtis & domeſtici dei. Sed tunc nobilitatem iſtam pa
triæ poſſidebitis:ſi chriſtum intra ciuitatis huius præſepia quæritis:ingreſſi per fidem:actus
q; precioſos patriarcharum:clarificati lumine:fundati ſuper apoſtolos :uerſantes inter ange
los.Quo modo iſti cuſtodes angeli ſunt:qui caſtæ animæ pallium tollũt? Aliud pallium uir
ginum eſt:aliud adoleſcentiæ circunforanæ.Illa quæ ĩ foro chriſtum requirit:pallium quod
habet amiſit.Prudentia enim non in foro & in plateis ſed in eccleſia poſſidetur . Et fortaſſe
(ut cum ipſis quoq; ueniamus in gratiam:atq; omnium miſericordem deum eſſe doceam?:
quia & illi chriſtum aliquando reperiunt:ſi tamen iugiter quærãt : pallium hoc amictus cor
poris eſt.Ergo qui queſiuit in cubili chriſtum:ſi tamen ſic quæſiuit:ſicut ille qui dixit .ſic me
mor fui tui ſuper ſtratum meum.Si quæſiuit iuxta quod ſcriptum eſt:in noctibus extollite
manus ueſtras in ſancta.Si quæſiuit in ciuitate in foro:& in plateis:in ciuitate dei noſtri.In
foro fortaſſe in quo iudex ille diuini iuris ſedet. In plateis unde collecti ſunt : qui ad cœnam
dominicam conuenerunt.Poteſt cuſtodibus ciuitatem dei angelis dum diu quærit occurre?
Quin etiam ex cæleſti cuſtodum natura cæleſtem intelligere poſſumus ciuitatem : cæleſte
forum iuſticiæ ſempiternæ:non uiles plateas:ſed fortaſſe in quibus ſuperfluere fons ille con
ſueuit:de quo ſcriptum eſt:ſuperfluant tibi aquæ de tuo fonte:& in plateis tuis diffundãtur
tuæ aquæ. Qui ſic ergo chriſtum requirit: ad angelos peruenit.Sed bonis ad angelos meri
tis peruenitur:cur qui peruenerit uulneratur?Eſt & gladius bonus:cuius gladii bonum uuln?.
Vulnerat dei uerbum ſed non ulcerat.Eſt uulnus bõi amoris:ſunt uulnera charitatis . Ideoq;
dixit:uulnerata charitate ego ſum.Quæ perfecta eſt:uulnerata charitatis eſt . Bona ſunt igĩ
uerbi uulnera bona ſunt amantis uulnera.Vtilia enim uulnera amici q; uolũtaria oſcula ini
mici.Vulnerata charitatis rebecca eſt:quæ derelictis parentibus migrauit ad ſponſum . Vul-
nerata charitatis rachel:quæ zelauit ſororem:amauit maritum.Sorori enim q abundaret fi
liis:ipa adhuc ſterilis inuidebat:quia typum gerebat eccl'ie:cui dicitur.Lætare ſterilis quæ nõ
paris:erumpe & clama quæ non parturis.Inuenerunt ergo cuſtodes:& uulnerauerunt eam :
& tullerunt ei pallium:hoceſt actus corporalis inuolucrum ſuſtulerunt:ut nuda mentis ſim-
plicitas quæreret,chriſtum:quia nemo poteſt amictu ueſtitus philoſophiæ:in habitu.ſ.ſapiẽ
tiæ ſæcularis chriſtum uidere.Et bene tollitur ei amictus philoſophiæ: ne quis eã p phyloſo-
phiã deprædetꝛ.Bene tollitꝛ ei palliũ quæ ad xp̃m ꝓpinquat:ut deũ uiſura mũdo corde gradia
tur.Beati enim mundo corde:quia ipſi deum uidebunt . Deniq; ubi mundauit cor : uerbum
repperit:deum uidit.Quære ergo illum uirgo.Immo quæramus omnes.Anima enim ſexũ
non habet.Sed ideo fortaſſe fœmineum nomen accepit : q eam uiolentior æſtus corporis
angit.Ipſa autem impetus carnis amore ſui molli quadam & blanda ratione demulcet.Ergo
orationibus & obſecrationibus deum inuitare debemus:ut quaſi bonus auſter afflare digne
tur:uerbiq; nobis auram cæleſtis aſpiret quæ fructiferas arbores non turbare uẽto graui ſed
leni ſpiramine flatuq; molli conſueuit agitare.Vnde ſcriptum eſt : poſuit me currus amina-
dab:eo q anima noſtra coniungitur corpori.Velut quidam equorum frementium curr? rec
torem ſui quærat aurigam.Aminadab enim pater naaſon fuit:ſicut in numeris legimus:qui
erat princeps populi iudæ.Cuius figura refertur ad chriſtum:qui uerus populi princeps ani-
mam iuſti uelut currum agitator aſcendens:uerbi habenis gubernat:ne uiolentorum equo-
rum furore in abrupta rapiatur. Sunt enim eius uelut quattuor equi : quattuor affectiones :
ira cupiditas:uoluptas:timor.Quibus furẽtibus cum cœperit agi:nequaquam ſe ipſa cogno
ſcit.Corruptibile enim corpus animam grauat:& tanquam irrationabilium animalium cur
ſus inuitam rapit:uoluentibus curis uelut quodam impetu proruentem: donec memoratæ
corporis paſſiones:uerbi uirtute miteſcant.Hic uerbi tanq; boni agitatoris eſt prouidentia :
ne illi animæ quæ in ſe non eſt morti obnoxia corpus mortale coniunctum : agitatione ſui
faciat eſſe difficile. Primo igitur hos ueloces motus corporis domitet:& nexu rationis in
frenet:dein caueat ne diſpari motu ſe uelut equi implicent:ut bonum aut improbus decolo-
ret :aut tardus impediat:aut turbidus inquietet. Fremit enim equus maliciæ : ſe ſeq; iac-
tando carrum lædit:grauat iugalem. Hunc bonus demulcet :& in campum ueritatis im-
mittit : fraudis declinat anfractus. Tutus ad ſuperiora curſus eſt : periculoſus ad inferio-
ra deſcenſus. Vnde quaſi emeriti qui bene portauerint iugum uerbi : uſq; ad domini
præſepe ducuntur : in quo non fœnum eſt eſca ſed panis qui deſcendit e cælo. Huius
currus rotæ ſunt de quibus dixit propheta: & ſpiritus uitæ erat in rotis :eo q currus animæ
teres & rotundus ſine ulla offenſione uoluatur .Sed ne longius labamur inuitatur dei uerbũ
in ortum nucis in quo fructum propheticæ lectiõis & ſacerdotalis ẽ gratiæ quæ amara ĩ tẽra

tionibus:dura in laboribus:ĩ uirtutibus interiorib⁹ fructuoſa eſt.Vnde ẽt uirga aaron nuceã
floruit : non iam natura ſua ſed uirtute ſecreta. Deſcendat ergo in ortum meum:ut uinde-
miet fidem:capiat odores:pabulum cæleſte reperiat:ſuauitatem noſtri mellis epuletur di-
cens:uindemiaui myrrham meam cum aromatibus meis : manducaui panem meum cum
melle meo.Quod diuerſarum uirtutum concretum floribus illarum apum quæ ſapientiam
prædicant:conſono opere congregatum:ſancta eccleſia in fauis condit:ut cibus chriſti ſit.
Omnia igitur habemus in chriſto:omnis anima accedat ad eum:ſiue corporalibus ægra pec
catis:ſiue quibuſdam ſæcularis cupiditatis infixa:ſiue imperfecta adhuc quidem ſed intenta
tamen meditatione perficiens:ſiue multis aliqua ſit iam perfecta uirtutibus:omnis in domĩ
ni poteſtate eſt:& omnia chriſtus eſt nobis.Si uulnus curare deſideras:medicus eſt. Si febri
bus æſtuas:fons eſt. Si grauaris iniquitate:iuſticia eſt.Si auxilio indiges:uirtus eſt. Si mortẽ
times:uita eſt.Si cælum deſideras:uia eſt.Si tenebras fugis:lux eſt.Si cibum quæris : alimen
tum eſt.Guſtate igitur & uidete:quoniam ſuauis eſt dominus:beatus uir qui ſperat in eo.
Sperauit in eo illa quæ fluxu ſanguinis laborabat :& continuo ſanata eſt : ſed quia fidelis ac-
ceſſit:& tu cum fide filia uel fimbriam eius attige. Iam ſæculariũ fluxus uoluptatum modo
torrentis exundans:uerbi ſalutaris calore ſiccabitur:ſi cum fide accedas tamen:ſi pari deuotõ
ne diuini ſermonis extremam ſaltem fimbriam compræhendas:ſi tremẽs procidas ante do
mini pedes.Vbi ſunt pedes uerbi niſi ubi eſt corpus chriſti? O theſauris omnibus epulẽtior
fides.O uirtutibus corporis omnibus fides fortior.O medicus omnibus ſalutarior. Simul ut
acceſſit mulier:uirtutem ſenſit : medicinam impetrauit:ut ſi oculum lumini admoueas : illu
minatur anteꝙ̃ ſentias:& operatio lucis præuenit apparatum.Paſſio inueterata:paſſio ime-
dicabilis : quæ & artis omnem uicerat excogitationem & pecuniarum ſumminiſtratiõem :
ſolo fimbriæ curatur attactu.Illius ergo fæmina tibi uirgo & in adeundo ſeruanda uerecun
dia:& in fide imitanda deuotio.Quanta uero illa gratia:ꝙ ea quæ uideri erubeſcebat : uiciũ
tamen non erubuit confiteri?Noli ergo lapſus occulere tuos : fatere quod illa iam nouit:no
li erubeſcere quod non erubuerunt prophetæ.Audi hieremiam dicentem:ſana me domine:
& ſanabor. Sic & illa dixit:cum tangeret fimbriam:ſana me domine:& ſanabor:ſalua me
domine:& ſaluabor:quia gloria mea tu es.Sola enim ſana eſt:quam tu ſanaueris. Si quis ta-
men tibi dicat:quia ſic plæriꝙ̃ tentantur fideles:ubi eſt uerbum domini?ueniat. Dictum eſt
enim de domino:deſcendat nunc de cruce & credimus ei : confidit in deum :liberet eum ſi
uult.Si quis ergo tibi inſultando:hoc dixerit:& te in fabulas uoluerit euocare:noli reſponde
re ei.Noluit enim talibus reſpondere dominus.Solum chriſtum interroga.Illis enim ſi dixe
ris:non credent:ſi interrogaueris:non reſpondebunt tibi.Dic ſoli uerbo. Non laboraui ſe-
quens poſt te:& diem hominis non concupiui.Hoc dixit illa mulier:& ſtetit ſanguis.Quã-
uis fatigata quãuis ægra quæ diu quæſierat chriſtum:dixit tamen:non laboraui ſequẽs poſt
te:Neꝙ̃ enim laborat quæ chriſtum ſequitur:cum laborantes ad ſe ut requieſcant euocet.
Ergo ipſum ſequamur. Quam diu ipſum ſequimur:non laboramus:quia non eſt labor in
iacob.Et in iſaia.Qui expectant dominum:current & non laborabunt.Deinde cum quære
ret chriſtus:qui tetigiſſet eum:nonne tibi uidetur illa dixiſſe quid interrogas?Domĩe tu ſcis:
quæ prodeunt per labia mea:ante faciem tuam ſunt.Et ideo non confundor peccata ꝓpria
confiteri.Confundantur qui perſequuntur me:& non confundar ego. Non confuſus eſt pe
trus dicere exi a me domine quia peccator ſum ego.Vir enim ſapiens & grauis:in quo eſſet
eccleſiæ firmamentum & magiſterium diſciplinæ:nihil utilius eſſe perſpexit ꝙ̃ ne ſecundã
tis operis extolleretur euentu.Et ideo exi(inquit)a me domine.Non rogat ut deſeratur ſed
ne infletur.Paulus quoꝙ̃ carnis ſtimulo gloriatur:quod ſibi ne extolleretur:prouiſum eſt.
Illecebroſa iactantia eſt:quam etiam paulus ueretur:lubrica quæ in paulo cauetur.Sed non
iſte facili mobilis caſu qui reuelatiõibus timebat extolli. Et ideo quaſi fortis athleta lætatur
ꝙ uulnere corporis emere didicerat animæ ſanitatem.Ergo ſi munera diuina ſuperfluere in
te & redundare cognoueris:tuam metire uirtutem:gratiam deo redde:contemplationemꝙ̃
corporis uelut nauis ſaburram:ſuſcipe : ne te in tantis mundi fluctibus iactantiæ alicuius
aura circunferat.Apes illa ſapiens cum aeris motus ſuſpectos habet : lapillis ſæpe ſublatis ꝑ
inania ſe librat nubila:ne leue alarum remigium præcipitẽt flabra uentorum.Paulus & bar
nabas putauerunt ſe grauari : cum cernerent ſe adorari. Et tu caue uirgo illius apiculæ mo
do ne alarum tuarum uolatum aura mundi huius extollat.Habet enim anima uolatus ſuos
Et ideo dictum eſt:qui ſunt iſti qui ſicut nubes uolant: & ſicut columbæ cum pullis ſuis?
Habet ergo anima ſpirituales uolatus : quæ breui momento totum percurrit orbem.

Libere enim sunt cogitationes prudentium. Quanto ad altiora & diuiniora se subrigunt tanto magis sine ullo terrene molis impedimento feruntur. Itaq; adhærens deo: & imaginis in se referens cælestis effigiem: ubi cursus suos ab equorum perturbatione placidauerit: in illum æthereum purumq; locum plausu spiritualium euecta pennarum despicit omnia quæ in hoc mundo sunt: & æternis intenta uirtutibus supra mundum labitur. Supra mundum enim iusticia est: supra mundum castitas: supra mundum bonitas: supra mundum est sapientia. Et si in hoc mundo sit: supra mundum tamen est. Supra mundum erat iusticia cum omnia regna mundi & uniuersam eius gloriam diabolus offerret. Supra mundū fuit: quæ de mundo nihil attigit. Deniq; ait. Venit huius mundi princeps: & in me inuenit nihil. Discite ergo in hoc mundo supra mundum esse: & si corpus geritis: uolitet in uobis ales iterior. Supra mundum est ille qui tollit deum in corpore suo. Sed deum imitari non possumus. Imitemur apostolos quos mundus odio habuit: quia non erant de hoc mūdo. Hos imitare: hos sequere. Sed arduum putas humana uirtute supra mundum ascēdere. Bene asseris: nam & apostoli non quasi consortes sed quasi discipuli sequendo dominum supra mundum esse meruerunt. Et tu esto christi discipula christi æmula: & pro te rogat: qui pro illis rogauit. Non enim pro apostolis (inquit) rogo: sed & pro iis qui credent per sermonem eorum ī me: ut omnes unum sint. Vnum igitur nos esse uult dominus: ut supra mundum simus omnes: ut una sit castitas: una uoluntas: nna bonitas: una gratia. His enim alitur & augetur animæ uolatus. Ergo non pigrescamus deserere terrena. Ea est enim natura pennarum: ut agitando se uirtutem capiat: eo iuuatur quo anima delectatur. Quæ si semper deum sequatur: atq; in domo domini habitare desideret: & eius delectatione pascatur: ac miraculis uirtutum alatur cælestium: foris relinquet inuidiam: quæ extra chorum est angelorum: foris cupiditates corporis: quæ templum dei maculare non debent. Et ideo quoniam templum dei sumus: materiales a nobis solicitudines abdicemus. Ac ne forte philosophica alicuius aut poetica usurpasse uideamur: ut currus: equos: alas animæ diceremus: quæ illi magis assumpsere de nostris domesticis nos usos subsidiis: propheticæ series lectionis ostendit quæ in hunc mondum a sancto ezechiel scripta est. Et facta est illud super me manus domini: & uidi: & ecce spiritus urgens ueniebat ab aquilone: & nubes magna erat in eo: & ignis refulgens: & lumen in eo: & in medio sicut lumen electri in medio ignis: & lumen in eo: & i medio sicut similitudo quattuor animalium. Vides igitur animalia quattuor esse descripta. Cuius modi sint animalia ista debemus aduertere. Similitudo (inquit uultus eorum facies hominis: & facies leonis a dextris illorum quattuor: & facies uituli a sinistris ipsorum quattuor: & facies aquilæ desuper ipsorum quattuor: & alæ eorum extensæ. Hic quoq; animam describi accepimus: cuius quattuor animalia: quattuor affectiones sunt: sed non ita ut illæ quas supra descripsimus. Adhuc enim illæ erudiuntur animæ: processumq; accipiunt: hæc iam perfecta describitur. Deniq; illæ inuitantur ad cælum: hæc in cælo est cum dei uerbo. Habet autem quattuor affectiones: idest similitudini hominis leonis: uituli: aquilæ comparandas. Quas formas librorum euangelicorum proprietate accepimus signatas: Et ideo hic quoq; in homine rationabilis: in leone impetibilis: in uitulo concupiscibilis: in aquila uisibilis: per figuras animalium: species affectionis expressa est Nam in omni sapienti uiro prudentes græciæ esse memorauerunt: logicon: thymicon: epithymeticon: diorathicon. Latini uero prudentiam: fortitudinem: temperantiam atq; iusticiam. Prudentia enim rationis humanæ est. Fortitudo uim quandam ferocitatis uirtutis habet mortisq; contemptum. Temperantia sacratæ uinculo charitatis mysteriorumq; contemplatione cælestium negligit corporis uoluptates. Iusticia in alto quodam suggestu locata uidet exploratq; omnia: quæ aliis potius nata ꝙ sibi: non tā suas utilitates ꝙ publica emolumenta rimatur. Meritoq; anima operata iusticiam formam aquilæ accipit: q; terrena defugiens: totaq; cælesti sublimis & intenta mysterio: resurrectionis gloriam præcio æquitatis adipiscitur. Propter quod ad eam dictū est: renouabitur sicut aquilæ iuuentus tua. Est ergo & iuxta dauid alis spiritualibus fulta: ꝙ eousq; uolucrem nobis uoluit declarare: ut alibi quoq; diceret: anima nostra sicut passer erepta est de laqueo uenantium. Et alibi. In domino confido: quo modo dicitis animæ meæ: migra in montes sicut passer? Habet igitur alas suas quibus se possit libera leuare de terris.

Alarum autem remigium non materialis compago pennarum: sed continuus lordo bonorum factorum est. Qualis ille dominicus: cui bene dicitur: in umbra alarum tuarum sperabo. Non solum enim manus domini affixæ cruci: in modum uolantis extente: sed etiam facta cælestia uelut umbra refrigerante salutis æternæ mundi feruentis

incendia temparunt. Ergo quia uolandi nobis data est copia: excitet in se unusquisque gratiā dei: ac posteriora obliuiscens: priora appetens: ad destinata contendat. Procul a militiæ honoribus: procul ab æstibus mundi: ne quod fabulæ ferunt: æstu solis cæra resoluta icareos uolatus penna relabente destituat. Nam licet grauitas delictorum absit: poetico tamen sale declarare uoluerunt prudentium maturitati tutos uolatus esse per sæculum: iuuenilem uero leuitatem obnoxiam cupiditatibus mundi refluentibus pennis: & per obliuia ueritatis meritorum compage resoluta: maiore perniciæ in terram relabit. Haud facilis uolatus omnibus: difficilis etiam discordantibus in terris animalibus uitæ cursus humanæ est. At si sibi actus nostri ordo conueniat: uidebit & in nobis propheta rotam illam unam super terram cōiunctam animalibus quattuor. Videbit ergo rursus ezechiel: uidet enim adhuc & uiget: & uidebit: uidebit (inquam) rotam in medio rotæ super terram sine offensione labentem. Rota enim super terram: uita est corporis ad animæ aptata uirtutem: & ad euangelicum coherenti cursu formata præceptum. Rota autem in medio rotæ: ueluti uita intra uitam: quod sanctorum sibi uita non dissonet: sed qualis fuerit superioris ætatis: talis & sequentis: uel quod in hac uita corporis uitæ uoluatur usus æterne. Cum ista congruerint: diuina uox resultet: tunc super similitudinem throni similitudo sicut species hominis apparebit. Hic homo uerbum ē: quia uerbum caro factum est. Hic homo nostrorum est agitator animalium: nostrorum morum est rector: qui pro nostrorum ratione meritorum aut currum plærunque aut montem ascendit aut nauem: sed nauem in qua aut apostoli nauigant: aut piscatur petrus. Nec enim uilis est nauis: quæ ducitur in altum: hoc est ab incredulis separatur. Cur enim nauis eligitur: in qua christus sedeat: turba doceatur: nisi quia nauis ecclesia est: quæ pleno dominicæ crucis uelo sancti flatus spiritus in hoc bene nauigat mundo. In hac naui piscatur Petrus: & nūc rætibus nunc hamo piscari iubetur. Grande mysterium. Spiritualis enim uidetur esse piscatio qua doctrinæ hamum mittere iubetur in sæculum: ut primum illum martyrem stephanum de mari uerrat: qui censum christi in interioribus contineret. Martyr enim christi thesaurus ecclesie. Martyr igitur ille qui de mari cælum primus ascendit captus a petro: minister altaris: non ræti sed hamo leuatus: ut riuo sui sanguinis eleuetur. Cuius in ore thesaurus cum christum in confessione loqueretur. Qui enim thesaurus in nobis est: nisi dei uerbum?

Ergo & retibus & hamo piscatur perfectior: ut ræte concludat: hamo adurat.

Sed ræti turba concluditur: hamo singularis eligitur. O si mihi liceret illum hamum uorare qui adureret os meum: & leui daret salutem uulnere. Intrate igitur filiæ in apostolorum rætia: quæ non hominis auctoritate sed dei uoce laxantur. Ræte enim sapientiæ spiritualis atque doctrinæ regnum cælorum est: quia scriptum est. Simile est regnum cælorum ræti misso in mare. Audistis hodie dicentem dominum iesum simoni. Duc in altum: & laxate rætia uestra in capturam. Ante non ducebat in altum petrus: quando piscabatur in stagno. Et si mare erat: altum non erat. Altum mare scriptura nescit. Quid ergo si altum: accipe. Aqua alta consilium in corde uiri. Altum cor uiri est: ubi nihil uadosū est. Duc ergo in altum disputationis tuæ fideique remigium: duc in cor uiri. Per parabolam hic uocat ad ecclesiam petrum: quem secundum matthæum simplici uocauit sermone dicens. Venite: & faciam uos piscatores hominum. Est & aliud mysterium. Duc in altum: quia ante in arena erat quando in synagoga erat: alta non erat aqua iudææ. Denique samaritana & puteum altum putabat dicens: & puteus altus est: unde mihi aquam uiuam hēs dare? Non ergo ducere in altum poterat quando cum iudæis credebat: qui etiam de puteo aquam haurire non poterant. Ideo dicitur petro: duc in altum: hoc est duc ad christum. Altus enim christus: de quo dicitur ioanni a patre. Et tu puer propheta altissimi uocaberis. Duc ergo ad christum. Et bene altum: in quo est altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ dei. Duc in altum: quia altus super altum custodit & exaltat. Ibi ergo altæ aquæ: ubi christus est. Hoc est fides altæ aquæ qui timent deum: qualis ille. Viderunt te aquæ deus: uiderunt te aquæ & timuerunt. Apud iudæos aqua alta non erat in corde uiri. Ideoque dominus ait. Populus hic labiis me honorat: cor autem eorum longe est a me. In corde amat esse christus. Sicut enim fuit ionas in uentre ceti tribus diebus & tribus noctibus sic erit filius hominis in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus. Denique ut scias quia de fide dicit dicit duc in altum: ait petrus. Præceptor per totam noctem laborantes nihil cepimus: sed ī uerbo tuo laxabo rætia. Noctem habebat petrus: antequam christum uideret. Nondum ei uenerat dies: quia ueram non uiderat lucem. Synagoga nox est: dies ecclesia est: unde & paulus dicit. Nox præcessit: dies autem appropinquauit. Bona lux quæ perfidiæ excussit caliginē

fidei diem fecit. Dies factus est petrus: dies paulus: ideoq͡ʒ hodie natali eorum spiritus sanct⁹ increpuit dicens. Dies diei eructat uerbum hoc est ex intimo thesauro cordis fidem prædicāt xp̄i. Et bonus uterq͡ʒ dies: qui nobis uerū lumen euomuit. Hec in euglīo legimus. Et fortasse in cælo hodie nobis xp̄i & petri iste sit sermo. Quottidie piscatur petrus: quottidie ei dicit dn̄s: Duc in altū. Videor mihi audire dicentem petrum. Præceptor per totā noctem laborātes nihil cepimus. Nox fuit pauciores ad uigilias conuenerūt: Laborabat in nobis petrus: qn̄ nostra laborabat deuotio. Laborabat & paulus. Denîq͡ʒ audistis dicentem hodie. Quis infirmatur & ego non infirmor? Nolite facere: ut pro uobis laborent apostoli. Ergo dicunt ei: per totam noctem laborantes nihil cepimus. Nullus certe de ditioribus ieiunauit. Quibus hodie bene respondit petrus. In timore: hoc incolatus uestri tempus conuersamini: scientes q͡ꝫ non corruptibilibus argento uel auro redempti estis de uana uestra conuersatione paternæ traditionis: sed precioso sanguine quasi agni incontaminati & immaculati christi iesu. Non ergo aurum & argentum uos liberat sed probatio fidei multo preciosior auro quod perit. Bonus seruus precium studet præparare domino quod pro se solutum est. Noli aurum parare filia: noli argentum. Non diuitiis iste te xp̄s redemit. Paratum habeto precium: non semper exigeris sed semper debes. Sanguinem soluit: sanguinem debes. Ille pro te soluit: tu pro te redde. Eramus oppignerati malo creditori peccatis. Contraximus chirographum culpæ: pœnam sanguinis debebamus. Venit dominus iesus: suum pro nobis sanguinem obtulit. Sed non potes sanguinem reddere. Bonus quidem seruus debet precium suum reparare domino suo. Si non potest precium reddere uel hoc faciat: ne precio uideatur indignus. Ergo & tu dignum te gere tali precio: ne ueniat christus qui te mundauit qui te redemit: & si te in peccato inuenerit dicat tibi. Quæ utilitas in sanguine meo? Quid profeci tibi: dum descendo in corruptionem? Sed ne mireris quo modo descenderit in corruptionem: cuius caro ut alibi scriptum est: non uidit corruptionem: descendit quidem in locum corruptionis: qui penetrauit inferna: sed corruptionem incorruptus exclusit. Verum iam ut ad superiora redeamus: rogate ut & mihi dicatur. Duc in altum: & laxate rætia uestra in capturam. Quis enī est qui sine deo piscetur hanc plebem: præsertim cum tantæ tempestates & procellæ mūdi huius obsistant? Sed quando uult dominus: iubet laxari rætia: & capitur multitudo piscium. Non solum una sed etiam altera nauis impletur: quia plures ecclesiæ immaculata plebe complentur. Et bene accidit quia nos laboraturos dominus sciebat: & auxilium de sociis ministrauit. Adest piscator ecclesiæ bononiensis aptus ad hoc piscandi genus. Da domine pisces qui dedisti adiutores. Nec tamen nostris sed apostolicis utimur rætibus. In illos sinus & quosdā apostolicarum disputationum recessus uestrum filiæ cogatur agmen. Viuificet uos petrus filiæ qui pro uidua interuenit: quanto magis pro uirgine? Qui diutius uiduas flere non passus motus earum lachrymis suscitauit altricem. Viuificet uos paulus qui uos præcepit honorari qui ait: bonum est si sic maneant sicut & ego. Honorare prouocat: magisterio docet: inuitat exemplo. Viuificet ille qui relictis suis omnibus secutus est dominum. Secutus est petrus: secutus ioannes. Vide quid piscator etiam iste profecerit: dum in mari lucrum suum quærit uitam inuenit omnium. Lembum deseruit: deum repperit. Scalmum reliquit: uerbum inuenit. Lina laxauit: fidem uinxit. Plicauit rætia: homines eleuauit. Mare spreuit: cælum acquisiuit. Hic ergo piscator: dum ipse turbato agitur salo: mobili mentes statione nutantes fundauit in petra. Astruamus igitur piscatoris artem frequentius: ut plenius de uirtute credamus. Fuerit minister ignobilis: ut sit euangelista nobilior. Paupertate egens: & uirtute locupletior. Vilis ad honorem uidetur: sed preciosus ad fidem. Quanto minus creditur piscatori tanto amplius creditur: quia non sua sed diuina sunt quæ locutus est. Obsequitur plebeia conditio: expectationem aufert sapientiæ sæcularis: opinionem auget sapientiæ spiritualis. Qui legem non didicit: & quæ legis sunt sapit: ipse sibi lex est. Qui legem non didicit: & ultra legem loquitur: ab eo accipit: a quo ipsa lex uenit. Quæ tam repentina dignitas? Piscatores duo in monte domini: uni latori legis executori alteri conferuntur. Videte qualis iste piscator sit. Moises quidem terrenæ omnia & mundanæ sapientiæ altitudinem supergressus: usq͡ʒ ad cælum & sidera prudentia mentis ascendit. Piscatoris istius mens nō nubibus caligatur: nō tp̄ribus includitur: nō misteriis naturæ cælestis excluditur. Sed oēm corporalem materiā supergressa: uerbū apud deum uidit: & q͡ꝫ uerbū deus esset aspexit. Nec obtutu carnis in petro infirmata trepidauit: sed dei filiū etiam in hoīe dep̄hēdit: ut assumptio corporis ad ius diuinitatis assumentis ascita: ī nomen transeat auctoris. Et moises quidem cum dicit: & dixit deus: & fecit deus: patrem filiumq͡ʒ signauit. Sed

ille non ignorabat :ego adhuc ignorabam. Deniq; post legem populus errauit post euangelium credidit. Magna in diuersis uirtutibus dei gratia. In illo quia mundum descripsit: in isto quia mundum ignorauit.

Explicit.

Liber de uiduis.

b

BEne accidit fratres :ut quoniam tribus libris superioribus de uirginum laudibus disseruimus :uiduarum tractatus incideret. Neq; enim inhonoras debuimus præterire & a uirginum præconio separare :quas apostolica sententia cum uirginibus copulauit. Iuxta quod scriptum est. Et mulier innupta & uirgo cogitat quæ sunt domini :ut sit sancta corpore & spiritu. Quodammodo enim magisterium uirginitatis: uiduarum ualescit exemplis. Quæ cum uiro castum cubile custodiunt: documento uirginibus sunt integritatem deo esse seruandam. Et prope modum nõ inferioris uirtutis est eo abstinere coniugio quod aliquando delectauerit :quam coniugii oblectamenta nescire. In utroq; fortes :ut eas & coniugii non pæniteat cui fidem seruent :& coniugii oblectamenta non alligent :ne uideantur infirme :quæ sibi adesse non possunt. In hac ipsa tamen uirtute præmia sunt reposita libertatis. Mulier enim uincta est quanto tempore uir eius uiuit :quod si dormierit uir eius: libera est :cui uult nubat :tantum in domino. Beatior autem erit si sic permanserit :secundum meum consilium dico. Puto q & ego spiritum dei habeo. Euidenter igitur expressit apostolus quod intersit :cum aliam uinctam esse dixerit :aliam beatiorem esse memorauerit. Idq; non tam ex suo iudicio quam diuini spiritus docuit infusione depromptum :ut cælestis ista non humana sententia uideretur. Quid uero illud q temporibus iis quibus fames omne genus urgebat humanum: elias ad uiduam destinatus est! Et uide quem ad modum propria singulis gratia reseruetur. Angelus ad uirginem propheta ad uiduam. Adde q gabriel ille: hic elias. Vt ex angelorum & prophetarum numero præstantissimi principes uideantur electi. Sed simplex uiduatis laus est: nisi uirtus etiam uiduitatis accedat. Nam utiq; multæ uiduæ: sed una omnibus antefertur. In qua non tam cæteræ reuocantur ab studio quam uirtutis prouocantur exemplo. Solicitas igitur aures præsagio facit quãuis simplicitas intellectus ipsa moralis sit :quæ ad uirtutis exemplum uiduas cohortetur: quia non professione sed merito uidetur unaquæq; præstare :& hospitalitatis apud deum gratiam non perire :qui potum aquæ frigidæ sicut in euangelio ipse memorauit :præmio æternitatis remuneret amplissimo Et farinæ breuis oleiq; mensuram indeficienti affluentia copiarum ubertate compenset. Nam si quis de gentilibus dixit communia amicorum omnia esse debere :quanto magis debent esse communia cognatorum! Cognati enim sumus qui in unam seriem corporis copulamur. Sed tamen non præscripto quodam hospitalitatis fine concludimur. Cur enim proprium id quod in sæculo :esse putes :cum commune sit sæculum. Aut priuatos terræ deputes fructus :cum terra communis sit! Respicite uolatilia cæli quoniam non serunt neq; metunt. Etenim quibus nihil est proprium nihil deest. Et sententiæ suæ deus arbiter nouit seruare promissum. Deniq; aues non congregant & redundant :quia pater cælestis pascit illas. Nos autem generalis monimenta sententiæ ad usus proprios deriuantes: oẽ (inquit) lignum quod habet in se fructus seminis satiui :erit uobis in escam & omnibus bestiis & omnibus auibus & omnibus serpentibus super terram. Congregando egemus :& congregando euacuamur. Non possumus sperare promissum qui non seruamus oraculum. Salubre est igitur præceptum quoq; hospitalitatis aduertere :ut hospitibus deferamus :quia nos quoq; sumus hospites mundi. Quam uero sancta uidua :quæ cum fame urgeretur extrema :uenerationẽ deo debitam reseruabat. Nec solum sibi usurpabat alimenta :sed cum filio diuidebat: ne caro pignori superuiueret. Magnum officium sed religionis uberius. Nam sicut neminem filio oportuit anteferri: ita propheta dei & filio præferri debuit & saluti. Cui non exiguum uictum sed uitæ suæ omne subsidium existimanda est detulisse :quæ nihil reliquit sibi tam hospitalis :ut totum daret: tam fidelis: ut cito crederet. Ergo uidua non abstinentia corporis tantum definitur sed uirtute signatur. Cui præcepta non do ego sed apostolus tribuit. Honorificentiam non solum impartior :sed gentium doctor prius detulit dicens. Viduas honora quæ uere uiduæ sunt. Si qua autem uidua filios aut nepotes habet: discat primum suam domum regere :& mutuam uicem reddere parentibus. Vnde aduertitur utrunq; pietatis affectum uiduæ inesse debere :ut filios diligat :parentibus deferat. Ita dum obsequium parentibus rependit :magisterium exercet in filios :suoq; se ipsa remuneratur officio :cum id qđ

aliis defert : sibi proficit. Hoc enim acceptum est coram deo. Et ideo si cogitas uidua quæ dei sunt debes id sequi quod deo placere didicisti. Et supra quidem sanctus apostolus ad continẽtiæ studium uiduas cohortatus : dixit eas cogitare quæ sunt domini. Alibi autem ubi eligit uidua quæ probata est : non solum cogitare præcipitur sed etiam sperare de domino. Quæ enim uere uidua est (inquit) & desolata : sperat in dominum : & instat obsecrationibus & orationibus die ac nocte. Nec immerito has irrepræhensibiles ostendit esse debere : quibus ut opus uirtutis indicetur : ita etiam honorificentia larga defertur : ut etiam ab episcopis honorentur. Qualis autem eligi debeat : ipso doctoris sermone describitur. Non minus (inquit) sexaginta annorum quæ fuerit unius uiri uxor. Non quo senectus sola uiduam faciat : sed quo uiduitatis merita stipendia senectutis sint. Nam utiq; illa præclarior quæ calorem adolescentiæ & iunioris feruescentem edomat ætatis ardorem : nec mariti gratiam : nec ubera liberorum oblectamenta desiderans : quam quæ effœta iam corporis frigida senectute : matura æui : nec calere uoluptatibus potest nec sperare de partu. Neq; uero si qua in secundas nuptias inciderit : quas utiq; apostolica præcepta non damnant : quasi fructus pudoris amisso : si rursus soluta fuerit uiro : ab effœta uiduitatis arcetur. Habebit illa quidem uel seræ meritum castitatis. Sed probatior erit quæ alterius non fuerit experta coniugium. In illa.n. eminet studium castitatis : huic autem senectus aut pudor modum uidetur fecisse nubendi. Nec sola tamen castitas corporis uiduæ fortitudo est : sed magna & uberrima disciplina uirtutis : quæ in operibus bonis testimonium habeat : si filios educauerit : si hospitio receperit : si sanctorum pedes lauerit : si tribulationem patientibus subministrauerit : si postremo omne opus bonum fuerit subsecuta. Vides quam multas uirtutum compræhẽderit disciplinas primo pietatis officium : secũdo hospitalitatis studium & humilitatis obsequium : tertio misericordiæ ministerium liberalitatisq; subsidium : ad summam omnis executiõem boni operis flagitauit. Et ideo adolescentiores diuitandas putat : eo ꝙ non ualeant tantæ opera implere uirtutis. Etenim uicina est lapsibus adolescentia : quia uariarum æstus cupiditatum : feruorem calentis inflammat ætatis. Boniq; doctoris est materiam arcere peccati. Prima enim ĩstitutionis est disciplina culpam auertere : secunda uirtutem infundere. Tamen cum sicierit apostolus annam illam ab adolescentia octogenariam uiduam dominicorum operum extitisse prænunciam : non puto ꝙ iuniores reuocandas putarit a uiduitatis affectu maxime cũ dixerit : melius est nubere quam uri. Nam utiq; pro remedio nuptias suasit : ut peritura sanetur : non pro electione præscripsit : casta & continens quid sequatur. Aliud est enim subuenire labenti : aliud suadere uirtuti. Et quid de humanis iudiciis loquar : cum diuinis iudiciis ĩ nullo grauius iudæi dominum læsisse prodantur : quam ꝙ uiduæ gratiam minorũq; iura uiolarent? Hæc propheticis causa uocibus conclamatur : quæ meritum iudeis reiectionis inuexit. Hæc sola causa delicti uindictam mitigatura memoratur : si honoretur uidua honoribus : æq iusticia iudicii deferatur : sic enim habes. Iudicate pupillo : & iustificate uiduam : & uenite disputemus dicit dominus. Et alibi. Pupillum & uiduam suscipiet. Et alibi. Viduam eius benedicens benedicam. In quo ecclesiæ quoq; figura prætexitur. Videtis igitur sanctæ uiduæ nequaquam lubrico minus studio deferendum : quod diuinæ benedictionis subsidiis honorat.

Quid uero illud : ut ad superiora redeamus : quod cum in omni terra esset fames maxima : uiduæ tamen deo cura non defuit? Atq; ad alendam eam propheta directus est? In quo cum admoneat dominus : ꝙ in ueritate dicturus sit : ad mysterium uidetur solicitare aures. Quid enim uerius christi & ecclesiæ potest esse mysterio? Non igitur ociose ĩter multas uiduas una præfertur. Quæ enim talis : ad quam tantus propheta : qui ad cælum raptus est : dirigatur : eo præsertim tempore : quo clausum est cælum annis tribus & mensibus sex : cum facta esset fames magna in omni terra? Vbiq; ergo fames erat : & adhuc tamen hæc uidua non egebat. Qui sunt hi tres anni? Forte illi quibus dominus uenit in terras : & fructum in ficulnea inuenire non potuit. Iuxta quod scriptum est. Ecce anni tres sunt : ex quo ueni quærens fructum in ficulnea hac & non inuenio. Hæc est profecto uidua : de qua dictum est. Lætare sterilis q̃ non parturis : quoniam multi filii desertæ magis quam eius quæ habet uirum. Et bene uidua cui bene dicitur. Ignominiæ & uiduitatis tuæ non eris memor : quia ego dominus qui facio te. Et fortasse ideo uidua quæ amisit quidem uirum secundum corporis passionem : sed in die iudicii filium hominis quem amisisse uisa est : receptura. Tempus breue (Inquit) dereliqui te. Vt gloriosius silicet fidem relicta seruaret. Habent itaq; omnes quod imitentur exemplum : uirgines : nuptæ & uiduæ. Et fortasse ideo ecclesia : uirgo : nupta : uidua : quia unum corpus in christo sunt. Hæc igitur illa uidua est : propter quam uerbi cælestis siccitas cum esset ĩ

terris:prophetæ ſunt deſtinati. Erat enim quæ ſterilis erat :ſed partum ſuo tempori reſerua-
bat. Vnde nec illius nobis uidetur perſona mediocris qui aridam uerbi rigauit rore cæleſti:
clauſum q; cælum non humana utiq; poteſtate reſerauit. Quis enim eſt qui cælum poteſt ape
rire niſi chriſtus :cui quottidie de peccatoribus cibus eccleſiæ cumulo congregatur . Neq; hu-
manæ facultatis eſt dicere :hydria farinæ non deficiet :& uas olei non deficiet uſq; in diem
quo dabit domin⁹ pluuiam. Nam licet mos ſit ita præfari prophetis :tamen hic uera dei uox
eſt. Ideo præmiſſum eſt. quia hæc dicit dominus . Domini eſt enim perpetuitatem ſacramē-
torum ſpondere cæleſtium :& non defuturam ſpiritualis exultationis gratiam polliceri . Lar
giri munimenta uitæ:fidei ſignacula:dona uirtutum . Quid eſt autem uſq; ī illum diem quo
dabit dominus pluuiam ſuper terram :niſi quia deſcendet ſicut pluuia in uellus:& ſicut ſtillici
dia ſtillantia ſuper terram :in quo ueteris myſterium reſeratur hiſtoriæ:quo ſanctus gedeon
myſtici certaminis præliator:futuræ capiens inſigne uictoriæ :ſpirituale ſacramentum uigo
re mentis agnouit :pluuiam illam uerbi rorem eſſe diuini:quæ primo pluit ī uellus :cum ter
ra omnis perpetuis ſiccitatibus æſtuaret. Secundo uero indicio uniuerſam terram fuſo ībre
madefecit :cum ſiccitas eſſet in uellere . Aduertit enim uir præſagus futuræ eccleſiæ creſcētis
inſigne. Nam primo intra iudæam diuini cœpit ros ſermonis ureſcere. Notus enim ī iudæa
deus:cum arido fidei totius orbis uniuerſa torrerent . Sed ioſeph greges deum negare cœpe-
runt :& auſu uario immanium delictorum contrahere diuinitatis offenſam:tunc per omnes
terras fuſo imbris rore cæleſtis populus iudæorum æſtu perfidiæ ſuæ cœpit areſcere :cum ec
cleſiam ſanctam ex omnibus terrarum partibus congregatam propheticæ nubes & ſalutaris
imber apoſtolicus irrigarent . Hæc illa pluuia non terrarum humido :non nebuloſo concre
ta montium :ſed cæleſtium ſcripturarum ſalubri per totum orbem imbre diffuſa. Oſtendit
exemplo igitur non omnium eſſe diuinæ mereri miracula poteſtatis :ſed eorum quibus reli
gioſæ deuotionis ſtudia ſuffragentur . Et diuini eos fructu operis abdicari :qui reuerentiæ cæ
leſtis ſunt exortes . Oſtenditur in myſterio :ꝙ ad inſtaurandam eccleſiam dei filius humani
corporis ſacramenta ſuſceperit abdicato populo iudæorum:quibus conſiliarius & propheta
beneficiorumq; adempta ſunt miracula diuinorum :eo ꝙ ciuico quodam inuidiæ neuo ī dei
filium credere noluerunt. Docuit igitur ſcriptura quanta collatio gratiæ:quantum etiam ſit
munus diuinæ benedictionis in uiduis . Quibus quoniam honorificentia a deo tanta cōfer
tur :eſt aduertere qualis debeat uita competere . Docet enim anna quales deceat eſſe uiduas:
quæ immaturo mariti obitu deſtituta:mature tamen a deo remunerationem laudis inuenit
Non minus religionis officio quam ſtudio caſtitatis intenta. Vidua (inquit) octoginta & quat
tuor annorum :uidua quæ non diſcedebat de templo :uidua quæ ieiuniis & obſecrationibus
die ac nocte ſeruiret . Vide qualis uidua prædicetur :unius uiri uxor:ætatis quoq; probata :iā
proceſſu uiuida religioni:& effœta iam corpore :cui diuerſorium in templo :colloquium in
prece:uita in ieiunio :quæ dierum noctiumq; temporibus indefeſſæ deuotionis obſequio:cum
corporis agnoſceret ſenectutem :pietatis tamen neſciret ætatem . Sic inſtituitur a iuuentute
uidua:ſic prædicatur in ſenectute ueterana :quæ uiduitatem non occaſione temporis non ī-
becillitate corporis ſed uirtutis magnanimitate ſeruauerit . Etenim cum dicit ſeptem annis
eam cum uiro fuiſſe a uirginitate ſua:ab adoleſcentiæ utiq; ſtudiis īchoata prædicat ſubſidia
ſenectutis . Docemur itaq; triplicem caſtitatis eſſe uirtutem :unam coniugalem:aliam uidui-
tatis:tertiam uirginitatis . Non enim aliam ſic prædicamus:ut excludamus alias. Suis quibuſ
q; profeſſionibus iſta conducunt . In hoc eccleſiæ opulens diſciplina :ꝙ quos præferat habet
quos reiiciat non habet:atq; utinam habere nunquam poſſit. Ita igitur uirginitatem prædi-
camus:ut non uiduas reiiciamus:ita uiduas honoramus:ut ſuus honor uirginibus reſeruetur
Non noſtra hoc præcepta :ſed diuina teſtimonia docent . Reminiſcamur itaq; quem ad mo
dum ſuſanna laudatur. Et quoniam non laudes earum tantum modo prædicandæ ſunt ſed
ſequendæ:reminiſcamur ubi ſuſanna ubi anna ubi maria ſint repertæ:& aduertamus quem
ad modum ſingula aptis laudibus prædicentur:& ubinam commorantur . Nupta in paradi-
ſo:uidua in templo :uirgo in ſecreto:ſed illis tardior fructus :in uirgine maturior. Illas ſenec-
tus probat:uirginitas laus ætatis eſt : nec adiumenta quærit annorum : quæ omnium ē fruc
tus ætatum . Adoleſcentiam decet :iuuentutem ornat: amplificat ſenectutem :omniq; æuo
habet iuſticiæ ſuæ canos :maturitatem grauitatis :uelamen pudoris:qui deuotionem non ī
pediat :religionem augeat. Aduertimus enim ex ſequentibus quia quotannis in die ſolemnis
paſchæ ſancta maria cum ioſeph hieruſalem petebat :ubiq; impigra deuotio :ubiq; aſſiduus
uirgini comes pudoris adiungitur . Nec inflatur domini mater quaſi ſecura de meritis :ſed

quo meritum maius agnouit:eo uotum uberius exoluit:officium copioſius detulit:munus
religionis uexit:myſticum tempus impleuit. Quanto magis uos magis conuenit intentas
eſſe ſtudio caſtitatis:ne locum ſiniſtræ relinquatis opinioni:quæ pudiciciæ teſtimonium in
ſolis habetis moribus? Virgo enim licet in ea quoq; maior ſit morum prærogatiua quã cor
poris:calumniam tamen integritate carnis abiurat. Vidua quæ probandæ ſubſidium uirgini
tatis amiſerit:non in uoce obſtetricis ſed in ſuis moribus habet caſtitatis examen. Docuit igi
tur ſcriptura quam attentus uiduæ eſſe debeat & religioſus affectus. Docuit etiam in libro eo
dem ſed alio loco:quam miſericordem in pauperes & liberalem eſſe conueniat. Nec paupert
tatis debere contemplatione reuocari:quia liberalitas non cumulo patrimonii ſed largitatis
definitur affectu. Deniq; dominica uoce illa uidua omnibus antefertur. Deniq; de qua dictũ
eſt. Vidua hæc plus omnibus miſit. In qua moraliter dominus inſtituit uniuerſos:ne quis a
collatione miniſterii paupertatis pudore reuocetur. Nec ſibi diuites blandiantur ꝙ plus uide
antur conferre quam pauperes. Vberior eſt enim nummus ex paruo quam theſaurus ex ma
ximo:quia non quantum detur ſed quantum reſideat expenditur. Nemo plus tribuit quam
qui nihil ſibi relinquit. Quid tu diues egeni comparatione te iactas:& cum tota onereris au
ro:precioſam per humum trahens ueſtem quaſi inferior tuis:& parua diuitiis honorari deſi
deras:quia inopem collatione uiciſti. Et flumina ſuperfluunt cum redundant. Gratior tamen
hauſtus e riuulo eſt. Spumant & muſta dum feruent:nec damnum putat agricola quo deflu
xerit. Gementibus areis dum cæditur meſſis:frumenta defolliunt. Sed deficientibus meſſi
bus non deficit hydria de farina:& plena olei teſta deſudat. Exinaniuit tamen dolia diuitum
ſiccitas:cum uiduæ pauxillulum olearium redundaret. Non ergo quid faſtidio expuas:ſed
quantum deuotione conferas:æſtimandum eſt. Deniq; nulla plus tribuit:quam illa quæ de
filiorum alimentis pauit prophetam. Et ideo quia nulla plus contulit:nulla plus meruit.

Hæc moraliter:nec myſtice tamen deſpexeris hanc mulierem in gazophylacium duo æra
mittẽtem. Magna plane fœmina quæ diuino iudicio meruit anteferri. Nec forte illa ſit:quæ
de fide ſua ad ſubſidium hominum duo teſtamenta contulerit. Et ideo nulla plus fecit. Nec
quiſquam hominum quantitatem potuit collationis eius æquare:quæ fidem cum miſericor
dia copulauit. Et tu igitur quæcunq; uitam ſtudio uiduitatis exerces:ne dubites ad gazophyla
cium duo æra defere uel fidei plena uel gratiæ. Fœlix illa quæ de theſauro ſuo integram re
gis imagiem profert. Theſaurus tuꝰ ſapientia:theſaurꝰ tuꝰ caſtitas atq; iuſticia ẽ:theſaurꝰ tuꝰ
ĩtellectus bonus. Qualis ille theſaurus fuit:de quo magorum uiri:aurum thus & myrrham
cum adorarẽt dominum:protulerunt. Auro regis potentiam declarantes:deum thure uene
rantes:myrrha reſurrectionem corporis confitentes. Habes & tu theſaurum hunc:ſi in te re
quiras. Habemus etenim theſaurum in uaſis fictilibus:habes aurum quod conferas. Nõ enĩ
renitentis mettalli precium de te deus exigit:ſed illud aurum quod iudicii die nequeat exure
re. Nec donaꝛ precioſa depoſcit:ſed odorem fidei:quem altaria tui cordis exhalent:& religio
ſæ mentis ſpiret affectus. Ex hoc igitur theſauro non ſolum magorum tria munera:ſed etiã
duo uiduæ æra promuntur:in quibus integra cæleſtis imago regis effulgeat:ſplendor gloriæ
eius & imago. Bona & illa plane laborioſæ ſtipendia caſtitatis:quæ de ſuo opere quottidiano
ꝗ penſo conferat uidua:nocturnis pariter ac diurnis iugi exercens labore penſa temporibus
& pudiciciæ quæſtoſæ puigil opere mercedem congregans:ut intemeratum defuncti coniu
gis cubile cuſtodiat:alere dulces liberos poſſit:miniſtrare pauperibus. Hæc eſt præferenda
diuitibus. Hæc eſt quæ chriſti iudicium non timebit. Hanc æmulamini filiæ. Bonum eſt enĩ
æmulari in bono. Semper æmulamini meliora chariſmata. Spectat uos dominus:ſpectat(i
quam)ieſus:cum ad gazophylacium acceditis:& de bonornm operum mercedibus ſtipem
portatis egentibus conferendam. Quantum eſt igitur ut æra tua conferas:& chriſti corpus
acquiras? Noli ergo uacua prodire in conſpectu domini dei tui:uacua miſericordiæ:uacua
fidei:uacua caſtitatis. Non enim inanes dominus ſed uirtutibus opimas ſpectat ieſus:& lau
dare conſueuit. Videat te adoleſcentula laborantem:uideat miniſtrantem. Hæc eſt enĩ mer
ces quam deo debes:ut de aliarum quoq; profectibus mercedem deo tuam conferas. Nulla
merces deo melior:quam ea quæ habet pietatis munera. An uero mediocris tibi uidua illa
uidetur noemi quæ uiduitatem ſuam meſſis manipulis ſuſtentabat alienæ:quam æuo grauẽ
alebat nurus? Nam hoc quoq; & ad ſubſidium & ad gratiam proficit:ut ita inſtruant nurus
ſuas:quo poſſint in iis mature habere ſubſidium ſenectutis:& quaſi ſtipendium magiſterii:
mercedem quoq; ſuæ capere diſciplinæ. Etenim quæ bene inſtituerit bene erudierit nurum
ſuam ruth:ei deeſſe non poterit:quæ uiduitatem ſocrus paternæ domui præferat. Et ſi uir

quoq; eius mortuus fuerit: non relinquat tamen: alat inopem: consoletur mœrentem: nec di missa discedat. Nescit enim egere optima disciplina. Sic illa noemi duobus destituta filiis & marito quæ fructus fæcunditatis amiserat: pietatis emolumenta non perdidit. Nam & sola tium mœroris: & subsidium paupertatis inuenit. Videtis igitur sanctæ fœminæ quam fæcũ da sit uidua prole uirtutum meritorũq; suorum sobole: quæ perire non possit. Bona igitur uidua egere non nouit: & si fessæ fuerit ætatis & supremæ paupertatis: eruditionis tamen suæ solet habere mercedem. Et si proximi defuerit inueniet tamen extraneos qui matrem colant: reuereãtur parentem: paruisq; alimentorum sumptibus mercedem cupiant suæ com mendationis acquirere. Plus enim uiduæ rependunt merita quam cibus quærit: sumptus ĩ pendit. Sed tristes uidetur ducere dies: & lachrymis tempus exigere. Hec beatior q; perpe tua sibi gaudia exiguis fletibus emit: paruisq; momentis tempora acquirit æterna. Quibus bene dicitur. Beatæ tristes: ipse enim ridebitis. Quis igitur fallas præsentium imagines gau diorum: futuræ securitatis præferat uoluptati? An despicabilis nobis auctor uidetur ille do minici corporis auctor electus qui cinerem sicut panem manducabat: & potum cum fletu miscebat: ut uespertinis lachrymis: matutinæ sibi læticiam redemptionis acquireret? Vnde igitur plurimum gaudere meruit: nisi quia plurimum fleuit: & tanquam lachrymarum pre cio suarum futuræ sibi gloriæ gratiam comparauit? Habet igitur uidua bonam commenda tionis materiam: ut dum uirum luget: fleat sæculum: & in promptu sint lachrymæ redemp trices: dum penduntur mortuis uiuentibus profuturæ. Paratus est mæstitudine animi fletus occulorum: misericordiam conciliat: laborem minuit dolorem ableuat: seruat pudorem: nec iam misera sibi uidætur quæ consolationem in lachrymis habet: in quibus sunt charitatis stipendia: pietatis officia. Sed nec fortitudo bonæ uiduæ deesse cõsueuit. Hec enim uera est fortitudo quæ naturæ usum: sexus infirmitatem: mentis deuotionem transgreditur. Qualis in illa fuit: cui nomen iudith: quæ uiros in obsidione fractos percussos metu: tabidos fame: sola potuit a colluuione reuocare: ab hoste defendere. Etenim ut legimus: cum holophernes successu multorum terribilis præliorum intra muros innumera uirorum milia coegisset: ar matis pauentibus: & de extrema iam sorte tractantibus: extra murum processit: & in illo præ stantior exercitu quem liberauit: & eo fortior quem fugauit. Sed ut discas maturæ uiduita tis affectum: seriem ipsam persequere scripturarum. A diebus enim uiri sui quibus ille defunc tus est: uestem iocunditas deposuit: mœroris assumpsit: per omnes dies intenta ieiunio: sab bato tantum & dominica secretisq; temporibus feriarum non refectioni indulgens: sed reli gioni deferens. Hoc est enim siue manducatis siue bibitis in nomine domini iesu christi agẽ da esse omnia: ut etiam ipsa refectio corporalis sacro religionis cultu deferatur. Diuturnis igi tur mœroribus & quottidianis roborata ieiuniis sancta iudith quæ sæculi oblectamenta non quæreret: periculi negligens: mortisq; contemptu fortior: ut commento strueret dolum: ue stem illam iocunditatis quam uiuente uiro uestiri solebat: se induit: quasi placitura uiro: si pa triam liberaret. Sed uirum alium uidebat: cui placere quærebat. Illum utiq; de quo dictum ẽ Post me uenit qui ante me factus est. Et bene coniugales pugnatura resumpsit ornatus: quia monumenta coniugii arma sunt castitatis. Neq; enim uidua aliis aut placere posset aut uince re. Quid cætera prosequamur: q; inter tot milia hostium casta permansit? Quid eius sapienti am prædicemus quod huiusce modi est commenta consilium: ut dum potentem elicit intẽ perantia: a se inferiores arceret: occasionem pararet uictoriæ: abstinentiæ meritum: pudici ciæ gratiam reseruaret. Nec cibo enim ut legimus: maculata nec adultero: non minus serua tæ castitatis ex hostibus reuexit trophæum quam patriæ liberatæ. Quid sobrietatem loqua mur? temperantia enim uirt⁹ est fœminarum. Inebriatis uino uiris: & somno sepultis: abstu lit uidua gladium: exeruit manum: bellatoris abscidit caput: per medias hostium acies inte merata processit. Aduertatis igitur quantum nocere mulieribus possit ebrietas: quando ui ros uina sic soluunt ut uincantur a fœminis. Esto igitur uidua temperans: casta primum ani mo: ut casta possis esse ab adulterio. Nequaquam te ille tentabit: si uina non tentent. Nam si iudith bibisset: dormisset cum adultero. Sed quia non bibit: haud difficile ebrios exercitus: unius sobrietas & uincere potuit & eludere. Nec dexteræ tantum hoc opus: sed maiora tro phæa sapientiæ. Nam manu solum holophernem uicisset. Consilio autem omnium hostiũ uicit exercitum. Suspenso enim holophernis capite quod uirorum consilio non potuit exco gitari: suorum erexit animos: hostium fregit: suos pudore excitans: hostes quoq; terrore per cellens: eo q; cæsi sunt & fatigati. Ita unius uiduæ: temperantia atq; sobrietas non solum na turam suam uicit: sed quod est amplius: fecit uiros etiam fortiores. Nec his tamen elata succes

ſibus cui utiq; gaudere & exultare licebat iure uictoriæ :uiduitatis reliquit officiū ſed contēp-
tis omnibus qui eius nuptias ambiebant :ueſtem iocunditatis depoſuit :uiduitatis reſumpſit
nec triumphorum ſuorum amauit ornatus .Illos exiſtimans eſſe meliores quibus uicia cor-
poris quam quibus hoſtium arma uincuntur . Ac ne una uidua tantum hoc opus imitabile
aliis uideatur impleſſe:plures alias uel pariles uel proximæ fuiſſe uirtutis:nequaquam dubitā
dum uidetur .Bona enim ſeges plurimas ſpicas fructu refertas ferre conſueuit .Nec dubites il
lam ueterum ſegetem temporum in complurium fœminarum moribus fæcundaſſe . Sed
quia prolixum eſt complecti omnes:cognoſcite aliquas & præcipuæ delboram :cuius nobis
prodidit ſcriptura uirtutem.Hæc enim docuit non ſolum uiri auxilio uiduas non egere :ue-
rum etiam uiris poſſe eſſe ſubſidio :quæ nec ſexus infirmitate reuocata munia uirorum ob-
eunda ſuſcepit :& ſuſcepta cumulauit .Deniq; cum iudæi iudicum regerentur arbitrio: qui ui
rili non poterant uel æquitate regi :uel uirtute defendi:bellis hinc inde ardentibus delboram
ſibi cuius regerentur iudicio cooptarunt .Itaq; multa milia uirorum una uidua & in pace re-
xit :& ab hoſte defendit .Multi iudices poſt ieſum ſed nullus propheta. Et ideo lectum iſtius
puto eſſe iudicium :& geſta eius arbitror eſſe deſcripta :ne mulieres a uirtutis officio mulie-
bris ſexus infirmitate reuocentur . Vidua populos regit :uidua ducit exercitus :uidua duces
eligit :uidua bella diſponit :mandat triumphos .Non ergo natura rea eſt culpæ nec infirmita
ti obnoxia .Strenuos enim non ſexus ſed uirtus facit .Et in pace quidem nulla quærimonia
nullus error mulieris inuenitur :cum plæriq; nō mediocrium peccatorum auctores pp̃lo ſuo
iudices extitiſſent . Vbi uero cananæa gens ferox prælio :& affluentium copiarum opima
ſucceſſu hoſtiles in populum iudæorum animos extulerunt :uidua præ cæteris bellicos iſtru
it apparatus.Et ut diſcas non publicis copiis domeſticas neceſſitates fuiſſe ſubnixas ſed dome
ſticis diſciplinis :munus publicum gubernatum domo propria filium ducem producit exer-
citus:ut agnoſcatis ꝙ poſſit inſtituere uidua bellatorem .Quem quaſi mater erudiit:quaſi iu
dex propoſuit :quaſi fortis inſtituit :quaſi prophetes uictoriæ certa tranſmiſit.Deniq; in mu
lieris manu ſummam fuiſſe uictoriæ:docet barach filius dicens.Niſi tu ueneris mecum: non
ibo:quia non noui diem :in qua dirigit dominus angelum ſuum mecum .Quanta ergo fœ
minæ iſtius uirtus cui dux dicit exercitus :niſi tu ueneris :non ibo? Quanta(inquam)uiduæ
fortitudo :quæ apericulis filium nec materno reuocat affectu:immo ad uictoriam filium ſtu
dio matris hortatur dicens :ꝙ in manu mulieris ſit ſumma uictoriæ. Delbora ergo prælii ꝓ
bauit euentum :barach iuſſus producit execitum :hialech cepit triumphum .Huic prophetia
delboræ militauit .Quæ myſtice nobis ortum ſurrecturæ ex gentibus eccleſiæ reuelauit .
Cui triumphus de ſiſara ſpirituali hoceſt de aduerſariis poteſtatibus quæreretur. Nobis igiť
prophetarum oracula dimicarunt :nobis illa prophetarum iudicia & arma uicerunt. Et ideo
non populus iudæorum ſed etiam hialech uictoriam de hoſte quæſiuit .In fœlix ergo popu
lus qui hoſtem quem fugauit:perſequi fidei uirtute non potuit . Itaq; illorum delicto ſalus
gentibus:illorum deſidia :nobis ſeruata uictoria eſt. Hialech ergo proſtrauit ſiſaram quem
tam coruſco duce(hoc enim ſignificat interpretatio barach)manus ueterū fugauerat iudæo
rum .Frequenter enim ut legimus :orationibus & meritis prophetarum cæleſtia patribus af
fuere ſubſidia :ſed in his iam tunc de nequiciis ſpiritualibus uictoria parabatur :quibus diciť
in euangelio .Venite benedicti patris mei :poſſidete paratum uobis regnum a conſtitutiōe
mundi .Ergo principium uictoriæ a maioribus finis in eccleſia .Eccleſia autem non armis ſæ
cularibus uicit aduerſarias poteſtates :ſed armis ſpiritualibus quæ ſunt fortia deo ad deſtruen
das munitiones & altitudinem nequiciæ ſpiritualis.Et ideo ſiſaræ ſitis lactis poculo reſtingui
tur :quia oratione ſuperatur. Quod enim nobis ſalutare ad eſcam:hoc aduerſariæ poteſtati
lethale ad infirmitatem .Arma eccleſiæ fides :arma eccleſiæ oratio eſt:quæ aduerſarium uin
cit .Ergo ſecundum hiſtoriam ad prouocandos animos fæminarum :fæmina iudicauit fœ-
mina diſpoſuit :fœmina prophetauit :fœmina triumphauit:& præliarib⁹ intermixta copiis
imperio uiros docuit militare fœmineo.Secundum myſterium ueræ fidæi :militia eccleſiæ
uictoria eſt.Non ergo habetis quod per naturam uos excuſetis fœminæ.Non habetis uiduæ
quod ad infirmitatem ſexus:ad amiſſionem ſubſidii maritalis mobilitatem ueſtram referre
poſſitis.Satis unicuiq; præſidii ē:ſi uirtus animi nō deſit.Et ipē in uiduis frequēs ꝓceſſus æta
tis munimen pudoris eſt:& ipſe amiſſi coniugis dolor : uſus operis : domus cura : ſolicitudo
liberorum .noxiam pudori ſolet arcere laſciuiam .Atq; ipſe lugubris habitus pompa funeris
fletus aſſiduus :& mæſtæ frontis inarantibus rugis ipreſſa triſticia petulantium premit ocu-
los :reſtinguit libidines ꝓcaces auertit aſpect⁹ bon⁹ cuſtos pudoris:pietatis dolor :nō obrepit

culpa:si cura non desit. Didicisti igitur uiduæ subsidio uos non egere naturæ:& posse salubritatem tenere consilii:nec domestico indigere præsidio:quæ etiam publicæ potestis apicem potentiæ uendicare. Sed fortasse dicit aliqua:ei tolerabiliorem uiduitatem cui profluant res secundæ:aduersis uiduas cito frangi:facile succumbere. De quo etsi ipso doceamur uisu:læta uiduis lubrica magis esse quam seria:tamen scripturarum instruamur exemplis infirmantibus quoq; uiduis non deesse solere subsidia:faciliusq; quam cæteris diuina atq; humana suppetere:si bene filios instituant:generos regant. Deniq; cum socrus simonis magnis febribus detineretur:petrus & andreas rogauerunt dominum pro ea. Et stans super illam:imperauit febri:& remisit illam. Et continuo surgens ministrabat illis. Magnis (inquit) tenebatur febribus:& rogauerunt illum pro ea. Et tu habes proximos:qui pro te supplicent. Habes apostolos proximos:habes martyres proximos:si ipsa martyribus deuotionis societate:misericordiæ quoq; muneribus appropinques. Proximus est enim qui misericordiam facit. Fac & tu misericordiam:& eris petro proxima. Non carnis necessitudo sed uirtutis cognatio facit ꝓximos:quia non in carne ambulamus sed in spiritu. Ama ergo propinquitatem petri:affinitatem andreæ:ut pro te rogent:& recedant cupiditates tuæ uerbo dei pulsæ. Surges illico:quæ in terris iacebas:ut christo ministres. Nostra enim conuersatio in cælis est:unde & saluatorem expectamus dominum iesum. Nemo enim iacens christo ministrat:ministra pauperi & ministrasti christo. Quod enim uni horum fecistis:mihi (inquit) fecistis. Habetis ergo uiduæ auxilium:si tales uobis generos posteritatis uestræ patronos:tales proximos eligatis.

Ergo rogauerunt pro uidua petrus & andreas. Vtinam existat aliquis qui tam cito possit rogare pro nobis:uel certe iste qui pro socru rogat:petrus & andreas frater eius. Tūc enim pro affinitate poterant:nunc iam possunt pro nobis & pro omnibus impetrare. Videtis enim ꝙ magno peccato obnoxia:minus idonea sit quæ pro se precetur:Adhibeat igitur ad medicū alios precatores. Egri enim nisi ad eos aliorum precibus medicus fuerit inuitatus:pro se rogare non possunt. Infirmata est caro:mens ægra est:& peccatorum uinculis impedita. Ad medici illius sedem debile non potest explicare uestigium obsecrandi:sunt angeli pro nobis qui nobis ad præsidium dati sunt. Quorum uidemur nobis quoddam corporis pignore patrocinium uendicare. Possunt pro peccatis rogare nostris:qui proprio sanguine etiam si qua habuerunt peccata:lauerunt. Isti sunt enim dei martyres:nostri præsules speculatores uitæ actuuq; nostrorum. Non erubescamus eos intercessores nostræ infirmitatis adhibere:quia ipsi infirmitatem corporis etiam cum uincerent cognouerunt. Inuenit ergo petri socrus qui pro se rogaret. Et tu uidua inuenis qui pro te supplicent:si quasi uere uidua & desolata in deum speres:instes obsecrationibus:insistas orationibus:afficias corpus tuum quasi quottidie moriens:ut moriendo reuiuiscas. Fugias delicias:ut etiam ægra saneris. Nam quæ in deliciis est:uiuens mortua est. Sublata est tibi causa nubendi:habes qui pro te intercedant:ne dixeris:destituta sum. Querela nupturæ est. Ne dixeris:sola ego sum. Castitas solitudinem quærit:pudica secretum:impudica conuentum. Sed negocium habes:& intercessores aduersarii uereris:apud iudicem pro te dominus interuenit. Iudicate pupillo & iustificate uiduam. Sed patrimonium uis tueri:maius pudoris est patrimonium:quod melius regit uidua quā nupta. Seruus peccauit ignosce. Melius est enim alterius culpam feras quam tuam prodas. Sed uis nubere:licet non habet crimen simplex uoluntas:causam non quæro:cur fingitur? Si honestum putas:fatere:si incongruum:sile:ne accuses deum:ne accuses propinquos ꝙ ꝓsidia tibi desint. Vtinam non desit uoluntas:ne te consulere liberis dicas:quibus matrem eripis. Est enim quod facultati licet:ætati non licet. Cur maternæ parantur nuptiæ inter nuptias filiarum:& plærunq; post nuptias? Cur adulta filia discit prius sponsum matris erubescerē Suasimus fateor ut uestem mutares:non ut flameum sumeres:ut a sepulchro recederes:non ut thalamum præpares. Quid sibi uult noua nupta post generos? Quam indecorum est iuniores habere liberos quam nepotes. Sed ad propositum reuertamur:ne si nostrorum dolemus uulnera peccatorum medicum relinquamus:& dum alienis medemur ulceribus:ulcera nostra cumulemus. Rogatur hic ergo medicus. Ne timeas:quia magnus:& fortasse ad ægrā dedignatur uenire. Venit enim ad nos sæpe de cælo:nec solum diuites sed etiam pauperes solet & seruulos pauperum uisitare. Venit & nunc rogatus ad petri socrum:& stans super illam imperauit febri & remisit illam:& continuo surgens ministrabat illi. Sicut dignus memoria ita dignus desiderio:dignus etiam charitate dominicæ in singulos dignationis affectus & facta miranda:uisitare uiduas non dedignatur:& tugurii uilis penetralia angusta succedere. Quasi deus imperat:quasi homo uisitat. Gratias in euangelio per quod

etiam nos qui oculis noſtris uenientem in hunc mundum non uidimus xp̄m uidemur ei dū
facta eius legimus:intereſſe:ut ſicut illi quibus appropinquabat :fidem mutuabantur ex eo :
ita etiam nobis dum geſtis eius credimus appropinquet. Vides qualia habeat genera ſanita-
tum:imperabat febri :imperabat ſpiritibus immundis .Alibi ipſe imponit manus. Non ſo-
lum igitur uerbo ſed etiam tactu ægros curare conſueuit .Et tu igitur quæ uariis mundi æſtu
as cupiditatibus:uel formam uiri alicuius cupis uel pecuniam roga chriſtum adhibe medicū
porrige ei dexteram tuam :& tangat interiora tua dei manus :uerbiq; cæleſtis gratia interio
rum uenas ſcrutetur animorum.Pulſet dei dextera ſecreta cordis .Alii oculos luto illiniuit :
ut uidere poſſet .Creatorq; omnium docet nos noſtræ memores debere eſſe naturæ :& cor
poris cernere utilitatem . Nemo enim magis poteſt uidere diuina niſi qui humilitate con
ſcia ſui :neſcit extolli.Alius ſacerdoti ſe offerre præcipitur ut carere in perpetuum lepræ poſ
ſit exuuiis .Solus enim mentis & animæ poteſt ſeruare mundiciam qui ei ſacerdoti ſe nouit
offerre quem pro peccatis noſtris accepimus aduocatum.Illum utiq; cui dicitur :tu es ſacer-
dos in æternum ſecundum ordinem melchiſedech.Nec uereare moram aliquam ſanitatis :
neſcit indumentum qui ſanatur a chriſto .Opus eſt ut remedium adhibeas quod acceperis.
Simul enim ut præceptum dederit :cæcus uidet:paralyticus ambulat:mutus loquitur :ſurdus
audit febriens miniſtrat:lunaticus liberatur .Et tu igitur quæcunq; in decore alicuius rei cupi
ditate langueſcis:obſecra dominum :fidem defer :nec ullam timeas moram :ubi adeſt oratio
adeſt uerbum fugatur cupiditas:libido diſcedit.Ne confeſſionis uerearis offenſam:immo ma
gis præſume prærogatiuam.Incontinentia enim qua corporis morbo antea laborabas:chri
ſto incipias miniſtrare .Poteſt etiam hoc loco uideri petri ſocrus affectio uoluntatis: ex qua
ſibi uelut ſemen futuræ poſteritatis aſſumpſerat :quod unicuiq; uoluntas ſua poſteritatis eſt
auctor .Ex uoluntate enim ſapientia naſcitur:quam ſapiens in matrimonium aſciſcit ſibi di-
cens .Propoſui hanc adducere ego mihi in coniugium .Ergo uoluntas illa quæ primo uaria-
rum cupiditatum æſtibus madefacta languebat :poſtea per apoſtolatus officium in miniſte
rium chriſti iam robuſta ſurrexit.Simul qualis eſſe debeat quæ chriſto miniſtrat oſtenditur.
Oportet eam primo carere uariarum illecebris uoluptatum:uitare internum corporis animi
q; langorem :ut corpus & ſanguinem chriſti miniſtret . Neq; enim poteſt quiſq; peccatis ſu
is æger minimeq; ſanus mortalium ſanitatum remedia miniſtrare. Vide quid agas ſacer
dos:ne febrienti manu corpus chriſti attingas :prius curare:ut miniſtrare poſſis. Si mundos
eos qui ante fuerant leproſi:chriſtus iubet occurrere ſacerdotibus :quanto magis mundum
conuenit ſacerdotem .Non habet igitur quod moleſte ferat illa uidua ꝙ ſibi non pepercerim
quando nec mihi parco.Surrexit itaq; petri ſocrus :& miniſtrabat illis.Et bene ſurrexit. Sa
cramenti typum apoſtolica iam gratia miniſtrabat .Proprium eſt autem ſurgere mihi mini
ſtros.Iuxta quod ſcriptum eſt:ſurge qui dormis:exurge a mortuis.Didicimus igitur nec ſupti
bus egere uiduas:quæ donare conſuerint :nec ſubſidio :quibus ſæpe in periculis maximis de
fenſæ ſunt uirorum copiæ .Maritalia iis quoq; officia uel a generis uel a proximis facile ſole
re reparari:eſſe etiam in eas diuinam miſericordiam promptiorem .Et ideo cum ſuppetere
non uideatur cauſa nubendi :ſtudium abeſſe debere .Quod tamen proconſilio dicimus.non
pro præcepto imperamus :prouocantes potius uiduam quam ligantes .Neq; enim prohibe
mus ſecundas nuptias :ſed non ſuademus.Alia eſt enim infirmitatis contemplatio:alia gra-
tia caſtitatis .Plus dico :non prohibemus ſecundas :ſed non probamus ſæpe repetitas. Neq;
enim quicquid licet:& decet.Omnia mihi licent:dicit apoſtolus :ſed omnia non ſunt utilia .
Et uinum bibere licet:ſed plurimum non decet .Licet nubere :ſed pulchrius eſt abſtinere .
Sunt enim uincula nuptiarum.Vultis ſcire quæ uincula? Quæ ſub uiro eſt mulier :uiuente
uiro alligata eſt legi.Si autem mortuus fuerit uir:ſoluta eſt a lege uiri.Probatum eſt uinculū
eſſe coniugium quo mulier ligatur & ſoluitur .Bona mutui amoris gratia:ſed maior eſt ſer-
uitus.Neq;.n.mulier ſui corporis pōtatē hēt :ſed uir.Et ne forte tibi n̄ cōiugii uideat̄ iſta ſerui
tus eē ſed ſexus:ſilr & uir ſui corporis pōtatē n̄ hēt ſed mulier.Quāta igit̄ cōiugii neceſſitas q̄ ſu
biicit alteri ēt fortiorē.Mutuis.n.neceſſitatibus ab utroq; ſeruit̄ .Nec temperanti licet iugo ſub
ducere caput :cum alterius intemperantiæ ſeruiendum ſit.Precio (inquit)empti eſtis:nolite
fieri ſerui hominum.Videtis quam euidens ſit coniugalis definitio ſeruitutis .Non ego hoc
dico :ſed apoſtolus:nec ille :ſed chriſtus qui loquebatur in eo.Et hanc utiq; ſeruitutem de bo-
nis coniugibus definiui.Nanq; ſupra hic habes . Sanctificatus eſt uir infidelis per uxorem fi
delem.Et ſanctificata eſt mulier infidelis per maritum fidelem .Et infra. Quod ſi infidelis
diſcedit :diſcedat.Non eſt ſeruituti deditus frater aut ſoror in talibus.Sed igitur bonum con

iugium seruitus est:malum coniugium quid est:quando nequeũt se inuicem sanctificare sed perdere?Sed ut gratia uirtutis uiduas adhortamur:ita ad ecclesiæ disciplinam fœminas prouocamus:quæ ecclesia constat ex omnibus. Et licet christi grex:grex tamen in aliis pabulo uescitur:in aliis adhuc lacte nuctritur:quibus lupi illi qui latent in uestimento ouium:sunt cauendi:abstinentiæ speciem prætendentes:prouocantes intemperantiæ fœditatem.Etenim quia sciunt ualida onera castitatis:cum ipsi ea attingere digitis non queāt:ab aliis supra modum exigunt:cum ipsi seruare necdum possint:sed iniusto sub fasce succumbant. Mensura enim oneris pro mensura debet esse gestantis:alioquin impositi oneris fit ruina: ubi uectoris infirmitas est.Nam & infantium fauces strangulat esca robustior.Et ideo sicut multitudo uectorum:non paucorum uiribus æstimatur:nec tamen fortioribus de aliorum infirmitate præscribitur:sed unicuiq; quantum oneris subire cupiat:relaxetur:manente mercedis cumulo in uirtutis augmento:ita etiam factis:non laqueus iniiciendus: non supra uires abstinentiæ grauioris uectura subeunda est.Sed relinquendum:ut unaqueæ se pendeat: non auctoritate aliqua coacta præcepti:sed incremento gratiæ prouocata. Et ideo diuersis uirtutibus merces diuersa proposita est. Nec aliud reprehenditur:ut aliud prædicetur:sed omnia prædicantur:ut quæ meliora sunt:præferantur.Honorabile itaq; coniugium : sed honorabilior integritas:nam & qui matrimonio iungit uirginem suam:benefacit:& qui non iungit melius facit. Quod igitur bonum est : non uitandum est: & quod est melius : eligendum est. Itaq; non imponitur sed præponitur. Et ideo bene apostolus dixit. De uirginibus autem præceptum domini non habeo:consilium autem do. Etenim præceptum in subditos fertur:consiliũ amicis datur.Vbi præceptum est:ibi lex est:ubi cōsiliũ : ibi gratia est.Præceptum ut ad naturam reuocet:consilium ut ad gratiam prouocet.Et ideo lex iudæis lata est:gratia autem electioribus reseruata est. Lex ut a naturæ finibus culpæ studio demeantes:ad naturæ obseruantiam:pœne terrore reuocaret.Gratia aũt:ut electos tum studio bonorum:tum propositis ēt præmiis prouocaret.Et ibi distantia præcepti atq; consilii: si illum recorderis cui in euangelio ante præscribitur :ne homicidium faciat ne adulterium admittat :ne falsum testimonium dicat .Præceptum etenim ibi est :ubi est pœna peccati. At uero cum se præcepta legis memorasset implesse :consilium ei datur ut uendat omnia & sequatur dominum.Hæc enim nō præcepto imperantur :sed pro consilio deferuntur . Duplex nanq; forma mandati est una præceptiua altera uoluntaria .Vnde & dominus i alia dicit:non occides:ubi præcepit.In alia si uis perfectus esse:uende omnia tua.Ergo hic liber ē a præcepto:cuius defertur arbitrio.Itaq; qui præceptum impleuerint:possunt dicere:serui inutiles sumus:quod debuimus facere fecimus.Hoc uirgo non dicit.Non dicit ille qui bōa sua uendidit:sed quasi reposita expectat præmia:sicut sanctus apostolus ait.Ecce nos reliquimus omnia:& secuti sumus te.Quid ergo erit nobis?Non quasi inutilis seruus:quod debuit facere:fecisse se dicit:sed quasi utilis domino:cui cōmissa sunt talenta quæsitis multiplicauit usuris:mercedem fidei atq; uirtutis:bene sibi conscius meritorumq; securus expectat.Et ideo ei cum ueteris dicitur.Vos qui secuti estis me:in regeneratione cum sederit filius hominis i sede maiestatis suæ:sedebitis & ipsi super duodecim sedes:iudicantes tribus israel. At uero illis qui talenta seruauerint : & si præmia minora:tamen præmia pollicetur:dicens : quia super pauca fuisti fidelis supra multa te constituam.Fideles igitur ex debito:misericordia in præmio.Qui bene credit:ut ei credatur emeruit.Qui bene contulit:quoniam non suum quæsiuit:quod celeste est impetrauit.Ideo ergo præceptum non datur:consilium datur. Præceptum enim castitatis : consilium integritatis.Sed non omnes capiunt uerbum istud : sed quibus datum est.Sunt enim spadones qui de matris utero sic nati sunt:in quibus naturæ necessitas non uirtus est castitatis hominibus.Et sunt spadones qui se ipsos castrauerunt uolũtate utiq; non necessitate.Et sunt spadones qui facti sunt ab hominibus. Et ideo magna in his cōtinentiæ gratia:quia uoluntas facit:non infirmitas cōtinentem . Nam decet integrum diuini operis seruare munus:nec illis forte parum sit:lubrico corporis non teneri.Nam &si erepta est subeundi istius palma certaminis:erepta etiam materiali periculi : & quãuis non queunt coronari:non queunt tamen uinci . Habent alia genera uirtutum quibus commendare se debeant:si fides firma sit:proflua misericordia:aliena auaricia :frequens gratia . Sed in istis nulla culpa:quia facti ignorantia.Non eadem causa eorum:qui in seipsos ferro utuntur: quo non prudenter defleximus. Sunt enim qui uirtutis loco ponant:ferro culpam compescere . Deniq; &si nostram uolumus proferre sententiam : quamuis sint statuta maiorum considerent tamen : ne quis id ad professionem infirmitatis trahat non ad

y

infirmitatis gratiam. Ergo nemo militet ne aliquando uincatur: ne pedis utatur obſequio
qui gradiendi periculum reformidat: nec oculi intendat officio: qui concupiſcentiæ timet
lapſum. Sed quid prodeſt carnem abſcindere: cum etiam ipſa culpa ſit in aſpectu? Nam & q
uiderit mulierem ad concupiſcendum: iam mœchatus eſt in corde ſuo. Et quæ ſimiliter ui-
rum in concupiſcentia uiderit: adulteratur. Caſtos ergo non infirmos eſſe nos conuenit.
Pudicos oculos habere non debiles. Nemo igitur ut plærique arbitrantur: ſe debet abſcinde
re ſed magis uincere. Victores enim recipit eccleſia: non uictos. Et quid argumentis? Præſto
ſit apoſtolici forma præſcripti. Sic enim habes. Vtinam & abſcindantur qui uolunt uos cir
cuncidi. Cur enim coronæ occaſio & uirtutis eius eripitur homini qui ad laudem natus ẽ:
ad uictoriam preparatus eſt: qui ipſe potius uirtute animi caſtrare ſe poſſit? Sunt enim ſpa
dones qui ſeipſos caſtrarunt propter regnum cælorum. Sed hoc non omnibus imperatur:
ſed ab omnibus flagitatur. Etenim qui mandata dat decretorum. ſemper tenere debet men
ſuram: & qui penſam diſtribuit: æquitatem debet examinis reſeruare. Statera enim fallax
abominatio eſt apud deum. Eſt ergo minus pondus & maius. Sed utrunque non recipit eccle
ſia. Pondus enim maius & minimum: & menſuræ duplices immunda in conſpectu domi
ni. Vtraque ſunt penſa quæ diuidit ſapientia. Et ita diuidit uirtutem: ut uires æſtimet ſingulo
rum. Et ideo dicit: qui poteſt capere capiat. Scit enim creator omnium affectus eſſe uarios
ſingulorum. Et ideo præmiis uirtutem prouocauit: non infirmitatem uinculis alligauit.
Scit & ille gentium doctor bonus morum auriga noſtrorum & quidam interiorum rector
affectuum: qui de ſe ipſo didicerat: legi mentis legem corporis repugnare: eandem tamen
chriſti gratiæ cedere. Scit (inquam) uarios curſus mentium repugnare. Et ideo neque in tan-
tum adhortationem integritatis intendit: ut aboleret gratiam nuptiarum: neque ita coniu-
gium prætulit: ut ſtudia integritatis extingueret. Sed a continentiæ perſuaſione incipiens
ad incontinentiæ remedia deſcendit. Et cum brauium ſupernæ uocationis fortioribus de-
monſtraret: deficere tamen in uia non paſſus eſt: ita plaudens prioribus: ut non deſpiceret:
& ſequentes. Didicerat enim & ipſe quia dominus ieſus aliis panem ordeaceum ne in uia
deficerent: aliis corpus ſuum: ut ad regnum contenderent miniſtrauit. Nec dominus ipſe
præceptum impoſuit: ſed uoluntatem inuitauit. Nec apoſtolus præceptum ſtatuit: ſed con-
ſilium dedit. Sed non hoc humanum conſilium: humanarum uirium habere menſuram.
Diuine munus miſericordiæ confitetur in ſe eſſe collatum: ut fideliter ſciret prima præfer-
re: ſecunda diſponere. Et ideo exiſtimo (inquit) non ſtatuo. Et exiſtimo bonum eſſe propter
inſtantem neceſſitatem. Non ergo copula nuptialis quaſi culpa uitanda: ſed quaſi neceſſita
tis ſarcina declinanda. Lex enim aſtrinxit uxorem: ut in laboribus & in triſticia filios gere-
ret & conuerſatio eius ad uirum ſit: quod ei ipſe dominetur. Ergo laboribus & doloribus in ge-
neratione filiorum addicitur nupta: non uidua: & dominatui uiri ſola ſubditur copulata: nõ
uirgo. Omnium autem horum uirgo libera eſt: quæ uerbo dei ſuum ſpopondit affectũ: quæ
ſponſum benedictionis cum facibus expectat: bonæ lumine uoluntatis accenſo. Et ideo ꝓ
uocatur conſiliis: non uinculis illigatur. Sed nec uidua præceptum accipit: ſed conſilium. Cõ
ſilium autem non ſemel datum: ſed ſæpe repetitum. Et primo dixit: bonum eſt enim mu-
lierem non tangere. Et iterum. Volo omnes homines ſic eſſe: ſicut & me ipſum. Et tertio.
Bonum eſt illis: ſi ſic maneant: ſicut & ego. Et quarto bonum eſt propter inſtantem neceſſi
tatem. Et hoc placere deo: & hoc honeſtum eſſe. Poſtremo beatiorẽ eſſe in uiduitate perſe-
uerantem: non tantum ſuo conſilio: ſed etiam dei ſpiritu definiuit. Quænam igitur talis cõ
ſiliarii benignitatem recuſet: qui & uolũtati habenas indulgeat: & id ſuadeat aliis: quod in ſe
expertus utile iudicauit: non facile comprehendi: nec faſtidioſius æquari? Quæ igitur refu-
giat: ſancta fieri corpore & ſpiritu: cum ſupra laborem ſit præmiũ: ſupra uſum gratia: ſupra
opus merces? Atque hoc ita dico: nõ ut laqueum cæteris iniiciam: ſed cõmiſſi mihi ruris opari
us agrum hunc eccl'iæ fertilem cernam nunc integritatis flore uernantem: nunc uiduitatis
grauitate pollentem: nunc etiam coniugii fructibus redundantem. Nam & ſi diuerſi: unius
tamen agri fructus ſunt: nec tanta ortorum lilia: quantæ ariſtæ ſegetum: meſſium ſpicæ: cõ
pluriumque ſpacia camporum recipiendis aptantur ſeminibus: quam redditis nouales fructibus
feriantur. Bona ergo uiduitas: quæ totiens ap'lico iudicio prædicatur. Hæc. n. magiſtra fidei
magiſtra ẽ caſtitatis. Vnde & illi qui deorũ ſuorum adulteria & probra uenerãtur: cælibatus
& uiduitatis ſtatuere pœnas: ut emuli criminũ mulctarent ſtudia uirtutum. Specie quidem
qua fæcunditatem quærerent: ſed ſtudio quo propoſitum caſtitatis abolerẽt. Nam cõfectis
& miles ſtipendiis arma deponit: & relicto officio quod gerebat: ad propria ueteranus rura

dimittitur:ut & ipse excitate laboribus uitæ requiem consequatur: & alios spes future quietis subeundis faciat operibus promptiores. Agricola quoq; maturior torquenda aliis estiua committit: & iuuenili grauatus opere prouidentiam curæ senilis explorat. Vitem facilis tendere q̃ premere: ut iuuenescentem luxuriam reprimat: & adolescentem lasciuiam falce succidat. Parcorum quandam partuum castitatem docens etiam iu uitibus expetendam. Similis hæc uidua uelut emeritis ueterana stipendiis castitatis: & si coniugii arma deponat: domus tamen totius pacem gubernat: & uehendis oneribus ociosa: maritandis tamen iunioribus ꝓuida. Vbi cultus utilior: ubi frustus uberior sit: quorum copiam aptior senili grauitate dispo nit. Itaq; si maturioribus potius q̃ iunioribus cõmittitur ager: cur putes utiliorem nuptam esse q̃ uiduam? Quod si persecutores fidei: persecutores fuerunt etiam uiduitatis: utiq; fidẽ persequentibus: uiduitas non pro supplicio fugienda est sed tenenda pro præmio. Sed fortasse aliquibus propter suscipiendos liberos coniugia iteranda iudicantur. Quod si filiorum studio causa nubendi est: utiq; ubi est fructus filiorum: causa non suppetit: q̃ q̃ cuius consilii sit iterum experiri uelle: aut subire quam pertulerit: orbitatem. Ergo illa quæ liberos suscepit & perdidit: cum ipsa enim maior contentio quæ spem generandi habet. Illa (inquam) nonne tibi uidetur inter ipsa repetitarum fœdera nuptiarum amissorum prætexer̃ funera filiorum? Nonne iterum passura quod repetitur? Et ad ipsos uotorum tumulos exceptarum orbitatum imagines lamentorum strepitus per horrescit? uel cum accensis funalibus nox ducitur: nonne pompæ funebris exequias magis putat q̃ thalamum preparari? Cur igitur filia dolores magis quos times repetis: q̃ filios quos iam non speras requiris? Si grauis est dolor: subterfugienda causa eius est: non petenda. Nam tibi quid consilii tribuam quæ liberos habes? quæ tibi causa nubendi: nisi forte leuitatis error: & intemperantiæ usus: & saucii cogit pectoris conscientia? Sed consilium sobriis non ebriis datur. Et ideo apud liberam conscientiam mihi sermo est: cui utrunq; integrum est. Habeat saucia remedium: honesta consilium. Tu (inquam) filia quid moraris? cur hæredes quæris alienos: cum habeas tuos? Non filios desideras quos habes: sed seruitutem quam non habes. Hæc enim uera seruitus: i qua infractior amor quam non defloratæ pignus uirginitatis: & plena sancti pudoris & gratiæ ætas prima commendat. Vbi offensa grauior suspectior insolentia: concordia infrequentior: quam non temporibus inolitus amor: non uigens annis forma conciliat. Molesta pietas: ut amare liberos metuas: aspicere liberos erubescas: atq; inde oriatur causa discordie: unde solet mutuus amor mulcere affectus parentum. Generare liberos uis non fratres futuros tuorum sed aduersarios filiorum. Quid est ergo generare alios liberos: nisi spoliare quos habes liberos? Quibus pariter auferuntur & pietatis officia & compendia facultatum. Lex diuina cælesti inter se coniuges auctoritate constrinxit: & difficile manet mutuus amor. Tulit enim costam de uiro: & formauit fœminam ut sibi eos inuicem copularet dicens. Erunt duo in carne una. Non hoc de secundis sed primis nuptiis dixit. Neq; enim eua secundum accepit uirum: neq; sancta ecclesia secundum agnouit uirum. Sacramentum enim illud magnum est in christo & in ecclesia. Et ideo custodiendum est. Sed neq; isaac aliam præter rebeccam sciuit uxorem. Neq; abraham patrem cum alia: nisi cum sarrã sepeliuit uxorẽ. Nam in sancta rachel magis figura mysterii fuit q̃ ordo coniugii. Et tamen in ea quoq; habemus quod ad primi coniugii gratiam referre possimus. Si quam primo sponsam habuit: plus amauit: nec fraus exclusit affectum: nec sponsæ amorem coniugii interuentus aboleuit. Itaq; sanctus patriarcha nos docuit: quantum deferre primis nuptiis debeamus: cum tantum primis sponsalibus ipse detulerit. Cauete igitur filiæ ne & gratiam nuptiarum tenere nequeatis: & molestias augeatis. Explicit.

Liber de cohortatione uirginum: & de dedicatione templi a iuliana structi.

Q Vi ad conuiuium magnum inuitantur: apophoreta secum referre consueuerunt. Ergo ad bononiense inuitatus conuiuium: ubi sancti martyris celebrata trãslatio ẽ: apophoreta uobis plẽa sanctitatis & gratiæ reseruaui. Apophoreta ãt solẽt here triũphos pricipũ & hæc apophoreta triũphalia sũt xp̃i .n. nr̃i pricipis triũphi sũt martyrũ palmæ nec uero huc dirigebã iter sed ga

petitus a uobis sum:debui mecum deferre:que aliis parabantur:ne minor ad uos uenirem: ut quod in me minus est ꝗ̄ præsumebatur:in martyre plus inueniretur. Martyri nomen agricola est:cuius uitalis seruus fuit ante: nunc consors & collega martyrii. Præcessit seruus: ut prouideret locum:secutus est dominus securus ꝗ fide seruuli iam inueniret paratum. Non aliena laudamus:passio enim serui domini disciplina est. Hic instituit:ille impleuit. Nihil illi decerpitur. Quo modo enim minui potest quod christus donauit? Egregie & ille qui homini seruiuit: seruiendo didicit:quo modo christo placeret. Hic tamen geminam laudem acquisiuit. In illo magisterii:in se martyrii. Certauerunt tamen inter se inuicem beneficiis: post ꝗ̄ æquales esse meruerunt. Hic illum ad martyrium præmisit:iste illum accersiuit. Nullum ergo ad commendationem hominis conditio affert impedimentum: nec dignitas prosapiæ meritum. Sed fides affert. Siue seruus siue liber omnes in christo unum sumus: & unuiquisqꝫ quodcunqꝫ fecerit bonum:hoc recipiet a domino. Nec seruitus derogat:nec libertas adiuuat. Vide ad eam rem ꝗ̄ nihil in conditione momenti sit. Seruus (inquit) uocatus es n̄ sit tibi curæ. Qui.n. uocat⁹ ē ī dn̄o:seru⁹ libert⁹ ē dn̄i. Similiter q liber uocat⁹ ē su⁹ christ Vide (iquā) ui apl̄i pl⁹ putabat̄ dedisse ei q seru⁹ ꝗ̄ ei qui liber uocat⁹ ē. Ex seruo .n. libertus fit:ex libero seruus. Sed nulli plus dedit:uerum utriusqꝫ æqualem mensuram diuisit. Apud christum enim seruitus & libertas æqualance penduntur:nec ullo discerniculo bonæ seruitutis & libertatis merita diuiduntur:quia nulla maior est dignitas quam seruire christo. Deniqꝫ paulus seruus christi iesu. Hæc seruitus gloriosa est:in qua gloriatur apostolus.

An non summa gloria est:quando tali precio æstimati sumus:ut sanguine domini redimeremur? Sed pergamus ad cætera. Sanctus agricola mitior habebatur moribus: ut ab ipsis etiam inimicis diligeretur. Ideoqꝫ differebant eius passionem. Sed hæc persecutorum honorificentia:omni erat immanitate acerbior:quæ īuidebat martyrium. Deniqꝫ ubi non acquieuit sanctus agricola:crucifixus est:ut aduertamus illas blandicias eorum non sedulitatis fuisse sed fraudis. Supplicio serui:dominum terrere uoluerunt. Vertit hoc christus in gratiam:ut martyrium serui dominus imitaretur. Vtrisqꝫ nomen aptum martyrio:ut designati ad martyrium ipsis uocabulis uiderentur. Ille uitalis dictus est: quasi qui contemptu istius uitæ ueram illam uitam eternam sibi haberet acquirere.

Iste agricola qui bonos fructus spiritualis gratiæ seminaret:& sacri sanguinis effusione:meritorum suorum omnium uirtutumqꝫ rigaret plantaria. Sepulti autem erant agricola & uitalis in iudeorum solo inter ipsorum iudeorum sepulchra. Iudæi ambierunt cum seruulis sepulturæ habere consortium quorum dominum negauerunt. Sic & aliquando balaam dixit:moriatur anima mea morte iustorum. Et tamen communicauit eorum operibus cum uiueret:quorum unanimis cupiebat mori. Et isti quos uiuentes persecuti sunt:mortuos honorabant. Illic igitur martyris exuuias requiramus:tanquam inter spinas rosam legentes:circunfundamur iudæis. Cum sacræ reliquiæ ueherentur:aderat populus ecclesiæ cum plausu & lætitia. Dicebant iudæi:flores uisi sunt in terra:cum uiderent martyres. Dicebant christiani:tempus incisionis adest. Iam qui metit:mercedem accipit. Alii seminauerunt:& nos metimus martyrium fructus.

Iterum audientes iudæi uoces plaudentis ecclesiæ dicebant inter se. Vox turturis audita est in terra nostra. Vnde bene dictum est. Dies diei eructat uerbum:& nox nocti indicat scientiam: Dies diei:christianus christiano. Nox nocti:iudæus iudæo.

Indicabāt ergo iudæi quod haberent scientiam martyrum:sed non scientiam uerbi.

Idest non secundum illam solius boni:& solius ueri scientiam. Ignorantes enim dei iusticiam:& uolentes se iustificare:iusticiam dei non receperunt. Detuli ergo uobis munera:quæ meis legi manibus:idest crucis trophæa:cuius gratiam in operibus agnoscitis. Certe & ipsi dæmones confitentur. Condant alii aurum atqꝫ argentum:ac de latentibus eruant uenis. Legant preciosa monilium serta. Temporalis ille thesaurus est & sæpe habentibus perniciosus est. Nos legimus martyris clauos & multos quidem:& plura fuerunt uulnera quam membra. Clamare martyrem diceres ad populum iudæorum:cum clauos eius colligeremus. Mitte manus tuas in latus meum:& noli esse incredulus sed fidelis. Collegimus sanguinem triumphalem: & crucis lignum. Hoc sanctæ uiduæ negare non potuimus postulanti. Munera itaqꝫ salutis accipite: quæ nunc sub sacris altaribus reconduntur. Ea igitur uidua sancta est iuliana:quæ hoc domino templum parauit atqꝫ obtulit quod hodie dedicamus: digna tali oblatione: quæ in sobole sua:

legim?

templa iam domino pudiciciæ atq; integritatis sacrauit. Dum iulianam uolui dicere iu dæam dixi. Non errauit lingua: sed definiuit. Iudæa enim est anima, quæ christum fatetur. Deniq; notus in iudæa deus. Idest ubi agnoscebatur deus: non ubi negabatur. Est ergo in spiritu iudæa: ubi maior portio intellectus & sincærior: quia salus ex iudeis est. Lingue igitur error testimonium sanctitatis inuenit. Honoremus ergo hanc uiduam: quia scriptum est: uiduas honora: quæ uere uiduæ sunt. Licet uerborum nostrorum honorem non ambiat quæ apostoli mandatum adæquauerit. Habens in bonis operibus testimonium: quæ bene filios educauerit: melius instituerit. Quis hanc non ut destitutam & miserabilem deplorauit: quando amisit maritum? At ista ministrum sacris ereptum altaribus amplius ingemuit: q̃ sibi coniugem: aut patrem filiis. Nam & cum præsidio esset mariti uidua & solatio: tamẽ apud piam matrem causa ecclesiæ præponderabat. Succidit itaq; mentis uiscera: & circunfusam se uidens numero filiarum trium: & unius filii quo solent terreri cæteræ: hoc fortior facta tali filios alloquio conuenit. Filii amisistis patrem: matrem habetis. Melior quidem fuisset illa commutatio: si pater uiueret: mater deesset. Tamen infirma licet & desolata ostendo uobis si uultis sequi: quo arbitremini patrem uobis non decessisse. Habetis enim meliorem de cælo parentem. Ille est qui & hos suffulsit patres. Quid enim iam superest spei? Pater uobis fuit diues gratia, non pecunia: opulentus ministerio, non patrimonio: cuius hæreditas fides est locuplex deo, sed egena sæculo. Satis uos diuites reliquit: si propositum eius sequamini. Sola est fides utriq; indiscreta sexui: census uirorum: dos uirginum. Et tu quidem fili aliquanto propior patri: agnosce quæ matri debeas: quod domui uocabulum reddas: ætas te excusat: sed hæreditas uocat. Iocundentur fili pater & mater in te. Noli matrem contemnere quasi imprudentem. Regis admonitio (inquit) quæ mater sua: qui filius? qui seruat distinctiones dei. Primogenite tibi dico fili: qui filius mei uentris: qui natus mearum orationum: ne dederis mulieri tuam honestatem. Audis quid sapiens dicat: quid scriptura asserat. Considera cui te mulieri pater tali nomine designauerit: qui uocauit laurentium. Ibi uota disposuimus: inde nomen assumpsimus. Vota effectus secutus est: redde martyri quod debes martyri. Ille te nobis impetrauit: tu restitue quod de te huius modi nominis appellatione promisimus. Quid autem est fili aliud quod eligendum putes: nisi deum patrum tuorum? Ipse enim pauperes & diuites humiles & excelsos facit. Suscitat a terra inopem: & de stercore erigit pauperem: & sedere eum facit cum potentatibus in tribunali honoris & hæreditatis. Dat uotum optanti: & benedicit annos iusti. Quid hoc fili præcellentius? aut quid est uita hominis in hac terra? nisi leuior cursus: & transiuimus & nihil uidimus: Atq; utinam hunc cursorem imitaremur: ut nihil uideremus: & nulla portaremus onera. Sed quod est grauius: cursus uacuus: & onera inania. Inania quidem sed non leuia: neq; delicti uacua: quia graue fœnus peccati est. Vnde clamat sanctus iob. Nonne tentatio est uita hominis in terra? aut sicut mercenarii quottidiani uita eius: & sicut seruus timens dominum suum: qui umbram inuenerit: & sicut mercenarius expectans mercedem suam: sic ego expectaui in uacuum? Noctes autem dolorum date sunt mihi: Si dormiero: dico quando dies? Cum surrexero: iterum quando uesper? Plenus sum doloribus a uespere usq; mane. Vita autem mea leuior q̃ fauilla. Periit autem uana spe. Nihil igitur est homo: nisi tu domine intendas in eum: & uisitationem eius facias usq; mane: & in requiem eum inducas. Arbor si excidatur: repullulat & floret ab aquæ odore. Homo cum ceciderit: nihil est: ningunt super eum dolores. Hanc igitur tentationem tantarum necessitatum: si uultis filii: uitæ integritas corporis expetenda uobis est: quam ego pro consilio suadeo: non pro imperio præcipio. Sola est enim uirginitas quæ suaderi potest: imperari non potest. Res magis uoti, q̃ præcepti. Quod enim gratiæ est: non iubetur: sed desideratur electionisq; magis est q̃ seruitutis. Vnde & apostolus dicit: de uirginibus autem præceptum domini non habeo: consilium autem do: tanq̃ misericordiam consecutus a domino. Legerat dixisse deum de spadonibus. Quicunq; custodierint præcepta mea: & elegerint quæ ego uolo: & amplectentur testamentum meum: dabo illis in domo mea & in muro meo locum nominatum: meliorem filiorum & filiarum: nomen æternum dabo illis, & non deficient. Meliorem (inquit) locum uobis dabo: spadonibus dicit. Iis uidelicet qui se resecta genitali parte absciderint. Ipsi sunt ergo qui habent in cælo præmia cæteris præstantiora. Hoc in euangelio suo prædicat dei filius. Dicentibus enim apostolis quia si ita est causa uiri ut non liceat illi uxorem dimittere: nisi ex sola causa fornicatiõis: nõ expedit nubere: respõdit dñs. Nõ oẽs capiunt uerbũ istud: sed q̄bus datũ ẽ. Hoc est non capit hoc conditionis humanæ infirmitas: ut oĩbus pateat: sed illis solis facile

Iuliana filiũ, ac filias

und [illegible] hoĩs vita

Verba iulianæ ad de virginitate ser

est ad capiendum: quibus diuina refulsit gratia: ut castrare se possint: quo regnum cælorum adipiscantur. Audistis filii quantum sit præmium integritatis: regnum acquiritur: & regnū cæleste uitam angelorum exhibet. Hoc uobis suadeo: quo nihil pulchrius: ut inter homines angeli sitis: qui nulla sibi copulantur nuptiali copula. Quoniam quæ non nubunt & qui uxores non ducunt: sicut angeli in terris sunt: ut tribulationem carnis non sentiant. Seruitutem ignorent: a mundanæ contagionis ableuentur contagio: diuinis rebus mentem intendant: ut tanq̄ exuti corporis infirmitate: non quæ hominis sunt: sed quæ dei sunt cogitent. Considerate filiæ si uelitis nubere: quantum uobis desit: quibus pater deest. Deest opima dos quod ipsum tamen si abundaret: timeretis magno precio seruitutem. Nunc uero quis non despiciat destitutas patre? Quo fugietis? Vnde auxilium postulabitis aduersus uirorum iniurias? Quanta in ipsis coniugiis incommoda sunt? Quam graues plærunq̄ contumeliæ? Quanta uincula? Primum ipsum coniugium uinculum est quo alligatur uiro nupta: & ei sub iectione astringitur. Bonum quidem charitatis uinculum est: sed tamen uinculum: de quo cū uelit se eruere nupta non possit: nec liberum sui habere arbitrium. Deniq̄ apostolus dicit. Mulier sui corporis potestatem non habet: sed uir. Et quid mirum de muliere: quandoquidē uir sui corporis potestatem non habet? Quanto infirmior? Non ergo absoluit mulierem cō munis seruitus sed grauius astringit. Videte itaq̄ quid scriptura dicat: quid apostolus suadeat. Quis uobis potest melius consilium dare: q̄ ille uas dominicæ electionis? Quid igitur dicat: percipite auribus. Volo autem omnes homines esse sicut me ipsum. Et iterum dicit de non nuptis & uiduis. Bonum est illis: si sic maneant sicut & ego. Volo uos imitatrices esse tā ti apostoli: ut uitam eius sequamini: qui coniugii uinculum refugit: ut uinctus esset christi ue su. Non potuisset ad tantam apostolatus sui peruenire gratiam: si fuisset alligatus coniugii contubernio. Quod si ille qui & doctrina præstantissimus erat: & tātum christi donum habebat: iudicauit tantum momenti esse: si abstineret ab usu copulæ coniugalis: & ideo sic mā sit: ne plurimum suo muneri decerperetur: quod neq̄ orationi uacare semper liceret: neq̄ sē per diuinis intendere mandatis: quem coniugii cura reuocaret: ut placere uxori esset necesse: quid utiq̄ uos eligere oportet: quibus sola uirginitas potest libertatem dare? Quōiam quæ nupserit: ad seruitutem pecunia sua uenditur. Meliori conditione mancipia q̄ coniugia com parantur. In illis meritum emitur seruitutis: in istis præmium ad seruitutem additur. Nupta uenalis auro grauatur: auro æstimatur. Experta sum filii copulæ labores: coniugii indignitates. Et sub bono coniugio: nec tamen sub bono marito libera fui. Seruiebam uiro: & laborabam placere. Miseratus est dominus. & fecit ministerium. Continuoq̄ & mihi & uobis raptus est. Et fortasse miserante domino: ne diceretur maritus. Videtis filii longæuam matrem doloribus: & adhuc immaturam uiduitatis stipendiis. Videtis amissum omne præsidiū & ornamentum. Nec auxilium uiri habeo: nec uirginitatis gratiam. Et de me leuis cura. Vos mœrentes considero. Remanserunt mihi onera coniugii: abiere adiumenta. Quanto mallem in uos nunq̄ uenisse usus. Potestis tamen excusare patrem: ableuare matrem. Si qd ī nobis amissum est: in uobis repræsentetur. Hoc solo nos coniugii non pœnitebit: si uobis labor noster profecerit. Proximum putabo: matrem esse uirginum, ac si uirginitatem tenerē. Considerate filiæ quam sibi ueniens in has terras: dominus iesus matrem elegit: salutē mundo daturus. Per uirginem uenit: & mulieris lapsus: partu uirginis soluit. Vestra quoq̄ integritas meos soluat errores. Quid boni sit uirginitas: considerate destitutam me esse: certum est præsidio egere. Sed si uolueritis sic manere: nullius opem requiram: abundabit mihi ad omnem opulentiam uestræ integritatis corona. Quis non dicet beatam: quam nunc miseram putant? Quis non honorabit tot uirginum matrem? Quis non uenerabitur aulam pudoris? Multas fœminas scriptura diuina in lucem euexit: palmam tamē publicæ salutis solis uirginibus dedit. In ueteri testamento terra ac mari clausum hebreorum populum uirgo per maria pedes duxit. In euangelio auctorem mundi & redemptorem uirgo generauit. Virgo est ecclesia: quam studuit apostolus uirginem castam assignare christo. Virgo est filia sion. Virgo est ciuitas illa hierusalem quæ in cælo est: in qua nihil commune intrat atq̄ immundum. Virgo est & illa quam uocat iesus cui & dixit. Ades huc a libano: transibis a principio fidei. Non solum transit uirgo: sed etiam pertransit quæ festinat ad sponsum. Transit mundum: pertransit ad christum: uel quia ea quæ xp̄o se dicauerit: transeundo ad cælestia: terrena pertranseat. Nam & ipse sponsus sic uenit ad spō sam: ut saliat super montes: transiliat super colles. Addit adhuc super laudem uirginitatis. Ortus conclusus soror mea sponsa: ortus conclusus: fons signatus. Quod meliores

aus virginitatis, et
rginis libertas.

nptiaru incomoda, et
seruitus.

nubet, ad seruitutem
ndit sua pecunia.

hos.

afferat fructus clauſtro pudoris:ſepta uirginitas: in qua intemerata permaneant caſtitatis ſignacula. Hunc ortum animæ ueſtræ: hunc fontē ſeruate puri liquoris ut eum in uobis nemo perturbet:nemo diſſignet:quem genitalis in uobis origo ſignauit. Nemo auferat animæ ueſtræ uineam:& uilia olera ferat. Vinea enim quidam fructus uirginalis eſt. Coniugia uelut olerum plantaria ſunt:in quibus frequens zelus eſt. Et ideo ſicut olera herbarum cito cadunt atq; marceſcunt:niſi finem imponat ſenectus:aut ad perfectum uehat continentia. Non ueniat ergo in uobis achab:qui concupiſcat uineam ueſtram delere & extinguere. Nec ueniat in uobis iezabel:uanum illud & ſæculare profluuium:hoc ſignificatur uocabulo:uana & uacua redundantia. Sed ueniat nabuthe qui uenit a patre:ſicut indicat nominis ipſius interpretatio:qui uineam ſanguine defendat ſuo:& pro ea mortem offerat. Hic eſt qui lapidatus eſt pro nobis:pro nobis mortuus:pro nobis falſis appetitus teſtimoniis. Qui pauꝑ huc uenit:cum diues eſſet:ut nos eius inopia ditaremur. Hic eſt uitis qui redundantibus gratiæ ſuæ fructibus repleuit uniuerſum orbem terrarum. Hic in ueſtris pectoribus alta maneat defixus radice:ut & fructus uř exuberet:& liquore gratiæ ſpiritualis corporei uaporis incendia temperentur. Hic eſt qui uenit in nube leui ſicut dicit propheta. Ecce dominus ſedet ſup nubem leuem:& ueniet in ægyptum. Significans ꝙ in ægyptum:ideſt in afflictionem iſtam mundi huius ueniret per uirginem. Nubem itaq; mariam dixit:quia carnem gerebat:leuem quia uirgo erat:nullis oneribus grauata coniugii. Ipſa eſt uirga germinās florem:quia pura: & ad dominum libero corde directa uirginitas:quæ nullis in hoc ſæculo curarum anfractibus reflectatur. Ideo illam dominus de cruce diſcipulo ſuo dilectiſſimo ſibi tradidit ſancto ioanni:qui dixit patri & matri ſuæ non noui uos:Deniq; uocatus a chriſto reliquit patrem:uerbum ſecutus. Huic traditur uirgo qui ſuos neſciat. Huic traditur uirgo:qui de pectore chriſti hauriat ſapientiam. Huic traditur uirgo:qui fratres ſuos non cognouit:qui filios ſuos nō ſciuit. Ideoq; benedixit eum lex. Date leui ueros eius:date leui ſortes eius. Vnde matrem domini ipſe ſuſcepit. Scriptum habemus quia ex illa hora ſuſcepit eam diſcipulus in ſua. Quid eſt in ſua:cum reliquerit patrem: & chriſtum ſecutus ſit? Aut quo modo in ſua: cum ipſi apoſtoli dixerint:ecce nos reliquimus omnia & ſecuti ſumus te? Quæ ſua habuit ioannes:qui mundana & ſæcularia non habebat:qui de mundo non erat:quæ ergo habebat ſua: niſi ea quæ a chriſto acceperat? Bonus uerbi ſapientiæq; poſſeſſor:bonus receptor gratiæ. Audite quæ apoſtoli a chriſto acceperunt. Accipite ſpiritum ſanctum: quorum remiſeritis peccata:remiſſa erunt:& quorum retinueritis:retenta. Neq; enim mater domini ieſu niſi ad poſſeſſorem gratiæ demigraret:ubi chriſtus habebat habitaculum. Date ergo & uos filii mei uero illi leui ueros eius. Eſtote nubes:ſed leues:eritis profecto:ſi ableuet uirginitas onera conditionis:& tenebras huius limoſæ carnis illuminet. Ideo dicit illa nigra ſum & decora filiæ hieruſalem. Nigra per naturam:decora per uirginitatem. Nubes itaq; ſunt: & graues quæ nupſerint. Nanq; a nubibus uerbum nubentium tractum arbitror. Deniq; operiuntur ut nubes: cum acceperint nupturæ uelamina. Et uere graues nubes quæ ſuſtinuerunt ſarcinam patrimonii. Nam etiam grauari aluo feruntur:cum ſemina conceptionis acceperint. Date ergo ueros eius. Quid tam uerum ꝙ intemerata uirginitas: quæ ſignaculum pudoris & clauſtrum integritatis genitale cuſtodit? At uero uſu coniugii iuuencula defloratur: amittit quod ſuum eſt:quando ei miſcetur alienum. Illud ergo uerum quod naſcimur:non in quod mutamur:quod a creatore accepimus:non quod a contubernio aſſumpſimus. Date uero illi leui: illi ſacerdotum principi: uero aaron:uero melchiſedech ueros eius: quales ipſe condidit: non quales ſæculi huius uſus efficit: ut opus ſuum in uobis & illud genitale ſignaculum inuiolatum atq; integrum recognoſcat. Date illi: & exhibete illum adam qui fuit ante peccatum illam euam:quæ fuit ante quam lubricum ſerpentis hauriret uenenum. Prius quam eius ſupplantaretur inſidiis:quando non habebāt quo confunderentur. Nam utiq; nunc licet bona coniugia:tamen habent quod inter ſe ipſi coniuges erubeſcant. Tales ergo eſtote filii:quales adam & eua in paradiſo fuerunt. De quo ſcriptum eſt quod poſtea quam de paradiſo eſt eiectus adam:cognouit euam uxorem ſuam. Et illa concepit ei filium cui nomen abel. Melior itaq; ſecundus quam prior fructus:quia iſte immaculatus:ille maculoſus. Iſte adhærens deo & totus a domino: ille mundana & terrena poſſeſſio. Deniq; in iſto mundi redemptio annunciatur:ab illo ruina. In hoc chriſti ſacrificium:in illo diaboli paricidium. Nihil ergo uobis ſit filii cum poſſeſſione ſæculi: nec terrenæ uobis & iudaicæ poſſeſſionis ullos uendicandos uobis eſſe ſortitus arbitremini. Legimus quidem quia moiſes

Quic intelligat
Dns ſedet ſup nube: et v
in egiptum.
Nubes leuis dr virgo.

Q3 bn, virgo M. tradat J

Quo intell
Accepit ea diſcipulus J

Nubes leuis, virgo dz
Nubes grauis, cōiugata

.i.lex terras bello & cæde quæſitas:ſorte diſtribuendas hebreorum populo cenſuerit quam
poſſeſſionem ſibi ſalphæ filiæ poſtularunt.Sed quia ſalphæ filiæ.Tamen idem moiſes leui
tis non diuiſit terram:quorum non erat terrenus ſed ſuperior incolatus . Sed iis ſine labore
terreno ſacri ſtipendia miniſter ii deputauit.Salphæ autem filiæ quid ſunt quæ terras petūt
niſi ut interpretatio docet:oris obumbratio quæ utiq; in illis eſt:quibus non eſt uerbum in
ore ipſorum:nec in ſermone eorum ueritas?Sicut in populo iudæorum qui nolunt chriſtū
deum dei filium confiteri.Tales igitur terram requirunt:& huiuſmodi poſtulant poſſeſſio
nem:in qua tota uitæ ſuæ ætate deſudent:& pro fructibus ſpinas curarum & ſolicitudinum
metent.Fugite ergo filii umbram oris:qui in lumen æternum creditis quod illuminat om-
nem hominem:qui non tanq̄ in umbra chriſtum ſed in lumine confitemini . Populus qui
ſedebat in umbra mortis:lux orta eſt illis.Fuimus ergo in umbra:ſed nunc iam non ſumus
qui chriſtum fatemur:Atq; utinam licuiſſet & mihi dicere:qui chriſtum profitetur. Et tamē
profiteamur:ego uiduitatem:uos uirginitatem . Fiat in uobis ore ad ſalutem confeſſio .
Date ergo leui:illi ſaluatori noſtro ſortes eius.Sors eius leuitica eſt:ſors uirginitas eſt:& ſors
uiduitas eſt:quoniam non ſolum uirgo:ſed etiam mulier in nupta cogitat quæ ſunt domini.
Vnde & apoſtolus dixit.In quo & ſorte conſtituti ſumus. Sicut enim in ueteri teſtamento
terra ſorte diuiſa eſt:ita in euangelio ſorte quadam domino deputamur . Vnde & ſcriptum
eſt de euangeliſtis.Diuiſerunt ſibi ueſtimentum meum:& ſuper ueſtem meam miſerūt ſor-
tem.Et apoſtoli cum eligendus eſſet duodecimus apoſtolus in locum iudæ:ſorte munus apo
ſtolatus deferendum arbitrati ſunt.Itaq; oratione facta ut de duobus dominus quem uellet
eligeret : ſors cecidit ſuper matthiam.Illa uetus terrena ſortitio:hæc ſpiritualis . In illa cen-
ſus ſæculi materialis:in hac perſonalis officii.Ibi poſſeſſio curarum:hic diuiſio gratiarum .
Illic poſſidemus arua plena laboris atq; mæſticiæ:hic poſſidemur a chriſto.Vnde ſanctus do
mini dicit:poſſediſti renes meos.Hic filii poſſideat renes ueſtros:ut in illis ſeminaria mane-
ant caſtitatis:incentiua uirtutum.Ideoq; dicate uos chriſto.Confitemini ei:ut dicatis:portio
mea dominus.Non poteſt hoc nupta dicere:ſed innupta. Nupta enim quærit placere uiro
ſuo:innupta autem chriſto placere.Illa mundi:hæc chriſti poſſeſſio eſt. Chriſti poſſeſſio leui
ta eſt qui nihil ſibi de terris uendicat.Qui quærit uxorem:non poteſt dicere:portio mea do
minus.Deniq; chriſti miniſter quid ait?Argentum & aurum non habeo:ſed quod habeo do
tibi.In nomine ieſu chriſti nazareni ſurge & ambula.Hoc enim acceperat:quoniam aurum
non deſiderauerat.Deniq; miſſus eſt ſine uirga ſine ſacculo:ſine pecunia. Et ideo gloriaba-
tur:quia non habebat quod non acceperat.Non enim erubeſcebat ī paupertate: quem pau
per redemerat.Ideoq; dixit:ſurge & ambula:quia legerat:iſte pauper clamauit : & dominus
exaudiuit eum.Sit ergo uobis portio dominus:dominus qui ſterilem & parientem facit .
Vtranq; facit:ſed altera in triſticia parit:altera in ſterilitate lætatur.Cui dicitur.Lætare ſteri
lis quæ non paris:erumpe & clama quæ non parturis. Habet filios ſine partus dolore.
Vnde dicitur de eccleſia.Quis audiuit:ſi parturiuit terra uno die:& gens nata eſt ſimul?
Vno autem die terra non parturit:ſed parit gratia. Venit paſchæ dies:in toto orbe baptiſ-
mi ſacramenta celebrantur:uelantur ſacræ uirgines . Vno ergo die ſine aliquo dolore mul-
tos filios & filias ſolet eccleſia parturire.Ideoq; pulchre dicitur : & gens nata eſt ſimul. De
populo conſecrato uidetis myſteria:uidetis gratiam chriſti:gratiam ſpiritus ſancti : quæ ue
lut quadam ſorte defertur:quoniam non ex operibus ſed ex fide unuſquiſq; iuſtificatur a do
mino.Sicut enim ſortis euentus non in noſtra eſt poteſtate:ſed quem caſus attulerit:ſic gra
tia domini/non quaſi ex mercedis merito:ſed quaſi ex uoluntate defertur : unde & apoſto-
lus/ait. De diuiſionibus gratiarum quæ diuerſo modo dei ſeruulis deferuntur. Hæc autē
operatur unus atq; idem ſpiritus:diuidens ſingulis .Pro ut uult:inquit:non pro ut debetur .
Deniq; & dominus ait illis:uberiorem mercedem pro opere poſtulantibus & conquerenti-
bus q̄ parem accepiſſent cum iis qui poſterius aduenerant.Si ego bonus:oculus tuus quare
nequam eſt?Date ergo filii ſortes ueſtras ei/qui ultra meritum laboris remunerationis ſuis
dare conſueuit.Date ueritatem ipſius uiro ſancto:ideſt integritatem.Ipſius enim eſt integri
tas/qui immaculatus aduenit. Veritas itaq; uirginitas: corruptela mendacium eſt. State
ergo in corde ueſtro : ſicut bona uinea in propagine ſua. Multæ tentationes ſunt : ideo
q̄ ait ſcriptura . Tentauerunt eum in tentatione : & maledixerunt ei ſuper aquam
contradictionis cades . Tentatur uirginitas/a/pleriſq; petitoribus . Et cum uolue-
rit uirgo perſeuerare : exiſtunt qui contradicant. Contradicit petitor : & refutatus male
dicit .In opprobrio eſſe uidetur in nupta/uel uirgo/uel uidua .Cades enim innupta eſt :quæ

est sancta in corpore & spiritu :& domino se dicauit :quæ reliquit parentes :& non facit uo luntatem eorum :qui solent dicere :debes nobis filia nepotes. Cades est quæ filios nescit.

Quod si illa diuitiis sæculi fert opprobrium christi:quod necesse est subeat qui quærit christo placere:quanto magis uos quos pater prouocat ad integritatem :mater hortatur:id sequi conuenit .Bonum est ergo uirginitas .Denique inquit:qui iudicauit seruare uirginem suam benefacit.Igitur & qui matrimonio iungit uirginem suam benefacit :& qui non iungit :melius facit .Ille bene facit propter laqueum :hic melius facit propter utilitatem.Ille pro remedio : iste pro præmio .Beatior autem erit quæ sic manserit secundum meum consilium .Puto & ego quod spiritum dei habeo.Sequimini ergo filii consilium apostoli:donum spiritus sancti.Sumite ergo & uos sicut sumpsit maria soror moisis & aaron tympanum in manibus uestris : & exite dicentes .Cantemus domino gloriose enim honorificatus est equum & ascensorem proiecit in mare . Mortificate membra uestra :ut tympani modo,nulla in iis lasciuia carnis exæstuet:omnisque flagrantiæ corporalis sensus intereat.Nesciat in iis nisi intus mortuis corporis uoluptatibus solus spiritus resultare.Si enim mortui fueritis peccato :uiuetis deo.Viuetis autem si non regnet in corpore uestro mortua ulla concupiscentia. Versate manibus uestris crucem domini iesu :& in uestris eam operibus ableuantes :calcate mundi huius profundum :sed pertransite .Ille sicut equus adhinniens in libidinem :nullum locum inueniat in uobis .Et quicunque uoluerit persequens compræhendere uos :demergatur.Dextera leuaque circa uos aquæ murus sit:ut uapor omnis corporis temperetur :donec ad illos intelligibiles duodecim fontes & septuaginta arbores palmarum :ad illam magni requiem sabbati diuina uos dignatio perducat :& in monte hæreditatis suæ plantare dignetur :ubi sancta maria choros ducit .Induite ergo filii dominum iesum christum :quærite ueram sapientiam :de qua dicit iob.Sapientia autem unde inuenta ?qui locus disciplinæ?Abyssus dicit non est in me :mare dicit :non est mecum .Bene abyssus dixit:non est in me:quia resurrexit. Non enim habet quem tenere non potuit.Denique habes in euangelio quia angeli dixerunt mulierib⁹ ad sepulchrum uenientibus :iesum qui crucifixus est:quæritis :non est hic :sed surrexit.Quid est hic? idest non est in sepulchro :non est in inferno :sed in cælestibus est.Mare quoque hocest sæculū dicit :mundus hic dicit :non est mecum :quia supra mundum est:quem uitæ humanæ lapsus atque illecebra non immutauit:quia peccatum non fecit:nec est dolus inuentus in ore eius . Abyssus ergo dixit :non est in me :mare dixit non est mecum.Sed cælum non dixit :quia nō est apud se quem receperat resurgentem.Paradisus non dixit,non est in me:quem regnare in se absoluto quoque latrone cognouerat :sicut ipse dominus dixit :hodie mecum eris in paradiso .Attrahite filii sapientiam in interiora uestri cordis promptuaria:quoniam ea est in omni auro argentoque preciosior :quam mors nescit :quia non mortui laudant dominum sed uiuētes .Et uos igitur ut uiuatis laudate dominum :& laudate eum diebus ac noctibus .Laudabitis autem si ab eo:nulla uos auertat cupiditas matrimonii :& cura mundi:quoniam quæ coniugium sortiuntur :solicitantur mundi huius negociis .Considerate filii quid uobis debeatis parentum . Aperuimus ad deum os.Nos orauimus :uos solutæ:quanta uis sit in uobis parētum :iepte galaitidis filia uos debet docere :quæ ne frustraretur oblationem patriam: etiam mortem suam obtulit. Nam cum ille solicitus de belli periculo uouisset : si prosperior pugnæ euentus foret :id quod regredienti domum suam primo sibi occurreret :deo se immolaturum ubi uictoria potitus est :occurrit filia læta præ cæteris gaudio uictoriæ & pietatis officio.Ingemuit pater,nec affectus immemor,sed memor uoti. Quæsiuit causam filia:respōdit ille quid domino promisisset.Tum illa hortata est:ut promissum deo munus impleret.Itaque incautam patris oblationem sanguine suo soluit .Hæc in uobis communia. Tu autem fili quem mihi uerus helcana idest dei dedit possessio:postulatus meus .Inde enim etiam samuel nomen accepit.Tu(inquam)impetratus meus & uotiuus meus qui quo modo in uterum meum ueneris nescio .Iam enim desperaueram sobolem sexus uirginalis :quem mihi uota mea non aliqua solemnis cætus secreta formarunt .Tu (inquam)filii agnosce a quo donat⁹ sis mihi .Ille tua ora plasmauit :ille tua membra distinxit:ille mea orata suscepit :cuius templo cuius obsequio te ante quam nascereris sacrauit.Non parentibus,non tibi,sed deo natus es,cuius ante quam de uulua matris exires :esse cæpisti .Et omnes quidem illius sumus:sed tamen tu specialiter promissus domino tuo redderis :quia scriptum est .Vouete & reddite domino deo uestro .Ego misera :ego indigna :& tamen quasi anna promissi:ut omnibus uitæ tuæ diebus ac noctibus,a conspectu domini non recedas.Ego promissi:tu exequere.Dn̄s tibi hostiæ tuæ mun⁹ iplebit.Hæc & alia pia mr̄:quæ post q̄ cōgruentē filiorum uidit effectum

Exodi.15.

. vos debeatis parē

Nunc iuliana sermone v ad filium

ablactatum ſuum uberibus gratiæ ſpiritualis in templum domini deducens: conuerſa ad preces confirmatum eſt(inquit)cor meum in domino:& exaltatum cornu meum in domino.Dilatatum eſt os meum ſuper inimicos meos:lætor in ſalutari tuo :quoniam non ē ſanctus alius quo modo dominus :& non eſt iuſtus quo modo deus noſter :& non eſt alius præter te.Iſta igitur ad filios mater dicit :quæ ſimul & uiduitatis in ſe :& integritatis liberos titulos ī dom um ſuam intulit quaſi quoſdam fæmineos principatus .Egregia ſane fæmina:quæ ſibi nihil reliquit :totum quod habuit :deo obtulit.Cuius uita inſtitutio diſciplinæ eſt:& quædam formula caſtitatis.Bona propoſito & melior eſt magiſterio .Exemplum enim uiduitatis & uirginitatis magiſterium eſt.Procedit in eccleſiam filiorum uirginum ſepta comitatu : domeſticum decus inuehens:& inuenit in eccleſia quod ſuum dicat :filium ſacrarum lectionum oracula perſonantem :ut uideantur ſibi ſorores domi diſcere :cum frater auditur .Mater quoq; ad imitationem cæleſtis exempli gaudet ſic proficere de filio:& omnia legētis uerba pio mandat effectu & ſedulo corde conſeruat.Sed quāuis maternis defuerim hortationibus ego quoq; uos filii uel paucis alloquar.Quærite dominum ieſum qui nos monet ut quæramus regnum dei:& ecce omnia (inquit)ſuppetent uobis.Sed malo ego uos ante meritum deferre :& ſic exigere mercedem .Bona merces :ſed diuinior diſpenſator mercedis & auctor muneris .In regno merces:in chriſto remunerandi poteſtas.Quærite illum in ſcripturis diuinis:ibi chriſtus inuenitur.Et dicite ſicut illa dicebat .Annūcia mihi quem dilexit anima mea Sed ſynagoga quærebat quem amiſerat:uos quærite quem non amittatis.Sed cur ſynagoga dicis quem dilexi:& non dicis quem diligo?Ideo non tenes :quia dilexi te dicis .Cur non potius adhuc diligis :ut poſſis tenere .Verum illa omittamus .Tu uirgo cum cœperis quærere : adeſt .Neq; enim fieri poteſt :ut deſit quærentibus ſe:qui palam factus eſt non quærentibus & inuentus eſt non interrogantibus .Dum tractas & cogitas :præſto eſt.Diſce interrogare cū uenerit :ubi paſcat ubi maneat :ſicut illa dicebat .Vbi paſcis?ubi manes?in meridiano? Vbi enim chriſtus manet:niſi ubi iuſticiæ meridies fulget?Ideoq; ſacratæ ſcripturæ docetur teſtimonio :quæ dicit.In ſole poſuit tabernaculum ſuum .Vnde & alibi idem dicit propheta. In lumine tuo uidebimus lumen .Lumen filius eſt:lumen & pater:qui uidetur in filio .Quoniā filius ſplendor gloriæ patris:& imago ſubſtantiæ eius eſt.Sed etiam in tuo lumine uirgo chriſtum require:in bonis cogitationibus in bonis operibus quæ luceant coram patre tuo qui in cælis eſt .Quære in noctibus:quære in cubili tuo:quoniam & nocte uenit & pulſat ianuam tuam . Vult enim te in omnibus inuigilare momentis:uult ianuam tuæ mentis patentem inuenire.Eſt & illa ianua quam uult patere :ut aperiatur :& reſonet oſtium laudem domini: gratiam ſponſi:crucis confeſſionem :cum ſymbolum recenſes :pſalmos in cubiculo tuo concinis.Ergo cum uenerit :uigilantem inueniat:ut parata ſis.Dormiat caro tua:uigilet fides:dormiant illecebræ corporis :uigilet cordis prudentia :membra tua redoleant crucem chriſti :& ſepulturæ odorem:ut nihil iis ſomnus caloris infundat :nullos excitet motus .Ipſa eſt anima quæ ſe chriſto aperit:quam nulli uapores carnis exagitant .Cum hæc inuenerit ſponſus tranſibit.Anima tua illum ſequatur :diſcedat a cubili ſuo :exeat in uerbo eius :ſicut ſcriptum eſt. Exiuit anima mea in uerbo tuo.Ideſt peregrinetur a corpore ut deo adſit :quoniam cum eſt in corpore peregrinatur a chriſto :unde & apoſtolus ait .Audemus ergo & contendimus magis peregrinari de corpore :& adeſſe ad dominum.Et ideo contendim⁹ ſiue abſentes ſiue præſentes placere illi.Omnes enim nos manifeſtari oportet ante tribunal chriſti :ut reportet un⁹ quiſq; propria corporis ſicut geſſit ſiue bonum ſiue malum . Quam cito cauſam probauit: qua corpus reſurgit .Oportet enim carnem reſurgere:quæ remunerationem ſuorum ē adeptura geſtorum :ut quæ in corpore geſſimus :in corpore recipiamus .Vult igitur ſe dominus ſæpius quæri .Diſcedit,currit:ut reſuſcitet gratiam quam uult a te etiam in te reſuſcitari:ſicut habemus ad timotheum ſcriptum .Propter quam cauſam admoneo te:ut reſuſcites gratiam dei quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum .Quæ autem reſuſcitauerit gratiam ſit uulnerata charitate:ſicut illa dixit quia uulnerata charitate ego ſum .Si ſuſcitaueris & reſuſcitaueris charitatem :quid illud ſit poterimus intelligere:ſi repetamus:quia ſagitta eſt dominus ieſus :cui dicit pater poſui te ſicut ſagittam electam.Et quia ipſe eſt charitas:ſunt utiq; iacula charitatis quibus uulnerat ſe quærentes . Deniq; & alligati uinculis ipſum ſequuntur: quia quos uulnerat,ligat .Ergo ſunt etiam uincula charitatis :quibus ligatus eſt paulus qui ait Paulus uinctus ieſu chriſti.Vulnera autem charitatis eſſe docet iob quo nemo amplius chriſtum dilexit :qui diligebat etiam in ipſis ſui corporis cruciatibus.Vnde dicebat :ſagittæ autē domini in meo corpore ſunt:quarum furor ebibit ſanguinem meum :cum cœpero loqui:cō

pungunt me. Sunt ergo charitatis uulnera: & bona uulnera. Deniq; meliora uulnera amici: quam uolũtaria oscula inimici. Hieremias quoq; æstuabat: & ignem charitatis quo inflammabatur ad officium prophetandi: ferre non poterat. Deniq; demergebatur in lacum: quia iudæis futura excidia anunciabat: & tacere non poterat. Lapidabatur stephanus: & ille pro christo uulnera quasi uulnera charitatis pio excipiebat affectu. Vapulabant apostoli: & congratulabantur. Quam bonus est dominus: pro quo dulces & iniuriæ sunt: grata mors. Et bene grata quæ acquirit immortalitatem. In omni (inquit) tempore sint uestimenta tua candida. Quid candidius uirginitate: quid nitidius intacti uestimento pudoris? Bona quidem castitas est coniugalis: & castitas uiduitatis. Munda omnis castitas: sed forte non omnis candida aut nõ cãdida ĩ oĩ tpe. Non candida quãdo non habet quis sui corporis potestatem: quando ad tempus sequestratur oratio. De uirginitate ergo pulchre dicitur. In omni tempore sint uestimenta tua candida: & oleum in capite tuo. Vt faces tuæ semper possint lucere: nec extinguantur: cum cœperit sponsus ille cælestis uenire. Quam autem unctionem in capite tuo ecclesiastes dixerit de prouerbiis colligimus: quia oculi hominis in capite eius: idest sapientiæ tuæ sensus. Ideo forte & euangelica mulier illa laudatur: quæ pedes domini capillis suis tersit quod fide se humiliauerit: ne per carnis elata superbiam uideretur: quam legi subditam uer⁹ occultorum interpres paulus negauit: ut a christo subiiceretur. Et pulchre hoc dicere possum⁹ intelligere etiam corporaliter: quoniam in propheticis scriptis repræhenduntur filiæ sion: q̃ alta ceruice procederent: nutibus oculorum: & itinere pedum trahentes simul tunicas: & ludentes pedibus. Et ideo gloriam uestis earum: & ornatus earum: crines & cincinnos domin⁹ ablaturum esse se dicit. Recte ista mulier sparsit capillos suos: ut nodos criminum euangelica solueret disciplina: unde & apostoli dixerunt. Non in plicatu capillorum: sicut petrus docuit neq; in tortis crinibus aut auro & margaritis: uel ueste preciosa: ut paulus asseruit: sed magis interioris hominis ornamenta fœminis requirenda: quoniam ille absconditus cordis homo qui est pauper sæculo: ipse est locuples deo. Audistis filii qui pauperes uos uocatis: quis est ãt homo diues: cum multis egeat: nisi ille cui non est graue peccatum in conscientia? Bona (inquit) est enim substantia: cui non est peccatum in conscientia: Audistis (inquam) in quo possitis apud deum esse locupletes ut sit in uobis incorruptibilis & modestus spiritus. Bone enim diuitiæ sunt innocentiæ atq; simplicitatis: quibus peccatum non imputatur: quia nulla in iis doli frauditq; uersutia est. Omnis enim simplex obtrectare non nouit: nescit inuidere: suo cõtentus est: aliena non quærit. Et si egeat: sibi diues uidetur: si suppetat quod alimento est satis. Deniq; pulchræ apostolus paulus: & profunda (inquit) paupertas eorum abundauit in diuitiis simplicitatis eorum. Et quia ecclesia congruis ornatibus compta: & de christo lumen recipiens refulgebat: potest etiam sic locus ille accipi eo q̃ synagoga ad ecclesiam dicit. Vbi pascis? ubi manes? in meridiano? ne forte fiam circumamicta super greges sodalium tuorum. Mercenaria esse desiderat: quæ sibi uendicabat ante dominatum. Sed quia incredula immitis sacrilega: ideo eam a gregibus ecclesiæ suæ separat christus dicens: nisi scias te o decora in mulieribus. Hoc est prius te quæ sis: ipsa cognosce: & tunc pete ut meis gregibus appropinques. Et bene in mulieribus decora dicitur synagoga: non in uirginibus: quia uirgo sine ruga est. Scire ergo debet siue uir siue mulier: quia ad imaginem dei est & similitudinem. In quo enim sumus: nisi in animæ substantia & mentis uigore? Hæc nostra omnis portio. Deniq; dauid inquit: in deo sperabo: non timebo quid faciat mihi caro. Non ergo caro sumus sed spiritus. De iudæis autem dictum est. Non permanebit in iis spiritus meus: quia caro sunt. Non aurum sumus non pecunia: non diuitiarum copiæ. Illa enim nostra. Et ideo dicit moises. Attende tibi hoc est imagini quam a christo accepisti: similitudini ad quam factus es. Ipsã serua imaginem quam christus in te operibus suis pinxit: sicut ait ad hierusalem idest ad animam pacificam. Ecce ego hierusalem pinxi muros. Attende ergo tu præcipue filii. Attende tibi: ut læteris in iuuentute tua. Cui dicit scriptura: lætare adolescens in iuuentute tua. Non unius tibi dicit tempus ætatis. Est quasi quidam flos uitæ: bonorũq; ætas operum: de qua dicitur. Renouabitur sicut aquilæ iuuentus tua. Et oblectet (inquit) te cor tuum in diebus adolescentiæ tuæ: & ambula in uia cordis tui sine macula: & in aspectu oculorum tuorum. In aspectu utiq; spirituali: non in audacia sæculari. Et scito q̃ super hæc omnia adducet te deus in iudicium: & repellet iram a corde tuo: & amouebit nequiciam a carne tua. Attende tibi uirgo & tu: ut insistas orationi: & uultus tuus assidua obsecratione pallescat. Sed ante orationem præpara animam tuam: ut non uidearis tentare deum: cum deprecaris: ut id quod oras: mores tui loquantur: fides adiuuet: opera commendent. Attende tibi, quod dico tibi: cuicunq;

Oĩ tempore sit vestimẽta candida.

Candida semp[er] virginum

Quid sit attendere

Ante orõnẽ pparanda

uirgini loquor. Nam tibi piæ non deest institutionis magistra. Attende (inquam) uirgo sacræ præsertim professionis: & ab hominis irreuerentis oculis caue. Et si ad tempus præterierit quasi uiator: tamen os suum aperit: & ab omni aqua proxima bibet: ut te inebriet. Nullus sit tuus sine matre progressus: quæ sit anxia custos pudoris. Ipse quoq; ad ecclesiam progressus rarior adolescentulis. Considera quanta fuerit maria: & tamen nuq̄ alibi nisi in cubiculo reperitur: cum quæritur. Illa te doceat quid sequaris. Angelum in specie uiri uidit: & expauit corde. Peregrinabatur aspectu. Vnde dicit ad eum angelus: ne timeas maria. Decet solitudo uerecundiam: & gymnasium pudoris secretum est. Quid enim tibi uel ad proximam facile accedere? Pes fatui facilis in domum proximi. Qui autem sapiens est: uerecundatur. Inde nascuntur fabulæ: de quibus pulchre admoneris: ut caueas: cum dicit tibi uir sapiens. Quis dabit disciplinæ meæ custodiam: & supra labia mea signaculum certum ne cadam ab illis: & lingua mea perdat me? Si uirilis sexus iubetur tacere coram senioribus: quam indecorum est uirgines loqui: & uarios serere sermones? Esto ut imperes tibi silentium. Nunquid potes imperare ne audias? Potest quis aliquando frenos ori suo imponere: & uerbis stateram auribus non potest. Loqui enim in nobis est: audire ex aliena pendet potestate. Sæpe enim audimus: quod nolumus. Quid deinde aliud nos scriptura admoneat consideremus. Non iurandum facile: quia plærunq; multi casus accidunt: ut non possimus implere quod iurauerimus. Qui autem non iurat: utiq; non peierat: qui autem iurat: aliquando necesse est incidat periurium: quia omnis homo mendax. Noli ergo iurare: ne incipias peierare. Nec ipsam quidem liberiorem læticiam in uirginibus decet esse. Quæ si non habent quod fleant: fleant lapsus peccantium. Etenim qui aliorum lapsus fleuerit suos cauet. Fleant postremo uel illam contemplatione: ut hic flentes: illic accipiant consolationem: ne sicut diues ille: qui hic luxuriatus ē: illic pœnas graues subire domini declaratur oraculo: & tu audias: recepisti bona in uita tua. Quanto beatius lazarus: qui hic fleuit: & illic exultauit: hic esuriuit: & illic epulatur. Si uis ergo & tu bonam læticiam sequi: demonstrat tibi ecclesiastes liber quam sequi debeas qui ait. Veni: manduca in læticia panem tuum: quoniam placuerunt deo facta tua. Quid autem idē ecclesiastes monuerit nos omnes de immoderatione ridendi: consideremus. Sicut uox (inqt) spinarum sub olla: ita risus stultorum. Nempe spinæ cum ardent sonant: & cito exuruntur: ut nullus caloris sit effectus. Vnde & de iudæis dictum est. Exarserunt sicut ignis in spinis. Exusti sunt enim suo risu: & conflagrauerunt in domini passione: quando in animæ suæ uocabantur incendium dicentes. Sperauit in domino: eripiat eum: saluum faciat eum quoniā uult eum. Et deridentes percutiebant calamo caput eius: & spinis eum coronabant: atq; acœtum ei ut biberet offerebant. Ille risus synagogam incendit in æternum. Sic ergo est risus stultorum qui sine gratia sonat: & ollam sui corporis urit. Merito negabat sarra quia riserat: ne uideretur ridendo de effectu promissorum dubitasse cælestium. Et tamen ille risus plenus grauitatis fuerat & pudoris: quem nemo alius testis nisi deus solus cognosceret: quem occulta non fallunt. Quam pulchrum & illud. Noli festinare in spiritu tuo irasci: quia ira in sinu stultorum requiescit. Hoc est etsi causa sit quæ moueat indignationem: non sit festina uindicta: ne immoderatus calor indignationis exæstuet. Non potest igitur auferre quod naturalis ē motus: sed moram inserit: ut medicina consilii temperet iracundiam. Sic enim dauid ante iam dixerat. Irascimini: & nolite peccare. Non quod speraret iracundiam: sed q̄ id quod nūc esset: auferre non posset. Et quasi bonus medicus remedium daret: ut ipsa iracundia non noceret. Deniq; etiam si quis prolapsus esset corde: quoniam ira nescit tenere moderamina: suadet ut compūgatur in cubilibus suis: & suum unusquisq; condemnet errorem. Sic enim scriptum est: quæ dicitis: in cordibus uestris & in cubilibus uestris compungimini. Voluit itaq; omnes homines suorum delictorum esse censores: ut & qui publico testimonio non tenetur se ipsum iudicem qui in occulto lapsus: erubescat: & aculeo quodam coerceat amaritudinis & pudoris. Quid de parsimonia loquar: cum sapiens dicat. Aufer a me uentris concupiscentias: & concubitus cupiditas ne appræhendat me? Nec infirmitatem ex ieiunio & abstinentiam reformides. Infirmitas enim grauis sobriam facit animam. Quo modo etiam docent salomonis prouerbia: bonæ opinioni studendum dicendo: potius est nomen bonum quam diuitiæ multæ. Quid est enim patrimonium nisi bona illa gubernatio? Vnde sanctus iob dicit Benedictio morituri super me ueniat: & os uiduæ me benedicat. Oculus eram cæcorum: & pes claudorum: inualidorum pater. Si uidi nudum prætereuntem: & non uestiui: si me non benedixerunt egentes & de uelleribus ouium mearum humeros eorum non calefeci si abscondi aliquando peccatum meum: quod uel imprudens non ex uoluntate commiserim: si ali

p̄misi

quando premiſi uacuo ſinu exire inopem ianuam meam .His enim nomen bonum parat.
Præ cæteris tamen in uirgine præcellit ſtudium ſobrietatis .Sobrietatem dico non uini ab-
ſtinentiam :ſed corporalis laciuiæ :qua grauius quam uino inebriamur. Dat enim calicem
ruinæ & iræ poculum .Vnde dicit dominus ad hieruſalem .Audi humiliata & ebria non a ui
no.Ecce accepi de manu tua calicem ruinæ & poculum iræ.Si hunc calicem exinaniuerit ſyna
goga :non bibant filii eccleſiæ . De iudæis dictum eſt. Filiæ eorum compoſitæ circũor
natæ quo modo ſimilitudo templi .Vos autem templum dei eſtis :filiæ eius qui non tranſfi
guratur in angelum lucis ſed uerum lumen de uero eſt lumine. Ideo in uobis non ſimili-
tudo ſed uertas ſit.Multæ autem cum ſtudium caſtitatis profitẽtur affectant adminicula pul
chritudinis :ut comptiores prodeant :nitidiore uultu quam ſacras domini decet quibus apo-
ſtolico ſermone reſpondeo :quæ mortuæ eſtis cum chriſto ab elementis huius mundi :quid
adhuc uelut uiuentes de hoc mundo decernitis .Ne tetigeritis (inquit)ne attaminaueritis:ne
guſtaueritis quæ ſunt omnia ad corruptelam .At non ſancta ſoteris :ut domeſticum piæ pa-
rentis proferamus exemplum.Habeamus enim & nos ſacerdotes noſtram nobilitatem præ
fecturis & conſulatibus præferendam.Habemus(inquam)fidei dignitatem quæ perire non
norit.At non ut dixi:ſoteris uultus ſui curam gerebat:quæ cum eſſet decora facie ualde & nu
bilis uirgo maiorum pro ſapiæ conſulatus & præfecturas parentum ſacra poſt habuit fide:
& immolare iuſſa non acquieuit.Quam perſecutor immanis cædi præcepit:ut tenera uirgo
dolori cederet aut pudori.At illa ubi audiuit hanc uocem:uultum aperuit ſoli inuelata atꝗ in
tacta martyrio.Et uolens iniuriæ occurrit:uultum offerens:ut ibi martyrii fieret ſacrificium
ubi ſolet eſſe tentamentum pudoris.Gaudebat enim diſpendio pulchritudinis : periculum in
tegritatis auferri.Sed illi potuerunt quidem uultum eius uulnerum uibicibus exarare:faciem
tamen uirtutis eius & gratiam decoris interni nequaquam exarare potuerunt. AEthruſcum
iuuenem ueteres fabulæ ferunt:cum propter admirandam oris proprii pulchritudinem in
amorem accẽderet fœminas ſtigmatibus inaraſſe uultum ſuum:nequa eum adamare poſſet
uidero utrum caſtus fuerit illius animus:affectus tamen non innocens:propter quẽ in ſe ipſe
animaduerteret.Ille tamen ſola excepit uulnera ne noceret:hæc triumphales rettulit marty-
ris cicatrices :ut imaginem dei quam acceperat reſeruaret.Seruate & uos hanc imaginem fi-
lii:ſeruate ſcripturæ præcepta diuinæ:ut omne os iniqui obſtruatur.Scriptum eſt enim.Bea-
tus quem tu erudieris domine:& de lege tua docueris eum.Bonus dominus erudit & docet:
& plærumꝗ arguit.Sed etiam quem arguit:beatum facit.Beatus enim homo quẽ arguit do
minus.Et ideo increpationes eius non refugias:quia charitatis & gratiæ ſunt.Ipſe enim per-
cutit:& quaſi bonus medicus manibus ſuis ſanat.Septies de neceſſitatibus te liberauit:in ſep-
timo autem non te contigit malum.In fame eripiet te a morte:in pugna autẽ de manu fer-
ri te exuit.A flagello linguæ te abſcondit.Si enim tu nulli putaueris derogandum:alienæ lin-
guæ flagella non metues.Mire autem ſermones maledicorum expræſſit dicendo linguæ fla
gellum:cuius ſonus late reſultet:a quo nos ſeparare cupiens petrus apoſtolus monet:ut non
reddamꝰ malum pro malo:& maledictum pro maledicto:ſed magis cum maledicitur nobis:
benedictiones referamus.Et ideo dicit:cohibe linguam tuam a malo tanꝗ linguæ flagello:
nec timeas uerborum ſonum:ſi munda eſt conſcientia tua.Bonum eſt quidem:nullum: ſi fie
ri poteſt locum obtrectationi dare:ſed quia plæriꝗ non uiciis ſed uirtutibus derogant:repræ
hendant quod laudis eſt:non inueniant quod erroris eſt.Sed quod peius eſt non ſolum ab
aliena lingua ſed etiam a noſtra flagellamur.Et hæc ſunt grauiora uerbera:cum ex multilo-
quio peccatum incurrimus.Et ideo cuſtodi uirgo uias tuas:ut non delinquas in lingua tua .Et
bona loqui plærunꝗ crimen eſt uirginis.Sed quid miraris de uirgine:cum mulier in ſilentio
iubeatur diſcere?Bonus eſt pudor:quem commendant ſilentia:ſuſanna perichitabatur & ta-
cebat:ut melius tacito pudore loqueretur.Deniꝗ inuenit uerecundia defenſorem qui defen-
deret caſtitatem.De qua bene dicitur ꝙ eam a flagello linguæ dominus abſcondit . Quid de
fœminis dicimus?Ioſeph tacuit accuſatus:ut melius eum innocentia ꝗ lingua defenderet.Ta
cuit daniel omnibus ſapientior:& ora clauſit leonum.Vnde pulchre ſanctus dauid dicit : po-
ſui ori meo cuſtodiam:dum conſiſteret aduerſum me peccator.Quid enim uis loqui? Vere-
ris ne te tacente obiecta credantur.Sed audi bonum magnum dicentem ſanctum iob.Ecce ri
deo opprobrium:& non loquor:clamabo:& nuſꝗ iudicium.Ideſt crimĩator opprobria iacit:
habes quod intra te rideas:ſi crimen conſcientiæ non recognoſcis.Quid enim referas uerba
uerbis?Nondum eſt iudicium.Et ſi clames non appropinquat.Debentur tibi in hoc ſæculo
multa certamina.Vicerat ſanctus iob damni dolorem.Vicerat immo excluſerat luctus acer-

bitatem in amissionibus filiorum:uicerat uulnerum asperitates:uibices corporis: adhibētur mulieris tentamenta :& ipsa non sensit. Adhuc amicorum increpationes ad certamen eius ultimum reseruantur :luctatus fuerat cum affectu patrio:luctatus cū dolore corporis & ægri tudine:oportebat eum subire etiam sermonum tentationes. Ergo quando uides uiduam dispendiis aliquibus laborare aut filiorum incommoditate uel morte :iustum iniuriis affici:noli ex istius sæculi incommodis merita eius pensare :aut mirari ꝙ derelictus a domio sit. Hic quidem luctamur sed alibi coronamur. Non de me tantum sed de omnibus hominibus communiter sum locutus. Nam unde mihi tātum meriti? Indulgentia pro corona est. Hic lucta:illic brauium. Hic militia :illic stipendium. Ergo dum in hoc mundo sum adhuc luctor:adhuc decerto:adhuc impellor ut decidam. Sed potens est dominus :qui impulsum suscipiat labentem statuat :nutantem erigat. Quid ergo miraris aliquem laborare. Donec uita est ista :certamen non deerit. Non exit corona:nullus probatur: nisi qui perseuerauerit usq; in finem:hic saluus erit ut possit qui legitime certauerit coronari. Quis fortior paulo? quis beatior? Ille tamen uas electionis dominicæ non ante sibi coronam uendicauit quam certamen omne consummaretur. Ideoq; ait. Certamen bonum certaui cursum consummaui:fidem seruaui. Quod reliquum est:reposita est mihi corona iusticiæ. Quam non solum sibi sed etiam omnibus diligentibus aduentum domini dicit esse reddendam. Pulchre dixit aduentum christi diligentibus. Nemo enim festinat ad iudicium :nisi de inocentia securus: aut qui de labore præsumit:cui aut gratia domini:aut pia pro christo certamina suffragātur Quam utiq; habebit prærogatiuam & ea uidua quæ bene filios educauerit :& in liberis gratulabitur. Et maxime quæ omnes quos suscepit :domino dedit. Vnde & illa euangelica uidua diuitibus antefertur. Non solum enim quia totum quod habuit :ad uictum pauperum misit :sed etiam ꝙ duo æra detulit:dominica uoce laudabitur:idest plenam fidem. Deniq; ad hominis sanitatem & ille samaritanus duo æra stabulario dedit :quibus ulcera curaret illius a latronibus uulnerati. Ergo quia & secundum uetus testamentum mariæ aaron uirginitatem & secundum nouum sanctæ mariæ matris domini integritatē studio suæ prolis imitata est:remunerationem fidei diuino iudicio consequatur :quæ nihil sibi ad sæculi subsidium reseruauit:sed totum domino sobolis piæ munus impendit. Te nunc domine precor :ut supra hanc domum tuam :supra hæc altaria quæ hodie dedicantur :supra hos lapides spirituales quibus sensibile tibi in singulis templum sacratur :quottidianus præsul intendas :orationeq; seruorum tuorum quæ in hoc loco funduntur :diuina tua suscipias misericordia. Fiat tibi in odorem sanctificationis omne sacrificium quod in hoc templo fide integra:pia sedulitate defertur. Et cum ad illam respicis hostiam salutarem per quam peccatum mundi hui9 aboletur :respicias etiam ad has piæ hostias castitatis :& diurno eas tuearis auxilio :ut fiant tibi in odorem suauitatis hostiæ acceptabiles:christo domino placentes :& integrum spiritum eorum animam & corpus sine quærelæ loco usq; in diem domini iesu christi filii tui seruare digneris. Amen.

Liber de institutione uirginis ad Eusebium.

Commendas mihi pignus tuum :quod æque est meum. Ambi hostiam domini sacram :& pio affectu tibi asseris præstātiorem de ea quam de reliqua sobole solicitudinem esse. Et uere ita est apud mentem fidelem. Cæteras. n. instituis:ut emittas domo :atq; alienis copules :istam semper tecum habebis. In cæteris quoq; paternæ uteris pietatis necessitudine:in hac ultra patrē procedis:uotoq; & studio progrederis ut placeas deo. Quæ cum sit præstantior causa uotorum :sola tamen soluat :quicquid pro se & pro omnibus filiis debes. Hoc est sacrificium quod abel obtulit ex primitiuis ouium suarum fœtibus. Quod & apostolus præ cæteris laudat ad corinthios dicens. Quoniam qui statuit in corde suo firmus :& iudicauit in corde suo :seruare uirginem suam: benefacit. Igitur & qui matrimonio iūgit:benefacit:& qui non iungit:melius facit. Vnde pulchre dauid cum descripsisset ecclesiæ gratiam :cuius omnis gloria intus non foris :in bonis enim cogitatiōibus :atq; immaculato castitatis affectu & sincæræ proposito conscientiæ summa est laus subtexuit dicens. Afferentur regi uirgines post eam. Et conuersus ad dominum patrem proximæ (inquit) eius afferentur tibi:afferentur in lætitia & exultatione :adducentur in templum regis. Quæ est proxia nisi quæ christo propinquat: cui dicit deus uerbum exurge ueni proxima mea formosa

mea: columba mea quia ecce hyems præteriit. Ante quam reciperet uerbum dei:
hyems erat inhonora ſine fructu: ubi uerbum dei recepit: & mundus ei eſt crucifixus:
æſtas eſt facta. Deniq; feruore ſancti ſpiritus uaporata flos eſſe cœpit: & ſpirare odorem fidei
fragantiam caſtitatis: ſuauitatem gratiæ. Vnde & alibi addidit. Oculi tui columbæ extra ta
citurnitatem tuam: eo ꝙ tota ſpiritualis & ſimplex ſicut columba: in cuius ſpecie uiſus eſt a
ioanne deſcendere ſpiritus ſanctus ſpiritualia uideat: & nouerit ea quæ uiderit: tacere myſte
ria. Non enim mediocris eſt tacere. Etenim tempus tacendi ſicut tempus loquendi: ſicut
ſcriptum eſt. Dominus dat mihi linguam eruditionis: quando oportet me dicere ſermonē.
Virginitatis itaq; dos quædam eſt uerecundia: quæ commendatur ſilentio. Ideo eccleſiæ glo
ria intus eſt. Non itaq; in multiloquio: ſed in ſenſibus uel in penetralibus ſacramentorum.
Sicut ipſa dicit ad ſponſum. Quis dabit te fratrem mihi lactentem ubera matris meæ.
Inueniens te foris: oſculabor te. Et quidem non ſpernent me: aſſumam te: & ducam te in do
mum matris meæ & in ſecretum eius quæ concepit me. Et ſupra ait. Introduxit me rex in
cubiculum ſuum. Foris oſculatur eccleſia chriſtum: & ab eo introducitur in cubiculum. Oſcu
latus eſt eam foris: quando tanquam ſponſus procedens de thalamo ſuo exultauit tanquam
gigas ad currēdam uiam. Tanquam gigas fortis eſt: quia nō rapinam arbitratus eſſe ſe æqua
lem deo: formam ſerui accepit. Foris ergo factus eſt: qui erat intus. Vides illum intus quan
do legis ꝙ in ſinu eſt patris. Cognoſce illum foris: quando nos quærit ut redimat. Foris ſibi
factus eſt: ut mihi eſſet intus: & fieret medius noſtrum. Ibi ergo ſimus: ubi chriſtus medius
eſt radicatus & fixus in cordibus noſtris. Et ideo ſicut ipſe præcepit: cum oras: intra in cubi- De oratione.
culum tuum: & effunde ſuper te animam tuam. Cubiculum tuum conſcientia tua eſt. Deniq;
eccleſiaſtes tibi dicit. Et quidem in conſcientia tua regi ne maledixeris: & in penetralibus cu
biculorum maledicto ne uoueris diuitem. Ora & ora in occulto: ut audiat te qui in occulto
audit. Et ora ſine ira & diſceptatione: abdicato occulta dedecoris. Iuſſus enim non proditio
nem criminis metuit ſed contagionem. Quam bona oratio cum miſericordia. Bona oratio
quæ ordinem ſeruat ut primo a diuinis inchoemus laudibus. Si enim cum apud homines
agimus: beniuolum uolumus iudicem fecere: quanto magis cum deum noſtrum precamur
Primo ergo immolemus deo ſacrificium laudis. Vnde & apoſtolus dicit. Obſecro ergo prio
omnium fieri orationes: obſecrationes: poſtulationes: gratiarum actiones. Doceat te da
uiticus pſalmus octauus: qui cœpit a dei laudibus. Domine dominus noſter quam ad
mirabile eſt nomen tuum in uniuerſa terra. Quoniam eleuata eſt magnificentia tua
ſuper cælos. Ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudem. Hactennus ora-
tio. Inde ſequitur obſecratio: ut deſtruas inimicum: poſtulatio: ut lunam & ſtellas uide
at: lunam eccleſiam: ſtellas filios eccleſiæ cæleſtis gratiæ luce fulgentes. Et quod petit prophe
tico ſpiritu uiſurum ſe eſſe promittit. Gratiarum actio: ꝙ tuetur dominus hominem: & hūc
limum corporis noſtri diuina uiſitatione confirmat: uel ꝙ homini animantium genera uni-
uerſa ſubiecit. Similiter & dominica oratio omnia compræhendit: quam uulgare non op⁹
eſt. Tu qui legis: quem ad modum diſtinguere debeas recognoſcis præcipue tamen ut dixi:
commendanda eſt oratio ſicut præmiſi: placiditate animi & tranquillitate: unuſquiſq; ſibi cō
ſtet & congruat: & fiat illud quod ſcriptum eſt. Si duo ex uobis conuenerint ſuper terram:
de omni re quacunq; petierint: fiet a patre meo qui in cælis eſt. Vbi enim ſunt duo uel tres
congregati in nomine meo: ibi ſum in medio eorum. Qui ſunt iſti duo: niſi anima & corp⁹? Qui ſint duo co
Vnde & paulus caſtigabat carnem ſuam: & ſeruituti redigebat: ut eſſet animæ tanquam im-
peratrici ſuæ caro ſubdita: & mentis imperiis obtemparet: ut eſſet in uno homine diſſidium
ac bellum intra ſe gereret: & legi mentis repugnaret lex corporis. Duo igitur iſta diuerſa: ra
tione quadam & pace iungebat: ſecundum quod ipſe aſſeruit dicens: quia chriſtus eſt pax no
ſtra: qui facit utraq; unum: & medium parietem ſepis ſoluit per inimicicias in carne ſua: ne
id ageret quod nollet atq; id faceret quod odiſſet. Iſti ſunt ergo anima & caro. Vnde & dauid
ait. Non timebo quid faciat mihi caro: quam aduerſariam animæ ſuæ noſſet. Quæ tamen
duo ut euidentius exprimamus non ſolum duo ſunt: ſed etiam duo homines: unus interior
alter exterior. Iſti duo ſi ſibi propoſiti æqualitate concurrant: ut cogitationes factis & cogi-
tationibus facta conueniant: uitæ noſtræ rota ſine ulla offenſione uoluetur. Vt quem ad mo
dum ſcriptum eſt. Fiat uox tonitrui in rota. Iſti igitur duo: unum ſunt. Nec ſolum unum ſed
unus homo. Vnde & apoſtolus ait: ut duos conderet in uno homine: faciens pacem: & reco
ciliaret utroſq; in uno corpore deo per crucem interficiens inimicicias in ſemet ipſo: ut utri
q; acceſſum habeamus in uno ſpiritu ad patrem. Sunt etiam duo homines: uetus & nouus. Alio modo

Vetus ille peccato obnoxius & obſoletus :ac ueſtimenti ueteris ſimilitudine attritus & ſciſſus
quem in baptiſmate affigimus cruci . Vnde & apoſtolus ait. Quia uetus homo noſter ſimul
crucifixus eſt:ut deſtruatur corpus peccati :ut ultra non ſeruiamus peccato. Vetus ergo affigi
tur :ut moriatur peccato :ut nouus reſurgat :qui renouatur per gratiam . Diximus de duobus
fortaſſe dicat aliquis . Quid de tribus dicis quoniam ſic habet ſcriptura. Vbi enim ſunt duo
uel tres congregati in nomine meo:ibi ſum in medio eorum . Hinc quoq; ratio manifeſta ē
quia idem apoſtolus dicit. Ipſe autem deus pacis ſanctificet uos per omnia :ut integer ſpiritꝰ
ueſter & anima & corpus ſine querela in die domini noſtri ieſu chriſti ſeruetur. Vbi ergo
tres iſti integri ibi chriſtus eſt in medio eorum:qui hos tres ītus gubernat & regit:ac fidei pa
ce componit. Hæc igitur tria integra præ cæteris ī te uirgo cuſtodiat :ut nullam det ſacræ uir
ginitati q̄relā:& ſit inoffenſa ſine ruga ſine macula. De qua licet freq̄ntibꝰ libris diximus:tam̄
memorati pignoris cauſa:hunc adte librum cōdendum arbitrati ſumus. Bona uirginitas quæ
ſexum utruq; non ſolum abſoluit a crimine:uerum etiam prouocauit ad gratiam . Accuſamꝰ
autem plæruq; fœmineum ſexum:ꝙ erroris cauſam īuexit:& nō cōſideramus quanto iuſtius
ī nos obiurgatio retorqueat̄ . Nam ut repetamus a principio:& rerum exordia īterrogemus:
quātum ei delatum ſit :īueſtigabimus:& quam in miſera cōditionis humanæ fragilitate:fœ-
mina tamen īuenit gratiam. Nam cum omnia opera ſua laudauerit deus:cælum :terram ma
ria:noctem & diem :ꝙ iſte proficeret ad uſum :illa ad fructum quietis:laudauerit feras:beſti-
as:ubi ad hominem uētum:ſolus nō uidet̄ eſſe laudatus propter quem generata omnia ſūt.
Qua igit̄ cauſa? Niſi forte ea:quia alia ī ſpecie ſunt :homo in occulto? Nihil ī beſtiis plus repe
rias quam quod uidet̄. In homine nihil eſt īferius :quam quod uidet̄. Qui cum ex animo cō
ſtet & corpore:hoc utiq; in eo ſeruit quod uidetur. Illud autem ī eo regit hominem quod nō
uidetur. Merito ergo alia ī exordio laudant̄:iſtius laudatio non promit̄ :ſed reſeruat̄:quia alio
rum gratia foris:huius intus eſt:aliorum in natiuitate:huius in corde. Quid enim tam altū
& tam profundum quam hominis mens:quæ quaſi īuolucro quodam corporis tegit̄ & oc-
cultat̄ :ut eam haud facile quiſq̄ introſpicere & ſpeculari queat. Ideo ergo homo non ante lau
datur:quia non in forenſi pelle ſed in īteriore homine ante probandus:ſic prædicandus eſt.
Quem præclare definiuit apoſtolus petrus dicens abſconditum eſſe cordis hominem in īcor
ruptione quieti & modeſti ſpiritus qui eſt ante deum locuples. Merito ergo differt̄ :ut ſequat̄
uenerata eius laudatio:cuius dilatio non diſpendium ſed īcrementum eſt. Nemo ergo ſe deſ
piciat quaſi uilem :nec contuitu corporis ſe ſe exiſtimet. Nam & ſi dixerit ſanctus iob nudus
exiui de uentre matris meæ:nudus & hinc abibo:habuit tamen quo non ſolum inter homi-
nes :ſed apud deum diues īueniretur. Quid autem locupletius quam quod ad imaginem dei
eſt ac ſimilitudinem? Ad imaginem autem dei interior eſt homo non iſte exterior. Ille qui
ſenſu exiſtimatur non occulis compræhenditur. Ille ergo nobis expetendus eſt qui ſerius in
ueſtigatur . Ideo deus non putauit hominis fabricam eſſe laudandam :quia maior eius in uir
tute eſt portio. Præclara quidem ſpecies :& præſtantior cæteris animantibus:ſed irrationabi
lia ſpecie corporis exiſtimentur :ea autem quæ rationis plena ſunt:communem laudem ſeq
ſtrent . Homo igitur mihi non tam uultu quam affectu admirandus emineat atq; excellat:ut
in iis laudetur in quibus etiam deus prophetico iudicio laudatur . De quo ſcriptum eſt. Terri
bilis in conſiliis ſuper filios hominum . Cuius opera coram deo luceāt :qui bona iugibus ope
ribus facta contexat . Et ideo laudatio eius non in exordio ſed in fine eſt. Nemo enim niſi le-
gitime certauerit :coronatur. Ideoq; ſapiens tibi dicit . Ante mortem non laudes hominem
quēq; . Qua ratione hoc dixerit :ſuperioribus docuit dicens :quia in fine hominis nudantur
opera eius . Spectemus tertium :in quo manifeſtauit deus ſententiam ſuam. Cum enim feciſ
ſet hominem:& poſuiſſet in paradiſo operari & cuſtodire dixit nō eſt bonum ſolum eſſe ho
minem faciamus ei adiutorium ſecundum ſe. Sine muliere igitur homo non habet laudem
in muliere prædicatur . Nam cum dicit :non bonum hominem ſolum eſſe confirmat utiq;
bonum eſſe hominum genus:ſi uirili ſexui fœmineus ſexus accedat. Simul illud conſide
randum quia ille de terra factus eſt & limo :iſta de uiro : & caro quidem limus : ſed ille ad-
huc informis:iſte formatus. Iam illud præclarum : ut apoſtolicum accerſamus exemplum
quod habemus ſcriptum:reliquet homo patrem & matrem:& adhærebit uxori ſuæ: & erūt
duo in carne una:ſacramentum hoc magnum eſt ego autem dico in chriſto & in eccleſia. Ad
uertimus itaq; per mulierem cæleſte illud impletum eſſe myſterium eccleſiæ :in ea gratiam
figuratam :propter quam chriſtus deſcendit:& æternum illud opus humanæ redemptionis
abſoluit. Vnde & adam uocauit nomen mulieris ſuæ uitam. Nam & in pupulis per mulieres

successionis humanæ series & propago diffunditur:& per ecclesiam uita confertur æterna. Sane negare non possumus ꝙ errauerit mulier. Quid miraris tamen: si infirmior lapsus est sexus: cum sit lapsus etiam fortior. Mulier excusationem habet in peccato: uir non habet. Illa ut scriptura asserit: a sapientissimo omnium serpente decepta est: tu a muliere. Idest illā superior creatura decepit: te inferior. Te enim mulier decepit: illam tamen malus licet angelus. Si tu inferiori non potuisti resistere: quo modo illa potuit superiori. Culpa tua illam absoluit: si de merito culpæ dubitas: intelligemus sententiam. Illi dictum est. In tristicia paries filios & ad uirum tuum conuersio tua: & ipse tibi dominabitur. Viro autē dicitur. Terra es: & in terram ibis. Et uere iuxta sententiam: quandoquidem si adam quod a domino deo audierat: seruare non potuit: quo modo potuit seruare mulier quod audiuit a uiro. Si illum dei uox non confirmauit: quo modo istam uox firmaret humana. Deniq; adam conuētus quod contra diuina quæ coram audierat: præcepta gustasset: nihil habuit quod diceret: nisi quod sibi mulier dixisset & manducasset. Mulier autem ait. Serpens traduxit me: & manducaui. Quanto maior mulieris absolutio? Ille arguitur: hæc interrogatur. Adde illud ꝙ & prior culpam fatetur. Etenim quæ se dicit esse seductam: testatur errorem. Erroris ergo medicina confessio est. In iudicio ipso quanto clæmentior mulier uiro. Ille mulierem suam accusauit: ista serpentem. Hoc est nec accusata crimen retorsit: sed ipum accusatorem suum maluit si posset absoluere ꝙ̄ ligare. Habes igitur & culpæ absolutionem in confessione: & sententiæ in excusatione. In tristicia (inquit) paries filios. Condemnationis suæ pondus agnoscit: munus pœnalis conditionis exequitur. Pro te mulier doloribus suis militat: & remunerationem ex pœna inuenit: ut per filios per quos affligitur liberetur. Facta est itaq; gratia ex iniuria. Salus ex infirmitate. Scriptum est enim quia salua erit per filiorum generationem. Cum salute itaq; parit: quos in tristicia parturiuit: & ad laudem educat: quos peperit cum dolore. Sed dicis o uir: quia mulier tentatio fuerit uiri: uerum etiam & si decora: ecce alia tentatio. Tamen abrahæ descendenti in ægyptum uxoris pulchritudo non nocuit: immo magis profuit. Honoratus est enim per uxorem: non ludibrio habitus in uxore. Cur autem tu uultus decorem in coniuge magis ꝙ̄ morum requiras? Placeat uxor honestate magis ꝙ̄ pulchritudine. Illa eligatur quæ sarram moribus referat. Non est uicium mulieris esse quod nascitur: sed uicium uiri est quærere in uxore quod sæpe tentatur. In quo si infirmior fuerit mulier: ipsa labatur: si fortior: uir periclitetur. Non possumus repræhendere diuini artificis opus: sed quem delectat corporis pulchritudo: multo magis illa delectet uenustas: quæ ad imaginem dei est intus non foris comptior. Si ergo uxor tentatio est: esto cautior: quære remedium aduersus tentationis periculum. Vigilate (inquit) & orate: ne intretis in tentationem. Dominus hæc dixit. Vir audit. Mulier impleuit. Quottidie mulieres ieiunant: & non indicta præstant ieiunia: peccatum agnoscunt: accersunt remedium. Semel de interdicto mulier manducauit: & quottidie ieiunium soluit. Qui secutus es errantem: sequere corrigentem: ambo manducastis: cur sola ieiunat? Hoc est ambo deliquistis: cur sola remedium quærit? Veni eua iam sobria: ueni eua: & si in te aliquando intemperans sed iam in prole ieiuna. Veni eua iam talis: ut non de paradiso excludaris: sed rapiaris ad cælum. Veni eua iam sarra quæ parias filios non in tristicia sed in exultatione: non in merore sed in risu. Isaac tibi multiplex nascitur. Veni igitur eua iam sarra: de qua dicitur uiro. Audi sarram uxorē tuam. Sis tu licet uiro subdita: quia esse te decet: cito tamen soluisti sententiam: ut uir te audire iubeatur. Si typum christi illa pariendo a uiro meretur audiri: quantum proficit sexus: qui christum salua tamen uirginitate generauit. Veni ergo eua iam maria quæ nobis non solum uirginitatis incentiuum attulit: sed etiam deum intulit. Vnde lætus & exultans tanto munere dicit isaias. Ecce uirgo in utero concipiet: & pariet filium: & uocabitur nomē eius emanuel: quod est interpretatum: nobiscum deus. Vnde hoc munus? Non de terra utiꝗ; sed de cælo uas sibi hoc per quod descenderet: christus elegit: & sacrauit templum pudoris Per unam descendit: sed multas uocauit. Vnde & speciale maria domini hoc nomen inueīt: quod significat deus ex genere meo. Dictæ sunt & ante mariæ multæ. Nam & maria aaron fuit: sed illa maria amaritudo maris uocabatur. Venit ergo dominus in amaritudinem fragilitatis humanæ: ut conditionis amaritudo dulcesceret: uerbi cælestis suauitate & gratia tēperata. Hoc significauit fons mirrha per lignum dulcoratus: eo ꝙ popl's nacionum amarus

ante peccatis uel caro nostra: temperamento passionis dominicæ in usus alteros mutaretur. Egregia igitur maria quæ signum sacræ uirginitatis extulit: & intemeratæ integritatis pium christo uexillum leuauit. Et tamen cum omnes ad cultum uirginitatis sanctæ mariæ aduocentur exemplo: fuerunt qui eam negarent uirginem perseuerasse. Hoc tantum sacrilegium silere iam dudum maluimus: sed quia causa uocauit in medium: ita ut eius prolapsionis etiā episcopus argueretur: indemnatum non putauimus relinquendum. Et maxime quia mulierem eam legimus: sicut ait in chana galileæ ipse dominus dicenti sibi. Vinum non habent fili. Respondit. Quid mihi & tibi mulier? Et alibi legimus quod dixerit mattheus de ioseph & maria. Inuenta est ante q̄ conuenirent: in utero habens de spiritu sancto. Et infra. Non cognouit eam: donec peperit. Et iterum de ioseph. Noluit eam traducere. Et fratres domini uidentur significare q̄ de maria suscepti sint. Et apostolus ait. Postq̄ uenit plenitudo temporis: misit deus filium suum natum ex muliere: factum sub lege. Quæ singula notanda sunt: ut qui illa legit: sermonis huius modi uinculo non alligetur. Respondeamus itaq; suo ordie. De mulieris nomine quid moueamur? ad sexum rettulit. Non enim corruptelæ: sed sexus uocabulum est. Vulgi usus non præiudicat ueritati. Deniq; uirginitas primum hoc nomen accepit. Nam cum sumpsisset deus unam de costis adæ: & suppleuisset carnem in locum ipsius: ædificauit (inquit) eam in mulierem. Vtiq; adhuc uirum non cognouerat: & etiam mulier uocabatur. Rationem quoq; nominis huius scriptura non tacuit dicens. Quia dixit adam os de ossibus meis: & caro de carne mea. Hæc uocabitur mulier: quoniam de uiro sumpta est. Quia sumpta est (inquit) de uiro suo: non quia uirum experta. Itaq; q̄ diu in paradiso fuit: mulier uocata est: & cognita uiro non erat. Vbi autem eiecta est de paradiso: tunc legitur: quia adam cognouit eam mulierem suam: & tunc concepit: & peperit filium. Primus igitur solutus est nodus. Secunda questio. Quia scriptum est: anteq̄ conuenirent. inuenta est in utero habens. Consuetudo autem scripturæ diuinæ est: ut causam quæ suscepta est: astruat incidentem differat. Quo soluitur etiam tertia quæstio: quia dictum est: non cognouit eam: donec peperit filium. Quid ergo? postea cognouit. Minime. Deniq; habes alibi scriptum. Ego sum deus: & donec senescatis: ego sum. Nunquid igitur: post q̄ senuerunt quia dictum erat: deus esse desiit? Item in propheta dauid legimus. Dixit dominus domino meo: sede a dextris meis: donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Nunquid subiectis populis nationum qui nec uidebantur inimici: cum salutis auctorem negarent: simulacris seruirent: ad dexteram patris filius sedere desiit aut in perpetuum non sedebit? Quid autem præiudicat mariæ: si cælestis consilii mysterium ioseph non intellexit: & putauit uirginē non esse quā prægnantem uideret? Resurrectionem eius angeli ignorauerunt: quod significant uersiculi: tollite portas principes uestras & eleuamini portæ æternales: & introibit rex gloriæ. Interrogant quasi ignorent: & alii respondent. Dominus fortis & potens: dominus potens in prælio ipse est rex gloriæ. Et repetiuit propheta eosdem uersiculos: & nihilo minus illi quasi ignorantes: iterum interrogauerunt. Sic enim scriptum. Tollite portas principes uestras: & eleuamini portæ æternales: & introibit rex gloriæ. Quis est iste rex gloriæ. Quo modo ergo potuit diuinum scire secretum q̄ angeli nesciebant? Et in isaiæ libro habes. Quis est iste qui aduenit ex edon? rubor uestimentorum eius ex bosor. Et utiq; minus erat hominem resurrexisse q̄ uirginem parturire. Etenim iam eliæ precibus: elisæi orationibus mortui resurrexerant. Nunq̄ autem ante: nunq̄ postea uirgo generauit. Hoc autem opinatus est quod traduceret eam quasi ream ante q̄ ab angelo moneretur. Postea quasi fidelis nec dubius uirginitatis eius seruauit oraculum. Nec illud moueat quod ait: quia ioseph accepit coniugem suam: & profectus est in ægyptum. Desponsata enim uiro: coniugis nomen accepit. Cum enim iniciatur coniugium: tunc coniugii nomen asciscitur: Non enim defloratio uirginitatis facit coniugium: sed pactum coniugale. Deniq; cum iungitur puella: coniugium est: non cum uirili admixtione cognoscitur. Quod autem fuit desponsata connubio licet alibi plenius dixerimus: libare satis est causam cælestis mysterii: ut ab iis qui mariam grauem utero cernerent: nō adulterium uirginitatis: sed desponsate partus legitimus crederetur. Maluit.n. dn̄s aliquos de sua generatione q̄ de matris pudore dubitare. Fratres autē gentis & generis: p̄p̄ri q̄ cōsortio nūcupari docet dn̄s ip̄e q̄ dicit. Narrabo nomē tuū fratribus meis: in medio eccl'e laudabo te. Paulus quoq; ait. Optabā ego ip̄e anathema esse pro fr̄ibus meis. Potuerūt aūt & fr̄es esse ex ioseph non ex maria. Quod quidem si quis diligentius prosequatur: inueniet. Nos eam persequendam non putauimus: quoniam fraternum nomen liq̄t plurib9 esse cōe.

At uero dominus ieſus eam ſibi matrem eligeret : quæ uirili ſemine aulam poſſet uiolare
cæleſtem ? Quaſi eam cui impoſſibile eſſet uirginalis ſeruare cuſtodiam ? Cuius exemplo
cæteræ ad integritatis ſtudium prouocantur: ipſa ab huius modi quod per ſe cæteris propo
ſitum foret:munere deuiaret ? Et quæ eſſet cui maius q̃ matri dominus meritum repone-
ret:& præmium reſeruaret?Nulli enim uberiora q̃ uirginitati deputauit munera:ſicut ſcrip
tura nos docet.Sic enim per iſaiam dominus locutus eſt.Ne dicat ſpado quia ego ſum lignũ
aridum.Hæc dicit dominus ſpadonibus:quicunq; cuſtodierint præcepta mea: & elegerint
quæ ego uolo:& amplectentur teſtamentum meum:dabo illis ĩ domo mea & in muro meo
locum nominatum:meliorem filiorum & filiarum : nomen æternum dabo illis & non de
ficient.Aliis promittit:& non deficient:matrem ſuam deficere patiebatur?Sed non deficiet
maria:non deficiet uirginitatis magiſtra:nec fieri poterat:ut quæ deum portauerat: portan
dum hominem arbitraretur.Nec ioſeph uir iuſtus in hanc proruiſſet amentiam:ut matri do
mini corporeo concubitu miſceretur. Sed tamen maria ſuis non alienis moribus defenda
tur.Non defecit ut dixi.Ipſe teſtis eſt filius dei qui cum eſſet in cruce:diſcipulum matri com
mendabat ut filiũ:diſcipulo eam tradebat ut matrem.Docuit hoc ioannes:qui myſtica ma-
gis ſcripſit.Alii enim euangeliſtæ ſcripſerunt ꝙ in paſſione domini terra contremuit : ſol re
fugit:perſecutoribus uenia poſtulata eſt.Iſte dilectus domini qui e pectorẽ eius hauſeat ſecre
ta ſapientiæ:& piæ uoluntatis arcana: ab aliis dicta præteriit.Hoc diligentius proſecutus ẽ :
ut maternæ uirginitatis perſeuerantiam ſuo iudicio comprobaret:quaſi filius de matris pu-
dore ſolicitus:ne quis eam tanto conuiuio temeratæ integritatis aſpergeret . Dignum quip
pe erat:ut qui latroni ueniam donabat:matrem a dubio pudoris abſolueret . Dicit ergo ad
matrem.Mulier ecce filius tuus.Dicit & ad diſcipulum.Ecce mater tua.Ipſe eſt diſcipulus:cui
mater commendabatur.Quo modo marito uxorem tolleret:ſi fuerat maria mixta coniu-
gio:aut uſum tori coniugalis agnouerat? Claudite ora impii:aperite aures pii : audite quid
chriſtus loquatur.Teſtatur de cruce dominus ieſus & pauliſper publicam differt ſalutem:ne
matrem inhonoram relinquat:ſubſcribit ioannes teſtamento chriſti . Legatur matri pudo-
ris defenſio:teſtimonium integritatis:legatur & diſcipulo matris cuſtodia: pietatis gratia .
Et ex illo ſuſcepit eam diſcipulus in ſua. Non itaq; chriſtus faciebat diuortium: non maria
relinquebat uirum.Sed cum quo uirgo habitare debebat:q̃ cum eo quem filii hæredem in
tegritatis ſciret eſſe cuſtodem?Stabat ante crucem mater:& fugientibus uiris ſtabat intrepi
da.Videte utrum pudorem mutare potuerit mater ieſu:quæ animum non mutauit . Spec-
tabat piis oculis filii uulnera:per quem ſciebat omnibus futuram redemptionem . Specta-
bat non degeneri mater ſpectaculo quæ non metueret peremptorem.Pendebat in cruce fi
lius:mater ſe perſecutoribus offerebat.Si hoc ſolum eſſet:ut ante filium proſterneretur:lau
dandus pietatis affectus:ꝙ ſuperſtes filio eſſe nolebat:ſin uero ut cum filio moreretur:cum
eodem geſtiebat reſurgere:non ignara myſterii ꝙ genuiſſet reſurrecturum . Simul quia pu
blico uſui impendi mortem filii nouerat:præſto labatur ſi forte ſua morte publico mune-
ri aliquid adderetur.Sed chriſti paſſio adiutore non eguit.Sed ipſe longe ante prædixit.
Et reſpexi : & non erat adiutor:& attendi:& nemo ſuſcipiebat me : & liberabo eos brachio
meo.Quo modo ergo extorqueri potuit integritas mariæ:quæ fugientibus apoſtolis ſup-
plicia non timebat:ſed ipſa ſe offerebat periculis. Cuius tanta gratia:ut non ſolum in ſe uir
ginitatis gratiam reſeruare:ſed etiam iis quos uiſeret:integritatis inſigne conferret. Viſita-
uit ioannem baptiſtam : & in utero matris prius q̃ naſceretur:exultauit : ad uocem mariæ
exultauit infantulus:obſecutus ante q̃ genitus. Nec immerito manſit integer in corpore:
quem in tribus menſibus oleo quodam præſentiæ ſuæ integritatis unguento domini ma-
ter exercuit.Eademq; poſtea ioanni euangeliſtæ eſt tradita coniugium neſcienti . Vnde nõ
miror præ cæteris locutum myſteria diuina:cui præſto erat aula cæleſtium ſacramentorũ .

Nunc mihi dicant qui hanc quæſtionem ſerunt : quid eſt quod ait dominus per prophe-
tam.Nunc reuocabo captiuitatem iacob:& miſerebor adhuc domus iſrael . Et infra. Cõgre
gabo(inquit)eos de gẽtibus:& cõgregabo illos de regionibus nationũ:& ſanctificabor in iis
in conſpectu gentiũ:& ſcient quod ego ſum dominus deus ipſorũ : dum apparebo illis inter
natiões:& nõ auertã amplius faciẽ meã ab eis:pro eo q̃d effudi irã meã ĩ domũ iſrl':dicit dñs.
Et infra dicit ꝓpheta uidiſſe ſe in monte alto nimis ædificatiõem ciuitatis:cuius portæ pluri
mæ ſignificantur:una tamen clauſa deſcribitur : de qua ſic ait. Et conuerti me ſecundum
uiam portæ ſanctuarii exterioris : quæ reſpicit ad orientem : & hæc erat clauſa. Et ait

dominus ad me. Porta hæc clausa erit:& non aperietur: & nemo transiuit per eam:eritq; clausa:quoniam dux ipse sedebit in ea:ut manducet panem in conspectu domini:secundum uiam elam portæ intrabit:& secundum uiam eius exibit. Quæ est hæc porta nisi maria:& ideo clausa quia uirgo. Porta igitur maria:per quam christus intrauit in hunc mundum:quã do uirginali fusus est partu:& genitalia uirginitatis claustra non soluit:mansit intemeratum septum pudoris:& inuiolata integritatis durauere signacula:cum exiret ex uirgine:cuius altitudinem mundus ferre non potest. Hæc(inquit)porta clausa erit:& non aperitur. Bona porta maria quæ clausa erat:& non aperiebatur. Transiuit per eam christus:sed non aperuit: & ut doceamur quia portam habet omnis homo:per quam christus ingreditur: tollite(inquit) portas principes uestras:& eleuamini portæ æternales:& introibit rex gloriæ. Quanto magis ergo porta erat in maria:in qua sedit christus corporaliter & exiuit. Est enim & porta uentris:unde ait iob sanctus. Intenebrescãt(inquit)stellæ noctis illius: quia non conclusit portas uentris mei. Est ergo & porta uentris sed non omnis clausa semper. Vere una sola potuit eẽ semper clausa:per quam sine dispendio claustrorum genitalium uirginis partus exiuit. Ideo ait propheta:porta hæc clausa erit:& non aperietur:& nemo transibit per eam:hocest nemo hominum:quoniam dominus(inquit)deus israel transibit per eam:eritq; clausa:idest & post transitum domini erit clausa. Non aperietur a quoq;:nec aperta est:quoniam habuit semper ianuam suã christum:qui dixit. Ego sum ianua:quam nemo ab ea potuit auellere. Hæc porta ad orientem aspiciebat:quoniam uerum lumen effudit:quæ generauit orientem:peperitq; solem iusticiæ. Audiant ergo imprudentes:clausa(inquit)hæc porta quæ solum recepit deum israel. Is igitur de quo dictum est ad ecclesiam:quoniam confortauit seras portarum tuarum:suam portam confortare non potuit? Sed confortauit profectu & seruauit intactam Denicq; non aperta. Audiant ergo prophetam dicentem. Non aperietur eritq; clausa: hocest non aperietur ab eo cui desponsabitur. Non licebit enim ut aperiatur: per quam dominus pertransiuit:& post eum erit clausa:hocest non aperiet eam ioseph:quoniam dicetur ei. Noli timere accipere mariam coniugem tuam:quod enim ex ea nascetur:ex spiritu sancto est. Porta ergo clausa uirginitas est:& ortus clausus uirginitas:& fons signatus uirginitas. Audi uirgo diligentius apertis auribus & clauso pudore:aperi manus:ut te pauper cognoscat:claude ostium:ne temerator irrepat:aperi mentem:serua signaculum. Virga quoq; a radice uirginitas est. Sic enim scriptum est. Exibit uirga de radice iesse:& flos de radice eius ascendet. Nõ caua est hec uirga sed solida. Nemo ergo adulteret uirgam tuam:ut florem suum custodiat. Virga es o uirgo:non curueris ñ flectaris in terrã:ut ĩ te flos paternæ radicis ascendat. Ortus cõclusus es uirgo:serua fructus tuos:non ascendant ad te spinæ:sed uuæ tuæ floreant. Ortus conclusus o filia:nemo auferat sepem tui pudoris:quia scriptum est. Et destruentem sepem mordebit eum serpens. Sed illam solam auferat de qua dictum est:quid incisa est sepes. Nemo parietem tuum destruat:ne sis in conculcationem. Paradisus uirgo: euam caue:fons signatus es uirgo:nemo aquam polluat:nec conturbet:ut imaginem tuam in fonte tuo semper attendas. Porta clausa es uirgo:nemo aperiat ianuam tuam:quam semel clausit sanctus & uerus qui habet clauem dauid:qui aperit:& nemo claudit:claudit:& nemo apit. Aperuit tibi scripturas:nemo eas claudat:clausit pudorem tuum:nemo aperiat eũ. Venio(inquit)cito:tene quod habes:nemo accipiat coronã tuã. Quæ ẽ corona tua:nisi illa de qua dictum ẽ: & eris corona decoris in manu dñi? Quis hoc dixit:nisi ille:de quo dicit ecclesiastes:unus ẽ: & non secundus? Quis ẽ iste nisi ille:de quo dictũ est:magister uř unus ẽ xps? Vnus ẽ quia unigenitus dei filius:unus quia solus:ut dictũ ẽ:q expãdit cælos solus:& ambulat sicut in terra supra mare. Hic ergo nõ ẽ sanctus:quia primus ẽ:nõ ẽ secundus:quia unus est. Vnus deus pr̃ ex quo oĩa:& nos in illo:& unus dñs iesus christus:p quẽ oĩa:& nos per ipsum. Vnus deus pr̃ & unus dei filius:& unus spiritus sanctus:sicut scriptũ ẽ. Hæc aũt oĩa opatur unus atq; idem spiritus:diuidẽs singulis pro ut uult. Vnus(inquit)quia unus deus. Nullus secũdus:quia quod uult facit:nõ quod impatur. Vnus ergo pr̃ deus:& unus dei filius: Vnus & unus:quia nõ duo dii. Vnus filius:quia cũ pr̃e unus ẽ:sicut ipe dixit. Ego & pr̃ unum sumus. Et unus spirit⁹:quia unitas trinitatis ẽ:nõ ordine distĩcta nõ tpe. Sed dicũt lectũ. Ite baptizate gentes in noĩe pr̃is & filii & spiritus sancti. Et obiiciunt quia prius patrem nominauit:secundo filium:tertio spiritum sanctum. Nunquid ergo quia dicit euangelium. In principio erat uerbũ:& uerbũ erat apud deũ:iferiorẽ significauit pr̃em:quia primo uerbũ dei in pricipio semp esse ac fuisse memorauit? Aut cũ dicit apl̃s:in regno xpi & dei:ordinẽ fecit? Aut cũ dicit ipe dñs iesus xpus. Spiritus dñi super me:propter qđ unxit me:prædicare captiuis remissionẽ. Eminẽtiorẽ filio

dei ſpiritum eſſe teſtatus eſt? Aduertis uirgo quem ad modum iſta ſoluantur. Aperi ad hæc
aures tuas:os tuum claude. Aperi aures tuas:ut fidem audias:claude os:ut teneas uerecundiā.
Deinde illud legunt: quia dixit. In nomine patris & filii & ſpiritus ſancti: & non intelligunt
quid ante præmiſerit. In nomine(inquit)tres perſonas quidē ſignificauit:ſed trinitatis nomē
aſſeruit. Vnus itaq; deus:unum nomen:una diuinitas:una maieſtas. Nullus ergo ſecundus:
quia principium omnium trinitas eſt:& trinitas primatus ſuper omnia. Eſt ergo unus:& nō
eſt ſecundus. Vnus qui ſecundum non habet:quia unicus ſolus ſine peccato: ſolus ſine adiu-
torio:qui ait. Reſpexi:& non erat adiutor:Non eſt finis labori eius:quia pro omnibus aduo
catus noſter eſt apud patrem & infirmitates noſtras ſuſcepit:& pro nobis dolet infirmatur
ſicut ait AEger eram & non uiſitaſtis me. Cuius oculus non ſatiatur diuitiis:quia ipſe eſt alti
tudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ dei:in quo ſunt theſauri myſteriorum cæleſtium. Cur
ergo ſæculo potius laboramus:& fraudamus animam noſtram tantæ bonitatis diſpendio:
qui nulli alii niſi huic ſeruire domino deberemus? Hic ergo non eſt ſecundus. Ego certe hoc
teſtimonium defero. Lego quia primus eſt:lego quia non eſt ſecundus. Illi qui ſecundū aiūt:
doceant lectione. Sed dicit aliquis:quia ſcriptum eſt. Primus homo de terra terrenus:ſecun-
dus homo de cælo cæleſtis. Secundus aūt ſecundum carnem:quia poſt adam. Ego plus dico.
Non ſolum ſecundum lego hominem:ſed etiam nouiſſimum. Deniq; ſic habes. Factus eſt
primus homo adam in animam uiuentem:nouiſſimus adam in ſpiritum uiuificantem. Vi
de clementiam chriſti. Ipſe eſt primus & nouiſſimus. Qui primus erat propter nos ſe nouiſ
ſimum fecit. Primus quia per ipſum reſurrectio. Deſcendit enim & proiecit ſe ut caderet: in
fra omnes ſe faciens:ut omnes iacentes leuaret. Vnde & ait eccleſiaſtes:quia ſi ceciderit un⁹:
erigit ſociū ſuū. Et uæ illi uni:cum ceciderit:& non eſt ſecundus:ut eum erigat. Et quidem ſi
dormierint duo:eſt calor illis:& unus quo modo calefiet? Hoc eſt qui xp̄m habet: & ſi cecide
rit reſurget:& ſi mortuus fuerit:reuiuiſcet:quia adeſt ille,qui uenit ignē mittere in terram.
Deniq; & eliſſæus cum puerum reſuſcitaret:inſufflauit illi:ut refunderet uitæ calorem. Habe
ergo tecū hunc ignem in pectore tuo:qui te reſuſcitet: ne frigus tibi perpetuæ mortis irre-
pat. Hic ergo iuuenis ſe ꝓiecit:qui uenit per mariam. & infundebat calorem uitæ pectorib⁹
audientium. Vnde dicunt illi in euangelio. Nōne cor noſtrū ardēs erat ī nobis:cū aperiret no
bis ſcripturas? Hic eſt iuuenis ſecūdus:ut dicit eccl'iaſtes. Vidi uniuerſos qui uiuunt:qui ambu
lant ſub ſole cū iuuene ſecundo:quis reſurget cum eo? Quis enim pro chriſto reſurget: cum
ille pro oībus reſurrexit:& in illo oēs reſurrexerint:cum ſpem reſurrectiōis accepint. De xp̄o
enim dictum liquet:quando aduertis cōgruere locū iſtū cū benedictione:uel ꝓphetia iacob q
ait de iuda. Quis ſuſcitabit eum? Non utiq; alter q̄ ipē ſuſcitauit:ſicut ipē ait. Soluite tēplū:
hoc:& in triduo ſuſcitabo illud. Hoc aūt dicebat de templo corporis ſui. Illud quoq; uere xp̄o
cōuenit ſoli quod addidit. Nō ē finis oī pp'lo eius. Quia ppl's xp̄i īnumerabilis finē nō habet:
cui fides reſurrectōis æternæ:ꝑpetuæ uitæ acquirit ætatē. Secūdum carnem itaq; & iuuenē
dictum eſſe & reſurgere dubium non ē. Deniq; & illud attexuit quia optimus puer pauper &
ſapiens. Pauper enim factus eſt:cum diues eſſet. Ipſe ergo rex iſrael tranſiuit hanc portam.
Ipſe dux ſedit in ea:quando uerbum caro factum eſt:& habitauit in nobis. Quaſi rex ſedēs
in aula regali uteri uirginalis uel in olla feruenti:ſicut ſcriptum eſt. Moab olla ſpei: uel olla
ſpei meæ. Vtrunq; diuerſis in codicibus inuenitur. Aula uirgalis eſt uirgo quæ non eſt uiro
ſubdita ſed deo ſoli. Eſt & olla uterus mariæ: quæ ſpiritu feruenti qui ſuperuenit in eam: re
pleuit orbem terrarum:cum peperit ſaluatorem: qui manducauit in porta ſedens: utiq; ci-
bum illum de quo dixit. Meus cibus eſt:ut faciam uoluntatem patris mei:qui in cælis eſt.
O diuitias mariæ uirginitatis:quaſi olla ferbuit:& quaſi nubes fluit in terram gratiam chri-
ſti. Scriptum eſt enim de ea. Ecce dominus uenit ſedens ſuper nubem leuem. Vere leuē:quæ
coniugii onera neſciuit. Vere leuem quæ lauit hunc mundum de graui fenore peccatorum.
Leuis erat:quæ remiſſiōem peccatorū utero geſtabat. Deniq; lauit ioannem in utero conſti-
tutum qui ad uocem eius exiliuit:& infans exultauit in gaudio prius ſenſu deuotionis: q̄ ſpi
ritus infuſione uitalis aiatus. Excipite igitur:excipite ſacræ uirgines nubis huius pluuiā ſpūa
lem:temperamentū flagrantiæ corporalis:ut corporis oēs reſtringuatis ardores:atq; īterna
ueſtræ mentis humeſcāt. Huius imbrem nubis ſacratæ patres ueſtri annunciauerunt nobis
ſalutem mundi futurum. Hunc imbrem ſignificabant eſſe uenturum ſtillicidia ſtillantia ſu
per terram:quæ hiereboal popoſcit & meruit. Bonam nubem ſequimini:quæ fontem intra
ſe genuit:quo rigauit orbem terrarum. Excipite ergo uoluntariam pluuiam:pluuiam bene-
dictionis:quam hæreditati ſuæ dominus effudit. Excipite aquam:& nō effluat uobis. Quia

nubes est: diluat uos: & sacro humore perfundat. Quia olla est: spiritu uaporet æterno. Excipite itaq; ex hac moabitide olla gratiæ cælestis unguentum. Nec uereamini: ne deficiat qd exinanitum est: & plus redundat quandoquidem in omnem terram odor exiuit eius: sicut scriptum est. Vnguentum exinanitum nomen tuum: propterea adolescentulæ dilexerūt te nimis. Descendat istud unguentum in ima præcordia uiscerumq; secreta: quo non deliciarum odores sancta maria sed diuinæ gratiæ spiramenta redolebat. Hæc pluuia euæ restrinxit appetentiam. Hoc unguentum maria lazari in pedes christi effudit: & tota domus pio repleta odore fragrauit. Nec ulla se pauperem putet. Nulla se arbitretur inopem: nulla metuat: ne preciosum hoc unguentum emere non possit: aut fontem istum esse uenalem. Qui sititis (inquit) ite ad aquam: & quicunq; non habetis argentum: ite & emite & bibite sine argento. Et supra ait. Gratis uenundati estis: & sine argento redimemini. Ideo pauper factus est dominus: cum diues esset ut eum omnes emant: & egenos præcipue sua paupertate locupletet. Parate igitur uasa domini: ut excipiatis hunc fontem: uirginitatem integritatis unguentum: odorem fidei: & suauis misericordiæ gratiæ florulentæ. Induamini agni innocentiam: qui cum malediceretur non remaledixit: cum repercuteretur: non repercussit. Hanc imitamini filiæ: cui pulchre conuenit illud quod de ecclesia prophetatū est. Speciosi facti sūt gressus tui in calciamentis filia aminadab. Eo q speciose procedit anima: quæ corpore uelut calciamento utitur: ut quo uelit: suum possit sine impedimento ullo circunferre uestigiū. In hoc calciamento speciose processit maria: quæ sine ulla commixtione corporeæ consuetudinis auctorem salutis uirgo generauit. Vnde egregie ioannes ait. Non sum dignus soluere corrigiam calciamenti eius. Idest non sum dignus incarnationis mysterium compræhendere angustiis mentis humanæ: atq; mei uilitate sermonis absoluere. Vnde & isaias dicit. Generationem eius quis enarrabit? Speciosi ergo gressus uel mariæ uel ecclesiæ: quoniā speciosi pedes euangelizantium. Quam pulchra etiam illa quæ in figura ecclesiæ de maria prophetata sunt: si tamen non umbra corporis sed mysteria generationis eius intendas. Dicit enim ad eam. Moduli fœmorum tuorum similes torquibus operis manuum artificis Vmbilicus tuus crater tornatilis non deficiens mixto: uenter tuus aceruus tritici minuti inter lilia. Eo q concinnens sibi in omnibus christi ortus ex uirgine. Sicut uictores solent sæcularium præliorum strenuorum colla uirorum donatis torquibus honorare: ita iugum nostrum leue fidelium colla uirtutis insignibus coronaret. Vere enim aluus ille mariæ crater tornatilis: in quo erat sapientia: quæ miscuit in cratere uinum suum: indeficientem cognitionis piæ gratiam diuinitatis suæ plenitudine sumministrans. In quo uirginis utero simul aceruus tritici & lilii floris gratia germinabat: quoniam & granum tritici generabat & lilium Granum tritici secundum quod scriptum est. Amen amen dico uobis: nisi granum tritici cadens in terram: mortuum fuerit: ipsum solum manet. Sed quia de uno grano tritici aceruus est factus: completum est illud propheticum: & conualles abundabunt frumento. Quia granum illud mortuum plurimum fructum attulit. Hoc itaq; granum omnes homines perpetua cælestium munerum messe saturauit. Consumatum est illud prophetici oris eloquium: dicente eodem dauid. Cibauit eos ex adipe frumenti: & de petra melle saturauit eos. In hoc grano esse etiam lilium conuallium diuina testantur oracula. Quia scriptum est: ego sum flos campi & lilium conuallium: sicut lilium in medio spinarum. Christus erat lilium in medio spinarum: quando erat in medio iudæorum. Audi uirgo quid dicat lilium spinarum: quid conualium christus: idest humilium animarum & mentium. Esto ergo mitis humilis atq; mansueta: ut in te sicut lilium germinet christus: de quo & alibi habes. Lilia eius lilia distillantia myrrham. Idest qui christi passionē loquūtur: & suo ore cōcelebrant: ac mortificationem eius in suo circunferunt corpore. Christi lilia sunt spāliter sacræ uirgines quarum ē splendida & immacula uirginitas. Vnde plærīq; accipiunt q ecclīa uideatur dicere: ego sum flos campi & lilium conuallium. Quæ & in hac conualle istius mundi gratiam boni odoris exhalat: sedulæ confessione pietatis. Deniq; & alibi dicit. Frater meus descendit in ortum ad phialas aromatis: pascere in ortis: & colligere lilia: ego fratri meo: & frater meus mihi: qui pascit inter lilia. Ex illo ergo utero mariæ diffusus est in hunc mundum aceruus tritici minutus inter lilia: quando natus est christus: cui dicit ꝓpheta dauid. Benedices coronā anni benignitatis tuæ: & campi tui replebūtur ubertate. Pinguescent fines deserti: exultatōe colles accingentur. Induti sunt arietes ouium: & conualles abundabunt frumento. Etenim clamabunt: & hymnum dicent. Quis est annus dominicæ bonitatis nisi ille de quo scriptura dicit. Tempore accepto exaudiui te: & in die salutis adiuui te? Quando

populorum fides ecclesiam fœcundauit:īduit sacerdotes:unde & apostolus ait. Ecce tempus acceptabile:ecce nunc dies salutis. Quando uenit dominus prædicare annum domini acceptum & diem retributionis:sicut in euangelio suo ipse memorauit dicens. Spiritus domini super me:propter quod unxit me euangelizare pauperibus : misit me sanare contritos corde : prædicare captiuis remissionem:& cæcis uisum:dimittere confractos in remissionem:prædicare annum domini acceptum & diem retributionis. Tunc ergo dominus operibus suis & gloria & honore sui tempus coronauit aduentus. Totus enim ille annus conuersationis eius in hoc mundo diuersarum habuit certamina passionum. Vicit herodem paruulus:de quo in passione infantium triumphauit. Esuriuit sitiuit pro nobis:uapulauit pro nobis:contumelia rum indigna tolerauit:crucem ascendit:mortuus pro nobis. Vides quanta certamina. Sed tamen non auarus exactor præmii:cui abundauit una cælestis corona uirtutis. Vnde egredimini filiæ hierusalem:sicut uos hortatur scriptura diuina in canticis canticorum. Egredimini & uidete regem salomonem in corona:qua coronauit eum mater sua:in die sponsalium ei⁹: & in die iocunditatis cordis eius:quia fecit sibi (inquit) charitatem a filiabus hierusalem. Hoc est egredimini ex his angustiis & solicitudinibus corporalibus. Egredimini ex hac delectatione carnali:& peregrinamini de corpore:ut adesse deo possitis. Quoniam qui in carne sunt domino deo suo placere non possunt. Dicat ergo uobis:quia non estis in carne sed in spiritu. Eritis in spiritu:si potueritis comprehendere salomonis ueri illius pacifici charitatem:quam fecit sibi ipse:& ideo coronam accepit a matre. Beata mater hierusalem:beatus & mariæ uterus:qui tantum dominum coronauit. Coronauit eum quando firmauit:coronauit eum quādo generauit:& si eum sine aliqua sui operatione formauerit: quia spiritus sanctus superuenit in uirginem. Vnde & ipse ait. Inoperatum meum uiderunt oculi tui. Tamen hoc ipsum ꝙ ad omnium salutem eum concepit & peperit:coronam capiti eius æternæ pietatis imposuit:ut per fidem credentium fieret omis uiri caput christus. Inoperata est ergo caro christi: quam ut maria uirgo conciperet inusitato quodam nouoq; incarnationis mysterio:sine ulla uirilis seminis admixtione diuinæ gratia dispositionis quod erat carnis : assumpsit ex uirgine:atq; in illa nouissimi adam immaculati hominis membra formauit. Homiem audis: sed supra hominem intellige:quia scriptum est. Non coques hædum in lacte matris suæ. Et alibi legis. Et homo est:& quis cognoscit eum? Ergo non debes agnum illum in quo plenitudo diuinitatis corporaliter inhabitat:conditionis humanæ uiribus æstimare : & maiestatē incomprehensibilis potestatis degeneris cognitionis infirmitate concludere. Non enim illum perfectæ fidei cibum iacob coxit in lacte:quo isaac pater ita est delectatus : ut ei prærogatiuam omnem benedictionis prophetica sobrietate conferret. Et ideo apostolus scripsit: succum lactis tenuis cibum esse doctrinæ:dicens. Quia omnis qui alitur lacte:expers est uerborum iusticiæ. Paruulus enim est. Perfectorum autem est solida esca. Et tu ergo filia sume stolam illam mulieris pia operatione contextam:quæ manus suas aperuit pauperi: & lucerna eius non extinguitur in tota nocte:atq; indue te:& huius modi epulas affer ad patrem & dicat. Quid est ꝙ tam cito uenisti filia:laudans adhuc in tenera ætate prudentiam:piæ quoq; deuotionis affectum:& dicat tibi. Accede ad me filia. Sentiensq; odorem uestimentorum benedicat te dicens. Ecce odor filiæ meæ sicut odor agri pleni:cui benedixit dominus. Et det tibi dominus a rore cæli desuper:& ab ubertate terræ abundantiam. Atq; his adiungat Qui maledixerit tibi:maledictus erit:& qui benedixerit tibi:benedictus erit. Hac stola indutus iacob hominem uidit:& ab eo quasi a domino deo benedictionem poposcit : & appellauit locum:uisio dei. Hac stola indutus uidit illam stolam christi : de qua ait : lauit in uino stolam suam. Et benedixit eam in ioseph dicens. Filius ampliatus meus ioseph:filius ampliatus : zelatus me filius meus adolescentior ad me reuertere. Significans dominicæ resurrectionis insigne. Et addidit: Benedictio patris tui & matris tuæ præualuit super benedictiones montium manentium & desideria collium æternorum : idest super regem gratiæ. Hanc sume stollam ut induas christum : atq; in eius agnitione renoueris. Induere ergo sicut electa dei uiscera misericordie : benignitatem : humilitatem : patientiam :modestiam :charitatem :quæ est unitatis uinculum: ut nemini quicquam debeas :nisi inuicem sororem tuam diligas:nec gratiæ eius inuideas sed quo probatiorem uideris imiteris:ut sit in te pax christi & gratia :& uerbum dei habitet in corde tuo :atq; huius mundi fugias cogitationes. Semel mundo mortua ne quæso tetigeris ne attaminaueris quæ sunt istus sæculi. Sed semper in psalmis & hymnis & canticis spiritualibus abducas te ab huius mundi conuersatione:

non homini ſed deo cantans. Et ſicut faciebat maria: conferẽs in corde ſuo. Quaſi bona quo
qꝫ agnicula rumies in ore tuo præcepta diuina: ut dicas & tu. Exercebor in mirabilibus tuis.
Nec dormitet aut ſtillet anima tua præ tædio. Stillicidia enim eiiciunt humorem tempore
hyemali. Anima autem perfecta non ſtillat: in qua nulla eſt grauioris rima peccati: ſed mãet
in domo tua: & inoffenſe habitationis nouitate lætatur ac fruitur. Ac ſi aliquid forte muta
uerit: dicas. Confirma me in uerbis tuis. Nunc ad te decurſis omnibus pater gloriæ uota con
uerto. Cuius pietati inceſſabiles gratias agimus: ꝙ in uirginibus ſacris angelorum uitam ui
demus in terris: quam in paradiſo quondam amiſeramus. Quid enim uel ad imitanda uir
ginum ſtudia confirmandamqꝫ uirtutem uel ad celebrandam uirginitatis gloriam plus con
ferre potuiſti: ꝙ ut deus ex uirgine naſceretur? In quo redemptio quidem noſtra diuinũ mu
nus inuenit. Sed ipſe quoqꝫ unigenitus filius tuus uenturus in terram ſuſcipere quod amiſſũ
eſt: puriorem carnis ſuæ generationem reperire non potuit ꝙ ut habitationi cæleſti aulam
uirginis dedicaret: in qua eſſet & immaculate caſtitatis ſacrarium: & dei templum. Quid au
tem illud attexam: ꝙ diuino tuo munere cum ſanctis moiſe & aaron maria pedes per fluc
tus duxit hebreorum exercitum? Relinquo autem: priuata non quæro. Satis eſt iſta nobili
tas familiæ uirginali. Te quæſo ut tuearis hanc famulam tuam quæ tibi ſeruire: tibi animã
ſuam. tibi integritatis ſuæ ſtudium dicare præſumpſit. Quam ſacerdotali munere offero:
affectu patrio commendo: ut propicius & præſul conferas ei gratiam quo cæleſtium thala
morum immorantem additis ſponſum excutiat: mereatur uideri: introducatur in cubicu
lum dei ſui regis: mereatur audire dicentem ſibi. Ades huc a libano ſponſa: ades huc a libão:
tranſibis & pertranſibis a principio fidei. Vt tranſeat ſæculum: ad illa æterna pertranſeat.
Intẽde igitur pater ĩ tuum munus: cui ſanctificando nullius conſilium requiſiſti: ſed ipſe ſine
ullo petitore atqꝫ arbitro tantam contuliſti gratiam: quantam ante oracula diuina credere
nemo potuiſſet ut in ſuo utero deum uirgo portaret. Cuius prærogatiua muneris prouoca
ta crebeſcant ſtudia uirginitatis: & ſacræ integritatis exempla. Quibus hæc quoqꝫ famula
tua ad huius modi uirtutis gratiam laceſſita tuis aſſiſtit altaribus: non rutilanti cæſarie flauũ
deferens crinem: flameo nuptiali dicatum: ſed illum crinem: quo euangelica illa mulier ſan
cta maria pedes chriſti ſedula pietate deterſit: & domum totam effuſo impleuit unguento:
ſacro offerens uelamine conſecrandum: adeſt puella: quam non nuptiarum non præmia: nõ
onerati pondus ueteri uotiuo nupturis dolore ſolicitent: ſed quæ immolatos ſibi fidei par
tus & pietatis expoſcant: ut in utero accipiat de ſpiritu ſancto: & ſpiritum ſalutis deo fœta
parturiat. Sed ut iſta procedere poſſit meritorum gratia: tu deus pater omnipotens ſuffra
gia commendationis adiunge. Succingat ſacræ uirginis crinem modeſtia: ſobrietas: continẽ
tia: ut uirtutum accincta comitatu purpureo: dominici ſanguinis redimita uelamine: morti
ficationem domini ieſu in ſua carne circunferat. Hæc ſunt enim meliora uelamina: quæ
ſunt indumenta uirtutum: quibus culpa obtexitur: innocentia reuelatur. His igitur famu
lam tuam induæ ueſtimentis: quæ in omni tempore ſint munda. Mundum enim manet
quicquid nulla interueniens culpa fuſcauerit: ut ei iure dicatur. Quoniam placuerunt deo
facta tua: in omni tempore ſint ueſtimenta tua candida: & oleum in capite non deſit: quo
faces ſuas myſticas poſſit accendere: ut cum uenerit ſponſus: inter illas ſapientes uirgines cæ
leſti thalamo digna numeretur: quæ deuotionis ac fidei ſuæ gratia grauitatiſqꝫ lumine mu
nus ſacræ profeſſionis illumĩet. Tuere igitur ancillam tuam pater claritatis & gloriæ: ut qua
ſi in orto clauſo & fonte ſignato teneat clauſtra pudiciciæ: ſignacula ueritatis: agrum ſuum
colere nouerit: quem colebat ſanctus iacob: & ſexageſimos ex eo centeſimos quoqꝫ fructus
capeſſat. In huius uirtutibus & fortitudinibus agri ſuſcites in ea gratiam & reſuſcites charita
tem. Inueniat quem dilexit: teneat eum: nec dimittat eum: donec bona illa uulnera charita
tis excipiat: quæ oculis præferuntur. Semper parata diebus & noctibus toto ſpiritu mentis
inuigilet: ne unqꝫ uerbum eam inueniet dormientem. Et quoniam uult ſe dilectus tuus ſæpi
us quæri: ut exploret affectum: recurrentem ſequatur. Exeat fides & anima eius ĩ uerbo tuo.

Peregrinetur corpore ut adſit deo. Vigilet cor eius: caro dormiat: ne male incipiat
uigilare peccatis. Tu domine adiunge alios ſacre uirginitatis ornatus. Adiunge ſedulos
pios cultus: ut nouerit poſſidere uas ſuum: nouerit humiliari: dilectionem teneat ueri
tatis: murum pudoris: ſeptum eius non pineæ: uelamen eius non uincant cupreſſi.
Prudentiam eius non turtures: ſimplicitatem non uincant columbæ. Sit in corde ſimplici
tas: in uerbis modus erga omnes pudor: pietas erga propinquos: circa egenos & inopes mi
ſericordia: quod bonum eſt teneat: ab omni ſpecie abſtineat mala. Veniat ſuper eam bene

dictio morituri:& os uiduæ benedicat eam. Pone uerbum tuum ut signaculum in brachio eius: ut in omnibus sensibus & operibus eius christus eluceat christum intendat: christum loquatur. Aqua multa non possit eius excludere charitatem: nec persecutio: nec gladius: nec piculum: Sed confirmata in omni uerbo & opere bono gloriam tuam induat: & in tua gratia conuersetur in hoc mundo. Sanctifices eã in ueritate: in uirtute confirmes: in charitate connectas: atq; ad illam cælestem gloriam pudiciciæ & integritatis coronam illibatam immaculatam diuino tuo fauore perducas ut illic agni tui sequatur uestigia. In meridiano pascat: in meridiano maneat: nec in greges sodalium incidat: sed agnis tuis admixta sine offensione uersetur: comes uirginum: pedisequa mariarum. Egredere itaq; tu domine iesu in die sponsalium tuorum: suscipe iam dudum deuotam tibi spiritu: nunc etiam professione. Imple agnitione uoluntatis tuæ: assume ab initio in salutem: in sanctificatione spiritus & fide ueritatis: ut dicat famula tua. Tenuisti manum dexteram meam: & in uoluntate tua deduxisti me: & in gloria assumpsisti me. Aperi manum tuam & imple animam eius benedictone: ut saluam facias sperantem in te: & fiat uas in honorem scanctificatum: utile domio ad omne opus bonum probatum. Per illam æternalem crucem: per illam uenerabilem gloriam trinitatis: cui est honor gloria perpetuitas: patri deo & filio & spiritui sancto: in sæculis nunc & semper: & in omnia sæcula sæculorum. Amen.

¶ Liber De ieiunio.

D'd Iuinum ad patres resultauit oraculum: ut cum egrederentur ad bellum: tuba canerent: cuius sonitu dominus reminisceretur populi sui: quo petitum conferret auxilium plusq; misericordiæ suæ incentiua cognoscentes: in diebus læticiæ suæ in neomeniis suis concinerent tubarum sono. Vnde & dauid dicit. Canite in initio mensis tuba: in die insignis solemnitatis uestræ. Veniet igitur nobis dies solemnitatis & iam appropinquat. Canamus tuba ut annunciemus solemnitatis diem: simul nobis & certamen imminet: & uictoria repromittitur. Victoria nostra crux christi: trophæum nostrum pascha domini iesu. Sed ille est præliatus: ut uinceret: non q; ipse egeret certamine: sed ut nobis formam debellandi præscriberet: & postea daret gratiam triumphandi. Certamen nostrum ieiunium est. Deniq; ieiunauit saluator: & sic ad eum tentator accessit & primũ gulæ direxit spiculum dicens. Si filius dei es: dic lapidi huic ut panis fiat. Ille cibum uelut escam laquei prætendit: ut sic illaquearet appetentiam corporalem. Dominus ieiunium prætulit: ut laqueos tentatoris sui & uincula dissolueret. Deniq; sic habes scriptum. Non in solo pane uiuit homo: sed in omni uerbo dei. Illo laqueo adam fuerat strangulatus: hac absolutione diabolicæ quæstionis omnis homo est liberatus. Magna uirtus est ieiunii. Deniq; tam speciosa militia est: ut ieiunare delectaret & christum: tam ualida: ut ad cælum homines eleuaret. Et ut humanis magis quam diuinis utar exemplis hodie ieiuno ore uox emissa cælum clausit sacrilego populo iudæorum. Etenim cum a rege acham altare esset constitutum: ad uerbum prophetæ tribus annis & sex mensibus ros pluuiæ non cecidit super terram. Digna pæna quæ intemperantiam coerceret: ut cælum impiis clauderetur: qui terrena polluerant. Dignũ etiam ut ad condemnationem regis sacrilegi propheta ad uiduam in sarreptam sidoniæ mitteretur: quæ quoniam deuotionem cibo prætulit meruit ut ariditatis publicæ sola non sentiret erumnam. Itaq; non defecit hydria pollentæ cum torrentis fluenta deficerent. Quid ei⁹ reliqua contexam? Ieiunus filium uiduæ ab inferis resuscitauit: ieiunus pluuias ore deposuit: ieiunus ignem deduxit e cælo: ieiunus est curru raptus ad cælum & quadraginta dierum ieiunio diuinam acquisiuit præsentiam. Tunc deniq; plus meruit quando amplius ieiunauit. Ieiuno ore statuit fluenta iordanis: & redundantẽ fluminis alueum repente siccatũ puluerulento transiuit uestigio. Illũ dignum cælo diuina iudicauit sententia: ut cum ipo rapetur corpore: qm̃ celestẽ uitam uiuebat in corpore: ac supnæ usum cõuersationis exhibebat in terris. Quid est enim ieiuniũ nisi substantia & imago cælestis? Ieiunium refectio aiæ: cibus mentis est. Ieiunium uita est angelorũ. Ieiuniũ culpæ mors: excidium delictorum: remedium salutis: radix gratiæ: fundamentum castitatis. Hoc ad deum gradu citius peruenitur hoc gradu elias ascendit ante quam curru. Hanc hereditatem sobrietatis & abstinentiæ ad cælum abiens discipulo reliquit. In hac uirtute & spiritu eliæ uenit ioannes. Deniq; in deserto & ille uacauit ieiuniis. Esca autem eius erant locustæ & mel siluestre. Et ideo quia uitæ humanæ possibilita

tem continentia supergressus fuerat non homo sed angelus existimatus est. De ipso legimus etiam plus quam prophetam: hic est de quo scriptum est. Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam: qui præparabit uiam tuam ante te. Quis humana uirtute equos igneos: curr⁹ igneos potuisset ascender: regere currus aereos: nisi qui naturam humani corporis incorruptibilis ieiunii uirtute mutasset? Sed de eliæ gestis plurima iam frequenti diuersorum librorum sermone digessimus: & cauendum arbitror: ne in eadem recurramus: cum presertim in opere suo ipe laudatur. Imitemur ergo illū: & eam escam quæramus: cuius uirtute diebus ac noctibus progredientes ad supernorum possimus cognitionem uenire. Non enim omnis esca est materialis: nec omnis cibus corporalis. Est cibus mentis: ut diximus quo epulantur animi: de quo ait dominus. Meus cibus est ut faciam uoluntatem patris mei qui in cælis est. Hic est cibus angelorum: ut diuino famulentur imperio. Nulla illis cura mensarum: nullus ē couiuiorum usus: nullæ repositæ epulæ: nullus uini potus aut sicæræ: nulla distinctio corporis: nulla uentris offensio. Itaq; ne terrenum quis aut nouellum putet esse ieiunium: primus usus mūdi a ieiunio cœpit: quando lux clara resplenduit. Secundus dies a ieiunio cœpit quando factū est firmamentum. Tertio die terra pabulum germinauit: natura obsequium præbuit. Ieiunium tamen cælestis disciplina seruauit. Quarto die luminaria facta sunt: solis & lune: & adhuc ieiunium. Quinto die produxerunt aquæ repentia animarum: & uolatilia uolantia super terram sub firmamento cæli: & uidit deus quia bona sunt: & benedixit ea dicens. Crescite & multiplicamini: & replete aquas quæ sunt in mari: & uolatilia multiplicentur super terram: & adhuc ieiunium. Deniq; benedixit ea. Scriptum est. Et dixit crescite. Non dixit: edite & mā ducate. Sexto die bestiæ sunt creatæ: & cum bestiis orta edendi potestas: & usus escarum. Vbi cibus cœpit: ibi finis factus est mundi: ibi cœpit sua incrementa nescire ibi cœperunt diuina circa eum opera feriari: quo indicio declaratum est: ꝙ per cibos mundus haberet imminui: per quos desiit augeri. Nemo delictum sciebat nemo pœnam timebat: nemo nouerat timorem. Plantauerat dominus paradisum ad gratiam beatorum posuit ibi hominem operari & custodire eum. Et ut sciamus: non esse nouellum ieiunium: primam illic legem constituit de ieiunio. Sciebat enim ꝙ per escam culpa haberet intrare. Intrauerat prima pœna de ieiunii præuaricatione: dicente mandato dei. De ligno quod est scientiæ boni & mali nō ederitis. Qua die autem manducaueritis ex eo: morte moriemini. Eousq; autem nemo præuaricari nouerat: ut adhuc orta non esset: quæ prima est: præuaricatio. Indictum ieiunium: abstinentiæ lex a domino deo: præuaricatio legis a diabolo: culpa per cibum: latebra post cibū cognitio infirmitatis in ieiunio. Deniq; quam diu interdictis abstinuere: nesciebant se esse nudos. Post quam manducauerunt de interdicta arbore: nudatos se esse cognouerunt. Merito ergo mulier ubi culpæ agnouit auctorem: interrogata respondit. Serpens persuasit mihi: & manducaui. Serpens gulæ suadet: dominus ieiunare decernit. Deniq; ipse ait. Ieiunate & orate: ne intretis in tentationem. Itaq; gula paradiso regnantem expulit: abstinentia ad paradisum reuocauit errantem. Et dixit deus. Ecce addam factus est tanquam un⁹ ex nobis. Irridēs utiq; de⁹ n̄ approbās dicit. Hoc est putas te similē fore nr̄i: Quia uoluisti esse qd̄ nō eras desisti eē ꝙ eras. Itaq; dū supra te esse affectas: infra te esse cæpisti. Deniq; uestiuit eū tunica pellicea prius: & sic ait. Ecce adam. Quasi dicat. Ecce amictus tuus: ecce dignum indumentum tuum hic te uestitus decet. Qui diuina affectant: tali habentur ornatu. Ecce quo te tua culpa deduxit: ecce nunc in hac tunica pellicea tanquam unus ex nobis aperuisti oculos. Circuspice diligenter nudum te aspicis: quem uestitum putabas. Gula ergo nudos facit: ieiunia operiunt & exutos. Vnde dominns ait. Operui in ieiunio animam meam. Bonum operimentum quod animam tegit: ne a tentatore depræhendatur: ne a tentatore nudetur. Bonum uelamē: quod tegit culpam: tegit abstinentia: tegit gratia. Beati enim quorum remissæ sunt iniquitates: & quorum tecta sunt peccata: tegit gratia: dum remittit: & omnem abolet errorem: tegit abstinentia: dum abluit uicium: & mæsto abscondit affectu: atq; extenuat pænitendo. Et ecce ieiunium & elemosyna a peccato liberāt. Opertus adam erat uirtutum uelamine prius ꝙ̄ præuaricaretur. Sed tanꝙ̄ exutus præuaricatione: uidit se esse nudum: quia indumentum quod habebat amiserat. In diebus enim ieiuniorum uestrorum orietur (inquit) magnum lumen tuū: & sanitas tua matura orietur: & præcedet ante te iusticia: & circundabit te maiestas domini. Bonum uestimentum lux. Circundatus luce fiet sicut uestimentum. Bonum uestimentum: quando circundat dominus: & operit ieiunantes. Nudatus erat noe: quando inebriatus est. Texit eum pietas filiorum. Sed nudatus erat per ignorantiam non per intemperantiam. Adhuc enim uinum nesciebatur. In principio generis humani ignorabatur ebrietas. Primus

uineam ipse plantauit :dedit naturam sed ignorauit potentiam .Itaq; uinum nec suo peperit auctori.Quid mirum :si cum dominus ipse creaturam suam laudauerit:& iste miratus ẽ: Itaq; cum delectaret eum reperti muneris gratia:tentauit uehementer creatura:insuetos senis turbauit artus noua potio . Dormitauerunt(inquit)qui ascenderunt equos:ascenderunt corporis uoluptatem :& iustus obdormiuit .Sed illius ebrietas nobis suadet sobrietatem . Semel enim inebrietatus est noe. Vbi enim malum ebrietatis agnouit :iumentum suum ad remedium temperauit :non effudit ad uicium. Vnde & apostolus ait. Vino modico utere ꝑpter frequentes tuas infirmitates .Manebat ante quam uinum inueniretur :omnibus inconcussa libertas .Nemo sciebat a consorte nature suæ obsequia seruitutis exigere .Non esset hodie seruitus:si ebrietas non fuisset .Obrepserat quidem iam fraternæ prælationis inuidia:manebat tamen adhuc paternæ pietatis reuerentia.Læsa pietas est:dum ridetur ebrietas .Non illis itaq; solis nocent uina:quos tentant sed illis amplius quorum oculis temulenta ebriorũ membra nudantur .Hinc risus irreuerens nascit̃ hinc libido flammatur:ut multo maiore temulentia eos uina perturbent:quorum oculos ac mentes inebriauerint:quam quorum membra prostrauerint .Legimus etiam ꝙ patrem loth inebriauerint filiæ in monte :ad quem timentes incendium sodomitanum confugerant :& habitabãt in spelunca :Conuenit ebrietati atq; concurrit ætas :sexus:solitudinis locus:ferarum magis latibulis quam humanis aptior domiciliis .Fuit itaq; ebrietas origo incesti :pessimæ regeneratricis partus deterior. At non abraham uina in suo conuiuio ministrabat :sed immolabat uitulum .Butyrum & lac etiam angelis hospitibus exhibebat.Cæli dominum:mundi agnoscebat auctorem.Vinum ergo exhibere non poterat :sed recte illic deerat materia peccati :ubi erat remissio peccatorum. Deniq; annunciauit ioannes :neq; manducans panem:neq; bibens uinum:Qui enim christum annunciat:ab omni uiciorum incendio præstare se debet alienũ.Vicit igitur sanctũ noe uł ẽt loth abrahæ nepotem ebrietas :quorum alter cum ieiunaret:diluuio superstes fuit:alter incẽdio.Moisen quoq; cognouimus sitienti populo aquarum amaritudines temperasse non uina.Cui petra aquam uomuit:potuit & uini abundantia non deesse.Deniq; dixit deus :percuties petram:& exibit aqua ex ea :& bibet populus .Non dixit exibit uinum populo. Periculũ enim erat uinum populo ministrare quod fortiores ferre uix possent .Deniq; moises de ieiunio legem dedit :de uino non dedit.Ipsum quoq; ieiunantem non uoces magnæ non fulgura:& nubes nimbosa :non fumigans syna perterruit .Neq; uero introisset in nubem:& uocẽ dei loquentis de medio ignis sine periculo salutis audisset :nisi munitus armis ieiunii. Quadraginta enim diebus ieiunauit in monte :cum legem acciperet a domino deo nostro .Et in superioribus quidem montis :lex dabatur moisi ieiunanti:in inferioribus populo manducãti præuaricatio sacrilega :luxu accendebatur epulantium .Quo spectaculo motus fregit tabulas moises:indignum iudicans :ut ebrio populo lex daretur.Itaq; tabulas legis quas accepit : abstinentia:conteri fecit ebrietas.Quid uero alia dicam?Nonne sterilitatem matris samson uini abstinentia fæcundauit :& parientem fecit sterilem:quoniam iuxta præceptum domini uinum non bibit .Nonne annam non manducantem exaudiuit dominus :& infæcunditatem soluere ieiunia?Ex quibus duo generati sunt :unus fortissimus alius obseruantissimus. Dignos se præbuerunt qui ieiuno gremio diu foti :& quodam abstinenti effusi utero uiderẽtur .Idem itaq; samson qui matris sobrietate generatus est:allophylorum insultantium sibi ebrietatem uindicat. Elisæus uates quidem a magistro didicerat parsimoniam .cum filios aleret prophetarum :uitis agrestis grumulis mensas onerabat :& ineptis siluestribus olerib⁹ hospitalitatis humanitate implebat officium.Quorum offensi amaritudine cum manducare non possent:leuis farinæ aspersione omnem illam amaritudinẽ temperauit :propheticæ munere abstinentiæ ueneni uires euacuans .Est quædam creaturæ natura quam adamantiũ uocant nullo facilis igni consumi :quæ imposita focis ignescit illico. Sublata de flamma tã quam aquarum infusione munda resplẽdet .Talia erant hebreorum puerorum corpora que de ieiunio adamanti transformata natura:uapore ignis non ad dispendium sui sed ad gratiã mundabantur .Deniq; cum furerent fornacis incendia:ut ultra quadraginta cubitos flamma per circuitum funderetur consumens plurimos quos reppererat chaldæorum qui napta pice & stupa atq; sarmentis alimenta ignibus ministrabant ubi cum ieiunio ingressi sunt:discusso ardore flammarum :in medio fornacis tepore : statim roris spiritu refrigerantis humescere ita ut eorum nullus capillus capitis exureretur :quia illa quoq; ieiunia comam pauerant .Daniel trium hebdomadarum ieiunio uir desideriorum:leones quoq; docuit ieiunare missus in lacum.In adamantis rigorem abstinentiæ soliditate membra durata non patuerunt uulneri

Sic eum constrinxerant ieiunia ut in eius corpore ferarum morsibus locus esse non posset.
Clausa tenebant leones ora quæ abstinentia propheticæ sanctitatis comprimebant ut ea fe
ræ aperire non possent:meriti quibusdam uinculis alligata.Ieiunium itaq; uirtutem ignis ex
tinxit .Ieiunium ora obstruxit leonum.Ieiunium maris fluenta solidauit.Ieiunium petram
soluit in fontes aquarum .Virtute ieiunii contra suam mutata naturam & fluctus obriguit :
& petra inundauit .Sed quid uetustis utar exemplis:cum abundet ieiunium etiam præsenti
um muneribus gratiarum?Quis deteriorauit domum suam ieiunio? Quis iminuit faculta
tes? Cui non suspecta luxuries ?Cui non uenerabilis abstinentia? Cuius torum appetiuit
parsimonia ?Cuius pudorem non læsit ebrietas?Ieiunium continentiæ magisterium est pu
diciciæ disciplina:humilitas mentis:castigatio carnis :forma sobrietatis:norma uirtutis:puri
ficatio animæ :miserationis expensa:lenitatis institutio charitatis illecebra :senilis gratia: cu
stodia.iuuentutis .Ieiunium est infirmitatis alleuamentum:alimentum salutis .Nemo in cru
delitatem ieiunando incidit:nullus per continentiam ictum sanguinis sensit.Immo nullus n̄
spreuit & reppulit .Bonum itineris uiaticum :bonum totius uitæ:bonum in mari:sedat nau.
fragia:cibum seruat.Qui graue dicunt esse ieiunium :respondeant:quis ieiunio defecit .Mul
ti in prandio: plæriq; dum uomunt epulum :fudere animam .Quod postremo animal ieiu
nium causam sibi fuisse mortis ingemuit?Per escam laqueus nō cauetur. In esca hamus latet
& cibus deducit in foueam.Cibus inducit in laqueum :cibus uisco etiam aues illigat:cibus uo
lantes deponit ad mortem .Quæ non propter uentrem pericula ?Muta animalia crimen ne
sciunt :& in hoc solo tanquam pro crimine puniuntur.Ieiunium sobrietas mentis est. Hoc
uigent sensus .In hoc iudicia tractantur .In conuiuio pocula.Ieiunium custodit disciplinam:
luxuriam sequitur inopia .Mater est luxuria famis secundum propheticum dictum. Ieiuniū
quietem diligit:luxuria inquietudine obsonatur .Quæ ante quam luceat fores pulsat aliēas:
& tanquam bellum aliquod immineat :excitat dormientes . Turbatum uides anhellantem
aduertis interrogas quæ causa perturbationis sit.Poscit (inquit)dominus meus: ubi uinum
melius ueneat .Quærit ubi durior uulua curetur :ubi iecur mollius:ubi phasianus pinguior :
ubi piscis recentior.Cursitat per diuersa :& cum inuenerit :summo cursu properat.Inquietat
dominum somnolentum :auctionatur præcia:si precium mouerit :piscem nunquam meli o
rem asserit inueniri :immo deesse .Heri(inquit)tempestas:hodie procella . Vix istum potui
latentem depræhendere.Multi concursant in macello:si tu reddideris :alter plus dabit. Et qd
exhibebis in prandio istius uini ?Ille natalis est:hæc ex illo lacu lecta ostrea.Talis fit de singu
lis luctatio .Hasta quædam agitatur inter obsonatorem & pastorem:turbatus addicit patri-
monium .Rogat adhuc per quos suorum bonorum iura minuantur.Curritur ad coquinam
fit ingens strepitus:fit tumultus :tota exagitatur familia maledicunt omnes:q̄ nulla iis reqes
detur .Tandem aliquod dari requiem coquo statue :pincernæ dextera summo gelu riget:ille
infrigridas exercet manus :illi marmora lauaturi.Munda pauimenta :uino madida.Et spinis
cooperta piscium :quanti dum ambulant :uulnerant.In ipso conuiuio clamor epulantium :
gemitus uapulantium .Si quis forte displicuit amicis:illi rident:tu indignaris .Sileat aliquan
do domus a multis perturbationibus huc atq; illuc discurrentium :a sono immoderatorum
animalium.Vace fumo & semiustulatorum nidore :non coquina sed carnificium.Putes præ
lium geri:non prandium curari:ita sanguine omnia natant.Male dominæ seruitur gulæ:que
semper expetit:nunquam expletur .Quid enim insatiabilius uentræ?Hodie suscipit:cras exi
git.Cum impletus fuerit:disputatur de continentia.Cum digesserit:uale uirtutibus dicit:quæ
rit luxuriam .Inter pocula philosophia prædicatur :inter philosophos uina laudantur. Vigi
liæ (inquit)& cholera & tortura uiro insatiabili:manducat & paulo post pœnitet.Non illum
diutius sua intemperantia delectauit . Attende diuitem qui induebatur purpura & bisso:&
epulabatur quottidie splendide .Cuius ad ianuam lazarus ille mendicus iacebat :plenus ulce
ribus cupiens saturari ex iis quæ de mensa diuitis cadebant.Paulo post cum esset mortuus :
cœpit rogare positus in inferno :ut extremum digiti sui pauper ille in aquam intingeret: &
refrigeraret linguam eius:quæ ardebat incendio .Vbi illæ copiæ?Vbi illæ ebrietates? Sitit
qui inebriatur :abundat qui mendicabat.In ipso conuiuio dū bibunt sitiunt :& cum inebria
ti fuerint :amplius bibunt .Quasi aperto gurgite :uinum iam non bibitur:sed infunditur:po
culum non libatur :sed exinanitur .Spinæ(inquit)nascuntur in manibus ebriosi :quia ipse se
manibus suis uulnerat :ipse sibi adiicit uulnera .His spinis incidit uestimentum fide quod ac
cepit:& thesaurum suum seruare non poterit .Omnis enim ebriosus & fornicator indigebit:
& induet se scissa uestimenta insipientiæ.Et ideo potentes uinum prohibentur bibere: ne cū

biberint :obliuiſcantur ſapientiam .Deniq; bibebant uinum in ebrietate potentes: qui holō
pherni principi militiæ regis aſſyriorum ſe tradere geſtiebant .Sed non bibebat fœmina iu-
dith :ieiunans omnibus diebus uiduitatis ſuæ præter feſtorum dierum ſolemnitates .His ar
mis munita proceſſit :& omnem aſſyriorum circumuenit exercitum .Sobrii uigore conſilii
abſtulit holophernis caput :ſeruauit pudiciciam :uictoriam reportauit . Hæc enim ſuccincta
ieiunio in caſtris ſe prætendebat alienis.Ille uino ſepultus iacebat :ut ictum uulneris ſentire
non poſſet .Itaq; unius mulieris ieiunium innumeros ſtrauit exercitus ebriorum . Heſter
quoq; pulchrior facta ieiunio (dominus enim gratiam ſobriæ mentis augebat)omne genus
ſuum :ideſt totum populum iudæorum a perſecutione acerbitatis liberauit :ita ut regem ſi-
bi faceret eſſe ſubiectum non libidinis ardore flammatum ſed cæleſti miſeratione conuerſū.
Ita ut & pæna in impium retorqueretur :& honor ſacris redderetur altaribus .Itaq; illa quæ
triduo ieiunauit continuo :& corpus ſuum aqua lauit :plus placuit :& uindictam rettulit .
Aman autem dum ſe regali iactat conuiuio:inter ipſa uina pœnam ſuæ ebrietatis exoluit .
Eſt ergo ieiunium reconciliationis ſacrificium :uirtutis incrementum :quod fecit etiam fœ-
minas fortiores augmento gratiæ. Ieiunium neſcit fœneratorem non ſortem fœnoris nouit
non redolet uſuras.Menſa ieiunantium non ſtrangulat filium :non uexat uiduam .Non op
pigneratam excludit hæredem aula ieiunii .Etiam ipſum ieiunium conuiuio dat gratiam.
Dulciores poſt famem epulæ ſunt:quæ aſſiduitate faſtidio ſunt:& diuturna continuatione ui
leſcunt.Condimentum cibi ieiunium eſt.Quanto auidior appetentia tanto eſca iocundior
Commendat ſitis poculum neſcit uini quærere uetuſtatem .Quicquid hauſerit :tranſmittit
ad ſatietatem :non ad iudicium nare ſuſpendit .Vſu etiam precioſa degenerant . Quorum
autem difficilis poſſeſſio :eorum grata defuncto .Ipſe ſol poſt noctem gratior:ipſa lux poſt te
nebras ſplendidior:& poſt uigilias ſopor dulcior :ipſa ſalus poſt ægritudinis tentamenta iocū
dior.Ab ipſo mundi conditore didicimus:ſæpe diuerſitatibus cumulari gratiam. Patrocinat̃
ergo & conuiuio fames:ut gratior fiat menſa ieiuniis.Myſtica quoq; menſa :ieiunio compa
ratur .Illa menſa de qua dicit dauid .Paraſti in conſpectu meo menſam aduerſus eos qui tri-
bulant me .Fames acquiritur precio:& poculum illud inebrians ſobrietatem cæleſtium ſacra
mentorū ſiti quæritur.Dixit enim dominus qui ſititis:ite ad aquā:& quicūq; nō hētis argētū
ite & emite & bibite & manducate.Et alibi ait. Ecce qui ſeruiunt mihi :manducabunt :uos
uero eſurietis.Qui uos?Niſi qui ante potaſtis?de quibus ſupra dixi.Paraſti dæmoniis men-
ſam:& impleſti fortunæ poculum .Ergo ſi ad menſam illam uenerabilem ieiunia nos ſancta
perducunt :ſi hac fame illa quæ ſunt æterna :mercamur :quid de iis dubitamus quæ ī uſu hu
mano ſunt :quod etiam hæc nobis faciat ſuauiora ieiunium?Non autem omnis fames accep
tabile ieiunium facit:ſed fames quæ dei timore ſuſcipitur .Cōſidera :quadrageſima totis præ
ter ſabbatum & dominicam ieiunatur diebus.Hoc ieiunium domini paſcha concludit . Ve
nit iam dies reſurrectionis :baptizantur electi:ueniut ad altare :accipiunt ſacramenta :ſitien
tes totis hauriunt uenis.Merito dicunt ſinguli refecti ſpirituali cibo & ſpirituali poculo :para
ſti in conſpectu meo menſam:& poculum tuum inebrians quam præclarum eſt. Non ſola
autem fames quæritur :ſed plane diſciplina ieiunii.Deniq; aliis dicitur. In diebus ieiuniorū
ueſtrorum inuenitis uoluntates ueſtras :& omnes ſubditos ueſtros ſtimulatis .Ad iudicia &
rixas?ieiunatis & pulſatis pugnis .Vt quid mihi tale ieiunium ?Ita ut audiatur in clamore uox
ueſtra .Non hoc ieiunium ego elegi.Et dicit ad humiliandam animam ſuam ad hominem :
nec ſi flectas ut circulum collum tuum :cinerem etiam & cilicium ſubſternas :nec ſic uocabi-
tis ieiunium acceptum?Non tale ieiunium elegi dicit dominus .Quod ieiunium improbet̃
audiuimus .Nunc audiamus quod ſit probabile .Sed ſolue omnem colligationem iniuſticiæ
tuæ.Diſſolue obligationem uiolentarum commutationum dimitte cōfractos in remiſſionē
& omnem conſcriptionem iniquam dirumpe .Frange eſurienti panem tuum:& egenos nō
habentes tectum induc in domum tuam :& ſi uideris nudum cooperi eum:& domeſticos ſe
minis tui non deſpicias.Vide quæ ſpecies ſit & forma ieiunii:quod mentes abditas probat :
ut orationi uaces :ut in lege dei die ac nocte mediteris.Ipſa figura corporis grauitate : nullus
rubor ebrietatis circunfuſus genas qui intuentium offendat aſpectus:ſed uultus caſto micet
pallore reuerendus.Sermo grauior:oculus uerecundior:greſſus ſtabilior atq; moderatior.

Plerunq; enim turbatione inceſſu proditur motus animorum . Vultus intentior
& quidam cognitionis ſuæ arbiter & tacitus cordis interpres :ut neq; triſticiam prætexat:ne
q; ſoluatur riſu incontinenti .Non enim ſuperfluum hic putes noſtræ commonitionis:cum
ſapientia in euangelio dicat cum autem ieiunatis nolite fieri ſicut hypocritæ :triſtes. Ideo

dixit hypocritas: eo q̄ simulatione alienam personam induant: sicut in scæna: qua] tragedias canunt. & pro eorum dictis quorum personas gerunt motus suos excitat: ut aut irascantur aut mœreant uel exultent. Affectant enim isti ut ieiunare uideantur: hominibus magis quã deo cupientes probari. Quod faciebant iudæi. Ideo nobis dicitur. Vos autem cum ieiunatis: ungite capita uestra: & faciem uestram lauate: ne pareatis hominibus: quia ieiunatis: sed patri uestro qui est in abscondito: & pater uester qui uidet in abscondito: reddet uobis. Quid est ungite caput uestrum? Sed & luxuriosi dicunt uino & unguentis nos repleamus. Vnguento se ungunt qui corpori odoris gratiam quærunt sed & illa unguenta libidinis illecebras mouere consueuerũt. Aliud est ebrietatis unguẽtum de quo dicit ecclesia ad sponsum. Vnguentum exinanitum nomen tuum. Aliud oleum quo artus animæ & quædam mẽbra pinguescunt. Vnde & dauid dicit. Impinguasti in oleo caput. Et hoc est oleum læticiæ: quo unctus est christus a deo patre: ut præ omnibus suis emineret cõsortibus. Hoc iubet ungere caput nostrum: ut oleo læticiæ obducatur omnis simulata tristicia: ne uidearis ieiunium tuum uẽdere hominibus: ne uidearis cõtristari in animæ tuæ salute. Nemo enim tristis coronatur: nemo mœstus triumphat. Vnge ergo caput tuum: ubi quinq̃ sensus sapientis sunt. Oculi enim sapientis in capite eius. Ad mysteria uocaris & nescis: discis cum ueneris. Et reminiscere illud Sicut unguẽtum ĩ capite quod descẽdit ĩ barbam aaron. Tũc cognosces quid sit ungite caput uestrum quando placueris deo: ut tibi sua patefaciat sacramẽta. Est & aliud caput mysticum. Quod est illud? Audi. Caput mulieris uir: caput autem uiri christus. Mitte in christum mitte etiam ĩ caput eius unguẽtum. Caput eius deus est. Illa mulier ecclesiæ typum gerẽs: quæ ĩ caput eius misit unguẽtum cõfessa est eius diuinitatem: & quæ ĩ pedes eius misit: cõfessa est passionem. Vtraq̃ laudatur: & tu fac quo lauderis: quo remissiõem accipias peccatorum. Laua faciem tuam: & munda animam tuam peccatricem: laua cõsciẽtiam tuam. Iudex enim facies plæruq̃ est cõsciẽtiæ. Et quidem tacitus sermo mentis: cum aut peccato compũgimur aut itegritate lætamur: noli hanc exterminare faciem: laua illam: & omnem sordem cõsciẽtiæ tuæ dilue. Exterminat faciem suam: qui aliud corde gerit: aliud foris prætendit. Non nos uelut quadam ĩpietate operiamus: quod ĩtus est: luceat: quod foris est: ĩtus operetur. Nemo ĩ ieiunio culpam ĩcludat: præferat ĩnocẽtiam. Ieiunium etenim culpæ interfector est. Nemo amarioribus præoptet dulcia. Dulcis uoluptas uidetur: amarum ieiunium. Hoc amaro illđ dulce tollatur. Solent amara etiam ipsis plus prodesse corporibus. Sicut enim cum ĩ intimis puerorum uisceribus uermes ex cibi indigestione nascuntur: extingui non queunt: nisi cũ amarior potus infunditur: aut medicamentorum uis inolescit asperior: quorum odore moriantur: ita ingressa profundum animæ uirtus ieiunii culpam latentem interficit. Quid esau seruum fratri suo fecit? Nonne esca ad horam dulcis: amara in posterum? Quid iacob dominum fratri dedit? Nonne contemptus cibi ad tempus amarior sed salubris in reliquum? Ipsa corpora dulcibus frequenter inflantur: & molle iecur funditur: idem tamen escæ amaritudine temperatur. Ideo non mediocris sed laudata quæstio: de manducante exiuit esca: & de fonte dulce. Alii habent: & de tristi dulce: græci codices maxime. Sed & forte laboriosum est Exiit enim dulce de tristicia uel labore. Noli te iactare cum ieiunas: noli gloriari: nihil tibi ꝓficit ieiunium. Quæ enim ad ostensionem fiunt: non in futurum fructum extendunt suum sed præsentium mercede consumuntur. Elias in deserto erat: ne quis ieiunantem uideret: nisi soli corui cum pascerent. Elissæus in deserto erat: ubi non inueniretur esca nisi amara. Ioannes in deserto erat: ubi solas locustas aut mel siluestre inueniret. Ieiunantibus epulæ pio angelorum ministerio deferebantur. Prandebat daniel inter ieiunantes leones. Ille prandebat alienum prandium: feræ non tangebant suum. Ieiunantibus epulæ uolant: prandentibus pedes uacillant. Ieiunantibus manna de cælo descendit: epulantibus culpa præuaricationis ascẽdit. Sed quid est hoc? Dum de ieiunio disputo: strepitus audio conuiuiorum. Nisi fallor: in sermone meo redoluit prandium. Sonus ergo litterarum inuitat: impatientiæ exempla non terrent? Etenim qui ieiunantem & ea quæ legis sunt: ferentem expectare non passus est populus utiq̃ sedit manducare & bibere: & surrexerunt ludere. Videmus sacrilegium ebrietati fuisse coniunctum. Nam sicut mater fidei continentia: ita mater perfidiæ ebrietas est. In qđ facinus non ista præcipitat sedentes in foribus tabernarum homines tunicam non habẽtes nec sumptum sequentis diei? De imperatoribus & potestatibus iudicant immo regnare sibi uidentur & exercitibus imperare. Fiunt ebrietate diuites: qui sunt in ueritate inopes. Aurũ donant: dispensant pecunias populis: ciuitates ædificant: qui non habent cauponi unde pot⁹ sui precium soluant. Feruet enim uinum in iis & nesciunt quid loquantur. Diuites sunt dum

īnebriantur :mox ubi uinum digeſſerint :cernunt ſe eſſe mendicos .Vno die bibūnt multo rum labores. De ebrietate ad arma conſurgunt :calcibus tela ſuccedunt. Pro uino ſanguis ef- funditur:& ipſum uina ſanguinem fuderunt .Quam fortes homines ſibi uidentur in uino : quam ſapientes quam diſerti quam etiam pulchri & decori :cum ſtare non poſſint.Mens ti tubat :lingua balbutit :pallor exanguis ora ſuffundit .Fateor ebrietatis horror ſit:barbari in ferrum ruūt :uulgus in rixas .Si quis eorum pugno fuerit percuſſus : uideas ora ſauciorum uini lachrymas fundere :miſerabiles epilogos decantare.Habet enim hæc temulentia :ut & molliat & reſoluat ora & corda temulentorum .Sicut enim ignis probat ferrum durum:ita uini.incendio etiam ſupborum hominum cor colliqueſcit.Omnes ibi in uino æquales uidē tur :nullus inferior :non pauper diuiti cedit utpote quia pauperem ſe eſſe neſcit.Non infirmꝰ ualido :cui omnis in bibendo eſt fortitudo .Non mendicus locupletiori:non ignobilis hono rato.Cum bibunt :illum regem habent :qui bibendo ſuperauerit uiros.Meritoq; ſcriptum ē æqualis uita hominibus :uinum in ebrietate .Sed utinam & quod ſequitur audires. Bibas il lud moderate :ut ſis ſobrius .Non habes quod accuſes. Vinum in iocunditate creatum eſt:nō in ebrietate .Ab initio exultatio animæ & cordis eſt:ſi moderate bibas .Immoderatio autē potus in iracundiam concitat:& ruinas multas efficit .Sed forte dicant hoc has eſſe potatio- nes uulgarium & leuiſſimornm hominum. Veniamus ergo ad horum potentium & fortiſſi morum conuiuia .Non ego hic unguentatos adoleſcentulos aut coronatos roſis proferam : q̄ꝫ ferūt illū fuiſſe:qui delibutus unguentis redimitus floribus ſubnixus meretricibus:ante lu cano potu ebrius & diurno cæreorum comitatus lumine :philoſophorum auditorium diſpu tans ingreſſus eſt.Quo audito coronas (ut aiūt)ſenſim detraxerit: unguenta deterſerit :ſcor tis ualedixerit :philoſophus poſtea tantus euaſerit :ut eſſet ſobrietatis exemplum :qui fuerat ante ebrietatis ludibrium.Non enim emendatum inuideo.Doceam genus eorum luxuriæ a me non eſſe ſimulatum .Certe ille ſi reſipuit a uino :fuit tamen ſemper temulentus ſacrile- gio.Igitur hinc ad adoleſcentes lubricos ad conuiuia præliatorum ueniamus.Inter arma prā dium eſt:ſtipatores hi ſunt bellici :qui miniſtrant ſuccincti auro :& babilonicis lumbos ſuf fulti balteis :aureis torquibus nitent colla infantium :aureis bullis zonam tegunt:aureis the- cis cultros includunt ſuos :quibus dimicent .Cum epulis diuidendis aſſiſtunt pueri comanitē tes ex gente barbarica ad hos uſus docti:per ſingularum diſtincti :ætatum uices:cernas pocu lorum diuerſorum ordines aciem ordinatam putes :uaſa expoſita aurea & argentea pompā arbitreris.Cornu in medio uini plenum .Non epularis ſed præliaris .Inſtrumentum bucinæ quod diſcumbentes in certamen accendit:primo minoribus poculis uelut uoluntariis pugna proluditur :uerum hæc non ſobrietatis eſt ſpecies ſed bibendi eſt diſciplina .Etenim ut trage diarum actores primo ſenſim uocem excitant :donec uiuæ uocis aperiant iter ut poſtea poſ ſint uocibus perſonare .Ita iſti quoq; in principio proluſoriis ſe exercent poculis :ut irritent ſitim:ne forte reſtinguant eam.& ſatiati poſtea bibere non poſſint .Ergo ubi recalere cæpe rint :poſcunt maioribus poculis :feruor inardeſcit artius :cibus ſiti exæſtuat:& ubi imminui uiſum eſt a potu :meratiore reparatur.Certant pocula cum ferculis :& inter moras ſæpe ge- minat̄.Dei ꝑcedēte potu lōgiꝰ:cōtētiōes diuerſæ & magna certamia qs bibēdo ꝑcellat.Nota grauis:ſi qs excuſet :ſi qs ſe tēpandū forte uino putet .Et hæc dōec ad mēſas perueniant ſecū das .At ubi conſummatæ fuerint epulæ:& putes iam eſſe ſurgendum :tunc de integro potū inſtaurant ſuum:cum conſummauerint:tunc inchoare ſe dicunt . Tunc deferuntur phialæ: tunc maximi crateres quaſi inſtrumenta bellorum . Anne immoderatum hoc arbitreris? menſura proponitur :certatur ſub iudice:ſub lege decernitur agonithetis:Illic furor eſt ſtipen dium debilitatis :uictoriæ præmium culpa:pendet anceps diu & dubius belli euentus. Furor enim eſt illic præliari.Cedunt pincernarum manus uina fundentium :& coquorum labores calida miniſtrantium.cedunt qui menſuras ipſas bonas ſupereffluētes diligenti librant exa mine ne quid effundant:non cedunt bibentes. Sola illa ſunt ſine excuſatione certamina.
In bello ſi quis ſe inferiorem uiderit:arma conuertit :& meretur ueniam.Hic ſi quis calicem conuertat :urgetur ad potum .In ſcammate ſi quis manum leuat :exors quidem palmæ :ſed immunis iniuriæ eſt.In conuiuiis & ſi manum reuocet a uino :ori eius infunditur :omnes in ebriantur uictores:utiq; omnes ebrii iacent:plæriq; ſopiti.Nec portant eos ad ſepulchrū priꝰ quam is qui paſcit :de omnibus ſe uindicatum uiderit :ut ulciſcatur diſpendium.Qui autem damna non ſentit :hanc menſæ gloriam putat :ſi ex ea uulnerati omnes ac ſaucii tanquam de arena exeant.Spectaculum triſte chriſtianorum oculis:& miſerabilis ſpecies .Cernas iuue nes terribiles uiſu hoſtibus:de conuiuio portari foras :& inde ad conuiuium reportari,repleri

ut exhauriant & exhauriri ut bibant .Si quis uerecundior fuerit:ut erubeſcat ſurgere :cum iã
immoderatos potus tenere non poſſit :anhelare uehementius gemere :ſudare ſignis prode
re quod pudet confiteri .Ibi unuſquiſq; pugnas enarrat ſuas:ibi fortia facta prædicat :narrat
trophæa. Vino madidi & ſomnolenti neſciunt mente quid lingua proferant. Vnuſquiſq; ſter
tit & potat :dormit & dimicat:etſi quando conſurrectum fuerit :uiri præliatores ſtare nõ poſ
ſunt :greſſu uacillant .Rident ſeruuli dominorum opprobria:manibus ſuis portant militem
bellatorem imponunt equo.Itaq; huc atq; illuc tanquam nauigia ſine gubernatore fluctuãt
& tanquam uulnerati ita in terram defluunt niſi excipiantur a ſeruulis. Alii referuntur in
ſcutis. Fit pompa ludibri. Quos mane inſignes armis ſpectaueras :uultu minaces:eoſdem ueſ
peri cernas etiam a puerulis rideri ſine ferro uulneratos :ſine pugna interfectos :ſine hoſte
turbatos:ſine ſenectute tremulos:in ipſo iuuentutis flore marcentes. Quis tale miſcuit furo-
ris poculum .Quis tãtum infudit mẽtibus uenenum. Periclitatᷣ homo ultũ eſſe de corpore
& ipſe ſibi re⁹ ẽ iſaniæ uolũtariæ:corruptela ſpontanea. Et tamẽ uos excuſamini q uocatis ut
amicos:& emittitis ut inimicos. Quãto melius ĩ terrã tua uina fudiſſes. Sed & terrã iebriat
& aſperiores etiam ipſas feras reddit:ſi uini contigerit odor . Deniq; uindemiæ tempore ſi
ſues uineam intrauerint :ſolent ebrietate ſuccendi. Quid te delectant damna ſine gratia?
Rogas ad iocunditatem :cogis ad mortem .Inuitas ad prandium :efferre uis ad ſepulchrum.
Cibos promittis:tota mente irrogas . Vina prætendis uenena ſuffundis. Omne enim quic
quid nocet :uenenum eſt. Tollit ſenſus:uiſcera exurit. Somnum infert :caput uexat. Etiam
maior uis uini quam ueneni eſt. Deniq; uenenum uino excluditur non uinum ueneno .Me-
rito deus per moiſen non ſolum ueneno ſed etiam draconum ueneno uinum comparauit
dicens .Furor draconum uinum eorum & ira aſpidum inſanabilis .Et pulchre addidit inſana
bilis. Multi enim reliquorum ſerpentium ueneno curantur :nemo ebrietate. Certe ueneno
caro uulneratur :uino mens :Noxia eſt ebrietas ad corporis ſanitatem :menti etiam crimen
adiungit .Aduerte etiam & perfidiæ uenenum :uini declaratum nomine .Ait enim ſupra de
alienigenis qui neſcirent deum .De uinea enim ſodomorum uinum eorum :& uitis eorum
uitis gomorræ: Vua eorum uua fellis botrus amaritudinis in ipſis .Putatis me tanquam ui-
no crapulatum intemperantius ieiunii prædicatione hunc miſiſſe ſermonem? Et adhuc pro
pter hos fortiſſimos uiros quanta præterii :quanta minora dixi :quam dominus locutus eſt.
Audiſtis quid per moiſen dixerit:audite quid in libro ſermonum iſaiæ ſcriptum eſt. Inueniẽ
enim dominus huius modi uerbis uſus:& ait. Væ iis qui conſurgunt mane:& ſectantur ſicæ-
ram :qui ebrii ſunt ueſpertina. Vinum eos comburet .Cum cithara enim & pſalterio & tym
panis uinum bibunt .Opera autem domini non reſpiciunt :& opera manuum eius non con
ſiderant. Cui uæ inquit? cui iudicia? cui tumultus? Diuerſa ſingulis:temulentis omnia. Væ enĩ
iis qui ebrii ſunt ueſperi .Quid igitur illis :qui & ante ueſperam & frequenter in lucem ma-
dent? Ergo uæ ſibi debitum. Habent concertationes conſerunt lites in cædem proſiliunt: &
ueniunt ad iudicia:uel uocantur .Habent ergo & iudicia tanq; rei:fit non nunquam grauior
tumultus:quia uino mens peruertitur ebrioſi:& non meminit regis nec magiſtratus. Vnde
ſcriptum eſt. Et omnia opera facit loqui :& non meminerunt cum biberint amiciciæ : nec
fraternæ neceſſitudinis .Sed non poſt multum ſumunt gladios :& cum a uino merſi fuerint
& cum exurrexerint:non meminerunt ipſi quæ geſſerint. Habent ergo etiam dignam mer
cedem tumultus. Prætereã certe ego citharã pſalteria tipana quæ cognouim⁹ conuiuiis huius
modi frequenter adhiberi :ut uino & cantu libidines excitentur .Plæriq; etiam perſico morẽ
mulieres dignas temulentorum conſortio induci iubent :& ab iis phialas accipiunt:atq; illis
ſe ſubſternunt ſedentibus. Et hunc ritum ſacratæ habent obſeruationes ebrietatis miniſteri-
um. Habent ergo uinum & barbari . Libenter iis romanus indulget :ut ipſi ſoluantur in pot⁹
& eneruati ebrietate uincantur. Nec ſolum uinum ebrietatem facit ſed ſicæra. Deniq; hebrei
omnem potum qui inebriat: ſicæræ nomine uocant . Non immerito ergo uæ illis qui ma
ne ebrietatis potum requirunt quos conueniebat deo laudes referre:præuenire lucem :& ua
care orationi:occurrere ſoli iuſticiæ :qui nos uiſitat :& exurgit nobis .Sic nos chriſto:non ui
no & ſicæræ ſurgamus. Hymnum dicunt :& tu citharam tenes . Pſalmi canuntur :& tu pſal
terium ſonas aut tympanum? Merito uæ:quia ſalutem relinquis :mortem eligis. Vix dilucu
lo etiam curſatur per tabernas:uinum quæritur excutiũtur tapetes :accubitũ feſtinant ſter-
ſternere:langenas argenteas auratoſq; calices exponunt . Væ (inquit) iſta querentibus .
Calix aureus babylon in manu domini inebrians omnem terram . A uino eius biberunt
omnes gentes .Ideo commotæ ſunt :& ſubito concidit babylon & contrita eſt:quæ calix au

reus.Sed quãuis auro ſe iactet & precio:in domini & ipſa eſt poteſtate.Deniq; diuĩa indigna
tione cõteritur Qua ratione calix aureus?Quoniam qui a ueritate deficit:quærit illecebrã:
ut ſpecie ſaltẽ precioſa ad bibẽdũ poſſit aliquos illicere.Cõſtitue ante oculos tuos põpã hu
ius ſæculi:uide ſpecioſam illecebram ſed inanem gratiam.Non te inducant aurea uaſa & ar
gentea.Habemus & nos theſaurum in uaſis fictilibus.Vas apl'orum fictile eſt:ſed in eo the-
ſaurus chriſti eſt.Væ ſicæram mane ſectantibus.Aureũ ẽ hoc uas:poculum eſt:in eo poculo
uenenum mortis:uenenum libidinis:uenenum ebrietatis. Hoc qui biberit:cõmouetur &
cadit.Cõmouetur non ſolum corpore ſed etiam corde turbato.Cõmoueri enĩ peccati ẽ.De
niq; caim exiens a conſpectu dei habitauit in terra naim: quæ per interpretationem
ſignificat commotionem.Ergo qui a calice aureo inebriatur: peccato mouetur. Quid te
ſub maledicto conſtituis caim illius paricidæ:ut tremens atq; profugus mouearis? Sed
& perſecutores domini tranſeuntes mouebant capita ſua. Exagitabat enim eos ſpiritus ne
quam:qui repleta a ſe corpora mouere conſueuit.Et ille cum defuerit:tremor deſinit. Ebrie
tas autem perpetuum dat tremorem. Sudant uino corpora temulentorum. Si leuius eum
tetigeris:exprimis uinum. Ebrietas fomentum libidinis ebrietas incentiuum inſaniæ ebrie-
tas uenenum inſipientiæ.Hæc ſenſus hominum mutat & formas. Per hanc fiunt ex ho
minibus equi adhinnientes.Siquidem naturali uapore corporis calidi & præter naturam ui
ni calore flammati cohibere ſe non queunt:& in beſtiales libidines excitantur:ut nullum tẽ
pus præſcriptum habeant:quod deceat indulgere concubitui. Vocem amittunt:colore
uariantur:oculi ſigneſcũt:ore anhelant:fremunt naribus:in furore ardeſcunt:ſenſu excedũt
Hinc phreneſis periculoſa hinc calculi grauis pœna:hinc exitialis crudelitas:hinc uomitus fre
quens immenſas epulas cum internorum uiſcerum cruore fundentium. Niſi fallor:ea-
dem dominus per hieremiam locutus eſt dicens. Bibite & inebriamini & uomite & cade
tis:& non conſurgetis.Hinc etiam uanæ imagines:incerti uiſus:inſtabilis greſſus umbras ſæ
pe tranſiliunt ſicut foueas. Nutat his terra:ſubito erigi & inclinari uidentur:& quaſi uer
tatur:timentes in faciem ruunt:& ſolum manibus appræhendunt:aut concurrentibus mõ-
tibus ſibi uidentur includi:& murmur in auribus tanquam maris fluctuantis fragor:& reſo
nantia fluctu littora. Cum canes uiderint:leones arbitrantur & fugiunt.Alii riſu ſoluun-
tur incondito:alii inconſonabili mœrore deplorant:alii irrationabiles cernunt pauores.

Vigilantes ſomniant:dormientes litigant:uita iis ſomnium eſt:ſomnium iis mors eſt.

Excitari nullis uocibus poſſunt:quantolibet ſtimulatos impulſu petes:niſi reſipuerint:
euigilare non poſſunt. Vnde bene hieremias huius modi hominem tanquam ſuperflu-
am creaturam deflendum putat. Quid eſt homo ebrius niſi creatura ſuperflua? Itaq;
ſic ait.Sicut fletum iazer defleo te uitis:quia deſerta eſt ciuitas iazer. Et infra. Vinum
erat in torqularibus tuis:mane non calcauerunt:meridie autem non fecerunt. Iazer
factura ſuperflua eſt. Moderatio enim naturalis eſt:ſupra menſuram quicquid eſt:ſuper-
fluum habetur. Ita eſt ebrietas quæ fletu prophetico deploratur. Vnde ait apoſtolus.

Nolite inebriari uino:in quo eſt luxuria:ſed inebriamini ſpiritu. Eſt ergo ebrietas cul
pæ:eſt & gratiæ. Et forte hæc naturæ:quæ gratiæ:quia ad imaginem & ſimilitudinem dei
facti:ſpiritu ſancto repleti eſſe debemus. Quid autem oſtentationes potentium loquar?
Quid memorem ſacramenta:quæ uiolare nefas arbitrantur?Bibamus(inquiũt)pro ſalute im
peratorum:& qui non biberit:fit reus indeuotione. Videtur enim non amare impera-
torem qui pro eius ſalute non biberit.O piæ deuotionis obſequium:bibamus pro ſalute exer
cituum pro comitum uirtute:pro filiorum ſanitate.Et hæc uota ad dominum peruenire iu-
dicant:ſicut illi qui calices ad ſepulchra martyrum deferunt:atq; illic in ueſperam bibunt &
aliter ſe exaudiri poſſe non credunt. O ſtulticia hominum:qui ebrietatem ſacrificium putãt
qui exiſtimant illos ebrietate placere:qui ieiunio paſſiones ſuſtinere didicerunt.Quot de in
temperãtia cõuiuii nouimus ad tormenta ueniſſe:dum per ebrietatẽ de imperio certant:&
ſibi regna promittũt. Aliis honores pollicẽtur:infœlices ad pœnam ducti ſunt:quicquid dice
rẽt neſciebãt.Vnde plæriq; boni iudices ea quæ per ebrietatẽ dicta ſũt:eſſe tenenda ad crimẽ
non putarũt.Plæriq; etiã uino utũtur ut equuleo:& quibus tormẽta nõ eliciũt uocẽ ꝓditio-
nis:eos tentãt bibendo:ut patriæ ſtatũ:ſalutem ciuiũ:defenſiõis ſuæ prodãt cõſilia.Virtus.n.
plærũq; uincit dolorem: fidem autẽ potus excludit.Cognoui plæroſq; fidiculos exulceratos
nomen ſuum negaſſe. Quis inter ſcienda texit:quod latere cupiebat?Quid retexam audi-
tas?Nihil non poculi:ſed profluuii genus eſſe uidetur. Hos homines an utres uerius exiſti-
mauerim:& tamen ipſi utres ſi immoderata confuſio ſit:ſæpe rumpuntur.Per cornu etiam

fluenta in fauces hominum uina decurrunt:& si quis respirauerit :commissum flagicium:so luta acies:ioco motus habetur .Aqua decurrens a libano cautes rumpit & soluit. Quo modo mollibus putant nequaquam nocere uisceribus uinolentorum impetus fluentorum? Elephantos quoqꝫ ferunt proboscide haurire aquæ plurimum :eosdem tamen ad sedandam sitim imoderato potu esse contentos:sed si forte ab aliquo caupone fuerint mercede fraudati:indignantes replere proboscidem:ut nō ebibant sed effundat:atqꝫ ita momentariis iundationibus irrigare eius tabernam:de quo se putauerint uindicandos.Siccantur ad potū subito lacus:ac repente funduntur.Natant omnia.Cui non mirum tam immania bæluarum corpora superfluum nil tenere?Sed quid de uiris loquamur:quando etiam fœminæ quas oportet solitudinem castitati :sobrietati adhibere custodiam :usqꝫ ad ebrietatem bibunt? Deinde surgentes quas etiam inter secreta domus uel audiri ab alienis non conuenit uel uideri: prodire solent in publicum non uelato capite uultu procaci?Apostolus mulieres tacere ī ecclesia iubet:domi uiros suos præcipit interrogare.Illæ in plateis īuerecundos uiris sub conspectu adolescentulorum intemperantium choros ducunt :iactantes comam:trahentes tunicas:scissæ amictus :nudæ lacertos:plaudentes manibus: saltantes pedibus:personantes uocibus: irritantes in se iuuenum libidines :motu histrionico:petulanti oculo:dedecoroso ludibrio. Spectat corona adolescentium :& fit mirabile theatrum. Inter saltantium lapsus ocello impuro :contaminato aspectu :terra turpi saltatione polluitur :quæ obscænis cantibus uerberatur.Quo modo patienter loquar:pie prætereeam:conuenienter defleam?Vinum nobis tot animarum damna itulit.Etenim si uinum & mulieres discedere a deo faciunt:quod uel ebrietas uel libido :præuaricationis illecebræ sint :si singula ac separata hæc faciunt;:quid faciunt unita?Vnde non immerito ait sapiens ante nos quidam.Mulier ebriosa ira magna. Quid autem mirum:si uino decipiuntur animæ fœminarum cum illæ tribus prīum cum de petra biberent aquam:manna manducarent:gentes ualidissimas uincerent:& non erat in iis nullus infirmus:ubi uero carnes desiderare cœperunt:& desideriis in egyptum conuertebantur: nequaqꝫ ex tot milibus hominum in terrā repromissionis præter duos peruenire meruerūt? Itaqꝫ quid boni sit sobrietas:quid mali intemperantia:hinc colligere datur. Quādo murmurabant requirentes ægypti delicias:a serpentibus moriebātur:quando per maris rubri transibant semitā:aquā bibebāt.Non igitur ueremur exēplū:& nō fugimus delicias:ne nos futurorū bonorū adeptione fraudent?Et quid aliorum utar exemplis?Ipi bene pasti ac luxuriosi quid sibi sperent:audiamus.Inducit enim eos isaias propheta dicentes. Manducemus & bibamus:cras.n.moriemur.Meritoqꝫ exclamat. Vlulate naues carthaginis:quia perierunt: & amplius non erunt.Quod est dictum diuisioni tyri:quam luxuriosam urbem cognouimus Ideoqꝫ non a diuisione septima aut octaua:qꝫ ea neqꝫ legem custodiat:neqꝫ euangelii grām: cum & sabbato legitimo ignis libidinis adolere sit uetitum:& euangelii serie octaua dies resurrectionis illuceat.Idem aūt dies primus atqꝫ octauus:quia dominica dies in se recurrit. Luxuria ergo nec finem habet nec obseruantiam disciplinæ. Luxuria seminarium & origo uiciorum est.Nec arbitramini me aduersus apostolum dixisse:quia ille ait auariciā radicem eē uiciorum omnium:qm̄ luxuria ipsius mater auariciæ.Etenim cum exhauserit quis luxuriando ꝓprias facultates:quærit postea auara compendia. Audistis quid hodie lectum sit. Mercatores (inquit)phœnicum transeuntes mare. In aqua multa semina mercatorum :sicut messis quæ defertur. Vicinæ istæ ciuitates sunt :tyrus phænicæ sidon :uicinæ ut locis ita & uiciis.Mercaturis ac negociationibꝰ periculosa tranfretatio maris.Luccella:quærentes :solicita uita hominum inequieta conuersatio :& quodam semper turbine uentis ipsis mobilior qbus uoluitur :huc illucqꝫ sæpe iactatur. Et utiqꝫ accusatis crebra naufragia. Quis uos nauigare compellit?Quasi non inuidia opum & terras faciatis intutas:& ad latrocinium plurimos excitetis.Mare non ad nauigandum deus fecit:sed propter elementi pulchritudinem. Latius pelagi fudit æquora:certe ut freto includeret terras :ne longius tu uagus & exul errares. Sed tempestate iactatur mare. Timere ergo non usurpare debetis :elementum inocens:nihil deliquit. Temeritas humana sibi est ipsa discrimini. Deniqꝫ qui nauigat:nescit timere naufragiū Dominus dixit. Dominamini piscibus maris. Non dixit :nauigate ī fluctibus. Deniqꝫ & propheta ionas qui missus est ī niniuen ut:pœnitentiam prædicaret qui uoluit nauigare ut fugeret a facie:tempestate turbatur:& forte ductus & iactatus in mare exceptus a ceto ē.Pro quo quoqꝫ dauid ait:cū dei circa hominē cōmemoraret gratiam.Omnia subiecit sub pedibꝰ eius: oues & boues uniuersas :īsuper & pecora cāpi:uolucres cæli & pisces maris. Ad escā tibi marē datum ē:non ad periculū:cibo nō mercato utere.Cur tibi pīculū generas de uoluptate?Cur

ſeparationibus elementi profunda rimaris?Cur inquietas mūdi altiora ſecreta ?Cur poſtre-
mo ſæpius ſulcare atq; exarare fluctus impatiens nauta contēdis. Cur tempeſtas innoxia
æquora:irritas procellas? O inexpugnabilis auaricia mercatorum :cede tu tibi & mare
& pelagus inquietudinem tuam non poteſt ſuſtinere. Deniq; totiens recurrentibus
mercatoribus exaratum :erubeſce ſidon dixit :mare. Tanquā fatigati elementi uox iſta dicē
tis eſt. Erubeſce ſidon. Hoc eſt meos fluctus negociator arguis cum ſis ipſe fluctibus inquie-
tior:& erubeſce uelut pudore :quoniam periculo non moueris. Verecūdiores uenti ſūt quā
ueſtræ cupiditates. Illi habent ocia ſua nūquam ueſtra quærendi ſtudia feriantur:& cū ocio
ſa tempeſtas eſt nunq; ueſtra nauigia ſunt. Verſatur unda ſub remige. quando quieſcit:a flu-
mine?Non parturiui(inquit)nec peperi nec nutriui :iuuenes me īquietant:quos neſcio quos
non agnoſco. Ite in carthaginem ululate qui inhabitatis inſulas. Supra dixi. Vlulate naues
carthaginis. Carthaginem etenim tyrii condiderunt. Et ideo carthaginenſes ſequuntur luxu
riam conditorum :tranſfuſa in ſe decolora ſucceſſione nequiciæ peſſimorum uiciorum hæ
redes. Deteriores & pæne luxurioſos iuuenes dixit. Sicut enim illæ u ento :ita ii cibo iactan
tur & uino. Inſulæ quæ repletæ potu inhabitant corpora:naufragiis circumſonant tundun
tur fluctibus ebrietatis :nec per diem nec per noctem quieſcūt. Horum igitur mercatorū:ſe
men in aqua:merces in fluctibus eſt. In aqua enim labores ſuos ſeminant:ut pericula metāt
In aqua illis ſeges pullulat :in aqua iſtis exuberat fructus. Ipſe in aqua eſt:nunq; totus & ſoli
dus. Vnde recte ait. Qui ſeminabat in terra :non introiuit in negociationem ſuam. Immo
qui ſeminabat in cælo. Sed & eſt bona terra :in qua quicunq; ſeminauerit :fructus eius cæ
leſtis oriatur. Vlulate inquit:iterum ait ululate naues carthaginis :quoniam periit munitio
ueſtra. Et erit in die illa :relinquetur tyrus ut canticum meretricis. Videte quibus uerbis uta
tur propheta : nec refugiat' iſtius modi uilitatem. Nos interdum refugimus:non quo nobis
quam illis lingua ſit caſtior ſed auctoritas inferior. Maior enim uis rerum uitalium expreſ-
ſione ſermonum eſt:ut qui delicta non erubeſcunt:erubeſcant uel nomina delictorum. Erit
(inquit)tyrus ut canticum meretricis. Videte ne cum aliquis illos choros uiderit :dicat pia
uerba cantari :dicat:ecce facta eſt tyrus ut canticum meretricis. Oraculum propheticæ annū
ciationis impletum eſt. Et ſubiecit. Accipe citharam :& uocare ciuitas meretrix oblita bene
citharizare :multa canta :ut fiat memoria tui. Et poſt ſeptuaginta annos erit tyrus canticum
meretricis & uiſitationem faciet deus tyri. Vne poſſumus & in bono canticum raab illius
meretricis accipere: quæ exploratores ieſu fideli mente ſuſcepit. Nam & dominus ait. Canta
uimus uobis:& non ſaltaſtis. Et dauid ait. Cantate domino canticum nouum cantate domi
no omnis terra. Hoc eſt canticum meretricis quod ante meretrix in adam & eua terra canta
uit:meretrix in populo nationum. Hæc meretrix plurimas meretrices bonas fecit. De quib⁹
dictum eſt a domino ieſu ad illum electū & ſeniorem populū dei. Publicani & meretrices p̄
cedēt uos ī regnū dei. Ergo quoniā tam miſericordē habemus dominum qui etiam graui
ignoſcat errori:conuertamur a uiciis :non recedamus a lege. Præceptū domini quaſi ſeruuli
ſedulis ſtudiis exequamur. Quid nobis cum impuritatibus & impudiciciis?quid cum operi-
bus diaboli? Audiſtis hodie in lectione decurſa :quid legio dixerit?Quid mihi & tibi ieſu fili
dauid?Et tu dicis:ſi formides pugnare aduerſū te diaboli tentamēta:quid mihi & tibi ē belial
Ego ſeruus chriſti ſum :illius redemptus ſanguine: illi me totum mancipaui :quid mihi & ti
bi eſt?Non noui opera tua:nihil tuum quæro:nihil tuum poſſideo :nihil tuum deſidero.
Quanto magis oportet nos ſeparare a diabolo :ſi ſe ille diſcernit a chriſto. Et ſi fuimus eius
in aliquo obnoxii:iam non ſimus. Confugiamus ad medicum :qui uulnera curauit. Et ſi qd
ſupereſt acerbitatis:medela non deerit. Et ſi quid iniuriæ fecimus :memor non erit q̄ ſemel
donauit. Et ſi grauia deliquimus:magnum medicum inuenimus :magnam medicinam gra-
tiæ eius accepimus. Medicina enim tollit peccata magna. Habemus etiā plurima ſubſidia: q̄
bus peccata noſtra redimamus. Pecuniā habes :redime peccatū tuū. Non uenalis eſt domi-
nus:ſed tu ipſe uenalis es. Peccatis tuis uenūdatus es:redime te operib⁹ tuis:redime te pecūia
tua. Vilis pecūia: ſed precioſa eſt miſericordia. Elemoſyna(īquit)a peccato liberat. Et alibi di
cit. Redēptio uiri diuitiæ eius. Et ī euāgelio domin⁹ dicit. Facite uobis amicos de māmona
iniquitatis. Et ueneno frequēter antidotū :hoceſt ueneno uenenum excludit. Veneno mors
expellit:uita ſeruat. Fac & tu quaſi bonus diſpenſator de inſtrō auariciæ :ſubſidiū miſericor
diæ:ſincæritatis gratiā de corruptiōis illecebra. Audiſti quid lectum eſt hodie. Ecce uenit di-
ſperdere orbem terrarum. Quaſi manu ſanct⁹ propheta demonſtret:quaſi oculis aduenien
tem uideat iudicii diē:ita dicit. Ecce ueniet domin⁹ diſperdere orbē terrarū. Immo quia in

ſpiritu prophetis etiam quæ futura ſunt:tanq̄ præſentia reuelantur:ideo quæ uidebāt:nobis
quoq; demonſtrare cupiebāt :ut nos ad cōuerſionem ab errore reuocarēt .Nec tamen quiſq̄
frangi debet :cum audit:quia diſperdet dominus orbem terrarum. Ne forte dicat :eſto: nos
grauia peccata cōmiſimus :quid orbis deliquit :qd terra:ut & illā diſperdat?Cur ꝑit tam pul
cher ornatus?Sed anguſtia ē animi iſtius modi opinio.Cæterū ſi altiꝰ ſpectes īuenies hoc eē
pro nobis quod putas eſſe cōtra nos:iudicabis:hoc eſſe pro mūdo :quod aduerſum mundum
arbitraris.Non ſemꝑ ſtadium plenū repertū ē ſpectatoribus nō ſemper certaminibꝰ inquietū
nō ſemper cōcretum puluere:ſed quādo certamina :tūc populus ī ſpectaculo .Luctatur ī ſcam
mate:puluis in ſtadio. Vbi decurſa certamina:cōuentꝰ ſoluitur :diſcedit unuſquiſq; aut uictor
ad gratiā aut uictus ad opprobriū.Euehit corona uictorem :uictū premit uerecūdia :angit in
iuria.Si quis ergo poſtea īgrediatur ſtadiū :uideat uacuū celebritatis:dicat agonithetæ:cur ua
cat ſtadiū?cur ſilent certamina?cur ſolemnia feriātur?Reſpondebit qui agoni præeſt.Opor-
tet requieſcere ſpectatores.Qui enim laboris eſt fructꝰ :niſi requies poſt laborem.Sic & or-
bis terrarum aliquando ſoluendus eſt:ut ſit requies fatigatis.Athletæ ſumus:in quodam ſta-
dio decertamus ſpirituali.Deniq; bonus athleta dicebat .Facti ſumus ſpectaculum huius mū
di.Et alibi .Sic curro:non ut in incertum:ſic enitor :non ut aerem cædens:ſed caſtigo corpus
meum .Et alibi.Superiora obliuiſcens:& quæ ſunt priora appetens :ad deſtinatum ſequor
brauium .Athletæ ergo ſumus :legitime certandum eſt.Multa certamina ſunt :& qui hodie
uictus eſt:cras ſe reparet.Ante brauium contenditur ad coronam . Poſtea nunquid athleta
ocio uacat:cum ſemel dederit certamini nomen ſuum ?Exercetur quottidie:ungit̄ quottidie
Ipſe cibus agoniſticus datur. Diſciplina exigitur caſtimonia cuſtoditur.Et tu dediſti nomen
tuum ad agonem chriſti:ſubſcripſiſti ad competitionem coronæ:meditare :execere ungere
oleo læticiæ :unguento exinanito . Cibus ſobrietatis ſit. Nihil habeat intemperan-
tiæ :nihil luxuriæ. Potus tuus parcior :ne quid ebrietatis obrepat . Cuſtodi corporis
caſtimoniam :ut poſſis eſſe habilis ad coronam . Nec exiſtimatio tua offendat ſpec-
tatoris aſpectum :ne te fautores tui negligentem uideant :& deſerant ſpectantes archan-
geli & poteſtates & dominationes & illa angelorum decem milia & decem milium. Sub
tantis erubeſcere conſidera quam dedecoroſum ſit. Ingreſſus ſtadium uigorem animæ
tuæ excita:lacertos excute.Progreſſus in ſcāma:neceſſe ē:ut excipias puluerem:ſubeas æſtiui
ſolis flagrantiam.Grauis æſtus:ſed dulcis uictoria.Moleſta caligo pulueris:ſed ſpecioſa tolle-
rantia.Nemo ſtadiū puluerulentus ingreditur:ſed puluerulentum reddunt certamina . Vbi
colligitur puluis:ibi palma proponitur:nemo iterum nitidus coronatur. Puluerulentum de
cet uictoria. Veni ergo domine ieſu:exeat corona tua:admitte uictores in requiem:uictos
ad compunctionem:& ſi diſperdideris orbem terrarum : plura ſunt inuiſibilia opera tua : q̄
quæ uidimus.Qui anguſtioris eſt animi:illa non cernit:dolet ꝙ diſperdas orbem terrrarum.
Sed qui nouit ſpectare quæ inuiſibilia ſunt:gaudet:ut uenias:& omnes liberes.Gaudent ath-
letæ qui poſſunt dicere.Veniat regnum tuum:fiat uoluntas tua:ſicut in cælo & in terra.Gau
debit creatura mundi:ut a uanitate mundi iſtius liberetur:quæ nunc congemiſcit & partu-
rit:quia uanitati etiam illa creatura ſubiecta eſt:donec multiplicetur adoptio filiorum : & to
tius corporis redemptio compleatur.In bono ergo diſperdet orbem terrarum. Erit etenim
cælum nouum:& nox non erit amplius.Deniq; reuelabit(inquit)faciem eius:ut reuelata fa
cie ſpectemus gloriam chriſti. Aduertimus igitur in ſtadio conſtituti quot aut delectationi
aut dolori erimus:qui nunc fautores nobis ſunt:ne pro nobis incipiant erubeſcere.Sicut.n.
erit gaudium in cælo ſuper uno peccatore pœnitentiā agente:ita erit mœſticia ſuper eo qui
non exorata uenia curſum uitæ huius confecerit.Caſtigemus ergo corpus noſtrum ieiuniis:
fugiamus indecoras comeſationes:caueamus ne nobis dicatur:ululate a uino.Ne uēiat moi
ſes:& leuitas aduocet.Et quicunq; paratus ad dominum:armatam dexteram gerat:ſeparet ſe
ab iis qui manducando grauia contexere peccata.Et hodie moiſes uenit:cum lex recenſetur.
Moiſes uocat:cum lex præcipit.Apoſtolus docet ut ſeparemus nos ab omni fratre in quie-
te agente.Percutiamus eum gladio ſpirituali:qui eſt uerbum dei.Non fratris non propinqui
accipiamus perſonā ſed omnem īmundum a chriſti ſecernamꝰ altaribꝰ:ut emendet & corri-
gat lapſus ſuos:quo ad ſacramenta chriſti redire mereatur.Si quis autem nō eſt baptizatus:
ſecurior conuertatur & remiſſionem accipiat peccatorum :ſiquidem baptiſmus uelut ignis
quidam peccata conſumit :quia chriſtus in igne & ſpiritu baptizat.Deniq; hunc typum legis
in regnorum libris inuenies: ubi elias ſuper altare ligna impoſuit & dixit ut mitterent
ſuper hydriis aquam . Et dixit . Iterate tertio. Et iterauerunt tertio . Et cum

maneret aqua:precatus est elias:& ignis descendit de cælo. Tu es homo super altare:qui ab-lueris aqua:cuius exhauritur culpa:ut uita renouetur. Lignum enim & stipulam consumit ignis. Noli timere ignem:per quem illuminaris. Ideo tibi dicitur. Accedite ad dominum: & illuminamini. Suscipite iugum christi:nolite timere quia iugum est: festinate quia leue est: Non conterit colla sed honestat. Quid dubitatis? quid procrastinatis? Non alligat ceruicem uinculis:sed mentem gratia copulat. Non necessitate constringit:sed uoluntatem boni opis dirigit. Quid negas adhuc esse temporis? Omne tempus opportunum ad indulgentiam. Si aurum tibi offeram:non mihi dicis:cras uenias:sed iam exigis. Nemo differt:nullus excusat. Redemptio animæ promittitur:& nemo festinat. Ioannes in pœnitentia baptizabat:& omnis iudæa conueniebat. Xp̄s baptizat in spiritu:christus gratiam dispensat:& cum fastidio cōuenitur:typum baptismatis demonstrauit elias: & cælum aperuit: quod fuit clausum annis tribus & mensibus sex. Quanto maiora munera ueritatis sunt. Aperuit itaq; cælum nō pluuia descendens sed ascendens gratia. Nemo enim nisi per aquam & spiritum ascendit in regnum cælorum. Clauserat cælum hominibus perfidia:sed aperuit fides. Patebat & ante hoc cælum hominibus. Deniq; enoch raptus est ad cælum. Iterum clausum est:sed aperuit elias: qui raptus est curru igneo. Et uos potestis ascendere si sacramentum gratiæ consequamini. Quousq; ad delectationes? quousq; ad comesationes. Instat iudicii dies: dum differs gratiā & mors appropinquat. Quis dicat:nunc mihi non uacat:occupatus sum? Non mihi demōstres lumen:nolo tam cito me redimas. Non mihi adhuc opus est regnum cæleste? Nōne hoc dicit qui excusat se a baptismate? Ad quantam gratiam uocaris o homo:purgaris:& non exureris sanaris & non doles:reformaris:sed non dissolueris:ictum mortis non accipis:& resurgis. Et adhuc dissimulas:adhuc expectas. ut uiuas sæculo:postea te reseruas deo? An ignoras ꝙ caim ꝑpea displicuerit sacrificium:qm̄ non primitiua obtulit:sed primitiuis ipse perfunctus est: de sequentibus munus deo tentauit offerre:abel autem primitiarum sua oblatione prælat⁹ meruit insigni pietatis laudari oraculo? Explicit.

Finis.

Epigramma Georgii cribelli præsbyteri

Ambrosii libros omnes delere nequisti
Feralis satan hostis inique dei:
Germanos quāuis bello gotthosq; furentes
Italiæ in gentes egeris attonitas.
Nam tua cura fuit cunctos(sed rector olympi
Abnuit)heu fidei uelle abolere libros:
Præsertim clari doctoris splendida scripta
Ambrosii:tua qui dira uenena necat.
Immo ubi me uidisti propagare per orbem
Ambrosii libros:quos pia turba legat:
In me conatum uertisti turbidus omnem:
Desinerem cœptis illicet ut trepidus.
Sed tamen haud fractus deprompsi scripta parentis
Nostri:ut perfocet colla sinusq; tibi.
Ambiat hunc omnis:quoniam facundus & acer
Eloquitur puram mente stiloq; fidem.
Nunc grauis austero librat dictata cothurno:
Nunc aptis salibus uerba iocundat ouans.
Hæc nos impense correximus:at tamen error
Si quis inest:ut tu lector acute uides:
Id puero tribuas:rapido cui dum notat istos
Ambrosii libros:excidit ordo meus.
Vt facile indoctis & festinantibus error
Subrepit tacitus:pectora nube tegens

Diggessimus sancti Ambrosii epistolas secundum ordinem qui nostro iudicio uidebatur magis concinne positus. Non nulli enim codices habent in exordio epistolam ad uercellensem ecclesiam quam nos inuenimus in emendatioribus libris positam post eplam Syricio papæ destinatam. Hunc sane errorem inde manasse crederim: qm̄ cum aliq scripsissent sancti Ambrosii eplas: non simul scripsere eplam ad uercellensem ecclesiam: quæ in plærisq codicibus aut deest aut adiecta est: quam post modum reperientes & reliquo eplarum corpori colligare uolentes: ueluti caput quoddam cæteris eplis prætulerunt. Sed cum Ambrosius ad Syricium de iouiniano scribat: & in uercellensi epla copiosius & latius de eo mentio habeatur: censuimus eam eo loci constituendam: ubi nos eam digessimus. Oratio de obitu ualentiniani iuxta ordinem nostrum ponenda fuerat ante orationem de obitu theodosii: sed dum pernici taxatione impressores feruntur: ordinem nostrum improuidi præterierunt: quē ad modum etiam sermonem de cauponibus aquam uino miscentibus non suo loco posuere. Cæterum in sancti Ambrosii sermonibus duos sermones sancti Hieronymi inuenimus: quos non errore aut imprudentia omisimus: sed ne aliorum scripta Ambrosio tribueremus. Primus incipit. Hodie uerus sol ortus est mundo. Alter. Dies epiphaniorum græco nomine sic uocatur. Vale.

In hoc opere continentur epistolarum sancti ambrosii libri decem. De uocatione omniū gentium libri duo. Sermones nonaginta. Orationes dicendæ ante missam duæ. De sacramentis & mysteriis liber unus. De uirginibus libri tres. De uiduis liber unus. De cohartatione uirginum: & de dedicatione templi a iuliana structi liber unus. De institutione uirginis ad Eusebium liber unus. De ieiunio liber unus.

Impressum Mli per Magistrū Leonardum pachel. Mccccxxxx. die. xviii. Decembris.

Omnes sunt quatterniones præter ultimum q est duernio.

